

47

HUGONIS GROTH
DE JURE
BELLI AC PACIS

LIBRI TRES,

Cum Annotatis AUCTORIS, nec non J. F. GRONOVII Notis,
& J. BARBEYRACII Animadversionibus;

COMMENTARIIS
INSUPER LOCUPLETISSIMIS
HENR. L. B. DE COCCEII

SACRÆ REGIÆ MAJESTATI BORUSSICÆ

QUONDAM A CONSILIIS SECRETIORIBUS,

Sub Titulo GROTH ILLUSTRATI antea editis, nunc ad calcem cujusque
Capitis adjectis :

INSERTIS QUOQUE OBSERVATIONIBUS
SAMUELIS L. B. DE COCCEII

HENRICI FILII, REGNI BORUSSICI CANCELLARIÏ,
*Ministri fœderis interni, & Aquila Borussia Equitis, Hereditarij in Wusfeken,
Repko, Kieft, Laar, cet.*

Adduntur tandem ipsius GROTH

DISSERTATIO DE MARI LIBERO,

Ac Libellus singularis

EQUITATE, INDULGENTIA, ET FACILITATE

TOMUS QUARTUS.

LAUSANNÆ.

Sumptibus MARCI-MICHAELIS BOUSQUET, & Sociorum.

MDCCLII.

CUM PRIVILEGIO SACRÆ CÆSARÆ MAJESTATIS.

•

3.2

•

3.3

•

•

•

•

•

•

•

• •

• •

HUGONIS GROTHII DE JURE BELLI AC PACIS LIBRI TERTII

CAPUT V.

De rebus vastandis, eripiendisq̃ue.

- I. *Res hostium corrumpi, & rapi posse.* III. *Et religioſas: addita itidem cau-*
II. *Etiā ſacras: quod quomodo in-* *tione.*
telligendū. IV. *Doli quatenus hic permiſſi.*

* L. ^a **N**ON ^a eſſe contra naturam, ſpoliare eum, quem honeſtum eſt necare, ^a dixit ^a Cicero. ^a Quare mirum non eſt ſi juſ gentium corrumpi, ac rapi permiſerit res hoſtium, quos interficere permiſerat. ^a Offe. III. c. 6.
Polybius itaque hiſtoriarum ^b quinto, ^b jure belli comprehendi, ait, ut munitiones hoſtium, portus, urbes, viri, naves, ^c fructus, & ſi qua ſunt ſimilia, aut eripiantur, aut corrumpantur. Et apud Livium ^c legimus, XXXL c. eſſe quadam belli jura, quæ ut facere, ita pati ſit ſus: ^a ^b ſata exuri, dirui ^c ſcda, prædas hominum, pecorumque agi. ^c Lip. 30.
^a Ipſas urbes totas dirutas, aut mœnia ſolo æquata, populationes agrorum, incendia ſingulis ferme paginis ^a apud hiſtoriarum ſcriptores invenias. Et notandum, ^a licere hæc & in deditos. *Oppidani, inquit* ^a Tacitus, *portus ſponte patefactis ſe, ſuaque, Romanis permiſere, quod ſalutem iſtis tulit: Artaxatis ignis immiſſus.* ^d Ann. XIII. c. 42.

* II. I. Neque ^a juſ gentium merum, ^a ſepoſita officiorum aliorum conſideratione, ^a de quibus dicemus infra, ^a ſacra excipit, id eſt, quæ Deo, aut diis dicata ſunt. ^a Cum loca capta ſunt ab hoſtibus, ^b ^c omnia deſerunt

GROTHII NOTÆ.

^a Non eſt contra naturam, ſpoliare eum, quem honeſtum eſt necare] Suetonius Nerone XL. tanquam occasione nata ſpoliandarum jure belli opulentiſſimarum provinciarum. Cyrius de mortalitate: ſic cum irruptione hoſtili civitas aliqua poſſeſſa eſt, omnes ſimul captivitas vaſtat (Cap. 159. Ed. Fil. Brem.)

^b Omnia deſerunt ſacra eſſe] Tertullianus apologeticæ (Cap. 25.) Perro bella, & victoria, capti, & everſi plurimum verbiſus conſtant: id negotium ſine Deorum injuria non eſt; eadem ſtrages manium, & templorum; pauci cades civium, & ſacerdotum; nec diſſimiles rapina ſacrarum divotium, & profanarum. Tot igitur ſacrilegia Romanorum, quæ trophæi; tot de Diis, quæ de

Tom. IV.

gentium triumphis; tot manubia, quot manent adhuc ſimalacra captivorum decorum. Mox: & bene, quod ſi quid adverſi urbiſus accidit, eadem clades templorum, quæ & munium, fuerant. (Cap. 40.)

GROTHII NOTÆ.

1 Non eſt contra] Nam non debet, cui plus licet, quod minus eſt, non licere. l. 21. D. de reg. jur.

2 Sata exuri] Frumenta in agris matura incendi.

3 Sepoſita officiorum] Si a jure gentium diſtinguantur, quæ tantum honeſta ſunt, non etiam debita.

4 Omnia deſerunt] Seneca Troad. 53. & quadam ſacram regni jacentis.

• A

GRO-

rant, * in belli usus conversas, ut a Pericle * sub (aa) pollicitatione restitendi tantundem, (bb) a Magone in Hispania, a Romanis bello (cc) Mithridatico, a Sulla, (dd) Pompejo, Cæsare, (ee) atque aliis factum legimus. Apud Plutarchum ^a Tiberius Gracchus : *ἰσθὲν ὃς ἀνδρὸς αὐτὸν ὄντος ἰσθὲν, αὐτὸς τὰ τοῦ αὐτοῦ ἀναθήματα· ἡγεῖσθαι δὲ τούτους ὃς καὶ τὴν μεταβολὴν αὐτὸς βέλτεται τὸν δόμον αὐτοῦ κεκολλημένον* nihil tam sacrum, sanctumque est, quam quæ Deorum honori dicantur. Et his tamen uti populum, hac transmutare nemo prohibet. ^b In controversiis Senecæ patris legimus : pro republica plerumque templa undantur, & in usum stipendi ^c dona consumuntur. Trebatius ^d jurifconsultus temporum Cæsaris ; & profanum, quod ex religioso, vel sacro in hominum usum, proprietatemque conversum est. ^e Hoc ergo gentium jure usus Germanicus in Marfos, narrante ^f Tacito : profana simul, & sacra, & celeberrimum illis gentibus templum, quod Tanfane vocabant, solo æquantur. Pertinet huc illud Virgilii ^g (*Æneid.* XII. 778.)

Colui vestros si semper honores,
Quos contra *Æneada* bello fecere profanos.

Deorum donaria ^h capi a victoribus solere, notavit ⁱ Pausanias : & Cicerone VIII. c. 46.

G R O T I I :

e In belli usus conversas] Ut a Syracusis tempore Timoleonis, in cuius vita id habet *Plutarchus* (pag. 247. E.) Chii multam sibi a Mithridate indictam etiam e sacris vasis conficiunt. *Appianus* Mithridatico, (pag. 201.) *Plinius* lib. XVII. cap. ultimo de Porcio Catone agens : idem arbores religiosos, lucosque succidi permisit, sacrificio prius facto : cuius rei rationem quoque eodem volumine tradidit. Sulla bello Mithridatico donaria ab Olympia, Epidauro, Delphis abstulit, *Plutarcho* narrante, (pag. 459.) & *Appiano*, (pag. 206.) idem pretium restituit. *Diodorus Siculus* in excerptis Poiretiani, (pag. 406.) Augustus ex templis thesauros accepit mutuos, *Appiano* docente civilium V. (pag. 678.) vasa sacra ab Agapeto oppignorata tradidit *Cassiodorus* XII, 20. *Heraclius* in gravi necessitate vasa ecclesiarum in nummos vertit, sed postea pretium reddidit, ut narrat *Theophanes*. Vide & *Ananiam Comenianum* libro V. (Cap. 1.) & libro VI. (Cap. 2.) *Cromerium* libro XXIII. (pag. 678. Edit. *Basil.*) orationem Laurentianam apud *Bernhardum* libro VI. Adde quæ infra dicentur capite XXI. §. 22. Neque locus *Plutarchi* de Syracusanis, neque *Plinii* de Catone, satis ad rem faciunt. Vide *Notam Gallicam*. J. B.)

f In controversiis Senecæ] In excerptis IV, 4. g Profanum, quod ex religioso, vel sacro, in hominum usum, proprietatemque conversum est] *Servius* ad *Æneidos* II. (vers. 713.) de Cereis templo : *Æneæ* scilicet ante esse profanatum. Idem habet ad III. & ad IX. *Æneidos* & ad XII. Ad elegiam vero septimam : dona oblata

nummibus tandem sacra sunt, & dona possunt dici, quando non fuerint profanata. (Ad vers. 31.)

h Capi a victoribus solere] *Virgilius* *Æneidos* V. (cap. 360.)

Neptuni sacro Danais de posse restitum.

Plutarchus Fabio narrat, signum ab eo Herculis Tarenti captum, missumque in Capitolium : reliquos Deos Tarentinis relictos, ut iratos. (Pag. 187. C.) Hoc spectat, & quod modo ex *Tertulliano* attulimus, & ejusdem hoc ad nationes II. Tot deinde de Diis, quot de gentibus triumpho : manent & simulacra captiva ; & utique sentiunt, quos non amant. (Cap. 17.)

G R O N O V I I.

i Dona consumuntur] *Florus* 2, 6. Arma non erant : detracta sunt templis.

(aa) Vide hac de re *THUCYDIDEM*, lib. II. Cap. 37. & *DIODORUM SICULUM*, lib. XII. Cap. 40. J. B.

(bb) Refert hoc *LIVIVS*, lib. XXXVIII. Cap. 36. J. B.

(cc) Habet ex *APPIANO Alexandr.* de Bell. Mithrid. pag. 185. Ed. H. Steph. J. B.

(dd) De Pompejo nihil apud Scriptores veteres reperio, nisi quæ habet *Dion Cassius*, Initio lib. XLI. At vide infra, pag. 174. Ed. H. Steph. Quod spectat *Sullam*, vide *Notam* Auctoris nostri. J. B.

(ee) Vide *SUETON. Cæsar.* Cap. 54. & ipsum *CÆSAREM*, *Comm.* de Bell. Civ. lib. I. Cap. 6. J. B.

^a In *Varr.* ¹ *cero* belli legem id vocat, ^a de P. Servilio loquens: *signa*, inquit, ² *ornamenta ex urbe hostium vi, & virtute capta, belli lege, atque imperatorio* ^b *Lib.* ^{XXV.} *c. jure sustulit.* ⁺ Sic Livius ^b templorum ornamenta, quæ Syraculis Marcel-
^{40.} ^c *Apud* ^{eadem} ^{Livium, l.} ^{XXXVIII.} ^{c. 47.} ^d *Lib.* ^{XXXIX.} ^{e.} ⁺ ^f *Bell.* ^{Caecil.} ^{c.} ^{50.} ^{Ed.} ^{Woff.} ^f *Dent.* ^{VII.} ^{5.}

4. Illud tamen verum est, si quo in simulacro ^a numen aliquod inesse credatur, id violari, aut corrumpi nefas ab iis, qui in ea persuasione conveniunt: ⁺ & hoc sensu impietatis, aut ⁺ lesi etiam gentium juris accusantur interdum, qui talia commiserunt, ⁺ nimirum, ex talis opinionis positione. ⁺ Aliud est si hostes non idem sentiant: sicut Judæis non permisum tantum, ⁺ sed & ^f præceptum est, gentium simulacra abolere; ⁺ nam quod ¹⁰ sibi accipere vetantur, id eam causam habet, quo magis Hebræi superstitiones gentium detestarentur, impuritatibus admoniti ipso contactu interdicto; non quasi alienis sacris parceretur, quomodo ¹ Josephus exponit, ¹¹ Romanis haud dubie blandiens; sicut & in expositione præcepti alterius, ⁺ de non nominandis gentium diis: quod ille ita explicat, quasi ¹² illis obloqui vetarentur, cum revera ⁺ honoris causa, aut sine abominatione eos nominare lex non sineret. Sciebant quippe Hebræi, ⁺ Dei certissimo monitu, in simulacris illis non habitare aut Dei spiritum, ⁺ aut bonos angelos, ⁺ aut vim aliorum, ut deceptæ gentes existimabant, ⁺ sed pravos, & humano generi insectos demones: ita ut recte dixerit ⁺ *Tacitus* ¹³ *in* *Judeorum institutis describendis, profana illis omnia, quæ apud nos sacra.* Non mirum ergo est, si templa profani cultus ^b ⁺ *a* Maccabæis incensa non semel legimus. Sic & Xerxes cum simulacra Græcorum corripuit, ⁺ nihil fecit contra jus gentium, etsi multum id ad invidiam exagerant ⁺ Græci scriptores. ⁺ Nam ^m *Perse* non credebant, in simulacris esse ulla numina, ⁺ sed Deum esse Solem, ⁺ & portionem ejus aliquam ¹⁴ *in* *ignem.* Lege Hebræa, ut idem ^b *Tacitus* recte, *templi limine præter sacra de Civ. ceratotes arcebantur.*

5. At Pompejus, eodem auctore, ¹ *templum jure victoria ingressus est:* aut, ut Augustinus ^m rem eandem narrat, *non devotione supplicis, sed jure victoris:*

GROTII.

ⁱ *Fulvius*] Vide Polybium excerpto legationum 28.

^k *Fons spoliari*] Vide *Cramerium* Libro XVII. (pag. 402.) de rebus Antiochenis Ecclesiarum captis a Chosroe, vide *Procopium* Persicorum II. (Cap. 9.)

^l *Josephus*] Antiquæ historiæ IV. 8. §. 10. & libro adversus Apionem altero. (§. 33. Edit. Hoff.)

^m *Perse* non credent in simulacris ulla esse numina] *Diogenes Laërtius* initio, τὸν δὲ θεῶν κατασκευαστὴν τῶν μαγικῶν δυνάμεων ἀνιστάμενον ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων. (Lib. I. §. 6. Vide ibi Not. EGIDII MENAGII; & Clariss. CLEBERICI Indicem

Philologic. in Historiam Philosophiæ Orientalis à STANLEYO, voce Statues. De Religione etiam Veterum Persarum THOMAS HYDE, Anglus, librum eruditissimum edidit, ubi eos ab omni idololatria absolvere conatur. J. B.)

GRONOVII.

⁹ *Cæsar*] Cap. 51. bell. Cæcil.

¹⁰ *Sibi accipere*] Servare, non venerationis causa, sed quasi aliquod monumentum.

¹¹ *Romanis*] Uti crederent Romani non adeo detestabiles ipsorum deos esse Judæis, quam revera erant.

¹² *Illis obloqui*] Maledicere.

¹³ *Ignem*] *Bulenger. celog.* ad Arnob. cap. 5.

GRONO-

viatoris : + bene ille, quod templo pepercit, & rebus templi, quanquam ut Cicero ^a diferte ait, ¹⁴ pudore, & obtestatorum metu, + non religione : + male, quod ingressus est, quippe + contempto vero Deo, + quod & Chaldeis exprobrant + Prophetæ : quam etiam ob causam quidam factum arbitrantur singulari Dei providentia, ut is, quem dixi, Pompejus + quasi in conspectu Judææ trucidaretur ad Casium Ægypti promontorium; at si spectes opinionem Romanorum, + nihil in eo factum. contra jus gentium. Sic idem templum excidio datum a Tito, Josephus memorat, ^c additque, factum + τῷ τῷ παλαιῷ νόμῳ.

III. Quod de sacris diximus, + idem & de ¹⁵ religiosis intelligi debet; nam hæc quoque + non mortuorum sunt, + sed viventium, ¹⁶ sive populi alicujus, ¹⁷ sive familiar. Quare + sicut sacra loca ab hostibus capta, + ita & religiosa talia esse definere, scripsit dicto loco ^d Pomponius, & Paulus jurisconsultus : ^e *sepulcra hostium religiosa nobis non sunt; + ideoque lapides inde sublatis in quolibet usum convertere possunt.* Quod ita tamen intelligendum, + ne ipsa mortuorum corpora male tractentur, quia id contra jus est hominum sepeliendorum, + quod jure gentium introductum, ^f alibi demonstravimus.

+ IV. Illud hic breviter repetam, + non vi sola res hostium hostibus eripi + ex jure gentium, + sed & dolos, + qui perfidia careant, permisos censer, + imo & ¹⁸ alienæ perfidiæ incitationem. Nimirum, ¹⁹ ad minora, & frequentia hæc delicta ita + connivere cæpit jus gentium, sicut leges civiles + ad ²⁰ meretricium, & + improba scenora.

GRONOVII.

¹⁴ *Pudore & obtestatorum*] Ne famam, quam habebat, innocentia, vel abstinentia, laderet, atque invidia anam daret hoc nomine sibi obtestandi, aut insultandi.

¹⁵ *Religiosi*] In quæ mortui inferuntur.

¹⁶ *Sive populi*] Ubi polyandria, vel publica cæmeteria sunt.

¹⁷ *Sive familiar*] Ut olim apud Romanos, qui quisque in agris privatis, sibi, & suis lo-

cum sepultura scernebant.

¹⁸ *Athena perfidia incitationem*] Præmia posita illis, qui res hostium, quamvis perire, interceptant, & ad nos, aut in nostros fines deferunt.

¹⁹ *Ad minora ita connivere*] Nam ad majora, veluti vitæ licitationem, non connivit, cap. præced. n. 18.

²⁰ *Meretricium*] Sueton. Calig. 40. qui meretricium fecissent.

^a Pro Flacco, c. 28.
^b Don. V. 23.

^c Bell. Jud. lib. VI. Cap. 4.
^d §. 3. & Cap. VI.
^e §. 2.

^d L. 36. D. de ritibus.
^e L. 4. D. de sepulc. viol.
^f L. 11. c. 19.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. V.

AUCTOR hoc capite agit de vastatione rerum hostilium, per quam intelligitur omne damnum hosti illatum, unde nullum nobis lucrum obvenit. In sequenti capite agitur de rerum hostilium captura, seu de praeda, qua res hosti ablatæ nobis acquiruntur, adeoque aliquid transit in nostram utilitatem.

Vastare res hostiles eodem jure licet, quo occidere hostem; scilicet, quatenus ad reparationem juris nostri est necessarium. Necessarium autem videtur 1. si rebus hostilibus destructis magis adigatur hostis ad jus nostrum nobis tribuendum, quod vel vis resistendi in ipso fiat minor, vel in nobis vis adigendi major; uti si exutis fructibus, vel frumentariis igne consumtis, dedere hostis se teneretur; 2. si alia, & mitiori via jus nostrum defendi nequeat; ita enim urbs occupari nequit, nisi dirutis munimentis, & ædificiis.

Illicita ergo est vastatio rerum hostilium 1. si hostium vires non debilitantur; ut in vastatione rerum sterilium, templorum, rerum luxuriosarum, ut hortorum voluptuariarum. 2° Si hostis eo facto non vincitur, sed saltem lædatur absque spe victoriæ; quo pertinent machinæ illæ bellicæ, quæ non expugnandis, & occupandis oppidis, & munimentis, sed evertendis eorum ædificiis adhibentur; vulgo *Bombardines*, dicitur. 3° Si absque vastatione victoria, vel jus obtineri potest; tunc enim non est necessaria ad reparationem juris, eoque illicita. 4° In bello notorie injusto, vel temere suscepto; tunc enim necessitas non est a natura, sed ex vicio, & imbecillitate bellum gerentis. 5° Cum hostile territorium jam est in nostra potestate; victus enim definit esse hostis. Unde excidia urbium passim improbantur: de Corintho Vide *Cic. l. 1, off. c.*

35. *Plin. l. 2, c. 2*: de Troja vide *Seneca in Troad. v. 273*. 6° Declaravit olim Rex Galliarum, non decere regem Christianum vastare urbem bombardis, nisi jure talionis; quo prætextu Bruxellam bombardis destruxit.

Additio.

» Ut systema Auctoris recte intelligatur, » repetenda est ejus distinctio inter licentiam, quæ 1^a. ex jure naturæ sociali, *Lib. 1, c. 2, §. 1: 2^a*. ex jure gentium voluntario in bello soleoni, & publico, permittitur. *L. 3, c. 5, §. 1, n. 1.*

» Jure naturæ sociali licitum esse, ait; » vastare res hostiles, easque corrumpere, » si quis justam belli causam habet, & quantum id est necessarium ad juris nostri reparationem; adeoque tantum intra modum debiti, & pænæ. *Vid. §. 1. & c. 12, §. 1. Add. l. 3, c. 1, §. 2. cap. 2, §. 1. cap. 5, §. 1. cap. 12, §. 1.* Ubi excipit » res subditorum innocentium, *ibid.* & res » sacras, ac religiosas. *L. 3, c. 5, §. 6, & 7. Cap. 12, §. 6, & 7.*

» Jure gentium res hostiles vastari posse, » ait, etiam ex injusta causa, & in infinitum; i. e. ultra modum debiti, & pænæ. *L. 3, c. 5, §. 1*: adeoque & res innocentium subditorum, & res sacræ, ac religiose. *ibid. §. 4, & 5.* Addit, inde non » oriri jus internum, sed tantum externum. *L. 3, c. 1, §. 1. c. 10, §. 3.*

» Præterea rationes politicas suppeditat, » cur parcendum sit rebus, quæ nobis fructuosæ esse possant, quæ hostibus inutiles, » aut mox nostræ futuræ sunt. *L. 3, c. 12, §. 3, n. 5.*

» Nos toties jam notavimus, non dari jus gentium voluntarium, nec inter gentes præter jus naturæ aliam regulam esse. Negamus autem, jure naturæ vastare res hostiles non licere, nisi ex justa causa, »
tan-

» tantum intra modum debiti, & pœnæ. Cum
» enim uterque sibi asserat iustam esse cau-
» sam, nec iudex sit, qui de ea cognoscat; aut
» aot neuter vastare res alterius poterit, aut
» utrique id licebit: adeoque suspendi de-
» bet iudicium de causæ iustitia, donec Deos
» per ultimam victoriam res decidat.

» Jure Natoræ igitur vastari res hostiles
» possunt jure belli, idque in infinitum. Com-
» enim 1. ex judio nostræ civitatis hostis
» injuria res nostras rapiat, vastet, cives
» occidat &c; ipsa ratio nobis dicat, in
» pœnam vicissim eorum res rapi, & vastari,
» civesque eorum occidi posse. Sed &
» 2. Res hostiles ex quo in nostram po-
» testatem perveniunt, i. e. ex quo occu-
» pantur, nostræ sunt, eoque a dispositio-
» ne nostra dependent, ita ut eas perdere
» pro lubitu possimus. L. 21. C. Mand.

» Plane igitur in disciplina juris naturalis
» non queritur de modo debiti, aut pœnæ,
» (cujus rei rationes exposuimus supra cap.
» I, §. 1, nota quinta) nec an hostis vires in-
» de minuantur, aut nostræ augeantur, ne-
» dum quid perfectius, aut consultius sit.

A D §. I.

Dixit Cicerō] In genere hoc assertum
verum non est. Nam cum nec occidere, nec
vastare liceat, nisi ex sola necessitate repa-
randi juris, contingere potest ut hostem in-
terficere necessariū sit, vastare autem res
hostiles non sit necessariū. Atque eo casu
honestum esset natura necare hostem, non
vero spoliare: i. e. pios quidem licebit,
non vero minus.

Quare mirum non est si ius gentium cor-
rupti permiserit, quos interficere permis-
erat] Ex ipso loco Ciceronis apparet. va-
stationem, & eadem non demum ficto a-
liquo jure gentium voluntario, sed natu-
rali ratione permitti.

Jure belli comprehendit] Nam omnia
» hæc tendunt ad reparationem juris nostri,
» vel ad puniendum hostem.

Fructus] Si scilicet iis jovatur hostis. Un-
de arbores frugiferas vastare licet, steriles
non licet, nisi lignum hosti ad comburendum,
aut ad extruenda monimenta sit ne-
cessarium, vel si ad eundem usum ego illos
adhibeam. Vid. infra l. 3, c. 12, §. 2.
De frugum vastatione notandum est effatum
Friderici apud Cruf. Ann. Suev. l. 5. Lebm.

Chron. Spir. l. 7, c. 106.

Neque obstat lex divina in Deut. 20,
v. 19, seq. quæ invertere rem videtur, dum
non vult arbores frugiferas succidi, steri-
les jubet. Resp. loquitur de arboribus fru-
giferis Cananzorum, adeoque terræ, quam
Israelitæ occupare debebant, & cujus occu-
pationem promittebat Deus citra devastatio-
nem; quæ proinde hoc casu non erat ne-
cessaria.

Additio.

» Diximus, omnes arbores hostium suc-
» cidi in pœnam posse: idque ex ipsa lege
» divina modo allegata probatur, ubi steri-
» les succidi possunt, etiam hostium vires in-
» de non minuantur, nec nostræ augeantur.
» Ratio autem cur frugiferae succidi prohibeantur,
» singularis, & a B. Parente mo-
» do allegata est. Vid. infra. c. 12, §. 2.

Sata exteri, dirut tella] Modo ad de-
fensionem juris sit necessariū.

Ipsæ verbes totas dirutas, aut mania solo
aquata] In pœnam.

Apud historiarios scriptores] Exemplum
» vide apud Sallust. Cat. §. 1. August. de Civ.
» Dei 1, 7. & 3, 27. Quintil. Inst. 8, 3.
» Telsm. b.

Licet hæc & in deditis] Immo jure na-
ture dediti desinunt esse hostes: adeoque
tota ratio belli in iis cessat. Neque gentes
moratiores deditorum res vastasse, aut ra-
poisse, legimus.

Additio.

» In deditis eadem est ratio, quæ in ho-
» stibus captis: animadvertere in eos pos-
» sumus tanquam in criminis reos.

Tacitus] Ann. l. 13, c. 41. At necessitas
» requirebat ut eam diruerent; rationem
» hanc assert Tacitus, quia nec teneri sine
» valido præsidio, ob magnitudinem morum,
» nec id nobis virium erat, quod firmamento
» præsidio, & expellendo bello divideretur.

A D §. II.

Quærit Auctor, an res sacræ hostium
vastari possint? & jure gentium eæ a jure
vastandi exceptas non esse, ait. Nos in ge-
nere asserimus, res sacræ vastari non pos-
se. Nam vel occupatæ illæ jam a nobis sunt,
vel non sunt: priori casu ius vastandi cessat,
quia necessitas cessat, ex qua sola ius
vastandi obtinet; desinit enim esse res hos-
tilis dum nostra fit, & sic nobis idem ius
competit

competit in rem illam, quod antea victo competit, scilicet, jus utendi ad usus sacros. *Posteriori* casu itidem jus vastandi cessat, 1. quia Deo jus questum est ex consecratione, quod nemo ei auferre potest. Quod ergo Deo sacrum est, omnibus quoque gentibus sacrum esse debet, quia communis notione vero Deo, quem & nos veneramus, dictum est, licet in modo colendi error addit. Hæc igitur res sacræ veneratione communi numinis tutæ esse debent. *Vid. infr. c. 12. §. 6. Sed & 2.* nihil hæc vastatio ad victoriam facit; adeoque deficit ratio, quæ vastandi licentiam permittit, scilicet, necessitas. Sane, neque hostium vires inde minuuntur, neque nostræ augentur. Alias 3, eandem facultatem concederemus hostibus in res nobis sacras: & illi jure talionis nostra quoque sacra violare possent, quia æque confident suis, ac nos nostris sacris. Neque inter hostes queritur de religionis veritate, sed de jure in templa. Unde 4. merito facta ejusmodi improbari, passim videmus in historia profana. De sacrilegio Cambyxis vide *Justin. l. 1. c. 9.* Philippus ab omnibus damnatur quod in sacra fœverit, idque ultra jus victoriæ factum esse, ait *Florus. l. 2. c. 7.* Unde sacrilegium id vocat *Diodorus. l. 16. Add. Justin. lib. 8. c. 16. Polyb. Hist. l. 5. c. 3. & infra c. 12. §. 6. & 7.*

Additio.

„Nostram sententiam statim explicabimus.

Jus gentium merum], Non dari jus gentium merum, alibi probavimus. *Vid. diff. proœm. IV. §. 29. seq.*
Seposita aliorum officiorum consideratione] I. c. sepósito eo, quod ex jure interno debetur.

De quibus dicemus infra], Nam Auctor quæ bellum gerentibus ex mero jure gentium concedit, eisdem ex legibus æqui, & boni iterum eripit capite *X. & seq. & imprimis c. 10. §. 1. & c. 12. §. 6. seq.*

Sacra excipit], Imo nec naturæ jure sacra excipiuntur, sed æque vastari possunt. Res enim sacræ demum fiunt per consecrationem nem superioris, adeoque lege Principis; occupata autem re illa ab hoste, definit lex consecrationis, utpote quæ victorem non obligat: adeoque locorum iterum fit profanus, *l. 16. ff. Religios.* Uci igitur aliæ res profanæ vastari possunt, ita & res, quæ olim sacræ fuerunt.

Quæ Deo, aut Diis dicata sunt] = Quæ auctoritate principis Deo, aut diis consecratæ sunt. Hinc res Deo auctoritate profana dicatæ manent profanæ. *Vid. diff. proœm. XII. §. 231.*

Cum loca capta sunt ab hostibus, omnia desinunt esse sacra], Verba hæc sunt legis *16. ff. Relig.* At Jctus non loquitur de jure gentium voluntario, sed de jure naturæ.

Quod quæ sacra dicuntur reuera non eripiuntur usibus humanis], Immo adeo eripiuntur usibus humanis, ut a jurisperitis res nullius dicantur, quia in nullius bonia sunt. Hinc nec in commercio esse dicuntur; lege enim publica ad solos usus sacros destinata sunt. *Vid. B. Par. disp. de Evocat. Sacror. Sect. 2. §. 1. usque ad §. 30.*

Sed publica sunt] = Sensus videtur esse, quod ideo non sint erepta usibus humanis, quia publica sunt, i. e. quia usua eorum publicis est. At si dicendum quod res est, in sensu juris non possunt publica appellari; nam jure Romano publica duplici sensu vocantur, vel quia publica sunt jure gentium, vel quia publica sunt unius populi: *l. 14. ff. A. R. D.* Utroque sensu proprietates in nullius bonis est, sed usus, qui ex rei natura percipi potest, vel omnibus hominibus, vel omnibus civibus patet.

= Cum vero res sacræ non quoad quolibet usum, sed tantum quoad usum sacrorum civibus sint communes, adeoque de perceptione, seu de occupatione quæritio esse non possit, certissimum est, sacra in sensu juris non posse dici publica. Atque hinc etiam in jure Romano publica, & sacra invicem distinguuntur, & hæc non ad res publicas, sed ad res nullius referuntur.

Sacra autem nominantur a fine, cui destinata sunt] = Adeoque peculiari nomine venire putat, non quasi usibus humanis sint exempta, (publica enim sunt, quorum usus ad populum pertinet) sed quia spectiatim ad usus sacros sunt destinata. At ex eo ipso apparet, sacra non esse publica, quia in rebus publicis usus omnibus patet: quilibet igitur habitare in loco sacro possit, arbores plantare, casas ponere &c.

Sigmen ejus, quod dico], Nimirum, quod quæ sacra dicuntur, non eripiantur humanis usibus.

Etiā

Etiam ea dedi, quæ divina dicuntur] Quæ deditio effectu carere videtur, si usus humanis essent exrema. At id non sequitur; nam per dedicationem eorum, quæ divina dicuntur, non usus traditur, sed jus circa sacra, jus consecrandi, jus circa ritum disponendi, jus mutandi sacra &c.

- 2 *Ulpianus publicum jus etiam in sacris, ait, consistere*] At inde non sequitur, sacra esse publica; nam alia est questio, an sacra sint publica, i. e. an, usus rerum sacrarum omnibus sit communis (hoc enim sensu Auctor publica esse, dixit), quod negamus; alia, an sacra pertineant, ad iura publica, i. e. ad iura populi, quod affirmamus, quia sunt pars imperii: imperium autem versatur circa publica, & privata.
- » Bene notat B. Parens in Disputatione » de evocatione Sacrorum *Señ. 2. §. 9, & 10.* » dari quoque sacra privata, quæ itidem » commercio hominum exrema sunt scilicet, » cet, quoad usus profanos.

cum privata faciant; & contendit, plebejos Deorum magis causa, quam sua id petere, ut quot privatim colunt, & publice colant. Liv. lib. 10, c. 7.

Hæc sacra privata frequentissima apud Romanos fuisse. ac proprie Larum nomine venerunt; unde & locus his sacris dicatus Lararium dictum. *Al. Lamprid. in vita Alexandri Sev. cap. 29, & 31.* Neque deficit exemplum apud Hebræos, uti patet ex historia Michæ, quæ refertur *Judic. 17, & 18.* Ita in primæva Ecclesia, seu tribus prioribus seculis, omnia sacra fuisse privata, cum publica licita non essent fub Gentilibus *Imp. Et talia sunt, de quibus agit in Pace Osnabrug. art. 5, §. 31. & seqq. exercitium, scilicet, religionis privatum, quod iis in Romanæ Religionis territorio concessum est, qui id ante bellum habuerant; vel quod legatis Principum extraneorum permitti solet.*

Ut rei sacra artificii eorum fierent, qui verbes cepissent] Nam omnia iura publica, & privata, in victorem transeunt.

Mutata voluntate potest ex sacra profanum fieri] Exposita vera, ac veraculæ sacrorum, eorumque, quæ divini juris dicuntur, indole, naturalique ratione, ostensaque, sacra publica contineri imperio civili, eique adeo competere summum jus consecrandi etiam privata; in proclivi jam est statuere, quibus modis rei sacra a religione liberentur, fiantque adeo pura, vacua, seu libera. Purus enim locus dicitur, qui neque sacer, neque religiosus, neque sanctus est, sed ab omnibus his nominibus vacuus, *l. 2, §. 4, ff. de religiof. & liberari religiof. sacris inde evocatis. d. l. 9, §. 2, ff. de R. Dio.* Primum igitur sedes quidem non definit esse sacra, etiam dicta sit. *§. 8, in fin. de R. D. l. 6, c. 3. ff. eod. tit.* Verum, totius tamen loci interitus sacra quoque extingui, dubitandum non est: uti si chasmate, alluvione, aliisve modis perierit; cum sacrum esse nequeat quod non amplius extat, *arg. l. 7, §. 5, in fin. ff. de acq. rer. donat. arg. l. 2, ff. de usur. princip. Inst. eod. tit. arg. leg. 36, ff. de Religiof.* Publicatione vero non item; cum bonis alicujus ad fiscum delatis, non possit plus ad hunc transire, quam ille habuit, *l. 20, pr. ff. de adq. rer. donat.*

Deinde, præscriptione quoque immemoriali aboleri sacra, fatendum est, si vere sit

Ut enim (quæ sunt verba dictæ Dissertationis) res profane sunt vel publicæ vel privatæ, quarum illæ ad usus civiles, seu profanos omnium civium, seu totius civitatis, hæ ad singulorum pertinent: ita res sacræ quoque sunt vel publicæ, vel privatæ, quarum illæ ad usus sacros, seu divinos omnium, seu civitatis, hæ ad singulorum destinatæ sunt.

Estque hæc vulgæissima distinctio inter sacra publica, & privata. Ita in *l. 9, §. 1, ff. ad L. Jul. Pecul.* dicitur: *Sacrilegi sunt, qui publica sacra compilaverunt, at qui privata sacra tentaverunt, amplius, quam suæ rei merentur.* Idque frequens est apud Livium, qui de Numa Rege ait: *Omnia publica, privatæque sacra Pontificis scitis subiecit.* lib. 1, c. 20. Alibi vocat sacra publica, & gentilitia, lib. 5, cap. 52, id est, privatæ gentis, seu familie: Eodemque sensu, *religiones publicas, & privatas, seu Gentis unius dict. cap. 52.* Quin *Dios publicos, & privatos, d. cap. 52.* Item *divinum publicum & sacrum, seu privatum, lib. 8, c. 10.* ubi de forma devovendi se ait: *Ni moritur, neque suam, neque publicum divinum pure faciet.* Denique, *Dii penates* quoque dicuntur *publici, ac privati.* Ita *Justinus lib. 8, c. 3, de Philippo ait: Nos Dii Penatibus publicis, privatæque pepercit.* Et *Decius filius invehitur in Patricios, quod regens, Plebejos publica sacra fovere posse,*

immortalis, id est, cujus initii memoria non extat. Reliquæ vero præscriptiones, exi- centum, aut multo plurimum annorum sint, nihil efficiunt, quia quod divini plane juris est: nec præscriptione adquiri potest. L. 9, ff. de usufruct. d. §. 2, cod. l. i. juncto §. 2, de Inst. ff. l. 1, §. 9, ff. de obl. & act. &c. semper tamen excepta præscriptio- ne immemoriali, l. 1, de præscr. in 6. Re- bus tamen Ecclesiæ 40. annorum præscrip- tionem obesse, excepta Romana, cui 100. demum anni opponuntur, vulgatissimum est; modo res soli sint. Carpz. p. 2, cons. 5, def. 1, & seq.

Specialiter quoque receptum fuit, ut cum rem, sive locum sacrum religione liberare vellent, certis inde ritibus evocarent sacra; cujus rei mentio fit in L. 9, §. 2, fin. ff. de R. D. ubi hæc habentur: *Solent qui li- berare eum locum religione volunt, sacra inde evocare.*

Fuit ergo Evocatio sacrorum nihil aliud, quam ritus solennis, quo locus sacer, aut divini juris, liberari religione, eoque pro- fanus fieri solebat, d. l. 9, §. 2. Id tum maxime curæ ipsis fuisse cum urbes obli- derent, ex Servio refert Gronovius in not. ad. Grot. de J. B. & P. Lib. 3, c. 5, §. 2, n. 1; & pluribus explicat Macrobius Saturnal. lib. 3, c. 9. Solebant enim solen- ni carmine ex hostili urbe, quam occupa- ti armis erant, evocare Deos, iisque ædem, & sacra Romæ vovere.

Quem traxisse morem videntur ab obli- dione Vejorum, potentissimæ urbis Etru- riæ, cum qua Romanis continens per ali- quot secula bellum fuit, quoadusque post decennalem oblidionem veluti altera Troja, Camilli pietate, virtute, ac felicitate capta, ac diruta, & non urbs saltem, sed & ter- bis memoria prope deleta fuit. Cujus fune- ri, cum exposita ejus magnitudine, gravi elogio, quasi lesu parentasset L. Florus Hist. Rom. lib. 1, c. 12, f. in hæc deni- que verba erumpit: *Laborat armalium fide- ri, ut Vejor fuisse credamus.* Camillus igitur, cujus ut incredibilis fuit virtus in hos- tes, ita non minor pietas in Deos, & ju- stitia in omnes, atque inde perpetua adeo felicitas, ut solus tum fortunæ Romanæ sta- tor, & Romulus alter haberetur: cum ad oblidionem urbis tandem missus, atque jam in eo esset, ut eam ex cuniculo caperet, vocatis ad prædam civibus suis, decimasque ejus Apollini consecrata, hoc votum Juno-

ni fecit apud Livium l. 5, c. 21: *Te solum Juno Regina, qua nunc Vejos cois, precor, ut nos victores in nostram, tuamque mox futuram urbem sequere, ubi Te, di- gnam amplitudine tua, templum accipiat.* Quam ambizioso deinde apparatu, miracu- lorum quoque fabulis (ut in religione or- nanda nimium solenne est, ubi minime om- nium decet, & eget) instructo, Romam dedocta fuerit, pluribus refert Livius lib. 5, c. 22. Atque hic actus tam solennis, ac illustris, mori huic initium dedisse vi- detur.

Causa vero superstitionis sine dubio fuit, quod sua cuique urbi, ac populo sacra pecu- liaria, & propria numina fuerint. in quo- rum tutela locus, urbs, vel populus esset. Dii tutelares inde dicti. Macrobius d. lib. 3, c. 9. Quemadmodum variarum Gentium sacra, & quæ cuique maxime culta fuerint numina, memorat, ac pluribus ex- emplis perspicue illustrat Cicero Orat. Verr. 4. pass. Unde & Dii penates dicti sunt, quasi penes nos nati, sive quod penitus in- sident. Cic. l. 2, de Nat. Deor. Uti apud Virgilium l. 2, Æneid. & pass. & speciali- ter Dii penates patrii, Cic. d. Verr. 4, c. 8. Quo nomine Deos cuique proprios, & quasi indigenas, vocari constat. Qua ratio- ne Æneas, quod Deos Troianos secum ve- heret, Penatiger dicitur. Ovid. Metam. 15, v. 450.

*Hæc Helenus cecinisse Penatigero Ænea,
Mente meos refero.*

Adeo ut non tantum ad sacra publica, & Genti cuique pecularia, sed & ad privata, & civibus, vel familiis propria, vox Pe- natium referatur. Cic. pro Dom. c. 41. ubi ita invehitur in P. Clodium. *Ista tua pul- chra libertas, Deos penates, & familiares meos Lares exipis, ut a te ipsa tanquam in captivis sedibus collocaretur? Quid est sanctum, quid enim Religione manitus, quam domus vixitqueque civium? Hic ara sua, hic socii, hic dii Penates, hic sa- cra, religiones, ceremoniæ, continentur.* Et apud Terentium in Phorm. A. 1. S. 5. f. Senex, cum alius ad forum iret, ait: *At ego Deos Penateis hinc substatem, domum devortor.*

Cum igitur sui cuique populo dii proprii, ac patrii, sive penates essent, fieri non po- tuit, quin si inter populos hostile odium, ac bellum exarsisset, etiam inter Deos eo- rum

rum penates, & tutelares, inimicitie certamen esse, eosque singulos suis præsidio, auxilioque fore crederetur. Atque hæc est pervagata ea gentium opinio, quam tanto artificio in scenam produxere divini Poeta: Homerus in bello Trojano per totam Iliadæ, & maxime libro 20. ubi Jupiter permittit Diis suis quomodo partibus auxiliari; & Virgilius in bello Latino sex libris posterioribus *Æneidos*: ubi Deos non minus, quam Duces Ducibus congressus sinxerunt.

Summum igitur Romanis studium fuit, non tantum suos sibi Deos ante bellum placare, & sacris rite peractis civitati sue conciliare; sed & ipsos hostium Deos sibi propitios reddere, precibus eos ad se evocando, & templa, ac cultum Romæ iis pollicendo. Unde in memorata Vejo:um expugnatione ait Livius d. c. 21: *Veneris Es ab suis votibus, Es ab externis oraculis prodigios, jam in partem præda sua vocatos Deos* (decima Appollini dicata) *altos votis ex urbe sua evocatos hostium templa, novaque sedes spectasse Es.* Cui simile est quod apud Petronium *Arbutum in fragm. satyr.* picta excidii Trojani imago refert, *Græcos Trojana numina contra Trojanos vocasse.*

Contraque Troas Troia invocant sacra.

Accedit denique, quod ea quoque fuerit Romanorum in Deos reverentia, ut nefas habuerint, Deos, ut putabant, habere captivos. *Macrobius d. lib. 3. Saturnalium cap. 9.* Atque ideo eos carmine evocare conati sunt.

Neque ei adversatur, quod jure Romano indistincte locus ab hoste captus, ipso facto destinat esse sacer, ac religiosus; *l. 36. ff. de Relig.* neque adeo opus sit evocatione deorum. Etenim summo opere cavendum est, ne duo isthæc jura commisceantur; alterum, quo solenni superstitione Dii evocati dicuntur ex loco, sive urbe cædendi; alterum, quo urbe capta, & reportata victoria, ipso facto loca destinant esse sacra, ac religiosa. *d. l. 36.* Huc pertinet quod Cicero *Verrin. 4. c. 55.* de M. Marcello dixit. Eum victoriam omnia profana fecisse Et ideo Roma è Gallorum manibus recuperata, sana omnia, quod ea hostes possedissent, restitui, expiarique oportuit. *Liv. l. 5. c. 40;* cujus sententia causas deinceps evolvens.

Præsertim fieri solet circumfesso loco, & eventu adhuc dubio, voto, ac spe urbis facilius capiundæ, ne adversi sint Dii, sed novæ religionis, novarumque sedium studio delinici aut in oblidendum partes transeant,

aut obfessorum ne foveant. Posterius autem accidit expugnato jam, & occupato loco, sive cum certum saltem est captum iri; tum enim creditum est, Deos ultro excedere locis ab hoste devictis.

Ita *Æneas*, capta jam, & fumante Troja, ac desperata salute, focius ait: (*Virg. l. II. Æn. v. 350.*)

— Que sit fortuna, vident.

Excessere omnes, adytis, arique relicti.

Di, quibus Imperium vœe steterat.

Quod & Petronius Arbitr ex tabula prædicta, quæ Trojæ haloin pictura referebat, ita expressit:

Jacet sacerdos inter aras victima,

Plangitque terram; sic profanatis sacris,

Peritura Troja, perdidit primum Deos.

Eaque potissima ratio fuit, quæ Camillus populum detraxit a pertinacia defendendi Romanum, & migrandi Vejos nuper captos, propalam testatus, se nefas ducere, deseram, ac relictam a Diis immortalibus urbem incolli. *Liv. l. 5, c. 30.* Ita Hierotolymis capta, inter prodigia, seu præsentia recensetur: *Pesto Pentecostes motu ex intimo templo auditum esse sacerdotibus motum, Es strepitum quandam, Es mox subitam vocem. Migremus hinc.* Joseph. de B. Jud. l. 7, c. 12. Quod idem quoque retulit Tacitus *Hist. lib. 5, c. 13.* *Audiatum humanam majorem vocem; excedere Deos: simul ingentem motum excedentium.* Adeo constans fuit gentium opinio, devicta loca deferri a Diis suis.

Dux vero causæ sunt, cur credi oportuerit, loca ita ab hoste capta, viduata sacris, & derelicta a Numinibus suis intelligi. Id enim statui par erat, sive civitates victæ propriis Diis suis, sive iratis, aut insensis uti crederentur. Si enim hoc, ut offensos, victis forte suis, Deos haberent; vel propterea hæc ipsa vitia, aut facinora, dereliquisse populum exiliumdum fuerat, quod factis suis id meruissent. Ita Annibal cum Selinuntem in Sicilia expugnasset, & Syracusani missis legatis eum monerent ut Deorum sanctis abstineret, respondit, *Deis incolis insensos Selinuntē jam excessisse.* Diod. Sicul. *Hist. l. 13, c. 59.* Et Cleopatra, victa cum Antonio, per Deos Romanos, non per suos, obtestatur, addita ratione: *Nostri enim nos prodiderunt.* Plutarch. in *Anton. c. 107.*

Sin prius, ut propitios, propensosque in populum Deos fuisse, eoque tutelam eorum suscepisse putetur; perinde dicendum fuit, Deos quoque, ut victos, cedere loco victoribus:

ribus: quod enim inter partes certamen est, idem quoque inter eos esse oportet, qui partes defendunt, earumque prædium, ac tutelam recipiunt, sc. inter utriusque partis Deos tutelares, *supra b. Dissert.* Victa igitur parte, victos quoque, qui ab ea steterunt, Deos, parti victricis, ipsiusque adeo Diis victoribus tanquam certamine superioribus loca cedere necesse est. Quæ eleganter Virgilius depingit, cum de Pantho Phæbi Sacerdote ait: *Æneid.* 11. v. 320.

Sacra munus, victisque Deos, parcanique nepotem

Ipse trahit.

Et *Æneid.* 1. v. 72.

Illic in Læmin portans, vicissusque penates.

Ac iterum ipse *Æneas* d. 1. l. v. 382.

— — — *Raptos qui ex hoste Penates
Classè verbo mecum.*

Unde Albani cum tres fratres Curiatios amarent ad fortiter pugnandum, aiunt, *Deos patrios nunc eorum intueri manus.* Liv. lib. 1. c. 25. Et Camillus ita suorum animos in Gallos acuit, *quod fugaturus sint in conspectu habentes sua Deum.* Liv. lib. 5. c. 49.

Unde & hoc est, quod studium quasi fingitur populi victi Deos suos servandi, & ipsorum Deorum, alibi sedes querendi. Idem *Æneas* se ita monitum narrat ab Hectore, ab infensis sibi apparente: *Æneid.* lib. 2. v. 293.

Sacra, suosque tibi commendat Troja penates:

Hos cape fatorum comites; his mania quære.

Et tum mox v. 296.

Sic ait, Et monibus exstans, Væstansque potentem,

Æternumque aditus esset penetralibus ignem.

Et hos raptos ex hoste penates, ait, se classem secum vehere loc. cit.

Qua ratione Bacchus quoque, apud Jovem patrem intercedens pro Thebis, petit urbi parci, aut sacra saltem sua alibi restitui, apud Papin. Stadium *Thebuid.* lib. 7. v. 178.

*Cædo equidem: (victis Thebis) quo sacra tamē,
ritusque percontor
Gentis ahire jubet?*

Et mox de isdem sacris:

Da sedem profugo!

Tanti visum fuisse Diis Gentilibus, creditum est, certam cultus, sacrorumque sedem habere inter homines.

Quin & id creditum fuisse videtur, posse victorem vel auferre eis Deos, sacra v. gr. evocando si velint, aut relinquere si eos ipsis iratos putarent. Uti de Romanis refertur, quod Tarento Herculis simulacrum Romam transtulerint, reliquos vero Deos tanquam Tarentinis iratos ipsis reliquerint. *Add. Liv.* 1. 27. c. 18. Et hoc casu ergo non videntur decessisse sacra. Ita Gentes cum Diis suis tanquam cum hominibus ipsis egere.

Hæc primum exponenda fuerunt, ut appareret, quæ præcipue causa esset juris illius Gentium saltem secundarii, communi populorum usu, consensuque comprobati, quo loca sacra ab hostibus capta definunt esse sacra, & intelliguntur fieri profana. Cum enim sacrorum usus unice in Deorum cultu consistat, & Deorum causa, atque ad eorum cultum comparata illa sint, nihil sacri relinquatur Diis fugatis, vel fugientibus; nec cultus numinum intelligi potest sine numinibus.

Accedunt alia momenta. Idem enim consequens est ejus sententia, quæ numina arbitrio civilis potestatis adscribuntur, eisque templa pro lubitu dedicantur. Ea enim potestate victa, & subacta ab alio, cessant penitus omnia ejus arbitria, ac jura; & adeo, cum & dedicandi potestas, omnis perinde, ac reliqua imperii jura captivitate extincta fuerint cum ipsa civitate, dedicationes quoque extinguere necesse est. Enim vero cum civitas illa Deos assumferit ut in tutela Deorum suorum esset, delinuit tutela civitatis, cum civitas esse definuit, ut omnis tutela morte, aut interitu Clientis, cujus illa fuit propria; quod & relatuorum natura pervincit. arg. §. 3. quib. mod. tut. finit. Denique, vel ideo aliter statui non potuit, quia captivitate omnia quasi vacua, etiam liberi homines in servitutem redacti, nullumque adeo pristini juris vestigium relictum fuit: qua ratione utitur Jurisconsultus in d. l. 36; & inde nec sepulchra hostium devictorum religiosa nobis dicuntur, d. l. 36. l. 4. ff. *Sepp. violat.*

Hoc ergo tanquam jus commune Gentium, etiam jure Romano nostro relatum est in d. l. 36. ff. *de Religios.* Loca sacra ab hostibus capta, desinere esse sacra, ac religiosa, ac fieri profana. Et hinc marmora, monumenta eximi inde, & alienari, atque ad quosvis usus humanos transferri possunt, & cessat sepulchri violati actio: d. l. 4. ff. *de sep. viol.* ita tamen ut si liberentur ab hoste,

hoste, perinde, ac omnia jura, postliminio restituantur, d. h. 36. Et hæc ita juris fuerit singularis, nec ad alios casus extensa; etenim si diruta, aut collapsa fuerit ædes, area tamen manet sacra, l. 6, §. 3, ff. de Rec. div. §. 8, eod. nec in commercium venit, l. 73, pr. ff. de contr. emt.

Adeo autem Romani consili sunt huic ritui evocandi Deos, ut inter occultissima eum habuerint, idque summa cura, ac studio egerint, ne quem ipsi haberent Deum tutelarem, seu in cujus tutela urbs esset, & ipsius urbis Latium nomen vulgaretur: ut caverent, ne quod sæpe adversus urbes hostium fecisse se noverant, idem ipsi quoque hostium evocatione paterentur, si tutela sua nomen disculgetur, ut inquit Macrobius d. lib. 3, Saturnal. cap. 9. ubi ait: *urbis nomen latuerunt* (forte quod formula sacra non nisi patria lingua, & vernacula concipienda fuit:) *adossissimis quoque ignoratus fuisse, nec Dei nomen certo proditum.*

Aliud vero ab evocatione sacrorum fuit devotio urbis, seu exercitus hostilis: etsi ænim alterum ex altero inferri quodammodo queat, cum Deorum evocatio exsecrationem quandam continere videatur, & exsecratio votum, ut Dii eos derelinquant; tamen in se aliud est, Deos invitare ad immigrandum, aliud, odium Deorum impreari civitati: quemadmodum & diversum utriusque ritus carmen est, uti cujusque formulas exhibet Macrobius d. c. 9. Enimvero evocatio fuit Deorum tantum tutelarium; devotio autem fiebat per omnes Deos utriusque partis, uti tum ex memorata formula Macrobii, tum ex ea apparet, qua Decius se devovit apud Livium lib. 8, c. 9. Sed votum, ut Dii hosti terrorem injiciant, utraque formula comprehensum fuisse videtur. Macrobi. d. c. 9. Et Liv. d. cap. 9.

„Ex his præmissis B. Parens concludit, (iud. D. de Evocat. Sacr.), vastari loca „sacra jure gentium posse, quanquam id „nec inter Christianos, nec apud ipsos Romanos ubique receptum fuerit: ita enim „pergit Scil. §. 4, usque ad §. 12.

Id vero jam maxime dubium videri debet, num justum, ut & hostili occupatione deleatur loci religio? Id quidem jure Romano, quin & usu Gentium satis constat, ut explicatum id est, rationesque additæ, quod Numina cuique genti propria, ac pecuniaria fuerint, quæ proinde aliis gentibus non fuisse sacra, sed profana. Verum ex his ipsi

rationibus apparet, contrarium inter Christianos, omnesque veri Dei cultores, tenendum esse. Cum enim cultus Deo vero, & omnipotenti debitus universalis, & omnium hominum, ac gentium communis sit, omnes, etiam hostes, ad illum obligantur, nec sine summa Numinis injuria illa, quæ ei dedicata sunt, ab ullo hominum profanari, & violari impune possunt. Hæc enim ubique divini juris, & illius Dei sunt, qui omnibus, & omnium æque Deus agnoscitur; qui colendus ab omnibus est, non profanandus: nec evocari e gente in gentem potest, cujus ubique Numen præsens esse fateamur: & cui proinde quicquid consecratum est, omnium gentium, ac hostium quoque judicio sacrum est.

Neque obstat alia ratio relata in l. 36, ff. de Religios. quod capta ab hoste terra, tota in servitutem ita redigatur, ut liberi homines quoque servi fiant: atque adeo omne territorium, & quicquid publice, privatimque in eo fuit devictorum, plenissimo jure cedat hostium prædæ, ut Scipio Africanus dicebat Mutinenses de Syphace victo: *Syphax P. R. auspiciis villæ, captusque est: itaque ipse, conjux, regnum, ager, oppida, homines, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi R. est.* Liv. l. 30, c. 14.

Enimvero usum hunc Gentium excessivum modum juris naturalis, atque abusum quandam fuisse in hoc more Gentium, quo capti ita servi hostium fiebant, ut impune occidi potuerint, etsi in potestate essent, ostendimus in Disputatione de jure victoris diverso a jure belli; neque adeo id fas belli, aut victoriæ, sed ævum quandam fuisse, etsi Hebræi quoque eo usi fuerint, quippe quibus talionis jure id licitum, quin aliquando & speciali jussu divino ob scelera hostium injunctum erat. Atque adeo inter Christianos sensum mos ille abolutus est.

Sed & inter gentes ipsas tamen, & imprimis a Romanis, improbate sunt violationes templorum, & sacrorum etiam armis captorum, & pro sacrilegio habite; adeo ut Diodorus Siculus arguerit eo nomine Pœnos, tanquam pecuniariis, & familiaris ipsorum moris, ac scelcris: *Adeo* (inquit verio) *crueliter impietate ceteris mortalibus bi Barbari* (scilicet Pœni, capto Sellauntio metuentes ne inclusi templis ea, ac una spem prædæ cremarent) *præcelebant, cum alii ne quid nefarie in Numen committant, consurgentes ad templa impunitate decurrunt.*

*Pari ratione contraria ab hostibus idro fuit temperaverint, quo sana deorum sacrilegii manibus depradarentur. Lib. 13, c. 57. In primis autem improbatum id fuit, ubi sacra victoribus communia fuere. Dignum memoria est quod Livius de Fulvio Censore retulit, qui cum eodem Fortunæ Equestris Romæ novisset, ejus exornandæ causâ partem regularum marmorarum, quibus ædes Junonis in Brutis tecta erat, inde ablatas Romam misit, dissimulatum sacrilegio. Sed re comperta ipse Censor accerlitus, gravissima censura strictus, ac laceratus, tegulæ ex Sæto reportatæ, & piacularia Junoni fieri, decretum fuit. Liv. lib. 42, c. 3. Ubi & argumentum a communibus sacris, inter alia, in Senatus exprobratione ita habetur: *Ex spolio obstringi religione populum & ruinis templorum templa adificantes; tanquam non idem ubique Dii immortales sint, sed spoliis altiorum alii colendi, exornanturque.* Etenim Juno & Romæ religiose colebatur, Vejis eo translata, ut supra dictum. Similiter Cambyfes quod occupata Ægypto sana dirui jussisset, & ad templum Jovis Ammonis expugnandum exercitum misisset, dicitur sacrilegia patrâsse, cum contemptu religionis etiam adversus Deos grassatum fuisse, & exercitum tempestatibus, & armarum molibus oppressum interfuisse. Justin. lib. 1, c. 9. Alia exempla quam plurima, quibus idem ostenditur, accumulât Grotius de J. B. & P. lib. 3, c. 12, §. 6. 7.*

Unde dicendum videtur, et si gentibus ea federit sententia, loca sacra ab hostibus capta fieri profana, ea tamen non obstant tantam remansisse Deorum reverentiam, ut quicquid in loca ipsis dicata hostiliter actum fuit, pro immani scelere, ac sacrilegio habuerint. In bello Phocenfi novennali, quod quia ex causâ vindicandi sacrilegii spoliato templo Delphico gerebatur, bellum sacrum dixere, Philippus contra Phocenses Dux electus jussit milites omnes laureas tanquam Apollinis insignia gerere, quibus conspectis, sine prælio, sola facinoris conscientia fusi, fugatique sunt; eaque res Philippo tantam gloriam peperisse dicitur, ut Diis proximus haberetur. *Istum vindicem sacrilegii, illum ultorem religionum, quod orbis viribus expiari debuit, solum qui piacula exigeret dignum existisse.* At cum ipse deinde, urbibus Græciæ subactis, sana quoque spoliare non dubitaret, neque sacris parceret, non minus ipsum, quam antea Phocenses, sa-

crilegii reum peregerunt: de quibus omnibus graviter Iustinus lib. 8, c. 3, & segg. Atque id plenius patet supra ex allegatis.

Quæ quidem non satis inter se convenire videntur, sacrilegium fieri in rebus, quæ profanæ sunt, nisi discrimen admissum fuerit inter ea, quæ communia, & utrique parti sacra, & inter ea, quæ soli hosti sacra, nobis profana sunt. In his, si jus omne hostium victoriæ extinctum fuerit, nihil sacri, vel divini juris reliquum est; si cæcus, ac in sacris communibus: abolita enim per occupationem bellicam consecratione hostili, relinquitur nostra; quia eadem numina, & quicquid adeo iis dictum est, nobis quoque similiter sacra sunt, non profana. Quod discrimen etiam observât Grotius de J. B. & P. l. 3, c. 12, §. 6.

Nec movet exemplum Cambyfis, quem sacrilegii reum postulant Auctores quod sacra Ægyptia violaverit, quæ tamen ipsi ut Persæ sacra non fuere, quia Persæ solem unum Deum esse credunt. Justin. l. 1, c. 10. Curt. l. 4, c. 13. Enimvero ad solem omnes Gentium Deos referri, erudite disserit Macrobius Sat. lib. 1, cap. 17, usque ad cap. 24. Et Persis multos Deos fuisse, testatur Strabo Geogr. lib. 15, c. 14. Et agnoscit Darius, Deos Imperii Præsidis memorando, apud ipsum Curtium d. c. 13, & c. 14, ubi precatur non solum per solem, & sacrum ignem, sed & per alios Deos patrios: idque probat Seldenus de Diis Syr. Syntagma. 2, c. 8, p. 320; et si Iustinus d. loc. unum solem, & Strabo quoque d. lib. 15, cap. 11, unum Martem iis coli, asserat. Arguit enim illi de cultu præcipuo. Sed nec Martis, nec Jovis aliud Numen esse, quam Solem, docet Macrobius d. lib. 1, c. 20, & cap. 23. In primis vero Jovis (cujus ædem quoque invasit Cambyfes) nomen Babylonis (quorum rex erat Cambyfes) sub nomine Belis cultum fuisse, pluribus exponit Seldenus d. loc. cap. 1. Notumque est illud, quod ex Orpheo asserit Macrobius d. l. 1, cap. 18.

Εἰς θεῶν, ἢς ἀδελφῶν, ἢς ἀδελφῶν, ἢς ἀδελφῶν.

Qua ratione dicendum quoque omnino erit, inter Christianos omnes cum omnia templa Deo vero, quem omnes colunt, sacra, dicataque sint, nunquam illa belli, victoriæve jure desinere esse sacra, neque adeo inter eos Jus illud Romanum allegari posse.

Alia

Alia autem longe questio est, quid ille, cujus imperium est, in res sacras statueret, & maxime, an, & quatenus liberare eas a religione, & ad alios usus convertere possit; quæ foret quarta species liberandi res a religione. Equidem certa regula est, non posse ab eo destrui sacra, templa, &c.; non quod non habeat in eo imperium æque, ac in publica profana; sed quia ea res excedit fines imperii: nam nec publica profana ipse vastare, & destruere potest; quia imperium constitutum est ad conferendum, & tuendum, non ad perdendum, neque in disputationem id trahi potest.

Verum, cum ex hæcenus traditis constat, imperium summæ potestatis æque competere in sacra, ac in profana; consequens est, eidem quoque intra fines imperii de utriusque statuendi facultatem, atque adeo omnia illa agendi jus esse, quæ ad tuendam Rempubl. in sacris, & profanis pertinere visum ipsi fuerit: his enim finibus omnis imperii, vel summæ potestatis ratio concluditur, & absolvitur; quæ quid aliud est, quam tutela civitatis? huiusque ejus, quam salus, pax, & securitas populi? Quod ita LL. 12. tabb. expressum fuit, *Salus populi suprema lex esto.*

Ex his, quæ hæcenus, & in Sect. 2. exposita sunt plenius, hæc quasi consecraria oriuntur. Hinc enim recte inferitur, ubi de modo, vel ratione extrinseca cultus divini agitur, imperii, seu civilis potestatis esse de eo statuere; modo ne conditio cultus divini fiat deterior. Ita potest modum templorum pro re nata vel reducere, vel augere, vel alias immutare, si alius commodior, expeditior, vel melior exercitii sacri modus sit, idque evidenti ratione apparet.

Quæ de causa ita quoque id sancitum est in Pace Osnabr. art. 5, §. 30, ubi dicitur, jus reformandi coherere Imperio Civili, seu, quod in Imperii Statibus idem, superioritati territoriali: adeoque non potestati Clericorum; hæc enim sola questio, de qua contentio erat, ibi deciditur: adeoque contra Clericos, non contra subditos; de his enim alia mox regula, seu norma subijcitur, §. 31, & seqq. de quo mox.

Ex eadem ratione sequitur, si agatur de abusu sacrorum tollendis, id quoque arbitrium imperii, seu summæ potestatis esse. Ea enim est pars præcipua reformationis, ejusque complexu inprimis continetur. At-

que hæc reformatio in Imperio factæ causa pluribus in locis fuit, ut abusus in ecclesiis, & maxime in monasteriis inter clericos, & monachos tolleretur. Quod cum illi refractarii, ac rebelles, inexpressibile nefas, ac sacrilegium esse clamarent, immamem in se crudelitatem, sevitiamve exerceri calumniarentur, turbas ideo in Imperio cientes, aliosque in Principes suos animarent, iusti sunt officio cedere, quæ omnia ex actis publicis constant. Atque id jus Pace Osnabr. superioritati territoriali quasi postliminio vindicatum, eoque illi Reformatores absoluti sunt. Nullibi vero unquam subditi quoque prætextu reformationis ob religionis confessionem expulsi, aut male multati, aut conscientiæ coactæ, vel ex cruciatæ fuerunt, neque hoc pro jure reformationis habitum, aut sub eo comprehensum, vel intellectum fuit; unde perperam tale quid ex jure talionis defenditur, ut quidam faciunt. Vid. *Jur. Publ. nostrorum* c. 18, §. 31.

Id enim e contrario certum est, nullum esse imperium in conscientias, & omnium longissime id excedit fines potestatis humanæ. Etenim cum conscientia ne quidem sit in nostra ipsorum potestate, nedum in alterius esse concipi potest. Non est illa res voluntatis nostræ, quæ & nostro arbitrio mutari, & alterius parere potest; sed res intellectus, quem formare, aut necare, humanæ opis non est. Non magis itaque hominis est, conscientiam vel alterius cogere, vel propriam refringere, quam vel ipse statuere potest, vel alii statuendum injungere, his bina esse centum, vel nivem esse atram. Philippus Arabs Christianus fuit, Cyprianus in Philippo Arab. sed sacra Imperii, quod fere totum adhuc gentile erat, non mutavit. At mutavit Constantinus M. non coactis civibus, sed quia tum major pars jam erat Christiana.

Thuanus, Vir ut eruditione, judicio, ac ingenio incredibili, ita fide, ac candore pari, provocans ad experientiam, & gesta temporum, quæ nemini uni magis competere, quam ipsi, ita in epistola nuncupatoria operibus suis præmissa scribit: *Experientia satis edocui sumus, ferrum, flammam, exilia, proscriptiones, irritasse potius, quam sanasse morbum menti inhaerentem; ad quem proinde curantem non ita, quæ in corpore tantum penetrant, sed doctrina, & sedula institutione, qua in animam leniter infilla-*

infiltrata descendit, opus esse: alia quippe omnia pro arbitrio civilis Magistratus, atque adeo Principis, faciuntur: sola religio non imperatur, sed ex præcepta veritatis opinione, accedente divini Numinis gratia, bene preparatis mentibus infunditur. Ad eam cruciatus nihil valent, quin obfirmant potius animos, quam frangunt, aut persuadent: quod de sum illa sapientia tam magnifice predicaverit Stoici, hoc nos multo justius de religione duximus. Et in sequentibus prolixè rebus ipsis id commonstrat, tum ex Augustino rem præclare deducit, ex quo in Canones id relatum est: deinde ex more, & sententia primæ Ecclesiæ, quæ contenta fuit excludi hæreticos ab ecclesiâ, idem demonstrat, ostenditque, quam illa, & pii Episcopi, ac inter eos B. Martinus (quem Sulpitius Severus lib. 2. *Hist. Eccles. circa A. C. 386*, virum, dicit, planè Apostolis conferendum) inde abhorruerint, etiam in causa Priscilliani exitiabilis doctrinæ auctoris, & quantopere factum reliquorum Episcoporum detestati fuerint; idque ex relatione ipsius B. Ambrosii, cujus hæc verba exhibet: *Cum vero ex furialium istorum Episcoporum sententia, Maximus (tum Imperator) postea dereliquisset, Tribunos suorum potestate armatos ad Hispanias mittere, qui hæreticos inquirerent, deprehensam vitam, & bona adimerent, idem B. Martinus apud eum tenuit, ut decretum revocaretur.* Deinde Sulpitium Severum d. lib. 2, circa fin. suæ ætatis Episcoporum violentiam, secutâque inde in Ecclesiâ, & misera plebe Dei, calamitates deplorantem d. lib. 2, circa fin. exhibet, & inde agnoscit imaginem temporum pueritiæ suæ (sub Henrico III.). Hinc laudat Ferdinandum I. ut sapientissimum Principem, qui pacem religionis sanciverit; tum incidit in ea, quæ contra Vallenses, homines innocentes, simplices, & conscientie suæ tenaces, horrenda immanitate, & truculentissime acta fuisse, pluraque alia lectu perdigina in eam rem afferit vir pius, ac cordatus, & ingenuus, quibus vim a conscientia abesse debere evincit.

Nec potest quisquam aliter sentire, nisi immanissimos, & faviissimos primæ ecclesiæ persecutores, ac Tyrannos pari ratione abolere velit, quorum in Martyres patrata omnia comprobare, quin laudibus extollere eos oportet. Illi enim persecutores non minus persuâsi de sua religione, ejusque ze-

lo accensi fuere, quin longe plus causæ ipsi sit contra Christianos seviendi, a quibus tota religione, omnibusque caltris dissidebant, cum Christianis inter se de cultu veri Dei conveniat, quin inter eos, qui 4. Conciliis Catholicis, quæ veræ ac sinceræ ecclesiæ Catholicæ, post Dei verbum, unica norma, ac regula sunt, & jure habentur, (vid. Nov. 115, c. 3, §. 14. & cap. 4. §. 8. junct. l. 7, §. 4. de Summ. Trin. Diss. nostra de jure circa Har. §. 5, & seq.) subscribunt, his magis sit de auctoritate hominis, vel humana, quam de cultu Dei; scilicet his inter Imperium, & Sacerdotium, quæ factionibus Gibellinorum, & Guelphorum, ejusdem Religionis hominum, cruenta adeo, ac funesta fuit.

Sane, quam invisa res ea sit ipsi sanctissimo Servatori, patet ex eo, quod tantopere abominatus fuit factum Pharisæorum, eorumque studium, Profelytismo, id est, focos religionis suæ quærendi: cum tamen iis nec vis ulla fieret, & ab idololatrico illos volentes ad veri Dei cultum converterent. Quid ergo statueret de his, qui vero Deo, ac Servatore imbutos, atque ad amissum veræ Ecclesiæ catholicæ, seu 4. Conciliorum formatos, sui commodi non divini cultus causæ, ad sua sacra, vi, ac martyris, fusque in immensum hominum, ac Christianorum sanguine, percellere tantopere laborant, & alias perpetuos hostes proficuntur; ut nihil plane reliquum sibi fecerint, quo Phariseis, quo fœvissimis Ecclesiæ persecutoribus irasci possint? Quæ non aliter, quam commendandæ pacis religioſæ causæ, quæ Palladium Imperii est, dicta sunt. Vid. *Jus publ. nostrum d. c. 18, §. 28.* Persequemur jam reliquos modos liberandi res a religione.

Etiâ vero demonstratum jam sit, loca bello capta inter Christianos, & veri Dei cultores, non fieri profana; at victoris tamen jam arbitrium est modum sacris statuere, adeoque & sua sacra, si velit, prioribus surrogare. Cum enim jure victoriæ destructo priore Imperio novum ipse armis quæſiverit, jam ipsius est statum publicum in sacris, profanisque formare, non abolendo cultum numinis, sed prout è re publica, vel divina visum fuerit, insituendo. Quæ res facit ut vel nova templa novis quæstruere, vel veteribus illa inferre, aliquando etiam priora ad alios usus convertere queat; modo ægite cultui divino ex victoriæ populi

populi judicio prospectum sit. Ita enim & Romani evocatione sacrorum non abolevere cultum Deorum, sed vel eos transtulerunt in alias sedes, uti in suam urbem, vel suos iis substituerunt, vel hostibus, quibus ipsi infensi erant, Deos, quos ipsi iratos putabant, reliquerunt. Uti exempla supra allata testantur.

Unde plurimum interest inter victorem, & imperii successorem. Hic enim in idem imperium, eundemque Reipublicæ salvæ statum succedit; cumque adeo in sacris, profanisque tueri oportet: neque ex successione plus juris consequitur, quam fuit decessoris, de cuius jure reformandi, ejusque finibus dictum est supra, & dicitur adhuc deinceps.

Præterea dubitandum non est, quin summa potestas disponere quoque de rebus sacris possit, pro summis necessitatibus publicis: uti ad redimendam pacem, defensionem reipublicæ, &c. Cum enim sacra etiam in contentione bellicam veniant, ob ea bella gerantur, ipsa pariter eventus armorum sequantur, & jure belli, & victoriæ amissa hostium fiant; longe magis equidem, quod armis potest, etiam pace, ac transactione fieri poterit: & quæ cum interitu civitatis pericula essent, pro conservatione ejus impendi. Neque sanctior ullius oblationis, votique usus intelligi potest, quam Republicam ab interitu defendi, pacem fessam armis, & nutante Republica redimi, laborantem periculis civitatem servare, & ipsa suomet pretio sacra, quæ ipsa pars civitatis, & imperii sunt, asseri, atque ab exitio vindicari.

Ita sane in Republica, & Ecclesia quoque Judaica veteri fecerunt Reges etiam piissimi, ut cum immineret cervicibus hostis gravis, ac potens, qui non aliter propulsari videbatur posse, thesauros quoque Deo sacratos templo ablatis hosti, etsi Idololatæ, obtulerunt: uti id patet exemplo Regum Judææ, Assæ, 1 Reg. 15, v. 18. Joas, 2 Reg. 12, v. 18. Achaz, 2 Reg. 16, v. 8. Hiskia, 2 Reg. 18, v. 15. Etc. qui potentissimos tum Syriæ Reges hac pecunia sacra ab invasione, & obsidione urbis, & quasi a jugulis suis arceuerunt, aut fœdere, ac pace sibi conciliarunt.

Idque est, quod notissimo quoque jure proditum est, rem sacram profanam fieri posse. Ita dicitur in L. 83, §. 1. *sacram. §. ff. de verb. obl. ibi: quævis sacra profana fieri*

possunt. Et mox: Si res sacra lege aliqua res sacra profana esse caperit. Item in L. 137, §. 6, Eod. tit. de re sacra dicitur, quod jus hoc mutari, & id, quod nunc impossibile est (ut res sacra, quæ divini juris, neque in commercio est, vendi queat), postea possibile fieri, adeoque profana. Quod idem dicitur in §. 2, de l. stip. nec dubii juris est. Atqui si res sacra profana fieri potest, certe non alia iustior, & major causa est cur possit, quam Reipublicæ pax, atque tranquillitas. Cujus autem auctoritate het profana, & liberabitur a religione? Id additur in d. l. 83, §. 5, vers. Nec revocantur, scilicet, lege aliqua, adeoque a potestate civili, & legislatoria, cujus imperio id continetur, ut offensum supra.

Atque ideo lege civili permittum est vasa quoque sacra vendi, oppignorari, solvique posse pro redemptione captivorum hominum privatorum, quin si non necessaria sint ad usus sacros, sed alia sufficiant, etiam ad æs alienum Ecclesiæ solvendum, causa cognita, ea alienari. Nov. 170, c. 10. Quod & jure Canonico asseritur, & a B. Ambrosio graviter defenditur in c. Anrum 70, caus. 12, q. 2. & inprimis ostenditur, majores multo pietatis esse, ad optimos usus ea impendi, quam sterilia esse.

Sed nec unquam inter Gentes ambiguum fuit, de sacris disponere potestatem civilem posse. Plutarchus in Tib. Graccho c. 22. bene inquit: *Tam sacrosanctum nihil est, quam quæ Diis dicata sunt donaria; nemo tamen usquam prohibuit populum his uti, hæc mutare, ea transferre, uti voluerit. Idque pluribus exemplis, ac monumentis illustrat Grotius de Jure Bell. & Pac. lib. 3, c. §. 1, n. 3. Ubi inter alia ad rem facit quod ex Seneca Patre asserit, qui ait: Pro republica plerumque templa nudantur, & istum stipendiorum dona, consumimus. Ex Trebatio Jurisconsulto: Profanum, quod ex religioso, vel sacro, in bonitatem usum, proprietatemque conversum est. Idemque liqui-
dum probant formulæ illæ dedicationis, quarum supra injecta est mentio, quibus quilibet populus sui juris sacra æque, ac profana, alii populo dedere consuevit. Uti populus Collatinus delubra, divina, humanaque omnia. Liv. lib. 1, c. 37. Populus Campanus urbem Capuam agros, delubra Deum, divina, humanaque omnia. Liv. lib. 7, c. 31. Iterumque postquam desciverant. Liv. lib. 26, cap. 33. In eandem formulam convenit*

venit Regi Thebano cum hostibus, qui deinde ex ea apud Plautum in *Amphytr.* Act. 1. Scen. 1.

Dedantque se, divina, humanaque omnia, armem, Et liberos.

Atque hæc est, quæ proprie, voce hodie inventa, ac recepta, *Secularisatio* dicitur; de qua doctissimam Disputationem conscripsit Marcus Rhode.

Quod si igitur de sacris, iisque rebus, quæ divini plane juris sunt, id verum est, nemini in mentem venire potest, ut de rebus aliis, seu terris ecclesiasticis, quæ Deo consecratæ non sunt, dubiet, quin ei, cujus imperium est, intra ejus fines de iis statuendi potestas sit: quippe quæ nec sunt divini juris, nisi quis dixerit, eo sensu esse, quo & res sanctæ quodammodo divini juris dicuntur: neque extra commercium, nisi quia publica sunt; scilicet Ecclesiæ, quæ est pars Republicæ, ac Imperii. Hæc ergo bona Ecclesiastica ideo saltem alienari nequeunt, quia publica sunt: nam nec publica profanari possunt; non rursus causâ, quam quod legibus publicis totum alienatio interdicta est, nec quod publicum, seu populi est, alius invito populo alienare potest.

Unde id primum certissimum est, quibus casibus ipsæ res sacre, & divini plane juris, alienari possunt, multo magis res ecclesiasticas posse. Cum igitur demonstratum jam sit, pacis publicæ causâ terras cum omnibus sacris dedi posse; nihil dubii remanet, quin multo magis bona ecclesiastica possint. Et cum imperium civile a natura constitutum sit ad tuendam & conservandam rempublicam; non potest ambigi, quin rerum harum alienatio, si ad reipublicæ pacem, & securitatem requiri visa fuerit, rata plane, ac valida sit. Enimvero notissimum est, Imperium, seu Imperatores legibus latis certum alienandi res ecclesiasticas modum præscripsisse, & pro utilitate ecclesiæ alienationem earum causâ cognita permisisse: ut patet ex *l. 17, c. de SS. Eccles. Nov. 120, c. 1, & seqq. Gudelini de jure noviss. lib. 6, cap. 24.* Cujus igitur rei facultatem aliis lege permittere potuerunt, eamne ipsi non habent? & quod pro utilitate ecclesiæ aliis permittere potuerunt, id ipsi pro conservatione totius reipublicæ non possunt? cujus publica salute omnium partium in faceris, & profanis salus, & securitas comprehensa est.

Sane, cum salus, & pax reipublicæ sit ultimus Imperii finis, summa rerum, compendium omnium bonorum, ac fastigium publicæ felicitatis, ac societatis, non possunt bona ecclesiastica justius, & sanctius, aut ad usum magis pios impendi, quam reipublicæ pacis, & securitatis publicæ causâ, si illam aliter obtineri non posse visum fuerit: quod vel ex *capit. 12, qu. 2*, allato intelligi potest.

Imo esto (quo tamen nihil vanius est), non esse Imperio jus in res ecclesiasticas; adhuc tamen bello orto arbitrium pacis de omnibus, quæ intra fines Imperii sunt, & quæ in contentionem armorum, & discrimen belli venerunt, penes eum esse, cujus est summa potestas, & jus belli, ac pacis, nemo quisquam subrius negavit.

Neque usum gentium exemplis, quorum jam copie ante adductæ sunt, ulterius propugnare opus est. Omnium instar esse potest quod præ oculis omnium est, in bellis, quæ inter Christianos, & Turcas gesta sunt, uti plurima fuere pluribus retro seculis: etenim iis tot terræ, Principatus, Regna integra, cum omnibus sacris, vel armis ab infestissimâ hoste extorta, vel pace, & transactione ipsi cessâ, atque in manus, & ditionem tam impie religionis dedita fuere; neque tamen ulli hominum in mentem venit, summos Principes, inter quos bellum fuit, non potuisse suo jure bellum ita, ut factum, pace finire: & cum moto bello se, urbes, agros, cives, templa, sacra, & divina, humanaque omnia, totamque Rempublicam in ambiguum adeo Martis aleam, eventuum pericula, armorumque discrimen conjicere, ac bello de iis contendere fas fuerit; non potuisse etiam eodem jure de iis transigere, & pace tali tot malorum, calamitatum, mortium, exitiorum, formas extinguere, eaque a cervicibus suis, a capite, a Republica depellere.

Unde nihil magis abhorreere potest a sensu communi, quam famosa illa protestatio, quæ extat apud *Londorpium Tom. 6, contin. 2, lib. 3, cap. 7, fol. 423.* & apud *Linneum Add. 2, ad lib. 1, cap. 12, pag. 229. & ad Capit. Ferdin. IV. art. 2.* ac Roma emissâ fuit contra pacem Monasteriensem, & Osabrugensem, quæ pax conscientis reddita, & potestas civilis in res ecclesiasticas, de qua inde ab Henrico IV. per 6. secula lis inter Imperium, ac Sacerdotium, funestis-

fimis

finis motibus fervuerat, & qua partem dimidiam, eamque longe optimam Imperio detractam esse, teste Conringio, credebatur, postliminio restituta fuit.

Illud vero pactum erat, quo non terræ hostibus cessæ, sed legitimis dominis aut relicte, aut restitute; non sacra hostibus data, sed sua Statibus, ac Civibus Imperii, uti ante bellum fuerant, servata; non abolitæ veri Dei cultus, sed ad amissionem divinæ legis, iudicio iusti terrarum magistratus, exactus; non evocata sacra, sed eodem legitimo iudicio emendata; denique bona publica ubi publica, quibus exempta quidem videbantur, asserta, at sacris, & cultui divino nihilominus ita consultum, & prospectum fuit, ut sacris necessitatibus nihil penitus decesseret. Hanc vero curam, ac vigiliam incumbere summæ Imperii potestati, ut operam det ne cultus divini exercitium deficiat, fegnesscat, aut langueat: quibus vero modis, locis, &c. illud optime, & commodissime effici possit, ac debeat, iudicium esse ejus, cujus loci Imperium est, demonstratum jam fuit.

Quid vero causatur illa protestatio? Quatuor imprimis. 1. Septenarium Electorum numerum, sedia Romanæ auctoritate olim constitutum, sine ejus beneplacito non potuisse augeri. 2. Pacem de rebus Ecclesiasticis sine ejus auctoritate factam nullius momenti esse. 3. Offici ea animarum salutis; & 4. commodis, ac auctoritati sedis Romanæ &c.

Ceterum 1. quam illud figmentum pugnet cum certissimis historiarum monumenta, inter alios accuratissime demonstrat Onuphrius Panvinus *trad. de Comit. Imp. cap. 6, per tot.* & vel oculis exhibetur in jure nostro publico c. 10, 11, & 12. 2. Hic error reatus est tota Sectione 2, & 3. 3. Cultus Dei, pace illa concessus, ad amissionem quatuor Conciliorum vere Catholicorum formatus est, nec ab iis, adeoque ab Ecclesia vere Catholica, vel minimum recedit. Lis vero fuit de Jurisdictione, & Imperii jure in res Ecclesiasticas, adque de re, ac jure humano; & de abusibus quibusdam, quos præter quatuor illa Concilia irrepsisse, universalis omnium tum sententia fuit, a Sigismundo Imp. laudatissimo, iisquæ Conciliis agnita, reformatioque adeo decreta, sed a sede Rom. impedita. *Vid. Jus publ. cap. 18. §. 25. & passim.* Utinam ergo non aliunde periclitaretur animarum salus! 4.

Qui jure suo utitur, nemini injuriam facit, etiam adventitiis aliorum commodis id officere videatur, per text. eleg. in l. 24, §. f. & l. 26, ff. *dom. infest.* Nec sunt aliorum commoda, cum nullum eorum jura est. Auctoritas autem intra legea salva; ultra, nulla est. Adeo omni stipula leviora, ac vaniora sunt, quæ in conspectu terrarum orbis contra pacem tam sanctam, ac solennem edita, ac jactata sunt.

Enimvero omnia posthabenda erant paci tam necessariz, & quieti publicæ a bello civili funestissimo. Videri sane posset, 30 annorum cladibus expletam esse armorum crudelitatem; tot rivis fusi interim sanguinis humani, & Christiani, extinctam cædium sitim; tot incendia, ac vastitates exstirpata belli rabie, ut jam non satietia eorum omnes cepisset, sed nausea, & abominatio. Neque plane vox hominis foret, dati bellorum causas, ac lites, de quibus inter Principes, & populos contenditur; quæ non possent fide interposita, ac pace facta, coalescere. Quæ sententia auctorem extra humanam societatem constitueret, *Liv. l. 6, c. 42, in fin.* hostemque humani generis faceret, cum quo nunquam posset nisi ejus internectione debellatum videri. Unde nunquam satis laudari potest summa illa pietas, religio, & magnanimitas Gloriosissimi Imperatoris, & Regum, ac Imperii Principum, de conscientiarum securitate paciscentium, qui pacem illam sacrosanctam, ac inviolabilem, contra iniquas hujusmodi molitiones, & protestationes esse, & in ipsa pace jussurunt, ac Imperii Constitutionibus, & Capitulationibus faverunt. *Cap. D. Leopold. art. 2, in fin.*

In belli usus conversus] Idque exemplis novioribus probat B. Parens in d. *disp. sed. 3, §. 25, usque ad §. 32.* Verba modo allegavimus.

Sibi pollicitatione restituendi] Tunc rea sacre non alienantur, quia quantitas sacra manet.

Hoc ergo gentium jure usus Germanicus] Immo hoc nature jure usus est.

Tacito] *Annal. l. 1, c. 51.* Factum hoc explicavimus c. *preced. §. 9, n. 2.*

Sic Livius] *Lib. 25, c. 40. & lib. 26, c. 11. Marcell. 26, 29.*

Nitens aliquod inesse credatur] Immo non potest id credi, quia res illa sacra facta est ex lege superioris; quæ lex cessat,

» cessat, ubi res illa in potestatem victoris
» transit.

» *Es hoc sensu impietatis* » Generosius est
» abstinere; at impietatis accusari nequeunt.

» *Est etiam gentium juris* » Intelligunt
» jus naturæ. Nam gentium jus lædi non
» potest, quia tale non existit.

» *Nimirum, ex talis opinionis positione* » Nu-
» men scil. aliquid inesse simulacro.

» *Aliud est si hostes non idem sentiant* », A-
» deoque si res ipsi sacra non est.

» *Sed & præceptum est, gentium simulacra*
» *abolere* » Ve ba in Deuteronomio c. 7, v.

» 5, & 25, hæc sunt. *Aras eorum subvertite,*
» *& confringite statuas, lucosque succidite,*

» *& sculptilia comburite.* At licentia hæc
» non est ex jure aliquo gentium volunta-

» rio, sed ex ipso jure naturæ: inprimis
» cum accedat hic jussus, & auctoritas Dei

» de cujus jure unice agitur, qui voluit res
» sub falsis notis sibi consecratas violari.

» Evidem merito miratur Seldenus *de*
» *Jur. Nat. l. 2, c. 13.* contrariam huic a Jo-

» sepho asserti legem; ubi inter alias divinas
» leges hanc refert: *nemo blasphemet Deos,*

» *quos alia civitates Deos esse asserunt, nec*
» *spolianda fama peregrina, nec donarium Deo*

» *cuiquam dicatum ascendendum; cujus rei*
» contra Apionem libro 2. hanc rationem

» affert, quod *Dei nomine indigiterentur.*

» Quin & Philo, Mosen vetuisse convitium
» in alienos Deos, tradit l. 1, de *Mos.* &

» l. 3, de *vita Mosi*, tum meto ne gentes
» vicissim vero Deo maledicant, tum ne quis

» discipulus Mosi adfuerat ullo modo apel-
» lationem Dei contemnere. At fictas has esse

» leges, & vel ex male intellectis Mosi le-
» gibus, vel ut Romanis blandiatur, Jose-

» phum hæc scripsisse, ait Seldenus de J.
» N. l. 2, c. 13. Sane, locutio illa genera-

» lis, *his non maledices*, intelligenda est de
» viris Principibus; atque Philonem quoque

» legem de Principibus populi intelligere,
» Rabbini recentiores docent. *Seld. d. l.*

» *Nam quod sibi accipere vetantur* » Du-
» bium Auctor hic removet, quod thesin

» ejus, *quasi alienis sacris parcendum sit*,
» labefactare videtur: opponi enim posset,

» prohibitum fuisse Judæis, aurum, & ar-
» gentum, ex quibus idola facta sunt, con-

» cupiscere, ita ut ex idolo nihil in domum
» inferre licuerit. *Dant. 7, v. 25, & 26,*

» idque, teste Josepho, ideo *quia alienis*
» *sacris parcendum esset.* Auctor respondet,

» prohibitum id non esse propter cultum

» natura his rebus debitum, sed ut a co-
» tactu abstinerent rei, quæ anathema erat:
» adeoque legem hanc mere fuisse ceremo-
» nialem, arbitratur. Rectius dicendum,
» Deum loqui de folis populis damnatis,
» eorumque sacris; his enim folis anathema
» imposuit, adeoque in his folis ipse con-
» tactus interdictus est.

» *Romanis baud dubie blandienti* » Vid.
» Gron. b. Nec mirum est, benevolentiam
» eum captare voluisse Romanorum, a qui-
» bus servatus, Romam deductus, beni-
» gneque habitus est, & qui ob ingenti
» gloriam statum Romæ mereat.

» *De non nominandis gentium Diis* » Lex
» in Exodo 23, v. 13, ita se habet: *No-*

» *men Deorum, seu Dei aliorum, non me-*
» *moraberis; non audietur ex ore tuo.* Sel-

» denus L. 2, c. 13, statuit, legem illam
» intelligendam esse non de sola memora-

» tione idoli, (id enim illicitum non ef-

» se, etsi nomen adhibeatur, quod aliquam
» divinitatem infert, *Seld. d. l. p. 209.*)

» sed de non ineunda cum gentili, dum
» idololatra est, societate, ne forte inde

» adigatur ille ad iurandum per suos Deos,
» & tu sic in causa sis ut velut Di illi non

» solum memorentur, sed & habeantur. At
» hæc explicatio divinatoria est. Ex ipsa in-

» spectione legis apparet, eam loqui de ju-
» rejurando, quod fit per deos, & ad-

» ditur, nomen externorum Deorum (ad
» firmandas promissiones, & asserendam ve-

» ritatem adhibendum) ex eorum ore audiri
» non debere. Ratio naturæ hæc est, quia

» iusjurandum est species cultus divini;
» Deus testis adhibetur veritatis, &c: hic

» autem cultus deastris tribui nequit. *Vid.*
» *supr. l. 2, c. 12, §.*

» *Honoris causa, aut sine abominatione eos*
» *uominare lex non sineret* » Immo sola

» memoratio nominis non vetita erat, sed
» tunc, cum fiebat honoris causa, uti si

» adjecto idoli nomine aliquid assereretur:
» colere enim idola, jure naturæ prohibi-

» tum est.

» *Dei certissimo monitu* » Non opus erat
» monitu Dei; nam ex ratione naturali satis

» constat, Deum certo loco non includi.

» *In simulacris illis non habitare aut Dei*
» *spiritum* » Nam lignum, vel materiam

» Deos esse, nec gentiles crediderunt, sed
» simulacris his Dei spiritum inesse, nuga-

» bantur.
» *Aut bonos angelos* » Quos Heroas anti-
» qui philosophi vocabant. *Aut*

Ant vim asportum] " Astris enim vim
divinam inesse, Philosophi statuerunt.

Sed praevo, & humano generi infestis da-
monas] " Quos proinde colere, cum per-
fectione divina pugnabat.

Tacitus] " Hyl. l. 5, c. 4. Ipse id mox
(cap. 5.) explicat de Idolis: *profector in-
telligunt, qui Deum imagines mortalibus
materiis in species hominum effingunt; simi-
nium illud, & aeternum neque mutabile,
neque lateriturum; igitur nulla simulacra
veribus suis, necum templis sunt.*

A Maccabaeis] " Ita enim Judas diruit
aras in civitate Azoth, & sculptilia Deo-
rum igne succendit. Jonathan quoque suc-
cendit Azoth, & civitates, quae erant in
circuitu ejus, & accepit spolia eorum, &
templum Dagon, & omnes, qui eo con-
fugerunt.

Nihil fecit contra jus gentium] " Hoc ve-
rum est, quia tale jus gentium non ex-
istit; at nec contra jus naturae peccavit,
quia res ipsi sacra non fuit.

Græci scriptores] " Add. Just. 2, 12.

Persæ non credebant, in simulacris ulla
esse veritatem] " Antiqui Magi nulla admit-
tebant simulacra. *Pil. Clem. Alex. in ad-
mon. ad Gent. l. 1, c. 181. Strabon
Hyl. vet. phil. fol. 1131. Et temporibus
Herodoti id adhuc obtinuit. Herod. l. 1,
c. 181. Coas. Plin. l. 12, c. 1. Tem-
pore Artaxerxis autem Veneris Tanaidis
cultum introductum esse, ait Clemens d.
l. Sed & Strabo l. 15, f. 504, ait, Per-
sas Deorum imagines habuisse.*

Sed Deum esse Solem] " De quo supra
l. 2, c. 20, §. 47.

Et portionem ejus aliquam ignem] Calo-
rem enim, seu ignem, causam rerum om-
nium esse, experientia docet: atque ideo
Deum ignem dixerunt philosophi. At causa
physica confundi non debet cum causa mo-
rali.

Templum jure victoria ingressum est] " A-
deoque templum victori sacrum non fuit.
*Bene ille quod templi percipit] Plut. in
Pomp. & Joseph. ant. l. 14, c. 8. & de
bell. jud. l. 1, c. 5.*

Nova Religione] " Pietati ejus id tribuit
Josephus. *Antiq. l. 14, c. 8.*

Male quod ingressus est] " Atqui tem-
plum ipsi sacrum non fuit.

Contempto vero Deo] " Potius curiositatis
gratia: nam scire voluit, num Deorum
effigies colerent. Hinc Tacitus ait: *Inde*

*vulgatum, interu nullam esse Deum effi-
giem, vacuam sedem, & inania arcana.*
Hyl. l. 5, c. 9.

Quod & Chaldaei exprobrant Prophetæ]
Immo non exprobrant ingressum in tem-
plum, sed quod in honorem idolorum
suorum ex valis ablatis biberint. *Dan. c.
5, v. 23.*

Quasi in conspectu Judæa trucidaretur]
Longe admodum petita est hæc conjectura.
Nihil in eo factum contra jus gentium.]
Romani nec contra jus gentium id factum
crediderunt, quale ipsis cognitum non
fuit; nec contra jus naturæ, quia Roma-
nis res ea sacra non fuit.

Tō rā nolun vius] " I. e. belli jure: id
quæ eo magis, quod ex templo oppugna-
runt hostem. Unde non absque ratione
consilarii quidam Tito suadebant, diri-
endum esse templum, quod castellum es-
set. *Joseph. de bell. jud. l. 7, c. 9. Titus
vero nec pugna captum se incensurum di-
cebat, nec pro hominibus anima carentia
ulciscenda esse. ibid.*

AD §. III.

Quærit solet, an præscriptione im-
memoriali res destinæ esse sacra. Affirmat
B. Parens in *disp. de vocat. sacror. §. 3.*
At alibi diximus, per præscriptionem im-
memorialem jure naturæ nullum jus ac-
quiri in re aliena.

Idem & de religiosis intelligi debet] " Ni-
mirum, ut vastati, & dirui jure Gentium
voluntario possint. Res religiosæ fieri per
mortui illationem, diximus supra l. 2, c.
19, ubi simul demonstravimus, hanc reli-
gionem non natura inesse sepulchris, sed
lege civili: ex errore illo communis, quod
Manes circa illa loca quiescant, indeque
turbati non debeant. Religio igitur hic
oritur ex lege Principis, cujus effectus
cessat si locus ab hoste occupatur: adeo-
que destrui possunt sepulchra ut alia loca
profana.

Non inmortuorum sunt] " Mortui enim
nullius juris sunt capaces.

Sed viventium, sive populi alicujus, sive
familie] " Naturam religiosarum rerum, ea-
rumque effectum, egregie explicavit B.
Parens in dissertatione de *evocatione sacro-
rum sect. 2, §. 11, usque ad §. 20.*

Pari ratione, atque res religiosæ quoque,
C 3

uti sepulchra, divini juris, ac nullius dicuntur, l. 6, §. 2, ff. de rer. div. §. 7, eod. tit. quæ tamen & ipsa duplicia sunt, privata, & publica. Quin regulariter hæc privata fuere; & potuit unumquodque locum religiosum voluntate sua facere inferendo mortuum in locum suum, l. 2, §. 5, ff. de Relig. §. 9, de rer. div. Non dubium tamen est, fuisse & publica sepulchra, cum nec credibile sit, omnes habuisse omni tempore fundos proprios, ut inferre potuerint in locum suum: & plurima sepulchra in via Flaminia, via Latina, via Appia fuisse, & Augures, seu Pontifices locum sepulture assignare solere, refertur. Vid. Alex. ab Alex. Gen. dier. lib. 3, c. 2, in fin. Rosin. de Antiq. lib. 5, c. 39. Plat. in Tib. Græc. c. 13.

Dicuntur vero sepulchra quoque divini juris, vel hoc ipso, quod non sint juris humani, *supra* §. 3. quia naturaliter videtur ad mortuum pertinere locus, in quem inferitur, l. 4, ff. de relig. Et l. 4, c. sepulch. violat. illi quippe ultimo humanitatis officio debitus, atque adeo usus hominum exemptus, cum mortuus in rebus humanis, & homo esse desierit. Sed & Numa Rex iusta funebria æque, ac sacra ad jus Pontificium retulit. Liv. lib. 1, c. 20. *in f.* Nec diffidentium, apud Romanos olim accessisse superstitionem de Diis manibus.

Atque hæc utraque sacra, seu religiosa publica, & privata, perinde iuribus, ac legibus civilibus reguntur, & constant, ac profana. Et sacra quidem privata sunt privatorum, perinde, ac dominia eorum profana; verum, ad solos usus sacros, non profanos. Unde & vindicare ex sibi possunt, & remedium petitoris, & possessoris, ad hos usus tueri l. 1, ff. *ne quis in loco sacr.* Uti Laban furti arguebat Jacobum, quod sacra sua abstulisse diceret. Gen. 31. v. 30. Et seq. Et quædam hereditas quoque sacrorum gentilitiorum intelligitur. Cic. pro Dom. c. 13. Et Orat. Verrin. IV. circa princip. ubi de sacris gentis Clodiae. Sed & thesaurus in tali loco sacro inventus totus est inventoris, perinde, ac si in suo invenisset, §. thesaurus 39. in princ. de rer. div. cuius principium de locis propriis agit. usque ad vers. *At si quis in alieno.* Cui consequens est, si alius invenerit, dimidium aut ipsum quasi dominum, & alterum tantum ad inventorem pertinere. arg. d. vers. *At si quis.*

Similiter in rebus religiosis, seu sepulchris privatis, quorum tuendi causa plura remedia

prodita sunt, cum petitoria, l. 2, §. 7, §. 2. l. 7, pr. l. 19. Et pass. ff. de Relig. tum possessoria, tot. tit. ff. de mort. inf. & alia, tot. tit. ff. sepul. viol. Et c. Idemque jus thesauri est in sepulchris, quod modo in sacris privatis esse ostendimus, d. §. 19.

Unde componitur dissilium illud, quod acerrimum intercedere creditor inter d. §. 39. & l. 1, §. pen. ff. de Jur. fise. ubi thesaurus ab alio inventus cum fisco dividendus statuitur. Etenim ibi non nisi de fiscalibus, & publicis locis agitur: Uti tum arg. Rubrica, tum ex ipso textu apparet, qui diserte loquitur de thesauro reperto in locis fiscalibus, vel publicis, religiosive, aut in monumentis, item in Cæsaris possessione. Prædictum vero jam est, fuisse sepulchra quoque publica: sed & sæpe factum fuit, ut loca religiosa cum universitate bonorum vacantium, vel poblicorum, ad fiscum pervenerint; in quibus hoc jus omnino obtinebit.

Adeo deinde privatorum sunt sepulchra; ut dividantur in hereditaria, quæ quis sibi, & hæreditis suis; & familiaria, quæ sibi, & familie constituit. l. 5, l. 6, ff. de Relig. Unde & alienari inter vivos, & per legatum, seu fideicommissum relinqui, & cum hereditate transferri possunt; atque adeo quoad usus suos nativos, seu religiosos, etiam in commercio esse videntur, uti profana quoad profanos.

Quemadmodum igitur sacra, & sepulchra privata quoad usus sacros, & religiosus, privatorum sunt, ita publica populi, seu summa, quæ populum præsentat, potestatis, ejusque adeo Imperio, perinde, ut publica profana, seu secularia continentur. Et de locis sacris, ac religiosis non minus, quam de profanis, leges a potestate civili statutz, & jura condita fuere: uti ex utroque Codice, Theodosiano, & Justiniano, ex Capitularibus Caroli M. Ludovici l. &c. aliisque jam evictum est.

Hinc certo constat, quod sensu res sacre, & religiosæ sint nullius, & extra commercium; scil. quoad usus humanos, seu profanos. Hoc enim est quod proprie dicitur esse in commercio, quod homines ad suos usus convertere, aut suæ utilitatis causa in alios trans-ferre possunt. Ideo enim inter homines, & Gentes, commercia mutua sunt, & jure gentium obinent, ut suis usibus prospicere queant, quod ad sacra, & religiosa non pertinet, & quæ proinde merito

extra.

extra hominum commercium, & sic quoad commerciorum potestatem, ususque hominum, nullius, sed divini juris esse dicuntur, quia hominibus quidem competunt, sed ad usus divinos, non humanos; & hominum quidem causa sunt, sed ut Deo iis serviant, non sibi: ut supra §. 8. dictum. Nam & res sanctæ quæ dicuntur, uti portæ, muri, &c. dicuntur esse nullius, & extra commercium, ac divini juris. §. 7. §. 10. de *Rev. Div. l. 1. princ. l. 9. §. 3. §. 199. ff. eod. tit.* et si non tantum hominum causa sint, sed & ad usus humanos, quia tamen speciali sanctione pœnali, & sub insigniore pœna exemptæ sunt hominum potestati, hæcenus ne violari, neque homines iis ut rebus suis abuti quoque queant; unde notabiliter dicuntur quodammodo tantum esse divini juris, d. §. 7. d. l. 1. *princ. eod. quodammodo*: scil. quoad abutendi potestatem; & proinde hæcenus quoque tantum nullius in bonis sunt, *lib. 8. princ. ff. de Rev. Div. Sanctum est, quod ab injuria hominum defensum, atque manifestum est.*

Eademque ratione publica proprie dicuntur quæ populi sunt, & profana; publica enim quali populi, & quibuscumque populi dicuntur: *Remem. Jurispr. Memb. I. Disp. II. thes. 4. §. pass.* (ubi semper ita scribitur, quod originem quidem veram indicat, at sequi non attinet) quia non tantum populo, sed & ad usus populares, non divinos, competunt. Possunt tamen & sacra publica dici, atque ita quoque dicuntur, prout supra jam expositum est; quia & ipsa toti populo competunt, sed ad usus divinos. Etenim omnia jura hominum sunt, & hominum causa; sed alia ad usus proprios, alia ad divinos, vel similes.

Aditio.

„Diximus alibi, sepeliendi necessitatem, nullam a natura esse. Adeoque proprie in jus naturæ non peccatur si sepulcra violantur. At cum ferocissimi animi indicium sit in mortuos sævire, culpæ expertes; moratiores gentes hanc vindictam, utpote generosioribus animis indignam, merito improbant.

Sicut sacra loca ab hostibus capta, *Vid. §. præced.*

Ita & religiosa talia esse desinere, Nam victor legibus victi non tenetur: locus autem ille non nisi ex lege victi religiosus est. *diff. disp. S. 2, §. 13. seq.*

Itaque lapides inde sublatos in quælibet usum convertere possunt, Idque Christiana, nos quoque fecisse destructis lucis gentiliū, ait *Aggenus Urbicus in Frontinum.*

Ne ipsa mortuorum corpora male tractentur, Quod jus humanitatis dicitur Jcōis Romanis.

Quod jure gentium introductum, Tale jus gentium non existit. Supra exposuimus rationes, quæ civitates moverunt ut leges ferrent de condendis corporibus mortuorum: quæ rationes mere civiles sunt.

AD §. IV.

Auctor putat, jus Gentium connivere, re cepisse etiam ad dolos, & mendacia, sicut leges civiles ad fornicationes, & fornicia. Verum 1º dictum alibi est, non dari jus gentium, adeoque frustra de ejus conniventia queri. *Vid. Diff. Proœm. IV. §. 29. 2º.* Dictum quoque est, dolo, & mendacio in hostem semper uti licere, nisi si res ipsa delictum inferat. *Diff. Proœm. XII. §. 521. n. 13.* Porro & 3º dictum est, fornicationes nec jure naturæ, nec jure civili esse licitas, aut impunitas. *Diff. Proœm. XII., §. 141. §. 173, n. 4.* Denique 4º dictum est, foenus jure naturali improbum non dari. *Diff. Proœm. XII. §. 170.*

Non vi sola, l. c. non tantum armis. *Ex jure gentium*, Scil. voluntario; quale non existere, diximus. Rectius igitur id juri naturæ tribuitur.

Sed & dolo, Ex hypothesi Auctoris, jure naturali is, qui iustam causam habet, dolo in hostem uti potest (hinc hodieque in bellis minus sollemnibus, ubi jus naturæ obtinet, simulare, & mentiri hosti licet, ait), modo perfidia non sit conjuncta. At in bello jure gentium sollemni, ubi uterque iustam causam habere creditur, dolum illicitum esse, statuit, si is in actu positivo consistit, & verba, vel res adhibentur, quæ inter gentes placuerunt cum mutua obligatione. *Vid. l. 3, c. 1, §. 8. junct. §. 12.*

Qui perfidia careant, Si enim hosti fides data est, illa dolo elidi nequit. *Vid. infra c. 19.*

Immo & aliena perfidia incitationem, Auctor id tribuit juri gentium; nam jure naturæ aliud obtinere, docuit, *supra lib. 3, cap.*

„3, cap. 1. §. 21. Quidquid enim alicui fa-
 „cere non licet, ad id eum impellere,
 „aut sollicitare non licet; & is, qui alteri
 „peccandi causam dat, peccat & ipse.
 „Grot. *ibid.*
 „*Connuere capit jus gentium*], Rationem
 „hic reddit, cur jure gentium liceat incita-
 „re alienam perniciem, quia scilicet fingit, jus
 „gentium connivere ad minora, & frequen-
 „tia hæc delicta. Vix credibile est, Aucto-
 „rem hæc scripsisse. Quid non ex
 „hujusmodi fictionibus statui inter gentes
 „posset! Jus tale gentium non datur: adeo-
 „que figmentum est, id ad quosdam actus
 „connivere.

Ad meretricium], Fornicationem pe-
 „gnare cum lege naturæ, probavimus *Diff.*
 „*Proem. XII. §. 141. §. 173. n. 4.* Jus gen-
 „tium connivere ad hoc delictum nequit,
 „quia non existit. Nulla gens est, quæ non
 „penam in fornicationem statuat, quia
 „omni juris effectum conjunctiones tales de-
 „stituuntur.

Improba favora], Talia jure naturæ non
 „dari, vidimus *l. 2, c. 12, §. 20. l. 2, c. 20,*
 „§. 42. Usuræ igitur licite exiguntur, non ex
 „conniventia juris gentium, sed ex disposi-
 „tione juris naturæ.

CAPUT VI.

De jure acquirendi bello capta.

- I. Circa acquisitionem rerum bello cap-
 ptorum, quale jus naturæ.
- II. Quale jus gentium: cujus testimo-
 nia adducuntur.
- III. Quando res mobiles capta censea-
 tur ex gentium jure:
- IV. Quando agri.
- V. Res, quæ non sunt hostium, non
 acquiri bello.
- VI. Quid de rebus repertis in navibus
 hostium?
- VII. Jure gentium nostra fieri, quæ
 hostes nostri aliis bello eripuerant,
 quod testimonio probatur.
- VIII. Refertur sententia statuens, res
 captas ab hostibus omnino singulo-
 rum capientium fieri.
- IX. Naturaliter & possessionem, &
 dominium per actionem acquiri.
- X. Distinctio actuum bellicorum in pu-
 blicos, & privatos.
- XI. Agros acquiri populo, aut ejus,
 cujus est bellum.
- XII. Res mobiles, & se moveantes,
 actu privato captas, singulorum
 capientium fieri:
- XIII. Nisi lex civilis aliud statuat.
- XIV. Captas actu publico fieri populi,
 aut ejus, cujus est bellum:
- XV. Arbitrium tamen in res tales ali-
 quod solere imperatoribus concedi:
- XVI. Qui aut res referunt ad erarium:
- XVII. Aut dividunt militi: & quo-
 modo:
- XVIII. Aut directionem permittunt:
- XIX. Aut alius concedunt:
- XX. Aut factis partibus aliud, atque
 aliud statuunt: & quomodo.
- XXI. Peculatum circa prædam committi.
- XXII. Lege, aut alio voluntatis actu
 de jure hoc communi aliquid in-
 ventari posse.
- XXIII. Sic sociis prædam concedi:
- XXIV. Sepe & subditis: quod variis
 exemplis terrestribus, & maritimiis
 illustratur.
- XXV. Usus antedictorum.
- XXVI. An capta extra territorium ut-
 riusque partis bellantium acqui-
 rantur belli jure.
- XXVII. In hoc, quod diximus, quo-
 modo belli solennis sit proprium.

+ I. I. Præ-

* I. 1. **P**raeter + quorundam actuum inter homines impunitatem, de qua egimus hactenus, + est & alius effectus bello solemniter ex jure gentium proprius. Ac jure naturæ quidem ¹ + bello iusto ea nobis acquiruntur, ² + quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus, aut etiam quæ nocenti damnum inferunt ^b intra æquum pœnæ modum, + ut alibi dictum est. + Hoc jure Abrahamus de spoliis, quæ a quinque regibus acceperat, ^c + decimam Deo dedit, ut historiam, quæ exstat Gen. XIV, ^a explicat divinus Scriptor ad Hebræos VII. 4. Quo more Græci quoque, Carthaginienfes, & Romani diis suis, ut ³ Apollini, + Herculi, ⁵ + Jovi Feretrio, decimam de præda sacraverunt. Jacobus autem Josepho præ fratribus præcipuum relinquens legatum, *do tibi, inquit, partem unam supra fratres tuos, quam a manu Amorrhæi cepi gladio meo, & arcu meo*, Genes. XLVIII. 22. Quo in loco ^d + illud *cepi* prophetico loquendi genere + pro certo capiendi sumi videtur, & Jacobo attribui, quod posteri ab ejus nomine dicti facturi erant, + quasi eadem esset progenitoris, & liberorum persona. Id enim rectius, quam cum Hebræis verba hæc trahere + ad illam expilationem Sincinorum, quæ jam ante a filiis Jacobi facta erat; + nam eam ut cum perfidia conjunctam Jacobus, pro sua pietate, semper improbavit, ut videre est Gen. XXXIV, 30. XLIX, 6.

2. + Probatum autem a Deo jus prædæ inter eos, quos dixi, ⁶ naturales terminos, aliis quoque locis apparet. Deus in lege sua, de civitate post pacem repudiatam expugnata loquens ^b sic ait: + *Omnia ejus spolia diripies tibi: & frueris præda hostium, quam tibi Deus dederit*. Rubenitæ, Gaditæ, & pars Manassitarum ^c dicuntur vicisse Ituræos, & eorum vicinos, + multamque prædam ab iis abstulisse, hæc ratione addita, quod in bello Deum invocassent, & Deus eos propitius exaudivisset: quomodo & rex pius ^d Asa narratur, Deo invocato, de Æthiopibus, injusto bello se læcessentibus, & victoriam, & prædam reportasse: quod eo magis notandum, + quia arma illa non ex speciali mandato, + sed ex communi jure sumebantur.

3. Josue

C R O T I I.

^a *Quæ aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, aliter consequi non possumus*] Libro II, cap. VII. §. 2.

^b *Intra æquum pœnæ modum*] Libro II, c. 20.

^c *Decimam Deo dedit*] Et alimenta servis, & partem prædæ sociis. Vide Josephum in hac historia. (Antiq. Jud. Lib. I. Cap. 10. §. 2. divif. Huds.) & quæ infra cap. XVI. 3.

^d *Illud cepi*] Chaldaus interpretatur id factum precibus ad Deum, qui singulari qualdam benevolentia Sicima, & Jacobo, & posteris ejus conservaverit.

C R O N O V I I.

¹ *Bello iusto*] In quo justam causam habemus.

Tom. IV.

^a *Quæ aut paria*] Quæ aut tanti sunt, quanti altitandum est, quod nobis ab hostibus debetur, & redde re per pacem noluerunt, non ultra; aut quibus acceptis tantum illis damni, dolorisque datur, quantum illi nobis dederunt, cum aliquo additamento pœnæ nomine. 2. 20. 32.

³ *Apollini*] Exemplum est apud Livium §. 21. & 23.

⁴ *Herculi*] Justin. 18. 7.

⁵ *Jovi Feretrio decimam*] Non decimam Jovi Feretrio, sed spolia optima, hoc est, quæ duci hostium ab sese intersecto manu sua detraxisset, consecrare solebant. Florus 1. 1. & 12. item 2. 4.

⁶ *Naturales terminos*] Quam non ultra debitum nobis, & accedentem pœnam condignam extenditur.

D

G R O

a Jof.
XXII, 8. 3. Jofue autem * eisdem, quos dixi, Rubenitas, Gaditas, & Manaffis partem 7 secundis omnibus prosequens: *participes*, inquit, *sitis præda hostium cum fratribus vestris*. Et David cum ad Senatores Hebræos mitteret, *parta de Amalecitis spolia*, 8 pretium *b* dixit muneri: *ecce donum hoc esto vobis de præda hostium Domini*. Nimirum, ut Seneca dixit, *c* militarius vi-
c III. De tis speciosissimum est divitem aliquem spoliis hostilibus facere. Exstant & *Benef. 33.* divitæ leges *d* de præda dividenda Num. XXXI, 27. Et Philo *d* in-
tr, p. 230. ter 20 diras legis esse, ait, ut ager ab hostibus demetatur, unde sequi
A. *καὶ οὐκ ἐλάσας, ἑκάστῳ δὲ μέρος, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ, ἐν τοῖς ἑαυτοῦ*.

II. I. Cæterum * jure gentium * non tantum is, qui ex justa causa bellum gerit, * sed & *10* quivis * in bello solemnī, & *11* * sine fine, modoque, dominus fit eorum, quæ hosti eripit, * eo sensu, nimirum, ut a gentibus omnibus & ipse, * & *12* qui ab eo titulum habent, in possessione rerum talium tuendi sint; * quod *13* dominium quoad effectus exter-
nos licet appellare. Cyrus *e* apud Xenophontem: *ἐν αὐτῷ ἐν πλεονεξίᾳ αἰσίου*
VII. de *ἐστὶν, ὅταν πλεονεξίᾳ πάλαι ἀπὸ τῶν ἐχθρῶν ἑαυτοῦ τὰ χρημᾶτα* * *lex est sempiterna inter ho-*
e. s. 26. *mines, capta hostium urbe, eorundem res, atque pecunia victori cedere*. Plato
f De Le- *f* dixit: *πάντα τῶν νικηθέντων ἀγαθὰ τῶν νικούντων γίνεσθαι*, bona, quæ vicis habuit,
gionis, Lib. *omnia victoris fieri*: qui & alibi * *inter genera quasi naturalia acquisitio-*
I. pag. 626. *nis statuit* *14* *πελομένην*, quam & *15* *ἀγνομένην*, *16* *ἀγνωμένην*, *17* *χρηματικὴν*
II. *g* Sophist. vocat. Assentientem hac in re habens eum, quem dixi, Xenophontem,
p. 219. *apud quem* * Euthydemum Socrates *18* interrogando eo perducit, ut spo-
223. Tom. *liare non semper* * *injustum fateatur*, ut si in hostem id fiat.

2. Sed * Aristotele *i* quoque auctore *i* *ἐν αὐτῷ ἐμολογῶν τις ἐστὶν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ*
b Comm. *πράγματα κεραιώμενα τῶν κρατούντων ἑαυτοῦ εἶναι*, *lex vetus pactum quoddam commune est,*
Secret. *quo bello capta capiuntur sunt*. Eodem respicit dictum illud Antiphanis:
Lib. IV. *ἔτι τὰς πελομένης νίκης δὲ τ' ἀγαθὰ καμῶναι χωρὶς ἀνδρίας γίνεσθαι γὰρ ἔστιν ἢ τῶν ἐχθρῶν,*
Cap. 11. *ἀλλὰ τῶν κρατούντων* *optandum* *19* *ut hostibus bona adsint sine virtute: sic enim*
§. 15. *finit illa non eorum, qui habent, sed eorum, qui capiunt.* *e* Apud Plutarchum
i. 1. Polit. *in*
c. 6.

G R O T I I.

e Apud Plutarchum in vita Alexandri] Ibidem
νικητὰς πλεονεξίᾳ ἢ τὰ τῶν πελομένην νί-
κεται εἶναι καὶ, quæ hostium sunt, sibi acquirere.
(Pag. 684. A.)

G R O N O V I I.

7 Secundis omnibus prosequens] Saxon. O. 2. 57.
8 Pretium dixit muneri. (Eunuch. II. 1. 8.)
9 Diras] Exccrationes, detestationesque il-
lorum, qui legem violent.

10 Quivis in bello solemnī] Sive inferat bel-
lum, sive arceat, sive jure, sive injuria: mo-
do belli gerendi facultatem habeat, ut populus
liber, vel Rex, & id bellum sit inditum.

11 Sine fine, modoque] Non tantum, quate-
nus ei debetur, & quatenus dampnum fecit.

12 Qui ab eo titulum] Qui sub ejus auspi-
ciis militavit, aut ejus dono, aut commercio,
de præda partes acceperunt, non possint, vel

domi, vel usquam gentium, tanquam malæ fi-
dei possessores conveniri, aut res ab eis vindi-
cari.

13 Dominium quoad] Nam domini effectus
in duobus fere consistit, ut licet rem persequi,
& sibi asserere: tum ut licet de re pro arbi-
trio statuere. Bachov. ad §. 2. instit. de action.

14 Πελομένην] Bellicam.

15 Αγνομένην] Piraticam, aut prædaticam.

16 Αγνωμένην] Certo modo paratam.

17 Χρηματικὴν] Manuariam, vel minubialem.

18 Interrogando] Ut solebat, cum simularet
se nihil scire, & doceri quæ doceret, percontan-
do & discipulis elicere quod eos docere volebat.

19 Ut hostibus bona] Ut hostes sint opulenti,
& ignavi. (Dictum istud non est Antiphanis,
aut tribuit Auctor, sed Antiphanis, apud Sto-

μαχον, Sermon. LII. pag. 365. Vido &
PLUTARCHUM, De fortuna, Alexandr. Orat.
II. pag. 336. A. Tom. II. Ed. Hevel. J. B.)

G R O-

in vita * Alexandri ²⁰ τὰ τῶν ἡττημένων ἴσως τι διὰ τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς κεραιῆς, ^a Pag. 676. A. ea, quæ usque fuerant, * & esse, & appellari debent victoris. Idem alibi : τὰ τῶν ἡττημένων ἐν ταῖς μάχαις ἀγασθῶ, τοῖς νικῶσι δίδωται πρὶν αἰνῆσαι quæ verba sunt ex Xenophonte secundo ^b de Cyri institutione. Philippus in epistola * ad Athenienses : πάντες τὰς πόλεις εὐκταίῃ ἢ τῶν προγόνων παροδόντων, ἢ κατὰ πόλεως κύριον κατὰ κράτος. omnes tenebris oppida a majoribus relicta, aut possessa belli jure. Æschines : ^c ἀ μὴ πρὶς ἡμῶν πολέμας δορυλάτοι τὴν πόλιν ἴδωσι, κύριος ἔχουσιν τὴν πόλιν νόμον κτηνῶν. ^d De male obita legatione, pag. 251. B. si bello in nos suscepto armis cepisti urbem, jure eam possides belli lege.

3. Marcellus apud Livium * , quæ ademit Syracusanis, & ademisse se, ait, belli jure. Romani legati ^f Philippo de Thraciæ, & aliis civitatibus dicebant, si Philippus bello cepisset, eas præmium victoriæ belli jure habiturum : & ^g Masiniſſa quem agrum pater suus Carthaginienſibus bello ademisset, habere se jure gentium, ajebat. Sic & apud Justinum ^h Mithridates : non Cappadocia filium educitum, quam jure gentium victor occupaverat. Cicero Mitylenas, ait ⁱ , populi Romani factas, belli lege, ac jure victoriæ. Idem privata aliqua esse cepisse, ait, * aut occupatione ²¹ vacuum, aut bello, eorum scilicet, qui victoria potiti sunt. Dion ^l Cassius : τὰ τῶν ἡττημένων τοῖς κρατοῦσι προγόντοις. Etiam Clemens Alexandrinus ^m ait, res hostium rapi, & acquiri belli jure.

4. Quæ ex hostibus capiuntur, jure gentium statim capientium sunt, ait ⁿ Cajus Jurisconsultus. * Naturalem hanc acquisitionem ^o quædam ἀρχὴ appellat Theophilus * in Græcis Institutionibus ; sicut & Aristoteles ^p dixerat, πολέμασι φύσει κτηνοῖσι, rem militarem secum ferre naturalem acquirendi modum. Nimirum, * quia ²² non causa aliqua, sed ipsum nudum factum spectatur, & ex eo jus nascitur : sicut & Nerva filius, referente ^q Paulo jurisconsulto, * dominium rerum ex naturali possessione cepisse, ajebat, * ejusque rei vestigium remanere de his, quæ terra, mari, cœloque capiuntur ; * item de bello capis, quæ omnia protinus eorum sunt, qui primi possessionem apprehenderunt.

5. Hosti autem eripi censentur * & quæ subditis hostium eripiuntur. Sic Dercyllides argumentatur apud ^r Xenophontem, cum Pharnabazus hostis esset Lacedæmoniorum, Mania autem subditi Pharnabazo, Maniæ bona in ea esse ²³ causa, * ut a se jure belli recte occupentur.

III. Cæ-

GROTII.

^f Ademisse se, ait, belli jure] Diodorus Siculus excerptis Periericaniis pag. 406. τὰ διὰ τῶν ἡττων κεραιῶν τὴν τῶν πολέμων νόμον, πᾶσι πρὸς αὐτοὺς : quæ armis quæstio essent, & parta belli jure, non dimittenda. Gotthi apud Agathium lib. 1. de Theudericæ regis, postquam in Odoacrum vicerat, τὴν αὐτοῦ πάντα κατέλαβεν τὴν πόλιν νόμον : quæ ejus fuerant, omnia tenuit belli jure. (Pag. 11. Ed. Vulcan. ubi legitur, πολὺν θυρεόν, non νόμον.)

GRONOVII.

²⁰ Τὰ τῶν ἡττημένων] Superiorem in pugnis bona vincens uti præmia sunt.

²¹ Vacuum] Quæ dominium non habebant.

²² Non causa aliqua] Titulus ex iis, qui jure civili probantur, ut occupatio, mancipatio, traditio, inventio, & similes, sed sola apprehensio, vel manus injectio, & possessio.

²³ Causa, ut a] Videtur omisſum sibi, vel Lacedæmonii. (Edidimus a se : quomodo vix dubium est, quin Auctor scripserit, aut scribere voluerit. J. B.)

III. Ceterum + in hac belli questione + placuit gentibus, ut cepisse rem is intelligatur, qui ita detinet, ²⁴ ut recuperandi spem probabilem alter amiserit, aut ut res persecutionem effugerit, + ut loquitur in simili questione = Pomponius. Hoc autem in rebus + mobilibus ita procedit, ut capta dicantur, + ubi intra fines, id est, ²⁵ praesidia hostium perducta fuerint. ^b + Eodem enim modo res amittitur, quo postliminio redit. Redit autem, ubi intra fines imperii esse coepit, quod alibi ^c explicatur intra praesidia. Imo & aperte + Paulus de homine dixit, amitti cum, ubi fines nostros excessit : & + Pomponius captum bello explicat cum, quem hostes ex nostris ceperunt, & intra praesidia sua perduxerunt : + antequam enim in praesidia perducatur hostium, manere civem.

2. + Hominis autem, & rei. in hoc gentium jure, eadem fuit ratio. Unde facile intellectu est, quod alibi dicuntur + capta statim ^d capientium fieri, ²⁶ cum conditione aliqua, continuandae scilicet eo usque possessionis, debere intelligi. + Cui consequens esse videtur, ut in mari naves, & res aliae captae censeantur tum demum, cum in navalia, aut portus, aut ad eum locum, ubi tota classis se tenet, perducta sunt ; + nam tunc desperari incipit recuperatio : + sed recentiori jure gentium inter Europaeos populos introductum ^e videmus, ut talia capta censeantur, ubi ^f per horas viginti quatuor in potestate hostium fuerint.

IV. I. + At agri non statim capti intelliguntur ^g simul, atque infessi sunt : nam quamquam verum est, eam agri partem, quam cum magna vi ingressus est exercitus, ²⁷ + ab eo interim possideri, ut a Celfo ^h notatum est ; tamen + ad eum, quem tractamus, effectum non sufficit qualicumque possessio, ²⁸ + sed firma requiritur. + Itaque Romani agrum extra portam, quem Annibal castris infidebat, ⁱ adeo non amissum judicabant, ut eo ipso tempore nihilo minoris venierit, quam ante venisset. Is ergo demum ager + captus censebitur, qui mansuris munitionibus ita includitur, ut nisi iis expugnatis parti alteri palam aditus non sit.

2. Et haec non minus probabilis videtur + nominis territorii origo a terrendis hostibus + a Siculo Flacco ^j allata, quam illa ^k Varronis + a terrendo, aut Frontini (ff) + a terra, aut ²⁹ Pomponii jurisconsulti a ³⁰ terrendi

GROTIJ.

^g Per boras viginti quatuor] Etiam terra id observari, dicitur a *Trium* libro CXIII. in anno MDXCV. Ex Germanicis legibus id venit, ad exemplum ejus, quod de fera vulnerata constitutum apud ipsos non sine ratione fuerat, ut *lege Langobardorum* lib. 1, tit. XXII. §. 6. Idem in Anglia, & Castellae regno servari, ait *Albericus Gentilis* Hispanicae advocacionis l. 3.

GRONOVII.

²⁴ Ut recuperandi] Ut qui antichae possedit, cedatur eam pro perditā habere, judicetque se

frustra operam ejus repetendam, ac reprehendendam sumitur.

²⁵ Praesidia hostium] Castra, vel loca munita, quo accedere prior possessor non audeat.

²⁶ Conditione continuandae] Si iamdiu tenuerit, donec perduxerit intra praesidia.

²⁷ Ab eo interim] Dum illam castris, vel castris, & stationibus occupatam habet.

²⁸ Sed firma] Stabilis, manens, duratura.

²⁹ Pomponii] L. 239. §. 8. D. de F. S.

(ff) FRONTINUS, non a terra, sed a terrendo, quemadmodum SICULUS FLACCUS vocem Territorii deducit. Verum CUIJACIUS etymologiam illam a terra petitam proposuit in Nota ad L. 53. C. De Decurionibus &c.

^a L. 44.

^b D. de acq.

^c rer. dom.

^d L. 19. §.

^e 3. D. de

^f capt. l. aut.

^g sol.

^h L. 5. §.

ⁱ 1. d. tit.

^j d. Inst. de

^k rer. div. §.

^l 17. L. 5. §.

^m 7. D. de

ⁿ acq. rer.

^o dom.

^p Consultat.

^q tumoris c.

^r 287. Et

^s 287. C. off.

^t Gallicae

^u lib. XX.

^v tit. 13. art.

^w 124.

^x Corn. de

^y Lapide in

^z Gen. c.

^{aa} XIV. Mo-

^{ab} lina dispu-

^{ac} tit. 118.

^{ad} f. L. 18.

^{ae} D. de acq.

^{af} vel amitt.

^{ag} poss.

^{ah} b. Livius,

^{ai} XXVI. 11.

^{aj} i. Pag. 3.

^{ak} Ed. Grot.

^{al} k. De

^{am} Ling. Lat.

^{an} Lib. IV. p.

^{ao} 9. Ed. H.

^{ap} Steph.

30 terrendi jure, quod habent magistratus. Sic Xenophon libro 4 de vestigali-
bus, agri possessionem belli tempore, ait, + retineri per munimenta. a Cap. IV.
§. 43. 44.
quæ *πίλη* & *ἀσπίς* ipse appellat.

V. Liqueat & hoc, + ut res aliqua nostra belli jure fiat, requiri ut
hostium fuerit: nam quæ res apud hostes quidem sunt, + puta in oppi-
dis eorum, aut intra præsidia, + sed quorum domini nec hostium sint sub-
diti, nec hostilis animi, + ex bello acquiri non possunt, ut inter cætera
Æschini^b dicto jam loco ostenditur, Amphipolim, quæ urbs esset Athe-
niensium, Philippi bello in Amphipolitanos + ipsius Philippi non potuisse
feri. + Nam & ratio deficit, + & jus hoc mutandi per vim domini o-
diofius est, quam 31 ut produci debeat.

VI. Quare quod dici solet, ^h hostiles censeret res in hostium navibus
reptas, ^c non ita accipi debet + quali certa sit juris gentium lex, sed
32 ut præsumptionem quandam indicet, quæ tamen validis in contrarium
probationibus possit elidi. + Atque ita in Hollandia nostra jam olim, an-
no scilicet MCCCXXXIII. flagrante cum Asiaticis bello, frequenti sena-
tu judicatum, & ex judicato in legem transiisse comperi.

+ VII. 1. Illud vero extra controversiam est, + si jus gentium respi-
cimus, + quæ hostibus per nos erepta sunt, ea non posse vindicari ab
his, qui ante hostes nostros ea possederant, & bello amiserant: + quia
jus gentium hostes primum dominos fecit 33 dominio externo, deinde nos:
+ quo jure inter alia tunc se 4 *Jephthes* contra Ammonitas, quia a-
gna, quem Ammonitice vindicabant belli jure ab Ammonitis, ut & pars
alia a Moabitibus + ad Amoræos, ab Amoræis ad Hebræos transiisset. d Jud. XI.
23. 24. 27.

+ Sic

&c. quam observationem cum Auctor vidisset
à DIONYSIO GOTHOFREDO, ad L. 239.
D. De *Perk*. Signif. ita relatum: *A terrestris*
hostibus (civem deducit) *Frontinus* in libro
de agrorum qualitat. a *terra*. *Cujus*, ad L. 53.
C. de *Decurion*, exclaimavit, dum festinanter le-
geret, voces à terra reſerri ad *Frontinam*, de
quo ante, non ad *Cujacium*, qui sequitur. *J.B.*

G R O T I I.

^h Hostiles censeret res in hostium navibus repe-
tas. 1. Sed neque amicos naves in prædam veni-
unt ob res hostiles, nisi ex consensu id factum
fit dominorum navis. l. cotem II. D. de *publica-
nis* §. 2. *Rodericus Zuarius* libro de *usu maris*
consilio II., num. 6. Atque ita interpretandus
puto leges Gallicæ, quæ ex rebus naves, ex na-
vibus res prædæ subducunt, quales sunt *Franci*.
scilicet anno MDXLIII. cap. 42. *Henrici*
III. anno MDLXXXIV. mense Martio, capite
69. hoc *Portugallia* libro I. tit. XVIII. Alio-
quin res ipse solæ in prædam veniunt. *Mercurius*
Danicofens libro II. Sic bello Venetorum cum
Genuensibus perterrita Græcorum naves, & ex-
tracti si qui hostium latent, *Gregorius* libro IX.
(pag. 188.) vide & *Constantium Saxoniorum*
II. & *Albericum Gentilem* advocacionis Hispani-
cæ l. 20.

i Sic *Es David*] Sic *Rezin* rex Syria Elo-
thum urbem, quæ Idumæorum fuerat, non Idu-
mæis, sed Syria tradidit habitandum, secundum
lectionem Masoreticam II. Reg. XVI. 6. [Sed
lectio illa vitiosa est. Vide ibi Clariss. *Clerici*
Notam. *J. B.*]

G R O N O V I I.

30 *Terrendi jure, quod habent*] Hoc solum est
verum *fraxan*. Addit enim, id est, *submo-
di*. Nimirum moribus Rom. eo usque patebat
territorium, quo usque fas erat magistratus
incedere submoto. Est autem *incedere submoto*,
ire præsentibus hostilibus, qui viam faciant, &
turbam submovent. *Liv.* 26. 4. 28. 27. Hoc
autem non licere sibi judicabant in terris aliena
ditionis, ut apparet ex *Cæsare* lib. 3. de civil.
cap. 106. *Tacit.* 2. annal. 53. *Suet.* Cæsar. 3.

31 *Ut produci*] Per interpretationem *Isidori*
porrigi, quam proxima ratio permittit.

32 *Ut præsumptionem*] Ut intelligamus esse
credibile, atque ut plurimum ita esse habere,
immo & credi, ac pro vero accipi, nisi contra-
rium probetur.

33 *Domino externo*] Quantum apparet, at-
que oculis judicari potest ex præsentis possessione.

D 3 G 2 O.

a T. Sem.
XXX. 13.
20.
b Lib. VI.
c. 36.

+ Sic & David * quod ipse Amalecitis, Amalecitis antea Palaestinis eripuerant, pro suo habet, ac dividit.

2. Titus Largius apud Dionysium Halicarnassensem ^b in senatu Romano cum Volsci olim possessa repeterent, sententiam sic dixit:

ἔτι Ῥωμαῖοι καλῶς τὰς ὑποκαταστάσεις κτήσεως εἶναι καὶ δικαιοσύνης, ὥς καταχρῶμεν πολλὰ λαβόντες καὶ νόμον, καὶ ὥς ἂν ὑπομείνομεν μακρὰ τὴν ἀρετὴν ἀδικήσαντες, παραδόντες αὐτοὺς τοῖς ἀπολλυμένοις κοινωνήσαντες τε πᾶσι καὶ τοῖς ἐκ τούτων γινόμενης καταδικαίῃ ἀγαπημένους· ὧν δὲ ἐπαρχεῖται πῶς ἐπηρεάζομεθα, καὶ ἑαυτοὺς ὅσα παλαιὰς διαφάμεν. Romani nos honestissimas eas, atque iustissimas possessiones, quas belli lege captas habemus: neque vero induci possumus ut stulta facilitate deleamus virtutis monumenta, si eas illis reddimus, quibus senel perierunt. Immo vero tales possessiones non tantum eis his, qui nunc vivunt, civibus nostris communicandas, sed & posteris relinquendas censuimus: tantum abest ut parva relinquendo ³⁴ in nos ipsos ea constitutamus, quae in hostes constitui solent: & in responso Romanorum Auruncis ^c dato: ἡμεῖς οἱ Ῥωμαῖοι δικαιοῦμεν ὅσα κτήσας τὴν ἀρετὴν παλαιὰς ἀλλοόμεθα, ταῦτα τοῖς ἑταῖοις καὶ οἰκίαις παραδόντες· nos Romani ita arbitramur, quae quis hostibus erepta virtute quaesivit, ut optimo jure propria ad posteros transmitti. Alibi in responso ad Volscos sic ^d Romani: ἡμεῖς δὲ κρατίως ἀγαμέθα κτήσεως ὥς ἂν πολλὰ κρατέεσθαι διαβωμεν· ἔτι πρῶτος κατασπαράσσομεν νόμον τοῦτο, ἔτι αὐτὸν ἀνδρείως ὑπὸ νόμου εἶναι μάλλον ἢ κατὰ θεῶν, ἀπαντὰς τε καὶ Ἑλλήνας καὶ βαρβάρους εἰσὶν αὐτῷ χρωμένους, καὶ ἂν ἐπιδόμοι ὑμῶν μαλακῶν ὦν, καὶ ἂν ἀποστρέφομεν ἐπὶ τὴν δικαιοσύνην· πολλὰ γὰρ ἂν κακότητος, εἰ τῆς δὲ μετὰ ἀρετῆς καὶ ἀνδρείας ἐκτίσεται, ταῦτα ὑπὸ δικαιοσύνης τε καὶ μακρῆς αἰδομεθίμην. Nos autem optimum iudicamus possessionis genus, quod belli jure captum, quaesitumque est. Cumque nos a vobis hoc jus sit institutum, sed ³⁵ a Diis verum, quatin ab hominibus profectum, omninoque gentium tam Graecarum, quam barbararum usu probatum, nihil vobis per ignaviam concedemus, nec bello partis abstinemus. Maximam enim id probrum foret, quae virtute, ac fortitudine quaesita sunt, ea per suavitudinem, aut stuporem amittere. Sic & in responso ^e Samnitum: πολλὰς κρατερότητας ἡμῶν, ὅπας ἐπὶ νόμῳ κτήσεως ἀνομιέμεθα· cum armis haec quaesierimus, quae lex acquirendi iustissima est.

c Lib. VI.
c. 32.

d Lib. 10.
VIII. c. 10.

e In exc.
legum, pag.
705.

f Lib.
XLI. c.
17.
g Malbrid.
pag. 244.

3. Livius ^f cum narraffet agrum prope Lunam a Romanis divisum, cum agrum sic notat: de Ligure captus is ager fuerat: Etruscorum antequam Ligurium fuerat. Hoc jure a Romanis retentam Syriam, Appianus ^g notat,

GROTIUS.

k Cum Volsci De Vejis idem in Romulo narrat Plutarchus: Οὐκίαν ἀρχὴν ἵστασθαι πολλὰ μὲν εὐδαίμων ἀγαπήσει ὥς προσήκουσαν αὐτοῦ· τὰ δὲ ὅσα ἀδικαῖον ἢ νόμον, ἀλλὰ καὶ γὰρ οὐκ ἔστι καὶ ἀνδρείως τούτοις καὶ παλαιότητος καὶ προσήκουστος, ἀλλὰ ἱεράς τις ἀπολλομένη τὰς πόλεις, οἰκίας καὶ γὰρ ἀπαυτίμους, ἀλλὰ ἔχοντες· Veji principium belli faciebant postulationem ut Fidenam ipsi redderent, velut ad quos pertinebant: verum id non injuriam modo erat, sed & ridiculum, ut qui praesentibus bellumque gerentibus non sub-

venissent, sed ipsos homines fuissent prae, munc domos, & agros a bello possidentibus tradiderant. (Pag. 33. B. Verum hoc exemplum, ut & illud Volscorum, non huc convenit: ut expendenti patebit, & nos in Notis Gallicis ostendimus. J. B.)

GRONOVII.

34 In nos ipsos ea) Ut nos illis privemus, & multemus, quemadmodum in victos hostes consuevit solentur.

35 A Diis) Nam victrix causa Diis placuisse videtur.

G R O -

a L. 1. §. corpore vel nostro, vel alieno. Idem ad * edictum : per procuratorem, tutorem, curatoremve possessio nobis acquiritur, quod explicat * si id ea mente faciant, ut operam nobis accommodent. Sic apud Græcos, qui 40 * in Olympiis certabant, præmia (hh) acquirerebant iis, a quibus mittebantur. * Ratio est, quia naturaliter homo hominis alterius volens volentis instrumentum est, ut & 41 * alibi diximus.

b L. 56. 2. Quare * discrimen, quod traditur inter 42 liberas personas, & b serviles, circa acquisitiones, * juris est civilis, * & ad civiles acquisitiones proprie pertinet, * ut ex dicto Modestini loco apparet : & tamen * has ipsas * Severus Imperator postea ad naturalium exemplum admovit propius, * non utilitatis tantum, ut ipse proficitur, ratione, * sed & jurisprudentiæ. * Semoto ergo civili jure, * locum habet quod dicitur, * per alium facere quem posse quod per se ipsum potest, * & perinde esse per se quis faciat, an per alium.

c L. 1. C. de adq. Es. 38. §. 17. de verb. oblig. d C. Po. test. 68. Es. c. qui facit, 72. De Reg. Jur. Lib. XXX. c. 14. f Cap. 67. X. Distingendum * ergo * in nostro negotio inter actus 43 * vere (ii) publicos belli, * & inter actus 44 privatos, qui sunt occasione belli publici : per hos actus * privatis res quaeritur primo, ac directe : * per illos actus populo. * Ex hoc gentium jure Scipio agit cum Masinissa apud * Livium : Syphax populi Romani auspiciis victus, captisque est. Itaque ipse, conjux, regnum, ager, oppida, homines, qui incolunt, quicquid denique Syphacis fuit, præda populi Romani est. Nec aliter Antiochus Magnus argumentabatur Coelen Syriam 45 Seleuci factam, non Ptolemæi, eo quod 46 Seleuci bellum fuisset, * cui Ptolemæus navasset operam. Historia est apud Polybium f quinto.

g L. 20. D. De Capt. Es. XL. Res soli nisi publico actu, inducto exercitu, impositis praediis, capi non solent : ideo ut respondit * Pomponius 47 publicatur ager, qui ex hostibus captus sit, id est, ut ibidem exponit, * præda non cedit : præda nominis 48 stricto accepto. Salomo prætorii præfectus n apud Procopium :

G R O T I I.

n Apud Procopium] Vandalicorum II. (Cap. 14.) Vide & ibi sequentia. Etiam Severus sola ab hostibus capta limitaneis ducibus, & militibus donavit. Lampridius notat, (Cap. 58.) In federe Helvetico est, ut oppida, & arces captae communitati pagorum cedant, apud Simlerum multis locis.

G R O N O V I I.

40 In Olympiis] Sic Alexandrum Mac. Amyntæ P. Olympio certamine vario ludictorum genere contendisse, ait Justinus 7, 2. puta per aurigas, athletas, pugiles, &c. suo sumtu doctos, & exercitos. Plin. 31, 3. Namque ad certamen in circum per ludos & ipsi descendebant, & servos suos quisque mittebant. Inde illa lex XII. tabul. Quis coronam parit ipse, pecuniam eius, virtutis sue ergo ducit ei. (Exemplum Alexandri, filii Amyntæ, non recte heic adfertur : nam ex verbis JUSTINI. loco, quem Gronovius ipse indicat, satis manifestè colligitur, Principem ipsum in Ludis Olympicis certasse. J. B.)

41 Alibi] 1, 5, 3.

42 Libera, & serviles] Tanquam per servum nostrum, aut eum, qui est in potestate nostrâ, acquiramus ; per liberos homines quoque neque in potestate, neque bona fide servientes habemus, non acquiramus. §. 6. instit. Per quem prof. 43 Vere publicus] Qui hunc iussu imperantium, & in usum publicum.

44 Privatus] Quos regentium iniussu permiffa licentia milites exercent.

45 Seleuci] Nicatoris abavi sui.

46 Seleuci vltimi] Adversus Antigonom Coelitem.

47 Publicatur ager] Fit populi, vel principis, cuius nomine bellum geritur.

48 Stricto accepto] Pro re manuali, quæ sit proprie capientis, aut capientium.

(hh) Vido hæc de re PETRI FABRI Agonicæ. Lib. 1. Cap. 3. pag. 14, 15. & Cap. 26. p. 170. Ed. Lugd. J. B.

(ii) At in omni Bello Publico, totum ius Privatorum, quantum quantum est, oritur ex Populi, aut Principis, consensu expresse, vel tacito, adeoque distinctio ista non satis firmo fundamento nititur, ut jam observavit Interpretes. J. B.

αἱ τὰ μὲν ἀνδραποδία καὶ τὰ ἄλλα πάντα χρημάτων τῆς στρατιῶντος εἰς λαΐοντα ἵεναι, ἐκ' αἰσικῆς
 εἶναι. Γῆν μὲν τοὺς αὐτῶν βασιλεῖς τε καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς περιέχουσαν captivos sane, & res
 alias militibus prædæ loco cedere, + ratione non caret: (accipiendum hoc ut
 fiat + publico concessu, quemadmodum infra = exponemus) agros autem ad
 principem, & imperium Romanum pertinere.

2. Sic * apud Hebræos & (kk) Lacedæmonios ager manu captus
 sortito divifus est. Sic * + Romani captos agros, 49 aut locandos retine-
 runt, + interdum modico veteri possessori honoris gratia relicto, + aut so
 distraxerunt, + aut 51 assignarunt colonis, + aut fecerunt 52 vectigales: qua-
 rum rerum passim in legibus, historiis, & agrimenforum commentariis testi-
 monia existant. Appianus libro primo * belli civilis: Ῥωμαῖοι τὴν Ἰταλίαν πάλ-
 μῳ χωρίων, καὶ μὴ δι' ἀδελφάντων. Romani cion Italian armis subegissent, victos
 * parte agri multarunt. & secundo 4 libro: τὴν δὲ πελοπόννησον καὶ μακεδονίαν, καὶ
 τὰς τῶν Ἀσσιαίων τὴν γῆν ἀπορρίψαντες, αὐτὰ ἑμελίζοντες etiam victis hostibus terram non om-
 nem adimebant, sed partiebantur. Notat Cicero, oratione pro domo sua
 * ad Pontifices, 53 + consecratos interdum ab Imperatore agros de hostibus
 captos, sed populi iussa.

XII. 1. At res mobiles & 54 se moventes + aut in ministerio publico
 capiuntur, aut extra illud. Si extra ministerium publicum, + sunt singu-
 lorum (ll) capientium. + Et huc referendum est + f Celsi illud: quæ res
 hostiles apud nos sint, non publice, sed occupantium sunt. Quæ apud nos
 sunt, + id est, bello orto apud nos deprehenduntur. Nam idem & 55 in
 hominibus observabatur, quo tempore homines hac in parte rebus captis
 accensebantur. Insignis est in eam rem & Tryphonini locus: verum in pace
 qui pervenerint ad alteros, si bellum subito exarsisset, eorum servi efficiuntur
 apud quos jam hostes 56 suo fato (ita legendum, (mm) non facto, aut pacto,
 + ut

G R O T I I.

o Apud Hebræos] Apud eisdem de agro, qui
 bello captus esset, rex tantum ferebat, quantum
 singulae tribus; notatum id Digesti Theodosii-
 ci, titulo de reg.

G R O N O V I I.

49 Aut locandos] Ut eos ad statum tempus
 per magistratus redemptoribus pro decimis exac-
 tendos concederet.

50 Distraxerunt] Vendiderunt.

51 Assignarunt colonis] Pauperibus civibus,
 aut veteranis militibus æquali numero iugorum
 attribuerunt.

52 Vectigales] Emphyteuticarios in perpetuum,
 aut longum tempus, certa pensione per-
 mittendo.

53 Consecratos] Surtor. Jul. 20. Campum Stel-
 letum majores consecraverunt.

54 Se moventes] Jumenta, greges, arma, &
 quævis animalia.

55 In hominibus observabatur] Ut eos capere
 carnis, & servos facere liceret.

Tom. IV.

56 Suo fato] Per infelicitatem suam. Liv. 9. 18.
 Def. Heracles legit suos factos 1, emend. & obl. 36.
 p. 115. Cl. Salmasius, suis factos ad jus Attic. cap. 26.

(kk) Fallor, an Auctor voster hec Lacedæ-
 monios dixit, pro Atheniensibus. Nihil tale de
 Lacedæmoniis reperio, nec apud eos, qui ex pro-
 fesso res, & mores illorum exposuerunt, nec in
 Tractatu Historico, & Theologico de natura,
 & usu Sortium, Anglicè scripto à THOMÀ
 GATFARDO, Viri diffusa æmodum lectio-
 nis, qui Cap. IV. illius Libri studiosè omnia
 collegit ex Antiquitate, quæ pertinebant ad di-
 visionem agrorum sortito factam. At vero de
 Atheniensibus ita Scholiastes ARISTOPHANIS:
 Ἐπὶ δὲ τῇ Ἀθηνῶν λαοκρατίᾳ πάλαι παλαιῶν,
 καὶ τῶν ἐπικύοντων ἐκδύκωντος, καὶ τῶν γῆν
 αὐτοῦ διδόντων, ἢν Νύκτος, p. 107. Vide ibi
 Illustrissimi SPANHEIMI Annotationes. J. B.

(ll) Modo scilicet summum Imperare con-
 sentiat, aut expresse, aut tacite. J. B.

(mm) Vile hac de re Amplissimum RY-
 CKESSHOKE, Observo. Jur. Civ. Lib. IV.
 Cap. 14. J. B.

E

G R O

a §. 12.

b L. II.
De de evi-
dentiis. L.
15. §. 1. de
rei vind.c Pag.
353. Ed.
H. Steph.
d Pag.
516.

e Cop. 49.

f L. 51. §.
1. D. de
rev. acq.
dem.g L. in
bello, 12.
princ. D.
de capt. &
post.

+ ut

* ut habent libri) *deprehenduntur*. Fato hoc adscribit jurisconsultus, quia nullo suo merito in servitutem deveniunt : * nam talia fato adscribere tralatitium est. Tale illud ^a Nævii : *fato sunt Romæ Metelli consules*, id est, sine suo 57 merito.

^a Apud
African.
Petr.
I. in Verr.
Cap. 10.

2. * Indidem venit quod si quid milites capiunt non ⁵⁸ in procinctu, * aut in eo, quod facere jubentur, sed in eo, * quod promiscuo jure, * aut solo permisso faciunt, id statim sibi acquirunt : * capiunt enim ⁵⁹ non ut ministri. Talia sunt spolia, quæ detrahuntur hosti * in dimicatione singulari : talia etiam, quæ procul ab exercitu (extra decem millia passuum dicebant Romani, ut mox ^b videbimus) * in liberis, & injussis excubibus capiunt : * quod genus prædæ Itali hodie ^c *correriani* vocant, & * a *butino* distinguunt.

^b Infra
§. 21. n. 3.
^c Salic. in
l. 2. C. de
post. rer.
Fro.
Gram.
Decif.
Nep. 71,
no 18.

XIII. Sed quod diximus, jure gentium * talia singulis directe acquiri, intelligendum est, * ut id juris gentium sit ⁶⁰ ante omnem ea de re legem civilem ; nam populus quisque inter suos aliter potest constituit, * & ⁶¹ dominium singulorum antevertere, * sicut multis in locis de ⁶² feris, & avibus factum videmus. * Sic enim introduci etiam lege potest, ut quæ apud nos reperiuntur hostium res, publicæ fiant.

XIV. 1. At * de his, quæ quis ⁶³ actu bellico capit, alia est ratio. * Ibi enim singuli reipublicæ ⁶⁴ personam sustinent, ejusque vice funguntur, ac proinde * per eos populus, * si lex civilis aliud non statuat, ut possessionem, ita & dominium nanciscitur, * & id, in quos vult, transfert. * Quod quia directe pugnat cum vulgari opinione, probationes nobis video solito largius admetiendas * ex nobilium populorum exemplis.

2. Incipiam a Græcis, quorum morem Homerus non uno loco describit (*Iliad.* Lib. 1. vers. 125.

Ἄλλα τὰ μὲν πολλὰ ἐκπαίδου, τὰ δὲ δόρυ.

* Omnia jam divisa, quibus spoliavimus testes.

Apud eundem poetam Achilles de urbis agens, quas ipse expugnaverat. (*Lib. IX.* vers. 330, & seqq.)

Táδε

GROTII.

^p Nullo suo merito] Sic & hac duo opponit Servius ad Æneidos 1. *Alti salis. Labores Virgilius nil Trojanorum meritis, sed omnia salis adscribere.* (Ad vers. 32.)

GRONOVII.

57 Merito] Metelli hoc casu sine laesi respondunt : dabant malum Metelli Naviopæta. Terent. Maurus de metris p. 2439. Et vero dederunt : effecerunt enim, ut in Tullianum conjiceretur. *Plant. Mil. 2. 2. 36. Gell. 1. 3.*

58 In procinctu] In agmine, vel sub duce, in expeditione.

59 Non ut ministri] Sed ut se circumspici-

entes, quemadmodum loquitur auctor Africanus belli cap. 47. *questibus militia servientes.*

60 Ante omnem] Et valeat, ubi nihil diversum de eo civitas constituit.

61 Dominium singulorum antevertere] In publicum vindicando res prohibere.

62 Fera, & verius] Ubi venationem, & ancipitum, jure veteri gentium, & naturæ, omnibus concessum reservantur sibi principes, aut nobiles. Sic salis vendendi arbitrium aliquando privatis ademptum Romæ. *Liv. 2. 9.*

63 Actus bellico] Ut in acie, aut expugnatione urbis.

64 Personam sustinent] Non pro se agunt, sed pro corpore civitatis. Hinc est ut privati cum militibus tanquam diversi componentur interdum. V. ad *Sen. de vita beat.* cap. 2. G R O.

Τῶν δὲ πάντων κειμήλια πᾶσα καὶ ἰδὼν
 Ἐξόλεμον, καὶ πάντα φίλων Ἀγαμέμνον δόσκον
 Ἀργείοι δ' ὅτ' ἵππῳ μένος παρὰ νηὶ θήρης
 Διέκλειον· διὰ παῦρα δαδενετο, πᾶσα δ' ἔχισκε.

Omniibus his ingens pretio, monetroque supellex
 Nostra rapta manu: regi sed victor Atride
 Cuncta tibi, celeres residens qui pone carinas
 Divideres cum pauca aliis, sibi multa tenebat.

Spektandus enim hic Agamemnon, + partim ut totius Græciæ eo tempore princeps, + atque ita populi gerens vicem: + quo jure ipse, sed cum fenatu, prædam dividebat: partim ut munere fungens imperatorio, ac proinde de communi, + partem cæteris majorem ferens. Eum ipsum Agamemnonem sic alloquitur idem Achilles, (*Lib. L. vers. 163, 164.*)

Οὐ μὲν εἴ ποτε ἴσθι ἔχω γῆρας, ἵππῳ δ' ἄχαι
 Τρώων ἐκπύρετο' ἐν γαίαντος πεδίοισιν.

Nam ⁶⁵ neque me tecum præda pari aqua sequetur,
 Si Danaam virtus Trojanam evertet urbem.

Et alibi ^a Achilli offert Agamemnon de consilio publico navem plenam æris, & auri, & viginti mulieres, quæ ⁶⁶ præcipiat de præda. Troja jam capta, Virgilio narrante ^b,

Custodes lecti + Phænix, & divum Ulysses
 Prædam observant: huc undique Troia gaze
 Incensus erepta adytis, mensæque Deorum,
 Cratereisque auro solidi, captivæque vestis
 Congeritur.

Sic posterioribus temporibus + prædam Marathoniam asservat ^c Aristides. Post prælium ad Plataeas severe edictum, ^d + ne quis de præda privatim quicquam tolleret: deinde præda + pro populorum meritis distributa. Athenis postea devictis, + in publicum relata a ^e Lyfandro præda. Et publici officii nomen ^f apud Spartanos, *λαφρονόμοι*, præda venditores.

3. Si ^a *Liad.* IX, 279
^b *Virg.* *Æn.* II, 761, & 769.
^c *Plut.* *Aristide*, pag. 321. B.
^d *Herod.* *Liad.* IX, 279.
^e *Plut.* *Lysandro*. P. 442. A.
^f *Xenoph.* *de Lacch.* cap. c. 13.

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^a *Apud Spartanos*] Agefilao in Asia agente, castris Pharnabazi captis Spithridate subtraxerat prædam; inquisitione ab Erispida Lacedæmonio instituta aufugit. (Hoc refert *Plutarchus*, Vit. Agefil. pag. 601. E.)

⁶⁵ *Neque me tecum*] Nam tu accepturus majorem, utpote imperator summus.

⁶⁶ *Præcipiat*] Præcipis, vel eximia auferat, antequam reliquam prædæ distribueret, ut legatum per præceptionem in jure. (In hoc loco *Homeri* Andra dicit novam plenam, pro novæ plenæ ætis &c. J. B.)

E 2

G R O -

a Homer.

Iliad. K.

verf. 321.

Eurip.

Rheso,

verf. 182.

cf. seqq.

b Plinius

lib.

XXXIII.

c. 3.

c Plut.

Alex. pag.

685, 686.

verf. IV.

i. VIII. 4.

Diodor.

libro

XVII. c.

66. 71.

Strabo l.

XV. pag.

729, 730.

d Diod.

lib. XIII.

c. 90.

e Livius

li. XXIII.

c. 12.

f Greg.

Tur. l. 11.

c. 27.

g Antiq.

Rom. VII.

63.

h Libro

XXXVII.

c. 32.

i Liv. lib.

V. c. 22.

3. Si ad Afiam venimus, Trojani foliti, ut docet nos ⁶⁷ Virgilius, *præda ducere fortem*, + ut in rebus communibus dividendis fieri solet. Alias verf. 321. + arbitrium ejus dividendæ penes Imperatorem, quod jure Hector Doloni id expresse stipulanti promittit equos ^a Achillis, + ut intelligas, jus acquirendi domini ⁶⁸ in captura sola non fuisse. + Ad Cyrum ^b Afiae victorem, nec minus + ad ^c Alexandrum postea, perlata præda. Si Africam respicimus, idem mos occurrit. Sic quæ ^d Agrigenti capta: quæque in ^e pugna + Cannensi, & alibi, Carthaginem missa. Apud Francos veteres, ut ex ^f Gregorii Thuronensis historia apparet, quæ capta erant, + forte dividebantur: neque rex ipse aliud habebat de præda, quam quod fors ipsi addidisset.

4. Sed quanto re militari + Romani cæteris præstiterunt, tanto sunt digniores quorum exemplis immoremur. Dionysius Halicarnassensis ^g, morum Romanorum diligentissimus observator, ita nos hac de re docet: τα ἐν ταῖς πολέμοις λάβοντα, ὅταν δι' ἡμῶν ὑπάρχησιν ἐν τοῖς δι' ἀγρίων, δουλεία ἢ καὶ καὶ οὐκ ἐν ἡμῶν, ἢ τὰς αὐτῶν ὁρᾷ τῆς αἰσῆτος γίνονται κέρματα, αἷμα' ἀπὸ αὐτῶν ὁ τῆς δουλείας ἡγέμενος ὁ δὲ ταυτῶν αὐτὴν παραλαβὼν ἀποκινῶται, ἢ εἰς δουλείαν ἀναφέρει τὰ χεῖματα. Quæcumque ex hostibus per virtutem capta sunt, ea lex jubet publica esse, ita ut non modo privati eorum domini non fiant, sed ne ipse quidem Imperator exercitus; verum quæstor illa accipit, & vendita in publicum refert. Verba hæc sunt eorum, qui Coriolanum inculant, (nn) + nonnihil ad invidiam composita.

+ XV. Nam + populum dominum esse prædæ, verum erat: sed illud non minus verum, + ejus dispensandæ arbitrium Imperatoribus libera republica permiffum fuisse, + sed tale ut ⁶⁹ actus sui rationem populo deberent. L. Æmilii apud ^b Livium: *captae non deditae diripi urbes*, + & in his tamen arbitrium esse Imperatoris, non militum. Sed hoc arbitrium, quod + mos deferrebat imperatoribus, ipsi interdum, quo longius ⁷⁰ + ab omni suspitione essent, rejiciebant ad Senatum, ut ⁱ Camillus; + & qui retinebant,

G R O T I I.

+ Sorte dividebantur] Habes hoc apud Thuronensem lib. II., cap. 27. Aymoinum lib. I., cap. 12. & in epitome edita a Frebero cap. 9. Mos idem & aliarum gentium vetus. Servius ad illud Æneidos III. Sortitus pertulit illos: quia captivi, & præda inter victores sorte dividebantur. Ut: *Et præda ducere fortem*. (In verf. 323.) De præda collatione in commune, & exurgatione per juramentum apud Suedos, & Gothos, Johannem Aldegrum vide libro XI., c. 11. (Hæc de re nihil ibi apud Johannem Aldegrum, neque puto alibi. J. B.)

+ Populum dominum esse prædæ verum erat] Vide & hac de re Sigisfrum in Helvetiis.

+ Ejus dispensanda arbitrium Imperatoribus libera republica permiffum fuisse] Polybius in excerptis Persefianis de L. Æmilio Paulo: κἀκεῖνοι αὐτὸν πᾶσις βασιλεὺς ἢ λαβὼν τῶν ἔργων ὡς βασιλεὺς χειροῦναι, καὶ τῶν ἐν τῇ

en: cum dominus factus esset regni integri, possetque cuncta disponere suo arbitratu nihil cum concupisse. (Pag. 1454. Edit. Amst.)

G R O N O V I I.

⁶⁷ Virgilium] Æn. IX., 268.

⁶⁸ In captura sola] Non petivisse uno nomine, quod quis ipse cepisset.

⁶⁹ Actus sui rationem] Acta illorum non valerent, nisi populus vel per se, vel per senatum ea rata habuisset.

⁷⁰ Ab omni suspitione] Vel avaritiae, vel inæqualis favoris.

(nn) Vide HERM. RHABD. SHELLE Disquisitionem De Præda, subiectam HYGINO, & POLYBIO, De Castris Romanorum, pag. 253. Et seqq. qui tamen Auctorem nostrum nunquam laudat, quamquam de totâ hæc de accuratius, ante illum, dudum hæc agentem. J. B.

bant, + prout religioni, + famæ, + ambitioni serviebant, diverso modo uli reperiuntur.

XVI. 1. + Qui sanctissimi esse, aut credi volebant, + prædam non attingebant omnino, sed siue pecunia erat in præda, eam jubebant + a quaestore populi Romani percipi; siue res aliæ, eas per quaestorem ⁷¹ sub hasta venumdari: unde redactam pecuniam + manubiarum nomine significatam, Favorinus apud + Gellium sensit. Hæc pecunia per quaestorem in ærarium deferrebat, prius tamen, ⁷² si res triumphii esset, ostentata publice. Livius libro IV. de C. Valerio consule: ^a *præde ex assiduis populationibus, quod omnia in locum tutum congesta erant, fuit aliquantum: venditum sub hasta consul in ærarium redigere quaestores iussit.* Idem fecit Pompeius, de quo hæc sunt Velleii ^c verba: *pecunia Tigranis, + sicut Pompeio mori erat, redacta in quaestoris potestatem, ac publicis descripta literis.* Ita + M. Tullius, ^d qui sic de se ipso in literis ad Sallustium: *de præda mea præter ⁷³ quaestores urbanos, id est, populum Romanum, tercentium nec attigit, nec tacturus est quisquam.* + Atque id antiquis, & melioribus temporibus fuit maxime usitatum, quo Plautus respiciens sic ait:

Nunc hanc prædam omnem jam ad quaestorem deferam.

Et de hominibus captivis *f* similiter:

Quos emi de præda ⁷⁴ + de quaestoribus.

2. Sed alii + sine quaestore ipsi prædam vendebant, & referebant in ærarium, quod & ex Halicarnassensi sequentibus verbis colligere est. Sic a Tarquinio rege *f* jam olim victis Sabinis prædam, & captivos Roman nufos, legimus. Sic Romilius, & Veturius consules ^b narrantur prædam vendidisse ob ærarii penuriam, ægre id ferente exercitu. Sed cum passim id occurrat, + quantum ducum quisque ex triumphis Italicis, Africanis, Asiaticis, Gallicis, Hispanicis in ærarium per se, aut quaestorem retulerit, exempla congerere nihil est opus. Illud magis notandum, datam prædam, aut

^a Lib. XIII. c. 34.

^b Cap. 53.

^c Lib. II.

^d Lib. II.

^e 17.

^f 17.

^g Bæcid.

IV. 9. 152.

^f Captiv.

I. 2. 2.

^g Liv. lib.

I. c. 37.

^b Liv.

lib. III. c.

31.

GROTII.

^a *Prædam non attingebant omnino*] Manius Curius jurejuravit, se ex præda nihil attigisse, præter guttum fascinum, quo sacrificaret. (Hoc e Plin. Hist. Nat. Lib. XVI. Cap. 38.) Victor vitzæ Virorum illustrium (Aurelius Vilius, Cap. 60.) de Mummiis agens: Corinthum regis, tabulisque spectavit, quibus cum totam respicisset Italiam, in domum suam nil contulit. De nominatu modo Æmilio Paulo Plutarchus: *ἀνδρὶς δ' ἔργον αὐτοῦ τὴν ἀνδραγαθήναι αὐτὸν τὴν μάχην ἐξελθὼν ἑστῆαι οἱ αὐθιγῶν, πάλαι μὲν ἀνδρῶν, καὶ ἔπειτα ἡ χριστεία ἐκ τῶν βασιλέων ἡ δριστεία δ' ἡ τῶν ἰσχυρότερων, ἀλλὰ τοῦ ταμίαις τῆς τοῦ βασιλέως παραδόντος, nec minus liberalitatem ipsius, Et animi magnitudinem prædicabant homines, quod congestam ex regis opibus*

auri, argenteique vim magnam nec inspicere voluissent, sed quaestoribus in publicum deferendam deduxit. Pag. 270. D.)

^b *Sicut Pompeio moris erat*] Ut plurimum; vide quod sequente paragrapho ex Luciano adducitur.

GRONOVII.

⁷¹ *Sub hasta venumdari*] Publica auctione in parte castrorum, quæ Quintana vocabatur. Suet. Ner. 26. *Lisp.* de mil. dial. 3. *vel iussit, vel existimationis, gratie civium cupidi erat.*

⁷² *Si rei triumphii*] Si res bello gestæ essent tantæ, ut triumphum mererentur.

⁷³ *Quaestori, id est, populo*] Nam quaestores procurabant rem, & ærarium populi.

⁷⁴ *De quaestoribus*] Vendentibus eos quaestoribus.

E 3

G R O -

aut ejus partem interdum Diis, + interdum militibus, + interdum & aliis. + Diis aut res ipse daret, ut spolia, quæ Romulus a Jovi Feretrio suspendit, aut redacta inde pecunia, ut ex Pometinis manubiis + Tarquinius Superbus templum Jovis in monte Tarpejo statuit.

XVII. 1. Militibus prædam dare, præcis Romanis 75 + ambiciosum videbatur: uti Sextus + Tarquinius Superbi filius, sed Gabius profugus, prædam militi dilargitus dicitur, ut eo modo potentiam sibi conciliaret. Appius Claudius in senatu similem largitionem arguit ut novam, prodigam, inconsultam.

Præda autem militi concessa aut + dividitur, aut diripitur. Dividi potest 76 + aut ratione stipendiorum, aut 77 ratione meritorum. 77 Stipendiorum ratione dividi prædam + Appius Claudius volebat; si illud obtinere non posset, ut redacta inde pecunia in ærarium deferretur. Totum autem dividendi ordinem accurate explicat Polybius 78: nempe in dies, aut (oo) vigiliis + partem exercitus 79 alteram, aut minorem ad comportandam prædam 79 mitti 80 solitam: & quod quisque reperisset, id iustum 81 in castra perferre, ut per tribunos æqualiter divideretur, vocatis ad partem + etiam his, qui castra servarent, (quod & apud Hebræos s regi + Davidi placuisse, & inde in legem transiisse, legimus) + quique per valetudinem, + aut delegata ministeria aberant.

2. Interdum non ipsa præda, + sed redacta inde pecunia b prædæ loco militibus donata, quod sæpe in triumpho fiebat. + Proportionem hanc inventio, i simplex pediti, duplex centurioni, triplex equiti datum. Interdum simplex pediti, + equiti duplex. Alias simplex pediti, duplex centurioni, + tribuno, i & equiti quadruplex. + Meritorum etiam sæpe

G R O T I I.

y *Ratione meritorum*] Id apud Hebræos factum, docet Josephus lib. III. antiquæ historiæ (cap. 2. §. 5. Ed. Hudson.)

z *Tribuno, & equiti*] Tribuno, & præfeco equitum, ait Appianus civilium II. (Pag. 491. Ed. H. Steph. Atque hæc est vera distributio: aliam, ex errore memoriz, in ipso contextu Auctor posuerat. In loco autem SUTTONII, ad quem simul ora libri nos remittit, non dicitur quantum daretur Equitibus, nisi ex vitio præfatur EDITIONUM, secundum quas distributio facta fuisse modo planè diverso ab iis omnibus, quos Auctor auctor commemorat. J. B.)

G R O N O V I I.

75 *Ambiciosum*] Esse gratificari militi contra disciplinam, & dignitatem, cui pravæ indulgentiæ opus.

76 *Aut ratione stipendiorum*] Aut pro stipendiis, aut super stipendia pro meritis.

77 *Stipendiorum ratione*] Immo ipsum stipendium militi ex pecunia prædaticia numerandi auctor erat, ut eo minus tributis plebs conficeret.

78 *Alteram, cui*] Aliquando de singulis manipulis secretum numerum pro magnitudine urbis expugnata, aliquando per cohortes, five manipulos, divisio exercitus omni partem alteram.

79 *Mitti*] Per urbem, & domos.

80 *Solitam*] Ita ut pars altera, & plerumque major in armis partem in castris, partem per urbis potentia, & munita loca disposita esset ad omnes casus præveniendos.

81 *In castra*] Vel forum, aut spatiosum locum urbis.

(oo) De *Vigiliis* nihil apud POLYBIUM: immo ipse, paulo ante locum indicatum, narrat, Scipionem, expugnata novâ Carthagine in Hispaniâ, quam nox adveniret; iussisse militem finem diripiendi facere, & præsidium collocari in Foro ad adservandam prædam. J. B.

saepe habita ratio, sicut Marcius ^a quod (pp) fortiter fecisset, ^a ex præda Coriolana donatus est ¹² + a Posthumio.

3. Utrovis modo fieret divisio, ^b licebat Imperatori *ἑκαστον*, hoc est, + præcipuum sibi accipere quantum vellet, id est, quantum æquum arbitrareretur: ^c quod & aliis interdum virtutis ergo concessum. Euripides Troadibus de nobilioribus feminis Trojanis agens, ait, (vers. 33.)

— Τῶν πρῶτων ἑξαμηνίαν
ἐσπᾶν.

*Que principibus eximia data
Erant Achivis:*

Et de Andromacha, (ibid. vers. 174.)

Καὶ τὴν δ' Ἀχαιοὺς ἔδωκε παῖς ἑκαστον.

Accepte illam Pyrrhus eximians sibi.

Ancianus de equo apud Virgilium (*Æn.* IX, 270, 271.)

— Ipsam illum chryseum, crisfasque rubentes

¹³ *Excipiam sorti.*

Pausanias post in Platæis prælium eximia data, mulieres, equos, camelos, ^b IX. c. 10. narrat ^b Herodotus. Sic Ocrifam Corniculanam præcipuam accepit ¹⁴ rex ^c Tullius. ^d Fabricius apud Halicarnassensem ^d in oratione ad Pyrrhum: IV. c. 1.

^b Lib.
^c Dion.
^d Holm. Lib.
IV. c. 1.
hul. d. Excerpt.
pag. 714.
715. Ed.
Oxen.

ius

G R O T I I.

^a Ex præda Coriolana] Vide Plutarchum Coriolano. (Pag. 218. A. B.)

^b Licebat Imperatori] Vide Leunclavius in Turcici.

^c Quod est aliis interdum virtutis ergo concessum] Sic Nestor feminam possidebat:

— ἦν οἱ Ἀχαιοὶ
ἔδωκεν.

— *mutare Grajiam*
Exceptam sorti.

Est id Iliados A. (vers. 625.) At Odysseæ E. Ulysses ait, (vers. 232.)

Τὴν ἑξαμηνίαν Μενεάειαν, πολλὰ δ' ἐπὶ νεῦρον
Ἀλκίονον.

*Eximiam accepi Menœcea, plurima deinde
Sorte tulit.*

Excipides de Cassandra.

Ἐξελίπειν τοὺς ἑξαμηνίαν Ἀγαμέμνονι ἑνὴν.

Sibi hanc Atreides major eximiam tulit.
(Troad. vers. 249.)

De præda Atheniensium duci Demostheni ^a præda *ἑκαστον*, præcipui jure data sunt, vide *Ἡρόδοτον*, libro III. (c. 114. In loco *Ἰλιάδης*, XIV, 232. Auctor noster, nescio quare legit *Μενεάειαν*, (quod nomen proprium mulieri non convenit) pro adjectivo, apud Pœtam frequentissimo, & heic aptissimo, *μνηστῆρα*. Omnino dicere vult *ὑψίστην*, se pretiosissimam quæque, & quæ maxime ipsi placerent, elegisset. *J. B.*)

^d *Fabricius*] Cujus exemplum & sibi, & militi proponit Julianus apud *Ammianum* libro XXIV. (Cap. 3.)

G R O N O V I I.

¹² *A Posthumio*] Posthumo Cominio. *Lib.* 2, 33.

¹³ *Excipiam sorti*] Non patiar in sortem venire, & tibi præcipuum dabo.

¹⁴ *Rex Tullius*] Immo Tarquinius Priscus; fuit enim S. r. Tullii mater. (Maritus Ocrifæ illius vocabatur *Tullius*: idque lecerum dedit errori Auctoris nostri. *J. B.*)

(pp) Non hoc narrat *LEVRUS*, quem Auctor in orâ libri indicat: sed *DROUVIUS HALICARNASS. Antig. Rom.* Lib. VI. Cap. 94. *J. B.*

G R O N O -

incusum depositum illis mihi deditur incusum bellicum ex his, quæ bello erant capta, licebat mihi quantum vellem excipere. Isidorus huc respiciens, ubi de jure agit militari: *præda*, ^a ait, *deciso*, *Et pro personarum qualitatibus, ac laboribus iusta diviso, ac principis portio*. Tarkinus Superbus, ut apud ^b Livium est, & ipse ditari volebat, & delinire præda popularium animos. Servilius in oratione pro L. Paulo ^c ait, cum præda partienda locupletem se (qq) facere potuisset. Et hanc Imperatoris portionem sunt qui potius significatam volunt ^d manubiarum nomine, quos inter est ^e Asconius Pedianus.

4. Sed + laudatioris illi, qui jus suum remittentes nihil sibi de præda ceperunt, qualis is, quem ^f dixi, Fabricius, *sed in domo magna imperatoris tunc dedit, etiam iuste partas divitias præ gloria continens*: quod + ipse se facere, agebat, Valerii Publicolæ, & aliorum paucorum exemplo: quos M. Porcius Cato ^g imitatus est in Hispaniensi victoria, negans quicquam ad se perventurum & bello captis, præter ea, quæ in cibo, ac potu infumisset: addens tamen, non a se culpam Imperatores, qui concessas utilitates fumerent, sed male se de virtute cum optimis, quam de pecunia cum diffissimis certare. Proxime ad hanc laudem accedunt qui prædam ^h modice delibant, ut + Pompejus apud Lucanum ⁱ a Catone laudatur, qui

*Phara retentis
Intulit.*

5. In divisione interdum & ^k absentium habita ratio, ut capto Anxuræ constituit ^l Fabius Ambustus; interdum ob causam quorundam quamvis + præsentium non habita, ut ^m Minutiani exercitus ⁿ dictatore Cincinnato.

6. Quod autem jus vetere republica Imperatores habuerant, id post occupatam rempublicam ad ^o magistratos militum translatum, ex Codice ^p Justiniano apparet, ubi ^q a gestoribus insinuatione absolvuntur donationes rerum

GRONOVII.

¹⁵ Manubiarum nomen] Verba Asconii: *Spolia quæstæ de viro hoste nobili per dedicationem manubiarum veteres dicebant: Et erat Imperatorum hac præda, ex qua, quod vellet, fumerent*. Puto, quemadmodum Imperatorum erat exercitus, erat provincia, erat bellum: quæ quoties dicuntur, non excludunt jus populi. Sic & manubiarum dicuntur Imperatorum, non quod pars ipsius cedens proprie hoc vocabulo significetur: sed quod illorum plerumque arbitrii esset velint in rerum deferre, an militi distribuere. Potest & allusisse videri ad illud *Ex manubiis*: Suet. Jul. 66. *Gell.* 13, 24. quod non efficit quo minus & quod privati nanciscuntur inde, manubiarum dicantur.

¹⁶ Modice delibant] Exiguam de illa sibi partem ceperunt.

¹⁷ Absentium] De eodem exercitu.

¹⁸ Minutiani] Quem ille obsequium ab hostibus liberaverat, & hanc penam ferre iussit felicis militis.

¹⁹ Magistris militum] A Constantino M. institutos.

²⁰ A gestoribus insinuatione] Exciipiuntur, ne de illis referre necesse sit ad Imperatorem inter ceteras res de bello gestas. Sic Tiberius corripuit consulares exercitibus præpositos, quod de tribunendis quibusdam militibus donis ad se referrent, tanquam non omnium tribunendorum ipsi jus haberent. Suet. 32.

(qq) Non se ipsum, sed Servium Galbam, qui agrè ferebat, quod militibus suis præda data non fuisset in qua partiendâ ipse locuplet fieri poterat. J. B.

rerum mobilium, vel se moventium, quas magistri militum militibus præstant ex spoliis hostium, sive in ipsa bellorum occupatione, sive in quibuscumque locis degere noscerentur.

7. Sed hæc divisio jam olim sæpe in * calumniam patuit, quasi duces ea ratione privatam gratiam caperent, quo nomine accusati * Servilius, * Coriolanus, Camillus *, quasi amicis, & clientibus de publico largientes. Ipsi contra se tuebantur publico bono, *ut si conspiciamus eum Epur, tunc tunc pueri maxime* *καταμένοντες, προθύμως ἰπὸ τὰς ἁλῶν ἡγετῶν ἀποκρίνοντες* ut qui operi adfuerant, fructu laboris percepto, ad alias expeditiones ferens promitiores; quæ * Halicarnassensis in hanc rem verba sunt.

XVIII. 1. * Venio ad direptionem. * Ea militi concessa aut in populatione, aut post prælium, oppidive expugnationem, ut signo dato discerneretur: quod antiquis sæculis rarius, nec tamen exemplis caruit. Nam Sueffam * Tarquinius militi diripiendam dedit: castra Æquorum * Q. Servilius Dictator: Vejor urbem * Camillus: castra Volscorum * consul Servilius. Permisit & direptionem * L. Valerius in agro Æquorum, Q. Fabius * fufus Volscis, capta, que Ecetra, mox alii sæpe. Victo * Perseo Paulus consul spolia jacentis exercitus peditibus, equitibus prædam circumjacentis agri concessit. Idem * ex senatusconsulto diripiendas dedit militi * Epitri urbes. * Lucullus * victo Tigraue, militem a spoliis legendis * diu inhibuit, mox certa jam victoria jus spoliandi hostes indulfit. Cicero de inventione primo * inter modos acquirendi domini ponit, si quid ex hostibus captum sit, * § 1. * cujus prædæ sectio non venient.

2. * Qui morem hunc improbant, ajunt, avidas in direptiones manus præripere fortium bellatorum præmia, cum ita ferre eveniat, * § 2. ut qui segnior

G R O T I I.

* Epiri urbes] Et Athenas Sulla. Appianus Mithracico (pag. 195.).

* Lucullus] Ab eo data diripiendi militi Tigranocerta, narrat Plutarchus, (pag. 511. E.) ex spoliis datas singulis præter drachmas octingentas. Severum Ctesiphontis prædam concessit militi: idem & tribunos, & duces, & ipsos milites habere jussit quæ per vicos diriperant. Aliam Spartianus narrat. Mahumetes II. Constantinopolis & prædam, & mancipia promisit militi. (Quod primum narrat SPARTIANUS, factum equidem est à Septimio Severo Imp. at postèrius est Alexandri Severi. Prius exstat in Vit. Sever. Cap. 16. alterum in Vit. Alex. Sever. Cap. 55. Adeoque nominum similitudo Auctori nostro causâ fuit erroris. J.B.)

* Cujus prædæ sectio non venient] Varro sex modos numerat, quibus dominus legitimus percipiat, hereditatis jussu additionem, mancipationem, in jure cessionem, usufructum, & præda sub corona venditionem, & ab auctione pu-

blica, cum bona cujusquam sectione venient. De Re Rust. Lib. II. Cap. 10. Quo de loco vide WILHELMUM GOESSII Pandic. pro receptâ de Miliis alienatione sententiâ, p. 66, & seqq. J. B.)

* Ut qui segnior sit, prædatur] Vide quæ jam nunc ex Procopio adducimus ad §. 24.

G R O N O V I I.

91 Cujus prædæ sectio] Quæ præda per quæstores auctioni subiecta non sit. Casar 2, Gall. 33. sectionem ejus oppidi universam Casar vendidit. Justin. 38, 7. Flor. 2, 3.

92 Ut qui segnior sit, prædatur] Verba Levii 5, 20. in libris antiquis sic leguntur: ut segnior sit prædatur, ut quisque laboris, periculi que præcipuam petere partem soleat. In quibus hælerunt propter duplicem usum particule ut. Scelus, uti, prout quisque soleat præcipuam laboris, & periculi partem petere, is in prædando sit segnior. Sic lib. 3, 50. ut quisque occurrerit, plerumque adhortantes. Eodem cap. 53. tunc ut quæque causa erit, statuetur.

segnior sit prædetur, at fortissimus quisque laboris, periculique præcipuam partem petere soleat, quæ sunt verba Appii apud ^a Livium : unde non longe abit Cyri illud apud ^b Xenophontem : 93 *is τῷ ἀπαρχῇ ἐν οὐδ' ἑνὶ αἰ πο-*

^a Lib. V.

^c 20.

^b De Cyri

ιστῇ, VII.

^c 4.

^d Apud

Liv. ubi

supr.

^d Lib. VI.

^e 4.

^f Livium

lib.

XXXVIII.

^e 47.

3. Interdum quoque concessa direptio, ⁺ quod impediri non posset. In expugnatione Cortuofæ Hetruscorum oppidi, narrante ^a Livio, *publicari præ-*

dam 95 *tribunis placebat, sed* 96 *imperium, quam consilium segnius fuit; jam militum præda erat, nec nisi per invidiam adimi poterat.* Sic & ^c Gallogræcorum castra a C. Helvii agmine direpta, legimus, contra ducis voluntatem.

XIX. Quod ⁺ dixi, aliis interdum extra milites prædam, aut pecuniam e præda redactam concedi solere, id ferme ita contigit, ut his, ⁺ qui tributum ad bellum contulerant, tantundem ^f redderetur. 97 ⁺ Ludos quoque ex manubiis interdum instructos notes.

⁺ XX. 1. Neque vero diversis tantum bellis ⁺ aliter, atque aliter usurpatum, ⁺ sed eodem bello eadem præda sæpe in usus diversos impensa, aut partibus divisis, ⁺ aut rerum generibus distinctis. Sic Camillus decimam ^g ex præda ^h Apollini Pythio dedit, Græcorum exemplo, sed quod primitus ⁺ ab Hebræis venerat : quo tempore sub decima prædæ vota, non res moventes tantum, ⁺ sed & 98 urbem, & agros venire, a pontificibus judicatum est. Eodem victore prædæ ^b de Faliscis pars maxima ad quæstorem redacta est, haud ita multum militi datum. Sic & 99 L. Manlius prædam aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut cum cura ut quam acquissima esset, per milites divisit; quæ ⁱ Livii ⁱ verba sunt.

2. ⁺ Genera, in quæ præda dividi potest, sunt hæc : homines captivi, armenta, & greges, quæ Græci, cum proprie loquuntur, *λαῖας* vocant, pecunia, res mobiles aliæ, pretiosæ, aut viliores. Q. Fabius ^k Volscis devictis ⁺ *laivis*, & spolia per quæstorem vendi jubet : argentum ⁺ ipse desert. Idem ^l Volscis, & Æquis devictis captivos extra Tusculanos militi donat, & in agro Ecetrano homines, ac pecora diripienda concedit. L. Cornelius ^m Antio capto aurum, argentum, æs in ærarium desert : captivos, & prædam per quæstorem vendit : militi ea permittit, quæ ad vic-

lum,

G R O T I U S.

ⁱ Apollini] Meminit & Appianus in excerptis Perseicinis. (pag. 546.)

G R O N O V I I.

93 *Ἐν τῷ ἀπαρχῇ*] In direptione sat scio ignavos majorem partem intusos.
94 *Multiplex*] Amplius, cumulatus.
95 *Tribunus*] Militum consulari potestate.
96 *Imperium, quam consilium*] Id imperari non potuit, facultate, & arbitrio ea de re consul-

tandi erepto per festinationem militum, qui prædam jam invaserant, nec nisi cum maximo odio, & criminatione ducum erant reddituri.

97 *Ludos quoque*] Scenicos, Circenses, Amphitheatrales, vel gladiatorios, qui erant voluptus populi, honos Deorum, divitum ambitio.
98 *Urbem, & agros*] Ut horum etiam decima æstimatione iniretur, & dedicaretur.

99 *L. Manlius*] Immo Cneus. [Ita ipse Auctor in fine istius paragraphi. J. B.]

ⁱ *Livii verba*] XXXVIII. C. 23.

² *Ipse desert*] La triumpho.

G r o -

atque, & vestem pertinebant. Nec dissimile huic ^a Cincinnati institutum, qui Corbione Æquorum oppido accepto pretiosiora prædæ Romanæ misit, cætera centuriatim divisit. Camillus captis Vejis ^b, præter pecuniam ex venditione captivorum, nihil in publicum redegit; Hetruscis devictis ^c, captivisque venditis, ex ea pecunia aurum matronis, ^d quod contulerant, perfolvit, patras tres aureas in Capitolio posuit. Cossio dictatore, ^e ex Volscis præda omnis præter libera corpora militi concessa est.

3. Fabricius superatis Lucanis, ^f Brutiis, Samnitibus, militem ditavit, tributa civibus reddidit, ^g quadringenta talenta ^h in ærarium retulit. Q. Fulvius, & Appius Claudius, ⁱ cum Hannonis capta essent castra, prædam vendiderunt, diviseruntque, ^j donatis quorum opera fuerat singularis. Scipio, ^k capta Carthagine, quæ in urbe erant dedit diripienda militi, excepto auro, argento, ^l donariis. Acilius, ^m capta Lanii, partim divisit, partim vendidit prædam. Cn. Manlius victis Gallogrecis, concrematis ex Romana superstitione hostium armis, ⁿ cæteram prædam conferre omnes iussit, & ^o aut vendidit, quod ejus in publicum redigendum erat, aut ^p cum cura, ut quam æquissima esset, in milites divisit.

^q XXI. I. Ex his, quæ diximus, apparet, non minus apud Romanos, quam apud alias gentes plerasque, ^r prædam fuisse populi Romani, sed ejus dispensandæ ^s arbitrium aliquod Imperatoribus concessum, ita tamen ut, quod ^t ante diximus, rationem actus sui populo deberent; quod inter alia docet exemplum L. Scipionis, qui damnatus est ^u peculatus judicio, ut loquitur ^v Valerius Maximus, ^w quadringenta octoginta argenti plus accepisse, quam in ærarium retulisset: & aliorum, quos ante ^x retulimus.

2. M. Cato in oratione, quam de præda scripsit, vehementibus, atque illustribus verbis, ut ait Gellius ^y, de impunitate peculatus, atque licentia conquestus est: ex qua oratione hoc exstat fragmentum: *Fiores privatorum furtivorum* ^z in nervo, atque compedibus ætatem agunt. *Fiores publici in atro, atque purpura.* Idem alibi ^{aa} dixerat, *mirari se, audere quemquam capta bello signa pro suppellectile domi statuere.* Ita & Verri peculatus invidiam ^{ab} augebat Cicero, quod signum sustulisset, & quidem ^{ac} captum de præda hostium.

3. Nec

G R O T I I.

^k In ærarium retulit] Et Fabius pecuniam venditorum hominum capto Tarento, cum præda reliquorum militibus dispersisset. (Aliiter rem narrat Livius, Lib. XXVII. c. 16. num. 7. & PLUTARCHUS Vit. Fab. pag. 187. C. Confudit forte Auctor noster, quod Historicus Latinus paulo infra refert de Scipione, ubi *Hædrubalem* devicisset, Cap. 19. n. 2. J. B.)

G R O N O V I I.

³ Quod contulerant] De ornatu suo, & munda, ex crateram auream Apollini Delphos portandam. c. 25.

⁴ Quadringenta talenta] 240000. Philip.

⁵ Donatu] Extra ordinem honoratis munere,

re, vel dono insigni.

⁶ Donariis] Templorum ornamento.

⁷ Aut vendidit] Hoc jam paulo superius posuit: sed quia ibi per errorem Manlio prænomen Lucii dederat, aliam de Cæso hic recte appellato historiolum potavit.

⁸ Quadringenta octoginta] Huic summæ præmittendum erat, sex milia pondi auri.

⁹ Liv. lib. XLV.] Immo 38, 55.

¹⁰ In nervo] In vinculis carceris Ter. Phorm. 2, 2. 11. Verree, ac istuc fortitudo in nervum denique erumpat. 4, 4. 16. nostra causa scilicet in nervum potius ibit.

¹¹ Captum de præda] Exemplum alienum: nam id simulacrum Mercurii P. Scipio destructa Carthagine de Pænnorum hostium præda dono dederat Tyndaritanis in Sicilia, a quibus id abstulit Verres.

^a Idem, Lib. X. c. 25.

^b Liv. lib. V. c. 22.

^c Idem, VI. 4.

^d Idem, VI. 12.

^e Dion. Halicarn.

^f Excerpt. pag. 714.

^g Liv. lib. XXV. 14.

^h App. Pun. lib. 8.

ⁱ Liv. lib. I. XXXVII.

^j Liv. lib. I. XXXVII.

^k Liv. lib. I. XXXVII.

^l Liv. lib. I. XXXVII.

^m Liv. lib. I. XXXVII.

ⁿ Liv. lib. I. XXXVII.

^o Liv. lib. I. XXXVII.

^p Liv. lib. I. XXXVII.

^q Liv. lib. I. XXXVII.

^r Liv. lib. I. XXXVII.

^s Liv. lib. I. XXXVII.

^t Liv. lib. I. XXXVII.

^u Liv. lib. I. XXXVII.

^v Liv. lib. I. XXXVII.

^w Liv. lib. I. XXXVII.

^x Liv. lib. I. XXXVII.

^y Liv. lib. I. XXXVII.

^z Liv. lib. I. XXXVII.

^{aa} Liv. lib. I. XXXVII.

^{ab} Liv. lib. I. XXXVII.

^{ac} Liv. lib. I. XXXVII.

3. Nec Imperatores tantum, ⁺ sed & milites peculatus prædæ nomine tenebantur, si nempe eam in publicum non detulissent: adigebantur enim omnes sacramento, ut ait Polybius, ^a *πῶς τὸ πῦρ καὶ τὸ σὺν τῷ πῦρ καὶ τῷ σὺν τῷ πῦρ* nihil quemquam ex præda intervenire; sed fidei servaturos ex religione sacramenti. Quò forte referri potest ^b formula iurjurandi apud ^c Gellium, (rr) quia militi imperatur ne quid tollat in exercitu, decemque millia passuum prope, quod plures sic ¹² nummi argentei, aut si sustulerit, ad consulem proferat, aut triduo proximo profiteatur. Hinc intelligi potest quid sit, quod ^d Modestinus ^e dicit: *is, qui prædam ab hostibus captam surripuit, ¹³ peculatus tenetur*: quod vel unum satis esse debuit, ⁺ ut juris interpretes moneret, ne ex hostibus capta singulis acquiri crederent, cum constet, ^d ⁺ peculatum non esse nisi in re publica, sacra, aut religiosa. Hæc omnia eo pertinent, ut appareat, quod supra ^f diximus, ¹⁴ ⁺ semota lege civili, ⁺ & ¹⁵ primo, in bellicis actibus capta ⁺ populi, aut regis bellum gerentis fieri.

XXII. 1. Addidimus, semota lege civili, & primo, sive directe: illud, ⁺ quia de rebus ¹⁶ nondum actu quaesitis lex ¹⁷ ad utilitatem publicam potest imperare, ⁺ sive lex illa lex populi est, ⁺ ut apud Romanos; sive regis, ⁺ ut apud Hebræos, & alibi. ⁺ Sub legis autem nomine etiam consuetudinem recte introductam volumus comprehendere. ⁺ Alterum illud eo pertinet, ut sciamus, sicut ⁺ res alias, ita & prædam posse a populo aliis concedi, nec tantum ⁺ post acquisitionem, ⁺ sed & ante eam, ita ut ⁺ subsecuta captura ¹⁸ conjungantur actiones ¹⁹ brevi manu, ⁺ ut loquuntur jurisconsulti: nec tantum ea concessio nominatim fieri potest, ⁺ sed & in genere; ut viduis, senibus, & egentibus pupillis pars prædæ ^f data est ⁺ temporibus Maccabaicis, aut etiam personis incertis, ad exemplum ²⁰ missilium, quæ Romani consules capientium faciebant.

2. ⁺ Neque vero hæc ²¹ juris translatio, quæ lege, aut concessu fit, semper mera donatio est, ⁺ sed interdum ²² contractus, interdum aut ⁺ solutio ejus, quod debetur, ⁺ aut remuneratio ob damna, ²³ quæ quis passus

EXORDIUM.

¹² Nummi argentei] Quam nummus fessertius.
¹³ Peculatus tenetur] Publicum fraudasse iudicatur.

¹⁴ Semota lege civili] Nisi ubi jus civile aliquis populi aliud statuit.

¹⁵ Primo] Acquisitione quali originaria. 2, 1. 1.

¹⁶ Nondum actu quaesiti] Quorum acquisitio adhuc in spe tantum est. 2, 2, 5.

¹⁷ Ad utilitatem] Ut incendandos homines, & acris incumbant ad eas quærendas cum publico fructu, quippe hostibus decelluras.

¹⁸ Conjunguntur actiones] Altera ex concessione populi, altera ex ipsorum occupatione.

¹⁹ Brevi manu] Ulpianus. l. 47. §. 1. de jure

dot. 2. per compendium, sine ambagibus, quæ, scilicet, celeritate conjungendarum actionum inter se una actio occurrunt, ut loquitur idem l. 7. §. 12. de donat. int. vir. & ux. 1.

²⁰ Missilium] Quæ spargebantur rapienda vulgo diebus solemnibus, sive in corpore suo, sive per sortes. Sueton. Ner. 11. Statius Cal. Satur. Dives sperio quos agis tantulorum. §. 45. Instit. de R. D. Nofter 2, 8. 25.

²¹ Juris translatio] A populo in privatos.

²² Contractus] Quo pacti sunt privati cum republica, vel principe, ut quod damni dare possint hosti, lucro ipsis cedat.

²³ Quæ quis passus est] Immo fecit dicendum. (rr) Vide hæc de R. H. A. H. E. M. S. C. H. E. L. I. S. Dissertationem De Sacramento Militum, pag.

184, & seqq. in libro jam supra laudato. J. B. G. A. O.

^a Hist. X. 16.

^b Lib. XVI. c. 4.

^c L. per. ad l. Jul. pecul.

^d L. 1. cod. tit. 2. §. 13.

^f Maccab. VIII. 28. 30.

passus est, aut ob id, quod ipse bello impendit, sive sumtu, sive opera, ut cum focii, aut subditi * nullo stipendio militant, aut non tali, quod operæ respondeat. * Nam ex his causis prædam aut omnem, aut ejus partem concedi solitam, videmus.

XXIII. Et illud quidem * tacita consuetudine ubique ferme inductum * jurisconsulti nostri notant, * ut sua faciant, quæ capiunt aut focii, aut subditi, qui sine stipendio, & suo sumtu, sueque periculo bellum gerunt. * Ratio in focis est evidens, quia naturaliter socius socio tenetur ad reparationem damnorum, quæ ob negotium commune, aut publicum eveniunt. Adde quod opera quoque * gratis præstari vix solet. Sic post. n. 5. medicis, ait Seneca ^b, *pretium opera solvi, quod deserviant, quod a rebus suis advocati nobis vacant.* * In oratoribus idem æquum judicat Quintilianus, * quia hæc ipsa opera, tempusque omne alienis negotiis datum facultatem aliter acquirendi recidunt: quod Tacitus dixit: *omitti curas salutaribus, ut quis se alienis negotiis intendat.* * Credibile ergo est, nisi causa alia appareat, puta aut beneficentia mera, aut contractus antecedens, non spem ex hostibus lucrandi spectatam in damni, & operæ compensationem.

XXIV. 1. In subditis id non æque evidenter procedit, * quia hi operam civitati suæ debent: sed contra occurrit, quod * ubi non omnes, sed aliqui militant, hi ipsi a corpore civitatis retributio debetur ejus, quod plus cæteris operæ, aut sumtus impendunt, multoque magis damnorum * in cujus retributionis certæ locum spes prædæ totius, aut partis incertæ facile, nec sine ratione, conceditur. Sic Poeta ^a,

Præda sit hæc illis, quorum meruere labores.

2. * De focis exemplum est in federe Romano, quo Latini in prædæ partem æquam admittuntur in iis bellis, * quæ populi Romani auspiciis gerebantur. Sic in bello, quod Ætoli gerebant adjutoribus Romanis, & Ætolis quidem urbes, & agri, Romanis autem captivi, & res mobiles cedebant. Post victoriam de rege Ptolemæo, partem prædæ Atheniensibus dedit Demetrius. Ambrosius historiam tractans Abrahami, moris hujus æquitatem ostendit: *sane, hi, qui secum fuissent, in adiuvendum*

G R O T I I.

1 Subditi, qui sine stipendio, & suo sumtu, sive periculo bellum gerunt] Vide (rannum XIX. Polonicorum. (pag. 430)

2 Ratio in focis est evidens] Utitur etiam Amalanthia in epistola ad Justinianum (apud Procopium) Gothi. 1. (c. 3.)

3 Spem ex hostibus lucrandi spectatam in damni, & operæ compensationem] Vide Plutarchum Marcello. (pag. 302.)

4 De focis exemplum est] Præterea Latinis tertius prædæ populus Romanus præstabat. Plinius lib. XXXIV. 5. Pro modo missi militis prædam participantur regi Melveticæ, teste Simlero:

pro modo sumtuum partiti Pontifex, Imperator, Veneti, bello contra Turcam. Fursi VIII. Pompejus Armeniam minorem Dejotaro Galatia regi donavit, quia socius belli Mithridatici fuerat. (Ptolemaem istud habet Auctor ex EUTROPIO, Breviar. lib. VI. Cap. XI. Vide etiam STRABONEM, Geogr. lib. XII. p. 547. Ed. Paris. J. B.)

G R O N O V I I.

24 In oratoribus] Cassianum patronis.

25 Hi operam civitati] Sic in bello civium corpora addidit, atque operatum esse republicam, dicit Livius 4. 60.

26 Adjutoribus Romanis] Adversus Philipponem.

^a Num.
XXXI, 27.
47. ^b
1. Sam.
XXX, 22.
^c *Ex deinceps.*
Vide ^d II.
Mac. VIII.
28. 30.
^e *Plat.*
496^g.
pag. 180.
^f *Lik. III.*
c. 11.
d. II. Sa-
muel. XII,
30.
^g *Tit. de*
rege
f. Arine
de bello n.
162. *Reli-*
qu. p. 2.
III. 18. n.
7. *Donell.*
I. IV. Com.
c. 21. *Sylv.*
in verbo
brutum I.
in pr. ex
Rosell.
Wesemb.
ad §. 17.
Infl. de ver.
div.
^h *App.*
Cyro. I. p.
320.
ⁱ *lib. VII.*
vers. 738.
Et seqq.
^j *App.*
civil. lib.
IV. pag.
668.
^k *Hist.*
III, 19.

tum fortasse sociati, partem emolumentum tribuendam asserit, * tanquam mercedem laborum.

3. De subditis exemplum est in populo Hebræo *, apud quem pars prædæ dimidia cedebat P + his, qui in procinctu fuerant. Sic & Alexandri miles + prædam privatis ereptam suam faciebat, nisi + quod eximia quædam solitus esset ad regem referre : unde accusatos eos videmus, b qui ad Arbela conspirasse dicebantur, de præda omni ita sibi vindicanda, ut nihil in ærarium deferrent.

4. + At quæ publica hostium, aut regis fuerant, exempta erant huic licentiæ. Ita legimus, Macedonas, cum Darii castra ad 27 Pyranum amnem irrupissent, ingens auri, argentique pondus diripiisse, nec quicquam reliquisse intactum q præter regis tabernaculum : tradito more, inquit c Curtius, ut victorem victi regis tabernaculo exciperent. Unde non abit mos Hebræorum, d qui + victi regis coronam regi imponebant victori, + eidenque assignabant (quod in Thalmudicis e Digestis legitur) regiam supellectilem bello captam : & quod in rebus gestis Caroli Magni legimus, cum is Hungaros vicisset, privatas opes militi, regias ærario cessisse. At apud Græcos + λαΐονα erant publica, ut ante ostendimus, εκκλησια singulorum. Vocant autem + εκκλησια ea, quæ 28 durante certamine eripiuntur hosti, λαΐονα, quæ post certamen : + quod discrimen f & aliis gentibus nonnullis placuit.

5. At apud Romanos veteri quidem republica + non tantum fuisse concessum militibus, satis apparet ex his, quæ + supra diximus. Pluclum + indulgeri cœpit militi in bellis civilibus. Ita a Sullano milite 29 Æquulanum + direptum legas. Et Cæsar post pugnam Pharsalicam castra Pompejana + militi dat diripienda cum hoc dicto apud Lucanum b :

— Supereſt pro ſanguine merces,
Quam monſtrare meum eſt; nec enim donare vocabo
Quod ſibi quiſque dabit. —

Bruti, & Caſſii caſtra diripuerunt i Octaviani, & Antoniani milites. Bello 30 civili alio Flaviani ad Cremonam ducti, quanquam inſtabat nox, coloniæ divitem feſtinaſſent impetu capere; veriti alioqui ne opes Cremonenſium in 31 ſinu præfectorum, legatorumque eſſent, gnari ſcilicet, ut 4 Tacitus loquitur, expugnata urbem prædam ad militem, delata ad ducem pertinere.

6. Atque

G R O T I I.

G R O N O V I I.

p *Hu, qui in procinctu fuerant*] Piſidæ partem prædæ dabant his, qui domos ſervarant. *Obolococondylæ lib. V.*

q *Præter regis tabernaculum*] Vide & Diodorum libro XVII. (c. 35.) & Plutarchum Alexandro (pag. 676.) Similia vide apud Xenophontem IV. de Cyro, (Cap. 6. §. 6.) & belli ſui IV. (Cap. 4. §. 13.) & VII.

27 *Ad Pyranum*] Ad Iſſon in faucibus Ciliciz. *Curt. 3, 11.*

28 *Durante certamine*] In ipſo fervore prælii.

29 *Æquulanum*] Hirpinorum oppidum.

30 *Civili alio*] Inter Vitellium, & Veſpaſianum.

31 *Sinu præfectorum*] A quibus illi magna pecunia redempturi erant, ne diriperentur.

G 2. O.

excursibus vero capta + communia fiant eorum, qui in comitatu sunt, + inter ipsos pro dignitatis ratione partienda.

+ XXV. Hæc + autem eò pertinent, ut sciamus si apud populum 39 + bello non permixtum + controversia oriatur de re bello capta, addendam rem ei, + cui faveat leges, aut mores 40 populi, a cujus partibus res capta est: + quod si ejus nihil probeatur, + ex jure gentium communi rem ipsi populo adjudicandam, + si modo ea res in actu bellico capta est. Nam + ex his, quæ dicta jam ante a nobis sunt, satis apparet, non omnino verum esse id, quod pro Thebanis adfert + Quintilianus: + in eo, 41 quod in judicium deduci potest, nihil valere jus belli, + nec armis erepta nisi armis posse retineri.

XXVI. 1. Quæ vero res hostium non sunt, + et si apud hostes reperiantur, capientium non sunt: id enim, ut jam + ante diximus, + nec naturali juri congruit, + nec jure gentium introducum est. Sic Romani Prusæ + dicunt: + si is ager Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere. Si quod tamen + in illis rebus 42 jus habuit hostis, quod possessioni connectatur, puta pignoris, retentionis, + servitutis, + id quo minus capientibus acquiratur, nihil obstat.

2. Solet & hoc quæri, + an extra territorium utriusque partis bellum gerentis capta fiant capientium: + quod & de rebus, & de personis solet in controversiam vocari. Si + jus solum gentium respicimus, puro locum hic non considerari, sicut + hostem + ubique recte interfici, diximus. Sed qui in eo loco imperium habet, + potest lege sua prohibere ne id fiat; + & si contra legem factum sit, + de eo tanquam de delicto poscere potest ut sibi satisfiat. + Simile est quod 43 in agro alieno capta fera dicitur capientium fieri, + sed a domino agri prohiberi posse accessum.

XXVII. Jus + autem hoc externum acquirendi res bello captas ita proprium est belli solennis ex jure gentium, + ut in aliis bellis locum non habeat; + + nam 44 in bellis aliis inter externos res non acquiritur vi belli, sed in compensationem debiti, quod aliter obtineri non potest. + In bellis autem 45 inter cives, sive magna ea, sive parva sint, + nulla sit domini mutatio, nisi auctoritate judicis.

G R O T I I.

u *Etsi apud hostes reperiantur*] Vide supra cap. IV. §. 7.

+ *Si is ager Antiochi non fuisset, eo ne populi quidem Romani factum apparere*] Sic nec Boechi factus ager visio Jugurtha is, qui non Jugurtha, sed Boechi (*Massinissa*) voluit dicere Auctor) liberorum fuerat. *Apponunt* exc. legationem 28. Simile vide apud *Cranzium* Saxonicorum XII. (Cap. 7.)

G R O N O V I I.

39 *Bello non permixtum*] Neutrarum partium. 40 *Populi, a cujus partibus*] Non ejus, ubi lis orta est, sed cui militantes rem ceperunt.

41 *Quod in judicium deduci*] De quo actionem recipit prætor, vel iudex. Quo significatur, titulum acquisitionis per arma valere apud tribunal bellantis, aut victoris: ibi enim libel-

lum querentis a milite in permixta prædæ occupatione sibi aliquid ereptum nemo recipit. At si quis prædantorem possit apud alium judicem convenire, eum posse recipere suum, nec prodesse prædatori, quod jus prædandi a suo imperatore habuerit: nam jus illud pro jure non habetur apud eos, qui non foveant eandem causam, 42 *Jus habuit hostis*] Si res aliena pignoris, vel hypothecæ loco apud hostem fuit pro debito, si manus ei injecta, vel, ut loquuntur, arreolata est ob justam causam, si servitutem debuit, id jus est etiam victoris.

43 *In agro alieno*] §. 12. Inst. de R. D. 44 *In bellis aliis inter externos*] Obiinet jus naturale, de quo dictum hujus cap. num. 1.

45 *Inter cives*] Hinc Vespasianus victor civili bello restituerentur. *Santon.* c. 10.

H E N R I -

a Lib. V.
c. 10.

b Hæc c.
§. 7.

c Liv. I.
XLV. c.
44.

d I. 3. D.
De edict.
ver. domin.
L. 16. D.
De servit.
præd. ruf.
sic.

e Sivo. in
verbo bel-
licum p. 1. §.
3. Et §. 11.
verf. edic-
to.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. VI.

AUCTOR hactenus egit de jure *vas-
tandi*; sequitur jam jus *prædandi*: quæ
differunt, quod 1. *vastatione* hostium vires
atterantur, *prædatione* nostræ etiam augean-
tur. Unde 2. *illud* jus difficilius est, nec
licitum nisi ex necessitate, adeoque ubi mi-
nori via non est, & tantum in rebus obui-
net, quæ vires in bello alunt, ut frumen-
ta, aliaque quæ utilitatem aliquam serunt;
non vero in sterilibus, quarum vastatio nec
momentum ad victoriam affert, nedum nec-
cessaria est, sed ex odio, & vindicta ori-
ginem habet. *Vid. Dent. 20, v. pen. & ult.* Hoc in infinitum licitum est. Nam cum
in bello licitum sit rem hostis pro alia ca-
pere, & reparare jus ex aliis hostium re-
bus, uti supra c. 2. probavimus; tandiu
captura hæc licita est, donec jus nostrum
reparatum sit. Unde capi præda potest etiam
ultra id, quod nobis abest, idque extra
dubium est de rebus, quæ hostis vires mi-
nuunt (quia & vastare eas licet), vel quæ
nostras augent (quia harum prædatio nec-
cessaria est ad vincendum). Notanter au-
tem dixi, prædandi jus in infinitum com-
petere, etiam ultra quantitatem debiti, vel
modum delicti, quia jus nobis ablatum non-
dum in sua qualitate reparatum, i. e. cum
plena securitate restitutum est. Sane, res
capta durante belli sibi recipi ab hoste,
vel injuria augeri potest; adeoque hæc in-
certitudo naturalis impedit, quo minus cer-
ta quantitas debiti; vel pœnæ, determi-
nari possit.

Atque hinc iustissimus inter gentes titu-
lus est, acquisitio rei hostilis. *Halicarn. l.*
8, c. 10. L. 11, pr. ff. Evict. l. p. ff. ad l.
jud. pecul. §. 17, Inst. rer. div. Quod ex
sacra quoque historia Auctor probat *ib. 1.*

A D §. I.

*Præter actiorem quorundam inter homines
impunitatem*] " Auctor in precedentibus
supponit, jure gentium in bello solenni
peculiares quosdam effectus juris introdu-
cos esse, nimirum, 1. licentiæ, seu im-
punitatis, 2. domini externi, c. 4, §. 4.
" *in fin. c. 6, §. 1, n. 1. Vid. diff. Proam. IX.*
" §. 65. *Diff. IV, §. 20.* De priori effe-
ctu hactenus egit, nimirum, quod hostis
hostem impune, etiam ubi iusta causa
non est, interficere, d. c. 4, & res ejus
vastare possit, c. 5. De posteriori effectu
hic agit, statuque, jure gentium, in
eodem bello solenni, hostem res sui ho-
stis in infinitum capere, & dominium
quoque in iis acquirere posse. §. 2, b. c.;
" adeo ut apud alias gentes ideo tanquam
" sur puniri non possit, *L. 3, c. 1, §. 5.*
" Atque in eo jus hoc gentium differre, ait,
" a jure naturæ, quo is, qui iustam cau-
" sam habet, res alterius capere saltem pos-
" sit, NB, intra quantitatem debiti, & mo-
" dum, ac proportionem delicti. *Vid. l. 3,*
" *c. 1, c. 2, n. 2, & n. 3, c. 4, §. 3, c. 6,*
" *§. 1. diff. diff. Proam. IX, §. 77.*

" At jam demonstravimus, jus gentium
non existeret, quo gentes inter se obli-
gentur: indeque frustra de ejus licen-
tia, vel effectu domini inde acquirendi
queri. *Vid. diff. Proam. IV, §. 29.*

*Est & alius effectus bello solenni ex jure
gentium proprius*] " Scilicet, acquisitio do-
minii, *Vid. c. 4, §. 4.* quoad effectus sal-
tem externos. *Diff. diff. Proam. VI, §.*
" *20. Diff. IX, §. 65.*

Bello iusto] " Auctori bellum natura ju-
stum est, quod ex iusta causa geritur
" (unde a parte ejus, qui iustam causam
" non

non habet, nunquam jus belli obtinere, ait; adeo ut nec occidere hostem, nec capere eos hostiles possit, sed si id faciat, tanquam fur, & homicida, a qualibet gente puniri possit. *Vid. diff. Proam. IX, §. 77, seq.*

Qua aut paria sunt ei, quod cum nobis sit debitum, alter consequi non possumus Adeoque tantum intra debiti quantitatem. *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 2. c. 4, §. 3.* non vero ultra, nedum in infinitum. *Conf. Diff. Proam. IX, §. 67.*

Ut alibi *Vid. supra c. 1, §. 2, n. 1. c. 4, §. 3. L. 2, c. 20, §. 12. Conf. diff. Proam. §. 68.*

Hoc jure Scilicet naturæ, quo res hostilis cedit victori, intra debiti, & pœnæ modum.

Decimam Deo dedit *Px* hoc exemplo apparet, Abrahamum etiam ultra debiti quantitatem prædam egisse.

Jovi Ferretio *Vid. supra* *Exempla vide infra §. 16, in fin.*

A marm Amorrhæi Adeoque prædam hanc jure domini sibi vindicavit.

Illud cepi Chaldaeus interpretatur id factum precibus ad Deum, qui singulari quadam benevolentia Sicimæ & Jacobo, & posteris ejus conservavit.

Pro certo capiam Nondum enim capta erat, sed ex promissione divina certo erat capienda.

Quasi eadem esset progenitoris, & liberorum persona Tribus enim, & familia, perpetuantur in successoribus.

Ad illam expulsiōnem Sicimorum Ob violatam Dinam factam. *Gen. 34. v. 27.*

Nam tam ut cum perfidia conjunctum Equidem deliquit Sicimor comprimendo filiam Jacob; at postquam satisfactionem offerret Hemor, & conditiones transacti utrinque placuerunt, contra fidem datam egere filii Jacob. Unde merito pater id improbat; adeoque de hac præda tantum legitime non quaerita loqui non potuit.

2 *Probatum autem jux præda inter eos, quos dixi, naturales servinos* *i. e.* intra modum debiti, & pœnæ. At diximus, Deum jus prædæ in genere approbare, & in infinitum.

Omnia ejus spolia diripies tibi, & fruentis præda hostium *Hic* de omnibus spoliis, lex loquitur; non ergo saltem intra quantitatem debiti.

Multaque prædam ab eis abstulisse

Nullibi autem additur, id intra quantitatem debiti, & pœnæ factum esse.

Quia arma illa non ex speciali mandato

Ut sumferant contra populos damnatos.

Sed ex communi jure *i. e.* jure naturali.

De præda dividenda *Quam a Madianitis cepere.*

A D §. II.

Juxta gentem Adeoque hæcenus jus gentium voluntarium, ex hypothesi Grocii, ea, quæ jux naturæ vetat, pertrahit. *Vid. cap. præced. §. 15. Cor. diff. Proam. IV, §. 14.*

Non tantum is, qui ex justa causa bellum gerit Et cui soli jure naturæ jus interficiendi hostem, & res ejus capiendi competere, putat. *Vid. diff. Proam. IX, §. 62.*

Sed & quisvis Etiam qui injustam fovet causam; cujus rei rationem explicavimus *diff. Proam. IX, §. 63, seq.*

In bello solenni *i. e.* quod inter duos populos indictum est. *diff. diff. IX, §. 63.*

Sine fine, modoque, dominus sit eorum, quæ hostis eripit Cum jure naturæ is, qui ex justa causa capit, non acquirit dominium nisi ad debiti quantitatem. *Vid. §. præced. & diff. diff. Proam. IX, §. 65.*

Eo sensu, nimirum, ut a gentibus omnibus & ipse Vel quemadmodum alibi explicavit, ut eam ob causam tantum fur conveniri, aut puniri in alio forte foro deprehensus non possit. *Supr. c. 4, §. 4. diff. diff. IX, §. 65.*

Et qui ab eo solutum habent Hi enim utuntur jure ejus, a quo causam habent.

Quod dominium quoad effectum externos licet appellare Sensus est, juxta justitiam

internam dominium quidem non acquiri utrinque, sed inter gentes id placuisse si

solenne fuerit bellum, indeque impune quidem capi possessionem, non autem vero jure. *diff. diff. Proam. IX, §. 65. At*

jam diximus, non dari jus gentium, adeoque nec effectus particulares juris inde oriri posse. Sed & probavimus, naturali ratione eum, qui justam belli causam habet, omnia agere posse, quæ ad victoriam

pertinent; adeoque & capere res hosti-

les,

« les, non ad certam demum quantitatem,
« sed in infinitum.

Lex est sempiterna inter homines] » Xenophon per legem hanc sempiternam non intelligit jus gentium voluntarium, quod non existit, sed ipsum jus naturæ.

Inter genera quasi naturalia acquisitionis] » Imo inter genera acquisitionis vere naturalia.

Injussum] » Loquitur autem de justitia naturali.

2 *Aristotele*] » 1. polit. c. 4. Quint. inst. §. 10.

Es esse & appellari debent victoris] » Ipsum enim imperium transit in victorem. Vid. c. 8, §. 4, seq.

4 *Naturalem hanc acquisitionem*] » Non Theophilus saltem id ait, sed Cajus quoque, qui per jus gentium intelligit id, quod naturali ratione inter omnes gentes peræque observatur. L. 1, ff. pr. Acq. rer. dom.

Quia non causa aliqua, sed ipsum nudum factum spectatur, & ex eo suo nascitur]

« Mens Auctoris hæc est: Theophilum acquisitionem rei hostilis ideo naturalem acquisitionem vocare, quia meo facto naturæ fit, non ex causa aliqua justa præcedente; adeoque jus hic oriri, putat, ex solo facto, non ex causa. Cum vero Theophilus in allegato titulo recenscat modos acquirendi naturales, qui iusto nuntur titulo, & qui sequuntur ex eo jure, quod naturalis ratio inter homines constituit, vix est ut interpretatio Auctoris locum habere possit. Justa, & naturali juri maxime conveniens causa est rem ab hoste captam acquirere. Vid. sup. §. 1. & infra cap. 20, §. 12, n. 2.

Dominium rerum ex naturali possessione capere &c.] » Sensus Nervæ non est, quod dominia rerum ex nudo facto possessionis querantur; sed quod dominia non acquirantur, nisi res in corporali nostra potestate constituta, i. e. a nobis possessa sit. Idcirco igitur supponit & causam, & factum præcedens. Apparet hoc notorie ex cæteris exemplis. Occupatio rerum nullius tribuit dominium occupanti; adeoque & factum, & causa hic concurrunt. Eadem igitur ratio est in occupatione rei hostilis.

Ejusque rei vestigium remanere de his, qua terra, mari, caloque capiuntur] » Etiam si enim territorium occupatum sit,

« non tamen ferè occupatæ censetur; hæc igitur cum res nullius sint, nostræ sunt statim, ac in possessionem nostram rediguntur: atque hæc causa justa est acquirendi domini.

Item de bello captis] » Nam ex quo res hostilis in nostram pervenit custodiam, eo ipso jure quoque quæsitæ nobis videtur; nam iustissima causa est, bello capta sua facere. Ut proinde certum sit, non nudum factum in his acquisitionibus spectari, sed causam.

Ex qua subdite hostium eripiuntur] » Nam hi tenentur ex facto principis, quod defendant: & cum occidere eos possimus, nedum spoliare. Vid. c. 5, §. 1.

Ut se jure belli recte occupentur] » Quia Mania defendebat causam hostis, eique assistebat; unde ipse quoque hostis erat, in quem jus belli obtinuit.

AD §. III.

In hac belli questione] » De captura rei hostilis.

Placuit gentibus, ut cepisse rem in intelligatur, qui ita detinet, ut recuperandi speret &c.] Quærit hic Auctor, quando res hostilis capta videatur? & ait, placuisse gentibus ut tunc capta sit, cum intra præsidia nostra perducta est. Ad id non sequitur ex placito gentium, sed ex natura occupationis. Capere enim, seu occupare est in suam potestatem redigere: adeoque tunc aliquis occupasse censetur, cum res ex alterius custodia in suam transiit. Non igitur sufficit rem in mea possessione esse, quæ momentanea esse potest, cum dominium sit jus aliquod perpetuum.

Ea custodia triplex est: 1. Publica, uti urbes, præsidia &c. 2. privata, uti domus, fundi &c. 3. tertii, qui suam nobis custodiam commodat; nam ille tunc nostro nomine custodit, ut socii, &c. L. 19, §. 3. Capt. & poss.

Unde certum est, rem nondum in nostra esse custodia, si possessa ista tantum momentanea, & incerta; uti est si res hostilis capitur. Sane, actus nondum est perfectus, nisi res in plenaria nostra sit custodia, L. 55, §. f. ff. Acq. rer. dom.

Hinc patet decisio casus de piratis, quos Melitenenses persecuti sunt ut suffugere vix possent: ejecti in Corsicam capiuntur a Corsi-

sis. Consultuit Cephalus Conf. 36. captos videri, & restituendos esse: sed male, quia Milites dum persequuntur, nondum cepere, & multa accidere potuere ne caperent, uti traditur in §. 12. ff. Rer. div.

Ut loquitur in simili questione Pomponius]
 » Hic in l. 44. Acq. rer. dom. quærit, quan-
 » do possessio amissa videatur, adeoque res
 » nullius esse incipiat, ita ut ab alio capi
 » possit? & ait, ovem a lupo ablatam tam-
 » diu meam manere, donec spes est reci-
 » piendi: indeque tertium, qui forte ovem
 » liberat spe illa nondum cessante, eam non
 » acquirere, quia nondum mea esse desit.

Mobilibus] " De immobilibus vide § seq.
Ubi intra fines, i. e. præsidia hostium
perducta fuerint] " Nam tunc vere res est
 » in hostis potestate, & custodia; & tunc
 » primum capiens publico nomine ibi tutus
 » esse potest, l. 19. §. 3. postl.

*Eodem modo enim res amittitur, quo pos-
 » tliminio redit*] " Postliminio enim redisse
 » dicitur res ab hoste capta, cum in fines
 » nostros intraverit, sicuti amittitur si fines
 » nostros exccssit, i. e. in fines hostium,
 » eorumque præsidia deducta est, d. l. 19,
 » §. 3. jurell. l. 5. §. 1. eod.

Paulus] " L. 19. §. 3. ff. Capt. & postl.
Pomponius] " L. 5. §. 1. ff. Capt. & postl.
Antequam enim in præsidia perducatur
hostium, manere civem] " I. e. non vide-
 » ri captum: cum enim civis noster ma-
 » net, jus postliminii in eo locum habere
 » nequit.

2 *Hominis autem, & rei in hoc jure gen-
 » tium eadem sit ratio*] " Hæc identitas ra-
 » tionis non demum ex jure Gentium est,
 » quale non agnoscimus, sed ex ipso jure
 » nature: nam & res, & personæ non
 » videntur in nostra potestate, & custodia,
 » nisi intra fines nostros, i. e. intra præsidia
 » nostra deducta fuerint.

*Capta statim capientium fieri, cum condi-
 » tione aliqua &c. intelligi debere*] " Immo non
 » opus est hanc fingere conditionem; nam
 » vox ipsa capta indigat, rem ita in nostra
 » custodia, & potestate esse, ut eximi non
 » possit: quod non est, nisi intra fines, i. e.
 » ad præsidia nostra, res perducta sit, l. 5.
 » §. 1. captiv. & postl.

Cui consequens esse videtur] " Nam na-
 » valia, & portus sunt præsidia marina:
 » adeoque ibi primum res capte publico
 » nomine tutæ esse incipiunt. Vid. supr.
 » ad pr. h. §.

Nam tunc desperari incipit recuperatio]
 » Rectius, tunc res capta, i. e. in no-
 » stram potestatem, & custodiam deducta
 » censetur.

*Sed recentiori jure gentium inter Euro-
 » peas*] " In genere hic notandum, non dari
 » jus aliquod gentium voluntarium, nedum
 » recens, seu Europæum. Vid. d. ffert. proam.
 » IV. §. 11. & 12. Unde merito ait Petri.
 » nus Bellus p. 1. t. 1. n. 11. id vulgus mi-
 » litum sentire. Equidem legibus singularum
 » civitatum id statui potest; et tunc non est
 » jus gentium Europæum, sed jus civile sin-
 » gularum civitatum: quo pertinet lex Bel-
 » garum. quæ is, qui hosti eripit navem mo-
 » do captam, bellum inde lucratur Graurw.
 » ad l. 2. ff. capt. & postl.

A D §. I V.

*A T agri non statim capti intelliguntur,
 » simul, atque in se ipsi sunt*] Hostis quicquid
 » cum exercitu insidet, interim possidet; at
 » dominium perpetuum nondum quæsit.
 » Non igitur omnia, quæ exercitus hostilis
 » peragrat loca statim hostis sunt, quia ani-
 » mus non est ibi permanens, nec esse
 » potest nisi munito loco; l. 18. §. f. A.
 » P. l. 41. Eod. tunc enim animus, & fa-
 » cultas adest rem sibi tenendi, & interim
 » pro domino est.

Ab eo interim possideri] " Quia res in
 » ejus potestate est, & hostis animum sibi
 » tenendi habet.

*Ad eum, quem tractamus, effectum non
 » sufficit*] " Ut scilicet dominium jure gen-
 » tium ei acquiratur quoad effectus externos:
 » §. 2. n. 1.

Sed firma requiritur] " Diximus, nec
 » naturali jure dominium amitti quamdiu
 » spes est recuperandi, qualis semper est
 » ubi exercitus hostilis saltem peragrat agros
 » nostros

Itaque Romani] " apud Liv. l. 26. c. 11.
 » Non enim videbantur amisisse dominium,
 » quia spem recuperandi habebant.

*Captus censetur qui manserit munitio-
 » nibus ita includitur*] " Tunc enim demum
 » spem recuperandi probabilem hostem ami-
 » sisse, autumat.

*Nominis territorii origo a terrendis ho-
 » stibus*] " Quia terri, i. e. submoveri ho-
 » stes inde possunt, l. 239. §. 8. V. S.

A Siculo Flacco] " In libro de conditioni-
 » bus agrorum. A

- A terendo*] "Servius ad *Aeneid.* 5. v. 755. Unde territorium dictum est quasi tritorium, tritum bobum, & aratro, l. 1. futor. 14. orig. 15.
- A Terra*] "Quia territorium e terra confilit.
- Retineri per monumenta*] "Tunc enim delit esse in custodia hostis. Conf. §. 14.
- Injl. Rer. div.*

A D §. V.

Ut res aliqua nostra Belli Jure fiat, requiri ut hostium fuerit] "Quia capi tantum possunt res hostiles, i. e. res eorum, qui injuriam nobis fecere, indeque ad ejus reparationem tenentur.

Puta in oppidis eorum, aut intra praesidia] "Quae forte commerciorum causa ab eis, qui medii sunt, eo missa sunt.

Sed quorum Domini nec hostium sunt subditi, nec hostili animo, &c.] "Qui nec ipsi causam Principis sequuntur, nec eam bonis suis defendunt, adeoque revera hostes non sunt.

Ex bello acquiri non possunt] "Quia non sunt res hostiles.

Ipsius Philippi non potuisse fieri] "Quia res erat Atheniensium

Nam & ratio deficit] "Nimirum, placitum gentium, quod saltem in rebus hostilibus obtinere, dixit. Nos id juris naturae esse diximus.

Et jam hoc mutandi per vim dominii odiosum est, quam ut produci debeat] "Frisvola haec est ratio: hoc ipsum enim quaeritur, cur odiosum sit per vim mutare dominium; & diximus, id inde esse, quia hostes non sunt, nec reparationi juris nostri resistent.

Quaestio hanc, quando res pacati apud hostem meriti inventa occupari possit, B. Parens integra dissertatione explicavit, cui titulus De jure belli in amicos, quam operi huic inferuimus. Vid. Supr. l. 3. c. 1. §. 5. Add. L. 2. c. 2. §. 10. Atque ex ea repetendum est, fieri id posse, 1°. si pacatus jus aliquod circa illam rem in hostem transiit: uti si castrum ei oppignoreretur; tunc enim ego jus illud occupare possum, d. diff. §. 50. 51: 2°. si subditi pacatorum operas suas, vel res hostibus nostris locant: d. diff. §. 46. seq. 3°. Si quaedam afferant hosti, quae ip-

soe juvant: d. diff. §. 14. seq. si 4°. hostis castellum pacati de facto occupavit, & damnum mihi inde dat, jure defensionis necessitate illud quoque occupare possum. Vid. Zouch. 2. §. 4. Petr. Bell. p. 2. tit. 11. n. 5. Ubi 5°. notandum, occupari posse rem pacati, quae quidem in ejus territorio est, sed quam hostis probabiliter occupaturus esset; tunc enim praevinire hostem licet, d. diff. §. 18. seq. At supra jam notavimus, cessante periculo restitui debere rem domino, diff. lib. 2. c. 2. §. 10. & infr. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2.

A D §. VI.

Quasi certa sit juris gentium lex, sed ut praesumptionem quandam indicet] Immo id juris naturalis est, ut res, quae in hostium navibus reperitur, res hostilis praesumatur; haec enim status illius rei certus est. Si vero rei dominus neget hostilem esse, & id probare velit, admitendus omnino est: nisi quae res sint, ex quibus hostis juvatur; de quo l. 3. c. 1. §. 5. *Atque ita in Hollandia*] "Confer exemplum apud Camdenum vit. Elif. p. 1. p. 149.

A D §. VII.

Quaeritur, an res, quae forte ad pacatum olim pertinuit, & ab hoste ei erepta fuit, postea autem jure belli a nobis capitur, priori domino restitui debeat? Quod merito Auctor negat. Conf. cap. 9. *Si jus gentium respiciamus*] "Tale non dicitur, diximus. Sed id, quod Auctor hic tradit, sequitur ex ipsa naturali ratione.

Qua hostibus per nos erepta sunt, ea nos posse vindicare ab his, qui ante hostes nosse &c.] "Res enim jure belli quaestae sunt hosti meo, illeque jure naturae dominus illius rei factus est. Si igitur rem illam ab hoc jam meo hoste recipio, non rem pacati capio (ejus enim jus desit), sed rem hostium. Vid. infr. c. 9. §. 9.

Quia jus gentium hostes primum dominos fecit dominio externo, deinde nos &c.] Immo jus naturae hostes primum dominos fecit, non dominio externo, sed vero: adeoque pristinus possessor, qui bello femel jus suum amisit, illud vindicare nunquam potest.

[*Quo jure inter alia se tuetur Jephthae*]
 " Immo plane alio jure se tuetur: scilicet,
 " Ammonitas nunquam has terras tenuisse,
 " neque Israelitas occupasse terras Moabita-
 " rum, & Ammonitarum, *Judic. XI, 14*;
 " sed circumvisi eos ex latere terram Elom,
 " & Moab, v. 28, & per Amorrhæorum
 " terras transitum rogasse, eoque negato,
 " jure belli horum (non Ammonitarum)
 " terras occupasse, v. 21. & 23. Ut pro-
 " inde conjectura Auctoris, quasi Amor-
 " rhæi has terras prius Ammonitiis eripu-
 " rint, nulla ratione nitatur.

[*Ad Amorrhæos*] " Immo nullibi id dici-
 " tur, sed potius contrarium: terras, sci-
 " licet, has eorum nunquam fuisse.

[*Sic & David*] " Recte ait Auctor, Pa-
 " lestinos id, quod Amalecitis eis eripu-
 " rant, jure belli amisisse; Palestini enim
 " spem recuperandi amiserant, nec hostem
 " insequerantur: vix igitur David rem
 " hostilem cepit. Aliquando ex generositate
 " præda restitui solet eis, quibus ante ab
 " hoste ablata fuit. *Vid infra c. 16. §. 2,*
 " ubi latius rem explicabimus.

[*Ad Dir*] " Non ergo ex facto aliquo ju-
 " re gentium.

AD. §. VIII.

PROLIXE hic Auctor tractat quæstio-
 nem, *enimam præda cedat?* Praxis gentium
 admodum variat; quædam enim gentes fi-
 fco tribuerunt prædam, quædam militibus,
 quædam aliis, &c. Auctor variis distinc-
 tionibus tum hoc capite, tum infra *cap.*
XIII. (ubi de temperamento agit juris
 gentium) quæstionem decidit. Distinguit,
 scilicet, an res mobiles capiantur, an im-
 mobiles: in rebus mobilibus iterum distin-
 guit, an in ministerio publico capiantur,
 an extra illud. Paucis totam rem expedie-
 mus.

Regula est, *quod præda cedat ei, cujus no-
 mine bellum geritur*; adeoque præda perti-
 net ad Principem, seu summam potesta-
 tem: 1. quia totum negotium belli ad Prin-
 cipem pertinet; quique autem ex suo ne-
 gotio sibi acquirit. 2. Jus prædandi est ef-
 fectus belli, adeoque ei tantum competit,
 qui jus belli gerendi habet. Sane 3. jus
 oritur ex illa necessitate, qua injuria facta
 ab hoste reparari debet; at injuria non est
 facta nisi reipublice & qui eam repræ-

sentat, Principi; omnia igitur, quæ ad in-
 jurie reparationem faciunt, ad eum perti-
 nent. Accedit 4. quod bellum geratur fum-
 tibz reipublice: cujus autem est onus,
 ejus etiam debet esse commodum. Denique
 & 5. milites non sunt nisi instrumenta,
 quorum actio non est agentium, sed Prin-
 cipis, cujus nomine agunt: adeoque quic-
 quid ex illa actione acquiritur, cedit Prin-
 cipi tanquam causæ actionis, non vero in-
 strumento. Neque enim milites suo jure
 offendere hostem, adeoque nec prædam a-
 gere possunt: idque confirmatur exemplo
 negotiorum gestorum, & mandatiorum,
 qui nunquam ex alieno negotio lucrantur,
 Atque hoc inevitabili argumento 6. Scipio
 Masinissam repulit, qui captam Sophonis-
 bæ Syphacis regis uxorem sibi ducere cum
 vellet, Scipio excepit, Syphacem populi
 Romani auspiciis victum, captumque esse;
 indeque conjugem, regnum, agrum, oppi-
 da, homines, qui incolunt, & omnia de-
 nique, quæ Syphacis fuere, prædam popu-
 li Romani esse. *Liv. l. 30. c. 14.* Ipse
 Masinissa, qui fidem dederat, quum præ-
 stare non potuit, ea ratione se excusavit,
 arbitrium ejus præstandi adimi ab iis, qui
 possent. *ibid. c. 15.* Adde exempla, quæ
 affert Auctor §. 14. 15. & 16.

Cæterum, Princeps pro lubitu suo de hoc
 jure disponere, & vel prædam jure belli
 captam ærario inferre, vel eam ducibus,
 vel militibus, vel piis causis relinquere po-
 test: quidquid autem ita alii conceditur,
 hoc est ex arbitrio Principis. Quod igitur
 militibus concedi soleat pars, non est ex
 debito, sed liberalitate, vel in præmium
 virtutis, vel ad animandum eos: & quod
 indignati sæpe sunt milites, non ex jure
 contigit, sed ex injuria, & avaritia militum
 seditionum; vel quod duces. cum arbi-
 trarium dividende prædæ concessum ab Im-
 peratoribus fuerit, nullam militum habue-
 rint rationem.

Jure Romano certum est, res hostiles
 cedere Principi, *l. 11. pr. ff. Eccl.* ubi
 princeps distrahit prædam, vel Veterania
 in præmia assignat: & in *l. 20. §. 1. Cap.*
& posth. publicani dicitur ager ab hoste cap-
 tus. Divus Commodus rescriptis, captivo-
 rum bona in fiscum esse cogenda. *l. 31. ff.*
de jure fisci. Captos vendi ab Imperatore
 solere, indeque servos a servando dictos
 esse, apparet ex *l. 4. §. 2. ff. stat. dom.*
 Qui prædam ab hostibus captam fuerit,
 lege

lege peculatus tenetur, l. p. ff. Leg. jul. pec. Adeoque ea pecunia publica est (peculatus enim crimen tantum locum habet in pecunia publica). Vid. *infra*. §. 2. *in fin.*

¶ Cui Romani ab hac regula duos excipiunt casus. 1. Statuunt, res mobiles cedere privatis capientibus, si privatim capte sunt. Celsus ait in lib. 51. ff. *acquir. rer. dom.* Quae res hostiles apud nos sunt, non publicae, sed occupantium sunt. Item Nerva in l. 1. §. 1. acq. poss. res nullius, & res bello captas eodem jure habet, ut cedant occupanti. Conf. l. 5. in f. ff. *Acquir. rer. dom.* §. 31. *Inst. de rer. div.* 2. Si res ab hoste capte iterum recipiuntur, jure postliminii pristino restituntur domino. l. 28. ff. *Capt. & possi.* Conf. *infra* c. 9.

Additio.

¶ Equidem in eo errat Auctor, 1. quod juri gentium voluntario tribuat jus occupandi res hostiles; & quod promissuum illud juxta saltem obtinere, putet, in bello publico jure gentium solenni: cum id ex ipsa ratione naturae sequatur. 2. Quod ait, gentibus placuisse ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quod sunt res nullius; quod verum non esse, mox demonstrabimus.

¶ Ceterum, in eo cum Auctore convenimus, in quaestione de acquirenda re hostili distinguendum esse inter *actus belli* & *vere publicos*, & inter *actus privatos*.

¶ Prioris actus a subditis, & militibus peraguntur jure, & nomine populi. Capientes haec sunt instrumentum civitatis, ejusque Rectoris, & actio eorum non est agentium, sed causae, cujus nomine agunt: adeoque quicquid in ministerio publico capitur, cedit civitati. Vid. *infra* §. 10. §. 12 n. 1.

¶ Posterioris actus sunt jure, & nomine singulorum, & occasione belli publici. Capientes non sunt instrumentum civitatis, adeoque quicquid capiunt non capiunt ut ministri, sed promiscue, aut solo permisso, d. §. 10. §. 12. §. 14. §. 15.

¶ Regula igitur naturae est, quod res hostilis singulis acquiratur capientibus. Nam 1. Cui Romani inter modos acquirendi dominii, qui cum ipso humano genere originem ceperunt, referunt capturam rerum hostilium, l. 1. *inst. l. 5. §. 7. A. R. D.* 2. Uti igitur omnia animalia, quae terra, mari, caelo capiuntur, ita & ea, quae ex

hostibus capiuntur, statim sunt capiendum l. 1. §. 3. *inst. l. 7. A. R. D.* Adeo ut res hostiles, quae exorto bello penes nos inveniuntur, non publicae, sed occupantium fiant, l. 51. §. 1. *A. R. D.* & personae, quae subito exuriante bello fato apud nos jam hostes deprehenduntur, servi fiant. l. 12. *pr. Captio. & possi.*

¶ Ratio naturalis II. non in eo consistit, quod gentibus placeret ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quod sunt res nullius: vera ratio naturalis est, quod hostis criminis reus, & morte dignus sit; adeoque si civitas aliquem pro hoste declarat, eo ipso cuique civi facultatem concedit tantundem mali ei inferendi, res ejus vastandi, & capiendi &c. Per hanc capturam igitur nemini sit injuria: non hosti, qui mox meruit, & cui tanquam criminis reo omnia jura auferre licet: non civitati nostrae, quae nullum jus in personas, & res hostis habuit. Idque III. extra dubium est in statu populari, ubi bellum non tantum a Senatu, sed a toto populo, non tantum civitati hostili, sed & singulis ejus subditis denunciatur, ut ex formulis apud *Grot. l. 3. c. 3. §. 8. n. 1. c. 3. §. 7.* apparet. Accedit IV. summa aequitas, quae mox uberius exponemus.

¶ Neque obstat, cives, & milites per se jus belli non habere; adeoque eos semper agere jure, & nomine civitatis, cui soli jus belli competit: praeterea bellum geri sumibus publicis, adeoque praedam quoque publico cedere debere. Risp. In juri non tantum civitati, sed & singulis inferri. Hinc non tantum Senatus, sed & populus apud Romanos bellum denunciabat. Cives igitur duplici jure hostem laedere, adeoque & res ejus capere possunt: 1. ut pars civitatis, si in ministerio publico capiunt; 2. ut singuli; cum enim res singulorum quoque ab hostibus capiuntur, & vastantur, cum singuli opibus suis ad sumtus belli contri- buant, aequissimum videtur, ut id, quod hosti privatim eripiant, vicissim ipsorum commodum cedat.

¶ Hoc autem verum saltem est quoties singuli suo jure, & nomine capiunt. Secus igitur si jure, & nomine populi, seu Principis capiunt, quia diximus, capientes hoc casu esse instrumentum alterius causae; adeoque quicquid acquirunt non sibi,

» sibi, sed causæ acquirere: ipsa enim actio
» non est instrumenti, sed causæ. Atque
» huc pertinet testimonium Halicarnassensis
» de moribus Romanorum: quod ea, qua
» per virtutem ex hoste capta sunt, lex nu-
» beat esse publica, non vero capientium. Vid.
» infra §. 14. n. 4.

» Bene autem observavit Auctor, res so-
» li semper *altru belli publico* capi videri,
» adeoque semper acquiri populo, ejusque
» Rectori; quia alibi probavimus, rem cap-
» tam non videri, nisi cum in custodia
» nostra, & potestate corporali ita est con-
» stituta, ut ab hoste iterum eripi non
» possit. Quod in rebus incorporalibus fieri
» nequit; nisi inducto exercitu, vel positis
» prædiis, qui sunt actus publici. Idque
» ex jure Romano, & gentium praxi, Au-
» ctor probat *infra* §. 11.

Cui in bello publico, ac solenni? Adeo-
» que Auctor non querit, cui *jure naturæ*
» præda cedat, sed cui *jure gentium* vo-
» luntario. At frustra de eo queritur, quia
» tale jus non existit.

Ipse populo? Cujus jure, & nomine
» bellum geritur.

*An singulis, qui de populo, aut in popo-
» lo sunt?* I. e. an singulis capientibus?

Valde enim hæc variant recentiores juris
» interpretes? Auctor his interpretibus fidem
» exiguum in doctrina juris naturalis tri-
» buit. Vid. proleg. §. 53. 54. & 55.

In jure Romano? L. 5. in f. l. 51. ff.
» Acq. rer. dom. l. 1. §. 1. A. P. §. 17.
» Inst. de ver. div.

Canonum? Canones tradunt, cedere
» prædam victori debere, i. e. Principi,
» c. 23. q. 5. c. 25. ibi: cum præda in
» v. cloriz (Abrahæ) potestate fuerit. Sed lo-
» quuntur de præda ab exercitu capta, adeo-
» que actu bellico publico.

Primo, ac jure ipso fieri capta singulorum,
» qui manu capiunt? Quia res capta per-
» venit in eorum corporalem potestatem.

Attamen duci assignanda, qui inter mili-
» tes distribuat? Contradictio est, primum
» prædam jure fieri singulorum, & tamen
» assignandam esse ducibus, ut eam distri-
» buant.

Hoc accuratus a nobis refutanda? Satis
» refutatur ex principiis ante positis.

Tali auctoritati? Quæ ex interpretibus
» juris sumi solet.

Quin gentium consensu utrumvis potuisset

constitui? Frustra de tali consensu gen-
» tium universali queritur. Nos quid jure
» naturæ obtineat, querimus.

Sed quid voluerint quatuor, & dicimus,
» gentibus placuisse &c.? Quæ sequuntur,
» obscura admodum sunt, nec rationi juris
» naturæ satis conveniunt: paulo igitur ac-
» curatius examinanda sunt.

Auctor, nimirum in decidenda que-
» stione, cuiusnam præda acquiratur? præ-
» mittit, aliud obtinere jure naturæ, aliud
» jure gentium in bello jure gentium pu-
» blico, & solenni. *Jure naturæ* prædam
» acquiri, putat, capienti, si iustam causam
» haber; at non ultra modum debiti, & pœ-
» næ: *Jure gentium* autem, in bello publi-
» co jure gentium, prædam capienti acquiri,
» et si iustam causam non habeat, & in infini-
» tum; scilicet, quoad impunitatem, & do-
» minium externum.

His præmissis querit, cui *jure gentium*
» præda in bello jure gentium publico acqui-
» ratur? An capienti, an populo? & respon-
» det, placuisse gentibus, ut res hostiles
» eodem jure habeantur, quo res nullius,
» Vid. §. 8. n. 1; res nullius autem cedere
» occupanti. Vid. §. 9. n. 1.

Addit, capientes vel pro se, vel pro
» aliis capere posse, etiam per liberæ per-
» sonas, quia naturaliter homo hominis alte-
» rius volens volentis instrumentum esse pos-
» sit; indeque distinctionem inter acqui-
» sitionem per filios, aut servos, & per libe-
» ras personas, meri esse juris civilis, & per-
» tinere ad acquisitiones civiles, contendit:
» jure naturæ enim idem esse putat, an quis
» per se faciat, an per alium. Vid. §. 9. s.
» idque lege Modestini, & Severi proba-
» ri, ait.

Hinc concludit, distinguendum esse,
» an quis ut privatus, an ut minister alteri-
» us, adeoque in ministerio publico ca-
» piat: illo casu prædam cedere singulis ca-
» pientibus, hoc casu civitati, ejusque re-
» ctori, §. 10. seq.

At plurima hic notanda occurrunt. Nam
» 1. negamus, jure naturæ ante ultimam
» victoriam constare posse de iustitia causæ:
» adeoque durante bello asseri nequit, ju-
» re, an injuria præda capta sit. 2. Nega-
» mus, jure naturæ tantum capere licere
» intra modum debiti, & pœnæ; alibi enim
» probavimus, capi res hostiles in infini-
» tum posse. 3. Negamus, dari jus aliquod
» gentium voluntarium; adeoque frustra que-
» ritur,

ritur, quid eo jure obtineat. 4. Verum igitur non est, gentibus placuisse ut res hostiles sint eo loco, quo res nullius, & ideo cedant occupanti, neque Nervam id tradidisse, mox demonstrabimus. *Vid. §. 9. n. 1.*

Negamus §. discrimen inter acquisitionem per servos, aut filios, & per liberam personam, esse juris civilis, & tantum ad acquisitiones civiles pertinere; quod statim examinabimus: simulque probabimus, id nec ex lege Modestini, nec ex lege Severi probari. Denique 6. probavimus, discrimen inter occupationem prædæ quæsitæ in ministerio publico, & quæsitæ actu privato, in ipsa naturæ ratione fundari.

Ut res hostium hostibus essent non alio loco, quam quo sunt res nullius] Verum non est, gentibus placuisse ut res hostiles eodem loco sint, quo res nullius. Nec Nervæ dictum id probat; is enim paritatem in eo faltem ponit, quod res hostiles æque, ut res nullius, cedant ei, qui primus earum possessionem nactus est: *l. 1. §. 1. ff. Acq. poss. l. ex divers. §. plane ratione*; nam res nullius cedunt occupanti, quia dominum non habent, res hostiles autem acquiruntur capienti in poenam injuriæ civitati illatæ.

A D §. I X

AUCTOR recte ait, uti res nullius, ita & res hostiles per alios nobis acquiri posse, quorum nimirum instrumento utimur: uniusquisque enim de sua actione disponere, atque alii lucrari potest.

Res, quæ nullius sunt] Et quæ eodem loco sunt, res hostiles. §. præced.

Fiant quidem capientium] Dominium enim hostis definit, ex quo res capta est. Sed tam eorum, qui per alios capiunt] Per alios, qui tanquam instrumentum operam illis navant, & eorum nomine capiunt.

Quam qui per se] Suo scilicet jure, & nomine.

Ita non servi tantum, aut filii, &c.] Hi naturali ratione sunt instrumentum domini, & patris; adeoque quicquid capiunt eis acquirunt, etiam ignorantibus. *Vid. Diff. præm. XII. §. 159. n. 4. & 5.*

Tom. IV.

Sed & liberi homines] Qui talem legem suæ actioni dicunt, ut alii volentes ex ea lucrari debeant. Ejusmodi igitur homines liberi alii non acquirunt, nisi eo volente. *Qui in piscando, anticipando, venando, margaritas legendo &c.*] Adeoque & in militando.

Statim quod acceperunt, acquirunt ipsi, quibus operam navant] Quia volentes eorum jure, & nomine capiunt; adeoque actio non est agentis, sed ejus, cujus nomine agit.

Quod naturaliter acquiritur] *i. e. facto aliquo*; uti prehensione possessionis.

Animo utique nostro, corpore vel nostro, vel alieno] Acquiritur possessio animo nostro, non alieno: adeoque nemo militi invito, vel ignoranti, possessionem acquirere potest. *Vid. diff. præm. XII. §. 159.*

Ad corpore alieno omnino ea nobis acquiri nostra voluntate potest.

Si id ea mente faciant, ut operam nobis accommodent] Duo igitur requiruntur, ut per liberas personas nobis acquiratur: 1. ut velint esse instrumentum, *i. e. nostro* nomine capere: 2. ut id fiat nostro consensu, *l. 53. ff. A. R. D. l. 24. ff. A. P.*

In Olympis] De quibus vide *Alex. ab Alex. Gen. dier. §. 8. Conf. Grot. & Tefm. b. Ratio est, quia naturaliter homo &c.*

Quicquid ergo ex hoc facto acquirat, illud non sibi acquirat, sed causæ, cujus est instrumentum.

Ut & alibi] *L. 1. c. 3. §. 3. & c. §. 1.*

Discrimen, quod traditur &c.] Nimirum, quod jure gentium patri, & domino acquiratur per servum, & filium, non per liberam personam.

Juris est civilis] Immo discrimen hoc ex ipso jure naturæ oriri, probavimus in *diff. XII. §. 159. n. 4. & 5.*

Et ad civiles acquisitiones &c. pertinet] Immo etiam ad naturales; nam jure Romano ex omni contractu, & ex omni pacto filii acquirunt patri. *Vid. Diff. XII. §. 159. n. 5.* Eodem modo uti ex omni promissione servi ipso jure acquiritur domino, *diff. Diff. XII. §. 133.*

Ut ex dicto Modestini loco apparet] Verba Modestini hæc sunt: *Ea, quæ CIVILITER acquiruntur per eos, qui in potestate nostra sunt, acquirimus, velut per stipulationem: quod NATURALITER acquiruntur, sicuti est possessio, per quemlibet voluntibus*

» *lenti* nobis possidere acquirimus. Auctor
 » ex hac lege probare vult, regulam illam,
 » quod pater, & dominus acquirant per fi-
 » lium, & servum, non vero per extraneam
 » personam liberam, esse *iuris civilis*, & *per-
 » tinerre ad civiles acquisitiones*.

» At Grotius mentem Jurisconsulti non
 » rite percepit. Is enim non distinguit in-
 » ter jus civile, & jus naturæ; nec inter
 » acquisitiones juris civilis, & juris natu-
 » ralis: sed inter acquisitiones, quæ *civili-
 » ter* fiunt, & eas, quæ fiunt *naturaliter*.

» Juxta stylium enim juris Romani natu-
 » raliter aliquid acquiri dicitur, quando fa-
 » ctum aliquid, actus aliquis corporis ac-
 » cedit. *Civiliter* autem, quando nullo fa-
 » cto, nullo actu naturali intercedente, so-
 » la voluntate acquisitio fit.

» *Naturaliter* igitur acquirimus per apprehensionem possessionis, per traditionem,
 » occupationem, &c: *civiliter*, per stipu-
 » lationem, per pactum, &c.

» Eodem sensu in jure Romano dicitur
 » *resolvi debet naturaliter*, quando tolli-
 » tur factio quodam naturali, v. gr. per so-
 » lutionem, interitu rei, &c: *civiliter*, quan-
 » do citra factum, sola voluntate, debitum
 » tollitur, v. gr. per acceptilationem, con-
 » fusionem, &c. l. p. ff. *Solut.*

» Certissimum igitur est, acquisitiones,
 » quæ *civiliter*, vel *naturaliter* fiunt, non
 » intelligendas esse de acquisitionibus *juris*
 » *civilis*, vel *juris naturalis*, ut Auctor er-
 » rat; sed de acquisitionibus, quæ vel sola
 » voluntate, adeoque *civiliter*, vel acceden-
 » te facto, i. e. *naturaliter* fiunt; & qua-
 » rum utraque ratione naturali nititur, uti
 » jam videbimus.

» Sane, ipsa naturæ ratio obstat, quo mi-
 » nus ea, quæ *civiliter* acquiruntur, v. g.
 » pacto, tertio per liberam personam acquiri
 » possint; non enim potest ex convention-
 » mea tertio obligatio nasci; & cum obli-
 » gationes persone cohercant, non possunt
 » illæ, quarum omne jus ex pactione, vel
 » consensu nascitur, extra personas pacif-
 » centes consistere. Nec allegari potest, tec-
 » tium per te tanquam instrumentum, tuo-
 » que ministerio pacisci posse; quia volun-
 » tas tua non est instrumentum alterius na-
 » turaliter, nec agendi ministra, sed causa,
 » ac domina; adeoque ex his, quæ ab ani-
 » mo magis consistunt, tertio, aut in ter-
 » tium jus non queritur: quæ sunt verba
 » B. Parentis in *Disp. de jure tertii* § 3. At-

» que hinc regula naturæ est, quod nemo
 » alii pacisci possit. *Diff. proam XII. §.*
 » 416. & 417.

» Econtrario natura nihil obstat quo mi-
 » nus ea, quæ *naturaliter* acquiruntur, i. e.
 » quando actus corporalis intervenit, per li-
 » beram personam acquiri possint. Corpus
 » enim sua natura est instrumentum actionum,
 » cujus ministerio agitur. Unde si actus ta-
 » lis sit, ut corpore, seu corporali appre-
 » hensione res comparetur, inde tertio jus
 » queri potest, dummodo 1. nomine tertii,
 » seu ea lege ut tertii illa actio, ac nego-
 » tium sit, apprehendat, l. 18. ff. *A. P.* &
 » 2. de re sua agat, atque 3. tertius ratum
 » habeat. Talis enim actio non instrumenti
 » est, sed causæ principalis, cujus nomine
 » agitur, d. l. 18. Nec magis interest sua,
 » an aliena manu, seu corpore quis teneat,
 » quam opifex suo, an alieno instrumento
 » agat. *B. Par. d. disp. §. 4.*

» Atque hinc apparet ratio, cur *pignoris*
 » obligatio per liberam personam acquiri
 » nequeat: *possessio autem pignoris* possit.
 » l. 11. §. 5. *Fig. alt.*

Tuto igitur asserimus, discrimen, quod
 » traditur inter liberam personam, & servilem,
 » non esse juri civilis, nec ad civiles sal-
 » tem acquisitiones pertinere, sed in ipsa
 » ratione naturali fundari: ideo enim per
 » servos *civiliter* quoque domino acquiruntur,
 » quia *servi* subjecti sunt alieno dominio,
 » adeoque omnes eorum actiones, & pen-
 » dent ab arbitrio domini. Sane, servus
 » nullius juris capax est, nec proprii aliquid
 » habere potest, adeoque si servo aliquid
 » promittitur, nulli domino actio datur, &
 » servus est instrumentum domini. *Vid. diff.*
 » *proam. XII. §. 135. per tot.*

» At per liberam personam ea, quæ *civi-
 » liter* fiunt, nunquam nobis acquiruntur;
 » tota enim illa ratio cessat. Sane, is, qui
 » tertio paciscitur, non est ejus dominio sub-
 » jectus, adeoque non nisi volenti pacisci
 » potest.

» Cæterum, frustra hæc disputantur in ac-
 » quisitione rei hostilis; cum enim hæc fem-
 » per *naturaliter* acquiratur, nimirum,
 » per apprehensionem, extra dubium posi-
 » tum est, eam per liberam personam, adco-
 » que per subditos, & milites quoque acquiri
 » posse.

Huius ipsa] " Scil. civiles acquisitiones.

Severus Imperator postea ad naturalium exemplum admovent propius] " Respicit Auctor

" ad L. 1. c. Quod cum eo, qui in al. pot.

" (Nam ita corrigi debet allegata ab Auctore

" lex 1. C. per quas pers.) ubi Imperator Se.

" verus ait, patrem teneri ex tutela, vel

" gesto negotio filii, sed tantum de pecu-

" lio, vel in rem verso. Tunc autem in

" solidum patrem teneri, ait, si patris vo-

" luntate Decurio factus, & a magistratu

" tutor constitutus est; additque rationem:

" quia id omni exemplo ceterorum numerum

" civilium introduci non intelligitur.

" Fator, me non satis vim huius argu-

" menti percipere; nec mihi constare, quo-

" modo assertum Auctoris, quod Severus ac-

" quisitiones civiles ad naturalium exemplum

" propius admovent, ex d. l. 1. probari pos-

" sit, cum de acquisitione civili, aut natu-

" rali, nulla ibi questio sit. Vid. not.

" ab hoc alteram.

" Non utilis tantum ratione, ut ipse pro-

" fectus] " Severus nullibi proficitur, se uti-

" litatis gratia acquisitiones civiles ad na-

" turalium exemplum propius admovente.

" Sed *Est Jurisprudencia*] " Jurisconsulti

" doctrina in l. 1. c. Quod cum eo &c. est

" ipsum jus naturæ: Jure naturæ enim pa-

" ter, & dominus non tenentur ex tutela

" filii, nisi de peculio, & de in rem verso.

" *Diff. proam. XII. §. 587.* At si patris

" voluntate fit decurio, eoque munera pub-

" lica, ut tutelam, approbante patre sus-

" cipit, tunc pater tenetur in solidum,

" quia ejus voluntate filius uti reliqua mu-

" nera civilia, ita & tutelam suscipit.

" *Semoto ergo civili jure*] " Quod distin-

" guere, ait, inter personas liberas, &

" serviles.

" *Locus habet, quod dicitur, per alium*

" *quens facere posse quod per se ipsum potest*] "

" At hæc regula jure civili quoque obtinet;

" *Vid. Barbos. loc. com. verb. facere;* & *id.*

" tantum interest inter personas serviles, &

" liberas, quod illæ naturaliter sint instru-

" mentum domini, etiam inviti, acquirant.

" quæ dominis etiam ignorantibus; cum li-

" beræ persone saltem volentes aliis vo-

" lentibus acquirant.

" *Est primus esse, per se quis faciat, an per*

" *alium*] " L. 1. §. 12. ff. Vi arm. L. 5. §. 3.

" ff. Adm. tut. l. 1. §. 1. ff. Ne per eum

" &c. Barbos. d. l.

A D §. X.

AUCTOR rejecto discrimine inter ser-
vos, & liberas personas, ait, principi ac-
quiri quicquid actu publico, etiam per li-
beras personas, capitur, non vero quod actu
privato: id enim cedere singulis; quod jure
naturæ verum non esse, infra demonstra-
bitur, quia singuli non suo jure, & nomi-
ne agunt, sed jure, & nomine Principis.

A D D I T I O.

" Contrarium demonstravimus §. præced.
" *Distingnuendum ergo* &c.] " Quia scil.
" jure gentium etiam per liberam personam
" nobis acquirere possumus.

" *In nostro negotio*] " Scilicet, in quæ-

" stione, cui acquiratur præda ab hoste capta.

" *Vere publicos*] " Ubi, scilicet, præda ca-

" pitur obtento prælio, vel obfessa civitate.

" *Et inter alius privatos, qui sunt occasione*

" *belli*] " V. gr. dæreb partibeyes; vel si singuli

" hostes a singulis spoliantur.

" *Privatis res quaritur primo, ac directe*] "

" Per hanc occupationem privatam, qua

" singuli suo jure, & nomine capiunt, ce-

" mini fieri injuriam, supra diximus.

" *Per illos alius populo*] " Capientes enim

" jure, & nomine populi tunc capiunt.

" *Ex hoc gentium jure*] " Tale non dari,

" diximus. Juri naturæ igitur convenit, non

" juri gentium, quod Scipio Masinissæ re-

" spondit, Syphacem jure populi Romani

" victum, & captum, adeoque prædam po-

" puli esse.

" *Cui Ptolemæus navasset operam*] " Ptole-

" mæus igitur socius fuit; accessit causæ

" Seleuci, ejus jure, & nomine bellum ges-

" sit; & sic fuit saltem instrumentum.

A D §. XI.

Res soli] " Res mobiles ex hypothesi 1

" Auctoris populo non nisi actu vere publi-

" co acquiruntur, §. præced. At immobiles

" semper populo acquiri, ait, quia semper

" capiuntur per actum vere publicum, ut

" per inductionem exercitus, vel imposi-

" tionem prædii.

" *Præda non cedit*] " Quod igitur prædæ

" cedit, non fit publicum, sed capientis.

" *Ratione non caret*] " Quia suo nomine,

" & suo jure capiunt.

H 2

Publico

- Publico concessa*] "Immo citra concessum, si singuli capiant suo jure.
- 2 *Apud Hebræos*] Conf. Num. 32. Jos. XII. v. 14. § 18.
- Romani captos agros aut locandos retinuerunt*] "Nimirum, locandos ad tempus,
- "h. 1. ff. si ager vedigial.
- Interdum modico ceteri possessori bonoris gratia restitūdo*] "Liv. lib. 8. cap. 1.
- Aut distrahuntur*] "Et pecuniam in ærarium transulerunt.
- Aut assignantur colonis*] "Plerumque veteranis, Liv. 31. c. 4, aliisque bene meritis, Liv. 26. c. 22. l. 31. c. 49. l. 32. c. 1. aliquando populo distribuerunt,
- "Liv. l. 3. c. 1.
- Aut fecerunt vedigales*] "i. e. perpetuo locarunt. Vid. l. 1. ff. si ager vedig.
- Parte agri multabantur*] "Privernatibus partes agri dux adempte. Liv. l. 8. c. 1.
- Consecratos interdum*] "i. e. Diis, seu templis concessos. Vid. Suet. Jul. c. 20.

A D §. XII.

- 1 *Aut in ministerio publico capiuntur, aut extra illud*] "Rectius, aut jure, & nomine populi capiuntur, aut jure privato.
- Fiunt singulorum capientium*] "Non enim capiunt qua instrumentum populi.
- Et huc*] "Scilicet, ad capta extra ministerium publicum.
- Cefsi*] "In l. 51. §. 1. ff. A. R. D. quod Gajus repetit in l. 5. §. f. capt. § postl. & Nerva quoque statuit in l. 1. §. 1. ff. Acquir. poss.
- Id est bello orto apud nos deprehenduntur*] "Nam ex quo bellum denunciarum est, omnia licent in hostem, quæ ad reparationem juris nostri pertinent. Si igitur res, vel personæ, quæ hostis sunt, in nostro territorio inveniuntur, res cedunt occupanti, d. l. 51. personæ autem sunt servi, l. 12 pr. capt. § postl. l. X.
- pr. ff. A. R. D.
- Us habent liberi*] "Scilicet, vulgata, quæ habet fasdo; Haloandrina, quæ habet pado. Conf. Gron. b.
- "Nani taha fato adscribere"] "i. e. fortasse seu casu.
- 2 *Indidem venit*] "Scilicet, quia extra ministerium publicum capitur.
- Aut in eo, quod facere jubentur*] "Tunc

- justu publico prædam capiunt, adeoque præda indubie est publica.
- Quod promissio jure*] "Adeoque non tanquam instrumentum populi, sed suo privato nomine, & jure.
- Aut solo permisso* §c. *statim sibi acquiritur*] "Germ. Wann Partbeyen ausgebrocht werden; quod Auctor apud Italos cererium vocari, ait.
- Capiunt enim non ut ministri*] "i. e., non capiunt in ministerio publico. Vid. §. 10.
- In dimicatione singulari*] "Est enim dimicatio singularis non nisi publico permisso fieri possit, dimicans tamen non agit ut instrumentum populi.
- In liberis, & injussis*] "Adeoque ubi non nomine, & jure populi res capiuntur, *Correriam vocant*] "A currere, sive ab excursionibus: quod Galli vocant faire des courses, ou aller en parti. Germ. auf Partbey ausgehen.
- A busino*] "Italis enim il busino est illa præda, quæ post confectum ordinatum obtema victoria capitur. Vid. Grammat. Dec. Neap. dec. 71 n. 18.

A D §. XIII.

- TALIA* §c.] "Scilicet, res mobiles extra ministerium publicum capte.
- Ut id juris gentium sit ante omnem ea de re legem civilem*] "Sensus est, quod leges civiles hoc jus Gentium (quo res ejusmodi cedunt capientibus) mutare, & statuere possint ut fisco inferantur. At toties dictum est, non dari jus gentium. Dictum quoque est, prædam ipso nature jure cedere capienti, adeoque singulis, si suo jure capiunt; populo, si ejus nomine, & jure, res capiuntur.
- Et dominium singulorum antevertere*] "Eoque jus singulis jure gentium questum auferre.
- Sicut multis in locis de feris, & avibus factum videmus*] "Has enim jure Gentium cedere occupanti, jure civili autem fisco adscribi, dixit supra L. 2. c. 2. §. 5. c. 3. §. 5. c. 8. §. 1. § 5.
- Sic enim introduci etiam lege potest*] "Princeps jus a natura questum ob utilitatem publicam auferre subsidis potest.
- Adoque & statuere potest, ut res hostiles non cedant occupanti.*

A D §. XIV.

De his, quæ quis alibi bellico capis, alia ratio est.] "Quia in ministerio publico capiuntur. Vid. supra §. 12. n. 1.

Ibi enim singuli Reipublica personam sustinent.] "Adeoque sunt instrumentum reipublicæ, ejusque jure, & nomine agunt. Per eos populus.] "Quia singuli sunt instrumenta populi, cui proinde tanquam causæ omnia acquirunt.

Si lex civilis.] "Si lege statuitur ut præda exercitui, Diis, &c. acquiratur.

Ut possessionem, ita & dominium nascitur.] "Id jure gentium in bello saltem Tolenni, & quidem quoad effectus externos obtinere, Auctor putat. Nos id juris naturæ esse, probavimus.

Et id in quos vult transfert.] "Ex quo enim dominus factus est, pro lubitu de sua disponere potest.

Quod quia directe pugnat cum vulgari opinione.] "Quasi primo, ac jure ipso capta fiant singulorum, atque duos ultimum, qui inter milites distribuatur. Vid. §. 8.

Ex nobilium populorum exemplis.] "Unde apparebit, prædam actu bellico, & publico captam cessisse Principi, qui vel fisco eam inferre jubeat, vel militibus distribuere. Nos rationibus naturæ id modo probavimus.

Omnia jam divisa.] "In bello sociali enim præda inter socios dividitur.

Partim ut totum Græciæ eo tempore princeps.] "Immo nullum jus in Græciæ provinciæ habuit; quælibet civitas suo jure, suisque legibus utebatur.

Atque ita populi gerens vicem.] "Cum Græciæ populi liberi fuerint, nec Agamemnoni ullum imperium in eos competierit, verum non est, eum, vicem populi Græciæ gessisse.

Quo jure ipse, sed cum senatu, prædam dividebat.] "Dividebat prædam non ut populi gerens vicem, sed ut caput foederis, adhibito consilio omnium civitatum Græcarum.

Partim ut munera suscipiens imperatorio.] "Ex præto, tanquam foederis caput.

Partim ceteris, majorem.] "Propter dignitatem, & in pensionem laborum.

De consilio publico.] "Adeoque consensu civitatum, quarum intererat.

Phœnix, & Ulysses.] "Duces igitur Græciæ asservabant prædam, quæ proinde non dependebat ab arbitrio Agamemnonis.

Prædam Marathoniam afferent Aristides.] "Quæ sociarum civitatum nomine, & jure capta fuit.

Ne quis de præda privatim quicquam toleret.] "Quia jure, & nomine civitatum Græciæ capta erat.

Pro populorum meritis.] "Ad mensuram auxiliorum, quæ populi socii præstiterunt.

In publicum relata.] "Quia jure civitatis bellum gerebatur. Idem a Timoleonte factum. Corn. Nep. in Tim. c. 1.

Ut in rebus communibus.] "Quæ sorte dirimi solent.

Arbitrium ejus dividenda penes Imperatores.] "Immo penes summam potestatem, cujus jure bellum geritur.

Ut intelligat, jure acquirendi domini in captura sola non fuisse.] "Et rem non factam fuisse capientium, nisi Imperatoris consensu.

Ad Cyrum.] "Xenoph. Inst. l. 4. n. 99; & 109. l. 7. n. 184. & n. 193.

Ad Alexandrum.] "Curt. l. 6. c. 2. & l. 4. c. 14.

Commissi.] "Ubi tres annulorum modii capti fuerunt.

Romani ceteris præstiterunt.] "De præstantia Romanæ militiæ vide l. 3. c. 21. §. 2. n. 1.

Non nihil ad invidiam.] "Similiter Appianus Claudius consuevit, prædam Vejentinam in ærarium esse redigendam. Liv. l. 5. c. 20.

A D §. XV.

Auctor ait, populum quidem dominum prædæ fuisse si actu bellico capta fuisse, Imperatores autem arbitrium habuisse eam distribuendi. At hoc arbitrium ipsis non competit nisi ex mandato populi expresso, vel tacito. Tacite autem mandatum videtur, si v. g. stipendium militibus non solvitur; tunc enim stipendium loco pars prædæ tribui militibus potest, Appian. bell. pun. n. 7. n. 12: vel si singulari militum virtute victoria repor-

H ; tata

"tata est, aut Dux intra fines administrat-
tionis de praeda disponit. In dubio ma-
gis est ut populi consensus expectetur.

*Sed tale, ut altius sui rationem populo
deberent*] "Hinc dispici Imperatores ideo
in jus vocatos, & de peculatu accusatos,
legimus.

Et in his tamen] "i. e. in deditis: hi
enim per dedicationem in jus populi victo-
ris transeunt; qui proinde solus dispone-
re de deditis potest.

Mos deferbat Imperatoribus] "Intra fines
administrationis. Exempla distributæ
ab Imperatoribus prædæ vide apud Livium
l. 7. c. 37. l. 8. c. 36. l. 21. c. 11.

Ab omni suspitione] "Vel avaritiæ, vel
quod militum captares benevolentiam.
Apud Livium duplex allegatur ratio:
1. ne ex malignitate prædæ partitæ mili-
tum iram: 2. ne invidiam apud Patres
ex prodiga largitione caperent. Liv. l. 5.
c. 20.

Et qui retinebant] "i. e. in milites non
distribuebant.

Proat religioni] "Diis enim aliquando
offerebatur præda. Vid. infra ad §. seq. n. 2.
rubr. penult.

Fama] "Si in ærarium referabatur §. seq.
Ambitioni] "Si militibus relinquebatur.
Vid. §. 17.

A D §. XVI.

Qui sanctissimi] "i. e. ab omni ambitio-
ne, vel avaritia alieni.

A questore populi] "Officium horum
questorum, qui comitari Imperatores in
bello solebant, describit Alexand. ab Alex.
Gen. di. l. 2. c. 2. Huncque fuisse
antiquissimum morem, ex Dionysio didi-
cimus. Vid. supra §. 14. n. 4.

Manubiarum nomine] "Gellius l. 13. c.
24. Aliud omnino præda est, ut in libris
verum, verborumque veterum scriptum
est; aliud manubia. Nam præda dicitur
ipsa corpora verum, quæ capta sunt; ma-
nubia vero appellata sunt pecunia a qua-
stare ex venditione prædæ redacta. Test. b.

*Atque id antiquis, & melioribus tempo-
ribus*] "Quæ juri naturali magis conve-
niant.

De questoribus] "Qui jure populi ven-
debant.

Sine questore] "Forte quod questor non
adisset.

Quantum ducum quinque] "Cum in præ-
cedentibus dictum sit, prædam virtute
bellici captem esse populi, indeque Du-
cum officium fuisse cum inferre ærario,
frustra hanc in rem cumulatentur exem-
pla.

Interdum militibus] "Vid. §. 17.

Interdum & aliis] §. 19. seq.

Diis aut rei ipsa data] "Vid. Alex. ab

Alex. l. 3. c. 22. p. 408.

*Ut spolia, quæ Romulus Jovi Feretrio
suspensis*] "Similia vido apud Liv. l. 10.
c. 29; & mox c. 46. Conf. Alex. ab
Alex. l. 5. c. 24.

A D §. XVII.

Ambitiosum] "Periculosum liberta-
ti Romanæ.

Dividitur, aut diripitur] "Prius fit per
Duces, qui juxta merita, vel stipendia
singulorum prædam distribuunt: poste-
rius fit, ubi singulis capere, capraque sibi
servare permittitur.

Aut ratione stipendiorum] "Aut pro sti-
pendiis debitis, aut juxta proportionem
stipendiorum.

Appius Claudius] "Mens Claudii fuit,
conferendam esse prædam in pretia, unde
stipendia militi solvantur, ut eo minus
tributi plebs solveret. Liv. 5. 20.

Partem exercitus alteram] "Aliquando
de singulis manipulis fecernebatur nume-
rus; aliquando totus dividebatur exerci-
tus, ita ut pars altera in armis esset ad
omnes casus præveniendos, altera autem
per domos, & urbes mitteretur.

Etiā bis, qui castra servarent] "Quia
victoria non ex solo actu æstimatur, quo
capitur res, sed ex toto negotio; quo
pertinet securitas castrorum, &c. Livius
l. 4. c. 39. ait, capta urbe Anxur Fa-
bium abstinuisse a præda, donec collegæ,
quos ad destinandos Volcos populatum
miserat, venissent: Ab illis quoque exer-
citibus captum Anxur didicimus esse, qui
ceteros Volcos a prædatione loci aver-
tissent.

Davidi] "Victis Amalecitis. Sic Ruben
& Gad moniti sunt ut prædam cum re-
lictis domi fratribus, qui patriam inte-

rim defendebant, partituntur. Jof. 22. v. 8.
Quique per valetudinem] Adeoque
per quos non stetit, quo minus pugna-
rent.

Aus delegata ministeria] Qui ad ob-
servandas, aut defendendas certas statio-
nes durante praelio abesse possunt.

Sed redacta inde pecunia] Vid. §. 16.
num. 1.

Proportionem hanc invenio] Id meri ar-
bitrii est. Apud Livium l. 10. c. 46. mi-
litiis ex præda centeni bini asses, & al-
terum tantum centurionibus, atque equi-
tibus tributum est. Apud Curtium ex pec-
unia Babyloniarum Macedonibus equitibus
sexcenti denarii tributi; peregrinus eques
quingenos accipit; duoenis pedestritum ita-
pendium mensum est. Curt. c. 1.

Meritorium] Vid. n. præced. quorum ni-
mirum virtus eminebat præ aliis.

A Posthonio] Vid. Gron. h. Ita Aga-
memnon Achilli offert navem plenam æ-
ris & auri, & viginti mulieres, quæ præ-
cipua de præda. Vid. supr. §. 15. n. 2.

Præcipuum sibi accipere quantum vellet]
Ita Bibliotheca instructa relicta Ellexio
in prædam concessit. Camd. Vit. Elif. p. 4.

Laudatioribus illi] Vide supra §. 16. n. 1
Ipse se facere, aiebat] Dioneysius Hali-
carnass. l. 4.

Pompejus] Conf. supra. §. 16. n. 1.

Es absentium] Qui scilicet castra ser-
vabant, quique per valetudinem, aut de-
legata ministeria, aberant. Vid. supr. n.
1. in f.

Præsentium] In conflictu.

Minutius exercitum] Vid. Gron. b. Ra-
tionem cur consularem exercitum exclu-
deret, hanc allegat Dictator: Carebis
præda parte miles ex eo hoste, cui prop-
ter prædæ fuit; & tu L. Minuci, donec cou-
sularum animum incipias habere, Legatus
bis legonibus præris. Liv. l. 3. c. 29. Ni-
mirum, castra sua ab hoste circumdari
passus est Minucius, Liv. l. 3. c. 19; ab
hac oblatione cum liberavit Cincinnatus,
ibid. Unde prædæ partem nulla ratione
petere poterat exercitus obsessus, qui
præterea in memoriam beneficii, i. e. li-
berationis, coronam auream dictatori de-
crevit. Liv. l. 3. c. 19.

A gestorem infamiatione] Supponitur,
largitiones factas esse fortissimis. L. 36.
§. 1. c. de donat. Tuus enim est pars ad-
ministratio.

In calumniam passus] Quasi ad concili-
andos militum animos prædam divise-
rit, vid. Gell. l. 4. c. 20. & Liv. l. 5. c.
20; vel quod e publico liberales sint.
Appium Claudium in Senatu similem lar-
gitionem arguisse, ut novam prodigam,
& inconsultam, Auctor pr. b. §. dixit.

A D §. XVIII.

Venio ad direptionem] Nam præda
militi concessa ab Imperatoribus aut divi-
ditur, aut diripitur. §. 17. n. 1.

Ea militi concessa] Immo urbs occupata
diripi, & depredari nequit, quia ex quo
occupata est, desinit esse hostis, nec am-
plius resistit juri nostro. Contrario imperio
in eam nobis questum est, non dominium
in singula, aut in res singulorum. Urbs
desinit esse libera, at singuli non sunt ser-
vi; victor ergo cum victis agit tanquam
subditis, non vi, sed jure. Sane, in vitia
Cæsaris refertur, quod oppida quedam,
quæ se submitterent, hostiliter diriperit,
sepius ob prædam magis, quam ob delictum.
Suet. in Jul. c. 54. Ipse tamen alibi
providit, ne militum introitu, & nocturni
temporis licentia oppidum diriperetur.
Cass. Bell. Civ. l. 1.

Exc. 1º. si propter delictum victor illam
depredandam concedat, ut in urbe Capua
apud Livium, l. 26. c. 16: idque fieri jure
posse, ait Suetonius d. c. 54: 2º si vi,
& praelio occupata sit: vel 3º in expeditione
difficili ad animandos milites.

Additio

Nostram sententiam de jure capiendi,
& vastandi res hostiles, exposuimus supra
c. 5. §. 1. & in præced. §. 1.

Diu inhibuit] Periculosa enim est ni-
mis illa ad prædam festinatio, ut ex exem-
plis Livii l. 3. c. 3. l. 8. c. 39. appareat.
Cujus præda festio non veniens], Conf.
Gron. b. Alia exempla urbium diripiarum
vide apud Appian. bell. Mithr. n. 195;
& Curtium l. 7. Liv. l. 26. c. 30.

Qui morem hunc improbant] Ut impro-
bat Croesus cum Cyro contendens apud
Xenoph. Just. 7. p. 193. Vid. Suetonius
in Jul. c. 54.

Xenophontem] L. 7. c. 2. Verba lati-
na sunt: in direptione. sat scio, ignavos
majorem partem laturos.

Quod impediri non posset] Contingit
id

„ id ex furore militum , quem dissimulare
 „ sepius prudentia est. Conf. *Titus*. pag.
 „ 667.

A D §. XIX.

Quod dixi] „ *Supra* §. 16. n. 2.
 „ Qui tributionem ad bellum contulerant]
 „ Exemplum est in occupata Vejorum ur-
 „ be : ubi omnes Romani cives ex ea ra-
 „ tione ad prædam vocati sunt. *Liv.* l. 5.
 „ cap. 20.
 „ *Ludos quoque*] „ *Vid. Gron. b. Exempla*
 „ *vide apud Liv.* l. 6. c. 42. & l. 7. c. 11.
 „ & l. 4. c. 27.

A D §. XX.

Auctor ait, in in eodem sepius bel-
 „ lo prædæ distributionem variatam fuisse,
 „ ita ut Camillus decimam Diis, occupa-
 „ tis Fallicis vero maximam partem que-
 „ stori dederit. Manlius quoque aliquando
 „ prædam vendidit, & hîco intulit, ali-
 „ quando militibus concessit. Cæterum, Au-
 „ ctor ait, prædæ genera tria esse : homi-
 „ nes, arma, & pecuniam.
 „ *Aliter, atque aliter usurpatum*] „ Ita ut
 „ in uno bello præda Diis dicata, in altero
 „ in fiscum relata, vel militibus concessa sit.
 „ *Sed eodem bello eadem præda* &c.] „ Ita
 „ ut pars Duci, pars fisco, pars militibus,
 „ pars Diis &c. tributa fuerit.
 „ *Aut reman generibus distinctis*] „ Ita ut ho-
 „ mines Duci, arma militibus, argen-
 „ tum fisco quaereretur. Res enim meri ar-
 „ bitrii erat.
 „ *Apollini*] „ Similia exempla vide *supra*
 „ §. 16. n. 2 ; & apud *Flor.* l. 12. *Liv.*
 „ §. 21. & 4. 21. *Val. Max.* §. 6. n. 8.
 „ *Just.* 20. 3. *Cæs. Bell. Gall.* l. 6. *Plut. in*
 „ *Flaminio, Alex. ab Alex. Gen. dier.* 3.
 „ 22. pag. 408.
 „ *Ab Hebræis*] „ *Vide supra* §. 1. n. 1. *Conf.*
 „ *Nicom.* 31. v. 28. & 30. *seq.*
 „ *Sed* & *urbem, & agros venire*] „ *Liv.*
 „ l. 5. c. 19. Apud Hebræos res soli non
 „ sub voto comprehendebantur, quia Levi-
 „ tæ nihil, quod ad immobilia pertinebat,
 „ possidere poterant.
 „ *Genera, in qua præda dividi potest, sunt*
 „ *hæc*] „ Quæ totidem fere verbis recensens
 „ *Nicom.* 31. v. 20. *Vestimenta, vna, &*

„ quicquid in utensilia præparatum, aurum,
 „ argentum, æs, ferrum, plumbum, stan-
 „ num, homines, & arma.
 „ *Asia, & spolia*] „ i. e. captivos, & ar-
 „ menta.
 „ *Ipse deserit*] „ *Vid. §. 16. n. 1.*
 „ *Cum cetera, ut quam aquissima esset*] „
 „ Proportionem vide *supra* §. 17. n. 2.

A D §. XXI.

Auctor igitur concludit, prædam actu
 „ bellico captam non esse singulorum, sed
 „ populi. Addit, Imperatores, licet eis
 „ prædæ dispensandæ arbitrium aliquando
 „ concessum fuerit, rationes tamen populo
 „ reddere debuisse : unde sepius ideo ac-
 „ cusatos, quin & milites hoc surreptam
 „ prædam peculatus reos factos fuisse.
 „ *Prædam fuisse Populi Romani* &c. *Ca.* r
 „ *jus jure, & nomine bellum gerebatur :*
 „ adeoque cujus negotium erat.
 „ *Arbitrium aliquod Imperatoribus* &c.]
 „ *Intra fines scil. administrationis ; tunc eni-*
 „ *tacite illud arbitrium concessum videtur.*
 „ *Peculatus iudicio*] „ Is enim, qui præ-
 „ dam ab hostibus captam furripuit, apud
 „ Romanos lege peculatus tenebatur, *l. ff.*
 „ *ad L. Jul. de pecul. ibique Goth.*
 „ *Sed* & *militis peculatus*] „ Quia revera ;
 „ pecuniam publicam furripiunt.
 „ *Formula perjurandi*] „ Quo milites ju-
 „ rabant, se in exercitu, decemque millia
 „ passuum prope, furtum non facturos, &c.
 „ sed intra triduum se professuros quicquid
 „ invenerint, vel furripuerint, sine dolo ma-
 „ lo. *Gell.* l. 16. c. 4. *Conf. Liv.* 3. 20. l. 10.
 „ c. 38. l. 22. c. 38. *Frontin.* 4. 1. *Alex.*
 „ *ab Alex.* 6. 18. *Ferd. III. Kriegart.* 21.
 „ *item Maxim.* l. art. 10.
 „ *Modestinus*] „ *L. p. ad l. Jul. pecul. Lo-*
 „ *quitur nimirum de eo, qui prædam actu*
 „ *bellico, & publico captam furripit.*
 „ *Ut juri interpretes moneret*] „ *Idem lo-*
 „ *quuntur de captura, quæ fit a singulis :*
 „ *hæc omnino acquiruntur capienti ; etiam*
 „ *naturali ratione ; fœcus si publica aucto-*
 „ *ritate res hostiles capiuntur.*
 „ *Peculatus non esse nisi in re publica*]
 „ §. 9. *Inst. de publ. jud.* l. 9. §. 1. l. 4. *pr.*
 „ *L. Jul. pecul.*
 „ *Semota lege civitatis*] „ Adeoque inspecta sola
 „ ratione joris gentium voluntarii. At tale jus
 „ gentium non dari, sepius dictum est.

Et

Et primo] Immo primo, & directo per
actus belli privatos singulis acquiritur,
quia suo jure, & nomine, non tanquam
instrumentum, capiunt. Vid. supra §. 10.
§. 12.

Populi, aut regis bellum gerentis fieri] Si
jure, & nomine populi capiuntur, quia
singuli saltem sunt instrumentum. Vid. §.
9. 10. §. 14.

A D §. XXII.

1 QUITA de rebus nondum actu questis
lex ad utilitatem publicam potest imperare]
i. e. quia populus de jure suo prædæ pro
lubitu disponere, eamque ante victoriam
tum Ducibus, tum militibus promittere
potest. Et hoc est, quod Auctor passim
asserit, legem civilem posse dominium
antevertere.

Sive lex illa lex populi est, sive regis]
Populus enim in statu populari, rex vero
in statu regio jus leges ferendi habet.

Ut apud Romanos] Nam etiam sub
Cæsaribus, & Augustis, status fuit popu-
laris. Vid. supra L. 1. c. 3. §. 8. lit. X.

Ut apud Hebræos] Ubi itidem quicquid
singuli auri, & argenti rapuerant, id suum
erat. Num. 31. v. 53. Reliqua præda pub-
lice capta dividebatur inter pugnantes,
relicta quinquagesima parte Levitis. Num.
31. v. 26. §. 27. Deut. 20. v. 14.

Sub legis autem nomine] Consuetudo
enim est lex tacita populi. L. 32. §. Le-
gibus l. 35. l. 40. End.

Alterum illud] Scilicet, quod primo,
sive directe præda sit populi.

Res alia, ita §. prædam posse à populo
alio concedi] Cum enim jus ejus sit, po-
test id omnino alii permittere.

Post acquisitionem] Ubi præda jam in
populi potestatem, & custodiam est redacta.

Sed §. ante eam] Tunc enim tacita
inest conditio si capta fuerit.

Subsecuta captura conjunguntur actiones
brevis moris] Rectius, conditio, sub qua
præda promissa est, existit.

Us loquentes Jurisconsulti] JCi nullibi
ita loquuntur. Traditio enim brevis ma-
nus, de qua JCi loquuntur, huc plane
non pertinet.

Sed §. in genere] Ut nemo excludatur,
nec senes &c.

Temporibus Maccabæis] Ut gratias
Tom. IV.

agerent Deo, quod hostes in Judeorum
manus dedisset. Maccab. 8. v. 27. 28.
§. 30.

Neque semper mera donatio est] i. e. non 2
semper ex mera liberalitate fit.

Sed interdum contractus] Si ea lege
subditi armant: quo pertinent die Caspers.
Solutio ejus, quod debetur] Forte loco
stipendiū militibus debiti. Vide supra §.
17. Exemplum est apud Appian. de bell.
Pun. mon. 7.

Aut remuneratio ob damna] Vid. sup.
§. 19.

Nulla stipendiū] Uti de Parthis, &
Bristannis testatur Alex. ab Alex. l. 6. c.
22. Quod & de Romanis ante Cincinna-
tum traditur, is enim primus ex publico
stipendia solvi jussit. Liv. l. 3. c. 19. §. 20.

Nam ex his causis] Superflua hæc tota
tractatio est. Cum enim præda publice
capta sit populi, is pro lubitu eam di-
stribuere potest.

A D §. XXIII.

TACITA consuetudine ubique ferme in-
ductum] Talis tacita consuetudo nullibi
inducta apparet, neque gentes ex illa
obligantur.

Ut sua faciant qua capiunt, aut socii]
Immo quæ publice capiuntur, sunt popu-
li, cujus causam socii defendunt. Hi enim
suo jure bellum non gerunt; adeoque nec
ulla utilitas ex illo bello ad eos pertinere
potest.

Ratio in sociis est evidens] Queritur, si
plures sunt, qui simul militant, cujus sit
præda? Resp. ejus, quoque causa militator.
Si proinde uni saltem injuria facta, eoque
unum bellum, casusque unus fit, omnis
præda ad illum solum pertinet. Socii enim,
qui eandem causam defendunt, sunt saltem
instrumentum agentis; uti ergo actio, ita
& actionis commodum non est instrumenti,
sed causæ. Atque hæc causa sola jus belli
habet, & dominus belli dicitur is solus, cu-
jus causa est. R. Imp. 1541. §. 54. Conf.
Flor. l. 1. c. 18. pr.

At si eadem injuria pluribus communis
est, communis quoque erit præda; idque
disputatum fuit inter successores Alexandri.
Ptolemæus enim, & Cassander legionem mi-
serunt Antigono, indeque prætendebant ut
pecunia in præda capta, provincieque, di-
viderem.

videretur : & merito Ptolemæus indignatus esse traditur, quod Antigonus devictis divulsæ factionis ducibus solus communis victoriæ præmiis contempnisset. *Iust. l. 15. c. 2. Appian. bell. Syr. p. 121.* Equidem prætexebat Antigonus, suo periculo bellum gestum esse, sed mile : non enim quaeritur, cujus periculum bellum gestum sit, (ita enim semper militibus præda deberetur) sed cujus causa. Unde & eventus belli contra eum decidit. *Iust. l. 15. c. 3.* Quinquam hi ipsi victores postea inter se occasione prædæ certaverint. *Ibid.*

Si vero plures sunt, quibus injuria ferissimè facta est, tunc unusquisque læsus injuriam sibi illatam vindicat : adeoque plures causæ, pluraque bella sunt, etsi forte archilissimo societatis vinculo inter se ad vindicandas injurias jungantur. Ita in bello anno 1688. irachato Germani, Angli, Belgæ, & Hispani socii fuere belli; at quique propriam defendit injuriam. Ita in bello Turcico anno 1698. finito Imperator, Poloni, & Veneti sociæ bellum gessere, & quilibet eorum ob separatam injuriam. Pariter in bello initio hujus seculi gesto Angli, Belgæ, & Germani contra Gallos simul, sed quilibet ex separata causa, gesserunt bellum; adeoque prædam quoque sibi ceperunt, vel eam juxta foederis legem distribuerunt.

Atque ex his quoque decidendum est, ad quemnam onus belli pertineat? & similiter dicendum, pertinere ad eum, cujus causa est; adeoque si causa unius est, ad eum solum; si eadem causa communis est plurium, ad omnes pro rata; si cujusque propria causa est, ad quemcunque eorum, de cujus causa agitur.

Cæterum, præterea circa socios belli notandum est, quod si socius recipiat rem ab hoste communis mihi ubi am, ea mihi restitui jure possiminii debeat. *V. d. c. 9. §. 9.*

Ad id.

„Tota res dependet a fiedere. Si socius „suis sumptibus alteri auxilia promissit, hic „nihil ei stipendii loco solvere tenetur : „si de certa mercede convenit, ea sola „debetur, adeoque prædæ partem neutro „casu sibi arrogare potest : si plane nihil „dictum est de stipendio, sumtus erogare „tenetur is, qui socii opera utitur. *V. d. „supr. l. 2 c. 16. §. 12. u. 3.* Prædam igitur socii semper in ministerio publico capiunt.

Gratis præstari vix solet] „d. c. 15. §. 12. *In oratoribus*] „i. c. advocatis. Nemi enim gratis operam meam præstare teneor, „nec alius jus in meas actiones habet.

Quia hæc ipsa opera, semperque] Immo „vera ratio est, quod ego in medicis, & ad „vocati operas nullum jus habeam, adeo „que cum his utor, & illi operam meam „nisi dato honorario præstare soleant, estimationem actionis solvere teneor, quæ „cum natura certo definita non sit, à „dice determinari debet, & apud Romanos „nos extraordinaria cognitione determinari „solebat. *Tot. tit. ff. de extraord. cogn.*

Credibile ergo est] „Jus naturæ non oritur ex eo, quod creibile est, sed de „quo certo constat. Præterea dictum jam „est, sociis, qui alienam causam defendunt, jus prædæ non competere.

Nisi causa alia appareat, puta aut beneficentia vera, aut contractum antecedens] „Si scilicet appareat, socium gratis opem „ferre voluisse, vel in pactum fidei. Num „socius pro lubitu de sua opera disponere „potest.

A D §. XXIV.

Quia hi operam suam civitati debent] „Cives enim dum in societatem civilem „coeunt, ea intentione id faciunt, ut civitatem operis, & opibus defendere velint. *Liv. l. 4 c. 60.*

Ubi non omnes, sed aique militum, his ipsi a corpore civitatis retributio debetur] „Quia omnes cives æqualiter, adeoque „non unus præ altero, civitatem defendere tenentur.

In cuius retributionis certa locus spectanda totius, aut partii incerta, &c. conceditur] „Hoc dependet ab arbitrio viciis, „si præda in ministerio publico capta est.

De sociis exemplum est] „In allegatis „exemplis ab Auctore b exemplis res patet erat decisa : at quid jure naturæ obtineat, si nihil dictum est, procedenti „§. vidimus.

Quæ Populi Romani auspiciis] „Adeoque „ut causa erat Romanorum „Tantum merc den laboris] „Socii enim „suis, Anni, Eschol, & Mamte, voluit „pontes suos tribuit. *Gen. 13. u. 24.*

His, qui in provincia stierunt] „Vide „Num 31. v. 26. & 27. 30. 36. 42. & 43. „Dent.

„Dent. 20. v. 14. Simile exemplum est in
 „tribubus Ruben, & Gad, quibus iussit Jo-
 „sue dividere prædam cum eis, qui civi-
 „tatem interim defendebant. Jof. 22. v. 8.
 „*Prædam privatim erantam*] „Idem quo-
 „que apud Hebræos obtinuit. Num. 31. v. 33.
 „*Eximia quadant*] „De quo vide §. 17.

4 „*At que publica hostium &c. fuerant, exentia erant tunc licentia*] „Et populo re-
 „servata.

„*Vidit regis coronam regi imponebant*] Nam
 „victo rege Ammonitarum diadema regis
 „impositum est super caput David. 2. Sam.
 „12. v. 30.

„*Eidemque assignabant*] „Apud Hebræos
 „jus prædæ tale erat: Thesauri regum regi
 „cedebant; de cæteris altera pars eidem,
 „altera singulis militibus, & impedimento-
 „rum custodibus. Selden. d. l. p. 785. &
 „787.

„*Acquæ erant publica*] „Quia ab exer-
 „citu, adeoque jure publico capiebantur.
 „Σελὴν αὐτῶν, quæ durante certamine eripi-
 „untur hosti] „Hæc enim privati eripiuntur
 „a privatæ.

„*Quod discrimen &c. aliis gentibus nonnul-
 „lis placuit*] „Jure naturæ quid obtineat,
 „vidimus supra.

5 „*Non tantum fuisse concessum*] „Diximus,
 „prædam jure Romano capientibus cessisse:
 „adeoque populo, si populus per exercitum
 „cepit; privati vero, si privati ceperunt.
 „Supra] „§. 12. §. 13. n. 4. §. 14. §.
 „15. §. 16. 17. 21.

„*Indulgeri capite militi in bellis civilibus*]
 „Iti quicquid agitur, mera injuria est; adeo-
 „que jus prædæ inde decidi non potest
 „*Militi dari diripiendæ*] „Res arbitrii id erat
 „et ad conciliandos militum animos id fa-
 „ctum.

6 „*Præda manus impedire*] „Quo minus
 „apti reddebantur milites ad resistendum.
 „*Plurimus sæpe victorias corrumpit*] „Exem-
 „pla vide apud Curt. c. 1. Læo. 3. 2. Mar-
 „cell. 23. 15. Titian. l. 2c. p. 473. & l.
 „31. p. 677.

„*Parta victoria cuncta ipsi cessura*] „Si-
 „milis Alexander profert apud Curt. 4. 15.

7 „*Pilagium*] „Gallis pillage.
 „*Et eo comprehendunt*] „Id meri juris
 „civilis est. Conf. Titian. l. 48. p. 990.

8 „*Est &c. ubi opera*] „Præda populi est,
 „qui distribuere eam in milites potest pro

„lubitu; quæ res meræ prudentiæ est.
 „*Ut apud Italos*] „Id pariter meri juris
 „civilis est.

„*Qui suo periculo, ac summo bellum mi-
 „nistrauit, non totam prædam auferant*]
 „v. g. die Caspers, quibus sub conditio-
 „ne certam portionem hisco inferendi præ-
 „da conceditur.

„*Ut in direptionibus oppidorum, & fra-
 „ctis*] „Dependet hoc a lege superioris bel-
 „lum gerentis.

„*In excursibus*] „Dicitur d'e Parthey.
 „Gönger.

„*Communio fiant*] „Non singulorum ca-
 „pientium: ea enim intentione coeunt, ut
 „prædam communiter agerent.

„*Inter ipsos pro dignitatis ratione*] „Præ-
 „cipuum enim accipere solet is qui reli-
 „quis præest. Vid. Supr. §. 17. n. 3.

A D. §. X X V.

„AUCTOR postquam varios gentium
 „circa prædæ distributionem mores expo-
 „suit, usum hujus rei in eo ponit, quod
 „si controversia quædam oriatür apud me-
 „dios de re bello capta, addici debeat res
 „juxta mores, & leges ejus, qui cepit. Si
 „tales mores non probantur, rem decidi
 „debere, ait, juxta leges juris gentium
 „voluntarii.

„At si dicendum quod res est, negamus,
 „1. si inter hostes ipsos de præda lis sit,
 „controversias tales apud medios decidi
 „posse: cum enim medii utriusque factum
 „pro jure habeant, rem in eo statu relin-
 „quere debent, quod fuit cum ad eorum
 „fines perveniret, live ei favcant mores,
 „et leges, five non; medii enim hæc
 „non sunt judices competentes. Unde
 „2. constat, verum non esse, quod si
 „tales leges non probentur, medii rem
 „decidere debeant ex jure gentium volun-
 „tario: præterea enim quod tale jus gen-
 „tium voluntarium non existat, dictum
 „jam est, medios de actu extra eorum ter-
 „ritorium inter duas summæ potestates ge-
 „sto judicium ferre non posse; adeoque res
 „manet in eo statu, quod fuit cum in ter-
 „ritorium deferrebat.

„*Hæc autem*] „Quæ de moribus locorum
 „allegata sunt.

„*Bello non permixtum*] „Adeoque me-
 „dium inter utramque partem.

Controversia oritur de re bello capta]
 „ Nimirum, circa ejus divisionem.

Cui favent leges, aut mores populi etc.]

„ Si proinde leges populi arbitrium concedunt Imperatori, §. 15, vel prædam rederunt ad ærarium, §. 16, vel eam dividunt militi, §. 17, aut aliis concedunt, §. 18. §. 19. & c. mediis juxta illas leges, ex hypothesi Auctoris pronunciare debent.

Quod si ejus nihil probetur] „ i. e. si legibus, & moribus populi, a cujus partibus res capta est, de divisione prædæ nihil statutum est.

Ex jure gentium communi rem ipsi populo adjudicantur] „ Omnia, quæ h. §. continentur, gratis dicuntur. Nam 1. si de prædæ divisione lis est inter populum, &

„ privatos capientes, mediis judices esse non possunt, etsi præda in eorum territorium delata sit. 2. Negamus, decisionem ex

„ jure gentium communis desumendam esse, quia tale jus gentium non existit. Adeoque 3. ipse populus, a cujus partibus res capitur, causâ cognita judicare debet, an

„ præda in ministerio publico capta sit, an in actu privato. Idque 4. non jure gentium voluntario, sed ipso naturæ jure

„ statutum esse, vidimus *supra* §. 10. *seq.*

Si modo ea res in actu bellico capta est]

„ Nam si in actu privato capitur, præda cedit capienti naturali quoque jure. *Vid. supra* §. 12.

Ex his, quæ dicta jam ante a nobis sunt]

„ Scilicet de variis legibus civilibus circa divisionem prædæ.

In eo, quod in judicium deduci potest, nihil valere jure belli] „ Auctor ideo hoc

„ axioma verum non esse, putat, quia præda jure belli capta in judicium deduci potest: judicem enim ex communi gentium jure causam decidere debere, dixit. *Vid. not. ab hac retro tertiam.*

Nec armis erepta nisi armis posse retineri]

„ Neque hoc axioma Auctor approbat, quia præda armis erepta apud medios non armis, sed judicio retinetur. Diximus, totam hanc questionem parum utilitatis

„ habere.

AD §. XXVI.

„ ET SI apud hostes reperiantur, capient non sunt] „ Quia non sunt res hostiles.

Nec naturali juri congruit] „ Quia inju-

„ riam non fecere domini, ad quos res illæ pertinent, nec injuriam ejus, qui bellum gerit, defendunt

Nec jure gentium] „ Tale non dari, toties dictum est.

In illis rebus jam habuit hostis] „ Tunc enim hæc jura sunt hostilia, eoque hosti eripi possunt.

Servatus] „ Prescripti, &c.

Id quo minus capientibus acquiritur] „ Jus enim hoc ad hostem pertinet, quem spoliare licet.

An extra territorium] „ Hoc dependet a questione, an extra territorium utriusque partis bellum gerentes lædere liceat hostem? Quam *supra* L. 3. c. 4. §. 8. examinavimus.

Quod est de rebus, est de personis] „ Nimirum, an in terra media personam, &

„ rem hostis capere liceat.

Jus solum Gentium] „ Frustra hoc respicitur, cum tale jus non existat.

Ubique velle interfici] „ Quod refutavimus d. c. 4. §. 8.

Potest lege sua prohibere ne id fiat] „ Immo si jure naturæ, vel gentium, liceret res

„ hostiles in terris mediorum capere, jus hoc natura quælitum auterri ab aliis populis non posset. Vera igitur ratio, cur res

„ hostiles capi in terra media non possint, hæc est, quod bellum gerentes in terris

„ mediorum privati sint, & imperio, ac judicio Pacati subint, indeque nihil vi

„ agere possint. Hostes igitur invicem vim sibi inferre in terra media non possunt,

„ non quia pacatus id lege sua prohibuit, sed ex ipsa lege naturæ.

Et si contra legem factum sit] „ Diximus, injuriam fieri ipso naturæ jure.

De eo tanquam de delicto poscere] „ Dominus igitur territorii de violata jurisdictione queri, & injuriam sibi hoc actu

„ illatam bello vindicare potest. Immo ipse hostis, qui in alieno territorio tutus esse

„ debet, de injuria queri potest, & hæc injuria pertinet ad causas subnascentes,

„ de quibus Auctor egit *supra* c. 3. §. 1. u. 3. Conf. *inf.* c. 13. §. 3. u. 1.

Simile est] „ Feram capere quilibet jure naturæ potest, captamque suam facit.

„ At si dominus fundi ingressum prohibuerit, injuriarum ei tenetur capiens, non quod feram occupavit, id enim jure suo

„ facere potuit, sed quod ingressus sit fundum

„dum alienum invito domino. *Vid. supra*
„L. 2. c. 2. §. 1.

Hoc exemplum male applicatur ad casum
„presentem, ubi hostis plane jus occiden-
„di hostem, aut jus capiendi res hostiles
„in alieno territorio non habet: adeoque
„injuriam sibi facit & quod occidat, & quod
„occidat in alieno territorio.

AD §. XXVII

Jus hoc externum acquirendi res bello
„captas ita proprium est belli solennis] „Di-
„ximus, 1. non dari jus gentium; adeo-
„que 2. nec dari bellum, quod jure gen-
„tium certa: solennitates habent, & quod
„capientibus prædæ dominium tribuat quoad
„effectus aliquos externos. Verius 3. est,
„prædæ cedere capientibus, tum privatis,
„tum populo, si ejus nomine capitur; id-
„que naturalis quoque jure.

Ut in aliis bellis] „Scilicet, minus so-
„lemnibus. *Vid. Diff. proam. IX. §. 20.*
„seg. At hæc vere bella non esse, adeo-
„que nec jura belli in illis obtineri, alibi
„dictum est.

Nam in bellis aliis inter externos res non
„acquiruntur vi belli, sed in compensationem
„debiti] „Speciem enim belli minus solen-
„nis Auctor constituit quando minor magi-
„stratus exteris arma infert. *Vid. l. 1. c.*
„3. §. 4. & §. 5. At ibidem notavimus,
„bellum hoc casu esse publicum, si sub
„mandato ejus saltem tacito continetur:
„si non, plane non esse bellum. *Diff. proam.*
„IX. §. 168.

In bellis autem inter civos] „Nam hæc
„quoque dissidia Auctor ad bella minus so-
„lennia refert. *Vid. l. 1. c. 3. §. 4. & 5.*
„Conf. d. *Diff. proam. §. 70. seg.* At hæc
„plane bella non esse, demonstravimus *ibid.*
„§. 166. n. 8.

Nulla sit dominii mutatio, nisi auctoritate
„judicis] „I. e. invito eripi res nisi per
„sententiam judicis non potest. Atque hinc
„finito bello res captæ pristinis dominis
„restitui debent. *Vid. Gron. h. De Arato*
„vide *Grot. l. 1. c. 16. §. 6. Exc. si clau-*
„sula amnestiæ adjecta, l. e. pacto, vel
„lege superioris restituendi obligatio remissa
„sit; de qua vide *infra c. 20. §. 12. Conf.*
„*Diff. proam. IX. §. 125. & Diff. XII.*

CAPUT VII.

De jure in captivos.

- I. Omnes captos bello solenni jure gen-
tium servos fieri.
- II. Et eorum posteror.
- III. In eos quidvis impune fieri.
- IV. Res captorum, etiam incorpora-
les, dominum sequi.
- V. Causa cur id constitutum.

- VI. An ita captis licitum sit fugere?
- VII. An & domino resistere?
- VIII. Im hoc non apud omnes gentes
semper obtinuisse:
- IX. Nec nunc obtinere inter Christianos;
& quid ei sit si interrogatum?

* I. 1. **S**ervi + naturā quidem, id est, citra factum humanum, aut
„primævo naturæ statu, hominum nulli sunt, + ut & alibi di-
„ximus; + quo sensu recte accipi potest + quod a jurisconsultis + dictum est, +
„contra

GROTII.
a Ut & alibi diximus] Libro II, c. XXII. §. 11.

GRONOVII.

1 Contra naturam] Servitutem esse contrariam

illi bono, quod contigit homini beneficio natu-
ræ, & per naturam, id est, liberati; quamvis
id ita ei natura dederit, ut ob justas causas qui-
busdam eripi non vetet; ut sit bonum separabile,
quod peccato, aut fortuna possit amitti.
I 3

G 2 0

contra naturam esse hanc servitutem: ut tamen facto hominis, id est, + patitione, aut delicto, servitus originem acciperet, + iustitiae naturali non repugnat, ^b ut alibi quoque ostendimus.

2. At eo, de quo nunc agimus, + gentium jure aliquanto latius patet servitus, tum quoad personas, + tum quoad effecta. Nam personas si spectamus, + non soli, qui se dedunt, aut servitutem promittunt, pro servis habentur: + sed omnes omnino bello solenni publico capti, + ex quo scilicet intra praesidia perducti sunt; ut ait ^a Pomponius. + Neque delictum requiritur, sed par omnium sors est, + etiam eorum, qui ^b facto suo, + ut diximus, cum bellum repente exortum esset, intra hostium fines deprehenduntur.

^a I. §. 5.
1. D. de
captiv.
^b L. in
bello 12.
D. de capt.
c Cap. 58.

3. Polybius historiarius secundo: ^c τί δ' ἂν παθόντες ἄνθρωποι δόξαν ἀμειψασθαι δέδωκεν; ἡ τυχὸν ἵσως ἴσται τις ἂν παθόντες κατὰ τὴν αὐτὴν ἢ γυναικῶν, ἰσὶ κατεπαλειμένοι; ἀλλὰ τῆς γὰρ τῆς πολεμικῆς ἀντιστασιατικῆς κατὰ τὴν τῶν πολέμων νόμον ἐπίσταται καὶ τίς, inquit, + patiendum his est ut iusta supplicia pendant? dicat forte aliquis, vendendos cum liberis, + uxoribus, quando armis victi sunt. At haec c bellis lege etiam illis ferenda sunt, quia nihil impii commiserunt. Atque eo fit id, quod Philo notat ^d his verbis: πολλοὶ πολλὰν καὶ αἰσχροῦ τῶν ἐσθίων αἰτίαν τῶν ἐν γένει ἀνθρώπων δουλείαν + multi viri boni variis casibus nativam amiserunt libertatem.

^d Libro
omnem vi-
ram esse
bonum li-
berum p.
866.

^e Orat.
XV. pag.
342. A.

4. Dion Pruseensis ^e cum modos acquirendi domini quosdam recitasset: τίς οὐκ ἐν κτήνι τρέψῃ, οὗτος ἐν πολέμῳ παθὼν ἀνθρωπίνῳ τῶν τῶν τῶν ἐξ ἡμετέρας κατὰ δούλειαν τῶν ἐν γένει ἀνθρώπων δουλείαν, servum factum possidet. Sic pueros bello captos abducere, πολέμων νόμος vocat Oppianus de piscatu II. (vers. 316.)

^f L. §. 5.
1. D. de
statu ho-
minum.
§. 1. de
39.

II. Neque vero ipsi tantum servi fiunt, + sed & posterius in perpetuum, nempe + qui ex matre serva + post servitutem nascuntur. Et hoc est quod + jure gentium servos nostros fieri, dixit ^f Martianus, qui ex ancillis nostris nascuntur. Servitio subiectum uterum, dixit ^g Tacitus, agens de ^h Germani ducis uxore.

III. 1. + Effecta vero juris hujus + infinita sunt, + ita ut in servum (aa) domino

GROTII.

^b Ut alibi quoque ostendimus] Libro II, cap. V. §. 27.

^c Belli lege] Servitum ad primum Aeneidos. (v. 619.) de Hercule: a cuius portu cum eum Laomedon arceret, occisus est, Et ejus filia He- cione belli jure subita comiti Telamoni tradita est, qui primus ascendit murum, unde Teu- cer natus est. Idem ad X. Aeneidos eandem narrans habitum: Hesperum Graeci Trojani re- dere molantur, dicentes, se eam habere jure bel- lorum. (vers. 91.) Josephus libro XIV. ἀρχαίολογικῶς ἃ νόμος περὶ μὲν τῶν ἐν πόλεμῳ καὶ ἐν τῷ νόμῳ, (Cap. 12. §. 2. divisi. Hudson.) τῶν τῶν δουλείαν νόμος. Idem alibi: δουλοπρεπὴς δημοῦ. jure eo, quod in captos constitutum est, ait ^d Alexander Prætor. (Pag. 91, 92. Ex-

cerpti. Legat. Edit. Hasehel.) Multa huc per- tinentia habet capite præcedente: quia scrip- tores captas res, captosque homines conjun- gunt, aut aequant.

GRONOVII.

2 Neque delictum] Ut quis improbo facinore reddiderit se dignum, qui libertate privetur.

3 Germani ducis uxore] Arminii, Segestes fi- lia, quæ gravida in potestatem Romanorum ven- erat.

(aa) Locus Sæcia non est d. Lib. X. Contr. 5. ut ex primâ Editione reposuimus (nam in aliis J. pro X. interpretat) sed è Lib. V. Contr. 34. in quâ idem argumentum tractatur, ut patet ex titulo: unde natus error Auctoris nostri. J. R.

G K O.

capiantur, servi non fiant. + Ideo autem natos maternæ esse conditionis, placuit gentibus, + quia serviles concubitus nec lege, + nec certa custodia erant constricti, + ita ut nulla sufficiens præsumtio patrem indicaret. + Atque ita capiendum Ulpiani * illud : *lex natura hæc est, ut qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur*, + id est, (cc) lex consuetudinis generalis ab aliqua ducta ratione naturali, quomodo juris naturalis vocem + abusione quadam interdum sumi, alibi ^b quoque demonstravimus.

3. Non frustra autem a gentibus introducta hæc jura, + exemplo bellorum civilium intelligi potest, in quibus plerumque videmus captos interfectos, + quia in servitutem ¹² redigi non poterant : quod & Plutarchus notavit vita ^c Othonis : & ^f Tacitus historiarum secundo ^d.

4. Cæterum, + populine, an singulorum fiant qui capiuntur, ex his, quæ de præda diximus, definiendum est; nam homines hæc in re + jus gentium rebus æquavit. Cajus jurisconsultus libro II. rerum quotidianarum : *item quæ ex hostibus capiuntur, jure gentium statim capientium sunt* : adeo quidem ut ^e liberi homines in servitutem deducantur.

+ VI. 1. Quod tamen theologii ^f nonnulli sentiunt, + qui bello injusto capti sunt, + aut ex captis nati, iis ¹³ + fas non esse fugere nisi ad suos, + in eos falli non dubito. Id quidem interest, quod ^g si ad suos fugiant + bello manente, + libertatem consequuntur ex postliminii jure : + si ad alios, + aut etiam pace facta ad suos, ¹⁴ vindicanti domino reddendi sunt. Sed + non ideo sequitur, animo quoque ¹⁵ injici (dd) religionis vinculum : + cum multa sint jura, ¹⁶ quæ tantum exterius judicium spectant, + qualia sunt hæc belli jura, quæ nunc exponimus. + Nec est quod obijciat

G R O T I I.

[Tacitus historiarum secundo] Ex tertio, de Cremonensibus captis, irritam prædam militibus fecerat consensus Italia. (Cap. 34.)

g Si ad suos fugiant bello manente, libertatem consequuntur ex postliminii jure] Vide infra cap. IX. §. 5. Plinius naturalis historiz VII. 28. de M. Sergio : *hic ab Annibale captus, hic vinculum ejus profugus.*

G R O N O V I I.

¹² Redigi non] Saltem more Romano, & Hebræo, 2. Paralip. 28. nam de aliis dubium facit Justus, 4. 3. *Inter victoribus captivitatis jure servitus.* d. 3.

¹³ Fas non esse fugere] Quasi alibi nec libertatem consequuntur, & conscientiam ledant, tanquam furtum sui domino facientes.

¹⁴ Vindicanti domino] Ex eo, quod cap. præc. n. 25. traditur de captis apud populum bello, non permixtum jus reddi ex legibus, aut moribus gentis, a cuius partibus res, vel persona capta est.

¹⁵ Injici religioni] Sine peccato fugere talem servum non possit.

¹⁶ Quæ tantum exterius] Ad quæ obligamur

tantum metu politici iudicii, non etiam metu Dei.

(cc) Videtur omnino Jurisconsultus intelligere heic verum Jus Naturæ; & hæc adludit locus CICERONIS, ab Eruditissimo SCHULTINGIO laudatus. Not. in ULPIAN. fragm. V. 8. *Us enim Jure Civili qui matre est liber, liber est : item, Jure Naturæ, qui Deo matre est, Deus sit necesse est.* De Nat. Derr. III. 18. Volebant nimirum Jurisconsulti Veteres, ob incertitudinem Patris liberos extra eorum-bium natos, matris conditioni accedere, ex ratione naturali. Verum in iis quidem, qui re verâ vulgo concepti sunt, hoc suadet ipsa Ratio naturalis : at non in iis, quorum Pater notus est, ut potest omnino esse eorum, quos Mulier, quamquam serva, peperit. Nec citra præsumptionem civilem magis motus est, & certus Pater, quem nuptiæ demonstrant : quæ præsumptio etiam cessat, ubi validior in contrarium ratio asparet, ut ex L. 6. D. De hi qui sui vel al. jur. manifeste patet. J. B.

(dd) Hoc verum est tantum, ubi nullum pactum inter Victorem, & bello Captum, intercessit. Diximus plura in Notis nostris Gallicis. J. B.

objiciat aliquis, ex domini natura talem in animo obligationem sequi. Respondebo enim, cum multæ sint domini species, + pole & dominium dari, quod 17 tantum in judicio humano, & quidem coactivo valeat, + quod & in aliis juris generibus occurrit.

2. Tale enim aliquatenus & + jus est 18 testamenta nulla dicendi, (ec) ob deliquim solennitatis alicujus, quam jura civilia præscribant. * Probabilior enim sententia est, etiam + quod tali testamento relictum est, retinere falva pietate posse: + saltem quamdiu ei non contradicatur. + Nec longe abit + dominium ejus, qui secundum leges civiles 19 mala fide præscripsit: + nam & hunc civilia judicia ut dominum teneant. + Et hac distinctione facile solvitur nodus ille, quem Aristoteles necit de cavillationibus libro II. § cap. 5. *ἀπερὶ δίκων τὰ αὐτὰ ἴχον ἰσχυρὸν; ἀπὸ αὐτῶν τῶν κατὰ δίκην τῶν ἑαυτῶν, καὶ ὃ ψευδὲς, καὶ μὴ ἴσον ἐν τῷ ἴσῳ τὸ αὐτὸ ἀπερὶ δίκων καὶ ἀδίκων* nonne jus est ut sua quisque habeat? at que ex animi sui sententia iudex judicaveris, (ff) ex lege rata sunt. * Erit ergo 20 idem jus, & non jus.

a Sola de
jur. Et
jur. l. IV.
q. 4. art.
3. Legg.
lib. 2. c.
14. d. 3.
b Lib. II.
Cap. 25.
pag. 308.
D. Ed. Fa-
rif.

3. + In nostra vero quæstione + nulla causa fingi potest, cur gentes aliud spectaverint, quam externum illud; nam facultas vindicandi servum, & cogendi, immo & vincendi, & res ejus habendi, + sufficiebat ut captis captos vellent parcere: aut si tam feri essent ut + ipsis utilitatibus non moverentur, certe 21 + nec moturum eas fuerat vinculum aliquod animis injectum, quod ipsum tamen si omnino + sibi necessarium crederent, h + poterant exigere fidem, aut jusjurandum.

4. + Neque vero temere in lege, quæ non 22 ex equitate naturali, sed + majoris mali vitandi causa lata est, ea sumenda est interpretatio, quæ peccato obnoxium faciat actum cæteroqui licitum. Florentinus + c Jurisconsultus, nihil interest, quomodo captivum reversus est: + utrum dimissus, an vi, vel fallacia potestatem hostium evaserit. Nimirum, quia hoc + jus captivitatis ita jus est, ut alio sensu 23 plerumque & injuria sit, quo nomine & a Paulo 4 jurisconsulto (gg) nominatur: + jus quoad effectus quoddam: + injuria, si id, quod rei intrinsicum est, spectetur. Unde & hoc apparet, + si

c L. Nihil
19. princ.
D. de capt.

d L. 19.
princ. cod.
sit.

G R O T I I.

b Poterant exigere fidem, aut jusjurandum]
Brenovii historia libro X.

G R O N O V I I.

17 Tantum in judicio humano] Cui quis adstrictus sit tantummodo legibus civilibus, non etiam lege conscientie.

18 Testamenta nulla] Pro non factis habenda.

19 Mala fide præscripti] Qui tanquam usu captam possedit, quam seivit alienam esse, etsi scilicet illum non possit probare.

20 Idem jus, Et non jus] Est enim jus in judicio humano, & externo, non in foro conscientie, aut ut illi loquerentur, jus politicum, non ethicum.

21 Nec moturum] Non est credibile, facillime
Tom. I V.

res fore ad misericordiam, si persuasum habeant sine gravi peccato in Deum fugere ab hac servitute, nisi ad suos, neminem posse.

22 Ex equitate naturali] Quis est lex servitutis ei, qui per hanc evadit mortem.

23 Plerumque Et injuria fit] Quippe quo libertas auferatur nullum ob delictum, sed quod arma gesserit pro eo, cui fidem debebat.

(ec) Confer PUFENDORFIUM nostrum, De Jure Nat. Et Gent. Lib. IV. Cap. 10. §. 7. J. B.

(ff) Omnia hæc, in omnibus Editionibus, hæc verba, etiam si falsa sint, aut similia, quæ respondeant vocibus Græcis, καὶ ὃ ψευδὲς, ut hæc restitimus: nam mendosæ etiam in omnibus Editionibus concepta erant. J. B.

(gg) Non videtur Paulum cogitasse de injuria illa intrinsicâ: alia pro certo ponere debuit.

fuisse proprium, qui sub Romano imperio viverent, sed commune cum 33 Theissalis, Illyriis, Triballis, & Bulgaris. Atque ita hoc saltem, quam exiguum est, perfecit reverentia Christianæ legis, quod cum 34 Græcis inter se servandum olim diceret ^a Socrates, nihil impetraverat.

4 Plat. V.
de rep.

pag. 469.
C.

b Bort. in
l. 12. D. de
neg. gestu

Boer. decif.
178. Conf.

reg. Hifp.
l. VIII. tit.

26. par. 2.

2. Quod autem hac in parte Christiani, idem & ^a Mahumetistæ inter se servant. ^b Manifestum tamen etiam inter Christianos mos captos custodiendi ⁺ donec persolutum sit pretium, ⁺ cujus æstimatio in arbitrio est victoris: ⁺ nisi certi aliquid convenerit. Jus autem hoc captos servandi ⁺ solet concedi singulis, qui ceperunt, extra personas eximie dignitatis: in has enim reipublicæ, aut ejus capiti jus dant plerarumque gentium mores.

cent, homines autem nec captivos facere, nec interficere extra prælii tempus. (Pag. 55. Edit. Genev. 1616.) Adamus Bremensis de sancto Angario: inde Hammaburg reversus de venditione Christianorum Nordalbianos corripit. Meminit hujus moris & Boetius decisione CLXXVIII. additque, servari in Francia, Anglia, Hispania, ut si captus sit dux, comes, baro, is non militum sit, sed principis bellum gerentia.

^a Mahumetistæ inter se servant] Chalcocondy-
læ lib. III. Leunclovius libro III. & libro

XVII. Baubequius epistola exoticarum tertia.
(pag. 162. Edit. Elsev.)

G R O N O V I E.

33 Theissalis, Illyrii, Triballis] Qui tum temporis ab imperio Rom. defecerant, & suo jure utebantur. Inter quos Bulgari erant novi populi, Scytharum coloni, qui expulsi Romanorum subjecis in Mædia inferiore sedes collocaverant.

34 Græcis inter se] Ne qui Græcorum a Græcis in bellis ipsorum inter se caperentur, vincitium servi forent, non erat auditus.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS I N HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. VII.

HACTENUS Auctor egit de jure interficiendi hostes, & de jure vastandi, ac capiendi res eorum: sequitur jam jus, quod hosti competit in captivos, & victos. Cum vero Auctor principia juris naturæ vix tangat, paucis ea præmittere hic licebit.

PROPOSITIO I.

Quicquid hostis ab hoste capit, jure ei quasi suum est & in res, & in personas.

DEMONSTRATIO.

Ex præcedentibus enim constat, omnia in hostem licere sine quibus reparatio juris obtineri, aut jus nostrum defendi non potest. Sine captiva autem rerum, & personarum id fieri nequit: adeoque occupatio, hæc licita est, quia tendit ad juris nostri, reparationem. Idque verum est

non tantum ad quantitatem debiti, aut ad modum pœnæ, sed in infinitum: neque saltem quoad effectus domini externos, sed quoad effectus veri domini. Adeo ut in personas quoque captas omne jus hosti quærat, quod natura in eos cadere, ac homo ipse in se habere potest: quæ nervose explicat Imperator in §. 18. Inst. de rer. div. Item ea, quæ ex hostibus capiuntur, jure gentium statim nostra sunt, adeo quidem ut & liberi homines in servitutem nostram deducantur.

PROPOSITIO II.

Hinc hostis captus ex libero fit servus.

DEMONSTRATIO.

Servitus enim nihil aliud est, quam quando quis jure belli redigitur in alterius potestatem:

testatem, vel ut Imperator in §. 3. *Instit. de jure personarum* ait, *qua quis alieno dominio subijcitur*. Quod non repugnat juri naturæ, quia cum occidi hostis possit, multo magis capere poterit. Unde servi a servando dicti sunt, l. 4. ff. *stat. hom. §. 4. Instit. d. t.* Equidem natura omnis homo liber est; & negari nequit, contra hanc libertatem naturæ esse, alieno dominio subijci: interim tamen jure naturæ hæc subiectio licita est, vel ex propria dispositione, vel ex jure belli, quatenus ad reparationem juris nostri pertinet.

PROPOSITIO III.

Natura servitus consistit in potestate in operas, & rei servi, quas ex operis acquirit.

DEMONSTRATIO.

Victus enim hoc solum jus reliquum habet, nimirum, jus disponendi de operis suis, & ex iis lucrandi. Hoc jus ergo plenarie reductum est in potestatem capientis, adeo ut hic imperet operis servi, & ex illis sibi acquirat.

Notanter autem diximus, acquiri saltem res, quæ ex operis servi veniunt; non alias res, quas habuit dum caperetur, quia capiens jam præde jure eas cepit, nedum eas, quas foris domo reliquit, quia illæ occupatæ non sunt, indeque ejus manent ex judicio suæ civitatis, quo injuria captus dicitur. L. 19. ff. *de capt. & poss.*

PROPOSITIO IV.

Jus ergo vite, & necis in servum non competit, nisi jure talionis.

DEMONSTRATIO.

Acquirat enim victor tantum illud jus, quod victus in sua potestate habuit: at vita non est in capti potestate, sed id jus Dei est, quod sine injuria in Deum auferri homini nequit. Sane, sola illa ratio, ex qua hosti vita eripi potest, in capris cessat: cessat inquam necessitas, quia captus juri nostro amplius non resistit. *Id. c. 4. §. 10.*

Equidem communi quasi gentium usu invaluit, ut capti interfici possint; sed hic abusus est. Excesserunt gentes terminos legitimæ servitutis, unde non magis jus oritur, quam ex cultu idolorum, qui itidem omnibus fere gentibus communis est, est quam maxime naturæ adve setur.

Excipiunt autem merito casum talionis: si nimirum gens illa, ex qua capti originem ducunt, jus vite, & necis in servos exercet; tunc eodem jure quoque in eam uti possumus. Romani Cluvianus vi

captos puberes, quia in Samo præsidium Romanum deditum occiderant, omnes interfecerunt. *Lio. l. 9. c. 31. Vide supra l. 3. c. 4. §. 13. L. 2. c. 20.*

Additio.

» Ex principiis Auctoris alia est licentia
» in captos, quæ ex jure naturæ oritur, alia,
» quæ ex jure gentium.

» JURE NATURÆ enim lædere hostem
» non licere, ait, nisi iusta belli causa ad-
» sit, idque ad reparationem juris sit ne-
» cessarium; indeque personas capiendi jus
» quidem hoc modo esse, at tantum ad
» eum effectum, ut operas perpetuas ser-
» vus præstet, non autem ut jus vite, &
» necis in eum, nedum in ejus posteros
» competat. L. 2. c. 5. §. 27. seq.

» JURE GENTIUM autem lædi hostem
» ex injusta quoque causa, & in infinitum
» posse, fingit, adeo ut & occidere captos
» liceat; idque jus ad posteros quoque ex-
» tensum esse, putat, l. 2. c. 7. §. 1. 2. Fu-
» gere tamen servos posse si ex injusta cau-
» sa capti sunt, *ibid. §. 6.*

» Quod jure naturæ laxiori, i. e. ex re-
» gulis perfectionum in captos statui de-
» beat, explicat infra c. 14. per int.

» Equidem jus in victos, & in nostram po-
» testatem reductos eodem fundamento ni-
» titur, quo jus interficiendi hostem, ac ca-
» piendi, & vastandi res ejus; hostes enim
» ex judicio nostræ civitatis injuria omnia
» agunt, armis nos, civelque civitatis no-
» stræ persequuntur, insidiis vitæ nostræ
» struunt, caedibus civitatem nostram im-
» plent, sanguinem innocentem civium effun-
» dunt, res nostras vi auferunt, rapinas
» committunt, ferro, igneque res nostras
» vastant, &c. Tales igitur hostes ex judi-
» cio nostræ civitatis rei sunt plurimo-
» criminum, vita eorum vix sufficit ad ex-
» pienda hæc crimina, & mori meruerunt
» ex iusto talionis jure.

» Quando igitur quidam hostium in no-
» strum perveniunt potestatem, eoque judi-
» cio nostræ civitatis subijciuntur, nihil
» obstat quo minus in hos reos animadver-
» te e, & talionem ipsis infligere, i. e. ca-
» pite eos plectere, & bonis eos privare
» in poenam possumus. Sane, cum inter pri-
» vatios, qui ope, & consilio alium ad-
» juvit, ideo puniri possit, l. 2. c. 17. §. 7.
» seq. & c. 21. §. 1, nulla ratio dari po-
» test, cur non inter gentes idem obtineat.

» Neque huic obstat, quod v. g. senes,
» K 3 alique,

» alique, qui militiæ operam non dant, ho-
 » rum criminum rei non sint, adeoque ta-
 » lio ex ea ratione in eos statui non pos-
 » sit; nam subditi omnino causa sunt illo-
 » rum criminum, dum iudicium Principis
 » sequuntur, & sequi tenentur, dum opi-
 » bus suis, consilio, &c. Principi assistunt:
 » adeoque tanquam participes delicti puniri
 » omnino possunt. *Vid. Grot. l. 2. c. 17. §.*
 » 7. *seq. Et c. 21. §. 1. seq.*
 » Atque hæc ratio est, cur apud omnes
 » fere gentes jus vite, & necis in captos
 » jure exerceri credatur. Gajus inter mo-
 » dos acquirendi juris gentium (quod nimi-
 » rum cum ipso humano genere proditum
 » est, *vid. l. 1. pr. A. R. D.*) refert ea, *qua*
 » *ex hostibus capiuntur, adeo ut & liberi*
 » *homines in servitutem deducantur, l. 5. §.*
 » *1. Et l. 7. pr. A. R. D.* Et alibi ait: *apud*
 » *omnes perque gentes animalitertere possu-*
 » *mus, dominis sui servos vita, necisque po-*
 » *testatem fuisse. L. 1. ff. bis, qui sui, vel Et.*
 » Sed & ipse Imperator inter modos acqui-
 » rendi naturales recenset res nullius, §.
 » 12. *seq. Rer. div.* & tum pergit: *item ea,*
 » *qua ab hostibus capimus, jure gentium no-*
 » *stra sunt, adeo quidem ut & liberi homi-*
 » *nes in servitutem nostram deducantur, l.*
 » *4. §. 1. stat. bon.* Hinc Ulpianus servitu-
 » tem notanter definit, CONSTITUTIO-
 » NEM JURIS GENTIUM, *qua quis*
 » *alieno dominio contra naturam subijcitur:*
 » *is autem intelligit per jus gentium jus,*
 » *quod solis hominibus commune est, l. 1.*
 » *§. 4. just. Et jur. seu quod, juxta Gajum,*
 » *ratio naturalis inter omnes homines con-*
 » *stitutit. l. 9. ff. just. Et jur.*
 » Neque obstat, ipsos Romanos as-
 » serere, *natura* cognitam non esse servitu-
 » tem, *l. 4. just. Et jur.* & constitutionem
 » illam juris gentium esse *contra naturam,*
 » *l. 4. §. 1. stat. bon.* Nam verum est, ser-
 » vitutem *natura* cognitam non esse, quia
 » omnes homines in *statu naturæ primæ*
 » *liberi nascuntur, uti id explicat Ulpia-*
 » *nus ipse in d. l. 4. just. Et jur.* Si proinde
 » libertas ea auctor, id fit *contra naturam,*
 » seu contra statum illum *naturæ primæ*,
 » contra illum instinctum brutis reque, ac
 » hominibus inditum, adeoque contra illum
 » jus, seu facultatem *naturæ*, quam natura
 » omnia animalia docuit. At id non impedit
 » quo minus *jure naturæ*, quod solis gen-
 » tibus commune est, & quod ratio natura-

» lis inter omnes homines constituit, illa li-
 » bertas jure, & in pœnam auferri possit.

A D §. I.

NATURA quidem, i. e. circa statum
 humanum, aut primæ naturæ statu]
 » Recte Auctor ait, in primæ rerum sta-
 » tu, i. e. a natura, omnes homines libe-
 » ros esse; quod constat aperte ex motu
 » illo, & instinctu singulis creaturis a Crea-
 » tore indito, ex facultate illa naturali agen-
 » di quicquid lubet, quæ homini connata
 » est, & ex qua satis constat, Deum homi-
 » nes liberos esse voluisse.

Quo sensu] Nimirum, ut sit contra na-
 » turam, i. e. contra instinctum illum, quem
 » natura omnibus animalibus indidit.

Quod a Jurisconsultis dictum est, contra
 naturam esse hanc servitutem] Quia con-
 » trariatus motui, & instinctui, quem na-
 » tura indidit humano generi; repugnat,
 » inquam, facultati illi agendi quicquid lu-
 » bet, quæ homini connata est.

» Non autem contrarietur juri naturæ,
 » seu gentium, quia libertas, seu facultas
 » naturalis agendi homini auferri juxta ex
 » causa potest.

Passione, aut delicto] Supponit Auctor,
 » servitutem consistere in sola obligatione
 » prestandi perpetuo operas; tale autem
 » pactum non repugnare justitiæ naturali.
 » Deinde jus operarum in pœnam quoque
 » auferri posse delinquentibus, ait. Nos
 » etiam jus vite, & necis ex servitute in-
 » ferri, diximus.

Justitia naturali non repugnans] Victor
 » enim, qui jus capiendi habet, & actu
 » personam capit, i. e. eam in suam pote-
 » statem redigit, omnia jura acquirit, quæ
 » victus in se habet, & omnia per eum
 » acquirit, quæ h mo per hominem acqui-
 » rere potest. Hinc servitus inferit 1. jus ple-
 » narium in operas ferri, adeo ut ille ni-
 » hil agere nisi imperatus possit: 2. jus in
 » omne illud, quod ex operis ferri queri-
 » tur; cum enim servus nudum sit instru-
 » mentum domini, & operæ ejus in pote-
 » state domini sunt, omne commodum ope-
 » rarum non est instrumenti, sed causæ:
 » 3. jus in res ferri; & præterea 4. jus
 » in ejus vitam, propter injuriam ab hoste
 » illatam.

Gentium

- 2 Gentium jure aliquando latius patet servitus] " Immo non datur jus gentium. Sed & dictum est, servitutem, quam juri gentium hic adscribit, ejusque effectus, esse ab ipsa natura.

Tunc quoad effecta] " Vid. §. 3.

Non soli, qui se dedunt, aut servitutem promittunt, pro servis habentur] " Adeo-

- que qui pacto servi sunt, vid. n. 1. De-
ditionis enim finis est ut victor arbitrat
victi, l. 3. c. 20. §. 50. n. 5. Sane, de-
diti apud Israelitas servitutem personalem
servire cogebantur, L. 2. c. 13, §. 4. n. 3.
De promittentibus servitutem, & quatenus id
justitia naturalis permittat, egimus l. 2. c. 14.
§. 2. n. 1. l. 2. c. 5. §. 27. & 28. l. 1. c. 3. §. 8.

Sed omnes omnino bello solenni publico capti] " Diximus passim, i. bellum solenne eo sensu, quo Auctor id statuit, non dari. Diximus 2. servitutem hanc non oriri ex jure gentium, sed ex naturæ jure.

Ex quo scilicet intra prælia perducti sunt] " Tunc enim demum vere sunt in potestate, & custodia nostra; adeoque tunc demum capti sunt: idem igitur hic obtinet, quod in rebus captis. Vid. cap. præced. §. 3.

Neque delictum intra prælia perductum] " Immo hostis semper ob delictum fit servus, quia scilicet factum suæ civitatis defendit operis vel o.ibus suis, vel consilio; adeoque causa est, quod cives nostri injuria occidantur, spoliuntur, &c. Ex judicio igitur civitatis nostræ hostis homicida est, & prædo; quod judicium cum effectu in eum exerceri potest, ubi in nostram redigitur potestatem.

Etiā eorum, qui fato suo &c. intra hostium fines deprehenduntur] " Nam hi quoque delinquent, quia tenentur causam principis defendere, & actu opibus suis defendunt, ejusque judicium sequuntur. Unde notandum, factum hic esse quod deprehendantur: non vero fatum est quod in servitutem redigantur.

Ut ultimus] c. præced. §. 32.

- 3 Multi viri boni] " Immo ex judicio nostræ civitatis hostis semper injuriam facit; adeoque hæcenus nonquam erit vir bonus is, qui captus est.

A D §. I I.

- 1 Sed & posteri in perpetuum] Verum non est, filios in servitutem parentum suc-

cedere jure naturæ; tum quia omnis successio est juris civilis, tum quia libertas cuicque hominum separatim, & proprio jure a natura competit: sublata ergo bello libertate patris, non tollitur libertas filiorum, qui capti nunquam fuerunt. Uti ergo libertas non transit ad hæredes, ita nec privato libertatis. Conf. l. 2. c. 5. §. 27.

At ex eodem abusu filio gentium, quo victores jus vitæ, & necis sibi arrogare, adeoque captos jure hominum privare solent, etiam servitus ad posteros extensa fuit; idque apud Græcos, Romanos, Germanos, aliasque gentes ita observatum est, l. 4. §. 1. ff. de stat. boni.

Additio.

Auctor statuit, jure naturæ filios non sequi conditionem parentum: quia ex demum servitus naturali justitiæ convenit; quæ ex pactone est, & ex delicto; quæ utraque cessat in posteris servi. Vid. §. 1. n. 1. Unde Auctor hunc effectum demum juri gentium tribuit, quod in bello solenni ad effectus externos liberi quoque servorum servi fiant, d. §. 1. n. 1.

At diximus, verum non esse, jus hoc, quo posteri quoque servi fiant, esse ex jure gentium voluntario, & tribuere solum effectus externos in bello solenni: nam nec datur jus gentium, nec bellum tale solenne; adeoque frustra de ejus effectibus externis quaritur.

Igitur juris naturalis est ut partus ancillæ sequatur ventrem. Unde Martiane ait, jure gentium servos nostros esse, qui ex ancillis nostris nascuntur. L. 4. §. 1. stat. boni. Neque iniquum id esse, ex ipsa lege divina probatur. Lev. 25. v. 44. seq. Exod. 21. v. 4. Ratio naturalis hæc videtur, quod liberi sint vera portio viscerum matris: utrum? l. 2. §. 1. de ventr. infest. Et cum liberi sint pars universitatis, seu civitatis, poenæ quoque universitatis in hanc partem statui possunt. At m. le. hæc servitus extenditur ad jus vitæ, & necis; uti alibi probavimus.

Qui ex matre serva] " Imperator in §. 4. Inst. de jure pers. ait, servos aut nasci, aut fieri: nasci ex ancillis nostris, &c.

Post servitutem] "Secus ergo si tempore conceptionis libera fuerit quia superveniens calamitas non nocet libertati semel concessæ: vel si tempore natiuitatis libera fuerit, etsi serva conceperit; pr. & §. 1. Inst. de ingen. Sed hæc constitutio est meri

» meri juris civilis in favorem libertatis pro-
» dita.

*Jure gentium servos nostros fieri, dixit
» Marrianus, qui ex ancillis nascuntur*] " Lo-
» quitur Marrianus de jure gentium, quod
» natura inter gentes constituit, non de fi-
» cto aliquo jure gentium voluntario.

A D §. III.

EFFECTA] " Quæ jus gentium contra
» jus naturæ servituti in bello solenni tri-
» buit quoad effectus externos. *Vid. §. 1.*
» *num. 1.*

Infinita sunt] " i. e. nullis finibus li-
» mitata.

*Ita ut in servum domino nihil non li-
» cere* &c.] " Ita ut non tantum jus nobis
» competat in eorum operas, res, & libe-
» ros, sed & in eorum vitam.

Seneca] " 10. *controv. §. Conf. Sen. l. 2.*
» *de Clem. c. 18. Fior. §. 20.*

Quæ non imputant illis imponatur] " Ex hy-
» pothesi enim Auctoris jus gentium non
» verum jus dat, sed saltem impunitatem;
» quod alibi refutavimus: jus in servos ex
» ipsa naturæ ratione deduximus.

*Nulla actio, quæ non quovis modo impe-
» retur, aut extorqueretur*] " Omnis enim eo-
» rum actio, omnique utilitas, quæ ex illa
» actione provenit, ad dominum pertinet,
» cujus jure, & nomine agunt. *Vid. c.*
» *præced. §. 9.*

Ut etiam servitia dominorum in serviles
» *personas impunita sit*] " Tacitus de Mo-
» ribus Germanorum c. 25. ait: *verberare*
» *servum, ac vinculis, & opere coercere, va-*
» *rum; occidere solent non disciplina, & se-*
» *veritate, sed impetu, & ira, ut in iuveni-*
» *cum, nisi quod impune.* Immo non sal-
» tem impunita est, sed & licita ex naturali
» illa ratione, quod servus injuria reparatio-
» ni juris nostri resistit, & quod ope
» ejus concives nostri occisi, & res nostræ
» raptæ fuerint.

Nisi quantum lex civilis servitia modum,
» *penamque ponit*] " Jure Romano servi do-
» minos nimie severos deferere, vel ad sta-
» tus confugere poterunt. *Vid. sup. l. 2.*
» *c. §. 5. 29. n. 2. & infr. cap. 14. §. 6. n. 4.*
» Sed & apud Græcos ad libertatem procla-
» mare licebat, *d. c. 14. §. 6. n. 4. Conf.*
» *Sen. de Clem. l. c. 18. §. Benef. 22.* At id
» juris est positivi, quod perfectioni christia-
» næ maxime convenit.

Apud omnes peræque gentes] " Atque
» hoc ipsum jus a naturali ratione ortum
» esse, tradit idem Gajus. l. 9. ff. de just.
» & jur.

Fines huic potestati positor] " Nam ex
» constitutione Antonini illi, qui sine causa
» servos occidunt, non minus puniuntur,
» quam illi, qui servum alienum. Sed &
» major asperitas ejusdem Principis constitu-
» tione coercetur: *L. 1. §. f. bis, qui fidi,*
» *vel al. adeo ut si vel durius habiti, vel*
» *injuria infami affecti sunt, liberentur a*
» *potestate domini, l. 2. ff. eod. Et Hadria-*
» *nus Umbriam quandam matronam in*
» *quinquevium relegavit, quod ex levissi-*
» *mis causis ancillas atrocissime tractasset,*
» *d. l. 2. in f.*

Sed & res omnes, quæ capta fuerant] "
» Hæ enim victori cedunt jure prædæ,
» non vi servitutis.

Nihil suum potest habere] " Et in l. 1. §.
» 1. ff. de his, qui fidi, vel al. &c. traditur,
» quod quicquid per servum acquiritur, do-
» mino acquiritur. Adde §. 2. *Infl. Eod.*
» Omne enim jus personæ in potestate vi-
» ctoris est. Vide Ropolanam juxta hæc
» principia differentem apud Titian. l. 13.
» p. 254. *Tifm. b.*

A D §. I V.

Restringitur eorum sententia, qui dicunt,
» *incorporalia belli jure non acquiritur*] Res in-
» corporales sunt, ad quarum substantiam copus
» non pertinet, & vel personis insunt,
» vel rebus: quibus proinde capiti simul jura
» illa inhærentia capta censentur.

Nam verum est, non primo, ac per se
» acquiri, sed media persona, &c.] " Cui jura
» illa inherant.

Excipienda tamen sunt] " Servus ea re-
» tinet, 1. quæ juris naturæ præceptivi sunt;
» hinc tenetur educare liberos, abstinere
» ab incestu, & a criminibus, &c. 2. ea,
» quæ facti sunt; hinc hæc possessionem, ubi
» de jure non queritur, arripere, solutio-
» nem accipere, &c. potest: 3. iura, quæ
» domi habet; unde jus patriæ potestatis,
» jura conjugii, dominium rerum, jus in
» liberis, actiones, &c. retinet, quia scilicet
» eas revertendi non est in perpetuum sub-
» lata. Sed & ex judicio fuz civitatis injuria
» captus dicitur, indeque reversus omnia illa
» jura continuat, ac si nunquam captus
» fuisset.

» fuisset. *Vid. infra. c. 8. §. 4. c. 9. §. 6. seq.*
 » Quæ ex singulari persona proprietate sunt,
 » ac proinde inalienabilia sunt, ut *jus*
 » *patrium*] " Rationem, cur servus ea jura
 » retineat, jam allegavi, quia scilicet in sua
 » civitate injuria captus dicitur.

» Si manere possint, manent penes perso-
 » nam] " Possunt autem manere non tantum
 » in liberos domi relictos, & non captos, sed
 » in liberos simul captos, vel postea natos: nam
 » etiam servi educare tenentur liberos, &c.

» Si non, extinguuntur] " Hinc possessio,
 » & matrimonium, reverso servo redintegra-
 » ri novo facto debuerunt apud Romanos,
 » l. 23. §. 1. ff. seq. poss. l. 14. §. 1. ff. Capt.
 » & poss. *Vid. infra. c. 9. §. 9.*

AD §. V.

1. Juxta gentium, de quo agimus] " Sci-
 » licet, quod in bello solenni gentes inter
 » se introducere; at quale non existeret,
 » diximus.

» Non aliam ob causam introducta sunt]
 » Immo comoda illa ex ipso jure naturæ
 » sequuntur; adeoque frustra fingitur, a gen-
 » tibus demum esse introducta.

» Tot commodis delinitti] " Dum ex operis
 » servorum, eorumque posterorum sibi ac-
 » quirunt.

» Libenter abstinerent a summo isto rigore]
 » Equidem exinde sequitur, utile magis esse
 » servare captos, quam eos interficere: at
 » id non impedit, quo minus servati occi-
 » di possint. Rationem, cur capti occidi
 » possint, ex jure naturali sequi, demon-
 » stravimus.

» Ex statim, & post moram] " *Vid. supra*
 » c. 4. §. 10.

» Servorum appellatio ex eo fluxit] " Conf.
 » August. de Civ. Dei, l. 19. c. 15. l. 4. §. 2.
 » ff. j. pers. l. 239. §. 1. V. S. Trm. h.

» Ac per hoc servare] " Unde servi a ser-
 » vando dicti, l. 4. ff. stat. bom. §. 4. Inst.

» Jur. pers.
 » Ut libenter abstinerent] " Ut ultro spe
 » illius commodi parcerent.

» Neque enim quasi passio est ut abstinerere
 » cogantur] " Adeoque ex hypothese Auctoris
 » hoc est jus gentium, quod non introdu-
 » ctum est cum mutua obligatione. *Vid. su-
 » pra. c. 1. §. 8. n. 2. Quam distinctionem*
 » alibi rejecimus. *Diff. prout. IV. §. 321.*

Tot. IV.

» Si juxta hoc gentium fuerit] " Scilicet vo-
 » luntarium.

» Sed modestè persuadendi ab eo, quod est
 » utiliter] " Adeoque suis commodis consulit
 » dominus si captum servat ad opus: at
 » ad id non obligatur.

» Eadem ex causa hoc jus in alios transcri-
 » bitur] " Scilicet, ut eorumque pariter
 » aut spe pretii in casu alienationis delinitti
 » capientes libenter a cæde abstinerent.

» Perinde ut verum dominium] " Hoc quo-
 » que a natura est: cum enim omne jus
 » capti, & vita quoque ejus sit in mea po-
 » testate, jus hoc in alterum transferre,
 » adeoque servum alienare possum. Atque
 » ideo servus pecudis instar habetur, quæ
 » in dominio nostro est, & de qua pro lu-
 » bitu disponere possumus.

» Ad natos autem dominium hoc porrigi
 » ideo placuit] " Causa vera est, non quia
 » gentibus id placuit, nedum ex allegata
 » ratione; sed quia jure naturæ id, quod
 » ex re mea nascitur, meum est. *Vid. su-
 » pra. l. 2. c. 5. §. 29.*

» Si summo jure captos aderentur.] " i. e.
 » captos interficerent.

» Illi ipsi nascituri non erant] " Sensus vi-
 » detur esse, quod nati ob beneficium a
 » captoribus acceptum servi fiant, & alie-
 » nari possint; si enim captos parentes
 » natorum interfecissent, ipsi nascituri non
 » fuissent. At non concludit hæc ratio: si
 » enim nati jure naturæ in servitutem re-
 » digi non possunt, uti Auctor statuit, gen-
 » tes suo consensu jus hoc eis auferre nec
 » potuerunt, nec voluerunt, & adeo bene-
 » ficium futurum non esset quod nascantur,
 » ut magis ipsis consilium foret si non nas-
 » cerentur. Vera igitur ratio est, quod sint
 » vera portio ancillæ.

» Nati ante calamitatem servi non fiant]
 » Quia tota ratio ibi cessat; non enim na-
 » ti sunt ex re, quæ tum mea fuit: eodem
 » modo uti fructus ante venditionem fundi
 » percepti non acquiruntur emptori.

» Nisi ipsi capiantur] " Tunc enim servi
 » sunt non jure ventris, seu matris, sed
 » jure captivitatis.

» Ideo autem natos materna esse conditio-
 » nis, placuit] " Immo id a natura est, &
 » non ex placito gentium.

» Quia serviles concubitus nec lege] " Immo
 » requisita juris naturalis etiam inter servos
 » observari debuerunt. Ita enim requireba-
 » tur

L

- tur x. consensus mutui de perpetuo co-
- habitando: 2. ut maturi essent: 3. ut
- extra gradus prohibitos nuberent. &c.

Nec certa custodia erant confisisti] " De-

• ducti in donum, per quam uxor consti-

• tuebatur in potestate mariti, est meri ju-

• ri civilis: jure nature sufficit, partes se-

• se conjungere ad perpetuam vite consue-

• tudinem; atque hoc sufficit ad matrimo-

• nium.

Ita ut nulla sufficient praesumptio patrem

• indicaret] " Immo praesumptio illa aequae certa

• est in contubernio servorum, ac in nuptiis

• liberarum personarum: certitudo enim illa

• utrobique oritur ex perpetua illa vite con-

• suetudine, quam jungentes sibi invicem

• promittunt.

Atque ita capiendum Ulpiani illud] " Immo

• Ulpiani dictum in l. 24. ff. stat. bon. huc

• plane non pertinet. Non enim loquitur

• de servis, sed de spuris, qui ex ratione na-

• turali sequuntur matrem, non patrem,

• quia de eo non constat, utpote cum mater

• promiscue corporis quæstum fecerit. De

• tali autem spurio ibi agi, patet ex l. 23.

• ff. Eod.

Id est, lex consuetudinis naturalis ab ali-

• qua dicta ratione naturali] " Quam gen-

• tes ex hypothesi Auctoris in eo posue-

• runt, quod partus nasciturus non fuisset

• si capiens patrem captum necasset. Quod

• supra examinavimus.

Anfione quadam interdum soni, alibi

• quoque demonstrativum] " Immo J'ci nun-

• quam eo sensu vocem legis naturalis ad-

• hibent. Conf. supra l. 2. c. 19. §. 1. n. 1.

• omnium minime in d. l. 24. ubi de vera

• naturæ lege agitur, & ubi ratio natura-

• lis adest.

3. Exemplo bellorum civilium intelligi potest]
- A bello civili argumentum juris nunquam
- peti potest, quia quicquid ibi fit, injuria
- fit; ergo tali bello capti injuria occiduntur,
- & injuria servi fiunt.

Quia in servitutem redigi non poterant]

• eadem ratione, qua in servitutem redigi

• non poterant, etiam non potuerunt in-

• terfici, quia scilicet id saltem ex neces-

• sitate, & deficiente iudice licitum fit. At

• iudex non deficit in bello civili, & si qui-

• dam cives eum negligunt, injuria negli-

• gunt, & non bello, sed imperio coerceri

• debent. Conf. 2. parasp. c. 28. per tot.

4. Populæ, an singularum suus] " Auctor
- distinguit, an in actu bellico, & in mini-

• sterio publico capti sint, an in actu priva-

• to extra ministerium publicum in illo casu,

• ait, jure gentium voluntario captos ac-

• qui populo, hoc cisa singulis capientibus:

• bus: Duces vero variis prælam distribue-

• re solere. Vid. l. 3. c. 6. §. 16. ff. sep.

• Jura gentium aquavit] " Immo ipsa na-

• tura: quia victor acquirit in captum omne

• jus, quod in hominem competere potest,

• adeoque pro libitu de jure illius hominis,

• uti de alia qualibet re, disponere potest.

AD §. VI.

Quærit Auctor, an captus, & ser-

• vus factus fugere possit? Jure naturæ id ne-

• gat, quia ibi supponitur ex iusta causa ser-

• vus factus: at jure gentium, ubi de iusti-

• tiæ causæ non queritur, sed ubi sufficit

• bellum seculæne esse, id affirmat. Alii di-

• cunt, posse ad suos, non ad alios fugere.

Covarruv. 1. var. c. 2. n. 10.

Nos simpliciter dicimus, spectato jure

• naturæ cum fugere posse, quia suæ repu-

• blicæ iudici per injuriam captus est: cum

• enim quæque pars se jure bellum gerere,

• hostem vero injuria resistere, ac vim exer-

• cere, asserat, quælibet quoque pars suos

• injuria ab hoste captos statuit, adeoque jure

• servos non esse, eoque fugere, & ad suos

• redire posse, etsi hostes contrarium asser-

• rant. Cum ergo nec captus ipse, nec alius

• ejus rei iudex sit, captus, qui iudicium suæ

• civitatis sequitur, potest fugere, & si ad

• suos revertitur, vel ad amicos, censetur li-

• ber; in hostium autem civitate habetur pro

• jure capto, & servo: unde punitur si re-

• cipitur.

Apud Medios nondum est suæ potestatis,

• quia gentes non asserunt injuria captum,

• sed res manet in statu, quo fuit cum intra-

• ret in civitatem mediorum; hi enim utri-

• usque factum pro jure habent. Vid. infra

• c. 17. §. 3. Atque alias & postliminium fu-

• gientis injustum esset si fuga injusta: idque

• verum non tantum est de fugiente durante

• bello, sed & de fugiente in pace. Cum

• quo belle convenit jurisprudentia Romana,

• l. 26. capt. & postl. l. 19. pr. Eod. Vid. P.

• Bell. p. 8. tit. 8. n. 17.

In isto, servum ex eadem ratione vi quo-

• que se eripere potest domini posse Resp.

• jam hostem ageret, quod non potest, quia

• in alterius potestate est ut domini, a quo

ideo

ideo servatus est, cum alias occidi posset. Si igitur statueretur, captum domino vi resistere posse, sequeretur, etiam occidere dominum posse servum, eoque ab isto periculo se servare. Aliud autem est in fuga, contra quam sufficit custodia.

Aditio.

« Questionem hanc late tractavit B. P. a. rens in diss. de fuga c. 1. n. 27. usque ad n. 38. Verba haec sunt :

Occurrit adhuc aīa militum elassis, captivorum scilicet : de his quaeritur, an licite fugiant ? Grotius lib. 3. c. 7. §. 6, respondet affirmando ; alio loco, L. 3. c. 14. §. 7, negando ; priori loco, uti videtur, de iure gentium ; posteriori de iure naturae. Mihi distinguendum videtur esse inter captivos, qui se jam dederunt hosti, Et qui adhuc vi teneantur. Illis auferere nec de iure gentium, nec de iure naturae licet. Vid. diss. de Postliminio Sect. 2. §. 15. Nam qui se dederunt, licet ab initio vi capiantur, tenenturque, nunc ex propria dispositione transiunt in potestatem hostium ; prout vero de iure suo quisque disponit, ita ius est, iuxta Pos. VI. ad ius naturae. Igitur dum proprio facto cessant hosti, huic nu. semel quaestioni contrario facto auferre nequeunt. Interim tamen a suo principe, vel priori domino recipi possunt : is enim neque captivum, neque dedicationem adprobavit, nec concedet iniquam, per dedicationem de suo, Principis, vel civitatis iure privatum disponere potuisse, (hoc scil. Principi integrum manere debet) licet de proprio iure se dediti disponere licuerit. Hi captivi, qui adhuc vi teneantur, licite fugiant de iure gentium. Grot. I. 3. c. 7. §. 6. (de iure naturae illud videtur negare sup. ad l.) Nam quomodo negari non possit, captivos esse in hostium potestatem per captivam redactos, Et hinc iniquitatis praese ferre speciem, non hīro aliquo, sed fuga se ab illa liberare ; hoc tamen etiam certum, quoniamlibet captivum consue tantum esse hostium, donec fugientis facultas incipiat, Et hic integrum fingam iudicet : ei enim, qua tenebatur, cessante, si fidem non dedit se remanensurum, habens sequi castra, Et praesidia hostium, non tenetur. Interim tamen dum adhuc potest retrahi, iustitia fuga in suspensio est, Et si retrahatur, hosti penus habet, qui de iniuria sibi illata conqueritur ; si autem fuga cessit felicitet, Et reversus est captivum ad suos, tunc de iure Romano, Et gentium, postliminio redit, l. 19.

§. 3. ff. de capt. & poss. Hodie cum ob cessantem servitutem iure postliminii opus non sit, in potestatem sui Principis, vel suae civitatis recedit, sequiturque illius iudicium, quod saltem fugientis approbat, laudatque. Quando etiam ad amicos, vel socios pervenit, quia hi idem nobiscum sequuntur iudicium, itidem liber est, d. l. 19. & 7. d. t. Si autem nondum ad suos, vel amicos reversus est, sed apud medios commoratur, manet adhuc in potestate hostium, quibus, si petant, a mediis restituendus est. Medii enim factum hostis pro iure habent ; Et quod pro iure habetur a gentibus, qua media sunt, id quoque iuris gentium est. Sui vero, vel socii iniuria detineri etiam ab hoste, existimant per d. l. 19. pr. seq. Concessit igitur hoc in casu ius Romanum perfelle cum iure gentium. Illi vero captivi, qui quidem hosti se non dederunt, fidem tamen fecerunt, se non nisi hīro prius soluto decessuros, Et huius promissionis iuramentum dimituntur, die aut parole losgelassen, fingere amplius licite non possunt ; uti hoc casu iuxta nos obtinet : vid. Ch. B. K. art. 70. in not. licet quidam promissionem se mansuros, ut scilicet militum per id custodiam obtineant. Fidei enim, quam vinculus dedit, valet. Et per eam obligatur. Quoniam, nimirum, hoc vis non impedit consensum, Et in bello licita est. Si tamen nihilominus vinculi detineantur, cum ne vivirentur promiserint, neque sua promissione obligantur, sed data occasione licite fugiunt. Grot. I. 3. c. 23. §. 8.

Incipit hic quaestio : An captus victori resistere, Et vi sibi viam fuga aperire possit ? L. L. Romanis hoc permittum reperitur in l. 26. ff. de capt. & poss. verb. Nihil interest quomodo captivus reversus, an vi, vel fallacia potestatem hostium evaserit. Grotius vero dum omnem domino resistendi facultatem servis derogat, etiam huic videtur simpliciter contrarium esse ; eoque seculi ratio, quoniam alim bello capti servi fiebant. L. 3. c. 7. §. 7.

Hoc tamen more inter Christianos antiquato, cum bodie captivi non sint servi, sed maneant liberi, licet in potestatem captivitum venerint, Et hīro, vel ex postulo redimantur, hodiernis potius quod Romanis captivis (qui tamen servi fiebant) licitum sint, licebit : ita quidem, ut quoties via fuga ipsa pateat, Et hi integrum fingam iudicet, dum nimirum per hoc desinant in hostium esse

potestate, impediendi fugam hosti resistere, ac
ei captivitat. se eripere possint; quod tamen
ex eventu adparebit.

- Ab hoc jure fugiendi B. Parens exce-
pit *Deditor* : nam per dedicationem omnium
judicio jus hosti quaesitum est, cum jure
gentium fides hosti data, & pacta cum eo
inita servanda sint. Et licet dicitur injuria
hostis se compulsum ad dedicationem, eo
tamen non tollitur obligatio fidei datae :
quod & jure Romano constitutum in l. 1.
ff. capt. Et possit. Quae plenius excussit B.
Parens in *diss. de Postliminio in pace Sect.*

- 2. §. 13. 14. 15. Et 16.
▪ Nostram sententiam de jure fugiendi,
▪ & de jure in deditis, alibi explicavimus.
▪ *Vid. Dissert. proem. XII.*

- *Qui bello iniesto*] "Bellum, quod in-
ter duas summis potestates geritur, nun-
quam iniustum dici potest initio partium
bellum gerentium, ante ultimam victo-
riam; quia iudicem non habent, & uter-
que iustitiam causae suae allegat: sed res
eventu demum deciditur. Hinc idem est,
sive quis bello iusto, sive iniusto capiatur:
utroque enim casu fugere potest captus;
& ex eventu demum constabit, an jure fu-
gerit, an injuria.

- *Aut ex captis nati*] "Hi enim eodem
jure utuntur, quo capti, ex quibus nati
sunt.

- *Fax non esse fugere, nisi ad suos*] "Quo-
rum iudicio injuria capti sunt.

- *In eo eos salvi, non dubito*] "Immo con-
cedi id certo modo potest: nam ad alios,
qui non focii, sed medii sunt, fugientes
libertatem non recipiunt, quia illi utrius-
que factum pro jure habent; adeoque
res in eo statu nant, quo fuit cum ad
fines mediorum accederet.

- *Bello manente*] "Immo etiam pace facta,
uti mox videbimus.

- *Libertatem consequuntur ex postliminii
jere*] "Quia nunquam servi fuisse, injuria
quippe capti, ex iudicio suae civitatis vi-
dentur: de quo jure *infra* c. 9. agitur.

- *Si ad alios*] "Cum enim iudicium suae
civitatis apud medios non valeat, & hi
jus rei in praesenti statu spectent, servus
fugitivus domino vindicanti restitui debet.
Secus si ad amicos, & socios suae civita-
tis revertitur: de quo d. c. 9.

- *Aut etiam pace facta ad suos*] "Immo
verum non est, fugientem servum a sua

- civitate vindicanti domino restitui debere.
▪ Est enim pace bellum compositum sit,
▪ id tamen non impedit, quo minus utra-
que pars contendat actus medii temporis
▪ injuria esse gestos; quod iudicium cum
▪ effectu valet, si captus ad suam civita-
▪ tem revertitur: nisi pace dictum sit, post-
▪ liminio locum non fore; de quo plenius
▪ *infra* c. 9.

- *Nos ideo sequitur, animo quoque injici
religionis vinculum*] "Sensus est, quod fu-
gentes non peccent fugiendo, etsi civitas,
ad quam confugiant, eos reddere debeat.

- *Cum multa sint jura, quae tantum exte-
rius iudicium spectant*] "Ubi actus legibus
sive civilibus, si gentium improbitur,
quin & punitur, & tamen salva pietate
fieri, ac admitti potest.

- *Qualia sunt haec belli jura*] "Quae ex
consensu gentium demum via habent, &
specialem legem continent, quod servi
fugientes ad alios, vel etiam pace facta
ad suos, domino vindicanti restitui de-
beant.

- *Nec est quod objiciat aliquis*] "Sensus
objectionis hic est, quod videatur servum
fugere ideo non posse, quia in potestate
domini, i. e. in ejus dominio est, cui se
subtrahere absque injuria nequit. Auctor
respondet, dominium hoc non a natura,
sed ex lege demum gentium ortum esse;
indeque non verum jus domini competere,
re, sed saltem dominium externum, cu-
jus effectus sit ut cogi servus possit, non
ut religio animo ejus iniiciatur. Verior
responsio est, quod captus sequatur judi-
cium suae civitatis, adeoque se injuria ca-
ptum dicat. Hoc iudicium quidem effe-
ctum non habet quamdiu est in potesta-
te hostis, ubi valet iudicium civitatis ho-
stilis; sed quando ad suos, vel amicos re-
vertitur, praevalet iudicium suae civitatis,
quod eum injuria captum, adeoque nun-
quam servum factum esse, judicat.

- *Possit & dominium dari, quod tantum
in iudicio humano, & quidem coactivo,
valet*] "Ex hujusmodi autem dominio na-
tura non sequi religionem, seu obligatio-
nem in animo. At dictum jam est, i. in
quolibet bello dominium in captos acquiri
non ex facto aliquo jure gentium, sed
ex ipsa ratione naturali. Unde 2. con-
cludendum potius esset, captum dominio
huic naturali se subtrahere non posse. At
3. diximus quoque, dominium illud jure
▪ naturae

• naturæ saltem vim habere ex iudicio civi-
 • tatis hostilis, non vero juxta iudicium
 • civitatis, ex qua captus est, & quod ser-
 • vos quoque sequitur: tali igitur dominio
 • inest conditio, nisi servus postliminio re-
 • versus fuerit. Unde 4. necessario sequi-
 • tur, fugam servi ex iudicio hostilis civi-
 • tatis semper injustam, ex iudicio suæ civita-
 • tis autem semper justam esse: at cum
 • effectus semper valet iudicium ejus civita-
 • tis, ubi is, qui captus est, invenitur.

2. *Quod est in aliis juris generibus*] Ubi
 • scilicet jura civilia aliquem tanquam do-
 • minum tuentur, qui jure naturæ dominus
 • non est. Adeoque ubi non injicitur reli-
 • gionis vinculum ei, ad quem verum do-
 • minium pertinet.

2. *Jus testamenti nulla diceret ob deliquitum
 solennitatis*] Auctor exemplis probat, jure
 • civili dominium aliquando constitui sal-
 • tem quoad effectus externos; ita tamen
 • ut ei, cui dominium verum auferatur,
 • nullum religionis vinculum injiciatur. Huc
 • refert casum, ubi testator hæredem scripsit
 • non adhibitis solennibus: hoc enim casu
 • jure civili hæredibus ab intestato hæredita-
 • tem tribui, ait; at id non impedire, quo-
 • minus heres scriptus salva pietate hære-
 • ditatem adire, eamque retinere possit.
 • Unde concludit, dominium hæredum ab
 • intestato filium in iudicio humano valere,
 • non vero ideo quoque injici religionis vin-
 • culum hæredi scripto, cui naturali jure
 • dominium debetur, statuit. At hoc exem-
 • plum plane huc non pertinet: nam cum
 • testamenta sint a lege civili, verum non
 • est, dominium a natura competere ei,
 • cui defunctus id testamento triboere vo-
 • luit; *Jure civili* autem non tribuitur do-
 • minium, nisi adhibitis certis solennibus,
 • quibus deficientibus dominium non trans-
 • fertur. In hoc igitur casu heres scriptus
 • nec jure naturali, nec jure civili pro do-
 • minio haberi potest.

*Quod tali testamento relictum est, salva
 pietate retineri posse*] Is cui in imperfe-
 • cto testamento aliquid relictum est, jus
 • a natura non habet, quia dispositio de-
 • functi post mortem nullum effectum ha-
 • bet; nec jure civili, quia deficient re-
 • quita juris civilis: adeoque salva pietate
 • nihil ex tali dispositione capere potest,
 • sed cum omne jus ab hæredes ab intestato
 • pertineat, id eis necessario triboere tenetur.

Saltem quoad ius ei non contradicuntur]

• Scilicet, ab hæredibus ab intestato; mo-
 • do sciant testamentum imperfectum esse,
 • & acquiescant: tunc enim non ex testamen-
 • to, sed ex voluntate hæredum ab inte-
 • stato, eorumque beneficio, hæreditatem
 • acquirunt. Atque ex his facile deciditur
 • • celebris illa questio, an ex testamento
 • • imperfecto naturalis obligatio oriatur, ita
 • • ut hæres in conscientia obligetur ad præ-
 • • standam legatam tali testamento relictam? Quod
 • • negavimus in *Jure nostro controverso civili*
 • • pag. 2.

Nec longe abis] Aliud exemplum hic
 • ponit, ubi quis dominus constituitur in
 • iudicio humano, nec tamen alter, qui
 • • natura rei dominus est, injuria rem de-
 • • tinet si non interpellatur.

*Dominium ejus, quod secundum leges ci-
 viles mala fide præscriptum*] Verum est,
 • quod sola lex civilis hoc dominium tuetur:
 • at cum id ob utilitatem publicam
 • • lege introductum sit, omnino, & natu-
 • • rali quoque ratione dominium tribuit præ-
 • • scribenti, quia jure naturæ quoque per
 • • dispositionem superioris jus alii acquirit,
 • • & nobis auferri potest. Atque ex hac ra-
 • • tione improbat B. Patens dispositionem
 • • juris Canonici, quod peccatum esse, ait,
 • • rem alienam solo longi temporis lapsu as-
 • • quirere: in *disposit. de finibus bona fidei*
 • • *Eccl. prima*, Sect. 1. §. 6. usque ad finem.
 • • Ita enim disserit.

OPERA pretium videtur, ad examen re-
 • vocare eam questionem, an constitutio juris
 • civilis, qua in usucapionibus bonam fidem
 • ab initio diontaxat requirit, quicquam con-
 • tineat, quod rationi, aut naturæ æquitatis
 • adversum sit, quin, an deterior saltem sit
 • constitutio canonica? Quod utrumque omni-
 • no negamus. *Est enim jure naturali sanc-
 • tum non sit, ut lapsu temporis (quod sal-
 • tem intra memoriam hominis sit) dominus
 • rem suam amittat, & alius alienam acqui-
 • rat, tamen, cum in parvam negligentiam, tum
 • ob utilitatem publicam, lege id fieri posse con-
 • sentiant ipsa jura canonica, quibus usucapio-
 • nes, & præscriptiones aque, ac jure civili pro-
 • bantur, certumque est, potestati civis id ju-
 • ramenti, prospiciendique publicis civium usi-
 • bus natura competere. Nam cum & res adia-
 • phora lege prohiberi sub pena possint, & g. ne
 • quis rogum ascia poliat, vel mulier genas
 • radat, &c. nemini res, qua jam ante pro-
 • hibitionem officio potius/ambari alter-
 • jantur. Bene Cyprianus in d. l. 4. §. si viam*

in f. ff. de Usucap. inquit: Creditor multatur ab ipso statu propter negligentiam hac poena, & sic debet cedere lucro debitoris, l. 74. de solut.; constat enim, quod statutum potuit efficere sibi subiectum, & inferre ei hanc poenam. Praesertim cum non leve illud momentum sit, quod usucapio ad tranquillitatem reipubl. & civium avertit; sed omnino prope maximum, ne scilicet lites sint immortales, sed domitia tandem secuta, & conuercia in tuto. Sublata enim usucapione, & praescriptio, nihil tali civitate turbulentum, nihil civium concordia, amicitiaque infusus, & nulla rei vel acquisitio, vel possessio, ulli hominum tuta, ac quiesca esse potest.

Quemadmodum igitur usucapione legibus introduci cum natura iusta, ac aequa, tum in civitate tantopere propicia, & prope necessaria sunt, ita potuisset lex salva iustitia naturali absolute ei constitui, non attenta bona fide possessoris, ob praedictas rationes. Licuit enim utique magistratui summum talem legem inter cives suos sancire, ut singuli intra triennium v. g. curam habeant rerum suarum, in eaque inquirent sub poena, si fecerint, amittendi indistincte dominii, omnique iura in eam rem. Nam & naturaliter Princeps privatus sui factum ex duobus causis avertere potest, in poenam delicti, & ob necessitates reipublicae; quarum cum alterutra sufficiat, hic utraque concurrat, scilicet. poena negligentiae, & utilitas publica, quae ex dominiorem securitate, civium quiete, & litium amputatione pullulat.

Atque huiusmodi aliae leges plurimae, ac nullo iure improbatas sunt. Ita lex constituta est, ut si quis rem suam privata auctoritate repetat, dominium perdat, l. 13. ff. quod metus caus. §. 1. verum sed ne iniuste vi bon. rapt. l. si quis in tantum 7. C. unde vi l. 2. C. de priv. carc. quae lex vero, & iusto domino, qui rem suam privatim repetit, in poenam usurpata auctoritatis privatae dominium auferit, nec ulli distinctione, an possessor sciverit, rem ejus, qui repetit, esse, an ignoraverit. Ita cum quis rem ex turpi utriusque causa accepit, danti in poenam turpitudinis auferitur alio, & conditio: quae iure gentium competebat per l. 25. in fin. ff. de act. rer. amot. l. 32. in f. ff. de reb. cred. l. 1. §. fin. ff. de Cond. sine caus. ubi possessor sciens ex turpi causa accepit, l. 3. l. 4. §. 1. l. pen. ff. de Cond. ob turp. caus.

Praeter quoque edixit, ut si quis domum

sua in laudem praebet, & ex ea re injurias, damna, facta, &c. passus esset, actione, quae eo nomine ipsi iure competere, privata esset in poenam praebitis in laudem domus, ubi illi, in quos alio daretur, dolo, & mala fide fecerint, & graviter deliquerint, l. 1. §. 1. §. 2. §. 3. ff. de aleat.

Quin in criminibus etiam gravissimis, uti adulterii, quinquennium, in aliis saltem vicesimum, praescriptio accusationem tollit: uti & doli actio biennio, iniuriarum, anno excluditur. Quin ergo praescriptio, quae enormissimorum facinorum rei ob utilitatem publicam prodest, minus prodesse possit possessori saltem scienti rem alienam esse. Conf. Sect. 2. §. 20.

Quin igitur pari iure sui esset proinde negligentiam civium, qui legem certum tempus requirendis rebus suis praescribentem assernantur, & cum lites dehis prope notitia, litem magno reip. malo inchoant. Immo cum in criminibus etiam gravissimis, uti modo dictum, quinquennium, vel saltem vicesimum praescriptio accusationem aboleat, qui minus lex permittere possit, ut praescriptio prodesset scienti rem alienam, quam ut atrocissimorum facinorum rei.

Quod si itaque salva aequitate naturali legi licitum fuit usucapionem ita abique ulla bona fide introducere ex memoratis causis, omni equidem labe, & scrupulo carebit lex illa XII. Tab. quae usucapionem non aliter admisit, quam si totum illud negotium, ex quo possessor rem sibi comparavit, bona fide gestum fuerit, adeoque quicquid in factis hominis consistit, bona fide non careret; cuius juris aequitas multo luculentius apparebit, ubi ratio, seu principium, quod sequitur lex civilis, recte intellectum fuerit. Ergo quale id sit videamus.

Scilicet, bona, & mala fides non sunt nisi in hominum actionibus, & negotiis, & tantum queritur, an quod homines egerint, bona, vel mala fide egerint: uti de dolo, cuius species est mala fides, nunquam queritur extra hominum actiones, nec quicquam dolum dici potest, quam factum hominis.

Accurata itaque quam maxime est sanctio juris civilis, quod semper, & in omnibus, quae facto possessoris fuit, bonam fidem requirit, nec unquam possessori nimium su ex facto ipsius tribuit, nisi non, cum agit, bonam fidem habuerit. Quod constat: nam possessor est bona fide, & iusto titulo rem accepit, non tamen medio tempore fructus percipit.

precipiendo suat facit, si non sciat alienos esse; cum fructus non nisi ex suo facto, scil. perceptione, acquirat, l. 48. §. 1. ff. de A. R. D.

Idem bona fidei possessor actionem ex edicto de damno infecto contra vicinum movere nequit, si tunc adit, quas possidet, alienas esse ostendat, l. 13. §. 9. de damn. inf. Eademque ratione nec Publiciana agere poterit, amissa medio tempore possessione, nisi tunc, cum agit, Et repetit, bona fidei possessor sit, l. 15. §. 2. ff. de usucap. juncta l. 7. §. ult. ff. de publ. in rem act.

Hac itaque omnia cum facto possessoris procedant, tempore quoque medio, quo fiunt, requirunt bonam fidem. At in usucapione solum initium, scil. negotium, quo possessor a non domino capit, factio ipsius sit, adoque bona fide fieri debuit; eo vero rite gesto, Et re bona fide, Et iusto titulo accepta, dominium post certum tempus, quo continuari debet possessio, sine novo boni fidei facto, atque negotio, sola potestate legis, Et vi juris adiacet. Atque ita in ea saltem parte usucapionis, qua non factio boni fidei, sed potestate juris perficitur, lex non requirit bonam fidem.

Hanc vero huius juris, ac differentia rationem esse, ut quod capio, i. e. usucapio, iuris sit, perceptio facti, perspicue, Et exerce exprimitur in l. 48. §. 1. ff. de A. R. D. cuius verba sunt: Si eo tempore, quo mihi res traditur, putem vendentis esse, deinde cognovero alienam esse, quia perleverat per longum tempus capio, an fructus meos faciam? Pomponius, verendum. ne non sit bona fidei possessor, quamvis capiat (i. e. usucapiat); hoc enim ad jus, id est capionem, illud ad factum perlinere, &c. Ex quo loco patet, bonam fidem in perceptione fructuum semper, in usucapione vero ab initio requiri; utrumque enim in facto boni fidei consistit: at reliquo tempore usucapionis, quo sola lex operatur, eam non requiri. Quae equidem ratio satis est constans, accurata, Et sana.

Præterea si consiam, ac finem usucapionis respiciamus, scil. ut licet tandem possideatur, citiusque quæritur, longe convenientior est dissimulatio citius, quam canonica. Per illam enim id agitur, ut lapsa tempore, quod inquirendus rebus sitis permixtum est dominus, Et probata a possessore saltem iusta causa, Et bona fide ingratum, quod gestum, omnia adit, Et questio conticeat. At dissimulatio

suo canonum omnem fere fructum ad utilitatem publicam usucapionem evertit; cum enim usucapio introducta sit, ut tandem evitentur difficiles illa dominiorum disputationes, ac probationes, in horum locum per canones substituantur non minus difficiles disputationes, Et probationes de totius mediis temporis, Et plurimorum annorum non interrupta bona fide: qua re non minus proximum litium ordo iterum panditur. Quin per hos canones Et resuscitantur magis disputationes de dominio, Et quod unicuique fere tutum, certumque remedium fuerat probandi dominium, destruitur. Nam usucapio cum suo initio, seu qualitate negotii, quo possessor rem acceperat, band diffinitur. Et hoc modo dominium intro, certoque probari potest; at quantopere ille probandi per usucapionem dominium modus enervatus sit, ex quo invadere, Et oppugnare eam usucapionem licuit, excitata licet de totius mediis temporis bona fide, cuique obvium est. Quid enim difficilius est, quam tot annorum continuum, Et band interruptum bonam fidem, nec ipsius possessoris tantum, sed Et antecessorum, quorum ille temporis continuat, docere, cum tamen is, qui intentionem suam in usucapione simulat, cum cum omni sua quantitate, Et requisitis, probare debeat: arg. l. 10. pr. ff. si serv. vind. l. 2. ff. de Prob. &c. quicquid novum scripturiorum compilatores temere dissentiant, vel transcribant. Quid vero certi, qua probatio esse potest in usucapione, ut quam ingenti difficultate, debitorumque mole incurvari, quaque tam facile eluti potest?

Unde nec evitavit hoc jus Canonum censuram JCoram. Job. Pet. de Ferrara JCtus Italus in pract. Pap. form Respons. rei conv. vers. prescriptionis n. 28. defend. in sententiam juris citatis addit: Nec obstat, quod periculum animæ vertatur: quia ista ratio, salva reverentia, est molium fatui; Et deinde longe graviora in hoc Canonis subijcit. Item Wesenbec. ad Schneklerv. tit. de Usucap. in pr. n. 20. lit. l. de hac constitutione canonum ita loquitur: Nec ratio, nec decisio illius textus valet. Nam quid hic pertinet dictum Apostoli: Quicquid non fit ex fide, illud peccatum est? scil. æque illud intellexerunt, ut hæc iura prescriptionum, & divitius in hac luce Evangelii patiemur iustitiae talibus tricus imponi. Denique Cyprianus JCoram, Et Galia sua lumen ad c. 5. in l. X. de prescript. de eadem ita sentit: Hunc

Hunc locum serva interim, ut probes, quam cynici, & fufci olim fuerint, quæve impunitia, & incuria cuius Romanæ.

Quicquid fit, bodie jui hoc canonicum certo receptum esse constat: neque ideo hac disputatur, ut in dubium illud vocemus, sed ut appareat, cum juris civilis dispositione omni labe carere, optimæque ratione niti, quin in republ. præferendam esse alteri; tum intolerabilem esse abusum, quo multi non perspicilla vera juris ratione, prætextu cerebrina, generalis, parumque solida, quin fæla æquitalis, conscientiam laqueos neclant, & cum sibi, tum aliorum imperitorum animis tam facile injiciunt.

» Equidem Beatus Lynkerus, vir omni elo-
» gio major, hinc sententiam B. Parentis
» suppresso nomine impugnavit, & male
» reprehendi jus canonicum, ac rationem,
» quod hic periculum animæ versetur mul-
» tum, immerito fatum a Johanne Petro
» de Ferrar. appellari, existimavit: Adden-
» do, modestius ratiocinari Ungepanerum ad
» tit. X. de præscript. n. 7, statuentem, nec
» rationem Pontificis, nec decisionem in c.
» f. X. de præscript. ratione carere, sed de-
» sumtam esse ex Pauli epistola ad Rom.
» 14. v. ult.; Paulum autem non loqui ibi
» de fide salvifica, seu theologica, & iusti-
» fica, sed de bona fide politica, & quæ
» efficit ut omne id, quod fit contra ani-
» mi nostri conscientiam, peccatum sit. Caus.
» 44. c. 33. q. 3. de penit. dist. 3. Atque
» hanc explicationem esse ex Chrysostomo,
» Theophylacto, aliisque Patribus, & Theo-
» logis, eoque frustra, ac sufficienti absque
» ratione rationem juris Canonici impugnari.
» His Respondet B. Parens in disput. de fidei
» bus bone fidei Eccl. secunda, dubio II. §.
» 18. usque ad §. 27. his verbis:

Juri Canonici dispositio nec superiori
Disp. nec a Dd. vulgo reprehenditur; sed
hac ejus ratio, & illatio, Quicquid non
fit ex fide peccatum est, Rom. 14. v. fin.
Exigo in præscriptione, omni tempore re-
quiritur bona fides, c. f. X. de Præscr.
negatur: neque a Ferrariense tantum, sed
a Wessembacio, & Casacio, præclarissimis
Jctis superiori Disp. itidem in hanc rem
allegatis, exploditur. Cum igitur Jcti Pon-
tificii ex Gallia, & Italia, dissimulare su-
rum de ea Pontificis ratione nosterint juri-
cium, parum proficit modestia Professoris
Tubingensis.

Cum vero in ipso dubii textu concedatur,
plerosque locum Apostoli de fide salvifica in-
telligere, contrarium sine fundamentum asseri-
tur propter pauciorum opinionem. Neque
jam de opinionibus, sed de veritate disputa-
tur; neque hac auditoribus, sed rationi-
bus evincitur. Is igitur missi, sententiam
dicti Apostolici, & quid inde inferatur,
videntur.

Convenientissima igitur textui videtur re-
ceptor illa sententia, quæ cum interpretatur
de fide in Christum. Hac enim illa fides est,
quam ubique inculcant Apostoli, & sine
qua omnis hominum actio, etiam virtu-
tissima, peccatum est: eoque sensu dicitur,
gentium virtutes maximæ fuisse splendida
peccata, propter coherentem adiutorium no-
stris labem illam hereditariam, quæ cum
animum inficit, omnes quoque inde proce-
dentes actiones infestas esse necesse est. Nec
adeo potest ullum hominum peccatoris scilicet,
quantumvisque gloriosum, ob fontis inqu-
nationem ab omni labe immane videri, nisi
fides in sponsores, qui pro labe ista satisfac-
cit, cum abstergat, & delet, & quod ob
dictam saltem animæ maculam perfecta ius-
titia deest, sua satisfactione supplet. Qui
verborum horum sensus, quo nihil planius
videtur, nihil ad bonam fidem usurpationem
pertinet.

Sed nec magis ex altera illa interpretatio-
ne, quæ in hoc Dubio II. assinitur, est
admittatur, constituto Juris Canonici in-
ferri potest. Ex hac enim hypothese dicti hujus,
Quicquid non fit ex fide, peccatum est,
sententia erit: Quicquid contra conscientiam
fit, peccatum est. Atque concessum,
& in confesso est, Juris civilis quoque dis-
positionem vitio carere, & æquam, ac ju-
stam esse. An vero contra conscientiam agit
qui jui, quod vitio caret, & æquum, ac
justum est, sequitur? Leges a summa po-
testate lata ubi jubendo obligant, ita permis-
sando tranquillam, autemque reddunt con-
scientiam, si nihil adversum jui naturæ sanc-
iunt: quemadmodum jui naturalis nullatenus
adversari, causat, si magistratus publi-
ca utilitatis, & tranquillitatis causa certum
tempus statuat, velique, ut citet intra præ-
fixi temporis spatia in res suas inquireant,
vel si hanc subvertentem legem negligant,
postea non audiantur, sed dominio verum
regulæ cadant.

Quanto minus igitur inferri inde potest,
hanc consuetudinem, vel constitutionem
juris

iuris civilis, absque mortali peccato observari non posse, uti infertur in d. c. fin. X. de Præscript. An pæ a summa in terris potestate constitutum, quod æquum esse, & omni citio carere conceditur, quod negligentiam, quin contumaciam eorum, qui legibus certum terminum ad inquirendam rem suam impungentibus non obediunt, damno rei sue primum, quod tranquillitati, & securitati publicæ propiciet, liteque amputat; aut, inquam, hoc ius peccatum mortale observatoribus suis impingit ex allegato dicto Apostoli?

Quod vero hac ratione, & quanta peccata mortalia ita permissa erunt per ipsos Canones, qui partem sententia gravatam solo §. (postea 10.) dierum lapsu a iure appellandi excludunt, eoque ipso totius causæ damno, etsi cum iustissimum videatur, mutans; c. 27. caus. 10. quæst. 6. c. 32. in fin. X. de Elect. c. 15. X. de sent. & re jud. idemque faciunt si quis saltem Apostoli intra §. (deinde 30.) dies non petierit, c. 24. d. qu. 6. c. 6. de appellat. in 6. Clem. 2. cod. vel terminum probationis luti passus sit, c. pen. X. de Testib. & attest. vel Emphyteuta biennio canonem non solverit, c. 4. X. de locat. & cond. &c. In quibus omnibus, aliisque casibus, ob solam neglectum termini præfixi, etsi satis castigati, pars suo iure excidit, idque lucro partis alterius cedit; nullo discrimine bona, vel mala fidei, & adeo promiscue, ut nihil penam hanc impediatur, quam iusta restitutionis in integrum causæ: qua vero eadem æque contra lapsum prescriptionis datur, p. g. ex causa iuste absentie, vel clausula generalis L. 1. ff. ex quibus caus. maj. Quanto vero graviora sunt ista, quam ius illud, quo per usucapionem ei, qui bona fide, & iusto titulo accepit, contra eum, qui tanti temporis moram in requirendis rebus suis commisit, acquiritur? Atque adeo multo magis hæc essent mortalia peccata.

Quod si hæc dispositio iuris civilis præget cum dicto Apostoli, & ideo mortale peccatum inferat, cur neque ad Innocentii III. tempora ius hoc permiserunt tot christianissimi Imperatores, Constantini, Theodosii, Justiniani, &c. tot doctissimi Pontifices, tot eminentissimi Ecclesiæ purissima Patres, nec ab eo saltem Constantini M. orbem christianum a mortali hoc peccato, nisi post novem integra demum secula, liberarent? Taceo doctissimos, & religiosissimos JCIos

Tom. IV.

christianos, quorum opera in componendo iuris civilis corpore usus est Iustinianus. Hi an negare hunc locum adeo trimum ut nullus magis? An mentem Apostoli non intellexerit? An si sciverunt, & intellexerunt, adeo nullam conscientia curam haberunt, ut hanc pugnam legum, & Apostoli sceleris, hunc dissensum expungere, atque mortale hoc peccatum abolere, cum facilitate potuissent?

At vero nimium distat vox illa *πίστεως*, qua Apostolus utitur, & formula illa iuris Romani, bona fide. Quæ sit illa *πίς*, de qua Apostoli agunt, constat: scilicet, *πίς* illa, & fides novi fœderis, quam ipsi perpetuo inculcant. Sed formula illa, bona fide, non explicatur per vocem *πίς*, sed est propria legibus Romanis, & quasi technica, qua Græci, vel alterius lingue vocabulis propriis, ita ut vni eque, sensumque rite exprimant, reddi nequit. Si quis enim bona fide, & mala fide vertet *καλῶς* *πίς*, *κακῶς*, *πίς*, (quod tamen apud Apostolum non est) parum Græce loqueretur, & licet Græce, non tamen eo exprimeretur vis formula, bona fide. Unde Theophilus Paraphrastes Græcæ retinuit formulam, & ad §. si quis a non domino Inst. de rer. div. & tot. tit. Inst. de usuc. &c. nunquam Græce id vertit, sed semper retinet *bonæ fidei*, vel per *πίς*, *πίς*, *πίς*, uti & cum vox usucapionis propria sit legibus Romanis, eam retinet *græce*, & usucapi reddit *bonæ fidei*, d. tit. de usucap.

Toto igitur casu distat *πίς*, Apostoli a formula bona fide, qua & alia alio longe sensu in iure interpretatur: ut cum contractus alii dicuntur bona fidei, alii stricti iuris; qua distinctio iure quoque Canonico firmata est, c. 6. §. ad hæc X. de Except. c. fin. X. de Depo. & oppositur hoc sensu bona fides stricti iuri. Uti ergo nemo hinc intulerit, contractus stricti iuris id esse peccata mortalia, quia quidquid non sit ex fide peccatum est; ita appareat, formulam illam bonæ fidei in legibus non esse id, quod Apostolus *πίς* vocat.

Ut adeo credendum omnino sit, nec ipsius Pontificis mentem fuisse quasi, hac ratio concluderet, sed pro more seculi egisse: solebant enim, cum pro auctoritate aliquid statuissem, vel similitudinem, vel sententiam aliquam, quæ quodammodo saltem ad id alludere videretur, & sacris adhibere; uti cum in c. 6. X. de Major. & obed. ex eo, *ut* *quod*

quod Deus duo magna lumina, solem & Lunam, in caelo fecerit, duplex summa in mundo potestas, Pontificia, & Imperatoria, deducitur. Ita cum & vox Apostolorum, fides certatur, & fides quoque mentio in formula, bona fide, fiat, inde sumfit Pontifex occasionem allegandi hujus textus in re, quam auctoritate sua statuerat.

„S; dicendum quod res est, conciliari
„jus civile, & jus Canonicum facili ratio-
„ne posse, arbitror: alia enim questio est,
„an dominium rei naturali jure per prae-
„scriptionem civilem dominium amittat, illud-
„que in praescribentem transsit? alia, an
„is, qui sciens rem alienam longo tempore
„possidet, adeoque praescriptione dominium
„acquirat, tutum sit in conscientia?

„Prior questio affirmatur: quia leges
„civitatis ob utilitatem publicam id statu-
„runt; cives autem suo consensu sese le-
„gibus civitatis submiserunt. Dominus igitur
„suo consensu dominium amittit. (Vid.
„supr. l. 2. c. 23. §. 2.)

„At quod ad alteram questionem atti-
„net, negari nequit, praescribentem non
„esse tutum in conscientia. Sane, sola de-
„tentio rei alienae peccatum est, & inju-
„ria agit qui eam domino non reddit. Ex-
„si igitur dominus propter negligentiam
„praesumptam dominium perdat, ideo ta-
„men peccatum intuitu Dei commissum
„non tollitur. Jus igitur domini tollitur
„per legem; sed jus Dei non tollitur,
„quod ei in praescribentem propter malum
„actionis competit. Atque hinc Canones
„non immerito crediderunt, animae peri-
„culum hic subesse.

„Quod vero Canones ideo praescriptionem
„nullam declarant, in eo errant, quia
„ob utilitatem publicam, & ut tandem
„dominia rerum certa sint, dominus suo
„jure privari potest, inprimis cum ipse in
„leges civitatis consentiat. Sane, per re-
„stitutionem rei peccatum non cessabit;
„nam detentio rei alienae animo sibi lu-
„crandi per se injuria est, quae intuitu
„Dei non expiatur per solam rei restitu-
„tionem. Exemplum furis hanc rem illu-
„strabit: etsi enim dominus remittat ac-
„tionem furti, id tamen non impedit quo
„minus fur coram Deo reus sit propter
„malam actionem, contractionem nimi-
„rum rei alienae; adeoque etsi rem abla-
„tam nunc jure teneat, vitium tamen ma-
„net intuitu Dei.

Nam & hunc judicium civilem ut domi-
„nium tueretur] Sed dictum est, inde ne-
„cessario sequi, animo quoque ejus, con-
„tra quem allegatur praescriptio, injici re-
„ligionis vinculum; adeoque nec ex hoc
„exemplo Auctoris responso probatur.

Et hac distinctione facile solvitur nodus il-
„le] Immo distinctio illa in dominium
„quoad effectus externos, & internos,
„non solvit nodum hunc, sed alia ratio-
„ne solvendus est.

„Erit ergo idem jus, & non jus] Non
„jus fuit antequam sententia pronunciaba-
„tur; at jus sit post pronuntiatam senten-
„tiam, ex compromisso scilicet partium, &
„ex lege, adeoque ratione quoque natu-
„rali.

In nostra vero quaestione &c.] An sci-
„licet capti fugere possint? & an gentes
„dominium tribuendo capientis animis ser-
„vorum religionis vinculum injicere volue-
„rint?

Nulla causa fugi potest cur gentes aliud
„spectaverint, quam externum illud] Quod
„tantum in judicio humano, & quidem
„coactivo valeat, verum autem jus non
„det, indeque nec animis eorum, qui
„dominio tali subjiunguntur, ullum injiciat
„religionis vinculum.

Sufficiebat ut captis captores vellet parce-
„re] Doctrinae hae sunt nugae. Sensus est,
„gentes, ut victores a caede victorum ju-
„re gentium in bello solenni indulto di-
„stingerent, insignia commoda in servos
„constituisse: non vero voluisse praeterea
„vinculum aliquod injicere animis capto-
„rum, quod eos a fuga impediret; idque
„ideo, quod certi quasi essent, capientem,
„qui non moveretur utilitatibus illis, nec
„motum iri vinculo illo, inprimis cum li-
„berum ipsi sit juramentum a servo exige-
„re. At saepius jam dictum est, 1. non da-
„ri jus gentium voluntarium, aedum bel-
„lum solenne, cui effectus particulares
„gentes tribuerint: 2. Commoda illa in ser-
„vos non jure gentium, sed jure naturae
„statuta esse: 3. Dominium in servos jure
„naturae acquirit ex judicio nostrae civita-
„tis; idque pro vero dominio haberi, quam-
„diu servus est in nostra civitate: 4. ex ju-
„dicio civitatis hostilis, quod captus sequi-
„tur, victorem injuria servum fecisse; il-
„ludque judicium effectum habere si hostis
„fugitivus ad suam civitatem redit: atque
„hanc 5. causam esse cur servus fugiendo
„non

non contra fidem, & religionem agat,
quia ex suo, & civitatis suæ judicio in-
juria se captum asserit.

Ipsius institutus] Scilicet, quas ex co-
peris, & rebus fervi, item ex ejus aliena-
tione captores percipere possunt.

Nec moturum eo fuerat vinculum aliquod]
Quod ex veri, & naturalis dominii natura
oritur. *Vid. sup. n. 1.*

Sibi necessarium crederent] Captores.
Potenter exigere solum, aut usurpandum]

Si servus, qui occidi potuit, jurato pro-
mittit, se non capessurum fugam, etiam
ex judicio suæ civitatis obligatur, quia
fides quoque inter hostes servanda est.

Neque vero temere in lege &c.] Auctor
alio argumento probat, gentes noluisse
victoribus in servos aliud dominium tri-
buere, quam externum, i. e. non tale,
quod animis servorum vinculum injiceret,
eosque impediret quo minus fugere pos-
sint: quia scilicet in legibus, quæ per se
justæ non sunt, sed saltem majoris mali
vitandi causa feruntur, interpretatio in
mitiorem partem facienda est. At verum
non est, legem, qua captor jus acquirit
in captum, non esse ex naturali æquitate:
verum non est, legem hanc a gentibus de-
mum, & quidem majoris mali vitandi
causa, latam esse. Veram rationem natu-
ræ, cur servus fugere possit, jam allega-
vimus, quia scilicet ex suo, & suæ civi-
tatis judicio, injuria captus est; quod ju-
diciū vero tunc demum valet, & effe-
ctum habet, si in suam civitatem revertitur.

Majoris mali vitandi causa] Ut nimi-
um victores tot commodis illiniti abstine-
rent a cædibus servorum. *Vid. §. 5. n. 1.*

Florentinus] L. 26. ff. de capt. & possi.
Utrum dinnissus, an vi, vel fallacia &c.]

Nam cum ex suo, & civitatis suæ judicio
injuria se captum dicat, ipse non peccat
si ea injuria se liberare studet: at quam-
diu in potestate victoris est, effectum
non habet illud judiciū; adeo ut si
recipiat fugiens, puniri ideo possit.

*Jus captivitatis ita jure est, ut alio sensu
plerumque & injuria sit*] Auctor putat,
juri esse ex jure illo gentium, quod in
bello solenni effectus externos tribuit ejus-
modi actui, at injuriam esse ex jure na-
turæ, si causa belli injusta sit: quod toties
refutavimus.

Jus quoad effectum quosdam] Immo Pau-
lus nihil horum asserit in l. 19. fr. ff.

capt. & possi. Sed ait saltem, servum
fugientem, si ad nos revertitur, possi-
minium recipere; idque inter populos li-
beros moribus, legibus constitutum esse:
ubi per mores intelligit jura naturæ, per
leges autem pacta inter summas potesta-
tes de ejusmodi casibus inita. Quin &
serte ait, jus hoc ex æquitate naturali in-
troducendum esse, & rationem quoque addit
naturalem, quia ex judicio nostræ civita-
tis injuria ab extraneis detinebatur, d. l.
19. in fin. pr.

*Injuria si id, quod rei intrinsecum est
speñetur*] i. e. juxta justitiam internam:
at contrarium asserit Paulus.

Si quis bello injuncto captus in potestatem
hostium venerit, ab eo non attingitur sibi
crimine animus] Hoc verum est ex
judicio capti, & civitatis, ex qua captus
est; at quamdiu subest judiciū civitatis
hostilis, quæ bellum justum, & captum
jure servum factum ait, tamdiu habetor
pro fure, & tanquam fur puniri potest: jam
enim cum effectu illud judiciū obtinet.

*Modo ipse neque suo, neque publico no-
mine quicquam debeat domino* &c.] Im-
mo etli debeat domino vel suo, vel pu-
blico nomine, tamen id quoque auferro
potest, quia ex judicio suæ civitatis, quod
captus sequitur, injuria ei facta est, cujus
reparationem petere potest.

*Nam hæc, & alia multa faciunt poten-
tiores, &c.*] Auctor sibi objicit, quod gen-
tes non videantur voluisse permittere fu-
gam captis, quia eadem gentes deprehen-
sos gravissime punire solent: at respon-
det, hæc a potentioribus fieri, non quia
æqua sunt, sed quia expedit. Vera respon-
sio est, quod servi juste fugere possint ex
judicio suæ civitatis, non ex judicio ci-
vitatū hostilis. Adeoque tota res depen-
det ab eventu; si ad eam civitatem re-
vertuntur, liberi sunt a pœna; si depre-
henduntur, puniri jure possunt, nimirum
ex judicio hostili.

Canones nonnulli] Recte Auctor ait, &
esse hoc dogma virtutis, & perfectionis.
Multa timenda sunt servo fugitivo; adeo-
que magis ei expedit pati servitutem,
quam tot se exponere periculis.

*Si ad servos referas, qui panem justam
servant, aut voluntaria pactione se adinve-
runt*] Nam ex his duabus causis jure naturæ
aliquem in servitutem redigi posse, dixit
Auctor supra §. 1. pr.

Sin ad eos, qui bello iusto capti sunt]
 „Immo non datur tale bellum iniustum,
 „si utraque pars asserat iustum sibi esse
 „causam; tunc enim iustitia causæ ab even-
 „tu dependet: interim utraque pars omnia
 „ait ad sui defensionem, ac si iustam cau-
 „sam haberet.

Aut ex captis nati, &c.] „Hi sequun-
 „tur conditionem ventris, cuius pars sunt;
 „adeoque eodem quoque jure utuntur.

Quia quavis licita, animos tamen a Christianis alienos &c. posset offendere]
 „Rectius: *tum* dominorum gradus, ut illi
 „ab insidiis servorum tuti sint; *tum* gratia
 „servorum, ut iudiciis divinis se patienter
 „submittant, neque toti periculis, quæ su-
 „gam sequuntur, se exponant.

Similemque in modum accipi possunt Apostolorum ad servos monita] „Apostoli
 „itidem patientiam inculcant quamdiu ser-
 „viant; quo ipso non excluditur facultas
 „fugiendi.

Quod æquitati naturali consentaneum est; nam alimenta, & opera, sibi mutuo respondent] „Immo hæc non est ratio natu-
 „ræ: cur capiti servire debeant: neque ob
 „alimenta, quæ percipit captus operas præ-
 „stat, sed quia victor omne jus in victum,
 „adeoque omnia quoque commoda, quæ ex
 „servo capi possunt, sibi acquirit, non ha-
 „bita ratione proportionis inter operas, &
 „alimenta.

A D §. VII.

Servum domino jus illud externum ex- sequenti resistere illa iustitia officio non posse] „Dixi, 1. jus servitutis non esse ex
 „iustitia aliqua externa, i. e. non defendi
 „saltem ex jure Gentium quoad effectus
 „dominii externos, sed ex ipso jure na-
 „turæ; adeo ut 2. captor verum, & natu-
 „rale dominium in servum exercere possit
 „quamdiu est in ejus potestate: & si 3.
 „servus fugit, (uti fugere potest, quia ex
 „judicio suæ civitatis injuria se captum ait)
 „resistere ex eadem ratione potest perse-
 „quenti salva conscientia, quia injuria se
 „recipi contendit. Si vero 4. actu recipi-
 „tur, pari eam debet, quæ domino ex ju-
 „dicio s. civitatis licita sunt.

Quia diximus, manifestam discrepantiam]
 „Immo non est discrepantia

Quod quidem non sola agendi impunitate, sed & judiciorum tutela consistit] „Ex

„hypothesi enim Auctoris jura interficiendi
 „hostem, & evadendi res, & personas ho-
 „stium, sequuntur demum ex jure gentium
 „voluntario; quod non verum jus dat, sed
 „saltem impunitatem infert, & dominium
 „aliquod externum tribuit, illudque lesen-
 „dit, etsi injuria sit. *Vid. c. 1. §. 2. &*
supr. §. 6.

Inane erit si ex alterbo jus resistendi maneat] „Auctor servo concedit licentiam
 „fugiendi, non vero resistendi. Ratio-
 „nem differentie dat, quod posteriori ca-
 „su inane foret jus externum a gentibus
 „introducendum. Equidem ratio hæc frivola
 „est, quia jus tale externum non existit,
 „adeoque inane reddi per resistentiam ser-
 „vi non potest. Sed & dixi, jus fugien-
 „di, & resistendi, ex pari ratione licitum
 „esse, sed effectum non habere nisi ubi ad
 „suam civitatem reversus sit servus; & ali-
 „vitate hostili autem prevalere judicium
 „domini.

Licet & magistratus dominum tuenti]
 „Hoc omnino verum est, quia & domi-
 „nus, & magistratus servum jure captum
 „esse, asserunt; quod judicium in eorum
 „civitate valet.

Ex jure gentium dominum in illo domi- nio, ejusque usu, defendere debet] „Im-
 „mo id non est ex jure gentium, sed ex
 „jure naturæ: quia enim ex judicio illius
 „civitatis servus jure captus est, ideo &
 „a domino, & a magistratu puniri potest.

Est ergo jus hoc simile ei &c.] „Immo
 „magna hic subest differentia. Subditi nun-
 „quam vi resistere magistratui possunt, quia
 „ejus arbitrio, & judicio, ultro se submi-
 „serunt: Capti vero non nisi vi nostræ
 „potestatis subsunt, adeoque contendunt,
 „injuria se detineri, eoque fugere, & vi
 „resistere ex suo, suæque civitatis judicio
 „possunt; nisi metu pœnæ, quam captor
 „ex judicio suæ civitatis licite a servo su-
 „merc potest, deterreatur. Hinc jam su-
 „pra assertum hoc Auctoris, quod jus re-
 „sistendi magistratibus ex consensu demum
 „gentium sublatum sit, refutavimus.

Utrumque] „Jus scilicet non resistendi
 „magistratibus, & dominis.

Et sperantur æterna] „Apparet ex his,
 „Augustinum plane non loqui de jure, sed
 „de eo, quod virtutis est, neque eum de
 „foro suli, sed de foro poli agere.

A D §. I X.

A D §. V I I I.

[*U s istud gemitum de captivis*] " Cum
" tale jus gentium non existat, nec recipi
" illud circa captivos a gentibus potuit. Ser-
" vitus naturæ jure probatur, & experien-
" tia docet, apud plerasque gentes eam
" obtinere.

[*Nec semper*] " Ita enim apud Germa-
" nos olim obtinuit, hodie autem in usu
" esse desit.

[*Nec apud gentes omnes*] " Apud Indos
" servitutem nullam esse, scribit *Strabo l.*
" *14. p. 710.*

[*Universaliter loquuntur*] " Ita enim ait
" *Grojus in l. 1. §. 1. ff. de his, qui sui,*
" *&c. non apud omnes perque gentes ani-*
" *madvertere possumus, dominis in servos ani-*
" *ta, necisque potestatem fuisse; & quod-*
" *cunque per servum acquiritur, id domi-*
" *no acquiritur.*

[*Partem notorem*] " Immo jus servitutis
" a natura est, & qua tale apud omnes per-
" que obtinet, licet quædam gentes jus
" hoc remiserint. Sed & ignotas Romanis
" gentes jus in captos sibi arrogasse plenissi-
" mum, America exemplo notum est.

[*Perfugium erat servis*] " Equidem Oñan-
" der existimat, agi in allegato *Deutero-*
" *nomii loco c. 23.* de servo gentili, qui
" hostem deserit, & ad castra nostra trans-
" fugit: at id admitti nequit, quæ enim
" unquam gens transfugas reddet hosti?
" Verius est, loqui de servo, in quem do-
" minus severe nimis dominium exercuit.

[*Hic, qui nulla sua culpa in eam calamita-tem devenerat*] " Unde Auctor su-
" pra *L. 2. c. 27. §. 5. n. 1:* ad asyli ju-
" ra retulit hoc beneficium.

[*Quod in solo Francorum*] " Vid. *Thun.*
" *l. 2. pag. 230.* Idque de Belgis quoque,
" & aliorum Christianorum terris verum ef-
" fectus docet *Christin. vol. 2. dec. 80. Gu-*
" *delin. de jur. Nov. l. 1. c. 4. Gran-*
" *veg. ad t. Inst. & Dg. de his, qui*
" *sui, vel alieni. &c. Testi. b.*

[*Sed & aliis qualibetlibet*] " Scilicet, qui
" etiam ex delicto, & pacto suo, adeoque
" ex iusta causa servi facti sunt.

[*Sed & Christianis in universum placuit*] Hoc jus mere positivum, & ex pie-
" tate christiana inter eos, qui nomen chris-
" tianum profiterentur, receptum est; indeque
" cum gentilibus non observatur, sed talionis
" jure personæ in servitutem redigi possunt.
" Atque id Hispani, Lusitani, Gulli, Angli,
" Belgæ, &c. cum Indiæ populis obse-
" rant, quin Hispani jus vitæ, & necis, se-
" verius exercent, ac unquam Romani exer-
" cuerunt.

Sed alia questio est, an Christiani In-
" dos extra bellum in servitutem redigere
" possint? Affermat in *Petrinus Bellus de re*
" *milit. p. 2. tit. 12. propter l. 5. §. 2. ff.*
" *capt. & postl.* ubi is, qui a gente captus,
" cum qua nec amicitia, nec jus hospitii est,
" servus fieri dicitur. At ex infra dicendis ap-
" pareat, dictam *l. 5.* loqui de hoste, eum
" quo quidem pax facta est, non vero ame-
" nestia; adeoque ubi injuriæ mutue durant.
" Quicquid ergo inde ad nos pervenit, ser-
" vituti subjicitur, & contra. Quod vero alii
" ex stupore gentium servitutis causam deri-
" vent, refutavimus alibi.

Additio.

" Equidem nihil celtare video, quo mi-
" nus etiam inter Christianos jus servitutis
" obtinere possit; neque in sacris ei aliquid
" contrarium statuitur. Sed & jus vitæ, &
" necis in captos naturæ jure nihil iniqui
" continet; quod rationibus supra probavi.
" Busbequius queritur, sublatam a Christia-
" nis servitutem esse magno eorum incom-
" modo. *Epist. 3.*

" Cæterum, Hispani nullum jus in Ame-
" ricæ populos habuerunt, adeoque servi-
" tutis jugum eis imponere nullo jure po-
" tuerunt. Neque ex *d. l. 5.* nullum sibi
" præsidium querere possunt, quia lex illa
" loquitur de gente, quæ vere hostis est,
" quæ res nostras, & personas capit, ac
" has in servitutem redigit, adeoque in
" quam jure talionis quoque paria exerce-
" ri possunt: Jure Romano autem pro ho-
" stibus ideo non habentur, quia apud eos
" tantum hostes dicuntur, quibus bellum
" publice decretum est.

[*Quam ut a miseris hominibus interficiendi abduci requirunt, nisi minoris servitute concessione*] " Auctor in precedentibus sup-

M 3

" posuit,

„posuit, gentes comuni placito varia
 „commoda in servos ideo permisisse, ut
 „eorum intuitu abstinere captos a cæ-
 „de captorum. Hoc jus gentium ad Chri-
 „stianos non pertinere, ait, quia illis ex
 „doctrina Servatoris cognitum est, nec mi-
 „nori servitia, adeoque nec commodis ser-
 „vitutis, uti licere. Nos diximus, lexem
 „Christi non loqui de jure naturæ, sed de
 „charitate, & perfectione; adeoque quæ
 „ibi traduntur, in nostra disciplina nihil
 „probare.

- 2 *Donec perfolutum sit pretium*]. „An ergo
 „lytron petere licitum est? Affirmatur. Nam
 „cum jure naturæ victor operas ex capis
 „acquirat, in ejus locum æstimatio etiam
 „inter Christianos peti potest.

Cujus æstimatio est in arbitrio victoris].
 „Nam is pro lubitu suo operam, & uti-
 „litatem, quam inde sperat, æstimare po-
 „test. *Burgerv. cent. 1. c. 37.*

Nisi certi aliquid conveneris]. „Nam ple-
 „rumque pacto inter bellum gerentes id
 „definiri solet. *Burgerv. d. l. Testim. b.*

Soles concedi singulis, qui ceperunt]. „Im-
 „mo præda omnis, adeoque & personæ,
 „cedunt principi bellum gerenti; is vero
 „potest commodum hoc relinquere capien-
 „tibus. Hodie plerumque distingui solet
 „inter personas honoratiores, & minoris
 „dignitatis, ut illi cedant Principi, hæ
 „singulis: prout exempla ex disciplina bel-
 „lica Imperatoris, Belgarum, aliorumque,
 „affert Testmarus in not. b.

C A P U T V I I I.

De imperio in victos.

- I. *Acquiri bello* & imperium civile,
 tum ut est in rege, tum ut est in
 populo, & ejus acquisitionis effecta.
 II. *Acquiri* & imperium herile in po-
 pulum, qui tum civitas esse desinit:

- III. *Interdum hæc misceri.*
 IV. *Acquiri* & res populi etiam in-
 corporales; ubi tractatur questio
 de chirographo Theſſalorum.

+ I. 1. **Q**ui sibi singulos subjicere potest servitute personali, + nihil
 mirum est si & 1 universos, + sive illi civitas fuerunt,
 + sive civitatis pars, subjicere sibi potest subjectione sive 2 mere civili,
 + sive 3 mere herili, + sive 4 mixta. Hoc argumento quidam utitur in
 controversia a de Olynthio apud Senecam: *servus est meus, quem ego emi*
belli jure (aa) *vobis, Athenienses, expedit; alioquin imperium vestrum in*
antiquos

a Contr.
 34. pag.
 390. Edit.
 Gron. mo-
 for.

G R O N O V I E.

1 *Universos*] Magnum numerum hominum,
 sive illi absolvant corpus civitatis, sive mem-
 brum faciant illius corporis, veluti reipublicæ,
 regnive urbs una, vel plures.

2 *Mere civili*] Ut eos adjungat ad participan-
 dos civiles honores, ut reges, & primi consules
 Romani, qui hoc maxime auxerunt urbem,
 quod victos populos migrare Romam coegerunt,
 & eis jus civitatis dederunt.

3 *Mere herili*] Ut omni crepta libertate, tan-
 tum pro subjectione, aut tributariis habeat.

4 *Mixta*] Ut parte, vel specie libertatis re-
 licta, aliam conditionem stipendiariorum, vel
 provinciarum eis imponat.

(aa) Locum istum, in Edit. & MSS. cor-
 ruptum, ita restituit Vir Eruditissimus JOAN-
 NES SCHULTINGIUS: *Belli jure. Id*
tueri vobis, A. exp. alioquin — redigitur: quid.
quid est bello partem perditis. Contra ait: Ille
est. Mihi in prioribus verbis, quem ego emi belli
jure, deesse videtur captum, aut quid simile.
Neque enim Fictor servum belli jure emerat,
sed venditum ab eo, cujus erat jure belli. J. B.

antiquos fines redigitur quicquid est bello partum. Itaque + imperia armis quaerunt, victoriis propagari, dixit * Tertullianus. Quintilianus ^b jure belli regna, populos, fines gentium, atque urbium contineri. Alexander apud + Curtium ^c leges a victoribus dici, accipi a victis. Minio in oratione ad Romanos : ^d cur Syracisus, atque in alias Siciliae Graecas urbes praetorem quatuordecim annis cum imperio, & virgis, & securibus mittitis ? nihil aliud profecto dicatis, quia armis superatis vos iis has leges imposuisse. Ariovistus apud Caesarem ^e jure esse belli, ait, ut qui vicissent iis, quos vicissent, quemadmodum vellent, imperarent : item, populum Romanum victis, non ad alterius praescriptum, sed ad suum arbitrium imperare consueisse.

2. Narrat Justinus ex Trogo ^f, qui ante Ninum bella gesserant, non imperium sibi, sed gloriam quaesivisse, & + contentos victoria abstinuisse imperio : Ninum primum fuisse, qui fines imperii proferret, aliosque populos bello subigeret : & ex eo id abuisse in morem. Bocchus apud + Salustium : ob regnum tutandum arma se cepisse : nam Numidiae partem, unde Jugurtham expulerit, jure belli suam faciam.

3. Potest autem imperium victoria acquiri, vel tantum * s ut est in reges, + aut alio imperante, + & tunc in ejus duntaxat jus succedat, non ultra ; vel etiam ^b s ut in populo est : quo casu victor imperium habet, + ita ut & alienare possit, sicut populus poterat. + Et sic factum ut regna quaedam in patrimonio essent, diximus ^b alibi.

II. I. Po-

a Apolog.
c. 25.
b Inst.
Orat. V,
to.
c Lib. IV.
c. 5.
d Livius
I. XXXV.
c. 16.
e De bello
Gallico I.
I. c. 36.
f Lib. I.
c. 1.

g De bello
Jug. c.
110.

b Lib. I.
cap. 111.
§. II.

G R O T I I.

a Ut est in rege] Alexander post pugnam ad Gangamela rex Asiae salutatus (*Plutarch. Vit. Alex. pag. 685. B.*) Romani quae Syphaeis fuerant sua dixere *patrum vimus, lege belli*. Appianus excerptis legationum, n. 28. Legati Gothorum apud Agathiam I. de Theuderico : *Οδοακρον καλουμεν τον επωλον τον τωρον* (*lege Suidam*) *ταμιν αμακον κατ'εγε τον παλαιον διεμιν* : cum Odoacrum devicisset advenam dixerunt, ejus quae fuerant belli jure tenuit. (*Cap. 4.*) At Hunni dicentibus suos esse Gepidas, quod eorum regem cepissent, negarunt id Romani, quia Gepidae habebant principem magis, quam regem, nec in ipsius patrimonio erant. Meminit *Menander Protector*. (*Pag. 130. Ed. Haejel.*)

b Ut in populo est] Persa apud eundem *Menandrum* de Daras urbis territorio : *εστι η παλαια (Δαριας) αυτης της διεμιν τη παλαια υπαυλιδου, ην απο εριμης ην τα ιερα γε υπο τω παλαιω, ημιν αμιν αυτης* : cum urbi ipsa belli jure subjugata a se esset, rationem esse ut *est* quae sub urbe fuerant ad se pertinuerit. (*Pag. 98.*) Vandali devictis vobis Belharinus etiam in Sicilia Lilybaeum Romano imperio cedere, ut quod Vandali dedissent Gothi. Sed ille dedisse se negabat. *Procopius Vandalicorum II. (Cap. 5.)* Hensicus Friderici Barbarissae filius capta Sicilia

Epidamnum, Thessalonicam, aliaque a Siculis possessa sibi vindicabat. *Nicetas lib. 1. de Alexio Isaai fratre. (Cap. 9.)* Bajanus Avacrum Chagauus ad Imperatorem de Sirmio : *αποκατω αυτων Γεπαλον πριστην κτημα γενομεν, αυτων δ' ην το Αδριαν παλαιστηνα* : ut se tam urbem pertinere, ut quae Gepidarum fuisset, qui Gepidae vixissent ab Avaris. (*Menander, pag. 108.*) Petrus Justiniani legatus in oratione ad Chosroem : *ο γαρ διαπρος τον ηγεμενον πως ην ειν το υποδουλονος ην ην γαρ Αδριας, ην ην αυτων Επιδων πρις αυστηρητον αμιν, ην ην αυτων ην Επιδων Αδριας αυταδων ην* : nam qui dominus est principis, quando non erit *est* accessorius ? neque enim aut Lari, aut Suani unquam controversiam hanc movebant, non fuisset, ab antiquo Lazorum Suavianum. (*Pag. 120.*) Utrumque est ex *Menandro Protector*. Adde quae hoc capite, §. IV.

G R O N O V I I.

5 Ut est in rege] Ut commissum, & creditum, ut acquirat non sibi, sed populo ; vel regno, cui praest.

6 Ut in populo est] Ut proprium, sive ipse jure omne in priorem quoque populum suum habeat, sive quodcumque in priori jus habeat, omne consequatur in victo. & caput sui duorum separatorem civilium corporum.

II. 1. Potest & amplius fieri, + nempe ut 7 quæ civitas fuit, civitas esse definat, sive ita + ut accessio fiat alterius civitatis, ut Romanæ provincie, + sive ut nulli civitati adhæreat, + ut si rex suo sumtu bel-
lum gerens populum sibi ita subiciat, ut eum regi velit 8 non ad popu-
li, sed ad regentis præcipue utilitatem, + quod herilis est imperii, non
civilis. Aristoteles. lib. VII. a de republica; ἔτι δὲ ἀρχὴ ἢ μὴ τῷ ἀρχόντῳ χά-
ρις, ἢ δὲ τῷ ἀρχόντῳ τῶν αὐτῶν διὰ τὸν μὴ διαποταμὸν εἶναι Θάλασσαν, τὸν δὲ τῷ διαποταμῶν
imperium aliud est ob utilitatem regentis, aliud ob utilitatem eius, qui regi-
tur: hoc inter liberos locum habet, + illud inter dominos, & servos. Qui
ergo tali tenetur imperio populus, in posterum non civitas erit, sed 9 ma-
gna familia; bene enim dictum ab Anaxandrida b:

* Cap. 14.

† In An-
stif. Ex-
cerpt. I.
Grot. I
vett. Co-
mic. &
Trag. pag.
639.

c Ann.

XII. c. II.

d Cap. 1.

§. 22.

Οὐκ ἔστι δούλον, ὦ, γὰρ, πόλιν πῆλιν,

Vir bone, servorum nulla est usquam civitas.

2. Et Tacitus c hæc inter se sic opponit: non dominationem, &
servos, sed rectorem, & civis cogitaret. De Agefilao d Xenophon:
ἐπὶ τῶν δὲ πόλεως προσκείμεναι, ἀδελφῶν αὐτῶν ἔσθαι δάδοι διαποταμὸν ὑπομήτῳ, προσκείμεναι ἔσθαι
ἐν ἑαυτοῖς ἀρχῇ παύσασθαι quascunque civitates in suam redigebat potestatem, has
inimicos habens ab his, quæ servi domini præstant, eā tantum imperabat, in
quæ liberi homines rectoribus parent.

III. Atque hinc intelligi potest, + quale sit mixtum illud imperium,
quod dixi, ex civili, & herili, + nempe ubi servitus miscetur cum ali-
qua 10 personali libertate. + Sic populis, legimus, arma adempta, impe-
ratum, (bb) + ne ferri quid haberent extra, quam ad agriculturam; a-
lios coactos + sermonem, & 11 vitæ genus mutare.

IV. 1. + Sicut autem res, quæ singulorum fuerant, + jure belli iis
acquiruntur, qui eos sibi subiciunt, + sic & res universitatis eorum sunt,
qui sibi subiciunt universitatem + si ipsi velint. Nam quod de deditis di-
xit e Livius, c ubi omnia ei, qui armis plus potest, dedita sunt, quæ ex iis
habere

* Lib.
XXXIV.
c. 57.

GROTII.

c Ubi omnia ei, qui armis plus potest, delicta
sunt. Vide supra libro I, c. III. §. 2. & lib. II,
c. V. §. 31. & hoc libro cap. V. §. 2. & infra
c. XX. §. 49. & adde Polybii hæc excerpto le-
gationum 142. ei δόσαντες αὐτῶς τὴν τῷ Ῥωμαίων
ἐπιτροπῇ, δόσαντες αὐτῶς μὴ χρεῖαν τῶν ὑπαρ-
χόντων ἀνείκελ ἢ πῶλιν τὰς ἐν ταύτῃ. εὖν δὲ
ταύτης ἀνείκελ ἢ γυναικας τῶν ὑπαρχόντων ἐν
τῇ χρεῖᾳ ἢ τῶν πόλεων, ἀπαντας ὁμοίως ῥο-
μαιῶς, ῥωμαῖας, ἱερὰ, ταύτας ἐκλήθησαν, ἀπὸ
πάντων ἰσὺς κυρίως Ῥωμαῖος, αὐτὰς δὲ τὰς
ἐκδοῦντας ἀπὸ τῶν μὲν τῶν πόλεων, qui se dolant
in Romanorum potestatem, si dant primum regio-
nem, quæ ipsorum fuit, & quæ in ea regione sunt
urbes: viros præterea omnes, ac feminas, qui aut
in regione, aut in urbibus sunt. Insuper flumina
omnia, portus, sacra, religioſa universum omnia,

ita ut omnium domini sint Romani, ipsi autem,
qui se deliderunt, plane rei nullius. Vide quæ
modo dixi cap. VII. §. 4. Justinus lib. XXXVI.
de Judæis loquens: postea cum ipsi Persi in di-
tationem Alexandri Magni venerat. (Cap. 3.)

GRONOVII.

7 Quæ civitas] Respublica sui juris.

8 Non ad populi] Cujus ipse rex est, & a
quo velut fudiciarium regnum habet.

9 Magna familia] Numerus ingens servien-
tium.

10 Personali libertate] In qua corpora relin-
quantur libera, quamvis operæ serviles, &
tributa præstentur.

11 Vitæ genus] Ut Lydi. Justin. I. 7.

(bb) Hoc nominatim comprehensum erat in
Fædeta,

habere victor, + quibus militari eos velit, ipsius jus, atque arbitrium est :
 + idem in bello solenni victis locum habet. + Nam deditio sponte permit-
 tit, quod aliqui vis esset ereptura. Scaptius apud ^a Livium : agrum, de
 quo ambigitur, finium Coriolanorum fuisse, captisque Coriolis jure belli + publi-
 cum populi Romani factum. Annibal in oratione ad milites apud ^b eundem :
 quicquid Romani tot triumphis partum, congestumque possident, + id omne
 nostrum cum ipsis dominis futurum est. Antiochus ^c apud eundem : quo
 victo cum omnia, quæ illius fuissent, jure belli Seleuci facta sint, + exstima-
 re sue ditionis esse. Ita Pompejus ^d, quæ Mithridates bello capta impe-
 rio suo adjecerat, + populi Romani fecit.

^a Lib. III.
c. 71.

^b Lib.
XXI. c.
43.

^c Lib.
XXXIII.
c. 40.

^d Strabo
I. XII. pag.
541.

2. + Ergo & incorporalia jura, quæ universitatis fuerant, fient victo-
 ris quatenus velit. Sic Alba victa, quæ Albanorum jura fuerant + sibi
 vindicarunt Romani. (cc) + Unde sequitur, omnino liberatos Thebalos
 obligatione centum talentorum, quam summam cum ipsi Thebanis debe-
 rent, Alexander Magnus Thebarum dominus factus jure victoriæ ipsis do-
 naverat : neque verum quod pro Thebanis apud ^f Quintilianum adfer-
 tur, id demum victoris esse, quod ipse teneat : + jus, quod sit incorpo-
 rale, apprehendi manu non posse : + aliam conditionem esse heredis, a-
 liam victoris, quia ad illum jus, ad hunc res transeat. + Nam qui do-
 minus est personarum, idem & rerum est, & juris omnis, quod personis
 competit. + Qui possidetur, non possidet sibi, nec in potestate habet
^b qui non est suæ potestatis.

^e Dionys.
Halic.
Ant. Rom.
III, 31.

^f Inst.
Orat. V.

^g L. 118.
D. de reg.
jur.

^h L. 21. D.
ad l. Jul.
de adul.

ⁱ Cic.
epist. ad
Brutum 6.

3. Immo etiam + si quis populo victo jus civitatis relinquit, potest
 quædam, quæ civitatis fuerant, sibi sumere. In ipsius enim arbitrio est,
 + quem velit esse sui beneficii modum. Imitatus fuit factum Alexandri
 Cæsar, ⁱ + donato Dyrrhachinis ære alieno, quod nescio cui adversarum
 partium debuerant. Sed hic obijci poterat, bellum Cæsaris ^d + non
 ex eo esse genere, de quo jus hoc gentium constitutum est.

Federe, quod, expulsis Regibus, Populo Rom.
 dedit *Perseus*, teste *PLINIO*, *Hist. Nat.*
 Lib. XXXIV. Cap. 14. *J. B.*

(cc) Vide §. 9. Capitis sequentis, & confer
FUFENDORFIUM, *De Jure Nat. & Gen-
 tium*, Lib. VIII. c. 6. §. 20. *J. B.*

reddere quæ Judæorum tenebant a senatu non
 concessa, & ante Cassii bellum possessa. Me-
 morat *Iosephus* (Ant. Jud. XIV, 12. §. 4.
divis. Huds.) Vide & *Bizarum* *Genæensis*
 historię libro X.

GRONOVII.

GROTIUS.

d Non ex eo esse genere, de quo jus hoc gen-
 tium constitutum est] *Antonius Tyrios* iussit

12 Quem velis esse] Quousque velit indul-
 gentiam suam patere.

13 Non ex eo] Non justum, sive solenne,
 quia civile fuerat.

HENRICI DE COCCEII
 COMMENTARIUS
 I N
 HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. VIII.

HACTENUS Auctor egit de captura privatarum personarum, aut rerum, & cuiusmodi acquirantur. Hic tractat de captura iurium publicorum, seu totius imperii: & ait, ut singulos, ita & civitatem capi posse, eoque redigi in potestatem victoris vel civilem, vel herilem, vel mixtam, §. 1. Civile autem imperium esse, ait, quoties acquiritur quale fuit in rege victo. *Herile* esse vel *patrimoniale*, si acquiritur ut est in populo, §. 1. n. 3, vel *mere herile*, si ita acquiritur ut civitas esse desinat, §. 2. *Mixtum*, ubi servitus miscetur cum personali aliqua libertate, §. 3. Per hanc occupationem, ait, transferri in victorem omnia iura publica, etiam incorporalia, §. 4.

Sed cum ex his positionibus nihil certi sequatur, substituenda hic sunt solidiora principia.

PROPOSITIO I.

Vincere duo significat; 1. alio qualitercumque superiorem esse: 2. in potestatem armis redigere; de quo hic.

DEMONSTRATIO.

Hactenus de processu belli egimus: ordo igitur est ut quemadmodum in processu iuris ad sententiam, ita in processu belli ad victoriam veniatur, quæ instar sententiæ est. Per victoriam autem non intelligimus quemlibet actum, quo quis alio superior est, sed talem, quo quis in alterius potestatem redigitur: prior enim actus nullum effectum iuris habet, sed tantum aliquem gloriæ, ut amimentur milites, & subditi; unde sæpius videmus, utramque partem eam gloriam affectasse. Tale est, quod narrat Livius L. 2. c. 6. §. 2. cum Sabini accipiti prælio digressi castra postero die in tutiora loca retulissent, id satis Consuli vi-

sum, cur pro victo relinqueret hostem. Ita cum Livius Dux Romanorum classem Antiochi in portum Ephesinum fugasset, atque ante portum aciem instruxisset, dicitur eo satis expressisse confessionem victis. Liv. L. 36. c. f.

De posteriori ergo vincendi specie sola hic questio est, nimirum, quando per victoriam aliquid in nostram potestatem redigitur.

PROPOSITIO II.

Posterior species duplex est, vel ratione certi actus, vel ratione totius belli.

DEMONSTRATIO.

Ratione certi actus victoria reportatur, si hostis vel prælio viocitur, vel urbs occupatur: ratione totius belli, quando totum territorium hostile in nostram potestatem redigitur, adeoque ipsum imperium acquiritur.

PROPOSITIO III.

Vincitur autem CERTO ACTU aut rei, seu persona singularis, aut universitatis: priori facto iura privata quaruntur, posteriori sola iura publica.

DEMONSTRATIO.

In victoria igitur, quæ in certo actu reportatur, distinguendum est, an res singularis ea victoria quæatur, an universitas. Si prælio hostis vincitur, saltem acquiritur id, quod captum est, adeoque res, & personæ hostium; at urbe capta non acquiruntur iura singulorum, seu iura civium privata, sed solum jus publicum civitatis. Differentia hæc nititur ratione naturali: nam 1. quod commisso prælio capitur, præda est, quæ capitur a resistentibus, & in fugam actis; sed

fed occupata, & in potestatem redacta urbe, non amplius resistunt cives, &c. 2. Actus unus, idemque est, quo hostis fugatur, & praeda acquiritur, quia res ille non sunt amplius in potestate, & custodia hostium, qui fugati sunt, sed in custodia victoris, neque adeo opus novo actu occupationis; at hic actus, quo pellitur hostis, est actus belli; ergo res capta bello quæ sita est. Occupata vero urbe bona civium privata sunt adhuc in eorum custodia; adeoque alius est actus, quo urbs occupatur, & ejus jura publica; alius, quo bona privatorum. Hæc ergo occupatio bonorum non est actus belli, quod occupata urbe jam cum ea finitus est, sed vis, quæ illicita est. In momento enim urbis capte nec amplius resistunt cives, nec hostes sunt, sed subditi, cum quibus non vi, sed judicio agendum est. Quam rationem differentie explicavi in *Disp. de jure victorie* §. 32.

Additio.

„ Alibi probavi, victorem non tantum jus
„ in jura publica civitatis acquirere, sed &
„ omnia jura privata ejus arbitrio, ac do-
„ minio subijci: adeoque occupata civitate
„ singulos quoque in servitutem redigi
„ posse.

PROPOSITIO IV.

Toto bello vincitur hostis, cum per ultimam victoriam in nostram redigitur potestatem, quo facto imperium acquiritur.

DEMONSTRATIO.

Per ultimam victoriam igitur acquiritur plena potestas in populum victum, adeoque in omne id, quod publici juris, seu populi est: i. e. imperium. Quod infinitum exemplis probat Auctor hoc capite. Unde victor fit magistratus, victi autem ejus subditi: adeo ut nil nisi in subditos statui possit.

Neque obstat, quod hæc acquisitio longe videatur excedere damni accepti modum, & iniquum sit pro modica injuria integra regna, & imperia auferre: nam culpa est victi; victor non potest dici jus suum recuperare, nisi ita recuperaverit, ut hostia auferre ipsi amplius nequeat. Quia enim plene ipsi restitui jus debet, non habet plene, quod armis ei iterum auferri possit. Ea autem possidendi securitas non queritur, nisi hostis vel per transactionem ultro cesset, vel cum omni sua potentia, qua res

fit, in potestatem victoris transeat. Si ergo transactio nulla intercedat, (quæ non nisi utriusque consensu fit) necessarium est ut per ultimam victoriam omnia in potestatem victoris transeant, ut ille securus esse queat. *Conf. Disp. nostra de jur. victor.* §. 9.

PROPOSITIO V.

Non ergo victori tali competit jus capiendi personas, vel res singulorum, vel hæc vastandi.

DEMONSTRATIO.

Explicavi hanc propositionem in disputatione de jure victorie §. 20, usque ad 32. Verba hæc sunt.

HINC jam manifestum fit, quod possit victoriam, per quam hostis, aut quod hostium est, in victoris potestatem redigitur, desinit jus belli, ac incipit jus imperii; illa enim necessitas defensionis, qua sola iustitiam cadum, vastitatem, ac prædationem in bello sustinuit, nunc cessat, cum res jam sit in victoris potestate, adeoque jure imperii, cui parere victi tenentur, agere possunt. Desinit igitur vis, cum judicio tanquam in subditos agere victor potest, neque amplius ut hostis, quid ad vincendum utile, sed ut iudex, quid iustum sit, decidit.

Hinc porro concluditur, quod jure belli ante victoriam hosti competat jus interficiendi hostis: non enim attingi hostis ad satisfaciendum potest, nisi viribus, quibus resistit, resisti, ac debellari, quod promissa iustum est per §. 7. sup. At vero victor, captosque occidere non licet: cum enim resistere amplius nequeant, sed sint in potestate victoris, cessat illa necessitas, indeque natum jus in bello occidendi; & imperium in eos, non jus belli exercetur.

Unde licet obseffa urbe cives promiscue occidi jure belli possint, capta tamen urbe non possunt, nisi commiserint ut supplicis digni videantur: quo tamen casu non ut cum hostibus jure belli, sed ut cum jam subditiis imperio ita agendum, ut innoxii a noxiis separantur, & bi soli causa cognita, ac pro modo delicti puniantur. Id præstitit Senatus Romanus recepta bello Capua, quæ ad Hannibalem defecerat: Severe enim, & celeriter in maxime noxios animadversum; multitudinem civium dissipatam in nullam spem reditus; non servitum incendiis, ruinisque in tecta innoxia, murosque; atque ita res compositas ibi fuisse consilio ab omni

ni parte laudabili, narras, & dignis encomiis persequitur Livius lib. 26. Hist. c. 16.

Hoc Solymanum quoque iudicium fuit, cum arcis Budensis praefidiarii Germani, relictante, & idcirco in vincula coniecto praefecto suo Thoma Nadasio Ungaro, deditionem Turcis sub lege libere abeundi fecissent; eos enim omnes, cognita in duces suorum perfidia, Solymanus Janizariis trucidandos tradidit: ut recenset Paulus Iovius Histor. lib. 28, factum hoc servitia, ac inhumanitatis arguent. Cur enim, inquit, Germani cum beneficio ipsius peccavissent, & diplomata libertatis obtinuisse, usque adeo crudeli nece multandi videri potuerint, cum ipse Solymanus in ea alienae perfidiae causa propriam abruptae fidei notam subiret, & quam querebat iustitiae laudem tam crudeli, quam turpi sententia praeverteret? At si ex vero rem asserimus, fatendum, duplicem in hoc negotio Praefidiariorum causam versari, alteram initii cum hoste pacti, alteram commissi in duces factorum; qua diversissimo iure censeri debent. Pactum enim inter hostes initium fuit, nec ad impediendum pira, & criminum pavor, sed belli vim, ac injurias pertinebat; eoque pacti comprehensionem erat: ne victor vel iure belli in eos agere, vel ut hostes laderet, vel ut bello captos detinere posset, sed ut eandem illi, quam pace, securitatem haberent: non vero id actum, ut jure imperii deditione quaesiti in crimina eorum inquirere, eaque non ut hostis, sed ut Domini, aut iudex, punire queat, cum in media quoque pace Magistratus id liceat. Sed neque obfcurum tale pactum, esse fuisset, cum non valeat pactum, quo expressa criminum impunitas est promissa, per l. 7. §. 14. ff. de Pact. medium obfcurum pactum, quo longe aliter cautum fuit. Nec incompetentis utique iudex Solymanus post deditionem erat, ut Iovius existimare videtur; etsi enim illa deditio non aliter, ac lege libere abeundi facta sit, diem tamen in loco dedito commorati sunt, aqi ibi, ubi reperiuntur, de crimine potuit, l. 1. c. ubi de crim. ut ostendimus in Disp. nostra de plurium locorum concurrente potestate tit. 3. §. 10. Sane, ut tantam pavoris, & quidem omnes aequae meriti fuerint, alia quaestio, & facti est; quod huc non pertinet.

Victor autem intelligimus, non qui adhuc resistunt, aut quorum vis adhuc metuitur (in illos enim nondum victoria, sed pugna est, in cuius discrimine, atque ardore spa-

tium non datur exquirendi, metumque adhuc ab altero fuisse, an tuco capi possit) sed qui in plenam hostium potestatem vel exitu praediti, vel deditione pura pervenerant. Nam & ipse Scipio Africanus Imperator summus, cum Numantini dedere se vellent si toleranda viris imperarentur, veram, & sine exceptione victoriam voluit. Flor. lib. 3. c. 1. Unde non adeo improbandum ex ratione iuris belli videtur consilium, quod Romanis cum Ulsen oppidum oppugnarent, & oppidani servorum decem milia offerrent, liberis autem veniam orarent, ideo id accipere noluerint, quod tantam multitudinem custodia cingi arduum, adeoque adhuc metuenda esset resistencia: ut refert Tacitus lib. 12. Annal.

Igitur & nondum dediti, & deditionem pure offerentes in eadem causa, & recipiendi sunt, cum & in illis nulla amplius sit defensionis necessitas. Impia igitur illa Albinus hominis impii vox fuit indignos vita iudicantis, quorum mania gladium istius perrupta iam essent, & cum Prosperio Colunnio expulsi, quod in deditionem eos accepit. Quanto vero divinius est illud Ciceronis: Hi, qui armis positos ad Imperatoris fidem confugiant, quamvis aries murum percussit, recipiendi sunt. Lib. 1. de offic. Et aliud magni illius, quem modo diximus, Africani exemplum? Cum enim in Hispania nova Carthaginiensis mos quassatus, sed consensu iam mania essent, & in tota urbe cales iam passim fierent, nec ulli puterent obvium parceretur, tamen deditione secuta statim signo dato cadum finis factum fuit. Liv. lib. 26. Histor. c. 48. Et in praedicta Taciti relatione Romani servum putarunt, deditos trucidare, ideoque rejecta deditione id egerunt, ut iure belli caderent; quo ipso inter jus belli, & victoria, manifeste distinguitur. Hoc igitur jus si inter illos gentium mores, quibus servitus in bello, ac potestas occidenti servos inter privatos obtinebat, conservatum fuit. bodie utique neglegi non debet. Neque excusari servitia in vicis potest ulla ratione, necum sola contumacia resistendi, ut recte docet Gros. lib. 3. c. 4. §. 13. De talione vero deinceps agemus.

Infantium quoque, & feminarum, (qua belli opere plane abstinent,) aliud jus in bello, ac post victoriam videtur, sed diversum. Olim enim durante consuetudine occidendi impune servos, plus post victoriam in eos liceat, quippe iam servos: neque iuris opinio, sed sola aetas, ac sexus, misera-

tio

sio nonnunquam eos inierit bellorum eripuit. At vero jure gentium est ne belli quidem jus in eos exerceri possit, cum nullum momentum civium hostium afferant, nec belli munia obeant, nec defenso aliqua contra eos allegari possit; tamen minus jure victoria in eos licet. In bello enim saepe mixti ita viri sunt, ut parci eis nequeas; atque ita obfessit arbitrio eadem necessitas, qua hostium, etiam illorum eadem, si forte casu telo eos obspiciat, defendit, cum destinatione mittentium discerni a viris non possint. Nec movet, quod ipse Deus injunxerit Hebraeis, ne vel sexui, vel aetati Canaanitarum hostium parcerent. Hebraeis enim duplex genus bellorum fuit: alterum commune, quod sua auctoritate, eodemque, quo alia gentes, jure gerebant; alterum speciale in septem populos, quod speciali Dei mandato, ejusque arbitrio gessere: in hoc non in illo, mandata sunt infanticidium, faminarumque caedes. Deut. 20. v. 10. & seq. Late Seldenus de jur. gent. lib. 6. c. 12. & seq. Schik. de jur. reg. c. 5. th. 16. Ejusque specialissima causa fuit: Deus enim horum septem populorum terras, ipsi propter idololatriam, & maximorum scelorum consuetudinem auferendas, Abrahamo, ejusque posteris donaverat, eoque execrationis, atque extirpationis jam condemnaverat. Hujus damnationis sententiam quasi exsequendi munus, & vindictam Israelitis, quibus in istum eventum has terras promiserat, Deus injunxit: qui proinde non finem, sed Dei bellum; non ex libitu, sed ex formula execrationis, qua ad mulieres, & infantes quoque pertinet, persecuti sunt. Indeque adeo severe Deus ipsos Hebraeos increpavit, saepe quoque punivit, quando finem mandati sui vel intempestiva misericordia, vel alia de causa non impleverunt. Neque tamen hac in infantibus pena proprie fuit, sed quasi natae calamitas, uti alias infantes quocunque casu, qui vero semper arbitrio divino regitur, occidunt.

Ex eo, quod de jure in hominum vitam diximus, colligi potest, quid de bonis, aliisque eorum partibus statuendum. Belli enim jure omnia illa, quibus hostium vires alii, firmarique videntur, vastari, ac destrui possunt; cum quicquid vires hostium augeat, id patri nostri vindicationem impedit. Unde boni ab iis re quidam statimunt, arbores fructiferas bello excidi posse; voluptuarias, & instructus non posse. Vid. inf. §. 21. Quia ratione quoque certum fit, quod armorum

lege, quicquid alendo, instruendo, habendoque militi collectum, paratumque est, totum exari, consumique liceat; quod vero ad munus, militumque, non liceat. Tantum enim abest ut accessionem virium hosti inferat, ut eas magis astat, atque moliat: uti Hannibalis, & Panorum animo vixit segiores reddidit, quam Capua delitia.

At post victoriam, aut cum jam in potestate nostra, occupatumque est, nihil eorum vastari, aut pessaudari fas est, quia vires hostium non augeat, cum hostes amplius non sint, nec bellum, quod victoria in victos datus, tunc adhuc instruit. Jam enim jus armorum in jus imperii versum est, ut defendi tanquam a domino, ac principe suo, non vastari, ac dirui, ut ab hoste, devictorum vet debent.

Frustra vero immodica veterum exemplorum licentia, & recepti omnium Gentium more assertuntur. Nituntur enim ista generali illa popularum consuetudine, qua bello capti servi fiebant, per quos omnia dominis acquiruntur, ut dicitur in d. §. 1. Inst. de his, qui sui, vel al. jur. l. 1. §. 1. ff. cod. Et cum licitum fuerit privatim quoque, & promiscue servos sine causa occidere, dicit §. 1. & d. l. 1. §. 1. (quem absum communis gentium error in jus dandi recte vertit) non mirum, quod in bonis eorum omnia permitti fuerint. Hic mos cum faciendi licentiam, ut diximus §. 2, atque exemplorum frequentiam peperit.

Fuerit tamen & in communi hoc gentium consensu generosa mentes, qua morem eorum improbant. Pasta victoria, inquit Cicero Lib. 1. offic. conservandi sunt qui non crudeles in bello, nec immanes fuerunt; in hos enim jure imperii penam debitam statui a victore posse, praediximus sup. §. 12. Atque inde laudat idem Cicero priscos Romanos, qui Tusculanos, Aequos, Volcos, Sabinos, Hernicos in civitatem etiam acceperunt; improbat vero eversam Corinthum. Denique vox hac sanctissima ab ipso additur: In quo tantopere culta apud nostros justitia est, ut ii, qui civitates, aut nationes devictas bello in fidem receperint, eorum patroni essent more majorum. Ita judicant quoque Romani Capua recepta, idque egregie Livium commendat, de quo sup. §. 11. Atque ipse tot Regum dux Agamemnon Trojam dolet se invito eversam, & effligi Phrygas, inquit, vincique volui; ruere, &

& æquari solo, etiam arcuissimæ: apud Senecam in Troad. v. 275, & seq.

Sed & quod diximus supra jure belli, & ante victoriam, arbores frugiferas, &c. ex cili, vastarique posse, non continet effrenam licentiam, & ulciscendi libidinem, sed, ut ex allegata rei ratione sequitur, juris sui reparandi modum necessarium; uti si rei illa hostibus fomes, atque incitamentum virium essent, illique inde ad resistendum tenaciores fierent: nam si nihil, aut parum profuit, aut si in ipsius hostis potestate sunt, tale vastationem frugum, &c. in bellis prohibitam esse, ipso Dei oraculo proditur. Deut. 20. v. 19, quoniam ita restringit Grot. de J. B. & P. lib. 3. c. 12. §. 2. Eunque contra jus belli quoque esse, censuit incertum ille Palatiorum Achilles Fridericus Victoriosus, cum triumphasti tribus Principibus graviter eos ab illata vastitate oburgaret: Non servasse eos jura belli, nec peperisse eis, quæ leges bellorum violare prohiberent, ut qui segetes vel tenere concultas corruptissent, vel incensas exulsiissent, & molas passim igne delevisissent; ut referunt Carion. in Chron. lib. 5. p. m. 1010. Crus. in Annal. Suev. ad ann. 1462. Leibniz. in Chron. Spir. lib. 7. c. 106. Quæ omnia apprime confirmant principalem nostram rationem, justitiam bellorum necessitate juris nostri tuendi, aut vindicandi æstimari.

Quæ de vastatione rerum hostilium dicta sunt, aut eadem in prædis ex hoste agendis de ratione juris Gentium obtineant, magis ambiguum est. Utique id interest, quod vastatio civis nostras non atqueat, sed hostium saltem inminuat; præda vero & illas foveat, & hac atterat. Unde vastatio jure belli earum tantum rerum licita est, quibus hostis validior ad oppugandum, & fidentior valdius; præda vero omnium, quæ utilitatem nobis afferre possint: est enim ius servatis nihil forte virium hosti accrescat, si tamen rapta nostras vires in bellum nutrant, atque ad vincendum instruant, utique ad jura nostri recuperationem, & victoriam, sive qua extorqueri jure ab hoste nequit, faciunt, indeque jure belli licita sunt, per §. 2. Sup. Unde secum esse patet si princeps, cum compendio, & integris hostium rebus vincere possit, perdere eos, spoliisque eorum incipere malit; quamquam ipsius æstimatio sit, qua via controversia iuxta, ac intum, & justum bellum gerere possit. Longe itaque laxior est in bello potestas prædandi, quam

vastandi; etque hoc jure illud belli famosissimum, iustissimumque.

At post victoriam aliud videtur. An ergo hic quoque victor jure subditorum censeri, nec ultra id spoliari posse, dicemus? Reclamaret omnium gentium, ac humani prope generis usus, atque consensus. Paulo distinctius itaque hoc exsequemur. Et primo quidem certum est, jure victoria acquiri plenissimum imperium in victos; est enim de eo imperio, subactio principatu. nulla forte lis, aut controversia initio belli inter partes fuerit, & victor aliunde jam damni, quod passus dicitur, restitutionem consecutus fuerit, adeoque hoc imperium non videatur ad reparationem juris ipsius pertinere, aut in ejus partem venire, tamen pertinet ad juris recuperati, aut qualiscunque extorta satisfactionis tuitionem, ac securitatem. Non enim possessione sua securus foret victor, si vicum sub ejus potestate, ac imperio esset, sed semper adhuc jure belli resistere, & bello quasi sum iterum eripere possit. Quin frustra victor occupasset territorium, si ejus jure, ac imperio statim ipsi iterum cederendum esset. Et cum vincere hic sit in potestatem redigere, sequitur omnino, si jure victi, quod iusta sit ejus in victos potestas. Natura itaque victoria, & finis belli, concedunt victori omne in victos imperium. Sed & postea, quod a victore in victos non ultra, quam jure imperii in subditos statui possit, utique imperium saltem in victos ipsi competit, si vi imperii in eos statuere possit. Et alius post victoriam semper bellum maneret, nisi per eum alter alteri tandem subiceretur.

Sub Imperio autem, quod victor acquirit, comprehendimus omnia illa, quæ juri publici sunt, & ad ipsam civitatem, nonnulla singulis pertinent; adeoque & nomina civitatis. Et hac ergo publica jura indubie victori acquiritur, sive hostis prælio, sive deditione in ejus potestatem pervenerit.

Quantum vero ad rei singulorum, illa quidem, quæ ex commissi prælii victoria in castris hostium obtineantur, itidem victoris esse tenendum est, quia pugnanti, & resistenti potius, quam victo eripiuntur, uti alia præda; quæ in bello capitur. Et propter ille alius, quo prælio vincitur, & per quem præda ista vincendo, non occupando demum acquiritur, ad bellum adhuc pertinet, & jure belli continetur; imprimis cum in illo alius hostis adhuc occidi possit, adeoque est passus fuga vita sua consilium, reliqua tamen hostis

hosti relinquit. Et sane, cum victor ultra juris ablatis repetitionem, aut satisfactionem pro injuria, etiam impensas belli, damna bello data, atque familia, quorum rationes ut plurimum in bellis in immensum crescunt, computare, atque a victo exigere possit, utique quædam victoris prædam saltem in rationum suarum partem retinere, indeque pro debito suo sibi satisfacere potest.

Sequitur ergo, in quo præcipuum cause momentum versatur, si victoris rationes sibi consent, itaque omnia, quæ ipsi absint, quæque ipsi debiti modo diximus, ex prædæ hostium receperit, an ulterius adhuc eos spoliare, aut captas urbes diripere solitus præda causa liceat? Sane, pro ejus rei defensione satis idoneum juris gentium argumentum non occurrit, sed ratio potius. Et æquitas in contrarium esse videtur, quod cum nihil amplius abest, is nihil quoque amplius exigere possit; Et qui suum jam consecutus est, iterum aliquid petere nequeat. Non potest enim non esse injuria quod ultra jus est, ex definitione legis 1. §. 1. ff. de injur. Et nota vocis appellatione. Atque hoc Gentium jus graviter defendit, Et antiquissimis moribus apud Romanos obtinuisse, scribit Salsustius in bell. Catil. circa princ. Majores, inquit, nostri, religiosissimi mortales, delubra Deorum pietate, domos suarum gloria decorabant, neque quicquam victis eripiebant præter injuriæ licentiam. Quo verborum compendio omnia fere, quæ de finibus juris belli diximus, continentur, absumi autem exurundi victos rebus suis a militibus domum Sullanis cepisse, testatur, maximeque improbat idem Salsustius d. l. At hi contra (de Sullæ militibus inquit) ignavissimi homines per summum scelus omnia ea focis adimere, quæ fortissimi viri victores hostibus reliquerant; proinde quasi injurias facere, id demum esset imperio uti. Et paulo ante dixerat: Igitur hi milites, postquam victoriam adepti sunt, nihil reliqui victis fecere. Adde §. 32.

Neque in contrarium allegari possunt omnium prope gentium exempla, quibus referte sunt omnino ætatum historia. Quo jure enim illa nitantur, jam diximus, servasse scilicet, Et quæ in illa obtinuit occidendi, adquirendique omnia, quæ servati sunt, licentia.

Videtur quidem, quod victor victo causam tot cadum, siveque humani sanguinis

imputare, eoque nomine Et in ipsam, Et in subditos porro seque possit. Verum, ratio hæc reciproca, seu mutua est; Et uterque pari omnino jure in bellum præcessit. Neque ob hoc solum, quod summus Princeps bellum jure suo gessit, victus postea pœnam, vel iudicium, ejus imprimi, cum quo his fuit, subire cogitur; tantum abest ut in subditos, quos necessitas parendi astrinxit, ideo animadverti queat. Hinc inter ea, quæ in Julii Cæsaris gestis representata sunt, refert Suetonius in Julio cap. 54, quod oppida quædam, quæ se submitterent, hostiliter diriperit. Quanquam hic ipse Cæsar alias tam sedulo id caverit, ut cum Corfinii oppidi cives parati essent portas ipsi aperire, ille id non admisit, sed in alium diem eos rececit, veritus, ut ipse ait, ne militum introitu, & nocturni temporis licentia, oppidum diriperetur. Cæsar comment. de bell. civ. lib. 1. Quod si denique victor jus quoddam pœna haberet, omnino illa pro ratione debiti, quod non semper idem est, ei imperii constituenda, non vero ideo infinitum, ultimatimumque jure promissæ prædæ concessum esset.

Duplici eadem casu jure victorie æque, ac jure belli eripi omnia, vel saltem ultra ejus, quod nobis abest, limites, victis posse fateri. Primum quando ultra belli gestionem aliquid commiserit, forte perfidia; rebellionem, defectionem, &c. Ejus enim vindicta plane ad jus imperii, quod victor adquisivit, adeo spectat, ut ideo auctores victi non bonis modo, sed vitæ orbati possint: uti in Capranos defectores a Senatu Romano secrete consultum, supra diximus. Hoc innuit quoque Suetonius dict. l. cum improbat, quod Cæsar urbes directis scipia ex prædam, quam NB. ob delictum, Quo luculenter jus illud victorie, quod diximus, proponitur: nam Et directio ob delictum saltem, non ob prædam, ibi probatur, Et pœna delicti a jure prædæ distinguitur; atque adeo ut ipsam, quod probavimus, dicitur, victis, nisi quid deliquerint, in prædam omnia anverri non posse.

Deinde diripi victi possunt jure talionis, si apud illos directio decidorum pro jure obtinet, uti apud Mahometanos, aliosque Barbaros; in quos proinde vi victorie idem jus summa æquitate statui potest, quo illi in alios nituntur, ut alibi ostendimus. Atque hæc causam esse, puto, ejus juris, quod a Deo Israelitis datum est, Deut. 20. v. 13:

14, ut capta urbe, qua non est septem populis, de quibus sup. §. 16, omnes masculos gladio interficiant, reliqua omnia in pradium capiant, eamque a Deo sibi concessam percipiant: is enim nos apud reliquas gentes tunc obtinuit. Essi autem instar praecipi interfecit, & depredatio ibi inimigator, Judaeorum tamen D. l. per hac verba non praeciptum, sed licentiam tantum occidendi intelligunt. Seld. de jure Gent. lib. 6. cap. 13. & 16; quod nos de aliis gentibus, praeter septem populos, & Amelecitas, verissimum putamus, antiquissimo legum, qua imperatice scribi solebant, ritu, ac stylo. Ita in XII. Tab. dicitur: Agnatus proximus familiam habeto. Ita talionis quoque exempla in bello tricenniali existerent, ut capta urbe, cum victor veniam (Quartier) negaverat, altera pari, expugnata alia urbe, eodem jure usque sit, & omnes sine venia caesi. Sed ab nostra aetate exemplis nunc abstinemus.

Ex dictis patet primo, Jure belli praedam in infinitum capi posse, eamque semel rite partam post victoriam quoque retineri, quia bello jus suum princeps, victoriamque obtinere nequit, nisi viribus hostium accisus, fuisset firmatus. Deinde, jure victoriae hac adquiri: 1. imperium plenissimum in victos, ex natura victoriae, §. 23, sup.; nec quicquam ea movent, qua de imperio victis relinquendo, vel communicando habet Grot. lib. 3. cap. 15, quippe qua mera humanitatis, ac generositatis, non juris sunt, adeoque hic non pertinent: 2. qua victoria ex praelio parta in castris, atque exercitus hostium reperiuntur; ille enim actus pars adhuc, & sequela belli est, §. 25, sup. 3. Si ex spoliis hostium jus suum integrum cum impensis belli nondum consecutus est, jure imperii, & ut dominus, exigere reliquum potest: sed & militis, pecuniam, frumentum, &c. in alios belli, vel republicae usus, imperare; quod Romanos, praesertim veteres, passim facillasse legimus: 4. ex causa delictorum quoque in victos item vi imperii statuere: Denique 5. juri talionis, secundum quod diximus, in eos exercere.

Diverso igitur jure censentur illa, qua in castris, aut in exercitu hostium reperiuntur, & illa, qua obfessa urbe civem sunt: illa enim hoc ipso, quod hostis fugatus est, sine alia occupatione in potestate victoris relicta, & singa hostium deserta sunt; eaque

omnia eorum fuerunt, qui contra in acie steterunt, & occidi poterant; ut omnino in ea res juri belli adhuc obtineat. Hac vero non censentur hoc ipso capta, quod urbs capitur; sed manent in potestate, & custodia civium; nisi scorsum occupentur: qua nova occupatio non amplius jure belli fieri potest, quia urbs jam capta, & in potestate est, sed jure imperii; quo vero non spoliatur, sed defenduntur cives, nisi ex causa delicti, vel si quid juris victori adhuc abest, alioquin iustis ex causis, ut diximus §. 25. Sed nec ut hostes in praelio, ita cives capto oppido, ni adhuc resistent, occidi possint.

Neque deseruntur bona civium cum oppidum occupatur, uti cum acie hostis vincitur: illi enim in custodia rerum suarum manent; hic aufugit. Neque denique in oppido res tantum civiorum, sed mixti quoque instantes, famina, alique sunt, in quos regulariter juri victoris, ut dictum, exerceri nequit.

PROPOSITIO VI.

Ex victoria acquiritur imperium Principi non suo jure, sed jure populi: unde Princeps victor tantum illud imperium in victos acquirit, quod ipse habet in suum populum.

DEMONSTRATIO.

In quaestione igitur, qualenam imperium victori acquiritur, dicendum est, tale acquiri, quale ipse in populum suum habet, cujus causam, & rationes tuetur: 1. quia terra victa sit accessio republicae, cujus nomine, & jure bellum geritur, & hostis vincitur; ergo & jus, ac imperium republicae victricis, tanquam rei principalis, sequitur, unumque jam imperium esse incipit, in quod principis par, & simile jus est. 2. Idque multo magis verum est in republica mixta, ubi bellum non geritur nomine solius regis, sed nomine summae potestatis, quae non solius regis, sed & statum est. Sine, 3. per bellum non regis, sed republicae negotium geritur, adeoque & ei soli acquiritur. 4. Rex saltem repraesentat rempublicam, & ejus jure, ac nomine agit. Quicquid igitur juris in rempublicam habet, id acquirit etiam in republicae partem, quae per victoriam accedit. Ex eo igitur jure, quod rex habet in populum victorem, affirmari, & metui debet jus in populum victum. Unde 5. Macedones adeo graviter tulere, & succen-

consuerunt Alexandro, quod sibi arrogaret jus, quod Persarum reges habebant, non quod Macedones: unde tot conspirationes, seditiones, &c. *Cart. l. 6. c. 6. Et pass.* Excipe si rex non nomine istius reipublice, sed ex alio capite bellum gerat, forte quod jus regni ad eum pertineat, quod vel injuria subditorum, vel signatorum est ablatum est; tunc enim obenta victoria recipit jus, quod antea habuit.

PROPOSITIO VII.

Unde certum non est, *jure victoria plus licitum esse, quam jure belli; plus in subditi, quam in hostem; plus pace, quam bello: illo enim casu bellum finitum est, hoc daret; illo desinunt esse hostes, hoc manent.*

DEMONSTRATIO.

Causam erroris explicavi in Disp. de jure vict. §. 1. 2.

Namque summi principes, aut heroes (quæ sunt verba dictæ disputationis) tantum sibi deus, ac nomen ex victoriis comparant, quantum ex victoriarum clementia: semperque maximi Duces longe clariores fuisse moderate victoria utendo, quam vincendo; id, quod Romanorum gesta affirmant testantur. At mirum videtur, quod apud omnes fere gentes, ipsosque adeo Romanos justitia bellica ad religionem usque servatissimos, illa breualiter opinio, quod jure victoria tantumdem, immo plus, quam jure belli liceat, & vincendi limites generositatis victoris magis, quam justitiae constituantur. Ita enim Pyrrhus apud Socraticum in *Troad.* vers. 331, & 333.

Lex nulla capto parci, aut penam impedit. Quodcumque libuit facere victori, licet.

Et ne a feroci juvene hac temere iactata existimet, ipse Agamemnon, cum quo rixabatur, id non negat, sed jus ipsum confisus pndorem saltem, & honestatem obflare putat; atque inde sic respondet vers. 332, & 334.

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pndor. Minimum deest libere, cui multum licet.

Enim Ciceronis sententia videtur in *Orat. pro M. Marcello*, quæ est 40, ubi *Cæsarem* victorem ita affatur: Cum ipsius victoriæ conditione jure omnes occidissimus, clementiæ tuæ judicio conservati sumus. Hinc cum Metello duce adeo servus in *aspiris* consueveretur, ut *veneno* se plerique

Ton. IV.

interficerent, alii deditorem suam ad Pompeium abientem mitterent. ait *Florus*, quod Metellus eo infelior in hostes jus victoris exercuerit, lib. 3. hist. cap. 7; *et* *enimque defendere contra Pompeium videtur Phalaribus in Pompejo. Ipse Camillus* & bellici juris scientia, & beliorum peritia adeo insignis, eadem oratione, qua merito predicabat, esse & belli, sicut pacis jura, iustitiam bella non minus, quam fortiter se gerere didicisse; statim subiungit: Arma habemus non adversum eam iratam, cui etiam captis urbibus parciatur: quasi plus juris sit in infantes captis, quam obsequii urbibus. *Liv. hist. lib. 5. c. 27.* Atque ita, ut inter tot alia hoc saltem illustrare exemplum exhibeamus, *Aeneas* adeo pietate celebris, Turnum victum, deditum, ac supplicem, non modo interfecit; sed & ipse Turnus apud Virg. *Æneid.* lib. 12. in f. hoc ipsi jus esse fatetur, &

— Equidem merui, nec deprecor, inquit: Utete sorte tua.

Quin soleme id Romanis fuisse, ut hostium duces, deditos quoque, ipso die triumphi occiderent, notat *Gros. de jur. B. & P.* lib. 3. c. 4. §. 12.

In hanc opinionem, & morem traxisse gentes videtur, 1. quod jus belli post victoriam quoque continuari, & jus victoria sub jure belli comprehensum, crediderunt: 2. quod placari, ac honorari suorum mores, putarent, catibus eorum, a quibus occisi erant; qua persuasio & Achillem, & Eteam in talia vindictam armavit, effecitque ut Polyxena, & Astanax, Priami filia, & ex Hectoris nepos, pro inferis Achilli immolati fuerint. Senec. in *Troad.* in act. 2: & præcipue 3. quod omnino prope gentium moribus cuique domino privato competuit sua vita, & necis in suos servos, ut traditur in §. in potestate 1. Instit. de his, qui sui, vel alieni juris l. 1. §. 1. ff. eod. Cum igitur bello capti omnes ferri facti fuerint, necessario inferendum fuit, eos etiam post victoriam in servos occidi, omniaque, qua eorum fuerunt, vastari, dirui, ac in prædiam cedere potuisse. Hinc ergo natum inter gentes jus illud VICTORIAE, atrocium prope, ac crudelium, quam ipsum jus belli. At vero insignis iste iuris gentium abusus, atque abusus fuit, quem Antoninus Commodus, & Christiani Imperatores inter primos, & Christiani Imperatores inter ultimos quidam adeo sustulerunt, ut nec ultra

modum

modum *favore domino in servum licuerit* §. ult. Inst. eod. at in bellis *favore ille non datus defecit*. Hactenus dict. Disputat.

Generosioris animi victores in populos victos humaniter usi sunt; & hæc ratio affectur, cur illos fudex orci est constitutus apud *Propert.* 3. eleg. 18.

Villor erat quævis, æquis in baste fuit.

Persæ Alexandrum mortuum dicuntur luisse non ut victorem, & modo hostem, sed ut regem, *Eurt.* l. 10. c. 5; quo inuitur, defuisse esse hostem ex quo victor fuit. Ita Cæsar incontinenti post victoriam iudicem egit. *Ilrv.* de bell. *Alex.* in fin. Romani victis Latinis præmia, penaque quique pro merito persolverunt. *Liv.* l. 8. Idque Capua recepta factum quoque esse, ait *Livius* l. 26. c. 16. Et *Tacitus Annal.* lib. 12. ait, ita maioribus placuisse, quanta pervicacia in hostem, tanta beneficentia adversus supplices utendum.

Additio.

» Grotius circa acquisitionem imperiorum » distinguit inter jus naturæ, & inter jus » gentium.

» *Jure natura* non nisi ex iusta causa » capere res licere, ait, & tantum intra debiti, & pœnæ modum, adeo ut cives » innocentes, eorumque res excludat. *Vid.* » *supr.* c. 1. §. 1. *item cap.* 6. §. 7. Et » hoc modo etiam imperia jure naturæ occupari posse, ait: *Vid. cap.* 15. §. 1. speciatim si summi periculi vitandi causa videtur id faciat, d. §. 1.

At jure gentium eum, qui sibi singulos » subicere potest servitutem personalem, etiam » universos subicere sibi, subjectione quoque mere herili posse, tradit *hoc cap.* » §. 1. §. 2. Atque hac occupatione omnia jura populi, etiam incorporalia, in » victorem transferri: *ibid.* §. 4.

» *Jure natura laxiori*, i. e. ex regulis » perfectionum, hoc jure in victos abstinendum esse, ait d. c. 15. §. 2. sive relinquendo victis imperium vel in totum, » *ibid.* §. 3. vel pro parte, *ibid.* §. 9. sive eos miscendo victoribus, *ibid.* §. 3. interduo interpositis præfidiis, aut tributis §. 5. §. 6. Libertatem præferim religionis eis esse relinquendam, & clementer eos habendos, c. 15. §. 10. §. 11. » §. 12.

» Vera principia exposuimus in *dissert. » proam.* XII. §. 754. Diximus, non tantum Principem bellum nobis inferentem » ex judicio nostræ civitatis injuria agere, » sed totam civitatem hostilem; immo & singulos, qui factum Principis approbant, » illudque operis, opibus, & consilio descendunt: atque ideo si in potestatem nostram perveniunt, tanquam criminalis reos » puniri posse, i. e. omnia in eos licere. » Illis Principis positus certum est, si ipsa » civitas capitur, non tantum singulos, sed » universos quoque, omniaque eorum jura » publica, & privata, dominio nostro, & » judicio subijci, adeoque imperium ipsum » ad nos transferri; indeque ab arbitrio nostro dependere, num illud imperium nostro jungere, num separatim servare, num illud delere excisis civibus velimus. Bene » *Xenophon.* *Instit.* l. 7. p. xi. 211. *Est enim aterna lex inter omnes homines, capta eorum urbe, qui bellum aliis faciunt, » tam corpora ibidem, qui sunt in urbe, » quam fortuna, iis vindicari, qui urbem » capiunt.*

A D §. I.

Quæ sibi singulos subicere potest servitutem personalem] » Uti victor, ex hypothesi » Grotii, jure gentium in bello solenni potest. *Vid. cap. præced. §. 1. seq.*

Nihil mirum est si est universos] Immo ratio, cur imperium victor occupare possit, non ex jure aliquo gentium, nedum ex jure capiendi personas sequitur, » sed ex jure naturæ, quo in hostem victum » omnia licita sunt; adeo ut & vita, & bona, omniaque jura, tum publica tum privata, ei adimi possint.

Sive illi civitas fuerint] » Sive universi si illi unum civitatis corpus, i. e. imperium aliquod constituent

Sive civitatis pars] » i. e. Sive membra faciant illius civitatis, veluti si urbs, » vel provincia illius imperii occupetur.

Sive mere herili] » Vel tanquam patrimoniale (Vide b. c. n. 3.) vel ita ut plane civitas esse desinat, §. 22. De regno patrimoniali egimus in *Diss. proam.* » XII. §. 754. & *supra* l. 1. c. 3. §. 12. » Hic saltem monemus, victorem, qui per ultimam victoriam universam civitatem hostilem occupat, jus acquirere non tantum

in imperium, sed & in jura singulorum;
adeo ut ob injuriam ab illis (ex judicio
victoris) commissi in eos tanquam fu-
res, & homicidas animadvertere possit:
quantum id ob rationes politicas, &
quia saepius interest regna devicta conser-
vare, omitti, & condiciones saltem qua-
dam praescribi solent.

Sive mixta] "Ubi universitas manet, sed
cum certa subjectionis lege: si v. g. tri-
butum ei imponitur, vel nexus feudalis,
vel si in provinciae formam redigitur.

Imperia armis quaeri] "I. e. omnia jura
publica, quae imperium constituunt.

Quintilianus] "Inst. 5. c. 4.

Curtium] "L. 4. c. 5. Similia vide apud

Thucyd. l. 5. p. 333. *Liv.* l. 4. c. 10. l.
9. c. 3. l. 27. c. 30.

Contentos victoria abstinuisse imperio] "3

"Idem de Scythia tradit *Justin.* l. 2. c. 3.
"l. 42. c. 2. & *Curt.* l. 7. c. 8.

Aut alio imperante] "Ut est in statu A-
ristocratico.

*Es tunc in ejus saltem jura succeditur, non
ultra*] "Adeoque si status est Aristocraticus,
vel Popularis, victorem jus imperii
exercere per Proceres, vel Senatuum te-
meri, putat. Quod verum est si ea condi-
tio post victoriam victis indulta fuit; alias
res a victoris arbitrio dependet.

*Ita ut se alienare possit, sicut populus po-
terat*] "Diximus, v. ctorem plenum jus in
victos, tum quoad jura publica, tum
quoad jura privata, acquirere, adeoque
evertere regnum, vel illud certis condi-
tionibus servare, vel alienare posse.

*Es sic factum ut quodcumque regna in patri-
monio essent*] "Immo eo sensu, quo Auctor
regna patrimonialia statuit, talia non dan-
tur: nam regna ejusmodi non sunt in re-
gis patrimonio, sed in populi vinculis;
is ergo, non Rex, alienare potest.

A D §. II.

*Nempe ut quae civitas fuit, civitas esse
desinat*] "Nam omne jus in victum popu-
lum per ultimam victoriam acquisitum est
victori, qui proinde pro lubitu de eo dis-
ponere potest.

Accessio fiat alterius civitatis] "Ita ut de-
sinat esse sui juris, & teneatur alienis lo-
gibus vivere: quod fit si in provinciae for-
mam redigitur.

Sive ut nulli civitati adhaereat] "Adeo-
que pro arbitrio regis; victoris imperium
administratur.

Ut si rex suo sumtu bellum gerens] "Re-
futavimus hoc supra l. 1. c. 3. §. 12. Quia
rex nullum jus belli habet, nisi jure, &
nomine populi, cui praestit; adeoque quic-
quid bello acquirit ad populum pertinet,
et si suo sumtu gerat.

Quod herilis est imperii] "In regibus tale
imperium concipi non potest: at in po-
pulo victore verum est, imperium ad ejus
patrimonium publicum pertinere posse.

Illud inter dominos, & servos] "Reges
autem non sunt domini, sed populus,
cujus jure bellum gerunt.

Sed magna familia] "Numerus ingens
servientium: qui nihil proprii habent, &
a nutu, ac arbitrio victorum dependent.
At tale exemplum inter gentes vix exstat:
si enim in servitutem redigere victas civi-
tates animus erat, gentes subditos sub co-
rona vendere solebant.

A D §. III.

*Quale sit mixtum illud imperium ex
civilis, & herilis*] "Si scilicet partim acqui-
ritur jus uti est in rege, partim uti est
in populo: §. 1. n. 3.

*Nempe ubi servitium miscetur cum aliquo
personali libertate*] "Exemplum est in Ga-
beonitis, qui quidem civitatem retine-
runt, & corpus civitatis constituerunt, at
ad operas serviles perpetuo destinabantur.

Vid. Jos. cap. 9.

Sic populus, legimus, arma adempta] "De
Falicis vide *Liv.* 5. 27. *Add. Liv.* l. 21.
c. 57. l. 30. c. 44. *Thuan.* l. 4. p. 83. &
l. 18. p. 337. *Xenoph.* *Inst.* l. 4. p. 107.
& *Inst.* p. 205. *Vid. Tesin. h.*

*Ne ferri quid haberent extra, quam ad
agriculturam*] "Exemplum est r. *Son.* 13.
v. 19. ubi etiam fabrorum usus ademptus
fuit Israelitis.

Scanonem] "I. e. victoris sermone uti.
Vita genu] "Nam victor pro lubitu vel
evertere imperium, vel conservare, vel
certa lege conservare potest; & prout dis-
ponit, ita jus est.

A D §. IV.

1 Sicut antem res, quæ singulorum fuerant, &c.] " Jure scilicet prædæ; de quo c. 6. actum est.

" Jure belli] " Non ex jure aliquo gentium secundario, uti Auctor putat, sed ex jure nature.

" Sic & rei universitatis eorum fuerit] " Nam victor omne jus acquirit, quod victus habuit, adeoque & jura publica. Si ipsi velint] " Invitis enim non acquiritur.

" Quibus nullam eos velis] " Adeoque omnia debitorum jura, publica, & privata, dependent ab arbitrio ejus, cui fit deductio; & is punire pro lubitu eos potest ob injuriam bello victori illatam, & rapinis, ac caedibus autem.

" Idem in bello solemnī victis locum habet] " Per bellum solenne intelligit illud, quod inter duas summas potestates geritur, & indictum est. Merito autem ait, idem hic obtinere, quod in deditis, quia per ultimam victoriam omne jus acquiritur in victos.

" Nam deductio sponte permittit, quod alioquin vis esset ereptura] " Per deductionem omnia jura queruntur victori consensu victorum: per bellum, & vim, iis invitis.

" Publicum populi Romani] " Quia agri ab hoste capti populo apud Romanos quærebantur. Vid. sup. c. 6. §. 10. seq.

" Id omne nostrum cum ipsi dominis] " Pro-mittebat Annibal non tantum jus in res, sed & in personas Romanorum. Liv. l. 21. c. 41.

" Existimare sua ditioris esse] " Territorium hostile omnino in ditione est victoris: omnia enim jura hostis devicti transiunt in victorem.

" Populi Romani fecit] " Neque ab eis, quibus hostis res illas ante nos eripuit, vindictio institui potest. Vid. l. 3. c. 6. §. 7.

2 Ergo & incorporalia] " Eodem modo uti jura incorporalia, capitis singulis personis, in victorem transire, diximus supra c. 7. §. 4.

" Sibi vindicantur Romani] " Quia victor succedit in omne jus, quod victus habuit, adeoque & in ejus credita: de hac furtigatione vide supra l. 2. c. 9. §. 8. 9. & 11.

Unde sequitur, omnino liberatos Thessalorum. Auctor hic decidit duas questiones ex Quintiliano Inst. l. 1. c. 10. p. 236., quas B. Parens in Disputatione de jure victoria §. 37. hoc modo explicat.

Hinc jam evidens est decisio litis celebratissimæ, & a Quintiliano Instit. orat. l. 1. c. 10. p. m. 236. propositæ, quæ ex factis duorum maximorum toto orbe Imperatorum, Alexandri Magni, & Julii Cæsaris, contigit; quorum ille Thebarum chirographum Thessalis, hic Flavii nomen Dyrrachinis post victoriam donavit. Prior causa in celebratissimo illo totius Græciæ, Amphylionem scilicet consilio, altera coram Cicerone arbitro ventilata fertur. Dicimus, Alexandri M. donationem justam, Cæsaris irritam fuisse: uti & decusum opinatur Erodium Rec. jud. lib. 2. tit. 3. c. 2. & 3. Illa enim debetum publicum fuit, quod victori quaritur, per §. 24; hoc privatum, quod ei non queritur, per §. 26. Agitarunt quoque inter se hæc litteræ Hotomannus, & Gentilius; sed præsertim ille, ex rationibus juris civilis ex Quintiliano descriptis, quæsi Alexandri M. factum ex legibus Romanis decidi possit. Nec aliud Quintilianus, quam loca argumentorum, ut orator, monstrare voluit. Revera autem frivola rationes sunt, quod nomen sit rei incorporali, quæ manu non capitur, & alia ratio sit heredis, in quem res omne descendit, alia victoris, in quem res transiunt, &c. Nam victoria quatenus vel solius imperium continet, titulum longe universalius est, quam hereditas: uti cum hæc omnia jura privata, ita imperium omnia publica, & suo modo privata quoque, continet, §. 24. & 26. Illa vero representatio heredis universalis, uti ab Hotomanno accipitur, fictio juris positivi est. Ut vel ex hoc facto appareat, quam infeliciter sepe jus civile questionibus juris gentium applicetur. Nam & reliqua contra hoc Alexandri M. factum allata, scilicet quod vi ablatum; quod jus belli in iudiciis non valeat, quod omnibus civibus debitum, adeoque dum vel unus supersit, quod omnes in Alexandri M. manu non fuerint, quod multis ignoverit, mens ejus dubia, quod a Cassandro restituti Thebani, &c. alio præter, vel contra jus gentium sint, ut responsum nos mereantur. Vid. not. ab hac alteram.

Jus quod sit incorporale apprehendi manum non posse] " Immo incorporalia omnino tenentur cum re, cui coherant.

Alanus

Aliam conditionem esse heredis, aliam auctoris] Immo eadem est ratio; in heredem enim tota familia, omneque jus ei coherens, transit; eodem modo ut in victorem transit totum patrimonium populi, omneque jus, quod ei coheret.

Neque porro obstat 1. in iusta ablatum esse chirographum: nam vis belli non est iniusta.

Obstat 2. Cassandrum postea jure postliminii restituisse Thebanos. Resp. Immo hæc nova fuit civitas. *Vid. supra l. 2. c. 6. §. 9. Et infra c. 12. §. 8. 4.*

Obstat 3. omnibus Thebanis debitum fuisse, adeoque manifeste obligationem quamdiu unus eorum superstes fuit. Resp. nulli Thebanorum debitum fuit, sed toti civitati quam cum omni suo jure occupavit Alexander; huic ergo soli debitum fuit, & ille proinde remittere potuit.

Obstat 4. Quod Alexander quibusdam ignoverit, adeoque in his debitum manifeste videatur. Resp. ignovit singulis, non civitati, cui soli debebatur.

Obstat 5. mentem dubiam fuisse. Resp. Immo actus donationis satis clare patebat.

Alia quaestio est, quæ apud Paponium lib. 5. tit. 6. art. 2. proponitur: ubi Gallus, qui Belgæ cuidam mutuo debebat summam, eam exorto bello solvit sisco Gallico: finito bello actionem intentabat Belga, sed Gallus in Curia Parisiensi absolutus fuit. At id non est ex jure victoriæ, sed ex jure prædæ, quia prædæ cedunt res, quæ apud hostem inveniuntur. *Add. Gudel. J. Nov. c. 5.* Unde idem jus in debita Gallorum apud Belgas statui potuisset.

Nam quæ dominus est personarum, idem est rerum. Et juris omnis] Adeoque & incorporalium, quæ rei insunt.

Qui possidetur, non possidet sibi, nec in potestate habet qui non est sua potestatis] Thebani non amplius sui juris erant; omne eorum jus in potestatem victoris transit: ipsi igitur nihil amplius juris habebant, qui ipsi ab alio, victore nemine, tenebantur.

Si quis populo victo jus civitatis relinquat, potest quadam, quæ civitatis fuerant, sibi suavere] Recte: nam cum victor destruit civitatem, & singulos in servitutem redigere jure victoriæ possit, nedum civita-

tis jus ei sub certa lege, & sub onere relinquere potest.

Quem velis esse suæ beneficii modum] Nam cum omne jus in victum quæverit, pro lubitu de eo disponere potest.

Donato Dyrrachinis] Cæsar propitio jure Dyrrachinis remisit debitum, quod creditor cuidam adversario Cæsar debebat, non ex jure victoriæ, sed quia Senatus, acta Cæsaris approbavit, & omnes, qui a partibus Pompeji steterunt, pro rebellibus declaravit. Adeoque id jus creditori, ejusque hæredi Flavio, in pœnam auferri potuit. *Conf. Cicer. epist. ad Brutum VI.*

Non ex eo esse genere, de quo jam hoc gentium constitutum est] Sensus Auctoris est, quod Cæsaris bellum non fuerit solenne, sed bellum civile, adeoque effectus juris gentium (quo præda, adeoque & credita, cedunt capienti vi dominii externi,) ibi obtinere non poterit. Resp. Ex quo Senatus ratihabuit acta Cæsaris, omnia populi jure, ac nomine fecisse censetur: & sic hactenus creditor rebellis fuit, cuius proinde nomen in pœnam (non jure victoriæ) Dyrrachinis donare potuit. Cæterum, toties dictum est, jus occupandi res hostiles non sequi ex jure aliquo ficto gentium, sed ex ipso jure naturæ. Diximus, ex eodem naturæ jure sequi, ut res ex judicio nostræ civitatis injuria captæ si recipiuntur, pristinis dominis, ac antiquo juri restitui debeant; adeoque idem obtinere, quod in rebus bello civili, & a prædonibus captis obtinet.

Non autem subditi tantum, sed & amici, ac sociis res, quæ ad nos pervenerunt, restitui debent. Probatur hoc exemplo Cassii, quod Auctor in notis allegat. Cassius Judæos amicos Romanorum absque auctoritate Populi R. adeoque prædoneo more bello aggreditur illicito, res eorum, & personas capit, ac quoad maximam partem Tyriis vendit. Occiso Cæsario Antonius mandat Tyriis, ut Judæis sociis, & amicis, ea restituerent, quæ Cassius per bellum illicitum genti abstulit, i. e. ut bona divendita, & agros reddant, personas vero libertati restituant. *Joseph. Antiq. l. 14. c. 22.* Alia exempla vide apud Grot. *infr. cap. 9. §. 9. u. l. c. 10. §. 5. n. 1. §. 6. n. 1. c. 16. §. 2. 3.* Et 4.

C A P U T I X.

De Postliminio.

I. Origo vocis Postliminii. II. Quibus in locis postliminium sit. III. Postliminio quodam reverti, quodam recipi. IV. Jus postliminii esse in pace, & in bello: & quid si nihil in pace dictum sit? V. Liber homo, bello manente, quando postliminio redeat. VI. Qua jura recipiat, quae non recipiat. VII. Jura & in ipsam restitui. VIII. Cur qui se dedant, jus postliminii non habeant. IX. Populus quando postliminii jus habeat. X. Quae in his, qui postliminio redeunt, sint jurum civilis.	XI. Servi postliminio quomodo recipiantur, etiam transfuge: quomodo qui redenti sint. XII. An subditi postliminio recipiantur. XIII. Agros postliminio recipi. XIV. Circa res mobiles quod discernens olim observatum. XV. Quid circa res mobiles hodie juris? XVI. Quae res recipiantur, ita ut postliminio non egeant. XVII. Mutationes ex lege civili, quoad subditos suos. XVIII. Postliminium quomodo observatum inter eos, qui hostes non erant. XIX. Quando id hodieque locum habere possit.

* I. I. **S**icut * de his, quae ex hostibus capiuntur, * ita & de postliminii jure nihil ferme sani prodiderunt hi, * qui retroactis saeculis tractata est, * sed saepe confuse nimis, ita * ut quae juris gentium, quaeque civilis Romani esse vellent, lector nequiret distinguere.

2. De voce postliminii rejicienda Servii sententia, * * qui partem ejus posteriorem productionem putat esse verbi sine significato: sequendus * Scævola, qui junctum docebat esse verbum a * post, quod reditum notat, & limite. Nam * linen, & limites, exitu, & flexionis modo differunt, cum alioqui origine (veniunt enim ^b * ab antiqua voce ^a limo, quae transversus significat

^a Cicer.
Topic. c. 8.
& ibidem
Boetius.

G R O T I I.

^a Post, quod reditum notat] Unde Postvocta Dra. (quae praeerat partui mulierum. Vide AUL. GELL. Noct. Attic. Lib. XVI. Cap. 17. J. B.)

^b Ab antiqua voce limo] Servius ad XII. Aeneidos, & Donatus ad illud Eunuchi (III. 5. 63.) limu oculis. Festus: Limus, obliquus, id est, transversus, unde & limina. Idem libro XV. c. 14. limites appellati antiquo verbo trans-

versus; nam transversa omnia antiqui limo dicebant, a quo & limina ostiorum, per quae foris, & intus itur: & limites, quod per eos foras in agros entur. In Glossario limes avaricia dicitur.

G R O N O V I I.

1. Limen, & limes] Rejicit Salmassius observ. ad jus Att. & Rom. cap. 26. p. 568.

2. Limu] Terrentius Eunuchi. 3. 2. ego limu asperso sic per stabulum clanculum.

G R O.

significat) & primitiva notione idem sint, sicut materia, & materies, pavus, & pavo, * contagio, & contagens, cucumis, & cucumer, quamquam usu feriore factum est * ut *limes* magis ad privata, *limes* ad publica referretur. Sic veteres eliminare dicebant e finibus ejicere, & exilium ^d nominabant eliminium.

II. 1. * Est ergo postliminium jus, quod nascitur * ex reditu ⁵ in limes, id est, fines publicos. Sic Pomponius * reversum postliminio, ait, qui intra praedia nostra esse coepit: Paulus ^b cum in fines nostros intra-
verit. Sed ex paritate rationis * consensus gentium rem eo perduxit, ut postliminium locum haberet, etiam si quis homo, aut res ejus generis, * ⁴ in quo postliminium esse placuerat, * pervenisset ad amicos nostros, ut loquitur dicto loco Pomponius, aut ut Paulus exempli causa explicat, * ad regem socium, vel amicum. Quibus in locis ^f amici, aut socii intelligendi sunt * non simpliciter ⁵ quibuscum pax est, * sed ⁶ qui partes in bello easdem sequuntur: ad quos qui venerunt, ut Paulus loquitur, * nomine publico tuti esse incipiunt. Nihil enim interest, ⁷ * homo, aut res ad hos, aut ad suos pervenerit.

2. Apud eos vero, qui amici sunt, sed non earundem partium, * bello capti * statum non mutant, * nisi ex speciali pacto; quomodo in secundo federe ⁸ isto inter Romanos, & Carthaginenses convenerat, ut qui a Carthaginensibus capti e populis amicis Romanorum in portus Romanis subditos venissent, in libertatem vindicari possent: * utque Carthaginensium amicis par jus esset. Ideo ⁸ qui Romanorum bello Punico ^d secundo capti * in Græciam commercio pervenerant, * jus ibi postliminii non habuerunt, quia Græci in eo bello * neutras secuti fuerant partes: * ac propterea opus fuit eos redimi ut liberarentur. Quin & apud Homerum non uno in loco videmus bello captos in locis pacatis venditos, ut Lycaonem Iliados * ⁹. Eurymedusam ^f Odyssææ ^h.

* III. Ve-

G R O T I I.

* Contagio, ⁸ *Est contagens*] *Compages, & compago*, quod ipsum olim fuit *compagari*, ut docet genitivus, & verbum inde deductum, sicut & sanguis fuit *sanguen*.

^d *Nominabant eliminium*] Et *colliminium* in Solino (Cap. 15. vel 25.) est quod vulgo *collimium*.

^e *Ex reditu in limes*] Hinc sumta translatione postliminium ecclesiastica pacis dixit Tertullianus de pulcritia. (Cap. 15.)

^f *Amici, aut socii intelligendi sunt non simpliciter quibuscum pax est*] Ita sensisse Maroci, & Felsæ regem, apparet ex Thuanii libro CXXX, in anno MDCLII.

^g *Qui Romanorum bello Punico secundo capti in Græciam commercio pervenerant, jus ibi postliminii non habuerunt*] Valerius Maximus lib. V, cap. II, n. 6. *Dionysius Siculus* excerpto legationum n. 3. Sic & Rhodii, quos Atheniensium cives bello Philippi emerant, liberaliter Atheniensibus restitueret. *Polybius* excerpto legationum n. 3.

G R O N O V I I.

¹ *In limes, id est, in fines publicos*] Domum. Domus autem non modo dicitur de lare familiaris, sed etiam de patria, vel civitate. Sic rediit in limes, seu domum, qui est intra patrios fines.

⁴ *In quo postliminium*] Ut simulatque redisset intra fines, rursus inciperet esse veteris juris, quasi statum, aut dominum non mutasset, & si homo liber erat, suus sui que juris, si servus, aut res, animalve, prioris domini foret.

⁵ *Quibuscum pax est*] Nam inter hos valet jus eorum, quibus militans quis rem cepit. 3, 6. 25.

⁶ *Qui partes in bello*] Qui eandem causam fovent, adversæ adversantes.

⁷ *Homo, aut res, ad hos, aut ad suos*] Voluit homo, aut res, ad hos, an ad suos.

⁸ *Statum non mutant*] Manent in jure possessoris, neque redeunt ad priorem dominum, aut in libertatem civilem.

G R O -

a Feß.
Pomp. vo-
ce Postli-
min.

+ III. Vetus Romanorum locutio receptos postliminio etiam 9 homines liberos dicebat. ^a *Postliminio receptum* (ita enim legendum est) *Gal-
lus Ælius in libro primo* ¹⁰ *significationum*, quæ ad jus pertinent, ait, esse etiam,
quæ liber e qua civitate in aliam civitatem abierat, in eandem civitatem redit
eo jure, quod constitutum est de postliminiiis. Item, qui servus a nobis in ho-
stium potestatem pervenit, postea ad nos redit in ejus potestatem, cujus antea
fuit. jure postliminii. Equi, & muli, & navis + eadem ratio est in postlimi-
nii receptus, (ita tria hæc verba, + quæ delenda censet vir incomparabilis
in Romani juris studio ¹¹ + Jacobus Cujacius, levi mutatione retineri posse
arbitror) quæ servi : quæ genera rerum ab hostibus ad nos postliminio redeunt,
eadem genera rerum + a nobis ad hostes redire possunt. Sed posteriores Ro-
mani ^b jurisconsulti + discrete magis duas statuerunt species postliminii, ut
aut nos revertantur, aut aliquid recipiamus.

b L. 14.
De de capti-
et postli-
min.

c L. 12. D.
eodem tit.
d. l. postli-
minii.

IV. 1. Retinendum + illud ^c *Triphonius*, qui postliminii jus compe-
tere, ait, ¹² + in bello, aut ¹³ + in pace : + sensu paulo alio, quam quo
idem dixerat Pomponius. In pace postliminium, + nisi aliter convenierit,
est ^b + his, qui non virtute bellica superati, sed ¹⁴ *fato suo* (aa) depre-
hensi sunt, ut qui cum bellum subito exarsit apud hostes reperiuntur. ¹⁵
+ Aliis autem captivis in pace postliminium non est, ⁱ nisi (bb) id pactis
erat

G R O T I U S.

h Hæ, qui non virtute bellica superati, sed fa-
to suo deprehensi sunt.] Vide exemplum apud Po-
mponium belli Cyprii lib. 1.

i Nisi id pactis erat comprehensum.] Vide Jo-
sephum antiquæ historiæ XIII, 2. Polybius pacta
ponit comprehendenda ut captivi redderentur in
pace Philippi, Etolorum, cum exceptione ta-
men, + Antiochi : excerptis de legationibus 9,
28, 35. Eadem exempla habet Livius, + præ-
terea pacis cum Nabide. (Lib. XXXIV. Cap.
35.) Similia aliquot suppeditat Zosimus. Ut
ecce Probi pax cum Vandalis, + Burgundis sic
inita : id' vrs p' tiv delat p' rds alyxand' r'os
& t'rovq' exovis, alyxand' ut & præ-
dam annem. Et quascunque habebant captivos
redderent. Lib. I. (c. 69.) similem pacem nar-
rat Juliani cum Germanis. (Lib. III. c. 4.)
item cum Quadis, qui in Germania, libro III.
(Cap. 7. Sed ibi nihil tale.) Anoniamus Mor-
cellinus libro XVII. de rege Alamanorum Suo-
mario : paxem genibus curavit orobal ; Et tam-
cum concessione prætorum sub hac meruit
lege, ut captivos redderet nostros. Cap. 10. p.
188.) Mox de Sarmatis : justè obtinere sedes im-
pediti nostros reddidere captivos. (Cap. 12.)
de alia rursus Sarmatarum parte idem dicit.
Apud Zonaram multa talia : inter cetera in rebus
Michaelis, qui filius Theopili, de Bulgaro
loquens : rds alyxand' r'os, dno d'q' r'os evi-
d'ero p'romissit captivos si daturum libertatem.
(Lib. XVI. Cap. 5. pag. 163.) Etia. Reg. Idem
est locus, qui in contextu paulo post latine
affertur. i Nicetum libro II. (Cap. 3.) captivis

omnibus libertatem, ait, datam, exceptis Co-
rinthiis, + Thebanis viris, ac mulieribus. In-
terdum convenit ut reddantur captivi, qui a
republica possidentur, ut apud Thucydidem V.
(cap. 18.)

G R O N O V I U S.

9 Homines liberos.] Si quis ex civitate Romana
in aliam abiisset, ut in hac civis esset, postea
eodem animo Roman redisset.

10 Significationum.] Verborum, quatenus in
jure aliquid significant.

11 Jacobus Cujacius.] Fulvium Ursinum, non
Cujacium, id censuisse, ait Salmasius p. 580.
(Omnino censet C U J A C I U S, obliteranda
verba illa, quasi supervacua, Observeat. Lib. XI.
Cap. 27. J. B.)

12 In bello.] Durante adhuc bello.
13 In pace.] Quandocumque post bellum fi-
nitum.

14 Fato suo deprehensi.] Forte fortuna in ho-
stico fuerunt, cum bellum oriretur, + odio
sux gentis correpti, + in servitutem redacti sunt.

15 Aliis captivis.] Qui armis inferiores in po-
testatem venerunt, postquam bellum cessavit,
nisi pacis in conditionibus placuit, ut qui capti
essent, liberi dimitterentur.

(aa) Vide supra, Cap. 6. hujus Libri, §.
12. nota. 1. J. B.

(bb) Hanc emendationem, 'id', pro nihil,
necessarium non esse, ostendit Amplif. BYN-
CKERSHOEK, Obf. Lib. 1. Cap. 20. J. B.

G R O T.

erat comprehensum, + ut optime eum Tryphonini locum emendat * do-
cūllimus Petrus Faber, non improbane + Cujacio : + nam hoc & subiecta
ratio, + & oppositum membrum aperte evincunt. *Pacem fecerat captivis di-*
missis, + ita enim convenerat, inquit, + Zonaras. Et + Pomponius : + si ca-
ptivus, de quo in pace cautum fuerat ut rediret, sua voluntate apud hostes man-
sisset, non est ei postea postlininium. Paulus : + si in bello captus ¹⁶ pace facta
domum refugit, postlininio redit ad eum, a quo priore bello captus erat : + si
modo non convenit in pace, ut captivi redderentur.

2. + Causam cur de his, qui bellica virtute capti sunt, id placuerit,
ex Servio hanc assert Tryphoninus, quia spem revertendi civibus in virtute
bellica magis, quam in pace, Romani esse voluerunt, nimirum, ut Livius
f loquitur, ab antiquo ¹⁷ + minime indulgens in captivis civitas. + Sed
hæc ratio Romanorum propria non potuit constituere jus gentium : + po-
tuit tamen inter causas esse, cur Romani illud jus + ab aliis gentibus in-
troducunt & ipsi amplecterentur. + Verior hæc est ratio, + quod reges,
aut populi, qui bellum suscipiunt, eredi volunt iustas sibi fuisse causas cur
id facerent : contra autem, injuriam facere eos, qui adversum se arma
ferrent : quod cum utraque pars credi vellet, + nec tutum esset pacem ser-
vare cupientibus huic se controversiæ interponere, nihil melius facere po-
tuerunt populi pacati, quam ^k + ut id, quod evenisset, pro jure acciperent : ¹⁸ + atque ita captos in acta repugnandi haberent quasi ex justa causa
captos.

3. + At de his, qui bello exorto deprehensi erant, dici idem non po-
terat. (cc) + nam in illis nullum injuriæ consilium fingi poterat. Tamen
ad minuendas hostium vires + retineri eos manente bello, non iniquum vi-
debatur : bello autem composito + nihil obtendi poterat quominus dimit-
terentur. + Itaque consensum in hoc est, + ut tales ¹⁹ + in pace semper li-
bertatem obtinerent, ²⁰ ut confessione partium inuocentes : + in cæteros
vero

G R O T I I.

k Ut id, quod evenisset, pro jure acciperent]
Vide *Præfatum* excerpto de legationibus 28. &
Bizarum de bello Gennensium in Venetos li-
bro II.

G R O N O V I I.

16 Pace facta domum refugit] Deinde retro-
gato bello captus. Quod omittendum non est,
ut intelligatur non esse tum capientis, sed ejus,
qui prius cepit. Casus enim belli cum eodem
populo iterum contracti fingitur.

17 Minime indulgens in captivis] Ideo durio-
rem conditionem fuerant in armis captorum,
quoniam deprehensorum, ut his semper postlimi-
nium pareret, illis vero nisi flagrante bello.

18 Atque ita captos] Atqui hoc repugnat om-
ni juri postliminii. Juxta enim jure captos,
in quoque titulo antiquitus eredi voluerant, quos
captos intra prædialia sua haberunt, etiam brevi

post auferunt, durante bello, quam quos diu-
tius tenuerunt usque ad tempus aliquod post exi-
tum belli. Potius habendi sunt pro desertis,
& abjectis a republica, tanquam ignavis, &
quos pro derelictis habuerit patria ; nisi enim
hoc esset, in pace facienda ratio illorum habita,
& mentio facta fuisset.

19 In pace] Si quo modo effugissent.

20 Ut confessione] Immo quia nihil fecerunt
adversus republicam, nec male pugnaverunt,
nec consenserunt in servitutem suam, ut tacite
faciant, qui capi se patiuntur.

(cc) At supra, Cap. 7. hujus Libri, §. 1.
Auctor statuit, etiam eos, qui bello exorto, in-
tra hostium fines deprehenduntur fato suo, ser-
vos fieri. Deinde, neque ullum injuriæ consi-
lium in impuberibus, qui tamen etiam jure
belli in servitutem rediguntur, secundum Au-
ctorem nostrum. Plura diximus in Notis so-
aris Gallicis. J. B.

²⁹ factum pro jure secuti erant in capto, + ita & in liberato, + ut se quos præbeant utrique parti. + Ergo dominium, quod habuerat in res ejus is, qui belli jure eum possidebat, non erat sine omni conditione: + cessare enim poterat ipso invito, si captus qui fuerat ad suos pervenisset. + Has ergo res + sic ille perdit, quomodo hominem, cujus erant accessio.

2. + Quid si tamen alienasset? ³⁰ an qui titulum habet ab eo, qui belli jure eo tempore erat dominus, ³¹ + tutus erit gentium jure, + an & hæc recuperabuntur? de his loquor, quæ apud populum belli medium + exstabant. Distinguendum videtur inter res, quæ ejus sunt generis + ut postliminio redeant, + & quæ extra id genus sunt; quod discrimen jam mox explicabimus, + ut illa videantur alienata ³² cum sua causa, & sub conditione: + ista vero + simpliciter. Alienata autem intelligo + etiam quæ donata, + aut ³³ acceptilata sunt.

VII. + At sicut ad postliminio redeuntem jura redeunt, + ita & ²⁴ jura in ipsa restituuntur, ac pro eo habentur, ut ^a Tryphoninus loquitur, + ac si nunquam ille ³⁵ hostium potitus fuisset.

VIII. Huic regulæ de liberis hominibus exceptionem hanc recte adscribit Paulus: + ^b + postliminio carent qui omni victi hostibus se dederunt, nimirum, + quia pactiones cum hostibus factæ valent jure gentium, ut alibi ^c dicimus, + nec adversus eas est postliminium. Ideo Romani illi a Pœnis capti apud ^d Gellium: + postliminium justum non esse sibi, quoniam de jure victi forent. + Unde & + induciarum tempore non esse postliminium, recte a Paulo notatum ^e est. At hos, + qui hostibus deduntur + si ne ulla scilicet pactione, postliminio reverti, respondit ^f Modestinus.

+ IX. I. Quod de singulis personis diximus, + idem & in populis locum habere arbitror, + ut qui liberi fuerunt, suam recipiant libertatem, + si forte eos vis sociorum eximat hostili imperio. + At si ipsa multitudo, quæ civitatem constituerat, dissoluta sit, + verius puto, non eundem populum censeri, + nec postliminio res restitui ipso gentium jure, quia populus, ut navis, + partium dissolutione plane interit, + eo, quod tota ejus natura in illa perpetua conjunctione consistit. ³⁶ + Non ergo quæ fuerat

G R O N O V I I.

²⁹ Factum pro jure] Quod factum erat, pro jure facto habuerunt, atque adeo & ipsum, & res ejus pro homine, ac rebus juris alieni.

³⁰ An qui titulum] Utrum qui titulum.

³¹ Tutus eris gentium jure] Res retinebit.

³² Cum sua causa] Sic alienata, ut alienari poterant per naturam suam cum suis commodis, & incommodis, & sub conditione, nisi postliminio redissent.

³³ Acceptilata] Relicta tenenti data epocha, vel acceptatione, qua quis fatetur se accepisse, quod non accepit.

³⁴ Jura in ipsum] Quæ alii adversus eum habuerunt.

³⁵ Hostium potitus] Sic & Papinianus l. ii. de capt. Et post. Plant. Captiv. l. i. 24.

³⁶ Non igitur Saguntini crevit.] Probare non possum. Immo, quia veteribus cultoribus superstitibus post breve tempus (Saguntis octavo, Thebe XX. anno, salva lingua, legibus, moribus, institutis, religionibus, & sacris, ordinibus, & corporibus civitatis) restituta sunt, fuerunt eadem. Et ita judicant ipsi Saguntini apud Liv. 28, 39. Si verum noster de Sagunto, & Thebis tradit, nec qui ex captivitate Babylonica post 70. annos in Judæam sunt reversi, populus fuerunt Hebreus, vel Israhelitarum. Atqui scriptura sacra omnis pro eodem populo eos agnoscit. Aptius Capuz, & Carthagina fuisset unus exemplis, quorum illa cum 150. hac 100.

fuerat Sagunti civitas eadem exstitit, cum veteribus cultoribus ea sedes octavo post anno restituta est; + neque Thebæ, cum jam Thebani in servitutem ab Alexandro venissent. Hinc apparet, quod Thebali Thebanis debuerant, + non esse Thebanis postliminio restitutum; idque duplici de causa: + tum quod novus erat populus, + tum quod Alexander, quo tempore dominus erat, hoc jus alienare potuerat, & alienaverat, + & quia 37 creditum non in eorum est numero, quæ postliminio redeunt.

a L. 8. l.
14. §. 1. D.
de capt.

2. Ei, + quod de civitate diximus, haud multum dissimile est quod veteri illo Romano jure, + quo dissolubilia erant conjugia, + matrimonio + non censebatur 38 postliminio restitui, + sed novo consensu reintegrari.

X. 1. Et ex his quidem intelligi potest, + quale sit jure gentium postliminium in liberis hominibus. + Cæterum, jure civili + id ipsum jus, + quod ea attinet, quæ 39 intra civitatem aguntur, & + adstringi additis exceptionibus, + aut conditionibus, + & produci ad alia commoda potest. Sic 40 + jure civili Romano de numero eorum, qui postliminio redeunt, 41 eximti sunt transfugæ: 42 + etiam filifamilias, + in quos patri videtur salva esse debuisse potestas illa patria, + quæ propria erat Quiritium. Sed hoc ideo placuisse, ait Paulus c, quia + disciplina castrorum antiquior fuit parentibus Romanis, quam charitas liberorum: cui congruit quod + de Manlio ait d Cicero, suo dolore sancivisse eum militaris imperii disciplinam, ut

b d. l. 19.
§. 4. Et §.
7. cod. sit.
c d. §. 7.

d De finib.
l. c. 7. 10.

annos in rudibus jassissent, a Julio Cæsare jura urbium, Romanis colonis attributis, ceperant. (At vero quamvis Saguntini, & Thebani eadem essent gens, non tamen idem erant Populus, secundum tradita ab Auctore nostro supra, Lib. II. Cap. 9. §. 5, 6. J. B.)

37 Creditum non est] Si quis captus fuisset debitor habens, à quibus qui creditorem in potestate habet, res illud exigere, aut quibus remittere possit (puta, in civitate media, & neutras partes fovente domicilium habentes) isque id exegerit, vel remisit, res debiti exigenda non recipit captes, si postliminio redierit, inter cætera jura, quæ recuperat, atque adeo id rursum exigere non potest. Ratio est, quod supra docui, partim, quia enim capto, jure belli etiam jura ejus incorporabilia acquiri, 3, 7. 4. partim in controversiis de re capta apud populum bello non permittunt respiciendum jus ejus populi, a cuius partibus res capta est. 3, 6. 2.

38 Postliminio restitui] Dispar est exemplum, quia in divortio iusto consensus discedentium intercedit. At Sagunti, & Thebarum dissipatio similis est dissidio fortuito, vel frigusculo, non divortio. l. 32. §. 12. de donat. inter vir. Et ut, per calorem missio repudio, si brevi reversione uxore est, non divortio videtur l. 2. de divort. Et repud. Sic illis quasi frigusculum fortuna venit.

39 Intra civitatem] Populum singularem.

40 Jure civili Romano] Quasi apud alios gentes impune transfugerint, & redeuntes in civi-

tatem pristina jura receperint. At Indubili apud Liv. 27, 17, ex gentium jure scire se, transfuge nomen execrabile veteribus sociis, novis suspèctum esse.

41 Etiam filifamilias] Transfugæ, sine dubio, five patres, five filifamilias postliminii jure, id est, reditu in patriam seculo, & recuperatione status, ac rerum suarum, omnium gentium legibus, aut moribus carent. Quod autem filius quoque familias Romæ non recedebat in potestatem patriam, non est magis singulare, quam quod nec filius familias latro, aut desertor, aut qui quodcumque capital adficerat, specie, ac prætexitu potestatis patriæ judicii poterat eripi. Erant enim servi pœnz, in quibus maxima capitis deminutio locum haberet. §. 1. Instit. de cap. deus.

G R O T I U S.

q Matrimonium non censetur postliminio restitui] Aliter inter Christianos. Leo Papa ad Nicetam Aquilejensem episcopum: ut sicut in municipiis, vel agris, aut etiam in domibus, ac possessionibus, in captivitate ductis, postliminio reverte de captivitate servatur, ita etiam conjugia, si alius sive furvus, reformantur. Vide Hincmarum in opusculo de divortio Lotharii, & Teitbergæ, ad interrogationem XLII. & responsum Stephani Papæ cap. 19. in tomo II. conciliorum Gallie.

ut saluti prospiceret civium, ⁴³ qua intelligebat contineri suam: ipsique natura, & patrio amori ⁺ prelatum ab eo jus majestatis.

2. Detrahit & hoc aliquid de jure postliminii, quod legibus Atticis ^a *Drin. in Nicestranu, pag. 724. B.* primum, ⁺ deinde Romanis constitutum est, ut qui redemptus est ab hostibus, redemptori ⁺ serviat, donec pretium reddiderit. Sed hoc ipsum ⁺ favore libertatis introductum apparet, ne adempta spe recuperandæ pecuniæ multi in hostium manu relinquerentur. ⁺ Et illa ⁴³ ipsa servitus usdem Romanis legibus multis modis mitigatur, & postrema lege ⁺ Justiniani ⁺ finitur operis quinquennii: ⁺ morte quoque ⁺ redempti jus repetendæ pecuniæ extinguitur: sicut & ⁴⁴ ⁺ contracto inter redimentem, & redemptum matrimonio ⁺ remissum censetur: & ⁺ redemptæ mulieris ⁴⁵ prostitutione ⁺ amittitur, ⁺ multaque alia jure Romano in favorem redimentium, & poenam proximorum, qui suos non redimunt, constituta sunt.

3. Rursum auctum est postliminii jus lege civili, eo ⁺ quod non ea tantum, quæ in postliminio sunt jure gentium, ⁺ sed res omnes, jura omnia perinde habentur, ac si is, qui rediit, nunquam hostium potitus esset: quod & jure Attico obtinuit. Nam, ut apud Dionem Prusæensem oratione XV. legimus, quidam ⁺ Callix se filium dicens captum in clade ad Acanthum, & servivisse in Thracia, cum Athenas postliminio rediisset, hereditatem Callix a possessoribus petiit, ⁺ nec aliud questum est in judicio, quam an is revera Callix esset filius. Idem ⁺ narrat, ⁴⁶ ⁺ Messenios, cum longo tempore servivissent, tandem & libertatem, & regionem receperunt. Immo & ⁴⁷ quæ ⁺ per ufucapionem, aut ⁴⁸ liberationem ex bonis subtrahita, vel ⁴⁹ non utendo finita esse videbantur, ⁵⁰ ⁺ actione rescissoria restituntur, nam

^a *Drin. in Nicestranu, pag. 724. B.*

^b *L. ult. C. de postl. c. L. si patre, is. D. De capt. & postl. d. L. si is qui te, 17. C. de postl. c. L. si defuncta. 7. cod. tit.*

^f *Per. 239. B. C.*

^g *Per. 242. D. b. L. ab hostibus. 18. C. de postliminio.*

GROTIUS.

¹ *Serviat donec pretium reddiderit*] Idem cap. 34. edicto Caroli Calvi Pistis.

GRONOVIUS.

⁴² *Qua intelligebat*] Sine qua nec se salvum putabat fore.

⁴³ *Ipsa servitus*] Quæ præstatur redemptori.

⁴⁴ *Contractio inter*] Si mulier quem sua pecunia redemit ab hostibus captum, & pro servo ad tempus habuit, ei uxor sit.

⁴⁵ *Prostitutione*] Si cuiusquam, aut plurium permixta est libidini, quam quis redemit.

⁴⁶ *Messenios cum longe*] 3, 9. 10. Messenios postliminio vult putari, & libertatem receperunt. Hi post primum cum Spartanis bellum Ithome destructa Olymp. 14. Candaule a. pud Lydos, Salmanaßare in Chalkis regnante, distipati per Arcadiam, Argos, Sicyonæ, Eleutina. quum capti, & remanentes omnia servitutis mala ut *Justinus*, annos 84. ut *Pausanias* 39. perpeffi essent, ductore Aristomeve se liberarunt: Secundo bello expugnata Ira Olymp. 29. Ardyæ Gygis F. in Lydis, Tullo Host. Roma regnante, rursus qui effugere nequiverant, in Ilotas reducti, qui evaserunt, Zanclem in Si-

cilia occupaverunt, & Messiniam appellaverunt: utrorumque posteri post 200. annos Olymp. 77. paulo post expeditionem Xerxis in Græciam, cum terre motus omnia fere Spartam evertisset, ac 20000. hominum examinaisset, tertium bellum excitarunt, quo post decennium inferiores in Siciliam, Africam, Naxodum Acarnaniam, & vastas Messiasque regiones sparsi vacuam, & vastam Messiam reliquerunt, donec post annos fere 100. Olymp. 107. proximo post Leuctricam cladem anno Epaminondas urbem instauravit, convocatis undique veterum cultorum posteris. *Perf. 4, 241. & 268. Liv. 32, 22.* Quod si postliminium his concedit, quanto minus id Saguntinis, & Thebanis negari debuit?

⁴⁷ *Per ufucapionem*] Si absentis ejus hominum aliquid possessor bonæ fidei tempore longo acquisivit.

⁴⁸ *Liberationem*] Si quod ei obligatum erat, quocumque modo tollendæ obligationis, dum captivus detinetur, liberationem est.

⁴⁹ *Non utendo*] Ut usufructus non utendo intra tempus X. aut XX. annorum amittitur. §. 3. *Inst. de usufr.*

⁵⁰ *Actione rescissoria*] Quæ ufucapio, aut quid aliud factum in præjudicium velut absentis reipublicæ causa rescinditur. §. 5. *Inst. de act. l. 35. pr. de oblig. & act.*

P 3 GRO-

^a L. 1. §. 1. D. quib. ex cons. antiq. nam in edicto de majoribus in integrum restituendis, * is comprehenditur, qui in hostium est potestate. Et hoc quidem * venit ex jure Romano antiquo.

^b L. 31. D. de jure ffici. l. 22. §. 1. D. de capt. 4. At ⁵¹ lex Cornelia etiam heredibus consuluit eorum, qui capti apud hostes decessissent: * bona eorum conservans perinde, quasi qui non redit jam eo tempore, quo captus est, ⁵² decessisset. * Quæ jura civilia si tollas, haud dubie statim ut quis ab hostibus captus esset, * bona ejus futura fuissent occupantium, * quia qui apud hostes est, ⁵³ pro nullo habetur. Quod si qui captus fuerat rediret, * nihil reciperet præter ea, quæ jure gentium postliminium habent. * Quod vero captivorum bona fisco cedunt si heres nullus sit, * ex jure speciali est Romano. Vidimus * de his, qui redeunt: videamus * de his, quæ recipiuntur.

^b L. 31. D. de jure ffici. l. 22. §. 1. D. de capt.

^c L. in bello, l. 12. §. manumittendo 9. D. De Captiv. d. L. ult. D. de capt.

^d L. 12. §. 9. cod.

^f d. L. 19. §. 5. cod.

XL. 1. Inter hæc sunt primum * servi, & ancillæ, * etiam ⁵⁴ sæpe alienati, * etiam ab hoste manumissi: * quia hostium jure manumisso obesse civi nostro servi domino non potuit, ut bene notat * Tryphoninus. Sed ut servus recipiatur, necesse est * ut aut ⁵⁵ revera habeatur a vetere domino, * aut haberi facile possit. Quare cum in rebus aliis * sufficiat, eas intra fines esse perductas, * ad postliminii jus in servo id non erit factis, * ⁵⁶ nisi & cognoscatur; nam qui in urbe Roma est ita ut lateat, ⁵⁷ * nondum receptus Paulo * videtur. Ac sicut * hac in parte a rebus inanimis distat servus, * ita vicissim a libero homine in eo distat, quod ut postliminio recipiatur, non requiritur ⁵⁸ ut animo res nostras sequendi venerit. Id enim * in eo requiritur, qui se recepturus est, non in eo, qui ab altero sit recipiendus, & ut * Sabinus scripsit, de sua qua civitate cuique constituendi facultas libera est, non de domini jure.

2. Non excepit * ab hoc gentium jure * servos transfugas lex Romana. Nam & in his * dominus pristinum jus recipit, ut Paulus ^f nos docet:

G R O N O V I I.

* Bona ejus futura fuissent occupantium] Vide legem Wisigotthicam lib. V. tit. IV. c. 15.

* Etiam sept alienati] At edicto Theoderici ita constitutum est: servi, aut coloni ab hostibus capti, & recepti domino restituantur, si non fuerint ante ab altero vendentibus hostibus in commercio comparati. (Cap. 148.) Vide & Cassiodorum III. 47. At leg. Wisigotthica mancipium bello receptum domino redditur, in, qui recipit, tertiam partem accipit justis pretii. Si ab hostibus venditum receptum fuerit, reddit ad dominum pretio reddito, & melioramentis. lib. V. tit. IV. c. 21.

* Etiam ab hoste manumissi] Ut a Mithridate, qui retracti in servitutem. Appianus Mithridatico, (pag. 211. Ed. H. Steph.)

G R O N O V I I.

⁵¹ Lex Cornelia] L. 12. pr. & §. 1. 20 3.

de capt. Et post. l. 1. §. 3. ad l. Falcid. l. 12. qui testum. fac. pos. l. 12. D. de iniussu rupto. l. 9. Cod. de post. rev. Epiphan. Instit. 23. §. 4. l. 5. C. quibus ex cons. maj. §. ult. Instit. quibus non est perm. fac. 198.

⁵² Decessisset] Ut medio tempore minui nequeant.

⁵³ Pro nullo habetur] Immo suis est pro peregrinante, & qui expectetur post tempus redituus.

⁵⁴ Sæpe alienati] Ab eo, qui cepit, alii domino, & ab hoc rursus alii, & deinceps traditi.

⁵⁵ Revera habetur] Jam sit in ejus potestate, aut in eam venturus sit, ubi domino liberetur.

⁵⁶ Nisi & cognoscatur] Genro, & consilio domino intra fines versetur.

⁵⁷ Nondum receptus] Postliminio rediisse, censet Paulus.

⁵⁸ Ut animo] Quia servus consilium non habere videtur, sed omne consilium de eo esse domini.

cet : * ne § contrarium jus non tam ipsi injuriosum sit, qui servus semper permanet, quam domino damnosum. Generaliter * de servis, qui virtute militum recuperantur, dictum est ab Imperatoribus * illud, * quod ad res omnes male a nonnullis trahitur, ⁶⁰ receptos eos, non captos judicare debemus, & militum nostrum ⁶¹ defensorem eorum decet esse, non dominum.

^a L. 12.
C. de possi.

3. * Qui ab hostibus redempti sunt servi protinus Romano jure sunt redimentis, sed * oblatum demum pretio postliminio recipi intelliguntur. * Verum, hæc subtilius explicare, juris civilis interpretum est. Nam & * posterioribus legibus mutata sunt nonnulla : & quo servi capti * ad reditum invitarentur, proposita libertas his, quibus membrum ruptum esset statim ; cæteris post quinquennium : ut videre est in legibus militaribus ⁶² a Ruffo collectis.

XII. * Illa quæstio magis ad nos pertinet, * an & populi, qui subjeti alieno imperio fuerunt, ⁶³ in veterem causam recidunt : * quod tractari potest si non is, cujus imperium fuerat, * sed sociorum aliquis, eos hosti eripuisse : * puto hic idem dicendum, quod in servis, * nisi sociali federe aliter convenierit.

^b L. §
captivum.
20. §. ve-
rum est. 1.
D. de capt.
c Strabo
lib. VIII.
pag. 376.
d Neco.
XXXVI.
e Nov.
Palma. d.
episc. Jud.
Proc. 1.
de bell.
Pand. l. n.
obf. X. 12.

XIII. 1. Inter res primum occurrunt * agri, qui in postliminio sunt. Verum est, ait * Pomponius, *expulsi hostibus ex agris, quos ceperint, dominia eorum ad priores dominos redire*. Expulsi autem hostes intelligi debent, * ex quo aperte eo accedere amplius non possunt, ut * alibi explicavimus. Sic Æginam insulam * Atheniensibus ereptam * veteribus dominiis Lacedæmonii reddiderunt. Agros ex Gothis, & Vandalis recuperatos veterum possessorum heredibus reddiderunt * Justinianus, alique * Imperatores, * non admissis adversus dominos ⁶⁴ præscriptionibus illis, quas Romani leges induxerant.

2. Quod de agris jus est, idem esse, arbitror, * de omni jure, quod solo adhæret. Nam & loca capta ab hostibus, quæ religiosa, vel sacra fuerant,

GROTII.

x *Veteribus dominis*] Nempe qui partium Lacedæmoniarum fuerant. Confer quæ supra cap. VI. §. 7.

y *Non admissis adversus dominos præscriptio-
bus illis*] Idque ex lege Honorii, qui quanquam
relicta Vandalis Hispania, tamen dum eam te-
nerent Vandali, præscriptionem præcariam domi-
niis nocere noluerat. Meminit Procopius Van-
dalicorum I. (Cap. 3.) *Polentianus* in novel-
la lege de episcopali judicio : *tricenarii tem-
porum definitione conclusi ea præcipimus, quæ præ-
petui, aut infiniti sæculi servabuntur : exceptis
Afrorum negotiis, qui se probaverint necessitatem
Vandalicam petulisse : ut de illorum causis illa
tempora præfixe tricenis subtrahantur, quæ cla-
rurrit jussu hostilitate confusa. In concilio Hi-
spaniæ relato in causam XVI. quæstione III.
c. 13. sicut per legem mundatum huius, quæ barbarica
severitas captivum necessitate transverat, postli-*

*minio revertentibus redditur antiqua possessio. con-
venit c. ex transmissa. de præscriptionibus. Vide
& Cajcium ad titulum C. de præscriptione XXX.
annorum.*

GRONOVII.

59 *Contrarium jus*] Quod transfugam ponit.
60 *Receptos eos*] Tanquam qui jam dominum
habeant, & ad eum redeant, non tanquam qui
nunc demum dominum nanciscantur eum, qui
hosti eripuit.

61 *Defensorem*] Nimirum, ut rei alienæ : sic
in Dig. conjunguntur procuratores, & defensores.
62 *A Ruffo collectis*] Libellus inscribitur :
*legi naves Rhodiarum, militares, rusticæ Ju-
stiniani Gr. & Lat. opera. Sim. Schardii, Ba-
sil. 1561.*

63 *In veterem causam*] Redeat sub prioris
principis imperium.

64 *Præscriptionibus*] Privilegiis longinquæ
possessiois.

GRONO-

rant, si ab hac calamitate fuerint liberata, quasi quodam postliminio reversa
 + pristino statui restitui, scripsit * Pomponius : quicum convenit illud Cice-
 ronis in ^b Verrina de signis, de Diana Segeſtana : *P. Africani virtute + re-*
ligionem simul cum loco recuperavit; & Marcianus ^c cum postliminii jure + com-
 parat jus illud, quo solum ædificio occupatum eo collapsio ⁶⁵ + littori red-
 ditur. * Quare & usumfructum agri recepti restitui, dicendum erit, + ad
 exemplum ejus, quod de agro inundato Pomponius ^d respondit. Sic Hi-
 spanis lege ^e cautum est, ut comitatus, & alie jurisdictiones hereditarie
 + postliminio redeant, majores + omnino; minores, + si intra quadriennium
 a receptione vindicentur; nisi quod arcem bello amissam, + & quomodo-
 cunque recuperatam + retinendi jus rex habet.

XIV. 1. + De mobilibus generalis in contrarium regula est, + ut post-
 liminio non redeant, + sed in præda sint : + ut hæc opponit Labeo. Quare
 & ⁶⁶ commercio parata, + ubicunque reperiuntur, manent ejus, qui emit :
 + nec apud pacatos reperta, + aut intra fines perducta vindicandi jus est
 veteri domino. Sed ab hac regula videmus olim + excepta quæ in bello
 usum habent : + quod ideo placuisse gentibus videtur, + ut ⁶⁷ recuperandi
 spes ad ea comparanda alacriores homines redderet. Plurimarum enim ci-
 vitatum instituta eo tempore + ad rem bellicam referebantur; + quare fa-
 cile in hoc consensum est. + Usus autem in bello hæc habere censentur,
 quæ modo ex Gallo ^f Attulimus, sed quæ distinctius exposita exstant
 tum apud Ciceronem in ^g Topicis, tum apud ^h + Modestinum. Naves scili-
 cet ⁶⁸ longæ, atque onerariæ, non item lusoriæ, aut actuariæ, voluptatis
 causa paratæ : + multi ⁱ sed ⁶⁹ clitellari : equi, + & equæ, sed freni pati-
 entes. + Et hæc res sunt, ⁷⁰ quas & legari recto ^j voluerunt Romani, + &
⁷¹ in præstationes familiæ heriscunde ^k venire.

2. + Armia, & vestis, usum quidem in bello habent, sed postliminio non
 redibant, + quia minime favorabiles erant, qui in bello arma, aut vestem
 amitterent : + immo id flagitii loco habebatur, ut passim in historiis appa-
 ret. Atque in hoc notantur + arma ab equo distare, quod equus sine culpa
 equitis prospere se potuit. Et + hoc quidem rerum mobilium discrimen
 videtur usum habuisse in occidente, etiam sub Gothis, ad Boethii usque
 tempora.

G L O S S A R I U M.

⁶⁵ *Littori redditur*] Ex privato sit nullus.

⁶⁶ *Commercio parata*] Empta, & permutata.

⁶⁷ *Recuperandi spes*] Ut animosus emerent, in quibus seirent valere jus postliminii.

⁶⁸ *Longæ, & onerariæ naves*] Quia illis milites, his belli apparatus vehabatur. *Lusoriæ, & actuariæ* duorum erant generum. Aliæ animi lusoria in rispiis fluminum terminantium imperium (ut erant Danubius, Rhenus, Euphrates) excubabant. 1. 4. *Cod. de offic. judic. milit.* l. 4. C. *de offic. mag. offic.* in his utpote bellicis erat fide dubio jus postliminii. At vocabantur *lusoriæ* privatorum, quibus illi voluptatis causa hæc illuc vehabatur, ut loquitur *Petroneus* cap. 61. de quibus *Seneca* 7. de Benef. 20. & me-

minit *Aulus* 3. l. 5. *Actuariæ*, omnes, quæ remis agebantur, quarum etiam quædam nobilibus adhibite. *Liv.* 30. 47. *Cæsar* 5. de Gall. 1. & in his postliminii; non in cis, quæ voluptatis ergo, aut alios ad usus erant paratæ. *Salust.* ad *ius Att.* & *Ro. c.* 26. p. 740.

⁶⁹ *Clitellarii*] Qui clitellis onera portant, non qui carpento iunguntur. Sunt autem clitellæ stratum, quod imponitur asinis, & mulis ad onera commodius portanda. Eundem usum habent equi sagmarum.

⁷⁰ *Quæ legari*] Etiam si quo tempore testamentum scribebatur, apud hostes essent.

⁷¹ *In præstationes familiæ*] Attribui, & imputari pro parte sortis suæ alicui heredum, sed cum cautione, si recipiantur.

tempora. * Is enim Ciceronis topica explicans ita videtur de hoc jure loqui, quasi quod ad eum diem vim suam obtineret.

XV. * At posterioribus temporibus, si non ante, sublata videtur hæc differentia. * Passim enim tradunt ⁷² morum periti, res mobiles postliminio non redire, & ² id de navibus constitutum multis in locis ^a videmus.

XVI. Ex vero res, quæ ⁷³ intra præsidia perductæ nondum sunt, quanquam ab hostibus occupatæ, * ideo postliminii non egent, quia dominum nondum mutarunt ex gentium jure. Et quæ piratæ, aut latrones nobis eripuerunt, non opus habent postliminio, ut ^b Ulpianus, & Javolenus responderunt: * quia jus gentium illis non concessit, ut ⁷⁴ jus domini mutare possint: quo innixi Athenienses ^c Halonesum, quam ipsis prædones, * prædonibus Philippus eripuerat, * ut redditam a Philippo, non ut donatam, volebant accipere. Itaque res ab illis captæ, * ubicunque reperiuntur, vindicari possunt; nisi quod ex naturali jure ⁷⁵ alibi ^d censuimus, ei, qui suo sumtu possessionem rei adeptus est, * tantum esse reddendum, * quantum dominus ipse ad rem recuperandam libenter impensurus fuerat.

XVII. * Potest tamen lege civili aliud constitui: sicuti ^b lege ^e Hispanica naves a piratis captæ eorum sunt, qui eas eripiunt piratis: neque enim iniquum est, ut privata res publicæ utilitati cedat, præsertim in tanta recuperandi difficultate. * Sed lex talis ⁷⁶ non obstat exteris, quo minus res suas vindicent.

XVIII. 1. Illud magis mirandum, quod testantur * Romanæ leges, ^a postliminii jus locum habuisse * non tantum inter hostes, * sed & inter Romanos, & populos externos. Sed * alibi diximus, ^f reliquias has esse sæculi ⁷⁷ Nomadum, * quo sensum naturalis societatis, quæ est inter homines, mores exsurdaverant. Itaque apud gentes * etiam, quæ bellum publicum non gerent, * erat quædam ⁷⁸ belli inter privatos quasi ipsis moribus indicti licentia: ac * ne ea licentia ad interficiendos homines profliret, placuit, ⁷⁹ captivitatis jura inter eos introduci, * cui consequens fuit, ut ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jh} ^{ji} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xx} ^{xy} ^{xz} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz} ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jh} ^{ji} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{xg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xx} ^{xy} ^{xz} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz} ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jh} ^{ji} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} <

ut & postliminio locus esset, * aliter, quam cum latronibus, ac piratis, * quia illa vis rem producebat ¹⁰ ad æquas pactiones, quæ a latronibus, & piratis contemni solent.

2. Juris olim controversi videtur fuisse, * an qui apud nos serviunt ex populo federato, si domum revenissent, postliminio redeant. Ita enim hanc questionem proponit ¹¹ Cicero primo de oratore. Et Gallus quidem

a Apud Festum, voce Postliminio.

^a Ælius sic ait: * cum populus liberis, & cum federatis, & cum regibus * postliminium nobis est ita, uti cum hostibus. Contra ^b Proculus: ¹² non dubito quin federati, & liberi nobis externi sint: * non inter nos, atque eos postliminium esse.

b L. non dubito, 7. prius, D. de captiv. & postliminio.

3. * Ego arbitror, distinguendum inter federa, ¹³ ut si qua essent quæ belli duntaxat publici componendi, aut cavendi causa essent inita, * ea nec captivitati in posterum, nec postliminio obstarent: ut * si qua id contineant ut tuti essent publico nomine, qui ab his ad illos venissent, ut tunc captivitate sublata cessaret & postliminium. * Et hoc mihi indicare videtur

c D. l. postliminio, §. in pact. 2.

^c Pomponius, cum ait: si cum gente aliqua neque amicitiam, neque hospitium, neque fedus amicitie causa factum habemus, hi hostes quidem non sunt; quod autem ex nostro ad eos pervenit, illorum sit, & liber homo noster ab eis captus servus sit & eorum: idemque est si ab illi ad nos aliquid perveniat; hoc quoque igitur casu postliminium datum est. * Cum dixit fedus amicitie causa, ostendit & alia esse posse federa, quibus nec hospitii, nec amicitie jus insit. * Proculus quoque eos a se populos federatos intelligi, qui amicitiam, aut hospitium tutum promississent, satis significat cum subjicit: etenim quid inter nos, atque eos postliminii opus est, cum & illi apud nos & libertatem suam, & dominium rerum suarum æque, atque apud se retineant, & eadem nobis apud eos contingant? quare quod apud Gallum Ælium sequitur, * quæ nationes in ditione nostra sint, cum his postliminium non est, ut recte legit ^d Cujacius, * hoc additamento supplendum erit, nec cum his, quibuscum fedus amicitie causa habemus.

d Obs. XL. c. 23.

e Bod. lib. 1, de rep. c. 7.

XIX. 1. At nostris temporibus * non inter Christianos tantum, * sed & apud piosque Mahumetistas, * jus ut captivitatis extra bellum, * ita & postliminii evanuit, * sublata utriusque necessitate ob restitutam vim ejus cognationis, quam inter homines natura esse voluit.

2. Habere tamen locum poterit * vetus illud jus gentium, * si res sit cum gente tam barbara, ut sine indictione, aut causa, omnes externos, & res eorum hostiliter tractare pro jure habeant. Atque eam in partem, dum hæc

G R O N O V I I.

¹⁰ Ad æquas pactiones] Ut utrumque aliquid remitteret de sevis moribus, & paulatim jus discerent.

¹¹ Cicero primo de oratore] Cap. 40. sed de libertis, non de servis agere Ciceronem, monet Salmassius p. 596.

¹² Non dubito quin] Lege, quum federati, & liberi nobis externi sint, inter nos: ita con-

sentiunt Gallus, & Proculus. Salmassius p. 606. (At emendatio illa repugnat verbis sequentibus. Vide omnino C U J A C I U M, loco Observationum in margine paullo post indicato. J. B.)

¹³ Ut si qua essent] Qualia quæ hodie Turcis sunt cum Christianis, quibus privati Mahometanorum non impediuntur quo minus in captivitatem redigant quoscunque possunt de Christianis.

hæc scribo, judicatum est in summo auditorio Parisiensi, cœtus principe Nicolao Verdunio, bona, quæ Francorum civium fuerant, ab Algeriensibus, populo prædationibus maritimis in omnes alios grassari solito, * capta belli jure mutasse dominum : * ac proinde, cum recepta ab aliis essent, facta eorum, qui receperant. In eadem cognitione & hoc judicatum est, quod modo diximus, * naves hodie inter ea non esse, quæ postliminio recipiuntur.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. IX.

HACTENUS de processu belli, seu quid in bello justum sit, egimus : sequitur jam jus aliquod, quod æque in pace, ac in bello obtinet, nimirum, jus *POSTLIMINII*. Auctor *satur*, nihil sani hac de re, nisi apud *Græcos Romanos*, proditum esse; quos tamen ipsos inculpat, quod ea, quæ juris gentium sunt, cum jure Romano sapius confundant : quod verum non esse, in ipso tractatu videbimus. Cum vero intricata admodum sit hæc materia, nostra principia ex dissertatione de *Postliminio in pace*, & *amnestia* desumpta hic præmittere, necessarium duxi.

PROPOSITIO I.

Bellum est judicium rei controversæ, quo quaque parti sibi jus asserit, alteri negat.

DEMONSTRATIO.

Bellum inter summas potestates, cum alium illæ judicem non habeant, idem est, quod judicium inter privatos. Utrumque est de negotio aliquo dubio, seu controverso inter partes, (adeoque semper legitimum certamen partium significat) de quo illæ disceptant armis, hæc apud judicem.

Hinc uti in omnibus judiciis, & disputationibus, ita in bello quæque pars sibi jus asserit, adversario negat; & uterque se jure, adversarium injuria agere; uterque sua arma iusta, hostium injusta; uterque

denique, quoties ipse bello quid agit, capit, lædit, id jure, quoties hostis, injuria fieri, & sibi soli, non hosti, jus ex actibus bellicis nasci, contendit. Atque hæc est natura omnis disputationis, seu contentionis, quippe quæ in contradictione consistit. Uti cum *Sallustius in bell. Catil.* in princ. inquit : *Diu magnus inter mortales certamen fuisse, viæ corporis, an virtutis animi magis procederet.* Certamen id in contradictione partium consistit. *Vid. disp. nostra de Postliminio. Etc. Scd. 1. §. 2. seq.*

PROPOSITIO II.

Cujusque partis judicium sequuntur ejus cives, & socii.

DEMONSTRATIO.

Hoc autem judicium cujusque partis, quo ab invicem dissident, ac disceptant de justitia belli, & actuum bellicorum, valet intra partis ejus, quæ id statuit, fines, & civitatis illius, seu imperii limites : ita ut si intra hostis, ejusve amicorum fines res peragenda disponente sit, hostilis; si intra nostros, amicorumve nostrorum limites, nostri judicii valitura sit auctoritas, cum neutra alium judicem habeat, cujusque vero partis amici, & socii eandem cum ipsa causam, idemque judicium sequantur. Atque hanc contentionem partium, quæ alium judicem non habent, sed jus armorum, nos

judicium partis dicemus in processu. *Vid. sup. nostram de Postlim. sect. 1. §. 3.*

PROPOSITIO III.

Reliqua gentes omnes, ex media, neutrum judicium sequuntur, sed utriusque factum pro jure habent.

DEMONSTRATIO.

Reliqui populi, qui neutri partium addicti sunt, quicquid utrinque in bello fit, pro jure habent, nihilque, quod armis ab utraque parte agitur, pro injuria: neque enim cognoscere, aut statuere de injustitia partium jure possunt, qui eorum judices non sunt; neque partes, quæ judicem non habent, injuriæ ab aliis convinci, vel condemnari. Necessario igitur utriusque partis factum, quod vi armorum peragitur, apud omnes reliquas gentes pro jure est: quia justum id habetur, cujus injustitia doceri non potest, idque in re controversa rite fieri sine iudice nequit. Quin hoc ipso, quod gens aliqua factum partis improbaret, hostium rationem induceret, & delinere esse media, quia adversa partis causam, judiciumque sequeretur. Atque hoc judicium pacatarum in ipsarum territoriis, dum ibi res peragenda est, obtinet. Hoc ipsum vero principium esse, quo nititur quoque jurisprudentia Romana, patet ex *l. 19. in fin. pr. l. 12. §. 9. de capt. & postlim.*

Secus ergo est si tale factum sit, quod communi jure gentium, omniumque judicio, licitum, vel illicitum habetur: uti si vasallus hosti contra dominum suum serviat. In iis enim non contradicunt sibi judicia partium, sed conveniunt; idque pro jure, vel injuria, unanimi omnium suffragio habetur, nec unius gentis judicium alteri præfertor. *Vid. dissert. nostr. de Postlim. §. 1. §. 4. & 5.*

PROPOSITIO IV.

Hinc sequitur, res, vel personas captas, si receptæ sunt intra locum, & fuerint, ubi iudicatur injuria ablatas esse, i. e. si redeunt ad suam civitatem, ejusque socias, pristino domino restituendas esse: idque postliminium vocatur.

DEMONSTRATIO.

Ex præmissis sequuntur 1. jura postliminii in bello, & pace, cum in rebus, tum in personis. Si enim res, quas hostis a ci-

vibus nostris cepit, intra fines nostros reverse fuerint, cedunt pristinis dominis, non iis, qui receperunt: quia ex nostra parte asseritur, non jure eas dominis suis bello ablatas, adeoque iis restituendas esse; quod judicium nostrum intra fines nostros, ubi res nunc sunt, valet. Idemque est in personis, quæ ab hostibus captæ, & quovis modo reverse, pristina jura, quæ ablata sunt, omnia recipiunt, quasi nullo jure ablata. Quæ eadem est ratio Quintilianii *lib. 5. Inst. c. 10.* quin ipsius jurisprudentiæ Romanæ in *l. 19. pr. ff. de capt. & postlim.* ubi ratio cur captus, & reversus, postliminium habeat, hæc redditur: *quia per injuriam ab hostibus detentus est; idque naturalis æquitas esse dicitur.*

Idem est si non quidem intra nostros fines, sed ad socios, vel amicos nostros, qui idem nobiscum judicium, eandemque causam sequuntur, pervenerint: cum enim idem judicium nobiscum sequantur, apud ipsos quoque perinde, ac apud nos, res ab hostibus injuria captæ, & ablatæ dicuntur, quod ipsum jure Romano idem statuitur *l. 5. §. 1. l. 19. §. 3. eod.* Id factum, cum Pœni diutissime vexata Sicilia plurima inde ornamenta, ac sacra Carthaginem asportassent: capta enim post Carthaginem P. Scipio civitatibus Siculis, quæ tum sociæ erant Romanorum, omnia ea postliminio restituit, ut prolixè recenset, & laudat Cicero in *accus. Verr. 6. cap. 72. & seqq.* Et Camillus Sutrium, & Nepete, duas urbes socias ex hoste receptas sociis reddidit. Plut. in Camill. c. 59. *Liv. l. 6. c. 9. 10. Conf. dissert. nostra de Postlim. cap. 2. §. 1. & 2.*

PROPOSITIO V.

Si ad gentes medias redeunt, cessat postliminium.

DEMONSTRATIO.

Si res, vel personæ captæ ad alias gentes pacatas, aut medias perveniunt, nondum obtinet jus postliminii; nam & illæ gentes, cum aliarum gentium judices non sint, factum harum pro jure habent. Errant igitur omnino qui apud hos quoque populos medios jus postliminii esse, existimant, atque in eum sensum detorquent Grotium; non enim medii utique populi essent, qui quod pars altera bello cepit, injuria captum, indeque alteri restitutum dicerent; nec pacati, qui bellantium

causæ ac libus se miscerent. *Vid. disp. mstr. de Postlim. Sect. 2. §. 4.*

PROPOSITIO VI.

Item dicendum de deditis, & receptis.

DEMONSTRATIO.

Hoc ut solide definiatur, sciendum est: I. quod aliud sit deditio bellica, aliud alienatio, & translatio juris, quæ fit ex transactionibus pacis, donationibus, aliave causa simili. Hæc enim omnium jure, & iudicio, iusta causa est dominii iustæ, & in perpetuum transferendi; uti cum ita transigitur ut hostis urbem habeat, atque a bello recedat: omni enim jure transactiones de litibus, ac bellis iustissime sunt, & ne quidem iudicio partis quicquam in iis injuriæ: nec adeo hoc casu nunquam est postliminium. At deditio bellica est, dominium quoque omnium iudicio ex mutuo consensu transferat, duo tamen ei insunt: 1. quod nos contendimus injuria nos compulsi ad dedendum, quæ tamen vis jure gentium neque consensum, neque natam ex eo obligationem tollit: 2. quod ei spes recuperandi juris perdit insit; quia durante bello sit, in quo vel armis, vel pactis, aut pace sequente, vel aliis modis res ultro, citroque repeti, restitui solent. In hunc igitur eventum deditus non videtur iuribus suis renunciassè; non enim id agit ut iuribus, quæ alias habituros esset, renunciaret, sed ut ea præsentis periculo, v. g. direptionis hostilis eripiat, atque in prædictos eventus conservet. Fit quidem etiam deditio ex præcedente sponione, uti Mancini, & Poisthumii, ex sponione Numantina, & Caudina; adeoque pure, & jure perpetuo fieri videtur: sed tamen nec ab ea abest spes restitutionis.

II. Quod per deditioem quicquid in re dedita nostrum est, hosti acquiritur, & quidem, quoad jura deditis propria, omnium iudicio, quia de iis ipse statuere potest; quoad jura autem tertii perinde est, ac si res capta ab hoste esset, non dedita: cum enim qui dedit non habeat jus dedendi, & in hostem transferendi, nisi quod suum est, hostis tamen jure belli quicquid hostile fuit acquirit, utique jura hæc non consequitur vi deditiois, sed vi propriæ occupationis; quia dedendo cepit, atque in potestatem suam redegit, adeoque non factio deditis, sed suo capientis tantum.

Hinc sequitur, quod is, qui se dedit, subducere se hosti contra proprium suum factum, fidemque datam, & redire ad suos, non possit; sed si redeat, pro transfuga habendus sit. Ex ea enim deditioe hosti omnium iudicio jus quæsitum est, cum jure gentium fides hosti data, & pacta cum eo inita utique servanda sint. Neque igitur postliminium habet, quasi injuria detentus. Et licet dicat injuria hostis se compulsum ad deditioem, eo tamen non tollitur obligatio fidei datæ. Quod & ipsum jure Romano constitutum in *l. 1. §. de Capt. & postlim.* & sanctissime servatum fuit. Idemque verum fateatur in urbibus, provinciisque, quæ se dederunt, ne se eximere hosti, postliminioque uti possint, eadem ratione.

Si vero populus ipse dedit personam, vel urbem, eximere illa quidem se hosti potest perinde, ac si capta esset, quia suo facto dedita non est, & populus jus suum saltem in civem, vel urbem hosti transulit, non vero jus privatam ab hoste se tuendi, quod natura ouique competit, iis ademitt. At populus eas recipere contra factum suum, fidemque datam, nequit. Unde Cloelia, quæ Porcenæ ut obses dedita fuit, jure quidem suo ausugere inde poterat, sed populus Romanus reddere debuit, alias Porcenna pro rupto fœdus habiturus erat, ut ipse ait apud Livium *l. 2. c. 13.* Quid si ergo hostia non reposcit? Jure recepta res videtur, ac postliminium habet uti res capta; quod proinde ei denegari nequit. Neque hinc discedit jus Romanum in *l. 4. in sua. de capt. & postlim.* ubi potest civitas non recipere deditum. Nam ibi agitur de eo, qui ex propria sua sponione a populo deditur.

At armis sua populus durante bello omnia dedita recuperare ab hoste, ut res ipsius hostis proprias vi capere potest: atque adeo etsi hostis ea populo pacato donaverit, vel vendiderit, a pacatis quoque, dum bellum est, repeti armis possunt; quia hostie non potuit ea nisi cum causa sua alienare, nec plus in alios transferre, quam ipse habuit, neque factio hoc suo jus nostrum pervertere. Atque hoc quidem manifestum est cum populus ipse non deditit: tum enim ejus ratione haberetur res pro capta, cujus dominium partis iudicio hostis ex iusta causa nactus non est; adeoque qui ab eo accepit, quasi a non domino accepisse intellegitur.

At si ipse populus dedit, difficile est dicere, cum ab hoste ipso potuisset armis recipere, etiam a pacato posse, in quem hostis transiit. Neque enim potest populus, quod ipse dedit, vel quasi non jure datum contra fidem, factumque suum, repetere, vel jure belli, quod tantum cum hoste est, non cum pacato. Unde nec hoc casu eximentem se invito possessore recipere potest; at in rationes damnorum occasione belli sibi datorum id referre potest.

Cum vero & hostis ipse indubie personas, res, aut urbes sibi deditas deferere, aut dimittere, vel pace quoque, aut pactis illae recuperari possint, quaeritur, an ita deferat, aut armis jure receptae habeant postliminium? Et vero id a Jcto doctissimo negetur, tamen pace ejus viri, & salvo, quod magni facimus, illius judicio, deditis quoque inprimis urbibus, & provinciis, postliminium his casibus omnino deberi statuimus.

Tota enim ratio, quae deditis postliminium negat, est quod juri hostis contra proprium factum, ac fidem datam eximere se non possint. Ea vero hic cessat, ubi ipse hostis jus suum deserit, vel remittit, vel jure belli id ei aofertur. Deinde, quia deditione bellica non id agitur, ut juris suis ultra, quam ab hoste cogitur, renunciet, sed potius ut ea in praedictos eventus conservet. Tum quia deditus contendit injuria hostili adactum se ad deditionem, quod etiam contra hostem allegari nequeat, donec sub ejus ditione est deditus; at ab illo dimissus, & civitatis suae judicio redditus, contra suos potest. Porro si jura integra servantur captis, qui ultro ab hoste aufugiant, l. 26. *Capt. Et postl.* non possunt illa negari deditis, qui ab ipso hoste deserti, vel armis, pactove recepti sunt; hi enim omnium gentium judicio in priorem conditionem reversi sunt, illos hostis negat jure reverbos. Et cum facto ipso in pristinum statum redierint, etiam pristini status jura ipsis debentur, deditoque, quae remissa est, perinde est, ac si facta nunquam esset.

Quid vero obstat quo minus cives nostri integra sua jura habeant, si hostis non obstat. An cum is spoliare eos definit, nos spoliabimur? Et quorum deditionem in hoste abominamur, in eos ab hoste liberatos ipsi deditionis jura continuabimus, longe crudeliores ipso hoste? quia quod is, cum

per bellum jure posset, in hostem non fecit, id nos, cum jus non sit, per pacem in cives anolimus; & quae civium jura adversus hostes tueri debemus, ea cum per hostem salva sint, ipsi oppugnamus. Quo quidem nihil magis repugnat communi civitatis voto, atque officio, quae cum civium suorum tutrix, ac parens sit, hoc facto tutor in praedonem abit, parens in hostem, atque ex funestissimo, luctuosissimoque belli casu erepta jura vel captat, vel invidet. In quem casum cum reipublicae causa inciderint, quid iniquus est, quam ut inde facto hostium emeris, in eum facto civium recidant? Atque haec pia omnino vox est *Imp. l. 12. C. de postl. ver.* qui civibus ex hoste vi bellica recuperatis postliminium decernunt, *quia eos non captos, sed receptos judicare debemus.* Quod si ergo iis, quos ipsi jure belli recepimus, jura pristina denegare non possumus, nedum iis, quos sine ullo facto nostro hostis ultro dimisit, quippe in quos minus juris, quam in illos habemus.

Neque de jure Romano dubitari potest, postquam id decisum est in causa Mancini; si enim ei postliminium debetur, qui & ex suo facto, & solenni sponione, & facto populi per patrem patrum deditus est, multo magis ei, qui suo solus facto. Fuit quidem haec causa inter Jctos ipsos Romanos valde olim agitata, maxime inter viros gente, & doctrina Romae praecipuos Brutum, & Scævolam, in l. 4. ff. de *Capt. Et postl.* cum enim C. Hostilius Mancinus a Nomanenis in eas angustias cum exercitu redactus esset, ut ignominiosam pacem, auctore Tib. Graccho Viro summo injustis senatus inire cogeretur, Populus Romanus eum dedit, & nudum, vinctumque ante portas Numantiae exposuit: Plut. in *Tib. Graccho* c. 6. *Et seq.* ubi nec ab hostibus receptus, & a suis desertus fuit. Romani itaque cum rediret, quaesitum est, an haberet postliminium? Cicero refert, in hac controversia inter peritissimos homines summam de jure diffensionem fuisse: lib. 1. d. *Orat. c. 218.* quod & ex l. 4. ff. de *Capt. Et postl.* *Et l. ult. ff. de legatis* videre est. Quin cum Mancinus in Senatum introiret, Tribunus plebis eum de Senatu jussit educi; quod memoria proditum esse diceret, quem pater patrum dedisset, ei nullum esse postliminium. Cic. d. l. c. 181. vel quae a Jctis ratio allegatur in d. l. ult. de *legatis*, quod

quod ipso decreto deditionis civitas amittatur, perinde, ac deportatione. Sed contrarium valuit, & Mancinus augurio in castra reductus præturam quoque gessisse dicitur in *d. l. ult.* Quod & referunt Plinius de *Vir. illust.* c. 59. Cic. *pro A. Cic. ad fin. Aurel. Vict. de Vir. ill. in Manich.* Eutrop. *lib. 4. Hist. Rom. Etc.* & merito per jam dicta. Nec ratio adversantium in *d. l. ult.* quicquam valet, qui pessime deditionem cum deportatione confundunt. Deditione enim hosti poena solvitur, cui ex sponsione Numantina satisfactio hæc debebatur, non vero Reipublicæ, seu populo Romano. Hostis itaque si hanc poenam, seu jus suum remittit, exigi ea a Republica, seu P. R. non potuit. Quod secus est in deportatione, quæ poena Reipublicæ, & ex crimine commissio debetur, & quam proinde nemo nisi ipse populus, vel princeps remittere potest. Ratio vero Cic. ad *Trebat. in Top. c. 37.* nullius momenti, & ab ipsis J.Cis, qui diversum tenebant, in *d. l. ult.* rejecta est.

Atque ita jore quoque Romano deditis tribuitur postliminium in *l. 4. ff. de Capt. Et postl.* ubi ex subjecto exemplo patet, agi de specie, qua hostis jus suum deseruit in deditione Mancini, non vero ubi pactio non intervenit, ut Grotius statuit, quin sponsio utique pactio est.

Neque vero quin urbibus, ac provinciis deditis postliminium competat, unquam inter gentes dubium fuit. In bellis Punicis quot Hispaniæ, Siciliæ, quin ipsius Italiæ urbes variam præliorum fortunam secutæ, modo huic, modo alteri parti deditæ sunt? Quæ tamen receptæ eodem jure, ac ante fuerat.

Eadem in bello tricennali plerarumque urbium fors fuit; quæ modo Suedis deditæ, modo iterum relicte, vel receptæ, nullo discrimine cum reliquis, neque alio jure, ac olim habitæ sunt, hodieque habentur, nisi in pace secuta aliter transactum fuerit. In bellis inter Anglos, & Gallos, Angli quot urbes in Gallia accepere? At hæ receptæ eodem hodie loco sunt, quo olim. Vid. *Mass. Annal. 4. in Car. VII. Serran. in hist. Gall. in Carol. VII. ad annum. 1522. Froissard. hist. lib. 1.* Ita in superiore bello Gallo-Belgico An. 1672. & seq. tres provinciæ belgicæ hostibus deditæ, iterumque deserte in pristina jura, ordineque redierunt. Et quis dubitat, hodie

in palatinatæ, finitimisque principatibus, loca hosti dedita, iterumque nuper restituta in jus antiquum revertitæ.

Non tantum autem urbes captæ, ac deditæ prædictis casibus postliminio jura sua pristina recipiunt, sed & populus jura pristina in urbes, etiam invitæ: non enim hæ in libertatem se afferere possunt, sed cadunt pristino imperio in omnibus casibus, quibus postliminium esse diximus; quia uti populus ipsis jura sua, quæ postliminio recuperarunt, auferre non potest, ita nec ipsæ possunt populo: id enim legis naturalis est, nemini invito suum auferri. Ita Lyfimachiam, quam Philippus ex Thracibus vindictam deseruit, Thraces receperunt, ipse memorat apud Liv. *l. 32. c. 34.* Et urbes omnes in exemplis relatis indistincte in jus pristinum redactæ sunt.

Cæterum, secus est in hominibus captis, vel deditis, qui postliminio inviti non redeunt: quia ipsis jure naturali liberum est, domicilium suum, quod jus ipsorum privatum est, eligere, vel deserere; adeo ut ne quidem qui adhuc cives sunt retineri inviti possint, nedum repeti si capti sunt. Quod jus laudat Cicero, & *O jura præclara, ait, ne quis invito civitate mutetur, neve in civitate maneat invitus. Hæc enim sunt fundamenta firmissima nostra libertatis, sui quemque jurs Et retinend.* Et *disiutendi esse dominum.* Cic. *Oras. 35. pro L. Corn. Balb. c. 13.* Et in *l. 12. §. 9. de capt. Et postl.* dicitur. *De sua civitate cuique statuendi facultas libera est.* Atque ex hac ratione jure quoque civili negatur postliminium capto, cui animus redeundi non est, *d. l. 12. §. 9. l. 20. pr. ff. Et l. 19. fin. C. eod.* At urbes, & provinciæ non possunt se eximere a reliquo corpore, aut illi imperio, cujus pars sunt, se subducere. Vid. *disp. nostram de Postlim. Sect. 2. §. 13. auge ad §. 28.*

PROPOSITIO VII.

Finitur postliminium, quoties judicium illud partis cessat. Vid. Prop. 3. & 4.

DEMONSTRATIO.

Cessat ergo postliminium, quoties indistincte vel omnium judicio injuria res detentæ dicuntur, vel nullius: si omnium, supervacuum est postliminium; si nullius, nullum: ibi omnia jura integra sunt sine postliminio; hic ne quidem per postliminium ulla.

Prio.

PRIORIS generis exempla sunt in induciis, si iis pendentibus res ab hoste captae fuerint, cum captae sint contra fidem induciarum; quod omnium iudicio injuria est. Idem in iis, qui capti sunt a latronibus, aut piratis, (cui convenit l. 19. §. 1. l. 24. de Capt. & post.) aut in bello civili, (quod & probat l. 21. §. fin. cod.) aut capti, vel ejecti a tyrannis, uti Sicyonii a Nicocle Tyranno expulsi, & ab Arato restituti, bona sua vindicarunt a possessoribus. *Plut. in Arat. c. 11. Cic. 2. offic. in fin.* ubi laudat tamen Aratum, quod possessoribus, qui sine injuria tenebant, satisfecerit. Non enim opus est postliminio, quia omnium iudicio constat, nec hostem per inducias, nec unquam latronem, nec eives invicem, nec tyrannum per vim sibi quid auferre posse, sed id restitui debere.

POSTERIORIS, itidem in induciis: nam si iis pendentibus res bello captae ad dominum reverte fuerint, is non recipit eas postliminio; cum enim expressa induciarum pactio sit ne invicem laceffant, sed in eodem statu res relinquunt, nullius iudicio interim injuria illae tenentur, quia sic pacti sunt, & proinde contra pacti, fideique date tenorem facit, qui quod alter tenet, quasi injuria teneat, postliminio recipit, eoque alterum laceffit, & statum rerum mutat. Et hic quoque suffragatur d. l. 19. §. 1.

Item in transfugis, & iis, qui per se ad hostes defecerunt; hi enim ultro hostes secuti, non vero ab iis injuria ullius iudicio detenti sunt. Accedit, quod non cives, sed perduelles sint, nec iudicium civitatis suae, sed poenam mereantur. Hispani principes ad Romanos transitionem exultaturi, *scire se*, dicebant, *transfuga nomen execrabile veteribus sociis, novis suspectum esse*. Liv. 27. c. 17. Idem traditur in d. l. 19. §. 4. l. 14. Ex quib. caus. maj. Jure itaque in Campanos, cum nefarie ad Annibalem defecerint, receptos a Romanis serio animadversum est, ut laudat Livius, & defendit legatus Romanus apud eundem l. 31. c. 31. Et non ita pridem cum Messeni urbs Siciliæ ab Hispanis ad Gallos transisset, deserti a Gallo, spe quidem Amnestiae initio allecti sunt; at in potestatem Iberorum reverti poenae defectionis satis graves dederunt. Quas & datari olim fuissent Tusculani, nisi poenitentia, & precibus veniam a Senatu impetrassent. *Plut. in Camill. c. 65.*

Ita cessat quoque postliminium in populo, qui totus in hostia res detinentis potestatem per ultimam victoriam, vel dedicationem pervenit, uti Thebæ in Alexandri M. *Diod. Sic. lib. 17. c. 12. Plut. in Alexand. M. c. 19. Athenæ in Spartanorum, Just. lib. 5. c. 18. Xenophon lib. 2. Epagoræ. Carthago in populi Romani, Flor. lib. 2. c. 19, &c.* Desuit enim cum civitate iudicium ejus, & in arbitrium victoris transit, ut legatus Antiochi dicebat apud *Liv. lib. 34. c. 57.* qui ex hoste jam iudex, & magistratus omnium iudicio factus est, ejusque jam arbitrium victa civitas sequitur, non suum.

Hinc civitas ita penitus victa etsi restituta sit, tamen postliminio ne ea quidem recipit, quæ victor ante victoriam, & adhuc hostis abstulit, nedum quæ post victoriam, jam legitime dominus factus, & princeps. Unde cum Alexander M. Thebis victis, occupatisque, nomen 100. talentorum Thebalis, qui ei debebant, donasset, ut narrat *Quint. Instit. lib. 5. c. 10.* nihil vanius est, quam restitutus postea Thebis postliminium tribuere contra Thefalos; quia Alexander tum, cum donaret, dominus Thebarum jure ultimæ victoriæ plenissimo factus est; adeoque omnium iudicio & valuit donatio, seu acceptatio a domino, & creditore facta, & debitores Thebali ipso jure liberati sunt. Et ita in Amphictyonum communi Græciæ consilio recte iudicatum videtur: *Xerod. ver. jud. 2. sit. 3. c. 2. & 3.* contra, quam existimat *Hottom. illustr. quæst. 5.*

Illud liquet, cessare postliminium si is, qui habet, id deserit, & urbes libertate patitur: suum enim jus omittere potest. Unde cum Antiochus Smyrnam, Lampacum, Lyfimachiam, aliasque nobiles Græciæ, Thraciæque urbes, quas proavus ejus Seleucus victo Lyfimacho ceperat, postliminio repeteret, eaque causa belli cum Græciis, & Romanis ipsi esset, recte respondit dux Romanus, cum bis causa inter utramque partem colloquio disceptaretur, tanto tempore desertas eas, ac liberar fuisse; *Liv. lib. 34. c. 57. & l. 35. c. 16.* idque probavit belli exitus. *Conf. Diss. nostræ de Postlim. Sed. 2. §. 32. seq.*

PROPOSITIO VIII.

Pace facta non finitur postliminium.

DEMONSTRATIO.

Pax est transactio de causa inter siennas postula-

potestates controversa. Pax enim de eodem negotio initur, de quo bellum erat, vel metuebatur: uti in privatorum litibus de eo transigitur, de quo lis erat, vel litis metus. *L. 65. §. 1. de Cond. indeb. L. 2. C. de Transact.* Uti ergo bellum est de causa inter summās potestates controversa, ita de eadem & pax fit.

Hinc notamus, per pacem non decidi jus partium, seu causarum iustitiam, quia de ea transigitur saltem per pacem; aliud autem est decisio, aliud transactio. Per hanc enim quod quisque consequitur, non jure causae suae, sed ex libera conventionē partis adversae percipit; neque per transactionem deciditur jus causae, sed in medio relictum remittitur.

Hinc pace simpliciter facta non continetur transactio de damnis, atque injuriis pendente bello factis: pax enim sola, & nulla adventitiarum pactionum accessione tincta, tantum est transactio de causis belli; adeoque damna, injuriasque durante bello factas, nativo suo ambitu non complectitur. Aliud enim sunt injuriae, ac damna, quae bello fiunt, aliud belli causa: illa conceptum bellum sequuntur, haec ante bellum est, & bello prior; ex illis bellum nascitur, haec ex bello; illae ad privatos quoque pertinent, haec publica est. Transactio igitur de altera causa ad alteram extendi nequit. Finge: controversum fuit inter duos principes jus navigandi, uti hoc seculo inter Christianam Suediam, & Christianum IV. Daniae Reges, navigatio per fretum Oresundicum, & Balthicum; haec causa belli fuit, ut dicitur in pace facta An. 1645. *apud Loccen. in histor. Sued. pag. 867.* De hac causa, seu lite, ita per pacem transactum est, ut utraque pars certis legibus navigaret; quae pax est *apud Loccen. d. l.* Cum hac transactione nihil commune habet questio de damnis, atque injuriis in bello invicem illatis, de quibus proinde nondum videtur transactum. Neque vero ex hoc pacto principum de causa publica interposito, privati, qui damnum passi sunt, vel obligantur ad res suas remittendas, vel jus acquiritur ad persequendas: quippe quae & alia causa est, & inter alios; nec quicquam de his in pace, ut ponimus, dictum est. Denique damna naturaliter ea ferre debet qui non iustam causam bellandi habuit: ut de iustitia, aut probabilitate causae belli nihil in pace deciditur, sed utrin-

Tonu. IV.

que transigitur. Non ergo ex pace inferri, aut cognosci potest, utrum reparanda sint belli damna. an remittenda, sed particulari ad id pactione opus est. Et alias non potest pace facta superesse jus postliminii, si ipsa pace transactum jam esset de damnis privatorum; quod tamen durare, patet ex *L. 12. pr. Capit.* Atque haec causa est cur populorum istorum, inter quos bellum erat, cives ne quidem pace facta liberum commercium mutuū habuerint, aut tuto commeari potuerint, nisi jus hospitii cum ipsis, vel amicitia contracta fuisset: uti infra in explicatione *L. 5. §. 2. rod. demonstrabimus.* Uti & haec causa est, cur plerumque in tabulis pacis non tantum de causa belli, & lite ipsa, sed & de damnis, & injuriis pendente bello illatis, & utriusque subditis tam solliciti, & prolixè nominatim quoque caveti soleat. Vehementer igitur errant qui ipsa pacis natura contineri amnestiam, seu transactionem de damnis, ac injuriis bello factis, exillant; uti Gudelinus *Comm. de jure pacis cap. 3.* qui ait: *In ea re (scilicet amnestia) consistit substantia pacis, & absque illa nequit esse pax; atque adeo pax inesse ista lex intelligitur, quamvis nominatim dicta non fuerit.* Cum eo verba quoque ipsius descriptis consentit Belsoldus *Disj. jurid. Pol. de pace c. 3. §. 6;* at non ita secum, nam in *cap. 1. §. 4. d. trans.* bis separat, ac distinguit a pace transactionem de damnis, & ista, quae bello passi sunt. Quae argumenta sunt, nec pacis, nec amnestiae rationem satis perspectam esse. Ita Mevius JCtus insignis, Amnestiam, ait, *esse legem pacis naturalem, & naturaliter paci inesse.* *Part. 2. Decis. 24. n. 1.* Quo errore quoque imbutus Grotius de *J. B. & P. lib. 3. c. 20. §. 11.* & seqq. quem alii sequuntur, quaerit: pace simpliciter facta absque mentione damnorum, & injuriarum, an id actum videatur, ut res in eo, quo fiunt, maneat loco, aut ut ad initium belli redigantur? Qua re plura peccari videntur: tum quod istam paci inesse ponit: tum quod alterutrum statuendum putat, vel remitti damna, vel restitui; cum aliud juris esse possit, uti jus postliminii, &c.: tum denique quod quædam de jure postliminii &c. erronee inde deducit, ut ex dicendis perspicuum erit. Eo minus vero dissimulandum est hic error, quo & gravior est, & omnibus juribus confundendis opportunior.

Haec omnia postliminii jura perinde du-

R.

rant,

cum esse, diserte itidem tradidit Ælius Gal-
lus, quippe qui id tum tribuit, *cum qui liber*
et qua civitate in aliam civitatem abierat,
in eandem civitatem redit. Et deinde: *cum*
populis liberis, & cum federatis, & cum
Regibus, postliminium nobis est, ita ut cum
hostibus. Quæ loca ex Festo allegat Grotius
de J. B. l. 3. c. 9. §. 3. & 18. Nec mo-
vet, quæ acerrime adversari potatur, l. 7.
in *pr. capt. & postl.* obi negatur, cum li-
beris, & federatis postliminium esse: nam
loquitur de fœdere, quo amicitia pactis
comprehensa fuit, ut patet ex d. l. 7. §. 1.
Conf. *Disp. nostr. de Postlim. Sect. 1. §. 6.*
usque ad §. 9. & Sect. 2. §. 28. usque ad
§. 32.

Additio.

„Quo sensu in Pace postliminio locus
„esse possit, explicabimus infra §. 4.

PROPOSITIO IX.

Sed & præterea alia jura nobis salva sunt.

DEMONSTRATIO.

Vidimus ut res, personæ, urbes, & ter-
ræ nostræ fide hostium potestatem redactæ,
inde vero intra fines nostros reversæ, in
pace quoque postliminium servent. Eadem
vero ratione, etsi hæc ipsa, quæ nostra
fuere, intra ditionem nostram non redie-
rint, tamen possumus damna, ac injurias,
quæ hostis pendente bello intulit, pace quo-
que, (si simpliciter facta, nec amnestiæ,
aliæve pactio adjecta sit) vindicare sequen-
tibus modis.

I. Si nostræ saltem civitatis iudicio in-
juria nobis ablata dicuntur, etsi jure belli
actum fuerit. Ea enim persequi possumus,
si hostium milites, vel homines, qui ea
intulere, intra fines nostros deprehendantur.
Ab iis enim omnia hæc injuria no-
bis esse illata, contendimus. Quod judi-
cium valet intra fines imperii nostri, ubi
qui fecit, nunc invenitur, eique adeo sub-
jectus est. *Propos. IV.* De his vero non
transactum per pacem simpliciter factam,
quæ de causa publica, non damnis, ac in-
juriis privatorum inita est. *Propos. VIII.*
Sequitur igitur, quod contra auctores, qui
deprehenduntur in nostri imperii finibus,
persequi ea adhuc possumus, si in pace am-
nestiæ lex adjecta non fuerit. Ita Coriola-
nus, etsi pax cum Volscis facta erat, ve-
retur tamen eos adire conscientia damno-
rum, quæ bello ipsis dederat; atque ideo

cum ad eos confugiendum tamen esset,
prolixè inprimis petit sibi ignosci. *Dion. Ha-*
lic. l. 8. c. 1. & c. 6. Pace cum Pœnis
ex secundo bello Punico facta duravit per-
secutio Annibalis, uti refert Livius l. 30.
c. 37. Idemque lib. 33. c. 47. ait: *Non se-*
festissè Annibalem, ita pacem Carthaginiensi-
bus datam esse, ut inexpiabile bellum ad-
versus senatum esset. Thestimocles, qui Xer-
xem maximis damnis, & claudibus affecerat,
cum patria pulsus, & nullibi tutus
in Persiam iret, etsi Xerxes jam mortuus,
nec tum bellum esset, Lythiædes tamen
Regis amicis, apud quem latebar, prædi-
xit ei periculum capitis si regem adiret,
quod res Persis funestas gessisset: nec nisi
hujus hospitii sui gratia adjutus, & literis
ad regem datis, operaque sua copiose Regi
promissa, aditum paravit, & adhuc tamen
ab iis, quorum cognati occisi erant, in dis-
crimen capitis adductus fuit. *Diod. Sic.*
lib. 11. c. 56. & 57. Thucyd. lib. 1. Hist.
circa fin. Corn. Nep. in Themist. Sopater,
& manus Macedonia e subditis Regis Phi-
lippi, mercede militaverant Annibali in Af-
rica, & inde missi domum tendebant pæ-
ce a Scipione hostibus jam data; illi ta-
tamen capti, & in vincula ducti sunt. Liv.
30. c. 40.

Sylla pace cum Mithridate facta (*Eut-*
trop. l. 5. in historia Sylla. Plut. in Sylla c.
48.) in quosdam tamen, qui ejus partium
fuerant, animadverit. *Vellej. Pat. lib. 2.*
Hist. in gestis Sylla. Cæsar victo Pompe-
jo pacem cum Senatu fecerat, & tamen ex
iis, qui Senatum secuti erant, Marcellum,
Ligarium, Dejotarum, &c. adhuc persecutus
est, ut ex Orat. Cic. patet, qui non
ita eos defendit, ut negaret, pace facta in
eos aliquid statui posse, sed petendo, ut
errore, & opinione causæ deceptis igno-
sceret. Ludovicus XI. pace cum Anglo,
Burgundoque jam composita, in Connesta-
bilium animadverit. *Comin. lib. 6. prope*
fin.

Atque hoc jus, & morem gentium esse,
traditur quoque in d. l. 5. §. 2. *ff. de Capt.*
& postl. ubi non tantum dicitur, pace quo-
que facta durare postliminium; sed & si ex
altero populo aliquis ad alterum, cum quo
bellum fuit, pervenit, pace quoque secuta
eum capi posse, ac (quæ tum captorum
conditio erat) servum fieri, non alio jure,
quam ob damna, & injurias singulorum,
cum de causa publica transactum pace fuerit.

Estque hoc id ipsum jus, quod hodieque Christianismo non imbuti exercent cum inter se, tum inprimis contra Christianos, quia paci cum his factæ non solent amicitie, vel amœstie clausulæ addi. Atque hinc Mahomedani & Christianis in media pace tales sibi captivos colligunt, quin & ipsi alicubi Christiani & Mauri.

Inter Christianos igitur etsi servitus bello capiorum, non tamen hoc quoque Jus Gentium defuerit. Unde si incendarii illi, alique facinorosi, crudelitatumque ministri, pace simpliciter juncta apud nos deprehendantur, omnino capi, & in eos animadverti potest. Ita creditum est, cum Moguntia, ac Bonna dederentur, hos generali pacto non contineri, capropter e: im nominatim singulorum quoque mentionem fieri, eorumque securitatem expresse pacto specialiter promitti curarunt, ne singuli quoque, qui damni, vel injuriæ aliquid fecissent, eo nomine convenirentur. Sic cum Callimachus præfectus Mithridatis urbem Amisum captam incendisset, ipseque postea cum Gura Tygranis fratre captus a Lucullo esset, Lucullus Gura quidem humaniter usus est, at incendiarii catenis vincitum ad pœnam relevavit. *Plutarch. in Lucull. c. 67.* Quod si ergo ne deditionis quidem pacto generali continentur, quod tamen cum singulis fit, nedum pace generali, quæ tantum de publica causa fit. Cur autem promiscue olim capti fuerint, sive ipsi damnum dederint, sive non, causa est, quod vires hostium in nostram necem, periculumque auxerint, operamque ad id suam commodaverint.

Perinde autem esse, an ad nos pervenerint, an vero ad socios, amicosque, qui eandem nobiscum causam, judiciumque tuerentur, dictum est *Prop. II.* Item an personæ, an eorum res apud nos inveniantur; cum ex his quoque satisfieri nobis possit.

Sed nec refert, an militent adhuc hosti, an ante, vel post pacem missi; item an mercede cooducti sint, an cives: ut ex adductis exemplis Coriolani, Themistoclis, Sopatri &c. patet.

At dum in hostis, vel aliarum pacatarum gentium finibus sunt, nullo modo hæc damna, injuriæque persequi possumus: nam hostis negat, injuria ea nobis illata esse; quod judicium apud ipsum valet, *Prop. II.* & cæteræ gentes pacatæ bello otrinque factum pro jure habent. *Prop. III. §. V.*

Non fuit itaque fas Lucullo, a Tigrane pacato flagitare ut Mithridatem traderet. *Plut. in Lucull. c. 44.* Et Hannibal, cum Romanis cum a Prusia Bithyniæ Rege, ad quem pacatum confugerat, poscerent, isque tradere vellet, ait, per scelus id a Romanis peti, & a Prusia fieri, atque illos in eo a majorum virtute degenerasse; nec denique quod Romani se persequantur, sed hunc modum excusatur. *Liv. 39. c. 51.* Nihil enim in alieno territorio post pacem vi, & armis, sed solo jure experiri possumus per loci magistratum; cujus vero judicio nihil injuria factum statuitur.

II. Multo magis igitur persequi injurias, & damna in pace possumus, quæ omnium judicio æque injusta censentur: ut si vasallus noster hosti militaverit; ea enim non nostra tantum, sed communi omnium gentium sententia feloniam est, cum verum perjurium, perfidiamque commiserit. *Prop. III.* Eum igitur oon modo feudo dominus privare potest, si id in sua potestate sit, sed & ab ipso hoste jus petenti tribuendum est: uti Romani jus ex sponsionibus hosti quoque religiose administrarunt; non miou autem vasallos ex sua fidelitate, quam sponfor ex sponfione omoi jure obligatur. Atque ita serenissimus princeps Elector Palatinus bello, quod *Wildfangale* dicebatur, per laudum Heilbrunnense finito, & fere secundum se deciso, in Vasallos tamen comites, & nobiles, qui illud secuti fuerant, jus suum persecutus est. Et Carolus Burgundus Ludovico XI. Conestabulum, hujus beneficium, ipsi dedit. *Comin. Hist. lib. 6. circa fin.*

Idemque est, si crimina contra jus gentium commiserint, quæ omnium jodio vindicanda sunt. Nam & Samnites, geos ferocissimos, Brutulum Papium propter perfidiam, ac perjurium, cujus ipse auctor fuerat, cum omnibus rebus ipsius hosti dederunt. *Liv. 8. c. 39.* Et cum Galli deditionem Fabii postularent, quod jus gentium violasset, Romanis visum fuit, barbaros jus postulare, ut ait Livius *L. 5. c. 37.* Sed cum eorum, qui volebant principem juventutis Romanæ dedi, suffragis victi negarent id jus hostibus, quam preffo pede secuta est manifesta nominis vindicta? Incontinenti enim ab iisdem hostibus Roma capta, & iocensa, Senatusque prope omnis trucidatus est. *Diod. Sic. lib. 14. in fin. Plut. in Camill. c. 27. seq.* Eamque cladem omnes huic causæ

crux assignant, & imprimis ipse Camillus gravi oratione apud Livium lib. 5. c. 51.

Perinde vero hæc omnia obtinent, ubi non res, aut loca, sed aliud jus nobis ab hoste ablatum est: uti I I. I. nomina; qua vero in re magna varietas est. Et scilicet vel debitor est in hostium potestate, vel creditor. Si debitores nostri sunt in hostium nostrorum potestate, uti si cives hostium sunt, & ab hoste cogantur id, quod debent, vel fisco ejus, aliisve solvere, debitores hi in territorio hostili, vel gentium mediarum, conveniri amplius non possunt, quia ibi recte eos solvisti statuitur. Prop. 3. 5. in nostro, vel amicorum nostrorum, possunt, iterumque solvere tenentur, quia apud eos non creditori, & sic non recte solvisti judicantur. Prop. 2. 4. Quod & juris est si hostis debitori tali id nomen remisit.

Idem est si debitores nostri sint ab hostibus capti, vel fuerint in locis ab hoste occupatis. Etsi enim loca ista non recipimus, tamen debitores in nostro, vel amicorum territorio potestati inventi, non obstante solutione, vel transactione facta, iterum solvere coguntur. Si autem recipimus loca, insuper etiam jus postliminii nobis competit. Prop. 4. — 8. cujus vi nomen recipimus non attenta prioris solutione, quæ non jure facta dicitur. Si vero debitori illi hostis remittit debitum, cum e nostris civibus sit, nunquam remissio valet, quia ille nostrum, non hostium judicium sequitur. Prop. 2.

Cum igitur Carolus VIII. Gallus Neapolim, pulso Alphonso, ejusque filio Ferdinando, cepisset, eosque, qui Alphonso aliquid debebant, id suis officialibus Gallis solvere compulisset, certum, ac planum est, filium ejus Ferdinandum ejectis iterum Gallis, & recuperato inter quatuor menses regno (Vid. P. Jov. lib. 3. Hist. & Gratian. de Castil. Viror. illust. tit. 2. de Arragon. Reg. Neap.) jura omnia, atque adeo nomina quoque sua postliminio recepisse. In qua tamen causa Matheus de Afflicis, qui in ea se consultum ait Decis. Neap. 150. tam misere laborat, & hæret, & quæ de debitorum mora, (cujus tamen effectus cessat in quantitate debita, quæ semper etiam ante moram debitori perit, l. 11. 6. si cert. pet. etque hoc jus pænale, adeoque civile.) item quæ de privatorum inimicitia, quæ causam dedit damno, (quod omni jure

injustum est) in legibus civilibus invenit, ad Regum controversias, hostilitateque publicas applicat, cum tamen Reges quidem jus belli, at non privati jus in micitiz exercendæ habeant, & illi, non hi, invicem vi agere, & lædere possint. Postliminii autem hujus juris, quod solum allegari debuit, ne meminit quidem. Adeo constat, tales Dd. ne quidem jus certum, & legibus definitum, (vid. l. 12. §. 6. de capt. & poss.) negotiis solide applicare posse, nedum docidere negotia, quæ jure civili definita non sunt.

Si vero debitor vel pacatæ genti debeat, vel ipse sit e gente pacata, etsi nobis debeat, non potest hostis noster eum cogere ut vel sibi, vel aliis solvat, quia hostis in pacatas gentes; earumque jura, ac subditos, vi agere non potest, & proinde cum omnium judicio injuria agat, eam reparare teretur. Prop. 3. Atque ita cum superioribus bellis hostis res eorum, qui hostes non erant, apud civitatem occupatam depositas abstulisset, facultas juridica Heidelbergensis ante aliquot annos at solvit depositarios, & eos, qui abstulerunt, satisfacere teneri respondit.

Hæc ita si debitor sit in potestate hostium. Si vero creditor, sive is civis sit loci ab hoste occupati, (nam si civis hostium sit, huc non pertinet. quia is non in hostis, sed sui principis potestate est) sive alias in hostium manus pervenerit, & hostis nomen vel fisco suo adjudicet, vel aliis donet, jus agendi quidem amittit si debitor sit in hostili vel pacato solo, in quo jure belli id recte creditori ademptum statuitur, Prop. 5. At si debitor sit in nostro, vel amico territorio, non amittit creditor jus agendi, etsi debitor forte alteri jam solverit, quia negatur, id jure factum. Prop. 4. Prætereaque recepto ex hoste loco isto, ubi creditor est, vel ipso creditore, jure postliminii quoque hic nomen suum recipit; modo debitor in nostro, vel amico territorio sit, ut dictum Prop. 4.

Si vero hostis jure ultimæ victoriæ imperium perpetuum in nos nactus est, nomina civium devictorum ipse iis auferre, & donare aliis non potest, etsi ante victoriam potuerit: quia ante victoriam spoliare ut hostis potuit, post eam iudex, & magistratus factus, non potest, ut ostendit Dusp. de jure victoris. Tale nomen fuit, quod J. Cæsar victo Pompejo Dyrrachinis donavit; id enim illi Flavio debebat, cui proinde Cæsar

id adimere non magis, quam singulis civibus res suas auferre potuit: causæque hujus arbitri Cicero fuit. *Brod. ver. jud. 2. tit. 3. c. 3.*

At publica nomina victor, ut omnia jura civitatis publica, sibi acquirat, quæ proinde aliis donare potest. Et hinc cum tale nomen Thebanorum fuerit, quod Theſſali iis debebant, recte ab Alexandro M. victore, ac domino Thebanorum, id donatum diximus *Prop. 7.*

Quæ autem communi gentium jure rite acta, gestaque sunt, valent tum in bello, tum in pace; nec vindicari in bello quidem, nedum secuta pace, possunt; uti contractus rite, ac sponte initi inter hostes, ex quibus igitur hostes ipsi tenentur jure statueri; quemadmodum eos validos, ac legitimos haberi jubet quoque pax Osnabr. *art. 4. §. pen.* & pax Hispano-Belgica d. *Anno 1648. §. 32.* Qua ratione indubie actio competit ei, qui ad solvendas contributiones credit, ut non opus sit allegare decisionem *Mevii p. 2. decis. 23.*

IV. Hinc patet, quid statuendum de actu, seu negotio, ex quo invicem omnium judicio obligantur, sed alter ex re licita, alter ex injuria; uti si hostis aliquem vi privata compulsi ad vendendum, permutandum, edendum instrumenta, aut quomodo libet paciscendum: nam promissor pace secuta tenetur ex pacto, sed vicissim hostis ei ex injuria; & proinde effectu nulla crit actio hostis, qui vim fecit, cum tantundem saltem debeat. Quia ratione omnes hujusmodi extorsiones invalidæ, & viciose judicantur in pace Osnabr. *Art. 4. §. contractus 46.* in pace Sueco-Polonica de *Anno 1660. art. 10. art. 11. & art. 28.* apud Loccenium *Hist. Suec. ad fin. pag. 910.* Quod si uterque jure civili utatur, promissor restitui potest ex edicto Prætoris, *Quod iustus causa.*

Si autem vis non sit omnium judicio illicita, uti si hostis publica auctoritate, & cum jure belli posset, aliquos ad egerit ut promitterent, hi tenentur ex pacto, non autem vicissim hostis de injuria, nisi in nostra, vel amicorum civitate negotium agatur, quia in ea negatur hostem habere justam causam. *Prop. 2.* Quale est si quid contributionum nomine promissum est; id igitur hostis exigere potest, cum in pace, dum promissores in ipsius sint potestate: si vero ad suos jam reverſi fuerint, non tenentur, quia apud eos hostis vicissum dicitur te-

neri de injuria ad damnum hoc reparandum. Solent tamen hodie reservari contributiones pacto expresso, aut certum tempus addi, ut in pace Noviomagenſi Casareo-Gallica *art. 30. & in pace Gallo-Hispanica de Anno 1678. art. 17.* & Gallo-Bellica *ejusdem anni art. 12.* Quo facto ubique debentur, non tamen vi, armisque exigi possunt; quod & expresse cautum in d. pace Noviom. *art. 30.* & tamen Galli *Anno 1679.* non modo bellicis executionibus usi sunt in cives Imperii, sed & Landavio, & Brisaco citationes, & apparitores cum minis, &c. emisere; quam in alieno territorio viam facti esse constat. Gandavi vero novas etiam imposuere pace facta, sed antequam tamen urbs evacuetur.

Non eadem est ratio in eo, quod captivus pro libertate sua pretium promittit; id enim omni jure justum, ac licitum est, & semper, hoste quoque judicio, exigi potest. Nec moveri a promittente quoque potest, quod hostis vi coegerit ut promitteret: nam & tum promissit, cum esset sub hostium jure, & judicio; nec vis est, cum captivus cupidine libertatis, non expectata pace, pretium pro libertate sua offerat: adeo ut licet pace comprehensum sit postea ut captivi sine pretio dimittantur, tamen si ante pacem jam promissum sit, omnino debeat. Quod & statutum in pace Sueco-Polonica Gedaniensi *1660. art. 14. art. 23. 27.* apud Loccenium *Hist. Suec. pag. 910.* Hoc inter gentes adeo hodie valet, ut publicis pactis pretia hæc definiri soleant; ceu factum inter Gallos, & Hispanos, apud Marianam d. *Reb. Hist. lib. 27. c. 18. In fin.*

Hinc & sequitur, si hostis in occupatis locis sententias dixerit, & judicata fecerit, quousque valeant. Si enim adversus nostros homines sententiæ late fuerint, conveniit inde reus in territorio hostili, aut tertio, omnino potest, *Prop. 5;* at in nostro, consideratoque, non potest. *Prop. 4.*

Si vero sententia secundum nostros contra civem hostium lata sit, in omni loco valet, quia condemnatus ubique sequitur judicium suæ civitatis: quæ sententiam eam probat. *Prop. 3.*

Transactiones vi extortæ valent, ut alia patet; nec debitor si coactus ex transactione solverit, injuriæ ratione, nisi apud suos si hostis ibi inveniatur, agere potest; nec creditor aliter, si coactionem remiserit. Idem enim est, quod in *Theſ. 14.* At si ex transactione illa invicem aliquid adhuc debeant,

ia,

la, qui coactus est, conveniri quidem effectum non potest, eisque eadem species, quæ in *thef.* 18; is vero, qui coëgit, plane tenetur, quia & pactum valet, *Secd.* 1. *thef.* 10. nec si ullam injuriam passus dicitur, sed fecisse.

Diffinitiones denique etiam in odium causarum belli factæ, valent tamen si alias vitiosæ non sunt, adeo ut exheredationes quoque valeant si alio vitio non laborent: uti & sententiæ in hostili territorio contra nos late vim judicari obtinebunt, si aliud non obitet.

Ex quibus omnibus sequitur, si quis e nostris ad eum populum, cum quo pax absque amnestia contracta est, transeat animo cives nostros, vel res eorum prodendi, & deprehendi in eorum finibus capiendi, cum pro transfuga, & perduelle habendum; quia tot jura hostilia in pace supersunt, omnia amnestia: uti id quoque, & recte definitur in l. 19. §. 18. de capt. & postl. Conf. *Disp. nostr.* de *Postlim.* *Secd.* 3. per tot.

PROPOSITIO X.

Unica exceptio est, nisi Amnestia clausula adjecta sit.

DEMONSTRATIO.

Materia amnestiæ hactenus satis extricata non fuit: speciatim eam tractavimus in diffinitione de *postliminio in pace*. & amnestiæ, &c. quam huc transferre liceat: continetur autem sectione IV. V. VI. & VII.

AMNESTIA est eorum, quæ durante discordia hostiliter in tro, citroque facta sunt, publice sancta oblitio, qua ut agitur, ut hæc juratis quæsi verba, quicquid e dissidiis publicis reliquum est ulceris, ei meleatur, omniumque inde injuriarum, acerbitatione non sensum modo, sed & memoriam deleat, atque obliteret.

Mirum vero videri potest, amnestiæ clausulam bodie bellis componendis applicari, quæ tamen non ad bella, sed ad dissensionem civilem pertinet. Civitum enim dissidia pace proprie non conciliantur, cum pax sit transfuga de bello. Prop. 8. bellum vero non nisi inter hostes, l. 234. pr. d. V. S. hostes autem esse populos utrinque liberos, non autem eisdem civitatis cives, constat ex l. 118. cod. l. 23. de capt. & postl. Hinc sanimo reip. malo gliscunt discordia civiles, ubi certum non est earum abolendarum, & iungenda amicitia remediis. Ita enim com-

paratum est inter homines, ut inter iras nullum sit nisi vindictæ studium, nisi certa constet dissidia bene esse componendi ratio, & certum quævis remediis nomen sit.

Celebrari itaque inter gentes capis amnestiæ remedium, ac nomen, postquam in longè clarissima totius Græciæ civitate Athenarum, ejusdem 30. tyrannis, horrendum illud civium dissidium per populum situm, quod *διωνυσίας* dicebatur, compositum, iterumque in principe terrarum urbe Roma occiso Cæsare repetitum sollemniter fuit; de quo *Vellej. Patern.* lib. 2. in *Hist. bell. civ. Corn. Nepos* in *Thrasib. Plus.* in C. Cæsare c. 97. *Cic.* in *Philipp.* 1. in pr. *Justinus* lib. 5. c. 11. *Valer.* 4. c. 1. §. 4. in externis. Quanquam dudum Romani eodem remedio usi fuerint, cum ejusdem Tarquinii amnestiam decernerent illi, qui cum Tyranno uisugerant, modo intra viginti dies redirent. *Dion. Halic.* l. 5. c. 13. Inde commune id remedium gentium factum est, eoque usum Domitianus Patruus in Senatu odia per tot factiones trium Imperatorum concitata, conciliavit. *Tacit.* L. 4. *hist.* c. 44. Postea Aurelianus eo motum populi Romani sedavit. *Vopisc.* in *Aurel. c.* 39. Talis amnestiæ sanctio est pax Constantiæ, *Frederici*, & *Henrici VI.* vid. *Conf.* de pace *Constant.* *Eusebii* 1111. *Ferdinandus I.* inter *Status Imperii* pacis religiosa constituisse, sanctas id factum summo tempore fuit ejus *Maximiliano II.* & apud *Henricum III.* Gallia, & Polonia Regem gloriatur, armis antea irritatum Imperium, at amnestia sancta, ex eo summam in Imperio tranquillitatem fuisse; eandemque commendat *Galliarum regi*: quod referens merito prædicat *Thuanus Hist.* ad ann. 1574. l. 68. post. princ. Tali amnestiæ decreto pacata est Anglia temporibus *Elisabethæ*, *Combden.* in *Hist. Elis.* part. 3. ad ann. 1585; & jam antea factiones alba, & rubra solfa. Eadem coactus terror Gallia & *Conslarum* dissidio, *Prisol. Hist. Gall.* lib. 5. p. 271. & *Belgium* occisis *Wittis.* *Annal.* ad ann. 72. &c.

Ita ergo amnestia quidem invicta est abolendus dissidia civilibus, non bellis. At bodie inter Christianos publice, & pie adarctibus receptum, usitatissimum est, ut ea paci quoque adjuvatur; cuius tum duo distincta sunt pacta, seu capita, probe semper discernenda. Per pacem enim de bello, ejusque causis; per amnestiam de injuriis, damnisque, quæ singuli invicem intulerant, transigitur.

gitur. Illa gravamina publica utriusque par-
tis, qua bello gerendo causam dederunt, de-
cidit; hac ipsius belli, dum gestum est, dam-
na, ac injurias: illa negotium, de quo bel-
lum fuit, determinat; hac qua in belli pro-
cessu acta sunt. Prop. 8.

Hac accurate distinguuntur in pace West-
phalica, & alterum caput gravaminum di-
citur, alterum amnestia: uti in tabulis pacis
Osnabr. art. 16. §. restitutione ex capite
Amnestiae, & gravaminum facta 105. In exe-
cutione pacis, Friedens- execution Haupt-
recess, tota executio pacis refertur passim ad
duo capita, gravaminum, & amnestia, & ad
eos, qui ex capite amnestia, vel grava-
minum restitutione sunt: uti in §. 2. 3.
23. 26. 27. & 30. & in archid. essequenti
edicto, an die Creys- ausschreibende Fürsten,
planus, & luculentius adhuc separantur.

Atque hoc primum fuit, quod Sueci an-
no 1645. in suis propositionibus pacis ur-
gebant, Prop. 3. ut Caesar ante omnia in
toto Imperio, & inter omnes ejus cives,
subiectos, ac socios, universalem, ac illimi-
tatam amnestiam decerneret. Atque ab hoc
articulo capere disto anno tractatus Oma-
brugi, & Monasterii, eoque expedito demum
actum est de causa belli, ac negotio pacis.
Cum enim Clerus implacabili odio arderet in
eos, qui abusuibus ecclesiasticis (de quibus per
plura retro secula jam maxima interforum
querela orta, ac cumprimis gravamina na-
tionis Germanica in comitiis propoſita erant,
temperatum, atque occurrere volebant, &
ad internecionem pugnari cuperet, longe ſavi-
lius, cordatius, & prudentius Politici utri-
usque partis senserunt, frustra de pace agi-
tari, nisi constituta prius amnestia abſoluta;
nec de publica causa transigi posse, nisi con-
ciliatis primum partium odiis.

Ex dictis autem sequitur, non idem esse
initium belli, & amnestia, sed hac contineri
quoque injurias, & simulatas, qua ante
bellum ex eadem causa extiterunt. Amne-
stia enim (per ea, qua de ejus origine, ac
natura diximus) non est passio de bello,
sed de dissidiis, & injuriis singulorum, qua
jam ante bellum publice interduum plerumque
capereunt; atqueque illorum, non belli initium
respicit. Idque optime observatum fuit in u-
traque pace Osnabr. art. 2. & Monast. §. 2.
causumque, ut omnes, & singule hinc inde
tam ante bellum, quam in bello illatae in-
juriae, violentiae, hostilitates, damna, ex-
pendia, penitus abolita sint &c.

Quod ipsum quoque cautum est in pace
Sueco-Danica de anno 1660. art. 1. verb. Quo-
quid tam antea, quam durante bellitempore
enasci potuit: apud Loccen. Hist. ad fin.
p. 438. Unde: & in definitione amnestiae
belli mentionem non fecimus. At si ex alia
causa, quam ex qua bellum secutum est,
processus injuria, vel debitu, id hac non
pertinet, quia ex alia causa est, quam de
qua per amnestiam transactum est: veluti
si quis ante bellum privato odio spoliaverit.

Consulat autem facile, aliam esse amnestiam
generalem, qua ad omnes personam, & cau-
sas pertinet, ut in pace Westphalica, Novio-
magenſi, &c. aliam specialem, qua ratione
certarum personarum, vel rerum statuitur:
qualis decreta est in pace Verrimiana Sabau-
do, §. 27. in Pirenea Lotbaringo, & Con-
aſeo, §. 62. & 83. in Noviomagenſi Fir-
ſtenbergius, art. 23. &c. Sed & a generali
amnestia plurimi aliquando excluduntur; uti
in pace Pragensi, Brachel. Hist. lib. 5. ad
ann. 1635. in Anglo-Belgica, de anno 1654.
art. 27. ubi reſervatur vindicta in auctores
causis Anglorum in Ambonyia. Alia quoque
amnestia est, qua paci adſcitur, alia, qua
extra pacem per se constituitur; de quo ibi. §.

Amnestiam tantum conſtituere poſſet Prin-
ceps, vel liber populus, qui ius belli, ac pa-
cis, legumque ſerendarum habet: ex ea enim
obligantur utrinque ſubditi ad remittendas in-
jurias ſuas, damnaque ſibi data: ad id au-
tem obligari non poſſunt niſi a ſumma po-
teſtate. Magiſtratus enim inferior ſecundum
jura tantum judicare, non autem jura que-
ſitum auferre poſſet.

Veterum quidem moribus receptum non
erat, clauſulam amnestia, ſed nunc ejus for-
ma est, paci adſcitur. ſed paſſionem tamen
de mutua amicitia utrinque gentis, vel de
mutuo jure hoſpitii adſcitur ſoliti ſunt, qua
eoſdem habuit effectum, eſt amnestia clauſula
plenior ſit: uti in formula pacis inter Ro-
manos, & Antiochum, hac clauſula inſerta
eſt apud Polybium Exc. legat. c. 35. *ἡ ἀμοιβή
τοῦ ἑαίρου*: amicitiam fore perpetuam inter
Antiochum, & Romanos. Idem evidens eſt
ex l. 5. §. 2. de capt. & poſſ. ex qua con-
ſtat, aliquando contrahi cum gente alia pa-
cem ſine paſſio amicitia, vel hoſpitii, ali-
quando cum tali paſſio; quod hodie eſt ipſa
noſtra paſſio amnestia, ut ex effectum patet:
de quo in ſeqq. item ex l. 19. §. 8. eod.
ubi ſtilem de populo agitur, cum quo pax
eſt

est fore amicitia pado; pax enim pertinet ad eandem, amicitia ad personas; per illam controversia sopitur, per hanc odia: atque adeo id olim fuit, quod hodie amnestia.

Ut autem effectus, & jura amnestia in omnibus, quos hactenus exposuimus, casibus patrant, sciendum porro est, non semper amnestiam ea lege adici, ut omnia in priorem statum restituantur, aut ut omnia in eodem statu maneat; sed variant ejus pado, & leges. In pace Ornaburg. & Monast. ea lex amnestia fere est, ut res restituantur in statum, in quo ante bellum fuerant, art. 2. Contra in Anglo-Belgica de anno 1654. art. 3. apud Brach. Hilt. in fin. In Anglo-Danica-Bredana de anno 1667. art. 3. & 5. ut in eodem statu maneat, quibusdam exceptis. In Hispano-Belgica de anno 1648. ut publica eandem statum servent, privata restituantur, art. 3 & 4, quæ tamen pado coram instant. Atque hoc est quod Menippus dicebat: Cum parei bello æquo fodere in pacem, atque amicitiam (in pado amicitia pado adjectum instat hodierna amnestia) venient, cum repeti reddique per conventionem res, & si quarum turbata bello possessio sit, eas aut ex formula juris antiqui, aut ex partis utriusque commodo componi. Liv. 34. c. 47.

Unde queritur, si nihil ea de re dictum, sed simpliciter amnestia, vel amicitia pado adjectum fuerit paci, an tunc res restitui, an in eodem statu manere debeant? Resp. manere res in loco, quo sunt, cum repeti non possint quasi injuria ablata; sed defendi presentem possessionem juxta regulas traditis inf. th. 4. Ex quibus proinde compendio ostendimus, qua ratione omnia illa jura postliminii, ceteraque, quæ ex bello superesse in pace diximus, & recensuimus supra, per amnestiam simpliciter sopiuntur.

Cum igitur duplex status sit, cui sanando adhibetur amnestia: cum ipsa discordia, & contentio partium, qua alter in esse ait, alter negat: tunc injuria, qua per occasionem ejus dissidii inter partes facta est, vel facta esse dicitur, vindicanda, & persequenda studium; quod utroque per amnestiam tollitur, & plena quies quoad potest restituitur, hinc duo per amnestiam arguentur; I. ut quicquid litis, vel simulacris inter partes ex causa superioris discordia adhuc re-federit, abolitum, sopiuntque sit; II. ut quicquid per occasionem ejusdem dissidii injuria factum dicitur, remittatur. Neutræ

Tom. I V,

ergo nomine lis, aut actio admittitur, uedum, si qua fuit sopita est, resuscitatur, sed presentis possessio defenditur. Quod nervose Cujacius ad 4. sent. Pauli tit. 17. in pr. ita exprimit: Post amnestiam accusationem institui, & repeti non posse.

Hinc sequuntur hæc regula amnestia: I. Quicquid dissidii inter partes fuit, id totum abolitum, transactumque, nec eo nomine actio esto. Cujus consellarium plane est, id, quod omnia amnestia per non potuisset, id ea adhibita multo minus posse; quia per amnestiam lites, & actiones sopiuntur, non nascuntur. th. præc. n. 1. II. Non tamen quod decisum, transactumque est, resuscitatur. Th. præc. n. 2. III. Quicquid judicio vel utriusque, vel alicuius partis, injuria factum dicitur, id remissum, nec eo nomine actio esto, th. præc. n. 2. IV. Quod utriusque partis judicio jure gestum est, ratione esto. Si enim illud adhuc amnestia quoque valet, Prop. I X. nedum ea adpeta, qua injurias tantum, & dissidia abolet, non vero jure gesta refigit V. Si qua ex alia causa, quam hujus dissidii, lis, vel actio est, vel quid inter alios, quæ partes dissidenter gestum, actumque est, ea amnestia clausula non extenditur, quia de hujus tantum dissidii, non alius causis, transigere partes. Thel. præc.

Primum igitur pace facta, cui lex amnestia simpliciter adpeta est, cessat totum jus postliminii, quod Prop. VIII. diximus in pace quoque competere. Quod & traditur in l. 5. §. 2. de Capte. & pott. & in l. 7. pr. eod. quam de foderi amicitia loquit, ex §. seq. patet, & supra monuimus. Cum enim ideo postliminio res priori domino restituitur: quia injuria ei ablata dicitur. Prop. I V. eam injuriam amnestia delecit. Omnia igitur illa jura postliminii, qua late tractata sunt, quæque proinde hic referri necesse non est, una amnestia, veluti olim amicitia, clausula delentur.

Eandem ratione nec injuria, & damna bello illata, ab eorum auctoribus post amnestiam vindicare possumus, est ad nos, vel ad amicos nostros illi pervenerint, in omnibus casibus Propositionis I X. Idque iterum est quod traditur in d. l. 5. §. 2. & d. l. 7. pr. Unde in pace Ornaburg. art. 2. Monast. §. 2. Noviomag. art. 1. alio hac abilita per amnestiam dicitur, ut nihil eo nomine præstendi possit.

S

Quod

Quod ipsum ad alia quoque delicta, & crimina, omnium iudicio vestita, pertinet, quia per amnestiam remissa censentur; nisi quaedam crimina, vel persona, sunt specialiter excepta: ut habuit in pace Hispano-Gallica de anno 1559. art. 7. Alia exempla vide infra. Unde ex remissa per amnestiam censentur etiam rebellibus, praedoniis, transfugis, &c. nisi excipiantur. Et frivolum est, quod ex iure civili assertur, non praeiudici hac remissa: Iure Gentium enim remissio hac generalis omnes species complectitur, donec appareant exceptio. At verum est, iis non restitui bona hoc nomine iam publicata, vel ablata: per amnestiam enim non id agitur, ut detur alicui actio, & persecutio, sed ne detur; aboleretur per eam, non concedantur actiones. Sup. th. 4. reg. 1. & 3. In specie ergo hoc casu restitutio bonorum comprehendit debet. Sic factum in pace Constantiae Friderici Imp. §. 1. veris possessores, & pace Madrit. art. 30.

Ceterum, ut remissa videantur crimina, requiritur, ut 1. talia sint, quae remitti a Principe possunt: de quo statim agemus. Nec 11. talis sit actus, qui extra causam belli, & hostilis odii gestus est, nec quocumque causa excessuum civitibus committitur habet: thet. 4. reg. 5. uti si cum hoste ultro contraximus, vel hostis negotia nostra gessit, & in his causis dolo, vel per scelus aliquid admisit: non obstante enim amnestia id persequi possumus. Quia & si delictum committitur, quod ad actum hostilem non pertinet: uti si duos locos aliquis in hostium potestate fuit, vel hostium aliquis incolae, vel hic hosti furtum fecerit, ejus persecutionem amnestia non excludit; quia alia causa est, quam huius delicti, thet. 4. reg. 5. Unde probe iterum in pace Osnabrugensi, Monasteriensi, Norimogenensi, & aliis, amnestia est generalis, & illimitata, restringitur tamen expresse ad ea, quae ab una, vel altera parte ultro, citroque hostilitate facta sunt, art. 2. De aliis ergo delictis in specie caendum est.

Sed an etiam per amnestiam remissa videntur delicta, quae vasalli, vel subiecti adversum suum Principem bello commiserunt? Amnestia transgreditur tantum de imperiis inter partes factis, & quas una pars dissidentium alteri intulit: thet. 4. reg. 5. non vero de iis, quae unius partis subditi commiserunt: uti si civis noster dicitur civem suum verberasse, vel occidisse, vel falsum commississe in iudicio, vel miles noster in excubis dormivisse,

Hostis enim non pro nostris hominibus, sed pro suis paciscitur, d. n. 5. Quae ergo non est nisi de delictis, quae cum hoste perpetrata sunt, uti si civis noster contra editionem fragmenta, & merces hosti subvexit. Meritis part. 8. decil. 302. cum in facto id contigisset, putas hac delicta, non obstantem amnestia, puniri posse, quia hostis sui tantum prospectum voluisse videtur. At Petri-mus Bellus de re mil. part. 10. §. 17. & 18. ait: cum nobilis Hispanus consilia hosti dedisset, ac retulisset aliqua consilia istis, liberatum eum per amnestiam fuisse, & ita tunc consuluisse Angelum Cons. 227. Ita tenendum: si quis non animo hostili, & proditori, ut reipublicam pessumdaret, sed mercator lucri cupidine ductus, quaedam hosti contra edictum vendidit, id sub amnestia non continetur, quae tantum remittit iniurias, quae ex partibus hostium nobis illatae sunt, non quae a nostris, d. reg. 5; bonum enim causa nihil ad hostem. Atque in est casus Merui. Si vero proditorie, & animo hostis juvandi, atque in nos injuriendi, aliquid agat, v. g. arcana revelet, ac prodas, is vere non nostrarum est partium, sed hostium, & bonum causam, non nostram sequitur; corpore noster, mente hostium, quia alium perducit hosti, ac hostis. Huius ergo iniuria tanquam ex partibus hostium illata per amnestiam remissa videtur, quae est species Petri-mi Belli, & Angeli. Quocumque sustinetur sit, spectatim caveri in, qui partes alteras secuti sunt; quod fieri solet, uti in pace Gallo-Hisp. de anno 1559. art. 39. Pace Pirenna art. 6. Sueco-Pol. de anno 1660. art. 24. apud Locren. d. l. &c.

Hinc plene sequitur, quod post Amnestiam nec debitor noster, cuius, cum in hostium potestate esset, debitum publicatum ab hoste, vel remissum est, amplius conveniri possit, et si apud nos, vel amicos sit, quia iniuria memoria delata per amnestiam, & actio sublata est, sup. th. 4. reg. 1. & 3. Quae species est, quoniam Paponius de artell. lib. 5. tit. 6. art. 2. refert, & ita anno 1549. arresto Parisiensi contra Belgam decisum ait, qui debitum penulente bello publicatum secuta pace a Gallo debitore petiit. Nam paci, quae hanc sententiam antecessit, & inter Carol. V. ac Franciscum I. anno 1554. inserta fuit, & amnestia pactio adiecta, & praeterea expressa tantum erat, ne debita publicata repeti possent, art. 25. Unde ineptissime Paponius censendis hanc speciem cum nominis Thebanorum, quod

quod Alexander Theſſalis donaverat, de quo ſect. 2. th. penult. Similiter de huiusmodi debitis alienatis, & amneſtia deletis, ne amplius peti poſſint, cautum fuit in pace Madritensi art. 31, Vervina art. 7, Pirenea art. 20, Hispano-Belgica de anno 1648. art. 55.

Nec vice verſa creditor, cui hoſtis, cum in eius poteſtate eſſet, nomen abſtulit, id poſt amneſtiam repetet in caſibus ſect. 1. th. 14. ubi ut licet ipſe debitor, qui ab hoſtium partibus eſt, computetur etiam ut accepto tulerit, non tamen conveniri poſſit, quia creditor allegare injuriam acceptationis propter amneſtiam non poteſt, d. th. 4. reg. 3. At ſi creditor ſua eſt grante pacata, ut in d. ſect. 1. th. 13. non obſtante ulla amneſtia is debitum petiſt, quia pacto amneſtia hoſtes tantum, inter quos contrahitur, eorumque ſubjectos, non autem tertium populum obligat. Theſ. 4. reg. 5.

An ergo hoſtis, qui cogit te ad pacificandam, exinde agere propter amneſtiam poteſt? Iſta videtur ſi equanime alius rationem ſerſim, atque adſtride ſequimur nam tu omni jure teneris ex pacto, ſect. 1. th. 10. quod amneſtia non tollit, d. th. 4. n. 4; non vero hoſtis de injuria, quam amneſtia deletit. Theſ. 4. n. 3. Sed contra dicendum eſt, hoſtem agere non poſſe, quia ne quidem omiſſa amneſtia potuiſſet, ſect. 3. th. 18. medium adſecta; cum amneſtia non inducat actiones, ſed tollat, theſ. 4. n. 3. Non vero juſtum eſt dividi negotium, & ſeparari a promiſſione vim injunctam, quia extorta eſt; ut promiſſor ex promiſſione quidem ſua teneatur, non autem alter de injuria ſua.

Secus eſt cum hoſtis publice id imperavit, atque extorſit, quod jure belli licet, & ideo tantum noſtro iudicio pro injuria id habetur, quia hoſti juſtate eſſe belli cauſam negamus. Conf. ſect. 3. th. 19. Hic enim ratio th. præc. ceſſat; quia hoſti ex pacto datur actio amneſtia omiſſa, eſt in noſtro territorio injuria ei obijciatur, ſect. 3. th. 19. Hoc ergo per amneſtiam ſublata manet actio, qua ante fuit, d. Th. 19. d. th. 4. n. 4. Uti ſi contributionum nomine civer aliquid promittere vi hoſtibus coacti ſunt; debent eum ex ſile data, ſect. 1. th. 10; nec viciffim de injuria alterius queri poſſunt, eſt in intra fines noſtros deprehendatur, quia amneſtia ipſum abſolvit. Et adeo contributiones illa debita viſe ſunt, ut in pace Hispano-Belgica, eſt non reſervata, tamen curia, & modum curion con-

miſſa ſunt huiusmodi negotio præſectis: art. 64. apud Aitzema d. tract. pac. Belg. in fin. & Brachel, lib. 1. g. c. 1.

Judicia quoque, ſententia, & rei judicata, & alia, que per hoſtem in locis bello occupatis, & deſectis, ac per pacem recuperatis, juriſ exequendi cauſa acta ſunt, valent per amneſtiam; eſt adverſa partis iudicio hoſtis non jure ea eſſe dicatur: Prop. 2. quia nunc quod deſectum eſt reſcindi poſt amneſtiam, nec injuria accuſari poteſt: S. 1. th. 4. n. 3. modo aliud viſum non inſit. quod etiam contra proceſſum legitimi magiſtratus moveri poſſet: ut optime id cavetur in pace Ornabr. art. 4. §. 49 Et in Hispano-Belgica art. 12. apud Brachel. & Aitzema dd. 11. Unde non modo ſi vim abſolutus eſt, omnis actio ceſſat, quod indubium eſt per d. th. 4. n. 1. ſed & ſi damnatus eſt, actio tenet, & conveniri poteſt. Eſt enim amneſtia non pariat actionem, ſed ſopiat, d. n. 1. id tamen ſecus eſt ſi rei deſecti ſit, licet vi hoſtibus; quia amneſtia lites extinguit, non vero ſopiat reſuſcitat, d. th. 4. n. 2. Niſi autem actio daretur viſtori, ex integro prior cauſa agenda eſſet; ſurgenteque iterum liti, quia amneſtia deletit. Ita valere acta, & ſententia Galbrun in terris Pedemontii, & Sabaudia, bello occupatis, & poſtea cum amneſtia reſtitutis pace Hispano-Gallica de anno 1559. art. 38. Item in terris Lotharingia, ac Barry, pace Cæſareo-Gallica Norvimag. art. 21 Et inter Suecos, ac Polonos pace Sueco-Polonica art. 4. §. ult. apud Loccen. in Hiſt. Suec. ad fin. p. 406.

Qua ratione tranſactiones quoque vi extorta ſimpliciter tenebunt, dabuntque inde etiam cogenti actio, d. th. 4. n. 2. Eſt enim hæc actio alius ſine effectum foret, quia ob injuriam ad tantumdem teneretur, S. 1. th. 18. tamen ſecus eſt re tranſacta, eſt per vim; quia amneſtia cum injuria mentionem auferet, d. theſ. 4. n. 3. tum quod tranſactum eſt firmat, non ſolet, d. theſ. 4. n. 2.

Diſpoſitiones, exheredationes, &c. eſt in odium partis adverſa facta ſunt, tamen ſi aliud vitium non habent, valent, nec per amneſtia legem infirmantur. Conf. ſect. 3. th. 24. Quia eſt in odium, non tamen injuria facta ſunt: amneſtia vero odium quidem cauſa deletit, at non vim diſpoſitionibus validis; & injuriam, non jura negotiis auferet. th. 4. n. 4: niſi appareat, partes poſt ſententia a priori voluntate reſceſſiſſe.

Denique cum per amnestiam amicitia contrahatur, non potest pro transfuga haberi qui ab amico ad amicum transit, l. 19. §. 8. de capt. & postl. Sect. 3. th. fin.

Diffusum est, amnestiam vel simpliciter paci adici, vel cum lege restituendi in pristinum statum. Restitutio hac est, cum res, quarum bello turbata est possessio, in sui antiquum, quod initio belli fuit, redeant; restitui enim dicitur quod plenarie in priorem locum reponitur, l. 18. §. 4. ff. de Usur. & fruct. Eaque passionem esse existimo, quam ex formula juris antiqui fieri, ait Menippus apud Liv. l. 34. c. 68. Quia pactio cum seve mutua sit, aequissima omnino, & sine cuiusquam indignatione iusta est, ut loquitur Ulp. in l. 1. pr. ff. Quod quisq. jur. in aliter.

Restitutionem vulgo faciunt aliam juris, qua ex edicto praeferis rescinditur negotium, t. 2. ff. de in integr. restit. aliam gratiae, qua fit a Principe delicti gratiam faciente, & strictissimi juris dicitur tot. tit. C. de sentent. pass. & restitutis: canique huc applicant Gualterius de jur. pac. c. 4. & 5. & alii, sed prorsus abs re, cum neutra huc pertineat, ubi de restitutione ex pacto vel amnestia, vel paci adjecto, agitur. Et omnino vana sunt quae ex iure civili iterum afferuntur ad limitandam restitutionis vocem; cum iure gentium lege illa generali restituendi res in pristinum statum, omnes species continentur, donec appareat exceptio. Unde omnino rebellibus, &c. quoque bona restituenda sunt, etsi alienata; licet in specie id dictum non sit. Et ita in pace Osnabr. & Monast. omnes, qui hoc nomine arguebantur, hac generali lege restitutionis comprehensi sunt; & pace Constantia specialiter id dicitur, quia alia lex restitutionis adjecta non fuit.

Porro hic notandum, quantum interfit inter restitutionem, qua fit ex causa amicitiae, & eam, qua fit ex causa pacis, seu transactionis de ipsi negotio, quod caput gravaminum pax Westphalica vocat. Sect. 4. th. 6. Ex causa amnestiae qua fit restitutio, ea semper intelligitur salvis iuribus; quia per eam res reduciuntur ad eum statum, qui initio belli, vel dissidii fuit, th. 1. adcoque eadem iura, quae tum fuere integra: & actiones salvas sunt. Igitur per amnestiam non dominium sua materia transferitur, sed tantum respicitur, restituiturque eodem possessio, qua initio fuit. Atque hinc in allegato loco

Livii dicitur tali conventionione res repeti, quoniam bello turbata fuit possessio. At restitutio ex pace ipsa fit absolute, & iure perpetuo; per pacem enim transigitur de negotio. Sect. 1. th. 6. 7. Si qui autem de ipsa causa transigitur, eoque nomine alter alteri quid dant, ut alter a lite discedat, certum est, quod ex causa transactionis ita datur, id iure perpetuo in accipientem transferri; neque per transactionem de causa lites, & actiones reservatas, sed supitas, & extinctas intelligi.

Eam differentiationem probe observat pax Osnabrugensis, qua, uti & Monasteriensis, omnes alias pacis tabulas accurata rerum, iur. unque applicatione sperare nobis videtur. Nam art. 3. §. 2. statuit, quod tales restitutiones (loquitur de iis, quae ex capite amnestiae fiant, d. art. 1. pr.) omnes, & singulae sint salvis iuribus quibuscunque, &c. salvis item litis pendentiis, &c. Contra, quod ex capite gravaminum restituitur, aut conceditur, id iure perpetuo transferitur, d. pac. Osnabr. art. 5. §. 13. 25. 31. & possum, quia ea sunt gravamina, seu causa belli, de quibus transactioni est pax, th. 1.

Præcipuum autem gravamen, præcipuaque causa belli fuerat reformatio exercitii religionis, & bonorum ecclesiasticorum; ut dicitur in art. 5. pr. De eo itaque imprimis pax Osnabr. plenarie transactionem, eaque primaria belli causa plane in eum modum decisit, ut status, ac possessio anni 24. (in quibusdam anni 18.) sit immota, ac perpetua lex, norma, regula huius negotii, d. §. 13. 25. 31. Ex hac itaque causa nulla res, vel actio de bonis ecclesiasticis reservata est, sed sola amicitabilis compositio, qua est in arbitrio partium.

Hinc vero apertissimus est sensus pacis Osnabr. in art. 4. §. Electori 8. ubi conservatur Episcopo Wormaticensi coram competente iudice actio in quadum, qua in Palatinatu præsentis bona ecclesiastica. Non enim reservata ipsi actio fuit in causa exercitii religionis, & qua cum eo restituenda erant bona ecclesiastica, quia de eo tanquam de causa belli plene transactionem fuit; th. præc. sed in aliis iuribus, qua pendente bello occupaverat, & ex lege amnestiae restituta erant Serenissimo Odovico Palatino. Episcopus enim etiam in singulis praeiis, si qua in Palatinatu territorio sua haberet, prætendebat superiortatem territorialem: hac præstatio ex lege amnestiae ipsi reservanda fuit per thes. 3. & 4. Idque

Uaque ipse pacis tenor certissime demonstrat : quia in d. art. 4, qui reservationem eam continet, tractatur de restitutione ex capite amnestia, uti ex princ. d. art. 4. & art. 3. patet ; non de causa gravaminum, quorum tractatus incipit demum art. 5.

Igitur hanc restitutionem ex causa amnestia Episcopus via juris tantum petere potest, non via facti procedere ; quod clare quoque dicitur in d. art. 4. §. 8. At restitutionem exercitii religionis, & qua eo pertinet honorum ecclesiasticorum, ne via juris quidem, th. 5. Quodsi igitur Palatini ab exercitio religionis, & possessione honorum de facto expellit, quas ex ea causa ne via juris quidem potest, multiplex crimen, violatioque pacis, ac iuris concurret.

Restitutio ergo hic fit eorum, quae I. omnium iudicio injuria ablata sunt : II. qua iudicio unius saltem partis, aut eorum, qui eandem causam sequuntur : III. non etiam eorum, quae omnium iudicio rite, & valide acta sunt. Effugae pactum tale vel mutuum, ut utrique restitutio fiat ; ut in pace Osmabr. art. 1. ex una tantum parte ; quibus est quam dux Romanus Philippo Regi oblitus ea lege, ut ille omnia restitueret. Liv. lib. 32. c. 10.

Hac ergo lege adjecta non demum rei iure possunt, ubi in nostram potestatem reversa, ut in Sect. 2. aut ubi damnorum auctores in nostro, antecore territorio deprehensi sunt, recuperantur, ut Sect. 3. sed omnimode vi pacti restituntur, cons. Sect. 5. th. 3. seq. etiamsi tertio vendita, vel donata sunt : adeo ut nec pretium debeatur, nec omnia servitutium, pignorum, &c. interrim imposita valeant. Uti in pace Madritensi de anno 1526. art. 27. & 32. cautum, ut ministri regis Galliae rationes reddant, ac reliqua praestent. Idque exigebat praedictum dux a Philippo Rege, ut rei videret, qua compareret ; ceterorum aquo arbitrio estimatio fieret. Liv. d. c. 10. Modo aliter conventum non fuerit ; quod varie fieri solet. Vide pacem Hispano-Belgicam de anno 1648. art. 24. §. 36. & pact. Verviniense de anno 1598. art. 7. 8. Suco-Danicam de anno 1645. art. 21. & seq. apud Loccen. Hist. pag. 877. &c.

Quaritur autem, an si quis rei iure belli cepit, & postea eas vendidit, emtor suo periculo eas restituet, an pretium repetet ? Resp. Restitutio fit possessoris periculo, quia in rem sit, & venditor tuus, cum venderet, domi-

mus suis ; nunc vero post legem restitutionis possessor sine iusta causa possidet : uti saltem est in d. pace Madritensi art. 27. nisi aliter convenit, ut in d. pace Hisp. Belg. art. 31.

Quaritur porro, an ut rei, ita & fructus medii temporis restituendi ? Disceptant id Dal. ex iure civili apud Gudelimum de iur. pac. c. 5. sed utrinque perperam. Aliud scilicet est si in genere restituendum dicitur id, quod ablatum est ; aliud si certa rei. Sin illud, fructus quoque percepti sunt restituendi ; tuon quia isti quoque ablati sunt, quos alias percepisset dominus ; tuon vero quia haec restitutio generalis est, qua quicquid ablatum est, atque adeo omne damnum, reparatur, ut nihil amplius ab sit, th. 1. Quod saltem in d. pace Madritensi art. 27. Esti frequentius fructus remitti pacto soleant, ut in pace Osmabr. art. 4. §. penult. in pace Hispano-Belgic. de anno 1529. art. 31. Veroinia de anno 1598. art. 7. Pirenaea de anno 1659. art. 28. in f. Nec movet ratio Gudelini d. l. quod hosti ius fruendi competit ; nam & dominum competit, & tamen restituitur ; quia non quaritur, quid iuris habuerit, sed ad quid ex pacto nunc teneatur ; nec plus iuris in fructibus habuit, quam in re.

Sin vero certa rei restituenda dicitur, fructus percepti non veniunt restituendi, sed taxation qui adhuc in re pendenti, ejusque pars sunt ; duo enim haec distincta, & diversa sunt, rei, & fructus, qui a re separatus est. Ergo si sola rei restitui iussa est, fructus iussi non sunt, quia alia, atque alia res est. Indubie igitur ex liberalitate mera, non ex debito fuit, quod Caligula iis, quibus regna ablata restituit, fructus quoque medii temporis adiecerit. Suet. in Calig. c. 16. Nam & ipsa regnorum restitutio liberalitatis erat, quia iure victoria ea populo Romano cessarent. Atque ita ex pace Pirenaea, locis restitui iussi, fructus restitui non sunt, art. 44. & seq. Et Palatinatus inferior ex pace Osmabr. & Monast. restitutus est, sed sine fructibus medii temporis.

Ex lege generalis restitutionis itaque, qua omnia belli iura in ius antiquum, quod ante bellum fuit, revertuntur, non rei tantum, sed & captivi utrinque dimittuntur ; quod in plerisque etiam pacis tabulis expresse cautum reperitur. Nec hyron, seu pretium libertatis debent, nisi ante pacem id promissum fuerit ; ea enim omnium consensu licita pactio, & hosti data fides servanda est : th. 9.

ut castrum in pace Sueco-Polonica de anno 1660. art. 14. 23. 27. apud Loccen. Hist. Suec. pag. 910.

Hinc & quicquid damni quocunque fecere, vel injuria datum est, siccitur, Sect. 30. th. 7. & quicquid nominum, solutionum, obligationumque vi extortum est, rescinditur, est debitor apud nos non invenitur. Confer. Sect. 10. th. 5. seq. Quia ex lege hac, quicquid vi bellica mutatum, turbatumque est, in jus pristinum redigitur, th. 8. Nec dubium est, si hostis aliquem ad paciscendum adgreis, nihil petere possit. Esi enim ea, quae jure valent, restitutio non tollit, th. 8. n. 3. tamen quia hostis vicissim judicio partis tenetur, nulla est actio, Prop. IX. Et cum hoc verum sit in ceteris speciebus, nedum ubi expressa lege casuum, ut restitutio injuria fieret.

Quin & quia publico nomine contributionum vi, utique promissa sunt, exigi non possunt; quia hostis vicissim tenetur ad restitutionem damni ex hac lege expressa, qua restituntur etiam ea, quae non tantum partis judicio pro injuria habentur, thes. 8. n. 2. & si patet exemplo eorum, quae postliminio redeunt: unde in specie reservari contributiones solent. Prop. IX. Qua ratione etiam sententia, judicia, &c. in casibus Sect. 5. th. 14. per hanc legem plene rescuntur; nec vim juris, vel judicari obtinent: uti in d. pace Madritensi art. 27. Vercinia art. 8. Pirenaea art. 30. Sueco-Danica de anno 1645. art. 24. Nisi aliter cautum.

Idemque de transfusionibus vi extortis dicendum, th. 8. n. 1. 2. Quod & statuitur in pace Onabr. art. 4. th. 46. Nec bar species amnestia quo minus infirmetur defendit, nec sustinere cadentia hac jura potest: ejus enim rationi derogat lex expressa, ut restituantur in priorem statum; quae omnia ferre, quae amnestia alias contineret, solvit, ac destruit. Neque hoc casu amnestia, ac injuriarum, litigumque abolitio alia lege sancta intelligitur, aut valet, quam si vetus possessio, conditioque restituta sit.

At dispositiones in odium alterius partis factae non rescinduntur; nisi in specie id dictum fuerit. Ut in pace Hispano-Belgica de anno 1648. art. 61. apud Brachel. d. I. Quia est in odium pariter, tamen sponte factae sunt, & valent ex arbitrio disponuntur, donec a priore voluntate recessisse eos appareat.

Transfuga autem, aliqui criminum rei,

qui ad hostem transierunt, restituendi quibusque omnino sunt: nec impedit amnestia, quominus reddi eis necesse sit; at parva per eam venissa videtur, quatenus potest.

Intelligitur autem hac restitutio I. deductis impensu in rem, quae restituitur, factis; de iure ex aequo, & bono statuentibus: quod ita disponitur in pace Hispano-Belgica de anno 1648. art. 14. apud Brachel. d. I. & Aitzema d. I. II. in locum, quo res fuit initio belli, th. 1. & 3. Unde cum Galli contra expressum, & spectale pactum Cameracense, retinere Caletum infamii ratio, & oratio Cancellarii Gallici fuit, non magis Caletum, quam Lutetiam, alio bello possessionem, repetere Anglos posse. Vid. Cambd. ad ann. 1559. p. 18. & ad ann. 1567. p. 126. Possime quoque, cum Veneti ex hac lege repeterent castrum, quod ipsi initio belli, Tridentinus eadem initio induciarum, tenebant; Aleisius pro Tridentino respondit. Gent. 2. c. 12.

Ceterum, circa restitutiones rerum duae regulae statuentes sunt: I. quoties lex restitutionis est nonverbalis, quicquid in specie exceptum non est, restituendum venit. Uti in pace Onabr. ubi restitutio generalis est, art. 2. & 3. excipiuntur quaedam in art. 4. §. pen. Contra II. ubi amnestia clausula simpliciter adiecta est, & quaedam tantum restituenda, omnia bello turbata remissa intelliguntur, nisi in specie quaedam reservata sint.

Cessat amnestia PRIMO in iis delictis, ac injuriis, quae remitti a Principe non possunt: uti homicidia voluntaria, quae non jure belli commissa, nec aliam a parva ordinaria excusationem habent. Hujus enim parva jure gentium, & divino in homicidiis constituta, gratiam fieri non posse, integro consilio deducit Plotus Comes Pernati; quod est in tom. 2. Consil. Zileti. Conf. 73. Idem Senatus Mediolanensis respondit Ferdinando I. Caesari, cum comiti de Tironibus caeteri gratiam sacre gessissent: unde finis ejus Maxim. II. ut lege ageretur rescriptis, d. Conf. 71. Et Alexander M. cum exiles Graeciae revocare vellet, exceptis caeteris damnatis. Just. lib. 13. Hist. c. 5. Atque id in specie reservatum in pace Anglo-Belgica cum Cromwelli iura. art. 27. Quod & aliquoties obtinuit ex responsis Facultatis Juridicae Heidelbergensis. Unde omnino improbatum est, quod Maxwellium quidam, amnestiae beneficio, impunitatem cruenta cadus contra Jonsoniorum conse-

consecutus a rege Scotia dicitur. Cambden. in Hist. Elisabeth. part. 3. ad ann. 1585. Talia crimina quoque sunt adulterium, perjurium, &c.

Nec moeror quod amnestia Athenis, occisus 30. tyrannus, qui legitimi ejus populi Rethores confusati fuerant, & Roma, occiso Cesare, jussu tamen fuerit. Nam Tyrannum, qui vere talis est, occidi posse, semper communis omnium gentium judicium fuit, nec de jure dubium est. Infantum autem hic est, non distinguere inter tyrannum, & magistratum; infantum autem, hanc questionem theologica facere, qua juridica est. Altera autem, qua Roma statuta est ob eadem Caesaris amnestia, non valuit, sed nihilominus cadis vindicta ab ejus auctoribus sumta est.

At criminum, qua in reipublica, aut Principis injuriam commissa sunt, uti perditionis, aut quorum pama jure civili constituta est, gratia a Principe per amnestiam fieri potest. Nam & Areliaunum amnestiam delictorum publicorum decrevisse, ait Vopiscus in Aurel. c. 39. & S. Arel. Victor de Celsar. in Aurel. Et insignum proditores ea comprehensum retulimus ex Petrino Bell. part. 10. §. 17. Excepit aliquando solent banari, & alii; de quibus Sect. 4. th. 9.

Cum vero per amnestiam tum reddantur bello capta, tum remissam jure recuperandi bello amissa, si vel ipsi davorum auctores in finibus nostris deprehendantur, Sect. II. & III. hinc queritur, an Princeps per amnestiam jure ita subiectis quasitum auferre possit? Aff. Pacis enim paranda, & reip. tuenda causa Princeps subditis jure quasitum, quoque jure gentium, auferre potest. Unde est res ille in servis alienata, vendita, donata sunt, tamen ob publicam utilitatem statu potest ut restituantur; idque omnino consequens est imperii, & officii tuenda civitatis.

Multo magis vero potest bello amissa hosti per pacem relinquere sublatum possitum, vel capta reddere. In his enim non est jure certo quasitum, sed utriusque controversum; cum alter contendit jure captum, alter negat. Prop. 2. Hac controversia cum publica sit, certum est, transigere de ea Principes per amnestiam posse, ut res vel retineantur, vel reddantur; nec videtur eis jure citibus suis quasitum proprie auferre, cum jure suo de re utriusque dubia, & de qua, dum bellum est, hic dubius pendet, pace, seu aume-

stia transigatur. Unde & illi tenentur ex pacto reddere, quibus vendita, vel donata res fuerant; quia res transit cum sua causa, nec hi plus habere possunt, quam auctores, a quibus accepere.

Nec moeror quod Dd. statuerent, citi, qui pradio suo in commune commodum cedere cogitur, pretium vel ex sisco, vel ex contributione omnium solvendum esse: nam hoc saluta civi jure suum certum, pleneque quasitum auferretur: quod Principes quidem ob necessitates reipublica potest: sed cum hoc omni reipublica commune sit, quod omnes cives ferre debent, non potest ad uni soli imponi, sed quod is plus sua parte praestitit, et faciendum est. At in nostra specie ne quisquam jure certo quasitum auferretur; sed de dubio, & controverso, de quo hic adhibet inter Principes durante quippe bello pendet, potest pacis transigatur. Nec de onere communi reip. agitur, sed de singulorum damnis casu bellico datis, de quibus certum est, quod Princeps ita statueret possit. Nam & pradarum concessio eis merum beneficium Principis, cui soli bello capta jure gentium acquiruntur, & qui potius eis legem dicere, modumque statuere potest. Bello vero amissa casu perisse censetur, cum quod bello accidit casu fieri conset; l. 15. §. 2. ff. locat. cond. quem nec Princeps, nec reliqui cives praestare tenentur.

Nec mirum, Principem jura hujusmodi privata subiectorum remittere pacis causa posse, cum tanta sit ejus in pace concludenda potestas, ut legibus quoque fundamentis, ut vocant, regni derogare possit, facit, & reip. causa. Factum id in pace Cameracensi de anno 1529. art. 16. ubi reze Gallia legi Salica, & art. 20. juri Albini gii multum detraxit. In pace Onabrug. & Monast. Septemvotatus Imperii aucta bulla constitutum in observatum versum est. Vid. pac. Onabrug. art. 4. §. 5. ubi dicitur: id publica tranquillitatis causa ab Imperatore, & Imperio constitutum.

Illud quoque indubium est, Principem de bonis etiam ecclesiasticis pacis causa transigere, eaque alienare posse; idque duplici jure. I. Cum enim de his bonis controversie inter Principes, vel Episcopos, qui jure belli gerendi habent, esse, & bella geri possint, necesse omnino est ut inter eodem etiam pax valida de his fieri queat. Neque enim rationatiter ut de his bonis bella geri, non autem componi possint; atque ut per vim disce-

pendandi

ptandi de iis, nulla autem transgredi, decidendi via, ac ratio sit. Quid vero periculofius, summiusque rei ecclesiastica statui posset, quam negare, pacem iure validam de rebz ecclesia fieri posse, sed exclusa spe, & potestate pacis facienda, necessario ad inter-necionem ecclesiasticorum bellandum esse? Quid si cum Barbaris bellum geratur, iis-que cedendum integris principatibus, & quia in iis continentur, bonis ecclesiasticis? quod factum in bellis inter Hungaros, & Turcas, aliisque. Nemo enim, opinor, qui sit sana mentis, bodie statuet, infidelebus pacem servandam non esse: tui enim perfidia auctores si non deterret, at refutas lucrosa illa clades Varnensis, qua divina Nemesis, exemplo ad omnem memoriam tremendo, ulta est perfidiam Christianorum, qui pacem enim Turcis factam, hoc pretextu, quod ecclesia damnosa esset, auctore Pontifice, ejus-que legato Cardinale Juliano, vigerant: ubi dam manifestum apparuit Dei iudicium casu Cardinale perfidia auctore, & rege per-juro, ut ipsi Turca eam cladem tanquam perfidia penam (ad publicum Christianorum infamiam, quam nulla unquam deletura est aet) agnoverint, maximique gaudiis celebraverint; quod prater Cbalcocond. de reb. Turc. lib. 6. & 7. & Lewenclav. ann. turc. ad ann. 1444. referunt Petr. Callimach. lib. 2. de pugna Varnensis Dubrav. Hist. Boh. lib. 28. Nanceler. Chron. gen. 49. Job. Nandangi in Flor. Hung. lib. 3. c. 10. qui hunc ejus fuisse terminum, ait.

Romulidz Cannas, ego Vernam clade notavi;
Dicite mortales non temerare fidem.
Me nisi pontificis jussisset rumpere fasces,
Non ferret Scythicum Paanonis ora jugum.

Atque hoc ius transgredi de bonis ecclesiasticis per pacem, vel amicitiam, concedit quoque seculari potestati Gudelinius de iure pac. cap. 5. & 9.

II. Competit id ius paciscendi de bonis ecclesiasticis Principibus ac iure imperii, & summa potestatis, quam Principes aequi in ecclesiasticis, eorumque bona, ac in secularibus habere, tam certum est, ac evidens, ut nullo unquam iure de eo dubitatum, nec in ulla unquam gente id controversum fuerit; quod ex omni pae demonstratum in Disp. de fund. in territ. potest. Tit. 2. Omnium minime autem (quicquid recentiores canonici moliantur) inter Christianos Imperatores id dubium fuit, qui inde a Constantino M. omnes, & ut omnes indistincte personas ec-

clesiasticas, & de omnibus iuribus, ac rebus earum, leges pro arbitrio, & cum plenaria potestate statuerunt: quemadmodum ha immensa leges publice bodieque extant in Codice Theodosiano, & Iustiniano, adeoque in ipso iure communi; quoniam & in Capitulari Caroli M. & Ludovici Pii, quo continentur septem libri, & amplius, legum ecclesiasticarum, qua a Lindenbrogio edita, de rebus, ac personis ecclesiae, & per plurima secula inter Christianos, nemine contradicente, observata sunt. Ut adeo nullo obtentu negari Principibus possit ius per pacem, vel amicitiam, de bonis ecclesiasticis statuendi, & disponendi.

SECUNDO cessare amicitia videtur cum latronibus, p.atis, praeconibus, & rebellibus: idque plures sentiunt. Verum, rati-ona eadem ab ipsi perpetratarum, & non valeat amicitia, per th. 1. & 2. tamen alia eorum iniuria, quarum principi gratiam facere possit, per amicitiam iis remis-iti, recipique illi possint, th. 3. TERTIO Paci quoque cum Turcis non facile addi-tur.

Cessat denique QUARTO regulariter am-icitia in induciis, & armistitiis; cum enim per ea tantum suspendatur ad tempus lacer-ferendi licentia, finisque iis cuique partium integrum sit iterum persequi iniurias hostium, hinc cum eorum natura pugnat perpetua. & illimitata injuriarum obvio. Unde nec in tractatu armistitii Casareo-Gallici, in Gallo-Hispanici, qui interque Raisibona d. 7. Aug. 1684. conclusus est, addita est amicitia clausula. Nec in induciis Terova-nensibus ann. 1537. & Nicensibus ann. 1538. inter Carol. V. & Franciscum I. initis dicitur, quod sola amicitia, vel am-icitia esse debeat, sed tantum, quod sola inducia, & suspensio armorum, &c. Quod & observatum saltem induciis inter Carol. V. & Henricum II. Gallia Regem, ann. 1555.

Possit tamen & in induciis aliqua am-icitia passio fieri limitata, scil. ad tempus in-duciarum, ut factum in armistitio Cael. Gall. art. 3. Item in induciis Belgicis, de ann. 1509. apud Baudium de induc. bell. Belg. ad fin. art. 4. Nam & in facere A-theniensium, & Argivorum apud Thucyd. lib. 5. convenitum est, *ῥωμαῖοις vivoι ἔκα-τοι ἔτη*, ut societas sit 100. annos. Sed in primo supervacuum, nec passio induciis ad-jecta est, sed inducia ipsa; ipsa quippe in-duciarum natura id constituit, ne interim

avertent

invocant lauant. Ceterum, vix est ut dici queat amicitia; nequam amicitia, seu obsequio injuriarum, si post 100. annos ear iterum persequi liceat; at *συμπροση*, seu societas temporaria esse potest. Ut proxime recte veteres *συμπροση* quidem inducitur quoque tribuerint, non vero *φιλία*, seu amicitiam; nequam amicitiam: quia amicitia casualis non videtur pertinere ad pactones, quibus inimicitia & lites non sopiuntur, & voluntur, sed suspenduntur. Improprie igitur in praedictis amicitia, & inducitur accipitur, nec in aliis facile occurrit.

A D §. I.

1 Sicut de his, quae ex hostibus capiuntur, &c.] " De quibus cap. 6. 7. & 8. tractavit.

Ita & de postliminii jure n. bil. ferme sani prodiderunt, &c.] Statim videbimus, saniora non esse quae de origine hujus juris prodit ipse Grotius.

Qui retrondit saeculis juris cognitionem profecti sunt] Et quibus Grotius parum in disciplina juris gentium se tribuit, professus est in *Prolog.* §. 34.

Accuratus hac res a veteribus Romanis tractata est] Illis scilicet. J. Cuius, quorum opera in Pandectis, Codicibus Theodosiano, & Justiniano, & in Novellis constitutionibus apparent, & quibus multum se deferre, Grotius dixit in *Prolog.* §. 33.

Sed saepe contrise nimis] Contrarium mox demonstrabimus.

Ut quae juris gentium, quaque civilis Romani esse vellent, hec acquires distinguere] At in eo ipso errat Auctor, quod circa jus postliminii distinguit inter *jura matrona*, & *jus gentium voluntarium*; cum tale jus gentium non existeret, adeoque quae frustra quaeritur, quid jure gentium obtineat. Quid vero jure civili additum sit, id ex ipsa ratione in legibus Romanis explicita facile distingui potest; quod in processu patet.

Cum vero systema Grotii obscurum admodum, nec ab ullo interpretum satis explicatum sit, paulo uberius id exponendum erit.

I. Ex praecedentibus repetendum est, glorium in bellis supponere, aliud iustum esse *EX JURE NATURAE*; aliud *EX JURE GENTII VOLUNTARIO*. *Vid. sup. c. 1. §. 1.*

Tom. IV.

II. *JURE NATURAE* enim hostem ledere, & res ejus capere, tunc demum licere, ait, si is, qui bellum gerit *JUSTAM HABEAT CAUSAM*; ea autem deficiente omnes bellum gerentis actus esse injustos, indeque eum nec capere hostem, nec res ejus posse. *Vid. lib. 3. c. 1. §. 1. n. 2. cap. 10. §. 3. & 4. cap. 13. §. 1. n. 1. cap. 16. §. 1.*

III. *JURE GENTII VOLUNTARIO* mutatum esse jus naturae, fingit, Gentesque inter se constituisse, ait, ut inter duas summas potestates *DE JUSTITIA CAUSAM* queri non debeat; adeoque hoc jure gentium hostem, ejusque res etiam ex injusta causa capi posse, & pacatas gentes id pro jure habere; eisi ad effectum saltem externum. *Vid. Diss. Proem. IV. §. 63. seq.*

IV. ex his principiis Auctor infert, *JURE NATURAE* personas, & res nostras ab hoste captas, *POSTLIMINIUM* non habere si causa civitatis nostrae iusta non est; habere autem si iusta est, hostis autem injuria bellum gerit.

Priori enim caso personas, & res nostrae civitatis jure capi, & hostem verum dominium rerum captarum acquirere, Grotius contendit; indeque concludit, tantum abesse ut personae, & res reversae *POSTLIMINIUM* habeant, ut civitas potius teneatur hosti res receptas (quarum dominium jure amisit) restituere.

Posteriori casu, si iusta nobis belli causa est, res, & personas *postliminio* omnia pristina jura recipere, ait, quia hostis injuria res cepit, adeoque dominium earum nunquam amisimus; immo hostis nobis res illas restituere ipso jure obligatus fuit. *Vid. infr. c. 16. §. 1. 2. 3. 4. & b. cap. §. 1. n. 1. & §. 2.*

V. At quia difficile, immo periculosum esse, ait, inter duas summas potestates iudicium ferre de iustitia causae, Grotius fingit, gentes inter se convenisse, ut is quoque hostis, qui ex injusta causa capit, dominium acquirat, adeoque res reversae *jure postliminii* recipiantur. Unde concludit, *JURE GENTII VOLUNTARIO* personas, & res *postliminio* pristina jura recipere, si causa iusta sit, si vero non. *Diss. proem. IV. §. 63. seq.*

VI. Non sine ratione dubitavimus, num saniora sint principia Grotii, quam

T

ea,

» ea, quæ recentiores Jcti prodiderunt :
 » cum enim JUS GENTIUM VOLUN-
 » TARIUM non detur, sponte corrui-
 » tum systema Grotii circa JUS POST-
 » LUMINII.

» VII. Superest igitur, ut veram ratio-
 » nem JURIS POSTLUMINIIÆ natu-
 » ræ principiis adituamus, simulque de-
 » monstremus, Romanos Jctos illud ex ip-
 » sa ratione naturali deduxisse.

» VIII. Præmittendum autem est 1.
 » NATURALI quoque RATIONE de
 » justitia causæ inter duas summas potesta-
 » tes nec queri, nec de ea constare posse.
 » Sane, *partibus* ipsis circa justitiam causæ
 » fides haberi nequit, quia quilibet suam
 » causam justam, alterius injustam prædi-
 » cat : sed nec *alia gentes* judicium de ju-
 » stitia causæ sibi arrogare possunt, quia
 » imperium in bellum gerentes ipsis non
 » competit.

» 2. Durante igitur bello naturale est, ut
 » cujusque partis judicium valeat in sua ci-
 » vitate; adeoque EX JUDICIO NO-
 » STRÆ CIVITATIS hostis nocet injuria
 » agit, & injuria res, & personas civitatis
 » nostræ capitis : unde sponse sequitur, eas-
 » dem res, easdemque personas, si a no-
 » stra civitate recipiuntur, omnia pristina
 » jura recipere. Ratio ad huc in l. 19. *pr.*
 » ff. *Capt. & postl.* Naturali enim aequitati
 » conveniens esse, dicitur, ut qui per inju-
 » riam ab extraneis detinebatur, is ubi in
 » fines suos rediisset, pristinum jus suum re-
 » ciperet.

» Et contrario ex JUDICIO CIVITA-
 » TIS HOSTILIS nostra civitas injuria
 » agit, rapit, capit, &c. adeoque ex ea-
 » dem ratione res, & personæ a nostra ci-
 » vitate capte, si ad hostiles fines revertun-
 » tur, postluminio gaudent, id est, pristina
 » jura recipiunt in sua civitate.

» Cum igitur §. in hac quæstione, ubi na-
 » tura iudex non est, moraliter de justitia
 » causæ constare non possit, neuter duran-
 » te lite veri dici potest *perire agere* ; sed
 » conscientiam bellum gerentium id relin-
 » quendum est, qui proinde utrinque agunt,
 » ac si jure agant. Et hoc est quod vulgo
 » proditum est, *utrinque factum pro jure*
 » haberi : certitudo enim moralis haberi ne-
 » quit.

» Hinc 4. ex ipsa ratione naturali sequi-
 » tur, personas, & res captas, at mox re-
 » versas, & receptas, in sua civitate POS-

» LUMINIUM habere, i. e. omnia
 » pristina jura recipere; quia ex judicio
 » cujusque civitatis injuria capte censentur.

» IX. His Principiis juris Romani positis
 » mirum quam maxime videtur, cur cives
 » Romani BELIO CAPTI non gaudeant
 » jure postluminii, nisi ex fictione legis
 » Cornelie, (qua nunquam capti fuisse cen-
 » sentur). Si enim hostis injuria cives no-
 » stros capit, (uti juxta Romanum in l. 19.
 » *pr. capt. & postl.* supponit) nullum ratio-
 » nem dari posse videtur, cur reversi nun-
 » ipso jure pristina jura recipiant; & cur
 » actus a capto durante captivitate gestus,
 » etiam post legem Corneliam pro nullis ha-
 » beantur.

» Rationem hujus rei paulo plenius exa-
 » minabimus, quia nemo inter pretem ve-
 » ram hujus fictionis causam indagavit. Res
 » ita se habet.

» Vereres Romani odio captivorum (*vid.*
 » *infra*, §. 4. n. 2.) supposuere, cives Ro-
 » manos ab hoste captos libertatem amissi-
 » se. L. 21. §. 1. l. 24. ff. *Capt. & postl.*
 » 19. §. 3. *ead.* & vere servos factos esse,
 » d. l. 24. l. 16. ff. *Relig. l. 13. pr. Te-*
 » *stam. Conf.* §. 5. *Inst. quib. mod. patr.*
 » *Ulpian. fragm. tit. 10. §. 4. Paul. Sent.*
 » III. §. 4. L. 1. ff. *de Divort. l. 5. §. 2.*
 » l. 2. *pr. capt. & postl.* Quod vel exinde
 » confirmatur, quia demum per legem Cor-
 » neliam capti finguntur nunquam capti,
 » adeoque nunquam servi fuisse. Qua fictio-
 » ne opus non fuisset si liberi in sua civi-
 » tate mansissent. Atque hæc ratio est, cur
 » bello civili, & a latronibus capti postli-
 » minio opus non habuerint, quia servi
 » non fiebant, l. 21. §. 1. l. 24. ff. *Capt.*
 » *& postl.*

» Hoc principio posito, capti desinebant
 » esse cives, l. 5. §. 1. *Capt. & postl.* &
 » pro NULLIS. l. 32. ff. *R. S. l. 7. pr.*
 » *Leg. Falc.* id est pro civiliter mortuis ha-
 » bebantur, *tot. tit. Inst. de cap. min. l.*
 » 209. *R. I. l. 59. pr. cond. & dem. eoque*
 » omnis juris incapaces dicebantur, l. 3.
 » *in fin. cap. min.* cum quibus nulla esset
 » juris communio, l. 20. §. 6. *His; qui*
 » *test.*

» Effectus huius rei insignis hic fuit : quod
 » 1°. per servitutem istam deficiit patriapo-
 » testas, §. 5. *Inst. 2. in p. Quem patr. &*
 » 2°. matrimonium capti dissolvitur; etsi
 » uxor in domo mariti capti habere, &
 » conju-

» conjugium contrahere velit. L. 1. ff. di-
 » vort. l. 12. §. 4. capt. & postl. 3°. Quod
 » captus si nubit, non coarctat matrimonium,
 » sed contubernium, & ex tali ma-
 » trimonio nati sunt spurii. L. 1. C. postl.
 » Immo 4°. liberi ex parentibus captis nati
 » si patre in captivitate mortuo revertuntur,
 » pro spuris habentur, l. 24. capt. & postl.
 » et si cum matre revertantur, ibid. 5°. Quod
 » testamentum durante captivitate confectum
 » nullum sit: arg. l. 12. ff. Testam. l. 12.
 » §. 5. capt. & postl. 6°. Quod subtili jure
 » nec codicilli capiti valeant, etsi testamen-
 » to, quod liber fecit, sint confirmati. L.
 » 12. §. 5. ff. captiv. 7°. Quod captus etsi
 » sit per 30. annos domum rem alienam te-
 » neat; eam non usurpiat: l. 29. ff. captiv.
 » 8°. Quod capti nec liberos, nec agnatos,
 » l. 12. §. 4. ff. Acusf. adeoque nec heredi-
 » tatem, nec heredem habuerint, arg. l.
 » 18. ff. ad leg. Falcid. indeque 9°. bona
 » eorum fisco cesserint. l. 36. Relig. l. 31.
 » ff. Jur. test. arg. l. 19. C. Postlim. Deni-
 » que & 10°. quod cives capti, & reversi
 » (civiliter quippe mortui) POSTUMI
 » NIO non gauderent autem legem Corne-
 » liam.

» X. Hoc jus, atque hunc rigorem juris
 » Romani in captos Prætor Cornelius Sylla
 » æquitati naturali contrariari, existimavit,
 » & iniquum quam maxime judicavit. eum,
 » qui ex judicio nostræ civitatis injuria ca-
 » ptus est. (vid. l. 19. pr. captiv.) si rever-
 » tatur, a juribus civitatis excludere.

» Cum vero directo jus civile tollere non
 » poterit, per indirectum succurrere capitis
 » voluit: indeque (ne contra rationem juris
 » Romani servitium communem per-
 » misisse videatur) supponit, civem nun-
 » quam captum, adeoque nunquam servum
 » fuisse. Atque hunc in finem fingit, ca-
 » ptum, si in servitute moritur, retro in
 » momento captivitatis decessisse videri. l.
 » 10. l. 18. l. 22. §. 2. captiv. §. 5. Insti.
 » Quib. mod. p. p. f. Si vero ad suam civi-
 » tatem revertitur, fingit, eum nunquam
 » captum, adeoque nunquam servum fuisse,
 » d. §. 5. §. 5. §. 1. l. 12. §. 1. 6. 7. l. 22.
 » §. 2. ff. captiv.

» Per legem Corneliam igitur jus civis
 » capti in pendenti est, d. l. 22. §. 2. ff.
 » 3. d. l. 12. §. 1. d. §. 5. & ab eventu de-
 » pendet, an moriatur in captivitate, an
 » revertatur. L. p. ff. de suis. & leg. Ulp. tit.

» 10. §. 4. Utroque autem casu servus non
 » fuisse si gitor.

» XI. et hæc fictionem legis Cornelie
 » hæcenus reductum est jus naturæ, ut ci-
 » vis per injuriam caprus, si revertitur, se
 » omnia jura recipiat, NB. quæ, cum cape-
 » retur, in civitate habuit, ita ut & ipse
 » hæredem in sua civitate haberet, & ipse
 » hæredes sibi delatas acquirere possit,
 » ac si captus nunquam fuisset. L. 18. ff. ad
 » leg. Falc.

» At marebat ille rigor juris Romani, il-
 » laque iniquitas ratione actuum interme-
 » diorum, quos ut servus, adeoque duran-
 » te captivitate, peregit. Cum enim fingi-
 » tur nunquam servus fuisse, necessario se-
 » quitur, etiam actus illos eadem fictione
 » nunquam peractos fuisse. Hinc post legem
 » Corneliam quoque testamentum apud ho-
 » stes confectum nullum fuit, l. 8. pr. testam.
 » nec valuit jure militari, l. 10. ff. Test. mi-
 » lit. etsi postea reversus fuisset, l. 9. ff. Ju-
 » rust. test. Natus ex capto pro spurio habe-
 » batur, si pater in captivitate moriebatur,
 » etsi mater cum filio reversa fuisset, l. 25.
 » ff. captiv. l. 1. C. Capt. & postl. Lex enim
 » Cornelia captum non existeret, fingit, i. e.
 » eum, qua servum, pro nullo habet. Sed
 » & dispositiones medio tempore inter vivos
 » factæ nullæ fuerunt. Nov. Leon. 140.

» Hanc iniquitatem Imperator Leo demum
 » sustulit, statuitque, captis facultatem de
 » jure suo disponendi denegandam non ef-
 » se, sed actus, quos durante captivitate
 » perfecerunt, in civitate sua plenissimum
 » effectum juris habere debere; quod ratio,
 » ni naturali quam maxime convenit, quia
 » ex judicio civitatis nostræ injuria captus
 » censetur, adeoque reversus omnia jura re-
 » cipit. Et Leo in Nov. 140. non immeri-
 » to rigorem illius juris Romani contra bel-
 » lo captos improbat, quasi culpam commise-
 » rint, quod pro tribuslibus (i. e. membris
 » ejusdem tribus) propugnando in captivita-
 » tis necessitatem percreverint.

» Adeoque per legem Corneliam, & per
 » Novellam Leonis jus naturæ reductum est,
 » i. e. si res nostra ab hoste capta a nostris
 » recipitur, pristino domino restituenda est,
 » & persona capta, ac ad fines nostræ ci-
 » vitatis reversa, citra fictionem legis Cor-
 » nelie, omnia jura recipit; actusque capti
 » durante captivitate gesti, ejusque dispo-
 » sitiones, in sua civitate plenissimum juris
 » effe-

effectum habent. Atque hoc jus hodieque inter gentes Christianas obtinet.

Hinc jam apparet, jus Romanum in genere cum jure naturæ convenire, & Jctos rationem juris postliminii in aequitate naturali posuisse, l. 19. pr. ff. capt. Et post. Sed & porro ex ante dictis constat, quid Romano jure additum sit juri naturæ: & quidem CIRCA PERSONAS, 1º. quod bello capti etiam ex jure dicio civitatis Romanæ pro servis, adeoque 2º. omnis juris in sua civitate incapacitas, & 3º. pro mortuis habiti fuerint, ac 4º. reverſi non niſi per fictionem legis Cornelie priſtina jura receperint; 5º. quod lex Cornelia tantum reverſis in eodem bello fuſſurraſſet, l. 5. §. 1. captiv. non vero ſi in alio bello revertuntur, diſt. l. 5. §. 1. l. 12. pr. l. 17. capt. Et post. 6º. quod etiam poſt legem Corneliam omnes diſpoſitiones durante captivitate factæ effectu juris deſtituantur. Nov. Leon. 140.

CIRCA RES quoque captas ſingularia quedam jure Romano ſtatura legimus. Non enim gaudent poſtliminio arma amiſſa, veſtes, naves, quæ uſum in bello non habent, ut voluptuarie, &c. l. 2. §. 2. l. 3. captiv. Hæc igitur res in præda effe dicuntur, adeoque reverſe priſtina domini non reſtituuntur. Rationes juris Romanæ in ſequentibus exponemus.

2. Qui partem ejus poſtioriorem productionem putat eſſe verbi] Servius omnem ſignificationem ponit in verbo poſt; & liminium, ait, eſſe ſaltem productionem verbi: ut in vocibus legitimus, finitimus, ubi itidem tantum ſaltem eſt productionis vocis absque ſignificatione; & illud ſubſtituit in voce medullinum. Vid. Cic. in Topici n. 8. oper. tom. 4. p. m. 398.

Scævola] Verba ejus apud Ciceronem d. l. hæc ſunt: Quæ a nobis alienata ſunt cum ad boſtem perverſerint, Et ex ſuo tanquam limine exierint, cum redierint ad ideum limen, poſtliminio dicuntur redire. Unde etiam colliminius dicitur apud Solinum, quaſi conjunctio, ſeu coitio limitum.

Ab antiqua voce limo] Limus etiam limus dicitur. Donatus ad illud Torentii Eun. act. 3. Scen. 8. ad verba, ego limus ſpecto: Limus, inquit, ſi nominativus ſingularis eſt, tranſverſus ſignificat, Et c.

Nam limis eſt tranſverſus; unde limen

quoque dicitur, quod ingredientibus, exiſtentiſque tranſverſum eſt. Rejicit hæc etymologiam Salmaſius. Obſerv. ad juſ. At. tit. c. 26. p. 568.

Ut limen magis ad privata] Limen enim de domo dicitur, Germanice dic Schwellen tom. Hæc: limen vero de agris. Livius quoque limitem civitatis dixit.

A D §. II.

EST ergo poſtliminium juſ, quod naſcitur ex reditu] Seu, uti Jctus illud deſcribit in l. 19. pr. Capt. Et poſt. Juſ amiſſa rei recuperanda. Quæ definitio verior eſt, quia datur poſtliminium ſine reditu, & aliquando juſ eſt rem amiſſam recuperandi, eſſi extra noſtros limites nunquam fuerit. Nam duplex eſt poſtliminium: 1. quando perſona, vel res noſtræ civitatis ab hoſte capitur, & intra ejus fines, ſeu præſidia abducitur, eoque in hoſtis poteſtatem pervenit, ac poſtea intra limites noſtros redit: 2. quando civitas noſtra ab hoſte occupatur, poſtea vero, bello durante, a nobis, vel ſociis noſtris recipitur; hoc caſu civitas priſtina jura, tum publica, tum privata recipit, at non reditu.

Intra præſidia] Uti captus eſt demum dicitur, qui intra præſidia noſtra deducitur. Vid. ſupra c. 6. §. 3. Tunc enim demum in noſtra cuſtodia, & poteſtate eſt.

Conſenſus gentium rem eo perduxit] Immo id ex ipſo jure naturæ ſequitur. Nam ſi civis noſter, qui captus fuit, redit ad ſocios noſtros, omnia priſtina jura ideo recipit, quia ſocius ſequitur noſtrum judicium, noſtramque defendit cauſam; adeoque ex judicio ſocii injuria captus cenſetur. Hinc Ælius Gallus apud Feſtum Pomp. voce Poſtliminium: quæ nationes in opinione noſtra ſunt, cum his poſtliminium nobis eſſe, ait.

In quo poſtliminium eſſe placuerat] Dixi, reverſum ad ſocios noſtros recipere priſtina jura, non ex placitu gentium, ſed ex ipſa naturæ ratione.

Perverſerit ad amicos noſtros] Qui judicium noſtræ civitatis ſequuntur.

Ad regem ſocium, vel amicum] Recte auctor ait, exempli cauſa id additum; nam idem eſt ſi ad populum, ſeu republicam ſociam redux factus fuerit.

Non

Non simpliciter quibuscumque pax est] " Hi enim medii dicuntur, & utriusque factum pro jure habent, ac judicium suum suspendunt; indeque neutrum injuria facere asserunt.

Sed qui partes in bello easdem sequuntur] Adeoque qui injuria captum asserunt.

Nomine publico tuum esse incipiunt] " Quod fit si intra eorum praelidia pervenerint.

Homo, aut res ad hos, aut ad suos pervenerit] " Juxta judicium enim & nostrae civitatis, & sociorum, personae hae, ac res injuria captae censentur.

2 Bello capti statum non mutant] " Dixi enim, Medios, qui neutrius partem sequuntur, utriusque factum pro jure habere; indeque sequi debere illum statum, in quo persona, vel res constituta est eum intra limites mediorum pervenit. Si quis igitur eo pervenit ut servus, etiam pro servo habetur; si ut liber, manet liber. Vid. *infr.* cap. 17.

Nisi ex speciali pacto, quomodo in secundo fœdere idem, &c.] " Apud Polyb. l. 3. c.

24. Adeoque non ex jore naturæ, sed ex pacto, Romanorum amici a Carthaginiensibus capii libertatem recuperabant] si ad Romanorum fines perveniebant: jure naturæ enim Romani, utpote medii, factum Carthaginiensium pro jure habere, adeoque captos pro jure captis habere debebant.

Utque Carthaginiensium amicis par jus esset] " Ut qui a Romanis capti e populis amicis Carthaginiensium in portus Carthagini subditi venissent, in libertatem vindicari possent.

In Græciam commercio pervenerunt] " I. e. quos Græci, qui medii erant, a Pœnis victoriosus pretio emerant.

Jus ibi postliminii non habuerunt] " Nam eaufam a Pœnis habuerunt. Sane, Romani a Pœnis capti servi fuerunt cum ad fines Græcorum pervenerunt: at pacati hunc statum sequuntur.

Neutras secuti fuerant partes] " Adeoque medii erant.

At propterea] " Quia medii sequuntur statum rei, qui est dum pervenit ad eorum fines.

A D §. III.

Auctor hic ex Jcicis Romanis probat, in personis æque, ac rebus, postliminio locum esse, & de utrisque olim dictum fuisse, postliminio recipi: posterioribus autem denum temporibus usitatum fuisse locutionem, ut personæ dicantur postliminio reverti, res autem postliminio recipi.

Ita enim legendum] " Sequitur id ex ipso, eo contextu: nam Festus ad vocem postliminium sequentia notat: receptum (scilicet, cet postliminio) Galius. Etius ait, esse eum, &c.

Eadem ratio est in postliminii receptu. qua servi] " In editione Gothofredi verba hæc inveniuntur: eadem ratio est postliminii receptum est, qua servi. Ego potius legerem: eadem ratio est postliminii receptus, qua servi.

Qua delenda censet] " Quod supervacua esse videantur.

Jacobus Cujacius] " Solmasius pag. 586. putat, Fulvium Ursinum id censuisse, non Cujacium: atque id monet quoque Gro-novius in not. b. At Cujacius omnino verba vulgaris editionis postliminii receptum est &c. tanquam supervacua delenda censet. L. 11. Obs. c. 23. & in paratit. ad Cod. l. 7. tit. 49. p. m. 197.

A nobis ad hostes reverti possunt] " Quia ex judicio civitatis hostilis injuria a nobis capta censentur.

Discrete magis duas statuerunt species postliminii] " Equidem Pomponius in L. 14.

pr. ff. capt. & postl. & Tryphonius in l. 12. §. 1. & §. 18. in fin. Eod. (quorum

ille sub Commodo, hic sub Caracalla vixit) ajunt, personas reverti, res recipi.

At Paulus, qui posterior fuit, & sub Alexandro Severo scripsit, etiam de personis ait, quod recipiantur, l. 19. §. 12.

ff. postl. Adeoque posteriores quoque Jcici indiscrete personam mox reverti, mox recipi postliminio dixere: eodem modo uti

& res postliminio redire, passim dicuntur. l. 28. ff. capt. & postl.

A D §. IV.

IN bello] " Si scilicet durante bello virtute bellica hostium potestate se eximit, & ad suum

» suam civitatem redit. Quod adeo verum
» est, ut si capti illi per commercia ad pa-
» catos veniunt, ibique serviunt, tandem
» autem ad pristinos lares revertuntur, post-
» liminii recipiantur. Et hoc sensu ad-
» mitteri potest quod Gallus Aelius dixit,
» *et cum cunctis federatis, & liberis populis, ac*
» *regibus, postliminium esse, ut cum hoste;*
» quia pacatis ille, qui causam ab hoste
» habet, servum, vel rem acquirit cum
» sua qualitate, & conditione, i. e. salvo
» jure postliminii. *Vid. Grot. b. c. §. 18.*

In pace] Regulariter jus postliminii tan-
tum obtinet inter eos, inter quos bellum
est non vero cum his, cum quibus pax
est. Tunc autem excipiuntur casus, ubi post-
liminii jus etiam in pace obtinet.

I. Si in pace nihil de captis dictum est.
Eti enim bellum ipsum, i. e. jus certan-
di per vim sublatum sit, circa damna ta-
men medio tempore data nihil transactum
est: adeoque res, & cives nostros injuria
captos, etiam pace facta, asserimus. Quo-
ties igitur res, & cives, a pacatis ad suam
civitatem revertuntur, postliminio gaudent,
i. e. omnia pristina jura etiam **IN PACE**
recipiunt.

Idque jure Romano quoque ita statutum
est circa eos, qui **FATO** capti, & in ser-
vitutem redacti sunt; & excipiuntur saltem
BELLO capti. *L. 12. pr. ff. postl. rer.* Hi
enim pace facta non recipiuntur postliminii
jure, nisi speciatim id in pace dictum sit.
Rationem asserit Tryphonius, *quia spem re-*
» *vertendi civibus in virtute bellica magis quam*
» *in pace, Romani esse voluerunt; quæ ratio ces-*
» *sat in fato captis.*

II. Si cives nostri, vel res nostræ bello
capte, per commercia ad medios perve-
niunt, & ab his ad nostram civitatem re-
vertuntur. Hoc casu postliminio etiam con-
tra pacatos, & federatos, adeoque **IN**
PACE locus est. Rationem explicavimus
in nota præcedente.

III. Si cum aliqua gente nobis neque
amicitia neque hospitium, neque foedus a-
micitiæ causa est, sed ubi cives no-
stri, qui ad eos perveniunt, servi sunt,
& quod ex nostro ad eos pervenit, illorum
sit, &c. etsi bellum ipsis denunciatum non
sit. Cum tali gente **PAX** esse dicitur, quia
hostes jure Romano non sunt, nisi quibus
bellum decretum est, *lib. 24. ff. captiv.*
Capti igitur a tali gente, si ad suam civi-
tatem revertuntur, postliminium habere in

PACE dicuntur. *L. 5. §. 2. capl. Ex*
postl.

Sensu paulo alio, quam quo idem dixe-
» *rat Pomponius]* Immo non alio sensu
» Pomponius id dixit, sed alio usus est
» exemplo.

Nisi aliud convenierit] i. e. nisi in pace
» dictum sit, ne fato deprehensi dimittan-
» tur; tunc enim cessat postliminium, &
» civitas profugum domino vindicanti telli-
» tuere tenetur.

His, qui non virtute bellica superati, sed
» *fato suo deprehensi sunt]* Alium videtur,
» cur bello captis in pace non sit jus postli-
» minii, nisi id in pactis erat comprehen-
» sum; *fato autem captis in pace sit postli-*
» minium, nisi in pace dictum sit, ne
» effect.

» Grotius rationem differentiz hanc red-
» dit, quod capiendi credi voluerit jus sibi
» fuisse res capiendi. Si igitur pace facta
» res capta, & reversa reciperetur contra-
» dicente capiente, novam inde bellorum
» fegetem orituram esse, putat. Unde Au-
» ctor fingit, gentes consensisse ut id, quod
» **BELLO**, i. e. in actu repugnandi
» captum est, quasi ex justa causa captum
» habeatur; simulque permisisse, ut unus-
» quisque usurparet quod vellet credi jus
» esse.

» Hanc autem rationem cessare, ait, in
» **FATO** deprehensis, & captis: utramque
» enim partem fati eos innocentes, adeo-
» que non ex justa causa captos esse. Pace
» igitur facta (interim enim detineri posse
» putat) dimittendos esse, censet; adeoque
» reversos jure postliminii omnia pristina
» jura recipere, statuit.

» At nihil hic est quod rationi juris con-
» veniat. Negamus enim *I.* novam belli
» fegetem orituram esse si pace facta bello
» capti aufugiunt, ac pristina jura in sua
» civitate recipiunt. Tryphonius enim sup-
» ponit, de captis nihil in pace dictum,
» adeoque f-cultatem vi agendi quidem per
» pacem sublatam, at de injuria privata,
» & de damnis transactum non esse; hacte-
» nus igitur injuria manet, sed vi ea vin-
» dicari nequit: si proinde sine vi persona,
» aut res recipi potest, (uti fit per postli-
» minium) salva pace postliminio gaudent,
» & si qui olim cepit bellum idcirco inchoa-
» re vellet, non jure ageret, sed injuria.

» Negamus, *II.* gentes in id consensisse,

„ut bello capti ex iusta causa videantur
 „capti, & ut quisque belligerantium utur-
 „pare possit in bello captos, quod vellet
 „credi juxta esse, adeoque negamus, gentes
 „ex hoc capite reveris in pace postlimi-
 „nium ademiſſe. Nam 1. unde apparet,
 „gentes in id conſenſiſſe? quis gentibus
 „jus dedit bellum gerentibus leges præſcri-
 „bendi? fabula eſt quæ de jure gentium
 „voluntario traduntur. 2. Ipſe Auctor pe-
 „culuſum eſſe, dixit, pacatis, ſe huic
 „controverſiæ immiſcere: immiſcerent au-
 „tem ſe ſi civitatem, quæ poſtliminio per-
 „ſonas, & res recipit, injuria recipere ita-
 „tuerent. Sed & 3. Grotius ſupponit, gen-
 „tes conſenſiſſe, ut quique uſurpare poſſit
 „quod vellet credi juxta eſſe: at is, qui reci-
 „pit in pace perſonas, & res captas, vult
 „credi ſe id jure facere poſſe, adeoque
 „huius cauſa iudem juſta eſſet.

„Denique & III. negamus, FATO de-
 „prehenſos innocentes eſſe, idque utrius-
 „que partis conſenſu conſtare, adeoque ne-
 „gamus, eos ex hac ratione pace facta di-
 „mitti debere, atque reverſos jure poſtli-
 „minii priora jura recipere. Nam 1. natu-
 „rali jure fato capti æque, ac bello capti,
 „ex judicio civitatis capientis nocentes ſunt,
 „quod nature rationibus probavi ſupra c. 7.
 „§. 2. Hinc Tryphoninus eos ſervos fieri
 „taceatur, d. l. 12. pr. Cum vero 2. ex
 „judicio noſtræ civitatis injuria capti di-
 „cantur, hæc vera ratio eſt cur reverſi poſt-
 „liminium habeant; jam enim valet ju-
 „diciuſ noſtræ civitatis.

„IV. Cur ergo Romani pace facta ne-
 „gant bello captis poſtliminium, ſi nihil de
 „iis in pace dictum eſt; dent autem illis,
 „qui fato capti ſunt? Reſp. Rationem ſup-
 „pedit Tryphoninus in d. l. 12, quæ
 „mere civiliſ eſt, & fundamentum habet
 „in rigore diſciplinæ militaris. Alibi enim
 „probavimus, miſeram apud Romanos fuiſ-
 „ſe conditionem civium bello captorum.
 „Captos enim pro ſervis, i. e. pro civili-
 „ter mortuis, qui omnis juris incapaces
 „eſſent, habebant; tantumque in eos fuit
 „odium, ut rariffime in pace de captis
 „mentionem fecerint, eoque declaraverint,
 „ſe illos pro civibus amplius habere nolles
 „atque ex hac ratione reverſos in pace a
 „poſtliminio excluſerunt. Hæc ratio quoque
 „a Tryphonino allegatur, dum ex Servio
 „reſert, ideo id placuiſſe, quia ſpem rever-

„tendi civibus in virtute bellica magis,
 „quam in pace, Romani eſſe voluerunt.

„Tota hæc ratio ceſſat in ſato depre-
 „henſis, qui non bello capti ſunt, ſed
 „cum ſubito exaruiſſet bel'um, apud eos
 „deprehenduntur, ad quos tanquam ad a-
 „micos pervenerunt: odium igitur, quod
 „Romani bello captos proſequebantur, ad
 „eos, qui ſato capti ſunt, non pertine-
 „bat.

„Supereſt ut paucis mentem Auctoris,
 „obſcuram admodum, explicemus.

Aliis autem captivis] „Qui ſcilicet non
 „ſato, ſed bello decertantes capti ſunt.

„Ut optime eum Tryphonini locum emen-
 „dat, &c. Faber.] Ita autem corrigat legem
 „12. pr. Poſt. In pace autem his, qui
 „bello capti erant, de quibus id (pro nihil)
 „in padis erat comprehenſum. Ex hac ipſa
 „igitur oppoſitione eorum, qui ſato, &
 „eorum, qui bello capti ſunt, apparet,
 „correctionem neceſſariam eſſe; & eos in
 „pace poſtliminio reverſi, qui ſato capti
 „ſunt, non qui bello Ratio quoque a Jcto
 „allegata correctionem ſignat Romana
 „enim diſciplina non fuit illis, qui ar-
 „mati mortem ſervituti non præferunt. Nam
 „ex eadem ratione milites armis bello amiſ-
 „ſa poſtliminii jure non recipiunt. l. 2. ff.
 „Captiv.

„Tota hæc ratio ceſſat in iis, qui non
 „armati, nec tempore belli, ſed ſato in po-
 „teſtatem hoſtium pervenerunt; his nihil
 „imputari poteſt, nec armati capiuntur
 „adeoque eis etiam in pace revertendi fa-
 „cultas relicta eſt.

Nam hoc eſt ſubjecta ratio] „Ratio hæc
 „allegatur, quia ſpem revertendi civibus in
 „virtute bellica magis, quam in pace, Ro-
 „mani eſſe voluerunt. 1. x hac igitur ratio-
 „nem mere civili poſtliminium non datur eis,
 „qui ex bellica capti ſunt.

Ex oppoſituſ membrum] „Verba legis
 „hæc ſunt: verum, in pace qui pervenerunt
 „ad alteros, ſi bellum ſubito exaruiſſet,
 „eorum ſervi efficiuntur, apud quos jam
 „hoſtes ſuo ſato deprehenduntur, qui ſuo poſt-
 „liminio eſt tam in bello, quam in pace.

Ita enim conveniat] „Si igitur de capti-
 „vis nihil dictum fuiſſet, nec hoſtes eos
 „dimiſſuri, nec reverſi poſtliminio gavifuri
 „fuiſſent.

Si captiui, de quo in pace cautum fuerat.] Patet ergo, captivum si in pace cautum non fuisset ut rediret, pristina jura recepturum non fuisse.

Si in bello captus pace facta domum restituat; post initio redit, &c.] Casus hujus legis huc non pertinet. Non enim ibi quaeritur, an civis noster bello captus pace facta postliminiorum habeat? id enim negant leges: sed an captus ex hoste, (adeoque servus noster) & pace facta reversus ad suam civitatem, si postea alio bello captus, pristino domino restitutus sit? Quod omnino affirmandum est, quia priori pace de damnis, & injuriis nihil dictum est, adeoque ex judicio nostrae civitatis servus ille injuria sese potestati domini eripuit: novo igitur bello captus non praedae loco est, sed jure postliminii pristino domino restituitur.

Si modo non convenit in pace.] Si enim convenit in priori pace ut captivi redderentur, captus novo bello non recipitur a pristino domino, sed cedit capienti jure praedae.

Causam cur de his, qui bellica virtute capti, &c.] Rationem hujus differentiae modo exposuimus.

Minime indulgens in captivis.] Adeo ut plerumque nec de captivis aliquid recedere in pace soliti fuerint.

Sed hac ratio Romanorum propria non potuit constanter jura gentium.] Nec Romani id pro jure Gentium venditarunt.

Potius tamen inter causas esse cur Romanis, &c.] Quo casu Grotius non jus gentium verum, sed minus plenum constituit, putat. Nos alibi diximus, male haec jura a pluribus usitata referri ad jus gentium; sunt enim jura civilia cujusque civitatis.

Ab aliis gentibus.] Nam & apud Graecos, speciatim apud Spartanos, similia obtinuisse, Aristoteles testatur. *Vid. infr. c. 21. §. 24.*

Verior hac est ratio.] Hanc rationem Grotius exposuimus, & examinavimus supra ad n. 1.

Quod reges, aut populi, qui bellum suscipiunt, credi volunt iustas sibi fuisse causas.] Hoc non sequitur ex eo, quod bellum gerentes id credi volunt, sed ex ipsa naturae ratione. Cum enim inter duas summas potestates, quarum quaeque contendit, suam causam justam, alterius inju-

stam esse, superior non sit, qui de causae iustitia cognoscat, morali ratione de iustitia causae decidi nihil potest; sed suspensam, arbitrate Deo, lis decidatur.

Nec tutum esset pacem servare cupientibus huic se controversiae interponere.] Immo nec naturali ratione id possunt, quia iudicium eis in bellum gerentes non competit; & si unius causam iustam declararent, hoc ipso posteriori hostes herent.

Ut id, quod evenisset, pro jure acciperent.] I. e. Judicium de iustitia causae suspenderent, & praesentem possessionem sequerentur.

Atque ita captos in actu repugnandi haberent quasi ex iusta causa captos.] Atque qui paulo ante dixit, tutum non esse pacatis huic controversiae se interponere: at sese interponerent si bello captos ex iusta causa captos assererent; consequenter declararent, eum, qui postliminio eos recipit, injuria eos recipere.

Demonstravimus in praecedentibus, rationem cur Romani bello captis postliminium negaverint, non in eo consistere, quod gentes eos quasi ex iusta causa captos habuerint, sed quia Romani in ordinem captorum eos ab hoc jure (contra naturae rationem) exclusivolverunt.

At de his, qui bello exortio apprehensi erant, idem dici non poterat.] Immo eadem ratio haec in facto captis militat; ut scilicet ab hoste, qui iustam sibi causam asserit, capi possint.

Nam in illis nullum injuria consilium suscipi poterat.] Immo idem injuriae consilium in facto captis adest. Nam hi quique causam suae civitatis sequuntur, eamque defendunt, & defendere tenentur, adeoque hostem injuria agere contendunt. Unde de Tryphonius recte asserit. eum servum fieri *L. 12. pr. captiv.* atque ideo eum postliminio gaudere, *ibid.*

Retineri eos navante bello, non iniquum videbatur.] Si innocentes, adeoque injuria capti essent, nec retineri possent durante bello. Verius igitur est, eos ideo, quia causam suae civitatis, adeoque causam ex iudicio capientis injustam, deserunt, pro hostibus haberi, indeque in servitutem redigi posse.

Nihil obtendi poterat quo minus dimitterentur.] Immo capiens allegare potest, se civem hostis sui, qui ejus causam defendit, cepisse.

Itaque

Itaque consensum in hoc est] " Scil. a gentibus pacatis, adeoque jure gentium voluntario. At fabulam esse, quæ de tali jure produntur, alibi probavimus.

Us tales] " Scil. fato capti.

In pace semper libertatem obtinent, ut confessione partium innocentes] " Diximus, » fato captos non magis esse innocentes, quam bello captos, eosque neque, ac hos servos factos, atque ipsis qua servis postliminium esse. Adeoque Thryphonius eos non in eo distinguit a bello captis, quod fato capti nocentes non sint, & quod ex consensu gentium quasi ex non justa causa capti habeantur, atque ideo postliminio gaudent; sed quia Romani vitio vertunt bello captis, quod non in virtute bellica, sed in pace spem revertendi posuerint: quæ ratio cessat in fato captis.

In ceteros vero] " I. e. in bello captos.

Ut quisque usurparet quod credi vellet jus esse] " Credi autem vult, sibi esse, justam causam, alteri injustam, vid. n. r. Unde concludit, ex gentium consensu bello captum, si ad suos revertitur, postliminium non habere. At diximus i. talem gentium consensum non existere: » 2. jure naturæ etiam bello captum in pace postliminio gaudere: & 3. jure Romano demum in odium captivorum id mutatum esse.

Nisi quatenus pax certi aliquid præscriberent] " I. e. nisi pace dictum sit, ut etiam bello captis postliminium esse debeat: at diximus, id jure Romano demum statutum esse; jure naturæ enim eis jus postliminii prodest, etiam si nihil de illis in pace dictum sit.

Quia victor credi vult jus sibi fuisse ista querendi] " Atqui victus contrarium asserit, victores nimirum injuria cepisse; atque hoc judicium valet in civitate victi, si captus reversus est.

Cui contradicere, id vero fuerat bella ex bellis ferere] " Sensus est, quod si civis civem bello captum, de quo in pace nihil dictum est, pace facta reciperet, eoque contradiceret ei, qui credi vult jus sibi suum se capiendi, bellum ex bello fereretur. At in præcedentibus demonstravimus, per pacem tantum de bello, & ne amplius vi agatur, transigi, non vero de injuriis, & damnis medio tempore datis; nisi id in specie additum sit pacto. Hoc posito sponte sequitur, injuriam illam etiam pa-

» ce facta subsistere; adeoque si absque vi persona, vel res capta ad nos pervenit, postliminio locum esse, quia ex judicio nostræ civitatis injuria capta censetur: » quod judicium cum effectu jam valet.

Ex quibus apparet] " Ex supposito, nimirum, quod bello capti ex consensu gentium postliminio non revertantur pace facta.

Quia bello paria non nisi eadem vi possideantur] " Grotius enim supponit, gentes » in hoc consensisse, ut quisque usurparet quod vellet credi jus esse: cum igitur victor vult sibi jus fuisse ista querendi, neque victo jus esse contradicendi, (ne bella ex bellis fererentur,) inde concludit, verum non esse quod Quintilianus ait, bello paria eadem vi possideri; indeque captos, si in patriam redeunt, liberos esse negat. Ex placito enim illo gentium desinere vi possessa, putat, si pace facta nihil de iis dictum, eoque cuique parti indultum sit, ut quisque usurparet quod vellet credi jus esse.

» At r. placitum illud gentium non agnoscimus, & jus gentium non existere, alibi probavimus: gentium igitur est, gentibus placuisse ut fato capti, & reversi, » tanquam innocentes, liberi essent, bello capti autem postliminio non gauderent. Nam 2. bello capti jure naturæ quoque postliminio gaudent, si in pace de iis nihil dictum est; cojus rei rationem modo explicavi: & de hoc jure naturæ loquitur Quintilianus; licet enim de causa belli transactum sit, injuria manet ineventa damnorum durante bello datorum, saltem ex judicio nostræ civitatis. Adeoque vi quidem, & armis reparatio injuriæ peti nequit, quia de vi transactum est; ac si absque vi ea reparatio obtineri possit, vii potest per postliminium, & ingeniose, & ex vero asserit Quintilianus, reversos liberos esse, quia hostis vi erepta non nisi eadem vi, adeoque injuria possidebit. Quod vero 3. bello captis postliminium etiam pace facta denegatum fuerit, id meri jus civilis est, cujus rationem in præcedentibus explicavimus.

Diximus de pace] = Scilicet, 2^a, & quantum postliminium in pace obtineat.

In bello redeunt postliminio homines, qui antequam caperentur, liberi fuerant] " De postliminio personarum agitur §. seq.

Recipiuntur servi, & alia quadam]
 » Servi rerum numero habentur, de quibus
 §. 13. *seq.*

A D §. V.

L. 1. homo] Bello scilicet captus, &
 » *durante bello (secus, ac in pace) reversus*
 » *Vid. §. prac.*

Si hoc animo ad suos emerit, ut eorum
 » *res sequeretur]* » Non enim videtur redi-
 » *isse, qui redeundi animum non habuit;*
 » *neq. recepisse statum suum pristinum, qui*
 » *iterum recessurus est. Est autem hæc res*
 » *meri arbitrii, quia cuique privato liberum*
 » *est de suo jure civis privato disponere.*
 » *Vid. diss. nostram de postl. Scilicet. 2. §. 27.*
 » *propter l. 12. §. 9. l. 20. pr. ff. l. 19. in f.*
 » *C. de capt. & postl.*

Se debet acquirere] » I. e. animum re-
 » *deundi habere debet.*

An dolo profugeris] » De jure fugiendi
 » *captivorum actum est supra l. 3. c. 7. §. 6.*

Tantumdem erit si ab hostibus sponte sit
 » *traditus]* » Vel si ab hoste manus missus est,
 » *d. l. 5. §. captiv.*

Si ab hoste venditus commercio, ut sit, ad
 » *suos perveneris]* » Recte Auctor hic. liberos
 » *fieri, quia emtor jus saltem conditionale*
 » *habet in forum, nisi postliminio redierit.*
 » *Idem est si ad focios pervenit, quia horum*
 » *quoque judicio injuria captus dicitur, adeo-*
 » *que intra eorum fines reversus pristina ju-*
 » *ra recipit.*

In Olynthio, quem Parrhasius emerat]
 » *Fictum hoc argumentum esse, ait Schot-*
 » *tus in not. ad Sen. d. c. 34.*

Quo Olynthii juberentur liberi esse, &c.]
 » *Quos Philippus ideo, quod fratres ex ne-*
 » *verca recepissent, excidit. Just. l. 8. c.*
 » *3. Oros. l. 3. c. 12. De quo bello late*
 » *differit Schottus in not. ad d. c. 34.*

Quorum hoc est verus] » Parrhasius pi-
 » *ctor Atheniensis, cum Philippus Olynthios*
 » *captivos venderet, emit unum ex his se-*
 » *nem, eumque perduxit Athenas, (ubi*
 » *decretum factum erat ut Olynthii liberi es-*
 » *sent) eumque torse, ac ad ejus exem-*
 » *plar pinxit Prometheus. Parrhasius ideo ac-*
 » *cusatus aiebat, servum suum fuisse, quem*
 » *belli jure captum emisset. Accusator rege-*
 » *rebat, Olynthios fœdere junctos, quin*
 » *cives Athenienses esse: replicabat reus, id*
 » *demum decreto factum esse, quod in fu-*

» *turum saltem valeret, non in præteritum.*
 » *At opponebat Accusator, decreto illo non*
 » *contineri ut liberi fierent, sed ut liberi*
 » *judicaretur, i. e. ut tanquam fœderati,*
 » *& amici pro liberis, non pro capitis ha-*
 » *berentur: quam sententiam probat Au-*
 » *ctor, quia captus, qui ad focios civitatem*
 » *revertitur, jure postliminii omnia jura*
 » *pristina recipit.*

A D §. VI.

Non se tantum sibi acquirit] » I. e. non x
 » *tantum ipse libertatem recipit.*

Sed & res omnes, quas habuerat apud
 » *pacatos, &c.]* » Nam pacati utriusque fa-
 » *cium pro jure habent. Quamdiu igitur*
 » *captus fuit, eum pro servo habent; eo*
 » *liberato, (uti liberato si intra fœz civi-*
 » *tatis, vel fociorum fines redit) jura ciu-*
 » *tegra esse, merito statuant.*

Sive corporales, sive incorporales] Exci-
 » *untur autem ea, quæ capiendi durante ca-*
 » *ptivitate exegit; quod alibi exemplis de-*
 » *monstravimus.*

Quia populi pacati sicut saltem pro jure
 » *secuti erant in capto]* » Dum eum, qui in
 » *potestate hostis est, pro servo, ac capien-*
 » *tem pro ejus domino habuerunt.*

Ita & in liberato] » Dum eum nunc,
 » *cum ex potestate hostium exit, & ad suos*
 » *reversus est, pro libero homine habent.*

Ut se aquos præbeant utrique parti] » Nam
 » *in eo consistit officium mediocum. Vid.*
 » *infra cap. 17.*

Ergo dominum, quod habuerat in res,
 » *non erat sine omni conditione]* » Acqui-
 » *sitioni enim rei hostilis semper inest con-*
 » *ditio, nisi postliminio redierit, l. 12. §. 1.*
 » *captiv. & postl. Conf. infra. c. 16. §. 1.*

Cessare enim poterat ipso invito, si captus
 » *qui fuerat, ad suos pervenisset]* » Eadem
 » *igitur conditio, sub qua capiendi dominium*
 » *acquisivit, transit in emtorem.*

Hæc ergo res] » Scilicet. quas captus habuit
 » *apud populos pacatos.*

Sic ille perdit, quo modo hominem, cujus
 » *erat accessio]* » Si enim captus, & re-
 » *versus, desinit esse servus, necessario etiam*
 » *recipit res, quæ tanquam servus, & quam-*
 » *diu servus fuit, amiserat.*

Quid si tamen alienasset] » Ponamus, ho-
 » *stem vendidisse servum ei, qui pacatus*
 » *nobis est, vel vendidisse aedes capiti in*
 » *terris*

» terris pacatorum sita; queritur, si servus
» revertitur ad pristinum limen, an liber-
» tatem recipiat, & an aedes veaditas in ci-
» vitate pacata vindicare possit? Auctor af-
» firmat, quia pacati non plura juris habent,
» quam ipse hostis, a quo res acceperunt.
» Illius autem juri conditio inerat, nisi post-
» liminio res reciperetur.

Tutus eris jure gentium] » Frustra de jure
» gentium queritur, cum tale non existat;
» sed queritur, an jure naturæ tutus sit?

An & hac recuperabuntur] » Quod ve-
» rius est.

Exstabant] » Adeoque in hostis potesta-
» te amplius non sunt.

Ut postliminio redcant] » Jure naturæ
» omnia jura in pristinum statum restitu-
» untur.

Et quæ extra id genus sunt] » Plures
» enim res sunt, quæ postliminio carent ex
» jure civili.

Ut illa videantur alienata cum sua causa,
& sub conditione] » Dixit enim Auctor
» num. precedente, capientem dominum in
» rea capti acquirere sub conditione, ut post-
» liminio recipiantur. Si proinde capiens
» rem illam alienat, & in pacatum trans-
» fert, hic non nisi sub eadem conditione
» acquirit.

Ista vero] » Quæ scilicet non sunt ejus ge-
» neris, ut postliminio redcant.

Simpliciter] » His enim rebus alienatis
» conditio talis non inest, quia postliminio
» carent, adeoque alienatio pura est.

Etiam quæ donata] » Ut Cæsar Dyrra-
» chinis donavit debitum. Vide supra c. 8. §. f.

An acceptilata sunt] » Ut Alexander
» Theffaliam accepto tulit debitum, quod The-
» banis debebat. Vide d. c. 8. §. f. &
» infr. §. 9. n. 1.

A D §. VII.

At sicut ad postliminio redeuntem jura
revertuntur] » Nam reversus omnia pristina ju-
» ra recipit.

Ita & jura in ipsum] » Hoc est quod
» Ulpianus ait, captivo reverso ei, & in eum,
» omnia jura restituntur.

Hinc jam apparet, quid in debitis capti
jura sit. Ubi distinguendum est, an captus
creditor sit, an debitor. Si captus CRE-
DITOR est, i. e. si ei debetur vel a cive
nostro, vel a pacato, vel ab ipso hoste, &

hostis eum cogit ut cedat debito, vel illud
remittat, debitor non liberatur si apud nos,
vel socios nostros conveniri potest. Diff.
nostra de postlim. S. §. 13. & 14.

Si captus DEBITOR est, i. e. si debet
civi nostro, vel alii, & cogitur solvere sisco
hostili; vel si remittitur debitum ab hoste,
itidem non liberatur, sed restitutus solvere
debitum tenetur, diff. Sect. 3. §. 10. 11.
12. 13. 14.

Si hostis ipsum imperium occupat, nec
credita, nec debita mutare potest, nisi pu-
blica sint, ibid. §. 15. §. 16. Pace facta si
nihil de nominibus dictum est, jus postlimi-
nii manet, nisi clausula amnestie adjecta
fuerit, diff. disp. Sect. IV. & seq.

Latus hæc explicavimus in ipsa dispu-
tatione: cujus contenta vide supra §. 1.
propof. 9. pag. 211.

Additio.

» Nostram sententiam de nominibus, &
» quatenus jus postliminii locum ibi habet,
» exposuimus in Diff. proam. XII. §. 753.

Ac si nunquam ille hostium potius fuis-
set] » 1. e. ac si nunquam in hostium po-
» testate fuisset. Vid. Gron. h.

A D §. VIII.

POSTLIMINIO carent qui armis victi
hostibus se dediderunt] Quia non per injuriam
capti sunt, sed voluntate sua fe, sive
hostia dominio subjiciunt. At hoc casu jus,
quod magistratus in civem sese dedentem
habet, vi occupatum est; hoc igitur jus
cive reverso magistratus jure postliminii re-
cipit, diff. disp. Section. 1. §. 15. seq. Sect.
2. tb. 13. Vid. supra §. 1. prop. 6. ubi late
hanc materiam tractavimus.

Quia pactiones cum hoste factæ valent jure
gentium] » Immo valent jure naturæ. Vel
» enim, qui se dedit hosti, declarat, se velle
» apud eum manere, eamque fidem hosti
» dat, quam proinde servare tenetur.

Nec adversus eos est postliminium] » Quia
» non injuria ab hoste detinetur, sed vo-
» luntate sua. Sed nec magistratus jure post-
» liminii jus aliquod in civem recipit, quia
» nullum jus in captum, qui domicilium
» mutavit, habet.

Postliminium non est sibi] » Quia ea le-
» ge dimissi fuere, ut redirent.

Unde] » Quia adversus pactiones postlimi-
» nium non est.

V 2 Inius.

Induciarum tempore] Tenor enim induciarum est, ut omnia interim in eodem statu maneant, & de injuria vi agi non possit: suspensum igitur interim est iudicium de injuria, in qua sola fundatur postliminium. Adeoque durancibus induciis utraque pars, quæ tenet, quasi mutuo consensu tenet: adeoque jure tenere videtur, *dict. disp. Sect. 2. §. 33. Vid. supra. §. 1. propos. 10. pag. 220.*

Qui hostibus dedantur, &c. postliminio reverti] Rex enim, qui dedit subditum suum, saltem jus publicum in civem dedit, non jus privatum civis. Adeoque et si jus recipiendi cesserit introitu Principis, non tamen cessat ratio civis, qui injuriæ sibi factam allegat.

Sine ulla scil. pactione] Nam si civis consentit, cessat injuria.

AD §. IX.

QUÆRITUR, an civitates, provincie, vel integri populi ab hoste occupati, & viciorum liberati, postliminio gaudeant? Quod affirmandum putamus; nam ex iudicio nostro hostis injuria nostram civitatem occupavit: merito igitur recipimus jus injuria nobis ereptum. Idque verum est, et si civitas nolit in potestatem prioris imperantis redire; quia singuli de suo quidem jure privato civitatis, non civitas de jure imperii disponere potest. *Vid. dict. disp. Sect. 1. §. 26. seq. Hottom. quo. illustr. §.*

Aditio.

Quæstionem hanc auctor jam supra proposuit *lib. 2. c. 4. §. 14.* eamque repetit *infra. §. 12.* Id autem quaeritur, an illi populi, qui liberi fuerunt, pristinam recipiant libertatem si vel ipsi se virtute bellica, vel socii eos eximunt hostili imperio? Grocius id affirmat, & duplicem addit exceptionem: 1°. si victor ex voluntate tacita populi jus firmum acceperit, *l. 2. c. 4. §. 14. 2°. si ipsa multitudo, quæ corpus populi constituit, dissoluta fuerit, b. c. §. 9. n. 1. & §. 12.*

Equidem regula illa Indubie vera est, si populus Bello nondum finit, et sua virtute, vel ope viciorum, hostili imperio eximitur. Nondum enim vitus videri potest, quamdiu controversia per ultimam victoriam decisa non est; non autem est decisa si vel ipse populus, vel

eius Rector, spem revertendi retinent: ut si aliena auxilia quaerunt, vel si socii causam populi defendunt, & tandem populum hostili imperio eximunt. Cuius rei plurima exempla refert Grocius *b. §. 9. §. 10. n. 3. §. 13. n. 1. & cap. 16. §. 4.*

Idque obtinet et si civitas diruta, & ci-
ves ejecti, aut venditi fuerint (quicquid diffinit Grocius *b. §. 9. & l. 2. c. 4. §. 14.*). Bellum enim finitum non est, quamdiu spes est recipiende libertatis, i. e. quamdiu socii causam illius populi defendunt; quod in Sagunto, & Sutris contigit, *Grot. b. §. 9. n. 1. & d. c. 16. §. 4.* Neque allegari potest, corpus perisse; quæ est ratio Grotii *b. §. 9.* novum enim perit quod adhuc defenditur vel quaerendo auxilia, vel per focios.

Quæ hæcenus dicta sunt, obtinent, et si populus nolit redire sub imperium Principis. *Vid. lit. k. & §. 12.*

Aliud dicendum si BELLUM FINITUM EST, i. e. si nec populus, nec Princeps amplius resistunt, nec socii causam populi defendunt: tunc enim imperium interit, & populus alieno imperio subijcitur. Si proinde talis populus, vel Princeps, dissolvere imperium velit, non recipit pristina jura, sed subditi a victore tanquam rebelles, servique contumaces, coerceri possunt: *Vid. Grot. d. §. 14. & c. 22. §. 11. in fin. vel si jugum excutiant, novus fuit populus, novaque civitas.*

Adeo igitur non redintegratur populus, ut si is, qui o im focius fuit, causamque populi contra usurpatorem defendit, postea ex nova causa cum eodem usurpatore bello decertat, ac hunc populum, olim socium, potestati ejus eripit, populus ille non in veterem causam recidat, nec libertatem recuperet, sed novo victori, olim socio, jure belli cedat. *Vid. Grot. infr. §. 12.* Tum quia populus ille unam partem imperii usurpatoris constituit, ejus causam defendit, ejusque iudicium sequi tenetur; adeoque victori omnia in eum tantum quam hostem, licet: Tum quia populus ille non amplius est idem populus, cum quo præsens victor olim societatem contraxit; is enim populus esse desit, adeoque societas sublata est. *Vid. Grot. l. 2. c. 16. §. 16. & §. 17.*

Si victor ipse civitatem bello devictam post aliquod tempus libertati restituit, quaeritur, an ea jure postliminii pristina jura

» jura recipiat? Merito id negamus; nam
 » civitas illa semel sublata, & jus imperii
 » ei ademptum fuit, adeoque species civita-
 » tis interit. Quicquid igitur libertatis ex no-
 » va gratia acquirit, novum jus est. Sed &
 » tota ratio postliminii hic cessat; non enim
 » res recipitur ab hoste, sed hostis ipse juri suo
 » praesentim renunciat. Neque civitas allegat,
 » se recipere jura injuria sibi ablata; sed fa-
 » tetur, ex gratia victoris libertatem sibi dari.

» Recte igitur Grotius ait, Thebanos
 » (quibus ab Alexandro victis, & diruta ci-
 » vitate sub corona venditis, a Cassandro
 » libertas data fuit) non potuisse antiquum
 » debitum a Theffalis petere, quibus Alex-
 » ander debitum remisit; Thebanorum
 » enim civitas, & populus, qui olim fuit,
 » interit, & nova civitas constituta fuit
 » ex gratia victoris.

» Denique gravis quaestio examinanda su-
 » perest: Quid juris sit circa actus victoris medii
 » temporis? An scilicet illi subsistant si populus,
 » vel ejus caput, jure postliminii restitutus
 » recipiat libertatem? Resp. Idem hic obti-
 » net, quod supra de actibus Tyranni dixi-
 » mus: nimirum, omnes actus victoris nul-
 » los, & ex civitatis libertate judicio (quod
 » nunc, ea jure postliminii recepta, valet)
 » injuria peractos videri. Excipe 1. si quis
 » per actum illum locupletior factus est cum
 » jactura concivis: 2. si actus illi sunt pars
 » administrationis: 3. si victor debita ex-
 » git, adeoque jure prae se ea quaerivit. Vid.
 » l. 1. c. 4. §. 15.

» Hinc jam facile decidi possunt quaestio-
 » nes apud Neapolitanos disceptatae, post-
 » quam Ferdinandus a Gallis temporibus
 » Caroli VI. L. ejusdem regnum postliminio re-
 » cepit.

» Ad priorem enim exceptionem pertinent
 » sequentia exempla: I. Palamedes, captus a
 » Gallis Neapoli, carceri inclusus promisit
 » 100, & fidejussorem dedit Archiepisco-
 » pum, qui Palamedem solvendo illa 100.
 » liberavit. Gallis ejectionis fidejussor petiit so-
 » lutum; opposebat Palamedes vim Gallo-
 » rum, & contendebat, principalem promif-
 » sionem nullam esse, adeoque & accessio-
 » riæ. Senatus judicavit, Palamedem te-
 » neri ad restitutionem soluti si fidejussor
 » coactus solvisset, non si sponte. *Matth.
 » de Affili. decif. Neap. 149. num. 3.*
 » Nos utroque casu rem principalem tene-
 » ri putamus, quia due hic sunt negotia:

» alterum, quod inter Gallos, & Palame-
 » dem intercedit, & quod vitio non caret;
 » alterum, quod inter incarcerationem, & fi-
 » dejussorem, & in utilitatem Palamedis ge-
 » stum, eoque validum est, quia pro pecu-
 » nia soluta nactus est libertatem. *Conf.
 » Grot. l. 3. c. 19. §. 4.* Neque obstat, fide-
 » jussoris obligationem non valere, quia prin-
 » cipalis nulla est. Resp. Immo obligatio
 » principalis valet; alibi enim dictum est,
 » vim, & merum non tollere consensum:
 » l. 21. §. 5. ff. quod met. c. adeoque ac-
 » cedere ei fidejussor potest.

» II. Galli civem Neapolitanum carceri
 » tradiderunt, qui ut se liberaret, rem suam
 » vendidit, ac pretium Gallis solvit. Quo-
 » ritur, an fugatis Gallis rem ab emore
 » vindicare poterit? Negatur, quia emor
 » bona fide emit, & pretium in utilitate
 » venditoris verum est; nam liberatus est
 » illa pecunia. Vid. tamen *Hypol. in feng.
 » 306. Et Confil. 12. n. 20.*

» Secunda exceptio exemplis sequentia
 » refert idem *Matth. de Affiliis in decisio-
 » nibus Neapolitanis.*

» I. Rex Ferdinandus omnes actus tem-
 » poribus Gallorum gestos nullos declara-
 » vit. *M. de Affili. dec. 55.* Huic edicto
 » convenienter creditor processum, quem
 » sub usurpatore inchoaverat, novo dato li-
 » bello reintegrat. Reus exigebat expen-
 » sas prioris litis: Consilarii in diversas ivere
 » sententias. *M. de Affili. dec. 70.*

» Verior est sententia eorum, qui nega-
 » bant expensas restituendas esse; non enim
 » temerarie litem priorem suscepit. Jus suum
 » persequi etiam sub Usurpatoris imperio
 » licitum est. Immo Usurpator tenetur jus
 » reddere subditis, idque pars administra-
 » tionis est, fatente eodem Auctore *dec.
 » 77. n. 3.* Quod vero postea lis illa nulla
 » declarata fuerit, id non ex vitio actoris,
 » sed ex lege Principis est, qui postliminio
 » imperium recepit: cum igitur actoris cul-
 » pa non sit, nec ad penam temerarii li-
 » tigii teneri possit.

» II. Judices Galli dederunt dilationem ad
 » probandum: probationes quoque produ-
 » cuntur, rege restituto quaerebatur, an
 » probationes valerent? Ratio dubitandi vi-
 » debatur, quod omnes actus Usurpatoris,
 » adeoque & illa dilatio concessa, nulla de-
 » clarata fuerit, indeque nova dilatio jam
 » peti debuisset. Sed recte decidit *M. de*

» Afflictis dec. 55. probationes valere, non
» ex ea ratione, quam ipse allegat, quia
» valent probationes facta etiam sine dilatione
» data; sed quia actus Usurpatoris valent
» si pars sunt administrationis: hujus autem
» pars est jus reddere, &c.

» III. Dilatio ad probandum data fuit
» auctori; ante decursum termini Galli ad-
» venerunt, & auctor fugam cum Ferdinan-
» do recte legitime arripuit. Redux præclu-
» debatur a iudice inferiori, qui rationem
» hanc offerebat, quod licet status mutatus
» fuerit, tamen semper fuerit ministrata ju-
» stitia, adeoque oportuerit eum dilationem
» impetrare. *M. de Affl. dec. 50. n. 3.*
» At dilatio ei merito in superiori Consilio
» indulta fuit, quia jure postliminii res in
» eum statum, quo antea fuit, reducitur,
» d. l. n. 6.

» I. V. Hinc apparet, etiam confessiones
» coram Usurpatore factas valere. *Ursell. ad*
» *M. de Affl. dec. 77. num. 3. Capyc. dec.*
» *Neap. 179. Et*

» V. Sententias a iudiciis ordinariis latas
» vim juris habere: *Ursell. in addit. ad M. de*
» *Affl. dec. 62. n. 1. etsi dissentiat ipse*
» *M. de Affl. at ex speciali ratione, quia*
» Ferdinandus omnes actus Caroli annulla-
» vit. *Id. dec. 55.*

» Tertia exceptionis exemplum apud eun-
» dem Matthæum de Afflictis occurrit. Ci-
» ves, nimirum, Neapolitani multam regi le-
» gitime debebant pecuniam; adveniente
» Gallo debitores iussu fisci Gallici solvunt
» debita. Postquam Ferdinandus recupera-
» vit regnum, diem dixit debitoribus ut
» sibi denuo eadem debita solverent; sed
» merito liberati sunt illi, qui iussu victoris
» solverunt, quia regis ejectione credita cedunt
» victori jure prædix: *Matth. de Affl. dec.*
» *150. n. 32. Conf. supr. §. 6. Et Diss. promm.*
» *XII. §. 766. nisi debitores in mora fuerint*
» *Ferdinando solvendi, ibid. vel partem sal-*
» *tem victori solverint, etsi quietantia de tota*
» *summa data sit, ibid. n. 34.*

» An debitores, qui victori id, quod vel
» fisco, vel privatis debebant, solvunt, fu-
» gato hoste denuo a creditoribus conveniri
» possint, late disputatur apud *Dec. conf.*
» *25. Pet. de Auth. conf. 64. Bald. conf.*
» *228. B. Parens rem decidit in diff. de post-*
» *lim. Sed. 3. Ad. supr. pag. 211.*

» Si scilicet civitas, vel regnum in hostis
» potestatem venit.

» *Ut qui liberi fuerunt, suam recipiant li-*
» *bertatem*] = Jure postliminii.

» Si forte eos vis sociorum eximat hostili
» imperio] = Eodem scilicet bello. Nam si
» per ultimam victoriam civitas illa capta,
» & bellum finitum fuit, recepta a sociis in
» alio bello non gaudet postliminio. *Vid.*
» *infra §. 12.*

» *At si ipsa multitudo*] = I. e. si civitas esse
» desinit. *Vid. supra l. 2. c. 4. §. 14. l. 2. c.*
» *22. §. 11.*

» Verum puto, non eundem populum cen-
» seri] = Sed novum populum, novaque
» civitatem; que non succedit in jura prio-
» ris civitatis, utpote extinctæ penitus.

» Nec postliminio res restitui ipso gentium ju-
» re] = Eodem modo, uti homo captus, qui
» moritur apud hostes, postliminio restitui
» nequit, l. 180. ff. capt. & postl. §. 5. Inst.
» Quib. mod. patr. Jus enim, quod desuit,
» non potest postliminio redire.

» Partium dissolutione plane interit] = I. e.
» desinit esse populus, specie quippe po-
» puli sublata: adeoque frustra de ejus re-
» stitutione queritur.

» *Eo; quod tota ejus natura in illa perpetua*
» *conjunctioe consistit*] = I. e. in animo illo
» tuendi jura universitatis suo arbitrio. *Vid.*
» *l. 2. c. 9. §. 6.*

» Non ergo Saguntæ civitas] = Que tota de-
» structa civitas esse desierat. Sublata igi-
» tur videbatur communis juris, eoque spe-
» cies populi. Dissentit Gronovius, quem
» vid. b. l. & conf. *Liv. l. 21. c. 14. Et 15. Justin.*
» *l. 5. c. 4. Diod. Sic. l. 17. c. 13. Plut. in*
» *Alex. c. 19. Et 20.*

» Equidem ejus sententia intuitu civitatis Sa-
» guntæ vera est; at rationes ejus non conclu-
» dunt: nam Saguntinorum civitas, utut dira-
» ta, non desinit esse civitas; etsi enim bello
» occupata, & distracta fuerit, non tamen
» species interit, quia ope sociorum Roma-
» norum se defendebat, adeoque bellum fi-
» nitum nondum erat. Sane, Saguntum eo-
» dem bello & civitatem, & libertatem re-
» cepit. *Liv. l. 38. c. 39.*

» Exemplum Thebæ dissimile plane esse.
» Ratim probabimus. Sed & Judei bello victi,
» & ex nova gratia restituti sunt ab ipso vi-
» ctore; adeoque nec hoc exemplum huc
» pertinet: uti nec exempla Capuæ, & Car-
» thaginis.

Neque

» Idem & in populis locum habere arbitror]

Neque Thebe] = Thebani non jure postliminii restituti, sed a victore ex nova gratia pristina libertate donati sunt, adeoque hoc exemplum huc non pertinet. *Vid. sup.*
c. 8. §. 4. n. 2. c. 12. §. 8. n. 4.

Non esse Thebanis postliminio restitutum] Diximus enim, Thebas interisse, adeoque & jura ei inherrentia. *Conf. c. praeced. §. fin.*

Tunc quod novus erat populus] = Ex nova gratia victoris populus factus.

Tunc quod Alexander, &c. hoc jus alienare potuerat, &c. alienaverat] = Jure enim victoris omne jus civitatis Thebarum in victorem transit, qui proinde de suo jure disponere, i. e. debitum remittere potuit. *Vid. sup. §. 1. propos. 7.*

Es quia creditum non in eorum est numero, qua postliminio redeunt] = Immo contrarium demonstravimus in *Dissert. proem.* XII. §. 763. Sane, jus exigendi, quod nobis competit, ex judicio nostrae civitatis injuria ablatum est: adeoque restituti omnia jura recipimus etiam apud pascatos: uti ipse Auctor alibi probavit. *Vid. sup. §. 6. n. 1.*

Quod de civitate diximus] = Dissoluta civitate eundem populum non censi, nec eum postliminio restitui, diximus *num. praeced.*

Matrimonium non censetur postliminio restitui] = Immo dissimilimum est exemplum; nec ullibi in jure Romano traditur, matrimonium postliminio carere. Sane, captus, & reversus per postliminium omnia pristina jura recipit, adeoque nulla ratio dari potest, cur jura matrimonii excipiantur. Sed & eadem ratio hic obtinet, quae in aliis jurbus; nam injuria hostis matrimonium interruptum fuit. *Vid. l. 19. pr. capt. & post.*

Neque obstat l. 14. §. 1. De Captiv. ibi: Non enim uti paterfamilias, ita uxor a marito recuperari potest; sed consensu denum reintegratur matrimonium. *Conf. l. 8. ff. eod. Resp.* Non asseritur, uxorem a marito non recipi postliminio, sed eam non recipi NB. NB. uti paterfamilias recipit filium: pater enim recipit filium etiam incitionem; Maritus autem recipit uxorem non nisi volentem. Dissolvitur igitur matrimonium non ob defectum juris postliminii, sed quia uxor divortium facit. Unde poenas dissidii dat, l. 8. ff. captiv. quod verum non esset si maritus reversus jura pri-

stina, i. e. jura matrimonii non reciperet. Neque porro obstat, quod captivitate matrimonium dirimatur, l. 1. ff. de Divort. l. 36. ff. sol. matr. nec subsistat etsi uxor velit. l. 12. §. 4. captiv. *Resp.* dirimitur matrimonium sub conditione, nisi postliminio redierit; adeoque matrimonium in suspensio est. Si reveritur maritus, nonquam servus fuisse videtur, adeoque reintegratur matrimonium: si non redit, uxor ex momento captivitatis vidua fuisse videtur.

Hunc eventum igitur expectare uxorem tenetur, adeo ut si de vita capti mariti constet, uxor ad secunda convolare vota nequeat; & si de vita dubitetur, elapsa demum quinquennio alii nubere possit; atque hactenus jura nuptiarum retinere dicuntur in l. 6. ff. de divorc. Si his neglectis ad secunda vota properat, poenas dissidii dare tenetur. *Vid. rubr. ab hac alterant.* Certissimo indicio, postliminio reintegrari matrimonium.

Quo dissolubilia erant conjugia] = Nam in eo similitudinem cum civitate dissoluta constituit.

Sed novo consensu reintegrari] = At si uxor non vult consentire, non dirimitur matrimonium ob defectum postliminii, sed ob divortium: quod autem impune non facit. l. 4. ff. capt. & post. *Nov. 22. c. 7.*

A D §. X.

Quale sit jure gentium postliminium in liberis hominibus] = Jus postliminii ab ipsa natura esse, diximus, non ex jure gentium voluntario; quale non datur.

Ceterum, jure civili] = Auctor hic censet differentias inter jus civile, & jus gentium, circa materiam postliminii; nam jus gentium voluntarium, additis exceptionibus, aut conditionibus, jure civili restringi posse, ait. At duo hic notanda sunt: 1. jus gentium non dari, adeoque frustra quaeri, quomodo a jure civili differat. 2. Jus civile in paucissimis jura naturae circa postliminium mutasse. *Vid. sup. §. 1. n. 1. ad rubr. Ut quae Juri gentium. Id ipsum jus]* Scilicet, jus gentium voluntarium.

Quod ea attinet, quae intra civitatem agun-

agnitur] " I. e. quod ad jura civium at-
tinet; non vero quatenus jura illa extra-
neis communia sunt, quia leges civiles
extraneos non obligant.

Adstringi additis exceptionibus] " Ita
enim, ut, jura Romano excipi transfu-
gas, n. h.

Ant conditionibus] " Quo refert, quod
apud Romanos, qui redemptus est ab ho-
ste, redemptori servire teneatur, donec pre-
mium restituerit, n. z.

Et producti ad alia commoda] " Quo
refert, quod omnes res, omniaque jura
capti perinde habeantur, ac si nonquam
captus fuisset: quod ulucapta, vel non
utendo finita, remediis juris concessis re-
cipiat, n. 3. §. c.

*Jure civili Romano, &c. exenti sunt
transfuge]* " Immo id sequitur ex ipsa ra-
tione naturali, & ex natura juris possi-
minii: utpote quod non obtinet nisi ci-
vis noster injuria hostis capiat, non ve-
ro si civis ultro ad hostes profugit. d.
disp. Sed. 3. §. 24. Unde etiam amnestia
pace stipulata ad transfugas non pertinet,
d. disp. Sed. 3. §. 24.

Etiam filii familia] " Scilicet, si trans-
fuge sunt; quia qui ad hostes deficiunt,
amittunt civitatem: l. 5. §. 1. cap. min.
jura igitur, quae ex suo delicto amiserunt,
recipere postliminio non possunt.

*In quos patri videtur salva esse debuisse
potestas illa patria]* " Adeoque etiam ipse filius
postliminio non gaudeat, aequitati tamen
naturali conveniens esse videtur, ut sal-
tem jus patris potestatis jure postliminii
restitatur. Resp. 1. Pater non amisit jus
suum injuria hostis, sed injuria filii, qui
sua voluntate ad hostes transfugit; adeoque
tota ratio postliminii cessat. Jus autem in
filium ideo non recipit, quia hostis
loco habetur, l. 19. §. 4. captiv. adeoque
pater sic eum amisit, uti patria. d. l. §.
7. Utroque autem modo jura patris po-
testatis etiam intuitu patris exstingueban-
tur, §. 3. Inst. Quib. mod. patr. Sed &
transfuga in poenam amittebat civitatem,
d. l. §. 4. adeoque & ex eo capite definit
esse in potestate patris. §. 1. Inst. Quib.
mod. patr. l. 17. ff. pum.

Qua propria erat Quiritium] " §. 2. Inst.
de patr. pot.

Disciplina castrosum antiquior fuit] " Im-
mo Paulus praeterea rationem naturalem
allegat, nimirum, quia pater sic illum a-

gnovit, sicut patria: diximus enim, filium
transfugam hostem esse, eoque mortis
reum. Quantum apud Romanos value-
rit disciplina militaris, patet ex Sallust.
Catil. Flor. l. 1. c. 14. Liv. l. 8. c. 7. Quintil.
d. 3. p. m. 38. Tefm. b.

De Manlio] " Qui filium contra edictum
extra ordinem pugnantem secuti feriri jus-
sit, praeposita salute publica ingenua libe-
rorum charitati. Liv. l. 8. c. 7.

Prelatum ab eo jus majestatis] " Uti &
econtrario liberi patriam parentibus prae-
ferre debent: hinc alibi dictum est, libe-
ros reverentiam debere parentibus, exco-
ptis causis impetii, l. 2. c. 26. §. 3. n. 2.

*Deinde Romanis constitutum est, ut qui
redemptus est ab hostibus, redemptori serviat]*
" Auctor putat, hac lege aliquid detrahi jus-
si gentium; juriq; postliminii, quia re-
demtus non plene liber sit, sed servire
cogitur: quod verum non est. Nam ita
redemptus plenissime liber est, & omnia
pristina jura recipit, quia ex judicio no-
strae civitatis injuria captus asservitur, at-
que hinc servus non est, l. 2. §. 1. c. post-
lim. At quia libertatem meo pretio con-
secutus est, ideo restituere mihi pretium
etiam naturali jure tenetur, l. 6. c. post-
& quoad exsolvatur, in causam pignoris
constituti merito serviles operas praestat.
L. 2. C. Eod. Conf. §. seq.

Favore libertatis introductum apparet]
" Immo id ex ipso jure naturae sequitur.
Nam meo pretio libertatem, i. e. jus in-
res, & operas suas, recuperavit. Hactenus
ergo plus suo habet, & locupletior
factus est ex re mea, indeque mihi id
refarcire tenetur; & si alio modo non po-
test, praestando operas liberare se tenetur,
quia alia tunc satisfaciendi ratio non est.
*Et illa ipsa servitus, &c. multis modis
mitigatur]* " Dixi, plane non esse servum,
etiam operas serviles praestet.

Finitur operis quinquennii] " Ab initio tri-
ennium statutum fuisse, ait Harmenopu-
lus l. 1. tit. ult. §. 33. Justinianus quin-
quennium definivit. L. f. C. Capt. & post-
lim. Apud Hebraeos praerum ex Iseuximium.
Exod. 21. 2. Deut. 15. 12.

*Morte quoque redempti jura repentina po-
tencia exstinguitur]* " Eum enim, dum mo-
ritur, quasi jure pignoris sublato, nactum
postliminium, & sine obligatione debiti
obisse, ait Ulpianus in l. 15. ff. Capt.
& post- adeo ut filius ab eo relictus suus

patris

„ patri defuncto exstat, d. l. 15. Unde nec
 „ mulieris redemptæ, & enixæ liberi sunt
 „ pignoris loco, l. 8. C. Eod.

Contraſto, &c. *matrimonio remiſſum
 cenſetur*] „ Quia uxor omnium iurium ma-
 „ riti particeps eſt.

Redemptæ mulieris proſtitutione amiſſitur]
 „ Hoc meri iuris civilis eſt.

Multaque aia] „ Vid. lib. 20. ff. Sol.
 „ matr. l. 21. C. de SS. Eccl. Nov. 7. c. 8.
 „ N. 115. c. 1. §. 13.

3 *Rurſum antequam eſt poſtliminii ius lego
 civit*] „ Immo ipſo jure naturæ captus,
 „ & reſerſus, omnes res, omniaque jura
 „ recipit, quia iudicio civitatſ nſtræ in-
 „ jura captus cenſetur.

*Quod non ea tantum, qua in poſtliminio
 ſunt jure gentium*] „ Diximus, jura gentium
 „ non exiſtere, ſed juſ poſtliminii eſſe ab
 „ ipſa natura: jure naturæ autem æque, ac
 „ jure civili omnes res, omniaque jura no-
 „ bis ab hoſte erepta, poſtliminio gaudere,
 „ demonſtrabimus infra §. 13. ſeq. & præca-
 „ ſaltem jure Romano excipit.

Sed res omnes, jura omnia] „ Id non
 „ demum jure civili ſtatutum eſt, ſed ipſa
 „ ratione naturali captus, & reſerſus, om-
 „ nes res, omniaque jura recipit. Vid. ſupr.
 „ ad §. 1. n. 1. rubr. *Ut qua jura gentium*
 „ &c. Conf. l. 1. §. 1. l. 22. §. 1. ff. Captiv.
 „ §. 5. Q. M. p. p. 5.

Nec aliud quaſitum eſt in iudicio] „ I. e.
 „ Non quaerebatur, an reſerſus jura recipere-
 „ ret: nam id extra omne dubium erat.

*Meſſenius, cum longo tempore ſerviſſent,
 tandem & libertatem, & regionem recepiſſe*]
 „ Gronovius miratur, cur Auſtor hiſ popu-
 „ lis concedat poſtliminium, cum Sagun-
 „ tis, & Thebanis id negaverit §. præcedenti.
 „ Verba ejus vid. b. l.

„ Si dicendum quod res eſt, fruſtra hic
 „ de jure poſtliminii quaeritur. Civitas hæc
 „ non bello recepta, ſed ex meta gratia a
 „ populo victore priſtinæ libertati poſt 70.
 „ annorum ſervitutem reſtituta eſt: adeo-
 „ que eadem hic ratio, quæ in Thebanis
 „ obtinet. Hæc igitur civitas ſemel extincta
 „ non priſtina jura recipit, ſed novam con-
 „ ſtituit civitatem, novamque exiſtit popu-
 „ lus. Conf. ſupr. l. 2. c. 9. §. 7.

Per uſucapionem] „ Si quis rem capti
 „ bona fide, & juſto titulo a non domino
 „ acquiſivit, & longo tempore poſſedit.

Aut liberationem] „ Si v. g. debitor per
 „ acceptilationem vel a filio capti, vel a

„ cognatis (quibus bona interim conceſſa
 „ ſunt. Vid. l. 3. C. poſt. l. 15. ff. Ex quib.
 „ cauſ. maj.) factam liberatus eſt.

Adiuncte reſciſoria reſtituuntur] „ Re-
 „ verſus rem reſciſſa uſucapione petere po-
 „ teſt, i. e. ita petere, ut dicat, poſſeſſorem
 „ uſu non cepiſſe, & ob id ſuam rem eſſe,
 „ §. 6. Inſt. de ad. Conf. l. 18. C. poſt. §.
 „ d. l. 15. Eſti igitur lege civili juſ capti
 „ propter uſucapionem extinctum ſit, ta-
 „ men eadem lex ſuccurrit capto, eum re-
 „ ſtituendo in integrum: ex æquitate iſta
 „ naturali, quod injuria captus ſit, & hæc
 „ injuria ei obſeſle non debeat.

*Ita comprehenditur, qui in hoſtium eſt
 poteſtate*] „ Adeoque hæc abſentia eſt juſta
 „ reſtitutionis cauſa: L. 1. §. 1. ex quib.
 „ cauſ. maj. l. 11. l. 12. l. 14. l. 15. ff. Eod.
 „ & per id tempus, quo captus eſt, juſ lic-
 „ ſum corrigitur, ne obſit, vel proſit quod
 „ evenerit, l. 1. pr. eod.

Venit ex jure Romano antiquo] „ Quo
 „ auctum eſſe juſ Gentium, Auſtor putat.
 „ At demonſtravimus, id ex æquitate na-
 „ turali fluere.

Lex Cornelia etiam hæreditas conſuluit]
 „ Adeoque hæcenus quoque juſ gentium
 „ auctum eſſe per juſ civile, putat. Sed
 „ potius dicendum, legem Corneliam reſti-
 „ tuiffe juſ naturæ, uti ſupra ad §. 1. n. 1.
 „ demonſtravimus. Nam ante legem Cor-
 „ neliam bona captorum, contra rationem
 „ naturæ, & odio captivorum, ſiſco cede-
 „ debant. Vid. rubr. ab hac tertiam. Lex
 „ Cornelia demum & hæreditatem, & hæ-
 „ redes fecit. L. 18. pr. ff. ad L. Falc.

*Bona eorum conſervans, perinde quaſi
 &c. eo tempore, quo captus eſt, deſceſſiſſet*]
 „ Prætor enim legem Romanam (qua civis
 „ noſtri ab hoſte capti etiam in noſtra ci-
 „ vitate pro ſervis habebantur) mutare non
 „ potuit, adeoque per fictionem ſupponit,
 „ eos nunquam ſervos fuiſſe. Vid. ſupr. ad
 „ §. 1. n. 1.

Qua jura civilia ſi tollit] „ Rectus, juſ
 „ Prætorium ſi tollas. Nam ſi lex Cornelia
 „ non conſervaret bona capti, eorumque
 „ hæreditas, vigore juſ civilis veteris ho-
 „ na ceſſura fuiſſent ſiſco.

Bona ejus ſutura fuiſſent occupantium] „ Cum enim captus ex hypotheſi vereris
 „ juſ Romani ſervus factus fuerit, adeo-
 „ que nec parentes, nec liberos, nec agna-
 „ tos habere crederetur, bona ejus tan-
 „ quam res nullius cedere debebant occu-
 „ panti.

„panti, vel ex more Romano jure bono-
rum vacantium fisco. *L. 31. ff. jur. fisco.*
„*Quia qui apud hostes est, pro nullo*
„*habetur*] ” *Vid. l. 32. R. J. l. 7. pr. ff.*
„*Falsi l. e. pro non existente, & pro civi-*
„*liter mortuo: l. 209. R. J. l. 59. pr. Const.*
„*den.* adeoque bona ejus pro vacantibus
„habentur, atque ideo fisco cedunt, *l. 31.*
„*J. fisci.* Hoc jus Civile apud veteres Ro-
„manos receptum mutavit Prætor Corne-
„lius Sylla.

„Nihil recipere prater ea, quæ jure gen-
„tium postliminium habent] ” Sæpius diximus,
„jus gentium non dari, adeoque frustra
„queri, quid jure gentium postliminio re-
„deat.

„Ex præcedentibus repetendum est, le-
„gem Corneliam per modum fictionis sup-
„posuisse, civis nostros ab hoste captos
„nunquam servos fuisse, atque Prætorum
„ex hoc capite, sive moriantur, sive re-
„vertantur, ipsos, eorumque hæredibus om-
„nia jura suæ civitatis conservare. *Vid. §.*
„*1. n. 1.*

„At diximus simul ibidem, Prætorum
„circa actus intermedios servi nihil mutasse,
„adeoque hos actus, etiam post legem Cor-
„neliam, nullos mansisse: & Imperatorem
„Leonem deamā constituisse, ut disposi-
„tiones a capto factæ in sua civitate effe-
„ctum juris habeant. *Nov. Leon. 140.* Quo
„ipso jus nature circa postliminium plenif-
„sime reductum est.

„Quod vero captivorum bona, *Est. fisco ce-*
„„dunt] ” Non vero occupantibus.

„De his, qui redeunt] ” *I. e. de perso-*
„„nis, quas revertit, Auctor ait. *Vid. §. 3.*
„*Videamus de his, qui recipiuntur*] ” *I. e.*
„de rebus: hæc enim recipi, dixit *d. §. 3.*

A D §. XI.

„SERVI, *Est ancilla*] ” Cum enim ipsa
„1 persona servorum, omniaque eorum jura,
„res, ipsæque actiones, in nostra sint po-
„testate, *SERVUM* nomine veniunt.

„Etiam sæpe alienati] ” *I. e. etiam si non*
„amplius sint in hostili potestate, sed al-
„terius, qui ab hoste emit; nam emit ca-
„ptum cum sua qualitate, *i. e. salvo jure*
„postliminii.

„Etiam ab hoste manumissi] ” Adeo ut
„receptus non habeatur pro libertino, sed

„pro servo, quia ex judio nostræ civita-
„tis injuria domino creptus est, adeoque
„ab hoste manumitti non potuit.

„Quia hostium jure manumissi] ” Sensus
„est, quod hostis nostræ civitati, ejusque
„juri præjudicium facere nequeat.

„Ut aut reuera habeatur a veteri domino]
„Civis igitur captus statim postliminio re-
„dit, ubi ad præsidia nostra revertitur, *l.*
„*19. pr. Est §. 3. de Capt. Est postl.*

„At servi nostri ab hoste capti nondum
„postliminio recepti videntur si intra fines
„nostros redeant, sed tunc demum si in
„potestatem domini recipiuntur: *l. f. ff.*
„*capt. Est postl.* Quamdiu enim servus ille
„animum non habet redeundi in potesta-
„tem domini, non potest dici in domini
„custodiam rediisse. *D. d. l. f. Conf. l. 26.*
„*ff. Eod.*

„Aut haberi facile possit] ” Immo etsi ha-
„beri facile possit, nondum tamen est in
„prioris domini potestate, *l. fin. ff. captiv.*
„*Est postl.*

„Sufficiat eas intra fines esse perducas]
„Quia tunc sunt in custodia publica,
„*l. 19. §. 3. ff. postl.*

„Ad postliminii jus in servo id non est
„satis] ” Servus enim, qui non habet ani-
„mum revertendi, sed latet, nondum est
„in potestate domini prioris; adeoque re-
„ceptus dici nequit.

„Nisi *Est cognoscatur*] ” Rectius, nisi in
„potestate domini prioris constituitur.
„Nondum receptus Paulo videtur] ” Quia
„nondum habetur a vero domino.

„Hac in parte a rebus inanimis distat, *Est.*
„Res enim receptæ videntur statim, ac
„intra præsidia nostra revertantur: servi au-
„tem non nisi animum habebant revertendi
„in potestatem domini, etsi in pristina de-
„gant civitate.

„Ita vicissim ab homine libero in eo distat]
„Liber homo non nisi volens utitur post-
„liminio: *vid. supra §. 5.* ac servus etiam
„invitus recipitur. Nam ille habet liberam
„facultatem de jure suo domicilii disponen-
„di; hic vero jus domicilio questum au-
„ferre sua voluntate nequit.

„In eo requiritur, qui se recepturus est]
„Rectius ita: requiritur id in eo, in cu-
„jus libertate est, reverti vellet, an non;
„non vero in eo, cujus voluntas ab alio
„dependet, & qui in aliena potestate est,
„in quam reverti etiam jovitus tenetur.
„Atque hoc est, quod Sabinus in *l. 12.*

in § 9. cap. & post. ait, de suo jure civi-
tatis cuique statuendi liberum esse, non
vero de jure domini, utpote quod alte-
rius est.

2 Ab hoc gantium jure] "Tale non dant,
sepius diximus.

Servos transfugas] "Liber homo trans-
fuga non recipit postliminio pristina jura,
quia non injuria hostis captus est, sed
sua voluntate domicilium mutavit, & ho-
stis factus est, in quem. si recipitur;
omnia, quæ in hostem, licent.

"Secus in servo transfuga: hic enim fu-
ga sua jus domino quæcumque auferit, ad-
eque receptus ei restitui jure postlimi-
nii debet; l. 19. §. 5. ff. cap. & post.

Domini postliminio jus recipit] "Quia
hoc ei fuga servi auferri nequit.

Ne contrarium jus non tam ipsi injurio-
sum sit. &c.] "Rationis a Paulo allegatæ
sensus hic est, quod injuria non fiat ser-
vo, qui ex judicio nostræ civitatis sem-
per servus permanet: cum e contrario, si
ex judicio civitatis nostræ dominus jus
suum non reciperet, jus domino damno-
sum statueretur.

De servis, qui virtute militum recu-
pantur] "Servi igitur nostri ab hoste ca-
pti, & postea militum nostrorum virtute
recepti, non prædæ loco militibus co-
dunt; quia milites ea, quæ injuria no-
bis ablata sunt, recuperare, & jura no-
stra tueri tenentur; l. 12. C. de postlim.

Quod ad res omnes male a quibundam
trahitur] "Immo eadem est utrobique
ratio: nam milites rerum nostrarum do-
minium defendere, non vero sibi qua-
rere debent, nisi lege aliud statutum sit.

3 Qui ab hostibus redempti sunt servi, pro-
stinam &c. fuerit redempti] "Non jure ser-
vitus, sed pignoris, l. 2. §. 1. C. post.

Oblato denum pretio postliminio recipi
intelliguntur] "Adeoque ingenuitati non re-
stituuntur redempti, nisi pignoris vinculo
sublato. l. 2. l. 6. l. 17. C. Jur. post. five
per donationem, d. l. 2 five per remissio-
nem, l. 11. cod. five nuptias cum redem-
to contrahendo. l. 13. cod. Non tamen
manent servi, d. l. 2. Hinc nuptie cum
redempta contrahuntur, d. l. 13. hæredita-
tes interim delatas sibi acquirit, l. 14.
C. cod. R. si redimens vel nolit accipere
pretium, vel accepto pretio nolit redem-
tum ingenuitati restituere, actio contra
eum datur, l. 6. C. cod. Denique si

lytron redempto remittitur, non sit liber-
tus, sed est ingenuus, d. l. 11.

"Si redemptus non habeat unde pretium
redemptionis solvat, triennis, vel quinquen-
nii operis eum liberari, diximus supra
§. 10.

Verum, hæc subtilis explicare juris civilis
interpretum est] "Jus naturæ cum jure ci-
vili in genere convenit; nam utroque
jure redemptus statim liber sit: ac quia
æquitati naturalis convenit ut redimens
pretium recipiat, & ut redemptus, qui
pretio alieno libertatem recuperavit, de-
bito hoc se liberet, merito redempto o-
peris redempti, si aliud nihil in bonis ha-
beat, uti, ac ex his satisfactionem sibi
querere potest; id enim tantundem est.
Adeoque redemptus non est in servitute,
sed pignoris vinculo tenetur; indeque
cum effectu postliminium non obtinet nisi
vinculo illo soluto; unde ex communia
utilitatis ratione id deducit Imperator in
l. 6. C. post.

Posterioribus legibus mutata sunt nomina-
la] "Quo pertinet, ut si pignus solvere
non possit, præstis per triennium operis
libertati pristina restituitur.

Ad reditum invitarentur] "Eodem mo-
do, uti hodie deferentibus militiam re-
missio pœnæ promitti solet.

AD §. XII

ILLA questio magis ad nos pertinet]
Nimirum, questio de servitute publicæ
populorum. In præcedenti enim §. egit
de servis privatis, eamque materiam ma-
gis ad subtilitates juris civilis pertinere,
dixit n. fin.

An & populi, qui alieno imperio subditi
fuerunt, in veterem casum revertantur] "At-
tum hæc questionem præponit Grotius in
hoc opere. PRIMO enim in l. 2. c. 4.
§. 14. quaerit, an liber populus bello vi-
cto recipiat libertatem pristinam, si sua
virtute se liberat? eamque questionem
affirmative decidit, quia quæ vi patitur
est imperium, vi dissolvi posse, potest,
nisi capiens ex voluntate populi situm
tacta jure acquirat, ibid. n. 1. Sed &
sine vi populum pristinum libertatem ali-
quando recipere, ait, per victricem victoris
derelictionem; nam longæ regis patientiam
sufficere posse ad parieram libertatem,
ibid. n. 2.

X 2

S 2

„SECUNDO supra §. 9. quæsit, an
„liber populus vicium pristinam recipiat liber-
„tatem, si vis sociorum eum eximit hostili
„imperio? Ubi distinguit Auctor, an po-
„pulus dissolutus sit, an non. Priori casu
„verius putat; non eundem populum cen-
„seri, nec ei postliminium esse, quia cor-
„pus plane interit; indeque nec Sagunti
„civitatem octo post excidium annis, nec
„Thebas XX. ab excidio annis restitutas,
„pristina jura recepisse.

„TERTIO quærit hoc §. an populi,
„qui subiecti alieno imperio fuerunt, in ve-
„terem causam recidunt, si vel ab eo, cu-
„jus imperium fuerat, vel a sociis, hosti
„eripiuntur? Auctor distinguit duos hos
„casus, & priori casu populum redire sub
„prioris principis imperium, docet; poste-
„riori autem casu idem obtinere, ait, quod
„in servis, qui pristino domino restituun-
„tur etiam inviti, b. c. 9. §. 11. n. 1. nisi
„sociali fœdere aliud dictum sit, ut scil.
„populus ille cedat socio, d. §. 12.

„Nostram sententiam exposuimus supra
„§. 9.

„Quod tractari potest si non is, cuius im-
„perium fuerat, eos hosti eripuisse? Scil.
„durante eadem belli causa: nam si is,
„qui imperium ante habuit, eundem po-
„pulum in alio bello hosti eripit, nega-
„mus, populum in veterem causam reci-
„dere.

„Sed sociorum aliquis? Sic Ariarates Cap-
„padoe rex consilio Demetrii regis Sy-
„riæ, ejusque viribus, regno pulsus, a Se-
„nato Romano restitutus est. Liv. epit. lib.
„47. Anobarzanes a L. Cornelio Sylla in
„regnum Cappadochie reductus est. Liv.
„epit. l. 70. Ita Sagunti a Romanis libe-
„rati, & restituti sunt. Vid. supr. §. 9.

„Puto hic idem dicendum, quod in servis
„Qui pristino domino restitui debent, et-
„iam inviti. Pari ratione populus a sociis
„receptus in pristinam causam recidit,
„etiam invitus: & hætenus argumentum
„a servo recepto ad populum receptum
„valet.

„Bene autem notandum est, hæc vera
„esse si populus ille eodem bello, & ex
„eadem causa a sociis liberatur: si enim
„bello finito ex alia causa populus ille ab
„his, qui olim socii fuerat, capitur, popu-
„lus ille non in pristinam recidit causam,
„sed capientis jure victoriæ acquiritur.

„Nisi sociali fœdere aliter convenerit? Scil.
„inter socios pactum intercessit, ne popu-
„lus, qui alieno imperio subiectus est, si
„ope sociorum liberatur, recidat in pristi-
„nam causam, cessat postliminium.

A D §. XIII.

„QUAERIT Auctor, quænam res postli-
„minio recipiantur? & distinguit inter res
„mobiles, ac immobiles, & hæc solas post-
„liminio recipi, ait. At demonstravimus,
„jure naturæ, & Romano, etiam res mo-
„biles pristino domino restitui debere.

„Vid. §. 14. seq.

„Agri? Quo pertinent urbes, provincie, &
„vi hostili creptæ, &c.

„Ex quo aperte eo accedere amplius non
„possumus? Rectius, ex quo ager in no-
„stra est potestate, adeo ut licet hostis ar-
„matus ingredi possit, id ei non impune
„liceat.

„Alibi? Vid. c. 6. §. 4. & supra §. 2.

„Non admittit adversus dominos præscri-
„ptionibus illis? Auctor non inspicit No-
„vellam XXXVI, quam tamen in margine
„allegat: ibi enim erepta a Vandalis ve-
„terum possessorum hæredes usque ad ter-
„tium gradum vindicare quidem possunt
„intra quinquennium ab illa constitutione:
„at speciatim excipitur legitima præscriptio.
„Præsens igitur possessor tueri se potest
„præscriptione 30. annorum. Goth. ad d.
„Nov. lit. k.

„De omni jure, quod solo adhaeret? De 2
„usufructu nimirum, servitute, hypothe-
„ca, &c.

„Pristino statui restitui, scripsit Pomponius?
„Ratio hæc est, quod res sacræ ex judicio
„nostræ civitatis injuria ablatae sunt; adeoque
„receptæ restituantur omni sua qualitate.

„Religionem simul cum loco? Captus enim
„locus deliquerat esse religiosus, l. 36. ff. Rel.
„Causparas jure illud? Vid. l. 6. pr. ff.
„Rev. Dio. Jus illud, quo solum a-
„dificio occupatum eo collapsio littori postli-
„minio redidit, non comparat cum postli-
„minio jure, de quo hic agitur; nam hoc
„toto cælo a priori differt. Posterius sup-
„ponit, rem injuria nobis ereptam esse:
„primum supponit ædificium jure in littore
„positum, & postea collapsum. Adeoque
„in eo solo conveniunt, quod utroque ca-
„su jus aliquod antiquum restituitur: ita
„ut

ut posteriori casu dominus recuperet rem
injuriam ereptam, priori casu licet iterum
fiat nullius, quasi postliminio. Sensu igitur
maxime improprio hoc casu postliminium
accipitur, uti sepius in iure nostro accipi
solet. *Add. not. ab hac tertiam.*

Librori redditur] " I. e. si nullus: uti
fuit ante occupationem.

*Quare & usufructum agri recepti restitui,
dicendum est*] " Nam omnia iura hostis,
quippe injuria ablata, domino restituantur.

Ad exemplum ejus, quod de agro inno-
dato Pomponius respondit] " Si enim ager

inundatus postea uno impetu deferitur,
non tantum jus pristini domini, sed &

fructuarii redintegratur. *L. 23. l. 24. ff.*
Quib. mod. us. am. At exemplum hoc

huc non quodam, quia plane diversa ra-
tio est. Jure enim postliminii usufructus

ideo restituitur fructuario, quia hunc quo-
que injuria ei ab hoste ablatum, asseri-

mus; *l. 19. pr. capto.* usufructus autem
agri inundati pristino possessori restituitur,

quia jus prioris possessoris per inundatio-
nem non perit: adeoque fructuarius u-

sumfructum recipit, non quia injuria ab-
latus fuit, sed quia usufructus nunquam

ejus fuisse desit. Rationem juris natura-
lis exposuimus in *Dissert. proam. XII.*

§. 275. n. 11.
Postliminio redeant] " I. e. pristinis do-
minis restituantur.

Omnino] " I. e. semper.

Si intra quadriennium a receptione vin-
dicentur] Tempus certum ideo præscri-

ptum est; ne dominia perpetuo maneat
in incerto.

Et quomodoque recuperatam] " Sive
vi, sive fraude, sive alio modo.

Retineret jus rex habet] " Forte in pœ-
nam possessoris, quod non melius eam

defenderit.

A D. §. X I V.

* De mobilibus generalis in contrarium re-
gula est] " In immobilibus igitur Grotius
obtinere, sit, postliminium, non in mo-
bilibus. Nos in utrisque postliminium ob-
tinere, statulmos.

Jure natura dubium id non est, quia
eadem in mobilibus militat ratio, quæ in

immobilibus. Ideo enim res immobiles si
ab hoste capte, & a nostris receptæ sunt,

postliminio gaudent, quia ex judicio no-
stræ civitatis injuria nobis ereptæ sunt.

At res mobiles eadem injuria nobis eri-
piuntur. Idque etiam de rebus pacatorum

captis, & a nobis receptis, verum esse,
ex historia Abrahami apparet, qui res

Sodomorum ex hoste receptas dominis
restituit. *Vid. Grot. l. 3. c. 16. §. 3. n. 2.*

Sane, *Jure Romano* hæc ratio allegatur
in casu, ubi civis nostræ civitatis captus,

postea revertitur: de hoc enim casu Pau-
lus ait, naturali æquitate introductum esse,

ut qui per injuriam ab extraneis desine-
batur, is ubi in suos rediisset, pri-

stinum jus suum reciperet, *l. 19. pr. ff.*
capto. At diximus, eandem rationem ob-

tinere in rebus mobilibus.

Hinc idem Paulus definit postliminium,
quod sit jus Rati anissa recipienda ab

extraneo, & in statum pristinum resti-
tuenda, &c. constitutum. Quæ definitio

generalis est, & ad omnes Res a pertinet.

Sane, res, quæ apud hostes sunt, le-
gari posse, ait Jctus in *l. 9. Legat. 1;*

additque rationem, quia spe postliminii
sustinentur. Sed & legibus Romanis cau-

tum est, ut res ab hoste capte in divi-
sionem hereditaria venire possint, cum

cautione, si postliminio redierint. *L. 22.*
§. 5. l. 23. ff. Fum. ercisc. Quæ leges ab-

surdæ forent si res mobiles postliminio non
reciperentur.

De servis (qui rerum nomine veniunt)
constat, quod si ab hoste capti a nostris

virtute militum recipiuntur, pristino do-
mino restitui debeant, *L. 4. l. 19. §. fin.*

l. 30. ff. capto. *l. 10. l. 12. C. poss. Ra-*
tio, quæ allegatur, generalis est, & re-

que ad alias res mobiles pertinet. Re-
ceptor enim, ajunt Imperatores, non captos

judicare debemus, sed militem defensorum
eorum esse decet, non dominum, *d. l. 12.*

Confirmantur prædicta exemplo Romanæ
gentis, quæ prædam publico dicto, ci-

tatis dominis, per aliquot dies exponere
solebat, ut domini res suas nosse, & re-

cipere possint, apud Grot. *l. 3. c. 16. §.*
3. ibique not. Idque moribus quoque fieri

solere, docet B. Par. in *Disp. de poss.*
& Danzus in *Apor. pol. p. m. 294.* ubi

addit, alias nos prædones nostrorum subdi-
torum, & sociorum saturos.

Equidem jus Romanum quædam res
ab hoc postliminii jure excipit, nimirum,

naves, quæ in bello usum non habent,
item arma, vestes, &c. At hæc exceptio-

nes firmant regulam in casibus non ex-
ceptis

„ceptis, earumque rationem specialem statim explicabimus.

„Neque obitas l. 28. ff. *capt. & postlim.* ubi res, quæ prædæ cedunt, non habent postliminiam: capta autem ab hoste cedunt prædæ, l. 5. §. f. A. R. D. Resp. capta ab hoste, adeoque res hostiles, prædæ omnino cedunt, res autem nostræ, ex hoste receptæ, non videntur capræ, l. 12. C. *postlim.* sed pro non capitis censentur; Gros. l. 3. c. 16. §. 1. adeoque nec pro prædâ haberi possunt.

„Ut postliminio non redeant] Adeoque pristinis dominis non restituantur.

„Sed in prædâ sunt] I. e. cedant captienti.

„Ut hæc opponit Labo] In l. 28. ff. *captio.* Equidem verum est, aliud esse postliminio redire, aliud in prædâ esse; contradictionem enim inferret, rem pristino domino restitui debere, & eam cedere debere occupanti. At negamus, res nostras mobiles ab hoste captas, & a nostris receptas, jure Rom. in prædâ esse, nisi in casibus exceptis: nimirum, in navibus lusoriis, in armis, & vestibus militum, in bonis transfugarum, &c.

„Ubiunque reperiantur, manent ejus, qui amis] Cum satis probatum sit, & jure naturæ, & jure Romano res mobiles postliminio recipi, sponte sequitur, tutas non esse si quæ commercio præstare ad alios perveniunt, quia emtor rem emit cum sua qualitate, adeoque cum postliminii onere.

„Nec apud pacatos reperta] Quia nondum postliminio recepta est, quæ apud pacatos, seu medios reperitur.

„Aut intra fines perducta] Si res nostra ad fines nostros perducitur, veteri domino omnino rem vindicandi jus est.

„Excepta, quæ in bello usum habent] Nullibi hoc in jure Romano traditur. Diximus enim, eo jure omnes res mobiles, & immobiles postliminio gaudere, l. 6. pristinis dominis restitui debere, siue usum in bello habeant, siue non habeant. Sane, ancillas postliminio recipi a pristino domino, notorii juris est; l. 12. C. *postlim.* illæ autem usum in bello non habent: e contrario arma, & vestes usum in bello habent, nec tamen postliminio recipiuntur, l. 2. §. 2. l. 3. ff. *captio.*

„Error Auctoris inde oriri videtur, quia Marcellus *navibus longis, atque onerariis.*

„NB. PROPTER BELLI usum postliminiam tribuit, non vero piscatoriis, & lusoriis: unde Auctor in genere concludit, in omnibus rebus, quæ usum in bello non habent, postliminium non esse. At falsa est consequentia. Nam de *sulis navibus* quaeritur, an illæ postliminio habeant; & in his *navibus* distinguitur, an usum in bello habeant, an non: & leges Romanæ nolverunt postliminii jura tribuere posterioribus, quia naves lusoriæ impedimento magis sunt. Hoc igitur jus speciale, & civile est, nec ultra naves extendi debet.

„Quod ideo placuisse gentibus videtur] Immo id tantum placuit Romanis in navibus piscatoriis, & lusoriis, quæ usum in bello non habent.

„Ut recuperandi spes ad ea comparanda a lacrioribus homines redderet] De navibus, ideo id placuisse videmus, ne classes numero navium lusoriarum augeantur, & in præliis navalibus impedimento sint.

„Ad rem bellicam referebantur] At aliam rationem disciplinæ militaris fuisse, diximus. Quare facile in hoc consensum est] Fabulam de communi consensu gentium, indeque frequenti jure, passim refutavimus.

„Usum autem in bello hæc habere censetur] Non investigandum est in res, quæ usum in bello habere possunt; nam regulariter omnes res ibi usum habent. Sane, ad id, ut res postliminio redeant, præcise opus non est ut ad pognandum pertineant; sed sufficit si consilio, vel alio modo usui esse possunt. Vid. l. 19. §. f. *captio.* Videndum ergo saltem est, quænam speciatim a Romanis exceptæ sunt. „Ciceronem in *Topicis*] Operum tom. 1. pag. m. 398. A. Exemplum hic silem, affert rerum, quæ postliminio recipiuntur; at alias res non excludit. Vid. rubr. fin. b. §.

„Modestinum] Nihil apud Modestinum in allegata l. 4. ff. *captio.* traditur de rebus, quæ usum in bello non habent; sed Marcellus in l. 2. *Eod.* earum mentionem facit.

„Naves scil. longæ, atque onerariæ] Vid. Gros. b. & *Mrybom. de fabrica Trivrem.* apud Græc. Tom. 4. pag. 571. lit. B. „Multi] in legibus Romanis nihil de multis dicitur; sed Festus, & Cicero eorum meminere.

Seil

Sed clitelarii] " Vid. Grou. b. Sed de hac quoque distinctione legibus Romanis altum est silentium: immo nec Aelius Gallus, nec Festus de clitelis aliquid addunt; sed Cicero earum mentionem facit.

Et equa, sed freni patientes] " L. 2. ff. captio. Cicero quoque idem tradit; at Festus, & Aelius Gallus, quod de freno additor, omittunt.

Et ha res sunt, quas & legari velle voluerunt Romani] " Leges Romanae in genere statunt de rebus, quae apud hostes sunt, legatum valere, L. 9. ff. leg. 1. propter spem postliminii; adeoque frustra Auctor id restringit ad eas solum res, quae usum in bello habent.

Et in praestationes familia erciscunde] " Dividi, nimirum, inter heredes possunt res, quae apud hostes sunt, l. 2. §. 5. l. 1. §. ff. Fam. Erc. cum cautione si postliminio redierint: haec igitur dispositio item generalis est, nec restringi salva ratione ad res, quae in bello usum habent, potest.

Arma, sed vestis usum quidem in bello habent, sed postliminio non redibant] " Certissimo indicio, non in genere verum esse, omnia ea redire postliminio, quae in bello usum habent, sed id speciatim, saltem in navibus statutum esse.

Quia minime favorabiles erant] " Apud Romanos milites ex propriis arma, & vestes procurabant, adeoque in poenam amissionis armorum postliminium negabatur. L. 2. §. 2. l. 3. ff. & capt. Sed id intelligendum, puto, de his qui profugii arma abiecerunt. (vid. rubr. ab b. altera) adeoque qui ex fuga recepti postliminio arma vindicant.

Immo id flagitii loco habebatur] " Vid. l. 3. §. 13. ff. Re milit. Franc. Patric. de re militari part. XI. Sect. 4. & §. Justus. l. 6. c. 8. Arian. 10. var. 13.

Arma ab equo distare, quod equum sine culpa equitis proripere se potuit] " Ratio haec additur in L. 2. §. 1. capt. & postlim. adeoque equi semper postliminio recipiuntur. Sed eadem ratio etiam in vestibus, & armis obtinet, quibus miles etiam sine culpa privati potuit. Quid si enim faucibus post praedium exutur armis? Crederem igitur, hoc saltem intelligendum esse de illis, qui profugii arma, vel

vellem abiecerunt. Vid. ad rubr. ab hac retro alterum.

Hoc &c. verum discrimen videtur usum habuisse in occidentem] " Ut scilicet ea saltem postliminio gaudeant, quae usum in bello habent, non alia. Sed ex allegato Boetio id non probatur; immo contrarium apparet ex his, quae dicta sunt supra ad n. 1. rubr. ad hanc.

Is enim Cicero in Topica respiciens ita videtur de hoc iure loqui] " Cicero non omnia, quae postliminio recipiuntur, recenset, sed exempla saltem quaedam allegat: Sane, debita, & credita postliminio recipi, extra dubium est, neque tamen ea a Cicerone allegantur.

A D §. XV.

At posterioribus temporibus, &c. sublata videtur hac differentia] " Immo hodieque jus naturae obtinet, & omnes res, etiam mobiles, postliminio habent, nisi legibus civitatis aliud statutum sit: quod fieri hodie saepius videmus ad animandum subditos, qui spe praedae armare suis sumptibus naves solent, & qui Caesaris vulgo vocantur.

Passim enim tradunt morum periti, res mobiles postliminio non redire] " Atque ita in Auditorio Parisiensi summo iudicatum refert Auctor infra §. 19. Exempla in contrarium attulimus supra §. 15. Conf. B. Par. disp. de postlim. Sect. 2. §. 6. seg.

Id de navibus constitutum, novis in locis videmus] " Rationem allegavimus supra ad §. 14. n. 1. rubr. excepta quae in bello, &c.

A D §. XVI.

Idem postliminio non egent, quia dominium nondum mutarant ex gentium iure] " Dic, iure natura mutatum nondum esse dominium; jus gentium enim non agnoscimus, quia quamdiu spes est rei recuperandae, subsistit prius dominium. Spes autem illa manet quamdiu non pervenit ad hostilia praedia. Vid. supra §. 2. §. 13. & cap. 6. §. 4.

Quia ius gentium illis non concessit, ut ius domini mutare possint] " Quae ratio! Unde

Unde quæſto probari poterit, gentes con-
veniente ut capta in bello juſt poſſimilini
obtenerent, non vero capta a piratis?

„Differentia naturalis hæc eſt, quod in
bello, quod inter duas ſummas poteſta-
tes geritur, de cauſa juſtitia conſtare non
poſſit, indeque cujuſque partis judicium
in ſua civitate valet; quia ſuperior non
eſt, qui de jure, vel injuria cognoscere
poſſit. Quando igitur capta ab hoſte in-
tra ejus præſidia perveniunt, dominium
rei mutatur, & ex judicio civitatis ho-
ſtilis res illæ jure captæ cenſentur.

„Aliud eſt in piratis, qui judicio ſupe-
rioris ſubſunt, vel injuria ſe ei eximunt.
Hi ſemper injuria agunt, adeoque nec aſ-
ſerere poſſunt, jure ſe agere; nec judi-
cium eorum ullibi vaſe poteſt. Vid. ſu-
pra §. 1. propoſ. 7. pr.

Ut redditam a Philippo] „Halonæſi ver-
ba apud Demotheſtem hæc ſunt: Se in-
ſulam hanc latronibus creptam occupaviſſe;
æquum eſſe igitur ut ea ſua ſit. Neque vero
difficile eſt, hæc rationem, cum aqua
non ſit, ei extorquere. Omnes enim la-
trones aliena loca occupant, eaque muni-
ant, ut inde alios infeſtent. Quod ſi quis
latrones ultus fuerit, & ſuperavit, non
ſane probanda dicitur, ſi cideri velis, ea, quæ
illi per injuriam alius crepta tenere, ſua ſi-
ri. Nam ſi hæc conceditis, quid prohibes, ſi
quem vel Attica locum, vel Lemna, vel Im-
bri, vel Scyri prædones invaſerint, & aliqui
eoſdem armis expulerint, quin ſtatim is
quoque locus, in quo prædones fuerant,
quoniam veſter ſit, illorum ſias, qui latrones
depulerint?

„Ubiqueque reperiantur, vindicari poſſunt].
Quia dominus manſit; non enim captæ,
ſed ſurreptæ ſunt.

Tantum eſſe reddendum] Hoc non tan-
tum locum habet in receptis a piratis,
ſed & in receptis a vero hoſte; quod
exemplis, & judicatis probat B. Parent
in diſp. de poſt. §. 2. §. 6. Conf. ſupra §.
10. n. 2.

Quantum Dominus ipſe ad rem recupe-
randam liberenter impenſurus fuerat] „In-
mo ſaltem id, quod actu impendit is,
qui ſuo ſumtu cepit; nam in id ſaltem
locoſpletior heret dominus. Neque enim
recipiens ultra huc ſumtus aliquid in
re a prædone ſurrepta ſibi arrogare poteſt.

„Conf. Frantz. l. 12. Reſol. 9. Carp. p. 4.
„c. 35. deſ. 8. & ſupra l. 3. c. 10. in ſu.

A D §. XVII.

Potest tamen lege civili aliud statui] „
„Ut etiam ſurrepta a piratis ſi recipiuntur,
„prædæ loco ſint. Nam ob utilitatem pu-
„blicam jura ſubditis natura quæſita au-
„ferri, adeoque & ea, quæ a piratis re-
„cipiuntur, eripientibus relinquere poſſunt.

Sed lex talis non obſtat] „Hiſ-
„pani enim ſuis ſubditis tales leges ferre
„poſſunt at extranei, quorum bona à
„piratis capiuntur, eis non obligantur: a-
„deoque illi ubicunque rem ſibi injuria ab-
„latam inveniunt, reſtitutis expenſis eam
„vindicare poterunt.

A D §. XVIII.

ROMANÆ leges] „L. 5. §. 2. ff. capt.
„Non tantum inter hoſtes] „Hoſtes jure
„Romano dicuntur, quibus populus Ro-
„manus bellum publice decrevit, l. 24. ff.
„capt. & poſt.

Sed & inter Romanos, & populos exte-
ros] „Sed quales exteros? Cum quibus nec
„amicitia, nec hoſpitiæ, nec ſacra amicitia
„cauſa factum habemus; adeoque ubi id,
„quod ex noſtro ad eos pervenit, illorum
„ſit, & liber homo noſter ab eis captus ſer-
„vus ſit, & eorum, d. l. 24. Cum tali
„ergo gente ex hypotheſi Romanorum bel-
„lum quidem non eſt, quia non eſt publi-
„ce decretum; at eadem, quæ in bello
„ratio hic obſtinet. Gens illa ſuperiorem
„non habet: ſi proinde jure ſe agere aſſe-
„rit, valet ejus judicium in ſua civitate;
„indeque cum ea gente poſtliminii jura
„obtinent, d. l. 24. Atque hinc deſinitur
„poſtliminium, quod ſit juſt amitte rei re-
„cipiendæ ab extraneo, inter nos, ac libe-
„ros populos conſtitutum, ſive bello id ami-
„ſimus, NB. ſive citra bellum.

„Aliud igitur dicendum de illis gentibus
„exterris, quæ apud nos & libertatem
„ſuam, & dominium veram ſuorum aque,
„ac apud ſe retinent, & eadem apud eos
„nobis contingunt, cum hi enim poſtlimi-
„nio opus non eſſe, diſerte traditur in l. 7.
„pr. captio. Eſt enim hæc gentes externæ
„ſint,

„sunt, sunt tamen amice, i. e. cives no-
„stri; & res, quæ ad eas perveniunt, non
„capiuntur, sed tunc sunt: adeoque nulla
„de postliminio quæstio esse potest.

„Alibi] ” Vid. l. 2. c. 15. §. 1. l. 1. c. 2.
„§. 5. n. 4. l. 2. c. 2. §. 2. n. 2. inf.
„Reliquia hæc esse seculi Nomadum] ” Ta-
„le seculum nunquam existisse, allegatis
„locis notavimus; simulque diximus, pau-
„cissimas saltem gentes, imprimis quæ ma-
„ris littora inhabitabant, injurias tales per-
„egisse, atque ideo jure talionis omnia in
„eas, quæ in veros hostes, licuisse.

„Quo sensum naturalis societatis, quæ in-
„ter homines est, mores exstiterant] ” So-
„cietatem communem hominum non dari,
„alibi demonstravimus. Mores igitur sen-
„sum societatis, quæ non est, exstiterant
„non potuerunt.

„Etiam quæ bellum publicum non gererent]
„Adeoque quibus bellum publice indictum
„non est, nec ubi armis disceptatur.

„Erat quadam belli inter privatos quasi
„ipsi moribus indidit licentia] ” Ratione natu-
„rali verum bellum hic est, non inter pri-
„vatos, sed inter duas gentes; non mori-
„bus tacite, sed ipso jure naturæ indictum,
„jure nimirum talionis. Quod enim gens
„in se probat, in alia improbare nequit.

„Ne ea licentia ad interficiendos homines
„profiteret, placuit civitatis jura introduci]
„Favulam de placito gentium toties jam
„refutavimus. Vidimus, in tales gentes
„piratas omnia licere, quæ in hostem; &
„adeoque verum non est, captivitatem saltem
„ex placito gentium ideo introductam
„esse, ne licentia illa ad interficiendos ho-
„mines profiteret. Nam jure naturæ in tales
„gentes, quæ cives nostros servos faciunt,
„eoque jus vitæ, & necis sibi in eos ar-
„rogant, res eorum rapiunt, &c. tanquam
„in prædone; & fures fœvere licet; adeo-
„que in capientium arbitrio est, an captos
„interficere, an servare eos, i. e. servos
„facere velint.

„Cui consequens fuit, ut & postliminio lo-
„cus esset] ” Quia ex hypothese Auctoris ex
„placito gentium captivitas introducta est
„ad evitandum majus malum. Vera ratio
„naturæ est, quod ex judicio nostræ civi-
„tatis cives nostri a gente, quæ superio-
„rem non habet, adeoque judicem non
„agnoscit, injuria capti, & res nostræ in-
„juria nobis ereptæ, censantur: quod ju-

Tom. IV.

„diciam cum effectus valet ex eo momen-
„to, quo cives nostri, & res, ad nostrum
„limen redeunt.

„Alter, quam cum latronibus, ac piratis]
„Personæ enim, & res a latronibus capte
„abque postliminio ipso jure redeunt, l.
„5. l. 19. §. 2. ff. capt. Idem dicendum de
„captis bello civili. L. 21. ff. captiv.

„Quia illa vis rem producebat ad aquas
„pactiones, quæ a latronibus, &c. contenti
„sunt] ” Frivola hæc est ratio. Gentes, quæ
„bellum cum humano genere gerunt, æ-
„quas condiciones æque contemnere so-
„lent, ac prædones privati, neque animum
„habent amicitiam, nedum requis pactio-
„nibus, conciliandi. Veram rationem dis-
„crepentis §. præced. explicavimus. Prædo-
„nes semper injuria agunt, adeoque si as-
„serunt, se jure agere, judicium eorum
„ipso naturæ jure nullum est, cum supe-
„riorem habeant, vel habere debeant, cu-
„jus judicio se submittere tenentur.

„An qui apud nos serviant ex populo fœ-
„derato si domum revertentur, postliminio re-
„deant] ” Ponamus, Græciæ civem a Ger-
„manis captum ad Romanos (amicos Græ-
„corum) per commercia pervenisse, ibique
„servisse, quaeritur, si servus ille sese li-
„berasset, & ad Græciæ civitates profugis-
„set, an dominus cum vindicare possit,
„an vero servus jure postliminii pristina jura
„recipiat. Prius videtur affirmandum, quia
„cum hoste saltem postliminium est, non
„vero cum fœderatis. At posterius verius
„est. Servus enim ad Romanos pervenit
„cum sua causa, & sub conditione nisi post-
„liminio redierit: quod optime ita expli-
„cat ipse Grotius supra §. 6. n. 2.

„Cum populis liberis, & cum fœderatis,
„postliminium nobis est ita uti cum hostibus]
„Festus hæc verba desumit ex libo o Galli
„Ælii de significationibus; qui varias signi-
„ficationes vocis postliminii exponens, ait,
„postliminio receptum esse 1. cum, qui
„liber ex civitate in aliam civitatem abie-
„rat, & in eandem civitatem redit, eo
„jure, quod constitutum est de postliminio,
„&c. 2. item qui servus a nobis in hostium
„potestatem pervenit, postea ad nos, redit
„in eam potestatem, cuius antea fuit jure
„postliminii, &c. & tum addit 3. cum
„populis liberis, & cum fœderatis, & cum
„regibus, postliminium nobis est ut cum ho-
„stibus.

„Ex his apparet, Ælium Gallum ratio-
nem

„nem *jeris postliminii* non intellexisse, quia
 „id ius etiam ei tribuit, qui *liber ex civitate* in
 „*aliam civitatem abierat*, & *in eandem civi-*
 „*tatem redit* : quod rationi iuria repugnat. Si
 „proinde Aelius hoc sensu asserit, *cum li-*
 „*beris*, & *federatis populus*, ac *regibus*,
 „*postliminium nobis esse ut cum hostibus*,
 „vehementer errat ; & merito Proculus
 „hanc sententiam rejicit, atque Inter nos,
 „& federatos, ac liberos, non opus esse
 „postliminio, contendit : quia & illi apud
 „nos libertatem, & dominium verum veri-
 „nent. & nobis eadem apud eos contingunt. L.
 „7. §. *captiv.* Si vero posteriora illa Festi
 „verba ad quaestionem a Cicerone propo-
 „sitam referri debent, (quod vel exinde
 „conjecturari licet, tum quia ex eodem
 „Cicerone apparet de tali casu olim qua-
 „situm fuisse, tum quia opponit *federatos*
 „eis, qui *Socii* sunt, *vid. infr. b. §. rubr.*
 „*penult.*) vera est sententia Galli Aelii, nec
 „tunc ei repugnat Proculus, qui de plane
 „alio casu loquitur. *Vid. rubr. seq.*

Non Inter nos, atque eos postliminium esse]
 „Proculus oppugnat videtur primum ab
 „Gallo Aelio propositum casum, quod ille
 „postliminio recipitur, qui liber ex una ci-
 „vitate in aliam abierat, & in eandem ci-
 „vitatem rediit ; & recte oppugnat : si
 „vero ad quaestionem a Cicerone propositam
 „referri ejus sententia deberet, male op-
 „pugnaret ; nam in casu a Cicerone pro-
 „posito omnino ius postliminii etiam cum
 „federatis obtinet.

Ego arbitror distinguendum inter fede-
 „ra, &c.] Hæc distinctio nulla fundatur
 „ratione, immo rationi repugnat.

Ea nec captivitate in posterum, nec post-
 „liminio obstant.] Si bellum publicum
 „per fasces componitur, contradictio est,
 „personas hinc inde capi, i. e. in servitu-
 „tem redigi, coque interfici posse. Effe-
 „ctus pacis est, ut omnis decretatio per
 „vim cesset ; hostes enim amplius non sunt :
 „non autem capere licet nisi hostem. Adeo-
 „que in huiusmodi personis, tantum ab-
 „est ut postliminium locum habeat, ut ea-
 „rum libertas vi pacis postulari possit, & si
 „alter neget, nova inde belli causa oria-
 „tur. Sane, nullum exemplum huiusmo-
 „di fœderis afferri poterit.

Si quia id continerent, ut tunc essent pub-
 „lico nomine, qui ab his ad illos venissent,
 „&c. ut tunc subacta captivitate cessaret &

postliminium] Immo etsi nihil in fœdere
 „de publica securitate dictum sit, ex ipsa
 „natura pacis cessat ius capiendi, adeoque
 „& postliminium.

Et hoc mihi indicare videtur Pomponius]
 „Pomponius non loquitur de casu, ubi
 „bellum fœdere finitum, eoque amicitia
 „contracta est ; sed e contrario de populo,
 „cum quo nec amicitiam, nec postliminium
 „nec fasces habemus ; adeoque potius ex
 „hoc loco apparet, cum ea gente, cum
 „qua nobis amicitia, & fasces amicitia est
 „(ut est cum bellum pace finitur), & ca-
 „piendi ius, & postliminium cessare.

Cum dixit fasces amicitia causa, ostendit.
 „& alia posse esse fœdera, quibus nec
 „hostilitas, nec amicitia ius infusit] Adeoque
 „quibus nec ius capiendi in posterum,
 „nec postliminium obstat. At mera hæc
 „est cavillatio. Fasces amicitia hic non op-
 „ponitur fœderis sine amicitia ; tale enim mon-
 „strum non datur : sed nude amicitia.
 „Aliud enim est amicitia, aliud fasces a-
 „micitia. Amicitiam Romani habebant cum
 „omnibus populis, cum quibus ipsa com-
 „mercium fuit : cujus effectus referentur
 „Pomponio est, ut Romani apud illos, &
 „illi apud Romanos tunc essent, adeoque
 „ubi nec captivitas, nec postliminio lo-
 „cus erat. At fasces amicitia supponebat
 „arctiorem conjunctionem ; certe adhibe-
 „bantur solennitates, Fœciales mitteban-
 „tur addito patre patrato, *vid. supr. l. 2.*
 „c. 15. §. 3. n. 1. & pacificentes iuramento
 „se obstringebant ; hostia necabatur, &c.
 „Festum, voce, fasces. Alex. ab Alex. Gen.
 „dier. Sess. 3.

Xenophon (in orat.) de Agefilao (E-
 „dit. H. Steph. 1581. p. m. 384. Add. rer.
 „Græc. lib. 4. p. 312. ejusd. ed. D.) ait :
 „Achæis Argivos amico sibi con-
 „fœderatos fecit. *Vid. Schult.*
 „de hospiti. p. m. 132. Et Cicero civitates
 „federatas distinguit ab illis, quæ sine fa-
 „sces amica erant : in Sicilia enim duas,
 „ait, fuisse civitates federatas, quinque
 „sine fœdere immunes, ac liberas fuisse,
 „Romanis tamen amicis. *Orat. in Verrem.*
 „8. p. m. 167. Syphax per legatos expecte-
 „bat amicitiam Romanorum, nullo oblato
 „fœdere. *Liv. l. 27. c. 4.* Ita Romani lega-
 „tos ad Ptolemæum, & Cleopatram, misse-
 „runt ad commemorandam, renovandam-
 „que amicitiam. *Liv. d. c. 4. conf. Id. l.*
 „37. c. 3. & 4. Tiberius Ptolemæo dona-

„milit, eumque socium, & amicum Ro-
„manorum esse voluit. Tacit. Ann. l. 4. c. 26.

Proculus quoque eos a se populos federatos
intelligi, qui amicitiam, aut hospitium tutum
promississent] Proculus non loquitur de foe-
„deratis, qui amicitiam, aut hospitium pro-
„miserant: de eo nec verbum exstat. Eo
„ipso enim dum federatus est, est amicus;
„adeoque captivitas, eoque & postlimi-
„nium cessat.

Qua nationes in ditione nostra sunt, Ege-
„re recte legit Cujacius] Male Cujacius pro
„opinionis legit ditione. Recte igitur Gallus
„Ælius ait, cum nationibus, qua in opinio-
„ne nostra (i. e. socii nobis) sunt, cum his
„postliminium non esse. Quod ex ipsa ratione
„naturali sequitur, quia is, qui ad socios
„revertitur, apud eos jam liber est, adeo-
„que non demum liber fit si ad nostros li-
„mites pervenit. Quod secus est si civis
„noster ab hoste captus ad amicos, & foe-
„deratos, at non socios pervenit, & ibi
„servit; hic enim non, nisi ad nostros li-
„mites revertatur, libertatem recipit: adeo-
„que hactenus cum federatis quoque post-
„liminium obtinet.

Hoc additamento supplendum erit: nec
„cum his, quibuscumque fedus amicitiae causa
„habemus] Immo omne fedus, quo bel-
„lum finitur, supponit amicitiam, & ami-
„citiae causa fit: adeoque excludit capturam,
„eoque & postliminium.

A D §. XIX.

Non inter Christianos] Adeoque fi-
„Christianus a Christiano capitur, liber
„manet. Vid. l. 3. c. 7. §. 9. n. 1.

Apud plebsque Mahumetis] Vido
„supra c. 7. §. 9. n. 2.

Jus ut civitatis extra bellum] Jus
„capiendi res, & personas extraneorum,
„nec apud alias gentes unquam obtinuit,
„nisi bello: paucis saltem populis exce-
„ptis, qui contra naturam extra bellum
„communis amicitiae regulas violare, ac
„exteriorum res, & personas capere sole-
„bant; quales hodieque sunt Algerien-
„ses, &c.

Ita & postliminii] Adeoque hodie ex-
„tra bellum jus postliminii cessare, putat:
„ut diximus, & apud Romanos id juris
„fuisse, nisi in casu speciali, ubi amicitia

„nulla fuit cum extraneis, i. e. ubi extra-
„nei res, & personas civium nostrorum
„circa bellum capiebant. Ipse Auctor n-
„seq. fatetur, hoc casu hodieque postlimi-
„nium locum esse.

Sublata utriusque necessitate, ob restitu-
tam vim ejus cognationis] Auctor suppo-
„nit, gentes Seculo Nomadum extra bel-
„lum promissae pradam egisse, adeoque
„sensum societatis naturalis exoisse, inde-
„que res, & personas extraneas cepisse; quae
„proinde reverse merito pristina jura re-
„cipiebant; inter Christianos autem, &
„alias gentes, restitutam esse, fingit, vim
„cognationis humanae, &c. atque ideo &
„captivitatem, & postliminium extra bel-
„lum exolevisse. At dictum saepius est, r.
„non dari societatem humani generis;
„adeoque 2. verum non esse, sensum ejus
„excidisse hominibus. Dixi 3. gentes
„nunquam promissae latrocinia exercu-
„isse, sed personas, & res nostras a-
„pud alias gentes ipsa naturae ratione tu-
„tas esse; & sic frustra de captivitate, &
„postliminio queri. Si tamen gentes quae-
„dam adeo feroces fuerunt, ut cum iis
„nulla fuerit amicitia, i. e. si personas, &
„res nostras promissae ceperunt, cum il-
„lis aequè postliminium extra bellum olim
„obtinuit. Vid. n. 2.

Vetus illud jus gentium] Scilicet, jus
„capiendi extra bellum eos, cum quibus
„de causa belli quidem transactum, sed
„speciatim fedus amicitiae non est initum.
„At tale jus nunquam exstitisse, vidimus.

Si res sit cum gente tam barbara] Cum
„qua nec amicitiam, nec hospitium, nec
„fedus amicitiae causa habemus, l. 5. §.
„2. Cap. & post. Exi enim tales gentes
„jure Romano hostes non sint, (quia
„bellum publice decretum non est) sunt
„tamen naturali ratione hostes, cives no-
„stros interficiunt, & capiunt sine causa,
„&c. Si proinde ab his gentibus capti servi
„efficiuntur, sponte sequitur, reversionem pri-
„stina jura recipere, adeoque in his extra
„bellum captis postliminium locum esse, quia
„injuria captos asserimus a gente, quae su-
„periore non habet, adeoque cum qua
„de jure contendere nisi bello non possu-
„mus.

Capta belli jure mutasse dominium] Nam
„Algerienses summa gaudent potestate, pro-
„missae omnes Christianos hostis loco ha-
„bent, ac vim ipsis inferunt, captosque
„servos.

„servos faciunt. His igitur servis, si rever-
 „tuntur, postliminium est; & res si reci-
 „piuntur, pristino cedunt domino. Errat
 „igitur Auctor dum tradit §. 14. §. 15,
 „veteri jure gentium ita dominium muta-
 „tum esse in rebus mobilibus, ut res ci-
 „vium nostrorum recepta cedat capienti.
 „Contrarium enim probavimus *dict. loc.*
 „Ceterum, apud Hispanos quod a *privatis*
 „*piratis* captum recipitur, non dominio re-
 „stitui, sed eripienti acquiri, diximus
 „*supra* §. 17.

*Ac proxime, cum recepta ab aliis essent,
 facta eorum, qui receperunt*] Immo tale

„ius vetus gentium nunquam obtinuit. Sa-
 „ne, res etiam mobiles, ex judicio nostræ
 „civitatis injuria nobis ablatas dicimus; a-
 „deoque dominium exterius non mutatum
 „est: hoc autem judicium cum effectu
 „valet, ubi res intra fines nostros redit.
 „Sane, milites nostri, qui rem recipiunt,
 „defendere nostra debent, non sibi acqui-
 „rere. Ceterum, legibus civilibus lex ta-
 „lis statui potest subditis: quod & in Gal-
 „lia, & in Hispania factum vidimus.

Naves hodie inter ea non esse] Vide
 „*supra* §. 15, ubi diximus, id meri juris ci-
 „villis esse.

C A P U T X.

Monita de his, quæ sunt in bello injusto.

I. Quo sensu pudor vetare dicatur, quod lex permittit:

II. Aptatum hoc ad ea, quæ jure gentium permixta dicimus.

III. Interna injustitia injustum esse, quod ex bello injusto fit.

IV. Qui hinc, §. quatenus ad restitutionem obligentur.

V. An res captæ bello injusto reddendæ sint ab eo, qui cepit.

VI. An §. ab eo, qui detinet.

^a Lib. III. c. 4. **L** Egenda mihi retro vestigia, + & eripienda bellum gerentibus ¹ pene omnia, quæ largitus videri possum, + nec tamen largitus sum: nam cum primum ^a + hanc juris gentium partem explicare sum aggressus, + testatus sum, *jura esse*, aut *licere* multa dici, eo quod impune fiant, partim etiam + quod ² judicia coactiva suam illis auctoritatem accommodent, + quæ tamen aut exorbitant a recti regula, + sive ³ illa in jure strictè dicto, + sive in aliarum virtutum præcepto posita est, + aut certe omittantur sanctius, & cum majori apud bonos laude.

2. In Troadibus Senecæ dicenti Pyrrho, (vers. 333.)

+ *Lex nulla capto parcat, aut panam impedit:*

regerit Agamemnon.

Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor.

Quo

GRONOVII.

1 *Pene omnia*] Et ostendendum, quamquam hæc jure gentium concessa in bello, & impunia sint, perpaucæ tamen eorum virum bo-

num, & Christianum licere sibi putare debere.
 2 *Judicia coactiva*] Magistratus pro potestate facta tuerentur.

3 *Illo in jure stricto*] Quæ nihil vi geri patitur, nisi ad sui tutelam incalapatam.

GRONO-

Quo in loco + pudor + non tam hominum, & famæ, quam æqui, & boni, aut certe ejus, quod æquius, meliusque est, respectum significat. Sic in Justinianæ Institutionibus * legimus: *fideicommissa appellata sunt, + quia nullo vinculo juris, sed tantum pudore eorum, qui rogabantur, continebantur.* Apud patrem ^b Quintilianum: *non aliter ^c salvo pudore ad sponsores venit creditor, quam si recipere a debitore non possit.* Atque eo sensu sæpe videas + justitiam cum pudore conjungi.

^c *Nondum justitiam facinus mortale fugarat:
Ultima de superis illa reliquit humum,
Proque metu populum sine vi pudor ipse regebat.*

Hesiodus ^d:

Δίκη δ' ἐν χερσὶ καὶ αἰδῶς
Ὅν ἔστι, βλάψαι δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρετῆς φάται.

— + *nusquam pudor: aurea nusquam
Justitia: insulant pravi melioribus ulro.*

Plato libro XII. de ^e legibus: *παιδείῃ γὰρ αἰδὸς δίκην λέγεται τὴ καὶ ἵετος ἵππεα emendem ^f παιδείῃ ut sensus sit: + comes pudoris justitia vocatur, ^g merito quidem.* Nam & alibi idem Plato sic loquitur: *ὁ θεὸς δίκας παρ' τῷ γένει ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ τοῦ πᾶν, δοῦναι ἀνθρώποις αἰδὸς τε καὶ δίκην, ἥ ἐν πόλει νόμοι τε καὶ δημοκρατίας εὐνοκῶνται. ^h Deus metuens, ut plane interiret genus humanum, dedit hominibus + justitiam, ac pudorem, ornamenta civitatum, ⁱ ad amicitiam colligendam vincula: & Plutarchus ^j simili modo δίκην vocat τὸ εὐνοκῶν αἰδῶς, justitiam pudoris cohabitatricem, + qui & ^k alibi jungit αἰδῶς, & δεικνύσκειν. Apud + Dionysium Halicarnasensem simul nominantur ^l αἰδῶς, πέρας καὶ δίκην, pudor, decorum, ^m honestum. Sic & αἰδῶς, & ἰσχυαί, copulat + Josephus ⁿ pudorem, ^o equitatem. Paulus quoque + jurisconsultus ^p conjungit naturale jus, & pudorem. Cicero ^q autem inter justitiam, & verecundiam, ^r ita fines regit, ut justitiæ partes statuatur non violare homines, (aa) + verecundiæ non offendere.*

3. Cum eo, quem ex Seneca adduximus, versu, bene convenit dictum

GRONOVII.

⁴ *Pudor*] Pudor ille potissimum est pudor sui, quom quis nihil magis veretur, quam suam conscientiam, & antiquissimum habet Nil confere sibi, nulla pollescere culpa.

⁵ *Nullo vinculo*] Olim ad ea præstanda nemo per judicem adigebatur, sed, prout inciderant in probum, & pudentem, aut in improbum, & impudentem hominem, rata, aut irrita erant.

⁶ *Salvo pudore*] Siquidem vult retinere ve-

recundiam, & exclamationem, nisi vult deo-
quere pudorem.

⁷ *Pudor ipse*] Reverentia sola recti.

⁸ *Παιδείῃ*] Ex Afranio apud Nonium licet reddere *adstrictrix*] Verba Poetæ: *remittit adstricticem*: me ad le vocat.

⁹ *Deus metuens*] Providens.

¹⁰ *Εὐνοκῶν*] Domesticam, contubernalem.

¹¹ *Ita fines regit*] Distinguit.

(aa) At vero *Verecundia* hec est virtus quædam singularis: ut & *Pudor* in verbis *Pauli* Jurisconsulti propriè sumitur. *J. B.*

a De *Fid.*

decomm.

terred. §. 1.

b Declam.

273.

c Ovid.

Fest. 1.

248. ^g

scq.

d Operi-

bus, ver.

192. 193.

e Pag.

247. E.

Tom. II.

Ed. H.

Steph.

f Protas-

gora. pag.

322. C.

Tom. I.

g Ad in-

cruditionem

Princip.

pag. 781.

B. Tom.

II.

h Vna

Thesoi,

pag. 3. C.

Tom. I.

i Lib. VI.

c. 36.

k Lib.

XIII. an-

tiq. c. 19.

(Cap. XI.

§. 3. divo-

Hub.)

l L. 14.

§. 2. D. de

ritu nupt.

m Qff. 1.

28.

^a Lib. 1. Etum ejusdem in scriptis philosophicis : ^a *Quam angusta innocentia est, de ira, c.* ¹² *ad legem bonum esse ? + quanto latius officiorum patet, quam juris regula ? quam multa pietas, humanitas, liberalitas, justitia, fides exigunt ? quae omnia extra publicas tabulas sunt.* Ubi vides, + jus a justitia distingui, + quia ¹³ *extra publicas tabulas sunt.* Ubi vides, + jus a justitia distingui, + quia ¹⁴ *quod in judiciis externis viget. Idem id alibi b explicat egregie exemplo juris herilis in servos : In mancipio cogitandum est, non quantum illud impune pati possit ; + sed quantum tibi permittat aequi, bonique natura, quae parcere etiam captivis, & pretio paratis jubet. Deinde : cum 15 in servum omnia liceant, est aliquid, + quod 16 in hominem licere commune jus animantium vetet. quo in loco notanda iterum vocis licere diversa acceptio, + altera exterior, altera interior.*

^c Liv. 1. II. 1. + Eundem habet sensum illa Marcelli c in senatu Romano distinctione : non quid ego fecerim in disquisitionem venit, quem quicquid in hostibus feci jus belli defendit, sed ¹⁷ *quid isti pati debuerint : ex aequo, & bono scilicet.* Idem discrimen Aristoteles d innuit, disputans, an justa dicenda sit quae ex bello oritur servitus : εἰς δ' ἀντιζημένοι τὸν, ὡς αἰστού, δίκαιον τοῦτο (ἡ γὰρ νόμος δίκαιόν τι) τὴν κατὰ πᾶσαν ἀνελίαν τολίαν δίκαιον εἶναι δ' ὅτι τὴν γὰρ ἀρχὴν ὁρίζεται μὴ δίκαιον εἶναι τὴν πᾶσαν. quidam respicientes justum aliquid (b nam & lex justum quid est) justum esse, ajunt, servitutem ex bello ; ¹⁸ *an omnino justum esse, negant, quando accidere potest, ut injusta fuerit bellandi causa.* Simile est illud Thucydidis e in Thebanorum oratione : ὡς δ' ἔστιν ἀποκρίσασθαι ὅτι δίκαιος ἀγῶν κατὰ νόμον γὰρ οὐ τὸν ἴσχυος, de his, quos in conflictu occidisti, non adeo querimus ; + accidit enim hoc illis jure quodammodo.

^f L. 19. 2. Sic & ipsi + jurisconsulti Romani, quod saepe jus captivitatis vocant, + alibi injuriam f appellant, + & aequitati opponunt naturali ; & ^g Epi. XXXI. k L. XXIX. ^h Seneca servi nomen ex injuria natum, ¹⁹ + id, quod saepe accidit, respiciens. Apud Livium b quoque Itali retinentes ea, quae Syracusanis bello ademerant,

GRUTII.

GRONOVII.

^a *Quam angusta innocentia est, ad legem bonum esse ?* Idem Seneca de Beneficiis V. 21. Multa legem non habent, nec actionem, ad quae consuetudo vitae humana lege omni valentior dat auditum. Quintilianus institutionum oratoriarum lib. III. c. 6. Sunt enim quaedam non laudabilia natura, sed lege concessa, ut in XII. tabulis, debitorum corpus inter creditores dividi liceat, quam legem inter publicum repudiavit. Cicero de Officiis libro III. Aliiter leges, aliter philosophi tollunt assuetum : leges, quatenus manu tenere possunt : philosophi, quatenus ratione, & intelligentia. (Cap. 17.)

^b Nam & lex justum quid est] Seneca ad Helvium c. 6. alii armis sibi jus in aliena terra fecerunt. Pugnare videntur jure, & alicui. Sed conciliandi, ut docet hic textus. Repete quae supra hoc libro cap. IV. §. 2.

¹² *Ad legem bonum esse ?*] Haec enim solummodo recte facere, ac iustitiam colere, ut praestes, quod leges imperant, quod a iudice potes cogi.

¹³ *Extra publicas tabulas sunt*] Quae negligere possis sine metu tribunalis, & praeoris, quaeque actionem ex legum tabulis non habent.

¹⁴ *Quod in iudiciis externis*] De quo prator, vel iudex, & consilium disceptant, quod actione petitur.

¹⁵ *In servum omnia liceant*] Quicquid statuas, forum, & sales non metuas.

¹⁶ *In hominem licere*] Si facias in homine, utcumque vili, & humili, ferum, immane, inhumanum habeatur.

¹⁷ *Quid isti pati*] Annon debuerit ab illis jus belli abstinere.

¹⁸ *Omnino justum*] Semper, & in universum.

¹⁹ *Id, quod saepe accidit*] Ut servi fiant, qui fieri non metuerunt.

GRO.

ademerant, pertinaces ²⁰ + ad obtinendam injuriam appelluntur. Dion Prusænsis ^a cum dixisset, bello captos, si ad suos rediissent, libertatem recipere, addit, *ὅς ἀδικῶν δουλοῦται, ut qui + per injuriam in servitute suis-
sunt.* ^a *Orat.* XV. pag. 240. A.

^c Lactantius ^b de philosophis loquens: cum de officiis ad rem militarem pertinentibus disputant, neque ad justitiam, neque ad veram virtutem accommodatur illa omnis oratio, + sed ad hanc vitam, moremque civilem. Idem modò a Romanis, ait, + legitime illatas injurias. ^b *Inst.* Dio. VI. 6.

III. Primum ergo dicimus, + si belli causa injusta sit, + etiamsi bellum solenni modo susceptum sit, injustos esse ²¹ + internâ injustitiâ omnes actus, qui inde nascuntur: ita ut + qui scientes tales actus operantur, aut ²² + ad eos cooperantur, habendi sint in eorum numero, ^c + qui ad regnum coeleste sine poenitentia pervenire non possunt. Vera autem poenitentia, si tempus, & copia suppetat, omnino requirit, ^d + ut is, qui damnum dedit, sive interficiendo, sive res corrumpeudo, sive prædas agendo, id ipsum resarciat. Ideo Deus ^e + negat, grata sibi esse jejunia eorum, qui non jure captos detinebant: & Ninivitis ^d rex indicens ²³ justitium præcipit, + ut rapina manus vacueficerent, ²⁴ + naturæ ductu agnoscens, sine tali restitutione poenitentiam fictam, & inanem fore. Atque ita videmus sentire ^f non + Judæos tantum, & Christianos, sed & Mahumetistas. ^e *1. Cor.* VI, 10. ^d *Jon.* III, 8. ^e *Libri præceptorum legis præcepta jubente XVI.* ^f *Silo, in verbo bellum p. 1. n. 10. 11. 12. 13. Covar. d. §. 11. n. 8. 9. Est lib. 11. c. 13. dub. 4. Añle l. 21. §. 9. D. de furto.*

IV. + Ad restitutionem autem ^f tenentur, secundum ea, quæ generaliter a nobis + alibi explicata sunt, + belli auctores, ²⁵ sive potestatis jure, + sive consilio, + de his scilicet omnibus, quæ bellum consequi solent: + etiam de solitiis, + si quid tale jusserunt, aut suaserunt, + aut cum impedire possent, non impedierunt. + Sic & duces tenentur de his, quæ suo

G R O T I I.

^a Lactantius] Augustinus vero epistola V. quæ est ad Marcellinum: (Ep. 138. §. 14. Edit. Benedictin.) ac per hoc si terrena ista respublica Christiana præcepta custodiat, etiam ipsa bella sine benevolentia non geruntur. Idem de diversis ecclesiæ observationibus: apud veros Dei cultores etiam ipsa bella pacata sunt. (Ultimum locum habet Auctor à Gratiano, Caus. XXIII. Quest. 1. c. 6. neque enim alibi reperitur, quod sciam. J. B.)

^d Ut is, qui damnum dedit, sive interficiendo, sive res corrumpeudo, sive prædas agendo, id ipsum resarciat. [Num. V. 6. 7. Hieronymus ad Rusticum: nec differtur ultioꝝ sententia, si non reddantur universa. (Nil ibi tale apud Hieronym.) Augustinus in epistola ad Macedonium, quæ est LIV. (Ep. 153. §. 20. Edit. Brundisina.) Si res aliqua, propter quæ peccatum est, reddi possit, Et non redditur, poenitentia non agitur, sed simulatur. Retulit Gratianus in causam XIV. quæstione VI. c. 1.

^e Negat, grata sibi esse jejunia eorum, qui non

jure captos detinebant] Locus est illustris Esaiæ LVIII, 5. 6. 7. habet eum græce apud Justinum Martyrem in colloquio cum Tryphone. (Pag. 233. Ed. Sylburg.)

^f Non Judæos tantum] Vide canones poenitentiales Mosis Maimonida cap. II, §. 2. Et Mosiem de Kotzi præcepto jubente XVI. q. Mahumetista] Vide Leunclavius Turicarum V. & XVII.

G R O N O V I I.

²⁰ Ad obtinendam injuriam] Ad retinenda; & non reddenda, quæ per vim parum probatam extorquissent.

²¹ Internâ injustitiâ] Quæ apud Deum reos faciat, etsi humano foro excusatos.

²² Ad eos cooperantur] Aut eis adjutorium faciunt.

²³ Justitium præcipit] Ferias, & vacationem ab omni opere, ac negotio obsecrationis causa.

²⁴ Natura ductu] Quippe veræ religionis ignarus.

²⁵ Sive potestatis jure, sive consilio] Vel jubendo, vel suadendo.

suo ductu facta sunt : * & milites + in solidum omnes, qui ad actum aliquem communem, puta urbis incendium, concurrerunt : * in ²⁶ actibus dividuis pro damno quisque, + cujus ipse causa unica, + aut certe inter causas fuit.

^a *Sile. d. loco naui. 10.*

^b *Pafq. lib. I, con. trov. ill. c. 9. n. 17. Melin. de p. 118. §. ut vero.*

^c *Lib. IX. c. 1.*

^d *Lib. VIII. c. 39.*

^e *Vide supra l. II, c. 12.*

^f *Vide supra lib. II, c. 10.*

^g *Lib. VI. c. 5.*

V. 1. Neque admittendam putem exceptionem, quam nonnulli ^a adferunt + de his, qui aliis operam navant, + si modo in ipsis aliquid hæreat (bb) culpæ : ²⁷ + ad restitutionem enim sine dolo culpa sufficit. + Sunt qui videtur ^b existimare, res bello captas, etiam si iusta belli causa non adfuerit, reddendas non esse, eo, quod bellantes inter se, cum bellum inierunt, ista ²⁸ capientibus donasse intelligantur. + Sed nemo ²⁹ suum jactare temere præsumitur : + & bellum per se longe abest a contractuum natura. Ut vero pacati populi certi quid haberent quod sequerentur, + nec bello implicarentur inviti, + sufficebat introductio ³⁰ externi, de quo diximus, domini, + quod cum interna obligatione restitutionis potest consistere. + Atque id illi ipsi auctores videtur statuere in jure captivitatæ personarum. Ideo Samnites apud ^c Livium, *res hostium in præda captas, quæ belli jure nostræ videbantur, remisimus.* + Videbantur, ait, quia injustum id bellum fuerat, ut jam ante ^d agnoverant Samnites.

2. + Non dissimile est, + quod ex contractu sine dolo inito, ³¹ cui ^e inest inæqualitas, jure gentium nascitur facultas quædam cogendi eum, ³² qui contraxit ad implenda pacta : + nec eo tamen minus, qui plus æquo stipulatus est, rem ad æqualitatem reducere ex probi, ac pii hominis officio tenetur.

VI. 1. Sed &, qui damnum ipse non dedit, ^f aut sine omni culpa dedit, + sed rem bello injusto captam ab alio penes se habet, tenetur eam reddere, quia cur alter ea carere debeat, + nulla causa subest naturaliter iusta, + non consensus ipsius, + non malum meritum, + non compensatio. Non aliena ab hac re hystoria est apud Valerium ^g Maximum : *populus, inquit, Romanus cum P. Claudius Caninus ductu, atque auspiciis suis captos sub hasta vendidisset, etsi ararium pecunia, fines agris auctos animadvertibat, tamen, + quia ³³ parum liquida fide id gestum ab imperatore videbatur, maxima*

GRONOVII.

²⁶ *Actibus dividuis*] Quos non faciat, a-gnitionem, centuriatim, manipulatim, sed fin-gulatum.

²⁷ *Ad restitutionem*] Ad restituendum quis-que obligatur ipsa possessione alieni, aut casu damni dati, etiam si dolo ejus, & prava vol-untate non intervenerit.

²⁸ *Capientibus donasse*] Res suas misisse in al-ium, & tacito pacto constituisse, ut id habe-rent pars utraque, quod huic, aut illi assigna-ret pars communis, & fortuna.

²⁹ *Suum jactare*] Pro derelicto habere.

³⁰ *Externi domini*] Ut cum paterentur esse jure publico dominum, qui res cepit, quod

potuerunt pati, etsi non solverent conscientiam vinculo quarundam restituendarum.

³¹ *Cui inest inæqualitas*] Ubi non redditur par pro pari, quod fieri debet in legitimo con-tractu.

³² *Qui contraxit*] Qui plus debet, quam accepit.

³³ *Parum liquida*] Dubitabatur, an vere ho-stes fuissent.

(bb) Videtur heic deesse *dolose*, aut aliud simile : ut patet ex verbis sequentibus, *sive dolo culpa sufficit*. Non est in promptu SYLVE-STER ille, ad cujus sententiam heic respicit Auctor noster. J. B.

xima cura ^h conquestos redemit, ⁱ isque habitandi gratiâ locum in *Aventino* assignavit, ^j & prædia restituit. + Similiter Phoenicibus ^k Romanorum decreto reddita libertas ³⁴ + etiam illa publica, & qui erepti erant agri. Et postea ^l Ligures, qui a M. Popillio venditi fuerant, ^m + reddito emtoribus pretio restituti sunt in libertatem, bona quoque reddi curata. + Idem de Abderitis decrevit senatus, ⁿ + addita causa, quod injustum bellum illatum is esset.

2. Poterit tamen, si quid sumtus, aut operæ impendit is, qui rem tenet, + deducere tantum, ³⁵ quantum domino valebat adipisci desperatam possessionem, secundum ea, quæ alibi ^o explicata sunt. Quod si rei possessor culpæ exors eam consumlerit, aut alienaverit, + non tenebitur, nisi in quantum censerî potest locupletior factus.

^a Liv. lib. XXXVIII. c. 39.
^b Liv. l. XLII. c. 8.
^c Idem, XLIII. 6.
^d Z. II. c. X. §. 9. & IX. §. 16.

G R O T I I.

^h Conquestos redemit, & prædia restituit] Antonius Tyrlos coegit reddere, quæ Judæorum tenebant. Homines ab eis venditos jussit liberari, bona dominis reddi. *Josephus* XIV. antiquæ historię, (Cap. 12. §. 5. divif. *Hudfan.*) *Macerinus* Parthis reddidit captivos, & prædam, quod causa non fuisset, cur Romani pacem rumpere. *Herodianus* libro IV. in fine. *Mahometes* Turca liberari jussit eos, qui fuerant in oppido Sanctæ Mariæ in Achaia. *Chalcocomydæ* libro IX.

ⁱ Ligures] Vide excerpta *Peirefciæna Diodori Siculi.* (Pag. 298.)

G R O N O V I I.

³⁴ Etiam illa publica] Non tantum ut privati liberarentur servitute apud privatos, sed etiam ut reipublicæ suæ leges redderentur.

³⁵ Quantum domino] Eam summam pecuniæ, quam dominus impendere non dubitaret, ut reciperet, 2, 10. 9.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
I N
HUGONIS GROTHII
LIB. III. CAP. X

EX COMPENDIO Systematis Grothiani, quod supra L. 3. c. 1. §. 1. rubr. pensit. exposuimus, repetendum est, Auctorem in questione, quid, quantumque in bello licet? distinguere inter id, quod jure naturæ socialit, & id, quod jure gentium voluntatio licet. L. 3. c. 1. §. 1. & b. c. 106 §. 1.
Postquam licentiam jure gentium octo præcedentibus capitibus exposuit, jam retro legit vestigia, & bellum gerentibus omnia eripit, quæ ipsi ex jure gentium largitus est: i. e. temperat illud jus gentium.

Tom. IV.

tium, non tantum ex præceptis juris naturæ strictæ sic dicti, seu socialis; sed etiam ex jure naturæ laxiori sensu sesto, seu virtutum præceptis; & denique ex eo, quod laudabile, & utile est, b. c. 10. §. 1.
Equidem non moramur distinctionem juris naturæ in sociale, & laxius; nec differentiationem, quam Auctor constituit inter id, quod juris laxioris, i. e. debitum, & quod saltem honestum est. Utrumque enim examinavimus in *Dissert. proem. I.* & II. Sufficit quod Auctor per p. sociale

„*ciat* intelligit *jos* illud naturæ, quod totum humanum genus obligat; & per *jus naturæ laxius præcepta* virtutum. Id saltem hic notamus, *jus gentium voluntarium* non dari, adeoque frustra de ejus licentia, & de temperamento circa illam licentiam queri.

„Cæterum, quid *jure naturæ* in bellis liceat, tum ex principiis Auctoris, tum ex nostris explicavimus supra c. 1. §. 1. ad *vubr. præult.* tum speciatim demonstravimus in singulis capitulis præcedentibus; adeoque iis immorari opus non est. Sed paucis saltem exponemus ea temperamenta, quæ Auctor tum ex virtutum præceptis, tum ex debito honestatis, tum ex utilitatis rationibus assert, & quæ omnino legi metentur.

A D §. I.

1. Et eripienda bellum gentibus *pene omnia, quæ largitus videri possunt*, &c.] Scilicet, ex facto illo jure gentium.

„Nec tamen *largitus sum*” Scil. juxta justitiam internam, seu jus naturæ sociale. *Hanc joris gentium partem*]” Quid scilicet in bello liceat.

„*Teſtatus sum juri eſſe, aut licere multa dici, eo quod impune fiant*” Vide supra l. 3. c. 4. §. 2. Conf. l. 1. c. 2. §. 7. l. 2. c. 5. §. 28.

„*Quod judicia coactiva suam illis auctoritatem accommodent*]” Nam supra docuit, unamquamque gentem judiciis coactivis hoc jus defendere teneri, l. 3. c. 7. §. 6. n. 1. c. 2. 6. 7. & §. 7. c. 6. §. 2. c. 4. §. 2. in fin. c. 9. §. 2. c. 16. §. 3. l. 2. c. 1. §. 1. n. 3. c. 23. §. 13. n. 3.

„*Quæ tamen aut exorbitent a recti regula*]” Vide late *Diff. præm. IV. §. 20. & 21.* *Sive illa in jure stricto dicto*]” Quod sociale vocat. *Vid. proleg. §. 8. l. 1. c. 1. §. 5.*

„*Sive in aliarum virtutum præcepto posita est*]” Quam partem juris aptitudinem vocat Auctor, seu jus naturæ laxius. *Vid. proleg. §. 9. & l. 1. c. 1. §. 7.*

„*Aut certe omittantur sanctiones*]” Nam *jus naturæ laxiori sensu sumtum*, (quod debitorum inferre, ait,) distinguit ab eo, quod saltem laudabile est. *Diff. præm. XII. §. 9.* Ita occidere innocentem jure necessariæ defensionis licet; at juxta Au-

„*ctorem sanctius omittitur*, l. 2. c. 1. §. 8. & §. 9. Evitandæ alape causa alio modo occidere licet; at laudabilis est pati, d. c. 1. §. 10. Alia exempla ex Auctore cumulavimus in *Diff. præm. II. §. 9.*

„*Lex nulla capto parci*]” Auctor potat, intelligi hic legei *jus gentium*, quæ impenitentem saltem concedit. At verius est, loqui Pyrrhum de lege naturæ, & Agamemnonem opponere ei præcepta virtutum. *Vid. l. 3. c. 4. §. 2.*

„*Non tam hominum, & summa, quam equi, & boni, &c. respectum significat*]” Immo pudor ibi saltem significat id, quod laudabilis est; nam jure naturæ dubium non est, captum interficere posse. Bene Laurentios hanc differentiam observavit, de vera sapientia c. 24. ubi forsor est, ut impotens (de doctore perfecto loquitur) bonis parentibus necessitatem non ut aliquid, sed pudore; & tamen libertatem relinquit, ut & præmium constitutum sit parentibus.

„*Quia nullo vinculo juris, sed tantum pudore*]” Adeoque Imperator juri hic opposit, id, quod pudori convenit, i. e. virtutis: de qua in præsentia materia plane non queritur.

„*Justitiam cum pudore conjungi*]” Immo non conjunguntur quasi eadem sint, sed quia ipsa justitia, quatenus in constantia, & perpetua voluntate consistit, virtus est: si nimirum id, quod justitia existit, non metu pœnæ, sed ex pudore, i. e. ultro, & perfectionis amore agitur. *Nusquam pudor: autem iustitia justitia*]” Diversum ergo aliquid est pudor a justitia.

„*Comes pudoris*]” Vel potius adfestrus. *Vid. Gron. b.* quia, ut dictum est, ipsa justitia quatenus in animo consistit, virtus est.

„*Justitiam, ac pudorem*]” Intelligit virtutem, cujus semina omnino æque a natura sunt, ac ipsa justitia. Utique colligatur amicitia, sed diverso modo: *justitia*, metu pœnæ; *virtute*, seu pudore, perfectionis amore.

„*Qui & alibi iungit, &c.*]” Pudorem, & æquitatem, scilicet, quæ ex perfectione oritur.

„*Dimysum*]” Sed hæc tria toto cælo differunt a justitia.

„*Jurisconsultus conjungit naturale jus, & pudorem*]” Paulus in l. 14. §. 2. de ritu nuptiarum loquitur

» loquitur de pudore, qui negotio genera-
» tionis inest, adeoque ex ipso jure natu-
» ræ oritur. Alio igitur sensu pudor hic su-
» mitur.

Verecundia non offendere] » Cicero non
» loquitur de offensione, quæ fit ablatione
» juris alieni, & quæ ipso naturæ jure pro-
» hibita est, teste eodem Cicerone, d. l.
» l. c. 9; sed de offensione, quæ fit ex ne-
» glectu decori. Nam Auctor ille partem
» tractat honestatis, in qua verecundia,
» temperantia, & modestia cernitur; idque
» voce decori contineri, ait, d. l. l. 1. cap.
» 27. pr. Unde decorum definit d. cap. 27.
» *sui, ubi moderatio, & temperantia appa-*
» *ret;* & in cap. 28. pergit: *hoc decorum,*
» *quod in vita elucet, movere approbationem*
» *eorum, quibuscumque vivitur, ord. ut, &*
» *constantia, & moderatione dictorum om-*
» *nium, atque factorum. Indeque tandem*
» *eodem c. 28. concludit, verecundia par-*
» *tes esse non offendere (i. e. decorum ob-*
» *servare, non indignum se reddere ap-*
» *probatione cordatorum virorum). Unde*
» *etiam statim addit: in quo maxime per-*
» *spicitur vis decori.*

1) *Quanto latius officiorum patet, quam ju-*
» *ris regula*] » Differentias late exposuimus
» in *Differ. proæn. X. Post. XV.*

Jus a justitia distingui] » Quatenus scil.
» justitia virtus est, l. c. quatenus consistit
» in constante, atque perpetua voluntate.

Quia jus accipit id, quod in externis ju-
» *dicis viget*] » Immo Seneca eo sensu juris
» *regulas* non intelligit. Nam etiam apud
» Deum justus est qui suum cuique tribuit,
» etsi non amore virtutis justitiam operetur.
» Sane, poenæ non subjacet qui suum cui-
» que tribuit; sed præmium non meretur.

Sed quantum tibi permisit aequi, boni-
» *que natura*] » Pietas nimirum, humani-
» tas, &c.

Cum in servum omnia liceant] » Scil.
» jure naturæ.

Quod in hominem licere, commune jus
» *animalium vetes*] » Ratio scil. humanitatis.

Alter exterior, alter interior] » Rectius
» altera juris, altera virtutis.

AD §. II.

1) *Eundem habere sensum illa Marcelli*
» *in Senatu Romano distinctio*] » Immo pla-
» ne alius distinctionis illius sensus est. Nam

» Marcellus non quod jure hostis licet, op-
» ponit ei, quod æquum, & bonum est, sed
» distinguit duplicem quaestionem: 1. an id,
» quod fecit, in hostem fieri poterit; &
» hoc affirmat: 2. an Syracusani hostes
» fuerint, adeoque an hostilia pati debue-
» rint? & hoc solum in disquisitionem ve-
» nire, ait. *Liv. l. 26. c. 37.*

Idem discrimen inmit] » Rationem, cur
» servitus etiam ex injusto bello justa dica-
» tur, alibi exposuimus: quia scil. uterque
» litigantium causam suam justam ait, nec
» judex est, qui de justitia causæ cogno-
» scere possit. Suspensa igitur interim est
» quaestio de jure, usque dum bello per-
» ultimam victoriam finito appareat, cujus
» causa injusta fuerit: tunc enim demum
» constat, victum omnia injuria egisse, a-
» deoque servitutem quoque ex bello justam
» non esse. Servitus igitur ex bello injusto
» nunquam justa fuit, etsi ex conditione
» naturæ humanæ certitudo durante bello
» suspensa fuerit.

Accidit enim hoc illis jure quodammodo]
» Quia ex judicio civitatis hostibus justam
» sibi belli fuisse causam opinabantur: quod
» cum Thebani ex suæ civitatis judicio ne-
» garent, ideo quodammodo saltem jure id
» illis contigisse, aiebant.

Jurisconsulti Romani quod saepe jus capti- 2:
» *vitatis vocant*] » Postquam enim Grijus in
» *L. 1. pr. ff. A. R. D. præmisit, Quorum-*
» *dum verum dominium nos nasci pœre*
» *gentium, quod ratione naturali inter o-*
» *mnes homines peræque observatur, & quod*
» *cum ipso genere humano proditum est, ita*
» *pergit l. 5. §. f. Eod. Item quia ex bo-*
» *stibus capiuntur, jure gentium statim ca-*
» *piuntur sunt;* & l. 7. pr. Eod. Aliter ut
» *liberi homines in servitutem deducantur.*
» Sed & alibi servos jure gentium fieri, Jcti
» *asserunt, l. 4. §. 1. l. 5. §. 1. ff. de statu boni-*
» *L. 1. §. 1. de his, qui juri vel al. §. 3. seq.*
» *jur. pers. pr. ff. de liberis.*

Alibi injuriam appellant] » Romani Jcti
» nullibi jus servitutis appellant injuriam ra-
» tione eorum, quos ipsi capiunt; sed tan-
» tum quatenus hostes cives Romanos in-
» captivitatem abducunt: hos enim injuria
» capi, ex judicio suæ civitatis contendunt;
» atque ideo reversis postliminium conce-
» dunt. *L. 19. ff. capt. & post.* Verum igitur
» non est, sicut jus civitatis oppo-
» nere æquitati naturali, nisi introitu hostis
» cives nostros capientes.

Et aequitati opponitur naturali] Diximus, Ictos Romanos jus captivitatis injuriam appellare intuitu hostis, nam intuitu eorum, quos ipsi capiunt, tantum abest ut injuria captos existiment, ut potius acquisitionem hanc juri naturae tribuant, quod cum ipso genere humano originem cepit, l. 1. pr. *jurat.* §. 7. *A. R. D. lit. c.*

Seneca] Seneca Stoicus sapientem injuria affici non posse (*Ep.* 88. *Et de constant.* c. 15. *Et* 16.), indeque injurias injuriis repensare, honestum non esse, tradit de *const.* d. c. 16. His principiis positis verum est, bella jussa non dari, & capi personas non posse, cessante quippe injuria: & haecenus recte, at philosophice concludit, *Servus nomen ex injuria ortum esse.* Ceterum, animum rectum, bonumque aequi in eum, ac in equitem Romanum cadere posse. *Epist.* 31.

Id, quod saepe accidit, respiciunt] Immo in genere loquitur: at quomodo id intelligendum sit, modo explicavimus.

Ad obtinendam injuriam] Vid. *Gron.* h. Injuria autem non in eo consistebat, quod bello cepissent, sed quod a senatu restitutio concessa, & tamen ablata essent; adeoque ut tueretur fidem publicam, suas res Syracusanis restituit. *Liv.* d. 4.

Per injuriam] Scilicet, hostis, utpote qui ex judicio nostrae civitatis injuria bellum gerit. *Vid.* l. 19. pr. *capt.* At ratione eorum, qui a nostra civitate capiuntur, jure servos fieri, certum est, quia ex judicio nostrae civitatis jure bellum geritur. *Vid.* l. 1. pr. *jurat.* l. 7. pr. *A. R. D.*

Sed ab hac vitam, moremque civilem] Lactantius opponit quod juris est, ei, quod ex abusu inter gentes fieri solet.

Legitime illatum injuriam] Injuria ibi pro damno sumitur; quod legitime illatum, ait.

bellum justum, vel injustum asserere posse, quia inter gentes bellum gerentes, uterque justitiam causae sibi vindicat; & cum judex non sit: qui inter eos cognoscat, ex rei naturae suspensa est quaestio de jure, vel injuria. donec Deus arbitri praeflorum per ultimam victoriam de justitia causae decdat.

Unde apparet, non demum ex jure aliquo gentium, nec in ficto aliquo bello solenni obtinere, ut bellum gerere liceat sive iusta causa sit, sive non; sed id ex ipsa ratione naturae sequi.

Etiamsi bellum solenni modo susceptionem sit] l. e. est inter duas summas potestates geratur, idque indictum sit. *Vid. differt.* *proem.* l. X. §. 63.

Interna injuria] I. e. jure naturae, quod in foro poli obtinet.

Qui scientes tales actus operantur] At partes bellum gerentes nunquam conveniunt se injuria agere; adeoque semper suspensa est quaestio de jure, & de injuria. *Aut ad eos cooperantur*] Uti focii, milites, & subditi.

Qui ad regnum caeleste sine penitentia pervenire non possunt] Quod omnino verum est si vel sciunt, causam injustam esse, vel saltem dubitant. At dixi, bellum gerentes nunquam id fateri, adeoque certitudinem moralem haberi non posse.

Ut is, qui damnum dedit, esse id ipsum resarciat] Si quis injuriam sciens infert, certum est, eum in conscientia teneri ad restituendum, quia plus suo vel habet, vel agit, & alii aliquid abest. At si negat, se injuria agere, nec justiciam habet, belli eventus expectandum; interim vero justitia causae in suspensio est.

Negot, grata sibi esse jejunia eorum, quod non jure captos detinebant] Immo locus non agit de his, qui injuria capti detinentur, sed de Judaeis creditoribus, qui pignus fumsere a fratribus, eosque in vinculis detinent; & horum creditorum jejunia non grata sibi esse, Deus ait, nisi pignus remittant. *Esai.* c. 58. v. 6. *jurat.* *Exce.* c. 18. v. 7.

Ut rapina manus vacuificent] Recte; sed ad rapinam non pertinet jus capiendi res, vel personas hostium. *Vid. Jona.* c. 3. v. 7. *Et* 8.

Natura dolum agnoscent] Naturae enim regula est, suum cuique restituendum esse; nec ante aut injuriam, aut peccatum tolli.

A D

A D §. I I I.

Si belli causa injusta sit, etiamsi bellum solenni modo susceptionem sit, injustum esse interna justitia omni actu] *Systema Auctoris ex; osui in diss.* *proem.* l. X. §. 62. Simulque §. 168 demonstravi, quo sensu bellum utrinque justum dici solet. Diximus, durante bello neutram partem

A D §. IV.

A D *restitutionem autem tenentur*] Hoc
= verum est si quis fatetur, vel convictus est,
= se iustum belli causam non habere. Sed
= quid si talem sibi asserat? Jure naturæ ni-
= hil restitutionem est, nisi victus sit.

Alibi] " Sic enim socii, & subditos,
= immo milites quoque teneri ad restitutio-
= nem damnorum, & sumtuum, quin pro
= ratione iniustitiæ ad poenam quoque, di-
= xit Auctor *supra* c. 1. §. 3. *Alibi, infra*
= c. 18. §. 6. Unde eum, qui bello iniusto
= promissum exigit, jore naturæ, seu in-
= terno, id nec petere, nec retinere posse,
= ait. *Vid. infra* c. 19. §. 11. n. 2. At di-
= ctum sæpius est, supervacuum hanc esse
= questionem durante bello, si uterque cre-
= dit, vel esset, se iustum habere causam.

Belli auctores, sive potestatis jure, &c.]
= Qui bellum geri jusserunt.

Sive consilio] " Sine quo alter bellum in-
= iustum inchoaturus non fuisset. *Vid. l. 2.*
= c. 17. §. 1.

De his, scilicet, omnibus, quæ bellum
consequi solent] " Qui enim causam dat in-
= iuriæ, causa simul est omnium malorum,
= quæ ex illa injuria sequi possunt: de quo
= late *supra* l. 2. c. 17. §. 12. Ubi exemplis
= rem illustravit Auctor.

Etiā de insolitis] " Si extra bellum non
= contigissent

Si quid tale jussissent, aut suaserunt]
= Nam causa fuit injuriæ.

*Aut cum impedire possent, non impedi-
= runt*] " Immo sufficit in genere, eos fuisse
= Auctores belli: tunc enim tenentur de casu.
= bus etiā insolitis, etsi eos nec jussissent,
= nec suaserint, quia sequela sunt belli, cu-
= jus auctores sunt.

" Ceterum, supra jam diximus, regu-
= lam illam, quod is, qui impedire crimina
= potest, nec prohibet, obligetur, ita gene-
= ralter sumtam veram non esse, sed tan-
= tum si prohibere & potest, & tenetur.

Sic & ducit tenentur] " Nam & hi
= causa sunt injuriæ dum injuriam defen-
= dunt.

Et milites] " *Vid. infr.* c. 18. §. 6.

In solidum omnes, qui ad actum aliquem
committunt] " Quia unus actus est, & u-
= num delictum, pro quo singuli in solidum
= tenentur.

In altibus dividuis] " Tunc enim duo
= diverſi sunt actus, duoque delicta, quo-
= rum singula suos tenent auctores. Sic v.
= g. si subditus jura cum hoste communia
= violat, non populus inde tenetur nisi ap-
= probet, sed auctor hujus læſionis.
= *Cujus ipse causa toxica*] " Reliqui enim
= injuriæ hujus causa non sunt.
= *Aut certe inter causas fuit*] " Cum forte
= de aliis non constet.

A D §. V.

De his, qui aliis operam navant] " Qua-
= tenus hi teneantur, late explicavimus
= *supra* l. 2. c. 26. §. 2. *seq.*

Si modo in ipsis aliquid bareat culpæ]
= Atqui semper aliquid culpæ adhæret tum
= subditis, tum militibus, tum sociis, quia
= causam defendunt, quæ hostis judicio in-
= justa est.

Ad restitutionem enim sine dolo culpa
sufficit] " Sufficit enim quod facto ejus
= illicito alteri aliquid ablit. *Vid. l. 2. c.*
= 17. §. 20. n. 2.

Sunt qui videntur existimare] Ineptæ, &
= omni ratione carens hæc est opinio, quam
= Valiquis *Controv. ill. l. 1. c. 9. n. 17.*
= late defendit: tacite enim, ait, consen-
= tire videri bellum gerentes in amissionem
= libertatis, bonorum, &c. indeque nihil
= tam ratum esse naturæ, quam volunta-
= tem domini rem suam in hostem trans-
= ferre volentis.

*Sed nemo suam jactare temere presumi-
= tur*] Vera ratio est, quod jus nostrum in
= alterum non transferatur nisi voluntate
= nostra satis declarata. At tantum abest, bello
= talem voluntatem declarari, ut potius ideo
= suscipiatur ut jura nostra defendamus con-
= tra injuriam alienam. Sane, uterque ait,
= alterum injuria agere, & capere; & hoc
= principio nititur jus postliminii. Si au-
= tem uterque tacite consensisset in amif-
= sionem, postliminio res recipi non posset.

Et bellum per se longe abest a contractuum
natura] " Omne enim jus in contractibus
= oritur ex dispositione parium, quæ jus
= in alterum transferunt sua voluntate: at
= jus capiendi bello non ex voluntate oritur,
= sed ex injuria, de qua reparanda læsus
= agit etiam invito altero.

Nec bello implicarentur invit] " Uti im-
= plicarentur, si de jure inter duos po-
= Z 3 „ polos

» pulos pronunciare vellent. *Vid. sup. c.*
 » 9. §. 4. n. 2. §. c. 4. §. 4.
 » Sufficiebat introductio externi, de quo di-
 » ximus, dominii] = Systema Grotii, & quo
 » sensu externum dominium introductum
 » existimet, explicavimus initio b. cap. si-
 » mulque demonstravimus, id merum esse
 » figmentum.

» Quod cum interna obligatione restitutionis
 » potest consistere] = Edi enim gentes cum,
 » qui injuria res hostis sui capit, in posses-
 » sione, & dominio externo defendere te-
 » neantur, id tamen non impedire, putat,
 » quo minus is, qui cepit, conscientie du-
 » ctu restituere teneatur. Nos diximus,
 » eum, qui iustam causam sibi esse putat,
 » capere posse res hostis; at quæstionem
 » de iustitia, vel injuria causæ, in suspen-
 » so esse.

» Atque id illi ipsi auctores videntur sta-
 » tuere in jure captivitatæ personarum] = Sen-
 » sus est, quod etiam gentes dominium ex-
 » ternum in rebus capitis concesserint eis,
 » qui ex injusta causa bellum gerunt, il-
 » dem auctores juris gentium testentur,
 » capta restitui debere ex jure interno.

» Videbatur aut, quia injustum id bellum
 » fuerat] = Auctor igitur putat, Samnites
 » non fuisse obligatos ad restituendum res
 » captas, quarum dominium externum jure
 » gentium acquisiverant; sed ductu con-
 » scientiæ id fecisse. At cum talc jus gen-
 » tium, taleque dominium externum nun-
 » quam a gentibus introductum fuerit, di-
 » cendum potius est, Samnites nullo jure
 » capta retinere potuisse, quia injuria ca-
 » pta fuisse, fatebantur. *Vid. Liv. l. 8. c. 39.*
 » §. l. 9. c. 1.

» Non dissimile est] = Immo hoc plane huc
 » non quadrat; nam & verum non est,
 » jure gentium voluntario demum ex pacto
 » inæquali jus oriri neque concedi debet,
 » eum, qui pios æquo sibi stipulatus est,
 » ad æqualitatem rem reducere debere.
 » *Vid. l. 2. c. 12. §. 8.*

» Quod ex contractu sine dolo inito jure
 » gentium nascitur facinus quadam cogendi]
 » Auctor ait, jure naturæ ex nullo con-
 » tractu, cui inest inæqualitas, jus oriri.
 » *Vid. l. 2. c. 12. §. 8;* jure gentium autem
 » voluntario id mutatum esse, d. c. 12. §. 26.
 » Quod refutavimus allegatis locis. Nam
 » jure naturæ omnis dispositio de re, licet
 » maxime inæqualis sit, jus tribuit; neque

» jure gentium (quale non datur) hæc.
 » vus aliquid mutatum est.

» Nec eo tamen minus qui plus æquo sti-
 » pulatus est, rem ad æqualitatem reducere,
 » §. c. tenetur] = Immo jure naturæ prout
 » quisque de re sua disponit, ita jus est,
 » licet nulla inter rem, & pretium, sit æ-
 » qualitas, d. c. 12. §. 12. §. 26.

A D §. V L

» Sed res bello injusto captam ab alio
 » penes se habet, tenetur eam reddere] = Sci-
 » licet, juxta internam justitiam: nam jure
 » illo gentium externo non tantum is, qui
 » bello injusto capit, sed & is, qui cau-
 » sam ab eo habet, defendi in possessione,
 » ex hypothesi Auctoris, debet. *Vid. sup.*
 » c. 6. §. 2.

» Nulla causa subest naturaliter iusta]
 » Secus igitur si capiens justam sibi esse
 » causam asserat: tunc enim is, qui cau-
 » sam a capiente habet, ejus jure utitur.
 » Non consensus ipsius] = Opinionem enim
 » Valsquii, quod partes litigantes sibi invi-
 » cem ea, quæ caperent, donasse censean-
 » tur, explosimus §. præced.

» Non in æquum meritum] = Quasi res in
 » penam ipsi auferri poterit.
 » Non compensatio] = Si scilicet possessor vi-
 » cissim aliquid debet ei, cujus res capta
 » fuit.

» Quia partium liquida fide id gestum ab Im-
 » peratore videbatur] = Cum populus fæta-
 » tur, injustum fuisse bellum, simul fate-
 » tur, injuria omnia capta esse; adeoque
 » jure ea dimittere tenebantur.

» Similiter Phocensibus, §. c. reddita liber-
 » tas] = Æmilius id non fecit ex conscientia
 » injusti belli; causa enim ejus iustissima
 » fuit, quia ob seditionem Phocææ oritam
 » oppugnabantur, *Liv. l. 37. c. 9. §. c.*
 » 22: sed ex ratione politica, & in præ-
 » nam militum, quia invito duce in eos
 » sequebatur fuit, d. l. 37. c. 32. Idque po-
 » pulus Romanus postea confirmavit. *Liv.*
 » l. 38. c. 19.

» Etiam illa publica] = Non tantum ergo
 » singulis civibus & libertas, & bona, seu
 » jura privata reddita, sed & præterea tota
 » civitas suis legibus, seuque juri publico
 » restituta fuit.

» Reddito emporibus pretio restituti sunt in
 » liberta.

libertatem] » Immo nec in hos causa belli
 » injusta fuit : Ligures enim rebellaverunt,
 » Liv. l. 41. c. 17. & in Romanos captos
 » severunt, c. 18. adeoque bello petiti &
 » victi sunt, indeque merito perfidiae poe-
 » nam tulerunt. Quod vero consul, cum
 » se dedidissent, ipsos, & eorum bona sub
 » hasta vendiderit, id merito senatui atrox
 » visum fuit, quia id inconsulto senatu fa-
 » cere non potuit. Unde decreto senatus
 » restituti sunt, non ex necessitate juris,
 » sed pariter ex ratione politica. Liv. l. 42.
 » c. 8. §. 9.

Idem de Abderitis decrevit senatus] » Di-
 » latio petita circa imperata non fuit iusta
 » excidit causa; adeoque senatus ipse de-
 » clarabat, bellum injustum fuisse. Verba
 » Livii l. 43. c. 4. hæc sunt : *Senatus* (Ab-
 » deritis legati) *ante curiam, querentesque*,
 » *oppidum suum ab Hortensio expugnatum*,
 » *ac directum esse; causam excidii fuisse* ur-
 » *bi, quod cum centum milia denarium* §
 » *crucis 30000. militum imperaret, spatium*
 » *petierunt, quo de ea re*, § *ad Hostilianum*
 » *consulem, § Romanum miserent legatos*;
 » *ut non ad consulem se pervenisse, §*
 » *ausisse oppidum expugnatum, Principes se*
 » *curi percussos, sub corona ceteros venisse.*

» *Indigna senatui visa, &c. § legati duo*
 » *ad restituendum in libertatem Abderitis missi,*
 » *Indeum mandatum, ut § Hostilio consuli,*
 » *§ Hortensio Prætori nunciarent, senatum,*
 » *Abderitis injustum bellum illatum, conqui-*
 » *risque omnes, qui in servitute sunt, § re-*
 » *stitui in libertatem, equum cedere.*

Deducere tantum, quantum domino cales-
 » bat adipisci desperatum possessionem] » Quia
 » recuperat possessionem sumptibus alienis,
 » sine quibus recuperaturus rem non fuisset:
 » locupletior igitur fiet ex re aliena.

Non tenebitur, nisi in quantum censer-
 » potest locupletior factus] » Si quis proinde
 » rem ab hoste injusto emam donaverit
 » alii, vel casu perdidit, ex hypothesi
 » Auctoris non tenetur restituere, quia te-
 » netur saltem ut possessor rei alienæ: quæ
 » obligatio cessat, ubi possidere desit. Se-
 » cus si eam rem vendidit, vel in usus suos
 » alio modo vertit: tunc enim possidet jus
 » alienum; ultra suum habet, quod ei,
 » cujus est, restitui debet. Vide late supra
 » l. 2. c. 10. §. 9. Quod facile concedimus,
 » si ex ipsa confessione capientis injuria
 » rem captam esse apparet: secus si capiens
 » asserit, se jure cepisse.

C A P U T X I.

Temperamentum circa jus interficiendi in bello iusto.

- I. In bello iusto a^{us} quosdam inter-
 na justitia cavere; quod exponitur:
- II. Interfici qui possint secundum justitiam internam.
- III. Ob infortunium neminem recte inter-
 fici, ut qui coacti partes sequuntur:
- IV. Nec ob culpam mediam inter in-
 fortunium, § dolum: cuius natu-
 ra explicatur.
- V. Distinguendos auctores belli ab his,
 qui sequuntur.
- VI. In ipsis auctoribus distinguendas cau-
 sas probabiles ab improbabilibus.
- VII. Etiam mortem meritis hostibus se-
 pe penam recte condonari.
- VIII. Cavendum, quantum fieri potest,
 ne innocentes, etiam præter pro-
 positum, occidantur.
- IX. Pueri semper parcendum: senium,
 nisi quid gravius admiserint: §
 senibus.
- X. Parcendum § his, qui sacra, aut
 literas tantum curant:
- XI. Et agricolis:
- XII. Et mercatoribus, ac similibus:
- XIII. Et captis.
- XIV. Recipiendos, qui dedere se vo-
 luerint,

hont, sub aquis conditionibus.

XV. Parcendum est his, qui sine conditione se dederunt.

XVI. Hac ita vera, nisi grave delictum anteceperit: quod quomodo accipiendum.

XVII. Delinquentibus ob multitudinem recte parci.

XVIII. Non occidendos obsides, nisi ipsi deliquerint.

XIX. Abstinentium ab omni dimicatione iuvili.

+ I. I. Sed + nec in bello iusto admittendum est, quod dicitur,

+ + Omnia dat, qui iusti negat.

a. Tacitus, Phars.

I. 349.

b. Off. I.

c. 11.

e. Off. II. 8.

d. II. de

Clem. cap.

f.

g. Pag. 24.

Tom. II.

f. De Pon-

to, I. Eleg.

VIII. 19,

20.

g. Pag.

298. B. Ed.

H. Steph.

b. Pag. 77.

A. Tom.

II.

Melius b Cicero: + Sicut a quedam officia etiam adversus eos servanda, a quibus injuriam acceperunt. + Est enim ulciscendi, et puniendi modus. Idem c laudat vetera Romanorum tempora, + cum exitus bellorum erant aut mi-tes, aut necessarii. Crudeles vocat d Seneca, qui puniendo causam habent, + modum non habent. Aristides Leuētrica e prima: εἰ γὰρ, εἰ καὶ ἀνιστομένης αὐλεως ἀδικεῖ καὶ οὐκ οἷς τὰς τιμωρίας ἀσπάζεσθαι, πρὸς τ' ἀδικήματα τῶν αὐτῶν ὑπὸ τοῦ αἵματος πάσιν. Possunt sane, possunt etiam, qui se vindicant, + iniusti esse si modum excedant. Nam est qui in puniendo progreditur ad id, quod iniustum est, + secundum est injurie auctor. Sic, f Ovidio iudice, rex quidam

cede nocentium

Se nimis ulciscens exstitit ipse nocens.

2. Platæenses in Isocrate oratione quaerunt: εἰ δίκαιόν ἐστιν ὑπὲρ πολλὰ τῶν ἡκανότων ὅπως ἀνίστασθαι τὰς τιμωρίας; αὐτοὶ ἀκριβὲς εἰσι, + ob tanta peccata tam graves, et iniquas penas exigere? Idem ille Aristides b secunda

G R O T I U S.

a. Est enim ulciscendi, et puniendi modus] Vide quæ supra lib. II, cap. XX §. 2. & 28. & loca Augustini de Christianorum in ipsis bellis benevolentia, quæ modo produxi-mus. Aristoteles politicorum V, cap. 6. narrat, asperiores æquo penam exactione Thebis, & He-racleæ, cæsarumque, factionis studio. Et Tru-cydides III. Τιμωρίας μὲν, ὅ καὶ τὸ δίκαιον, πᾶσι ἰσὺς ἔστιν. (Cap. 82.) Facit III. aemulatio: Pompejus gravius remittit, quam de-licta erant. (Cap. 28.) Idem eodem libro (Cap. 24.) Augustum culpatur, quod in puniendis a-dulteris clementiam majorum, suamque ipse le-ges egressus sit. Juvenalis (Sat. X. vers. 314, & seqq.)

exigit autem

Interdum ille dolor plus, quam lex ulla dolori concessit.

Quintilianus: non nisi ob ultimo parricidio exi-gitur pena trans veniunt. (Id est, à cadavere. Declamatio. VI. Cap. 10. p. 137. Edit. Burm.)

M. Antoninus Imperator, referente Fulcizio vita Cassii, (Cap. II.) ad senatum scribit, ne aut prescriptio gravior sit, aut pena crudelior. Aufonium (Cupid. crucif. p. 93, 94.)

vindicatque major

Crimine visa suo est.

Ammianus libro XXVI. servitum est in multis acrim, quam errata fugaverant, uti delicta. (Cap. 10.) Similis est apud Agathiam locus li-bro III. (Lib. IV. Cap. 6.)

G R O N O V I U S.

1. Omnia dat] Efficit, ut nihil non liceat in invitum, qui, quod in volentem licere debet, recusat.

2. Quedam officia] Sunt quædam humaniter, & benigne agenda.

3. Aut miles, aut necessarii] Aut parcebatur victis, aut non occidebantur, durtiter tra-sabantur, nisi quibus ob graves causas parci nequibat.

G R O -

cunda pro pace : μή τούτω αὐτ' ἔσαν αὐτὰς τιμωρήσασθαι, ἀποκτείναι, αὐτὰ δὲ τούτω ἔσαν, καὶ τοῖς ἔσσι αὐτὰ καὶ τὰ μέγιστα τῶν τιμωρίων : non hoc tantum respicite, quas ob causas pœnas sitis exacturi, sed & * qui sunt, de quibus sumenda sit pœna, * qui nos ipsi, * & quis iustus pœnarum modus. Laudatur Propertio Minos (Lib. III. Eleg. XVII. 28.)

Victor erat quamvis, b + æquum in hoste fuit.

Sed & Ovidio, (Metam. VIII, 101.)

*leges capiti iustissimus auctor
Hostibus imposuit.*

II. * Quando autem iusta sit interfectio (inde enim nobis incipiens est) in bello iusto secundum iustitiam internam, quando non sit, + ex iis intelligi potest, quæ capite primo huius libri nobis explicata sunt.

* Interfici enim aliquem contingit ex proposito, aut citra propositum. a Vict. de
jure belli
n. 36. &

* Ex proposito iuste interfici nemo potest, nisi aut in pœnam iustam, + aut quatenus + absque eo vitam, & res nostras tueri non possumus : 43.

quamquam illud ipsum ob res caducas hominem occidere, etiam si + a iustitia stricte dicta non abeat, + a charitatis tamen lege discedit. Pœna vero iusta ut sit, * opus est ut ipse, qui interficitur, deliquerit, + & quidem tantum, quod apud æquum iudicem mortis supplicio possit vindicari : qua de re eo nunc minus differemus, quia quicquid ejus sciri oportet, + satis explicatum arbitramur capite de pœnis.

III. 1. * Supra 7 cum de supplicibus ageremus (sunt autem + ut in pace, ita & in bello supplices,) + discrevimus ἀνύχνη καὶ ἀδίκον, infortunium, & injuriam. Gylippus eo, + quem ibi citare cœpimus, Diodori Siculi b loco quaerit, 8 utra in classe Athenienses poni debeant, infortuniorum, an injustorum : & + pro infortunatis habendos negat, qui ultro nulla laceffi injuria Syracusanis bellum intulissent : unde infert, cum sponte bellum susceperint, + ferenda quoque ab ipsis belli mala. Infortunatorum exemplum sunt illi, + qui 9 non hostili animo apud hostes sunt, + quales Athenienses temporibus Mithridaticis, de quibus sic loquitur Velle-

b Siculor.,
XIII, 29.

G R O T I I.

b *Æquum in hoste fuit*] Ovidium tristium I, elegia 8, (vers. 35.)

Est etiam in miseris pietas, & in hoste probatur.

G R O N O V E I.

4 *Qui sunt, de quibus*] Possunt enim aut alius rebus laudati, aut bene olim de nobis meriti esse. Florus de Ætolis 2, 9. *Memineramus auxilii, sic placuit ignorare.*

5 *Qui nos ipsi*] Cæsar apud Sallust. Catil. 51. *magis, quid se dignum foret, quam quid in illos fieri jure posset, quaerebant.* item : *sententia ejus non crudeli (quid enim de tales homines crudele fieri potest ?) sed aliena a republica nostra videtur.*

6 *Absque eo*] Nisi ille de medio tollatur, aut interficiatur.

7 *Supra eam*] 2, 21. §.

8 *Utra in classe poni*] Utro numero, vel loco haberi.

9 *Non hostili animo*] Inter hostes morantur non infecti nobis, neque sponte nocituri.

* Lib. II.
c. 23.

* Vellejus Paternulus : si quis hoc rebellandi tempus, quò Athenæ oppugnatae a Sulla sint, imputat Atheniensibus, nimium veri, vetustatisque ignarus est. adeo enim certa Atheniensium in Romanos fides fuit, ut semper, & in omni re, quicquid sincera fide gereretur, id Romani Atticè fieri prædicarent. Ceterum, tum oppressi Mithridatis armis homines miserrima conditionis, cum ab iniuriis tenerentur, oppugnabantur ¹¹ ab amicis, & animos extra mœnia, corpora necessitati servientes intra muros habebant. quæ pars potrestima ex Livio ⁶ sumpta videri potest, apud quem Indibilis Hispanus corpus duntaxat suum apud Carthaginenses, + animum apud Romanos, ait, fuisse.

* Lib.
XXVII. c.
17.

* Pro
Quintio.
Cap. 2.

2. Nimirum, ut ait ^c Cicero, omnes, quorum in alterius manu vita posita est, sapiens cogitant, quid possit is, cuius in ditione, ac potestate sunt, + quam ¹² quid debeat facere. Idem pro Ligario : tertium est tempus, quò post adventum Vari in Africa resistit : quod ¹³ si est criminiosum, necessitatis crimen est, non voluntatis. Atque hoc secutus est Julianus in causa Aquilejensium, teste ^d Ammiano, qui cum paucorum supplicium narralet, adjicit : residui omnes ¹⁴ abierunt innoxii, quos in certaminum rabiem ^e necessitas egerat, non voluntas. Ad Thucydidis locum ^f de Corcyrensiu captivis venditis vetus commentator : τὸ ἔμμεν τῷ ἰσχυρῷ τρέψω δολοί, καὶ ὡς ἀπὸ τῆς μετὰ μάχης τῶν βαλόντων θανάτου, αἰῶνος τὴν εὐδαίμονα, τὰς μὲν μετὰ νόμον οὐκ αἰσχροῦς ἐκείνων ἀποκρίναντες

* Lib.
XXI. c. 12.

* Lib. I.
c. 55.

offendit clementiam dignam Græcorum ingenii : + durum enim, post pugnam captos

G R O T I I.

* Necessitas egerat, non voluntas] Adhuc mox : id enim equitate posita statuerat placibilis Imperator, & clemens. Thucydides libro III. (Cap. 39.) in oratione Cleonis : οἱ τινες ὑπὸ τῶν πολέμων ἀναγκασθέντες ἀπέπαιον, συγγνώμην ἔχοντες ἑαυτοὺς ἰδίῃ, qui defecerunt a nobis, cogente hoste. Contemplatio extremæ necessitatis hæc dicitur Paulo sententiarum V, tit. 1. §. 1. certe enim, ut Syntychus ait, ἡγεῖται ἀνάγκη πρῶτα καὶ βίαιος, res est valida, ac violenta necessitas. Javernia de Calaguritanis. (Sut. XV, 103.)

Quinam hominum genus dare, quisve Deorum Viribus amoveret dira, atque immania possit ?

Vide de famis necessitate Cassiodorum IX, 13. Pertinax de Lato, & aliis : paraverunt invitæ Comendo : sed ubi habuerunt facultatem, quid semper voluerint, ostenderunt. (CAPITULUM. 1. N. Cap. 5.) Cassius Clemens apud Xiphilinum in rebus Severi : ἐν ᾧ ἔτι ἐπὶ Νίγηρος ἡγεμονία κατεστάθη, καὶ ἐν τῇ ἰαυῇ μετὰ τὸ πάλιν ἀναγκασίως ἡμετέρας, καὶ ὡς τοὺς πολέμους, αὐτὸς ὡς ἡμετέρας κατεστάθη, ego neque te, neque Nigram noveram, sed in parte, quam ille obtinebat, resisti, feci quod necesse erat, presenti parvi, non tibi bellum volens inferre, sed Julianum depellere. (Pag. 299. Ed. Rob. Steph.) Aurelianus Antiochiam ingressus, ubi multi Zenobiz partes secuti fuerant, edictum proposuit, referente ZOSIMO, Lib. I.

Cap. 51. Edit. Cellar.) τῷ ἀντικρίνῃ καὶ ἀντικρίνῃ πάλιν ἢ πρὸς τὸν τὸ συνάνα ἀντικρίνῃ magis ad necessitatem impoſitam invitæ, quam ad voluntatem, quæ illa erant referent. Belisarius apud Procopium Vandalicorum 1. Αὐτοὺς γὰρ ἀπαρτὰς γινώσκοντες ὑπὸ βασιλέως ἔτι ἰσχυροῦς. Afros enim omnes sub Vandalis fuisse invitos. (Cap. 20.) Apud eundem Gothicorum III. (Cap. 7.) Totius Neapolitanis ait, scire eos sub hostibus fuisse : invitos. Nicetæ autem, aut continuator scriptæ ab eo historiz, de Hentico loquens fratre Balduini : τὸ ἰσχυρὸν ἰσχυρὸς ἐστὶν ὁ βασιλεὺς, ὡς ἐπὶ πολέμῳ καὶ ὡς βασιλεὺς, αὐτὸς ὡς χριστιανὸς τὸ πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ὡς βασιλεὺς ἢ πρὸς τοὺς βασιλεῖς ὑπερῶν, καὶ ὡς πρὸς τὸν βασιλέα ἢ πρὸς τὸν βασιλέα, qui artem incuebant, eos fuisse i. e. feci, quod argumentum, aut grex essent, non Christiani homines, qui interficerentur, præsertim tales, qui Bluch non occiderunt suus, sed vi succubuerant, neque sponte vi paraverunt.

G R O N O V I I.

TO AB inimicis] Aristione tyranno, & præsidio, quod ei dederat Mithridates.

¹¹ Amicis] L. Cornelio Sulla, & Romanis.

¹² Quid debeat facere] Eoque magis illum metuant, quam ei sunt.

¹³ Si est criminiosum] Si potest accusari, tanquam in eo culpam admiserit Ligarius.

¹⁴ Abierunt innoxii] Illi, pauci immunes.

G R O N O V I I.

πῶς occidere, servos praefertim, * qui non sua voluntate bellum gerunt. Pla-
 taenenses in dicta oratione * apud Iloctatem: ὁ γὰρ ἡμεῖς, αἰεὶ ἀνταγωνιστὴς
 κούτοις ἰθαυόμεναι * non volentes, sed coacti illis (Lacedaemoniis) servivimus.
 Idem ὁ δὲ Græcis aliis: τοῖς σώμασι μὴ ἑαίους ἀνταγωνιστὴς ἡμεῖς, ταῖς δὲ ψυχαῖς
 μὴ ἑαμένους * illorum (Lacedaemoniorum) partes corpore sequi cogebantur,
 animo servitium erant. Herodotus * de Phoenicibus dixerat: ἰωάνθης δὲ
 ἡκούτης, αἰεὶ ὡς ἀνταγωνιστὴς. Medorum partes sequebantur, non sponte, sed vi
 necessitatis. Zelitis, ut Arrianus * narrat, pepercit Alexander, ἐπὶ πύλιν
 βίαια γυνώσκων συγκαταβαίνει τοῖς βασιλέσιν, quod coacti fuissent militare in partibus bar-
 barorum. Nicolaus Syracusanus apud * Diodorum in oratione pro captivis:
 εἰ σύμαχον εἴ τι πρὸς τὸν πόλεμον ὑπερῆχθ' ἑσθλαίνοντες, ἀνταγωνισόμενοι συγκαταβαίνομεν * διήπιοι, εἰ τὸς δὲ
 ἐπὶ βουλῆς ἀδικήσαντας δίκαιον ἐστὶ τιμωρεῖσθαι, τὸς ἀκέρως ἀμαρτάνοντας προήκοον αἰεὶ εἰν συγ-
 γράμης εἶναι. socii vi imperanturum adacti sunt militare: quare, sicut par est
 eos puniri, qui data opera injuriantur inferunt, ita æquum est ignoscere hiis,
 qui præter voluntatem suam peccant. Sic & apud * Livium Syracusani Ro-
 manis se purgantes ajunt, * se metu, ac fraude turbatis, pacem oppres-
 sam. * Similem ob causam Antigonus bellum * se cum Cleomene, non
 cum Spartanis habuisse, dicebat.

IV. 1. Sed notandum est, + inter ¹⁵ plenam injuriā, & ¹⁶ merum infortunium, medium sæpe aliquid intercedere, quod ex utroque quasi conflatum sit, ita ut actio + neque mere scientis, & volentis, + neque mere aut ignorantis, aut inviti, dici possit.

2. Aristoteles huic generi nomen posuit *εὐαίματος*, latine 17 + culpam aliquam liceat dicere. Sic enim ille moralium libro quinto, capite decimo: *Εὐναι, quæ sponte faciūmus, alia faciūmus + deliberato, alia + non deliberato. Deliberato fieri dicuntur, quæ præsertim consultatione quadam animi sunt, quæ vero aliter, inelaborato. Cum ergo damni datio tribus modis in hominum societate contingat, + ea, quæ ab ignorantia procedit, (cc) infortunium dicitur, ut, si quis egerit quippiam, non in quem exspectabat, aut quod non putabat, aut non quo putabat modo, aut non tali fine: ut si quis se ferire non hoc instrumentum, non hunc hominem, aut non huius rei causa credidit: sed evenit quod ipse non proposuerat sibi: puta vellicare voluit, non vulnerare, aut non hunc, non hoc modo.* 18 Ergo si ita præter id, quod expectari potuit, damnum detur, erit infortunium. At + si ita, ut expectari, ac prævideri aliquo modo potuerit, sed non improbo animo, culpa erit aliqua: nam culpæ affinis est, qui 18 in se habet agendi principium: 19 qui vero ex-

G R O N O V I L

15 *Pleam injuriam*] Cui doles, & culpa o-
mnis inest.

16 *Merrum infatumini* } Cui nec dolus, nec
nlla culpa subest.

17 *Culpari aliquam* } Erratum.

18 *Quil in se habet*] Quem futurum ipsius con-

filium, & voluntas malefica incitavit ad nocendum alteri.

19 *Qui vero extra*] Qui sine consilio, & voluntate laedendi, aliud agens, inque aliud intentus, laedit tamen.

(cc) Immo culpa aliqua: est enim heic in
 Græco, ἀμαρτία J. B.

tra, infelix. At quoties quis id, quod facit, ²⁰ * sciens facit, non tamen deliberato, fatendum est, adesse injuriam: ut qua facere homines solent per iracundiam, & perturbationes similes aut naturales, aut necessarias. nam qui ira commoti laedunt, & culpam admittunt, ab injuria non vacant; ⁺ neque tamen ²¹ injusti, aut improbi dicuntur: at si quis ⁺ idem ²² consulto admittat, is vero improbus, & injustus recte nominabitur.

3. Merito igitur, quæ per iram sunt, censentur ⁺ non ex proposito fieri. ⁺ non enim incipit is, qui ex ira quid facit, ⁺ sed is, qui iram provocavit: atque eo fit, ut sepe in judicii rerum ejusmodi ²³ * non facti, sed legitima fiat questio; nascitur enim ira ex eo, ²⁴ * quod quis injuriose factum existimat. Non ergo sicut in contractibus, an hoc factum sit, disputant: ibi enim, nisi ²⁵ que intercesserit oblivio, omnino altera partium improba est, quæ si dem non implet: sed, an iuste factum sit, quod factum est, exquiri volunt. At qui prior struxit insidias, nihil ignorans fecit: quare non mirum ²⁶ si alter sibi injuriam factam putat, ²⁷ alter non putat. . . . Est tamen ut & qui tali ex causa laedit, injustus censeri debeat, si nempe aequalitatis, aut proportionis normam excedat, quod reponitur. Sic justus est, qui deliberato iuste agit: aliqui iuste agere potest aliquis sponte tantum, non & deliberato.

4. Ceterum eorum, quæ non sponte sunt, alia venia digna sunt, alia minus. ^d Venia digna, quæ non ab ignorantibus modo, sed & ²⁸ ob ignorantiam sunt. At si quia ab ignorantibus admittantur, ²⁹ nec tamen per ignorantiam, sed tali animi morbo, qui communes humane naturæ fines excedat, non digna sunt quibus ignoscens. Locum sane egregium, & usus maximi integrum latine posui, quia minus recte verti, ideoque nec satis intelligi solet.

5. Michael Ephesus eum locum interpretans, ejus, ³⁰ * quod ^a expectari non potuit, exemplum ponit in eo, qui fores aperiens patrem læsit,

^a VII.
N°. 11.

G R O T I I.

^d Venia digna, quæ non ab ignorantibus modo, sed & ob ignorantiam sunt] Dionysius Halicarnassensis libro I. (Cap. 58.) ἀναρ ἐν γινώσκουσιν ἀλλὰ τὸ ἀνείηται quod non sponte fit, omnis dignum venia. Procopius Gothiorum III. τὸν μὴ ἀνοίγει τὰς πόδας, ἢ παραβύτης ἀγνοίας, ἢ λάθους ἰσχυροῦς τῆς τοῦ αἵματος τῆς τοῦ αἵματος πτωχότητος ἔγγυς ἰσχυροῦς ἰσχυροῦς, qui alii molesti sunt, sive quod occupaverit eos ignorantia, sive quod oblivio superaverit aliqua, hu etiam ipsos, qui mala sunt passi, æquum est veniam dare. (Cap. 9.)

G R O N O V I I.

²⁰ Sciens facit, non tamen] Qui aliunde subito impellitur, priusquam providere possit, & prospicere, quale sit, quod agit, etiam volens id agit.

²¹ Injusti, aut improbi] Tacitus de Germanis 25. Verberare servum, ac vinculis, & opere

coercere, varum: occidere solent, non disciplinam, & severitate, sed impetu, & ira, ut inimicum.

²² Consulto] Non subito animi metu impulsus.

²³ Non facti] Disputetur, non utrum factum sit, nec ne, sed utrum per leges licuerit, nec ne.

²⁴ Quod quis injuriose] Atque eo jus sibi datum contra offendendi.

²⁵ Quæ intercesserit] Nisi cui exciderit e memoria, quid facere debeat.

²⁶ Si alter sibi] Ille, qui struxit sunt insidias.

²⁷ Alter non] Ille, cui non impletum est promissum, quia id, qui facere debuit, oblitus est.

²⁸ Ob ignorantiam] Quæ scire, aut cogitare quis non potuit.

²⁹ Nec tamen per ignorantiam] Et tamen hujusmodi, ut sensus communis ea evenire possit cuique dicitur.

³⁰ Quod expectari] Quod factum est non modo ab ignorante, sed etiam ob ignorantiam.

G R O -

sit, aut * in loco solitario jaculando se exercens aliquem vulneravit. Ejus, quod prævideri potuit, sed sine dolo, * in eo, qui jaculatus est ³¹ in via publica. Idem scriptor necessitatis exemplum ponit in eo, * qui fame, aut siti adigitur, ut quid faciat : * perturbationum naturalium in amore, dolore, metu. Per ignorantiam fieri, ait, ubi factum ignoratur, * ³² si quis mulierem nesciat nuptam. * Ab ignorante ³³ non per ignorantiam, ubi jus ignoratur. * Jus autem ignorari interdum excusabiliter, interdum inexcusabiliter : * quæ cum * Jurisconsultorum dictis optime congruunt. Est ejusdem Aristotelis locus huic non dissimilis libro ^b de arte oratoria : *æquitas imperat, ne pari loco habeamus injurias, & culpas, neque item culpas, & infortunia. Infortunia autem sunt, quæ nec provideri potuerunt, nec improbo animo admittuntur : culpas, quæ provideri potuerant, non tamen improbo animo sunt : injuria, quæ & destinata, & animo improbo.* * Tria hæc notarunt veteres, & in illo Homeri versu de Achille Iliados ^c postremo :

a. D. & E.
de jur. &
facti ign.
b. Lib. I.
c. 13.

c. Pref.
157. 186.

Οὐκ ἴσῃς ἔσθῃς, ἢ ἄνεκον, ἢ ἀδελφόν

Non ignara illi, male provida, nec mala mens est.

6. Similis est divisio apud ^d Marcianum : *delinquitur aut proposito, aut impetu, * aut casu. proposito delinquit latrones, ³⁴ qui factionem habent : impetu autem, cum per ebrietatem ad manus, aut ad ferrum venit : casu vero, cum in venando telum in feram missum hominem interfecit.* Duo illa, quæ proposito, & impetu fiunt, hunc in modum distinguit Cicero : *' Sed in omni injuria permulsum interest, * utrum perturbatione aliqua animi, quæ plerumque brevis est, & ad tempus, an consulto, & cogitato fiat injuria. * Leviora enim sunt quæ repentino aliquo motu accidunt, quam ea, quæ meditata, & preparata inferuntur.* ^e Philo autem in legum specialium explicatione sic ait : *ἡμεῖς τὸν πρῶτον λόγον τῆς διανοίας μὴ ἀνακρίνομεν ἐν μικρῷ τοῦ κρίματος ³⁵ διμειδίαν esse faciunt, ubi non antecessit longa animi deliberatio.*

e. De off.
L. c. 3.

7. Cujus

GROTIJ.

GRONOVII.

e. Utrum perturbatione aliqua animi, quæ plerumque brevis est, & ad tempus, an consulto, & cogitato fiat injuria] Seneca de Ira I, 16. Dimittit scire, si intelligit, non ex alto venire nequitiam, sed summo, quod agunt, animo inherere. Deinde : nonnunquam magna scelera levius, quam minora committit, si illa lapsu, non crudelitate commissa sunt, his inest latens, & aperta, & inextirpata caliditas. Idem delictum in duobus non eodem modo afficit, si alter per negligentiam admisit, alter curavit, ut nocens esset. f. Philo] Lib. II. specialium legum. (Pag. 791. B. Ed. Paris.)

³¹ In via publica] Nam quia in ea ut plurimum oberviantur homines, facile unicuique succurrit, etiam nunc nemo appareat, repente intervenire posse, qui iudatur.

³² Si quis mulierem] Quam sollicitat, aut cujus tentat pudicitiam.

³³ Non per ignorantiam] Qui sciens facit, quod nescit jus esse non facere.

³⁴ Qui factionem habent] Manipulum furum, ut loquitur Terentius : qui coherant conjuratione facta.

³⁵ Dimidiatum esse] Dimidia parte defectum.

* Si ⁴¹ fors seua premit miseros, sed proxima culpa,
 * ⁴² Hos variis mens ipsa modis agit, & sua carpunt
 Facta viros refidet.

V. Quod monet * Themisti^{us} m * distinguendos, qui auctores belli fuerunt, ab his, qui alios ducentes secuti sunt, ejus passim exempla in historiis existant. Narrat Herodotus, a Græcos pœnas sumfisse de his, qui Thebanis ad Medos deficiendi auctores fuerant. Sic Ardeæ principes seditionis securi percussi, narrante ^b Livio. Eodem auctore, ^c Valerius Lævinus, Agrigento capto, qui capita rerum erant virgines casos securi percussit : ceteros, prædante vendidit. Idem ^d alibi : Atella, Calafisque in deditionem acceptis : ibi quoque in eos, ⁴³ qui capita rerum erant, animadversum. Rursum ^e alibi : quoniam defectionis auctores meritis penas a Diis immortalibus, & a vobis habent P. C. quid placet de innoxia multitudine fieri ? tandem (dd) ignotum est illis, & civitas data. nimirum, ut idem ^f alibi loquitur, ut, unde orta culpa esset, ibi pœna consisteret. Laudatur apud Euripidem & Eteoclus Argivus, quia

Culpam ferebat semper illo iudice
 Reus ipse : non urbi patria, quæ ⁴⁴ passim mali
 Reſtoris ergo sustinet calumniam.

^a Calliop.
 seu Lib. IX.
 c. 85.
^b Lib. IV.
 c. 10.
^c Lib.
 XXVI. c.
^d Ibid. c.
 40.
^e Ibid. c.
 16.
^f Lib.
 VIII. c. 20.
^g Lib.
 XXVIII. c.
 26.
^h Supplic.
 verſ. 978.
 & seqq.

^b Lib. III.
 c. 36.
ⁱ Fragm.
^d Lib. XXI.
 Ecl. 10.

Et Athenienses, ut ^b Thucydides narrat, pœnituit decreti adversus Mitylenæos, πῶτα δὲ τῶν ἀποβάντων μάλιστα ἢ τῶν αἰνίων, ut totam civitatem posuiss, quam solos defectionis auctores interficerent. Narratur & Diodoro ^c Demetrius, captis Thebis, decem solos interfecisse auctores defectionis.

VI. I. Sed in ipsis quoque belli auctoribus ^d distinguendæ causæ : sunt enim quedam non justæ quidem, * sed tamen tales, ut non improbis ^e possint imponere. Scriptor ^f ad Herennium deprecationis causam acquisissimam hanc ponit, si quis, quæ peccavit, non odio, neque crudelitate. sed officio, & recto studio commotus fecerit. Sapiens ^g Senecæ hostes dimittit salvos, aliquando etiam laudatos, si honestis causis pro fide, pro federe, pro libertate in bellum accincti sunt. Apud ^h Livium ⁱ n petunt errori veniam Cærites, quod fuerint auxilio confanguineis. ⁴⁷ * Phocensibus, ⁴⁸ * Chal.

G R O T I I

m Distinguendos, qui auctores belli fuerunt]
 Vide Gailium lib. II, de pace publica, cap. 9.
 num. 18.

n Petunt errori veniam] Ignosci debere interdum armis superato reſtori iustum quid sit ignorant] Ex Hecrate transſcriptum Amianianus in librum XXX. (Cap. 8.)

(dd) Hæc debebant alio caractere edi, quævis & in prima Editione ita existit : neque enim verba sunt L I V I I, sed Auctoris nostri. Historicus, in fine demum Capituli sequentis, narrat, ex auctoritate Patrum, istum ad Populum esse, ut Privernatibus civitas daretur. Cap. 21. num. 10. J. B.

G R O N O V I I.

⁴¹ Si fors seua] Leg. fors, si per infortunium patratum, quod parum distat a scelere.

⁴² Hos mens ipsa] Hi conscientiz tormenta patiuntur.

⁴³ Qui capita] Qui republicam in manu habuerunt, & in idem.

⁴⁴ Passim mali] Vulgi iudicio, & perperam infamari solet ob improbum principem.

⁴⁵ Possint imponere] Pro iustis agnosci, & eos fallere.

⁴⁶ Apud Livium lib. VII.] 19. & 20.

⁴⁷ Phocensibus] Immo Tarquiniensibus in Etruria : unde namque Phocenses Ceritibus cognati ? (Vitiosa interpunctio, quæ hæcenus fuerat in omnibus

48 * Chalcidenſibus * & aliis, qui ex federe Antiochum juverant, data a Romanis venia. Ariſtides Leuctrica ſecunda ^b Thebanos, qui Lacedæmoniorum ductum contra Athenienſes fecuti erant, ait, ^a καὶ πρὸς τοὺς ἑταίρους, in partem quidem veniſſe injuſte actionis, ſed quam juſto aliquo velarent, fide in principes ſui federis.

2. Cicero de officiis primo * conſervandos eos dicit, * qui non crudeles in bello, non immanes fuerunt: tum bella, * quibus imperit gloria propoſita eſt, 49 minus acerbè gerenda eſſe. Sic Ptolemæus rex ^d Demetrio ſignificat, ^e ἐπὶ πλείονος ἀμα, πρὶ δὲ τοῦ ἐν ἀρχῇ πολέμου αὐτοῦ: non de rebus omnibus, ſed de ^f imperio, & gloria inter ipſos certamen eſſe. Severus ^g apud ^h Herodianum: cum bellum adverſus Nigrum geſſimus, non ita ſane ſpecioſus inimicitiarum cauſas habebamus. nam ⁱ poſitum in medio principatum, atque adhuc in diſceptatione verſantem, parvi ambitu uterque noſtrum ad ſe traheret.

3. Sæpe habet locum, quod de bello Cæſaris, & Pompeii eſt apud ^j Cicero: erat obſcuritas quedam: erat certamen inter clariffimos duces: multi dubitabant, quid optinuum eſſet. Et quod idem ^k alibi: eſti aliqua culpa teneatur erroris humani, a ſcelere certe liberati ſumus. Plane ut apud Thucydidem ^l dicuntur venia digna, quæ ſunt ^m 53 ⁿ μετὰ νουκίας, ^o δὲ τοῦ μὲν ἀντιπρὸς. ^p 54 De Dejotaro idem ^q ille Cicero: non ille odio tui ^r 55 progreſſus, ſed errore communi lapſus eſt. Salluſtius in ^s hiſtoriis: cætera multitudine, vulgi more magis, quam judicio, poſt alius alium quaſi prudentiorum ſecuti. Quod de bellis civilibus Brutus ^t ſcripſerat, putem non male ad pleraque bella alia referri poſſe ^u 56 acrius eſſe prohibenda, quam in ſuperatos iracundiam exercendam.

omnibus Editionibus, etiam in primâ, heic occasionem dedit Viro Doctiſſimo reprehendendi Auctorem noſtrum, qui tamen ab errore plane immunis eſt. Nimirum Typographi, poſt vocem conſanguineis, conſiderant punctum, & poſt ſequentem, Phœcenibus, malè collocaverant. Tum in omnibus aliis, poſt primam, Editionibus, è margine excidit App. Syr. apud quem Auctorem, loco à me diſtinctè indicato, res, de qua agitur, clarè exiit: Minus ^v δὲ Πόντος, ^w καὶ Χαλκιδίαι, ^x καὶ ἑταίροι, ^y καὶ ἄλλοι τῶν Ἀντιόχου ἐντονεύοντων, ^z ὡς αὐτοὶ, ^{aa} ἀντιπρὸς τῶν ἑταίρων. Pag. 98. Ed. H. Stephan. Vel ex hoc loco patet, quam neceſſarium fuerit, primas illas Editiones conſerre, ut opus iſtud emendatius ederet. J. B.)

48 Chalcidenſibus] Haud ſcio, unde habet: non enim in federe Chalcis Eubææ urbs cum Antiocho fuit, ſed vi, & meto cum Antiochus occupaviſſet. Eſto lib. 35. 51. Puto hic dicere voluiffe, Phœcenibus, qui in Aſia minore, & eandem eſſe hiſtoriam, cujus meminit nam. ult. cap. præced. (At vide Not. præced.)

49 Minus acerbè] Non faciendi in viſtis. 50 De imperio, & gloria] Id. ipſum, quod ſuſſime lib. 15. 1: non ſe propter prædium, ſed propter dignitatem inſiſſe bellum.

Tom. IV.

a Appian. Syriac. pag. 98. Ed. H. Steph. b Tom. II. pag. 135. B.

c Cap. II.

d Plutarch. in Demetr. p. 191. A. e Lib. III. c. 6.

f Orat. pro Morte. c. 10.

g Ibid. c. 5.

h Lib. I. c. 32.

i Orat. pro Dejot. c. 3.

j Fragm. VI. 4.

k Orat. I. ad Cæſ. de Rep. ordin.

l Cic. 64. Brut. Ep.

m 53.

n 54.

o 55.

p 56.

q 57.

r 58.

s 59.

t 60.

u 61.

v 62.

w 63.

x 64.

y 65.

z 66.

aa 67.

51 Poſitum in medio] Vacuum, & certo poſſeſſore carentem.
52 Erat obſcuritas] Incertum, & obſcure, utra cauſa eſſet iuſtior.
53 Μετὰ νουκίας] Non per malitiam, ſed nimio gloriæ ſtudio.
54 De Dejotaro idem ille Cicero] Cap. 3.
55 Progreſſus, ſed lapſus] 2. Attic. 21. quia deciderat ex aſtris, lapſus, quam progreſſus potius videbatur.
56 Acrius eſſe prohibenda] Inclementius eſſe animadvertendum in eos, quos liquet bellum civile moturos, quam in eos, qui bello civili ſunt victi: nam in illis non tam facile præſumitur penitentia conſilii, quam in his facti, cujus jam ſupplicium luerunt ipſa calamitate.

G R O T I I.

o Apud Herodianum] Verba Græca hæc ſunt: καὶ Νίγηρ καὶ πολυμύτης ἔχων ἑταίρους ἔρχομαι πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ ἀντιπρὸς τῶν ἑταίρων καὶ τοῦ πρὸς τὸν πόλεμον ἀρχὴν ἐπαρταῖον μισήσαντες, καὶ ἄλλοι τῶν ἀντιπρὸς τῶν ἑταίρων ὄντων, ἐπὶ τῷ πόλεμῳ ἔστιν ἡμεῖς κατακτείναντες τὸν πόλεμον οὐκ ἔστιν.

p Acrius eſſe prohibenda, quam in ſuperatos iracundiam exercendam] Bemus IX.

B b

G r o

VII. 1. Etiam + ubi iustitia hoc non exigit, sæpe tamen convenit bonitati, 9 convenit modestiæ, convenit animo excelso. *Ignoscendo auxisse* populi Romani magnitudinem, ait ^a Sallustius. Taciti ^b est: quanta pervicacia in hostem, tanta beneficentia adversus supplices utendum. At ^c Seneca: ferarum, nec generosarum quidem, 57 permordere, & 58 urgere abjectos. Elephantem, leonemque transeunt quæ 59 impulerunt. Sæpe opportunum est illud Maronis, (*Æneid.* X, 528.)

^a *Fragm.*
I, 12.
^b *Ann.*
XII, 20.
^c *De*
Clem. I,
cap. 5.

Non hic victoria Teucrum
Ventitur, 59 aut anima una dabit discrimina tanta.

^d *Cap.* 16.

2. Est in eam rem insignis locus in libro ^d quarto ⁶⁰ ad Herennium: bene majores nostri hoc comparaverunt, ut neminem regem, quem armis cepissent, vita privarent. Quid ita? quia, quam nobis facultatem fortuna dedisset, iniquum erat in eorum supplicio consumere, quos eadem fortuna paulo ante in amplissimo statu collocarat. Quid quod exercitum contra duxit? desino meminisse. Quid ita? quia viri fortis est, ⁶¹ qui de victoria contendunt, eos hostes putare: qui victi sunt, ⁶² eos homines iudicare; ut possit ⁶³ bellum fortitudo minnere, pacem humanitas augere. At ille si vicisset, ⁶⁴ num idem fecisset? non profecto tam sapiens fuisset. ⁶⁵ quid igitur ei parcis? quia ⁶⁶ talem stultitiam contemnere, non imitari consuevi. Si de Romanis hoc accipias (incertum enim hoc, cum & peregrinis, & fictis argumentis utatur is scriptor) adversa fronte pugnat cum eo, quod habemus in ⁶⁷ panegyrico, ^e qui dictus est Constantino Constantii filio: cautior licet sit qui devictos habet per veniam perduelles, fortior tamen est ⁶⁸ qui calcas iratos. Renovasti, Imperator, veterem illam Romani imperii fiduciam, quæ de captis hostium ducibus vindictam morte fumebat. Tunc enim captivi reges, cum a portis usque ad forum triumphantium currum honestassent, simulatque in capitolium currum flectere cæperat Imperator, abrepti in carcerem necabantur unus pro seipso Paulo, qui sedentem se acceperat deprecante (legens ⁶⁹ unum Perseum ipso Paulo, qui dudentem se acceperat, ^f deprecante)

^e *Eumenii, Paneg.*
VI. c. 10.
Ed. Crell.

^f *Vide*
Plut. Paul.
Emilio.
Pag. 274.

G R O T I.

⁹ *Convenit modestiæ* Rex Theodericus apud Cassiodorum II, 41. illa mihi felicitas belli proveniunt, quæ moderate sine periculis sunt; id enim vincit assidue, qui novat omnia temperare.

G R O N O V I.

⁵⁷ *Permordere*] Usque, & usque morficare, persistere in mordendo jam jacentes, & impotentes repugnandi.

⁵⁸ *Impulerunt*] De statu deturbantur, prostraverunt, deiecerunt.

⁵⁹ *Anima una dabit*] Unius cades momentum faciet.

⁶⁰ *Ad Herennium*] C. 16.

⁶¹ *Qui de victoria contendunt*] Qui armati resistunt, in eos hostilia moliri.

⁶² *Eos homines*] Dignos veniam, & clementia.

⁶³ *Bellum*] Metum, periculum, vim ex bello.

⁶⁴ *Num idem*] Numquid pepericisset tibi?

⁶⁵ *Quid igitur*] Ante hæc verba, omisum est: non profecto tam sapiens fuisset. (Quod & nos restituiamus. *f. B.*)

⁶⁶ *Talem stultitiam*] Qua forsitan ille usus esset, immoderate se gerendo in victoria.

⁶⁷ *Panegyrico*] Qui nonus est in ordine, & adscribitur Eumenio cap. 10.

⁶⁸ *Qui calcas iratos*] Forte, stratos, cui non est necesse quicquam facere in hostis adulationem, aut in dubios belli exitus lenocinia quærere, ut loquitur *Justin.* II, 12. sed qui potest per fiduciam virtutis, & fortunæ, submissis insulare.

⁶⁹ *Unum Perseum ipso Paulo*, qui dudentem se acceperat, deprecante] Scro: sic enim jam Græterum edidit A. 1607.

G A O.

legem illius severitatis evasit: ceteri in vinculis * luce privati aliis regibus dedere documentum, ut mallet amicitiam colere Romanorum, quam exasperare iustitiam. Sed & hic 70 nimis laxe. Dicit quidem Iosephus idem de se veritate Romanorum in historia interfecti Simonis Barjoræ: sed * de ducibus loquitur, qualis + Pontius Samnis, non de his, quibus regium esset nomen. Verborum sensus latine sic habet: * *finis triumphi erat, postquam ad Capitolium Jovis adem erat perventum: nam ibi expectare Imperatores mos antiquus patriæ jubeat, donec nuntiata esset mors hostium duci. Is erat Simon Joræ filius, qui inter captivos in triumpho ducebatur: is tum injecto laqueo 71 in forum trahitur, verberantibus insuper ipsum custodibus. Nam eo in loco mos est Romanis supplicium sumere de damnatis ob noxas capitales. Hic ubi vitam finisse mortis est, secuta sunt flagitia omnia, deinde sacrificia.* Idem ferme dicit Cicero ^b Verrina de suppliciis.

3. De ducibus passim exempla exstant: de regibus aliqua, ut ^a 72 de Arifonico, 73 Jugurtha, 74 Artabafdo: sed tamen præter 75 Persea ^c 76 Syphax, 77 Gentius, 78 Juba, & Cæsarum tempore 79 Caractacus, atque alii

G R O T I I.

G R O N O V I E.

* *Luce privati aliis regibus dedere documentum*]
Nolim reduci hunc morem; tamen & Josia rex captus interfecit. *Josephus antiquæ historiæ V. 1. & de Solio Dion: Artyxas, quæstus rex antiquæ virginis cecidit alligatum cruci.* Pag. 463. D. Sed provide addit, *quod nemo regem a Romanis victoribus perculerat.* Et eadem historia apud *Josephum* libro XV. (Cap. 1.) De Maximiano Herennio. (Immo de Constantino J. B.) *Entropius* libro X. c. 2. cæsi Franci, atque Alemanni, captisque eorum regibus, quos etiam destitit, cum magnificum spectaculum muneris parasset, objecit. De rege Alemannorum Athiulfum Suevorum in Rex Wisigothorum Athiulfum Suevorum in Hispania regem capite plectit, memorante *Jordanus* historia Gothica (Cap. 44.) Nimirum hæc documenta sunt regibus aut modestiam, & ut cogitent, se quoque subiectos, si Deo ita visum, humanis viabus, & quod in simili periculo à Solone dictum meminerat Cræsus, de felicitate hominis ante mortem non judicandum.

^a *De Arifonico*] Vide *Appianum* Mithridaticum in fine. (Pag. 253. Ed. H. Steph. ubi de *Arifonico* & *Tigrane*, quos *Pompejus* triumphans capite plecti jussit).

^t *Syphax*] Variant de eo historici, multi tradunt, cum prope Romanos ante triumphum decessisse: *Polibi* in triumpho ductum: (Lib. XVI. Cap. 12.) *Appianus*, dum de eo deliberatur, morbo obisse. (Pag. 15. Ed. H. Steph.)

70 *Nimis laxe*] Adulatur nimium Constantino, qui duos Francorum reges, sed barbaros, & inconditos, quales tunc erant Franci, bellis objecit. Cæterum, ne unum quidem exemplum iusti regis post victoriam interfecti Romanis exprobrari potest. (Esi jure id facere poterint. *Sam. Cæc.*)

71 *In forum*] *Eic eis in: artyxas, rex antiquæ virginis cecidit alligatum cruci.* Joseph. *ad. 5. in.* Intelligit Tullianum. *Salust.* Catil. 55.

72 *Arifonico*] Hic non erat verus rex, sed Eumenis spurius ex citharistria Ephesia: & cum ab Attalo III. ejusdem Eumenis legitimo in testamento, quo Populum Ro. heredem instituerat, præteritus esset, regnum Pergamenum invaserat, & sustinebat invidiam Iulii Cæsarum consulis capti, & occisi. *Justus* 36, 4.

73 *Jugurtha*] Hic & ipse spurius, fratribus legitimis Adherbale, & Hempsale, Massiva quoque cognato Romæ, dum fide publica hic moratur, per summum scelus occisus, legatus, & exercitu, & primoribus & senatu pecunia corruptis, exercitu quoque sub jugum missi, misericordiam omnem perdidit. *Flor.* 3, 1. (Vide *Livium*, Epit. 67. *Entropium*, IX. l. J. B.)

74 *Artabafdo*] Non Romæ, neque ex moderatitate seautus, sed Alexandriæ, & M. Antonii scelus appellat. *Tacitus* 2, annal. 3. (Vide *Flav. Pat.* II. 82.)

75 *Persea*] Macedonum.

76 *Syphax*] Massalorum Numidarum.

77 *Gentius*] Illyrici. (Vide *Livium*, XLV. 42.)

78 *Juba*] Numidæ. (Vide *Plutarch.* Vit. Cæf. pag. 733. *Appian.* Bell. Civil. Lib. II. pag. 491. J. B.)

79 *Caractacus*] Britannia regulus. *Tac.* 12. ann. 37.

B b 2

G R O -

alii tale supplicium evaserunt, ut appareat, ⁺ & belli causas, & gerendi modum spectata à Romanis, quos tamen æquo ⁸⁰ asperiores in victoria fuisse, Cicero, atque alii agnoscunt. Itaque M. Æmilius Paulus apud Diodorum Siculum ^a non male in Persei causa Romanos senatores monet, *εἰ μὴ τὸ ἀδράκων φέρον ἰσχυρόνται, τὴν γὰρ τοῦ ὑπερβαύς τοῦ ἱερῆος χειρὸς μεταρχομένη Νίμω, αἰδέσθω·* si humani nihil metuerent, at divinam vindictam timerent, iis imminentem, qui victoria insolentius utitur. Et ^u Plutarchus notat, bellis inter Græcos ipsos etiam hostes regibus Lacedæmoniis manus abstinuissè reverentiâ dignitatis.

^a Excerpt.
² Lib. XXI.

4. Hostis ergo, qui non id, quod humanæ leges permittunt, sed quod sui est officii, ⁺ quod fas, & pium est, volet respicere, parceret etiam hostili sanguini: neminique mortem irrogabit, ⁸¹ nisi quo mortem, ⁺ mortive simile quid evitet, ⁺ aut ob peccata personæ propriæ, quæ ⁸² ad capitalem mensuram devenerint. ⁺ Et tamen quibuscumque id meritis aut omnem, au mortis pœnam condonabit, ⁺ sive humanitatis intuitu, ⁺ sive ob alias probabiles causas. Egregie idem, quem dixi, ^b Diodorus Siculus: αἱ τῶν πύλων πολιορκίαι καὶ παρατάξεις καὶ τὰ ἄλλα τὰ κατὰ τὴν πόλεμον περιεχόμενα τὰ πλείονα διὰ τύχης ἢ δι' αἰτίων ἐπιτυγχάνεται· ὁ δ' ἐν ταῖς ἱερῆαίς εἰς τοὺς ἰσχυροτάτους ἔλατ· μετρίως δὲ διὰ μέγας τῆς φρονήσεως γίνονται· *urbium expugnationes, secunda prælia; & si quid aliud in bello prosperum, sepe fortuna magis, quam virtuti debentur. At in summo imperio victis misericordiam impartiri, solius prudentia opus est.* Apud Curtium ^c igitur: Alexander quanquam belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omnibus venia data.

^b Lib.
XVII, 38.

^c Lib. IX.
Cap. 1.

VIII. De ⁸³ nece autem eorum, qui casu non destinato occiduntur, ⁺ tenendum quod supra diximus, si non iustitiæ, ⁺ misericordiæ tamen esse ⁺ non nisi magnis, & ad multorum salutem pervertendis causis tale quid aggredi, unde innocentibus imminere perniciēs possit. Idem nobiscum sen-
^a ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

+ IX. I.

G R O T I I.

^u Plutarchus notat] Agide. (Pag. 304. D.)

G R O N O V I I.

⁸⁰ Asperiores in victoria] Nonnisi in una Corintho, de offic. I. 11. quam tamen ad destruidum habuerunt gravem causam, violatos legatos. *Justin.* 34, l. 2.

⁸¹ Nisi quo mortem] Præterquam si quo videt incolumi esse saluum esse non posse.

⁸² Ad capitalem mensuram] Mortis supplicii digna sint.

⁸³ De nece] In tentanda aggressione, vel inferenda quovis iusta vi, per quam multi innocui, & quos laedendi nullam propriam causam, nec consilium habemus, sunt perituri.

G R O -

^a De Ira
II, c. 9.
^b Pbesol.
II, 108.

Cui similis est apud Senecam ^a sententia: *num quis irascitur pueris, quorum ætas nondum novit + rerum discrimina?* Et apud Lucanum ^b:

Crimine quo parvi cadem potnere mereri?

+ Si hæc Deus fecit, ac statuit, qui quosvis homines cujuscumque sexus, aut ætatis sine ulla causa non injuste potest occidere, utpote vitæ dator, ac dominus, quid homines facere æquum est, + quibus ille nullum jus tribuit in homines, quod non ad hominum salutem, ac societatem conservandum esset necessarium?

^a Viti. de
jure belli
n. 36.
^a Lib. V.
c. 27.
^c Viti
Camilli.
pag. 134.
^f Lib. I.
^g Lib.
XXIV. c.
26.
^h Lib.
XXVIII.
c. 20.

2. Accedit primum de pueris judicium ^c eorum populorum, ac temporum, ^h quibus fas maxime valuit. *Arma habemus* (ait apud Livium ^d Camillus) *non adversus eam ætatem, cui etiam, captis viribus, parcitur, sed adversus armatos.* Addit, hoc esse + inter belli jura, ^g naturalia scilicet. Plutarchus ^e de eadem re agens: *sunt, inquit, apud bonos etiam belli quædam leges.* Ubi nota illud + apud bonos, ut hoc jus ab eo, ^h quod in moribus, & impunitate positum est, discrimines. Sic ^f Florus negat, aliter (ee) fieri potuisse ^g + salva integritate. Apud Livium ^h alio loco est: *a qua ætate etiam hostes irati abstinerent.* Et ^b alibi: *usque ad infantium eadem ira crudelis pervenit.*

3. Quod autem in pueris rationis usum non adeptis + semper, + id in feminis plerumque obtinet, id est, + nisi aliquid peculiariter vindicandum admisserint, + aut virilia officia & ipse usurpent. Est enim, ut Statius ⁱ loquitur, *sexus rudis, insciusque ferri.* Neroni hostem vocanti Octavianam in tragedia reponit præfectus, (vers. 864.)

— y 90 *Femina hoc nomen capit?*

^a Lib. IV.
c. 11.
ⁱ Lib.
XXXIX.
c. 3.

Alexander apud ^a Curtium: *cum captivis, & feminis gerere bellum non solo: armatus sit oportet, quem oderim.* Gryphus apud ⁱ Justinum: *a nullo unquam majorum suorum inter tot domestica, & externa bella post victoriam in feminas sævitum, quas sexus ipse & periculis bellorum, & sævitia victorum eximat.* Apud Tacitum alius: *neque adversus feminas, (ff) sed palam adversus armatos bellum se tractare.*

4. Vale-

G R O T I I.

y *Femina hoc nomen capit*] Ideo Turca, & Varus, delendos censuere in secunda Æneide versus, ubi deliberat Æneas, an Helenam occidat. (A versu 567. ad 588.)

G R O N O V I I.

^h Quibus fas maxime] Rati fuerit mores, & valuit recti observantia. Tacit. 3, anal. 26.

^g Naturalia scilicet] Nam gentium jura plus permiscere. 3, 4. 2.

^h Quod in moribus] Quod non fundatum est

in iustitia naturali, & morali, sed politica, & consuetudine invaluit; neque innocentem, sed impunitum præstat.

^g Salva integritate] Fide, ac dignitate integra, & illiæ.

^h Femina hoc nomen] Cum sit imbellis, & imbecilla, potestne etiam hostis vocari?

(ee) Locus FLORI ita sese habet: *Perum sciebat viderium, qua, saltem fide, & integritate dignitate, parceretur.* Lib. I. Cap. 12. J. B.

(ff) Est apud TACITUM: *femina gravida.* Annal. Lib. I. Cap. 59. n. 4. J. B.

G R O.

4. Valerius Maximus * + Munatii Flacci in infantes, & feminas effera-
tam vocat crudelitatem, & auditu etiam intolerabilem. Apud Diodorum
b Carthaginienses Selinunte narratur interfecisse senes, feminas, infantes, XIII. c.
ἀνδρας τρεπλῶνους καὶ γυναῖκας, sine humanitatis affectu. Et alibi c hoc ipsum 57.
ἀνέντα crudelitatem vocat. Latinus Pacatus d de feminis : *sexus, cui bella*
parantur. Simile Papinii e + de senibus pronuntiatum :

Nullis violabilis armis
Turba senes. —

+ X. 1. + Idem statuendum universaliter de maribus f, + quorum f *Viti. d.*
vitæ genus ab armis abhorret. + *Jure belli in armatos, repugnantisque*
cedes, ut ait Livius & id est, 91 + eo jure, quod naturæ congruit. Sic 2.
b Josephus æquum ait, ut in pugna penas dent qui arma ceperunt, Lib.
infantibus non nocendum. + Camillus i Vejis expugnatis edixit, ut ab XXVIII.
inermi abstinere. + In hac classe primum ponendi sunt hi, qui sacra c. 13.
curant : nam + ut hi ab armis abstinere, mos ab antiquo fuit gentium b *Ant.*
omnium : + atque ideo vicissim vi in illos temperabatur. Sic Philisthæi XII. cap.
hostes Judæorum non nocebant = collegio prophetarum, quod erat Gabæ, 1. §. 1.
ut videre est 1. Sam. X, 5. & 10. Et sic ad alium locum, + ubi simile Liv. lib.
erat collegium tanquam sepositum ab omni armorum injuria, cum Samuele V. c. 21.
confugit David, 1. Sam. XIX, 18. Cretenses, narrat + Plutarchus, cum
bellis intestinis colliderentur, omnem noxam abstinuisse + a sacerdotibus, & iis, quos humanis mortuis præpositos κατὰ κόσμον vocabant. Huc & B.
+ proverbium illud Græcum pertinet, 92 ἀλλὰ τρυφεροὶ ἰσχυρίζονται. b Notat
93 Strabo i, olim cum tota Græcia armis ferret, Eleos, utpote 94 Jovi VII. pag.
sacros, & 95 eorum hospites + in alta pace vixisse. 358. Lib.
Paris.

2. Sacerdotibus merito hac in parte æquantur, qui vitæ genus simile
elegerunt, + ut monachi, & 96 conversi, id est, poenitentes, quibus proinde
æque

GROTIUS.

GRONOVII.

2 Collegio prophetarum] Hyreanus Hierosoly-
ma obulens victimas ad templum misit, nar-
rantibus Hebræis. Sic & Gotthi laudantur Pro-
copio Gothiæcorum II. (Cap. 4.) qui sacerdoti-
bus Petri, & Pauli extra Romam pepereerunt.
Vide additamentum Caroli Magni ad legem Ba-
variorum, (num. 2.) & legem Longobardicum
libro I. tit. XIV. 14.

2 A sacerdotibus] Servius ad VII. Æneidos:
nam cum defendebat a bello, si non atq. sol-
tem religio sacerdotis. (Agitur ibi tantum de
immunitate sacerdotum a militia. J. B.)

b Notat Strabo] Et Polybius libro IV. (Cap.
73.) & Diodorus Siculus in excerptis Peirescia-
nis. (Pag. 225.) Pari modo & qui ad Olym-
pia, Pythia, Nemes, Isthmia certatum ibant,
habebant belli tempore ἀεὶ δάσους & ἄλυσας,
tutellam, ac securitatem. Docent Thucydides li-
bro V. & VIII. & Plutarchus Arato. (pag.
1040. B.)

91 Eo jure, quod natura] Etenim jure ge-
nium etiam in inermes, & sese submittentes,
modo inter hostes sint, aut inter eos faciat,
ut supra cap. 4.

92 Οὐδὲ τρυφεροὶ] Cum significabant omnes
occisos, & τρυφεροὶ interpretantur vatem, qui
sacrum igniculum ferret. (Vide J. Fotteri Ar-
cheolog. Græc. Lib. III. Cap. 9. pag. 379. J. B.)

93 Strabo Lib. VIII] Pag. 312.

94 Jovi sacros] Propter Olympia, quæ Pise
in Elide Jovi honori celebrabantur. Ptol. 4, 73.

95 Et eorum hospites] Peregrinos, qui mo-
rarentur in sinibus illorum.

96 Conversi] Primus gradus monachice vitæ,
eorum, qui sæculo renuntiant manentes in sæ-
culo, hoc est, cucullam sumunt, & se alligant
ad certum numerum precum, & quædam genera
piorum operum, retento patrimonio, & opibus,
ex quibus deinde sunt profecti, qui jam res suas
dedeunt monasterio : & denique monachi. Ri-
tershus. ad Salv. p. 126. Corda adv. Sac. 40, 21.
G & O.

* Lib.
XIII. c.
25, 26.

b De
Clement.
Lib. I. c.
18.

De Exped. Alex.
Lib. I. c. 9.
d. Cui. 22.

e Biblioth.
Lib. XI. c.
91.

f Lib. II.
de bello
Gall. c. 32.

g Off. L.
g. 11.

perpetravit facinorā eximia crudelitatis. Idem * alibi ^d captivis parcere vocat
 τὰ κατὰ νόμον, *jus + commune* : qui aliter agunt, eos, ait, extra contro-
 versiam peccare. Parcere captivis jubet boni, & æqui natura, ut in phi-
 losophicis scriptis dicentem ^b Senecam non diu est cum audivimus. Et
 laudari in historiis eos videmus, qui cum nimia captivorum multitudine
 oneri, aut periculo esse posset, dimittere omnes, quam occidere maluerunt.

XIV. 1. + Eisdem ob causas + vitam salvam + pacificentium, + sive in
prælio, sive in obfidiōne, + non repudianda deditio. Ideo Arrianus +
+ in deditis editam a Thebanis stragem, ait, fuisse non Græci moris,
ἐν τῇ Ἐλευθερίᾳ εὐχαρίᾳ. Ac similiter Thucydides libro III. + ἰσχυρὰς τι δυνάμεις,
καὶ χηρὰς παροικουμένων + ἐν νύκτῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ κτείνον τὰς πόλεις. volentes nos, ἔξ ἡμῶν
tendentes accepisti in potestatem. + Mos autem Græcorum est, tales nos
interficere. Et apud Diodorum Siculum + Συρακούσῃσι φενομένοις ἐκείνῳ τῷ
ἡρώδῃ, μέγιστον τῆς μεγαλοψυχίας, + magno animo dignum est, supplicii parcere.
Sopater: νύκτωρ ἐπὶ τοῖς ἡσυχίοις αὐτῶν ἐν τοῖς πύλοις. + moris est, in bellis servare
supplices.

2. In obsessis oppidis observatum a Romanis, + antequam 7 murum aries percussisset. Cæsar / Aduaticis denuntiat, se eorum civitatem confer-
varum, si priusquam aries murum attigisset, se dedidisset: qui mos nunc
quoque obtinet in locis infirmis, + antequam machine igniarie explodan-
tur; in munitioribus, + antequam in incenia impetus fiat. At Cicero #
non tam quid fiat, quam quid natura æquum sit respiciens, sic ea de re
proponit: *Et cum iis, quos vi deviceris, consulendum est, tum ii, + qui
armis positæ ad Imperatorem fidem confugiunt, quantum murum aries per-
cussisset, recipiendi.* Notant Hebræi interpretes, majoribus suis in more
fuisse (gg) ut quæ oppugnarent urbem, eam non 9 cingerent corona,
sed f + partem liberam relinquerent effugere volentibus, quo minori san-
guine res transiret.

XV. + Eadem æquitas jubet parci his, + qui sine conditionibus se
victori

G R O T I L.

d Captivis percerere] Capitolinus M. Antonino :
equitatem etiam circa captos hostes custodivit.
(Cap. 24.)

[illegible]

everfurus effet, edixit : *fugerent qui vellunt*. Polybius. (Nihil tale reperio apud POLYBIUM ; & vereor ut memoria Auctorem nostrum fecellerit. J. B.)

G A O N O V I L

6 *Pacificentium*] Offerentium se arma posu-
ros, si fides detur, vitam, & libertatem salvam
fore.

7 *Murum aries*] Machina contentis funibus
acta, & emittens grande telum ad solvendam
conmissuram faxorum in muris.

8 *Ad Imperatoriam fidem*] Orant, se in fidem,
& clientelam recipi.

9 Ungerent coram] Ab omnibus partibus
clauderent exitus.

(gg) Vide SELDENUM, *De jure Nat. & Gens. juxta discipl. Hebraeor.* Lib. V. Cap. 15. J. B.

vincitori permittunt, aut supplices sunt. Trucidare deditos, servum, censente
 * Tacito. Sallustius ^b similiter de * Campfanis, qui se Mario dediderant,
 cum pueres interfectos narrasset, addit, * facinus fuisse contra jus belli,
 + naturale scilicet. Idem ^c alibi: non armatos, neque in praelio belli jure,
 sed postea supplices interfectos. Et Livio, ut jam * diximus, ^d jure belli in
 armatos, repugnantisque cades: & * alibi: qui deditis contra jus, ac fies
 bellum intulisset. Immo & in hoc laborandum, + ut potius metu ad dedi-
 tionem cogantur, quam ut interficiantur. Laudatur id * in Bruto, ^f qui
 adversarios in iustis locutionibus, & in iustis locutionibus, ut iustis locutionibus
 iustis non passus est impetu oppugnari, sed (ux) equitatu circumdedit: parci
 jubens ut mox suis futuris.

XVI. 1. Adversus hæc + æquitatis, ac juris naturalis præcepta exce-
 ptiones adferri solent + minime iustæ, nempe, ¹⁰ + si talio exigatur, ¹¹
 + si terrore opus sit, ¹² si pertinacius restitum sit. At qui hæc + non sus-
 ficere ad justam cædem facile intelliget, qui eorum meminere, quæ de
 iustis occidendi causis supra sunt prodita. A captivis, & deditis, aut de-
 dere se cupientibus + periculum non est: ut ergo iuste occidantur, + o-
 portet crimen antecedere, & quidem tale, quod æquus iudex morte vindi-
 candum censeret. Atque ita videmus interdum in captos, aut deditos fac-
 tum, aut dedicationem sub vitæ pacto non acceptam, + si qui de iniusticia
 belli convicti, tamen in armis persistissent; si ¹³ immanibus convitiis fa-
 mam hostis lacerassent; si ¹⁴ fidem violassent, + aut aliud gentium jus,
 ut legatorum; + si transfugæ essent.

2. At + talionem natura non admittit, nisi in ipsos, qui deliquerunt:
 + neque sufficit quod ¹⁵ hostium unum quasi corpus fictione quadam in-
 telligatur, ut ex iis potest intelligi, quæ de poenarum communicatione
 supra a nobis tractata sunt. Apud Aristidem ⁱ legimus: πῶς ἂν ἄνθρωπος
 κακῶς ἔχοντι μὴ καὶ ἄλλῳ ὡς ἀμάρτυρα ἐνυλάει, μὴ μὲν δ' ἄλλῳ ὡς ἑλπίς ἔχοντι
 nomine absurdum, ea, + quæ accuses, & prave facta dicas, tanquam recta
 velle imitari? Accusat Syracusanos hoc nomine + Plutarchus, quod Hicetæ
 uxores, ac liberos occiderint, ideo tantum, quod Hicetas Dionis uxo-
 rem, forentem, & filium interfecisset.

3. Utilitas

GRONOVII.

¹⁰ Si talio exigatur] Si hostis crudelitas
 pari crudelitate placenda, aut deterrenda sit.
 Ut Thracem apud *Florum*, 3, 4. Observatum,
 neque Hispanum in Batavos, neque Gallorum
 Ligurum in protestantes exitium aliter, quam
 pari severitate coerceri potuisse.

¹¹ Si terrore] Si unius severitatis exemplo
 multis aliis possit metus fieri, ut repugnare
 desinant.

¹² Si pertinacius] Si diutius resistendo irri-
 taverint victorem, & ei occasiones promovende
 victoriæ eripuerint.

¹³ Immanibus convitiis] Ut *Cæcina* *Cæsaris*

Julii, *Cic.* 6. famil. 7. ut Thebani obsessi per
 præconem in altissima turre statum proclamava-
 rant tyrannum Græcia Alexandrum. *Diad.*
 17. 9. Ut Athenienses Sullam obidentem exa-
 sperarunt. *Plutarch.* de garrul. *Cæsar* 1, Gall. 27. &

¹⁴ Fidem violassent] *Cæsar* 1, Gall. 27. &
 2, 33. civilis 2, 14.

¹⁵ Hostium unum] Ita ut singula membra
 sint obligata, & obnoxia penæ pro singulis a-
 liis, & quod unus committit, omnes commi-
 sisse videantur.

(ux) Hæc male versa ab Auctore; sensus
 enim est: Obsequens iussu militis suæ, porcare
 adversarii, &c.

a Ann.
 XII, 17.
 b Bel.
 Jul. c. 96.
 Ed. IVest.
 c Orat. I.
 de rep. ord.
 n. 36.
 d Fragm.
 Lib. VI.
 e Lib.
 XXVIII,
 23.
 f Lib.
 XIIII. c.
 g Plu-
 tarch. in
 Brut. pag.
 996. A.
 h Lib. II.
 c. XXXI, §.
 18.
 i De poe-
 11. pag.
 75. C.
 Tom. II.
 k Plut.
 Tim. pag.
 252. C. &
 Diene, p.
 913. B.

3. Utilitas etiam, quæ ex terrore in posterum speratur, + ad jus dandum cædis non pertinet; + sed ¹⁶ si subit jus, potest inter causas esse, + ob quas jus non remittatur.

^a Lib. I.
Geoth. c.
10.
^b Polyam.
libro IV.
c. 3. n. 10.

^c De Ex-
ped. Alex.
Lib. I. c.
20.
^d Bibl.
Hist. XIV,
113.
^e Pappul.
VII, 312.
^f Jeq.

4. Obstinatus autem studium in suas partes, si modo causa earum non sit omnino inhonesta, + supplicium non meretur, ut apud Procopium + differunt Neapolitani: aut si qua ejus poena est, + non debet ad mortem pervenire: neque enim id statueret æquus iudex. Alexander ^b, cum in oppido quodam, quod acrius resistit, puberes omnes iussisset interfici, visus est Indis bellare latronum more, eamque famam reveritus rex victoria clementius uti cepit. Melius idem Mileiis quibusdam parci voluit, ^c *Εἰς γυναικὶν τε καὶ παῖδιν αἰνῶν ἱθαῖον*, quod eos videret generosos, ac suis fidos esse, quæ Arriani ^e verba sunt. Phyto Reginorum prætor, cum ob pertinacius defensionem urbem a Dionysio ad cruciatus, & mortem raperetur, exclamavit, eo, quod urbem noluisse prodere, supplicio se affici, cuius ultionem Deus brevi esset exacturus. Diodorus Siculus ^d poenas has iniquas, + *ἰνίκας τραπίας* vocat. Valde mihi placet votum, quod est apud Lucanum ^e:

— Vincat quicunque necesse
Non putat in victos sæviri distringere ferrum,
Quique suos cives, quod ¹⁷ signa adversa tulimus,
Non credit fecisse nefas.

+ Dum tamen civium nomine intelligamus non hujus, aut illius regionis, + sed communis illius (hh) ex humano genere constantis cives.

5. Multo vero minus cædem justam facit + dolor ex accepta clade, sicut Achillem, Æneam, Alexandrum amicis suis sanguine captorum, aut se deditum + parentasse legimus. Itaque ^f Homerus merito illud accinit:

^f Illud.
XXIII,
24. 176.

Καὶ δὲ ὅποι ὑπέρθε ἴππῳ.

8 *Faciuntque animo versabat iniquum.*

+ XVII. Sed & ubi delicta sunt talia, ut morte digna videri possint, misericordiæ erit, ¹⁸ + ob multitudinem eorum aliquid decedere de summo jure: cujus clementiæ auctorem ipsum habemus Deum, qui Cananæis, eorumque vicinis populis longe flagitiosissimis pacem offerri voluit, quæ

GL O T I L.

8 *Faciuntque animo versabat iniquum*] Crudele hoc vitium sæculis posterioribus, notat ad X. *Encidos Servius*. (ad vers. 519.)

G R O N O V I L.

16 *Si subit jus*] Si victum, & in potestatem redactum. licet occidere ob facinus, non tantum ob hostilem animum, quum forsitan ei aliquin ignoscere: tantum momenti habet utilitas, ut merito non parcas, aut gravius

in eum consulas.

17 *Quod signa adversa*] Non sceleratos, & obnoxios supplicio esse iudicat, quod hostes fuerunt.

18 *Ob multitudinem*] Ob numerum eorum, qui peccaverunt, non uti summo jure, neque omnes occidere. Flor. 4. 6. *Hæc quoque, nisi multa fuisset, etiam iusta cædes haberetur.*

(hh) Videtur hæc exidisse vox *civitatis*, aut *sanctis*. Accuratè enim loquendo, non *regio*, sed *civitas*, aut *societas*, dici potest consilium ex humano genere. L. B.

G R O.

que vitam ipsis sub tributaria conditione concederet. Pertinet huc ^a *De Ira*, Senecæ dictum: *in singulos severitas Imperatoris distinguitur: ac necessaria est venia, ubi totum desertus exercitus. Quid tollit iram sapienter?* ^b *Turba peccantium.* Et Lucani illud: ^b

*Tot sanis infesto juvenes occumbere letho
Sepe fames, pelagique furor, subitæque ruinae.
Aut cæli, terræque lues, aut bellica clades,
Numquam pena fuit.* —

Ne nimium multi penam subirent, 29 sortitio comparata est, inquit ^c Cicero. Sallustius ^d ad Cæsarem: *neque quisquam te ad crudeles penas; aut acerba iudicia invocet, quibus civitas magis vastatur, quam corrigitur.*

+ XVIII. 1. De obsidibus quid ex jure naturæ statuendum sit, accipi potest ex iis, quæ in superioribus dicta a nobis sunt. + Olim cum vulgo crederetur quisque in vitam suam id juris habere, + quod in res alias, quæ in proprietatem veniunt, + atque id jus consensu aut tacito, + aut expresso a singulis pervenisse ad civitatem, minus mirandum est, + si obfides privatum innoxios ob peccatum civitatis morte affectos legamus, sive tanquam ^e *ex suo peculiari consensu*, + sive tanquam ex publico, cui & suus includeretur. At, + postquam verior sapientia nos docuit dominium in vitam ^f *Deo exceptum*, sequitur, ut + solo consensu nemo jus cuiquam dare possit in vitam aut suam, aut civis sui. Atque ideo Narseti bono duci atrox visum de innoxiiis obsidibus supplicium sumere, narrat ^g Agathias: + de aliis alii: etiam Scipionis exemplo, qui aiebat, ^h *se non in obsides innoxios, i sed in ipsos, qui descissent, levitutum: + nec ab inermi, sed ab armato hoste poenas expetiturum.*

2. Quod autem + ex recentioribus jurisconsultis + non ignobiles, ⁱ *con-*

G R O T I U S.

^k *Turba peccantium*] *Quicquid multis peccatur, inultum est.* Scholiastes Juvenalis ex Lucano. (ubi legitur, *Lib. V. vers. 360.*) Livia apud Xiphiliam ex Diono: *ἀν τῇ πύλῃ ἀνάγῃ τὰ ταυτὰ κατὰ τὴν ἡλικίαν πολεῖν, ἀπὸ τῆς πύλης τῶν ἀνέπαυτον ἀποδείξας, ὥς quis talia omnia rigore punire velit, non videt eo se ferri, ut maximam hominum partem interimit.* (Pag. 37. *Ed. R. Steph.*) Augustinus epistola LXIV. *Magna monendo, quam minando. Sic enim agendum est cum multitudine peccantium; severitas autem exercenda est in peccata paucorum.* (Epist. XXII. §. 5. *divisi. Benedictini. Edit.*) Adde Grotium de pace publica lib. II, cap. 9. 37. ^l *Sed in ipsos, qui descissent, levitutum*] Idem ait Julianus apud Eunapium excerpto legationum I. pag. 9. *Ed. Hæsch.*

G R O T I U S.

19 *Sortitio comparata est*] *Ut sortibus in ur-*

nam conjectis, eductisque, vel novis ex paucioribus, vel pauci, ut decimus, aut viginti quisque, & pluribus, qui deliquerant, ut cuique maligna sortis extidisset, supplicium luarent.

20 *Quæ in proprietatem*] Quæ mancipii sunt, & dominos mutant: nempe ut eam alienare, vel obligare possent, & quod quisque de sua vita vel interinenda, vel obliganda ut interimeretur, si tertius, vel civitas pacto non stitisset, idem posse de singulorum vitis statuere civitatem.

21 *Ex suo peculiari*] Sive ipsi se obfides dererint, sive quod omnes, vel maxima pars de illis statuerint, in id consensu videantur, ex regula 2, §. 17.

22 *Deo exceptum*] Deum sibi recepisse, ac reservasse, neque homini permisisse, ut eam pro arbitrio vel retineret, vel abiceret.

23 *Conventiones tales*] Pacta, quæ vitæ obligatione sciuntur.

+ conventiones tales valere dicunt ²⁴ si moribus firmentur, accipio, + si jus vocant solam impunitatem, quæ in hoc argumento sæpe venit sub tali nomine : + si in peccato immunes putant, qui ex conventionem sola vitant adimunt alicui, vereor, ne & fallantur ipsi, & periculosa auctoritate alios fallant. Plane si qui obfes venit, + est, aut ante fuit in numero graviter delinquentium, + aut postea fidem à se datam in re magna fessit, fieri potest, ut supplicium injuria vacet.

3. At + Cleolix, quæ ^k non sua sponte, sed civitatis jussu obfes venerat, cum Traiano Tyberi effugisset, *apud regem Etruscum non tuta* *Lib. II. solum, sed & honorata virtus fuit*, quæ ^a Livii in hac re enarranda verba sunt.

^a Lib. II.
^e 13.

XIX. Illud adhuc addendum est, + omnes ²⁵ commissiones, quæ ad jus consequendum, aut bellum finiendum, nullius sunt usus, sed meram habent + virium ostentationem propositam, id est, ut Græci loquuntur ^b, *ἐπὶ τῇ δόξῃ μᾶλλον ἢ πρὸς πειστικὴν ἀγῶνιν*, + & cum officio Christiani hominis, & cum ipsa humanitate pugnare. Itaque serio hæc vetare debent rectores, inutiliter fusi sanguinis + rationem ei reddituri, cuius vice gladium gestant. Quippe & (ii) + Sallustio laudati duces, qui + incruento exercitu victoriam deportant : Et de Catts notæ virtutis populo ^c Tacitus : *rari excursus, & fortuite pugna.*

^b Arr.
^{Ab} 1.

^c Germ.
^e 30.

G R O T I I.

^k Non sua sponte] Confer historiam obfidum id onus detrectantium, & ob id punitionum, apud Nicetium libro II. (in Vit. Isaac. Ang. C. 7.)

1 *Rari excursus, & fortuite pugna*] Demetrium reprehendit Plutarchus : *Ἐπὶ δόξῃ μᾶλλον ἢ χρὴ μάχεσθαι καὶ κερδομένῃ τῇ στρατιᾷ ἀναγκάζοντα* quod gloria magis studio, quam ex militum milites in peri-

culis traheret, *πρὸς τὴν ἀγῶνιν*. (pag. 208. C.)

G R O N O V I I.

²⁴ Si moribus] Si quo in populo usu invalissent, & tunc quoque frequentarentur.

²⁵ Commissiones] Conflictus ex provocacione.

(ii) Apud SERVIUM, in Æt. XI. Vnde Fragmenta SALLUSTII, Lib. VI. Cap. 25. pag. 102. Ed. Walf. J. B.

HENRICI

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XI.

GROTIUS supra can. 4. asseruit, jure gentium statutum esse, I. ut etiam is, qui injustam causam fovet, occidere hostem impune possit: II. ut etiam interficere eum liceat ultra necessitatem, & ultra modum pœnæ, l. 3. c. 4. §. 3. atque ex hoc demum jure III. putat, subditos (d. c. 4. §. 3.) etiam in solo pacati inventos (c. 8. §. 8.), omnesque, qui in hostili territorio sunt (c. 4. §. 6. & 7.), infantes, & fœminas (c. 4. §. 9.), deditis, (c. 4. §. 12. & 13.), captivos (c. 10.), ac denique obfides (c. 4. §. 14.), jure interfici posse. IV. Effectum autem juris hujus indefinite lædendi in impunitate consistere, ait (d. c. 4. §. 2.); ita ut ob eam causam in alieno forte territorio deprehensus tanquam homicida puniri, aut ideo ei bellum ab aliis gentibus inferri non possit (d. c. 4. §. 3.).

Hanc licentiam occidendi hostem jure gentium nimium extensam esse, putat; indeque eam temperat, tum ex jure naturæ sociali, tum ex jure naturæ laxiori, tum ex bonestatis præceptis, tum ex utilitatis rationibus.

Atque hinc ПАИМО etiam in bello iusto actus quosdam justitia interna carere posse, ait b. c. §. 1. uti si quis per interitum, vel coactus, alteri hostis sit, *ibid.* §. 2. §. 3. §. 4; si auctores belli non discernuntur ab eis, qui eos sequuntur, *ibid.* §. 5. Unde videtur, ut in ipsis auctoribus distinguantur causæ probabiles ab improbabilibus, *ibid.* §. 6. & ut mortem meritis pœna aliquando condonetur, *ibid.* §. 6. Porro ait, parcendum esse innocentibus, ut pueris, fœminis, eis,

qui sacra, aut literas saltem orant, senibus, agricolis, mercatoribus, cæcis, deditis, obfidelibus, *ibid.* §. 7. neque ad §. 19. DANIQUI ob multitudinem delinquentibus recte parci, *ibid.* §. 17. & ab omni inutili dimicatione abstinendum esse, §. 19.

Nos toties jam demonstravimus, jus gentium voluntarium non dari, nedum tale, quod in bello fulenni effectus quoddam juris externos quædam imponitatem producat. Diximus porro, in bello omnia licere, quæ ad defensionem, & reparationem juris nostri pertinent; indeque quemlibet hostem occidi posse citra ullam proportionem debiti: idque etiam ad captos, ad subditos, ad fœminas, ad senes, &c. ipsa naturæ ratione extendi, &c. Reliqua singulis locis notabimus.

A D §. I.

Nec in iusto bello]. Nam in injusto iusto bello omnes actus illicitos esse, dixit supra l. 3. c. 1. *Vid. c. præced. §. 1.*

Omnia dat qui iusta negat]. L. e. dum injuriam reparare recusat, dat licentiam adhibendi omnia media ad justitiam reparationem necessariam.

Sunt quedam officia etiam adversus eos servanda, a quibus injuriam acceperis]. Ex hypothesi enim Auctoris remanet nobis cum hostibus societas, quam natura ingeneravit. *Vid. sup. l. 3. c. 19. §. 1. n. 1. l. 2. c. 17. §. 19. l. 3. c. 21. §. 1.*

Est enim ulciscendi, & puniendi modus]. In infinitum ultio licita est, donec alter iustus

» jus nostrum reparaverit, l. 2. c. 20. §. 2. Et §. 28.

Cum bellorum exitus erant aut miser, aut necessarii] » I. e. aut condonabant, aut ob graves saltem causas sivebant. Ideo laudantur ab ipsis Carthaginensibus apud Appian. de bell. Pm. c. 49. Conf. Cic. in off. l. 1. c. 11. Et §. 4. ad Heren. 16. Contraria exempla vide supra l. 3. c. 11. §. 7. n. 3.

Modum non habent] » Qui ultra talionis fines puniunt.

Injusti esse si modum excedant] » At nonquam excedunt modum, quamdiu alter reparationi juris nostri resistit.

Secundus est injuria auctor] » I. e. ipse excedendo injuriam novam infert.

2 Ob tantilla peccata tam graves] » Poena enim non major potest esse delicto; & omnis poena absolvet tantundem patientio.

Qui sunt, de quibus poena sumenda] » An minores, an imbecilles, &c. Vid. l. 2. c. 20.

Et quis justus puniarum modus] » Ne ultra meritum puniatur.

Aequus in hoste fuit] » De Minoe vide §. 24. proleg. De clementia in victis plenius agitur infra c. 15. §. 2. seq. De clementia in delinquentes egimus l. 2. c. 20. §. 49. Et §. 50.

Ad §. II.

QUANDO justa sit interfectio in bello justo secundum justitiam internam] » I. e. Secundum jus naturae. Nam supra egit de justa interfectione secundum jus gentium voluntarium; quod in bello solenni saltem obinere, dixit, & cujus effectus est, ut etiam ex causa injusta, ultra modum poenae, & debiti, interfectio licita sit; sed NB. saltem quoad impunitatem, ne scilicet apud alias gentes tanquam homicida puniri possit.

Ex his intelligi potest, quae capite primo hujus libri a nobis explicata sunt] » Nimirum, dixit, Deum vitam nobis largitum esse: quae igitur ad hunc finem necessaria sunt, ea concessa nobis videri; si proinde vitam aliter servare non possum, licere mihi vi quicunque arcere eum, qui eam impetit. L. 3. c. 1. §. 2. n. 1. Idem quoque esse, ait, si aliter rem

meam repetere, vel injuriam mihi illam vindicare non possum, d. §. 2. n. 1. Et §. 2; sed tantum intra justum, qui debito, & peccato respondet, modum, d. n. 2. quod examinavimus ibidem.

Ex proposito interfici juste nemo potest, nisi aut in panem justum] » Ubi enim justa est punitio, ibi etiam justa est vis omnis, sine qua ad panem venire non potest, & omne, quod poenae pars est, ut interfectio. Vid. d. c. 1. §. 2. n. 2.

Aus quatenus abique ro vitam, & res nostras tueri non possumus] » Adeoque ex sola necessitate defensionis juris nostri. Nam concessio jure omnia ea concessa videntur, sine quibus jus nostrum haberi nequit, d. c. 1. §. 2. n. 1.

A justitia stricte dicta] » Quae facultatem agendi in solo societatis respectu significat, d. c. 1. §. 2. n. 1. & justitia laxiori opponitur. Utramque significationem rejicimus in Dissert. proxi. 1. Et §. 2.

A charitatis tamen lege discedit] » Intelligit jus naturae laxius, quod charitatis praecepta continet. Nos allegato loco jus tale laxius non dari, neque ex charitate, jus aliquod, aut necessitatem oriri, diximus, nisi perfectius, & laudabilius sit, leges charitatis sequi, l. 2. c. 1. §. 11. Et §. 13; ubi ex professo de hac materia egimus.

Opus est ut ipse, qui interficitur, delinquerit] » Sive committendo, sive auxilium ferendo, sive approbando vim: ex quo posteriori capite subditi quoque tenentur.

Et quidem tantum, quod apud aequum iudicem mortis supplicio possit vindicari] » Hoc est, quod d. c. 1. n. 2. dixit, intra justum, & qui peccato respondeat, modum; quod examinavimus supra.

Satis explicaturum arbitramur capite de panis] » Regula generalis est, quod hostis, qui injuriam nobis intulit, tantundem pati debeat, & quod in infinitum omnia liceant, sine quibus reparatio injuriae obtinere nequit.

Ad §. III.

SUPRA ceteros de suppliciis ageremus] » L. 2. c. 21. §. 5.

Ut in pace, ita & in bello] » Quo & asyla pertinent, d. c. 21. §. 5.

Discriminus infortunium, & injuriam] » Dixi-

- Diximus d. §. 5. contra injuriam, quæ
- ex proposito inferitur, asyla non producit
- se; sub infortunio autem certo modo culpam quoque contineri.

Quem ibi] = d. c. 21. §. 5. ubi Gylipus Laco supplicum jura explicat.

Pro infortunatis habendos negat] = Quia ex proposito injuriam insulere.

Ferenda quoque ab ipso belli mala] Quorum ipsi causa sunt, dum reparationem injuriz vel negant, vel differunt.

Qui non hostili animo apud hostes sunt] Quod etiam refert eos, qui exoriente subito bello fato apud hostes deprehenduntur. Vid. sup. l. 3. c. 7. §. 3. Verum, diximus, hos tanquam subditos, & qui factum principis defendere tenentur, innocentem non esse.

Quales Atheuenses] = Quos Mithridates vi oppressit, adeoque qui pro rebellibus haberi non poterant. Vellej. Pat. l. 2.

Antimachus apud Romanos] = Quia corpora necessitati fervebant.

Quam quid debeat facere] = Eoque magis ea, quæ jubet, exequi iusto illo metu induciti solent.

Durum enim, post pugnam captor excidere] = Immo ex ratione juris naturæ durum id non esse, supra demonstravimus.

Qui non sua voluntate] = Quicquid sit, injuriam alienam, & quidem eorum, qui cives nostros occidunt, defendunt; id eoque capti merito poenas luunt.

Se metu, ac fraude turbatis pacem oppressam] = Sensus est, pacem compositam non a Syracusanis, sed a tyranni satellitibus, fraude, ac metu oppressis civibus, turbatam esse. Lio. d. l.

Similem ob causam Antigonom] = Casus hic ad exempla infortuniorum referri nequit: Lacedæmonii non oppressi fuere fraude, ac metu Cleomenis, nec coacti, aut metu turbati Antigono resisterunt, sed pro libertate sua, & salute, bellum cum Antigono gesserunt, Justin. l. 28. c. 4. Ex mera igitur generositate, non ex doctore juris, hic prohibuit milites ad eorum direptionem, ac miseratos fortunam tantæ urbis veniam his, qui superaverunt, dedit. Atque hoc sensu Antigonus ait, se cum Cleomene, non cum Spartanis bellum habuisse. Just. d. l.

A D §. IV.

INTER plenam injuriam, & meram infortuniam, medium sepe aliquid intercedere] = Si nimirum actus neque dolo, neque mero casu, sed culpa accidit.

Alibi diximus, culpam esse casum non provisum, qui provideri debuit, l. 5. §. 1. l. 6. l. 8. §. 1. ad leg. Aquil. Atque huc referri possunt omnia, quæ Aristoteles late, & confuse hic tractat: cum quo tamen in eo nobis non convenit, quod existimat, eos, qui per iracundiam delinquant, injustos, aut improbos non esse, quia scientes quidem faciunt, ac non deliberato. Vid. L. 2. c. 20 §. 31.

Neque mere scientis, & volentis] = Quia non providit, adeoque propositum delictum.

Neque mere aut ignorantis, aut inviti] = Quia providere potuit, & debuit.

Culpam] = Non veram injuriam, seu delictum. At alibi probavimus, etiam culpam jure naturæ delictum esse.

Deliberato] = l. c. cum proposito.

Non deliberato] = Non animo ea faciendi. Equidem impetus ille animi, furor ille iracundiæ, non omnem deliberationem excludit, sed plenariam saltem iudicandi libertatem impedit; atque ideo potius mitigari solet.

Ea, quæ ob ignorantiam procedit, infortuniam dicitur] = Rectius casus.

Ergo si ita præter id, quod expectari potuit, damnum dehor, erit infortunium] = Non enim injuria, aut delictum est, quia providendi non potuit.

Si ita ut expectari, ac provideri aliquo modo poterit, sed non improbo animo] = Uti si saltem vulnerare voluerit, & citra propositum occidit. At alibi diximus, tunc ex vero delicto teneri, quia verum hic propositum est, cum sciat, vulnera ad mensuram non dari.

Sciens facit, non tamen deliberato] = Immo & tunc verum delictum esse, diximus l. 2. c. 20. §. 31. etsi ira ad id movetur.

Neque tamen iniusti, aut improbi dicuntur] = Injusti omnino sunt, quia culpa sua jus alterius ledunt.

Idem consilio] = Non subito animi motu impulsus, Gron. b. Sed diximus, culpam, D d adeoque

» adeoque delictum hic subesse, etsi ob iracundiam poena mitigari soleat.

Non ex proposito fieri] » Non animo delicto berato.

Non enim incipit is, qui ex ira quid facit] » Immo factum ipsum incipit ab eo, » qui iracundia motus agit; sed plena delictio beratio non adest.

Sed is, qui iram provocavit] » I. e. qui auctor est rixe.

Non facti, sed legitima fiat questio] » Quis nimirum sit auctor rixæ.

Quod quis iniuriöse factum existimat] » Eoque jus sibi datum contra offendendum.

Gross. b. Quod verum est; at hæc offensus sit cum proposito; quo ipso omnia sententia ex Aristotele adducta sponte sua corrumpunt.

Quod exspectari non potuit] » Adeoque quod merus casus est.

In loco solitario] » Vid. §. 4. Inst. ad l. Aquil.

In eo, qui iaculatus est in via publica] » Quia providere potuit, & debuit, alium inde lædi posse.

Qui fame, aut siti adigitur] » Immo necessitatem jus non dare aut alii rem eripiendi, aut alium lædendi, alibi diximus.

Perturbationem naturalium] » Immo propositum hic subest, licet necessitas, vel dolor, &c. aliquatenus propositum excuset.

Ut si quis mulierem nescit nactam] » Tunc adulterium cum ea non committitur, quia propositum deficit; sed actus nullus est.

Ab ignorante non per ignorantiam, ubi jus ignoratur] » Quia consulendo petitiones id scire potuit, & debuit.

Jus autem ignorari interdum excusabiliter, interdum inexcusabiliter] » Frustra hæc inter gentes tractantur, quia his nunquam jus nature ignorare licet: adeoque de solo jure civili id verum est.

Quia cum Jtorum dictis] » An, & quatenus error juris noceat jure Romano, » vid. tot. tit. ff. §. c. de juris & fall. ignor. Jus meum contro. cod. tit. Barbar. l. 16. c. 66. n. 1.

Tria hæc] » Casum, culpam, & dolum.

Aut casu] » Celeberrimus Struvius lib. 1. de dolo habuit B. Parentem, quod hic asseruerit, actionem aliquam esse malam, » & tamen agentem non male egere. Licet

hanc controversiam ipsis B. Parentis verbis ex Vol. 1. Disp. f. 142. huc transcribere.

Intra præmissa notavi primo, quod evenire possit ut actio alienius sit mala, nec tamen is male agat: uti si quis eo, in oratione infensum, & merito sortitus, homicidium committit, disp. 2. §. 8.

Opponis: At quis non videt, hæc manifestant implicare contradictionem? Actio namque mala dicitur ratione male agentis; & quæ actio contrariatur legibus, necesse est ratione agentis contra leges mala dicatur. Vel non insperxisti, vel dissimulasti l. 11. §. pen. Pon. quanti allegaveram; ibi enim in terminis idem asserit Jorus: Delinquitur, inquit, aut proposito, aut impetu, aut N.B. casu; & quoad casum idem, quod ego, exemplum asserit; pergit enim: casu, cum in venando telum in feram missum hominem interfecit. En hic delictum dicitur ille actus, quo quismero casu in venatione hominem occidit; & certum tamen est, eum non delinquere, seu male agere, per text. expr. in §. 4. leg. Aquil. casus enim fortuitus nemo præstat, l. 6. C. pign. act. junct. l. 23. V. O. l. 23. in f. R. l. §. c. nec quisquam tenetur, qui nullo casu citra ullam culpam hominem occidit, per §. 3. leg. Aquil. l. 9. §. ult. cod. venatio enim tunc jure gentium erat licita, per §. 12. Rer. Div. l. 1. §. 1. l. 3. l. 5. A. R. D. Cum ergo nihil in ea fuerit culpa, & occisio suo casu contigerit, constat, occisorem nihil male egisse, & tamen ipse actus dicitur delictum in d. l. Numquid ergo in lege quoque statuit, manifestum esse contradictionem.

Sed. in eo falleris Vir Ampl. quod putas actionem malam dici ratione male agentis. Nam ad plenam malitiam, & perfectionem delictum, duo concurrere debent: malum actus, ut scilicet actus sit lege prohibitus; & malum agentis, quod consistit in animo, & perverso proposito, seu inclinatione ad talem actum. Coll. 2. §. 5. Hæc duo igitur inter se omnino sunt distincta: & aliud est malum actus, quod in lesione legibus prohibita; aliud malum agentis, quod consistit in malitia animi, ac proposito; & alterum sine altero esse potest, licet utrumque ad plenam malitiam, ac delictum, concurrat.

En hujus rei veritatem in l. 40. §. pen. furto. Si quis enim rem aut fert furandi quidem animo, sed domino volente, eam quidem

in agente malitia animi, propositum scilicet furandi; ipse tamen actus neque furtum est, neque nullum aliud delictum, quia nemini invito aliquid auferatur d. l. 46. §. pen. Furt. §. 8. eod. volenti autem nulla fit injuria, l. 9. §. 1. Aq. pluv. l. 34. C. transact. l. 245. R. J. Et aliud: si quis auferat furandi animo rem derelictam, animus furandi in agente malus est, ipse actus tamen furtum, aut aliud delictum non est, quia nemini aliquid auferatur, cum sit rei nullius, l. 43. §. 5. Furt. Item si quis furandi animo conclave intravit, domumque sine vi, propositum quidem furandi malum est, etsi nullus furti actus subsequatur, l. 21. §. 7. eod. arg. l. 5. pr. injur.

Vice versa: si quis invito domino rem auferat, cum patet non consensurum, est malum aliquod in actu, quia invito domino ius suum auferatur, quod lege prohibitum est; non tamen in agente, quia putavit, dominum consensurum, & sic absque malum propositum, l. 46. §. prope. l. 76. pr. Furt. §. 7. eod. Idem est si quis in venatione bonivum casu occiderit, juxta §. 2. h. d.

Est quid multis, si verum est, quod in l. 1. §. 2. Sicar. homicidium fieri posse, nec tamen esse pro homicida, verb. qui hominem occidit, absolvi posse; & contra, homicidium fore homicidium, verb. qui hominem non occidit, pro homicida damnandus: illud scilicet si absque proposito, malitia, verb. si non occidendi animo hoc admisit; hoc si adus, verb. si vulneravit, ut occidat.

Et denique in casu l. pen. Adult. violationem est matrimonium, quod ad hoc subsistat: est ergo hic actus lege prohibitus; non tamen qui mulierem duxit adulter est, quia nescitis, repudiare iure nullum esse, adeoque absque animus delinquendi, d. l. pen. Neque vero quicquam ad rem respondet, quod silem sit adulterium ratione mulieris scientis. Est enim quod mulier victimam repudiavit, d. l. plane non dicatur, adeoque hoc quoque gratis ab iis fingatur, quoniam mulier multo minus intellexisse vitentur ius, & victimam ex lege, quam maritus; tamen hoc quoque, quod fingit, posito, id saltem sequitur, quod mulier si scivit, etiam perfectum adulterium commisit, quia & malum actus, & animus concurrunt: in viro autem, qui ignoravit, idem quidem

est malum actus, ac in agente animus absque, per §. 2. & 3. h. diff.

Iustus, si malus est actus quando quis casu bonivum occidit, idem quoque erit si tegula ex altibus cadens occidit hominem. Nihil minus. Leges actibus bonivum posite sunt, non lapidum: homo lege prohibitus est bonivum occidere, non tegula; adeoque prohibitio legis, in qua consilium malum actus, per §. 3. h. diff. non uest actus lapidis, sed actus bonivus, etsi animus male agendi in eo non sit. Denique diximus, malum actus bonivum iure esse, quia concurrat cum animo ad perfectum delictum, §. 3. non autem concurrat actus lapidis, non magis, quam actus natura, qua morte naturali bonivum tollit.

Leviora enim sunt] = De quo vide l. 2. c. 20.

Qua necessitas si non defendit, tamen excusatur] = Necessitatem ius non tribuit, alibi dictum est.

Apud Deon quoque paratum esse veniam]

Supra L. 2. c. 4. §. 7. n. 1. Auctoritas sententiam, quasi etiam Dei leges tacitam exceptionem summam necessitatis habent, refutavimus. Locus autem Theocydis non loquitur de qualibet necessitate, sed quae ex injuria alterius oritur, adeoque de necessitate defendendi iuris: talis necessitas autem non saltem veniam meretur, sed & iusta est.

Ne appellarent consilium] = I. e. ultro cum intentione, & deliberata voluntate.

Iustum] = L. 8. c. 1. Ipsi tamen Phocenses ideo a scelere non erant immunes. Atque hinc dux eorum Philomelus facit. legii poenas impio sanguine luisse dicitur eidem Just. Conf. Diod. Sic. l. 16. c. 31. & Pausanias in Phocibus, ubi in fuga praecipitem se e rupe dedidit, refert.

Salutis causa praeiudicatur] = v. g. famis, & sitis causa. Vid. §. praeced.

Difficilia tempora excusationem aliquam dant] = Ad poenae mitigationem: at propositum adeft.

Mera infortuna nec poenas merentur] = Quia animus delinquendi cessat.

Nec ad restitutionem damni obligatur]

Quia res, quae casu perit, perit suo domino.

Injusta adiones ad utrumque] = Et ad restitutionem

restitutionem damni injuria dati, quis do-
lo alterius alii aliquid abest; & ad patien-
dum tantundem, quantum malitia mere-
tur.

Culpa media] Scilicet, inter infortu-
nium, & injuriam.

Ut restitutioni obnoxia est] Quia dum
providere potuit, & non providit, causa
est damni dati.

Ita parum saepe non meretur] Nam
propositum, seu malitia deficit: ut jure
naturæ etiam ob culpam pœnas dari, ali-
bi probavimus.

Præsertim capitalem] Jure divino pœ-
nas quoque capitales ob culpam gravio-
rem statutas, legimus. Idem quoque ju-
re civili obtinet. *Vid. Dissert. præm.*

XII.

Si fors sæva premit miseris] Si culpa
lata occiderunt.

Hos variis mens ipsa modis] Cum enim
imprudencia occiderint, adeoque provide-
re potuerunt, conscientie tormenta pati-
untur.

AD §. V.

Themistius] In laudibus Valen-
tis Imperatoris, §. præced. n. 7.

Distinguendos qui auctores belli fuerunt]

Idem fecit Titus. *Vid. §. præced. n. 8. Ad-*

de Liv. l. 8. c. 20. l. 28. c. 29. l. 29.

c. 3. Justin. 11. c. 4. Cæsar. 6. 6. Appian.

bell. Hisp. n. 274. Thucyd. l. 3. Eros-

sard p. m. 105. Tefm. b.

AD §. VI.

Sed tamen tales, ut non improbis pos-
sint imponere] I. e. ut justos quoque, &
probos fullere possint: uti si pro cognat-
is, pro sociis, &c. bellum suscipiunt.

Phocensibus] Quos Romani suis legibus

restituerunt victo Philippo, *Liv. l. 33.*

c. 18. Cum vero defecissent, Liv. l. 37.

c. 9. expugnati a Romanis, l. 37. c. 32.

sed finito bello denuo suis legibus restituti

sunt. *Liv. l. 38. c. 39.*

Chalcidensibus] Chalcidenses socii Roma-

norum Eubœam insulam tenentes victo

Philippo itidem libertati pristina restituti

sunt. *Liv. l. 33. c. 18. imminente postea*

cum Antiocho bello præsidium receperunt

Komanum. *Liv. l. 35. c. 38. At defeco-*

runt postea ad Antiochum cum exercitu
adventantem. *Liv. l. 35. c. f. Victo An-*
tiocho omnes civitates, quæ partium ejus
fuerunt, adeoque & Chalcis, Eumeni ve-
ritatem pendere jussit, & Chalcidensium
duces Eubulidas, & Philo dediti sunt.

Liv. l. 38. c. 38.

Qui non crudelis] Qui non odio, ne-
que crudelitate communi fecerunt.

Quibus imperii gloria propolia est] Si

præterea alia causa non accedit, talia

bella injusta esse, diximus. *Vid. supr. l.*

2. c. 22. §. 7.

AD §. VII.

AUCTOR ait, generosius esse etiam au-

ctoribus belli, scilicet regibus, & ducibus

parcere; idque hic late exemplis probat.

Ad. Appian bell. Syr. n. 112. Et late

loca congesta a Tefmario b.

Ubi iustitia hoc non exigit] Ubi etiam

jure in victos sævire licet.

De ducibus] Vide *Paralipomena Dem-*

steri ad Rosini Antiq. l. 10. c. 29 in f.

Pontius] Regum enim nomen promittit

sæpius sumi, vidimus. *l. 1. c. 3. §. 10. n. 1.*

Et belli causas, Et gerendi modum, spe-

ctata a Romanis] I. e. sævisse Roma-

nos saltem in eos, qui sine causa bel-

lum intulerunt, vel qui durante bello

insolentes in Romanos fuerunt.

Quod fas, Et pium est, vult respicere, parceret

etiam hostili sanguini] Hostem occidere non

leges demum humane, sed & divine,

permittunt.

Nisi quo mortem, mortis simile quid

evitet] Idem in bello privato obtinere,

dixit supra *l. 2. c. 1. §. 3.*

Mortis simile] Scilicet, pro conserva-

tione membri, pudicitie, rei nuptie:

nam ex his quoque causis bellum priva-

tum licitum esse, dixit *c. 1. §. 6. 7.*

10. Et 11; adeo ut nec charitas lege di-

vina, & humana seposita obster, d. §.

11. At lege Evangelii res etiam majores

momenti deferri potius, quam bellum

ideo inchoari debere, dixit c. 1. §. 13.

Aut ob peccata personarum propria, qua ad

capitalium mensuram de meritis] Atqui o-

mnino hostium subditi, qui factum prin-

cipis defendunt, ejusque judicium se-

quantur, morte digni sunt.

Et tamen quibundam id meritis aut onem, aut mortis parum condonabitur]. Vir-
tutis, ac generositatis id est, non juris.

Sive humanitatis instat]. Adeoque ex
perfectionis regula.

Sive ob alias probabiles causas]. Ob pe-
riculum, quod nobis, & nostris incum-
bit. l. 2. c. 23. §. 6. *Et* c. 24. §. 4; ob
metum majorum incommodorum, d. c.
24. §. 1. *Et* §. 10. c. 25. §. 2. n. 3. l.
3. c. 3. §. 6. n. 3; ob dubium exitum,
d. c. 24. §. 7; si nulla spes singularis
utilitatis inde redundet, d. c. 24. §. 4.
Et 8. Sed hæc omnia ad regulas pruden-
tiæ, non juris, pertinent.

AD §. VIII.

TENENDUM quod supra diximus]. L.
3. c. 1. §. 4. n. 1. Nimirum, ad jus agen-
di multa consequi indirecte, & extra agen-
tis propositum, ad quæ per se jus non
esset. Unde concludit Auctor dicto loco,
domum piratis plenam tormentis peti pos-
se, etiam si infantes, alique innocentes
ibi reperiantur.

Miser cordia tamen esse]. Adeoque ju-
sticiæ laxioris. Vide d. c. 1. §. 4. n. 2.

*Non nisi iniquis, & ad multorum salu-
tem pervertitur casu tale quid aggredi*]. D.
c. 1. §. 4. n. 2. Immo jure naturæ suffi-
cit, quod quis jus suum privatum aliter
reparare non possit. Nam omnis culpa
tunc est in latronibus, qui reparationi
juris resistunt. At generosius est dimittere
nocentes, ne innocentes violentur.

Polybium]. Idem ait Seneca l. 4. *benef.*
28. *Satius est prolesse etiam malis propter
bonos, quam bonis deesse propter malos.*

AD §. IX.

AUCTOR quærit, an etiam feminas,
& infantes occidere in bello liceat. Equi-
dem jure gentium voluntario id permittitur
esse in bello solenni, assertit Auctor su-
pra l. 3. c. 4. §. 3. *Et* 9. at juxta justiti-
am internam iis parcendum esse. con-
tendit b. §. Nos dicimus, etiam feminas
occidi jure belli posse, quia illæ quoque
factum principis iis approbant, ejusque
partes sequi tenentur, & ex familiæ, in

qua sunt, bonis ea, quæ ad perniciem
hostis pertinent, contribuunt. De infanti-
bus res altioris indaginis est: tutior est
sententia eorum, qui infantes occidi non
posse, asserunt. d. c. 4. §. 3. *Et* 9. Aliud
obtinere 1. si aliter jus nostrum reparari
non possit. Vid. l. 3. c. 1. §. 4. 2º. si
Deus id jubeat, d. l. 3. c. 1. §. 4. n. 3.
cap. 4. §. 9. *Et* b. §. 9: non 3º. jure ta-
lionis? Vid. l. 3. c. 4. §. 13.

*Extra paucas gentes speciali jure exem-
tar*]. Quas damnatas vocant; quæ nimi-
rum intra fines promissæ possessionis con-
tinebantur. Deut. c. 20. v. 15. *Et* 16.

Non erat bonitum, sed Dei, &c.]. Qui
suo jure gentes expellere, ac vitam adi-
mere potuit.

Exceptis virginibus instat]. Nam eas,
quæ deeeperunt filios Israel, eoque præ-
varicati fecerunt, l. e. quæ noverunt vi-
ros in coitu, ob crimen commissum jura-
lari iussit. Num. 31. v. 16. 17. *Et* 19.

Asserunt multorum millium]. Qui
nesciunt quid sit inter dextram, & si-
nistram suam. Jon. c. 4. v. 11.

Rerum discrimina]. I. e. quid justum,
quid injustum sit, adeoque uti delicti, ita
& pœnæ sunt incapaces.

Si hac Deus fecit, ac statuit]. Auctor
argumento a majori probat, homines ab-
stinere a cæde fœminarum, & infantium
debere, quia ipse Deus eis abstinere juf-
sit, auctor vitæ, & necis.

*Quibus ille nullum jus tribuit in boni-
tate, quod non ad hominum salutem ac so-
cietatem conservandam esset necessarium*].
Homo ergo hominem non perdere, sed
conservare debet: at id non ex jure hu-
manæ societatis oritur, utpote qualis non
existit, sed sequitur ex eo jure naturæ,
quo quisque saltem jus in suas res, actio-
nes, & corpus, non alterius habet.

Quibus fas maxime valet]. I. e. jus 2
naturæ. v. Gron. b.

Inter belli jura, naturalia scilicet]. Nam
ex hypothesi Auctoris jura gentium volun-
taria plura permiscere l. 3. c. 4. §. 3. *Et*
9. At sapius jam dictum est, tale jus gen-
tium non dari.

*Apud bonos ut jam hoc ab eo, quod in
moribus, & impunitate positum est, discrimi-
netur*]. Quasi Plutarchus hic opponat ju-
ritiam internam justitiæ externæ, quam

D d 3 Auctor

„Auctor in bello solenni obtinere, statuit,
 „ad impunitatis effectum. Verius est, Plu-
 „tarchom opponere usum ioris naturæ, ab-
 „usui quarundam gentium barbararum.
 „*Salva integritate*] = Scilicet conscientia, &
 „ac animi.

3 *Semper*] = Sive aliquid peculiariter vin-
 „dicandum admiserint, sive non; sive viri-
 „lia officia usurpent, sive non: quia iudi-
 „cium, adeoque delinquendi animus defi-
 „cit.

Id in feminis plerumque] = Loquitur de
 „feminis rationis usum adeptis; nam eo
 „deficiente non magis, quam pueri tencii
 „possunt.

Nisi aliquid peculiariter vindicandum] =
 „Virgilius ait apud Tefm. b.

———— *Est nullum memorabile nomen,
 Fumina in pena est, nec habet victoria lau-
 dem.*
Extitisse nefas tamen, Et summo merenti,
Laudabor penae. ————

Aut virilia officia & ipse usurpent] = Uti
 „si arma sumerint. Cujus rei exempla sunt
 „apud Liv. l. 28. c. 19. Thuan. l. 31. p.
 „631. seq. l. 49. p. 1017. l. 18. p. 167. l.
 „22. p. 441. l. 33. p. 666. l. 46. p. 938.
 „Tefm. b.

4 *Munatii Flacci*] = Qui erat a partibus
 „Pompeii, & moribus Attingensium in
 „Hispania inclusus a Casare feminas, &
 „liberos eorum, quos studiosiores Caesaris
 „senferat, in conspectu parentum, & ma-
 „ritorum trucidavit. Val. Max. l. 9. c. 2.
 „§. 4.

De senitum] = At hi consiliis suis, ac bo-
 „nis tventur causam principis sui, eoque
 „reparationi juris nostri resistunt. L. 19.
 „in fin. ff. captio. Unde iure naturæ occidi
 „possunt: adeoque id non demum ex iure
 „gentium voluntario licet, uti putat Auctor
 „l. 3. c. 4. §. 9. n. 2.

A D §. X.

Q UÆRITUR, an in sacerdotes, Mo-
 „nachos, & litteratos, quorum vita genus
 „ab armis abhorret, ius belli sœvire liceat?
 „Affirmatur; etsi enim ipsi non lædant,
 „tamen sequuntur partes eorum, qui læ-
 „dunt, consiliis suis, & bonis eos adjo-
 „vant, eoque reparationi juris nostri resi-
 „stunt, l. 19. §. fin. ff. captio. Idque mul-
 „to magis verum est in casibus, ubi etiam

„in feminas, & infantes sœvire licere;
 „diximus.

Idem statuendum] = Scilicet, ut ubique
 „injuria occidi nequeant.

Quorum vita genus ab armis abhorret] =
 „Ubi sacerdotes, Monachi, litterati, agrico-
 „læ, &c.

Iure belli in armatos, repugnantesque,
 „cades] = Ubi Livius opponit hanc fragem,
 „sœdæ trucidationi, quæ in urbe fiebat,
 „ubi turbam foeminarum, puerorumque im-
 „bellem, & inermem occidebant.

Eo iure, quod natura congruit] = Quo
 „vim vi repellere licet.

Camillus] = Apud. Liv. l. 5. c. 21. Add.
 „Curt. l. 4. c. 11. Senec. benef. l. 5. §.
 „16. Liv. l. 5. c. 27. L. 4. c. 19. & 59.
 „l. 6. c. 3. l. 6. c. 10.

In hac classe] = Eorum scilicet, quorum
 „vite genus ab armis abhorret.

*Ut hi ab armis abstinerent, mos ab anti-
 „quo fuit gentium omnium*] = Vid. Quintil.
 „decl. 304. Sacerdotium pacis res est, &
 „mos: Sacerdos castra vindico: disce tæ
 „vindicare templa.

*Atque ideo vicissim vi in illos tempera-
 „batur*] = Immo sacerdotes hortantur, &
 „monent subditos ut bellum gerant; goia
 „olim eorum demum consilio bella susci-
 „piebantur: adeoque illi quoque reparationi
 „juris nostri resistunt, eoque occidi tan-
 „quam hostes possunt.

Ubi simile erat collegium] = In Nagoth.
 „A sacerdotibus] = Illi enim utrique sacri
 „erant, & neutrius partes sequebantur.

Proverbium illud Græcum] = Neque vates
 „relictus est.

In alta pace vixisse] = Quia sacerdotes
 „neutrius sequebantur partes in hoc bello
 „intestino, & Græa utrique communia
 „erant.

Ut monachi] = Eadem ratio hic obinet, 2
 „que in sacerdotibus; nam hi quoque se-
 „quuntur alterius partes: adeoque hostium
 „loco haberi possunt.

Addas his nuntio eos, qui studiis] = Vid.
 „Gron. b. At hi quoque sequi partes ho-
 „stis tenebant, atque contribuendo ex bo-
 „nis, vel consilio saltem, reparationi ju-
 „ris nostri resistunt.

AD §. XI.

AGRICOLAS] „ Immo hi & partes
„ hostis sequuntur, & opibus suis hostem
„ juvant, adeoque merito hostium loco ha-
„ beri possunt.
„ Canonis] „ In Capitulo 2. X. de Trenga,
„ & pace. Vid. l. seq. §. 4. n. f.
„ Diodorus Siculus] „ Sed hoc saltem in
„ bellis intestinis verum esse, ait Arrian.
„ de reb. Ind. p. 531.
„ Et Cyrus] „ Sed sub conditione id nun-
„ ciari iussit, si idem quoque id facere pro-
„ miserit; uti promittit. Hinc Xen. Inst. l.
„ 5. p. 147. ait: passis iussit convenit ut
„ cum agricolis pax esset, cum armatis bel-
„ lum. Conf. c. seq. §. 4.
„ De Betfario Suda] „ Id prudenter fe-
„ cit, non juris necessitate. Nam ducum
„ omnino interest tueri eos, qui terras col-
„ lunt, ut nostris quoque necessitatibus sub-
„ venire possint.

„ Item, ex quo in nostram venit potesta-
„ tem, ob injurias ex judicio civitatis no-
„ strae commissas jure puniri posse: quan-
„ quam abstinere virtuosius sit, d. c. 4. §. 10.

Arma gesserunt] „ At nunc amplius non
„ resistunt.

Pulore, id est, aequi respectu] „ Dixi-
„ mus, de virtute id potius intelligendum
„ esse.

Necessitas perimat] „ Sensus est, hostem
„ non interficiendum esse nisi ex necessi-
„ tate, & quatenus resistit; non vero ex
„ sola voluntate nostra, ubi necessitas de-
„ ficit.

Belli fas] „ I. e. jus.

Contra aequi naturam, & morem militum
„ civitatum] „ Nam jure gentium voluntario
„ licitum id omnino esse, alibi docuit.

Jus commune] „ Scilicet hominum, quo
„ intelligit jus naturae.

Senecam] „ Vid. supra c. 10. §. 1. n. 3.

AD §. XIV.

AD §. XII.
ADDEIT CANON] „ D. c. 2. X. de Treu-
„ git.
„ Mercatores] „ Euntes, & redeuntes, d.
„ c. 2.
„ Qui temporariam in hostico moram agi-
„ tant] „ Ideoque qui pacati in hostico pe-
„ regriantur; hos enim nullo jure laedi
„ posse, contra Auctorem probavimus supra
„ c. 4. §. 6.

Sed & de subtilis perpetuis] „ De his
„ solis agit dictus canon.

Nam & horum visa ab armis aliena est]
„ At sequuntur judicium, & causam hostis,
„ eoque opibus suis defendunt, adeoque
„ hostium loco merito veniunt.

Alii opifices, ac artifices] „ Immo ex
„ eadem ratione hi quoque tanquam hostes
„ laedi, & interfici possunt.

QUERITUR, an eorum, qui vitam
„ sibi salvam pacifice, dolio repulsi
„ possit? Auctor jure gentium voluntario,
„ & in bello solenni, id affirmat L. 3. c.
„ 4. §. 11: at juxta justitiam internam id
„ negat hoc §. Nisi crimen commiserint mor-
„ te dignum. Vid. §. 16. infra. Conf. c.
„ 4. §. 21. & 12.

Eadem ob causas] „ Ob pudorem, seu
„ aequi respectum, aequi, bonique naturam.
„ Sive in praelio] „ Ubi arma desiciunt.

Non repudianda deditio] „ Immo hoc de-
„ pender ab arbitrio hostis: com enim is,
„ qui reparationi juris nostri resistit, inju-
„ riam faciat, ac tot eardem, aliarumque
„ injuriarum causa, eoque, ut Auctor alibi
„ loquitur, mortem meritis sit, nec evitare
„ captivitatem possit, ejus non est condi-
„ tiones praescribere, sed eas potius a cle-
„ mentia victoris expectare teneat.

In dedito] „ Arrianus agit de deditis,
„ qui sine conditione se dederunt; de qui-
„ bus §. seq.

Mores autem Graecorum est] „ Non ergo
„ de jure loquitur, sed de more Graecorum.
„ Mores Romanorum contrarii fuisse. Vid.
„ l. 3. c. 4. §. 12.

AD §. XIII.

QUERITUR, an captos occidere li-
„ ceat? Affirmat Auctor ex jure Gentium
„ voluntario in bello solenni quoddam effectum
„ impunitatis. Vid. l. 3. c. 4. §. 10. No-
„ got autem hic juxta justitiam internam.
„ Vid. §. h. Nos supra probavimus, ho-

Magno

Magno animo dignum] „Generositatis
„ergo id est, at non juris.
„*Moris est*] „Apud Græcos.

2 *Antequam mucron aries percussisset*] = *Vid.*
„*Gron. b. Formam exhibet David Hystoire*
„*de la milice Gauloise.*

„*Se eorum civitatem conservatorum*] „
„Dixi, hoc meri arbitrii esse. Is, qui ob-
„sider oppidum, dedicationem conditionatam
„semper repudiare, & injuriæ reparatio-
„nem armis querere potest.

„*Antequam machina igniaria explodantur*] „
„Sinan Barbarus apud Thuanum l. 7. p.
„154. dixit, post tormentis verberatum
„murum conditiones deditionis facere, inso-
„lens esse; quare sine conditione se de-
„derent.

„*Antequam in mania impetus fiat*] „Im-
„mo hodie prostrata tormentis moeniorum
„parte (*Wann eine Bredce gemacht ist*)
„adeoque quoties obsessi pertinaciter, citra
„omnem spem resistendi, ad extrema pro-
„cesserunt. (Cujus rei exemplum est apud
„*Liv. l. 7. c. 29.*)

„*Qui armis positis ad imperatorum fidem*
„*confingunt*] „Cicero loquitur de eo, quod
„officii, & virtutis est.

„*Pactum liberam relinquere effugere vo-*
„*luntibus*] „Morem hunc Hebræorum refert
„Seldenus de jur. nat. l. 6. c. 15. in f.
„ex Mose & kotzi. Idem fecit Cyrus Xen.
„*Exped. Cyr. l. 4. p. 345. Tefm. b.*

A D §. XV.

„*Eadem æquitas*] „Eadem boni, &
„æqui natura, idem pudor, seu æqui re-
„spectus, quem juri gentium voluntario
„perpetuo opponit, & de cujus licentia
„egit supra l. 3. c. 4. §. 12.

„*Qui sine constitutionibus*] „Immo qui ar-
„bitrio victoris se submittit, æque ejus
„severitatem meture, quam clementiam
„expectare debet: exempla, ubi servitum
„est in ejusmodi deditionis, vide d. c. 4.
„§. 12. & l. 3. c. 20. §. 40. n. 5. & §.
„51. Deditioni apud Israelitas servitum
„personale servire cogebantur l. 2. c. 13.
„§. 4. n. 3.

„*Capstanis*] „Sallustio Capstanis. *Sallust.*
„*bell. Jugur. l. 1. c. 89. seq.*

„*Facinus fuisse contra jus belli*] „Non
„aliud sentire Romani Imperatores. *Vid.*
„d. c. 4. §. 12. Sed & ratio ab ipso Sal-

„lustio addita justum hoc factum reddit:
„*genus, ait, hominum nobile, insidum,*
„*autem neque beneficio, neque metu corru-*
„*ptum.*

„*Naturale scilicet*] „Quod distinguit a
„licentia juris gentium; de qua l. 2. c. 4.
„§. 12.

„*Diximus*] „Supra §. 10. n. 1.
„*Alibi*] „*Conf. Liv. l. 7. c. 27. in fin.*
„*L. 30. c. 7. l. 38. c. 32. L. 37. c. 32.*
„*Ut possum metu ad dedicationem cogantur*
„*Dixi jam, hæc ab arbitrio hostis pen-*
„*dere.*

„*In Bruto*] „Apud Plutarchum: sed le-
„quitur de bello civili.

A D §. XVII.

„*ÆQUITATIS, ac juris naturalis præ-*
„*cepta*] „Dixi jam, deditos absque condi-
„tione servos fieri, eoque interfici posse.

„*Mintine iusta*] „Immo iustissimæ.
„*Si talis exigatur*] „De qua egimus l. 3.
„c. 4. §. 13. *Exempla refert Gron. b.*
„Adeoque tunc erit species necessariæ de-
„fensionis.

„*Si terrore opus sit*] „*Vid. Gron. b. Nam*
„tunc quoque id pertinet ad juris nostri
„reparationem.

„*Nou sufficere ad justum eadem*] „Im-
„mo sufficiunt jure naturæ.

„*Periculum non est*] „Dixi alibi, jus oc-
„cidendi non saltem a periculo esse, sed
„& injuria ab hoste nobis illata, etsi ho-
„stis esse desinat.

„*Oportet crimen antecedit*] „An vero
„magis enorme crimen committi potest,
„quam illud, quod ab hoste committitur,
„qui cives nostros necavit, res eorum ab-
„stulit, vel vastavit, & quidem ex judicio
„nostre civitatis summa injuria.

„*Si qui de impietate belli convellit tamen*
„*in armis persistit*] „Idem dicendum,
„etsi de justitia belli convictus sit; quia id
„non dependet a judicio, & convictione
„captorum. Sufficit enim, victorem asse-
„re, hostem jam captum, & deditorum,
„injuria egisse, indeque poenam, cum im-
„potestare ejus sit, meritum esse.

„*Aut aliud gentium jus, ut legatorum*] „
„Exempla vide supra l. 2. c. 18.

„*Si transfuga essent*] „Tunc ex duplici
„capite puniri possunt, tum quia perfidi
„sunt, & perjuri, tum quia hostes sunt.

Talionem

2 Talionem natura non admittit nisi in ip-
 sos, qui deliquerunt] „ Vid. l. 2. c. 20.
 „ Delinquent autem etiam, qui delinquen-
 „ tium factum approbant, aut opibus, vel
 „ consilio adsunt: quales sunt subditi o-
 „ mnes, qui factum principis defendere te-
 „ nentur. Quæ plenius examinavimus supra
 „ l. 3. c. 4. §. 15.

Neque sufficit quod hostium solum quasi
 corpus fictione quadam intelligatur], Talio-
 „ nis æquitas non ex ficta aliqua unitate o-
 „ ritur, sed quia subditi factum civitatis
 „ approbant, & defendunt, adeoque deli-
 „ cti sunt participes. Quod late probavit B.
 „ Parens in disp. de Sacros. talionis jure §.
 „ 47. & seq.

Quæ accusas, & prave falsa dicas tan-
 quam recta velle imitari], „ Male hic ap-
 „ plicatur Aristidis locus; non enim imita-
 „ tur qui talionem exigit, sed potius iustas
 „ pœnas statuit delinquentibus.

Plutarchus], „ Locum hunc, & factum
 „ Syracusanorum examinavit B. Parens in
 „ d. disp. §. 48.

3 Ad ius dandum cadis non pertinet], „ Si
 „ differretur victoria per resistentium, &
 „ utilitas ex terrore oritur, jam id ad ne-
 „ cessitatem reparandi iuris pertinebit: sed
 „ negari nequit, alteri tantumdem licere,
 „ non saltem jure trionis, sed & jure
 „ belli.

Sed si subijt ius], „ Si scilicet factum ali-
 „ quod pœna dignum commisit is, qui per-
 „ tinaciter resistit.

Ob quas ius non remittatur], „ Sensus
 „ est, quod gravior in tales resistentes con-
 „ sulere victor possit, forte remissurus pœ-
 „ nam meritam si non resistissent.

4 Supplicium non mictur], „ lisdem fere
 „ verbis Auctor hæc exposuit supra l. 3. c.
 „ 4. §. 13. n. 2; ubi dictum est, jure
 „ belli in omnes, qui hostilia agunt, savi-
 „ ri posse.

Non debet ad mortem pervenire], „ Jure
 „ naturæ id licet; at generosius est eo ab-
 „stinere.

Eximus utique], „ Inusitata pœnas.

Dum tamen civium nomine], „ Lucanus
 „ enim loquitur de bello civili.

Sed communis illius ex humano genere
 constantis civis], „ Supponit Auctor societa-
 „ tem generis humani, & civitatem ali-
 „ quam communem; qualem non dari,
 „ diximus.

5 Dolor ex accepta clade], „ Immo eo ma-
 „ Tom. IV.

„ jor est injuria, quo plures credes com-
 „ mittit is, quem per scelus arma in nos
 „ vibrare asserimus, adeoque eo major vin-
 „ dicta esse debet.
 „ Parentasse legimus], „ Conf. Curt. 9. §.

A D §. XVII.

Auctor ait, misericordie esse, dedi-
 „ tis, est morte dignum aliquid commise-
 „ rint, parcere ob multitudinem, quia mul-
 „ ti infantes in tanta multitudine esse pos-
 „ sint; indeque tutius esse, plures fontes
 „ fervare, quam unum infontem dammare.
 „ At cum sæpius dictum sit, neminem in
 „ civitate hostili infontem esse, quia omnes
 „ reparationi juris nostri resistunt, causas
 „ principia sui sequuntur, eamque operis
 „ opibus, & consilio defendunt. Etsi igitur
 „ propter speciale crimen puniri non pos-
 „ sint, possunt tamen ob injuriam, quam
 „ tanquam hostes nobis intulerunt.

Ob multitudinem eorum], „ Vid. supra l.
 „ 2. c. 21. §. 7. & b. c. §. 5. Conf. Flor.
 „ l. 4. c. 6. Seneca. l. 3. de benef. c. 16.
 „ Lucan. 5. v. 260. Plin. l. 10. ep. 97.
 „ Cæd. p. 4. p. 802. August. de Civ. Dei.
 „ 6. 10.

A D §. XVIII.

Quærit Auctor, an obsides iuxta ius
 „ sitium internam interfici possint? Equidem
 „ de iustitia externa, i. e. jure gentium
 „ voluntario, id affirmavit Auctor supra l.
 „ 3. c. 4. §. 14; at jure naturali id negat.
 „ Nos ius gentium non dari, toties dixi-
 „ mus; jure natura obsides omnino occidi
 „ posse, jure belli certum est, si hostis fi-
 „ dem datam violat: factum enim hostis ap-
 „ probat, & approbare tenetur, adeoque
 „ hostis est ipse.

Olim cum vulgo], „ Late mentem Au-
 „ ctoris explicavimus supra l. 2. c. 21. §.
 „ 11. & diximus, ius in obsides non ve-
 „ nire ex eorum pacto, sed ex eo, quod
 „ iudicium hostis fidem datam violentis fe-
 „ quantur, illudque approbent, vel proba-
 „ re teneantur.

Quod in res alias, quæ in proprietatem
 „ veniunt], „ Si hujusmodi a non hoste pro-
 „ pter

per crimen morte dignum dantur, cetum est, occidi fideiussorem non posse; & haec verum est, non idem jus fideiussori in vitam competere, quod in res suas. At aliud est in fideiussore hoste, qui ipse ut hostis mori meretur.

Atque id ius consensu aut tacito, aut expresso a singulis pervenisse ad civitatem] Sensus est, quod civitas quoque obfides invitos dare, eorumque vitam obligare possit; quia dum cives sunt, facultatem eos pro utilitate publica dedendi in civitatem transulisse videtur, l. 3. c. 4. §. 14. l. 3. c. 20. §. 54.

Aut expresso] Si scilicet consentiunt, d. §. 14.

Si obfides privatus innoxior] Diximus, non esse innoxios, quia hostes fuere, & fide, in quam obfides dati sunt, violata, hostes manent.

Ex suo peculiari consensu] Quia ultro se obtulerunt, d. §. 14.

Sive tanquam ex publico cui & sum includeretur] Dum enim se civem constituit, arbitrio civitatis omne jus suum subiacere videtur. Conf. Supra l. 2. c. 5. §. 17.

Postquam verior sapientia nos docuit] Immo gentes quoque ex lumine rationis idem senserunt; neque ex ea ratione obfides morte multatos esse, vidimus.

Deo exceptum] Deus enim concessit, saltem homini jus ad conservandam vitam, non ad perdendam. Vid. l. 2. c. 17. §. 2. n. 1. c. 21. §. 11. n. 2. l. 3. c. 2. §. 6. & l. 2. c. 20. §. 43. n. 2.

Jus autem auferendi vitam soli Deo reservatum esse, alibi demonstravimus. Vide l. 1. c. 3. §. 3. n. 1. l. 2. c. 19. §. 5. n. 4. l. 2. c. 21. §. 14. n. 1.

Solo consensu] Hoc verissimum est. At obfides non tenentur ex solo consensu, sed ut hostes.

De aliis aliis] Vide l. 2. c. 21. §. 17. l. 3. c. 20. §. 52.

Nec ab inermi sed armato buste] Conf. §. 9. §. 14. & 15. supra.

Ex recentioribus, scilicet non ignobiles] Immo Menochius, quem Auctor allegat, contrarium statuit, arb. qu. 284. & late auctoritates Dd. colligit. Conf. Barboza,

in loc. com. voce Membra. Uade nec in criminibus pro alio fideiubere licet. Pio. 2. dec. 215.

Consequenter tales] Quibus vita pro aliis obligatur.

Si ius vocant solam impunitatem] Quia scilicet id, quod lege civili permittitur, in foro soli poenae subiectum non est.

Sine a peccato immunes putant] i. e. Jure naturae, seu juxta iustitiam inter nam.

Est, aut ante fuit in numero graviter delinquentium] At ex judicio nostrae civitatis semper est delinquentium numero, quatenus ut hostis consideratur.

Aut postea fidem a se datam in re magna seculis] Tunc ex duplici capite puniri potest, tum ut hostis, tum ut perfidus.

Clusia] Historiam exhibet Florus l. 1. §. c. 10. & Liv. l. 2. c. 11. Factum hoc examinavimus L. 3. c. 4. §. 14. & c. 20. §. 54.

Non sua sponte] Questionem, an fure liceat obfidi, ex professio tractabimus infra lib. 3. c. 20. §. 54.

A D §. XIX.

Omnes commissiones, quae ad ius consequendum, &c. nullum sunt usum] Ut dimicationes singulares; de quibus supra c. 3. §. 20. 43. & c. 23. §. 10. l. 2. c. 1. §. 10. & 15.

Virtutum ostentationem] Exempla sunt apud Liv. l. 8. c. 7. Titian. l. 15. p. 316. 2. San. 2. o. 14.

Et cum officio Christiani hominis, & cum ipsa humanitate pugnare] Quia nihil faciunt ad reparationem iuris nostri.

Rationem reddituri ei, cuius vice gradium gestant] Nimirum, summo nomini.

Sallustio] De republ. ord. c. 1.

Incrumento exercitus] Similia vide apud Plinium l. 2. ep. 7 Ovid. amor. t. Eleg.

12. Appian. bell. Mithr. n. 219. Liv. 3. 28. Titian. b. Conf. ea, quae dicta sunt supra l. 2. c. 21. §. 7. 8. & 10. item l.

3. c. 1. §. 6. & §. 17.

C A P U T XII.

Temperamentum circa vastationem, & similia.

- I. *Quæ vastatio iusta sit, & quatenus.* V. *Si res ipsa ad bellum fovendum nullius sit usus.*
 II. *Abstinentium a vastatione, si res nobis fructuosa sit, & extra hostis potestatem.* VI. *Hoc maxime locum habere in his, quæ sacra sunt, aut sacris accedunt.*
 III. *Si magna sit spes celeris victoriæ.* VII. *Item religiosis.*
 IV. *Si hostis habeat aliunde quo se sustentet.* VIII. *Utilitates, quæ ex tali moderatione sequuntur, annotata.*

+ I. I. **R**Es + alterius ut perdere quis sine injuria possit, + horum trium unum antecedit necesse est: aut + necessitas talis, quæ in primi ^a dominii institutione excepta debeat intelligi; ut + si quis tertii gladium, quo usus sit furiosus, periculi sui evitandi causa in amenum projiciat, quo ipso tamen casu + manere obligationem damni refarciendi, ex viore sententia alibi ^a diximus: + aut debitum aliquod procedens ^a ex inæqualitate, nimirum + ut ^a res perditæ imputetur in illud debitum quasi percepta, + alioqui enim jus non esset: + aut + meritum aliquod malum, + cui poena talis par sit, aut cujus mensuram poena non excedat: nam, ut recte notat ^b fani judicii theologus, ut propter pecora abacta, aut domos aliquas incensas + totum regnum vastetur, æquitas non fert: quod & Polybius ^c vidit, qui in bello + non in infinitum vult vagari poenam, sed usque eo, ut delicta æquo modo expientur. + Et hæc quidem causæ, & intra hos duntaxat fines faciunt: ut absit injuria.

2. Cæterum, ^c + nisi causa utilitatis suadeat, stultum sit, nullo suo bono

GRONOVII.

1. **D** Omnis institutione excepta] Neque enim privatis dominii institutis prælumuntur voluisse perire, si quis veniat in manifestum periculum perveniendi, & quidem non suo peccato, sique servari possit arrepta, aut corrupta re aliena, tum quoque valere scilicet jus privati domini, & potius abstinere re aliena, quam hominem innoxium servari. sed hunc casum excepisse præsumuntur, & ei homini regressum dedisse ad proximam facultatem usurpandi delictis ad primam conservationem: præsertim si qui aliens re abutitur, eamque consumit, sciat habendum sibi, habentque propositum illius rei, quandoque possit, domino restituende, ac satiscenda.

^a Ex inæqualitate] Ex eo, quod quis mecum contraxit, & plus accepit, quam ei debebatur, me fraudato, & minus habente, quam habere debeo.

2. *Res perditæ*] Ut quod ego de alterius bonis corrumpo, procedat pro eo, quod mihi debetur, & detrahatur possessori, quasi ego peroperim, & ille mihi tradiderit, tanquam partem ejus, quod mihi debet.

^a Meritum aliquod] Facinus in meam vitam, famam, bonam, aut eorum, quos mei officii est defendere.

3. *Ut absit injuria*] Ut vastemus, & vexemus alienas res sine peccato.

^c Nisi causa utilitatis] Magnum inde commodum ad nos, ut incommodum ad hostem perveniat.

^a Strat. bono nocere alteri. Ideo qui sapiunt, utilitatibus moveri solent, quarum præcipua est illa, quam annotavit ^a Onofander : τὴν γὰρ τῶν πολέμων ἐξουσία καὶ καὶ τὴν καὶ τὴν τῶν ἐχθρῶν ἐξουσία γὰρ χρημάτων καὶ καὶ τῶν ἐχθρῶν πόλιν, ὥστε καὶ ^a ^b ^c ^d ^e ^f ^g ^h ⁱ ^j ^k ^l ^m ⁿ ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jh} ^{ji} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{fg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xy} ^{xz} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz} ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jh} ^{ji} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{fg} ^{xh} ^{xi} ^{xj} ^{xk} ^{xl} ^{xm} ^{xn} ^{xo} ^{xp} ^{xq} ^{xr} ^{xs} ^{xt} ^{xu} ^{xv} ^{xw} ^{xy} ^{xz} ^{ya} ^{yb} ^{yc} ^{yd} ^{ye} ^{yf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz} ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jh} ^{ji} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mm} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn</}

*Equidem fatebor (pace dixisse hoc tua
Argiva tellus liceat) affligi Phrygas,
Vincique volui: ruere, & aquari solo,
Etiam arcuissim.*

4. Sane, docet nos sacra historia, urbes quasdam a Deo + damna- a Jos. VI.
tas excidio: etiam contra legem illam generalem + arbores Moabita- b II. Reg. III, 19.
rum + jussas excindi. Verum, non factum id odio hostili, + sed in ju-
stum detestationem facinorum, quæ aut publice erant cognita, + aut deo
judice tanti ælimata.

III. 1. + Secundo + eveniet quod diximus etiam + in dubia agri pos- c Liv. XL c. 6.
sessione, + si magna spes sit celeris victoriæ, cujus præmium & ager, &
fructus futuri sint. Sic Alexander Magnus milites, narrante + Justino, a
populatione Asiæ prohibuit, + + parcendum suis rebus præstatum, nec perden-
da ea, quæ possessuri venerant. Sic Quintius, Philippo Thessaliæ transcur-
rente populabunda manu, ipse hortatus est milites, ut Plutarchus + loqui-
tur, iter facere tanquam + per concessam, & ipsorum jam factam regio-
nem. Cræsus Cyro suadens, ne Lydiam populandam militi daret, + non
meam, inquit, urbem, non res meas deripies: nihil enim ad me jam ista per-
tinent; tua sunt; tua illi perdest.

2. Aliter qui faciunt, in eos non male quadrant illa Jocaltæ ad Po-
lynicem verba + Thebaidibus Senecæ, (vers. 558, & seq.)

*Petendo patriam perdis: ut fiat tua,
Vis esse nullam: quin tua causæ nocet
Ipsam hoc, quod armis uris infestis solum,*

Segetesque

*debita laudis memoriam, venturis vero spectaculi
voluptatem. Hæc cum cum in modum se habeant,
cogita de duobus alterum necessario futurum, ut
aut in hoc bello vincaris ob Imperatorem, aut tua
fortuna sit superior. Si tu victor, reversa urbe,
non aliena, sed tua perdidisti? eandem servata,
possessione frueris omnium speciosissima, si adversa
tibi fors ceciderit, Roma per te incolumi, re-
posita tibi erit apud victricem gratia: eadem ju-
cente, jacebunt extra omnem spem misericordia
res tue. Neque tantum nullus ad te facti fru-
ctus redibit, sed & digna sacro fama te ab ho-
minibus universis sequetur. En, in utram velis
partem, tibi parata est: nam potentum quæres
sunt actiones, talis existimatio. (Cap. 22.)
Vide & legem Friderici I. apud Conradum Abbatem
Urspergensis, & de Friderico comite
Palatino chronica Alenachitoni.*

go lib. I, cap. 66. Nonne terra, quam devastamus, terra nostra est, & populus, quem expugnamus, populus noster est? quare ergo invenimur hostes nostrum, & dissipatores ordigalium nostrorum? eum his conveniunt, quæ Livius habet libro IX. (fol. 149. vers. Edit. Venet. 1551.) Parata vero contra Germanos libro historiz VI.

G R O N O V I I.

13 *Etiam arcuissim*] Adde Sen. Hippoly. 805. Vetuissim, vel prohibuissim, si potuissim.

14 *Arbores Moabitaram*] Hoc factum credibile est odio idololatricæ, quæ in lucis exercebatur.

15 *Eveniet quod diximus*] Ut rationes fundentes cessent, vel sint validiores, quæ dissuadeant, ubi nondum quidem in potestate nostra res sunt hostium, sed credimus, & speramus, alibi brevi dijudicatum iri, & res eas nostras fore.

16 *Per concessam*] Deditam, & ipsorum potestati permissam.

17 *Thebaidibus*] Phœaciis.

G R O -

f *Parcendum suis videri præstatum*] Gelimer, & Vandali obidentes Carthaginem, neque prædas egere, neque terram vastarunt, sed eam habuerunt ut suam. Presopium initio Vandalicorum secundi. (Cap. 1.) Apud Helimoldum le-

*Segetesque adultas sternis, & totos fugam
Edus per agros. Nemo sic vastat sua.
Qua corripit igne, qua meti gladio iubes,
Aliena credis.*

^a Lib. IV. Par sensus apud Curtium * illis verbis: *quicquid non corrupsissent*, ¹⁸ + *hostium esse confessi*. Unde non longe abeunt ea, quæ ^b Cicero in literis ad Atticum disputat, adversus Pompeii consilium ¹⁹ fame patriam necandi.

Atque hoc nomine Alexander Ilius culpatur Philippum libro ^c Polybii XVII, cuius verba latine hunc in modum vertit ^d Livius: *in bello non congressi* XXXII. e. [*Philippum*] *equo campo, neque* ²⁰ *collatis signis dimicare, sed refugientem incidere, ac diripere urbes, & vincentium præmia victum corrumpere. At non sic antiquos Macedonum reges, sed acie bellare solitos, urbibus parcere, quantum possent, quo opulentiùs imperium haberent. Nam* ²¹ *de quorum possessione dimicetis tollentem, nihil sibi præter bellum relinquere, quod consilium esse?*

IV. I. + Tertio idem fiet, si hostis habere ²² possit aliunde, quo se sustentet: puta + si mare, si fines alii pateant. Archidamus apud Thucydidem ^e in oratione, qua Lacedæmonios suos a bello in Athenienses dehortatur, quærit, quas belli gerendi spes habeant, an forte, quod militum copia valeant, sperent, Atticum agrum a se facile posse vastari: atqui, inquit, habent illi & terras alias suæ ditionis, (Thraciam, & Joniam intelligens) & maritimis advectionibus adipisci possunt ea, quorum indigent. Tali ergo statu optimum factum, + ut agricultura etiam in ipso collimitio tuta maneat: quod sub tributo utrique parti præstando factum diu, ²³ in Belgico Germanico bello nuper vidimus.

2. Estque id consentaneum mori veteri Idorum, apud quos, ut ^f Diodorus Siculus loquitur, τῶν γεωργῶν ἑρῶν ἢ ἀέθλων ἔχουσιν οἱ πολλοὶ τῶν παρατάξεων γεωργῶντες, ἀντιπαύοντες τῶν κούρους ἐν αἰ ἀγροῖς ἑνταῦθα sunt, ac veluti sacrosancti, immo prope castra, & agmina opus faciunt sepositi a periculo. Addit, τὰς χώρας τῶν ἀντιπαύοντων ἔρ' ἐμπειρίαν, ἢ ἐνδοκίμησεν' hostium agros neque urunt, neque excindunt arbores. *Postea f*: οὐδὲν ἂν πολέμῳ πεινῶν γεωργῶ κατὰ τὴν χώραν ἀδικήσαντες, ἀλλ' ὡς κενὸς ἐνεργῆας ἠνάμκει πάσης ἀδικίας ἀπέχοντες hostis

^f Cap. 40.
enclitica
Lib. II.

G R O T I I.

g Diodorus Siculus] Libro II. (cap. 36.)

G R O N O V I I.

¹⁸ *Hostium esse confessi*] Prodentis desperationem de victoria: nam si sperarent, se posse vincere, ac tenere loca illa, non vastarent.

¹⁹ *Fame patriam*] Prohibendo subvectiones frumenti, & aliorum utensilium, quia mare classibus tenebat.

²⁰ *Collatis signis*] Acie aperta.

²¹ *De quorum possessione*] Perditio præmio, propter quod bellum geratur, verbis Justinii ²², 5.

²² *Possit aliunde*] Quam ex eo agro, quem nobis urere, ac vastare licet.

²³ *In Belgico-Germanico*] Germaniz Belgicæ consociatæ adversus Hispanos. Pacis enim inter se sunt belligerantes, ut agricolæ in confinio hostilium terrarum extra præsidia siti, utrimque tuti, & inviolati essent, modo penderent modicum tributum ex parte Belgarum Hispanis, ex parte Hispanorum Belgis.

G R O -

hostis nemo cuiquam agricola damnum dat, sed id hominum genus, ut in commune beneficium, ab injuriis omnibus immune praestatur.

3. Inter Cyrum quoque, & Assyrium convenisse, ait * Xenophon, ut cum agricola pax esset, cum armatis bellum. ^b Sic Timotheus partem agri maxime frugiferam elocabat colonis, ut ^b Polyænus narrat: immo, quod ^a Aristoteles addit, ipsos etiam fructus vendebat hostibus, & ex ea pecunia stipendium præbebat militi: quod a Viriato etiam factum in Hispania, testis est ^a Appianus. Idque ipsum ^a in eo, quod diximus, Belgico-Germanico bello * summa cum ratione, & utilitate fieri vidimus exteris mirantibus.

4. Hos mores humanitatis magistri ^a canones * Christianis omnibus, ut majorem cæteris humanitatem debentibus, ac profitentibus, imitandos proponunt, ideoque * non agricolas tantum, sed & animalia, quibus arant, & semina, quæ ad agrum portant, extra belli periculum poni volunt; nimirum, similem ob causam, ex qua civiles, ^a quæ ad arandum usui sunt, * vetant in pignus capi, & apud Phrygas, & ac Cyprios olim, postea ⁱ apud ^b Atticos, & Romanos, bovem aratorem occidere nefas erat.

V. * Quarto evenit, ut res quædam ejus sint naturæ, quæ ad bellum faciendum, aut ducendum * nihil momenti habeant: quibus rebus parci etiam, manente bello, ratio vult. Huc pertinet ^a ^b Rhodiorum oratio ad Demetrium ^a urbicapum pro pictura Ialysi, sic a Gellio * latine expressa: que malum ratio est, ut tu imaginem istam velis incendio adunum facto disperdere? nam si nos omnes superaveris, & oppidum hoc totum ceperis, imagine quoque illa integra, & incoloni per victoriam potueris: sin vero nos vincere obsidendo nequiveris, petimus consideres, ne torpescas tibi sit, quia non potueris Rhodios vincere, bellum ^a cum Protogene mortuo

gestiss.

GROTIUS.

^a Sic Timotheus] De Megarenfibus idem prodidit Plutarchus quætionibus Græcis. (Qu. 17. p. 295. B.) de Totila, cum Romam obsideret, Procopius Gothicorum III. τὸς μὲν τὰς γειτονίας αὐτῶν ἀπὸ πᾶσης τῆς Ἰταλίας ἐκράτησε, ἀλλὰ τὴν γὰρ ἐνδοχὴν αἰῶνα πρὸς τὴν Ἰταλίαν, ἵνα μὴ γινώσκῃ, τὸς ὅπως αὐτῶν ἀναφύοντες, agricolæ interim per omnem Italiam nihil mali intulit, sed jussit eos, ita ut soliti erant, terram perpetuo securas celere, modo ad ipsius tributum perferrent. (Cap. 13.) Cassiod. XII, 5. Deservitorum maxima laus est, si, cum id videntur prædictas regiones protegere, isti non desinant patrioticas possessiones excolere.

ⁱ Apud Atticos, & Romanos] Etiam in Peloponneso. Varro II. de re Rustica, (cap. 5.) Columella principio libri VI. His addit Plinius VIII, 45. Animus de historia animalium II, capite ultimo. Porphyrium II. de abstinentia, (pag. 173, & seq.) Vegetium III. de Arte Veterinaria.

^b Rhodiorum oratio ad Demetrium] De hac re vide Plinium historiz naturalis VII, 38. & XXXV, 10. & Plutarchum Demetrio. (pag. 298. E.) Sensus idem in epistola Bellisarii modo a nobis recitata.

Tom. I. V.

GRONOVII.

24 In eo, quod diximus] Quod apparuit nomen (est autem de mercibus, quæ in hostiles regiones hinc, præter arma, portabantur,) sed quod constat, integras bellicas naves Amstelredami entas, instructaque eum dissimulatione magistratum, quibus hostis adversus Batavos intraret: non scilicet, ubi sat effectus aliorum locorum, nisi parari possent, hic incolæ eo litu fraudarentur.

25 Canones] Synodales, vel conciliorum veterum.

26 Rhodiorum oratio ad Demetrium] Ut parceret, Rhodo obseffa, ei parti minorum, prope quam erat ea nobilissima Protogenis pictura, neque eam labefaceret machinis: et si facilius inde capi urbs potuisset, teste Plinio 7, 38. 35, 10. Fuera autem Jalyus iste inter conditores Rhodiorum gentis.

27 Urbicapum] Folioeceten Antigoni Coctilis filium.

28 Cum Protogene mortuo] Protogenis mortui opus nobile hostiliter laerasse. Sic Gellius. At Plinius etiam tum viris Protogenem, & id opus tractasse. scribit.

F f

GRO-

*Segestesque adultas sternis, & totos fugam
Edis per agros. Nemo sic vastat sua.
Quæ corripit igne, quæ meti gladio jubes,
Aliena credis.*

^a Lib. IV. Par sensus apud Curtium ^a illis verbis: *quicquid non corrupissent*, ¹⁸ + *hostium esse confessi*. Unde non longe abeunt ea, quæ ^b Cicero in literis ad Atticum disputat, adversus Pompeii consilium ¹⁹ fame patriam necandi. Atque hoc nomine Alexander Ilius culpat Philippum libro ^c Polybii XVII, ejus verba latine hunc in modum vertit ^d Livius: *in bello non congrredi [Philippum] æquo campo, neque ²⁰ collatis signis dimicare, sed refugientem incendere, ac diripere urbes, & vincientium præmia victum corrumpere. At non sic antiquos Macedonum reges, sed acie bellare solitos, urbibus parcere, quantum possent, quo opulentiùs imperium haberent. Nam ²¹ de quorum possessione dimittetur tollentem, nihil sibi præter bellum relinquere, quod consilium esse?*

IV. 1. + Tertio idem fiet, si hostis habere ²² possit aliunde, quo se sustentent: puta + si mare, si fines alii pateant. Archidamus apud Thucydidem ^e in oratione, qua Lacedæmonios suos a bello in Athenienses hortatur, querit, quas belli gerendi spes habeant, an forte, quod militum copia valeant, sperent, Atticum agrum a se facile posse vastari: at qui, inquit, habent illi & terras alias suæ ditionis, (Thraciam, & Joniam intelligens) & maritimis advectionibus adipisci possunt ea, quorum indigent. Tali ergo statu optimum factu, + ut agricultura etiam in ipso collimitio tuta maneat: quod sub tributo utrique parti præstando factum diu, ²³ in Belgico Germanico bello nuper vidimus.

2. Estque id consentaneum mori veteri Indorum, apud quos, ut ^f Diodorus Siculus loquitur, τῶν γεωργῶν ἑρῶν ἢ ἀνύλων ἐπιτάται οἱ πλεῖστοι τῶν παλαιῶν γεωργῶντες, ἀπαικίδονται τῶν κούρην ἐπὶ ἀγροῖς ἀντακτὶς sunt, ac veluti sacrosancti, immo prope castra, & agmina opus faciunt sepositi a periculo. Addit, τὰς χώρας τῶν ἀντιπαλεμῶντων ἔρ' ἐμπεριχέσθαι, ἔτι δὲ ἀποκατεμάχων hostium agros neque ierunt, neque excindunt arbores. Postea ^g f: ὡς αἱ πόλεις αὐτῶν περικυκλῶνται κατὰ τὴν χώραν ἀποκτείνονται, αὐτὰς δὲ καὶ τὰς ἐμπεριχόμενας ἀποκτείνονται hostis

G R O T I I.

g Diodorus Siculus] Libro II. (cap. 36.)

G R O N O V I I.

¹⁸ *Hestium esse confessi*] Prodentis desperationem de victoris: nam si sperarent, se posse vincere, ac tenere loca illa, non vastarent.

¹⁹ *Fame patriam*] Prohibendo subvectiones frumenti, & aliorum utilitium, quia mare classibus tenebat.

²⁰ *Collatis signis*] Acie aperta.

²¹ *De quorum possessione*] Perdito præmio, propter quod bellum geratur, verbis Justinii ²² 1.

²³ *Pessit aliunde*] Quam ex eo agro, quem nobis utere, ac vastare licet.

²⁴ *In Belgico Germanico*] Germanici Belgæ confociatæ adversus Hispanos. Pacti enim inter se sunt belligerantes, ut agricolæ in confinio hostilium terrarum extra præsidia sit, utrimque tuti, & inviolati essent, modo pederent modicum tributum ex parte Belgarum Hispanis, ex parte Hispanorum Belgis.

G R O -

*Ecce repens tacito percussit pectora sensu
Religio, & sevas componit numine mentes,
Ne flammam, sedasque velius, ne templa sub uno
In cinerem (aa) sedisse rogo.*

Adversus Q. Fulvium Censorem dictum narrat * Livius : obfringere eum ^{d. Lib. XLII. c. 3.} religione populum Romanum ³¹ ruinis templorum templa adificantes, tanquam non iidem ubique Dii immortales sint, sed spoliis aliorum alii colendi, exornantur. At Marcus Philippus, ^{b. Idem; Lib. XLIV. c. 7.} ad Dium cum venisset, ³² metari sub ipso templo, ne quid in loco sacro violaretur, iussit. Narrat Strabo, ^{c. Lib. IV. p. 188. Ed. Paris. Caesab. d. Lib. II. c. 1.} c. Tectosages, qui cum aliis ³³ pecunias Delphicas rapuerant, placandi numinis causa domi easdem cum additamento consecrassent.

3. Ad Christianos ut veniamus, commemorat ^d Agathias, Francos templis pepercisse, ^e ut qui cum Græcis essent ejusdem religionis. Immo & hominibus ob templa parci solitum, quod (ne profanarum gentium, quæ multa sunt exempla, adferam, quippe cum morem hunc ^{novæ rati. Ed. d. L. v. d. L.} ^e Scriptores vocent) ^m in Gothis Romæ captoribus sic laudat ^f Augustinus : ⁿ testatur hoc martyrum loca, & basilica Apostolorum, quæ in illa vastatione victos ad se confugientes suos, alienosque receperunt. hucusque ^g aruentis seviebat inimicus : ibi accipiebat linitem trucidationis furor : illo ducebatur a miserantibus ³⁴ hostibus, quibus (^o malin, qui, nam distinguit mitiores a durioribus) etiam extra ipsa loca pepercerant, ne in eos inciderent, qui similem misericordiam non haberent : qui tamen etiam ipsi alibi ^h truces, atque hostili more sevientes ^p posteaquam ad loca illa veniebant, lubi fuerat

G R O T I I.

^m In Gothis Romæ captoribus] Sub Alarico Ariano : cuius & hoc factum memorabile apud Cassiodorum XII, 20. Rex Alaricus apostoli Petri vasa suis deferentibus cum excepisset, mox y ut rei causam habita interrogatione cognovit, foveis liminibus deportari diripientium manibus improci, ut cupiditas, quæ depredationis ambitu admiserat scelus, decotione largissima deleverit excessum.

ⁿ Testatur hoc martyrum loca] Exscripsit hunc locum *Isidorus* in *Chronici Gothici Æta* CCCCXLVII.

^o Malin qui] Omnino sic legendum ostendit *Orosius*, eandem historiam referens lib. VII. a. 28. (Nihil mutant tamen postremi *Editores*, & familia Monachorum *Benedictinorum*. J. B.)

^p Posteaquam ad loca illa veniebant] Eisdem apostolorum basilicis Gothi sub Vitige Roman obtulerunt pepercerunt, teste *Procopio* Gothico- rum II, (Cap. 4.) Etiam barbaris, & non Christianis jus conugii in talia loca profuit, vide *Zosimum* libro IV. (Cap. 40. Ed. Cellar.) de Tomitans barbaris. Adde *Helvetiorum* legem apud *Simlerum* : (Pag. 302. Ed. Elze-

viri.) *Nicetam* Alexio, *Manuelis* filio : (Cap. 4.) eundem lib. I. de *Andronico*, ubi *Siculo* culpato ob violatas *Antiochensium* ecclesias, (cap. 9.)

G R O N O V I I.

³¹ Ruinis templorum] Male omisum : templa adificantes.

³² Metari] Castra poni.

³³ Pecunias Delphicas] Harum pars aurum Tholosannæ. *Iustini*. 32, 3.

³⁴ Hostibus, quibus] Nihil mutandum, sed intelligendum : isti, quibus pepercerant, nempe in profanis locis. Significat, quosdam hostium tam fuisse misericordes, ut Romanos captos in illis locis, quorum nulla erat religio, sponte ducerent in templa, ne si in alios vincientes non tam misericordes incidissent, irrita foret prior clementia.

(aa) *Traxisse* habent MSS. & ex illis nupera, atque adcurata Editio : unde fecerant transisse. Nescio unde suam lectionem *sedisse* habeat noster : quamquam, post illum, ita quoque locum laudat *J. G. Grævius*, *Vir Eritulianus*, in *CIC. Verr.* IV. 55. J. B.

fuerat interdictum, quod alibi jure belli licuisset, tota seviendi refrénabatur inhumanitas, & captivandi cupiditas frangebatur.

VII. 1. Quod de sacris dixi, * idem de religiosis intelligendum est, etiam de iis, 35 quæ in honorem mortuorum structa sunt; nam & hæc, * quamquam 36 jus gentium impunitatem iræ in ista exercendæ indulget, * violari non possunt nisi contempta humanitate. 37 Summam esse rationem, ajunt * jurisconsulti, quæ facit pro religione. Tam pro religiosis, quam pro sacris, pia exstat Euripidis sententia Troadibus, (*vers.* 95, & seqq.

a L. 47.
D. de Re-
ligiosi.

Μὴδ' ἐν θανάτῳ τῆς ἀκαθαρσίας
Ναὺς τι τόμους θ', ἡμὲν τῶν κοινωμάτων,
Ἐρμῖρ δὲς, αὐτὴς ὡς ἐγγύς.

Homo quisquis urbes vastat, * & Dis Manibus
Sedes sacras, templaque, haud recte sapit:
Nam similis ipsum pestis excidii manes.

* Philo- Apollonius ^b Tyaneus 9 de cælo a gigantibus oppugnato fabulam sic inter-
pretatur Lib. V. c. 16. *ὑπέλαβεν οὖς τὴν ναὺς αὐτῶν ἢ τὰ ἱερὰ, vim eos intulisse Deorum*
Ed. Olear. *templis, ac sedibus.* Statio Annibal sacrilegus (bb), qui Deum 38 face
miscuit aras.

c Pania.
pag. 83.
d Lib.
XLII. pag.
234.

e Cop. 55.

f De Di-
vina. l. 37.
g Lib.
XIV. c. 64.

2. Scipio, capta Carthagine, milites donis ornat, *χαρὶς τῶν οὖς τὸ Ἀπολ-
λόων ἀμαρτήτων*, inquit * Appianus, exceptis, qui in Apollinis templum pec-
caverant. Trophæum a Mithridate structum Cæsar, ut narrat ^d Dio
καθιδόντες οὖς ἱερῶν αὐτῶν ὡς τοῖς ἱεροῦ τοῖς οὖς ἱερῶν, tollere ausus non est, ut belli
Dii sacrum. Marcus Marcellus, quæ 39 victoria profana fecerat, reli-
gione impeditus non attingit, ait Cicero * Verrina quarta: & ibidem ad-
dit, (cc) hostes esse aliquos, qui in bello * religionis, & consuetudinum
jura retineant. Idem ^f alibi Brenni bellum 40 fano Apollinis illatum, ne-
farium dixit. 41 Pyrrhi factum, qui Proserpinæ thesauros spoliasset, fu-
rum vocat Livius, & in Deos superbum. Simile Himilconis ^g & Diodorus

ἀνέβηκεν.

GROTIJ.

9 De cælo a gigantibus oppugnato fabulam sic
interpretatur] Ut & alteram de Epicoe Dio-
dorus Siculus, (Excerpt. Peiresc. pag. 221.
& Lib. VII.)

GRONOVII.

35 Quæ in honorem] Cenotaphiis, aut me-
numentis, in quibus ipsa corpora defunctorum
collocata non sunt.

36 Jus gentium impunitatem] Jure gentium
ea impune diruere, ac corrumpere licet.

37 Summam esse rationem, quæ facit] Reli-
gionis primam, & maximam rationem, habendam.

38 Face miscuit] Incendit, & in cineres

confusus, ac deformis rudera redegit.

39 Victoria profana] Sacra, quæ, urbe per
vim expugnata, reverentiam apud victores non
habebant, & in præda duci poterant.

40 Fano Apollinis] Delphico. Justin. 24, 7. 2.

41 Pyrrhi, qui Proserpinam] Livius 29, 18.

(bb) En ipsa verba Poëtæ:

Præcipui quoniam sacrilegus face miscuit aras
Ipseus (Herculis) immeritæque domos, ac
templa Sugunt
Pellati, & populi furias immisit honestas.

Sylv. Lib. IV. Sylv. VI. vers. 88, & seqq. J. B.
(cc) Hoc paullo ante legitur: Non ut ob
hoste aliquo, qui tamen in bello religionem, &
consuetudinis jura retineret, &c. Caput in ois
libri inditavimus. J. B.

G R O -

πρὸς τὸν θεόν, &c. εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Philippi bellum idem ille Livius * nefarium, a Liv.
 quasi Diis superis, inferisque illatum: etiam furorem, ac scelera. Florus XXXI. c.
 26. 30. 31.
 * de eodem, * *Philippus ultra jus vihorie in templa, aras, sepulchra sa-* Lib. II.
luit. Eandem historiam tangens Polybius hoc addit * judicium: τὰ μὲν c. 7. n. 4.
 τοὺς θεοὺς πρὸς τὸν θεόν ἐκτελεῖται μὴδ' ἄνθρωποι παρὰ τὸν θεόν, μὲν τοὺς θεοὺς ἐκτελεῖται
 πρὸς τὸν θεόν ἐκτελεῖται, ἐκ τῆς πρὸς τὸν θεόν, ἀλλὰ δὲ τῶν ἀνθρώπων τὸ πρὸς τὸν θεόν
 ἐκτελεῖται ἐκτελεῖται ἐκτελεῖται, πρὸς τὸν θεόν ἐκτελεῖται ἐκτελεῖται ἐκτελεῖται ἐκτελεῖται
 quæ neque nobis ad bellum futura sunt * nisi, nec hostibus incommodata, ea
 ire perditionem, templa maxime, & que in iis simulacra, & similia ornamen-
 ta, quis neget male mentis, & præ ira furibunde esse opta? atque ibidem
 * talionis non admittit exculpationem.

+ VIII. 1. Quamquam vero proprie ⁴² instituti nostri hic non est,
+ quid ex usu sit, inquirere, + sed laxam bellandi licentiam adducere
+ ad id, quod natura licitum, + aut inter licita melius est; tamen ⁴³ ipsa
victus, + vilis hoc saeculo, ignoscere mihi debet, + si, quando per se con-
venitur, ex utilitatibus ipsi pretium facio. Primum igitur moderatio ista
in servandis rebus, + quae ⁴⁴ bellum non morantur, + magnam hosti telum
eripit, desperationem. Archidami dictum est apud ⁴ Tucididem, καὶ γὰρ
οὐκ ἐν νουθεσίᾳ τὴν γὰρ τῶν πολέμων, ἀλλ' ἐν ἔργῳ ἔχειν, καὶ οὐκ ἔστιν ἔργον ἀμείνων ἡλικιωτάτων,
καὶ φειδόμεν καὶ οὐκ ἐπιεικῶν, καὶ καὶ ἐν ἀνέμενον παρὰ τὴν αὐτῶν ⁴⁵ ἀνάγκην ἔχειν
terrā hostium non aliud, quam ⁴⁶ obsidem censete, tantoque meliorem, quan-
to magis exulta est; quare ⁴⁷ ut plurimum ei parcendum est, ne desperatio
hostes reddat ⁴⁸ invictiores. + Idem Agesilai consilium + cum Acarnanibus,
contra, quam sentiebant Achaei, ⁴⁹ liberam reliquit sententem, ajens,
quo plus sevisset, eo ⁵⁰ pacis cupidores fore. Hoc est quod dicit ⁵¹ fa-
tyra: ⁵² spoliata arva supersunt. Livius narrans + captam a Gallis urbem:
placuerat, inquit, principibus Gallorum, non omnia concernari teſta, ut quod-
amque superſeſſet urbis, ⁵³ + id pignus ad ſecutendos hoſium animos haberi ent.

2. Adde

G R O T I U S .

† *Philippus ultra jus viclerie in templo, aras, sepulchra sacris*] Simile Pruxie factum detestatus Polybius, cujus verba *Sordani* servavit in vocabulo *Pruxie*, & excerpta Peiresciana. (pag. 337.)

* *Idem Agelilai consiliium*] Meminit & Plutar-
chus Agelilao. (Pag. 608. B.)

G R O N O V I L

43 *Instituti nostri hic non est*] Quippe quod
 est πολιτικόν.

43 *Ipsa virtus vilis*] Non debet alienum, aut putidum videri, si, quod honestum est, & per se sine ulla mercede probandum, id studeam perficere, & commendare per commoda, quæ secum trahit, quando eo faculo vivimus, quo nihil, nisi quod utile est, appetitur.

44 *Brilliam non morantur*] Impedimentum non afferunt rebus gerendis.

45 Ἀλαπτερέως ἔχιν] Forte, ἀλαπτερέως,
nam ἀλαπτε- . ἀνέκτε- , ἀκαταγώνως- . Sub-
not. ad hist. August. p. 332.

46 *Obiides*] Nam qui agros hostium tenent, perinde est, ac si obides eis extorsissent: quorum recipiendorum Ipe ad saniora consilia cogi possunt: eo autem facilius cogentur, quo cultiora agri conservati fuerint.

47 *Invidiosiores* } *Difficiliores*.

48 *Liberum reliquit fementem*] Vetuit, dum
in arando, ac ferendo occupati essent, ullam
vim a suo exercitu fieri.

49 *Pacis cupidiores*] *Præmitiores*, & *procliviores* ad legem pacis accipiendam, ne mellem hostis intercipiat.

50 *Spoliata arma*] Cum superest nihil prae-
ter arma, acius eis utuntur.

51 *Id pignus*] *Lenocinium* pacto, per quem ea erant recuperaturi.

2. Adde quod ¹² + speciem hoc præfert, manente bello, magnæ de victoria fiduciæ : & quod + clementia apta per se frangendis, & conciliandis animis. Annibal apud ^a Livium in Tarentino agro nihil violat : *appar-
cebat*, ait, *non id modestia militum, aut ducis, nisi ad conciliandos Tar-*
¹³ *rentinorum animos fieri.* Simili de causa Augustus Cæsar de Pannoniis ra-
pina abstinebat. Causam ^b Dio adfert : *ἐκείνῳ γὰρ ἰδιωτὰς αὐτὸς ἐπαίθεον. Ἰδιω-*
¹⁴ *rabat enim fore, ut sic eos sine vi sibi adjuungeret.* Timotheus ea cura, quam

^a Lib.
XXIV. c.
10.

^b Lib.
XLIX. p.
472. D. E.

^c Lib. III.
e. 10. n. 9.
d. seg.
371. D.
Vit. Flam.

^e Lib. IV.
e. 3. n. 14.

^f Lib.
XXVI. c.
36.

^g Egid.
Reg. de
actibus su-
per. disp.
31. dub. 7.
num. 127.

+ supra narravimus, præter alia *ἡ δὲ τῶν ἰσχυρῶν τῶν πολεμίων ἰδιότης*, ait ^e
Polyænus, *magnam ab hostibus ipsis benevolentiam captabat.* ^f De Quintio
& qui cum eo erant, Romanis, Plutarchus + cum quæ supra diximus com-
memorasset, ^g addit : *hujus modestie non multo post fructum cæpere ; nam*
ut in Thessaliam perventum est, defecerunt ad eum urbes. Tum vero ^h *qui*
intra Thermopylas habitabant Græci Quintium ardentibus votis desiderabant :
Achei vero, remota Philippi amicitia, societatem adversus eum cum Ro-
manis iniierunt. De Lingonum civitate, quæ bello, quod ductu Cerealis,
auspiciis autem Domiciani, in Civilem Batavum, ejusque socios gereba-
tur, populationem formidatam evaserat, sic narrat ⁱ Frontinus, *quod con-*
tra expectationem inviolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redu-
cta septuaginta milia armatorum tradidit ei.

3. + Consiliis contrariis contrarii quoque eventus : exemplum dat Li-
vius ^j in Annibale : *Præceptum in avaritiam, & crudelitatem animus, ad spo-*
lianda quæ tueri nequibat, ut vastata hosti relinquerentur, inclinavit. Id se-
dum consilium cum incepto, tum etiam exitu fuit : neque enim indigna
pientium modo abalienabantur animi, sed cæterorum etiam : quippe ^k *ad plu-*
res exemplum, quam calamitas pertinebat.

4. Verissimum autem sentio, quod a + theologis & quibusdam notatum
est, & summarum potestatum, & ducum, + qui Christianos se & a Deo,
& ab hominibus haberi volunt, officium esse, violentis urbium direp-
tionibus, & si quid his simile est, + intercedere, + ut quæ abire non pos-
sint sine gravissimo multorum innocentium malo, + & sæpe ad belli sum-
mam parum proficiant : ita ut + bonitas Christiana fere semper, + ipsa quo-
que justitia plerumque ab ipsis abhorreat. + Majus sane est Christianorum
inter se vinculum, quam olim Græcorum fuit, quorum bellis ne qua (dd)
urbs Græca excinderetur, cautum erat + Amphictyonum decreto. Et Ale-
xandrum Macedonem, + narrant veteres, nullius rei a se actæ magis du-
ctum penitentia, (ee) quam quod + Thebas evertisset.

G R O T I U S.

¹ De Quintio] Nempè T. Quintio Flaminio.

G R O N O V I U S.

¹² Speciem hoc præfert] Parcere illi, quæ
in potestate sunt, est signum judicantis hæc
sua esse, sperantisque se obtinere illa posse,
universi belli victoria.

¹³ Nisi ad conciliandos] Nisi pro sedu

¹⁴ Alii plures] Flores simile quid metuebant,
quam ipsam calamitatem sentiebant.

(dd) Testis est ÆSCHINES : *Ἐς οὗς ἡγο-
ρεῖται ὡς τοῖς ἀρχαίοις, Μιθριδάτης πάλαι τῶν Ἀν-*
θιπποσύλων ἀναστρεφόμενος παῖς ἦν &c. Orat. de mæ-
lie obita legat. pag. 262. A. Edit. Basil. 1572.
J. B.

(ee) Vide inter alios, PLUTARCHUM,
Vit. Alexandr. pag. 671. B. J. B.

HENRICI

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XII.

• **G**ROTIUS in precedente capite V. supposuit, gentes in bello solenni (i. e. quod inter duas summas potestates geritur, & indictum est) præter licentiam interficiendi hostem etiam indulgisse facultatem vastandi res hostiles in infinitum, & nulla habita ratione iustitiæ causæ, ex qua bellum geritur, d. cap. 3. §. 1.

• Atque hanc licentiam gentes quoque extendisse, ait, ad res sacras, & religiosas, d. c. §. 2. Et 3. ad effectum, nimirum, impunitatis: i. e. ne tanquam devastator temerarius ab aliis gentibus puniri possit.

• Hanc licentiam juris gentium hoc capite temperat, tum ex *jure naturæ*, tum ex *præceptis virtutis*, tum ex *utilitatis rationibus*. Add. *supr.* c. 10. §. 1. n. 1.

• *Jure naturæ* enim vastationem illicitam esse, ait, si iusta causa non adfit, vel si ultra debitum, & pœnæ modum vastatio sit. L. 3. c. 1. §. 2. *seq.* b. c. §. 3. Præterea etiam in iusto bello abstinendum esse, ait, ab arboribus frugiferis, quæ in nostra sunt potestate, cap. 6. §. 2. nec non ab iis rebus, quæ mox in potestate nostra futuræ sunt, §. 3. item si hostium vires ex ea devastatione non minuantur, §. 4. Secus si populatio tendit ad pacem brevi procurandam, §. 5. n. f. vel si nostræ non inde augentur, §. 5. uti si res sunt sacre, vel religiose, §. 6. Et 7.

• Vera principia exposuimus supra c. §. 1. & quæ circa Grotii hypothesein observanda sunt, monuimus cap. 1. §. 1.

A D §. I.

Res alterius ut perdere quis sine injuria possit] » Secus, ac jure gentium voluntario, ubi ex hypothesi Auctoris perdere res hostiles licet in bello publico solenni, etsi injuria bellum geratur, l. 3. c. §. 1. *Horum trium unum antecedit necesse est*] » Immo vastatio rei hostilis semper licita est in pœnam: cum enim hostem injuria reparationi juris mei resistentem tanquam criminis reum occidere possim, multo magis licitum erit capere res ejus, & vastare; idque in infinitum, donec reparetur injuria.

Necessitas talis, qua in primi domini institutione excepta debeat intelligi] » Cum ex hypothesi Auctoris omnia ab initio inter homines communia fuerint, supposuit sapra, ubi de hac communione egit, mentem eorum, qui primi ab hac communione recesserunt, & singularia dominia introduxerunt, talem fuisse credendum esse, ut quem minime ab æquitate naturali recederet: indeque concludit, in gravissima necessitate reviviscere jus illud commune. *Vid.* l. 2. §. 6. Quam fabulam late refutavimus ibidem.

• Ex hoc principio Auctor hic ait, ob gravissimam demum necessitatem, ob quam jus commune rerum reviviscit, adeoque quæ a primis dominis excepta videtur, vastari res hostiles posse. Nos jam diximos, vastari eas in pœnam semper posse, & in infinitum.

Si quis tertii gladium, &c. projiciat]

• Quia aliter periculum evitare non potest. At tale periculum semper imminet ab hoste, adeoque semper res ejus perdere possumus.

Mauve

Mancare obligationem damni refarciendi]
 » Immo furioso non fit injuria : ego meo
 » jure defensionis utor.

Aus debitum aliquod procedens ex inaequalitate] » Ex hypothesi Auctoris nulla
 » obligatio oritur, nisi ubi contractus aequalis est. *L. 2. c. 12 § 8*; adeoque ob inaequalitatem ei, qui laesus est, jus dat repetendi. Si proinde laesus intra hos fines res alterius, qui repetitioni resistit, perdit, putat Auctor, ad licitum esse per modum compensationis. At *d. §. 8* probavimus, verum non esse, alterum contrahentium ex inaequalitate obligari ad restituendum. Praeterea applicari hoc exemplum ad perditionem rerum hostilium, & quae in pacem fit, nulla ratione potest.

Nimirum, ut res perditam imputetur in illud debitum] » Per modum compensationis; quod verum non esse, modo diximus.

Alioquin enim jus non esset] » Immo contra compensationem jus est vastandi res hostiles in pacem.

Aus meruit aliquod malum] » Quod rationem meretur, seu pacem.

Cui pena talis par sit] » Quia ex hypothesi Auctoris in hostem nihil licet, nisi intra modum debiti, & delicti; quod supra c. 5. refutavimus. Pacem in hostem, qui nostro judicio infinitas caedes, rapinas, &c. injuria committit, in infinitum licita est: neque ulla proportio est inter res hostiles, quae vastantur, & inter vitam subditorum nostrorum.

Tantum regnum vastetur, aequitas non fert]
 » Cur non, si alter pecora abacta restituere, & domos incensas reparare nolit? Sane, hostis ipse est causa damni, si rem illam, quam injuria detinet, restituere detrahat, & cum intereptione civium nostrorum injuriam defendit.

Non in infinitum vult vagari pacem]
 » Polybius supponit, delicta quocumque modo expiata esse: at expiata dici non possunt, quamdiu hostis injuriam illam defendit.

Et haec quidem causa, &c. intra hos duos taxat fuisse facient ut alii injuria] » Scilicet si res hostiles perduntur vel ob necessitatem, vel ob debitum procedens ex inaequalitate, vel ob delictum.

Nisi causa militantis fuerit, autem suum, melio suo bono nocere alteri] » Immo nullum non est, si reo criminis jus quæsitum in pacem fuerit injuria : ego meo

» tum in pacem aufertur, i. e. res ejus vastantur, etsi mihi nullum inde bonum eveniat.

Qua brevi ad pacem petendam hostem subigit] » Immo omnis propositio.

Odio magis, quam prudenti ratione]
 » Tunc imperfectio est, non injunctio.

Ut aut causa illa suadentes essent]
 » Quae nobis utiles videntur, vel quae hostem ad pacem petendam adigere possent.

Aus ut alia sint validiores, quae dissuadeant] » Uti 1°, si res illae frugiferæ (quo

» Judaei omnia referunt, quæ sine causa pericula sunt) in nostra jam sint potestate, §. 2; quod fit per ultimam victoriam, §. 2. n. 3: 2°, si res quidem non

» sit in nostra potestate, sed magna spes sit celeris victoriae si vastatur, §. 3: 3°, si hostis vires inde non minuerentur; uti

» si allunde se sustentare potest, §. 4: 4°, si res plane nullum usum in bello habet,

» ut picturae, res Deo dicantur, &c. §. 5. 6.

» §. 7. At omnia hæc gratis asseri, diximus. Sane, omne jus quæsitum hosti,

» qui mori meruit, in pacem aufertur potest.

AD §. II.

AUCTOR hic quærit, *an res frugiferæ hostiles vastari possint?* Equidem jure gentium voluntario id omnino licere, dixit

» supra c. 5. §. 1. At jure naturæ, seu juxta justitiam internam, ait, licitum id

» tantum esse intra modum debiti, & pacis, *vid. §. 1. b. c. oisi alia cause validiores dissuadeant, d. §. 1. n. 3.* Atque hinc

» abstinendum esse, putat, si res frugiferæ est in nostra potestate; ac eo refert legem

» divinam, de qua mox.

» At repetendum hic est, semper, & in infinitum res hostiles vastari posse; idque

» verum est, si res frugiferæ in hostis, si ve in nostra sit potestate.

Id eodem] » Ut adit causa alia validior, & quæ impedit ne vastetur.

Si non ipsi rem frugiferam ita teneamus]
 » Noceretur enim alteri nullo nostro bono, §. *præced. n. 2.*

Afferuari ad vitium] » Vix enim est ut quis velit perdere rem, unde utilitas ei oriri potest.

Adver-

Adversum nos in praelium consergere possint] = Adeoque reparatioi juris nostri non resistunt. At alibi dixi, hanc legem respicere terras Canaan, quas propediem occupaturi erant Israelitæ, ac sibi ipsis damnum inferrent. *Zig. b.*

Ad agros frugiferos] = Quia ad sustentationem nostram faciunt.

Itaque se, cum belli causa non sint, perferre belli penam] = Adeoque contra quas defensionis necessitas cesset.

Etiā ad animantia vivis operi inferviant] = Nam ea quoque utilitati nostræ infervire possunt.

2 *Ad rem quamvis, qua sue causa peritura sit*] = Stultum enim esse autumat, nullo suo bono nocere alteri. *Vid. §. præced. n. 1.*

Edificia comburantur, esculenta, ac potulenta corrumpuntur] = Res enim hæc utiles nobis esse possunt.

3 *Post plenam victoriam*] = Immo tunc ædificia nostra sunt jure belli; adeoque de iis pro lubitu statuere possumus. Et cum singuli hostium occidi, & in servitutem redigi possint, multo magis res eorum vastari a victore poterunt.

Corinthum excisam non probat Cicero] = Immo non improbat excisionem (Crito) laoduce factam, *Cic. de nat. Deor. lib. 3. c. 21.* Nam ipse statim rationem utilitatis addit: sed credo aliquid secutor oportunitatem loci, maxime ne posset aliquando ad bellum faciendum locus ipse adhortari. *Vid. Cic. l. 1. off. c. 11. & l. 3. off. c. 11.*

Fade traditi erant Romanorum legati] = *Vid. supr. l. 2. c. 18. §. 11. in not.*

In tellu inimica, murosque] = Adde *Anon. Marc. l. 3. c. 18. Just. 11. 4. Thuan. l. 11. p. 229.*

4 *Domusque excidio*] = Ut Jericho apud Josuam c. 6. n. 17. *Ex 26.*

Arbores Moabitaram] = 2. Reg. c. 3. v. 19. *Ex 25.* Cur Deus id prohibuit in arboribus Cananorum? Rationem affert Ziglerus in not. ad h. §. quia terra Moabitaram non ita erat occupanda, ut victorum maneret. *Vid. supr. ad vrb. 4. n. 1.*

Sed insuper dejectionem facinorum] = In poenam sedisfragii, d. c. 3. v. 5.

Aut Deo iudice tenri affirmata] = Sufficit quod Deus id iusserit, utpote qui iure suo, quod in creantur, earumque res habet, talia iubere potest. Neque opus est cum Gronovio recurrere ad odium ali-

Tom. IV.

= quod idololatriz, quæ in lucis exercebatur.

A D §. III.

Secundo eveniet quod diximus] = Ut et aliz sint causæ validiores, quæ dissuadeant vastationem, §. 1. n. 3.

In dubia agri possessione] = Quid enim juris sit si res in nostra potestate est constituta, diximus §. præced.

Si magna spes sit ceteris victoria] = Si spes sit mox vincendi hostem, quia utilitas tum suadet ut rem, quæ mox nostra futura est, servemus.

Parcendum suis rebus præfatur] = Adde *Diod. Sic. l. 36. Dextr. c. 8. Senec. in Phœnissæ v. 556. Xenoph. de expedit. Cyr. l. 3. p. 337.*

Hostium esse confessi] = Conf. *Græc. b. Si. 2. milia vide apud Xenoph. expedit. Cyr. l. 3. pag. 337. & Appian. Mithrid. n. 213. Testm. b.*

A D §. IV.

Tertio idem fiet] = Ut rationes suas dentes vastationem cessent, aut sint validiores quæ dissuadeant, §. 1. n. 3.

Si mare, si fides alii pateant] = Per quos ad vehi necessaria possunt.

Us agricultura] = Quia utrique utilis esse potest.

Ut in commune beneficium] = Nam utriusque usu venire fructus possunt.

Summa cum ratione, & utilitate] = Et proprium vectigalis nomen iuventum est, *Licentem*, quod ejusmodi mercibus, quæ ad hostes transportabantur, imponi solebat. Rationem addit *Græc. b. ne cum fat esset aliorum locorum, ubi parari possent, hi incolæ eo lucro fraudarentur.*

Non agricolæ tantum, sed & animalia] = De agricolis id vidimus capite præcedenti §. 11. *Ex 12.* In animalibus, &c. eadem ratio est, quia utilitatem nobis affert.

Vetant in pignus capi] = *Vid. l. 6. l. 7. lib. 8. ff. de pign. Diod. Sic. lib. 2. Quint. 7.*

A D §. V.

QUARVO *venit*] = Ut utilitas quædam
 validationem dissuadeat. *Vid. sup. §. 1. 2. 3.*
Nihil momenti habeant] = Adeoque ut
 hostium vires inde non minuantur, nec
 nostræ augeantur.
Polybii] = Loquitur de rebus; quæ u-
 trique belligerantium sunt sacre, & re-
 ligiosæ.
Sic peperit] = Cum urbem spoliasset.
Liv. l. 26. c. 31.
Nobis levia] = Quæ vires hostium non
 minuebant, nec nostras augebant; quod
 perfectionem infert, non necessitatem.

A D §. VI.

IN *aliis ornamentis*] = V. g. statuis,
 monumentis, &c.
Ob eam, quam diximus, causam] = Quia
 ad bellum faciendum, vel decedendum,
 nihil momenti habent, §. *preced. pr.*
Specialis ratio accedit in eis, quæ sacris
systema dicata sunt] = Adeoque quæ hostium
 vires non minuunt, quia ad usum profa-
 nos adhiberi non possunt; ut templa, &c.
Publica suo modo] = Adeoque hactenus
 in commercio esse putat.
Atque ideo impune per jus gentium vio-
lantur] = Intelligit jus gentium voluntari-
 um, quod in bello publico solenni re-
 ceptum, ait; & quale non existere, 10-
 ties diximus.
Si nukuui inde periculum sit] = I. e. si
 non impediunt juris nostri reparationem.
Statet verum divinarum reverentia] = Si-
 millia vide apud *Liv. 22. Quintil. decl.*
 265. Romani credebant, ideo pestilentiam
 urbi immisissam, quod multi cives res sa-
 cras tenebant. *August. de Civ. Dei l. 3.*
 c. 17. *Cicero de Arusp. Responsis. De*
 Pompeii in templum Hierosolomitano
 reverentia vide *Zonaram Annal. l. c. ubi*
 addit M. Crassum, quod templum spolia-
 verit, contra Parthos cum exercitu pro-
 fectum interfecisse. *Conf. supra l. 3. c. 5. 2.*
Inter eos maxime, quæ eundem Deum ex
audem lege colunt] = In his enim omnis
 excusationis ratio cessat. Neque enim uti-
 litas, neque necessitas hic allegari potest.
 Neque jus homini, sed Deo eripitur. At-

que ex hac ratione in bellis Græcorum
 direptiones Templorum pro sacrilegio ha-
 bitæ sunt.

Etiam si forte sententiis quibusdam, ad
ritibus dissentiant] = Hinc nulla ratione
 probari possunt mutæ Levitiz in sacra Pon-
 tificiorum, & Protestantium.

A locis sacris abstinent] = Hinc Phocen-
 ses templum Delphicum diripientes sacri-
 legi dicuntur apud *Justin. l. 2. c. 1. Si-*
 milia vide de Gallis apud *Exod. l. 24. c. 6.*

Ut qui cum Græcis ejusdem essent religionis] 3
 Et hî sententiis quibusdam, & ritibus dis-
 sentiant. Similia vide apud *Diacon. lib. 3.*
Sozom. 9. 9. Niceph. 13. 35. Jornand. de
reb. Goth. c. 30. Cassiod. 12. 20.

Hominibus ob templa parci solitum] = Un-
 de mos confugiendi ad templa, & aras.

A D §. VII.

Idem de religiosis intelligendum est]
 Nimirum, jure Gentium voluntario hæc
 quoque diripi posse, dixit *l. 3. c. 5. §. 3.*
 Secus, ac jure naturæ, quia ad bellum fa-
 ciendum, aut decedendum, nihil momen-
 ti habent. *Vid. sup. §. 5. Nos d. c. 5. §.*
 3. nostram sententiam exposuimus. Sane,
 cum religio illa circa locum ex sola
 lege principis oriatur, certum est, locum
 definire esse religiosum ex quo ab hoste
 occupatus est; unde monumenta dirui
 omnino possunt. At rabiosum est, in cor-
 pora sepulchrorum sævire. Exempla furoris
 in cadavera exerciti vide apud *Thuan. l.*
30. l. 37. l. 42. Cambd. l. 1. p. 50.
Quamquam jus gentium impunitatem tra-
duget] = *Vid. l. 3. c. 5. §. 3.* Sed jus
 gentium non existere, certum est.

Violari non possunt nisi contenta manu-
nare] = Concedimus id de corpore hu-
 mano; at non de ornamentis, Cenota-
 phis, &c.

Et diis manibus sedes sacratæ] = I. e. Se-
 pulchra.

Religionis, & consuetudinis jura] = I. e. 2
 qui ea violare non solent, quæ propter re-
 ligionem, vel ex usu longævo obtinuerunt
 in civitate.

Diodori] = Vocat factum illud impium,
 & in Deos peccatum.

Talibus non admittit excusationem] = Di-
 ctum est supra §. 5. Polybium de vir-
 tute loqui, non de jure: deinde, lo-
 qui

- qui cum de rebus, quæ utrisque sunt
- sacre, vel religiose.

Ad §. VIII.

Auctor postquam ea, quæ iustitia interna circa jus vastandi res hostiles exigat, exposuit, rationes præterea susforias affert, quæ gentes moverent ne licentia illa inter gentes introducta uteretur: 1. ne victi per sevitiam ad desperationem redigantur, quæ hosti potius per clementiam telum eripiat: 2. pacis eo cupidiores fore hostes, ne furori militum diu exponantur: 3. magnam fiduciam victoriz præ se ferre, res hostiles tanquam suas servare: 4. clementiam conciliare animos hostium, cum sevitiam eos alienet.

1. *Quid ex usu su*] = I. e. Quid juxta prudentiæ regulas fieri conducat; id autem ad politicam spectat, *prol.* §. 57.

Sed laxum belli licentiam] = Jure Gentium voluntario introductam; quod saltem impunitatem, & effectus quosdam domini externos tribuit.

Ad id, quod natura licitum] = Ad iustitiam internam, quæ tutos nos reddit in conscientia.

Aut inter licita melius est] = I. e. virtuosius, & generosius, si omittatur.

Vix hoc sæculo] = I. e. neglecta.

Si quando per se contemnitur, ex utilitatibus ipsi pretium facio] = Licet ea, quæ virtutis sunt, per se, & remoto omni emolumento expetenda sint, tamen quia nudam, & destitutam præmiis vix estimare solemus, utilitatis quoque rationes proponit, ob quas commendari quæ dicta sunt debeant.

Quæ bellum non morantur] = Quæ ad bellum faciendum, aut ducendum, nihil momenti habent. *Vid. sup.* §. 5.

Magnam hosti telum eripit, desperationem] = Omnia enim tentaturus est hostis, ne in tam rigorosi victoris manus perveniat.

Id pignus] = Ut haberent quod reddere, eoque pacem eo facilius conciliare possint.

Speciem hoc præfert magna de victoria sententia] = Quod explicavit supra §. 3. n.

1. & 2.

Clementia apta per se frangendis, & conciliandis animis] = *Vid. Curt.* l. 4. c. 11.

Quint. declam. 3. Saadi *Rosier. pol.* c. 1.

Liv. l. 5. c. 27. *Frontin.* 2. *Stratag.* 11.

Supra] §. 4. n. 3.

Cum qua supra diximus commemorasset]

• Hortatus erat milites, ut iter facerent tan-

• quam per concessam, & ipsorum jam fa-

• ctam regionem. *Vid. sup.* §. 3. n. 1.

Consilium contrarii contrarii quoque even-

tus] = Uti enim clementia apta est frangendis

• dis viribus, ita crudelitas exasperandis

• animis.

Theologit] = Aliisque virtutum doctoribus.

4. ribus.

Qui christianos, se ego] = Doctrina

• enim Servatoris eminentiori gradu clemen-

• tiam commendat.

Intercedere] = I. e. abstinere.

Ut qua abire non possint sine gravissimo

multorum innocentium malo] = Alibi jam

• dixi, hostium neminem esse innocentem.

• Adeoque hæc non ad regulas iustitiæ,

• sed ad regulas perfectionis pertinent.

Et sæpe ad belli funonam parum proficiant]

• Immo aliquando ad accelerandam

• urbis deditionem promissio de diripienda

• urbe data, aliquid operatur. *Vid. supra*

• l. 3. c. 6.

Bonitas Christiana] De hac id facile

• concedimus.

Ipsa quoque iustitia] = Immo jure na-

• turæ omnia in hostem licere, diximus.

Majus sane est Christianorum inter se

vinculum] = Uno enim sanctissimo spiritu

• leguntur.

Amphibylonum decreto] = *Conf. supra*

• §. 6. n. 2.

Narrant veteres] = *Vid. Supplem. Freins-*

hemii ad Curt. l. 2. c. 14.

Thebu] = Similia habet Cicero de ever-

• sione Corinthi, & Carthagini, in libris de

• officiis. *Thebu. h.*

C A P U T X I I I.

Temperamentum circa res captas.

- I. *Res etiam hostilium subditorum bello captas retineri ad modum debiti :*
 II. *Non etiam in penam alieni criminis.*
 III. *Debitum hic intelligi etiam quod in bello subnascentur. Exempla.*
 IV. *Humanitatis esse, summo jure hic non uti.*

+ I. 1. **S**ed + neque peccato vacare, aut a restitutionis onere immunis censi debet rerum hostilium + in bello justo captura. Quippe * si id, quod recte fit, spectas, + non ultra licitum est capere, aut habere, quam ¹ causa subest debendi in hoste : * + excepto quod etiam extra eam ad ² securitatem necessariz res possunt detineri, + sed restitutione cessante periculo, in se, aut in pretio, secundum ea, quæ libro II, cap. 11. tractavimus; nam + quod & in re ³ pacatorum liceret, + multo magis in re hostium licet. + Hoc igitur est + capiendi quoddam jus, sine aquirendi jure.

^a *Vid. de jure belli n. 55. 56.*

^b *Cujas. in sum. pecc. verb. belli dominum. Ca. guerr. ad d. c. peccatum. p. 11. §. 11. Vid. de jure belli n. 39. Et 41. Et Alolina II, tract. disp. 117.*

2. Cum autem deberi aliquid nobis possit + aut ⁵ ob inæqualitatem rerum, ^b + aut ⁶ ex poena, ^b + potest ex utraque causa acquiri res hostilis, + sed cum discrimine tamen : nam supra diximus, ex debito illo priorē ⁷ non res tantum debentis, + sed & subditorum ejus ex + introducto jure gentium quasi fidejussione obligari. + Quod quidem jus gentium alterius generis credimus, quam illud, ⁸ + quod in impunitate sola, + aut externa vi judiciorum consistit. Nam sicut in res nostras, ex consensu privato nostro, ei, quicum actum est, ⁹ + non externum modo, + sed & internum

G R O T I I.

^a *Si id, quod recte fit, spectas*] Vide quod judicavit Innocentius Romanus Pontifex apud Bembum I. (fol. 12. Ed. Venet. 1551.)

^b *Aut ex poena*] Romani Prusiam Attalo iusserunt & damnum reficere, & penam insuper pendere. (Habet Auctor noster ex APPIANO ALEXANDRINO, Bell. Mithrid. pag. 172, 173. Ed. H. Steph. J. B.)

G R O N O V I I.

¹ *Causa subest debendi*] Donec nanciscamur id, quod nobis debetur.

² *Securitatem*] Ne noceant nobis, aut ne quis illis utatur nos laedendi gratia.

³ *Pacatorum*] Eorum, qui non offendunt nos.

⁴ *Capiendi*] Apprehendi, corripiendi, & tenendi aliquantisper, ita ut tamen tuum non facias.

⁵ *Ob inæqualitatem*] Ex contractu.

⁶ *Ex poena*] Ex maleficio.

⁷ *Non res tantum debentis*] Propter debitum principis, aut eorum, qui reipublicam teneant, ex contractu cum alio principe, populove inito, & principis patrimonium, & civium bona hypothecæ loco sunt.

⁸ *Quod in impunitate*] Quod penam remittit res alienas rapienti, & iudicis officium præstat raptas defendenti pro suis, quas alter debet, nec reddit.

⁹ *Non externum modo*] Non tantum, quod condonat penam, aut interdictis defenditur, sed etiam, quod congruit juri natura & quale est quod post introducta dominia, & salva conscientia exigitur.

G R O N O.

internum jus quaeritur, + sic & ex communi quadam consensu, qui singulorum consensum vi quadam in se continet, quo sensu lex *ad hoc iudicium non*, (aa) + communis *passio civitatis* dicitur. Atque id in + hoc negotii genere placuisse gentibus eo est credibilis, quia haec lex gentium + non (bb) solum maioris mali vitandi causa, + sed etiam juris cuique sui consequendi gratia introducta est.

II. + At in altero debendi genere, ¹⁰ + quod poenale est, + non video gentium consensu tale jus in res subditorum esse proditum; + odiosa enim est talis rerum alienarum obligatio; + ideoque ¹¹ latius produci non debet, quam actum appareat. + Neque vero par est utilitas in posteriore hoc, & in prioris debendi genere: + nam prius illud ¹² est in bonis, + posterius hoc ¹³ non est, ideoque persecutio ejus sine damno omitti potest. Nec obstat quod supra + de jure Attico diximus. Nam + ibi homines obligabantur non ex eo proprie, + quod ¹⁴ civitas puniri poterat, + sed duntaxat ad cogendam civitatem id facere, quod facere debebat, id est, iudicium reddere in fontem; + quod debitum ex officio, + ad ¹⁵ prius illud, + non ad ¹⁶ posterius debendi genus refertur: + aliud enim est debere punire, + aliud debere, aut posse puniri; ¹⁷ + quanquam ex cessatione circa illud hoc sequi solet, + sed ita ut distincta sit causa illa, & hoc effectum. + Ergo poenae nomine acquiri res subditorum hostilium non poterunt, + sed eorum duntaxat, qui ipsi deliquerint, in quibus + & magistratus continentur, qui delicta non puniunt.

III. Ceterum, + res subditorum & capi, & acquiri possunt, non tantum ad consecutionem ¹⁸ + debiti primarii, unde ortum est bellum, + sed & ¹⁹ subnascentis: secundum ea, quae diximus + initio hujus libri. Et sic accipiendum est, quod scribunt ^b theologi quidam, + capti in bello ²⁰ non compensari cum debito principali: intelligendum enim hoc + usque dum ²¹ + secundum sanum iudicium satisfactum sit de eo damno, quod in ipso

*Lib. III.
c. 2. n. 2.*

*b. Nio.
corr. bell.
n. 10. Viff.
n. 51. Bart.
in l. si quid
de hoc. Dole
capti.*

G R O N O V I I.

¹⁰ *Quod poenale est*] Ex maleficio imperantis, & magistratum oritur.

¹¹ *Latius produci*] Etiam ad poenam, cum videatur tantum placuisse ad satisfactionem, aut compensationem.

¹² *Est in bonis*] Ita ut si persequi cesset, tuo careas.

¹³ *Non est*] Spectat enim tantum vindictam, de qua remittere licet ita ut nulla re egeas.

¹⁴ *Civitas puniri*] Aliquid deliquerat noxam nocendo, sed quod negligentius egerat in alio-
²⁰ no dolore restituendo.

¹⁵ *Ad prius illud*] Ex inaequalitate.

¹⁶ *Ad posterius*] Ex poena.

¹⁷ *Quanquam ex offensione*] Si postquam ex officio punire oportebat, in eo cesset, ipse poena se se dignum reddat: atque adeo ex ipso sapius hoc exoritur, & existit: haud quaquam tamen haec duo miscenda, & pro eodem habenda sunt.

¹⁸ *Debiti primarii*] In quo caput injustitia.

¹⁹ *Subnascentis*] Ejus, quod ex illo sequitur, & provenit.

²⁰ *Non compensari*] Non posse imputari ab eo, de cujus bonis, vel territorio rapta sunt, tanquam sufficientem retributionem pro injuria, quae dedit causam bello: sed jus esse victori super illa, quae tenet, aut bello acquisivit, pro ea injuria, quae locum bello fecit, novam satisfactionem petere.

²¹ *Secundum sanum iudicium*] Arbitratu prudentium, & honorum virorum.

(22) Vide supra, Lib. II. Cap. 11. num. 2. J. B.

(bb) Omnes Editiones, etiam prima, habent haec sola, quae vox manifeste mendosa est. Mutavimus igitur, ut sensus postulabat, quemadmodum & initio Capituli, ubi etiam in omnibus Editionibus haecenus legebatur: *excepto quod etiam extra eam ad securitatem NECESSARIAM res possunt detineri*; pro, *ad securitatem NECESSARIAM res*: quae menda à nemine animadversa, mirum sane est. J. B.

^a Lib.
XXXVII.
^c 35.
^b Lib.
XXXIII.
^c 1.
^c Lib. I.
c. 117.

ipso bello datum est. sic in disceptatione cum Antiocho Romani, Livio ^a narrante, ^c impensam, quæ in bellum facta esset, omnem præstare regem, æquum censebant, cujus culpa bellum excitatum esset. Apud Justinum ^b est, *impensus belli lege iusta* (cc) *suscipimus*: apud Thucydidem ^c dominantur Samii *χρηματὰ τὰ ἀναγκαῖα ἀπολύναι, solvere belli impensas*. Et ^a alibi sæpe. ⁺ Quod autem victis iuste imponitur, idem & bello iuste extorquetur.

^d Declam.
373.

⁺ IV. 1. Cæterum, sciendum est, quod & ⁺ alibi meminimus, ²² latius patere charitatis, quam juris regulas. Qui divitiis floret, immiseri- cordiæ reus erit ⁺ si inopem ²³ debitorem omnibus reculis suis excutiat, ut ipse ultimum quadrantem consequatur, multoque magis si is ipse debitor ⁺ in id debitum venerit ²⁴ sua bonitate, ut si pro amico fidejuss- rit, ipse autem nihil pecuniæ verterit in rem suam. ^d ²⁵ *Miserabile enim est*, ut ait ^a pater Quintilianus, *sponsoris periculum*. Tamen ⁺ ²⁶ tam du- rus creditor ⁺ contra jus stricte dictum nihil facit.

^a Xenoph.
de Cyri
VII. c. 5.
c. 26.

2. Quare ^c exigit humanitas, ut his, ⁺ qui extra culpam sunt belli, ⁺ quique ²⁷ non alio, quam fidejussorio nomine obstricti sunt, ⁺ relin- quantur res istæ, quibus nos facilius, quam ipsi careamus, præsertim vero si satis appareat, ⁺ illos ipsos id, quod eo modo amiserunt, a civi- tate sua non recuperaturos. Huc pertinet quod Babylone capta Cyrus ^c militibus dixit: *ἀντὶ ἀδικίᾳ γὰρ ἔχρει ἐ, τὴ δὲ ἔχρητι, ἀλλὰ φιλανθρωπία ἀν ἀδικησάτω, ὥς τὴ ἔχρει ἔχρει αὐτοῖς· injuste quidem non possidebitis quæ teneris; sed si quid non auferetis hostibus, id vestre erit humanitatis.*

3. Notant-

G R O T I I.

^c *Impensam, quæ in bellum facta esset*] Me- minit Polybius excerpto legationum 23. Sic & a Sulla dammati Asiatici, narrante in Mithridaticis Appiano, (Pag. 213.) morem huic pro- sic allegat rex Poloniz. apud Thunium libro LXXIII. anno MDLXXXI. Sic apud Home- rum Iliados 7 vocem τῶνδε σχολιαστὲς inter- pretatur *πρόβλημα τὸ τοῦδε* *ἔχρει δὲ τὸ ἡμεῶν* *ταῦτ ἐστι τὸ πάλαι κτημάτων* *belli estimationem, dimidium nempe terrarum, quæ in urbe erant.* (Ad vers. 236.)

^d *Miserabile enim est, ut ait pater Quinti- lianus, sponsoris periculum*] Addit, salvo pu- dore ad sponsores non aliter creditorem veni- ro, quam si recipere a debitore non possit. Be- nec salvo pudore. nun sponsores appellare, vi- detur habere quandam *humanitas*, ut ait Cicero ad Atticum XVI. 15. (Vide Noctis, Jul. Paul. Cap. XI. §. B.

^c *Exigit humanitas*] Ptolemæus Demetrio Antioni filio tabernaculum, & alia ad curam corporis ipsius pertinentia, pecunias quoque captas remisit, dicens, non de omnibus rebus, sed de imperio, & honore inter ipsos certari. Narrat Plutarchus Demetrio. (pag. 891. A.)

Vide & factum Sancti Vasconum regis apud Marianum lib. XI. cap. 16.

G R O N O V I I.

²² *Latius patere*] Plus deberi humanitati, aut vinculo, quod omnem hominem nobis pro- ximum facit, quam legibus; ut quis plane, ac vere iustus sit, non sufficere id tantum præstari, quo leges contentæ sunt, & reco- pta jura.

²³ *Debitorem omnibus reculis*] Cic. pro Quin- tilio 16. *Viri boni, cum potest fraudantur, cum expirandi potestas non est, timide tamen, & pœnitentius huc descendunt, ut, ac necessitate coacti.*

²⁴ *Sua bonitate*] Non lucri, aut utilitatis studio.

²⁵ *Miserabile*] Dignum favore, ac mise- ricordia.

²⁶ *Tam durus*] Qui acerbissime ad altimum qualrantem sibi debita persequitur.

²⁷ *Non alio, quam fidejussorio*] Hæc unam ob causam, quod tanquam sponsores intercesse- runt.

(cc) Est apud JUSTINUM, *belli lege victi*, nec ulla varietas lectionis notatur in Editione Græviana, nec in Ukima. V. Cl. Abr. Gronovii. J. B.

G R O -

3. Notandum & hoc, * cum ** in subsidium introductum sit jus hoc in bona subditorum innocentium, quamdiu spes est nos nostrum satis facile consequi posse * ab originariis debitoribus, * aut ab iis, qui jus non reddendo sponte sua debitores se faciunt, ad eos venire, qui culpa vacant, * etiam si concedatur cum stricto jure non pugnare, * abire tamen ab humanitatis regula.

4. * Exempla hujus humanitatis existant passim in historia præsertim Romana, ut cum * agri hostibus devictis ea conditione concessi * ut in civitatem venirent, id est, victæ civitati cederent, aut cum ex agris modicum, * honoris gratia, * veteri possessori relinquebatur. Sic a Romulo * Veientes agri parte multatos, narrat * Livius. Sic Uxii * Alexander Macedo agros, quos habuerant, dedit vectigales. Sic * deditas urbes non diripi, sæpe legas : * & supra diximus, non personis tantum, sed & rebus agros colentium cum laude, & ex pio canonum præscripto parci, saltem sub tributo ; * & sub simili tributo solere & ** mercibus concedi a bello immunitatem.

GROTII.

GRONOVII.

[*f. Veteri possessori relinquebatur*] Appianus si-
vilium II. τῶν δὲ πολέμων ὅτι ἀρχαίων, ἀλλ'
τοῦτο ἀπὸ τῆς τῶν γυναικῶν, ἀλλ' ἡμετέρας
Romani veteres ne hostibus quidem vicis omnes
agros adiecerant, sed cum eis partiebantur. (Pag.
516.) Sic & Vandalos in Africa, & in Ita-
lia Gotthos fecisse, historia nos docet.

[*In subsidium*] Κατὰ δύναμιν ὅλων * αλ-
τερο, vel repetito, aut mutato cursu, ut si
regia via nequeas, hoc velut transverso tra-
mite ad jus tuum perveniat.

[*Mercibus concedi*] Permitti negotiandi-
bus, ut merces in hostilia loca supponent.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XIII.

• **A**UCTOR supra capite VI. supposuit,
• jure gentium voluntario introductum
• esse, ut hostis ab hoste prædam agere
• possit, et si justam causam bellum geren-
• di non habeat, tamque prædandi licen-
• tiam in infinitum procedere, & ad res
• subditorum innocentium, quin ad imperia
• quoque acquirenda extendi. L. 3. c. 2.

• §. 2. c. 4. §. 4. c. 6. §. 1. item. 1. §. 2.
• Effectum hujus juris gentium in eo con-
• stituit, 1^a. ut verum quidem jus non det,
• sed impunitatem apud alias gentes tri-
• buat, adeo ut capiens ideo tanquam fur
• puniri non possit. L. 3. c. 4. §. 5. 2^a. ut
• is, qui rem hostilem cepit, & omnes,
• qui causam ab eo habent, a quocunque
magistra-

» magistratu in possessione tuendi sint, a-
» deoque dominium acquirant, sed tantum
» quoad effectus externus. L. 3. c. 2. §. 2.
» c. 6. §. 2. d. c. 13. §. 1.

» Hoc capite Auctor hanc *juris gentium*
» licentiam temperat, tum ex jure naturæ,
» tum ex officiorum regulis.

» *Jure enim naturali* omnem capturam
» rei hostilis illicitam esse, ait, nisi capiens
» justam belli causam habet, L. 3. c. 1. §.
» 2. c. 6. §. 1. c. 10. §. 13. c. 18. §. 2. &
» tantum intra modum debiti, & poenæ,
» non vero in infinitum, l. 3. c. 1. §. 2.
» c. 6. §. 1. b. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2; adeo-
» que nec subditos innocentes, neque eo-
» rum res capi posse, d. c. 13. §. 1. & 2.
» l. 3. c. 2. §. 1.

» Effectum hujus juris naturalis hunc
» esse, ait, 1. ut is, qui non ex justa cau-
» sa res hostis capit, vel ultra modum de-
» biti, & poenæ, nunquam acquirat pro-
» prietatem, seu dominium, L. 3. c. 1. §.
» 2. c. 18. §. 2. Immo 2. capientem a qua-
» libet gente tanquam furem, & prædonem
» poni, & ad restitutionem rei ablatae vi,
» & armis adigi posse. L. 3. c. 4. §. 3.

» Quæ principia Grotii uberius exposui
» supra L. 3. c. 1. §. 1.

A D §. I.

» *Namque peccato vacare, aut a restitu-*
» *tionis onere immensis censeri debet rerum bo-*
» *stium captura*] = Refutavimus hanc senten-
» tiam supra L. 3. c. 1. §. 2. c. 6. §. 1. c. 18.
» §. 2. & diximus, jure naturæ personas,
» & res hostiles in infinitum capi posse, tum
» ad reparationem juris, tum in poenam.

» *In bello iusto*] = In bello enim iusto
» omnes actus, adeoque & capturarum inju-
» stam esse, dixit supra c. 10. §. 3.

» *Non ultra licitum est capere*] = Hic er-
» ror perpetuus est Auctoris, de quo vide
» l. 3. c. 1. §. 2. c. 4. §. 3. L. 2. c. 20. §.
» 32. l. 2. c. 7. §. 2. L. 3. c. 6. §. 1. n. 1.
» c. 8. §. 1. & §. 4. c. 13. §. 1. c. 18. §. 2.

» *Excepto, quod etiam extra eam ad secu-*
» *ritatem necessaria res possunt detineri*].
» Vide l. 3. c. 6. §. 1. c. 18. §. 2. & c. 1.
» §. 2. l. e. ut jure pignoris retineri possunt
» capta, etiam ultra quantitatem debiti,
» donec satisfactum sit: at jam dictum est,
» ipsam proprietatem jure naturæ acquiri
» capientem.

» *Sed restituenda cessante periculo, secu-*
» *dum ea, quæ lib. 11. cap. 11. traditavi-*
» *mus*] = Immo plane alia ratio est ejus ca-
» pturæ, de qua d. l. 2. c. 2. §. 10. agitur:
» adeoque male ea ad capturam rei hostilis
» applicatur, uti mux videbimus.

» *Quod & in re pacatorum licet*] = Au-
» ctur supra c. 1. §. 2. n. 2. & l. 2. c. 2.
» §. 10. statuit, rem alienam, & quæ pa-
» cati est, ex qua certum mihi periculum
» imminet, citra culpam alienæ consideratio-
» nem invadi posse; at occupantem domi-
» num non fieri, sed custodire posse, do-
» nec securitati ejus cautum sit.

» *Multo magis in re hostium licet*] = Ratio
» differentie in eo consistit, quod pacato-
» rum res capere possunt non ex jure, quod
» in pacatum mihi competit, sed ex jure
» necessitatis defensionis, quod omnia conti-
» net, sine quibus jus illud defendere non
» possum. At *res hostiles* capere possum ob
» injuriam ab hoste mihi illatam, adeoque
» ubi jus, quod in ipsum hostem mihi com-
» petit, cujus effectus est, quod illo casu
» nuda custodia acquiratur, hoc casu do-
» minium quoque.

» *Hoc igitur est capienti quoddam jus sine*
» *acquirendi jure*] = Quia capere saltem li-
» cet ad effectum securitatis, non ut ac-
» quiratur dominium rerum captarum; ni-
» mirum, quatenus excedit quantitatem de-
» biti: nam intra modum debiti etiam pro-
» prietatem acquiri per modum compensa-
» tionis, ipse Grotius statuit.

» *Aut ob inaequalitatem rerum*] = Furti x
» quod aequalitas non fuerit in contractu,
» quem hostis mecum iniit, & quam pro-
» inde corrigere alter tenetur: quod exa-
» minavimus supra l. 2. c. 12. §. 8. ubi si-
» mul diximus, obligationem non uriri ex
» inaequalitate, sed ex eo, quod alter vel
» rem nostram teneat, vel jus aliquod in nos
» transtulerit, vel locupletior factus sit no-
» stra jactura, &c.

» *Aut ex poena*] = Quia hostis jus nostrum laesit.
» *Potest ex utraque causa acquiri res bo-*
» *stium*] = l. e. capi potest res hostilis, aut
» ex debito, aut in poenam.

» *Sed cum discrimine tamen*] = Quod dis-
» crimen in eo ponit, quod ob debitum
» etiam subditorum res capi possunt, etiam
» juxta justitiam internam; poena autem
» a subditis innocentibus exigi non possit.

» *Sed & subditorum ejus ex introduendo jure*
» *gentium quasi fideiussione obligari*] = Supra
» c. 2.

• c. 2. §. 1. *Et* s. demonstravimus, res subditorum obligari pro debito principis, non demum ex hōto aliquo jure gentium, sed ex ipsa naturæ ratione.

Introductio jure gentium] = Jus hoc gentium ex necessitate quadam introductum fuisse, fingit, quia facilius bona subditorum capi possunt, quam Principes; & membra ejusdem societatis facilius a se mutuo jus consequi possint, *dict. cap.*

2. §. 2. *Quasi fidejussione*] = Jure gentium enim introductum esse, ait, ut pro eo, quod debet præstare aliqua civilis societas, aut ejus caput, &c. teneantur, & obligata esse debeant bona omnia corporalia, & incorporalia eorum, qui tali societati sub- sunt, l. 3. c. 2. §. 2. n. 1.

Quod quidem jure gentium alterius gentis credimus, quam illud, quod in impunitate sola, &c.] = Jus ergo illud gentium non ita naturæ (qua alius pro alio non obligatur, l. 3. c. 2. §. 1.) repugnare, ait, ut non more, & tacito consensu induci potuerit, cum & fidejussores sine causa ulla ex solo consensu obligentur. Et spes erat, facilius membra ejusdem societatis a se mutuo jus consequi posse, quam externos, quorum multis in locis exigua habetur ratio: deinde commodum ex hac obligatione commune fuisse omnibus populis, ita ut qui nunc eo gravaretur, alio tempore sublevari indidem posset; quæ sunt verba Grotii d. l. 3. c. 2. §. 2. n. 2. ubi sententiam hanc refutavimus.

Quod in impunitate sola] = Adeoque non in vero aliquo jure. Ad quam impunitionem in precedentibus retulit jus interficiendi quovis hostes in quovis bello, jus vastandi eorum res, easque capiendi, &c. Vid. l. 3. c. 5. §. 1. c. 6. §. 2. c. 10. §. 1.

Aus externa ei judiciorum] = Quia ex hypothēsi Auctoris is, qui in bello solenni sine fine, modoque res hostiles capit, apud alias gentes æque, ac is, qui causam ab eo habet, in possessione tuendos est, adeoque dominium hæctenus quod effectus externos acquirit, d. l. 3. c. 6. §. 2.

Non externum modo] = I. e. quoad impunitatem, & vim externam judiciorum. Sed *Et internum*] = Quod tutum in conscientia reddit.

Sic Et ex communi quodam consensu, qui singularium consensum ei quadam in se continet] = Sensus est, quod jus illud, Tom. IV.

quo subditorum res obligantur pro debito civitatis, non sit contra jus internum, quia id gentes communiter ita statuerunt; ex quo communi consensu singuli cives obligantur. Vid. l. 3. c. 2. §. 2. ubi fabulam hanc consutavimus. Vera ratio, cur subditi ipso jure naturæ ex debito principis obligentur, hæc est, quod subditi omne suum judicium in principem transulerint, indeque sequi judicium principis, ejusque causam defendere teneantur. Quia igitur hæctenus causam hostis sequuntur, injuriam ab eo illatam defendunt, eoque reparationi juris nostri resistunt, quævis quoque hostilia pati debent.

Communis passio civitatis] = L. 1. ff. de Legibus. Conf. supra l. 2. c. 11. §. 1. n. 3. Et c. 14. §. 9. Et l. 3. c. 2. §. 2.

In hoc negotii genere placuisse gentibus, eo est credibilis] = Quæ, quælo, gens aliquo gentium placito obligari se credit? quin quis populus ex eo, quod credibilis est gentibus placuisse, obligationem oriri, persuasum sibi habebit? Vid. Diss. proæm.

IV. §. 29. seq. *Non solum majoris mali vitandi, causa*] = Expressit autem hoc quædam necessitas, (verba hæc sunt Auctoris supra l. 3. c. 2. §. 2. n. 2.) quod alioqui magna daretur injuriis faciendis licentia, cum bona imperantium sæpe non tam facile possint in manus venire, quam privatorum, qui plures sunt.

Sed etiam juris sui cuique consequendi gratia] = Quia facilius membra ejusdem societatis a se mutuo jus consequi possunt, d. l. 3. c. 2. §. 2. n. 2.

AD §. II.

At in altero] = Vid. §. præced. n. 2. *Quod panale est*] = Ubi nimirum magistratus ex maleficio tenetur.

Non vitio gentium consensu tale jus in res subditorum esse proditum] = Sensus est, quod pro debito poenali civitatis res subditorum non obligentur fidejussionis nexu, neque consensus gentium eo extendi debeat. Diximus, tale jus gentium voluntarium non existere.

Odiosa enim talis rerum alienationis obligatio] = Immo vera ratio est, quia talis.

talis gentium consensus, unde jus oriatur, non datur.

Adeoq; latius produci non debet] = Quod non est - produci non potest. Ceterum, sepius dictum est, interpretationes tum favorabiles, tum odiosas esse ex iure jure civili.

Neque par est utilitas] = Ob quam solam gentes jus statuere solent. At dixi, in neutro casu jus gentium, quod non existit, aliquid statuere; adeoque frustra de discriminis ratione inter debitum civile & poenam, eo jure quaeri. Jure naturae subditii zque ex debito, ac ex delicto principie tenentur, propter assensum, quia factum principis, qui reparare injuriam non vult, operis suis, ac opibus defendunt, adeoque judicium, & causam hostis sequuntur, eoq; hostes ipsi sunt.

Nam prius illud est in bonis] = Qui enim debitum ex contractu petit, ei aliquid abest ex bonis; adeoque ejus persecutio sine damno omitti non potest: & propter hanc utilitatem Gentes non tantum debemus, sed & ejus subditorum bona obligari voluisse, ait.

Posterius hoc non est] = Poenale debitum non est in bonis. Sanc, ei, qui poenam ab hoste poscit, nihil ex bonis abest; neque igitur damnum patitur si persecutio nem poenae omittit. Atque hinc Auctor concludit, gentes voluisse quidem debitorem obligare ad reparandam injuriam, non vero ejus subditos, quia non agitur de reparando damno in bonis dato. At placita haec gentium fabulam esse, passim probavimus. Subditi zque ex debito, ac ex injuria suae civitatis tenentur, & causam civitatis defendunt, & defendere tenentur.

De jure Attico] = De quo supra l. 3. c. 2. §. 3. ubi scilicet tres proximi agnati capi poterant, donec de delicto satisfaceret.

Ibi homines obligabantur non ex eo proprie] = Sensus est: potuisse capi illas personas, pro debito poenali ad eum effectum, ut civitas hoc modo adigeretur ad judicium reddendum in fontem: non vern ut capti illi pro delicto puniri possint.

Quod civitas puniri poterat] = Nam civitas nihil deliquerat, sed civis.

Sed duntaxat ad cogendum civitatem] = Ad efficiendum ut civitas, si liberis esse velit cives captos, jus dicat in reum.

Quod debitum ex officio] = Officii enim pars est reos punire.

Ad prius illud] = Ad debita civilia. Non ad posterius] = Ad debita, quae ex delicto oriuntur.

Aliud enim est debere punire] = Hoc enim supponit delictum; subditi autem, innocentes non delinquant: at diximus, subditos non esse innocentes.

Aliud debere, &c. puniri] = Debebat autem saltem puniri civitas, non cives innocentes.

Quaquam ex cessatione circa illud hoc sequi solet] = Ex cessatione igitur hujus debiti, & officii, sequitur, singulos cives obligari, & puniri posse, quia factum civitatis probant, & defendunt.

Sed ita ut distincta sit causa illa, &c. hoc effectum] = Rectius distinctae sunt obligationum causae. Nam causa principalis est debitum, vel delictum civis. Si magistratus extraneo requirenti negat judicium, tunc hic obligatur ex nova causa, ex cessatione scilicet officii. Reliqui subditi ejusdem civitatis non obligantur pro debito concivis; sed ideo, quia factum, & injuriam magistratus officium negantis defendunt, & probant.

Ergo poena nomine acquiri res subditorum hostium non poterunt] = Immo poenae nomine acquiri possunt, quia causa sunt injuriae dum eam probant, ac defendunt.

Sed eorum duntaxat, qui ipsi deliquerint] = At delinquant quoque qui injuriam illam defendunt, & reparationi juris consilio, opera, vel opibus resistunt.

Ex magistratus continentur] = Qui negando officium injuriam committunt, atque ideo bello cogi possunt ad satisfactionem. Sed & concives continentur; at ex alio capite, quia scilicet injuriam principis negantis officium probare, & defendere tenentur.

AD §. III.

Res subditorum & capi, & acquiri possunt] = Scilicet, ex eo jure gentium voluntario, quo singulorum bona pro debitis civitatis obligari, dixit; quod modo refutavimus. Cives enim suo jure pro debito non obligantur; nec jure gentium, quod nemo

„nemo ex alieno debito tenetur. Adeoque
 „tunc demum obligantur si magistratus ne-
 „get iudicium; hoc enim factum subditi
 „defendunt: adeoque ex hac approbatione
 „tenentur, & quia causam hostis defen-
 „dunt, hostes sunt.

Debiti primarii] „Subditi in genere
 „tenentur ad reparationem injuriæ, quæ
 „a magistratu committitur, & quam de-
 „fendunt.

Sed §. si nascens] „I. e. omnium
 „damnorum, quæ ex bello sequuntur,
 „quia subditi reparationi juris nostri resi-
 „stentes tenentur ad omne id, quod inter-
 „est injuriæ factam non esse.

Initio hujus libri] „L. 3. c. 1. §. 3. l. 2.
 „c. 1. §. 16. & infra c. 14. §. 1.

*Capta in bello non compensari cum debi-
 to principali*] „Omnino compensantur,
 „quia pensare est equare, quando nimi-
 „rum debitor id, quod ipse debet, cum
 „eo, quod ipsi debetur, pensat. Sed &
 „præterea in pœnam res hostium retineri
 „possunt, citra compensationem.

Usque dum, &c. satisfactum sit] „Ex
 „mente Auctoris igitur interim saltem fe-
 „curitatis causa custodiri possunt res ca-
 „ptæ; quod refutavimus §. 1. n. 1.

Secundum suum iudicium] „Arbitratu
 „prudenter, & bonorum virorum. At
 „frustra ad id provocatur inter gentes, quæ
 „alieno iudicio non subsunt.

Impensam, qua tu bellum facta esset]
 „Quia hæ impensæ ex injuria hostis mihi
 „absumt, indeque is restituere eas mihi
 „tenetur.

Et alibi] „Vide notas Auctoris. Adde
 „Just. l. 3. c. 7. Thuan. l. 22. p. 431.

*Quod autem videtur iuste imponitur, idem
 §. bello iuste extorquetur*] „Immo capta
 „non ex ea ratione cedunt capientibus, sed
 „quia mediis his adiguntur hostes ad satis-
 „faciendum.

„res subditorum innocentium: & magis
 „4. si constet, illos a concivibus res suas
 „non facile recuperaturos; vel §. nostrum
 „satis facile nos consecuturos ab eis, qui
 „primario debent, vel a Principe, qui ju-
 „dicium negavit. 6. Humanitatis exempla
 „asserit, ubi devicti hostes vel in civitate
 „assumpti, aut ex agris aliquid veteribus
 „possessoribus sub lege tributæ relicti sunt.
 „7. Denique urbibus captis parcendum, agros
 „que, vel agrorum partem illis relinquen-
 „dam, & tributum potius eis, ut & aliis
 „mercibus imponendum, ait.

„At cum hæc tum ad prudentiæ, tum
 „ad virtutis regulas pertineant, non opus
 „est iis inherere cum hic saltem, qui jure
 „naturæ liceat, questio sit; in sequentibus
 „igitur mentem saltem Auctoris explica-
 „bimus.

Alibi] „Vide lib. 3. cap. 4. §. 2. Lib. 1.
 „2. cap. 17. §. 9.

*Si inopem debitorem omnibus rebus suis
 excusatus*] „Hoc verum si inopia illa non
 „vitio debitoris supervenerit. Unde & le-
 „ges civiles tali debitori varia indulgent
 „beneficia, cessionem bonorum, indultum
 „moratorium.

In id debitum venerit sua bonitate] „Non
 „lucris, aut utilitatis studio. Supponit au-
 „tem Auctor, hic quoque creditorem esse
 „divitem, fidejussorem vero inopem.

Tam diu] „Qui ad peram, & fac-
 „cum usque debitum exigit.

Contra suo stricto dictum] „Nam alibi
 „dixit, naturæ non repugnare, ut non
 „more, & tacito consensu induci potue-
 „rit, ut subditi factum principis præstare
 „debeant. L. 3. c. 2. §. 2. n. 1. Adeoque
 „stricto jure non peccare, ait, eum, qui
 „subditum inopem pro debito civitatis om-
 „nibus rebus excutit.

Qui extra culpam sunt belli] „Qui nec 2.
 „suo jure debent, nec ipsi deliquerunt.

*Quæque non alio, quam fidejussorio no-
 mine*] „Qui non aliam ob causam, quam
 „quod fidem interposuerint, bello conve-
 „niuntur. Hoc nomine etiam subditi ex
 „introducto jure gentium obligari, dixit
 „supra §. 1. n. 2.

*Relinquuntur rei istæ, quibus nos faci-
 lius, quam ipsi carcamus*] „Adeoque quæ
 „nobis nullam, vel exiguum, subditis au-
 „tem maximam afferunt utilitatem.

Illos ipsos id, quod eo modo amiserunt,
 „H h 2 a

AD §. IV.

AUCTOR hic ait, nec ea, quæ iustitia
 „interna licita sunt, semper admitti debe-
 „re, quoties charitatis lex obstat; indeque
 „monet, 1. ne dives inopem debitorem
 „omnibus rebus excutat: 2. imprimis si ni-
 „hil ex debito lucratus sit, uti si fide sua
 „dari jussit: neque 3. eorum, qui extra
 „belli culpam sunt, res capi debere, uti

a civitate sua non recuperaturos] „ Ex hypothesi enim Auctoris ideo gentes bona subditorum pro debito civitatis obligari voluere, quia membra ejusdem societatis facilius a se invicem jus consequi possunt. Vide l. 3. c. 2. §. 2. n. 2. Et supra §. 1. in fin. ibique not. Aliud ergo ex charitatis saltem regula statuit si cesset illa spes.

3 Cum in subsidium introdundum sit jus hoc] „ Tenentur enim saltem tanquam fidei jutores. Vid. supr. §. 1. n. 2.

Ab originariis debitoribus] „ A principali debitore; nam tunc tota ratio constitutionis juris gentium cessare videtur, utpote quæ ex hypothesi Auctoris ideo obtinuit. ut creditores eo facilius jus suum consequantur, l. 3. c. 2. §. 2. Et supra §. 1. n. 2. in fin.

Aut ab iis, qui jura non reddendo sponte sua debitores se faciunt] „ Si difficilior sit recuperatio a debitore principali, sed facilius a magistratu debitoris, qui judicium negavit, tunc, ait, charitatem requirere, ut hic potius excutatur, quam reliqui subditi innocentes.

Etiamsi concedatur, cuius stricto jure non

pugnare] „ Vid. n. præd. in fin.

Abire tamen ab humanitatis regula] „ I. e. non peccari contra jus, sed contra virtutem.

Exempla hujus humanitatis] „ Recte hic monet Ziglerus, exempla hæc non con- venire, cum ea specie humanitatis, quam hoc §. n. 3. commendat, scilicet, de excutiendo debito originario.

Agri hostibus devoti ea conditione concessi, ut in civitatem venirent] „ Vide supra l. 3. c. 6. §. 11. & infra c. 15. §. 3. Et 9.

Veteri possessori relinquatur] „ Exemplum attulit Auctor supra L. 3. c. 6. §. 11. n. 2.

Livius] „ Conf. d. c. 6. §. 11.

Alexander Macedo] „ Conf. d. c. 6. §. 11.

Deditis verberes non diripi] „ Conf. l. 3. c. 4. §. 12. c. 11. §. 16. n. 2. c. 5. §. 1. c. 6. §. 18.

Et supra] „ l. 3. c. 12. §. 4. n. 4. Et c. 11. §. 10. n. 2. Et §. 11.

Et sub simili tributo solere et mercibus concedi a bello immunitatem] „ L. 3. c. 12. §. 4. n. 1.

C A P U T X I V.

Temperamentum circa captos.

I. Quo usque capere homines liceat justitia interna:

II. Quid interno justitia dominio in servitium liceat:

III. Non licere occidere innocentem.

IV. Non punire inclementer.

V. Non operas nimium graves imponere.

VI. Peculium quomodo domini, quomodo servi.

VII. An servus fugere liceat.

VIII. An e servus nati domino teneantur, et quatenus.

IX. Quid faciendum ubi captorum servitus in usu non est.

a Vill. de jure belli n. 41. Less. l. II. c. 5. dub. 5. Co- ver. c. precatum. p. 11. §. 11. Molin. disp. 120. Et 121. Valentia disp. 3. q. 16.

+ I. 1. Quibus in locis + captivitas hominum, & servitus in more est, + si internam justitiam respicimus, + limitanda primum est ad rerum instar, + ut scilicet eo usque licita sit talis acquisitio,

GRONOVII.

1 Eo usque licita sit talis] Ad eum numerum,

quo, & pretium corporum, quo exaquetur aut a principio nobis datum, aut a subornantibus postea profectum causis damnum.

G R O.

^a Syn. de
Reuf. lib.
III, c. 22.

mentis itidem perpetuis. Chrylippea ^a definitio huic generi servorum optime congruit: *servus est perpetuus mercenarius*. Et lex Hebræa + eum, qui inopia coactus se vendidit, disertè mercenario comparat. + (bb) Deut. XV, 18. 40. 53. & in * redemptura ejus operas ita vult ipsi prodesse, sicut fructus ex agro vendito percepti prodesse veteri domino. Deut. XVIII, 50.

^b I, de
Clem. c. 18.

3. + Multum ergo distat id, quod impune ⁹ in servum fit ex gentium jure, + & id, quod naturalis ratio fieri sinit. Ex ^b Seneca supra citavimus: *cum in servum omnia liceant, est aliquid, quod 10 + in hominem licere, commune jus animantium vetet*. Philemonis illud eodem tendit ^c:

^c Apud
Stob. Tric.
62.

Καὶ δὲ ὁ ἐν τοῖς ὕβρις ἔρως, διεπύρα,
* Ἀδριανὸς ἔτις ἐστὶν ἂν ἀδριανὸς ᾖ.

*Here, quisquid est homo natus, quatuorv servus
Is servitatem, tamen esse homo non desinit.*

^d Ep.
XLVII.
e Saturn.
I, II.
f Colof.
IV, 1.
g Eph. VI,
9.

Alibi item ^d Seneca: *servi sunt, immo homines: servi sunt, immo contubernales: servi sunt, immo humiles amici: servi sunt, immo* ¹¹ + *conservi*. quæ & apud Macrobiū ^e legas sensum plane eundem habentia cum Pauli ^f apostoli dicto: *Domini, jms* ^g *quod æquum est servū prestare, gnari + vobis quoque dominum esse in celo*. Et alibi ⁸ vult dominos cum servis non minaciter agere, eo, quod jam diximus, argumento, + quod & ipsi dominum in celo habeant, qui ad talia ¹² qualitatum discrimina non attendat. In constitutionibus, ^b quæ Clementi Romano ascribi solent, legitur, *ὡς πατέρας δούλοι σου, ἢ πατέρας* ^c *is πατέρα σου, cave servo, aut ancille imperes acerbo animo*. + Clemens Alexandrinus ⁱ servis nos uti vult tanquam alteris nobis, quando homines sunt non minus, quam nos, securus sapientis Hebræi ^k dictum: *ὡς ἱσὶ σου εἰσὶν, ὡς αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, ἔτι ὡς* ^l *ὡς πατέρα σου* ^l *si servum habens, ut fratre utere; talis enim est, qualis tu*.

^b Lib. VII.
c. XIII.

ⁱ Padag.
Lib. III.
Cap. 12, p.
307. Ed.
Oxon.
^k Syracid.
Cap.
XXXIII.
vers. 12.

III. Jus ergo vitæ, & necis quod dicitur + in servum domino præstat, ut ¹³ domesticam habeat jurisdictionem, sed nimirum + eadem ¹⁴ religione

G R O T I I.

^e *Ὁς πατέρα σου* Sic & in epistola Baruchæ est: *ὡς πατέρας; πατέρας ἢ δούλοι σου* ¹⁵ *in familia, tuis tibi τὸν αὐτὸν ὁπότε, μετὰ τοῖς ὡς πατέρας τῶν ἐν αὐτοῖς ὅσων* ¹⁶ *noli acerbe imperare servo, aut ancillæ tuæ in Christum sperantibus, ne eo ipso ostendā non timere te coinvenire tibi, & ipsi Dominum*. (Cap. 19.).

G R O N O V I I.

¹ *In redemptura ejus operas* Pretium redemptionis minui, prout multas, & magis utiles operas elidit domino.

⁹ *In servum* In servilem personam.

¹⁰ *In hominem* In eundem, tanquam & hominem, ejusdemque sortis, ejus & domini sunt.

¹¹ *Conservi* Omnes enim quodammodo servimus, prædictis, temporis, illis, quorum gratiam volumus, denique Deo, & naturæ.

¹² *Qualitatum discrimina* Qui omnes homines uno ordine habet, liberum a servo non distinguit.

¹³ *Ut domesticam habent* Ei mandare possit iustum opus, & ad id modica coercitione cogere.

¹⁴ *Religione* Moderatione.

(bb) Heic mendosæ omnes Editiones, a primâ usque, sese habent. Legendum, ut ad *Pseudoservum* obiter observavimus, *Levit. XXV, 40, 53.* & postea, pro *Deut. XVIII, 50.* reponendum, *Levit. XXV, 27, 50.* Res statim patebit insipienti loca illa. *J. B.*

G R O.

ταῖς ἡμετέρας κατὰ τὸν οὐρανὸν, ἀλαστονίαν ἢ ὑπερβολὴν ἢ διατὸν ἀμόνητον ἐκδοκασμὸν. ταῦτα γὰρ ἐκ τῆς δόξης φιλοσοφίας αἰσθητοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀμελείας τὸν ὑπὸ τοῦτον ἀπὸ τοῦτον κατὰ τὸν οὐρανὸν κατὰ τὸν οὐρανὸν.

Servi fortuna quidem inferiores sunt: natura autem pares dominis: ac divina legi iusti regula est, non quod fortuna, sed quod natura congruit. Ideo non oportet dominos potestatem suam in servos proterve uti, nec eam materiam sionere superbie, & insolentie, & dira feritati. Hac enim signa animi non placidi sed male temperati, & in subditis tyrannico quodam dominatu scientia. Numquidnam æquum est, ait

^a De Cte-
ment. I.
16.

^b Cap. 17.

^c Exod.

XXI, 26.

^d Exod.

XX, 10.

XXIII, 12.

Deut. XVI.

^e Lib. V.

Ep. 19.

^f Ep.

XLVII.

Seneca, gravius homini, & durius imperari, quam imperator animalibus mutis? atqui equum non crebris verberibus extorret dominandi peritis magister: fiet enim formidolosus, & contumax, nisi eum tactu blandiente permulseris. Et mox: quid stultius, quam in jumentis quidem, & canibus erubescere iram exercere, pessima autem condicione sub homine hominem esse? Hinc est quod Hebræa lege servo, aut ancillæ & non pro oculo tantum, sed & pro dente excusso, per injuriam scilicet, libertas debebatur.

V. 1. Sed & h 21 + opera cum modo exigende sunt, + valetudinis fervorum humane habenda ratio. Quod ipsum præter alia spectat & lex Hebræa in sabbathi institutione, d nimirum, ut laboribus aliquod daretur spiramentum. Et C. Plinii + epistola ad Paulinum, quæ sic incipit: video quam molliter tuos habeas, quo simplicius confitebor tibi quia indulgentia meos trahem. Est mihi semper in animo & Homericum illud ἰσχυρὸς δὲ πατὴρ ὡς 22 & 23 in, & hoc nostrum PATERFAMILIAS.

In eadem voce veterum humanitatem observat & S. Seneca: ne illud quidem videtis, quam 23 + omnem invidiam majores nostri dominis, om-

Orat. I. nem contumeliam servis detraxerint? dominum patrefamilie appellaverunt, pag. 5. C. i servos familiares. Dion Prusæensis optimum regem & descibens,

δυσπότης

GROTIJ.

g Non pro oculo tantum, sed & pro dente excusso] Philo dicto loco: ἄρα γὰρ ἡ μὴ ἀντὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ, διττὸν ἰδιόειρα ἔστω, ἀλλὰ τὴν ἢ τὸν ὑπερβαίνειν ἀφαιρέσειν ἢ τὴν ἰσχυρὴν τὸν ἰσχυρὸν ἡλικιωτέρων, ἀναγκαστικῶς ἐν τοῖς μεγίστοις ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν, ὅς τὸν ἰσχυρὸν κινεῖται αὐτὸν ἐκείνου ὅς ὁ αὐτὸς ἀντὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἀλλὰ ὅς ἀναγκαστικῶς ὅς ἀντὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἰσχυρῶν. sic ille pro facto duplicem ponit penam, amissio & corporis, & servi pretio, ad qua accedit & tertium doctus illi gravium, quod cogitur in rebus maximis bene facere homini exso, & quem optiolet semper exorare posse; alter autem pro malo, quod servituti, duplex habebit solatium, non libertatem tantum adeptum, sed a tam fore, servoque domo exsolatib. (Pag. 308. A. B.)

h Opera cum modo exigende] Vide c. 14. in epistola episcoporum ad Ludovicum regem, quæ inserta est in capitule Caroli Calvi. Seneca epistola XLVII. non itaque hominibus, sed tanquam jumentis obediunt. De Atheniensium vero in servos lenitate vide Xenophontem

de republica Atheniensium. (§. 9, & seqq. Ed. Oxon.) i Servos familiares] Amicos Epicurus. Seneca epistola CVII.

GRONOVIJ.

20 Divina legi iusti regula] Divina lege iustum habetur, non quod existens forte casus aut temporis iniquitas aliquando permittit, sed quod æterna, & semper sibi similis ratio sancit.

21 Opera cum modo] Quæteaus salvis corporibus sustineri possunt.

22 Hæc & 23] Ait. Helenæ verba de Prismo ad. w. 775. dicentia, affines ceteros, & ipsam socrum sæpe sibi concivium fecisse, nunquam vero Hælorem, & Prismum socrum, qui semper sibi furrit quasi mitis pater. (Voces illæ, ἰσχυρὸς δὲ, non leguntur apud Plinimum in ulla Editione. Ex alio igitur loco reliqua potuerunt desumi; ut ostendunt Scherri, & Bianchi Indicia. J. B.)

23 Omnem invidiam] Ipso nomine ostenditur se nec dominos inaviso, & odiosos, nec servos viles, & contumeliosis obnoxios velle.

G 2 o.

δεσπότης δ' ὧς ὅπως τῶν δαδίων, ἀλλὰ καὶ τῶν δαδίων χεῖρα καλῶνται ὁ δόμινι νό-
 μῳν adeo in homines liberos non usurpat, ut & in servos eo abstinat.
 k Ulysses apud a Homerum servos, quos fides reperit, apud se ait fu-
 turos eo loco quasi Telemachi filii ipsius fratres essent. Tertullianus b :
 l gratum est 24 nomen pietatis, quam 25 potestatis : etiam familie magis pa-
 tres, quam domini vocantur. Hieronymus c five Paulinus ad Celantiam :
 familiam tuam ita rege, & constitue, ut te matrem magis tuorum, quam domi-
 nam videri velis, a quibus benignitate potius, quam severitate exige reveren-
 tiam. Augustinus d Domestica pax a iustis patribus ita olim administrata est,
 ut secundum hac temporalia bona 26 filiorum sortem a servorum conditione
 distinguerent, ad Deum autem colendum omnibus domus sua membris pari di-
 lectione consulerent : quod naturalis ordo ita praescribit, ut nomen patrisfamil-
 ias hinc exortum sit, & tam late vulgatum, ut 27 inique etiam domini
 res hoc se gaudeant appellari. Qui autem veri patresfamilias sunt, omnibus in
 familia sua, tanquam filiis, ad colendum, & promerendum Deum consulunt.

3. Similem pietatem in voce puerorum, + quia servos significabant, in Eccl. III.
 annotavit Servius (dd) ad illud e Maronis : claudite jam rivos, pueri.
 nec dissimile quod Heracleotae servos suos Mariandynos m 28 δουρῶντες, in f.
 id est, donatarios, appellabant, ἀδελφῶντες τὸ πικρὸν τῆς προσηγορίας, parcentes f Germ.
 acerbitati nominis, ut ad Aristophanem 29 vetus interpres Callistratus nota- c. 25.
 bat. Laudat Germanos f + Tacitus, quibus servi tanquam coloni habeban- g Epist. 3.
 tur. Theano in e epistola : δουρία χρηστὴ ὡς καὶ τοῖς ἀνθρώποις καύωσιν, καὶ ἂν. p. 746.
 δουρῶντες δὲ τῶν ἰσχυρῶν ἵππῳ ἰσχυρὸν καὶ ἰσχυρὸν ἐργάζονται, καὶ ἂν. Opus.
 ciant, nec per egestatem impares sint ferendo. Nihil. Phys. Est.

VL I. Pro opera, ut diximus, n + alimenta servo debentur. Servus, ait

GROTII.

k Ulysses] Cujus paternam in se benignita-
 tem, praedicat Eumaeus Odyssae §. (vers. 138,
 & seqq.

l Gratum est nomen pietatis, quam potestatis]
 Notat & Cyprianus testimoniorum III, §. 32. ad
 Quirinum : dominos servos, cum crediderint,
 mitiores esse debere ; probatque id apostoli Pauli
 ad Ephesios verbis. Lactantius libro V, cap.
 15. Nec alia causa est cur nobis invicem fru-
 trum nomen imperiamur, nisi quia pars esse nos
 credimus. Nam cum omnia huiusmodi non corpore,
 sed spiritu metiamur, tumetis corporum sit di-
 versa conditio, nobis tamen servi non sunt :
 sed eos & habemus, & dicimus spiritu fratres,
 religione conservos. Augustinus de moribus ec-
 clesiae catholicae I, 30. Tu dominis servos non
 tam conditionis necessitate, quam officii debitatione
 docet obsequere. Tu dominos servos, summi Dei
 fœdicit communis domini consideratione, placibili-
 ter, & ad consulendum, quam ad coercendum
 propensiores facis. Adde Iulianum Pelusiotam
 lib. I, epistola 471. Repete quæ modo ex
 Persico posuimus.

m δουρῶντες appellabant] Athenaeus VI, 18.
 n Alimenta servo debentur] Siraenides XXXIII,

Tom. I V.

25. ἀφ' οὗ καὶ πειθεῖα καὶ ἔργα οὐδὲν Panis,
 & disciplina, & opera servo.

GRONOVII.

24 Nomen pietatis] Officii, curæ sanguinis.
 25 Potestatis] Juris, & imperii.

26 Filiorum sortem a] Liberos liberalius tra-
 darent, quam servos.

27 Inique dominantes] Duriter, & tyranno-
 rum more imperantes.

28 δουρῶντες, id est, donatarios] Potius
 tributarios, seu qui dominis dona ferrent, ut
 opere, quas praestarent, & mercedem, quas me-
 rentur, in alienum opus locati, haberentur
 pro munere, ac donis : nam apud Euphorionem
 est δουρῶντες καλῶνται. Et hujus generis
 composita omnia activam habent significationem.
 Adeo Terentium Phormione I, 1, 6.

29 Petus interpres Callistratus] Non ille,
 qui exiit, sed quem habuit Athenaeum lib.
 6, pag. 263.

(dd) Nihil tale video apud Servium, in
 hunc versum, qui est ultimus Eclogæ III.
 Hoc tantum alibi lego : Utrum ergo atate
 PUEROS, en ut ministros, & famulorum so-
 lemus communiter PUEROS vocare ? In E-
 clog. VL vers. 14. J. B.

l i

GRO-

lium dixit * pusillum patrimonium. * Nec refert quod ³⁵ peculium dominus suo arbitrio adimere potest, aut minuere : * neque enim quod æquum est faciet, si sine causa id faciat. * Causam vero intelligo * non pœnam modo, * sed & domini necessitatem : * nam servi utilitas utilitibus domini subest, magis etiam, quam * res civium civitati. Apposite ad hanc rem * * Seneca : *non ideo nihil habet servus, quia non est habiturus, si dominus illum habere noluierit.*

^a L. VII.
de benef. 4.

3. * Et hinc est * quod ³⁶ dominus non repetit, si quid servo in servitute debitum post manumissionem solvit : * quia (ut Tryphoninus ait) * debiti, vel non debiti ratio in conditione ³⁷ naturaliter intelligitur, * dominus autem servo debere naturaliter potest. Itaque * sicut * clientes in usum patronorum, * & subditos in usum regum, * sic servos in usus heriles contulisse legimus, ut * si filia dotanda, * si captivus filius redimendus, & si quid his evenisset simile. Plinius, ut ipse in epistolis narrat, * servis suis concedebat etiam * quædam quasi testamenta facere, id est, dividere, donare, relinquere ³⁸ intra domum. * Apud aliquas gentes etiam plenius quoddam res acquirendi jus servis concessum legimus, sicut servitutis plures esse gradus, a nobis * alibi tractatum est.

^b L. 64. D.
de cond.
indeb.

^c Dionys.
l. II. c. 10.
Ant. Rom.

^d L. 11.
VIII. epist.
10.

^e Lib. II.
c. 5. §. 30.

4. * Ad ³⁹ hanc internam, quam exponimus, justitiam multos apud populos etiam * jus illud exterius dominorum leges ⁴⁰ retraxerunt. Nam & apud Græcos servis durius habitis licebat (æe) *πέραιν αἰρήν*, ⁴¹ * ad venditionem proclamare, & Romæ * ad statuas confugere, aut ⁴² * præsidium implorare opem * contra sævitiam, ^f vel famem, vel intolerabilem injuriam. Illud vero jam * non ex jure stricto, sed ex humanitate, & beneficentia venit, * interdum tali, quæ & debeatur, * ut post longas operas, aut valde magnas, libertas detur servo.

^f §. 2.
Test. de hær.
qui sui vel
al. jur.
L. 4. D.
de just. &
jure.

5. * Postquam jure gentium servitus invasit, secutum est beneficium manumissionis, ait * Ulpianus. Exemplo sit illud ^b Terentianum : *feci*

^h Andr.
l. 1. 10. 11.

G R O T I I.

^g Seneca] Ejusdem est, ibidem : *Namquid dubium est, quin servus cum peculio domini sit ? Dat tamen domino suo manus.*

G R O N O V I I.

³⁵ Peculium dominus] Dominus justam causam habet auferendi peculium servo, non modo si quid is committat, ob quod mereatur eo mulctari, sed etiam si eo ipse ad usus vitæ indigeat.

³⁶ Dominus non repetit] Non consequitur actione indebiti. §. 1. Instit. Quibus modis re contrahitur obligatio.

³⁷ Naturaliter] Potest aliquis debere naturaliter, qui non debet civiliter : ut si pupillus sine auctoritate tutoris contraxit, naturaliter obligatur ad implendum contractum ; cessat

autem conditio indebiti, etiam si quis solverit, quod naturaliter debebat : non tantummodo si quis solvit quod debebat civiliter.

³⁸ Intra domum] Conservis, non servis alienis.

³⁹ Ad hanc internam] Ethicam, morum, humanitatis, conscientiz, ad quam non adigimur legibus.

⁴⁰ Retraxerunt] Imminuerunt.

⁴¹ Ad venditionem] Adire magistratum, & petere, ut dominus servus, atque inexorabilis alii domino se vendere compelleretur.

⁴² Præsidium] Provinciæ alieni præfectorem.

(æe) Refert id JULIUS POLLUX, Onomastic. Lib. VII. Cap. 2. num. 13. *Fd. Anst.* testemque laudat *Aristophanem*, in *Agazzi*, Dramate deperdit. Vide ibi KUHNER Notam. & adde POTTEN, *Archæolog. Græc.* Lib. I. Cap. 10. J. E.

feci e servo ut esses libertus mihi
Propterea ⁊ quod servibus liberaliter.

- ^a Lib. III. Salvianus * in usu quotidiano esse ait, ut servi, etsi non optimæ, saltem non improbe servitutis, libertate dorentur. addit, ⁊ illa, quæ in servitute positi conquiescant, ⁊ ex dominorum domo tollere non vetantur. Cujus benignitatis multa exempla in martyrologiis apparent. Et hic quoque laudanda benignitas legis Hebrææ, ⁊ quæ servum ⁊ Hebræum certo tempore exacto manumitti omnino jubet, ⁊ nec sine donis: de cuius legis contentu graviter queruntur prophætæ. Catonem majorem reprehendit ⁊ Plutarchus *, quod servos senectute confectos venderet, immemor ejus, quæ est inter homines, ⁊ communis naturæ.
- VII. Quæstio hic incidit, ⁊ an fugere fas sit ei, ⁊ qui bello justo captus est. non de eo agimus, ⁊ qui suo proprio delicto penam eam est commeritus, ⁊ sed qui publico facto in hanc fortunam decedit. ⁊ Verius est, fas non esse, ⁊ quia ex conventionē, ut diximus, gentium communi operas suas civitatis nomine debet. Quod tamen ita est intelligendum, ⁊ nisi intolerabilis servitudo hanc ipsi imponat necessitatem. Videri circa hanc rem potest responsum Gregorii Neocæsariensis XVI.
- VIII. I. Movimus 47 alibi dubitationem, ⁊ an, & quatenus nati ex servis domino teneantur interno jure, quæ hic ob specialem bello captorum considerationem omitti non debet. Si parentes suo delicto ⁊ penam 48 mortis erant commeriti, poterunt eorum posterī, qui sperabantur, ob (ff) vitam servandam obstringi servitio, quia aliqui existuri non

G R O T I I.

t Quod servibus liberaliter] Ita manuscripti recte. Varro narrat in Feroniæ loco dictum servis: bene meriti sedant servi, surgunt liberi. in quibusdam locis mos liberari servos, ubi octuplum pretii, quo emti erant, paraverunt. (Quod Auctor noster adfert hic, tamquam e VARRONE, habet id sine dubio a SERVIO, ad Æn. VIII, 564. Sed Grammaticus ille ait: In hujus (Feroniæ) templo (non autem loco) Tarracina solite lapideum fuit, in quo hic versus incisus erat: BENE MERITI &c. Quam libertatem (legendam libertatis) deum dicit Feroniam quasi Fidoniā. Igitur non dicit Servius, versum illum referri a Varro, sed tantum ab illo etymologiam tradi vocis Feroniæ. Vide hunc, De Ling. Lib. IV. pag. 20. Ed. H. Steph. (Cæternum de re ipsa consule quæ habet V. Cl. EVER. OTTO, Præfat. in Tom. II. Theauri Juris, pag. 4. J. B.)

⁊ Nec sine donis] Consuetudo id interpretata ne minus XXX. siclis detur. vide præcepto jubente 24.

G R O N O V I I.

43 Nec sine donis] Ut sit unde vivat in li-

bertate, eum deseruit cum alere dominus.

44 Qui bello justo captus] Nam qui bello injusto, illis licere tradidit 3, 7. 6.

45 Proprio delicto] Aliquid præter cæteros flagitiose, aut scelestè patrando.

46 Publico facto] Calamitate partium victarum.

47 Movimus alibi] 2, 5, 29. 3, 7. 5.

48 Mortis erant commeriti] Et sic non genuissent, nisi victor illos conservasset hac conditione, ut servirent: possunt videri & il, quos gignunt postea, servitutem eandem debere ob suam vitam: neque enim aut nati forent, aut superflui essent, nisi genitoribus eorum pepercisset communis dominus, & ipsos protegendū, educandique copiam fecisset.

(ff) In omnibus Editionibus, etiam primā, hæc legelatur ad. Sed nos audacter posuimus ob, quod sensus manifestè postulat. Neque enim agitur de obligatione quadam vitæ servandæ, quæ ipsis natis è Servo incumbat, sed de obligatione serviendi, quæ tenetur ob vitam à Victore servatam. Sic in sequenti periodo ob alimenta à Domino præstanda proles à Parentibus in servitutem dari posse dicitur. J. B.

G R O -

non fuerant. nam & ob alimenta alioquin defutura prolem suam parentes + in servitute vendere possunt, ut ibi diximus. Tale est jus, quod + in Cananxorum posteros Hebræis + *Deus concedit.*

¶ *Deus debet* autem civitatis ii quidem, + qui jam *Deus* pars civitatis obligari poterant, non minus, quam parentes ipsi, + at in nondum natis non videtur hæc causa sufficere, + sed alia requiri: + aut ex parentum consensu expresso, accedente alendi necessitate, + idque etiam in perpetuum: + aut ex ipsa alimentorum præstatione, idque duntaxat 49 + usque dum operæ totum, quod impensum est, expunxerint. + Si quid ultra juris in hos domino datur, id videtur + ex lege civili dominis plus æquo largiente (gg) procedere.

IX. 1. At + quas apud gentes jus illud servitutis ex bello in usu non est, + optimum erit permutari captivos: proximum + dimitti pretio non iniquo. Hoc quale sit, præcise definiri non potest: sed humanitas docet, + non ultra intendi debere, quam 50 deducto ne egeat captus rebus necessariis. nam & leges civiles hoc multis indulgent, + qui suo facto proprio in debitum inciderunt. Alibi hoc + pactis, aut moribus definitur: + ut apud (hh) Græcos 51 olim mina, + nunc inter milites mæstruo stipendio. Narrat Plutarchus olim inter Corinthios, & Megarenses bella gesta + *hæc ut populos consanguineos decebat.* Si quis captus esset, eum a captore habitum ut hospitem, & fide æ pretio accepta dimissum domum: unde natum 52 *Deus* nomen.

b. Quest. Gr. pag. 295. B.

2. Ex.

G R O T I I.

x *Us apud Græcos olim mina*] Bello Gallorum cum Hispanis in Italia eques redemptus quarta parte annui stipendii. non comprehensi qui ordines dicerent, eisque superiores: nec qui iusto prælio, aut oppido per vim capto venirent in potestatem. *Marianus* XXVII, 18.

G R O N O V I I.

49 *Usque dum opera totum*] Labore pro omni sumto, qui in eos factus est, satisfecerint.

50 *Deducto ne egeat*] Ut captus non priveretur omni patrimonio, sed tantum ei relinquatur, quo se sustentare possit.

51 *Olim mina*] Centum drachmis, sive decem Philippsis. Inter Fabium, & Hannibalem convenerat, argenti pondo binis, & scibra, sive mille nummis. *Liv.* 22, 27. Hannibal ad Cannas captis, equiti quingenos quadrigatos, recenens pediti, servis centum statuit. *Liv.* 22, 58.

52 *Deus*] Quasi hasta, & armis hospitum: quæ tamen vox usu deinde ad quemvis hospitem significandum producta, & dilata est.

(gg) Hæc etiam, in omnibus Editionibus, hætenus legebatur, *largientibus*, mendo manifestissimo. Videtur Auctor primo scripsisse, *ex legibus civilibus dominis plus æquo largientibus*: postea quum ad vitandum concursum duplicis casus similis ejusdem numeri, unum è plurali singularem facere vellet, perspicuitatis causa, *ex lege civili* posuit, sed oblitus est *pro largientibus* simul, ut par erat, mutare. *J. B.*

(hh) Nullus dubito, quin Auctor in animo habuerit quod legerat apud ARISTOTELEM, *ὅτι τὸ μᾶλλον ἀνθρώπων*. *Ethic. Nicom.* Lib. V. Cap. 10. Verum, hoc ibi tantum refertur ut exemplum *Jurii*, quod Philodorus vocat *Legitimum*, quodque opponit *Naturali*: nihil dicit, nec *Aristoteles*, nec *Andronicus Rhodius* in Paraphrasi, nec *Michael Ephesus*, unde colligi queat, hoc lege quadam communi sancitum esse apud Græcos. Immo video, in oratione DEMOSTHENIS de male obita *Legatione*, Captivos quosdam mutuo fuisse, alium *tres minas*, alium *quinque*, alium prout cuique conditiones erant propositæ: *Ὁ μὲν, τρεῖς μνᾶς, ὁ δὲ, πέντε, ὁ δὲ, ἅπας ἐνδύσαντι ἰσάου, τὰ λότρα*. *Pag.* 222. *A. J. B.*

*a Dr. Offic.
L. 12.*

2. Excellioris animi est illud Pyrrhi a Cicerone ^a laudatum :

Y Nec mi aurum posco . nec me pretium dederitis :

non auro s; vitam certamus utriusque -

Quorum virtuti belli fortuna pepercis ,

Eorundem libertati me parcere certum est.

*b Xenoph.
Lib. III.
Cyp. c. 1.
§. 20.
c Lib. V.
e. 10.
d Lib. VII
c. 9. n. 18.
e Vita
Dem. pag.
891.
f Strabo
lib. VII.
pag. 302.
Ed. Parif.*

Non dubium ^a quin crediderit Pyrrhus iustum a se bellum geri : tamen ⁺ parcendum existimabat eorum libertati, quos probabiles causæ in bellum tulissent. Simile ^b Cyri factum celebrat Xenophon : Philippi Macedonis post victoriam in Charonea ^c Polybius : Alexandri in Scythas ^d Curtius : Ptolemæi regis, & Demetrii, inter se non bello magis, quam in captivos benignitate certantium, ^e Plutarchus. Lyfimachum vero ^z Getarum rex Dromichætes ^f bello captum hospitem suum fecit, paupertatibusque simul Geticæ, ac comitatus tellem factum perpulic, ut talibus amicis, quam hostibus uti mallet.

GROTIJ.

y Nec mi aurum posco J Similem Tiberii Christiani Imperatoris in Persas bonitatem laudat *Mnander Protetor*, (*Legat. pag. 141.* *1. EA. Hæschel.*) Sisebuti *Mariani*, item Sandii Castellæ regis, libro XI. (*Cap. 5.*) Nil autem de *Sisebuto* legitur Lib. VI. Cap. 3.)

z Getarum rex Dromichætes J Meminit & *Diolerus Siculus* in excerptis Petrescianis. (*Pag. 257. 258.*)

GRONOVII.

s; Vitam certamus J De vita certemus, & pugnemus.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTIJ

LIB. III. CAP. XIV.

AUCTOR supra capite VII. *Jure gentium voluntario* in bello solemniter publico introductum esse, ait, ut 1°. capi personæ hostium possint etiam si causa injusta sit ; & quidem 2°. in infinitum, ultra debiti, vel pœnæ modum. Idque gentes 3°. extendisse, ait, ad omnes, qui in hostili territorio inveniuntur ; item 4°. ad posteros, *L. 2. c. 5. §. 27. & c. 7. §. 1. Et 2 : 5°. jure vitæ, & necis in captos concessisse, c.*

» 7. §. 3. & c. 5. §. 28. & 6°. facultatem acquirendi ex opera servi, d. c. 7. §. 4. Et 5.

» Auctor hoc capite temperat illam licentiam jure gentium concessam, tum ex jure naturæ, tum ex præceptis virtutum, tum ex utilitatis rationibus.

» Jure natura enim 1°. neminem capere personam hostilem posse nisi iustam bellandi causam habeat. Neque 2°. in infinitum capi posse, sed tantum ad debiti,

„biti, aut delicti quantitatē, L. 3. c. 14.
 „§. 1. Atque hinc capi non posse, ait
 „qui infortuno militat, c. 14. §. 1. &
 „nec innocentes cum nocentibus, *ibidem*;
 „nec feminas, senes, & alios, qui arma
 „gerere non possunt, *ibid*: neque 30, na-
 „tos ex servis servos fieri, L. 2. c. 5. §.
 „19. pr. l. 3. c. 1. §. 8, nisi pro proportio-
 „ne alimentorum, d. c. 14. §. 8: neque
 „10, jus vite, & necis, sub servitute con-
 „tineri, sed perpetuas tantum operas, L.
 „2. c. 5. §. 27. §. 28. l. 3. c. 13. §. 2.
 „l. 3. c. 7. §. 2. l. 3. c. 14. §. 2. §. 3.
 „4, praeiis servio alimentis, d. c. 14. §.
 „5. Atque hinc, ait, servum fugere non
 „posse, L. 3. c. 7. §. 6. §. c. 14. §. 7.
 „10, Servum sibi acquirere, L. 3. c. 14.
 „§. 6, indeque peculium ei sine causa
 „adimi non posse, *ibid*.
 „Denique commendat redemptionem ca-
 „ptivorum, *Vid. c. 14. §. 9. §. l. 3. c.*
 „7. §. f.

Haecenus igitur nec ultra] » I. e. intra
 » quantitatē saltem debiti.

Interdum bellum gerunt] » Injuste enim
 » bellum gerentis actus omnes injustos esse,
 » dixit l. 3. c. 10. §. 1. Scilicet, juxta ju-
 » stitiam internam, de qua hic loquitur;
 » nam jure gentium voluntario aliud statu-
 » tum esse, fingit.

Idque in alios valide transfert] » Adeo.
 » que captos vendere, & jus suum intra
 » modum praedictum in alium transferre
 » potest.

*Ea adhibere discrimina, qua, cum de*²
interficiendis hostibus ageretur, supra anno-
tata sunt] » Distinguendo nimirum inter
 » infortunium, & injuriam, l. 3. c. 11. §.
 » 3. §. seq. ubi notavimus, omnes subdi-
 » tos nocentes esse, quia injuriam a princi-
 » pe illatam defendunt.

AD §. II.

AD §. I.

¹ CAPTIVITAS hominum, & servit-
 » tus in more est] » Nam inter Mahumeta-
 » nos invicem, & inter Christianos, in usu
 » non esse, alibi dictum est. L. 3. c. 7.
 » §. 9. & c. 9. §. 19.

Si internam justitiam respicimus] » I. e.
 » jus naturae, neglecta licentia, quam jus
 » gentium voluntarium in bello sulenni con-
 » cedere fingit.

Limitanda primum est ad verum instar]
 » De qua limitatione egit c. praed. §. 1.

Ut scilicet rousque licita sit talis acqui-
sitio, quousque debiti aut primarii, aut subs-
nascentis quantitas patitur] » Immo, uti
 » in retum captione diximus, eam in infi-
 » nitum jure naturae licitam esse, ita in
 » captura personarum idem dicendum est,
 » nimirum, in infinitum hostes capi,
 » & servos fieri posse, donec injuria tepar-
 » ta sit.

Subnascentis] » Nimirum, damnorum;
 » & sumtuum, qui post bellum superve-
 » niunt, d. c. 13. §. 1.

Nisi forte in ipsis hominibus peculiare sit
delictum] » Diximus cap. praed. §. 1. sin-
 » gulos subditos hostis ex peculiari delicto
 » teneri, quia judicium suae civitatis, &
 » hostis nostri probant, ejusque causam se-
 » quuntur, & defendunt.

*Jus illud, quod quasi ex fidejussione*¹
pro civitate oritur] » Ex hypothesi enim
 » Auctoris Gentes communi consensu (sub
 » quo singulorum consensum contineri, ait)
 » statuerunt, ut bona, & personae singulo-
 » rum pro debito civitatis pignorari possint.
 » Vide late cap. praed. §. 1. & l. 3. c. 2.
 » §. 2.

Namquam tam late patere, quam jus,
quod ex delicto nascitur] » Auctor capite
 » praecedenti §. 2. jam monuit, tale jus
 » quasi fidejussionis in debito penali gen-
 » tium consensu in res subditorum prodi-
 » tum non esse. Nos jus gentium plane
 » non agnoscimus. Diximus, jure naturae
 » omnes, & singulos subditos hostis teneri
 » ex injuria suae civitatis, si vel ipsa de-
 » bet, nec solvit, vel in civem debitorem
 » judicium negat. Cum enim reliqui subdi-
 » ti hanc injuriam operis, & opibus suis
 » defendant, & defendere teneantur, me-
 »rito ex hoc suo facto illicito pro hostibus
 » haberi possunt. Conf. l. 2. c. 21. §. 7.

n. 2. §. 1.
Pena servi sunt] » I. e. qui in bello
 » penali servi sunt.

Jus hoc generale in captos ex bello justo
par est ei juri, quod habent domini, §. c.]
 » Immo diversa ratio. Nam hostis semper
 » capitur ob injuriam, & invitatus; at hic
 » servus fit ex pacto. Hinc effectus diffi-
 » runt: nam in priorem jus vite, & ne-
 » cis,

» cis, domino competit, non in hunc, nisi si lex in poenam id jus permittat.

Miseranda est eorum calamitas, qui non suo sacro speciali, sed regentium culpa] » At » ipsorum culpa concurret, quia factum re- » gentium defendunt.

Teste Iphocrate] » Similia vide supra l. » 3. c. 7. §. 1.

2 *Est ergo servitus hac perpetua obligatio operarii*] » Refutavimus hanc definitio- » nem supra l. 2. c. 5. §. 27. n. 2. Conf. » l. 3. c. 19. §. 1. Rectius definitur con- » stitutio juris gentium, quo quis alieno » dominio subijcitur. *Vid. supra c. 7. §. 1.*

Eum, qui inopia coactus se vendidit, di- » ferre mercenario comparat] » Hoc verum » est de servo Hebræo, quia jus vite, & » necis, in dominum pacto suo transferre » nequit; at alia ratio est in servis bello » factis.

Deut. XV. 18. »] Add. *Exod. 21. v. 2. seq. Jerem. 34. v. 14.*

Es in redemptura ejus operas ita vult ipsi » prodesse »] *Vid. Gron. b.* At dictum jam » est, hoc in servo Hebræo, qui pacto ta- » lis est, verum esse.

3 *Multum ergo distat id, quod impone- » fit in servum ex gentium jure*] » Auctor » enim fingit, gentes bello solenni, i. e. » quod inter duas summas potestates geri- » tur, & denunciatum est, hunc effectum » tribuisse, ut & res servi, & vita potesta- » ti capientis subijciatur. *Vid. l. 3. c. 7. » §. 3. seq.* Sed saltem ad effectum impu- » nitatis, & ne apud alias gentes ideo » conveniri, & puniri possint.

Es id, quod naturalis ratio fieri finit] » Quæ ex hypothesi Auctoris tantum per- » mittit ut jus in operas servi pro alimen- » tis acquiratur: quod refutavimus d. c. 7. » §. 1. & diximus, dominium in vitam, » & res servi, ex ipso jure naturæ sequi.

In hominem] » In servum non qua ser- » vum, sed qua hominem.

Conferri] » Quia & domini quoque in » servitutem aliquando redigi poterunt; ita » enim rem explicat Seneca. d. ep. 47.

Vobis quoque dominum esse] » Qui ma- » jus jus in dominum habet, quam hic in » servum.

Quod est ipsi dominum] » Qui eodem » modo cum dominis olim acturus est, quo » domini in servos utantur. Optime huc » faciunt loca a Testam. hic congeita. » *Is. o.*

Clement Alexandrinus] » Conf. *Sen. Ep. » 47. Statius Sylo. 6. l. 2.*

A D §. I I I.

Quæritur, an domino jus vite » est necis in servum competit ? Auctor ju- » re naturæ tale jus domino competere » negat, eique domesticam saltem jurisdic- » tionem in servum concessam esse, pu- » tat, ita ut non pro lubitu, sed ob cri- » men demum, & prævia causæ cognitione, » occidere eum possit. *Conf. l. 2. c. 5. §. » 27. Est 28. l. 2. c. 13. §. 2.* At jure » gentium voluntario omnia in servum li- » cere, dixit *supra l. 3. c. 7. §. 3.* Nos » naturæ jure omnia in servum tanquam » hostem olim, & insidiatorem, adeoque » delinquentem licere, ibidem demonstra- » vimus.

In servum domino præstat ut domesticam » habeat jurisdictionem] » Sensus est, domino » quidem competere in servum jus vite, » & necis, sed tantum intra fines justæ ju- » risdictionis, si nimirum aliquid morte di- » gnum commiserit.

Eadem religione exercendam, qua publi- » ca exercetur] » I. e. ut non nisi ob deli- » ctum, & prævia causæ cognitione poena » inferatur.

Impune] » Immo *impune* ex sensu Sene- » cæ significat, quod jure naturæ tutus sit » dominus, & poenam divinam tanquam » legis transgressor metuere non debeat.

Æqui, bonique natura] » Humanitas, & » clementia.

Comparat subditum servo] » Saltem in » eo comparat, quod uti subditus Principi, » ita & servus domino beneficium reddere » possit, etsi uterque in superioris potesta- » te sit.

Diffari titulo paria in illos licere] » Dif- » paritas in eo est, quod in subditos jus » vite, & necis Principi competit vi im- » perii, adeoque saltem ob crimen; cum » domino in servos id competit jure bel- » li, ob injuriam civitati illatam.

Quod certe in hac parte vita adimenda » est si quid eo accedit, verissimum est] » Ita » ut nec subditis, nec servis vita adimi pos- » sit, nisi intra fines domesticæ jurisdic- » tionis.

Sup.

Supplicium non simebat] = Nolebat rigore illo juris naturalis uti.

Verba Job] = Cum enim bene merita sua ostendisset, ita pergit: *si contempsit subire iudicium cum servo meo, & ancilla mea, cum disceptaret adversus me.*

A D §. IV.

Adhrenda est aequitas] = Cum domino jus vitæ, & necis, in servos etiam naturaliter ratione competat, frustra dubitatur, an verberibus excipi possint.

Ait lex divina de servo Hebræo] = Dixi §. precedenti, aliam rationem esse in servo Hebræo, qui iuopia se vendidit, i. e. operas promisit; aliam in extraneo, qui iure belli captus est.

Prolata vi proximitatis] = Proximus enim lege Evangelii nobis dicitur quilibet homo. L. 1. c. 2. §. 6. n. 3. & §. 8. n. 9. L. 2. c. 15. §. 9. n. 3. l. 2. c. 19. §. 4. n. 3.

Non pro oculo tantum, sed & pro dente excusso] = Videtur hoc saltem obtinere in servo Hebræo; nam de tali in specie questio est in principio capitis. Vid. Exod. 21 v. 1. seq. Deut. 15. 12.

A D §. V.

¹ *Opera cum modo exigenda*] = Jure naturæ uti vita, ita & operæ ab arbitrio domini dependent: sed prudentiæ, ac humanitatis est, iis modice uti.

Et valetudinis servorum] = Ut non exigantur operæ ultra vires corporis.

Lex Hebræa in Sabbathi institutione] = Immo ratio hujus legis est, ut servi quoque cultui divino vacare possint, non igitur ideo ne ultra modum operæ exigantur.

² *Omniem invidiam*] = Invidiosum illud nomen dominorum, & servorum fugientes.

³ *Qua servos significabant*] = Sen. ep. 47. in cubiculo viri, in convivio pueri.

Tacitus] = De Mor. Germ. c. 24. At male Auctor colonos hos refert ad mercenarios. Nam ideo coloni dicebantur, quia terram domini sui colebant, ac certum frumenti modum, aut pecoris numerum, &c. solvebant. Tac. d. l. Unde

Tom. IV.

= & jus vitæ, ac necis, dominis in tales colonos competebat. Tac. d. l. c. 25.

A D §. VI.

Alimenta servo debentur] = Vide ¹ supra l. 2. c. 5. §. 27. n. 2. L. 3. c. 7. §. 6. n. 5. in fin. Si jus vitæ, & necis competit domino, frustra de alimentis quaeritur, negando enim alimenta necat servum. Cæterum, ipsius domini interest, si utilitatem ex servo capere vult, necessaria ei subministrare.

Martianus] = L. 40. ff. de peculio. In lege hac non dicitur, tunicam ex juris necessitate servo deberi, sed eam non pertinere ad peculium, ad eum effectum ut de eo disponere servus possit, quia non ad disponendum, sed ad vitæ necessitates tunica pertinet.

Beneficium quoque habere materiam] = Ea ² enim, quæ in animo consistunt, servus retinet, adeoque meretur si id, quod vi officii tenetur facere, sua sponte facit, vel si ea facit, quæ officium excedunt. Similia vide apud Sen. l. 3. benef. c. 18. & c. 20.

Id aliquo modo sit ipse] = Ex indulgentia domini. Nam jure naturæ omnis utilitas operæ ad dominum pertinet.

Naturale patrimonium] = Quod effectus juris civilis non habet: uti naturales liberi dicuntur, qui beneficiis lege civili iustis liberis concessis, destituuntur.

Naturale matrimonium] = Quod destituit effectum juris civilis.

Pusillum patrimonium] = Seu pusilla pecunia. Sed inde non probatur, pecuniam illam servo propriam esse. Ulpianus veram etymologiam vocis peculii explicat, & indeque ortam, ait, quod pusilla pecunia, i. e. exigua pecuniæ summa, servorum administrationi committi solebat.

Nec refert quod peculium Dominus suo arbitrio adinere potest, aut minuire] = Constat igitur ex hac ratione, peculium nullo modo in proprietate servi esse. Omne enim jus, tam in personam, quam in rem servi, ad dominum pertinet, §. 2. Inst. his, qui sui, vel al. neque peculium servo competere potest nisi ex voluntate, & traditione domini, l. 4. pr. l. 5. §. f. pecul. atque hinc pro luto ita rum adimi potest. l. 8. ff. pecul.

K k

Negre

Neque enim quod æquum est faciet]
 » Immo faciet, quia omne jus domini est,
 » & servus nudus est administrator, l. 16.
 » ff. pecul. l. 93. R. S.

Causam vero] = Ob quam æquum est
 » auferre peculium servo.
 » Non parum modo] = Si ob delictum ser-
 » vo auferatur.

Sed & necessitatem] = Si ipse dominus
 » indigeat.

Nam servi utilitas utilitatibus Domini
 subest] = Hæc omnia gratis dicuntur. Ser-
 » vus nihil proprii habet, & omne jus do-
 » mini est.

Res civium civitati] = Diversi maxime est
 » ratio. Servus in dominio est, non civi-
 » tas : servus nullius juris capax est, nec
 » ipse aliquid proprii habet ; secus, ac in
 » civitate. Quod vero jus civibus quæsitum
 » ob utilitatem publicam auferri possit, id
 » ex consensu civium oritur.

Seneca] = Immo contrarium ex hoc ipso
 » necesse loco apparet : nam è contrario
 » inde elicitur, servum ideo aliquid habere
 » posse, si dominus illum habere voluerit.

Et hinc est] = Quia servus naturale pa-
 » trimonium habet.

Quod dominus non repetit si quid servo
 in servitute debitum post manumissionem
 solvit] = Servus cum domino suo contrahe-
 » re potest : & dominus natura inde obli-
 » gatur, et civilis obligatio deficit, l. e.
 » Servus agere cum effectu contra dominum
 » non potest. Unde questio oritur, an do-
 » minus si servo postea manumisso solvit,
 » repetere solum possit conditione indebi-
 » titi ? Recte id negatur, quia dominus na-
 » tura debet servo, & sola actio deficit ex
 » lege civili : ad impedendam autem con-
 » ditionem indebiti sufficit naturaliter de-
 » beri, d. l. 64. ff. Cond. indeb.

Debiti, vel non debiti ratio in conditio-
 » ne naturaliter intelligitur] = I. e. sufficit,
 » conditi deberi, etsi actio inde non detur :
 » hoc enim esse debitum naturale, vidimus
 » supra l. 2. c. 11 §. 1.

Dominus autem servo debere naturaliter
 potest] = Dominus enim, qui cum servo
 » contrahit, in eum qua servum jus trans-
 » fert, eique obligatur : at qui servus in
 » potestate domini, & debitoris est, ideo
 » ei jus exigendi a domino non competit,
 » adeoque actio deficit non obligatio.

Sicut clientis in usum patronorum, &c.]
 » Conf. sup. l. 1. c. 3. §. 21. n. 3.

Et subditos in usum regum] „ Subditi
 » enim opibus, & operis suis rempublicam
 » defendere, & splendorem principis con-
 » servare debent.

Sic servos in usum heriles contraxisse legimus]
 » Ex peculio, cujus administratio ipsis a
 » dominis concedebatur.

Si filia dotanda] „ Servi ex peculio suo
 » quædam contulerunt ad dotem constitu-
 » endam.

Si captivus filius] „ Servi ex suo quoque
 » peculio pretium redemptionis dederunt.
 » Quædam quasi testamenta facere] „ Adeo-
 » que valebat dispositio ex voluntate &
 » concessione domini.

Apud aliquas gentes etiam plentius jus]
 » Sic Germanorum coloni certam saltem
 » frumenti quantitatem ; &c. præstabant,
 » reliqua sibi quærebant. Tac. Mor. Germa-
 » c. 25.

Ad hanc internum justitiam] „ Seu jus 4
 » nature.

Jus illud exterius dominorum leges retra-
 » xerunt] „ I. e. licentiam illam enormem,
 » quam Gentes in bello solenni permiserunt,
 » & quæ in dominio externo consistebat,
 » imminuerunt.

Ad venditionem proclamare] „ Vide su-
 » pra l. 2. c. 5. §. 29. n. 2.

Ad statuas] „ Imperatorum : ex Asylo-
 » rum jure id ortum est. Vid. l. 3. c. 7. §. 8.
 » Præsidum implorare open] „ Scilicet
 » provinciarum præpositorum : quibus hæc au-
 » ditorias ab Antonino concessa fuit, §. 2.
 » Inst. de his, qu. sui, vel al.

Contra servitiam, vel sanem] „ Idem apud
 » Græcos obtinuit, ut ex Theani epistola
 » apparet. Vid. §. 1. n. 3.

Non ex jure strido] „ Quia jure nature
 » perpetuum jus in servos acquirimus.

Interdum tali, qua & debetur] „ Au-
 » ctior enim quædam ita esse virtutis, ait,
 » ut obligetur quis ad ea ageunda, etsi alte-
 » ri jus quæsitum non sit eaque referat ad
 » jus nature laxius ; quædam autem ita vir-
 » tutis esse, ait ut debitum inde non oria-
 » tur. Vid. Dissert. proem. II. c. 1.

Ut post longas operas, &c.] „ Cum omne
 » jus in personas, & res servi, ad domi-
 » num pertineat, ex ipsius sola voluntate
 » dependet : an libertatem dare velit.

Posteaquam jure gentium servitus invenit, &
 secutum est beneficium manumissionis] „ Ex
 » jure domini, quod victori in captum,
 » seu servum competit, sequitur jus manu-
 » mittendi ;

mittendi; nam cum unicuique libere de re sua disponendi facultas competat. Dominus quoque libertatem servo reddere potest, vel pure, vel sub certa lege. Unde libertorum nomen ortum est: quod proinde merito juri Gentium, seu naturæ tribuitur in l. 4. ff. *just. & jur.*

Ulpianus] „ In l. 4. ff. *just. & jur.*
Verba hæc sunt: *Manumissiones quoque juris gentium sunt; eaque res a jure gentium originem cepit, utpote cum jure naturalis (i. e. ex ordine naturæ) omnes liberi nascerentur, nec esset nota manumissio cum servitus esset incognita. Sed postquam jure gentium (quod cum genere humano ortum est, vid. l. 1. pr. *jur. l. 5. §. 7. ff. Acq. rer. dom.*) servitus introducta, secutus est beneficium manumissionis, ut cum vero naturali nomine homines appellarentur, jure gentium tria esse caperent.*

Ex dominorum domo tollere non vetantur] Ipse Salvianus id non tanquam jus allegat, sed tanquam usum quotidianum.

Hebræum] „ Ex gente Hebræa. Nam fecus de alienigena, & peregrino; ut notat Rivetus ad Exod. c. 21. *Tesm. b.*

Plutarchus] „ In *Cat. Maj. f. 275. n.*
30. ne inutiles nutriet.

Communis naturæ] „ Hanc rationem non addit Plutarchus, sed potius contrarium, & jure id fieri posse, asserit; addit saltem, benignitatis latiore, quam justitiæ patere campum, de l. n. 40. Cæterum, austeritatis morum ejus id tribuit Plutarchus, & quod nullum homini cum homine, extra questum existimaret esse consortium.

A D §. VII.

An fugere fas sit ei, qui bello justo captus est?] „ Auctor jure gentium voluntario in bello publico solenni introductum esse, dixit, ut etiam ex *injuria causa* hostis mei subditi caperent, & in eum dominium externum queri possit. *L. 3. c. 7. §. 1. n. 2;* at id non impedire quo minus fugere queat, quia jus Gentium quidem externum servis negat judicium, at non ideo animo quoque religionis vinculum injicere voluit. *L. 3. c. 7. §. 6. n. 1.*

Jure naturæ autem Subditos innocentes tunc demum servos fieri, air, si ex *justa causa* capiuntur; & ad eum saltem effectum, ut perpetuas præstent operas, l. 3.

c. 7. §. 1. & 2. Atque tales servos fugere non posse, air Auctor, etsi innocentes sint, quia gentes ita consentire potuerunt, ut cives pro civitate obligentur, eoque operas perpetuas pro debito civitatis præstent. *Vid. l. 1. c. 2. §. 3. & *supr.* §. 2. n. 1.* Plenius hanc questionem examinavimus l. 3. c. 7. §. 6.

Qui suo proprio delicto] „ Adeoque qui fugere certo jure non potest.

Sed qui publico facto in bæv fortunam delictis] „ Sed hic quoque suo delicto servus sit, quia causam suæ civitatis sequitur, & eamque bonis suis defendit.

Verius est, fas non esse] „ Dependet hoc ab eventu. Si ad suos, vel socios revertitur, fas ei fuit fugere, quia ex suæ civitatis judicio injuria captus est; si intra fines hostiles recipitur, fas ei fugere non fuit, quia judicium civitatis hostilis tum prævaleat, ubi jure captus dicitur. Idem quoque est intra fines pacati adhuc deprehenditur, quia tanquam servus eos fines intravit; mediū autem præsentem statum sequuntur, *dist.*
c. 7. §. 6.

Quia ex conversatione gentium communis operas suas civitatis nomine debet] „ Verum non est, gentes communiter unquam convenisse. Verum quoque non est, servitutem in solis operis consistere. Denique verum non est, operas civium obligari pro civitate ex consensu æterni gentium.

Vera ratio cur bello capti servi fiant, consistit in propria eorum injuria, quia factum suæ civitatis defendunt, adeoque causam hostis sequuntur: indeque juxta nostræ civitatis judicium jure capti sunt.

Atque hoc judicium obtinet intra fines nostræ civitatis, adeo ut quamdiu servus intra illos fines est, injuria fugere dicatur: cum e contrario si ad suæ civitatis limites revertitur, jure fugisse a sua civitate asseratur.

Nisi intolerabilis scivitia] „ Immo cum jus vitæ, & necis in captum competat, frustra de scivitia queritur; quanquam merito legibus Romanorum remedia quedam servis indulta fuerint, de quibus vide l. 2. c. 5. §. 29. & l. 3. c. 7. §. 3. & §. *præced.* n. 4.

A D §. VIII.

An, & quatenus nati ex servis domino te-
neantur interno jure?] „ Equidem jure gentium
K k 2 „ licen-

• licentiam lœdendi hostem, & captos, etiam extensam esse ad natos, statuit d. c. c. §. 29. & supra l. 3. c. 7. §. 5. Ratio nem hanc dedit, quia si victores suo jure uterentur, & captos necarent, nascituri non fuissent, d. c. 7. §. 5. At jure naturæ (nam id intelligi per justitiam interpretatur) natos non fieri servos, ait, nisi 1. ob delictum parentum, 2. si aliter educari non possunt; adeoque 3. non pro debito civitatis, nisi aut parentum consensus accedat, aut alendi necessitas, aut ipsis alimenta a civitate præstita sint: tunc enim fieri servos ad modum alimentorum.

„ Nos veram rationem cur jure naturæ quoque liberi captorum servi fiant, explicavimus d. c. c. §. 29. & d. c. 7. §. 5. quia quod ex re mea nascitur, naturali ratione meum est.

Panem mortis erant commercii] = Vid. 2 Gron. b. At nullius momenti hæc est ratio. Nam cum poena saltem suos teneat Auctor, res, liberi ob delictum parentum puniri non possunt. Vera igitur ratio cur liberi sequantur conditionem matris servæ, in eo consistit, quod partus sit pars viscerum ancillæ, quæ serva est.

In servitutem vendere possunt] = At jus vitæ, & necis in emptorem non transfertur. Immo vere servi non sunt, quia restitutus alimentis liberatur. Vid. sup. l. 2. c. 5. §. 27. seq.

In Cananæorum posteros] = Ex hac ipsa Creatoris lege apparet, liberos sequi conditionem parentis.

Qui jam nati erant, ut pars civitatis obligari poterant] = Immo non fidejussionis quodam jure obligantur, uti Auctor putat. Vid. sup. §. 2. pr. Sed quia probant factum principis, ejusque injuriâ defendunt, & defendere tenentur.

At in nondum natis non videtur sufficere hæc causa] = Quia fidejussores esse non possunt qui nondum existunt.

Sed alia requiritur] = Vera ratio est, quod portio sint corporis materni, quod totum alterius potestati subest.

Aut ex consensu parentum expresso, accedente alendi necessitate] = Si aliter alii non possit; tunc enim oritur filiorum quoque obligari a patre possunt. At verius est, magistratus officium supplere huic necessitati debere: de quo plenius egimus L. 2. c. 5. §. 4. & 7.

Idque etiam in perpetuum] = Immo nulla proportio esset inter alimenta, & operas

perpetuas. Dixi jam, deficiente cura patris succedere officium magistratus.

Aut ex ipsa alimentorum præstatione] = Si in familia domini partus servilis nascitur, & eique a domino alimenta præstantur, tunc partum fieri servum, putat, ex ipsa alimentorum præstatione. Nos diximus, partum talem servum fieri etiam ante alimentationem in ipso momento nativitatis, quia pars est corporis servilis.

Usque dum opera totum, quod impensum est, expunxerint] = Nullus hujus rei foret exitus; nam singulorum dierum & operæ, & alimenta notari, conferri, & compensari deberent.

Si quid ultra juris in bos domino datur] = Uti inter gentes datur jus in vitam, & res eorum, qui ex servis nati sunt.

Ex lege civili] = Immo juri gentium voluntario id tribuit supra L. 3. c. 7. §. 1. Add. l. 2. c. 5. §. 28. Neutrum tamen verum est: sequitur hoc jus ab ipsa natura.

A D §. I X.

Quas apud gentes] = Ut Mahumeta, nos, & Christianos. Vid. L. 3. c. 7. §. fin. & infr. c. 21. §. 21.

Optimum erit permitti captivos] = Germ. ausruecheln Gall. abanger. Quod olim quoque factum legimus. Vid. Cic. 1. off. 13. & pro Sexto c. 59. Gell. l. 7. c. 18. Dimitti pretio non in quo] = De redemptione captivorum late egimus in allegatis modo locis.

Non ultra intendi debere, quam deduxerit ne egat captivi rebus necessariis] = Immo hoc dependet ab arbitrio victoris: nam cum plenum jus in res, ac personas capti acquirat, pro libitu suo pretium redemptionis illius juris statvere potest.

Qui suo sacro proprio in debitum inciderunt] = Respicit Auctor ad executiones, quæ hodie heri solent servis eis, quæ necessaria sunt. At id iuri juris civilis est. Conf. l. 6. ff. Cess. bon. & Leut. eod. tit.

Passis, aut moribus] = Quod Gallis Cartel vocatur.

Nunc inter milites menstruo stipendio] = Eines Monats Befoldung.

Quin crediderit] = Sed contrarium asserunt hostes: adeoque non ex iustitia causæ hæc dependent.

Parcendum existimabat coram libertati, quos probabiliter causa, &c.] = Generosi animi iudicia hæc sunt; ad non necessitates.

C A P U T X V.

Temperamentum circa acquisitionem imperii.

- I. Quatenus iustitia interna permittat imperium acquiri.
 II. Laudabile esse hoc jure in victos abstinere.
 III. Sive eos miscendo victoribus :
 IV. Sive relinquendo imperium his, qui habuerant :
 V. Interdum imposita presidii :
 VI. Aut tributis etiam, & similibus oneribus :
 VII. Utilitas ab hac moderatione indicatur.
 VIII. Exempla : & de mutata forma reipublica apud victos.
 IX. Imperium si assumendum sit, recte partem ejus victis relinquere.
 X. Aut certe libertatem aliquam.
 XI. Præcipue in religione.
 XII. Saltem victos elementer haberi oportere : & cur ?

* I. **Q**Uæ + in singulos aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas, + tanto magis in populos, aut + in populorum partes, + quanto in multos insignior est & injuria, + & beneficentia. + Justo bello ut alia acquiri possunt, + ita & + jus imperantis in populum, + & jus, quod in imperio habet ipse populus : sed nempe + quatenus fert aut poenæ nascentis ex delicto, aut alterius debiti modus. + Quibus addenda est causa vitandi periculi summi. + Sed hæc causa plerumque cum aliis miscetur, + quæ tamen ipsa tum in pace constituenda, + tum in utendo victoria + maxime spectanda est. + Nam cætera est ut remittantur ex misericordia : + in publico autem periculo, + quæ modum excedit securitas, in misericordia est. Isocrates ^b ad Philippum : τὸν βασιλέα τῶν τῶν ἐκείνων ἐκείνων κερταῖν, ὅσον ἐν ἀσφαλείᾳ καταστήσῃ τὴν αὐτῶν χώραν. barbari hæcenus edomandi sunt, quantum satis erit ut tuam regionem in tuto colloces.
 + II. I. Crispus Sallustius ^c de Romanis veteribus : majores nostri religiosissimi mortales + nihil victis eripiebant, + præter injuriæ licentiam. Digna quæ a Christiano diceretur sententia : quicum illud ejusdem ^d convenit : sapientes + pacis causa bellum gerunt, & laboreus spe otii sustentant. Aristoteles non semel ^e dixerat, πόλεμος αἰνῶν ἐστὶν ἡμεῖς, ἀρχαῖος δὲ πόλεμος, bellum

^a Phil. de jure belli n. 38. & 59.

^b Epist. II. pag. 459. A. Ed. H. Steph. c. Gallic. Bell. c. 12. d. De Rep. ordin.

^c De Rep. ordin. pag. 118. Ed. Woff. d. De Rep. V. l. c. 14. & 15. & X. Eubie. Nic. c. 7.

G R O N O V I I.

1 IN populorum partes] Aut exigitur æquitas, aut laudatur humanitas.

2 Jus imperantis] Ex principis, & quod si bi populus reservavit. (Ut, exempli gratia, si comitia, si ordines, si privilegia] illo potest uti victor, huic detrudere, & id imminuere, quatenus tamen, &c.

3 Quæ modum excedit securitas] Si non pec-

cavit quidem aliquid insigniter, neque debet, sed tamen salvus esse victor non potest, aut non stabile imperium acquirunt, nisi duriter victos tractet : hoc casu si misericors est victor, in suos, & se immisericos est. Cui apud Sallustium : Ille mihi aliquis misericordiam, & mansuetudinem nominat, &c. Bell. Catill. cap. 52.

4 Præter injuriæ] Præterquam facultatem noendi, quæ per lasciviam male usi fuerant.

K k 3

G R O

quæ verba sunt * Ulpiani. ex eo, ut b Modestinus ait, 7 + Roma communis patria est. Et de ea Claudianus c :

*Hujus pacificis debemus moribus omnes,
Quod cuncti gens una sumus.*

IV. 1. Alia moderatæ victoriæ species est, + victis aut regibus, aut populis relinquere quod habuerant imperium. Sic Hercules, Priami d

*Hofius parvi victus lacrymis,
Suscipe, dixit, rector habenas,
Patrioque sede celsus solio :
Sed scepra fide meliore tene.*

Idem, + victo Neleo, filio ejus Nestori regnum permisit. Sic Per-
se f reges victis regibus regnum relinquebant. Sic Cyrus g Armenio.
+ Sic Poro (aa) Alexander. Laudat hoc d Seneca b nihil ex rege victo
+ præter gloriam suavere. Et i Polybius celebrat Antigoni bonitatem, qui
eum Spartam haberet in potestate, reliquerit ipsis rō patriæ totiusque q rō
indignis, rempublicam majorum, ac libertatem : quo ex facto + inaximas
per Græciam laudes consecutus ibidem narratur.

2. Sic + Cappadocius permittit a Romanis, uti qua vellent + rei-
publicæ forma : + + multi populi post bellum relicti liberi. Carthago + li-
bera cum suis legibus est, ajunt Rhodii k ad Romanos post bellum Pani-
eum secundum. Pompejus rōm cōsulatū hōm rō pū autēvna i pūla, inquit l Ap-
pianus, ex devictis gentibus c quasdam reliquit liberas. Et Quintius Ato-
lis dicentibus pacem firmam esse non posse, m nisi Philippus Macedo re-
gno pelleretur, dixit, sententiam eos dixisse immemores Romanorum mo-
ris, 12.

ligeret, quia peregrini quadam non confer-
unt, quia a civibus exigebantur. (Adde ple-
nè de hac Constitutione disputantem Illust.
EZECH. SPANHEMIUM, in Eruditissi-
mis Dissertationibus, quibus Orbis Romani situ-
lum præscripsit. J. B.)

7 Roma communis] Recte, sed non tantum-
modo ex eo. Poterat hoc dici, & eo titulo
dignus esse Roma, etiam si non cives Romani
dignitatem suam perdidissent, & omnium ho-
minum discrimina turbata essent : quemadmo-
dum jam Plinio sub Vespasiano dicitur Italia
omnium terrarum alumna eadem, & parens,
numine Deum electa, &c. ut una cunctarum
gentium in toto orbe patria feret lib. 3, cap.
5. Rutillius Numatianus itiner. lib. 1. Ecce isti
patriam diversis gentibus unam : Profuit invu-
lus te dominante capiti. Duvque offert victis
proprie consortia jura, Urbem fecisti, quod
primo orbi erat. vers. 63, & seqq.

8 Reipublicæ forma] Cum Romani eos liber-
assent, maluerunt esse sub rege ; itaque rex eis

a S. P. Q. R. datus Ariobarzanes. (Vide
Justin. XXXVIII. 2.)

G R O T I I.

e Sic Poro Alexander] Pipinus Aistolfo Lan-
gobardo. (Vide EGINARD. de Vit. Carol.
Magn. Cap. VI. pag. 39, 40. eum Notis ult.
Editionis. J. B.)

d Seneca] Totus locus dignus inspicere, ubi & hoc
egregie dictum : hoc est etiam ex victoria sua
triumphare, testarique, se nihil, quod dignum esset
victoris, apud victos invenisse. Tigrani pars re-
gni a Pompejo relicta. Eutropius VI. (c. 11.)
e Quasdam reliquit liberas] Earum ut nota-
tur conditio, vide Polybium excerptis legatio-
num ann. 19. Suetonium in Cæsare, ubi de Gal-
lia. (Cap. 25.) Habet & quædam Guillianus
non insignia lectu in rebus Helvetiorum. (Lib.
I. Cap. 8.)

(12) Vide QUINT. CURTIUM, Lib.
VIII. Cap. 14. num. 45. ibique Fitiſci notam
100. in Edit. 3. J. B.

G R O

a L. in
orbe 17. D.
de stat.
bon.
b L. Roma
33. D. ad
municip.
c In Sre.
Consul. Sti-
lic. vers.
154, 159.
d Sen.
Troas.
vers. 725.
E seqq.

e Athen.
Var. Hist.
IV. c.
f Herod.
Lib. III.
c. 15.
g Xenoph.
Cyrop. L.
III. c. 1.
h De
Glen. 1. 31.
i Lib. V. 8.
Cap. 9.
k Livius
L. XXXVII.
c. 54.
l Mithrid.
Bell. pag.
251.
m Liv.
XXXIII.
12.

ris, victis parcendi. addidit : *adversus victos mitissimum quemque maximum animam habere.* Apud ^a Tacitum est : *Zorui victo nihil ereptum.*

^a Ann.
XII, 19.

V. Interdum ⁺ simul cum concessione imperii consultum victorum securitati. ^f 9 Sic a Quintio decretum, Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præsidium esset : Chalcidem, ac Metriadem retineri, donec cura de Antiocho decessisset.

VI. Tributorum quoque indictio sæpe non tam ad factorum sumtum restitutionem, quam ⁺ ad securitatem ¹⁰ & victoris, & victi, in posterum pertinet. Cicero ^b de Græcis : *simul illud Asia cogitet, nullam a se neque belli externi ; neque discordiarum domesticarum calamitatem absutam fuisse, si hoc imperio non teneatur : id autem imperium cum retineri sine vestigalibus nullo modo possit, æquo animo ¹¹ parte aliqua suorum fructuum pacem sibi sempiternam redimat, atque otium.* Petilius Cerialis apud ^c Tacitum pro Romanis apud Lingonas, alioque Gallos sic disserit : *nos quamquam toties laceستي jure victoria id solum vobis addidimus, quo pacem tueremur, nam neque quies gentium sine armis, neque arma sine stipendiis, neque stipendia sine tributis haberi queunt. Eodem pertinent & alia, quæ expressimus ^d cum de inæquali federe ageremus, & tradere arma, classem, elephantos, non habere arcem, non exercitum.*

^b L. I. ad
Qu. frat.
ep. I. num.
21.
^c Hist. IV.
74.
^d Lib. II.
c. 15. §. 7.
n. 3. L. I.
c. 3. §. 21.
^e Plut.
qu. Rom.
15. p. 267.
C.
^f Lib. IV.
c. 12. n. 39.
Et L. II. c.
17.

^g Lib.
XXXVII.
c. 35.
^h Apoph.
ibidem pag.
207. D.
ⁱ Curt.
IV, 11.
^k Apud
Aristid.
Orat. de
Rom.
Toun. I.
pag. 353,
354.

VII. 1. Ut autem victis relinquatur suum imperium, non tantum humanitas est, ⁺ sed sæpe & consilii. Inter Numæ instituta laudatur, ^e quod ¹² a ⁺ Termini sacris omnem sanguinem abesse voluit : significans, ⁺ ad quietem, & certam pacem nihil utilius, quam suis se finibus tenere. Optime ^f Florus : *difficilius est provincias obtinere, quam facere : viribus parantur, jure retinentur.* cui non dissimile apud ^g Livium illud : *facilius paravi singula, quam teneri universa : & Augusti dictum ^b apud Plutarchum : 13* *μῆζεν ἱππον τῷ κτήσιδι μὲν ἄλλοις ἡγεμονίας, τὸ διατάξαι τὴν ὑπάρχουσαν.* Darii regis ⁱ legati Alexandro : *Periculosum est ¹⁴ peregrinum imperium : difficile est continere quod capere non possis. . . Facilius est, quædam vincere, quam tueri : quam hercule expeditius manus nostræ rapiunt, quam continent.*

2. Quod ^h Calanus Indus, & ante eum Oebarus ^k Cyri amicus expli.

G R O T I I.

^f Sic a Quintio decretum] Remissum id tamen p. hea. Polybius excerptis legationum num. IX. Plutarchus Flaminio. (pag. 374.)
^g Tradere arma, classem] Vide de Persis Agetabium libro IV. (Cap. 5.)
^h Calanus Indus] Habet id Plutarchus Alexandro. (pag. 701. E.)

G R O N O V I I.

⁹ A Quintio decretum] Livius XXXIII, 31. Et tamen paulo post eodem annitente Quintio omnibus istis oppidis, quamvis maxime minante Antiocho, præsidia eduxerunt. Liv. 34, 51.
¹⁰ Et victori, Et victi] Ne ille motuat

rebellionem, hic se præcipitet in priora mala, si nimis indoluit sit.

¹¹ Parte aliqua suorum] Laudanda Romanorum modestia, qui de regalis subsidii aliarum urbium liberabant, aliis dimidium tributi, quod regibus erant soliti pendere, imperabant. Livius 45, 26. Illyriis eodem libro cap. 18. & Macedonibus c. 32.

¹² A Termini sacris] Quem Romanis finxerat Deum, ut eos doceret abstinere a movendis agrorum terminis, & sic minueret lites de finibus.

¹³ Μῆζεν ἱππον τῷ] Parare magnum imperium non tanta res est, quanta cum habeas, ordinare, ac componere.

¹⁴ Peregrinum] Prægrave. Curt. 4, 11. n. 8, 9.

G R O -

explicabat ¹⁵ corii similitudine, quod alia parte se tollat simul aliam pede presseris : & T. Quintius apud ^a Livium i comparatione testudinis, tutæ ad ictus ubi collecta in suum tegmen est, ¹⁶ obnoxie, atque infirmæ simul exseruerit sui partem. Plato III. de legibus ^b huc aptat Hesiodi dictum : *omni dimidium plus*. Et Appianus notat, ^c non paucos populos, qui sub Romano imperio esse vellent, ab ipsis ^d repudiatis : ^e aliis etiam reges datos. Scipione Africano iudice ^d, jam suis temporibus tantum Roma possidebat, ut avidum esset quicquam ultra appetere : abunde felix si nihil ex eo, quod obtinebat, amitteret. Itaque & ¹⁷ Iulstri condendi carmen, quo Dii rogabantur ut res populi Romani meliores, amplioremque facerent, ^k ita emendavit, precatus ut eas perpetuo ¹⁸ incolumes servarent.

VIII. Lacedæmonii, & initio Athenienses, in captas civitates nullum sibi vindicabant imperium : ⁺ tantum eas republica uti volebant ad suam accommodata, Lacedæmonii quidem ¹⁹ ⁺ sub primorum potentia, Athenienses sub ²⁰ arbitrio populi, ut ^f Thucydides, Isocrates ^f, Demosthenes & nos docent, ipse etiam Aristoteles quarti de republica capite XI. & quinti VII. Quod ipsum in comœdia sic notat ^b Heniochus illorum temporum scriptor :

Τὸν αὐτὸν ὡς αὐτὸς δι' ἀναπάρτην τοῖς.
'Αὐτὸν οὐκ ἐστὶν ἀπομαρτυρία θανάτου
'Οὐκ' ἐστὶν, τῇ δ' ἀπομαρτυρία θανάτου,
Δι' αὖς περὶ τῆς αὐτῆς αὐτῆς.

Tum gemine ad illas accesserunt mulieres,
Quæ cum illa conturbarent : optimatitas
Est nomen alteri, alteri popularitas,
Quarum incitatu pridem ²¹ externatæ fuerunt.

^a Livium lib. XXXVI, 32.
^b Pag. 690. E.
Tom. II. Ed. H.
^c Steph. *de Praef. f. 1.*
^d *de Praef. f. 1.*
^e *de Praef. f. 1.*
^f *de Praef. f. 1.*

^g Thucyd. I. c. 19.
^f Isoc. Panathen. pag. 343.
D. Ed. H.
Steph.
^g Dem. orat. de Chers.
Diod. Lib. XIII. 3.
XV.
^b *de Praef. f. 1.*
Scrm. 41.

G R O T I I.

i Comparatione testudinis] Plutarchus sic narrat : Ἀρχαῖς σφιδμακίαις τὸν Σαυανδῖον πρὸς ἀποτίμωσιν ἴδον, κορυμνοῦσαν, ἀν' ὧσιν αἱ χεῖρες, περὶ τὴν τὴν μεσάνην τῆς Πλευρῆος ἀποτίμωσιν. Alcæus Zoryctum insulam appetentes cum dehortari vellet, dixit, periculum est aditus, si testudinis more caput extra Peloponnesum extulissent. (Vit. Flamin. pag. 378. D.)

k Ita emendavit] Utitur hac historia Claudianus Julianus consul in epistola ad Pupinum, & Balbinum. (Capitolin. in Maxim. & Balbin. c. 17.) Imitatus Augustus, qui Diene narrante, ἑρμῆς ἰδ' οὐκ ἐκ αἰῶν ἔστιν ἡ προσηγορία, αὐτὸν αὐτῶν ἀρκεῖται τὸν ὀνόμαζον ἑκατόν] laudatus est quod nihil novi acquirere voluit, sed quæ iam habebantur sufficere est arbitratus. (Lib. LIII. pag. 600. C. Ed. H.)

Steph. ubi tamen verba prima aliter sese habent, Auctore nostro memoriter illas adserente. (J. B.)

G R O N O V I I.

15 Corii] Sicci nimirum, & durati.
16 Obnoxie] Expofitæ injuriis.
17 Iulstri condendi] Quom finiretur quinquennialis, aut anni, semestrisque census. Sueton. Octav. 97.
18 Incolumes servarent] Huc pertinet Flori votum circa Gracchanos, & ceteros tumultus 3, 12.
19 Sub primorum] Aristocratia, vel potius Oligarchia.
20 Arbitrio populi] Democratia.
21 Externatæ fuerunt] Ovidius II, Met. 637. segue externata refugit. Et lib. II, 77. Externata fugam frustra tentabat.

^a Ann. VI. Simile est, quod Tacitus ^a ab Artabano narrat, Seleuciæ factum : *plebem primoribus tradidit*, inquit, *ex suo usu : nam populi imperium iuxta libertatem, paucorum dominatio regia libidini propior est.* ⁺ Sed ejusmodi mutationes an ad victoris securitatem faciant, non est nostræ inspectionis.

IX. Si minus tutum sit omni in victis imperio abstinere, temperari tamen res potest, ⁺ ut aliquid imperii relinquatur ipsis, aut ipsorum regibus. Populi Romani consuetudinem vocat Tacitus, ^b ut haberet *instrumenta servitutis*, & *reges*. Eidem ^c *Antiochum inservientium regum ditissimum*, *Basidijs* *Ρωμαίων ὑπάρχοντι*, (bb) in commentariis de Mufonio : & apud Strabonem ^d circa finem libri sexti. Lucanus ^e,

^b Agric.
^c 14.
^d Hist. II.
^e 81.
^f Pag.
288. Edit.
Paris. Ca-
sach.
^g Pharsal.
VII, 228.
^h Lib. XV.
c. 9.
ⁱ Lib.
XVII. c.
54.
^k Lib. I.
cap. III.
^l 17. Lib.
III. cap.
VIII, 3.

Atque omnis ¹ *Latia qua servis purpura ferro.*

⁺ Sic ²² apud Judæos mansit sceptrum in Synedrio, etiam post confiscationem ²³ Archelai. Euagoras Cypri rex, ut apud ^f Diodorum est, dicebat velle se Persæ obedire, ⁺ sed ut regem regi. Et ^g Dario victo aliquoties hanc conditionem ferebat Alexander, ^m ut ipse imperaret aliis, pareret Alexandro. Nos de modis miscendi imperii ^b diximus alibi. Quibusdam pars regni relicta, ⁺ sicut veteribus possessoribus agrorum pars.

X. Sed & cum omne imperium victis eripitur, ⁺ relinqui illis possunt circa res privatas, & publicas minores, ⁿ suæ leges, siquæ mo-

res,

G R O T I I.

1 Latia qua servis purpura ferro] Vide Pappus Maximiano dictum (à Claudian. Martiano. c. 10.)

m *Ut ipse imperaret aliis, pareret Alexandro*] Tales & olim in Italia reges sub aliorum regum imperiis : Servius ad X. Æneid. (vers. 655.) Sic apud Æschylum Persus : (pag. 126. Ed. H. Steph.)

Βασιδῆς Βασιδῆς ἑσθλὸς μεγάλῳ

Reges regū magni subices.

Sic & apud Turcas, teste *Leunclavio* libro XVIII.

n *Suæ leges*] Philo Irgatione ad Cajum : *Εὐθαρς τοῦτον τινὲς τῆς βίβλου τῶν πατρῴων παρῆλθε, ὅτι οὐ τῶν Ῥωμαίων τινὲς τινὲς* Augustus non minus cura sua duxit custodiam legum propriarum cuique genti, quam Romanorum. (Pag. 1014. B. Vide de hoc loco Amplif. BYNCKERSHOEK. ad L. *A. liois*, D. De Leg. pag. 90. J. B.)

G R O N O V I I.

²² *Apud Judæos mansit sceptrum*] Valde quidem debile, si tamen sceptrum appellandum est : nam hac ratione omnes fere populi a Romanis subacti dicendi sunt retinuisse sceptrum.

Facile enim hoc illis relinquebant, ut haberent instar senatus domestici, & apud iudices gentiles certarent suis legibus. Videndus *Cicero* 2, in Ver. cap. 12. & lib. 6, ad Attic. epist. 1. & 2. At Judaicam gentem post Pompeii victoriam Mithridaticam, hoc est, 68. annis ante Archelnum relegatum, *elocatum*, (id est, stipendiarium, publicanisque traditum) & *servum* vocat *Cicero* per Flacco cap. 28. Nec profecto post hunc casum Archelai sceptrum apud eos manere debuit, quam jam adesset Messias rex æternus.

²³ *Archelai*] Herodis Magni filii, & successoris, quo Viennam in Gallia relegato, roburque ejus in sileum Augusti Cæsaris redactis Judæa desit habere regem, aut etharcham, & provincia facta est.

(bb) Intelligit Auctor noster τὰ Ἀρχιμαμωνίαινα Μωυσῶν τῷ Φαραὼν, scripta à Pollione ; de quibus SUODAS, voce *Πολιων*. Vide JONSIUM, De Scripturis Hist. Phil. I. III. 7. Unde autem petium sit fragmentum illius Operis, in quo verba ab Auctore nostro adlata exstant, quum hæcenus ignoscere, reperi forte apud STORUM, *Serm. XLVI*. pag. 316. *init.* ubi refertur egregia oratio *Musonii* ad Regem quendam Syria. Et quamvis neque hec, nec alibi, in illis Collectaneis, quod quidem sciam, dicta *Musonii*, tamquam & Commentarii *Pollionis*, laudentur ; merito tamen inde petita censuit noster. J. B.

G R O -

res, & magistratus. Sic in Bithynia proconsulari provincia Apamæ civitas privilegium habuit * suo arbitrio rempublicam administrandi, ut * Plinii epistolæ nos docent, & * alibi, Bithynis sui magistratus, suus senatus. Sic & in Ponto * Amisenorum civitas legibus suis utebatur Luculli (cc) beneficio. Gotthi victis Romanis leges reliquerunt Romanas.

XI. 1. Hujus indulgentiæ pars est, * avitæ religionis usum victis * nisi persuasis non eripere: quod ut victis pergratum, ita victori innoxium probat Agrippa oratione ad Cajum, quam * Philo recitat in legationis suæ renunciatione. Et apud Josephum, tum ipse * Josephus, 1032, & Titus * Imperator rebellibus Hierosolymitis objiciunt, quod Romanorum beneficio sacris suis tanto cum jure uterentur, * ut templo alienigenas arcere possent, etiam capitis periculo.

2. At si falsa apud victis religio, * ne vera opprimatur, recte curabit victor: quod Constantinus fecit fractis Licinii partibus, & post eum Franci, alique reges.

* XII. 1. Postrrema cautio hæc est, ut * in imperio etiam plenissimo, & quasi herili, victi clementer habeantur, & ita ut * eorum utilitates cum victoris utilitatibus socientur. Cyrus * victos Assyrios jubebat bono esse animo: eandem ipsorum sortem fore, quæ fuisset, mutato tantum rege: mansuras ipsis domos, agros, jus in uxores, in liberos, ut fuisset hæcenus; quin si quis injuriam ipsis faceret, se, ac suos vindices fore. Apud Sallustium * legimus: populo Romano melius visum amicos, quam servos querere: tutiusque rati * volentibus, quam coactis imperitare. Britanni temporibus * Taciti delectum, ac tributa, & injuncta imperii munera impigre obibant, * si injuriæ abessent: has ægre tolerabant: jam domiti ut parerent, nondum ut servirent.

2. Priver-

G R O T I U S.

o *Suo arbitrio rempublicam administrandi*] Vide epistolam XCIII. Plinii, & sequentem Trajani libro X. Sinope sub Pertis rempublicam habebat popularem. Appianus Mithridatis. (pag. 228.) Talis apud Græcos sub Romanis umbra libertatis. Vide Cicero lib. VI. ad Atticum, epist. I. Plinium lib. VIII. epist. 24. Evocari ex insula Cyprios non licebat. Cicero ad Atticum V. 21. (De Amiso, non de Sinope, loquitur Appianus, ut insipienti patet. J. B.)

p *Avitæ religionis usum*] Melius est, ita aliquem Deum celi, quam nullam; ut Severi veteris modo diximus. Sic Gotthi apud Procopium Goth. II. (c. 6.) dicunt, se ad suam religionem adesse neminem. (Quod de Severo dicit heic Auctor, retulit supra, ad Cap. 12. §. 6. ex Lampridio, c. 49. ubi paullo aliter verba habent. J. B.)

q *Volentibus, quam coactis imperitare*] Lacedæmonii apud Thucydidem: *εὐθελὲς τε τοῖς μὲν ἄλλοις ἔχθρας μάλιστα ἢ ἀποκρίσθαι βέλαιος,*

ὡς ἂν ἀποκρίσθαις τις ἢ ἀποκρίσθαις τὰ ἄλλα τῶν πολεμίων, κατ' ἀνάγκην ἔχουσιν ὑποτασσέσθαι, καὶ ἀπὸ τῆς ἰσχύος, ἀλλ' ἂν παρὰ τὸ αὐτὸ ἡσασθαι, πρὸς τὴν ἰσχυρὰν ἢ ἀπὸ αὐτοῦ μάλιστα παρὰ τὴν ἐκείνου, μετρίως ἐκὼν ἀλλήλων, sic existimamus, magnæ inimicitiam ita in firmam concordiam mutari, non si quis se ultiscens, & fortuna usus propria necessitate alteris imponat jurandi in leges inæquales, sed si cum id facere possit, æquitate usus non minore, quam in vincendo virtute, quam potest moderatissime res transfigat. (Lib. IV. c. 19.)

G R O N O V I U S.

24 *Nisi persuasis*] Nisi meliora docti ultro consentiant in veteres ritus abolendos.

25 *Eorum utilitatibus*] Ut victi, seu novi subiecti intelligant, idem sibi utile esse, quod ei, qui accesserunt.

(cc) Id narrat APPIANUS, De Bell. Mithrid. pag. 228. Edit. H. Steph. J. B.

2. Privernas ille in senatu Romano interrogatus, qualem ab ipsis pacem Romani expectandam haberent : si bonam dederitis, ait ^a, & fidem, & perpetuam ; si malam, haud diuturnam : (dd) ratione addita : ne credideris ullum populum, aut hominem denique, in ea conditione, ²⁶ cuius eum puniteat, diutius, quam necesse sit, mansurum. Sic Camillus dicebat, ^b firmissimum imperium esse, quo obedientes gaudeant. Scythæ ^c Alexandro : inter dominum, & servum nulla amicitia : ⁺ etiam in pace : ²⁷ belli tamen iura servantur. Hermocrates apud ^d Diodorum : *οὐκ ἔστιν ἐν τῷ κατὰ τὸν νόμον ὁρᾶν ἀσθενέας* non tam vincere pulchrum, quam victoria clementer uti. Salubris ad victoriæ usum ^e Taciti sententia : bellorum egregii fines, quoties ignoscendo transgiguntur. In Cæsaris Dictatoris (ee) epistola : hac nova fit ratio vincendi, ut misericordia, & liberalitate nos muniamur.

^a Liv. lib. VIII. c. 21.

^b Liv. lib. VIII. c. 13.

^c Curt. I. VII. c. 8.

^d Lib. XIII. cap. 19. p. 341.

^e Tac. H. Steph. c. Annot. XII, 19.

G R O T I U S.

²⁶ Cuius eum puniteat] Quam gravem, & duram experietur.

²⁷ Belli tamen iura] Servorum sunt erga dominos animi hostiles. Festus. Quot servi, tot hostes. Seneca epist. 47.

(dd) Non ipse Privernas Legatus hanc rationem addidit, sed pars melior Senatus ita responsum in meliorem partem interpretata est.

J. B.

(ee) Epistola illa reperitur apud CICERONEM, Lib. IX. ad Attic. post Epist. 8. J. B.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTHII

LIB. III. CAP. XV.

GROTHIUS supra capite VIII. docuit, Jure gentium voluntario introductum esset ut ipsa imperia occupari, & victori acquiri possint, etiam ex injusta causa, & ultra modum debiti, & poenæ. Hanc licentiam temperat hoc capite §. 1. tum ex jure natura (Adde sup. c. 1. §. 1.) tum ex regulis charitatis. Vid. §. 2. Indeque monet victores, ut abstineant ab illa licentia juris gentium, & ut potius misceant victores victis, d. c. 15. §. 3. vel relinquunt imperium victis, §. 4. vel dent illis præfida d. §. 4. n. 1. & §. 5. aut imponant tributum, §. 6 : periculosa enim esse mutationem

formæ, §. 7. & §. 8. Si tamen assument. dum imperium præfita necessitas, & periculum jubeat, suadet ut vel pars eis relinquantur, §. 9. vel libertas aliquæ, §. 10. præcipue intuitu religionis, §. 11. denique commendat clementiam, §. 12. Nostri principia vide supra cap. 8 pag. 106.

A D §. I.

Quæ in singulis] Ab hoste captos ; nam de illis capite præcedenti.

Tanto

Tanto magis in populos, aut in populo-
rum partes] Scilicet, bello victas.

Quanto in multos insignior est, & inju-
ria] Major enim est injuria, quæ in plu-
res committitur, quam quæ in singulos.

Et beneficentia] Qua pluribus benefa-
cimus.

Iusto bello] Diximus sibi, frustra de
justitia belli inter gentes queri in pro-
cesso bellico, quia utraque suam cau-
sam justam esse contendit.

Ita & jus imperantis in populum] I. e.
jus regis bello victi.

Et jus, quod in imperio habet ipse popu-
lus] Adeoque imperium ipsum, & om-
nia jura publica. Conf. L. 3. c. 8. §. 1.

Quatenus frus aut parva nascentis ex de-
licto. aut alterius debiti modus] Hunc

perpetuum errorem Auctoris sepius jam
notavimus. Jure naturæ in hostem omnia

licent, tum ex necessaria defensione, et
quia reparare injuriam nobis illatam te-
netur; reparata autem non est quamdiu

alter resistit, & res in pristinum securi-
tatis statum restituta non est: tum in

pœnam, quia omnis hostis, qui res no-
stras rapit, qui cives nostros interficit,

&c. criminis reus est.

Quibus addenda est causa vitandi periculi
summi] Immo futurum periculum, ejus-

que metus, non jus dat auferendi impe-
ria. Nos sibi exposuimus veram ratio-
nem, cur imperia quoque bello queri

victori possint. Vid. supr. cap. 8.

Sed hac causa plerumque cum aliis mi-
scetur] Vel allegari non solet.

Qua tamen ipsa tum in pace constituenda
] Victor enim in pace constituenda

attentus esse debet, ne a victis immi-
neat periculum.

Tum in usando victoria] Si enim

victa civitas non peccavit aliquid insigni-
ter, sed tamen salvus esse victor non

potest, aut non stabile imperium acqui-
situm, nisi duxerit victos tractet, hoc

casu si misericors est victor, in suos,
& se infemiciors est. Cato apud Sal-

lust. 32.

Maxime spectanda est] Nam securitas

nostra finis tum pacis, tum victoriæ esse
debet.

Nam cetera] Forte vindicta ob da-
mna data, &c.

In publico autem periculo qua modum
excedit securitas infimicordia est] Vi-

ctor, qui bello quæsit imperiū, o-
mnia jura publica, & privata occupat, ad
pro lubito de iis disponere, civitatem
destruere, singulos tamquam criminis re-
os punire, nedum quovis modo securi-
tati publicæ prospicere potest.

AD §. II.

Auctores exempla, & doctores
veterum refert, quibus propagatio impe-
riorum improbat: at quo sensu id ad-
mittendum sit, modo videbimus.

Nihil vitium erant præter injuria li-
centiam] I. e. securitati suæ saltem li-

spiciebant: at contrarium exempla primo-
rum Romanorum docent; nam Albani di-

ruta imperium Albanorum ad Romanos
translatum legitur. Liv. l. 1. c. 29. Sic

Sabinum imperium suum dederunt Romanis.
Liv. l. 1. c. 17.

Pacis causa bellum gerunt] Vide supra
l. 1. c. 1. §. 1. & l. 3. c. 24. per tot.

Vera religionis Theologi] Ad Immo gen-
tilium philosophi quoque id statuerunt:

quod non pugnat cum occupatione impe-
rii si hostis per ultimam victoriam in vi-

ctoris potestatem pervenit.

AD §. III.

PRUDENS modestia] Si modestiam

appellare licet quod hostibus imperium
eriperint, illudque cum civibus Romanis

transulerint; uti exempla ante allegavi-
mus.

Deinde eiver] Sed sublato imperio eo-
rum.

Pro alienigenis excelsant] I. e. Quod

indignos eos censent jura suæ civita-
tis.

Sabinorum] Liv. l. 1. c. 37.
Albanorum] Liv. l. 1. c. 29.

Latiorum] Liv. l. 8. c. 13. & l. 14.

Ex constitutione Imperatoris Antonini ci-
ves Romani effecti sunt] L. 17. ff. stat.

boni. Antoninus Pius jura Romana civi-
tis prius ab unoquoque subjectorum peti-

tum, & taliter ex iis, qui vocantur pe-
regri, ad Romanam ingenuitatem dedu-

cens, hoc ille omnibus in commune sub-
jectis donavit. Nov. 78. c. 5. Nam mul-
ti

ta erant beneficia, quæ solis civibus Romanis propria erant, ut jus patris potestatis, &c. quæ Antoninus etiam extraneis, i. e. in provinciæ formam redactis communiavit, ita ut hi quoque testamentum condere, nuptias contrahere poterint. Vid. Rutilii Numantiani versus apud Gron. b. Conf. Lpf. de magnis. Imp. Rom. l. 1. c. 7.

Roma communis patria] • L. 33. ff. ad Mus. Jam olim, & ab antiquis temporibus ita vocata fuit. Liv. l. 3. c. 66. § l. 23. c. 5. Plin. l. 3. c. 5. Quo autem sensu id accipi debeat, explicavi in Jure meo controverso civili tit. de judic. q. 9.

AD §. IV.

VICTIS aut regibus, aut populis relinquere Imperium] „ Hoc ad prudentiæ regulas, vel humanitatis præcepta pertinet. Jure naturæ enim per ultimam victoriam omne jus in victorem transfertur, ita ut de victis hostibus, eorumque jure disponere pro lubitu possit.

Præter gloriam] „ Similia lege apud Justin. l. 2. c. 3. l. 15. c. 1. § 2. l. 31. c. 2. Cramer. hor. subter. cent. 1. c. 78. Maximas per Gracianum laudet] „ Intererat autem Antigoni, Græcorum sibi conciliare amicitiam

Cappadociæ] „ Maluerunt autem esse sub rege, itaque Rex cis a Romanis datus est Ariobarzanes.

Et multi populi post bellum relicti liberi] „ Exempla late cumulavit B. Parens in tract. de Autonomia juris gentium c. 15. § seq. & in quo libertas illa publicè consistat, explicat d. c. 15. § 3. seq.

Libera cum suis legibus eis] „ Nam propriæ libertas publicè intelligitur, si cives provinciæ devictæ suis legibus vivere, & quod c. re suæ provinciæ est, decernere possunt, dist. tract. de Autonomia, § c. 15. §. 3. § c. 4. §. 7. seq.

AD §. V.

SIMUL cum concessione imperii consilium victoribus securitati] „ Hæc dependent a pæcto cum victis inito, vel a regulis prudentiæ: victi post ultimam victoriam quamvis legem accipere tenentur.

AD §. VI.

Ad securitatem & victoris, & victi, in posterum pertinet] „ Vid. Gron. b. Equi- „ dem imperium victis relinquere sub onere „ tributum potest. Hoc vero dependet ex arbitrio bellum gerentium, quamdiu bellum „ durat; at si per ultimam victoriam imperium questum est, ex arbitrio victoris. „ Exempla regnorum, quæ tributum solverunt, vide supra l. 1. c. 3. §. 22. & apud „ Schult. in tractatu de Polonia nunquam „ tributaria. Conf. Liv. 45. c. 18. 26. § „ 29. Unde apparet, neque ad factorum „ sumtorum restitutionem, neque ad securitatem victoris vel victi id pertinere, „ sed totam rem dependere vel a consensu partium, vel a lege victoris.

AD §. VII.

Sed & sape consilii] „ Quia magna imperia sæpe mole sua ruunt. Sed hæc ad prudentiæ regulas, non ad jus naturæ „ pertinent.

Termini sacri] „ Vid. Gron. b. Sed hoc ad fines privatorum, non imperiorum „ pertinet.

Ad quietem; & certam pacem nihil utilius, quam suis se finibus tenere] „ Diximus, institutum hoc non pertinere ad fines gentium devictarum. Nam si hæc gentes nostro imperio subiciantur, fines illi „ iusto titulo nostri sunt.

Repudiator] „ Quia bella inde sibi ori- „ tura providebant, adeoque utile ipsis non „ videbatur, oblata imperia recipere.

Aliis etiam reges datus] „ Sub inequali „ scdere, de quo supra l. 1. c. 3. §. 21. „ l. 2. c. 15. §. 7. n. 3.

AD §. VIII.

Tantum eas republica uti volebant ad suam accommodata] „ I. e. ne regibus se „ submitterent, quos tyrannos vocabant.

Sub primorum potentia] „ Vid. Gron. b. „ Ita enim devictis Athenis imponunt continuo 30 rectores excussa plebis potestate. „ Inst. c. 8

Sed quomodo mutationes aut ad victoris securitatem

caritatem faciant, &c.] „ Neque hæc tractatio ad juris prudentiam, sed ad politicam pertinet. Nos quaerimus, quid in populum devictum liceat, non quid utile sit in eum statuere. Victor igitur iure naturæ quasvis leges imponere, adeoque & formam imperii mutare potest.

Suo arbitrio rempublicam administrandi] „ Plenius hæc omnia illustravit B. Parens de Autonom. juris gentium cap. 13. & 14.

AD §. IX.

Ut aliquid imperii relinquatur ipsi, aut ipsorum regibus] „ Hoc idem dependet vel ex pacto partium, vel ex lege victoris: priori casu prout partes de suo jure disponunt, ita jus est; posteriori casu victo nil nisi obsequii gloria relicta est.

Sic apud Judeos] „ Late statum Judæorum sub Romanis exposuimus supra l. 1. c. 4. §. 7. ubi dictum est, sceptrum Judæ post Herodem omnino ablatum, & Herodi alium Judæ regem non successisse. Nec Archelaum vere regem fuisse. Conf. B. Par. Autonom. jur. gent. c. 11. §. 5. seq.

Sed ut regem regi] „ Persæ, quia reges illis serviebant, reges regum vocari solent. Marcell. 17. 10. & l. 19. 4. Sicut veteribus possessoribus agrorum par] „ Vid. L. 2. c. 8. §. 3. & c. 13. §. 4. n. 4.

AD §. X.

RELINQUI illis possent circa res priuatas, & publicas minores] „ Civitas libera bello victa sit membrum immediatum civitatis victricis, eoque imperium ejus definit: neque consors est jurium imperii, aut comitiorum; sed sequitur arbitrium victoris, qui vel novas leges civitati dare, vel eas, quas habet, ei relinquere potest.

AD §. XI.

AVITA religionis usum] „ Immo victor cultum publicum mutare potest, ac prohibere ne avita religione publice utantur. Nam omnia jura publica, adeoque etiam jura circa sacra victori acquiruntur. Nisi persuasus] „ Vid. Gron. b. Dixi, in genere licere religionis usum publicum eripere victis.

Ut templo alienigenas arcere possent etiam capituli periculo] „ Insigne hoc privilegium fuit Ecclesiæ, eoque majus, quia ipsi quoque Romanorum subditi sub ea lege non intrandi templum comprehendebantur.

Ne vera opprimatur, recte curabit victor] „ Dictum jam est, id dependere ab arbitrio victoris.

AD §. XII.

AUCTOR denuo commendat clementiam in victos, quibus adde ea, quæ l. 1. c. 10. §. 1. & c. 11. per tot. & §. 7. n. 1. c. 12. per tot. & §. 8. c. 13. §. 4. c. 14. per tot. & §. 3. & 4. hanc in rem dicta sunt.

In imperio plenissimo, & quasi heredi] „ l. c. ubi imperium est in patrimonio victoris.

Si injuria abessent] „ Quas ex querela Britannorum recenset Tacitus d. l. c. 15.

Etiamsi in pace belli tamen jura servantur] „ Atque hoc jure nititur jus postliminii ubi servus etiam in pace ad suos reversus pristina recipit jura. Vid. supra cap. 9.

CAPUT XVI.

Temperamentum circa ea; quæ jure gentium postliminio
carent.

- I. Internam justiciam exigere, ut red-
dantur quæ hosti noster alii injusto
bello eripuit.
II. Exempla.
III. An quid deduci possit.
IV. Etiam populos subditos, aut popu-
lorum partes reddendas his, quorum
fuerant, si ab hoste injuste occupati
sint.
V. Quo tempore obligatio reddendi
extinguatur.
VI. Quid faciendum in dubia causa.

+ L. 1. + **Q**Uousque + ex bello justo res capientium fiant, diximus
supra; + quibus de rebus deducenda sunt quæ reci-
piuntur postliminii jure. + sunt enim hæc ² pro non captis. At + quæ
bello injusto quærantur, + restituenda diximus, nec ab iis tantum, qui
ceperunt, + sed & ab aliis, ad quos res quoquo modo pervenit: + ne-
mo enim plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habuit, ajunt
^a L. 27.
^{§. 1. D. de}
^{nox. att. l.} potest quod non habet dare. + Dominium internum non habuit qui pri-
^{20. D. de}
^{acq. rer.} mo cepit: + quare nec illud habebit + qui causam ab ipso obtinet:
^{dem.} + dominium ergo secundus, aut tertius possessor accepit, + quod docendi
^b Lib. V. causa externum vocamus, id est, ⁵ commodum hoc, ⁶ + ut ubique ju-
^{de benef. c.} dicialia auctoritate, ac manu, pro domino utendus sit: + quo tamen si
^{12.} utatur adversus eum, cui res malo facto erepta est, + faciet non probe.
^c L. 27.
^{D. de capt.} 2. Nam quod de servo, ^c qui a latronibus captus mox ⁷ ad hostes
pervenerat, + responderunt ⁸ jurisconsulti nobiles, verum esse, eum sub-
reptum esse, + nec quod hostium fuisset, + aut postliminio rediisset, + ei
rei ⁹ impedimento esse, + idem ex naturali jure respondendum est de
eo, qui bello injusto captus, mox bello justo, + aut alia ratione in alte-
rius venit potestatem: + nam in jure interno + bellum injustum la-
troci-

G R O N O V I I.

1 **Q**Uibus de rebus] A quibus excipienda, quæ
in patrios fines reversa pristinum statum
recuperant.

2 Pro non captis] Pingit enim postliminium,
eas res nunquam in potestate hostium fuisse.

3 Dominium internum] In jure naturæ, ac
civilis fundatum.

4 Quæ causam ab ipso] Jus suum derivat.

5 Commodum hoc] Hac parte, vel ad hoc.

6 Ut ubique judicialia] Ut qui possidet rem

armis captam, sive ceperit ipse, sive a capi-
ente bono modo nactus sit, quocumque ve-
niat, quemcumque apud judicem ex de re
compelleret, vineat, & non modo sententia
judicis, sed & vi licitorum, aut militum, in
ea possessione defendatur.

7 Ad hostes] Quibus victis venum erat.

8 Jurisconsulti nobiles] Labeo, Oñlius,
Trebati.

9 Impedimento esse] Adeo ut usufructu ab em-
tore non possit.

trocinio nihil distat. Atque in hanc sententiam ex facto consultus ^a respondit ^a Gregorius Neocesariensis, * cum Pontici quidam res civium a barbaris captas recepissent.

II. 1. * Reddendæ ergo res tales his, quibus fuerant ereptæ; * quod & factum sæpe videmus. Livius ^b cum retulisset a L. Lucretio Tricipitino victos Volscos, & Æquos, * expositam, ait, in campo ¹⁰ Martio prædam, ut suum quisque per triduum cognitum abduceret. Idem ^c cum narraisset, Volscos a Posthumio dictatore fufos: *præda pars sua* ¹¹ cognoscens *Lotius*, atque *Hernici reddita*: *partem sub hasta dictator vendidit*. Alibi ^d *biduum ad recognoscendas res datum dominis*. Idem ^e ubi Samnitium de (aa) Campanis victoriam narraverat; quod *lastissimum victoribus fuit, captivorum recepta septem millia, & quadringenti: præda ingens sociorum*: ¹² *accitque edito domini ad res suas noscendas, recipiendasque præstituta die*. Mox ^f simile recitat factum Romanorum: *Samnites Interamnani coloniam Romanorum occupare conati urbem non tenuerunt: agros depulsi cum prædam aliam inde mixtam hominum, atque pecudum, colonosque captos agerent, in victorem incidunt consulem ab Luceria redeuntem, nec prædam solum amittunt, sed ipsi longo, ac impedito agmine incompoti caduntur*. Consul *Interamnani edito domini ad res suas noscendas, recipiendasque convocatis, exercitu ibi relicto, comitiorum causa Romam est profectus*. Alibi ^g de præda agens, quam ad Ilipam Lusitanæ urbem Cornelius Scipio ceperat, sic ait idem scriptor: *ea omnis ante urbem exposita est, potestasque domini res suas cognoscendi facta: cætera vendenda questori data: quod inde effectum est, militi divisum*. Post pugnam T. Gracchi ad Beneventum: *præda omnis, præterquam hominum captivorum, militi concessa est, & pecus exceptum est, quod intra triginta dies domini cognovissent, eodem* ^h Livio auctore.

2. De ⁱ L. Emilio Gallorum victore ^j Polybius τὴν λείαν ἀπὸ τῶν τοῖς πειρωμένοι, *prædam eis reddidit, a quibus abacta fuerat*. ^k * Idem fecisse Scipionem, ^l Plutarchus, & ^m Appianus narrant, cum Carthagine capta multa ibi invenissent * donaria, quæ è Sicilia urbibus, & aliunde Pœni eo advexerant. Cicero ⁿ Verrina de jurisdictione Siciliensi: *oppidum Himæran Carthaginenses quondam ceperant, quod fuerat imprimis Sicilia clavi- rium*, ^o ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z ^{aa} ^{ab} ^{ac} ^{ad} ^{ae} ^{af} ^{ag} ^{ah} ^{ai} ^{aj} ^{ak} ^{al} ^{am} ^{an} ^{ao} ^{ap} ^{aq} ^{ar} ^{as} ^{at} ^{au} ^{av} ^{aw} ^{ax} ^{ay} ^{az} ^{ba} ^{bb} ^{bc} ^{bd} ^{be} ^{bf} ^{bg} ^{bh} ^{bi} ^{bj} ^{bk} ^{bl} ^{bm} ^{bn} ^{bo} ^{bp} ^{bq} ^{br} ^{bs} ^{bt} ^{bu} ^{bv} ^{bw} ^{bx} ^{by} ^{bz} ^{ca} ^{cb} ^{cc} ^{cd} ^{ce} ^{cf} ^{cg} ^{ch} ^{ci} ^{cj} ^{ck} ^{cl} ^{cm} ^{cn} ^{co} ^{cp} ^{cq} ^{cr} ^{cs} ^{ct} ^{cu} ^{cv} ^{cw} ^{cx} ^{cy} ^{cz} ^{da} ^{db} ^{dc} ^{dd} ^{de} ^{df} ^{dg} ^{dh} ^{di} ^{dj} ^{dk} ^{dl} ^{dm} ^{dn} ^{do} ^{dp} ^{dq} ^{dr} ^{ds} ^{dt} ^{du} ^{dv} ^{dw} ^{dx} ^{dy} ^{dz} ^{ea} ^{eb} ^{ec} ^{ed} ^{ee} ^{ef} ^{eg} ^{eh} ^{ei} ^{ej} ^{ek} ^{el} ^{em} ^{en} ^{eo} ^{ep} ^{eq} ^{er} ^{es} ^{et} ^{eu} ^{ev} ^{ew} ^{ex} ^{ey} ^{ez} ^{fa} ^{fb} ^{fc} ^{fd} ^{fe} ^{ff} ^{fg} ^{fh} ^{fi} ^{fj} ^{fk} ^{fl} ^{fm} ^{fn} ^{fo} ^{fp} ^{fq} ^{fr} ^{fs} ^{ft} ^{fu} ^{fv} ^{fw} ^{fx} ^{fy} ^{fz} ^{ga} ^{gb} ^{gc} ^{gd} ^{ge} ^{gf} ^{gg} ^{gh} ^{gi} ^{gj} ^{gk} ^{gl} ^{gm} ^{gn} ^{go} ^{gp} ^{gq} ^{gr} ^{gs} ^{gt} ^{gu} ^{gv} ^{gw} ^{gx} ^{gy} ^{gz} ^{ha} ^{hb} ^{hc} ^{hd} ^{he} ^{hf} ^{hg} ^{hh} ^{hi} ^{hj} ^{hk} ^{hl} ^{hm} ^{hn} ^{ho} ^{hp} ^{hq} ^{hr} ^{hs} ^{ht} ^{hu} ^{hv} ^{hw} ^{hx} ^{hy} ^{hz} ^{ia} ^{ib} ^{ic} ^{id} ^{ie} ^{if} ^{ig} ^{ih} ⁱⁱ ^{ij} ^{ik} ^{il} ^{im} ⁱⁿ ^{io} ^{ip} ^{iq} ^{ir} ^{is} ^{it} ^{iu} ^{iv} ^{iw} ^{ix} ^{iy} ^{iz} ^{ja} ^{jb} ^{jc} ^{jd} ^{je} ^{jf} ^{jj} ^{jk} ^{jl} ^{jm} ^{jn} ^{jo} ^{jp} ^{jq} ^{jr} ^{js} ^{jt} ^{ju} ^{jv} ^{jw} ^{jx} ^{ky} ^{kz} ^{la} ^{lb} ^{lc} ^{ld} ^{le} ^{lf} ^{lg} ^{lh} ^{li} ^{lj} ^{lk} ^{ll} ^{lm} ^{ln} ^{lo} ^{lp} ^{lq} ^{lr} ^{ls} ^{lt} ^{lu} ^{lv} ^{lw} ^{lx} ^{ly} ^{lz} ^{ma} ^{mb} ^{mc} ^{md} ^{me} ^{mf} ^{mg} ^{mh} ^{mi} ^{mj} ^{mk} ^{ml} ^{mn} ^{mo} ^{mp} ^{mq} ^{mr} ^{ms} ^{mt} ^{mu} ^{mv} ^{mw} ^{mx} ^{my} ^{mz} ^{na} ^{nb} ^{nc} nd ^{ne} ^{nf} ^{ng} ^{nh} ⁿⁱ ^{nj} ^{nk} ^{nl} ^{nm} ⁿⁿ ^{no} ^{np} ^{nq} ^{nr} ^{ns} ^{nt} ^{nu} ^{nv} ^{nw} ^{nx} ^{ny} ^{nz} ^{oa} ^{ob} ^{oc} ^{od} ^{oe} ^{of} ^{og} ^{oh} ^{oi} ^{oj} ^{ok} ^{ol} ^{om} ^{on} ^{oo} ^{op} ^{oq} ^{or} ^{os} ^{ot} ^{ou} ^{ov} ^{ow} ^{ox} ^{oy} ^{oz} ^{pa} ^{pb} ^{pc} ^{pd} ^{pe} ^{pf} ^{pg} ^{ph} ^{pi} ^{pj} ^{pk} ^{pl} ^{pm} ^{pn} ^{po} ^{pp} ^{pq} ^{pr} ^{ps} ^{pt} ^{pu} ^{pv} ^{pw} ^{px} ^{py} ^{pz} ^{qa} ^{qb} ^{qc} ^{qd} ^{qe} ^{qf} ^{qg} ^{qh} ^{qi} ^{qj} ^{qk} ^{ql} ^{qm} ^{qn} ^{qo} ^{qp} ^{qq} ^{qr} ^{qs} ^{qt} ^{qu} ^{qv} ^{qw} ^{qx} ^{qy} ^{qz} ^{ra} ^{rb} ^{rc} rd ^{re} ^{rf} ^{rg} ^{rh} ^{ri} ^{rj} ^{rk} ^{rl} ^{rm} ^{rn} ^{ro} ^{rp} ^{rq} ^{rr} ^{rs} ^{rt} ^{ru} ^{rv} ^{rw} ^{rx} ^{ry} ^{rz} ^{sa} ^{sb} ^{sc} ^{sd} ^{se} ^{sf} ^{sg} ^{sh} ^{si} ^{sj} ^{sk} ^{sl} sm ^{sn} ^{so} ^{sp} ^{sq} ^{sr} ^{ss} st ^{su} ^{sv} ^{sw} ^{sx} ^{sy} ^{sz} ^{ta} ^{tb} ^{tc} ^{td} ^{te} ^{tf} ^{tg} th ^{ti} ^{tj} ^{tk} ^{tl} tm ^{tn} ^{to} ^{tp} ^{tq} ^{tr} ^{ts} ^{tt} ^{tu} ^{tv} ^{tw} ^{tx} ^{ty} ^{tz} ^{ua} ^{ub} ^{uc} ^{ud} ^{ue} ^{uf} ^{ug} ^{uh} ^{ui} ^{uj} ^{uk} ^{ul} ^{um} ^{un} ^{uo} ^{up} ^{uq} ^{ur} ^{us} ^{ut} ^{uu} ^{uv} ^{uw} ^{ux} ^{uy} ^{uz} ^{va} ^{vb} ^{vc} ^{vd} ^{ve} ^{vf} ^{vg} ^{vh} ^{vi} ^{vj} ^{vk} ^{vl} ^{vm} ^{vn} ^{vo} ^{vp} ^{vq} ^{vr} ^{vs} ^{vt} ^{vu} ^{vv} ^{vw} ^{vx} ^{vy} ^{vz} ^{wa} ^{wb} ^{wc} ^{wd} ^{we} ^{wf} ^{wg} ^{wh} ^{wi} ^{wj} ^{wk} ^{wl} ^{wm} ^{wn} ^{wo} ^{wp} ^{wq} ^{wr} ^{ws} ^{wt} ^{wu} ^{wv} ^{ww} ^{wx} ^{wy} ^{wz} ^{xa} ^{xb} ^{xc} ^{xd} ^{xe} ^{xf} ^{yg} ^{yh} ^{yi} ^{yj} ^{yk} ^{yl} ^{ym} ^{yn} ^{yo} ^{yp} ^{yq} ^{yr} ^{ys} ^{yt} ^{yu} ^{yv} ^{yw} ^{yx} ^{yy} ^{yz} ^{za} ^{zb} ^{zc} ^{zd} ^{ze} ^{zf} ^{zg} ^{zh} ^{zi} ^{zj} ^{zk} ^{zl} ^{zm} ^{zn} ^{zo} ^{zp} ^{zq} ^{zr} ^{zs} ^{zt} ^{zu} ^{zv} ^{zw} ^{zx} ^{zy} ^{zz}

GROTIJ.

GRONOVII.

^a Gregorius Neocesariensis] Sequuntur Petr. de potestate principis c. 7. quæ. 4. Brunius de homagis concl. 241.

^b Idem scripsi Scipionem, Plutarchus, & Appianus narrant] Etiam Diodorus Siculus excerptis Periegeticis (Pag. 345.) Et Valerius Maximus lib. V. cap. 1. num. 6. Africanus quoque posteriori humanitas speciosæ, lateque patuit. Expleta enim Carthagine circa Sicilia civitates litæra misit, ut ornamento templorum suorum Penus repta per legatos recuperarent, inque prius sitibus replenda curarent.

¹⁰ Martio prædam] Hostibus, qui eam per incuriosionem in Kom. ac sociorum fines egerant, ereptam.

¹¹ Cognoscens] Quod privati, quibus ablatum erat, suum fuisse ostendere poterant, & se pro suo posse eidem faciebant.

¹² Accitque edito] Affixis in publicis tabellis, vel libellis.

¹³ L. Emilio] Papo. Flor. 2. 4.

(aa) Immo Romanorum de Samnitibus, qui agrum Campanorum populabantur. Inspecte locum à me in orâ libri distinctè designatum. J. B.

rum, & ornatum. Scipio, qui hoc ¹⁴ dignum populo Romano arbitrareretur, bello confecto socios sua per nostram victoriam recuperare, Siculis omnibus, Carthagine capta, que potuit, restituenta curavit. Idem late satis id ipsum Scipionis factum profequitur Verrina ¹⁵ de signis. + Rhodii ^a naves quatuor Atheniensium captas a Macedonibus, recuperataque Atheniensibus reddiderunt. Sic Phaneas Ætolus + restitui Ætolis æquum censebat que ante bellum habuissent. ^b + Nec negabat T. Quinctius, ^c si de uribus bello captis ageretur, & societatis leges non rupissent Ætoli. Etiam bona ^c olim consecrata Ephefi, ¹⁶ quæ reges sua fecerant, Romani in veterem statum restituerunt.

^a Livius lib. XXXI.
^b Livius lib. XXXIII.
^c 13.
^c Strabo libro XIV.
pag. 642.

III. 1. Quod si ¹⁷ commercio res talis ad aliquem pervenit, + poteritne is ei, cui res fuit erepta, pretium a se numeratum ¹⁸ imputare? consentaneum est his, quæ alibi ^d diximus, posse imputari, + in quantum ipsi, qui rem amiserat, valitura fuerat desperatæ possessionis recuperatio. Quod si tale impendium repeti potest, + quidni & æstimatio laboris, ac periculi, perinde ac si quis rem alienam in mari perditam ¹⁹ urinando eduxisset? + Apposita ad hanc quæstionem mihi videtur historia Abrahami, cum quinque regum victor Sodoma rediret: וישב את כל הרכש ait ^e Moses, Reduxit omnes illas res: nempe quas a regibus captas superius narraverat.

^e Genes. XIV, 16.

^f Gen. 20, 21, 22, 23, 24.

2. + Nec alio referenda conditio regis Sodomorum, quam fert Abrahamo, + ut captivos redderet, cætera sibi retineret pro labore, & periculo. At ^f ipse Abrahamus ^d vir non pii tantum animi, sed & excellenti,

G R O T I I.

^a Si de uribus bello captis ageretur] Pompejus Attalo, & Pylæmeni Paphlagoniam reddidit. Eutropius VI. (c. 11.) In federe Pontificis, Imperatoris Caroli V. & Venetorum contra Solimanum convenerat, ut possessa quisque reciperet. Parus VIII. itaque Cephalenia ab Hispanis capta reddita Venetis. Est ad eam rem pertinet locus, & in Anna Comæna, ubi de Gothofredo agit. (Lib. XI. c. 6.) ^d Vir non pii tantum animi, sed & excelsi] Bene hoc notavit Jacobides ad Danielelem V, 17. Sulpitius Severus de Abrahamo: reliqua hi, quibus erepta erant, reddidit. (Hist. Sacr. L. I. c. 5.) Ambrosius lib. I. de patriarcha Abraham: ideo quoniam sibi mercedem ab homine non quaesivit, a Deo accepit. (Cap. 3.) Non multum hinc distans facta Pittiaci, & Timoleonis: Pittacus Mitylenæus eum recuperatis agri dimidia parti consensu omnium offerretur, acervit animum ab eo manere, deforme iudicium, virtutis gloriam magnitudine præda minueret. Valerius Maximus libro VI, cap. V. num. 1. De Timolonte Plutarchus, & τὸ δαδὸν ἐν τοῖς τοῖς ἀνδράσι, ἀλλὰ τὸ μὴ δαδὸν ἀνδράσι, & περὶ τῆς τῆς ἀνδρῶν ἐν αὐτῷ ἰσχυροῦς τὸ μὴ δαδὸν non accipere in talibus, turpe, sed non accipere, melius, & virtutis

eiusdem exuberantis, & in iis, quæ licita sunt, ostendens, se & his carere posse. (Pag. 277. B.) Confer que supra lib. II, c. XIV. §. VI. & hoc libro c. IV. §. I. (Audire in hac Nota conjungit Pittacum, & Timoleonem, quasi utrinque factum esset. At vero Timoleon planè contrarium fecit, ut patet insipienti locum PLUTARCHI, unde verba quædam heic adferuntur. J. B.)

G R O N O V I I.

14 Dignum populo] Gloriosum, & amplum, convenientiæ laudis avido P. R. ut que fortiorum fuissent, eisi per multa facula ab hostibus possessa, nunc istem vidis non ipsi retinerent Romani, quod jure poterant, sed sociis redderent.

15 De signis] Statuis, tabulisque materia, & arte pretiosis, quas Siculis Verres abstulerat.

16 Quæ reges] Seleucidæ pro imperio sibi vindicando.

17 Commercio] Emptione.

18 Imputare] A domino reposcere, si rem recipere velit.

19 Urinando] Natando subter aquam, vel ad fundum usque. Plin. II, 37. ranas, & phocas diu sub aqua urinari. L. 4. §. 1. Ad l. Rhod. de jactu: submeris navis metes per urinatos extrahæ.

G R O .

si, + sibi quidem nihil voluit sumere : cæterum, de rebus receptis (nam ad eas, ut diximus, spectat ista narratio) + quasi suo jure decumam Deo dedit, + detraxit sumtus necessarios, + & sociis suis partem aliquam tribui voluit.

IV. + Sicut autem res domino reddendæ sunt, + ita & populi, & ²⁰ partes populorum + his, qui jus imperii habuerant, ²¹ + aut etiam sibi, si sui fuerant juris + ante vim injustam. Ita Sutrium receptum, restitutumque sociis, Camilli ævo, + ex ^a Livio discimus. + Æginetas, & Melios suis urbibus restituerunt ^b Lacedæmonii. Græciæ civitates, quas Macedones invaserant, + a Flaminio redditæ libertati. Idem & in colloquio cum Antiochi legatis + æquum esse consuit liberari Asiæ urbes, quæz essent nominis, quas Seleucus Antiochi proavus bello ceperat, amissas receperat idem Antiochus : *neque enim in Æolidem, Ionianque colonie ²² in servitutem regiam missæ sunt, ajebat, sed stirpis augenda causa, gentisque vetustissima per orbem terrarum propaganda.*

V. Solet & de temporis spatio quæri, ²³ + quo reddendæ rei obligatio interna possit extinguui. Sed + hæc quæstio inter ejusdem imperii cives definienda est ex legibus ipsorum; (si modo illæ internum jus concedunt, + non in externo solo consistunt : quod ex verbis, & proposito legum, prudenti inspectione colligendum est :) + inter eos vero, qui aliis aliis externi sunt, ex sola conjectura derelictionis, de qua diximus ^d alibi, quantum instituto nostro sufficit.

VI. Quod si valde ²⁴ + ambiguum sit jus belli, optimum erit ^e + Arati Sicyonii consilium sequi, + qui partim novis possessoribus persuasit ut pecuniam accipere mallerent, possessionibus cederent; partim veteribus dominis, ut commodius putarent numerari sibi quod tanti esset, quam suum recuperare.

G R O T I I.

Auctor noster proponit. J. B.)

^a Ita *Ex populi*] Exules Saguntini post sex annos a Romanis restituti. Antoninus Cassi bello in servitutum redactos liberos esse jussit, bona dominis reddi. Sic Calatrava millibus, quibus crepta a Mauris erat, reddita a rege Castellæ, aliisque. *Mariana* lib. XI. (Cap. 25.) Confer quæ supra hoc libro cap. X. §. 6. (Nescio unde Auctor habeat quæ de Saguntinis exsultibus, & de captis in bello Avdiæ Cassi, heic refert. Circa priores aliquid reperies apud Livium, lib. XXVIII, c. 39. in Oratione Legatorum Saguntinorum : de aliis autem in Vita M. Aurel. Antonini à Julio Capitolino scripta, Cap. 25. quanquam non ita diserte res ibi narretur, ac

^f Arati Sicyonii consilium sequi] Quod fecit rex Ferdinandus memorante Mariana lib. XXIX, c. 14.

G R O N O V I I.

²⁰ Partes populorum] Privati, vici, pagi.
²¹ Aut etiam sibi] In libertatem restituendi.
²² In servitutem regiam] Ut Asiaticis regibus servient.

²³ Quo reddendæ] Bello injusto captum, quasi usu captum, etiam conscientiam obligare ad restituendum desinat.

²⁴ Ambiguum sit jus belli] Difficile sit decernere, justa causa belli, nec ne fuerit.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XVI.

ALII diximus, Auctorem injuria arguere Jocos Romanos, quod confuse nimis materiam de postliminio tractaverint. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1.* Diximus, principia Grotii circa jus postliminii admitti non posse; quod vel ex eis, quæ Auctor hoc capite tradit, magis perspicuum fiet.

Grotius capite IX. circa jus postliminii distinguit inter *leges juris naturæ*, & *statuta jure gentium*.

Jure naturæ eum, qui ex *justa causa* bellum gerit, ac res hostis sui capit. dominium acquirere, ait, ad compensationem tantum ejus, quod debetur. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1. supr. pag. 145.* Excipit autem res, quæ a pristino domino recipiuntur; hæc enim *jure postliminii* recipi putat, quia res hæc pro non captis haberi, fingit. *Vid. §. b. pr.*

Is autem, qui ex *injusta causa* bellum gerit, nullum, ex hypothesi Auctoris, jus in res captas acquirit: immo restituere eas domino tenetur. Adeoque dominum, si res illas recipit, non *jure postliminii*, sed ipso jure eas recipere putat. *Supr. pag. 145.*

Addit, Jus hoc NATURÆ hæcenus JURIS GENTIUM VOLUNTARIO mutatum esse, ut ei quoque, qui ex *injusta causa* rem capit, dominium aliquod externum a genibus tributum sit; ejusque effectum esse, ut capiens non tenetur rem priori domino, etiam justam causam habenti, restituere, nec recipiens eas ipso jure recipiat, sed *jure postliminii*: adeoque res hæc receptas jure gentium itidem pro non captis haberi. *Vid. §. b. pr. & supra pag. 145.*

Alibi notavimus, distinctionem inter *bellum justum*, & *injustum*, inter duas summæ potestates, quarum utraque suam causam justam, alterius injustam asserit, usum non habere, nec jus certum ex ea statui posse; sed suspendi durante bello justiciam causæ: indeque utrumque agere, ac si jure bellum gerat.

Hoc principio posito, ejusque judicium valet in sua civitate; adeoque ASSUMPTÆ CAPTÆ, & RECEPTÆ, POSTLIMINIO gaudent, quia ex judicio nostræ civitatis injuria captæ sunt, *l. 19. pr. cap.* Econtrario *res hostis* captæ si ad hostem revertuntur, itidem POSTLIMINIO recipiuntur, quia ejus judicio res a nobis injuria captæ dicuntur, *diff. pag. 145.*

Certissimum igitur est, POSTLIMINIUM ab utraque parte, (non habita ratione differentię inter bellum justum, vel injustum) ipsa ratione naturali obtinere.

A B §. I.

Quousque ex bello justo res capiendæ sunt, diximus supra.] Nimirum, dominium capienti acquiri saltem ad compensationem ejus, quod debetur. Quod examinavimus c. 13. §. 1. c. 5. §. 1.

Ex bello injusto,] Ubi is, qui capit, justam capiendi causam habet.

Quibus de rebus deducenda sunt que recipiuntur postliminii jure.] Jus ergo postliminii saltem obtinere putat si res, quæ ex JUSTA CAUSA mihi erepta est, a me recipitur. Quod non tantum cum ratio-

ratione juris postliminii, sed & cum principis Auctoris pugnat.

Postliminium enim ideo introductum est, quia res injuria mihi est ablata, L. 19. ff. *captiv.* Si igitur justo bello mihi eripitur (ponamus enim, de justitia causae constare certo posse) tota ratio postliminii cessat; hostis enim, qui ex justa causa capit, injuriæ accusari nequit. Sed & ipse Auctor concedit, hostem, qui ex justa causa capit, dominum fieri rei capte; hoc dominum per reditum ad eum, qui injuriam fecit, tolli nequit, neque hic dominum, quod jure amisit, prætextu postliminii, & ex fictione quasi res nunquam capta videatur, recuperari nequit.

Sunt enim pro non capitis] Atque ideo jure postliminii recipiuntur.

Qua bello injusto] Quod ex causa injuria geritur.

Resistenda diximus, nec ab iis tantum, qui ceperunt] Quia injuria nobis est, quod nostrum est, eriperunt.

Sed & ab aliis, ad quos res quoque modo pervenit] Si forte hostis noster injuria capta amicis nostris vendit, donat, &c. hos quoque ad restitutionem teneri, ait.

Nemo enim plus juris ad alium transferre potest, quam ipse habuit] Capiens autem non habuit jus, quia injusto bello, adeoque injuria cepit.

Juris Romani auctores] Vid. l. 54. Reg. jur. l. 19. ff. *Qui & a quib.* l. 20. ff. *A. R. D. Conf. Barib.* l. 4. c. 2. n. 2. Seneca] Similia lege apud Lactantium, Inst. l. 15. & Livium l. 26. c. 35.

Dominium internum non habuit qui primo cepit] l. e. dominum, quod jure nature tale est, & in conscientia tutum reddit. L. 3. c. 10. §. 3. Bello enim injusto, adeoque injuria cepit.

Quare nec illud habebit qui causam ab ipso obtinet] Res enim in hunc transit cum suo vitio.

Dominium ergo secundum, aut tertium possessor accepit, &c. externum, &c.] Quod scilicet ex consensu gentium eis, qui ex injusta causa bellum gerunt, concessum est, & quod possessorum in conscientia tutum non reddit. Vid. *supr.* c. 6 §. 2.

Quod decendi causa externum vocamus] Cujus effectum hunc esse, singit, ut qui

ex injusta causa capit, non possit ab aliis gentibus tanquam fur, & prædo puniri. L. 3. c. 4. §. 2. & 3. Sed ut a quilibet gente in possessione rerum talium defendi debeat. Vid. *supr.* c. 6 §. 2.

Ut ubique iudicialia auctoritate pro domino tuendus sit] D. c. 6. §. 2. Cum jure nature alter potius defendi debeat, cui injuria res erepta est.

Quo tamen] Jure scilicet externo: Facit non probe] l. e. peccabit contra justitiam internam, nec tutus erit in conscientia.

Equidem sententia Auctoris de restituenda re, quæ ad amicos pervenit, admitti posset si de belli justitia, vel injustitia, inter duas summas potestates constaret. Cum vero illis, qui medii sunt, judicium in illas gentes non comperat, immo pacati alterius causam probando hostes se declaraturi essent, frustra distinguitur inter bellum justum, & injustum. Adeoque naturali quoque ratione medii utriusque factum pro jure habent, i. e. suspendunt judicium de causæ justitia, cujus rei effectus est ut res maneat in eo statu, quo fuit cum ad mediorum fines pervenit.

Si proinde res nobis ab hoste erepta per hostem ad medios pervenit, pro jure capta habetur, adeoque nostræ civitati, rem illam vindicare volenti, restitui non debet: neque hic de justitia, vel injustitia causæ quæritur, quia medius iudex non est.

At si eadem res a Mediis ad nostros pervenit limites, postliminio recipitur, pristinoque domino restituenda est. Res enim ad medios pervenit cum sua causa, i. e. cum spe postliminii. Quod adeo verum est, ut mediis factum nostræ civitatis pro jure habere debeant; nec si res illa ad eosdem medios postea denuo perveniat, retinere eam possint.

Respondemus nobilibus Jurisconsultis] Latrones Romanis servum eriperant; postea is servus ad Germanos, hostes Romanorum, pervenit, quibus victis servus ille receptus, & Romæ venditus fuit; quæritur, an servus pristino domino, cui surreptus fuit, restitui debeat? Merito Jurisconsultus id affirmat, quia injuria surreptus fuit, adeoque ipso jure absque postliminio recipitur: ita ut nec uluca-

M m 3

pio

„pio ei obisset, quia res furto ablata usu-
„capl nequit.

„Nec obstat, servum huoc surreptum
„postea ad hostes pervenisse, atque ab his
„demum receptum esse, adeoque jus pri-
„stini domini extinctum fuisse. Resp. Ja-
„volens non impedimento id esse, ait,
„quia res ad hostem pervenit cum suo vi-
„tio; hoc ipso enim res non definit esse
„furtiva.

„Neque porro obstat, servum postlimi-
„nio rediisse, adeoque ab eo tempore U-
„fucapionem procedere. Sed nec id impe-
„dit, quo minus emtor servum restituere
„teneatur, quia nondum postliminio redi-
„isse videtur quamdiu in potestatem prio-
„ris domini non rediit; tamdiu igitur fur-
„tivus manet.

„Nec quod hostium fuisset], „Servus enim
„a latronibus surreptus ad Germanos Ro-
„manorum hostes pervenerat.

„Aut postliminio rediisset] „Victis enim
„Germanis servus ille receptus, & Romæ
„venditus fuit.

„Et rei impedimento esse] „Quo minus scil.
„non obstante ufucapione, emtor enim re-
„stituere debeat pristino domino.

„Idem ex naturali jure respondendum est
„de eo, qui bello injusto captus max bello ju-
„sto, &c. in alterius venit potestatem] „Immo dissimilis ratio. Surreptus a latro-
„ne omnium consensu, & judicio, adeo-
„que naturali jure injuria capitur. Quod
„de bello capto asseri nequit; ibi enim
„hostis jure captum ait: & hoc judicium
„non tantum valet in ejus civitate, sed
„apud socios quoque, & pacatos, & qui
„causam ab hoste habent. Servus igitur,
„qui ad medios pervenit, pro servo ha-
„betur, nec pristino domino restitui de-
„bet.

„Cum vero ex judicio nostræ civitatis
„servus ille injuria captus dicatur, idque
„judicium natural ratione valet in no-
„stra civitate, certum est, eum, qui bel-
„lo captus alio bello ad medios, & inde
„ad nostram civitatem pervenit, domino
„pristino restitui debere, pervenit enim
„ad medios cum sua causa, i. e. cum ipse
„postliminii.

„Aut alia ratione], „Scilicet, per com-
„mercium, vide supra c. 9. §. 2. n. 2. quia

„res acquiritur cum sua qualitate, & con-
„ditione. Conf. §. seg.

„Nam in jure interno], „I. e. jure natu-
„rae.

„Bellum injustum latrocinio nihil distat]

„Repetit id Auctor L. 2. c. 1. §. 1. n. 3.

„c. 22. §. 2. & §. 3. Et admitti id posset

„si alter de injuria causæ convenit, vel

„si bello alter victus est. At quamdiu par-
„tes litigant, frustra queritur de justitia

„causæ, quam uterque fidei asserit.

„Cum Pontici quidam rei civium a barba-
„ris captas recepissent], „Immo ratio deci-

„dendi non est, quod injusto bello capti

„fuerint; de eo enim constare inter duas

„gentes non potest: sed ratio naturalis

„est, quod ex judicio nostræ civitatis res

„injuria capta fuerit, adeoque recepta jure

„postliminii pristino domino restitui de-
„bet.

AD §. II.

„REDDENDA igitur res tales], „Dixit I

„enim §. præced. quæ bello injusto que-

„rantur restituenda esse ab iis, qui cepe-

„runt, & ab aliis, qui causam a capien-

„tibus habent.

„Quod & factum sæpe videmus] „Quan-

„quam jure gentium aliud statutum fin-

„gat. Vid. sup. c. 9. §. 2. n. 2.

„Expositam, at, in campo Martio], „In

„hoc, & sequentibus exemplis, agitur de

„rebus, quæ hostis nobis, vel N.B. sociis

„nostris eripuit. Hæ enim si recipiuntur,

„pristinis dominis restituendæ sunt, non

„ex ea ratione, quod Volsci, & Æqui,

„&c. justam belli causam non habuerint,

„quis enim iudex ibi fuit? sed quia ex

„judicio civitatis Romanæ res illæ civibus,

„sociisque injuria ereptæ fuerunt: quod

„judicium valet etiam intuitu sociorum, si

„res a nostris postliminio recipiuntur.

„Idem scisse Scipionem, Plutarchus, & 2

„Appianus narrant], „Scipio ex generosi-

„tate, non ex juris vinculo urbibus Siciliæ

„reddidit prædam, quam olim Carthagi-

„nenses ab eis ceperant. Nam Segestani

„per duo secula jam perdiderant illa orna-

„menta. Cic. Verrin. V. p. m. 239.

„Donarius], „Ornamenta templorum. Conf.

„supra L. 3. c. 5. §. 2. n. 3.

„Rhodii], „Qui erant socii belli: immo

„civita-

„ civitatis jns mutuo datum fuerat. Liv. l. „ 31. c. 15.

„ *Refectit Aetolus, aquam censebat, quae ante bellum habuissent*] „ Causantes, ita in „ fodere primo cautum esse, ut ager „ urbesque captæ Aetolos sequerentur. Liv. „ Lib. 33. cap. 13. Adeoque Aetoli repetere „ re volvere Thebas; quam urbem ex socere „ cum Romanis inito ante bellum „ occupaverant.

„ *Nec negabat T. Quinctius, si Societatis leget non rupissent Aetoli*] „ Quinctius arguebat Aetolos, quod Antiochi societatem „ Romanæ præposuerint, societatis leges „ rupisse, adeoque Thebas populi Romani „ jure belli factas esse. Liv. d. c. 13.

AD §. III.

1 **POTERITNE is ei, cui res fuit erepta, pretium a se muneratum impetare**] „ Auctor hanc questionem proposuit supra „ l. 2. c. 10. §. 9. Eique, qui rem alienam bona fide emit, facultatem concessit, „ nam dum credunt quantum dominus libenter „ impensurus fuerat.

„ *In quantum ipsi, qui rem amiserat, valutura fuerit desperata possessionis recuperatio*] „ Ipsa enim facti possessio, præsertim „ recuperatu difficilis, est aliquid æstimabile, & in hoc dominus post rem amissam censetur factus locupletior. Grot. d. „ §. 9.

„ *Quidni & æstimatio laboris, ac periculi*] „ Cum periculo enim membrorum, immo „ vitæ, res hosti eripitor.

„ *Apposita ad hanc questionem mihi videntur historia Abrahami*] „ Qui pariter ab „ eis, quæ hosti eripuit, & regi Sodomorum propria fuerant, sumtus impenfos „ deductit.

2 **Nec alio referenda conditio regis Sodomorum**] „ Immo rex Sodomorum non propter „ laborem, & periculum, Abrahamo obtulit prædā, sed ex mera generalitate. „ Hinc Abrahamus noluit acceptare, sed „ servis suis, & sociis saltem impenfas restitui voluit.

„ *Ut captivos redderet*] „ Sane, neque homines, neque res Sodomorum pro capto „ haberi poterunt, quia nondum ad præsidia hostium pervenerant.

„ *Sibi quidem nihil voluit sumere*] „ Uti „ potuisset sumere pro periculo, & labore,

„ *Quasi suo jure decimam Deo dedit*] „ Immo decimam non dedit de rebus re- „ ceptis, sed de prædā, quam ab hoste „ cepit. Vid. sup. l. 3. c. 6. §. 1. „ *Detraxit sumtus necessarios*] „ Quos in „ servos impendit.

„ *Et sociis suis aliquam partem tribui voluit*] „ Quia eorum labore, & periculo „ locupletior factus est.

AD §. IV.

SICUT autem domino res reddenda sunt] „ Quæ scilicet bello receptæ sunt, „ & quas pro non capis haberi, dixit supra „ §. 1.

„ *Ita & populi*] „ Qui postquam injuria „ in hostium potestatem pervenerunt, iusto „ bello sese eximunt hostium imperio. Nam „ hi quoque pristina jura recipiunt.

„ *Et partes populorum*] „ Si provincia vel „ civitas ab hoste injuria occupata, in pri- „ stinum statum restituitur.

„ *Hæ, qui jns imperii habuerant*] „ I. e. „ Regi, aut Principi.

„ *Aut etiam sibi si sui fuerant juris*] „ Adeoque populo in statu populari, si vel „ propria virtute sese liberaverunt. Vid. Lib. „ 2. c. 4. §. 4. vel a sociis hostili imperio „ eximuntur. Vid. l. 3. c. 9. §. 9. & l. 2. „ c. 23. §. 11.

„ *Ante vim injustam*] „ Quod in privatis „ observavimus, id quoque in populis ju- „ ris est. Nimirum, frustra inter duos po- „ pulos queri, an bellum sit iustum, an „ injustum: uterque enim populus se fore, „ alterum injuria agere contendit; nulla ergo alia decidendi ratio, nollusque expediendæ rei modus superest, quam ut concedamus, cujusque judicium valere intra „ fines sui imperii.

„ Hoc principio posito populus, qui in „ victoris potestatem pervenit, ex judicio „ victoris jure captus, & occupatus censetur. Sed si idem populus vel sua virtute, „ vel ope sociorum victoris imperio eximitur, ejus judicium valet, indeque omnia „ pristina jura, quæ injuria se amisisse contendit, jure postliminii recipit.

„ Hoc autem jns postliminii saltem ob- „ tinet quamdiu bellum adhuc durat. Nam „ semel finito bello populus ille desit, sit „ alterius populi pars, forma populi mutatur.

„tatur. Adeoque etſi poſtea per rebellio-
 „nem, vel ab alio, victoria imperio exi-
 „matur, ac liber populus fiat, non tamen
 „priſtina jura recipit, ſed novus eſt po-
 „pulus, novumque imperium. Quod exem-
 „plis illuſtravimus ſupra cap. 9. §. 9.

Ex Livio diſcimus], Sutrium civitas fo-
 „cia fuit, quæ a ſociis Romanis eodem
 „bello, & eodem die exemta hoſtium im-
 „perio fuit, adeoque poſtliminii jure pri-
 „ſtinam libertatem recuperavit. *Liv. l. 6.*
 „c. 3.

Eginetas, & Melior], Sociorum enim
 „ope eodem bello liberati fuerunt, eoque
 „priſtina jora recipiebant.

A Flamini reddita libertati], Romani
 „enim, civitatem Græcarum ſocii, tene-
 „bantur ſocios defendere.

Æquum eſſe, cenſuit, liberari Aſia urbes]
 „Nondum enim juſ imperii ſublatus erat.
 „quia a ſociis Romanis defendebantur. *Liv.*
 „l. 34. c. 57.

A D §. V.

Quo reddenda rei obligatio interna poſ-
 „ſe exſtingui], I. e. quando res noſtræ ci-
 „vitatibus ex hoſte receptæ poſtliminio ca-
 „teant, nec priſtino domino reſtitui de-
 „beant.

Hæc quæſtio inter ejusdem imperii cives
deſinienda eſt ex legibus ipſorum], Quo
 „pertinent omnes modi, quibus domi-
 „nium amittitur, ſive jore natura, ſive jure
 „civilis; de quibus vide *Diſſ. proam. VI.*

Non in externo ſolo conſiſtunt], Quod
 „heri, Auctor putat, ſi per oſucapionem,
 „vel præſcriptionem, *L. 2. c. 4.* ſenten-
 „tia judicis injuſta, &c. dominium amit-
 „tit. *L. 3. c. 2. §. 5. n. 1.*

Inter eos vero, qui alii aliis externi ſunt,
ex ſola conjectura deſerendiſſimis], Quam pe-
 „ti non ex verbis tantum, ſed ex factis,
 „& non factis, docuit ſupra *l. 2. c. 4. §.*
 „3. 4. & §. 5. & ad talem conjecturam ſuffi-
 „cere tempus memoriam excedens, dixit

„*ibid.* §. 7. Nos in allegatis locis proba-
 „vimus, ex tali conjectura voluntatis oa-
 „turali jure dominium non amitti.

A D §. VI.

Α Μ Ι Γ Υ Ο Ο Μ ſit jure belli], Adeoque
 „ubi oon conſtat, an res jure, an injuria
 „captæ fuerint.

Arati Sicyonii conſilium ſequi], Hiſto-
 „ria rei geſtæ hæc eſt. Tyranoi per 50.
 „annos Sicionem oppreſſerunt. Aratus
 „ejecto Nicocle ſexcentos exules reſtituit,
 „qui priſtina jura, paternæque poſſeſſio-
 „nes, & merito, vindicabant. Quia vero
 „novæ inde inter poſſeſſores, & veteres
 „dominos, lites exorituræ fuiſſent, aliud
 „conſilium excogitavit Aratus. Rogavit
 „pecuniam a rege amico Ptolemæo, & po-
 „ſtea adhibito quidoddecim principum con-
 „ſilio, cauſas ſingularum examinavit, &
 „eorum, qui aliena tenebant, & eorum,
 „qui ſua amiſerant: perfectique æſtiman-
 „dis poſſeſſionibus, ut perſuaderet aliis,
 „ut pecuniam accipere mallent, poſſeſſio-
 „nibus cederent; aliis, ut commodius pu-
 „tarent numerari ſibi quod tanti eſſet,
 „quam ſuum recuperare. *Cic. l. 2. off. c.*
 „27. *Plut. in Arat.* Idem quoque fecit
 „rex Ferdinandus, ut auctor eſt *Mariana*
 „l. 29. c. 14.

„Auctor ſuadet, ut ſi dubium ſit jure
 „belli, res poſtliminio receptæ, ad imita-
 „tionem Syocioiorum vel poſſeſſoribus re-
 „linquantur, vel dominis priſtinis reſtitu-
 „antur, reſtituto utroque caſo pretio. At
 „1. Male exemplum hoc ad præſentem
 „quæſtionem applicatur. Jus belli ibi non
 „erat dubium: nam cives a tyrannia
 „adeoque injuria, ejecti fuere, adeoque
 „reſtitoti jore ſua vindicabant; neque in
 „bello civili poſtliminio opus eſt. *L. 21.*
 „§. 1. ff. *Poſtlim.* Sed & 2. difficiliſſimum
 „eſt hoc remedium, quod Ptolemæum di-
 „tiſſimum regem, & Arato amicem ſup-
 „ponit, qui graodi pecunia hunc adjuvit.

C A P U T X V I I.

De his, qui in bello medii sunt.

- I. *A pacatis nihil sumendum nisi ex summa necessitate, cum restitutione pretii.* II. *Exempla abstinentia, & precepta.* III. *Quod sit officium pacatorum circa bellantes.*

* I. **S**upervacuum videri posset, * agere nos de his, qui extra bellum sunt positi, quando in hos satis constet * nullum esse jus bellum. Sed quia occasione belli multa in eos, finitimos praesertim, patari solent praeextata necessitate, repetendum hic breviter quod diximus alibi, * necessitatem, ut jus aliquid det in rem alienam, summam esse debere; requiri praeterea * ut ipso domino par necessitas non subit: etiam ubi de necessitate constet, * non ultra sumendum, quam exigit: id est, * si custodia sufficiat, non sumendum usum: * si usus, non sumendum abusum: si abusu sit opus, * restituendum tamen rei pretium.

II. 1. Moses * cum summa ipsum, & populum necessitas urgeret transeundi per agros Idumaeorum ^b, * primum ait, transiturem se via regia, neque deflexurum in arva, aut vineta: si vel aqua ipsorum opus haberet, persoluturum se ejus pretium. Idem praestiterunt laudati & Graecorum, & Romanorum duces. Apud Xenophontem ^c Graeci, qui cum Clearcho, Persis pollicentur, nullo se damno iter facturos: & si ^d venales commeatus praebent, neque esculenta se, neque poculenta cuiquam erepturos.

2. Dercyllides, narrante eodem ^d Xenophonte, παράγοι τὸ ἐγγύτατον διὰ τῆς φίλης χώρας, μὴδὲν ἰδιώτης τῶν ἐναντίων, copias duxit per fines pacatos, ita ut nullo detrimento socii afficerentur. Livius ^e de Perseo rege: per Phrygiotidem; Achaiani, Thessaliamque, sine damno, injuriarum agrorum, per quos iter fecit, in regnum rediit. De Agidis Spartani exercitu ^f Plutarchus: δίχα τῶν πόλεων ἦσαν, ἀφ' ὧν οὐκ ἦν πῦρ οὐδ' ἐπὶ μανθῶν οὐδ' ἐπὶ ἀνδραγαθίᾳ διακατενόμοιο τὴν Πελοπόννησον. * *Spheculum erant civitatibus clementer, ac sine noxa, & pene sine fire-pitu peragrantes Peloponnesum.* De Sulla & Vellejus: *pastures venisse in Italian*

^a L. II. c. II. §. 10.

^b Numer. XX. 17. & seq.

^c De Exped. Cyr. Lib. II. c. 2. §. 12, 13. Ed. Oxon.

^d Hist. Graec. III.

^e §. 8. Lib. XLI. c. 27.

^f Vit. Agid. pag. 101. D.

^g Lib. II. c. 25.

G R O T I I.

^a *Sine strepitu peragrantes Peloponnesum*] Per testimonium Tito Quintio Flaminio perhibet Plutarchus. (p. 371.)

G R O M O V I I.

¹ *Ut ipso domino*] Ut ipse dominus non re se sua indigeat, atque ille, qui attracta-

te vult eam.

² *Si custodia*] Si sufficiat, in potestate habere, ne delibentur, aut carpentur: si hoc necessum, & satis sit, ne absumantur; si & hoc fieri oporteat, ut iusto pretio compensentur.

³ *Venales commeatus*] Si copia fieret comedendum necessariorum a populis, per quos mearent.

⁴ *Spheculum erant*] Cum admiratione conspiciantur.

N n

O R O N O.

3. + Hoc præstabat exacta cura ^c 10 provifus rerum necessariarum, & bene ^a soluta stipendia, & vigor disciplinae, cujus legem audis ^f apud ^a Ammianum: *pacatorum terras non debere calcari.* Et apud ^b Vopiscum: *nemo pullum alienum rapiat: ovis nemo contingat, novam undam auferat, segetem nemo deterat, oleum, sal, lignum nemo exeat.* Item apud ^c Caesiodorum: *vivans cum provincialibus jure civili: nec infolescat animus, qui se sentit armatum:* quia clypeus ille excoctus nostri quietem debet prestare pagani. His accedat illud Xenophontis expeditionis ^d libro VI. *μη ἀνισχυρίζησιν πάλιν φιλίας, ἢ, τι μὴ αὐτοὶ ἰσχυρίζονται διδοῦναι* civitatem amicam cogendam non esse, ut quicquam daret invita.

4. Ex quibus dictis optime interpreteris + illud * magni propheta, immo propheta majoris monitum: ^{αὐτοὶ οὐκ ἐλάττωσαν, καὶ οὐκ ἐκράνθησαν, καὶ οὐκ ἐπείσθησαν} ¹¹ a concensione, & a calumniis in quoque abstinere, ¹² contenti ¹³ glorie stipendiis vestris. Cui simile illud Aureliani apud Vopiscum dicto loco: *ammonia sua contentus sit, de prada hostis, non 12 de lachrymis provincialium vivat.* Nec est quod puter dici hæc pulchre, ¹³ sed præstari non posse: * neque enim aut moneret hæc vir divinus, aut sapientes legum auctores præciperent, si crederent impleri non posse. De-
nique

(Cap. I.) ἰσμήνιν Αλεμναυρὸν λαίδην ἐν
ἐκπεδίῳ ἀπὸ φαλάνης σέπυλρον μέτρησεν ἀπὸ
Νικητὰν Μαννέου Κομνηνοῦ. (Lib. I. c. 4.)
Gregor^{us} autem libro IX. idem in Venetis præ-
dicat: ἡμεῖς γὰρ οὐκ οἶσμεν τίς ἐστι καὶ πόλις
ἡ πόλις τῶν Βενετῶν καὶ οὐκ οἶσμεν τίς ἐστι
καὶ πόλις ἡ πόλις τῶν Ἰταλῶν. καὶ γὰρ οἶσμεν τὴν
πόλιν τῶν Ἰταλῶν καὶ οὐκ οἶσμεν τὴν πόλιν
τῶν Βενετῶν. καὶ οὐκ οἶσμεν τίς ἐστι πόλις
ἡ πόλις τῶν Βενετῶν. καὶ οὐκ οἶσμεν τίς ἐστι
πόλις ἡ πόλις τῶν Βενετῶν. καὶ οὐκ οἶσμεν
τίς ἐστι πόλις ἡ πόλις τῶν Βενετῶν. καὶ οὐκ
οἶσμεν τίς ἐστι πόλις ἡ πόλις τῶν Βενετῶν.
Et conjuncta cum sufficit animi magnitudo. Nos
enim de exercitu egressi quicquam verum
sumere voluit nisi precaria depreca. (Pag. 198.)
Ed. Genov. 1616.]

c *Provisis rerum necessariarum*] Plinius historiae naturalis XXVI, 4. *curae Romani ducis primam semper in bellis commerciorum curam habere* ? Cassiodorus IV, 13. *Habeat quod emat, ne cogatur cogitare quod auferat*. Similia habet V, 10, & 13.

[*Apud Ammianum*] Quem vide & libro XXI.
(*Cap. 5. in Oratione Juliani Imp. ad Milites,*
pag. 293, 294. Ed. Vales. Gron.)

g. *A. calceolaria*] Possis vertere a *repina*, quo
sensu ea vox sumitur in græca versione Jobi
XXXV. 9. Pfalm. CXIX. 123. Prov. XIV.
31. XXII. 16. XXVIII. 3. Ecclesiast. IV. 3.
Item Levitici XIX. 11. Eandem græcam vo-
cem per *defraudare* vertit vulgatus interpres
Lucæ XIX. 8.

In *Contestis esse stipendia vestra*] *Ambrosius*
ad hunc Lucæ locum : *idcirco stipendia con-*
sistunt militibus : ne dum sumus queritur , prædo
grassetur. (*Pag. 1647. Ed. Paris. 1569.*) Quæ
transcriptis *Augustinus* sermone XIX. de verbis
Domini secundum *Matthæum.* (*Qui non est*

Augustini, & inter *Appendices*, Tom. V. *Serm.* 82. reperitur in *Ed. Benedictin.*] Sunt egrum ad hanc rem constitutiones apud *Gregorium Turonensem* libro II, cap. 37. in *capitulis Caroli*, & successorum, lib. V, tit. CLXXXIX. in *concilio Gallie* tomo II. in *capitulis R. Ludovici Pii* capite XIV. & tomo III. in *concilio ad S. Marcam*. Adde *legem Bajuvariorum* tit. II, §. *Friderici I* *legem* *si refert Guntherum* :

Si quis pacificæ plebis villasve, domusve

Ussit, abbas senectute ora canit

Et pulsum castris post verbera multa recedet.

(Liguria. vers. 399, & seq.)

G R O N O V I L.

10 *Proviser*] Diligentia comparandi in autecellum annona sua contentus fit. Hæc vox annona posterioribus feculis interdum significat species, quæ militibus dabantur, ut frumentum, carnes, lardum, fal, oleum: interdum annone plurali numero fient panes: interdum annona ipsum citi stipendium, quod videtur causa datur, ut hoc loco.

11 *A concussione*] Pecunia per vim, metum, tormenta, provincialibus, & sociis exprimenda. I. 2. 7.

12 *De lachrymâ*] Eonis, quæ dolentibus,
flentibusque eripiuntur.

13 Sed *præstari non posse*] Quod jactant vulgo militares, hæc imaginaria esse, & non posse introduci, nec militem armatum contineri se pati, ut virgines in gynæceo.

nique ¹ necesse est concedamus, fieri posse quod factum videmus. ⁺ Ideo attulimus exempla, quibus accedat illud insigne, quod ^k ¹⁴ ex Scauro memorat ^a Frontinus, pomiferam arborem, ¹⁵ quam in fede calstrorum fuerat complexa metatio, postero die abeunte exercitu intactis fructibus relicta.

^b Libro
XVIII.
c. 24.

^c Lib. XL.
c. 22.

^d Ann.
XII. c. 49.
^e Hist.
III. c. 2.
^f In Verr.
Lib. I. c.
21.

^g Agid.
Regio de
ult. superm.
diss. 31.
dub. 7. n.
95.

^h L. III.
c. 1.
ⁱ Lib. I.
c. 35.

§. Livius ^b cum narrasset, milites Romanos in castris ad Sucronem ¹⁶ procacius egisse, & quosdam eorum noctu praedatum in agrum circa pacatum iisse, adjicit, omnia libidine, ac licentia militum, nihil inticuto, ac disciplina militari gestum. Est & alter insignis ejus scriptoris locus, ^c ubi iter Philippi per Denthelatarum agros narratur: *socii erant, sed propter inopiam hand secum, quavis hostium fines Macedones popudati sunt. rapiendo enim passim, villas primum, deinde quosdam etiam vicos evaserunt, non sine magno pudore regis, cum sociorum voces nequicquam Deos, sociales, nonneque suum implorantes audiret.* Apud Tacitum ^d Peligni turpis fama, dum socios magis, quam hostes praedatur. Idem ^e Vitellianus notat per omnia Italiae municipia desides, & tantum hospitibus metendos. In Verrina quoque ^f Ciceronis de praetura urbana haec est accusatio: *oppide pacata sociorum, atque amicorum, diripienda, ac vexanda curasti.*

6. Atque hic omittere non possum theologorum ^g sententiam, quam verissimam puto, regem, qui quae debet stipendia militibus non solvit, ⁺ non tantum ¹⁷ militibus teneri de damnis inde secutis, ⁺ sed & subditis suis, & vicinis, quos inedia coacti milites male habuerunt.

III. 1. Vicissim eorum, qui a bello abstinent, ⁺ officium est nihil facere, quo validior fiat is, qui improbam fovet causam, ⁺ aut quo justum ¹⁸ bellum gerentis motus impediatur, secundum ea, quae dicta a nobis ^h supra ^b sunt: ¹⁹ in re vero dubia ⁱ ⁺ aequos se praebere utrisque ⁺ in permittendo transitu, ⁺ in comineatu praebendo legionibus, ⁺ in oblectis non sublevandis. Corcyrenses apud Thucydidem ⁱ Atheniensium officii esse, ajunt, si extra partes esse velint, ⁺ aut Corinthios prohibere ne ex agro Attico militem conducant, aut idem sibi permittere. ²⁰ Philippo Macedonum regi obiectum a Romanis dupliciter ab eo

G R O T I I.

ⁱ Necesse est concedamus, fieri posse quod factum videmus] Sic & Guicciardinus dissertit libro XVI.

^k Ex Scauro memorat Frontinus] De Nigri severitate ob raptum gallum gallinaceum vide Spartianum. [Cap. 10.]

^l Aequos se praebere utrisque in permittendo transitu, in comineatu praebendo] Exemplum nobile, vide apud Parutium libro VIII.

G R O N O V I I.

¹⁴ Ex Scauro] Ex M. Aemilii Scauri commentario de bello ab se gesto.

¹⁵ Quam in sede] Quae intra castra conclusa fuerat.

¹⁶ Procacius egisse] Per absentiam, & morbum P. Scipionis tumultuantes lascivisse in Hispania.

¹⁷ Militibus teneri] Satisfacere oportere. ¹⁸ Bellum gerentis motus] Apparatus, & processus.

¹⁹ In re dubia] Ubi certe non constat, utrius causa justior sit.

²⁰ Philippo Macedonum regi obiectum. Liv. 30, 42.

G R O

eo foedus violatum, + & quod sociis populi Romani injurias fecerit, & quod + hostes auxiliis, & pecunia juverit. Eadem urget T. Quintius in colloquio cum Nabide, vos tamen, inquit, vestramque amicitiam, ac societatem proprie non violavi. Quoties vis te arguam id fecisse? sed nolo pluribus? ²¹ *stannam rem complectar*: quibus igitur rebus amicitia violatur? nempe his maxime duabus, si socios meos pro hostibus habeas, + si hostibus te conjungas.

2. Apud Agathiam ^b legimus hostem esse, + qui faciat quod hosti placet; & in ^c Procopio, ²² in exercitu hostium eum censerī, + qui quæ proprie ad bellum usui sunt, hostili exercitui subministrat. Demosthenes ^d olim dixerat: *ἡ γὰρ εἰς αὐτὸν ἐν τῷ λαβήναι ταῦτα πράττειν ἢ κατασκευάζειν, ὅτι, ἐν τῷ ἐπὶ πάλαι, καὶ μὴ πολλὰ ἔχοντες οὐδὲν τιθέντες* + qui ea facit, & machinatur, quibus ego capi possum, etiamsi nec feriat, nec jaculum emittat, hostis mihi est. M. Acilius Epiroci ^e, qui milite Antiochum non juvant, sed pecuniam ei misisse insimulabantur, negavit scire se, hostium, an pacatorum numero eos habere deberet. L. Æquilius ^f Prætor Tejos arguit, quod commeatu classem hostium juvisset, vinum promississet: adde, + ni eadem Romanæ classi darent, se pro hostibus eos habiturum. Memoratur & Cæsar ^g Augusti dictum: *ἐκ τούτου πόλεον οὐκ, πολέμου ἔχοντες παρ' αὐτῶν pacis jus amittere civitatem, + qua hostem recipiat.*

3. Proderit etiam, cum utraque parte bellum gerente ²³ + foedus nescire, + ita ut cum utriusque bona voluntate a bello abstinere, + & communia humanitatis officia utrisque exhibere liceat. Apud ^h Livium est: *pacem utrique parti, quod medius decet amicos, optent; bello se non interponant.* Archidamus Spartæ rex Eleis, cum viderentur in Arcadum partes inclinare ⁱ, epistolam scripsit hæc tantum continentem: *καλὴν ἡρωϊκὴν bonum est quiescere.*

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^a *In exercitu hostium eum censerī*] Et contra, socium, & amicum, recte ait, dici non eum modo, qui juxta stat in prociectu, sed & qui omnia, quibus opus habet bellum, aperte suppeditat. in epistola Amalathia ad Justinianum. (Goth. Lib. I. c. 3.)

²¹ *Stannam rem complectar*] Caput rei, vel quod maximum est, paucis expediam.

²² *In exercitu hostium*] Perinde arripī, ac violari posse, atque illi, qui intra castra, & præidia hostilia sunt, & arma contra nos ferunt.

²³ *Fœdus mittere*] Agere palmam oriente bello, ac pacifici.

^a Liv. XXXIV. 32.

^b Lib. IV. c. 1. c. Goth. I. Cap. 3. d. Phil. III. pag. 46. B.

^e Liv. lib. XXXVI. c. 35. f. Idem, Libro XXXVII. c. 28.

^g Phil. Brut. in fin. pag. 1011. h. i. Lib. XXXV. c. 48.

ⁱ Plutarch. Apoph. p. 219. A.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTHII

LIB. III. CAP. XVII.

• **G**ROTHII principia, unde jura me-
• diorum sequuntur, hic non expo-
• nit, sed statim ad officia medi-
• procedit; adeoque ex *præcedenti capite*
• IX. §. 4. n. 2. ea supplenda sunt.

• Supponit autem Grothius, reges, aut
• populos, qui bellum suscipiunt, credi
• velle iustas sibi fuisse causas cur id fac-
• rent; contra autem, injuria facere eos,
• qui adversus se arma ferrent. d. §. 4.
• Cum igitur utraque pars id credi vel-
• let, nec tutum esset aliis populis pacem
• quærentibus huic se controversiæ interpo-
• nere nihil melius scire potuisse. ut,
• populos pacatos, quam ut quod evenis-
• set pro jure haberent, d. §. 4.

• Medii igitur neutrius partis causam ju-
• stam, vel injustam asserunt, sed judicium
• suspendunt, & hæcenus utriusque factum
• pro jure habent.

• Hinc duo necessario sequuntur: 1.
• quod neutri injuriam faciant si præsen-
• tem possessionem sequantur: 2. quod uni
• non magis, quam alii favere debeant.

• *Prioris* sequelæ effectus insignes sunt.
• Nam 1°. pacatus ejecto rege cum præsen-
• te possessore agere, contrahere, &c. pot-
• est. *Vide supra l. 1. c. 4. §. 15. Tom. I. pag.*
• 383. 2°. si cives nostri capti, & servi fa-
• cti ad pacatos perveniunt, ab his pro fer-
• vis habentur; is enim præfens eorum est
• status. *Vid. supra c. 9. §. 2. n. 2. Et §.*
• 4. n. 2. *in fin.* nec civitas nostra vindic-
• care eos potest. 3°. Idem dicendum de
• rebus nostris, quæ bello capte ad paca-
• tos pervenerunt.

• Econtrario 4°. si cives, & res nostræ
• ab hoste capte ad pacatos perveniunt
• antequam ad præsidia hostis deductæ fue-

• rint, liberæ manent, adeoque hosti eas
• reclamanti reddi non debent.
• De *posteriori* sequela in sequentibus
• agemus.

AD §. I.

*Aggerens de his, quæ extra bellum
posui, &c.]* • l. e. de pacatis, seu de
• mediis.

Hæcenus enim Grothius egit de hostibus,
& quid in eos liceat: sequitur tractatio de
mediis, qui unius partis judicium, & cau-
sam non magis, quam alterius sequuntur,
& Neutrale vulgo vocantur, quia neutri
parti adhærent.

Auctor regulam generalem ponit, a pa-
catis nihil sumendum esse. At excipit sum-
mam necessitatem; hanc enim ius aliquod
etiam in pacatos tribuere, docet *hic* §. 1.
& docuit *supra l. 2. c. 2. §. 10.* Sed &
Mediorum quedam officia erga bellum ge-
rentes esse, tradit §. 3.

PROPOSITIO I.

Medii utriusque factum pro jure habent.

DEMONSTRATIO.

Nam si medii alterum injuria agere as-
sererent, ejus judicium, & causam seque-
rentur, & desinerent esse medii. Ut ergo
medii sint, necessario requiritur ut ab omni
judicio abstineant, præsentem possessionem
sequantur extra territorium; in territorio
autem cum statum, tum ratione rerum,
tum ratione personarum, tueantur, in quo
persona, vel res fuit, cum ad fines accer-
deret.

Ubius

Uberius hæc principia exposuit B. Parens in disputatione de postliminio in pace Scd. 1. §. 2. 3. 4. & 5. Verba ejus retulimus supra L. 3. c. 9. §. 1. propos. 1. p. 123.

PROPOSITIO II

Hinc pacati utriusque partium prestare debent ea, quæ juris gentium sunt, ut jus transitus, commercia, &c.

DEMONSTRATIO.

Legatus Antiochi statum mediocum hoc modo describit, in Concilio Achæorum disserens: Non enim vult ut section adversus Romanos arma capiant; sed ut neutri parti sese conjungant: pacem utrique parti, quod melius deceat amicos, optent: bello se non interponunt. Idem ferme & Etolorum legatus petiit, ut qua facillima, & tutissima esset, quietem prestarent. spectatoresque belli fortissimum alienarum eventum sine ullo discrimine verum suarum operirentur. Liv. l. 36. c. 48. Add. Id. l. 37. c. 28.

Hinc jam necessario sequitur, quod illi, qui mediis, i. e. utrique amici sunt, neutri denegare possint ea, quæ homo homini natura denegare nequit. Si enim uni ea denegaret, duplici modo injuriam faceret; tum quia magis faveret alteri, adeoque hostis fieret; tum quia id, quod natura cuique debetur, denegat. Si utrique denegat, utrique fit injuria, cujus reparatio bello queri potest. Cæterum, quatenus id in commerciis obtineat, mox videbimus. Conf. §. 2.

PROPOSITIO III.

Pacatum nihil facere debet, quo injurietur alteri pro altero.

DEMONSTRATIO.

Si igitur uni præter ea, quæ sunt juris gentium, aliquid præstatur, id alteri petenti non potest denegari, ne uni magis, quam alteri favere videatur. Unde apud Livium l. 37. c. 28. Tejos Romanorum Dux arguit, Jussisse eos comætu classis hostium, & quantum vini Polyxenida (hosti) promississent: quæ si eadem classi Romana darent, revocaturum se a populatione militum; sin minus, pro hostibus eos habiturum. Atque his imperiis parvisse Tejos, apparet ex Livio d. l. Massilienses portum

Cæsari negarunt, Pompejum recipere; id eo pro hostibus habiti sunt.

Nullum esse jus bellicum] = Quia injuria non est, ex qua sola bella licita sunt. Scythæ ad Alexandrum apud Curtium lib. 7. 8. Quid nobis secum est? nunquam tuam terram attigimus: qui sit, unde venias, licetne ignorare in castris Sylois visentibus?

Necessitatem, ut jus aliquod det in rem alienam, summam esse debere] Diximus d. §. 10., 1°. Nunquam jus oriri in res alienas ex necessitate. Sane, 2°. Medius natura concessum est jus defendendi res suas; & sic illi, qui jus hoc natura questum turbant, sunt hostes. 3°. In bellis vis est necessitas absque culpa, dum vel bellum suscipitur ab iis, qui viribus impares sunt, vel quod necessaria desint, &c. Quo casu fatente Auctore ipso necessitas nullum jus tribuit.

Ut ipso Domino par necessitas non subsistat] Quod refutavimus L. 2. c. 2. §. 8.

Non ultra sumendum, quam exigit] Non ultra refutavimus L. 2. c. 2. §. 6.

Si custodia sufficiens non sumendum usum] = Sic si quis castrum pacati occupat, quod hostis occupaturus est, is præter custodiam nihil acquirit, Grot. l. 2. c. 2. §. 10.

Si usum, non sumendum abusus] = Dixit enim, non ultra sumi posse, quam summa necessitas exigit.

Restituendum tamen rei pretium] = Immo iniquum rem suam alii vendere non tenetur etiam alter necessitate prematur.

Auctor porro statuit, cessante necessitate faciendam esse restitutionem. L. 2. c. 2. §. 9. & l. 3. c. 1. §. 6. n. 3. Quæ omnia plenius examinavimus d. l. 2. c. 2. §. 9. & 10.

AD §. II.

Cum summa ipsam, & populum necessitas urgeret] Male Auctor jus transitus ex utilitate innoxio, & necessitate sola deducit. Rationes cur ipso jure naturæ cuique transitus debeatur, exposuimus supra l. 2. c. 2. §. 13.

Primum aut] = Allegata hic exempla, & aliaque

- 2 aliaque vide supra l. 2. c. 2. §. 13.
 2 *Qua vallo comprehendebat*] = Id est quæ
 intra munimenta recipiebant. Et si enim
 cives defendere teneantur rempublicam,
 unus tamen præ altero non tenetur, ad-
 eoque ei refarciri damnum debet.
 3 *Hoc præstabat*] = Scilicet, securitatem
 præstare.
Soluta stipendia] = Non solutis enim sti-
 pendii necessitate adducuntur milites ad
 rapiendum.
 4 *Illud magni Propheta*] „Johannis.
Neque enim aut moneret] = Nihil enim
 frustra monere, nec impossibilia injunge-
 re voluisse, vir divinus credendus est.
Ideo attulimus exempla] = Ubi miles trans-
 ivit nullo damno dato.
 6 *Non tantum militibus teneri de damnis
 inde factis*] = Militibus tantum tenetur
 ex promisso, ad præstendam mercedem
 promissam, & ad id, quod eorum inter-
 est mercedem non solutam fuisse.
Sed & subditis suis, ac vicinis] = Quia
 rex vera causa est damni dati.

AD §. III.

- 1 *OFFICIUM est, nihil facere, quo val-
 lidior fiat is, qui improbum foveat causam*
 Male Auctor mediis tribuit iudicium circa
 iustitiam causæ inter duas partes bellige-
 rantes. Hoc ipso enim herent hostes ejus,
 cujus iudicium impugnant. Medii igitur
 non examinant iustitiam causæ, sed utrius-
 que factum pro jure habent, id est iudi-
 cium suspendunt. Hinc neutrum juvare
 possunt, sed ea saltem præstant utrique,
 quæ juris gentium sunt.
*Aus quo iustum bellum gerentis motus
 impediatur*] = Dictum est, medios non
 judicare an iuste bellum geratur: ad-
 eoque hæc frustra disputari.
Supra] = L. 3. c. 6. §. 3. & 4.
Aquos se præbere utrique, &c.] = Divi
 utrumque bellum gerentium contendere,
 causam iustam sibi esse; Medii vero ju-
 diciam hac in re non competere, sed
 eos utriusque factum pro jure habere,
 ac sequi statum præsentem rei, vel per-
 sonæ. Dixi quoque, hos medios utrique
 ea præstare debere, quæ juris gentium
 sunt.

- In permittendo transiit*] = Hic enim ju-
 ris gentium est, & denegari neutri pot-
 est.
In comineatu præbendo] = Tum quia abs-
 que comineatu transire non possumus,
 tum quia commerciorum jus omnibus com-
 petit.
In obsequiis non sublevandis] = Quia hæc
 sublevatio non est juris gentium: econ-
 trario cum hostis vires inde augeantur,
 eoque reparatio juris nostri impediatur,
 capi quoque res pacatorum possunt, quæ
 sublevandis obsequiis inserviunt.
Aus Corinthios prohibere, &c.] = Si enim
 uni permitterent, alteri negarent, non
 possent dici medii, quia plus faverent uni
 parti, quam alteri.
Et quod sociis] = Si enim sociis meis in-
 juria fit, iustam hanc belli causam esse,
 vidimus supra.
Hostes auxiliis, & pecunia juveris] = Eo-
 que vires hostium ad resistendum auxo-
 rit.
Si hostibus te conjungas] = Eos juven-
 do.
Qui faciat quod hosti placeat] = Si alteri
 idem neget, vel vires hostium inde au-
 geantur.
*Qui qua proprie ad bellum usui sunt,
 hostili exercitui subministrat*] = Quia ho-
 stium vires inde augentur. Vid supra l.
 3. c. 12. §. 1. seg.
Qui ea facit] = Nam consilium quoque,
 quod ad meliorem suppeditatur, in-
 juria est.
Ni eadem Romana classi darent] = Si
 enim negassent, medii non fuissent, &
 magis uni, quam alteri favissent.
Qua hostem recipias] = Ad eum nimirum
 effectum, ut ibi subsistat, secus si tran-
 sit saltem.
Fidus misere] = Sed tunc omnia va-
 lent ex pacto: nos autem querimus,
 quid obtineat jure naturæ sine pacto.
*Ita ut cum utriusque bona voluntate a
 bello abstinere, &c.*] = Hoc non depen-
 det a voluntate bellum gerentium; sed
 exque natura id licet.
*Et communia humanitatis officia utriusque
 exhibere liceat*] = Hæc præstari citra pactum
 debent ex naturæ ratione.

C A P U T X V I I I.

De his , quæ in bello publico privatim fiunt.

- I. *An privatim hosti nocere liceat , expositum cum distinctione juris naturalis , gentium , & civilis.*
 II. *Hu , qui suo sumtu militat , aut naues instruit , quid per internam justitiam liceat respectu hostium.*
 III. *Quid respectu sua civitatis.*
 IV. *Quid Christiana dilectionis regula ab ipsis exigit.*
 V. *Quomodo bellum privatim cum publico miscetur.*
 VI. *Ad quod teneatur qui sine mandato hostibus nocet , cum distinctione explicatur.*

+ I. I. **Q**Uæ diximus hactenus , + pleraque ad eos pertinent , + qui aut summum in bello arbitrium habent , ¹ aut publica imperia exequentur. Videndum etiam , + quid privatim in bello liceat , + qua nature , + qua divino , + qua gentium jure. Narrat officiorum primo ² Cicero ³ in Pompeii Imperatoris exercitu militasse Catonis Censorii filium , sed mox ⁴ dimissam legionem , in qua is militabat , cum nihilominus adolescens amore pugnandi in exercitu remansisset , Catonem scripsisse ad Pompeium , ut si eum vellet remanere in exercitu , + secundo cum sacramento militis obligaret , addita causa , quia ⁵ priore amisso , + jure cum hostibus pugnare non poterat. Addit & ipsa Catonis ad filium verba ex epistola , quibus eum monet ut caveat ne prælium ineat : + neque enim jus esse , qui miles non sit , pugnare cum hoste . ⁶ Sic & Chrysostomus ⁷ Cyri militem laudatum legimus , qui hosti imminens repressit eum , ⁸ simul ac receptui canere audierat ; & ⁹ Seneca : *inutilis miles dicitur* , ¹⁰ qui signum receptui datum negligit.

2. Sed falluntur qui venire hoc putant + ex ¹¹ jure gentium externo : nam id si spectes , sicut rem hostilem cuilibet occupare licet , + ut supra ¹² ostendimus , ita & hostem occidere : + nam illo jure hostes pro nullis habentur. Venit ergo + quod Cato monebat + ex disciplina militari

Romana ,

G R O T I I.

¹ Sic Et Chrysostomus] Vide Xenophontem Cyri institutione. (Lib. IV. c. 1. §. 4. Ed. Oxon.)

C R O N O V I I.

² Aut publica imperia] Aliquid ex iustis , & auctoritate prætorum administrant.

³ Pompeii] Videtur legendum , A. Hestili.

Lib. 41. c. 6.

⁴ Dimissam] Exauctoratam , sacramento solutam.

Tom. IV.

⁵ Secundo cum obligaret] Iterum juberet illum sacramentum dicere , sive jurare ad signa.

⁶ Priore amisso] Remisso , soluto , cum dimitteretur legio.

⁷ Simul , ac receptui] Simul , atque dari signum cessandi a pugna.

⁸ Qui signum receptui] Qui non desinit pugnare , cum Imperator jubet quiescere. (Vox datam abest è MSS. & optimis Ed.)

⁹ Jure gentium externo] Quo conceditur omnis illa licentia , de qua a cap. 4. usque ad 9. agit.

O O

G R O -

n. f. 3. D.
de re milit.
9. 15.

5. Liv. lib.
VIII. c. 7.

e. Cutil.
c. 9.

d. Apud
Plutarch.
Lacon.
Apoph. p.
236. E.
e. Quæst.
Rom. 279.
p. 273. E.
f. Lib. II.
c. 6.

Romana, cuius ea lex erat, * Modestino notante, * ut qui mandata non servasset, capite puniretur, etiamsi res bene cessisset: mandata autem non servasse intelligebatur etiam * qui extra ordinem sine ducis imperio in hostem pugnavisset, ut 9 * Manliana * imperia nos docent: nimirum, quia * si id temere liceat, * aut 10 stationes defererentur, aut etiam progrediente licentia exercitus, parsve ejus ^b inconsultis præliis implicaretur; quod omnino cavendum erat. Itaque Sallustius ^c ubi Romanam disciplinam describit, in bello, inquit, *sepius* ¹¹ vindicatum in eos, qui contra imperium in hostem pugnaverant, quique tardius revocati prælio excefferant. Laco quidam ^d cum hosti imminens audito receptus signo ictum repressisset, causam reddidit: *ὅτι βίαιος ἔστι τῷ ἐχθρῷ, τὸ πῦρ δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ἀρχοῦ* * quia præfectis parere satius est, quam hostem occidere. Et Plutarchus cur qui militia solutus est occidere hostem non possit, causam ^e reddit, quod legibus militaribus non teneatur, quibus teneri debeant pugnaturi. Et apud ^f Arrianum Epictetus memoratum modo Chrysantæ factum referens: *ὁρῶ πρὸς τὸν ἀντὶ τὸ: ἐκ τῆς πρὸς τὸν πολεμικῆς, ἢ τὸ ἴδιον πῦρ* tanto illi potius videbatur ducis, quam suam voluntatem exequi.

g. Lib. II.
c. 20. §. 10.

h. Serv. ad
Æn. VIII.
1.
i. C. quando
licet
utriqueque
l. 1. §. 2.

k. L. III.
c. 6.

3. * At jus nature, & internum si respicimus, * videtur in bello iusto cuilibet concessum ea facere, quæ ¹² parti innocenti intra iustum bel-landi modum profutura confidit: * non etiam res captas suas facere, quia nihil ipsi debetur: * nisi forte penam iustam exigat communi hominum jure. Quod postremum * quomodo per evangelii legem restrictum sit, ex his, quæ supra ^g a nobis tractata sunt, intelligi potest.

4. Mandatum autem esse potest * aut generale, aut speciale. Generale, ut in tumultu apud Romanos ^h Consul dicebat: *qui rempublicam salvam volunt, me sequantur*. Immo & * singulis interdum subditorum jus datur ⁱ occidendi * etiam extra sui tutelam, ubi id publice expedit.

II. 1. Speciale mandatum habere possunt non hi tantum, * qui stipendia percipiunt, sed & ¹³ * qui suo sumtu militant, & qui, quod plus est, * suo sumtu partem belli administrant, * ut qui naves instruunt, ac sustentant suis impendiis, * quibus vice mercedis concedi solet ut capra sua faciant, sicut alibi ^k diximus. Id vero quatenus procedat, * illiusa iustitia interna, * & charitate, non immerito quaeritur.

2. * Iustitia ¹⁴ * aut hostem respicit, * aut ¹⁵ ipsam civitatem, cum qua

G R O T I I.

b. Inconsultis præliis implicaretur] Ita Avidius Cassius causam sententia suæ reddebat: *revere petivisse ut essent infidus*. Narrat Fulcinius, (c. 4.)

G R O N O V I I.

9. Manliana Imperia] T. Manlii Torquati Cos. qui filium, quod contra edictum suum in hostem pugnavisset, quamvis victorem securi subjecit.

10. Stationes defererentur] Milites, vel præfecti et loco, in quo custodiz, vel excubiarum

causa collocati essent, temere, ac sine venia ducum exirent.

11. Vindicatum in eos] Animadversum, supplicium exactum de illis.

12. Parti innocenti intra iustum bellicandi modum] Ei, qui habet iustam causam, hæc tunc, ut nihil gravius fiat, quam jure publico licet in bello.

13. Qui suo sumtu] Qui nunc dicuntur voluntarii.

14. Aut hostem respicit] Quatenus ab eo capere licet.

15. Ipsam civitatem] Quatenus cum ea, quod ab hoste capitur, est dividendum.

G R O

qua contrahitur. Hosti, diximus, + eripi posse possessionem rerum omnium + quæ bellum alere possunt, + securitatis causa, + sed hoc ¹⁶ sub onere reddendi: ipsum vero + dominium ad compensationem usque ejus, quod aut ¹⁷ ab initio belli, aut ¹⁸ ex post facto + civitati justum bellum gerenti debetur, + sive res sint civitatis hostilis, + sive singulorum, etiam per se innocentium: bona vero nocentium etiam ex pœne causa adimi, & acquiri capientibus posse. Fient ergo res hostiles eorum, qui belli partem suo sumtu administrant, + quod hostes attinet, + hæcenus ut is, quem expressi, modus non excedatur, + quod æquo arbitratu æstimandum est.

III. ¹⁹ + Adversus suam autem civitatem justum + justitia interna + id ipsum erit, + si ²⁰ contractui æqualitas insit, hoc est, si sumtus, & pericula tanti sunt, quanti ²¹ prædæ alea. nam si hæc spes multo pluris valeat, + reddendum erit civitati quod supererit, + perinde, ac si quis nimium vili pretio ²² jactam, incertum quidem, sed tamen facilem, & magnæ spei emissit.

IV. Cæterum, etiam cum + justitia stricte dicta non læditur, est + ut peccetur adversus id officium, quod in aliis diligendis consistit, + præsertim quale Christiana lex præscribit, ut si appareat, talem prædationem præcipue nocituram + non hostium universitati, + aut regi, + aut his, qui per se fontes sunt, + sed innocentibus, & quidem adeo ut eos detrusura sit in summas calamitates, + in quas etiam eos, qui privatim nobis debent, conjicere, immisericordiæ foret. Quod si ad hæc accedat ut ea deprædatio + neque ad finem bello imponendum, + neque ad hostium publicas vires accidendas notabile aliquod momentum habeat, tum vero probo homine, præsertim Christiano, indignus censeri debet + quæstus ex sola temporum infelicitate.

V. Evenit autem interdum ut occasione belli publici ²³ nascatur bellum privatum, + puta si quis in hostes inciderit, & vitæ, aut rerum adeat periculum, quo eventu ea erunt observanda, quæ de concessio tuendi se modo alibi ^b diximus. Solet & conjungi auctoritas publica cum privata utilitate: ut si quis magno ab hostibus damno affectus + impetret jus ex rebus hostium damna sarcienti: + quod jus definiendum est ex iis, quæ de pignoracionibus supra ^c a nobis sunt tradita.

a *Sylv. in verbo bellum n. 8. vers. 5.*

b *Lib. II, c. 1. §. 3. Et seqq.*
c *Lib. III, c. 2.*

+ VI.

G R O T I I.

^a *Quæstus ex sola temporum infelicitate*] Nam & Crassum hoc nomine culpavit Plutarchus: τὸ πλεονέκτημα τῶν χρόνων ἐκ τοῦ ἐνὶ πολέμῳ καὶ τῶν κατὰ ἀνάγκην περιστάσεων τῶν μεγάλων κινδύνων. plerumque rerum ex igne, belloque rapuit, nihil magis lucro habens, quam communem calamitatem. (Vit. Crass. init. pag. 543. B.)

G R O N O V I I.

¹⁶ *Sub onere reddendi*] Si pax commoda fiat, & ille ablit pro injuria satisfaciatur.
¹⁷ *Ab initio*] Ex debito principali.

¹⁸ *Ex post facto*] Ex debito subnascenti. I. 3, c. 13, §. 3. Et c. I. §. 1.

¹⁹ *Adversus suam civitatem*] Ut privati acquirant res captas illo jure civitatis, pro qua militant.

²⁰ *Contractui*] Quem illi privati cum republica fecerunt, quum impetrarunt ab ea jus suo sumtu belli gerendi.

²¹ *Prædæ alea*] Dubia, & incerta spes.
²² *Justum*] Retis. I. 12. D. de usu. emt. Et vend. holum vocat Saet. de rhetor. cap. 1.

²³ *Nascatur bellum privatum*] Necessitas sit singulis, aut privatis, sine auctoritate publica, pugnandi.

* VI. At * si quis miles, * aut alius, * etiam in bello iusto, * ædificia hostium incenderit, agros vastaverit, atque id genus dederit damna, * non iussus, * adde cum neque necessitas subesset, * neque iusta causa, teneri eum ad faciendā damna, recte a * theologis est proditum. * Merito autem addidi, quod ab illis omisum est, * si iusta causa non subit. * nam ea si adsit, tenebitur forte suæ civitati, * cuius leges transgressus est; * non item hosti, cui nullam fecit injuriam. * Non dissimile est quod Carthaginienis quidam Romanis Annibalem dedi postulantis respondēbat ^b: *non privato, publicone consilio Saguntum oppugnationem sit, querendum censeo: sed utrum jure, an injuria? nostra enim hac questio, atque animadversio in civem nostrum est, nostro, an suo fecerit arbitrio: vobiscum una disceptatio est, licueritne per sedes fieri.*

^a Sylv. in
verbo bel-
lum. p. 1.

^b Liv.
XXI. 18.

G R O T I I.

24 Cujus leges transgressus] Injuria contra disciplinam aliquid faciendo.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XVIII.

CUM bellum non sit nisi inter summas potestates, sponte sequitur, omnia, quæ a privatis aguntur, non nisi belligerantium jure, ac nomine fieri posse. Atque hæc est materia, quam Auctor hoc capite tractat, *quidnam privatis in bello publico liceat?*

Dicimus igitur, Privatum quæ talem nihil in hostem facere posse. Nam 1. solus Princeps juri belli habet, non singuli; adeoque ille solus jure interficiendi hostem, & res ejus prædandi, ac vastandi habet. Equidem potest 2. Princeps hoc jure aliis quoque committere; at tunc non nisi quibus permittit, belli jure agere possunt. Quamdiu igitur 3. non constat, promissæ Principem concessisse jus lædendi hostem, tamdiu licentia illa singulis concessa non apparet. Immo 4. contraria voluntas tunc potius præsumitur, quando princeps milite utitur conducticio. Atque hinc 5. Naves il-

læ armatæ, quas *Caupers* vulgo appellare solent, piratarum loco haberi, & puniri possunt, si publica auctoritate non sunt muniti: & exemplum alibi allegavimus de cive Londinensi, qui magno successu naves sine superiorum consensu in hostes armavit, & ideo reus factus est. Accedit 6. ratio prohibendi politica, quæ cives armati promissæ æque in concives, ac in hostes grassari solent.

Additio.

• Auctor ait, jure nature cuique privato concessum esse ea facere, quæ parti innocenti profutura confidit, §. 1. n. 3.
• Modo 1. iustum sit bellum; 2. intra iustum bellandi modum agat, d. n. 3. Neque id jure gentium externo mutatum, ait §. 1. n. 2. (quia eo jure capere possum rem ejus, quem interficere licet, d. n. 2.). Sed ex disciplinæ Romanæ regulis prohibitum id esse, contendit, quorum

- * quarum præcipuum esse, ait, ne miles
- * sine mandato pugnet, d. §. 1. n. 3.
- * At i. verum non est, jure naturæ cui-
- * que hominum jus esse vindicandi alienas
- * injurias. 2. Alibi probavimus, jus gentium
- * externum non dari; adeoque frustra qua-
- * ritur, an jus naturæ eo mutatum sit. 3. Ve-
- * rum non est, jure Romano demum sta-
- * tutum esse ne miles sine mandato pugnet.
- * Id enim ex ipsa naturali ratione sequi,
- * solidissimis rationibus B. Parens probavit.

A D §. I.

1. **PLERAQUE** * Quædam enim de pri-
- * vatis quoque, eorumque jure intermixta
- * fuere.

Qui aus summum in bello arbitrium habens * Id est ad summam potestates ipsas.

Aut publica imperia exequantur * Uti

* duces belli, milites, &c.

Quid prius in bello liceat * I. e.

* quid singulis privatis suo jure in hostem

* liceat.

Qua natura * Vid. §. 1. n. 4.

Qua divino * Vid. infr. §. 4.

Qua gentium jure * Vid. §. 1. n. 2.

* De quo frustra queritur, quia tale jus

* gentium non datur.

Secundo * Id est novo, quia prius sa-

* cramentum solum erat dimissione.

Jure cum hostibus pugnare non poterat *

* Cessante sacramento deficit auctoritas pu-

* blica.

Neque enim jus esse, qui miles non sit *

* Id est cui id a principe, seu republica

* concessum non est.

2. *Ex jure gentium externo* * I. e. ex ju-

* re illo gentium voluntario, quod ex hy-

* pothedi Auctoris in bello saltem solenni

* obtinet, & quod non verum jus dat, sed

* silem effectum externum juris, & impu-

* nitatem. At tale jus gentium externum

* non dari, jam dictum est; sed & gen-

* tium moribus jus hoc Romanum proba-

* tum esse, ipsa experientia docet, & ex-

* ampleis quoque demonstravimus.

Ut supra ostendimus * L. 3. c. 6. §. 1.

* ubi & existentiam juris talis gentium, &

* hanc consequentiam negavimus.

Nam illo jure leges pro nullis habentur *

* Immo hoc nullibi dicitur. Vid. l. 3. c. 9.

* §. 4.

Quod Cato * In epistola ad filium,

* Vid. n. 1.

Ex disciplina militari Romana * Immo

* nec hoc verum est. Dictum enim est,

* singulos ledere hostem reipublicæ nec

* naturæ non dari; nisi quatenus a repu-

* blica, seu principe tacite, vel expresse

* conceditur. Cui accedit ratio politica,

* quod auspiciis privatis aliquid in bello ge-

* ti periculosum sit.

Ut qui mandata non servasset, capite

punitur * Immo hæc lex naturæ est,

* ut qui superiori non pareat, puniri, et

* iam capite, possit.

Qui extra ordinem * Id est non ju-

* bente duce.

Mantiana imperia * Apud Liv. l. 7. c.

* 16. Similia vide apud Nicetam in vita

* Johannis Comneni Vid. Testin. b.

Si id temere * Id est promissive, & si

* ne jussu Imperantis.

Aut stationes desererentur, aut etiam pro-

grediente licentia * Hæc rationes mere sunt

* politice. Vera ratio naturæ hæc est,

* quod singuli jus belli non habeant, sed

* solus princeps: hic ergo solus jus le-

* dendii hostem habet.

Quia præstitis parere satius est * Est o-

* mnino, obedientia prima militis virtus.

Sallust. Jugurth. 7. Just. 1. 6. 3. Liv. 8.

35. Evagr. H. E. 6. 11. post med.

At jus natura, & internum * Quod 3

* Auctor opponere solet justiciæ externæ,

* quæ ex jure gentium voluntario oritur,

* & saltem quoad effectus quosdam exter-

* nos jus est.

Videtur in bello justo cuilibet concessum

ea facere, quæ parti innocenti intra justum

bellandi modum profuturæ consilium * Verum

* non est, 1. cuilibet jus ledendi hostem

* competere. Verum 2. non est, id licere

* in bello justo, non injusto; quia judicium

* singulorum non est. Verum non est, 3.

* singulos partes innocentis cuiusvis defen-

* dere posse eo non jubente. Verum 4.

* non est, jus ledendi hostem, si tale

* competit, saltem intra justum bellandi mo-

* dum competere, id est ad debiti quanti-

* tatem, & pœnæ modum. Vid. supra l.

* 3. c. 3. §. 1. c. 4. §. 1.

Non etiam res captas suas facere, quia

nihil ipsi debetur * Vera ratio est. quia

* capere res hostiles est effectus belli. At

* singuli jus belli non habent.

Nisi forte panem exigas communi boni

* O o 3

mon jure] „ Verum non est, quemlibet „ privatum poenam a nocente exigere pos- „ se; hanc fabulam alibi refutavimus. *Vid.* „ l. 2. c. 20. §. 3. 4. 6. 8. 9. 40. Idque „ verum est, et si poena exigatur pretextu „ juris hominum communis: nam tale jus „ hominum commune non datur. L. 3. c. „ 6. §. 1. pr. & d. c. 20.

Quomodo per Evangelii legem restrictum „ sit] „ Lex Evangelii restringens non datur.

4. Aut generale, aut speciale] „ *Vide* l. 1.

„ §. 1. ff. de procuratoribus.

„ Confil dicebat] „ Adde *Liv.* l. 6. c. 28.

„ l. 24. c. 21. *Brisson. de form.* 4. pag.

„ 344.

Singulis interdum subditorum jus datur]

„ Tunc auctoritate publica hostem ledunt.

Etiam extra sui tutelam] „ Nam jure

„ necessitate defensionis quilibet privatus

„ vim vi repellere potest; idque verum es-

„ se, ait Auctor, etiam si princeps inju-

„ stum bellum gerat, cui subditi interesse,

„ ex ejus hypothesi, non tenentur. De

„ quo egimus *supra* l. 2. c. 27. §. 20. n.

„ 1. & c. 26. §. 6.

A D §. II.

2. Qui stipendia percipiunt] „ Id est mi- „ les conductitius.

Qui suo sumtu militant] „ Ut olim mi-

„ lites Romani ad militiam lecti. *Vid.* l.

„ 3. c. 6. §. 23.

Suo sumtu partem belli administrant,

„ Uti socii suo sumtu militantes, d. c. 6.

„ §. 23.

Ut qui nares instruunt] „ Quo pertinent

„ illi, quos vulgo vocamus *Caupers*.

Quibus vice mercedis concedi solet] De

„ quo egimus L. 3. c. 6. §. 19. 22. 23.

„ & 24.

Illata justitia interna] „ Id est, salvo

„ jure nature. *Vid.* §. 1. n. 4.

Et cbaritate] „ De hac frustra queritur

„ in disciplina juris naturalis.

2. Justitia, &c.] „ Auctor querit, an illis,

„ qui proprio sumtu militant, praeda in

„ compensationem relinqui possit illata ju-

„ stitia, & ait, 1. id injustum non esse

„ ratione hostis, utpote quem spoliare lici-

„ tum esse, putat, intra quantitatem da-

„ mini dati, vel modum poenae. Et hacte-

„ nus res hostiles fieri eorum, & tunc, qui

„ suo sumtu bellum gerunt. *Vid.* b. n. 2.

„ Neque 2. injustum esse ratione sua civi-

„ tatis, si modo contractui equalitas insit,

„ i. e. praeda respondeat sumtibus: nimia

„ autem si sit inaequalitas, eam corrigendam

„ esse, putat §. 3. Sed & 3. ait, cum vir-

„ tute pugnare, praedam agere si vel ab in-

„ nocentibus sumatur, vel praeda illa ad

„ diminuendas vires hostium non faciat,

„ §. 4.

„ At omnia haec gratis dicuntur. Jure

„ naturae in infinitum capi posse praedam,

„ demonstravimus *supra* c. 6. §. 1. in not.

„ Hoc jus praeda singulis quoque permette-

„ re Princeps salva justitia potest: quia de

„ jure suo capiendi pro lubitu disponere,

„ ac iis, qui suo sumtu militant, merce-

„ dis loco praedam sine modo assignare pot-

„ est.

Aut hostem respicit] „ Id est queritur,

„ an privati permittente superiore ab hoste

„ illata justitia capere praedam possint?

Aut ipsam civitatem] „ Id est queritur,

„ an civitas, cujus causa bellum geritur,

„ assignare suo sumtu militantibus, juste

„ possit praedam ab hoste capiendam.

Eripi posse possessionem verum omnium,

„ qua belian alere possunt] „ Immo etiam

„ earum rerum, quae bellum non alunt.

„ *Vid.* l. 3. c. 6.

Securitatis causa] „ Immo pleno jure

„ dominii, in not. ad d. c. 6. §. 1. pr.

Sed hoc sub onere reddendi] „ Refutavi-

„ mus hoc. d. §. 1.

Dominium ad compensationem usque]

„ Immo in infinitum d. c. 6. §. 1. pr.

Civitati justum bellum gerenti] „ Immo

„ de justitia causae inter duas summas po-

„ testates queri non potest, quia uterque

„ eam sibi asserit, nec judicem inter se ha-

„ bent; adeoque morali ratione cum sus-

„ pensum sit judicium de causae justitia,

„ uterque interim, & durante processu,

„ omnia agit, ac si justum utrimque bel-

„ lum esset: & eventus demum decidit.

Sive res sint civitatis hostium] „ Nam res

„ universitatis, seu publicas, capi posse,

„ dictum est, c. 6.

Sive singulorum etiam per se innocentium]

„ Immo singulos nunquam esse innocentes,

„ vidimus alibi, quia sequuntur, & tuen-

„ tur, vel saltem tenentur sequi, & tueri

„ causam principis.

Quod hostes attingit] „ Ita ut illi de in-

„ justitia queri non possint.

Hallenu

Hactenus ut is, quem expressi, modus non excedatur] „ Id est ut intra modum „ debiti, & poenae capiatur; in reliquis „ autem securitatem saltem acquirat ca- „ piens.

Quod aequo arbitratu] „ Quis arbitra- „ bitur cum neutra pars iudicem agnos- „ cat ?

A D §. III.

ADVERSUS suam autem civitatem] „ Cum qua contrahit is, qui suo sumtu „ militat.

Iustitia interna] „ Id est jure naturæ : „ nam iustitia externa, quæ ex jure gen- „ tium est, latius patere prædam agendi „ facultatem, statuit.

Id ipsum] „ Id est jus prædam suam „ faciendi.

Si contractui aequalitas infit] „ Sequitur „ hoc ex erroneo illo principio : quod in „ omni contractu natura requiratur æquali- „ tas inter rem, & pretium, inter operas, „ sumtusque, & prædæ aleam, &c. Vid. „ L. 2. c. 12. §. 8. At ibidem jam nota- „ vimus, dominum, adeoque & huc prin- „ cipem, pro lubitu de jure suo, etiam „ inæqualibus conditionibus disponere pos- „ se, & prout disponit, ita jus esse. Con- „ cessa igitur prædandi potestate in genere, „ etiam ea, quæ ultra periculi, & opera- „ rum, ac sumtum modum supersunt, „ acquiruntur capienti in infinitum.

Recedendum erit civitati quod supererit] „ Refutandum hoc d. c. 12. §. 8. & dixi- „ mus, prout dominus de re sua disponit, „ etsi inæqualiter, ita jus esse.

Perinde, ac si quis nimium vili pretio „ jactum, &c. emisset] „ Hoc refutavimus l. „ 2. c. 17. §. 5. Idque jure civili adeo „ verum est, ut nec ob enormissimam læ- „ sionem rescindi tale negotium possit : quia „ incertitudo multum detrahit vero pretio ; „ adeoque læsio vera hic concipi non pot- „ est, d. §. 5.

A D §. IV.

IUSTITIA frivile dicta] „ Id est jus „ naturæ sociale, quod Auctor opponit ju- „ ri naturæ laxiori ; quam differentiam ex „ mente Grotii explicavi in *Dissert. proam.* „ l. 1. & 11.

Ut peccetur adversa id officium, quod in „ aliis diligendis consistit] „ Auctor igitur pu- „ tat, eum, qui licentiam prædandi ex „ contractu civitatis suæ ob sumtus factos, „ consequitur, juxta iustitiam stricte fie- „ dictam, id est jure naturæ, capere præ- „ dam in bello justo intra modum debiti, „ & poenæ, eamque sibi acquirere posse : „ sed lege Evangelii præterea requiri, ut „ eam capiat ex bonis universitatis, aut re- „ gis, aut singulorum, qui fontes sunt ; „ porro ut captura illa tendat ad finiendum „ bellum, aut minuendas vires hostium : „ indeque concludit, lege Evangelii nec „ id licere, quod iustitia interna permittit. „ At sæpius jam dictum est, virtutis regu- „ las ad jus naturæ, quod homines inter „ se obligat, non pertinere. Sed & verum „ non est, virtuti repugnare prædam ex „ hoste agere, si id sit ad reparationem ju- „ ris, vel in poenam. Porro negamus, ali- „ quem subditorum innocentem esse in bel- „ lo, quia omnes causam Principis sequun- „ tur, eamque tuerentur, ac bonis suis, & „ operis tueri tenerent.

Præsertim quale lex Christiana præscribit] „ De qua late actum est l. 1. c. 2. §. 8. „ n. 10. L. 2. c. 1. §. 10. n. 1.

Non hostium universitati] „ Quæ sola „ nocens Auctori videtur.

Aus regi] „ Qui injuriam fecit.

Aus his, qui per se fontes sunt] „ Adeo „ que qui ex proprio facto rei sunt.

Sed innocentibus] „ Immo neminem sub- „ ditorum innocentem esse, modo dixi- „ mus.

In quas etiam eos, qui priorum nobis „ debent, conjicere, immisericordia foret] „ Nam inter privatos quoque certus exe- „ quendi modus legibus civilibus præscri- „ ptus est.

Neque ad finem bello imponendum] „ At „ semper ad finem bello imponendum per- „ tinet, si hosti aliquid auferatur : tædio „ enim hujus periculi, quod ei etiam in „ futurum metuendum est, ad reparandum „ injuriam moveri potest.

Neque ad hostium publicas vires acciden- „ das] „ Etsi vires hostium non minuantur, „ possunt tamen movere hostem ut pacem „ faciat, vel saltem infervire reparationi „ damni ab hoste nobis dati.

Quæstio ex sola temporum infelicitate] „ Quævis ex re hostili non ex sola tem- „ porum infelicitate oritur, sed ex injuria „ hostis

„ hostis, quam subditi ejus operis, & opti-
 „ bus defendunt.

A D §. V.

Putat si quis in hostes inciderit] „ Hoc
 „ non fit jure belli, sed jure necessitatis
 „ defensionis, quæ clique privato, contra
 „ quemcunque aggressorem, etiam extra
 „ bellum, competit. *Conf. sup. §. 1. in
 „ fin. §. l. 2. c. 17. §. 20. n. 1. §. c. 26.
 „ §. 6.*

*Impetret jam ex rebus hostium damna sar-
 „ ciendi*] „ Tunc jure belli agit, nomine,
 „ & jussu superioris.

*Quod jure definiendum est ex his, quæ de
 „ pignorationibus supra a nobis sunt tradita*]
 „ Immo jure capiendi res hostiles ex consen-
 „ su superioris plane differt a pignoratione,
 „ seu jure repiesciliarum. Nam privata
 „ priori casu acquirit dominium in rem, &
 „ personam hostis bello capti; hoc casu tan-
 „ tum securitatem acquirit in res, & per-
 „ sonas pacatæ civitatis. *Vid. l. 3. c. 2.
 „ §. 7.*

A D §. VI.

* *Auctor hic in genere notat, mili-
 „ tem, qui privatim damnum (etiam in
 „ bello justo) absque jussu, & absque ne-
 „ cessitate dat, inde teneri suæ civitati;
 „ immo si josta causa ablit, etiam hosti.
 „ Equidem prius omnino verum est; at po-
 „ sterius negamus: queri enim hostis non
 „ potest, qui toti civitati injuriam intulit.
 „ Ex judicio igitur nostræ civitatis semper
 „ josta nobis causa est; adeoque milites no-
 „ stri inivit hostis semper jure agunt, ne-
 „ que hæc tunc judicium aliquod hosti com-
 „ petit, quam questionem occasione Anni-
 „ balis motam examinavimus l. 2. c. 21. §.
 „ 4. n. 2.*

Si quis miles] „ Qui pretio conductus
 „ est.

Aut alius] „ Qui suis sumptibus militat.
Etiā in bello justo] „ De justitia belli
 „ inter duas summas potestates queri non
 „ posse, diximus, quia uterque eam sibi
 „ vindicat; at cujusque judicium valet in
 „ sua civitate.

Ædificia hostium incenderit, &c.] „ Id
 „ est hostem privata auctoritate læserit.
Non jussu] „ Id est absque superioris,
 „ cui injuria facta est, consensu.

Adde, cum neque necessitas subesses] „ Id
 „ est ubi hostis vires non minuuntur, nec
 „ nostræ augentur. *L. 3. c. 12. §. 1. & §. 4.
 „ Neque josta causa*] „ Hæc semper subest
 „ ex judicio cujusque civitatis.

Theologus] „ Jurisconsulti contrarium tenent,
 „ & merito, quia omnia in hostem
 „ licent etiam naturæ jure.

*Merito autem addidi, quod ab eis omnis
 „ fuit est*] „ Immo recte omiserunt; quia ju-
 „ sta causa semper subest ex judicio ejus
 „ civitatis, quæ capit, nec alios judex est.

*Nam ea si adfuit, teuebatur forte sua ci-
 „ vitati*] „ Sine cujus jussu rem hostilem va-
 „ stavit.

*Non item hosti, cui nullam fecit inju-
 „ riam*] „ Sed qui dom non vult reparare
 „ damnum injuria datum, quævis hostilia
 „ pati debet, nec ideo quæri potest.

Non dissimile est] „ Duplex ibi questio
 „ erat: 1. An Saguntum, quæ civitas erat
 „ sociæ Romanorum, jure obsideri potuerit?
 „ 2. An Annibal privata auctoritate ob-
 „ dere eam potuerit? Prior questio sola cum
 „ Carthaginiensibus ventilari potuit, & ad
 „ eam quoque tantum respondebant Car-
 „ thaginienses. At merito ad alteram regere-
 „ bant, ad Romanos eam non pertinere,
 „ utpote cum ex judicio Carthaginiensium
 „ Saguntinis jore bellum inferri potuerit;
 „ an vero jussu publico, vel privata aucto-
 „ ritate id fecerit Annibal, hanc questio-
 „ nem, atque animadversionem in civem,
 „ eorum esse. *Conf. l. 2. c. 21. §. 4.
 „ n. 2.*

CAPUT XIX.

De fide inter hostes.

- I. Fidem deberi hostibus quibuscumque.
 II. Resellitur sententia, quæ prædonibus, & tyrannis fidem servandam negat.
 III. Solvitur argumentum sumtum ex eo, quod tales penam mererentur, & ostenditur, hoc non considerari, ubi tanquam cum tali actum est.
 IV. Non obstat quod promissio metu extorta sit, si ei, qui promissit, metus illatus non sit.
 V. Aut si juramentum accesserit, quantum id adversus prædonem impune, quod homines attingit, violatur.
 VI. Eadem aptata ad subditos bellantes.
 VII. Specialis difficultas circa promissa subditis facta, ob supereminens dominium tractatur :
 VIII. Et ostenditur, talia promissa firmari civitatis iurejurando :
 IX. Aut si tertius se interponat, cui fiat promissio.
 X. Mutatio status publici quomodo fiat.
 XI. Metus exceptionem ad bellum solemne juris gentium non pertinere :
 XII. Quod intelligendum de metu tali, quem jura gentium agnoscant.
 XIII. Servandam fidem, & perfidiam :
 XIV. Non si conditio deficiat : quod locum habet si alter parti partium non stet.
 XV. Nec si iusta compensatio opponatur :
 XVI. Quamvis ex alio contractu :
 XVII. Aut damno dato.
 XVIII. Immo & ex pena :
 XIX. Quomodo hæc in bello locum habeant.

* I. I. Quid, quantumque in bello liceat, diximus : partim nude spectari, partim ex promisso antecedente. * Parte priore absoluta, restat posterior, * quæ est * de fide hostium inter se. Egregium est consulis Romani * Sillii Italici dictum :

Optimus ille
 Militia, cui postremum, primumque suavi
 * + Inter bella fidem.

Xenophon * + oratione de Agesilao, ὅτε μὲν καὶ καλὸν κτῆμα τοῖς τι ἀλλοῖς ἔ-
 πει

* Lib.
 XIV, vers.
 169, &
 seq.

* Cap. 3.
 §. 5. Ed.
 Oxon.

G R O T I I.

* Inter bella fidem] Archelaus philosophus apud Appianum civilium IV. ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἐργοῖς ἐκπίδεται, καὶ δεῖναις τριτάτοις, αἱ καὶ παρα τοῖς πολεμίοις ἴσχυται. fœdera jurasti, dedisti dexteram, quæ etiam inter hostes valent. (Pag. 623. Ed. H. Steph.) Laudat hujus virtutis

nomine Africanum minorem Diodorum Siculum in excerptis Peirescianis. (Pag. 342.)

G R O N O V I I.

I Partim nude spectari] 3, 1. 1.
 2 De fide] De pactis intervenientibus durante bello servandis.

TOM. IV.

P p

G R O

πρεσβυτέρους δὲ ἐστρατηγούς, τὸ δούλον τι καὶ πιστὸν εἶναι τι καὶ δύναντον ἰσχυρῶς· tanta, tamque praecleara res est in omnibus quidem, sed praecipue in ducibus, religionis, & fidei

a Tom. II.
p. 184. C.

οὗτοι μάχιμα εἰ τοὶ δόκαιοι πάλιν θαλάσσιον κρήνεται· in pace, aliisque publicis conventionibus servandis maxime spectantur qui iustitia student: ut enim recte dixit Cicero de finibus

b Cap. 22.

quinto: nemo est, qui non hanc affectionem animi probeat, atque laudet, qua non modo utilis nulla quaeritur, sed contra utilitatem etiam conservatur fides.

c Declam.
267.

d Decl.
343.

e Lib. II.
c. 29. Offic.

f Epyll.
CCV. ad
Bonif.

2. Publica fides, ut apud patrem est c Quincililianum, inter armatos hostes + inducias facit, + deditarum civitatum jura conservat. Apud eundem d alibi: fides supremum + rerum humanarum vinculum est: sacra laus fidei inter hostes. Sic & e Ambrosius: liquet igitur, etiam in bello fidem, & iustitiam servari oportere. Et b Augustinus: f fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem geritur: nimirum, + hostes qui sunt, homines esse non desinunt. + At homines omnes, qui ad rationis usum pervenerunt, + capaces sunt juris ex promisso. Camillus apud Livium e ait, + sibi cum Faliscis eam esse societatem, + quam ingeneravit natura.

g Lib. V.
c. 27.

3. + Ex hac autem societate rationis, & sermonis, nascitur ea, de qua agimus, obligatio ex promisso. Neque vero putandum est, quia hosti + falsum eloqui aut licere, aut crimine vacare, ex multorum sententia 7 supra diximus, + pari ratione hoc & ad fidem datam referri posse. Nam + verum eloquendi obligatio est b ex causa, quae bello fuit anterior, + & bello tolli forte aliquatenus potest: + at promissio per se jus novum confert. Vidit hoc discrimen Aristoteles b quum de veriloquio agens ait: a καὶ τὸ ἐν ταῖς ἐμπροσθεν ἀποθνήσκουσιν λέγουσιν, καὶ ὅσα εἰς ἀδικίαν καὶ ἀνομιαν εὐνοίῃ, ἔχουσιν καὶ δὲ ἐν ταῖς ἀρεταῖς ἀρετῶν 9 non de eo loquimur, qui in conventionibus verax est, & in iis, quae ad iustitiam, & iniustitiam pertinent: + sunt enim haec alterius virtutis.

h Nic. IV.
13.

i Cap. 7.
pag. 612.

Ed. Kuhn.

4. Pausanias i Arcadicis de Philippo Macedone: τῶν προτέρων ἐστὶν καλόντων αὐτόν, ὅς γε καὶ ἕκαστος θεῶν κατεπαύμενος αὐτῷ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐν ταῖς πόλεσιν, πῶς τοὶ ἄνθρωποι μάχεται ἀνδρείων· bonum enim Imperatorem nemo recte vocaverit, ut qui pro more habuerit iusjurandum contemnere, fidem quavis occasione violare, ita ut nulli homini fides vilior fuerit. Valerius Maximus

k Lib. IX.
c. 6. n. 2.
ext.

a de Annibale: bellum adversus populum Romanum, & Italian profectus adven-

GROTIJ.

b Augustinus] Qui idem argumentum late tractat epistola CCXXV. (126. secundum novam divisionem,)

GRONOVIJ.

3 Affectionem animi] Propositum ejus, qui se gerit bonum virum haberi.

4 Capaces sunt juris ex promisso] Possunt obligare alter alterum stipulando.

5 Sibi enim Faliscis] Quamvis hostibus cum maxime.

6 Falsum eloqui] Dicere, vel facere, quo hostis decipiatur, & falsam opinionem de consiliis nostris imbibat.

7 Supra diximus] 3, 1, 18.

8 Ex causa, quae bello] Ex illa iudicandi libertate, de qua 3, 1, 11. nata cum ipso sermone inter homines commercio.

9 Non de eo, qui in conventionibus] De veritate, cui contraria vanitas, aut mendacium; non cui perfidia, & perjurium.

GRO-

10 *adversus ipsam fidem acrius gessit, mendaciis, & fallacia quasi praeclaris artibus gaudens. quo evenit ut aliqui insignem nominis sui memoriam relicturum, in dubio majorne vir, an pejor haberi deberet, poneret.* Apud Home-

Æneid. H. verſ. 351, 352.

Νῦν δ' ἔπειτα πεισὶ

ῥυπαρίων μακροχρόν, τῷ δ' οὐ τι κακώτερος ἔστι (aa).

—— Rumpentes federa sacra,

Juratamque fidem pugnantes, non quibus est fas.

H. I. Et supra jam diximus, non recipienda illa Ciceronis ^c + *mit-*
la nobis societas cum tyrannis, sed potius summa distractio est. Item: *pirata*
non est ¹¹ *ex perduellion numero desinitus* : ⁺ *cum hoc nec fides esse debet,*
⁺ *nec* ¹² *injuriarum commune.* De tyranno etiam ^d Seneca : *quicquid*
erat, quo mihi cohereret, intercisâ juris humani societas abscedit. Ex quo
fonte error Michaelis Ephesii profluxit, qui ad quintum Nicomachiorum
^e *dixit, in tyranni uxorem* ⁺ *adulterium non committi* : quod ipsum
pari errore quidam ^d Judæorum magistri de alienigenis dixerunt, quo-
rum conjugia pro nullis habent.

^b Lib. II, cap. XIII, §. 15. n. 2.
^c De Offic. III. 29.
^d Lib. VII, de benef. c. 19.
^e Cap. 10.

2. Atqui belli piratici magnam partem Cn. ⁺ Pompejus factionibus
confecit, vitam illis pollicitus, & sedes, in quibus sine rapto viverent.
Et tyranni interdum ¹³ libertatem reddiderunt, impunitatem pacti. Cæ-
sar belli civilis ^f tertio, a Romanis ducibus cum prædonibus, & fugi-
tivis, qui in Pyrenæis erant montibus, actum de compositione scribit.
quis dixerit, si quid convenisset, ⁺ nullam inde exstiteram fuisse obliga-
tionem? ⁺ non habent quidem isti specialem istam communionem, quam
inter hostes in bello solenni, & pleno, introduxit jus gentium : ⁺ at
quia

^f Cap. 19.

G R O T I I.

^e *Adulterium non committi*] Seneca in excerp-
tis IV, 7. *Non putavi adulterium, uxorem*
tyranni pollere : sicut nec homicidium, tyran-
nam occidere. Julius Clarus in §. homicidium
num. 36. feminam bannitam impune adulterio
corrupti censuit.

^d *Judæorum magistri*] Rabbi Levi Ben Ger-
son, & Rabbi Salomo ad Levit. XX, 10.

^e *Pompejus factionibus confecit*] Sic impro-
bata Didii perditis in Celtiberos ex rapto vi-
ventes. (Vide AFRICAN. De Bell. Hispan.
pag. 312. & quod spectat Pompejum, PLU-
TARCH. in ejus Vita, pag. 632, 633. J. B.)

G R O N O V I I.

10 *Adversus ipsam fidem*] Adco nihil pasto-
rum sibi servandum putavit, ut ipsi fidei bel-
lum indixisse videretur.

11 *Ex perduellion numero*] Non pro justo

hoste habetur.

¹² *Injurandum commune*] Nec si quid ei
promissum, vel juratum sit, id servandum est.

¹³ *Libertatem reddiderunt*] Ut Icas Caryne-
sum tyrannus, qui dominatu deposito, & ac-
cepta fide publica, patriam foederi Achaico ad-
junxit. Polyb. 2. Et hinc materia declamatio-
nis Fabio awo decl. 267. Flens ad arcem de-
positor tyrannidis.

(aa) Est apud Homerum :

—— ἀλπίων τῶν

ῥυπαρίων ἰσχυρότερων, τῷ δ' οὐ τι κακώτερος ἔστι.

i. e. ut bene vertunt ultimi Intt. *Quare re-
bil utile nobis autume effugium erit, nisi ferri-
mus ita, scilicet, nisi reddamus Holenam.* Sic
Auctor noster, ex memoria vitio, sensum, &
seriem orationis immutavit : quemadmodum
etiam in orâ libri scriptum erat, *Æneid. X. pro*
Æneid. H. J. B.

quia homines sunt, communionem habent juris naturalis, ut recte diffinit Porphyrius *, libro de non esu animalium tertio, * ex quo nascitur ut pacta servanda sint. Sic Diodorus † fugitivorum duci Apollonio a Lucullo fidem servatam memorat. Et Dio ‡ scribit, ab Augusto Crocotæ (bb) latroni persolutum pretium capiti ejus impositum, cum se ipse sisset, ne fides violaretur.

III. 1. + Videamus tamen, ecquid a Cicerone non allatum proferri speciosius possit. Primum hoc est, quod + qui atrociter malefici sunt, 14 + neque pars sunt ullius civitatis, hi a quovis homine puniri possunt si jus naturæ respicimus, ut 15 + alibi a nobis explicatum est. At qui puniri possunt ut vitam amittant, + his & res, & jura sua possunt auferri : sicut recte dixit idem § Cicero : non est contra naturam, spoliare eum, si possis, quem honestum est necare. + Inter jura autem est 16 hoc jus ex promisso quæsitum : potest igitur + hoc in prænam ei auferri. + Respondeo, processurum hoc, si 17 non tanquam cum malefico actum esset; at † si quando 18 cum tali, qua talis est, actum est, 19 + simul de remittenda, quod hanc rem attinet, pœna actum conferri debet. quia semper, ut alibi diximus, + ea sumenda est interpretatio, quæ 20 cavet, ne actus in vanum recidat.

2. + Non male apud Livium * Nabis, cum tyrannidem ipsi obiceret Quintius Flaminius : de nomine hoc respondere possum, me, qualiscunque sum, eundem esse qui fui, cum tu ipse macum, T. Quinti, societatem pepigisti. Ex mox : jam feceram hæc, qualiacunque sunt, cum societatem mecum pepigisti. Addit, si quid ego mutassens, mihi mea inconsistantie, cum vos muissetis, vobis vestra ratio redulenda est. + Locum est non dissimilis in oratione Periclis, ad cives suos apud † Thucydidem : τὰς πόλεις αὐτοῦς ἀδελφεύουσιν, ἵ ἡ ἀδελφεία τῆς πόλεως ἐκπυρρύνεται. civitates sociis liberæ esse putentur, si tales fuerint quo tempore factum est sedm.

IV. Deinde objici potest, quod & alibi diximus, + eum, qui metu causam dedit promisso, teneri 21 liberare promissorem, + quia damnum dedit per injustitiam, id est, + per actum pugnantem & cum natu-

ra

G R O T I I.

† Si quando cum tali, qua talis est, actum est]
Tentatis in Adelpbis :

Leno sum, factor : pernices communis adolefcentium :

Perjurum, pectus : tamen tibi a me nulla est orta injuria. (II. 1. 34.)

Vide hæc de re scriptorem de compositione pacis inter principes, & ordines Imperii.

G R O N O V I I.

14 Neque pars sunt] Vagi sedium inopes, nec civili societate conjuncti, in quovis graffantur.

15 Alibi] 2, 20. 8.

16 Hoc jam ex promissa] Quod ei ex pacto debetur.

17 Non tanquam cum malefico] Si enim eo egit, quem putavit esse bonum virum, & necavit latronem, piratam, maleficum esse.

18 Cum tali, qua talis] Cum eo, quem notum est, qualis sit.

19 Simul de remittenda] Contraidui tacite inclusum, quæ prius fecit improbe, fraudi esse illi non debere.

20 Cavet ne actum] Efficit, ut contrahentes non videantur nihil egisse.

21 Liberare] Solvere obligatione.

(bb) Ita veteres Edd. sed legendum Crocotæ, ut est apud Auctorem, unde hoc petitur. J. B.

G R O N O -

* Pag.
922. Ed.
Lugd.
1620.
† Lib.
XXXVI.
Fragm.
n. 1.
§ Lib.
LVI. pag.
625. Ed.
H. Steph.

‡ Ogr. III.
Fid. supr.
c. V. §. 1.
Pr.

* Lib.
XXXIV.
c. 31.

† Lib. I.
in fin. c.
144.

§ Lib. II.
c. XI §. 7.
n. 2. cop.
XIII. §. 14.
c. XVII.
§. 17.

ra libertatis humanæ, + & cum natura actus, qui liber esse debuit. Hoc vero sicut fatemur interdum locum habere, + ita non ad omnia promissæ prædonibus facta pertinet. nam ut cui promissum quid est, ad liberandum promissorem teneatur, ²² + opus est, ipse metu injusto causam promissio dederit. (cc) + Si quis ergo, ut amicum vinculis eximeret, promiserit pretium, tenebitur: + huic enim metus illatus non est, qui ad contrahendum sponte venit.

V. Adde quod + qui injusto metu coactus promissit, teneri poterit, accedente iurjurandi religione. nam inde, ut alibi + diximus, + homo non homini tantum, sed & Deo obstringitur, + adversus quem metus exceptio non est. Verum tamen est, + ex tali vinculo solo promittentis heredem non teneri, + quia ²³ in heredem transeunt quæ in humano sunt commercio + ex primæva domini lege; + at in his non est jus illud Deo quæsitum qua tale. Iterum illud quoque ex + superioribus repetendum est, si quis fidem juratam, aut injuratam prædoni datam violet, + cum eo nomine poenam apud alias gentes non debiturum: + quia odio prædonum placuit gentibus, quæ adversus eos etiam vitiose committuntur, ²⁴ dissimulare.

+ VI. Quid dicemus de subditorum bellis adversus reges, aliasque summæ potestates? his, + etiamsi causam ²⁵ per se non injustam habent, ²⁶ jus tamen per vim agendi deesse, ostendimus + alibi. Potest interdum + tanta esse + aut causæ injustitia, + aut resistendi improbitas, + ut puniri graviter possit. Tamen si quasi cum desertoribus, aut rebellibus actum sit, ²⁷ + poena promissio opponi non potest, secundum ea, quæ modo + diximus. Nam + & servis fidem servandam, veterum pietas existimavit, credito + Lacedæmonios iram divinam expertos, quod Tænarenses servos contra pacta occidissent. Et Diodorus + Siculus notat, fidem servis datam in fano Palicorum nunquam a quoquam domino fuisse

+ L. II.
c. XIII. §.
14. usque
ad §. 20. c.
XIV. §. 3.

+ Lib. III.
c. IV. §.
18. c. IX.
§. 16.

+ Lib. I.
c. IV. §.
Prot. §.
41.

+ §. 3. a.
1.
+ Alium.
+ Eur. Hist.
VI. 7.
+ Lib. XI.
c. 38.

GRONOVII.

²² Opus est, ipse metu injusto] Non videtur sufficere responso: nam certe prædones, & fugitivi, metu injusto causam contractui dederunt: nisi enim intractarentur, nulla cum eis fieret pactio. Milim dicere, id verum esse in eo promissore, qui fuit in potestate illius, cui promittebat, quippe huic nihil fuit indignum. itaque nec iustus ejus consensus. At qui liber, & sui juris cum prædone contrahit, ejus plenus est consensus, utcumque provido metu induci: nec hic est metus proprie dictus, qui cadit in constantem virum, cum prædens observatur periculum cruciatus, aut mortis, quo amittitur constantia, & omne consilium alijcitur, sed quidam provilus adversus futurum malum, quod ita expectatur, ut sepe, non accidat.

²³ In heredem transeunt quæ in humano] Debita ex contractu legitime: hi enim bonis adhærent, & quocumque bona veniant, hoc

commodum, aut incommodum secum ferunt. At ubi quis injusto metu coactus interposito iurjurando promittit, nullus est contractus legitimus, sed tantum vinculum personale, quod cum persona extinguitur, nisi novum jus accedat, hoc est, moriens forte, qui promissit, ultima voluntate mandet heredi, ut illud solvat.

²⁴ Dissimulare] Imponita transmittere.

²⁵ Per se non injustam] Puta injusta tyrannide pressi.

²⁶ Jus tamen] Adstringit enim eos civilis ordo ad obedientiam, & patientiam.

²⁷ Poena promissio] Non liberatur princeps fide illis data, dicendo eos poenam sibi debere: itaque cum illa promissum fenum compensari, nec se id servare teneri, & sufficere, si poenam remittat.

(cc) At vide quæ diximus ad PUFENDORFIUM, De Jerr. N. & Gent. Lib. III. cap. 6. §. 11. Not. II. J. 4.

fuisse violatam. ²⁸ + Metus autem illati exceptio & hic poterit elidi interposito jurejurando, sicut & M. Pomponius tribunus plebis jurejurando obstrictus servavit, quod L. Manlio metu coactus promiserat.

VII. Sed + hic + supra priores specialem difficultatem facit ²⁹ jus legis constituendæ, + & jus supereminens dominii ³⁰ in res subditorum, + quod civitati competit, + & ejus nomine a summam potestatem habente exercetur. + Id enim jus si ad omnes spectat res subditorum, + quidni etiam ad ³¹ jus ex promisso bellico natum? quod si conceditur, + videntur inanes fore omnes tales pactiones, + ac proinde belli nisi per victoriam finiendi spes nulla. Sed notandum contra est, + jus illud supereminens ³² non promiscue competere, + sed quatenus communiter expedit + in regimine non dominico, + sed civili, etiam regio. + Plerumque autem communiter expedit, pacta talia servari; quo ea pertinent, quæ de præfenci statu tuendo + alibi dicta a nobis sunt. Adde quod + ubi hujus dominii usum res exigit, ³³ compensatio tamen facienda est, ut infra ³⁴ latius explicabitur.

+ VIII. I. Præterea possunt pacta + sanciri jurejurando, nec tantum a rege, + aut senatu, + sed ab ipsa civitate; quomodo in leges Lacedæmonios, + jurare fecit + Lycurgus, Athenienses + Solon, & ³⁵ ne personarum mutatione jus jurisjurandi intercederet, repeti quotannis jurandum. (dd) + Id enim si fiat, omnino + ne publicæ quidem utilitatis causa recedendum a promisso erit: + nam & de suo cedere civitas potuit, + & verba possunt ita esse aperta, ut nullam exceptionem admittant. Valerius + Maximus Athenas ita alloquitur: *lege legem, qua te jurejurando obstrictam tenet.* Romani hoc genus ³⁶ leges sacratas appellabant, ³⁵ + per quas ipse populus Romanus, ut ³⁶ Cicero pro Balbo explicat, religione obligabatur.

2. Est

G R O T I I.

g M. Pomponius tribunus plebis] Juravit tribunus, ne *sestili*, & *causam accusationis remissa* concioni reddidit. Nulli nisi licuit impune tribunal in ordinem redigere. Seneca de beneficiis III, c. 37.

h Leges sacratas appellabant] Vide *Manutium* de legibus.

G R O N O V I I.

28 *Metus autem illati*] Quod dicere potest imperans, se a subiectis rebelibus injusto metu coactum ea promississe, eoque civili jure posse rescindere contractum initum, id ei prodesse acquit, quia plerumque intervenit jusjuramentum.

29 *Jus legis constituendæ*] Quod summa potestas legem potest ferre, & abrogare.

30 *In res subditorum*] Ut possit eas dominis auferre, aut consumere in utilitatem publicam. 2, 14, 7.

31 *Jus ex promisso*] Quod acquisiverunt subiecti ab imperante armis rebelibus expressum.

32 *Non promiscue*] Ut pro libidine sua possit princeps, vel civitas abuti privatorum bonis.

33 *Compensatio tamen*] Quoties princeps, vel civitas, bona privatorum arripit publici commodi causa, debet pro illis satisfacere ei, qui sua perdit.

34 *Ne personarum*] Ne posterii exciperent, jusjuramentum illud fuisse personale, atque ideo obligasse tantum jurantes.

35 *Per quam ipse populus*] Non hoc dicit Cicero, sed *sacrosanctum nihil esse, nisi quod populum, plebem sanctisset.* Itaque oportebat quidem intervenire populum, ut lex sacra ferretur: non tamen ubi populus intervenisset, ea lex scitum sacra erat: nisi fuisset adjecta sanctio, qui eam non servasset, ejus caput sacrum, hoc est, Diis devotum esset: eoque is homo a quovis posset occidi. (At vide quæ diximus in Notis Galliæ ad hunc locum. J. B.)

36 *Cicero pro Balbo*] C. 15.

(dd) Vide quæ diximus ad P U B L I U M, De Jure Nat. & Gent. Lib. IV. Cap. 2. §. 17. Not. 2. J. B.

G R O

sunt, in irritum deduci non possint: quia * sicut alia multa quantumvis vicio non carentia ex jure gentium pro justis habentur, ¹ + ita & metus, qui tali bello utrinque infertur. * Quod ni id placuisset, bellis talibus, quæ valde sunt frequentia, nec modus, nec finis potuisset imponi: + quod tamen fieri interest humani generis. †. Et hoc potest intelligi jus illud esse bellicum, quod cum hoste servandum, ait * Cicero, cui & alibi ^b dictum, hostem in bello jura retinere, scilicet, + non tantum naturalia, sed & quædam ex gentium consensu orta.

2. Naturæ tamen hinc sequitur, + eum, qui tale quid bello injusto extorsit, salva pietate, salvis viri boni officiis, posse retinere quod accepit, + aut etiam cogere alterum, ut stet pactis sive juratis, sive injuratis. ⁴⁴ + Iustus enim, & ipsa rei natura id injustum manet: + neque interna hæc injustitia actus tolli potest, nisi ex novo, & vere libero consensu.

XII. Cæterum, quod metum, dixi, haberi pro justo, qui bello solenni infertur, ^m de eo metu intelligi debet, ⁴⁵ quem jus gentium non improbat. * Nam si stupri inferendi metu extortum sit quippiam, aut alio terrore contra datam fidem, verius erit, rem constitutam intra jus naturale: + quia jus gentium ad talem metum suam vim non porrigit.

+ XIII. 1. Servandam autem fidem etiam perfidis, & nos + in generali tractatione supra ^c diximus, & idem docet ^d Ambrosius: quod hand dubie + porrigendum ad hostes quoque perfidos: quales Pœni, + quibus Romani fidem sancte servaverunt. *Se tunc Senatus, non eos, quibus hoc præstabat, aspexit*, ait in hoc argumento * Valerius Maximus. Et ^f Sallustius: *bellis Punicis omnibus, cum sepe Carthaginenses & in pace, & per inducias multa nefanda facinora fecissent, nunquam ipsi per occasionem talia fecere.*

2. Appianus ^e de Lusitanis scedifragis, quos ⁴⁶ Sergius Galba novæ pactione deceptos trucidaverat: *ἀντιπρὸς μὲν ἑκὼν ἀνέχοντο τῷ νόμῳ, ἐν ἄλλοις δὲ τῷ Πωμαίων μισθῷ βαρβαρῶς περὶ τὴν πίστιν ὑλίσσοντο* ultis contra Romanam dignitatem barbaros imitabatur. Eoque nomine idem Galba postea a Libone tribuno plebis accusatus est: quam rem narrans ^b Valerius Maximus, *miser cordia*, inquit, *illam questionem, non aequitas rex*. (ce) (male editur *rex*) *quoniam quæ innocentia tribuni non poterat absolutio, respectui puerorum data est.*

G R O T I I.

1 *Ita & metus, qui soli bello utrinque infertur*] Vide dictum scriptorem de compositione facit.

m *De eo metu intelligi debet, quem jus gentium non improbat*] Sic nihil prodest extorquenti promissio, quam legato capto in extorsit. *Marianus XXX.* (Cap. 12. & 19. Sed exemplum non quadrat. Vide Notas nostras Galliar. J. B.)

G R O N O V I I.

44 *Iustus enim, & ipsa rei natura*] Fictio

tantum juris hoc iustum est, ut aliquis finis perniciosi discordiz reperiretur; non per utramque rerum, aut legem morum, aut apud Deum.

45 *Quia jus gentium*] Qui infertur adionibus, quæ in bello consensu gentium licite putantur.

46 *Sergius Galba*] Leg. *Servius Sulpicius Galba.*

(ce) Nescio quâ Editione usus fuerit Auditor. Certè ejus xvo jam legebatur hinc *rexit*. Saltem ita habet Editio Wecheliana, ann. 1627. à *Christophoro Celero* curata. J. B.
G R O

a De off.
III. 29.
b Per.
IV. 55.

c Lib. II.
c. XIII. §.
16.

d Off. I,
29.

e Lib. VI,
c. 6. n. 3.

f Bell.
Cæcil. cap.
50. Ed.
Wass.

g Bell.
Hist. pag.
288. Ed.

h. Strab.
b Lib.

VIII, c. 1.
n. 2.

est. Cato in originibus scripserat, * nisi 47 pueris, & lacrymis usus esset, poenas cum daturum fuisse.

a Sic. d.
orat. Lib. I.
c. 53. Et
Bruto, c.
20.

XIV. Sed simul sciendum est, + duobus modis fieri posse ut quis a perfidia vacet, nec tamen id faciat, quod promissum est, 48 + defectu scilicet conditionis, & 49 + per compensationem. + Defectu conditionis non vere liberatur promissor; sed eventus ostendit, nullam esse obligationem, ut + quæ non nisi sub conditione contracta erat. Et huc referendus casus, + si prior alter non implevit quod ex sua parte implere tenebatur. Nam unius, ejusdemque contractus capita 50 singula + alia aliis inesse videntur per modum conditionis, + quasi expressum esset, hæc ita faciam si & alter faciat quæ promissit. Ideo b Tullius Albanis respondens, Deos testes facit, + uter prius populus res repetentes legatos aspernatus dimiserit, ut ius eum omnes expetant clades belli. Non tegebatur pro socio, ait c Ulpianus, + qui ideo renunciavit, quia conditio quadam, qua societas erat iniuta, ei non præstatur. 51 + Hanc ob causam quoties alia mens est, sollet diserte poni, ut si contra hanc, aut illam partem quid fiat, + cætera non eo minus rata maneant.

b Apud
Liv. I. 23.

c L. 14.
D. pro
socio.

+ XV. = + Compensationis originem d alibi indicavimus, cum diximus, nos, si quod nostrum est, aut quod nobis debetur, consequi aliter non possumus ab eo, qui nostrum habet, aut nobis debet, + tantundem in re quavis accipere posse: + unde sequitur, ut multo magis possumus id, quod penes nos est, + siue corporale est, siue incorporale, retinere. Ergo quod promissimus + poterit non præstari, si non amplius valet, quam res nostra, quæ sine jure est penes alterum. o Seneca libro de beneficiis sexto: sic debitori suo creditor saepe damnatur, ubi plus ex alia causa abstulit, quam ex credito petit. Non tantum inter creditorem, & debitorem iudex sedet, 52 qui dicat: Pecuniam credidisti. Quid ergo? ... 53 + agellum, quem non emeris, possides: astinnatione facta debitor discede, qui creditor veneras.

d Lib. II.
c. VII. §.
3.

+ XVI. + Idem

G R O T I I.

n Compensationis originem alibi indicavimus] Tertullianus Scorpico: nulli compensatio iniuncta est, in qua aut gratia, aut injuria communis est ratio. (Cap. 6.)

o Seneca libro de beneficiis VI.] Cap. 4.

G R O N O V I I.

47 Pueris, Et lacrymis] C. Sulpicii Galli, hominis gratiosi ad plebem, filio, pupillo suo, & duobus parvis suis, quorum se, tanquam in proximo testamentum faceret, sine libra, & tabulis populi Romæ institueret tutorem orbem dicebat: atque hi actu suo populum moverunt.

48 Defectu conditionis] Si quis promissit non omnino, sed certo casu, & conditione, & is casus, cave conditio non exstiterit.

49 Per compensationem] Si promissum est,

& ipse rem nostram tenet mala fide, & cum consilio non reddendi, quæ sit ejusdem estimationis, cujus est quod promissum est.

50 Singula alia aliis inesse] Adeo ut si unum non servetur, omnia pro irritis, & violatis habeantur.

51 Hanc ob causam] Hæc exceptio non elidatur, quoties cum valere volunt contrahentes.

52 Qui dicat] Astori, pecuniam credidisti, itaque illum, unde petat, condemno, ut tibi reddat. Sed alia sæpe dicit. Quæ ista? nempe, credidisti tu quidem illi pecuniam, sed argentum, scilicet factum in vasis, ab eo, quæ omni specie, aut occasione acceptum, neque tantum, aut jure tuum, possides: id æquatum plus est, quam quod petis. Ergo sic abi e iudicio, ut te debitorem scias, qui creditorem præferbas, teque ultro aliquod debere illi, a quo nummos positurus vas venisti.

53 Agellum, quem] Argentum, quod.

+ XVI. + Idem erit + si ex alio contractu is, quicum negotium est, plus, aut tantundem debet, + idque ego aliter consequi non valeo. In foro quidem, ut P. idem Seneca ait, + actiones quædam separantur, nec confunditur formula: sed illa exempla, ut ibidem dicitur, + certis legibus continentur, quas necesse est sequi: + lex legi non miscetur: eundem est qua ducimur. + Jus gentium ista discrimina non agnoscit, + ubi scilicet alia juris sui obtinendi spes non est.

XVII. + Idem dicendum erit si qui promissum urget §5 + non contraxerit, sed damnum dederit. § Seneca ibidem: §6 + colonum suum non tenet, + quamvis §7 tabellis manentibus, qui segetem ejus procuclcarit, qui succidit arbuta, non quia recepit quod pepigerat, + sed quia ne reciperetur efficit. Mox alia addit exempla: + pecus abegisti, servum ejus occidisti. + Deinde: + licet me comparare inter se quantum profuerit mihi quisque, aut quantum nocuerit, §8 tum prouinciare, utrum plus debeatur mihi, aut debeam.

XVIII. Postremo + & quod ex pœna debetur ei, quod promissum est, §8 potest contribui, quod eodem loco late explicatur: + §9 beneficio gratia debetur, §9 injuria ultio: nec ego gratiam illi debeo, nec illi mihi pœnam: + alter ab altero absolvimur. mox §10: + comparatione facta inter se beneficii, §9 injuria, + videbo an etiam ultra mihi debeatur.

+ XIX. §11 Sed sicut §9 si quid inter litigantes conuenit, ei, quod promissum est, + opponi lite manente non poterit, aut actio, de qua lis erat, + aut litis damna, & impensæ, ita nec manente bello compensari poterit aut id, unde ortum est bellum, aut + quiddam bellico gentium jure fieri solet. §10 + Negotii enim natura, ne nihil actum sit, ostendit conuenisse sepositis belli controversiis. + nam alioqui nulla esset pœctio, quæ non posset eludi: nec forte male huc aptem quod §12 apud eundem, quem jam laudavi aliquoties, Senecam est: Nullam excusationem receperunt

G R O T I I.

p Idem Seneca] Eodem libro, capitibus 6. & 7.

q Seneca ibidem] Dicto cap. 4.

r Deinde] Dicto cap. 6.

s Comparatione facta] Eodem cap. 6.

t Apud eundem, quem jam laudavi aliquoties, Senecam est] De benef. VII. 16.

G R O N O V I I.

§4 Actiones quædam separantur] Ita sunt diversæ, ut compescari nequeant: sed si duorum uterque adversus alterum propriam actionem habet, uterque sua uti, & quod ea continetur, prosequi necesse habet: nec tollit altera alteram.

§5 Non contraxerit] Nihil quidem vicissim promiserit, sed in culpa est, ut alter minus habeat.

§6 Colomum non tenet] Non habet, obliga-

tum, ita ut fructus, vel pecuniam, qua ille conduxit, exigere possit.

§7 Tabellis manentibus] Formula, vel instrumento conductionis illius, & integro.

§8 Potest contribui] Pro eo, quod promissum est, ut non præstetur, potest imputari, & compensari id, quod propter maleficia promittendi debet, cui promissum est.

§9 Si quid inter litigantes] Si qui jam contendunt in foro, de alia causa contraxerint, non potest alter contrahentium falsa fide promissum negare, quod dicat se ab illo lite vexari, & multum impendere. Sic etiam jam bellantes si quid inter se pacti fuerint, non re tota composita, nequit alter a pacto resilire, propter causam, aut continuationem belli.

§10 Negotii enim natura] Hoc omni negotio naturaliter inest, ut præsumatur aliquid actum, non pueriliter lusum. Hoc autem casu non potest aliquid actum videri, nisi seposita causa principali.

receptum (majores) ut homines scirent fidem utique præstandam. Satis enim erat, + a paucis etiam justam excusationem non accipi, quam ab omnibus æquum tentari.

2. + Quæ ergo sunt, quæ compensari cum eo, quod promissum est, poterunt? nimirum, + si quid alter; quamvis ex alio contractu, inter bellum inito, debet: + si damnum dedit intra induciarum tempora: + si legatos violavit, + aut aliud quid fecit, quod inter hostes jus gentium damnat.

3. Observandum tamen + ut ⁶¹ inter easdem personas fiat compensatio, + ac ne jus tertii cujusquam lædatur: + ita tamen ut subditorum dona pro eo, + quod civitas debet, jure gentium obligata intelligantur, ut alibi ^a diximus.

4. Addamus & hoc, + generosi esse animi stare federibus etiam post aliquid injuriæ acceptum: quo nomine sapiens ^b Indus Iarchas laudabat regem, qui læsus a vicino federato, ^c ἀπαλυντο τὰς ὀφρὰς ὅτι βέλαιος ἐμνησθέναι οὐκ ἔμελλε, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ὑδατῶσι λαπὼν αὐτῶν, non discessit a jurata fide, + agens, tam sancte se jurasse, ut alteri ne post acceptam quidem injuriam nociturum esset.

5. Quæ vero de fide hostibus data incidere solent quæstiones, ferme omnes solvi possunt, + si adhibeantur regulæ supra traditæ, cum de vi, + tum quorumvis promissorum, + tum speciali jurisjurandi, + fœderis, ac sponsonum, + & de regum jure, ac obligatione, + deque ambiguis interpretandis dissertavimus. Tamen ut & antedictorum usus sit manifestior, & si quid præterea controversi est, discutatur, + specialium quæstionum frequentiores, atque illustriores attingere non pigebit.

G R O N O V I E.

⁶¹ Inter easdem personas. Quod in compensationem mei promissi imputare alicui volo; sit ejus, quicum mihi res est, non alicujus tertii.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XIX.

• **H**ACTENUS de jure belli egimus, & tractationem de jure pacis hic incipit.
• & quid in bello liceat: at quia finis & ea occasione in genere materiam finis
• ri tandem bellum debet, quod plerumque dei, quatenus hosti debetur, tractat.
• que per conventionem fieri solet, Auctor

A D §. I.

1. **PARTIS Priori**] = Qua quærebatur, quid liceat in hostem nude, citra promissum, sive ex jure naturæ, sive ex jure Gentium L. 3. c. 1. §. 1.

Qua est de fide hostium inter se] = Adeoque ubi quæritur, quid liceat in hostem ex promisso, d. c. 1. §. 1.

Inter bella fidelem] Quæstio celebris est, an fides hostibus data sit servanda? Nos omnino affirmamus 1. quia uterque contrahentium pro lubitu de suo jure disponere potest; prout igitur disponunt, ita jus est. *Pof. J. G. 6. 29.* Quia hosti, ut hosti, fides datur, adeoque utrinque consensum in id est, ut hosti fides servetur. Et cum 30. supra l. 2. c. 11. §. 7. dictum sit, fidem etiam vi injusta extortam valere (quia aliud est fides data, seu dispositio, aliud vis), multo magis id obtinebit in fide, quæ hosti datur, qui iustum sibi asserit causam. 49. Nulla alias esset ratio componendæ litis cum hoste, nisi intereptione vel ipsorum, vel reipublicæ nostræ.

Servanda igitur est fides ex mediâ necessitate. Idque 59. confirmatur consensu Gentium. Sane, perjurium Zedekie regis erga regem Babylonie Idololatram prædicente Jeremia punitum, legimus 2. *Chron. 36. v. 12. & 13.* Ipse enim victus, captus, liberi occisi, ipsi oculi eruti, totaque vita in vinculis fuit Babeliis. 2. *Reg. 25. v. 4.* *Idem* 1. Saul violatam fidem Gabaonitis (damnatæ populis) datam fame triennii, & morte septem filiorum luit. *Vid. l. 2. c. 13. §. 4.* Ex profana hystoria id docent exempla Aochoris: quibus adde quod Camillus dixit, *esse cum Falsis non sit Societas, quæ passio sit humano, esse tamen, quam ingeneravit natura.* Liv. l. 5. c. 27. Perfidiam Ptolemei Ceraoni insigniter punitam legimus: brevi enim post a Gallis regno exutus, & obruncatus est, diis id vindicantibus. *Justin. l. 24. c. 23.* Maria Guisiana, Jacobo V. Scoto nupta, fidem, ubi potuit, sefellit, causata, fidem a Principibus exigendam quatenus eis commodum videretur, *Buchan. l. 16. p. 573. ad ann. 1558;* nec esse adeo anxie exigendam, *ibid. p. 577;* hæretico autem minime servandam, *ibid. p. 576.* At tandem cum in

angustis constituta primores legatos mitteret, nec audita, nec fides ipsi habita fuit, *ibid. p. 579.* Uladislai calamitatem, ex perfidia ortam, exposuimus supra l. 2. c. 11. §. 20.

Additio.

= Iisdem fere principis nititur quæstio: an hæreticis, an perfidis, an prædonibus, an tyrannis fides servari debeat; de quibus supra l. 2. c. 13. §. 15. & c. 15. §. 8. & seq. egimus. *Conf. Dissert. pro- am. XII. §. 418.*

Xenophon] = & in *Instit. Cyr. l. 8. p. 216.*

Contra utilitatem] =, *Conf. Lucan. 2. v. 243. Marcellin. 20. 26. Liv. 5. 27.*

Cassiod. l. 12. Tefin. b.

Inducias facit] = Ut armati quoque a vi abstineant.

Dediturum civitatum jura conservat]

= Quia fides hosti data servanda est. *Resens humanarum vinculum est*] = Quod pluribus auctoritatibus corroboravimus supra l. 2. c. 11. §. 1.

Hostes qui sunt, homines non esse definiunt] = *Vid. §. 2. n. 2.*

At omnes homines juris capaces sunt ex promissa] = Hostes enim qua hostes, jus habent de rebus, ac joribus suis pro lubitu disponendi; prout igitur qua hostes inter se disponunt, ita jus est.

Quam ingeneravit natura] = Scilicet communio juris, quam natura omnium animis per rationem inscripsit; aliam enim societatem non dari, diximus.

Ex hac autem societate rationis, & ser- monis, nascitur ea, de qua agimus, obligatio ex promissa] = Immo ea oritur ex utriusque placito, atque consensu.

Falsum eloqui] = Mentiri hosti licere, diximus supra l. 3. c. 1. §. 18.

Pari ratione hoc ad fidem datam referri posse] = Aliud omnino est mentiri hosti, aliud fidem ei datam violare: priori casu nulla a parte mei obligatio est roganti veritatem dicendi; ac ubi fidem hosti qua hosti dedi, jus in eum transfusi, quod ei auferre non possum.

Versum, eloquendi obligatio est ex causa, qua bello fuit anterior] = Ex illa iudicanda libertate nata cum ipso sermonis inter homines commercio. *Vid. l. 3. c. 1. §. 11. Gron. b. Quod refutavi ibidem.*

Ex bello soli forte aliquatenus potest]

Immo

- Immo nulla obligatio a natura est verum
- dicendi hosti; immo nec amico, si jus
- ejus non læditur.

At promissio per se jus novum confert]

- Rationem cur mentiri hosti liceat, non
- vero fidem datam violare, jam allegavi-
- mus.

- *Sunt enim hæc alterius virtutis*] • Nimi-
- rum, justitiæ, quæ necessitatem inferit
- fidem servandi.

AD §. II.

- *NULLA nobis societas cum tyranno*]
- Resp. 1. Jus hoc, i. e. obligatio fidem
- hosti servandi, non ex societate aliqua orit-
- tur, sed ex jure, & facultate disponendi
- de re sua pro lubitu: atque hoc jus 2. ob-
- tinet, licet nulla daretur societas humana.
- Sane, 3. ob delictum hostibus non aufe-
- rantur reliqua naturæ jura, nec impune
- in eos committuntur stupra, adulteria,
- &c. ergo non magis in eos licita perfidia.
- 4. Sed & verum non est, cum tyranno
- non esse societatem, utpote quæ a natura
- est inter homines. Quin hoc ipso §. dum
- quis cum hoste contrahit, agnoscit, socie-
- tatem cum eo esse. Immo 6. fide post
- delictum data remittitur jus, & pœna, quia
- partes ita disponunt. Denique & 7. nec
- hostis nobis fidem servare teneretur, quia
- quisque alterum injuria agere, ait, & sic
- hostis nos quoque extra societatem consti-
- tueret.

Additio.

- *Alibi diximus, societatem inter homi-*
- *nes non esse, adeoque frustra quæri, an*
- *cum hoste talis societas detur:* optime
- *notavit B. Parens, jus illud, quo hosti*
- *fides servanda est, non ex societate, sed*
- *ex dispositione oriri, quia partes prout*
- *de jure suo disponunt, ita jus est.*

- *Cum hoc nec fides esse debet*] • Refuta-
- tum hoc satis a nobis est.

- *Nec puniendum committit*] • Contrarium
- defendimus d. c. 13. §. 15. seq.

- *Adulterium non committi*] • Dixi, cum
- hoste jura naturæ communia manere, ita
- ut crimina in eum committi non possint.
- Hinc incestus, & adulteria, nec cum ho-
- ste committere licet, *Vid. supra L. 3. c.*
- 4. §. 19.

- 2 *Nullum inde existendum fuisse obligatio-*

- *nem*] • Ad quid enim opus fuisset tractare
- de finiendis motibus?

- *Non habent quidem isti specialem istam*
- *communione, quam inter hostes in bello*
- *solemus introduxisse jus gentium*] • Immo ea-
- dem ratio est hostis, & piratæ circa pro-
- missa. Utrique fides data servari debet,
- quia partes de jure suo pro lubitu dispo-
- nere possunt, & prout disponunt ita jus
- est. Cæterum, bellum solemne, in quo
- ex placito gentium jura quædam particu-
- laria obtineant, non dari, supra vidi-
- mus.

- *At quia homines sunt, communione habent*
- *juris naturalis*] • Cojus regula est,
- ut is, qui alii etiam hosti aliquid pro-
- mittit, id servare teneatur. *Conf. supra*
- §. 1. n. 2.

- *Ex quo nascitur ut passim servanda sint*]
- Dum enim hosti aliquid promitto, mea
- voluntate jus in eum transfero, quod ei
- præstare teneor ex regula illa naturali,
- quæ suum cuique tribui jubet.

AN §. III.

- *VIDEAMUS tamen*] • Auctor novæ
- objectionis contra regulam illam, fidem
- hostibus esse servandam, format.

- *Qui atrociter malefici sunt, &c. bi a quo-*
- *vius domine puniri possunt*] • Quod refuta-
- vimus supra l. 2. c. 20. §. 1. & c. 21. §.
- 3. & 4. *Conf. Dissert. Proæm. XII. §.*
- 139. seq.

- *Nec pars sunt ullius civitatis*] • Nam in-
- stitutis civitatibus inter gentes conveni-
- se, putat, ut singulorum delicta ipsis pro
- arbitrio ponienda, aut dissimulanda re-
- linquerentur: ita tamen, ut si extraneo
- subdito injuria fiat, cives illius civitatis
- vel puniri, vel dedì debeant. Quod exa-
- minavimus d. c. 21. §. 3. & 4.

- *Ut alibi*] • *Vid. Dissert. proæm. XII. §.*
- 139. seq.

- *Hic & res, & jura sua possunt auferri*]
- Quia majus est vita, quam bona.

- *Inter jura autem est hoc jus ex promissio-*
- *que factum*] • I. c. jus, quod hosti compe-
- tit petendi id, quod ei promissum.

- *Respondio*] • Sensus responsionis est,
- quod fidem dando remiserit pœnam is, qui
- eam exigere potuisset.

Additio.

• In hoste hæc specialis ratio accedit,
• quod ratione huius actus communi con-
• sensu desinant esse hostes: invicem con-
• vultum, quod in reliquis sese invicem
• lædere velint, hoc actu, de quo fides
• data est, excepto.

Sinul de remittenda pena] • Penam
• autem delinquentibus remittere licet; &
• remissione stipulata, revocari nequit: quia
• jus semel in alterum translatus est.

*Ea sumenda est interpretatio, quæ caret
ne alius in vanum recidat*] • Immo id se-
• quitur non ex aliqua præsumptione, sed
• ex certitudine illa morali, quod Magi-
• stratus, qui penam merito, sciens talem
• esse, aliquid promittit: hoc jus in penam
• auferre non possit; quia jus in eum qua
• maleficum transiit, adeoque hoc jus
• penæ eximit.

Non male] • Adeoque Auctor existimat,
• si quid cum tyranno qua tali actum est,
• simul de remittenda pena, quatenus hanc
• rem attingit, actum censeri. Cum Nabide
• enim societatem iniverunt Romani; restat
• eum tanquam tyrannum bello prosequen-
• bantur: id exprobat Nabis Romanis. At
• alibi demonstravimus, contra Romanos,
• id quod Nabis respondit, allegari non
• posse. *Vid. l. 2. c. 16. §. 18.*

Locus est non dissimilis] • Immo locus
• huc plane non quadrat. *Vid. sup. l. 2.
c. 16. §. 18.* Lacedæmonii declarant A-
• theniensibus, se velle Græcos liberos dimit-
• ti. Pericles ait, id æquum esse si tempore
• fœderis liberi fuerunt. Qua, quæso, ratione
• hæc applicari possunt ad thesin Auctoris,
• quod si maleficio qua tali aliquid promitti-
• tur, simul remissa, quod eam rem attinget,
• pena videatur? *Vid. n. præc.*

A D §. IV.

Porro Auctor eidem sententiæ oppo-
• nit, metum, adeoque injuriam, dedisse
• causam promissioni; hoc damnum reparari
• debere ab eo, qui insult. Admodum hic
• Auctor Grotius, & respondet, 1º. id non
• esse generale, nec ad omnia promissa præ-
• donibus facta pertinere, *th. 4. 2º. ad evi-*
• tandam omnem cavillationem prædonem
• exigere posse ut promissum iurejurando firmetur,
• *th. 4. 3º.* Valere promissum, quod
• maleficio fit qua tali, *th. 6. 4º.* Neque ob-

stare, ait, ejusmodi promisso jus superemi-
• nentis domini, *th. 7. §. 8: 5º.* valere
• quoque si tertio fit, qui metum non intule-
• rit, *th. 9: item 6º.* si in statu mixto sub-
• diti, & Princeps aliquid promittunt, *th.
10. 7º.* jure Gentium omnem metum bello
• solenni illatum justum esse, indeque me-
• tu promissa eo jure valere, §. 11. modo
• jus gentium metum illum non improbet,
• §. 12.

Tota res expeditur distinctione inter promissionem, & vim; illa licita est, hæc regulariter illicita. Ex priori obligatur promissor ad præstandum id, quod promissit, ex posteriori agit ad reparationem damni vi illa dati: quod plenius explicavimus *l. 2. c. 11. §. 7.*

Eum, qui metu causam dedit promisso, teneri liberare promissorem] • Immo subsistit
• promissio, quia licet coactus voluerit,
• tamen voluit, *l. 21. ff. Quod met. caus.*
• adeoque non tenetur alterum liberare,
• sed separata actione agit ad id, quod
• interest: etum illatum non esse.

Quia damnum dedit per injuriam]
• Verum est, per vim damnum injuria da-
• tum esse: sed inde non sequitur, cogen-
• tem teneri liberare promissorem a promissionem, quæ facta est a volente, licet coacto.

Per actum pugnantem, & cum natura libertatis humana] • Recte: sed ideo tene-
• tur ad id, quod interest vim illatam non
• esse, salva ceterum promissione.

Et cum natura alius, qui liber esse debuit] • Immo actus ille etiam vi, ac metu
• perfici potest, quia coacta voluntas etiam
• est voluntas.

Ita non ad omnia promissa prædonibus facta pertinet] Immo ad nulla.

Opus est ipse metu injusto causam promissio dederit] Jure nature nec tunc tenetur liberare promissorem, quia promissio infirma vitiosa non est: sed tenetur ad reparandum damnum, quod vi, adeoque injuria datum est.

Si quis ergo, ut amicum vinentis eximeret, promiserit pretium, tenebitur] Culum
• exhibuimus supra *l. 1. c. 4. in Ci-*
• ve Neapolitano, qui noluit fideiussori pecuniam reddere, quam hic Gallis pro eo liberando solverat.

Hinc enim metus illatus non est, qui ad contrahendum sponte venit] • Diximus dicto loco, duo hic negotia esse: 1. factum
• incarcerationis, quod intercedit inter incarce-

„carcerantem, & incarcerationum; idque in-
„juria factum supponitur: 2. fidejussio-
„nem, quod negotium intercedit inter in-
„carceratum, & fidejussorem, & maxime
„licitum, quin laudabile est.

„Neque obstat, quod vis alterius cau-
„sam huic promissio dederit: Nam ideo
„contra eum, qui vim intulit, actio pro-
„mittenti competit ad omne id, quod in-
„terest; at inde promissio spontanea, quæ
„fidejussori facta est, non vitatur. Sane,
„jus suum recuperaret cum alterius jactu-
„ra; nam sine fidejussione mansurus in
„vinculis fuisset.

A D §. V.

Quæ iniussu metu coactus promissit, teneri
potest accedente iurijurandi religione] „Im-
„mo iurandum nullum jus daret præ-
„doni, si ex p.c.to id ei non competeret.
„Vide l. 2. c. 13. §. 14. ubi diximus,
„omnem promissionem, uti metu extor-
„tam, valere, nedum si iuramentum ac-
„cesserit.

„Homo non homini tantum, sed & Deo
obstringitur] „Ex solo iuramento homo non
„obligatur homini, nisi dispositio præcef-
„ferat, etsi metu extorta.

Adversus quem tantum exceptio non est]
„Immo nec ea adversus hominem est;
„quia non obstat metu voluit.

Ex tali vinculo solo promittentis heredem
non teneri] „Immo promittentis hæres ex
„promissio metu ab antecessore facto tene-
„tur, eodem modo uti promittens ipse. At
„hæres vicissim eandem actionem ad id,
„quod interest, habet, quam defunctus
„habuit contra eum, qui vim injuria intu-
„lit. Cæterum, verum est, quod hæres
„ejus, qui jurato promittit, de perjurio
„non teneatur Deo, quia ipse non jura-
„vit.

Quia in heredem transiit qua in hu-
mano sunt commercia] „Succedit hæres in
„omne jus defuncti, excepto eo, quod soli
„personæ cohereret, nec ab ea separari
„potest. Hinc in delictis, adeoque & in
„perjurio, hæres non succedit. Vid. l. 2.
„c. 13. §. 17. c. 9. §. 17. c. 21. §. 19.
„Ex primæva domini lege] „Ex hypothese
„Auctoris simul cum domino fuit intro-
„ductum, ut bonis defuncti cohererent
„ea, quæ alicui debentur, ex ipsa rerum

„inæqualitate. L. 2. c. 21. §. 19. Nos ali-
„bi demonstravimus, dominium non esse
„introducitur factu hominum, sed a na-
„tura constitutum naturali ratione in hæ-
„redes cum suo onere transire, utpote qui
„in omne jus familiæ succedunt. Vid. l.
„2. c. 5. Sed & obligationem proprie non
„ori ex rerum inæqualitate, diximus l.
„2. c. 12. §. 8.

At in his non est jus illud Deo quasitum
qua tale] „Sensus est, Jus Deo ex jura-
„mento quasitum non esse in humano
„commercio ex primæva domini lege;
„atque ideo hæres non obligari ex ju-
„ramento defuncti. Verior est ratio, quam
„supra l. 2. c. 21. §. 19. allegavit, nimi-
„rum, hæredem in mentis, quæ sunt per-
„sonalia, non succedere, adeoque nec in
„obligationem, quæ ex delicto, seu per-
„jurio oritur.

Eam eo nomine penam apud alias gentes
non debitorum] „Passim hoc repetit Au-
„ctor L. 2. c. 13. §. 14. L. 1. c. 4. §.
„18. L. 3. c. 23. §. 2. & c. 12. §. 5.
„At sæpius dictum est, gentes invicem jus
„puniendi non habere, adeoque frustra
„metueret perjurus talem penam ab ex-
„tranea gente.

Quia odio prædonum placuit gentibus,
&c.] „Dixi s. Prædoni quoque promissum
„servandum esse, etsi metu extortum; id-
„que 2. multo magis verum esse, dixi,
„si iuramentum accessit: sed prædonem i.
„peculiari actione teneri ob vim injuria in-
„latam. Adde 4. tale placitum odio præ-
„donum inter gentes initum non existere,
„nec ulla ratione probari.

A D §. VI.

Auctor ait, subditis quoque rebelli-
„bus fidem datam servandam esse, si qua
„talibus data sit. Quod verissimum est.

Etiamsi causam per se non injustam ha-
„beant, jura tamen per vim agendi desse,
&c.] „Ex hypothese Auctoris jure naturæ
„cuiuslibet læso jus competit vindictam fu-
„mendi etiam a Principe: at institutus ci-
„vitatibus inter gentes communi consensu,
„& placito jus hoc resistendi sub gravissi-
„mis poenis sublaturum fuit, proleg. §. 41.
„& l. 1. c. 4. §. 2. n. 1. Quod resoluta
„vimus dictis locis. Diximus, 2. verum
„non

» non esse, cuique privato jus puniendi la-
dentem competere. Diximus, 2. Princi-
pi resistere nunquam licere. Denique, &
3. diximus, placitum commune gentium
» non existeret.

Aut causa iniustitia] » Si scilicet subdi-
ti ti absque causa resistunt.

Aut resistendi improbitas] » Si scilicet
» causam resistendi subditi habent, at enor-
» mes in resistendo committunt excessus.

Ut puniri graviter possit] » De his ergo
» criminosis quaeritur, an fides ipsis data
» servanda sit.

Poenam promisso opponi non potest] » Quia
» dum fidem dat rex, remittit poenam.

Es servis fidem servandam] » Non enim
» desinunt esse homines; cum quibus na-
» turæ jura obtinent.

*Metum autem illati exceptio & hic poterit
aliter interposito iuramento*] » Immo si ex-
» ceptio metus ejusmodi promissis opponi
» posset, etiam jurando oblitura esset.
» Diximus, jure naturæ valere promissionem
» delinquentibus qua talibus factam, etiam
» non accedente juramento.

M. Pomponius tribunus plebis] » Examina-
» mus hoc exemplum supra l. 2. c. 13.
» §. 14.

A D §. VII.

Hæc] » Scilicet, ubi fides datur subdi-
» tis rebellibus.

Supra priores] » Nimirum, quod cum iis
» non sit societas, §. 3; quod vim infe-
»rens damnum det injuria, §. 4.

*Et juxta supremum dominum tu res subdi-
torum*] » Vi cujus bona, & jura subditis
» ob utilitatem publicam, vel in poenam
» auferre potest. L. 2. c. 14. §. 7.

Quod civitati competit] » Improprie voca-
»tur dominium.

*Et ejus nomine a summam potestatem ha-
bente*] » Princeps enim ex delatione po-
»puli imperium exercet.

*Id enim per se spectat ad omnes res subdi-
torum*] » Immo & ad omnia jura eorum,
» quæ in poenam auferri possunt. d. c.
» 14. §. 7.

*Quidam etiam ad per ex promisso bellum
naturum*] » Vid. Gron. b. At male hæc pro-
»missu bellica dicitur, quia cum subditis
» jus belli nunquam est.

*Videntur inanes fore omnes tales passio-
nes*] » Quia privilegium subditis datum,
» & jus subditis ex illo pacto quaesitum,
» tum contraria lege, tum vi supereminen-
»tis domini iterum auferre possent.

*Ac proinde belli nisi per victoriam fini-
endi spes nulla*] » Ita ut rebellio non nisi
» intermissione rebellium finiri queat? ubi
» denique notandum, abusive bellum hoc di-
»ci, & victorius nomen huc non pertine-
»re.

*Jus illud supereminens non promiscue com-
petere*] » Sed saltem intra fines legitimæ
» administrationis.

Sed quatenus communiter expedit] » Prin-
»ceps jus subditis quaesitum auferre non
» potest, nisi 1. ob utilitatem publicam,
» 2. in poenam.

In regimine non dominico] » Grotius sta-
»tuit, in dominico, seu patrimoniali regno
» regem pro libitu de jurebus subditorum
» disponere posse; quod alibi late refuta-
» vimus.

Sed civili] » Id est ex populi volunta-
»te delato.

*Plerumque autem communiter expedit,
pacta talia servari*] » Cum in arbitrio sit
» regentis, judicare an utile sit, an non,
» ex hac ratione parum securitatis sibi pro-
»mittere poterunt subditi rebelles. Vera
» ratio est, quod princeps rebellibus, qua-
»re rebellibus, ob utilitatem publicam fidem
» dederit, quam proinde violare nequit.

*Ubi hujus domini usum res exigit; com-
pensatio tamen facienda*] » Ita ut Princeps
» si ob necessitatem publicam res subditis
» antea rebellibus contra fidem datam erip-
»sit, pro illis satisfacere debeat. Adeoque
» fidem non frangit, sed salva fide jure suo
» utitur; neque tunc tanquam in rebelles
» id statuit, sed ex jure illo, quod in quos-
»unque cives principi competit.

A D §. VIII.

» *Αὐτορ* porro ad evitandum du-
»bium, quod ob utilitatem publicam jus
» subditis, olim rebellibus, ex pacto que-
»situm auferri possit, cautelam hanc affert,
» ut jurato fiantur pacta; & tunc prin-
»cipem teneri putat. At jam satis demon-
»stratum est, eum etiam sine juramento
» obligari.

Sanciri

Sanciri iurejurando] = Uti omnia pacta possunt firmari adjectione rei sacræ, cuius reu absterretur promittens ne violat illa, ita & pacta inter regem, & subditos inita.

Aus senatus] = Qui representant civitatem.

Sed. Et ab ipsa civitate] = Id est a populo in statu populari.

Iurare fecit Lycurgus] = *Iust.* 1. 3.

Id enim si fiat] = Id est si pactum iurejurando sancitur.

Ne publica quidem utilitatis causa recedendum a promisso erit] = Tales promissiones, etiam non iurate, nec ob publicam utilitatem tolli possunt.

Nam Et de suo cedere civitas potuit] = Obligando se, quod mutare nolit.

Et verba possint ita esse aperta, ut nullam exceptionem admittant] = Adeoque nec exceptionem metus.

Per quas ipse populus Romanus religione obligabatur] = Quia earum observantiam iurato promissit. De quo mox plenius agemus.

2. *Tribunos esse sacrosanctos*] = Id est inviolabiles, d. l. 9. c. 9.

Non etiam adiles] = De *Ædiliū origi-* ne, & officio vid. Heinecc. *antiqu.* L. 1. tit. 2. §. 25. seq.

Quorum tamen si cui noceretur, id non iure fieret] = Quia noceretur ei, cui id legē non licet. *Liv.* d. c. 55.

Causa discriminis est] = Quod nimirum tribuni sacrosancti dicantur, non adiles. Quod adiles, atque alii lege sola defendebantur.] = Non iurisjurandi religione.

Quod autem postremum populus iussisset, id ratum erat, &c.] = Adeoque populus legem illam tollere potuisset.

Maisente tamen lege, nemini contra agere ius erat] = Quamdiu lex sublatā non est, tuti erant ex lege.

At tribunos religio publica populi Romani tuebatur] = Tribunos veterē iurejurando plebis, cum primum eam potestatem ereavit, sacrosanctos fuisse, interpretes illi docebant apud *Liv.* d. c. 55.

Nam iurejurandum intercesserat] = Quod ex modo allegato loco *Livii* apparet; unde de religione eos inviolatos esse, ait. *Cons.* *Liv.* l. 9. c. 9.

Quod ab his ipsis, qui iuraverant, sua religio tolli non poterat] = Mutuo enim consensu leges hæc latæ, & iuramento firmatæ. *IV.*

mate sunt: adeoque quod mutua volumine conventum est, altero invito tolli non potest.

Hinc lex illa sacrata appellatur] = Immo sacratæ non inde vocantur, quia populus de servanda illa lege iuravit. Nam plures leges sacratæ exstabant, quæ iurejurando non erant munitæ. Talis lex erat, ne cuius militis scripti nomen nisi ipso volente deleteretur: item ne quis, ubi tribunus militum fuit, postea ordinum ductor esset. *Mamm.* de *Leg. Rom.* c. 12.

Augustin. de *Leg. Verb. sacrata lex.* Videntur leges sacratæ privatis hominibus irrogari, id est privilegia dari, *Cicero* pro *Sexto.* *Augustin.* d. l. item ne de capite civis nisi comitiis centuriatis rogare liceret. *Cic.* pro *Sexto.* *Et de legibus* l. 3. apud *Mamm.* d. l. c. 10. Sacratæ igitur dicebantur, quia is, qui adversus eas faceret, sacer alieui Deorum cum familia, pecuniaque fiebat. *Festus* voce *sacrata* leges (idem quoque *Paulus* *Diaconus* in *epitome ibidem* statuit); ubi simul quoddam opinari, ait, *sacratas dici, quas plebs iurata in monte sacro scripsit.* Ex præmissis igitur patet, etiam illam legem, qua sancitum est, ut qui *Tribunus, adilibus, iudicibus, decemviris* nocuisset, ejus caput *Jovi sacrum* esset, familia ad *adem Crederis, liberi, liberaque* venum irent, ad sacratas referri posse. *Vid. Liv.* d. c. 55.

Non adversus populum] = Recte probis viris hoc factum improbatum fuit, quia populus ipse per patres hanc legem promissit. *Liv.* d. l. c. 56.

Ergo ut diximus iurejurando Et civitates, Et res obstringi poterunt, etiam in causa subditorum] = Hoc omnino verum est: at etiam citra iuramentum obligantur ex promisso subditi, utut rebellibus, facti.

AD §. IX.

Quæ metum non intulit, promisso valde fiet] = Auctor subditis rebellibus hoc consilium dat, ut per tertium, qui metum non intulit, promissum acceptent; huic enim exceptionem metus opponi non posse. Valere autem talem promissionem tertio factam, ait, etsi ejus nihil intersit.

Verum, ex hac promissione illi tertio

§. r.

jr.

jus non oritur, sed tantum subditis: & tertius, qui eorum nomine, & voluntate fidem recipit, nudum est instrumentum, omneque jus ad causam pertinet; adeoque & tertio exceptio metus obstat.

Additio.

• Auctor supponit casum, ubi inter conditiones pacis, vel capitulationis (ut vocant) hosti promittimus, transfugas, vel rebelles subditos puniri non debere. Hoc pactum omnino etiam prodest ipsi subditis; & si paciscens contra fidem datam eos violet, & subditis sic injuria, & tertio, cui securitas subditorum promissa est.

• Neque obstat, inutile esse pactum, quod alii sit, in primis cum non intersit paciscentis. Resp. Jure naturæ omne pactum valet, etiam alterius non intersit. *Vid. l. 2. c. 11. §. 1.* Sed & maxime hic interest ejus, qui transfugas, quos recipit, securos esse vult; hinc sancte tales conventiones observari solent hodie, quæ.

Nec scrutabimur, quid, aut quatenus ejus interesse], Sufficit enim, promissum, id est jus translatum esse in eum, cui promittitur. *Vid. l. 2. c. 11.*

Natura enim omnium hominum interest ut hominibus aliis consulatur] Id, quod interest, nunquam hoc sensu sumitur in jure. Rectius igitur dicendum est, promissum valere etiam alterius non intersit.

Ad §. X.

STATUS MIXTOS INTERDUM EXISTERE]
• Ubi potestas summa & populo, & regi competit: at status mixtos non dari, probavimus in *Diff. proam. XII. §. 624.*

Sicut de statu puro in parvam] Ita enim subditi, qui antea sub statu mere Monarchico fuerunt, liberi pactis fieri possunt; quod exemplis Helvetiæ, & Belgii, infra confirmabimus.

Ita & in mixtum transiri pacis potest]
• Immo mixturam illam non pertinere ad statum, sed ad administrationem, probavimus *d. §. 624.*

Aut certe partem ejus] Diximus, imperium non dividi, sed administrationem.

Etiæ cum libertate partis ejus vi tueretur]

da] Si scilicet Rex promittens fidem datam non servaverit: at id ex pacto est. *L. 1. c. 4. §. 8. §. 13.*

Ad §. XL

AUCTOR metum bellicum non infirmare pacta, idque ex jure gentium externo in bello solenni ita introductum esse, ait. At diximus, nec jure naturali, nec civili, pacta vi, & metu iusta infirmari.

Bellum vero solenne] De bello solenni, & minus solenni, vide *Differt. proam. IX. §. 63. seq. Differt. IV. §. 14.*
Id est publicum utrinque, & inditum]
Vid. l. 2. c. 3. §. 4.

Sicut alia habet peculiararia] Ipsum jus gentium non tantum, sed & particularia illa jura bello solenni jure gentium tributæ, merum figmentum esse, probavi *d. §. 4.*

In jure externo posita] Cujus effectum esse, fingit, ut possessor talis totus sit apud omnes gentes: ut non possit res ab eo repeti, nec is tanquam fur, ac prædator puniri: quæ omnia explosimus *diff. diff. IX.*

Ita & hoc, ut quæ in eo bello promittuntur, sint valida] Immo id ex ipso jure naturæ est, non demum ex ficto aliquo jure gentium externo.

Sicut alia multa quantivocis vitio non carentia ex jure gentium pro iustis, &c.]
• *Vid. differt. proam. IV. §. 18. seq. Diff. IX. §. 65. seq. & ea, quæ notavimus diff. diff. IV. §. 29. & diff. IX. §. 168.*

Ita & metus, qui tali bello utrinque infertur] Negamus, quædam jure gentium pro iustis haberi, quæ vitio non carent. Negamus, metum, qui bello utrinque infertur, jure gentium demum iustum esse. Verius est, metum hunc jure naturæ iustum esse.

Quod ni id placuisset, bellum talibus, &c. nec suis imponi potuisset] Ex hac ipsa ratione apparet, hosti servandam esse fidem non ex placito gentium, sed ex naturæ ratione, ex mediis nimirum necessitate, quia alias læsiones forent immortales, quæ tamen cessant, ubi satisfactum est

est iusto: est autem satisfactum, ubi injuria pacto, vel transactione remissa est.

Quod tamen fieri interest humani generis? Immo non ideo quia interest generis humani; inter quasdam enim Americæ gentes bella sunt perpetua, neque tamen humani generis hæc interest. Vera ratio est, quod transactione remittatur injuria.

Et hoc potest intelligi jus illud esse bellum? Immo Cicero loquitur de jure naturæ, non de facto aliquo jure gentium externo, quod in bello solenni obtineat.

Non tantum naturalia, sed & quædam ex gentium consensu orta], Immo tantum de naturalibus loquitur: nam jus gentium voluntarium Ciceroni cognitum non fuit.

2. Eum, qui tale quid bello injusto extorsit, falce pietate, &c. posse resinere? Nam jure gentium saltem ad effectus externos pacta ejusmodi servanda esse, dixit u. r. Aut etiam cogere alterum ut sit pactum? Si scilicet id, quod promissum est, præstitum nondum est.

Intus enim, & ipsa rei natura id injustum manet? Id est juxta justitiam inter- nam, quæ ex jure naturæ est, & extra quam nullam justitiam inter gentes agnoscimus. Cæterum, frustra hæc ab Auctore tractantur; supponit enim, bellum injustum esse. At passim diximus, bellum inter duas summæ potestates nec justum, nec injustum asseri posse, quia uterque justitiam causæ sibi tribuit, nec iudex inter eos est; adeoque semper inter eos servanda sunt pacta.

Neque hac injuria actus tolli potest, nisi ex novo, & ex libera consensu? Adeoque jure naturæ tunc demum fidem habet ex injusta causa bellum gerenti servandam esse, ait, si fides illa novo actu, & libera voluntate postea ratificetur. At diximus, talia pacta semper servanda esse, nec novo actu opus esse.

AD §. XII.

DE eo metu intelligi debet, quem jus gentium non improbat? Dixi 1. non dari bellum solenne ex sensu Auctoris; 2. non

dari jus gentium voluntarium; nedum 3. verum esse, eo jure gentium effectus quodam tribui externis bellum gerentibus. 4. Fidem metu bellico extortam etiam jure naturæ valere, dixi. Certum igitur est, plane hic non spectari, an jus gentium improbet metum, an non.

Nam si stupri inferendi metu extortum sit quippiam, &c. verius erit, rem consistitque intra jus naturale], Diximus, omnem fidem, quovis metu datam, servandam jure naturæ esse; adeoque etiam eam, quæ metu stupri fit. At alia quæstio est, an propter hanc injuriam agere quis ad reparandum possit? quod affirmamus, sed peculiari actione.

Equidem jure civili quidem distinguuntur inter metum justum, & injustum, ad eum effectum, ut exceptio metus non detur ob metum justum, nec rescindatur pactum nisi ob metum injustum. At jus hoc civile inter duas gentes bellum gerentes allegari nequit. Vid. supra l. 2. c. 11. §. 7. & c. 12. §. 10.

Quia jus gentium ad talem metum vim suam non porrigit], Dixi, jus gentium non dari, & promissum stupri metu jure naturæ valere, ac promittentem inde obligari. At quia causa metus ipso naturæ jure, inter hostes quoque, illicita est, ideo separata actione coactus agere potest ad omne id, quod interest. Adeoque jus naturæ omnino vim suam etiam ad talem metum porrigit, ita ut promittens inde obligetur.

AD §. XIII.

AUCTOR ait, etiam hosti perfido fidem esse servandam? Quod plenius explicavimus l. 2. c. 13. §. 16. Vid. infr. l. 3. c. 23. §. 2.

In generali tractatione], Ubi de promissa juratis in genere egit. L. 2. c. 13. §. 16.

Porrigendum ad hostes quoque perfidos] Nam ex eo, quod hostia delinquit, non bis delinquendi facultas nulla competit. Neque obstat 1. quod ex delicto hoc hostis teneatur ad reparationem. Resp. Immo remississe videtur hanc injuriam dum contrahit cum perfido; ac ideo fidem datam fallere nequit.

R 2 Obstat

Obstat 2. quod agenti ubique obstat exceptio non impleri a sua parte contractus, & quod dolo facere videatur qui petit ex contractu, quem ipse non adimplevit. Resp. Hoc verum est si promissio respectum habuerit alterius promissionis, quia tunc inest conditio, *si & tu fidem mihi servaveris*; secus si diversi generis sunt promissa; tunc enim alterius perfidia mihi licentiam non dat delinquendi. *Vid. supr. c. 13. §. 16.*

Obstat 3. jus talionis. Sane, in alio improbare hostis perfidus non potest quod in se probat. Idque consensu gentium probari videretur. Poeta ait:

*Fallere fallentem, fraudemque repellere fraude,
Exemploque licet ludere quumque suo.*

Consentire videtur jus civile in *L. 21. c. passi. l. 6. c. transact. l. 7. comm. utr. jud. l. 13. §. 8. Ad. inst. Conf. Besold. in Diss. de pace c. 6. §. 9. Ayala de jure belli l. 1. c. 6. Resp.* Vel fides reciproca data est ante perfidiam hostis, vel post. Priori casu, diximus, distinguendum esse, an promissio respectum habuerit alterius promissionis, tunc enim frangi vicissim fides potest, quia ea inest conditio, *si alter impleverit*; an vero diversi generis sint promissa; tunc recedere a fide data non licere. Neque jure talionis, utpote quod tantum obtinet cum tantundem quis recipit, non ubi tantundem delinquit.

Additio.

„Si gens quaedam hostilis olim fidem „nobis datam violavit, (qua perfidie nota Carthaginenses celebres fuisse) queritur, an talionis jure nos quoque fidem „ipsis datam violare possimus? Recte hoc „negat Gronovius, quia ultimum pactum cum „perfidio, ascientibus tale esse, initum „adeoque perfido ex voluntate, & consensu „nostrum jure questum est: quod extra „omne dubium constituitur in allegato „exemplo Penorum, ubi de praecedenti „perfidia pace transactum fuit.

„Equidem negari nequit, nos id, quod „ex pacto debemus, retinere posse, doctus „nec hostis id, quod ex praecedenti pacto „forte praestare tenetur, si de eo transactum non est, solvat: at hoc non in „fert perfidiam, sed securitatem saltem „nobis paramus.

„Sed & si hostis novissimum pactum a „sua parte non implet, nec nos ei stare

„tenemur, mutuo enim consensu a conventionione receditur.

Quibus Romani fidem sancte servaverunt]
„Quia fides ut perfidia data, eoque injuria, & vindicta remissa erat.

Ab. §. XIV.

Duos modis fieri posse ut quis a perfidia vacet, nec tamen id faciat, quod promissum est]

„Minus proprie dicitur his „casibus, cum quis non facit id, quod „promissum est, a perfidia vacare, &c.
„Nam primo casu in hunc eventum nihil „promissum est; adeoque frustra de perfidia quaeritur: in secundo casu impletur „promissum dum tantundem praestatur, „adeoque ei, cui promittitur, nihil adest. „Defectu scilicet conditionis] „Si quis non „simpliciter promissit, sed sub certa conditione, quae postea deficit, in hunc casum nihil promissum est; adeoque nihil „est, quod praestari debeat.

Per compensationem] = Si is, cui ego „promissi, vicissim mihi tantundem debet „ex alia causa. *Vide §. seq.*

Defectu conditionis non vere liberatur promissus] „Quia nunquam obligatus fuit deficiente conditione.

Qua non nisi sub conditione contracta erat] „Adeoque effectum nunquam habuit, „conditione quippe deficiente.

Si prior alter non implevit quod ex sua parte implere tenebatur] „Immo hic casus „huc non pertinet; neque hic ulla conditio subest. Sed vera ratio, cur alter „quoque resistit a pacto absque perfidia „possit, si unus stare nolit, haec est, „quod cum neuter implere promissa velit, „communis consensu recedant, eoque liberentur ab obligatione semel rite contracta.

Alia aliis inesse videntur per modum conditionis] „Hoc jam refutavimus. Uterque „pure ex hoc pacto obligatur: si vero unus „resistit ab articulo pacti, recedit quoque „a reliquis, qui respectum ad illum articulum habent; adeoque alter quoque resistere potest ab eodem non tantum articulo, sed ab omnibus, qui articulo illi „certo respectu insunt: non ob defectum „conditionis, quae non est, sed ob mutuum

„tatum dissenfum. Vid. c. 20. §. 35.

„*Quasi expressum esset, hæc ita faciam si*
 „*Es alter, &c.]*, Figmentum hoc est, quod
 „ex præcedentibus destruitur.

„*Uter primus populus]*, Hic non de pñcto
 „agitur, sed de mutua violatione legato-
 „rum. Quod an jure talionis fieri possit,
 „alibi vidimus.

„*Qui ideo veniunt, quia conditio qua-*
 „*dam]*, Recte: dum enim alter conditio-
 „nem non præstat, alter vero societati re-
 „nunciat. mutuo consensu recedere a socie-
 „tate videntur.

„*Hanc ob causam]*, Scilicet, ut elidatur
 „illa difficultas, quod uno articulo rupto
 „alter quoque recedere possit.

„*Cetera non eo minus rata manent]*
 „De qua questione late alibi egimus.

A D §. XV.

„**ALTER** modus, quo fieri potest ut quis
 „a perfidia vacet, nec tamen id facit, quod
 „promissum est, Auctori est *compensatio*. At
 „hic quoque verum non est quod Auctor
 „statuit, non fieri quod promissum est. Nam
 „qui compensat, revera alteri satisfacit, &
 „ipso jure tollitur debitum; nihil enim alteri
 „amplius adest, neque promittens plus suo
 „habet.

„*Compensationis originem alibi indicavimus]*
 „Principia Grotii hæc sunt. Supponit, in
 „primævo rerum statu omnia fuisse com-
 „munia, & dominia rerum factæ demum
 „hominum (nimirum divisione, & acce-
 „dente tacito hominum consensu occupa-
 „tione) introducta esse.

„Introducto autem dominio sequi, ait,
 „ex ipsa dominii vi, ac natura, id est ex
 „justitia expletur, ut si rem ipsam, quæ
 „mea fuit, consequi non possum, aliud
 „tantundem valens accipiam ab eo, qui
 „rem meam detinet, vel eam mihi debet,
 „quia morali æstimatione idem est, L. 2.
 „c. 7. §. 2. n. 1; neque enim me juris
 „mei explementum consequi, nisi tantun-
 „dem accipiam, *ibid.*

„Atque hinc compensationem originem
 „capere, ait hoc §. 15. Si enim pro eo,
 „quod nostrum est, tantundem in re qua-
 „vis accipere possumus, multo magis pos-
 „sumus id, quod jam penes nos est, si-
 „ve corporale sit, sive incorporeale, reti-

„nere. Unde concludit, nos id, quod alii
 „debemus, compensare posse cum eo,
 „quod alius nobis debet, si non amplius
 „valet, quam res nostra, d. §. 15.

„Compensationem ergo Grotius deducit
 „ex lege naturæ, sed ex lege naturæ pro
 „certo rerum statu, quod sequitur intro-
 „ducto dominio, d. c. 7. §. 2. n. 1.

„At sæpius jam dictum est, verum non
 „esse 1. in primævo rerum statu omnia fu-
 „isse communia, & 2. dominia factæ de-
 „mum hominum introducta esse; sunt
 „enim a primæva natura. 3. Verum non
 „est, compensationem tunc demum locum
 „habere, cum alter rem meam consequi
 „non possum; ea enim locum habet, eni
 „actione rem meam facili via consequi
 „possum.

„Vera igitur ratio compensationis hæc
 „est. Naturali jure debitor A ideo obliga-
 „tur creditori B, quia ille aliquid alieni
 „in bonis suis habet, quod huic deest,
 „& quod proinde huic tribuere tenetur.
 „Tota hæc obligationis ratio cessat, si
 „creditor B vicissim tantundem debet de-
 „bitori A. Tunc enim revera neuter vel
 „plus, vel minus suo in bonis habet, sed
 „utrique plene satisfactum est.

„At requiritur 1. ut debitum utrinque sit
 „liquidum. Sane, si alter neget se debere,
 „nec de veritate debiti constat, creditor al-
 „ter per compensationem non accipiet
 „tantundem, id est æque liquidum: 2. ut
 „eadem quantitas debeat, id est ut res
 „sit fungibilis. Nam in his demum singu-
 „laribus partes sunt æquales æstimatione; ad-
 „eoque in his tantum rebus tantundem
 „restituere potest. In omnibus aliis rebus par-
 „tes sunt inæquales; adeoque ex sola
 „quantitate res cum alia re comparari no-
 „quit. Sane, allegare debitor non potest,
 „creditori satisfactum esse, qui negat se
 „eandem æstimationem recipere.

„Atque hæc principia joris naturalis in
 „jus Romanum sunt translata. Vid. jus
 „meum contrav. tit. de Reb. cred. quasi. 14.
 „§. 15.

„Bene autem a compensatione distinguen-
 „dum est jus retentionis: hoc enim etiam
 „in illiquidis, & rebus diversæ generis ob-
 „tinet; quia securitatis saltem gratia, us-
 „que dum id, quod alter vicissim debet,
 „plene probatum fuerit, vel æstimatorio of-
 „ficio judicis peracta fuerit, res, vel de-
 „bitum retinetur. Hinc præstita cautioe

„*ius illud retentionis locum non habet.*
„*Toto ergo coelo retentio differt a com-*
„*pensatione.*

Tantundem in re quavis accipere posse]
„*Nam ex hypothesi Groti lege naturæ,*
„*quæ ex ipsa dominii natura, ac vi se-*
„*quitur, alienatio fit quoque expletione*
„*juris, id est si tantundem accipio. L. 2.*
„*c. 7. §. 2. n. 1.*

Unde sequitur ut multo magis possimus
„*id, quod penes nos est.]*, Immo hæc non
„*est ratio compensationis, sed ea, quam*
„*modo allegavimus.*

Sive corporale est, sive incorporale], Com-
„*pensatio ob quodvis debitum fieri potest,*
„*sive ex contractu, sive ex delicto oria-*
„*tur; modo liquidum utrinque, & quan-*
„*titas debita sit. Sane, Injuria tunc non*
„*est in eo, qui paratus est præstare, si &*
„*alter præstet, sed in eo, qui id, quod*
„*æqualiter debet, vicissim præstare de-*
„*trectat.*

Poteris non præstari, si non amplius va-
„*let*] „*Pro præstato enim habetur si alter*
„*tantundem debet; tunc enim nec alteri*
„*aliquid abest, nec alter plus suo habet.*

Agellum, quem non emerat, possides,
„*Ecce.]* „*Magis huc pertinent quæ præmi-*
„*fit Seneca: pecuniam aliquis mihi credi-*
„*dis, sed domum meam incendit; pensa-*
„*tionem est creditum damno: nec reddidi il-*
„*li, nec tamen debeo. Hæc autem intel-*
„*ligenda sunt ex sensu juris Romani, si*
„*is, qui damnum passus est, pecuniariter*
„*agit, & quantitas definita est; tunc*
„*enim hic compensationem opponere po-*
„*test. l. 10. §. 2. ff. comp. Extra hunc ca-*
„*sus si creditor exigit debitum, non pot-*
„*est ei a debitore opponi: tu tantundem*
„*mihi debes, quia servum occidisti, pec-*
„*cus abegisti, &c. domum incendisti; &*
„*creditor vel neget factum, vel neget*
„*tantundem damni datum esse. Sane, ipse*
„*Seneca futeur, hoc casu estimationis opus*
„*esse: quæ supponit, de quantitate non*
„*constare. Potest igitur creditor debitum*
„*liquidum interim exigere. Sed & in ge-*
„*neris notandum, Senecam insignem fuisse*
„*se philosophum, at juris prudentiæ pa-*
„*rum peritum.*

Ad §. XVI.

GROTIUS in §. precedenti egit de
„*retentione rei alienæ pro re nostra,*
„*quam alius penes se habet. Hic agit de*
„*retentione rei alienæ pro debito, quod*
„*is, cujus res penes me est, ex alio con-*
„*tractu mihi debet.*

Idem erit] „*Id est, possumus id;*
„*quod penes nos est, retinere.*

Si ex alio contractu is, quicum nego-
„*tium est, plus, aut tantundem debet*]
„*Verum hoc est, positus terminis habili-*
„*bus; si nimirum debitum utrinque est*
„*liquidum, & res ejusdem sint generis.*

Idque ego aliter consequi non valeo] „*In-*
„*mo etsi aliter consequi valeam: nam ip-*
„*so jure tollitur obligatio ex rationibus*
„*ante allegatis.*

Actiones quadam separantur], Ita sunt
„*diversæ, ut compensari nequeant: sed*
„*separatim invicem institui debent. At*
„*hoc verum tantum est, ubi vel illiqui-*
„*dæ sunt, vel ubi de estimatione certa,*
„*tur; adeoque ubi non constat, an tantun-*
„*dem sit id, quod debetur: idque juris*
„*quoque naturalis est.*

Certis legibus continentur] „*Sed hæ*
„*leges ratione naturali nitentur.*

Lex legi non miscetur; eundem est qua-
„*ducimus*] „*Id est cum ex unoquoque ne-*
„*gotio tum depositi, tum furti (nam de*
„*his agit) propria, & separata actio de-*
„*tur legibus, non potest depositum cum*
„*furto, nec contra compensari, uti id*
„*ipse explicat: depositum habet actionem*
„*propriam, tum me hercule, quam fur-*
„*tum, d. c. 6. At statim demonstrabi-*
„*mus, hæc discrimina non ex ineptis ju-*
„*risconsultorum, sed ex ipsa ratione na-*
„*turæ originem trahere.*

Ius gentium ista discrimina non agnoscit]
„*De jure gentium voluntario id futeor,*
„*quia tale non agnosco: at de jure gen-*
„*tium, quod & naturale est, id nego.*
„*Tota enim ratio compensationis in eo*
„*consistit, quod is, a quo ex pacto rem*
„*fungibilem peto, mihi solutionis loco as-*
„*signare possit id, quod vicissim ei de-*
„*beo, & quod tantundem est. Hoc enim*
„*casu alteri nihil abest, nec ego plus*
„*meo habeo.*

„*Quoties*

„ Quoties igitur 1. res non sunt ejusdem generis, nec 2. ejusdem bonitatis, vel 3. nec certo, ac liquide debentur; nec natura compensatio fit, sed unusquisque separata actione agit.

„ Atque huc pertinet exemplum, quod Liberalis proposuit apud Senecam d. l. 6. c. 5. in fin. Si qui apud me pecuniam deposuerit, idem mihi postea furtum fecerit. Hoc casu separatae actiones obtinent, nec is, qui pecuniam depositam habet, furtum cum deposito commensurare potest: quia res furto ablata non est ejusdem generis, & non statim apparet, quid, quale, & quantum debeat; examinari igitur prius furtum, & res aestimari debent, &c. Non ergo is, qui ex deposito agit, repellitur exceptione, tu mihi ex furto debet, quia nondum constat, an tantundem fur debeat; neque id certum, aut liquidum est, adeoque asserti nequit, furi nihil abesse, & depositario precise tantundem deberi.

Ubi scilicet alia juris sui obtinendi spes non est], „ Jus naturae omnino agnoscit ista discrimina, etsi alia juris sui obtinendi spes sit, quia si utrinque liquidum est debitum, compensando neuter plus suo habet, neutri aliquid abest. Eoque jus suum cuique tribuitur.

A D §. XVII.

[Idem dicendum erit], „ Id est ut id, quod penes nos est, retinere possimus.

„ Non contraxeris, sed damnum dederis] „ Immo compensatio tunc locum non habet, quia non idem genus, nec eadem quantitas debetur, nec debitum utrinque certum est.

„ Colorum sason non tenet], „ Id est, non agere cum effectu contra conductorem potest, ut ille mercedem promissam solvat.

„ Quamvis tabellis integris], „ Id est, etsi instrumentum locationis producatur.

„ Sed quia ne recipere effectus, &c.] „ Adeoque locator, proculcando v. g. legem effectus, ne conductor fructus ex re locata percipiat. Equidem compensatio hic locum non habet: nam a parte

„ locatoris certum est debitum ex Tabulis, & constat, quid, quale, & quantum debeat; at a parte conductura debitum, inprimis si locator id neget, certum non est: & si de damno in genere dato constaret, nondum tamen constaret, quid, quale, & quantum debeatur; adeoque deficit eadem quantitas, & idem genus, eoque & compensatio. At si locator non sit solvendo, vel retineri, vel deponi pecunia, vel cautio locatori praestari debet.

Pecus abegisti, servum ejus occidisti], „ Totam compensationis ratio hic cessat: res utrinque nec ejusdem generis, nec ejusdem bonitatis est, adeoque separata actione quisque jus suum persequi debet.

Licet me comparare inter se], „ Hoc exemplum pertinet ad disciplinam Ethicæ. Nam Auctor proponit casum, ubi quia beneficium in me contulit, & postea injuriam fecit; & querit, an separatae hinc oriuntur actiones, ita ut illi reddere beneficium teneat, ille poenam mihi debeatur an vero beneficium, & injuria compensentur. Sen. l. 6. de benef. c. 5. Liberalis prius negabat, & separationem actionum inter inceptis Jurisconsultorum referebat. Seneca in c. 6. dubio huic respondet, legibus id constitutum esse in debitis juris, quas necesse esset sequi; at beneficium, de quo quaestio propoſita erat, nulli legi subiectum esse, & a solo arbitrio ejus dependere, qui beneficium accepit: indeque cum aestimare, an injuria accepta tanti sit, ut cum liberet ab arduis. Apparet igitur, hic non esse mutuum debitum (alter enim, qui injuriam mihi fecit, non habet actionem ex beneficio mihi ante dato), adeoque frustra de compensatione queri.

A D §. XVIII.

Ex quod ex poena debetur ei, quod promissum est, potest contribui], „ Verum hoc est si id, quod ex poena debetur, est certum, & liquidum: ut si poena pecuniaria decreta est, l. 10. §. 2. ff. commensuratio.

Et beneficium gratia debetur], „ Dixi in §. praeced. exemplum hoc huc non pertinere. Gratia, quae ex beneficio debetur, non est debitum juris, sed sola poena injuriae:

„juræ: adeoque cum mutua hic debita
„non sint, leges compensationis hic appli-
„cari non possunt.

Alter ab altero absolvitur], „ Jure na-
„turæ id verum non est; non enim mu-
„tuum hic subest debitum.

Videbo], „ Adeoque is, qui beneficium;
„ & injuriam ab altero accepit, expendit,
„ an ob acceptum beneficium injuriæ vin-
„dictam remittere debeat? quod plane ad
„ compensationis materiam non pertinet.

AD §. XIX.

*Quæritur, an nisi inter privatos,
ita & in bello inter duas summæ potestates
possit fieri compensatio?* Resp. si promissum
quid sit bello, vel lite durante, non pot-
est pensari cum eo, de quo lis est. Verum,
si liquida sint, potest: quia jure naturæ
non species, sed res, & æstimatio inspicitur.
Vid. sup. §. 7. Si proinde invicem
tantundem debent, neuter plus suo habet.

*Opponi lite manente non poterit aut actio,
da qua lis erat, &c.]* „ Ponamus, Cajum
„ promississe Sejo 100; & cum Sejus nega-
„ret solutionem, causam in judicium de-
„ductam esse. Pendente lite Sejus ex alia
„ causa promittit, se Cajo 100. daturum:
„ quæritur, an Sejus 100 hæc, cum il-
„lis 100, quæ in lite sunt, compensare
„ possit? Negatur, quia 100, quæ in lite
„ sunt, non sunt liquida, quia de illis ad-
„huc disceptatur; adeoque Cajus non ac-
„ciperet tantundem.

Aut lis damnæ, & impensæ], „ Cum
„ enim causa ipsa adhuc in lite sit, non-
„dum certum, aut liquidum est, an da-
„mna, & expensæ litis debeantur; adeo-
„que compensari cum novo debito certo,
„ & liquido non possunt.

Quicquid bellico gentium jure fieri solet]
„ Adeoque hostis, qui debitor est, non
„ potest debitum compensare cum damnis,
„ quæ occasione belli inferuntur: nam id
„ quoque in lite est, an damna durante
„ bello data reparari debeant: adeoque il-
„liquidum cum liquido compensari nequit.

Negotii enim natura, ne nihil actum],
„ *&c. sepulchris belli controversiis*], „ Vera ra-
„tio est, quia antiquum debitum, quod
„ hostis compensare vult, liquidum non
„ est, cum bello de eo disceptetur: hostis

„ igitur, qui durante bello cum hoste con-
„ trahit, belli controversiam seposuisse vi-
„ detur.

*Nam aliqui nulla padio esset, quæ non
possit eludi*], „ Quia hostis ei, qui ex no-
„ va promissione agit, semper opponere
„ posset: tu mihi debes ex causa, ob
„ quam bellum gerimus, sive rem, sive da-
„ mna, sive expensæ.

*Apud eundem, quem jam laudavi aliquoties,
Senecam est*], „ Nihil aliud ex hoc Se-
„ necæ loco elicitur, quam fidem datam es-
„ se servandam, & legislatores nullam ex-
„ ceptionem ideo accipere.

*A paucis etiam justam excusationem non
accipi*], „ Immo non est iusta excusatio si
„ debitor creditori opponeret: ego pecu-
„ niam incendio perdidit, adeoque eam ti-
„ bi reddere non possum (de tali casu lo-
„ quitur Seneca); nam res perit suo do-
„ mino.

*Quæ ergo sint, quæ compensari cum eo,
quod promissum est poterunt*], „ In genere
„ dicendum, quoties res ejusdem generis
„ liquido invicem debentur.

*Si quid alter, quamvis ex alio contractu
inter bellum inito, debet*], „ Adeoque si
„ durante bello, & causa adhuc controver-
„ sa, hostes qua hostes sibi mutuo quadam
„ promiserunt, vel ex aliis causis invicem
„ debent, compensatio locum habet si utrin-
„ que liquidum est debitum, & ejusdem
„ generis.

*Si damnum dederis intra induciarum tem-
pora*], „ Immo hoc casu non tantum per
„ compensationem retinere debitum potest;
„ sed ob violatam induciam, novamque in-
„ de datam belli causam, prædæ loco id
„ retinere potest salvo eo, quod sibi de-
„ betur.

Si legatos violavit], „ Idem hic dicen-
„ dum, vel compensare potest si vult de-
„ bitum, vel jure prædæ id retinere, ob
„ novam hanc injuriam.

*Aut aliud quid fecit, quod inter hostes jus-
gentium damnas*], „ Rectius, quod jus na-
„ turæ damnat, uti si jus, quod etiam ho-
„ sti tribui debet, violetur. At tunc læsum
„ jure prædæ retinere debitum posse, di-
„ ximus.

*Ut inter eundem personas fiat compensa-
tio*], „ Id est, inter mutuos debitores, l.
„ 2. ff. l. 4. c. de comp. cujusque se-
„ xus, ætatis, & conditionis. *Latæ comp.*
„ p. 270. Tunc enim demum dici potest,

ed „

„ei, qui a me petit, satisfactum esse, si
 „is tantundem a me in sua bonis habet:
 „quæ ratio cessat si non is, sed tertius
 „mihi debet, v. g. creditoris mei filius,
 „uxor, pupillus, &c. *Laut. p. 271.* Secus
 „si sint creditoris mei creditores. *Vid. ius*
 „*meum contrav. tit. de obligat. q. 7.*

„Ac me ius tertii cuiusquam ledatur, „Par-
 „tes enim suo facto ius tertio qualiter
 „auferre non possunt.

„Ita tamen ut bona subditorum, „Hoc
 „non fit per compensationem, sed iure pi-
 „gnoris; non tollitur hic debitum, uti in
 „compensatione, sed manet, & in ejus se-
 „curitatem retinetur res capta, donec sa-
 „tis fiat.

„Quod civitas debet, iure gentium obligata
 „intelligatur, „Immo id non ex iure gen-
 „tium demum, sed ex ipsa ratione natu-
 „rali sequitur.

4 „Generosi esse animi, fovere fœderibus, etiam
 „post aliquid injuriæ acceptum, „Hoc virtu-

„tis est, non juris; adeoque hoc non pertinet.
 „*Ajens, tam fœdile se jurasse* „Pietatis
 „hoc est, non necessitatis.

„Si adhibeantur regulæ supra traditæ „Quas
 „tamen sæpius fallere, in ipsa tractatione
 „vidimus.

„Tunc quorundam promissorum, „De qui-
 „bus l. 2. c. 11. §. 12.

„Tunc speciali iurisdictioni „De quo L.
 „2. c. 13.

„Fœderis, ac sponsonum „L. 2. c. 15.
 „Es de regum fœre, ac obligatione „L.
 „2. c. 14.

„Deque ambiguis interpretandis „L. 2.
 „c. 16.

„Specialium questionum frequentiores „Hinc
 „1º. tractat de fide data, qua bellum fini-

„tur, c. 20. 2º. de fide data manente bel-
 „lo, uti tempore induciarum, &c. c. 21.

„3º. de fide a ducibus belli data, c. 22.
 „4º. de fide a privatis data in bello, c.

„23. 5º. de fide tacita, c. 24.

CAPUT XX.

De fide publica, qua bellum finitur, ubi de pacis pactione, de
 sorte, de certamine condito, de arbitrio, deditioe,
 obfidibus, pignoribus.

I. Fidei inter hostes divisio ad ordinem
 sequentium.

II. Pacem facere, in regio statu esse
 regis.

III. Quid si rex sit infans, furiosus,
 captivus, exul?

IV. In procerum, aut populi statu ius
 pacis faciendæ esse penes plures.

V. Quomodo imperium, aut pars im-
 perii, aut regni bona pacis causa
 valide alienentur.

VI. Quatenus ex pace per regem facta
 populus, aut successores teneantur.

VII. Res subditorum pace concedi posse
 ob utilitatem publicam, sed cum
 onere damni resarciendi.

VIII. Quid de rebus jam bello amissis.

IX. Non distinguî hic inter quesita ju-
 re gentium, & iure civili.

X. Utilitatem publicam apud externos
 pro probata haberi.

XI. Regula generalis in pace inter-
 pretanda.

XII. In dubio credi conventum, ut
 res maneant quo sunt loco; quod
 quomodo accipiendum.

XIII. Quid si convenerit, ut restituam-
 tur omnia in eum statum, quo
 ante bellum fuerant?

XIV. Tunc, qui, sui iuris cum essent,
 sponte se alicui subjecerunt, non
 reddi.

XV. Damna bello data remissa in du-
 bio censeri;

XVI. Non etiam quæ ante bellum privatus debebantur.

XVII. Penas etiam, ante bellum publice debitas, in dubio remissas censeri.

XVIII. Quid de jure privatorum ad penas?

XIX. Im, quod ante bellum publice obtendebatur, sed controversum erat, facile censeri remissum.

XX. Capta post pacem reddenda.

XXI. De pacto reddendarum rerum, quæ bello capta sunt, regula quædam.

XXII. De fructibus.

XXIII. De nominibus regionum.

XXIV. De relatione ad pactum antecedens: Et de eo, per quem stetit.

XXV. De mora.

XXVI. In dubio interpretationem faciendam contra eum, qui leges dedit.

XXVII. Distinguuntur, novam bello causam præbere, Et pacem rumpere.

XXVIII. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod omni paci inest.

XXIX. Quid si socii vim intulerint?

XXX. Quid si subditi: Et quomodo eorum factum approbatione censeri debeat?

XXXI. Quid si subditi alius militent?

XXXII. Quid si subditi nocitum sit? ubi distinctio adhibetur.

XXXIII. Quid si socii? ubi item distinctio?

XXXIV. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod in pace dictum est.

XXXV. An facienda distinctio capitum pacis.

XXXVI. Quid si pena sit adjuncta?

XXXVII. Quid si necessitas obstitit?

XXXVIII. Pacem manere, si id velit is, qui lesus est.

XXXIX. Quomodo rumpatur pax faciendo contra id, quod est de speciali natura cujusque pacis.

XL. Amicitia nomine quid veniat?

XLI. Subditos, Et exules recipere, an contra amicitiam sit.

XLII. Sorte quomodo bellum finiat.

XLIII. Quomodo conducto certamine; Et an id licitum.

XLIV. An factum regum populos hic obliget.

XLV. Quis victor censendus.

XLVI. Quomodo per arbitrium finiat bellum, Et arbitrium hic intelligi sine provocacione.

XLVII. Arbitros in dubio intelligi adstrictos iuri.

XLVIII. Arbitros de possessione pronuntiare non debere.

XLIX. Quæ sit vis deditionis pæne.

L. Quid officium victoris circa eos, qui sic se dedunt.

LI. De deditione conditionata.

LII. Obsides dari qui possint, Et debeant.

LIII. Quod jus in obsides.

LIV. An fugere obsidem liceat.

LV. An obset in aliam causam recte retineatur.

LVI. Mortuo eo, pro quo quis obset venit, obsidem liberari.

LVII. Rege, qui obsidem dedit, mortuo, an obset teneatur?

LVIII. Obsides interdu principaliter obligari: Et alterum ex alterius facto non teneri.

LIX. Pignorum obligatio qualis?

LX. Luendi jus quando amittatur.

* I. Inter hostes quæ conveniunt, * fide aut expressa, aut * tacita constant. * Fides expressa * aut publica est, * aut privata. * Publica aut summarum potestatum, * aut inferiorum. * Quæ summarum est potestatum, aut bello finem imponit, * aut eo manente vim habet. * In his, quæ bellum finiunt, spectantur principalia, * & accessiones. Principalia sunt ipsa, * quæ bellum finiunt, * sive actu suo, ut pactiones, * sive ex consensu * ad aliud relato, * ut sortes, * prælii exitus, * arbitri pronuntiatio. * quorum illæ mere sunt fortuitæ, * alia duo * casum temperant cum viribus animi, aut corporis, aut cum facultate judicante.

II. Pactiones inire, quæ bellum finiant, * eorum est, quorum est bellum. * rei enim suæ quisque moderator. Unde sequitur, * ut in bello utrinque publico hoc * eorum sit, qui summi imperii exercendi jus habent. * Regis igitur hoc erit * in statu vere regio, * modo is rex etiam * jus habeat non impeditum.

* III. I. Nam rex, qui ætatis est ejus ^b, * quæ judicii maturitatem non habet, * (quod in regnis aliquibus ^c lege definitur, * alibi probabilibus conjecturis erit æstimandum) * qui imminutæ mentis est, * pacem facere non potest. Idem dicendum est ^b * de rege captivo, * si modo regnum ex consensu populi ortum habet * non enim credibile est, a populo imperium delatum ea lege, ut & a non libero exerceri possit. Ergo & hoc casu imperii * non quidem jus totum, * sed exercitio, & quasi tutela erit penes populum, * aut eum, cui id populus commiserit.

2. De his tamen, * quæ privatim sua sunt, si quid pepigerit rex etiam captivus, valebit, ad exemplum eorum, quæ de privatis conventionibus * dicemus. Quod si exul sit rex, * pacemne facere poterit? sane, * si constet, eum non * obnoxium vivere: * cæteroqui * parum a captivo fors ejus distabit: * nam sunt & * laxæ custodiæ. Regulus sententiam in senatu dicere recusavit, ^d dicens, * quamdiu jurejurando hostium teneretur, non esse se senatorem.

IV. I. In

G R O T I I.

^a Regis igitur hoc erit] *Mariana XXI. l. b De rege captivo*] *Vide Guicciardinum lib. XVI. & lib. XVIII. non semel.*

^c Non quidem jure totum] *Aramus in aurea bullæ dilectus: Rudolphus Palatinum metu in Angliam profugerat, Henricus Meguntinus a Trevirensi vi erat ejusdem. Electorem tamen eo non perdidit.*

^d Pacemne facere poterit] *Lucianus:*

Vicos habitante Camillo

Illic Roma fuit. (Phar. V. 28.)

Vide Chassanum de gloria mundi parte V. confid. 49.

G R O N O V I I.

* Tacito] *Quæ scilicet eorum consensum*

colligunt ex signis non nimium dubiis, aut ex iis, quæ expressa sunt, tanquam horum pætera, & consequentia.

² Sive actu suo] *Præsenti partium consensu.*

³ Ad aliud relato] *Dilato in fortunæ, aut medix personæ arbitrium.*

⁴ Casum temperant] *Partim sunt fortuita, partim pendent a numero, & virtute copiarum, partim a vi mentis.*

⁵ Jus habeat non impeditum] *Potestate sua libere utatur.*

⁶ Lege definitur] *Que ætatis anno a tutela, aut cura liber habeatur.*

⁷ Obnoxium vivere] *Servire cogi ei, cujus in finibus est.*

⁸ Laxæ custodia] *In quibus non quidem vinculus est aliquis, nec tamen sui arbitrii, ut Vonones apud Tacitum 2, annal. 4.*

IV. 1. In procerum, aut populi imperio + jus paciscendi erit penes majorem partem, + illic ⁹ consilii publici, + hic civium ¹⁰ sententiæ dicendæ + jus ex more habentium, secundum ea, quæ diximus ^a alibi. Itaque sic pacta obligabunt + etiam eos, qui aliter fenserunt. Livius, ^b ubi semel decretum erit, omnibus id, etiam quibus ante displicuerit, pro bono, atque utili fudere defendendum. Dionysius ^c Halicarnassensis: *δικαίως πρὸς τοὺς πλείους πρὸς τὸν πλείονα πρὸς τὸν πλείονα*. parendum hi, quæ pars major censuerit. Appianus ^d Immo nus ^d: *οὐκ ἔστιν ἀποκρίσιμος πρὸς τοὺς πάντας* omnes decreto obsequi tenentur, nulla admixta excusatione. Plinius: ^e quod pluribus placuisset, cunctis tenendum. + Quos autem obligat pax, ¹¹ iisdem & volentibus prodest.

^f V. 1. Nunc de rebus pactioni subjectis videamus. ^f Imperium aut omne, aut ejus partem reges, quales nunc sunt + plerique, regnum habentes + non in patrimonio, sed tanquam ¹² in usufructu, + paciscendo alienare non valent. Immo antequam regnum accipiant, quo tempore populus adhuc ipsis superior est, ¹³ + lege publica tales actus in futurum plane irriti reddi possunt, + ita ut ¹⁴ nec ad id, quod interest, obligationem pariant. + Atque id populos voluisse credibile est, + ne aliqui si ad id, quod interest, salva esset actio contrahenti, ¹⁵ subditorum bonia pro debito regis caperentur, + ac sic de non alienando imperio vana esset cautio.

2. Ergo ut imperium totum valide transeat, populi totius consensu opus est, qui expediri potest + per ¹⁶ partium legatos, quos Ordines vocant. + Ut pars aliqua imperii valide alienetur, duplici opus est consensu, & corporis, & specialiter ejus partis, de qua agitur, + ut quæ invita a corpore, cui coaluit, avelli nequeat. ^g Sed pars ipsa tamen valide in se imperium + transcribet sine populi consensu in summa, atque alias inevitabili necessitate, + quia eam potestatem credibile est exceptam, cum societas civilis coita est.

3. At + in regnis patrimonialibus quo minus rex regnum alienet, nihil impedit. Fieri tamen potest ut talis rex partem aliquam imperii alienare non valeat, + si nempe regnum sub onere ejus non dividendi in proprietatem acceperit. + Bona vero, quæ regni dicuntur, quod attrinet, + possunt & hæc in patrimonium venire regis duobus modis, + aut separatim,

G R O N O V I I.

⁹ Consilii publici] Senatus comitiorum.

¹⁰ Sententiæ dicendæ] Suffragii ferendi.

¹¹ Iisdem & volentibus] Loquitur de illis, qui dissenserunt quidem initio, sed tamen in eo, quod majori parti placuit, acquieverunt.

¹² In usufructu] Non ut de eo, tanquam de privatis bonis patrefamilias, statuant pro arbitrio suo, sed id teneant, ut beneficium populi, quo ad vitam fruantur, quodque quantum in ipsis est, fideliter conservent, & augcant.

¹³ Lege publica] In capitulando, ut vulgo

loquuntur, seu lege regia formanda, in quam in aditu imperii jurent, potest præcaveri, ut si quid tale faciat rex, irritum, & inane sit.

¹⁴ Nec ad id, quod interest] Non modo ad implendum contractum, sed ne quidem ad satisfaciendum aliqua compensatione pro eo, quod non impletur.

¹⁵ Subditorum bona pro] Subjecti venient in periculum bonorum amittendorum, quæ invadere poterat qui contraxit pro eo, quod non præstatur male promissum a rege.

¹⁶ Partium legatos] Provinciarum deputatos.

G R O -

rabiliter, + aut individue cum ipso regno. Si hoc modo, ¹⁷ transferri poterunt, + sed non nisi cum regno : + si illud, + etiam seorsum.

4. Qui vero reges in patrimonio regnum non habent, + his + vix est ut jus regni bona alienandi concessum videatur, + nisi diserte id appareat ex primitiva lege, + aut more, cui contradicendum nunquam sit.

VI. Sed & quatenus promisso regis populus, ac simul successores obligentur, alibi + diximus : nempe + quatenus obligandi potestas sub imperio comprehensa est. + quod nec in infinitum protrahi, + nec ad angustias nimias arctari debet, sed ita intelligi, + ut valeat quod probabili ratione nititur. Plane aliud erit + si quis rex simul subditorum dominus sit, + neque tam + civile, + quam familiare imperium acceperit : + ut qui bello victos in servitutum redigunt : + aut si in personam quidem dominium non habeat, sed in res habeat, + ut Phraeo in terra Ægypti ex emto, + & alii, qui advenas in suum privatum receperunt. Nam hic ¹⁹ + jus præter regium accedens + efficit ut ex eo consistat, + quod aliqui per se solo regio jure consistere non possent.

VII. 1. Disputari + hoc solet, + quid in res singulorum possint pacis causa statuere, qui reges sunt, + nec in res subditorum aliud jus habent, ²⁰ quam regium. Alibi diximus, + res subditorum + sub eminenti dominio esse civitatis, + ita ut civitas, + aut qui civitatis vice fungitur, + iis rebus uti, easque etiam perdere, + alienare possit, non tantum ex summa necessitate, + quæ privatis quoque jus aliquod in aliena concedit, sed ob publicam utilitatem, + cui privatas cedere illi ipsi voluisse censendi sunt, qui in civilem cœtum coierunt.

2. Sed addendum est, id eum fit, + civitatem teneri his, qui suum amittunt, sarcire damnum de publico, in quod publicum nomen ²¹ + & ipse, qui damnum passus est, si opus est, contribuet. Neque hoc onere levabitur civitas, + si nunc forte ei præstationi par non sit, sed quandocumque copia suppetit, + exforet sese quasi sopita obligatio.

VIII. Neque illud indistincte admitto, quod dicit Ferdinandus ²² Vafquius, ²³ + agnoscere civitatem non debere id damnum, quod jam bello datum est, + eo quod jus belli talia permittat. + Nam jus illud belli ²⁴ populos

GROTII.

+ Quatenus obligandi potestas sub imperio comprehensa est : quod nec in infinitum protrahi, nec ad angustias nimias arctari debet] Vide Reinking. lib. I, classe III. cap. 5. num. 30. Vide & supra lib. II, cap. XIV. §. 11. & 12.

+ Res subditorum sub eminenti dominio esse civitatis] Gail. II. obs. 57

GROTII.

¹⁷ Transferri] Alienari.

¹⁸ Sub imperio comprehensa] Est pars ejus, quod illi populus in se concessit, imperii.

¹⁹ Jus præter regium accedens] Dominicium.

²⁰ Quam regium] Non etiam familiare, aut herile.

²¹ Et ipse, qui damnum passus est] Fecit voluit dicere : is paullo minus accipiet, quam amisit, proportionem scilicet, secundum quam conferre deberet, si alius damnum fecisset, quod pro parte illi erat compensandum. (Sine causa Vir Doctissimus reprehendit hunc Auctorem nostrum, quasi male dixerit, Damnum potius, pro facere. At vero Damnum patiens non tantum dicitur ab ULPIANO, L. 29. §. 1. D. Ad L. Aquil. sed etiam à SENECA, De Ira, l. 2. & à LUCANO, Phars. VIII, 750. Vide BRISSON. De verb. sign. & FABRI Thesaur. ult. Ed. J. B.)

²² Agnoscere non debere] Civitatem non obligari ad sarcendum.

²³ Populos alios spectat] Liberat populum a populo, externis ab externis ; non civem a cive.

S s 3

GRO-

¹⁸ Lib. II, c. XIV. §. 10. Et seq. Vid. Vafq. d. c. 5. n. 9. c. Supra lib. III, cap. VIII, §. 2.

d L. I. c. 1. §. 6. c. III. §. 6. L. II. cap. XIV. §. 7.

c Vafq. lib. I. c. 5. Rom. conf. 310. Synt. in verb. belli 1. §. 47.

f Lib. I. cont. lib. c. 4. in fin.

^a Lib. III, c. VI. §. 2. ^b X. §. 5. ^c L. cum duob. §. 2. ^d quidem. ^e D. pro socio.

pulos alios spectat, + ut alibi ^a exposuimus: + partim & hostes inter se, + non cives inter se, + qui cum socii sint, æquum est ^b ut communia habeant damna, quæ societatis causa contingunt. Plane + civili lege & hoc constitui poterit, ut ²⁴ rei bello amissæ causa nulla adversus civitatem actio sit, + ut sua quisque acrius defendat:

IX. + Sunt qui latum discrimen collocant inter ea, + quæ civium sunt ex gentium jure, & ea, + quæ eorundem sunt ex jure civili, ut in hæc jus laxius regi concedant, + etiam auferendi sine causa, & compensatione, in illa non item: perverse: nam dominium + ex qualicumque causa ortum sit, + suos semper effectus habet ex ipso jure naturali, ut scilicet auferri nequeat + nisi ex causis, ²⁵ quæ aut dominio insunt suapte natura, + aut ²⁶ ex dominorum facto ortum habent.

X. Sed + hæc inspectio, ne nisi ex publica utilitate res privatorum concedantur, + regem spectat, & subditos, + ut illa de damno faciende civitatem, & singulos. + Nam externis, qui ²⁷ cum rege contrahunt, sufficit factum regis, + non tantum ²⁸ ob præsumptionem, quam secum adfert dignitas personæ, + verum etiam ob ²⁹ gentium jus, + quod bona subditorum obligari ex facto regis patitur.

^c Lib. III, c. 11.

+ XI. 1. Circa interpretandas pacis conventiones observandum est quod supra ^d a nobis est traditum, ³⁰ + quo quidque plus habet favoris, eo laxius accipiendum; ³¹ + quo longius abit, eo restrictius. Si + jus naturæ merum spectamus, + maximus favor in eo esse videtur, ut suum quisque consequatur, quod Græci dicunt *τὸ αὐτοῦ ἴκον τὰ ἰσχυρὰ*, + & proinde videtur ³² ambigue positorum interpretatio eo ducenda, + ut qui iusta arma habuit, id consequatur, ob quæ arma sumisit, & damna, sumtusque recuperet: + non item ut poenæ nomine quicquam lucretur; id enim est odiosius.

2. Sed + quia ad pacem veniri ³³ vix solet injuriæ confessione, ideo + ea sumenda est in pacis interpretatio, ³⁴ quæ partes quoad belli justitiam quam maxime æquet: + quod fieri solet duobus maxime modis: aut ³⁵ + ut quarum rerum turbata bello possessio est, ex formula juris antiqui

G R O T I I.

¹ Et quarum rerum turbata bello possessio est, ex formula juris antiqui componatur] Vide *Pactum* lib. V.

G R O N O V I I.

²⁴ Rei bello amissa] Quomodo modum Romani in armis sustulerunt postliminium.

²⁵ Quæ aut dominio insunt] Velint inest ei, ut possit ferrere publico, & totius civitatis periculum levare.

²⁶ Ex dominorum facto] Sive contraxerint, sive deliquerint.

²⁷ Cum rege contrahunt] Et aliquid subje-ctis ejus ablatum accipiunt, etiam si extra necessitatem, & publicam utilitatem ablatum, etiam si civitas id non reficiat, non verendum ne malo jure rem teneant, quia illis pro o-

mni jure est factum regis tradentis.

²⁸ Ob præsumptionem] Quod præsumitur rex hoc non nisi jure facere.

²⁹ Gentium jus] Quo, etsi non traderet, arripi tamen bona subditorum possent propter debitum regis tanquam pignori opposita.

³⁰ Quo quidque plus] Quo quidque caput est de re magis favorabili.

³¹ Quo longius] Odiosiores rem continet.

³² Ambigue positorum] Dubio sensu scriptorum.

³³ Vix solet injuria] Nemo enim volens fatetur injuria se fecisse.

³⁴ Quæ partes] Qua parti utrique, quantum potest, relinquitur salva justitiæ fama, & species.

³⁵ Ex formulæ juris antiqui] Restituatur cuiusque, quod antea habuit.

G R O-

tiqui componatur : (quæ verba sunt Menippi in oratione, qua de federum generibus disserit) aut ³⁶ ut res maneant quo sunt loco : quod Græci dicunt *ἵστασθαι* & *ἵστασθαι*.

XII. 1. Ex his duobus + posterius in dubio magis est ut præsumatur, quia facilis est, & nullam inducit mutationem. + Hinc est illud, quod a Tryphonino notatum est, + ut in pace illis demum captivis postliminium sit, de quibus id in pactis erat comprehensum, ut + recte emendare Fabrum, diximus e supra, + & certis argumentis evicimus. + Sic & transfugæ non reddentur nisi convenerit. Nam + transfugæ & jure belli recipimus, id est, + per jus belli licet nobis admittere, & nostris adscribere eum, qui partes mutat. + Res cæteræ tali pacto manent penes tenentem.

2. + Illud autem tenere ³⁷ + non civiliter, sed ³⁸ + naturaliter sumitur : + in bellis enim sufficit facti possessio, + nec alia attenditur. + Agros autem diximus *f* ita teneri si munitionibus quibusdam clausi sunt : + nam temporariam infessionem, ut per ³⁹ stativa, hic non spectari. Demosthenes pro Ctesiphonte & festinatam, ait, a Philippo, ut quæ posset loca occuparet, + gnarus ut res erat, + pacis confecto negotio, retenturum se quæ teneret. + Incorporalia non tenentur nisi per res, quibus adhaerent, + ut servitutes prædiorum, + aut per personas, quarum sunt +, + dum ne in solo, ⁴⁰ quod hostium fuit, exercenda sint.

XIII. + In altero illo pacificendi genere, + quo restituitur possessio bello turbata, notandum est, + ultimam, quæ ante bellum fuit, possessionem respici, + ita tamen ut ⁴¹ privatis dejectis ⁴² + interdicto, + aut ⁴³ + vindicatione apud judicem experiri liceat.

+ XIV. At si quis + sui juris populus sponte se bellantium + alteri subjecerit, ⁴⁴ + ad eum restitutio non porrigitur, + ut quæ ad ea tantum pertineat, quæ vi, metu facta sunt, aut alioqui & dolo non nisi in hostem licito. Sic pace inter Græcos Thebani i Plataeam retinuerunt, dicen-

G R O T I U S.

h Transfugæ jure belli recipimus] Supra hoc libro cap. 1. in fine, in pace convenire & hoc solet, ne transfugæ recipiantur. Vide pacem Justiniani cum Chosroes apud *Mwandrum Proterocorem*. (Pag. 118. Ed. Hæfchel.)

i Plataeam retinuerunt] Locum hic est apud *Teucyridem* V. (Cap. 17.) Præcesserat similia lib. III. ubi dicitur *ἐν τῇ Πλάττει*, *ὡς ἂν ἴδωμεν ἡμεῖς ἀποσπασθέντες* ne reddenda sit Plataea, cum ejus urbem homines sponte accesserint. (Cap. 51. In iis autem, quæ statim sequuntur post locum primum, legitur quoque quod Auctor ait de *Nisæ*.)

G R O N O V I U S.

³⁶ Ut res maneant] Ut servet quisque quod bello cepit.

³⁷ Non civiliter] Cum iusto titulo acquiritur.

³⁸ Naturaliter] Quomodo tenere dicitur,

quicumque habet quavis ratione,

³⁹ Stativa] Castra ad tempus posita.

⁴⁰ Quod hostium fuit] Eorum, qui hostes fuerunt, & nunc ita fecerunt pacem, ut de personis istis nihil sint pacti. (Immo id vult Auctor, etsi non teneatur ille, qui habet, e. g. jus Ususfructus, aut Fendi, modo solum jure belli occupatum fuerit, in quo jura illa exercenda sunt, nil ad rem tunc facere, quod personæ capte non fuerint, & jura vel extinguuntur, vel e personarum realia fieri, respectu hostis possidentis. J. B.)

⁴¹ Privatis dejectis] Si forte paulo ante bellum vis facta est, nec jure vindicta proper bellum interveniens, ita ut oriente bello invalor possideat.

⁴² Interdicto] Unde vi, quo possessio adstruitur. §. 6. Inst. de interd.

⁴³ Vindicatione] Qua proprietates adstruitur.

⁴⁴ Ad eum restitutio non] Is non restituitur ex generali conventionione, sed oportet specialiter de eo cautum fuerit.

dicentes : *ὡς βίη αὐτῶν ἐμαχίρη αὐτῶν προσηρπύσαντο*, *ὡς δὲ προδόντων*, *ἔχουσιν τὴν χώραν. habere se cum locum non vi, non prodicione, sed eorum, quorum eras libera voluntate*, + Parique jure Nisæa penes Athenienses mansit. Eadem distinctione adversus Ætolos utebatur ^a T. Quinctius. *Captivum*, inquit, *servum illa lex. Thessalia civitates sua voluntate in ditionem nostram venerunt.*

• *Livius lib. XXXIII. c. 13.*

XV. + Si nihil aliud convenerit, + omni pace id actum cenferi debet, ut quæ bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit. + quod de damnis etiam privatis acceptis intelligendum est : + nam & hæc belli effecta sunt. + In dubio enim ita censentur contrahere voluisse bellantes, + ut neuter injustitiæ damnaretur.

• *Dec. cons. 61.*

+ XVI. Non tamen & quæ privatis deberi ^b cœperunt, belli tempore condonata cenferi debent ; + nam hæc non belli jure quæsitæ sunt, + sed bello tantum exigi vetita. Itaque + sublato impedimento + vim suam retinent. Jus vero, quod ante bellum fuit, + quauquam nemini facile ademptum cenferi debet, (hanc enim ob causam maxime ut sua tenerentur res publicæ, civitatesque constitutæ sunt, ut recte ait ^c Cicero) + intelligendum id tamen de eo jure, quod ex rerum inæqualitate nascitur.

• *L. II. De offic. c. 21.*

XVII. ^k + De jure ad pœnas non æque. nam id jus, quatenus inter ipsos reges, aut populos versatur, + remissum ideo cenferi debet, ne pax non satis pax sit, si veteres ad bellum causas relinquat. + Quare & ignorata hic venient sub verbis generalibus, ut de mercatoribus Romanis, quos a Carthaginiensibus merfos ⁴⁶ ignorabant Romani, narrante Appiano. *κατάτους διαπραγὰς αἱ αἰς αὐτῶν ἰσὺν ἔχοντες αὐτῶν μερισκοῦσιν*, inquit ^d Dionysius Halicarnassensis : *optime conciliationes, quæ iram, & offensarum memoriam delent.* Hocrates ^e Plataica : *ἐλπίς ὅτις ἡ πρὸς τὴν μετρίαν πρὸς τὸν τότε γινώσκοντα* + in pace non decet ante peccata exequi.

• *Antiq. Rom. Lib. III. c. 8. pag. 138. Ed. Oxon. c. Pag. 299. B. Ed. H. Steph.*

XVIII. + De privatorum jure ad pœnam + non tanta est ratio ut remissum censeatur : + quia sine bello judiciis expediri potest : tamen cum hoc jus + non ita nostrum sit, ut quod ex inæqualitate nascitur, + & pœnæ semper aliquid odii habeant, ⁴⁷ + levis verborum conjectura sufficiet, ut hoc quoque donatum intelligatur.

• *f Supra §. 16.*

XIX. Quod vero ^f diximus, jus, quod ante bellum fuit, + ademptum facile

G R O T I I.

^k *De jure ad pœnam non æque*] Gail. de pr. rellis, c. XIV. n. 7.

G R O N O V I I.

⁴⁵ *Quæ prius debet caperunt*] Ex contractu civili ante bellum inito : ut ex. gr. quod colonus meus mihi debere cepit, dum hostis agrum iusto : vel usura, quarum dies cessit, dum debitor cum patria sua in hostium potestate est.

⁴⁶ *Ignorabant Romani*] Cum scilicet pacem facerent, de eo cognito non poterant propterea

turbare pacem factam, aut novas pœnas exigere. Sed exemplum est alicuius. nam illa non erant facta, & ignorabantur ante pacem statutam, & primum bellum finitum : sed aliquando post id tempus. Itaque postquam ex seceverunt Romani, merito, quod prius fœdus violatum esset, minando bellum pœnis imparatis, adegerunt illos ad novum fœdus, quo Sardinia cesserunt. (Vide *APPIAN. Bell. Punic. pag. 3, 4. Edit. H. Steph. & consule heio Notas Gallicas. J. B.*)

⁴⁷ *Levis verborum conjectura*] Si minima detur ania formulam pacis ita interpretandi, ut & illi litos cessare debeant.

G R O

facile cenferi non debere, id * in privatorum jure firme tenendum est. * in jure autem regum, & populorum facilius est ut condonatio aliqua intelligatur facta, * si modo verba, * aut conjecturæ non improbabilis suppetant : maxime vero * si jus, de quo agitur, non liquidum erat, sed in controversia positum. * Benignum enim est credere id actum, ut belli femina evellerentur. Idem, quem modo laudavi * Dionysius Halicarnassensis : *ὡς ἀπὸ χρεῖ τοῦτο μῖνον ἡμᾶς καταστῆναι ἵνα τὴν παροῦσαν ἰχθυῖον διαδοικόμεθα πρὸς ἀλλήλους, ἀλλ' ὅτι μὴ αὐθιγὰ ποτὶ πολέμους ἵτα δι' ἡμετέρας αἰσῶν* * *ὡς γὰρ ἀποβόλῃς ποιεῖσθαι τῶν κακῶν συνδεδυγμένοι, ἀλλ' ἀπαλλαγῆς* non tam cogitandum est de sarcinda in præsens amicitia, quam id curandum ne bello iterum implicemur : neque enim ad differenda, sed ad auferenda mala convenimus : quæ postrema verbo tenus ferme definita sunt ex Ilocrate, * oratione de pace.

a L. IH.
c. 9.

XX. * Quæ post perfectas pactiones capta sunt, reddenda satis constat, * sublatum enim jam erat belli jus.

b Pag.
164. C.

* XXI. At in pactionibus, * quæ sunt de reddendis his, quæ bello capta sunt, primum * latius interpretandæ ⁴⁸ quæ mutæ sunt, * quam quæ claudicant : deinde * quæ de hominibus agunt plus favoris habent, quam quæ de rebus : * & inter eas, quæ de rebus, hæ, quæ de agris, plus, * quam quæ de rebus mobilibus : & quæ de his, quæ penes publicum sunt plus, quam quæ penes privatos : & inter eas, quæ penes privatos, * plus illæ, quæ reddi jubent ⁴⁹ lucrativo titulo possessa, * quam oneroso, ut * quæ emtionibus ⁵⁰, quæ dotibus tenentur.

c Alciat.
V. Relg.
17.

XXII. * Cui pace res conceditur, ei & fructus conceduntur * a tempore concessionis, * non retro ; quod recte * defendit Cæsar Augustus contra Sextum Pompejum, qui Peloponneso sibi concessa, * simul etiam tributa, quæ pro exactis annis debebantur, sibi vindicabat.

d Cic. de
Offic. II.
23.
e App.
civ. V. p.
716.

XXIII. ⁵¹ * Nomina regionum accipienda ex usu præsentis temporis, * non tam vulgi, quam peritorum. nam a peritis negotia talia tractari solent.

XXIV. * Habent & illæ regulæ frequentem usum, * quoties ⁵² relatio fit ad pactum antecedens, aut vetus, toties repetitas cenferi qualitates, aut conditiones priore pacto expressas, & ⁵³ pro faciente habendum qui facere voluit, * si per alterum, quicum controversia est, stetit quo minus fieret.

f Quins.
decl.
CCCCXIII

XXV. Quod vero quidam ajunt, ⁵⁴ * moræ purgationem intra breve tempus

G R O T I I.

1 Nomina regionum accipienda ex usu præsentis temporis] Vide Guicciardinum libro V. (in hie de Capitanata inter Frances, & Hispanos, quom illi partem esse Aprutii contenderent, hi Apuinæ.)

48 Lucrative titulo] Donatione, testamento.
50 Nomina regionum] Provinciarum, districtum, quod interdum latius, interdum strictius accipiuntur.

51 Relatio fit] Si dictum sit, ita possideri, aut restitui debere, ut definitum sit in pacto ante tot annos inito.

52 Pro faciente habendum] Quasi restituerit, nec meli cum eo novam actionem putandum.

53 Moræ purgationem] Aliquam executionem, si quis statuto reditionis tempus non observaverit.

G R O N O V I I.

48 Quæ mutæ sunt] Ubi utrimque reddunt, quam ubi tantum ab altera parte.

Tom. IV.

T

G R O N O -

a L. VII, Cerites apud ^a Livium se purgant, suos non publico consilio militasse.
c. 20. Eademque ^b Rhodienſium ^b fuit defenſio. ⁺ Et verius est, ut id quoque
b Gell. permiſſum non ſit, niſi probabilibus argumentis appareat ⁷² ⁺ actum
VII, c. 3. aliud, ut nunc interdum fieri ſolet, exemplo veteri Aetolorum, quibus pro
jure erat, p ^a *ἀγχι λαφύρον ἀπὸ λαφύρου*, ⁺ ex omni præda prædam ſumere :

e Polyb. c. 4 5. ^c *cujus moris hanc vim eſſe*, ait ⁹ Polybius : *καὶ ἔτι τοῖς πολέμοις πρὸς ἀλ-*
lib. XVII. *λόλους, ὅτε τοὺς Αἰτωλῶν εἶναι καὶ σύμμαχον, καὶ οὐκ ἔτι τοὺς ἑῷ τοῖς Αἰτωλοῖς ἄντι ποιεῖν*
c. 4 5. *τὸ καὶ ἀμφοτέρους πολέμοις τὴν χάριν ἔχειν τῶν ἀμφοτέρων* etiamſi non ipſi, ſed alii

bellum gerant amici ipſorum, aut ſocii, ut eo non nimium Aetolis liceat, ⁺ ci-
tra publicum decretum utrique parti militare, ⁺ utringue prædas agere. Li-
vius ^d de iſdem : *juventutem adverſus ſuos ſocios publica tantum auctoritate*

deſinit militare ſunt, ⁺ contraria ſepe acies in utraque parte Aetolica auxilia

³⁴ *habeſt.* Olim Etruſci, negato Vejentibus auxilio, ⁺ ſi qui ſux juventu-
V. c. 17. tis ⁺ voluntarii ad id bellum irent, non impediabant.

XXXII. 1. ⁺ Rurſum pax rupta cenſeri debet, non modo ⁺ ſi toti
corpori civitatis, ⁺ ſed & ſi ſubditis vis armata inferatur, nimirum ⁷³
⁺ ſine nova cauſa. Nam ⁺ ut omnes ſubditi tuti ſint, pax inſit : eſt enim
pax actus ⁺ civitatis ⁷⁴ pro toto, & pro partibus. ⁺ Immo & ſi cauſa nova
ſubſit, ⁷⁵ per pacem licebit ſe, ſuæque defendere. ⁺ Naturale enim hoc,
ut ait ^f Caſſius, arma armis repellere : ⁺ ideo ⁷⁶ abdicatum inter pares
non eſt ut facile credatur. ⁺ ulciſci autem, aut ablata recuperare per vim non
licebit, niſi poſtquam judicium erit negatum. ⁺ Hæc enim res ⁷⁷ moram
fert : ⁺ illa non fert.

2. At ⁺ ſi quorum ſubditorum ita perpetuum ſit maleficiū, ac juri
naturæ contrarium, ut quod faciunt, ⁺ id credendi ſunt omnino facere
reſtoribus ſuis improbantibus, ⁺ & in eos judicium poſtulari non poſſit,
quales ſunt ⁺ qui piraticam exercent ; ab his & res ⁺ recuperare, & ul-
tionem expoſcere licebit tanquam a deditis. At ⁺ alios innocentes eo no-
mine armis impetere, id vero eſt contra pacem.

XXXIII. 1. ⁺ ⁷⁸ Sociis quoque vis armorum illata pacem rumpit :
⁷⁹ ⁺ ſed

G R O T I I.

G R O N O V I I.

p ^a *ἀγχι λαφύρον ἀπὸ λαφύρου*] *Plautus*
Truculentus : *de præda prædam capio.* (IL. 7.

15, 16.)
q Polybii] Vide eum & in excerptis.

(num. 6.)
r *Citra publicum decretum*] Idem de Hun-
nis Sabirius ſuo tempore narrat *Agathis* libro
IV. (Cap. 3.)

s *Si quorum ſubditorum ita perpetuum ſit ma-*
leficiū] Ita Auguſtus judicavit contra Syl-
leum pro Hecode. *Joſephus* XVI, 10. §. 1.
Ed. Haſon.

t *Sociis quoque vis armorum illata pacem rum-*
piti] *Thaenius* lib. LXV. anno MDLXXVIII.
Eſt &, quod huc pertineat, apud *Harum*,
tomo II. hiſtoriz, Brabantica in anno MDLVI.

72 *Alium aliud*] Id prohibuit non eſſe.
73 *Sine nova cauſa*] Qui poſt pacem initam
damnum non dederunt, vel officium contraxe-
runt.

74 *Pro toto, ⁺ pro partibus*] Pro ipſo cor-
pore, ſive omnibus junctum, & ſingulis ſeorſum.

75 *Per pacem licebit*] Iſ, quibus vis infer-
tur.

76 *Abdicatum inter pares*] Renantiſſe quem-
quam huic juri, qui non alteri ſeſe ſubmiſit.

77 *Moram fert*] Ut ſociis, aut ablatorum
perſecutio non necesse eſt ut fiat in inſtanti,
quemadmodum deſenſio contra repentinam vim,
aut aggreſſionem.

78 *Sociis quoque*] Illorum, quibuſcum velut
cum ducibus adverſe partis pax facta eſt.

G R O -

79 + sed his demum, qui in pace comprehensi sunt, ut * ostendimus cum
+ Saguntinam controversiam examinavimus. Urgent hoc Corinthii in ora-
tione, quæ est apud Xenophontem historię Græcæ ^{a Lib. II, XVI. §} sexto: *πῶρον οὐκ ἔστιν*
τις αὐτοῖς ἀνίσταται, omnes nos vobis omnibus iuravimus. Quod si ipsi socii non
pepigerint, sed alii pro ipsis, + idem tamen statuendum erit, postquam
satis constat, eos socios pacem ratam habuisse. nam quamdiu adhuc in-
certum est an ratam habere velint, ^{b Cap. 5. §. 37.} + hostium loco sunt.

2. + Aliorum sociorum, + ut & cognatorum, & affinium, + qui
nec subditi sunt, nec in pace nominati, + separata causa est, + nec ad
pacem ruptam vis in eos trahi potest. neque tamen sequitur, ut & supra
diximus, bellum eo nomine + suscipi non posse, + sed id bellum erit
ex nova causa.

XXXIV. Rumpitur & pax, ut + diximus, + faciendo contra id,
quod in pace dictum est: sub faciendo autem + comprehenditur + & non
facere quod, + & cum oportet.

+ XXXV. + Neque admittam hic discrimen capitum pacis, quæ majo-
ris, quæque minoris momenti sint. + Satis enim magna ut servantur vi-
deri debent quæ pace comprehensa sunt. + Bonitas tamen, maxime Chri-
stiana, leviores culpas, accedente præsertim penitentia, facilius condona-
bit, ut illud *f* locum habeat,

+ *Quem panites peccasse: pæne est innocens.*

Sed quo magis paci caveatur, consultum erit ^a ut capitibus minoris mo-
menti adiciatur ^b, ut si quid adversus ea factum erit, pacem non rum-
pat: + aut ut ^c arbitri prius adeantur, quam arma inferre liceat, quod
erat in federe Peloponnesiaco, memorante Thucydide ^d.

XXXVI. Est plane sentio id actum videri, + si qua specialis pœna
adjecta sit: non quod nesciam posse ita contrahi, ut electio sit ejus,
cui facta est injuria, pœnam malit, an a transactione recedere, + sed
quod negotii natura hoc, quod dixi, potius requirat. Illud quidem con-
stat, & jam ^e supra dictum a nobis est, & historię auctoritate probatum,
pacem non rumpere qui pactis simpliciter factis ^f posterior non stat: +
neque enim tenebatur nisi sub conditione.

XXXVII.

GROTII.

u Ut capitibus minoris momenti adiciatur,
ut si quid adversus ea factum erit, pacem non
rumpat] Vide egregium exemplum in pace
Justiniani, Justinianum inter, & Chosroem.
Memorand. Proterius tam habet. (Pag. 118.
Ed. Heftel.)

x Si qua specialis pœna adjecta sit] Ut in
Gotthorum pactis cum Francis. Vide Preco-
pium Gutth. I. (Cap. 12.)

GRONOVII.

79 Sed his demum] Potius dicendum, nisi

qui nominatim excepti sunt, aut nisi quos certo
constat comprehendi non potuisse, ut si sub-
jecti alterius alteri sese applicant.

80 Hostium loco sunt] Si scilicet ante pa-
cem hostes fuerunt.

81 Et non facere] Facere contra pacta vi-
detur & qui non facit, quod enim facere pla-
cuit, & qui non facit, quo tempore facere de-
buit ex pacto, aut negotii natura.

82 Arbitri prius adeantur] Sumatur iudex
medius, & neutrarum partium, apud quem
disceptetur.

83 Adjecta sit] Certo capiti, si servetur.

84 Posterior non stat] Cum prius alter eis
non stetit, & ipse posterior eam implere cessavit.

T t 3

GRONO-

XXXVII. Quod si necessitas aliqua in causa sit, quo minus pars una impleat id, quod promissum est, + puta si res perierit, + aut ablata sit, + aut factum redditum sit aliquo eventu impossibile, + pax quidem rupta non censetur: nam, ut diximus, non solet illa pendere a ⁸⁵ conditione casuali. Sed alter + optabit, + an expectare malit, si qua spes sit impleri promissum serius posse, an ⁸⁶ æstimationem accipere, an ⁸⁷ mutuis præstationibus isti capiti respondentibus, aut æquum valentibus liberari.

^a Vide
supra hoc
libro c.
XIX. §.
13 + 14.

^b Supr.
§. 27.

XXXVIII. Certe, + etiam post læsam fidem, + integrum est ⁸⁸ innocentem pacem servare, sicut + Scipio fecit post multa Carthaginensium perfida facta, + quia contra obligationem faciendo nemo se obligationi eximit: &, si additum est, ut tali facto pax rupta habeatur, + adjectum id censeretur debet in commodum innocentis duntaxat, + si eo uti velit.

XXXIX. Postremo ^b diximus, pacem solvi faciendo id, + quod specialis pacis. natura repudiat.

XL. 1. + Sic quæ ⁸⁹ contra amicitiam sunt, rumpunt pacem, quæ ⁹⁰ sub amicitie lege contracta est: + quod enim inter ceteros solius amicitie ⁹¹ officium exigeret, hic etiam pacti jure præstandum est. + Et huc, + non vero ad quamvis omnino pacem (+ est enim & sedus, non amicitie causa, ut nos ^c Pomponius docet) refero multa, quæ de ⁹² injuriis non armatis, & contumelia, a legum peritis disertari solent, & præcipue illud ^d Tullii: *post reditum in gratiam* ⁹³ si quid est commissum, ⁹⁴ + id non neglectum, sed violatum putatur, nec imprudentia, sed perfidia assignatur. Sed hic quoque ⁹⁵ + detrahenda quantum fieri potest facto invidia.

^e I. Post-
liminio §.
D. de capt.
+ Pro Ga-
bia. Apud
Hieronymum.
Apud adu-
Rufin.
^f L. item
15. §. si
quis 35. D.
de injur.
Instit. §.
servus 3.
cod. tit.
Alex. II.
Caus. n. 3.

2. + Itaque personæ quamvis conjunctæ, aut subditæ facta injuria, ipsi, quicum pax inita est, facta non censetur, + nisi aperte ad ipsius sugillationem facta sit, + quam naturalem æquitatem in ⁹⁶ servis atrociter læsis sequuntur leges ^e Romanæ: & + adulterium, aut stuprum ⁹⁷ libidini potius, quam inimicitie imputabitur: + & invasio rei alienæ novæ potius cupiditatis reum facit, quam fidei læsæ.

3. + A-

G R O N O V I I.

⁸⁵ *Conditione casuali*] Sed potestativa scilicet, id est, non solet ita statui, ut, quod forte sit, eam rumpat, sed quod consilio, & culpa.

⁸⁶ *Æstimationem accipere*] Aliud tantumdem valens.

⁸⁷ *Mutuis præstationibus*] Sibi remitti, quod ipse facturum se promittit, in compensationem ejus, quod ab altero non præstat.

⁸⁸ *Innocentem pacem servare*] Quiescere, & ab eo vinculo, quo tenetur alter, enim non dimittere.

⁸⁹ *Contra amicitiam*] Quibus malevolus declaratur animus, etsi proprie nihil fiat adversus præcipua pacti capita.

⁹⁰ *Sub amicitie lege*] Cui additum est inter articulos, ut posthac vivant tanquam boni, & fideles amici.

⁹¹ *Officium exigeret*] Quod fieri deberet lege humanitatis, & morum, cui qui non parcat,

facti quidem improbe, non tamen actionem alteri parit.

⁹² *Injuriæ non armatis*] Quæ fiunt sine vi, aut si negentur honores debiti, aut fiat aliud quid in contumeliam Reici.

⁹³ *Si quid est commissum*] Si qua offensio data.

⁹⁴ *Id non neglectum*] Pro fraude, & culpa habetur, non pro negligentia.

⁹⁵ *Detrahenda est invidia*] No nimis cito in bellum ruatur, factum, quamvis malignum, leniore potius animo accipiat. & mitiore vocabulo appelletur, quam graviore, & invidiosiore.

⁹⁶ *Servis atrociter lesis*] Tanquam id pertineat ad domini offensum.

⁹⁷ *Libidini potius*] In eo peccasse magis aliquem interpretabimur, quod se continere non possit, quam quod in persona chara lasciosus vellet, aut contumaces.

G R O -

3. + Atroces sane minæ, + nulla nova causâ præcedente, cum amicitia pugnant: & + huc referam arces in finibus structas, non tuendi, sed nocendi causâ, & insolitam copiarum conscriptionem, + si iustis fatis indiciiis appareat, in non alium hæc, quam in eum, quicum pax facta est, comparari.

XLII. 1. y Subditos singulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, suscipere, + non est contra amicitiam. Neque enim + naturalis tantum, + sed & favorabilis est ista libertas, ut alibi + diximus. Eodem loco pono + perflugium exulibus datum. Nam in exules, ut ex Euripide diximus + alibi, + nullum jus civitati. Perseus apud Livium c recte, quid attinet cuicumque exilium patere, si nusquam exuli futurus esset locus? Aristides Leuclrica d secunda: ἀλλὰ καὶ τὸς ἐκκεκρωμένους, vocat καὶ οὐκ ἀπὸν ἀνδράνας. + commune jus hominum exules recipere.

2. Plane z oppida, aut magnos cœtus, qui civitatis 98 partem integram faciant, + recipere non licet, ut + alibi diximus: neque magis eos, + qui ex sacramento, + aut aliter, ministerium, + aut servitutem debent. De his autem, + qui belli sorte servi sunt, 99 idem introductum gentium jure + apud quosdam populos, supra f memoravimus. Sed & de his, + qui exules non acti poenam iustam effugiunt, dedendis egimus k alibi.

XLIII. + Sortis alexæ subijci belli exitus licite non semper potest, + sed tum demum, quoties de re agitur, + in quam plenum habemus dominium. Nam ad subditorum vitam, pudicitiam, & similia tuenda, + civitas, & ad bonum civitatis tuendum + rex arctius obligatur, quam ut omittere possit eas rationes, quæ ad sui, & aliorum tutelam maxime sunt naturales. Attamen + si vera æstimatione qui iniusto bello impetitur tanto sit

GROTII.

y Subditos singulos, qui ex altera ditione in alteram migrare volunt, suscipere, non est contra amicitiam [Solon: γένεσθαι πατρίδας ὡς διδωται πλὴν τῶς φύσεως ἀποφύγια τῶν ἐκκεκρωμένων παυσίως Ἀθηναῖς μεταπολεμικῶς ἐν τῷ ἐπὶ ἐκκεκρωμένων ἀνδράνας non fecit, nisi eos, qui e sua patria in exilium perpetuum ejecti essent, aut cum omni familia artificii alicujus exercendi causa Athenas migrassent. (PLUTARCH. Vit. Sol. pag. 91. E.) Perseus apud Appianum in excerptis legationum num. 25. καὶ οὐ γὰρ πᾶσι τοῖς ἀνδράσι νόμος καὶ οὐκ ὡς οὐκ ἐστὶν ἰστέον φύσεως ἀποφύγια. fecit hoc commune hominum jure, quomodo et vos alibi ejectis suscipitis. (Pag. 367. Ed. Fulv. Ugh.) Commune hoc jus pactis firmari, aut adstringi solet. Vide pacem Antiochi apud Polybium exc. leg. num. 35. & apud Livium (Lib. XXXVIII. c. 38.) pacem inter Romanos, & Perlas apud Memorandum Proteilerem. (Pag. 117, 118. Ed. Hefchel.) Simlerum de Helvetiorum inter se pactis. Aratii, regibus

Syria inter se certantibus, obtinere, ut fugientes suscipere possent, sed non emittere. Testatur id Strabo XVI. (Pag. 754. Ed. Casaub. Paris.)

z Oppida, aut magnos cœtus, qui civitatis partem integram faciant, recipere non licet, ut alibi diximus Libro II, cap. V. §. 24. Vide & Bizarum libro XII.

GRONOVII.

98 Partem integram] Qualis pars si abscedat, totum non manet integrum, sed mutilum sit.

99 Idem introductum] Ut eos aufugientes a dominis, in quorum servitutem bello venerunt, recipere, nec reddere liceat.

1 Qui exules non acti] Qui non sunt damnati exilio sed ipsi solum mutaverunt fugam, ne gravius punirentur.

2 In quam plecum] In qua & exequi jus nostrum, & id remittere sine iniustitia possumus.

GRONO-

a L. I, c. II. §. 16, et 17, c. V. §. 24. b Ibid. §. 25. c L. XLII. c. 41. d Immo Orat. Leuctr. I. pag. 105. C. Tom. II. e L. II. c. V. §. 24. f Lib. III. c. 7. §. 1. g L. II. c. XXI. §. 3. et 199.

est inferior, ut resistendi nulla spes sit, videtur sortem offerre posse, ut certum periculum incerto evadat : * hoc enim est de malis minimum.

XLIII. 1. Sequitur valde agitata quaestio * de praeliis, § quæ definito numero condicuntur * belli finiendi causa, puta inter singulos utrimque, ut Aeneam, & Turnum, Menelaum, & Paridem : inter binos utrimque, (bb) ut inter * Aetolos, & Eleos : inter ternos utrimque, ut inter Horatios * Romanos, & Curatios Albanos : inter tricenos utrimque ; ut inter 4 * Lacedaemonios, & Argivos.

* Praefas.
Lib. V.
b T. Liv.
l. 24. &
§ 22.

2. * Si jus gentium externum tantum spectamus, non est dubitandum, * quin per id ipsum talia certamina sint licita : * hostium enim eadem id jus * indiscrete permittit. Quod * si vera esset veterum Graecorum, Romanorum, & aliarum gentium opinio, quemque vitae suae esse summo jure dominum, * jam & interna justitia talibus praeliis non desset. Sed * hanc sententiam rectae rationi, ac Dei praeceptis pugnare, aliquoties * jam * diximus. In proximi charitatem peccare eum, qui ob res, quibus carere possumus, retinendas, hominem occidit, alibi * ostendimus & ratione, & sacrorum oraculorum auctoritate.

* Lib. II.
c. XIX. §.
f. &
XXI. §.
21.
d Lib. II.
c. 1. §. 12.
Et seqq.
* Th. 2, 2.
c. 95. art.
2. Et ibi
Cajet.
f Cajetan.
d. l.

3. Addemus nunc, * & in se, & in Deum peccare, qui vitam sibi a Deo pro magno beneficio concessam tam vili aestimat. Si res bello digna agitur, ut multorum innocentium salus, * pro ea totis viribus nitendum est. * Conditio certamine § uti, tanquam testimonio bonae causae, aut judicii divini instrumento, * vanum est, & a vera pietate alienum.

* Lib. II.
c. XXIII.
§. 10.
Ætid. Re-
gius disp.
32, dub. 2.
n. 18.

4. Una res est, (cc) quæ tale certamen * justum, ac pium potest reddere ex una duntaxat parte, § si aliqui omnino expectandum sit, * ut qui injustam causam fovet, victor sit futurus cum magna innocentium strage : * nihil enim ei imputandum est, qui mavult ea ratione certare, quæ spem ipsi maxime probabilem ostentat. * Sed & hoc verum est, quædam, quæ non recte fiunt, ab aliis tamen recte non probari, sed permitti, ut graviora mala, quæ aliter vitari non possunt, vitentur. quomodo multis in locis tolerantur * & improba fenora, * & impudicitiam professæ mulieres.

§. Quod ergo supra * diximus cum de præveniendi bello ageretur, si

GRONOVII.

3 Quæ definito numero] Ubi jubentur pae- ei decurrere de fato, & eventu populi utri- usque. 2, 23, 10.

4 Lacedaemonios, & Argivos] Dueibus Othry- ade, ac Theriandro. (Vide MEURSIUM Af- fectumna Lacedaemonica, Lib. IV. c. 13. ubi fuit de hae historia agili, & plures auctoritates vete- rum adducit. J. B.)

5 Ut tanquam testimonio] Quamquam modum superioribus matibus, in defectu probatio- nis innocentiae suae, solebant cum accusatori- bus in certamen armorum descendere.

6 Nihil ei imputandum] Nulla ejus est culpa.

(bb) De singulis tantum loquitur PAU-

SANTAS, quem in orâ libri Auctor noster testem indicat (neque enim alio referri potest illius testimonium) nimirum Digenem, E- leus, ab una parte ; Pyrrachum Aetolos ab alterâ, electi sunt, qui singulâ certamine de re inter utrumque Populum controversâ decernerent. Neque in memoriam revocavit Auctor, se idem exemplum, tanquam è Strabo- ne, alibi attulisse, Lib. II. Cap. 23. §. 10. num. 1. Epæu enim, & Eleus, ibi unum, ideamque sunt. Ceterum locus Praefasie, de quo jam agitur, existat Cap. 4. dicti Lib. V. J. B.

(cc) Confer hic PURENDORFIUM nostrum, De Jure Nat. Et Gent. Lib. VIII. c. 8. §. 5. J. B.

GRO-

si duo, quos inter de regno controversia est, parati sunt inter se armis cernere, * pati id posse populum, ut major calamitas ceteroqui imminens evitetur : + idem &, cum de bello finiendo agitur, dicendum erit. ^a Quomodo Assyrium regem Cyrus provocavit : & apud Dionysium ^a Hallicarnassensem Metius ait, non iniquum fuisse, ^b ut ipsi principes populorum armis rem inter se disceptarent, si de iporum, non de populorum, potentia, aut dignitate controversia fuisset. Sic ^c Heraclium Imperatorem cum Cosroe filio Persarum regis pugnasse singulari certamine, legimus.

^a Lib. III.
^c 12.

XLIV. Ceterum, + qui sic in praelii exitum conjiciunt controversiam, 7 + sibi quidem jus, si quod habent, adimere possunt, + non & alteri, qui non habet, dare, + in illis quidem regnis, quæ in patrimonio non sunt. Itaque, ut valeat pactio, + & populi, + & si qui jam nati jus ad successionem habent, consensum necesse est accedere : + in ⁸ feudis non liberis, + etiam domini, sive senioris.

XLV. 1. Saepe + in talibus praeliis quaeri solet, ^d 9 + uter pro victore sit habendus. + Victi non possunt videri nisi qui aut omnes occubuerunt, aut in fugam dati sunt. Sic ^e 10 in fines se, aut oppida recipere, apud Livium ^b victi signa.

^b Lib. III.
^c 2, 3.

2. Apud tres nobiles historicos, Herodotum, Thucydidem, Polybium, ¹¹ tres proponuntur de victoria controversiæ, quarum prima ad 12 conductum certamen pertinet. Sed, si quis recte advertat, inveniet, omnibus illis praeliis ¹³ sine vera victoria discessum. + Nam ^c Argivi non fugati

^c Herod.
I. c. 4 32.

G R O T I I.

^a Quomodo Assyrium regem Cyrus provocavit] (Apud XENOPHONTUM, De Cyri insti. Lib. V. c. 3. n. 4.) Et multo ante Hyllus Eurythæum. Vide Euripidem Heraclidis. (§. 804, & seqq.) At aliter rem narrat DIODORUS SICULUS, Bibl. Histor. Lib. IV. c. 59, 60. J. B.)

^b Ut ipsi principes populorum armis rem inter se disceptarent] Hoc Adrianopolitæ respondebant Mahumetti de ipso, & Musa Zelebe. Leunclavius lib. XI. Sic Cuibertus Langobardorum rex Alacchin provocat. Paulus Warnefridi lib. V. (Cap. 40.) Sic de Cherlonis castro Pharnaces cum Sauromato pugnare volebat, ne multitudo ob ipsorum controversiam periculis obiceretur; narrat Constantinus Porphyrogeneta capite de castro Cherlonis. Vide exemplum singularis certaminis de regno apud Pontanum historia Danica : & quæ de provocacionibus inter Carolum V. Imperatorem, & Franciscum Primum Gallie regem, narrant historiæ. (Certamen singulare, de quo Pontanus, fuit inter Edmundum, & Canutum. Vide Lib. V. pag. 151. Ed. Amst. 1631. Illius autem inter Pharnacem, & Sauromatum, nullum est vestigium in Cap. De Castro Cherlonis, quod est ultimum Lib. II. Conf. Porphyrogen-

eta De Thematibus; neque alibi in toto opere. J. B.)

^c Heraclium] Vide Aymoinum libro IV, cap. 21. & Fredegarium cap. 64.

^d Uter pro victore sit habendus] Ennius : (Apud Servium, in fragm.)

Qui vicis non est victor, nisi victus fuerit.

Vide Scaligerum ad illud Festi, verbum do, ^e In fines se aut oppida recipere, apud Livium victi signa] Et apud Guicciardinum, lib. II.

G R O N O V I I.

7 Sibi quidem jus] Pacto suo efficiunt, ut, si vincantur, perdant jus regni; non tamen ut id statim acquirat victor, nisi etiam consenserint, quorum interest.

8 Feudis non liberis] Ligiis. I, 3. 23.

9 Uter pro victore] Quia exitus sæpe sunt tales, ut uterque illos pro se possit interpretari.

10 In fines se, aut oppida] Excedere campo, nec castris considerere audent.

11 Tres controversiæ] Triâ controversiarum hujusmodi exempla.

12 Conductum certamen] Num. 47.

13 Sine vera] Plena, & consummata alterius utriusque partium.

& de quo nonnulla supra * diximus + cum de cavendi belli rationibus * Lib. II.
loqueremur. c. 23. §. 8.

2. Quamquam vero etiam de talibus arbitris, ²² in quos compromissum est, lex civilis statuere possit, & alicubi stauerit, ⁺ ut ab iis provocare, & de injuria queri liceat: & ⁺ id tamen inter reges, ac populos locum habere non potest. ²³ Nulla enim hic potestas superior, quæ promissi vinculum aut impediatur, aut solvat. ⁺ Standum ergo omnino, sive æquum, sive iniquum pronunciaverint, ita ut Plinius ^b illud huc recte aptes: ⁺ *summum quisque causæ suæ iudicem facis, quemcumque eligis.* Aliud enim est ²⁴ ⁺ de arbitri officio, ⁺ aliud ²⁵ de compromittentium obligatione quaerere.

^b *Præf. unt. bist. pag. 3. Edit. Haradin.*

XLVII. 1. In arbitri officio spectandum, + an electus sit ²⁶ in vicem
judicis, + an ²⁷ cum laxiore quadam potestate, quam (ff) arbitri quasi
propriam vult Seneca, ^c cum dicit: *melior videtur conditio causæ bonæ,* ^{c Lib. III. de benef.}
⁺ *si ad judicem, quam si ad arbitrum mittitur: + quia* ²⁸ *illum formula in-*
cludit, & certos, quos non excedat, terminos ponit; hujus libera, & nul-
lus adstricta vinculis religio & detrudere aliquid potest, & adicere, & sen-
tentiam suam, non prout lex, aut iustitia suadet, + sed prout humanitas,
& misericordia impulsit, regere: Aristoteles ^c quoque *ἐκ μέρους, id est, ex-*
equi, & commodi hominis esse, ait, εἰς τὸν αἰσθητικὸν καὶ εἰς τὸν νοερὸν λόγον ἰσὺς,
malle ire ad arbitrum, quam in jus, rationem adjiciens, οὐ γὰρ ἀνεγκέλης τὸ
ἰσχυρὸν ἐστὶν: οὐδὲ ἀπὸ ἀδικίας τὸν νόμον· ὅς τινος ἄνευ ἀδικίας τοιοῦτον ἔσται τὸ ἐκ μέρους ἰσὺς. ^{c Rhet. I. c. 13. in fin.}
⁺ *arbitri id, quod æquum est, respicit, iudex legem: immo arbiter ejus rei*
causa reperit est, + ut valeret æquitas.

2. Quo in loco aequitas non proprie significat, + ut alibi, partem illam iustitiæ, ²⁹ quæ legis sonum generalem ex mente auctoris adductius interpretatur, (+ nam hæc & iudici commissa est) + sed omne id, quod rectius

GROTTI.

g. Id tamen inter reges, & populos locum habere non potest? Mariana libro XXIX, 15. Remus libro IV. (fol. 62.) Paec per arbitrium factas habes aliquam multas in Polonica historia Cromeri libro X. XVI. XVII. XXI. XXIV. XXVII. XXVIII. Habes & in Danica Pontani libro II. confer quae nos supra libro II. c. XXIII. §. 8.

G R O N O V I L

22 *In quos compromissum*] Qui omnem habent pronuntiandi, & litem terminandi potestatem.
23 *Nulla hic potestas superior*] Ut in privatarum rerum arbitris est magistratus, vel princeps.

24 De arbitri officio] Quid facere illum
deceat.

25 *De compramittentium obligatione*] Quid facere necessario teneantur.

26 *In vicem judicis*] Ut merum jus, summamque iustitiæ legem, & causarum merita spectet.

27 Cum laxiore quodam] Ut possit etiam
præter ius ex æquo, & bono statuere.

28 *Illum formula*] Cum qua semper dabatur a praetore iudex, veluti: *si pateret dare, vel facere oportere.*

39 *Quæ legi sonum*] Quæ quod lex dicit, enim possit in alienum, & absurdum sensum rapi, ex ratione, & prudentia id intelligendum movet. 2. 30. 27.

(F) In loco *SENEX* non agitur de *Arbitrio* ex *compromisso*: fed illi *Arbitri* veri sunt *Judices*, nimirum *Pedanius*, seu à *Prætoris* diti *Arbitri* autem ducuntur, quod duntaxat in *Judiciis bonæ fidei*, nbi laxior erat eorum potestas; adeo ut ex *aquo*, & bono decernere scilicet; quum *Judices* *stricti* fidei dicti, qui in *Judiciis stricti* *juris* addebantur intra verba, & legum subtilitatem manere debent. Vide *CICERO. Orat. per Rosc. Comed. c. 4. INSTITUT. de Aclionib. §. 1. & 30. inprimis Eruuditissimè NOODTI eximium Opus De *Juridicis* *§ Imp. Lib. 1. cap. 12. §. 6.**

rectius sit, quam non sit, ³⁰ etiam extra iustitiæ proprie dictæ regulas. Sed + tales arbitri sicut inter privatos, & ejusdem imperii cives frequentes sunt, + & specialiter Christianis commendantur ab Aposto'o Paulo I. Cor. VI. ³¹ + ita in dubio non debet tanta potestas concessa intelligi: + in dubiis enim, ³² quod minimum est, sequimur: præcipue vero id + locum habet inter summam potestatem obtinentes, qui cum iudicem communem non habeant, arbitrum + censendi sunt adstrinxisse iis regulis, quibus iudicis officium adstringi solet.

+ XLVIII. Illud tamen observandum est, arbitros lectos a populis, aut summis potestatibus ^b ³³ de principali negotio pronuntiare debere, + non de possessione: + nam ³⁴ possessoria iudicia juris civilis sunt: + jure gentium possidendi jus dominium sequitur. + Ideo, dum causa cognoscitur, ³⁵ nihil est innovandum, + tum ne præjudicium fiat, + tum quia difficilis est recuperatio. Livius in ^a historia disceptatorum inter populum Carthaginiensem, & Masinissam, + legati, inquit, *jus possessionis non mutarunt.*

^a Lib. XI.
c. 17.

XLIX. I. + Alterius generis est arbitri sumtio, cum quis ipsi hosti de se arbitrium permittit, + quæ est dedictio pura, + subditum faciens eum, qui se dedit, ei vero, cui sit dedictio, + summam deferens potestatem. *ἡμεῖς τὸν τὰ νῦν αὐτῶν* dicunt Græci. Sic + Ætolos in senatu rogatos legimus, ^b permitterent de se arbitrium populo Romano. Consilium P. Cornelii Lentuli apud Appianum, ^c circa finem belli Punici secundi, de re Carthaginensium hoc erat: + permittant, inquit, *Carthaginenses se arbitrio nostro, ut victi solent, & multi antebac fecerunt: videbimus deinde nos, & si quid fuerimus largiti, ³⁶ + habebunt nobis gratiam: ³⁷ neque enim sedes dicere poterunt, permultum autem interest. Quamdiu federa cum illis iniimus, ut ea rumpant, semper aliquid causabuntur tanquam læsi adversus aliquam federis partem. Nam quia multa sunt dubie interpretationis, patet semper perplexandi materia. At, ubi ut deditis abstulerimus arma, corpora ipsa acceperimus in potestatem, tum denum intelligent nihil se habere proprium, demittent animos, & quodcumque a nobis acceperint, id tanquam de alieno datum libentibus animis accipient.*

^b Livius
lib.
XXXVII.
c. 49.
^c Bell.
Punic. p.
34. Ed. II.
Steph.

2. Sed

G R O T I I.

^h De principali negotio pronuntiare debere, non de possessione] Id Dux Sabaudiz dicebat in controversia Saluciz. Vide *Serranum* Henrico IV. (aut potius eum, qui *Serrani* Historiam ulterius deduxit.)

G R O N O V I I.

³⁰ Etiam extra iustitiæ] Etiam per leges possit non fieri.

³¹ Ita in dubio] Ubi non plane, ac discretio de iis conventum est.

³² Quod minimum] L. 9. D. de R. J.

³³ De principali negotio] Utrius sit res, de qua ambigitur: non uter interim cum possidere debeat.

³⁴ Possessoria iudicia] Quibus in antecessum certatur, uter, dum lis est, possidere debeat: nam is onus probandi in alterum devolvit.

³⁵ Nihil est innovandum] Non auferenda possessio ei, qui rem tenet.

³⁶ Habebunt nobis gratiam] Id beneficio nostro consecuti fuerint.

³⁷ Neque enim sedes dicere] Ex federe quicquam illis deberi.

G R O.

2. Sed hic quoque distinguendum est, + quid victus pati debeat, & + quid victor iure, + quid etiam salvo omni officio facere possit, + quid denique eum maxime deceat. Victus post deditionem + nihil non patienti- dum habet : quippe jam subditus, + &, si jus belli externum respicimus, eo in loco, ut ei nihil non eripi possit, + etiam vita, etiam libertas personalis, multo magis bona, + non publica tantum, + sed & singulorum. *Eroli*, inquit alio ^a loco Livius, ³⁸ *permisso libero arbitrio, ne in corpora faceretur, metuebant*. Citavimus ^b alibi : ubi omnia ei, qui armis plus pro- test, *dedita sunt, quæ ex iis habere victor, quibus multari eos vellet, ipsi- judicium, atque arbitrium est*. Eodem (gg) illud + Livii ^c pertinet : Roma- nis mos vetustus erat, cum quo nec federe, nec æquis legibus iungerentur ami- citia, non prius imperio in eum tanquam pacatum uti, quam omnia divina, humanaque dedisset, obsides accepti, arma adempta, præsidia urbibus imposita forent. + Etiam occidi licite interdum deditos ^d ostendimus.

L. I. At victor, + ne quid injuste faciat, spectare primum debet, + ne quem occidat, nisi id ³⁹ suo facinore meritum, sic &, + ne cui quicquam auferat, nisi in justam pœnam. ⁱ + Intra hunc autem modum, ⁴⁰ + quantum securitas patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, + semper honestum est, interdum pro circumstantiis + etiam ex morum re- gula necessarium.

2. Diximus alibi, + bellorum egregios fines, quoties ignoscendo trans- igitur. Nicolaus Syracusanus apud ^f Diodorum : *παράδοσαν ἑαυτοὺς μετὰ τῶν ὁπλῶν πιστεύοντες τῇ τῶν κρατύντων ἐννομιστύν. διότι οὐκ ἄξιον αὐτοῦ τῆς κληρίας ἀνδρω- και φιλοτιμίας. tradiderunt se cum armis, confisi clementia victoris : quare in- dignum foret eos decipi spe nostræ humanitatis*. Postea : *εἰ τῆς ἑλπίδος τὰς παρα- δίδας αὐτοὺς ἢ τῇ τῶν κρατύντων ἐννομιστύν πιστεύοντας ἀπακρίναι τιμωρίας ἄξιον ; quis inquam Græcorum eos, qui se clementia victoris permitterent, ⁴¹ inde- precabili supplicio puniendos censuit ? & Cæsar Octavius apud ^b Appianum, L. Antonium, qui se deditionem venerat, alloquens, σπονδὰς γὰρ μοι πάλαι ἐποι- χοντες ἀνδραγαθίῃ ἢ νομιμότητι ἀπαρτίζεσθαι οὐκ ἐκείνους εἰς τὴν ἐλπίδα ἡμῶν ἢ τὸν ἐκείνους ἀφαιρῆναι μὴ πάσαις ἡμέραις, ἀφαιρῆναι δὲ ἢ τὴν ἐλπίδα ἢ σπονδίας ἀνδραγαθίας (male editur*

G R O T I U S

i Intra hunc autem modum, quantum securi- tas patitur, ad clementiam, & liberalitatem pro- pendere, semper honestum est] Vide nobile exem- plum Ferdinandi Legionensium regis apud Marianum lib. XI. c. 15. Et repetit quæ nos supra hoc libro, cap. XL §. 14. & 15.

G R O N O V I I.

38 *Permiso libero arbitrio*] Si senatus, popu- lique Rom. omne de arbitrium ficerent, ne principes eorum vinculis, & suppliciis tra- derentur, metuebant.

39 *Suo facinore*] Proprio, extra communia, & egresso modum eorum, quæ vulgo, & pro-

miscue in bello sunt.

40 *Quantum securitas*] Concedere potest vi- ctor, ita ut ipse extra metum cladis, aut re- bellionis maneat.

41 *Indeprecabili supplicio*] Ut Gell. I, 13. *Puna indeprecabili.*

(gg) Locus non exstat Lib. VII. quem Auctor in margine indicat, sed Lib. XXVIII. c. 34. quem errorem tacitus emendasse, ut innumeratos alios ejusmodi silentio præteriti, nisi fontem ejus ostendere possem, & aliquatenus id juvaret. Nimirum locum illum noster excipiebat à PETRI FABRI SEMEST. Lib. I. c. 7. p. m. 43. ubi tamquam ex Lib. 7. laudatur, & alterius libri ejusdem Scriptoris numerus falso notatur. J. B.

^a Lib. XXXVII. c. 7. ^b Lib. III. c. VIII. §. 4. ^c Lib. VII.

^d Lib. III. c. XL. §. 16.

^e Lib. III. c. XV. in fin. ^f Lib. XIII. c. 21.

^g Cap. 23.

^h De Civ. V. p. 697.

ιδουκε

ἰδωμεν) ὅτ' ἀνέγκης συνμιθώμεται γὰρ εἰς αἴμας ὑμᾶς πᾶσιν, τὸ προήκουσεν ὧς ἐπὶ δίκαιον ἔτι παύει' ὃ δὲ προσημείωται. *fi ad federa paciscenda venisses, 42 sensisses me & vi-*
torum, & injuria affectum. nunc, cum te & amicos, & exercitum arbitrio
nostro permittis, demis mihi iram, demis & eam potestatem, quam in federe
*eoctus esses concedere. * Nam cum eo, quod vos dignum est pati, simul jam*
*& alterum spectandum est, * quid me facere par sit : atque hoc praferam.*

3. Occurrit saepe in Romanis historiis locutio, * tradere se in fidem,
 a Cap. 9. tradere in fidem, & clementiam. Sic apud Livium lib. * XXXVII. *Legationes finitimas tradentes in fidem civitates suas benigne audit. Lib. * XLV.*
 b Cap. 4. *Pando, ut se, suaeque omnia in fidem, & clementiam populi Romani permitte-*
ret, contendente, ubi de rege Perseo sermo est; sciendum autem est, his
*verbis * nihil aliud, quam 43 deditionem meram intelligi: * neque fidei*
nomen his in locis aliud significare, quam ipsam probitatem victoris, cui
se victus committit.

4. Nobilis est apud Polybium, & Livium historia de Phanea Aetolorum legato, qui in oratione ad Manium consulem eo prolapsus est ut
 c Polyb. diceret: διότι κίμηναι τῶς Αἰτωλῶς σφᾶς αὐτὸς ἐγγυησὶν ἑς τὴν Ῥωμαίων πίσιν. (ita d
 Exc. Lig. vertit Livius) *se, suaeque omnia fidei populi Romani permittere. Cumque*
 13. pag. percontanti consuli iterum * id affirmasset, postulatē consulem, ut qui-
 1116. Ed. damus 44 belli incontentos sibi sine mora dederentur. Cum Phaneas excepisset,
 d. Liv. non in servitutem, sed in fidem tuam nos tradimus, &, quod impera-
 XXXVL retur, non esse moris Graecorum, respondisse consulem, nihil se curare,
 c. 28. quid Graeci esset moris, se more Romano * imperium habere in deditos
 suo decreto, & catenis vinciri legatos iussisse. * In Graeco est, πρὶ τῷ ἀποθ-
 ῆ καὶ ἀποθ- ποιῆσαι λόγον, διδόντες ἑαυτοὺς εἰς τὴν πίσιν: *de officio, & decoro hic disputa-*
*tatur, cum jam vos fidei nostra permiseritis? * Ex his verbis apparet, quan-*
tum impune, & non violato gentium jure facere possit is, in cujus fi-
*dem populus aliquis se permisit. * Neque tamen hac potestate usus est*
Romanus consul, sed & legatos dimisit, & Aetolorum concilio de integro
*deliberandi fecit potestatem. Sic populus Romanus * Faliscis respondisse*
legitur, edoctum se, Faliscos se non potestati, sed fidei Romanorum com-
misisse: & de Campanis legimus, f eos non federe, sed deditione in fi-
dem venisse.

* Val.
 Max. lib.
 VI, c. 5.
 n. 1.
 f Livius
 lib. VIII.
 c. 2.

§. + Ad

GROTII.

k Neque fidei nomen hic in locis aliud significare, quam ipsam probitatem victoris, cui se victus permittit] Polybius: παρα Ῥωμαίων ἰσχυροτάτη τῇ, ἣ ἐς τὴν πίσιν αὐτὸν ἐγγυησάμεν, ὃ δὲ τὴν ἰσχυροτάτην πίσιν καὶ αὐτὸν τὴν κατὰ τὴν ἀπὸ Ῥωμαίων ἰδὸν πίσιν, se in fidem alicuius committere, & victori de se statuendi liberam facere potestatem. (Ibid.) Graeci dicunt, εἰς δίκαιον σφᾶς αὐτὸς παραδίδωται, ut Thucydides libro III. (Cap. 67.) ait: καὶ αὐτὸν ἑαυτοῦ ἰσχυροτάτην, ut Diodorus Siculus lib. XIV. (Cap. 112. pag. 453. Ed. H. Steph. ubi additur, τὴν πίσιν &c.

l Nobilis est apud Polybium] In excerptis legationum num. 13.

GRONOVII.

42 Sensisses me & victorem] Duras tibi conditiones praescripserissem, quod & possum, ut victor, & jure possum, ut assidue injuria.

43 Deditionem] Romani rerum acerbiter verbis mitigare solebant. Sic fidem dicebant potestatem liberam de aliquo statuendi. Sic socius, qui erat veri subiectus. Sic Magistratus in edictis ponebant hominem socium, id est, recte sociatus, pro eo, quod esset, volumus, & jubemus. Sic lictor supplicium sumiturus jubebatur lege agere.

44 Belli incontentos] Audaces, & conticiores.

GRO-

§. Ad officium vero ejus, cui facta est deditio, non male recule-
ris Senecæ illud: *clementia liberum arbitrium habet*: 45 + non sub for-
mula, + sed ex aequo, & bono judicat, & absolvere illi licet, & quanti
vult 46 taxare litem. + Neque referre existimo, an dedens se dicat se de-
dere altius sapientiae, an moderationi, an misericordiae, hæc enim omnia
+ blandimenta sunt; res manet, + ut victor arbiter fiat.

a. l. n.
de clem. 7.

LI. Sed sunt tamen & deditiones conditionatæ, quæ aut singulis
confutunt (hh), ut + quibus vita salva, + aut corporum libertas, + aut
& quædam bona excipiuntur; + aut etiam universitati: quarum nonnullæ
etiam 47 + mixtum quoddam imperium possuat inducere, de quo egimus
b alibi.

+ LII. + Accessiones pactio-
num sunt + obfides, & + pignora. m Obfi-
des diximus dari + aut sua voluntate, 48 + aut ejus, qui imperium habet;
nam in summo civili imperio comprehenditur & 49 jus in actiones
subditorum, ut in bona. Sed civitas, aut ejus rector + tenebitur illud
incommodum ei, qui patitur, aut proximis repensare; & si plures sint,
quorum quis obfes eat, reipublicæ nihil interfit; danda opera videtur,
+ ut forte res dirimatur. + In vasallum, nisi idem subditus sit, jus hoc
50 feudi dominus non habet: neque enim reverentia, & obsequium, quæ
debet, + huc usque pertingunt.

LIII. + Interfici 51 obfidem posse, diximus, per jus gentium externum
non etiam interno jure, + nisi par ipsius culpa accedat. + Servi quoque
non sunt: immo + & jure gentium bona habere, & heredibus relin-
quere possunt, + quanquam Romano c jure cautum est, ut bona eorum
in fiscum cogantur.

b Lib. I.
c. III. §.
2. n. 1. §.
17.

LIV. + An fugere obsidi liceat, quaeritur? & constat non licere, 52
+ si ab initio, + aut postea, quo laxius haberetur, fidem dederit. Alio-
qui videtur + non is animus fuisse civitatis obligandi civem ne aufugeret,
+ sed hosti dandi facultatem qualis vellet custodire. + Et sic defendi pot-
est Clueliæ d factum. Sed etsi ipsa nihil peccaverat, + civitas tamen reci-
pere

c L. Di-
cui, 31.
D. de jure
fisci.

d Liv. lib.
II. c. 13.

G R O T I I.

m Obfides diximus dari] Hoc libro, c. IV.
§. 14. vide & caput XI. §. 19.

n Civitas tamen recipere, & retinere obfidem
non poterat.] Vide Plutarchum in Publicola
hac de re. (Pag. 107.) Ad illud Virgilii,
(Æn. VIII. 651.)

Vinctus innaret Cluela raptis.
Vinctulus federis, ait Servius.

G R O N O V I I.

45 Non sub formula] Non est adscripta ver-
bis conceptis.

46 Taxare litem] Quantum vult, impendere
multam.

47 Mixtum quoddam] In quo aliquid juris

in suos relinquit dedito, exceptum ab imperio
victuris.

48 Aut ejus, qui imperium] Ipsos invitos.

49 Jus in actiones] Potest qui summum im-
perium habet, publici boni causa, auferre sin-
gulis arbitrium agendi, vel non agendi, ut
potest auferre bona.

50 Feudi dominus non habet] Ut cum vasa-
llum obfidem det invitum.

51 Obfidem posse] Si non servet pactum
qui obfidem dedit.

52 Si ab initio quo laxius] Ut minus arcte,
vel moleste custodiretur, dextra data, & jure-
jurando promissit se non abiturum.

(hh) Sic Phocæensis, dum sese dedunt Æ-
milio, pacti, ne quid hostile paterentur, nar-
rans Livio, Lib. XXXVII. c. 32. num.
10. J. B.

G R O N O -

^a *Diā.* pere, & retinere obsidem non poterat. Sic ^a Porfenna: *si non dedatur ob-*
^{c. 13.} *ses, pro rupto se sedus habitatorum.* Deinde: *Romani pignus pacis ex federe*
restituerunt.

^b *Vide*
^{supra Lib.} *III, c. 2.* + LV. + Odiosa autem est obsidum obligatio, tum quia libertati ini-
 mica, tum quia ex facto alieno venit. + Ideoque stricta interpretatio hic
 locum habet, + quare §3 in unam causam dati, in aliam retineri non
 poterunt: quod ita intellige, + si aliud quid sine obsidum accessione pro-
 missum sit. + At si in alia causa fides jam violata sit, + aut contractum
 debitum, jam poterit obfes retineri, non ut obfes, + sed eo gentium
 jure, quo subditi ex facto imperantium detineri ^b possunt, §4 + κατ'
 ἀνδραπόλους: quod ipsum tamen ne fiat, + caveri poterit, adjecto pacto de
 reddendis obsidibus, ubi id, cujus nomine dati erunt, impletum erit.

^c *L. si*
^{potere 15.} *D. de capt.* LVI. Qui obfes datus est, §5 tantum ut alterum captivum, aut ob-
 sidem redimat, + eo mortuo liberatur. + nam in illo, dum moritur, jus
 pignoris extinctum est, §6 + ut in captivo redempto dixit ^c Ulpianus.
 Quare, + sicut in Ulpiani quaestione pretium non debetur, §7 quod in per-
 sonae locum successit, + ita nec hic persona manebit obligata, quae perso-
 nae vicaria facta est. Sic Demetrius a senatu Romano non inique postu-
 labat dimitti, ας 'Αντίχου υἱὸς ἀντιδότης, 'Αντίχου δὲ ἀντιδότης, inquit ^d Appia-
 nus. Justinus ^e ex Trogo: *Demetrius, qui obfes Romae erat, cognita mor-*
^d *Syr.*
^{Bel. pag.} *117.* *te Antiochi fratris, senatum adiit, obsidemque se (malim legere obsidem in-*
^e *Lib.*
^{XXXIV.} *quiens se (ii), ut cohæreat oratio) vivo fratre venisse, + quo mortuo, cit-*
^{c. 3.} *jum obfes sit, ignorare.*

^f *Lib. II,*
^{c. XVI.} *§. 16.* + LVII. Rege autem, qui sedus fecit, mortuo, an teneatur adhuc
 obfes, pendet ab eo, quod ^f alibi tractavimus, + an sedus habendum sit
 §8 personale, an reale, + nam §9 accessoria non possunt efficere, ut in
 principalium interpretatione a regula recedatur. + ejus autem naturam &
 ipsa sequi debent.

+ LVIII. Obiter hoc addendum est, obfides + interdum non acces-
 sionem esse obligationis, sed revera partem principalem: ut cum quis ex
 contractu §6 + factum promittit non suum, & quia, eo non praestito, +
 tenetur ad id, quod interest, + ejus vice obfides obligantur: + quam
 fuisse

GRONOVII.

§3 *In unam causam dati*] Elapso tempore,
 iniquod, aut perfecta re, ob quam dati erant.

§4 Κατ' ἀνδραπόλους] Per clarigationem,
 vel pignoris capionem.

§5 *Tantum ut alterum*] Dum alter captivus,
 vel obfes invist patriam, & redemptionis pre-
 tium comparat.

§6 *Ut in captivo redempto*] Si quis patrem
 alienum redemit, ut, in recepto pretio a filio,
 eum liberum dimittat, & is pater mortuus sit
 priusquam pretium a filio redderetur.

§7 *Quod in persona locum*] Quod cum ero-
 gandum esset pro captivo, & cujus ipse capti-
 vus erogandi pignus fuisset: pro eo mortuo,

& sic jure pignoris soluto, habet, retinetque
 filius.

§8 *Personale, an reale*] Cum solo rege per-
 cussum, an cum rege, & populo.

§9 *Accessoria non possunt*] Propter obsidem
 datum non statim sedus intelligitur esse rea-
 le, si aliud ab initio adum esse appareat.

§6 *Factum non suum*] Quod alius debet
 praestare.

(ii) Hanc conjecturam, tacito nomine Au-
 thoris, rejicit *Matthias Berneggerus*; tunc au-
 tem *J. Schefferus*, nisi que detrahatur de voce
Obsidem, ut habent nonnulli MSS. Quod ulti-
 mum verius videtur. *J. B.*

fuisse videri sententiam Caudinæ sponſionis, diximus ^a alibi. Non dura tantum, sed & iniqua est ſententia exiſtimantium ^b, ^c obſides etiam ſine conſenſu ſuo alterum ex factio alterius poſſe obligari.

^d LIX. Pignora quædam communia habent cum obſidibus, quædam propria. Commune, quod ^e & ex alio jam debito retinentur, ^f niſi obſtet data fides: proprium, quod quæ de iis eſt pactio, ^g non tam ſtrictè ſumitur, quam illa de obſidibus: neque enim ^h æquale eſt odium. ⁱ Res enim natæ ſunt, ut teneantur, ^j non & homines.

LX. Illud alibi quoque diximus ^k, ^l nullum tempus id efficere poſſe, ne luicio ſit pignoris, ^m ſi id præſtetur, pro quo pignus ſuppoſitum eſt. ⁿ Nam qui actus cauſam ^o veterem, & notam habet, ^p non ereditur ^q ex nova procedere. Ideo ^r patientia debitoris ^s veteri contractui, ^t non dereliſioni imputatur, ^u niſi certæ conjecturæ aliam interpretationem expriment: ^v ut ſi quis luere cum vellet, impeditus id ſilentio tranſmiſiſſet ^w tanto tempore, quod ad conſenſus conjecturam ſufficere poſſit.

GRONOVII.

⁶¹ Obſides etiam ſine conſenſu] Si aliquis obſidum preceſt, nat aufugiat, pro ejus delicto alterum, qui ſimul ſit obſes datus, teneri.

⁶² Et ex alio debita] Si jam ſolutum ſit, cujus cauſa pignus datum eſt, & interim debitor aliud debitum ab eodem creditore contraxit, in hujus quoque debiti ſecuritatatem olim datum pignus poſſet retineri.

⁶³ Niſi obſtet data fides] Niſi expreſſe cautum eſt, non niſi in unam cauſam, quicquid etiam interveniat, hunc obſidem eſſe debere.

⁶⁴ Equale eſt odium] Favorabilior eſt cau-

ſa pignoris, quam obſidum: ideo laxior ejus interpretatio.

⁶⁵ Nullum tempus] Placuit enim, tempus non eſſe modum finiendæ obligationis. *Wesemb.* ad tit. *Quibus modis pign. vel hyp. ſolvitur.*

⁶⁶ Veterem, & notam] Ut pignus contractum.

⁶⁷ Ex nova] Habitione pro dereliſio.

⁶⁸ Patientia debitoris] Quod debitor pignus tamdiu penes tenentem eſſe paſſus eſt, id præſumitur feciſſe, quia conſolebat contractui, per quem putabat id ſibi repetere, quando- cumque vellet, licere, atque integrum eſſe: non quod id pro dereliſio haberet.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XX.

PAx in genere ſumitur pro quiete, & concordia. *Vid. cap. 1. §. licet &c. X. de judic. c. 1. in ſu. X. de Treuga & pace.* in ſpecie vero pro pacto, quo bellum ſomponitur. *L. 1. §. 1. L. 1. §. 1. ff. de Tom. IV.*

pacis. Nomen igitur eſt a paciſcendo, & ſupponitur lis quædam inter paciſcentes, quæ pactione hac finitur.

Conſtat ex his, pacem vel a natura eſſe, vel ex pacto. *Ulla bello prior eſt, quia, in*

statu

status naturæ est; hæc posterior, quia bellum præcedit, quod pactione componitur. De hac hic agitur, non de illa.

Cum vero Auctor in genere capite præcedenti demonstraverit, fidem hosti quoque servandam esse, hic jam porro ait, fidem, quæ hosti datur, vel dari ad finiendum bellum, de qua hoc capite agit, vel durante bello, ut in induciis, de qua cap. seq.

Additio.

• Compendium Systematis Grotiani circa
• fidem publice datam hosti, exposuimus in
• Diff. præf. XII.

A D §. I.

FIDE aut expressa, aut tacita constant]
• Omnis enim voluntas vel tacite, vel expresse, id est verbis, vel factis declaratur. Pos. J. G. IV.

Fides expressa], Immo & tacita fides est
• vel publica, vel privata: de qua tacita
• fide agitur infra c. 24.

Aut publica], De qua c. 20. 21. Et 22.

Aut privata], De qua c. 23.

Publica, aut summam potestatem], De
• qua hoc capite vigesimo agitur.

Aut inferiorum], Quæ non tenet tempore
• blicam, nisi iussu superioris detur; adeoque hæc quoque dependet a consensu
• superioris. Vid. cap. 22.

Quæ summam potestatem est aut bello
• suum imponit] • Quod fit per pacem,
• de qua b. c. 20.

Aut eo manente vim habet] • Ut in pa-
• cto induciarum, conneatus, &c. Vid.
• c. 23.

In his, quæ bellum finiunt] • Id est in
• pacto de pace.

Et accessiones] • De quibus infra
• §. 52.

Quæ bellum finiunt sive actu suo, ut pa-
• cificas] • Adeoque ubi partes suo consen-
• su, suæque voluntate, citra relationem
• ad aliud finem imponunt.

Sive ex consensu ad aliud relato] • Ubi
• partes de pace consentiunt, relatione ha-
• bita ad id, quod arbitri, &c. decideri
• sunt.

Ut fortis] • Vid. infr. §. 42.

Prælii exitus] • Vid. infr. §. 43. 44.

• 45.

Arbitri pronuntiatio] • Vid. infr. §. 46.

• 47. Et 48.

Quorum illa mere sunt fortuita] • Scilicet
• cet sortes.

Alia duo casum temperant, Et c.] • Ad-
• eoque ubi præter fortunam & prudentiam,
• & fortitudo operantur.

A D §. II.

Eorum est, quorum est bellum] • Id
• est summæ potestatis. Transigitur enim
• de bello, de quo nemo disponere pot-
• est, nisi cujus est jus belli. Unde nec
• belli dux, nec alii privati pacem finire
• possunt.

Rei enim suæ quisque moderator] • Quæ
• ratio desumpta est ex l. 21. c. Mand.

Ut in bello utrinque publico] • Diximus
• alibi, non dari aliud bellum inter gentes,
• nisi utrinque publicum.

Eorum sit, qui summi imperii exercendi
• jus habent] • Adeoque qui superiorem, &
• sic judicem non habent.

In statu vere regio] • Quis status sit vere
• regius, explicavimus L. 1. c. 3. §. 7.
• seq.

Modo si rex jus habeat non impeditum] • Id est
• modo non fit restricta ejus potestas
• pacto, aut iurejurando, ut pacem facere
• possit absque consensu procerum; &c. d.
• c. 3. §. 11. seq.

A D §. III.

Auctor dixit, regem in statu regio
• pacem facere posse. Excipit autem merito
• infantes, & furiosos. Est enim jus regni
• habeant, administratio tamen eis committi
• nequit; sed vel tutores, vel curatores eis
• dantur: si natura sunt inhabiles, nec jus
• eis competit.

Quæ iudicii maturitatem non habet. Et c.] •

• Ut si sit infans, vel impubis: si enim
• puber est, maturum iudicium, adeoque
• & administrandi facultatem habet; at si
• legibus regni fundamentalibus certa ætas
• definita est, interim curator constituitur.

Conf. l. 2. c. 5. §. 5. L. 1. c. 3. §. 24.

l. 2. c. 3. §. 6.

Quod in regibus aliquibus lege definitur]

• Exempla retulimus supra L. 1. c. 3.

• §. 15.

Alibi

Alibi probabilibus conjecturis], „Ubi certum pubertatis tempus lege definitum, non est; res dependet a circumstantiis, an capax sit administrationis.

Qui inminuta mentis est], „Uti si sit foolish, vel mente capus.

Pacem facere non potest], „Etsi enim jus imperii habeat, non tamen administrat, indeque nec pacem facit; qui est actus iudicii.

De rege captivo] Rex captivus, non jus tantum imperii retinet, sed & administrationem, quia casus ille, impedimentum illud temporarium, non auferit ipsi facultatem disponendi, non magis, quam alia absentia necessaria. Ergo retinet jus pacis faciendae, certe saltem inter Christianos; prout igitur ille intra fines legitimae administrationis disponit, ita jus est. At si de rebus publicis disponit, si partes regni alienat, &c. absque consensu statuum id fieri nequit. Hinc pacem a Francisco initam status Galliae ratam habere noluerunt. *Vid. Frossard. l. 1. pag. 39. Et Auctor des discours merveillex de la vie de Catherine de Medicis p. 125.* ubi alia adest exempla.

Neque obstat, reges captivos esse in potestate hostium, adeoque facultatem disponendi de jure publico ipsis non competere. Resp. immo possunt etiam per alios, & per literas, disponere eodem modo, uti absentes alii.

Tres autem casus contingere possunt circa fidem a principe captivo ad componendum bellum datam. *Vel* enim promittit rem suam privatam; & tunc semper valet pax inita, *ex pos. J. G. VI.* quia prout quisque de jure suo disponit, ita jus est: *Vel* spondet, rempublicam, aut statum, ratihabituos pacem; tunc non valet nisi republica consenserit: *vel* promittit, se cessurum parte imperii; hac promissio non valet, nisi consentientibus illis, quorum interest, vel nisi facultas alienandi jure quaesita sit. *Vid. L. 1. c. 3. §. 12. Et L. 2. c. 6. §. 3. 7. 8. 10. 11.*

Si modo regnum ex consensu populi ortum habet], „Adeoque in regno patrimoniali regem captivum pacem facere posse, aut, quia praesentia illa, quae in regnis, ex populi consensu delata, locum habet, hic cessat, & captus de suo jure disponit. Nos alibi diximus, regna patrimonialia non dari.

Non enim credibile est], „Saepe dictum est, ex vagis ejusmodi praesumptionibus, nullum jus naturae sequi. Ex tali praesumptione inferri quoque posset, credibile non esse, populum voluisse imperium ab alio ex quavis causa abdicare.

Non quidem jus totum], „Immo nec pro parte: Princeps enim omne jus imperii retinet.

Sed exercitio, Et quasi tutela erit penes populum], „Immo administratio erit penes eos, quorum curae eam captus commisit. Si nihil disposuit, eis administratio committitur, qui spem proximam succedendi habent.

Aut eum, cui id populus commisit] Diximus, & jus populi, & administrandi facultatem cessare quamdiu ex familia agnati supersunt.

Qua privatum sua sunt, si quid pepigerit] „Hosti enim fides qua hosti data servanda est.

Pacem facere poteris], „Rex injuria ejus, qua retinet jus imperii, etsi cives hominum tyranno praesentent. At quia regnum ab usurpatore occupatum neque ipse, neque per alios administrare potest, inde hactenus deficit in exole naturalis facultas rem tenendi. Effectus hujus rei infinis hic est, quod vicini sequantur praesentem possessionem; adeo ut cum Usurpatore quoque pacem statuere possint. *Vid. l. 1. c. 4. §. 15.* Secus, ac in rege captivo, qui facultatem naturalem retinet, & per alios administrat, adeoque & solus pacem facere potest.

Si consensit, eum non obnoxium vivere] „Immo etsi obnoxius vivat, i. e. servitutem serviat; id enim, ex judicio suae civitatis, injuria contingit hostis, quae jus Principi in sua civitate quaquam auferre nequit.

Ceteroqui], „Si obnoxius vivit.

Partem a captivo sibi ejus disabit], „Si ad certum saltem tempus dimissus est, manet captus, & omnia jura captorum in eum obtinent.

Nam sicut Et laxa custodia] „Supponit enim, dimissum esse captum sub lege redeundi: hic manet captus etiam cum apud suos moratur, ex pacto.

Quamdiu iurejurando hostium tenetur, non esse se servatorem], „Argumento hoc probare vult, etiam regem, si ad tempus dimittitur, non desinere esse captum.

A D §. IV.

Jus pacificendi erit penes majorem partem] „In genere jus pacificendi est penes summam potestatem, in qua si plures concurrant, jus demum oritur ex eo, quod major pars statuit, l. 2. c. 5. §. 17.

Illic consilii publici] = Sic. v. g. apud Venetos major pars procerum in statuenda pace obtinet.

Hic civium sententia] = Nam in statu populari Imperium est penes populum; adeoque singuli ibi jus sententiæ dicendæ habent: qui vero plerumque per deputatos jus hoc exercere solent, ut in Belgio, apud Helvetios, &c.

Jus ex more habentium] = Aliquando enim per deputatos comparere solent, aliquando singuli cives solent ad commune concilium vocari.

Etiā eos, qui aliter severunt] = Quia tenentur majorem partem sequi.

Quos autem obligat pax, iisdem & volentibus prodest] = Si enim onera pacis inter eis utut invitit incumbunt; commoda quoque pacis percipere debent. At recte addit Auctor, *volentibus*, nam invitis beneficium obtrudi nequit.

A D §. V.

Quæritur, de quibus rebus pax fieri possit? Resp. de omnibus rebus, donec quædam probentur exceptæ, modo intra fines administrationis legitime rex disponat. Hinc aliquando pars territorii, nedum res sacræ, aut Ecclesiasticæ, alienari possunt, si de utilitate Imperii id sit; quod judicium in dubio est penes Principem. Ita Hebræorum reges res sacræ læpius dederunt hostibus. 2. Reg. 18. v. 15. Conf. *Gudelin. de jur. pac. c. 5. & 9.* De rebus sacris, & sanctis id probavi late in *Disp. de evocat. Sacr. Scil. 3. §. 21. seq. ubi §. 33. & seq.* demonstravi, ineptam esse Romani Pontificis protestationem contra pacem Monasteriensem, & Osnabrugensem.

Additio.

1. Excerpta ex hac disputatione huc per-

• tinentia vide *supra* l. 3. c. 5. §. 6.
• Add. *Disp. B. Parentis de Postliminio*,
• & *Sc. Scil. fin. §. 8. & 9.*

Plerique] = Immo omnes: regna enim patrimonialia in sensu Auctoris non dari, certum est.

Non in patrimonio, sed tanquam in usufructu] = De regno patrimoniali, & usufructuario, & de hujus distinctionis natura, passim egimus.

Pacificendo alienare non valent] „Quia tueri civitatem debent, & ideo constituti sunt reges. Non autem tueri qui alienant.

Lege publica tales alium in futurum irriti reddi possunt] = Immo non opus ad id est speciali lege; sed ipso jure irriti sunt actus, quibus pars imperii alienatur.

Ita ut nec ad id, quod interest, obligationem pariant] = Immo qui rem alienam alii vendit, &c. tenetur ad id, quod interest, etiam jure naturali. *Vid. supra* l. 2. c. 10. §. 8.

Atque id populos voluisse, credibile est] = Ex ejusmodi conjectoris nullum jus oritur. Ratio naturæ certa est: qui promittit id, quod præstare nequit, tenetur ad id, quod interest.

Ne altoqui, &c. subditorum bona, &c. caperentur] = Si princeps promissum, vel id, quod interest, non præstat, injuria agit, & subditi injuriam illam approbant, eamque armis, si creditor ad reparationem agit, defendunt; naturali quoque jure bona subditorum capi possunt, quia reparationi juris nostri resistunt.

Ac sic de alienando imperio vana esset cautio] = Sensus est, quod Rex per indirectum alienare possit partem Imperii, si id, quod interest, præstare teneretur; quia creditor, si jus id petendi haberet, capere res civitatis possit: fingit igitur credibile esse populos ea lege destitisse imperium regi, ne tale promissum implere nec id, quod interest præstare teneantur. Vix credibile est, Auctorem serio hæc scripsisse. Dixi 1. naturale esse ut rex præstet tantundem. Dixi 2. si id præstare nolit, subditos quoque ex injuria principis teneri, si eam defendunt. Dixi 3. ex conjectura, qua quid populum voluisse credibile est, nullum jus oriri. Nedium 4. populum, si expressis quoque verbis tale promissum nullum declarat, jus creditori

• ditori questum auferre posse.

2 Populi totius consensu opus est] Nam de ejus jure agitur : quod facto tertii ei auferri nequit.

Per partitionem legatos, quas ordines vocant]

• Ut in comitiis imperii, ubi populus quo-

que per deputatos comparet.

Ut pars aliqua imperii valide alienetur, duplici opus est consensu] Late de eo a-

ctum est supra l. 2. c. 6. §. 3. & 4.

Ut qua invito a corpore, cui coalescit, ave-

li nequeat] Si pars alienatur, de duorum

• jure agitur : nimirum, de jure totius po-

• puli, cujus pars est ea, quæ alienatur,

• multitudo; tum de jure illius partis, quæ

• ea lege in civitatem transit, ut jura ejus

• communibus viribus contra injurias ho-

• stium defendantur.

Transcribit sine populi consensu in sum-

ma, atque alias inevitabili necessitate] De

• quo plenius egimus d. c. 6. §. 5. & 6.

• Exemplum occurrit in ordine Teutonico,

• qui sese Imperio Romano exemit, & secu-

• di jure a Polonis suas provincias reco-

• gnovit.

Quia eam potestatem credibile est excep-

ta, non societas civilis coita est] Ex eo,

• quod credibile est, nulla decidendi ratio

• defumi potest. Vera naturæ ratio hæc

• est, quia ea lege in civitatem coivere fa-

• milia, ut civitas eas contra vim hosti-

• lem defendat. Si vires deficiunt, res re-

• dit in pristinum statum, id est pars illa

• civitatis fit sui juris, d. c. 6. §. 5.

• & 6.

3 In regnis patrimonialibus quo minus res

regnum alienet, &c.] Regna patrimonialia

• non dari, vidimus; adeoque frustra

• queritur, an alienari a rege possint. Cæ-

• terum, hoc verum est, regna jure belli

• populo alicui quæsitâ, esse patrimonialia

• intuitu populi victoris, adeoque a popu-

• lo alienari posse, etiam invito eis, qui

• bello in plenam populi victoris potesta-

• tem venerunt. Vid. l. 1. c. 3. §. 12.

Si nempe regnum sub onere ejus non di-

videndi in proprietatem acceperis] Si po-

• pulus victus tali conditione se dedit, re-

• gnum est quidem in patrimonio populi

• (non regis), sed sub conditione ne se-

• parari regnum possit; proinde populus

• victor alienare illud pro parte sine con-

• sensu populi victi nequit, totum potest.

• Bona vero, quæ regni dicuntur] Ut re-

galia majora, &c. de quibus vide supra l. 2. c. 6. §. 10. & 11.

Possunt & hac in patrimonium regis venire] Immo non possunt nisi consensu

• populi; & tunc populus alienat, non rex.

Aut separabiliter] Absque regno.

Aut individue, cum ipso regno] Dixi-

• mus, non dari regnum patrimoniale; ad-

• eoque nec bona regni in patrimonio esse

• possunt, quia sunt pars regni: non ergo

• valet alienatio nisi ex consensu populi.

Sed non nisi cum regno] Immo si re-

• gnum ipsum esset patrimoniale, illud pro-

• lubito alienare, & dividere posset.

Si illud] Id est, separabiliter bona re-

• gni in patrimonium regis venissent.

Etiamsi scorsim] Absque regno. At omnia

• hæc gratis dici, ex præcedentibus ap-

• caret.

Vix est ut jus regni bona alienandi con-

cessum videatur] Quod late probavimus

• supra l. 2. c. 6. §. 11. seq.

Nisi diserte id appareat ex primitiva lege

• Tunc valet alienatio ex consensu po-

• puli.

Aut more, qui contradicium nunquam

fit] Id est, tacito populi consensu, d. c.

• 6. §. 11.

AD §. VI.

QUATENUS populus, & successores

ex promissis regis obligentur, explicavimus

supra libro secundo capite decimo quarto,

& diximus, Regem semper pacisci ut Re-

gem, adeoque ut caput reipublice; inde-

que semper obligari rempublicam quatenus

• jus rite constitutum, & questum est: nisi

• appareat esse personale. *Idem.* l. 2. c. 16.

• §. 16. & c. 15.

Alibi] L. 2. c. 14. §. 10. & 11.

• & c. 16. §. 16. L. 2. c. 13. §. 17. &

• l. 3. c. 19. §. 5.

Quatenus obligandi potestas sub imperio

comprehensa est: quod nec in infinitum pro-

trahi, nec ad angustias nimias arctari debet]

• Rectius, si alienatio fit intra fines admi-

• nistrationis. (Quod judicium in dubio est

• principis.)

Quod nec in infinitum protrahi] Quia

• jus imperii delatum est ea intentione, &

• lege,

X x 3

lege, ut princeps administret, non ut perdat.

Nec ad angustias nimias arctari debet] Quasi omnis de jure, & rebus imperii disponendi facultas, si de re sit imperii, Principi demi debeat.

Ue valeat quod probabili ratione nititur] Rectius, ut valeat quatenus disponitur intra fines administrationis.

Si quis rex suorum subditorum dominus sit] Immo tale regnum patrimoniale non datur, alibi diximus.

Civile], Id est, ex delatione populi. *Quam familiare*] Id est, patrimoniale.

Ue qui bello victus in servitutem redigantur], Immo bello victi non sunt in patrimonium regis: at verum est, eos in patrimonium populi esse constitutos. *Vid. supr. l. 1. c. 3. §. 17.*

Aut si in personam quidem dominum non habeas, sed in res habeas] Immo nec tunc regnum sit patrimoniale regi: quia dominum privatum quidem regis est, sed imperium manet populi.

Ut Pharaon in terra Aegypti ex emto] Pharaonem jus privatum quidem hac emptione quaesivisse, alibi diximus, *vid. supr. l. 1. c. 3. §. 12.* sed non jus imperii plenum, i. e. dominium absolutum in populum.

Et alii, qui advenas in suum privatum receperunt] Nam tunc quoque fieri, & constitui regnum patrimoniale, ait Auctor, quando paterfamilias latifundia possidens extraneum alia lege in suas terras habitantem recipere non vult, *l. 1. c. 3. §. 8. n. 3;* ubi probavimus, hoc exemplum huc plane non quadrare.

Jus prater regium accedens] Scilicet, jus dominicum, quod non est pars imperii a populo concessi.

Efficat ut ex eo consilietur, quod aliqui per se solo jure regio, consistere non possit] Sensus est, quod alienatio a tali rege facta, qui praeter imperium etiam jus dominum habet, valeat, non ex jure regio, sed ex jure dominico. Quod late refutavimus *d. l. 1. c. 3. §. 8.*

A D §. VII.

1 QUID in res singulorum pacis causa sta-

tuere possunt reges] Summae potestates 1. recte pacis causa alienant ea, quae publica sunt; adeoque & partem imperii, & sacra quoque: 2. disponere possunt de his, quae bello capta sunt, ut nimirum restituatur hostium subditis, quibus res illae ablatae fuerant. 3. Eadem ratio est in amissis bello, de quibus summa potestas itidem pace disponere potest, ne recipiantur ea, quae hostis subditis nostris praedae jure eripuit. Alibi enim diximus, principem jure imperii quoque jura privata auferre subditis posse, si summa utilitas reipublicae id exigit. Quod in rebus occupatione bellica nobis quaesitis eo magis obtinere debet, quia res hostiles civibus nostris non acquiruntur nisi sub conditione tacita, ut saluum sit principi jus restituendi, si aliter forte pax fieri non possit; idque ex natura occupationis, quae rem nostram facit cum suo jure; occupatio autem bellica non dat jus perpetuum, quia adhuc de ea disputatur, & sic iterum auferri potest possessori. Idque verum est, licet capiens rem captam alienaverit. *Vid. disp. de ann. Sed. 6. §. 13.*

An 4. res singulorum subditorum alienari pacis causa possunt? Affirmatur. At quia unus civium praeter altero gravari non debet, cum omnes aequaliter defendere rempublicam teneantur, id, in quo gravatus est, vel ex aerario, vel publica contributione ei restituendum est. *Vid. Gros. §. 7. n. 2. et §. 8.*

An 5. Princeps pacis causa remittere potest damna subditis suis, vel ante bellum motum, vel post illata? Affirmatur, quia etiam intra fines imperii iusti jura privatae quaesita auferri possunt, si publica necessitas, aut utilitas id exigit.

Denique, & 6. quaeritur, an Princeps damna durante bello subditis data refarcire teneatur? Negatur, 1. quia Princeps non suo jure bellum gerit, sed jure civitatis; neque ultro bellum illud gerit, sed jure necessariae defensionis: adeoque cum ejus non sit negotium, cum ipse vi officii subditos tueatur, nulla ejus culpa est, adeoque nulla ad restituendum obligatio. Sane, 2. damnum ab hoste illatum merus casus est; hic casus nocet domino. Sed & 3. damnum datum est culpa hostis, qui ex judicio nostrae civitatis injuria agit; adeoque contra eum solum scio esset. Denique, & 3. nemo tenetur, vel alii obligatur, nisi qui ultra suum aliquid habet, vel agit.

agit. At diximus, Principem non habere ultra suum; sed hostem, qui res subditorum cepit: & dictum quoque est, principem non agere ultra suum, quia vi officii bellum gerit, adeoque culpa ejus non est.

Excipe casum si princeps suo facto, etsi occasione belli, damnum dat, uti si propugnaculi faciendi causa privati territorium occupat: id enim ex publico refarciri debet, quia in communem utilitatem hoc factum redundat; adeoque communiter faciendum quod communiter debetur.

Additio.

„Hæc omnia late tractavit R. Parens in „disputatione de postliminio, Sed. 6. §. 7. „& nos in commentario ad l. 3. c. 9. §. c. 16. Merito autem excipitur casus, si „hostis pace reparationem damni promissit.

Nec in res subditorum aliud jus habent, quàm regionum. Quod consistit in jure re-endi res subditorum, non perdendi.

Alibi, Vide l. 1. c. 1. §. 6. c. 3. §. 6. l. 2. c. 14. §. 7.

Sub emmentis dominia, Dominii vox, male in imperiis adhibetur. Vid. dist. l. 1. c. 1. §. 6.

In ut civitas, In statu scilicet populari.

Aut qui civitatis vice fungitur, Id est rex, &c.

In rebus uti, easque etiam perdere posse, Quia cives tenentur opibus, & operis tueri rempublicam.

Que privati quoque jus aliquod in aliena concedit, Passim hæc principia refutavimus.

Cui privatas cedere illi ipsi voluisse censendi sunt, &c., Ea enim lege homines in civitatem coeunt, ut singulorum jura tuta sint; communi igitur opera, & ope defendere civitatem tenentur.

Civitatem teneri his, qui suam amittunt, sarcire damnum de publico, Civitas tenetur refarcire quæ rex huic, vel illi im- perat ut de suo tribuat; alius enim præ alio defendere rempublicam non tenetur.

Et ipse, qui damnum passus est, contri- buat, Quia ad defensionem rempublicæ ipse quoque concurrere debet.

Si nunc forte et præstationi par non sit, Tunc enim non jus deficit, sed juris ex- ecutio.

Exstet sese quasi sopita obligatio, Juris enim nostri executio nullo tempore præscribitur. Vid. l. 2. c. 4.

A D §. VIII.

AGNOSCERE civitatem non debere id damnum, quod jam bello datum est, Sententia vera est, sed ratio fallit. Civitas non tenetur refarcire damnum, quod civibus durante bello ab hostibus illatum est, quia naturaliter casum fert dominus; at hic merus casus est (cum jure bellum geri dicatur ex judicio nostræ civitatis); adeoque damnum non culpa, vel injuria nostra, sed hostis datum est; ex quo proinde non nos, sed hostes conveniendi, quia civitas nostra nihil ultra suum habet. Vid. §. præc. quæst. 6.

Eo, quod jus belli Italia permittit, Falsa hæc est ratio, quia ex judicio nostræ civitatis injuria hostis damnum dat; adeoque dicendum, non jure, sed casu, & vi damnum datum esse: casum autem præstat dominus.

Nam jus illud belli populos alios spectat, Qui ex constituto gentium tenentur hostem capientem, si bellum solenne est, in possessione defendere. Quam fabulam examinavimus alibi. Vid. Diff. præm. IX. §. 53. seq.

Ut alibi, Systema hoc Grotianum, quasi jure natura capere saltem liceat in bello iusto, & non nisi ad quantitatem pœne, vel debiti: & quasi jure gentium voluntario demum in bello solenni, id est publico, & indicto, ut iusto, placuerit ut capiens dominum externum acquirat, passim refutavimus. Vid. diff. rationem præm. IV. & IX. §. 63. seq.

Partim & hostes inter se, Singula jora ex hypothese Grotii recensimus in Diff. præm. IX. §. 67. Sed cum jus tale gentium, quod in facto aliquo bello solenni obtineat, non detur, jus illud fictum nec valere poterit inter hostes inter se.

Non cives inter se, Adeoque civem contra civem jus belli allegare non posse, merito contra Vasquium asserit. At contra Grotium quoque merito asserimus, agnoscere civitatem non teneri damnum, quod bello datum est. Civitas enim ex- ciperet

„cipere contra subditos, ad reparationem
 „damni agentes, non potest, jure belli
 „id damnum datum esse. At excipere pot-
 „est, citra culpam civitatis, & hostis in-
 „juria damnum hoc datum esse, indeque
 „illam ad ejus reparationem non teneri.

„*Qui cum socii sunt, æquum est ut com-
 „munia habeant damna*], Immo communio
 „hæc damnorum obtinet saltem in societa-
 „te bonorum, ubi etiam lucrum commune
 „est. At cives neque lucrum invicem com-
 „municant, neque societatem bonorum in-
 „ter se constituunt. Adeoque veritas est,
 „unumquemque civium damnum vi hostili
 „illatum suo jure ferre, utpote casu da-
 „tum.

„*Civili lege & hoc constitui poterit*], Im-
 „mo jure naturali id obtinet : & hoc se-
 „cuti sunt Jureconsulti Romani in l. 52.
 „§. 4. ff. pro soc. ubi damnum a socio re-
 „petitur, non a civitate.

„*Ut sua quisque acrimia defendat*], Vana
 „hæc est ratio, cum experientia doceat,
 „vi majori plerumque res ab hoste capi.
 „Verius igitur est, ideo damnum tale a
 „civitate restitui non debere, quia sine
 „culpa ejus, adeoque casu datum est.

A D §. IX.

„*Sunt qui latum discrimen collocant*]
 „De questione, an Princeps jus subditis
 „ex jure civili quæsitum auferre possit,
 „egimus supra l. 2. c. 14. §. 8.

„*Qua civium sunt ex gentium jure*] = V.
 „§. quæ ex titulo occupationis, etiam ho-
 „stilis, jure traditionis, specificationis,
 „&c. acquirere.

„*Qua eorundem sunt ex jure civili*], V.
 „§. ex præscriptione, ex testamento, &c.

„*Etiā auferendi sine causa, & compen-
 „satione*], Quia quod lege concessum est,
 „contraria lege tolli posse videtur. Vid.
 „supr. c. 19. §. 7.

„*Ex qualicumque causa*], Sive res nostra
 „sit ex jure gentium sive ex jure civili.
 „Suos semper effectum habet ex jure natura-
 „li, ut scilicet auferri nequeat], Regula
 „enim naturæ est, ut quod nostrum est,
 „sine facto nostro auferri nobis non pos-
 „sit.

„*Nisi ex causis, quæ aut dominio insunt
 „sua sponte natura*], De modis finiendi juris in

„re egimus in Diff. proom. XII. §. 322.
 „seq.

„*Aus ex dominorum facto ortum habent*]
 „De modis, quibus finitur obligatio per-
 „sonæ, egimus d. l. 2. & Diff. proom.
 „XII. §. 348. seqq.

A D §. X.

„*Hæc inspectio, nisi ex publica utilitate
 „res privatorum concedantur*], Quam regu-
 „lam Auctor posuit §. 7. n. 1.

„*Regem spectas, & subditos*], Inter eos
 „disceptari debet, an publica sit utilitas,
 „an non : & diximus, in dubio judicium
 „esse penes regem.

„*Ut illa de damno sarciendo civitatem,
 „& singulos*], Nam de horum jure agitur,
 „tertium autem non interest.

„*Nam externis, qui cum rege contrahunt,
 „sufficit factum regis*], Hostis enim, qui in-
 „juriam sibi tum a rege, tum a subditis fa-
 „ctum regis defendentibus illatum conten-
 „dit, utriusque res capere potest jure bel-
 „li, nedum belli finiendi causa a rege
 „oblatus acceptare. An vero Rex offerre
 „possit, ea cum subditis questio est, hostis
 „suo jure utitur.

„*Non tantum ob præsumptionem, quam se-
 „cum adfert dignitas personæ*], Immo hæc
 „præsumtio jus subditis quæsitum auferre
 „non possit.

„*Vtrum etiam ob gentium jura, quod bona
 „subditorum obligari ex facto regis patitur*]
 „Hoc non demum est ex jure Gentium
 „voluntario, sed ex ipso jure naturæ. Vid.
 „lib. 3. c. 2. per tot.

A D §. XI.

„*Auctor agit de interpretatione pacis
 „dubie usque ad §. 41. Nimirum, 1.
 „circa damnum ab hoste datum, usque
 „ad §. 22 : 2.
 „quando pax rupta videat-
 „ur, usque ad §. 41.*

„*Quo quidque plus habet favoris, eo laxius
 „accipiendum*], Regulam hanc interpretatio-
 „nis esse mere civilem, diximus d. c. 16.
 „§. 10. seq. Jure naturæ nil valet inter par-
 „tes disponentes, nisi quatenus constat de
 „utriusque voluntate, neque extensio ibi
 „ob

„ob causæ favorem fieri potest: sed si
„partes non conveniunt, cessat dispositio.

Quo longius abis, eo restrictius] „ In
„causis scilicet odiosis: quod jure naturæ
„verum non esse, dixi d. l.

Jus naturæ merum] „ Quod Auctor di-
„stinguit a jure gentium voluntario in bel-
„lo solenni introducto. Vid. *supr.* c. 1.
„§. 1.

Maximus favor in eo esse videtur, ut
suum quisque consequatur] „ Hoc non est
„ob favorem, sed ex ratione naturæ,
„quæ solum cuique tribuere jubet.

Et proinde videtur ambiguum positum
interpretatio eo ducenda] „ Immo si id,
„quod ponitur, ambiguum est, si alter
„negat, alter affirmat, nulla est dispositio,
„& res ad pristinum redit statum, i. e.
„ad bellum.

Ut qui iusta arma habuit, id consequatur,
ob quæ arma fuisse] „ At uterque ait,
„sibi iusta esse arma, alteri injusta; & ju-
„dex hujus causæ inter partes non est.
„In cujus igitur favorem, quæso, inter-
„pretatio fieri deberet, & quis interpreta-
„bitur.

Non item ut pars nomine quicumque ha-
beretur: id enim odiosum] „ Hæc pro lubito
„sine ulla ratione ita finguntur: dixi i.
„frustra hæc jura tribui ei, qui iustam
„causam habet: nam uterque eam sibi af-
„ferit. Sed & 2. ex dictis in *Diff. proxim.*
„IX. §. 68. & l. 3. c. 1. §. 1. & *supra*
„l. 3. c. 1. §. 4. constat, etiam ex mero
„jure naturæ in infinitum, & ultra quan-
„titatem debiti, vel modum pœnæ, capi
„res hostiles posse, adeoque hunc effectum
„non demum jure gentium voluntario in-
„troducendum esse.

Quia ad pacem venire vix solet injuria
conspicere] „ Ipse ergo Auctor perspicit,
„effectu carere ea, quæ de iusta causa af-
„feruit, quia uterque suam causam iustam
„esse coniecit: adeoque inania sunt quæ
„de interpretatione vel ex favore, vel ex
„odio fingit. Iudex enim inter bellum ge-
„rentes non est.

Ea sumenda est in pactis interpretatio,
quæ partes quoad belli iustitiam quam maxi-
me aquet] „ At hæc quoque interpretationis
„regula absque effectu est. Nam uterque
„litigantium asserit, alterum injuria bellum
„gessisse: adeoque negant, belli iustitiam
„utrinque aequam esse; nec illam interpre-
„Tom. IV.

tationem admittunt, neque iudicem hac
„in causa habent.

Quod fieri solet] „ Scilicet, ut partes
„quoad iustitiam belli æquentur.

Ut quarum rerum turbata bello possessio
est, ex formula juris antiqui componatur]
„Sensus formulæ est, ut omnia restitu-
„antur in pristinum statum.

Ad §. XII.

POSTERIUS in dubio magis est ut pra.

finitur] „ Quando in pace nihil di-
„ctum est de damnis utrinque datis, &
„sumptibus factis, Auctor ait, in ambiguo
„esse, an omnia restituenda, an vero in
„eodem statu, quo nunc sunt, sint relin-
„quenda. Posterius autem præsumi, sta-
„tuit, tum quia mutatio status præsentis
„non præsumitur, tum quia ad damni re-
„stitutionem nemo tenetur, nisi vel ex
„consensu, vel ex culpa sua: Hic autem
„paciscentem nec ex consensu teneri, quia
„non intervenit, nec ex culpa sua, quia
„jure se bellum gessisse, ait.

Hinc est] „ Scilicet, quod facta pace præ-
„sumatur pactum, ut res maneant quo sunt
„loco, adeoque ut servet quisque quod
„bello cepit.

Ut in pace illis denique captivis postli-
minium sit, de quibus id in pactis erat com-
prehensum] „ Non ergo illis, de quibus in
„pace nihil dictum est: de his enim præ-
„sumi, putat, paciscentes convenisse ut
„res maneant in quo sunt loco, id est ut
„maneant captæ. Equidem res vera est;
„et ratio non consistit in præsumto pacto,
„sed in lege Romanorum, quæ odio ca-
„ptivorum noluit beneficium postliminii ip-
„sibus indulgere: ab antiquo enim minus
„indulgens in captivos fuit civitas. Livius
„l. 22. c. 59. Add. *supra* l. 3. c.
„9. §. 1. Sane, aliis captis, qui armis
„victi non sunt, omnino postliminium et-
„iam in pace datur. est eorum facta non
„sit mentio, uti ei, qui subito exorto bel-
„lo capitur, & fato in servitutem redi-
„gitur, l. 12. pr. *Capti*. item qui ab eis
„capitur, cum quibus amicitia nobis non
„est, l. 5. §. 2. *Eod.*

Recte emendare Fabrum] „ Qui pro nihil
„in dicta lege 12. legit. id.

Y y

EP

Ex certis argumentis viciniorum], Nam & subjecta ratio, & oppositum membrum, eam emendationem aperte evincant. Vid. l. 3. c. 9. §. 4. n. 1.

Sic & transfuga non reddentur nisi convenire], Auctor ex eadem presumptione (quod partes, si in pace nihil dictum est, convenisse videantur, ut maneant res in quo sunt statu) infert, eos, qui ab hostibus ad nos transfugunt, reddi non debere: atque de hoc casu Celsum loqui, putat in l. 51. ff. A. R. D. dum ait, transfugas jure belli recipi.

Equidem eos, qui ab hoste ad nos transfugunt, reddi hosti non debere, ipsa naturæ ratio dicitur, tum quia culibet licet domicilium mutare, tum quia is, qui ab hoste ad nos transfugit, nostras jam partes sequitur, & definit esse hostis: adeoque nulla ratio dari potest cur reddi hosti debeat; neque de eo in jure Romano questio est.

Equidem aliquando in deditione urbium, immo in pace quoque de reddendis transfugis agitur; sed id fieri demum solet, quando capitulatio, vel pax aliter obtineri nequit. Sane, cum proprii cives tali casu dediti hosti jure possint, nedum transfuge.

Hinc jam constat, male Auctorem huc referre dictum Celsi, quod transfuga, id est qui ab hoste ad nos transfugit, jure belli recipiatur, adeoque reddi non debeat hosti, nisi id in pace dictum sit. Celsus enim plane non loquitur de transfuga, qui hostem deserit, & ad castra nostra perfugit, (ut Cujacius quoque lib. 4. obs. 9. id statuit) sed de eo, qui ex nostris ad castra hostis transfugit, atque a nobis recipitur: de eo enim queritur, an servus fiat, adeoque in jure belli eum recipiamus. Hoc affirmat Celsus. Sane, transfuga hostis est, l. 7. ff. de milit. & tanquam hostis interfici potest ubi invenitur, l. 3. §. f. Sicar. Adeo ut si recipiatur, torqueretur, & ad bestias damnetur, l. 1. §. 10. Re milit. l. 7. Eod. vel vivus exuratur, l. 8. §. 2. Pæn. & si ultro redit, in insulam deportetur, l. 5. §. 4. re milit. l. 13. §. f. Sicar.

Sed & Celsum de transfuga, qui a nobis ad hostes transfugit, loqui, vel ex ipsa materia, de qua ibi agitur, apparet: refertur enim effectum Celsi in titulo de

„acquirendo rerum dominio; & ea occasione ait, transfugam jure belli, id est tanquam hostem recipi, & pro capto haberi, indeque æque capientium fieri, ac res hostiles, quæ apud nos inveniuntur. d. l. 51.

Transfugas jure belli recipimus], Ex dictis apparet, Jurisconsultum de eo, qui a nobis transfugit, & recipitur, loqui, & de re hostili, quæ apud nos est: & de illo ait, cum jure belli recipi, id est ut hostem; hanc jure occupationis fieri occupantis.

Per jura belli licet nobis admittere, & nostris adscribere eum, qui partes mutat] Adeoque eum, qui ex hoste ad nos transfugit. At probavimus, Celsum de tali transfuga non loqui, sed de eo, qui a nobis profugit, & recipitur; hic non nisi jure belli recipitur, id est tanquam hostis,

Res cetera tali pacto manent penes tenentem], Si scilicet in pace nihil de rebus capitis dictum est; tunc enim ratio naturalis obtinet, quod res ab hoste capta cedant occupanti, l. 5. §. f. A. R. D.

Illud autem tenere], Dixit enim, res ceteras (extra transfugas) tali pacto manere penes tenentem.

Non civiliter] Id est, si solo animo tenetur.

Sed naturaliter], Ita ut res sit in possessione nostra corporali.

In bellis enim sufficit facti possessio], Auctor supr. c. 6. §. 2. n. 4. acquisitionem per capturam rei hostilis naturalem acquisitionem vocari, dixit, quia non tantum aliquando, sed ipsum nudum factum spectari, & ex eo jura nasci, putat. Quod refutavimus ibidem. Sane, captura rei hostilis inter modos acquirendi juris gentium refertur, quod cum humanis generis originem cepit. L. 1. pr. juris l. 5. §. f. ff. A. R. D.

Nec alia attenditur], Auctor enim supponit, jure naturæ non licere capere res hostis, nisi ex justa belli causa, & intra modum debiti, & pænæ; neque dominium acquiri nisi ad compensationem debiti, vid. D. proam. IX. §. 62. adeoque jure gentium demum introductum esse, ut ex injusta quoque causa promissio, & in iustum capere rem hostilem liceat; atque ideo dominium hoc externum vocari: ubi sufficere, putat, facti Possessio.

„*Possessionem*. Nos rationem, cur naturali
„jure de iustitia causæ constare non pos-
„sit inter duas gentes, quarum utraque
„suam causam iustam asserit, & quæ in-
„dicem non habent, alibi exposuimus. Di-
„ximus, quætionem hanc de iustitia cau-
„sæ in suspensio esse, eamque non nisi per
„ultimam victoriam decidi, adeoque ex
„hoc dum tempore constare, quis ju-
„stum bellum gesserit, quis iniustum. Du-
„rante igitur bello captura rei hostilis pro
„iusta habetur intra fines cuiusque civita-
„tis : adeoque *iux* hoc simile est aliis ju-
„ribus, quæ ex incertitudine morali ori-
„untur, v. gr. quod pater præsumatur qui
„ex iustis nuptiis liberos suscipit; quod
„probasse videatur qui plures testes pro
„se habet, &c. Quo pertinent omnes casus,
„ubi non jus, sed probatio deficit.
„In his enim causis itidem Deo iudicium
„relinquendum est.

„*Agros autem, diximus, ita tenari si mu-*
„„*nitionibus quibusdam clausi sint*], Tunc
„enim agri sunt in nostra potestate, & cu-
„stodia.

„*Nam temporariam in possessionem hic non*
„*spicari*], Quia res non est in nostra po-
„testate, & custodia, quamdiu recipi pot-
„est, d. c. 6. §. 4.

„*Quam ut res erat*], Adeoque sciebat,
„per occupationem temporariam se domi-
„nium nondum acquisivisse.

„*Pacis consensu negotio retenturum se qua*
„*teneret*], Quia scilicet superior erat armis,
„adeoque quasvis condiciones præscribere
„Græcis potuit.

„*Incorporalia non tenentur nisi per res, qui-*
„*bis alibant*], Vid. supra l. 3. c. 7. §. 4.
„c. 8. §. 4. n. 2. c. 9. §. 6. n. 1.

„*Ut servitutis prædiorum*], Adeoque qui
„tenet rem, eam tenet cum sua qualitate
„Vid. l. 4. c. 1. §. 4.

„*Aut per personas, quarum sunt*], Vid.
„l. 3. c. 7. §. 4. Ita enim capta persona,
„etiam occupatæ censentur obligationes.
„Conf. *Jus meum contro. tit. de jurisd.*
„q. 25.

„*Dum ne in solâ quâ hostisem fuit, exer-*
„*cenda sint*], Ponamus, civem nostrum ab
„hoste capti, postea pace facta convenisse
„ut omnia in statu, quo nunc sunt, ma-
„neant. Auctor recte ait, hoc casu obli-
„gationes quoque, quæ personæ coherent,
„cipientis manere, dummodo in hostis ter-
„ritorio capto debeatur. Secus si in nostra

„civitate ei debeatur, quia hostis hæc de-
„bita non tenet.

„*Quid si capto debeatur in pacati ter-*
„*ritorio*? Resp. hæc quoque debita cedunt
„capienti : quia mediis statum præsentem
„pro jure habent, i. e. sequuntur posses-
„sionem. Vid. *supr.* c. 7. §. 3. n. 2. Aliud
„ex eadem ratione dicendum si creditor
„postliminio reversus, & debitum non-
„dum exactum est.

A D §. XIII.

„*In altero illo*], Vid. §. 11. n. 2. & §.
„12. n. 1.
„*Quo restituatur possessio bello turbata*], I.
„c. quo res restituitur in statum, quo fuit
„ante bellum.

„*Ultimam, qua ante bellum fuit*] Ita pace
„Osnabrugensis in Palatinatu restitui omnia
„debant in statum, quo fuere anno 1618.
„In reliquis Germaniæ provinciis, quo fuere
„anno 24. die prima Januarii. Inter Triden-
„tinum Principem, & Venetos, pace cautum
„fuit, ut possessiones restituerentur. Ille cap-
„to bello occupaverat castrum, quod secus-
„tis, finitisque induciis Veneti recuperave-
„rant. Queritur, ad quem reverti castrum
„illud pace præfata facta debeat. *Alciatus*
„pro Principe respondit, *Gentilis* pro Vene-
„tis, *de jure bell.* l. 2. c. 2; cujus sen-
„tentia vera est, quia Veneti castrum illud
„tenuerunt ante bellum.

„*Ita tamen ut privatus de jure interdictio*
„*Ec. expelli liceat*], Si forte paulo ante
„bellum vis illata est, nec jure vindicari
„potuit propter bellum superveniens: tunc
„finito bello, si legibus pacis cautum est
„ut turbata possessio restituatur, etiam hæc
„possessio privata restituenda est, sed offi-
„cio judicis, institutaque actione. Nam is
„status fuit ante bellum.

„*Interdictio*], Quando sola possessio pe-
„titur.

„*Vindicatione*], Quando ipsa proprietas,
„reique dominium petitur.

A D §. XIV.

„*Quæritur*, an etiam dediti resti-
„tuantur, si in pacis tabulis dictum sit, om-
„nia in pristinum statum esse restituenda?
„Negatur, i. quia omnis restitutio intelligi-
„tur

tur tantum de iis, quæ vi hostili facta, & turbata sunt, non quæ ultro dedita a populo libero (si enim a non libero, & in inferiore dedito facta est, ea non præjudicat publico, sed id hostis vi tenet; & tum dici non potest, quod populus jus suum ultro dederit). 2. Lex igitur restitutionis ad ea pertinet, ad quæ amnestia, i. e. ad ea, quæ nostro judicio injuria ablata sunt: at qui ultro se dedunt, omnium judicio jure agunt, adeoque ad eos nec amnestia, nec restitutio pertinet. Accedit 3. quod transigatur pace saltem de eo, quod controversum est: at dediti non ex belli causa dubia, sed ultronea deditione in possidendis sunt potestate.

Sui juris populus], „ Si enim populus est, alterius juri subiectus, dedere alii imperium in sese non potest, utpote quod ejus non est: nisi populus, in cuius potestate est, defendere eum aut non possit, aut nolit.

Alteri subjecerit], „ I. e. citra vim ejus imperio se submisserit.

Ad eum restitutio non porrigetur], „ Quia non injuria belli capti sunt, sed ultronea voluntate in alterius potestatem transierunt.

Ut quæ ad ea tantum pertinent, quæ vi, metu facta sunt], „ Adeoque injuria, ex judicio scilicet nostræ civitatis: at si quis, populus liber durante hoc bello ultro se dedat, id nec ex suæ civitatis judicio injustum est.

Parique jure] = *Thucyd. l. 4. p. 116. 173. § p. 192: pr.*

A D §. XV.

Si nihil aliud convenerit] = Scilicet ut quæ bello damna data sunt, eorum nomine actio detur; tunc enim damna restituantur ex pacto.

Omnis pace id actum censeri debet, ut quæ bello data sunt damna, eorum nomine actio non sit] Pace facta si de damnis, & injuriis nihil dictum sit, hæc nec restitui in pristinum statum, nec in quo sunt manere necesse est, sed licet durat, quia etiam facta pace damna illa injuria nobis data asserimus. Adeoque et si vi damna illa repetere non possumus, tamen i. jure postliminii res

nobis ablatas recipimus. 2. Damna rerum ab auctoribus vindicamus, si illi intra nostros fines sint. 3. Jura quoque, & nomina ab hoste extorta in pace vindicare possumus, &c. de quibus late egimus in dissertatione de postliminio, &c. *Vid. Diss. de Postlim. §c. Sed. 2. § 1.*

Hinc vel clausula amnestiæ adjici solet, vi cuius omnia manere debent in statu, quo nunc sunt, d. *diss. Sed. 4.* vel lex restitutionis additur paci; & tunc vi pacti omnia in pristinum statum restitui debent.

Additio.

= Verior mihi videtur sententia Auctoris; = damnorum bello datorum nomine nullam esse actionem si nihil in pace dictum sit: = solo postliminii jure excepto; nam hæc = conditio naturali jure inest rebus captis. = *Grot. l. 2. c. 16. §. 1.*

Quod de damnis etiam privatim acceptis], „ Si privatorum prædia incensa, iis, quæ bona erepta sunt.

Nam & hæc belli effusa sunt] = Adeoque = damna causa data videntur, qui nocet dominis.

In dubio enim ita censetur contrahere voluisse] = Ex conjectura tali voluntatis, = altero ingrimis negante; nullum jus oriri = potest.

Ut neuter injustitia damnaretur] = Vera = ratio est, quod bello per pacem composito omnis coactio sublata sit, & solus = casus excipiat, si personæ, & res non = sive civitatis postliminio revertuntur.

A D §. XVI.

Quæritur, an etiam ea, quæ privatis deberi ceperunt belli tempore, pace inita remissa censentur? Auctor id negat; & recte. Nam diximus, debitum hoc non vi, ac metu bellico, adeoque non injuria contractum esse.

Nam hæc non belli jure quæsitæ] = Sed = ex pacto.

Sed bello tantum exiguntur], „ Si actio nem intentaret creditor; hostis debitum = illud sibi addicere posset prædæ jure.

Sublato impedimento] = Id est bello per pacem finito.

Vim suam retinent] = Id est cum effecta = perire possunt, quia prædæ loco antea non = cefferunt, & pacis facta cedere nequeunt.

Quæ-

Quoniam memini facile ademptum censeri debet.] Quia jus illud non ex causa belli, adeoque ex judicio quoque civitatis hostilis, jure questum fuit.

Intelligentum id tamen de eo jure, quod ex rerum inaequalitate nascitur.] Et unde jus oritur minus habenti. Vid. l. 2. c. 12. §. 8. Hoc igitur jus nemini facile ademptum videri, ait. At alibi probavimus, nemini ex inaequalitate pro nasci, sed unumquemque de jure suo pro lubitu, etiam inaequaliter, disponere posse, & jus esse prout disponit.

A D §. XVII.

De jure ad poenas non aequae] Queritur, an si crimen ab hoste sive ante bellum, sive durante bello, commissum in nos sit, illud finito bello vindicare possimus? Quod merito affirmamus, si vera injuria est, & omnium consensu pro injuria habetur; ut si contra jus gentium, quo hostis hosti obligatur, aliquid commissum sit. Quod exemplis late demonstravimus in Diss. de postulum. Sed. 3. 1. 2. 8. §. 9.

Additio.

Queritur, an poenae quoque, quae coeperunt deberi belli tempore, condonatae censeantur si nihil de poenis, earumque remissione in pace dictum sit? Grotius distinguit, an jus ad poenas inter reges, aut populos ipsos versetur, an inter privatos; & illo, non hoc casu poenas remissas videri, ait. Ego neutro casu condonatas esse poenas, puto: nam eadem ratio hic obstat, quae in debito civili. Vid. §. 16. Modo. bellum non ex injuria, propter quam poena exigitur, parum sit.

Remissum ideo censeri debet, ne pax non satis pax sit, &c.] = l. c. ne bello per pacem finitio occasio detur novo bello. At tunc causa belli non in eo erit, qui ad poenam agit, sed qui reparationem negat: adeoque nulla ratio dari potest, cur, ut evitetur haec injuria, alteri jus questum auferri debeat.

Quare §. ignorata hic venient sub verbis generalibus.] = Contradictio est, remissum videri, de quo cogitatum non est.

In pace non deest ante peccata exequi.] = Non loquitur de jure ad poenas, quae de-

beri coeperunt belli tempore, sed de peccatis durante bello commissis: haec omnino remissa censentur bello per pacem composito.

A D §. XVIII.

De privatorum jure ad poenam.] Nam quatenus jus ad poenam inter ipsos reges, aut populos versatur, id remissum censeri debere, dixit §. praeced.

Non tanta est ratio.] = Inter reges enim, & populos interesse, dixit, ne veteres ad bellum causae relinquantur.

Quia sine bello iudicis expediri potest.] = Adeoque ibi metus belli non est.

Non ita nostrum sit, ut quod ex inaequalitate nascitur.] = Et quod proinde non facile ademptum censeri, dixit supra §. 16.

Et poena semper aliquid odii habeant] Ubi interpretationem restrictivae fieri debere, putat. Vid. §. 11. n. 1.

Levis verborum conjectura sufficit.] = Saepius dictum est, ex conjecturis nullum jus deduci posse. Ceterum, nos in praecedenti §. probavimus, injurias ante bellum commissas, etiam pace facta vindicari posse: nisi illae ipsae injuriae causam bello deducant.

A D §. XIX.

Ademptum facile censeri non debere.] Quia populus, aut rex, jura subditorum tueri tenetur, d. §. 16.

In privatorum jure ferre tenendum est.] = Id est, in injuriis a privatis invicem datis ante bellum inchoatum.

In jure autem regum, & populorum, saltem, &c.] = Immo eadem ratio est: nam per pacem saltem transigunt de damnis bello datis, non de iis, quae ante bellum data sunt; adeoque actio eo nomine salva est.

Si modo verba.] = Levis verborum conjectura. Vid. §. praeced.

Aut conjectura non improbabiles.] = Diximus, ex conjecturis jus non oriri, sed ex sola voluntate partium sufficienter declarata: qualis non est si pace nihil de remissione juris ante bellum questum dictum est.

Si jus, de quo agitur, non liquidum erat] = Immo tunc plane jus agendi non competit.

Benignum enim est credere] = Quid non ex ejusmodi conjecturis inferri posset? Vera ratio est, quod jus dubium sit: quo casu jus belli non obtinet.

Quam id curandum ne bello iterum implicemur] = Hoc verum: at alia questio est, an, ut id evitetur, alteri jus questum auferri debeat; quod merito negamus. Divimos, casum novi belli non eum esse, qui penam ante bellum debitam exigit, sed eum, qui reparationem negat. *Vid. supra ad §. 17. not. secundum.*

bus restituitur possessio bello turbata. Vid. §. 11. n. 2. & §. 13.

Latus interpretanda qua nudata sunt] = Adeoque ubi reciproce omnia in pristinum statum restitui debent.

Quam qua claudicant] = Id est, ubi ab una & eadem parte restitutio fieri debet. Diximus, utrobique idem jus obtinere.

Qua de hominibus agunt, plus saporis habent] = Jure naturæ non quaeritur de favore, sed de voluntate declarata.

Et inter eas hæ, qua de agris plus, &c.] Immo eadem utrobique est ratio, & reddi debent tantum quatenus inter partes dispositum apparet. Si de utriusque consensu certo non constat, nihil actum est.

Quam qua de rebus mobilibus] = De his restituendis vix ulla pace caveri solet; quia res exitum habere nequit. Probari enim deberet, 1. rem ablatam esse; 2. quis eam teneat, &c. & 3. si res perit, valor probandus esset, &c. Hinc legimus, certam restitutionis summam sæpius pacis stipulatam, nunquam vero restitutionem rerum mobilium junctam esse.

Qua penes publicum sunt plus, quam qua penes privatos] = Ita ut ea saltem restituenda sint, quæ respública cepit, non quæ privati. At si in genere omnia bello capta restitui cautum est, etiam ea restitui debent, quæ privati ceperunt.

Plus illa, qua reddi jubent lucrativo titulo possessa] = Ut ex donato, legato, &c.

Quam oneroso] = Immo nullum favorem habent pacta, quæ reddi jubent lucrativo titulo possessa. Nam si id pacto expressum est, reddi debent, non quia causa est favorabilis, sed quia partes ita disponunt; quaesita autem titulo oneroso non reddi debent, quia saltem ea, quæ titulo lucrativo possessa sunt, sub lege restitutionis continentur.

Qua emtionibus, qua dotibus tenentur] = Si quis hostium civi domum suam vendiderit, vel filiam elocaverit, &c.

A D §. XX.

Quæ post perfectas passionem] = Etiam si forte publicata nondum sit pax.

Sublatum enim jam erat jus belli] = Ut pote quod pace facta desit. Exemplum ex Appiano allegavimus supra §. 17. in fine.

A D §. XXI.

A U C T O R hæcenus egit de interpretatione pacis, in qua nihil dictum est de debitis sive ante bellum, sive in bello contractis. Hic exponit regulas interpretationis in casu, ubi tabulis pacis cautum est de reddendis his, qua bello capta sunt. Si enim dubium aliquod ibi oritur circa restitutionem, 1. aut, laxiorem obtinere interpretationem in restitutionibus mutuis, quam in restitutione unilateralis: 2. majorem in restitutione personarum, quam rerum: 3. in restitutione rerum majorem favorem esse immobilium, quam mobilium: 4. in mobilibus publiciarum magis, quam privatarum: 5. in privatis earum magis, quæ lucrativo titulo possidentur, quam quæ oneroso.

At omnia hæc gratis dicuntur. Quoties nihil dictum est pacis de rebus capis, injuria manet, & id saltem cautum est, ne vi repetantur. Quo ipso non impeditur, quo minus res, jura, & personæ postliminii jure recipi possint.

Qua sunt de reddendis] = Adeoque qui-

A D §. XXII.

Cum pace res conceditur, et si fructus conceduntur] = Fructus sequuntur causam rei, ac sunt ejus accessio.

A tempore concessionis] Ex eo enim tempore deinceps jus recuperat in rem, adeoque & in ejus accessiones.

Non

Non retro] Exscipe si vel pactione continetur ut omnia damna restituantur, vel pactione nihil de damnis dictum sit; tunc etiam fructus retro restitui debent, quia ratione damnorum, quo etiam pertinent fructus erepti, his manet.

Simul etiam tributa, quæ pro exadatis annis debebantur] Adeoque quæ Augusto jam quaesita erant jure rei. Vid. Appian. de bell. civ. l. 5.

Addito.

Plenius hanc rem explicavit B. Parens in disp. de postlim. Sess. 6. §. 11. & 12.

AD §. XXIII.

NOMINA regionum accipiendæ ex usu præsentis temporis] De ejus enim temporis voluntate queritur; adeoque verba fumenta sunt juxta significationem tempore dispositionis usitatam. Unde decidit prætextu Regis Gallie in regnum Austrasie; de qua vide Jus publ. nostrum c. 5. §. 19. seq. Ita Capitanatum ducatum, divisa ex pacto cum Hispanis Neapoli, antiqua appellatione petierunt Galli. Vid. Hennig. in not. 6. Sed bello pulsi totum regnum amittere; quod bellum describunt Paulus Jovius, Cominaeus, &c.

Non tam vulgi, quam peritorum] De hac interpretandi regula late egimus supra l. 2. c. 16. §. 3.

AD §. XXIV.

HABENT & illa regula, &c. l. Sci. licet, regulæ interpretationum.

Quævis relatio sit ad pactum antecedens, aut vetus] In novioribus pacis tractatibus, pacta præcedentia fundamenti loco poni solent.

Toties repetitas censeri qualitates, aut conditiones priore pacto expressas] Hoc est, quod ajunt, relatum esse in suo referente cum omnibus suis qualitatibus. Vid. Barbos. loc. comm. voce relatio art. 17. At hoc non ex aliqua sequitur interpretatione, sed ex dispositione expressa partium, quæ id, quod in relato continetur, valere voluerunt.

Si per alterum, quicum controversia est,

stetit] Quia petere non potest implementum qui ipse impedivit quod minus implementum. Laus. Comp. p. 52.

Quid si tertius impediatur? Resp. tunc non habetur pro facto, sed tenetur is, qui non fecit, ad omne id, quod interest. At hic agere contra eum potest, per quem stetit, ad damni inde dati reparationem.

AD §. XXV.

MORÆ purgationem intra breve tempus admitti, verum non est] Quia culpa commissa, adeoque semel jus natum est: nisi iusta moræ causa sit; tunc enim culpa cessat, adeoque & effectus moræ, l. 22. l. 23. ff. Usur.

Cum eorum officium sit, Christianos ad ea permoveere] l. e. ad ea, quæ virtutis, & perfectionis sunt.

Nec quid a quoque religio, aut pietas expectat] Hoc enim ad Theologiam, & Ethicam pertinet.

Sed ad quid cogi possit] Scilicet armis.

Quod totum versatur in eo jure, quod externum diximus] l. c. quod impunitatem inter homines concedit, conscientiam autem tutam non reddit: quod alibi examinavimus.

AD §. XXVI.

UT contra eum fiat interpretatio, quæ conditiones elocutus est] Immo hoc poenale est, adeoque non a natura: utpote juxta quam injuria agit is, qui ex pactione obscura jus petit.

Quod esse solet potentioris] Omnis quoque eo recidit, an dispositio certa sit: si enim obscura est, & partes inter se non conveniunt, nihil exinde peti potest, five potentior, five inferior formulam dictaverit, aut conceperit.

At Hannibal] Apud Liv. l. 30. c. 30. at non loquitur de conditionibus obscuris.

Habet enim quod sibi imputet] Hæc ratio mere poenalis est, adeoque juris civilis. Vid. l. 39. ff. de pact. l. 21. §. 33.

37. ff. Cont. Ent. Conf. supra l. 2. c.
16. §. f.

*Id jure accipere potuit in partem sibi
utiliorem*] Immo jure naturæ eadem ra-
tione dici posset, sibi imputare debere,
quod cum elocutio plures sensus recipere,
verum sensum ab altero percontatus
non fuerit.

Unde alienum non est] Immo hoc est
statum plane huc non pertinet.

Ejus, quod debetur, mensura est] I. e.
talīs amicitia non æstimatur ex animo, &
intentione, sed ex utilitate, quæ in acci-
piendam redundat.

A D. §. XXVII

In questione, quando pax rupta censetur? Auctor recte distinguit, an pax rupta, an vero nova belli causa data sit. Illo casu enim lis prior reviviscit, quia pax, per quam sopita erat, impleta non est: hoc casu manet prior pax, & ex nova injuria agitur. Ita inter Lusitanos, & Hispanos, bellum fuit de regno Lusitaniæ, quo sopito lis nova de navigatione orta est, in qua non amplius questio erat de regno Lusitaniæ; nam cum rege Lusitaniæ qua tali agebatur, adeoque prior pax salva manebat.

Ita inter Perseum, & Romanos, inter quos fœdus erat *ne Perseus socios Populi Romani bello inquietaret*, questum est, an contra hoc fœdus egerit Perseus eo, quod Abrypolim toto regno expulisset: & merito id negatur, quia Perseus se vi defendebat contra invadentem.

Effectus insignis hic est, quod *priori* casu reparatio prioris injuriæ exigatur, omnique damni dati prioris bello: *posteriori* casu autem satisfactio solum æstimatur ex quantitate damni ex nova causa dati.

Quær. An pax ab uno rupta alter quoque rumpere possit? Negatur; sed læsus bello alterum adigere debet ut impleat. Adeoque hic bellum gerit non animo violandi priorem pacem, sed ut reparetur injuria ipsi violatione pacis illata.

Additio.

• Grotius prolixè admodum tractat questionem, quando pax rupta censetur? Rumpi enim pacem triplici modo, ait:
1. si pacificens aliquid facit contra id;
2. si quod id sit con-

tra id, quod in pace dictum est: aut 3.
contra id, quod ex pacis cujusque natura inest, l. 3. c. 20. §. 27.

Ad Primum modum refert, 2º. si absque nova belli causa vis inferatur vel ab ipso pacifice: vel a Sociis, si ita pace inter partes conventum est, ut ex facto Sociorum quoque teneantur; vel a subditis, si vel jussu publico vim inferant, vel civitas approbat, d. c. 20. §. 28. non si subditi injussu publico alius militent, d. c. 20. §. 29. 2º. Si absque nova belli causa vis inferatur non tantum toti corpori, sed & singulis subditis, nec civitas reparare injuriam velit, modo lædentes non sint prædones, in quos judicium cessat, quin & sociis pace comprehensis, d. c. 20. §. 30; nam si non comprehensum sunt, assistere eis licere, ait, sed ruptam pacem non censerit, d. c. 20. §. 33.

Ad secundum modum refert non tantum si pacificens, faciendo id, quod pacem promissum est, violat, sed & si omitendo, d. c. 20. §. 34. etiam si minimum pacis caput violetur, d. c. 20. §. 35. adeo ut nec more purgatio intra breve tempus admittatur, d. c. 20. §. 35. Ubi Grotius monet, ne faciles simus ad revivendum ex levi causa a pace, d. c. 20. §. 35. Et §. 36.

Cæterum, Auctor ait 1. non ruptam videri pacem si poena adjecta est in casum violationis, & illa solvatur, d. c. 20. §. 36: nec 2. si res perierit, vel præstatio sit impossibilis; at tunc tenetur pacificentem ad id, quod interest, d. c. 20. §. 37. Denique, & 3. sit, læsum servare pacem posse etiam clausula adjecta sit ut rupta pax sit si violetur, d. c. 20. §. 38.

Ad Tertium modum refert si aliquid sit, quod specialis pacis natura repudiatur, d. c. 20. §. 39. uti si pacificens quid contra amicitia officia facit, si nimirum pax sub lege amicitia inita est, d. c. 20. §. 40. Quo refert omnes injurias non armatas, & quæ contumeliæ nomine veniunt, d. c. 20. §. 40. n. 1: uti 1. minas atroces, 2. extruções arcium, in finibus, quæ non ruendi, sed nocendi causa fiunt, 3. insolitam copiarum conscriptionem, modo iusta indicia sunt, contra pacificentem parari, d. c. 20. §. 40. n. 3.

Addit, non temere interpretandam esse hanc.

§, hanc calumniam, d. c. 20. §. 40. n. 1 :
 „ atque hinc pro violatione amicitiae non
 „ habenda esse 1°. si personae conjunctae,
 „ aut subditae ipsi, quicum pax laeta est,
 „ injuria inferatur; uti si stuprum, vel adul-
 „ terium cum ea committitur, d. c. 20. §.
 „ 40. n. 2 : 2°. si quis subditos alterius
 „ recipiat, d. c. 20. §. 41. n. 1 : nec 3°.
 „ si persequitur exsulis dat, d. c. 20. §.
 „ 41. n. 2 ; in quos tamen si poenae rei sunt
 „ judicium dandum esse, ait d. c. 20. §. 41.
 „ n. 2. Excipit autem casum, ubi pars ci-
 „ vitatis, vel is, qui sacramento adstrictus
 „ est, vel servus recipitur, hoc enim abs-
 „ que injuria fieri non posse, ait d. c. 20.
 „ §. 41. n. 2.

„ Equidem duobus prioribus modis pacem
 „ rumpi, certum est : ut quod ad tertium
 „ modum attinet, is dubio non caret. Sane,
 „ officia amicitiae nihil aliud sunt,
 „ quam officia charitatis, ex qua alteri jus
 „ non oriri, adeoque nec prestandi neces-
 „ sitatem sequi, ipse docuit. *Vid. Diff. pro-*
 „ *tem. 11. §. 9. Et 10.* Sed & negamus,
 „ actus illos, quos Auctor ad officia ami-
 „ citiae refert, eo pertinere ; minas enim
 „ atroces evomere, arces extruere nocendi
 „ causa, exercitum conscribere contra vi-
 „ cinum, &c. violationem juris inferunt,
 „ & totidem sunt injuriae, ad quarum repa-
 „ rationem agere possumus. Denique ne-
 „ gamus, per has injurias pacem priorem
 „ rumpi ; nam novae hae sunt injuriae, quae
 „ novam bello causam dant : nisi asserere
 „ velimus, pacem priorem omni nova in-
 „ juria, novaque belli causa rumpi. Quod
 „ ipse Grotius tamen negat §. 27. Et 28.
 „ Ceterum, alibi probavimus, pace ab uno
 „ rupta, alteri quoque jus esse inde reco-
 „ dendum. *Conf. supra c. 19. §. 14.*

Quando pax rupta censetur „ *Vid. Bur-*
 „ *geri. Obj. 86. cent. 1.*
 „ *Insuper addimus* „ *A rupta pax*, sedus
 „ frango, ex causa contra, & causa fode-
 „ ra.

Non enim idem est, novam belli causam
 „ praeber[e] = Tunc enim salva manet prior
 „ pax, neque pristina injuria resuscitatur,
 „ neque ejus reparatio petitur.

Et pacem rumpere „ Tunc enim prior
 „ causa reviviscit, & ex ea reparatio pe-
 „ titur.

Tunc ad committendam panam a peccan-
 „ *to* „ Quia gravior est injuria, quae cum
 „ Tum. IV.

= perfidia, i. e. violatione pacis, conjun-
 „ cta est.

Tunc ad liberandam in ceteris fidem „
 „ Nam si alter rumpit pacem in quibus-
 „ dam articulis, nec ego fidem in ceteris
 „ adimplere teneor. *Vide supra l. 3. c. 19.*
 „ §. 14.

Aut faciendo contra id, quod omni paci
 „ *inest* „ *Vid. §. 28. inque ad §. 34.*

Aut contra id, quod in pace dictum est „
 „ *Vid. §. 34. inque ad §. 39.*

Aut contra id, quod ex pacis cujusque
 „ *natura* „ *Vid. §. 39. 40. Et 41.*

AD §. XXVIII.

Quod omni paci inest „, Est forte id
 „ verbis expressum non sit.

Si quis bellica inferatur, vimini, ubi
 „ *nulla nova subest causa* „, Vix est ut pax
 „ facta quae vim alteri inferat, non allega-
 „ ta nova causa.

Satis est, injustitiam sine perfidia admitti-
 „ *fieri credi* „, Si quis novam inferat inju-
 „ riam, nihil agit contra capta pace deci-
 „ sa, adeoque perfidiam non committit :
 „ pax salva manet ratione prioris causae :
 „ sed nova injuria est, novaque injuriae
 „ causa.

Hoc posito „, Immo ex hoc posito non-
 „ dum sequitur decisio quaestionis, quando
 „ pax rupta censetur : sed semper curate
 „ dignoscendum est, an contra pacis arti-
 „ culos aliquid fiat, an ex nova causa vis
 „ inferatur.

A quibus „, V. g. an etiam a sociis illa-
 „ ta vis rumpat pacem. *Vid. §. seq.*

Et quibus „ V. g. an rupta pax censea-
 „ tur si vis non toti civitati, sed quibus-
 „ dam subditis inferatur, vel sociis, &c.
 „ *Vid. §. 32. seq.*

AD §. XXIX.

Quamvis, au pactiones rumpantur
 „ si sociis meus, vel subditi mei, ali-
 „ quid articulis pacis contrarium agunt? Ne-
 „ gatur : non enim tenetur socius ex facto,
 „ & injuria socii. Sane, imputari ei nulla ra-
 „ tione potest quod socius belli prioris facit :
 „ neque potest id comprehendi in fovere,
 „ quis quisque tantum disponit de suo jure,
 „ & facto, non de alieno, quod in ejus po-
 „ testate

Z z

testate non est. Unde absurdum esset, id eo, quod Galli pacem Osnabrugensem toties frigerunt, Suecis, qui tunc belli focii erant, bellum inferre. Sed & contrahens non tenetur ex injuria *subditorum*, quia cum subditis non est contractum: neque ex eorum facto respublica obligatur quamdudum factum illud non approbat.

Bretislavus Bohemiarum rex, cum Poloni invasisset fines suos, bellum meditabatur, quia consensu Regis Casimiri, vel dissimulatione saltem factum fuisse, suspicio erat. At saniores consilium dabant, interrogandum prius esse Casimiro, num publico consilio subditi id fecerint, quo negato Rex praedones furca suspendit. *Dubrav. Hist. Bohem. l. 7. Exc. 1^a.* si focii ejus, qui olim hostis erat, periculum receperunt, & fidem pro focis interposuerunt: 2^a. si subditi sociorum publico consilio hosti nostro militant; tunc enim hostes sunt, quia causam, & partes ejus defendunt. Hinc cum Tuscilani faterentur, publico consilio se militasse Volscis contra Romanos, Camillus inde concludebat, Tuscilanos a societate descivisse. *Liv. l. 6. c. 25.* & Henricis captos in Volscorum bello repetentibus, ut suis legibus in eos animadvertent, negatum id fuit, *Liv. l. 6. c. 17. in fin.* quia publica ope Volsco adjuverant, *d. l. 6. c. 13. in fin. Conf. Auth. §. 31. 3^a.* Si pacificens subditos contra pacis articulos agentes vel non impediverit, cum potuerit, vel punire eos noluerit; tunc enim ipsius contrahentis injuria est.

Qui focii fuerunt] = Eorum, scilicet, quibus cum pacem fecimus.

Si quid tale faciant] = Quo pax rumpitur, quae cum socio eorum contracta fuit.

Nec nego ita conveniri posse] = Ut scilicet pax rupta censeatur, etiamsi focii pacificentes aliquid contrarium paci statuerint.

Non proprie ut ex alieno facto] = Adeo, quae tenentur pacificens non ex delicto, sed ex pacto; eodem modo uti fidejussor, qui pro delinquente cautionem interponit: aliter enim pacem non iniit, qui addidit talem legem, & securitatem non tantum contra pacificentem, sed & contra ejus socios sibi parare voluit; atque id utrinque placitum est.

Partim potestatio] = Quatenus ab ipso promittentis arbitrio pendet.

Partim casuali] = Quatenus pendet ab arbitrio tertii, focii, &c.

Hoc modo falsa pax, &c. credi non debet] = Id dependet a voluntate, & dispositione partium, de qua plene constare debet.

Est enim enorme, & communi pacem facientium voto non convenit], Si de voluntate constat, semper tenetur promittens: si id dubium sit, nihil actum est, quia deficit voluntas.

Qui vim intulerunt] = Contra pacis leges.

Aliis non adjuvantibus], I. e. non assistentibus illis, qui in praecedenti bello socii fuerunt: haec enim societas desit parte inita.

Es in eos bellandi jus eris, non in alios]

Illi enim soli injuriam faciunt.

AD §. XXX.

Subditi per vim armatam faciunt sine jussu publico] = Dictum est, principem ex facto subditorum privato, quo prior pax violatur, non teneri: at si requisitus praedones non punit, tenetur omnino ex rupta pace, quia factum subditorum probat. *Conf. l. 2. c. 25. §. 16. n. 4. & infr. c. 21. §. 11.*

Publice probatum dici potest], Ita ut ipse populus, vel princeps pacem rupisse videatur.

Scientiam, puniendi potentiam, & neglectum] = Requiritur igitur, 1. ut Populus sciat subditum vim inferre; 2. ut possit eam inhibere; & 3. cum inhibere nequit, ut eum vel dedere, vel punire deinceps.

Potentia praesumitur] = Quia legitimi impetrit pars est, cogere subditos delinquentes.

Nisi defectio appareat] = Nisi manifesta seditione subditi se Principi opponant.

Es tamen neglectus] = Punienti reos. Si subditi sui contra Romanos armati procedant] = Agrippa dehortabatur Judaeos, ne bellum cum Romanis inchoarent; ob oculos eis ponit resistendi impotentiam, nec auxilium sperandum esse ab Adiabenis.

• nis : Parthorum enim regem id non per-
 • missum, sed potius arbitratum, fos-
 • dus quod cum Romanis initum erat,
 • esse temeratum, si quis de his, qui sub-
 • jecti sunt ejus imperio, adversum Roma-
 • nos in bellum procederet. Addit Auctor,
 • hoc intelligendum esse si Rex potuit im-
 • pedire, & debuit.

A D §. XXXI.

• *Non per se arma moveant*] • Incursum
 • faciendo in foderatorum terras.
 • *Sed alius bellum gerentibus militans*] • Si-
 • • ve mercede conducti, sive gratis.
 • *Rhodiensium*] • Qui utitur citra decretum,
 • popularibus suis permisisse ut Macedoniæ
 • regem contra Romanos adjuvant.

• *Et verius est ut id quoque permittendum non sit*] • Immo subditis operam suam aliis
 • locare, licitum est.

• *Alium aliud*] • Id est, permittum esse
 • genti, cum qua pax initur, ut aliis mi-
 • litent.

• *Ex omni præda prædam sumere*] • Quia
 • utrique bellantium parti militabant, ab
 • utraque præda partem fumebant.

• *Voluntarii*] • Aliud igitur obtinet si pu-
 • blico decreto aliis militent; tunc enim
 • agentur hostium vires facto ejus, qui
 • pacem nobiscum init: adeoque is hostis
 • sit, & reparationi juris nostri resistit.
 • *Exempla vidimus supra §. 29.* Equidem
 • Helvetos hodieque promiscue legiones
 • suas aliis locare soiere, constat; quin
 • utrique bellantium auxilia ajusmodi mittere
 • solent: quod speciali dissertatione de-
 • fendit Bochartus. *Vid. Biblioth. Germ.*

A D §. XXXII.

• *Rursum*] Hactenus vidimus, quando
 pax rupta videatur si socii vel subditi no-
 stri vim inferunt aliis. Jam queritur, quan-
 do rupta censetur, si subditi, vel socii
 nostri ab aliis vis inferunt.

• *Si toti corpori*] • Uti si toti civitati vis
 inferatur.

• *Sed & si subditi*] Si subditi nostri ab
 eis, cum quibus pax nobis est, iudantur,
 & satisfactio negatur, bellum est ex nova

causa; nisi contra pacis articulos iudantur:
 tunc pristinum bellum redintegratur.

• *Sine nova causa*] • Id est, ex tali cau-
 • sa, quæ per pacem sopita est. Nam si
 • nova est injuria, non rumpitur pax.

• *Us omnes subditi tui sunt*] • *pax initur*]
 • Hoc verum est; sed saltem ut tuti sint
 • contra injurias illo bello sopitas: si vero
 • nova inferuntur injuria, ex causa, de qua
 • priori bello quæsum non fuit, pax prior
 • non rumpitur.

• *Civitas pro toto, & pro partibus*] • Id
 • est, non tantum pro toto corpore, sed
 • & pro singulis civibus.

• *Immo est nova causa subdit*] • *per pacem*
 • *licetis se, suæque defendere*] • Id est, pax
 • prior non obstat, quo minus nova inju-
 • rias repellere armis quoque possimus.

• *Naturale enim hoc*] • Jure necessariæ de-
 • fensionis.

• *Ideo obdicatum inter pares, non facile est ut credatur*] • Facultas se defendendi
 • contra novam injuriam non sequitur ex
 • illa conjectura; sed quia prior pace de
 • injuriis futuris non est transactum.

• *Ulicisci autem, aut ablata recuperare per vim non licebit, nisi postquam iudicium erit negatum*] • Tunc enim termini necessariæ
 • defensionis adsunt. Conf. Lib. 2. c. 21.
 • § 3. 4. 5. 6. 7. & c. 25. § 1. 2. 3. Sane,
 • iudicio negato injuria est ipsius civitatis,
 • quæ vel punire subditos, vel eos dedere
 • non vult.

• *Hac enim res moram fert*] • Nondum
 • enim constat, an civitas approbet inju-
 • riam; adeoque tempus requiritur ad ex-
 • piorandam civitatis mentem.

• *Illam non fert*] • Scilicet, defensio contra
 • repentinam vim, aut aggressionem. Gron.
 • b. Frustra enim is, cui actus vis inferunt,
 • provocaret ad iudicium.

• *Id credendi sunt omnino facere rectoribus suis improbantibus*] • Rectores enim non
 • deliquerunt, sed subditi, adeoque ex
 • propria culpa conveniri nequeunt.

• *Et in eor iudicium postulari non possit*]
 • si forte sese ejus potestati suberaxerunt.
 • *Pil. §. 30.*

• *Qui piraticam exercent*] • Adeoque nec
 • vera gens sunt; nec alterius imperio pa-
 • rent.

• *Recuperare licebit tanquam a delictis*]
 • Immo tota ratio deditionis hinc cessat: sed
 • jure necessariæ defensionis ubique contra

- eos ad reparationem injuriæ agere, ac
- pœnas ab eis sumere possumus.
- *Alios innocentes eo nomine armis impetere*] = Injuria omnino esset, si Princeps
- ob subditiorem latrocinia, quam impedire
- nequit, bello petesetur: nulla enim ejus
- est culpa.

A D §. XXXIII.

- I SED *his denum, qui in pace comprehensi sunt*] = Etsi ipsi ignorantibus pace
- comprehenduntur; quia ut sociorum cau-
 - sam defendere possumus armis, ita &
 - pactis. Atqui alius pacis non possumus.
 - Resp. verum hoc est ad eum effectum,
 - ne tunc inde actio detur: at pacificens
 - jus habet agendi ex pacto, ne alius læ-
 - datur. Si igitur tertius ille contra pactum
 - lædiatur, ei assistere, & lædentem ad im-
 - plendum promissum adigere possumus;
 - hæc enim jus nostrum est ex pacto.
 - *Saguntinam controversiam*] = Ubi quasi-
 - tum fuit, an futuri socii etiam fodere
 - comprehendantur.

- *Idem tamen statuendum erit*] = Nimirum,
- rumpi pacem si via Socii inferatur.

- *Postquam satis constat, eos socios pacem ratam habuisse*] = Immo id opus non est,
- si socius ille saltem fuit instrumentum al-
- terius, ad quem causa pertinet; hac enim
- decisa omnis lis etiam intuitu instrumen-
- ti cessat.

- *Hostium loco sunt*] = Diximus, id verum
- non esse de sociis, qui alterius causæ sel-
- tem accedunt, horum enim rati habitio
- necessaria non est, sed causa principali
- composita hostes esse desinunt. At si so-
- cii belli non sunt instrumentum causæ
- principalis, sed propriam injuriam vindi-
- cant, verum est, pacem cum altero so-
- ciorum factam non pertinere ad alterum
- socium, nisi cum hoc quoque pax imita-
- sit. Hic igitur hostis manet.

- II *Aliorum sociorum*] = Qui pace com-

- prehensi non sunt.
- *Ut & cognatorum, & affinium*] = Qui
- causam familiæ jure defendere possunt.

- *Qui nec subditi sunt*] = Si enim subditi
- sunt, pace omnino, uti omnes alii sub-
- diti, comprehenduntur.

- *Separata causa est*] = Id est, non com-
- prehenduntur tace; quod modo refutavi-
- mus. *Vid. ad rubr. n. 1. penult.*

- *Nec ad pacem ruptam vis in eos trahi potest*] = Contrarium modo demonstravi-
- mus.

- *Suscipi non posse*] = Immo potest, & de-
- bet; pax enim rumpitur intuitu causæ
- principalis, si ejus instrumentum læditur
- propter veterem causam.

- *Sed id bellum erit ex nova causa*] = Im-
- mo vetus causa redintegratur, rupta scil.
- pace, qua socii comprehenditur ipse
- jure.

A D §. XXXIV.

- *FACIENDO contra id, quod in pace dictum est*] = Nam de eo fidem dedit, quam
- violat si pactis non stet.

- *Comprehenditur & non facere*] = Si sci-
- licet aliquid omittit, quod ex dispositio-
- ne pacis facere debuit.

- *Et cum*] = Id est, si non facit eo tem-
- pore, quo debuit facere.

A D §. XXXV.

- *QUAMRITUR, an uno pacis articulo rupto pax tota rupta videatur?* Resp. distinguendum esse inter articulos diversos, & connexos. Si pacis capita inter se plane sunt diversa, separatamque & litem, & causam continerent, uno violato alterum non violatur. quia contrarium est, unum esse violatum, & tamen utrumque; & quia separata utriusque est obligatio, cujusque propria quoque violatio est; & tot sunt paces, quot pacta, tot pacta, quot res, etsi in iisdem tabulis. Eodem modo uti is, qui in eodem instrumento 100. promittit, & domum vendit, si domum tradit, & non 100. violat quidem stipulationem, at non contractum venditionis. Hinc etsi Rex Gallie pacem Osnabrugensem in articulo cessæ Gallis Alsatæ violaverit, tamen pax illa in cæteris capitibus duravit.

- At si capita pacis inter se sunt connexa, uno rupto reliqua quoque rupta censentur. De quo plenius egimus l. 3. c. 29. §. 14. & supra §. 27. Contr. l. 2. c. 15. §. 15.

Additio.

- Si quis articulum pacis violat, verius est, ab alterius arbitrio dependere, an ipse quoque a pace recedere, & priorem causam resuscitare velit (tunc enim mu-

• tuo consensu a pace receditur, & res ad
• pristinam redit causam); an vero servare
• pacem, & violentam armis ad implendum
• cogere velit: tunc enim pax saltem quoad
• illum articulum rupta censetur. *Vid. Dis-*
• *sert. proom. IX. §. 225. & Diss. XII.*
• *Conf. diss. loc.*

Neque admittam hic discrimen] • Recte
• ait Auctor, opinionem quorundam, quasi
• ob gravem transgressionem pax rumpatur,
• non ob leviolem, rejiciendam esse: quia
• pax rumpitur quoties fides ea data viola-
• tur, etsi, in re minima.

Satis enim magna] • Veram rationem
• jam exposui.

Bonitas tamen maxime Christiana] • Hoc
• ad virtutem pertinet, non ad jus natu-
• ræ.

Quem panites peccasse] • *Add. Lio. I.*
• 28. c. 29. In genere de remissione poenæ
• ex capite poenitentis actum est supra.

Aut ut arbitri prius avertantur] • His
• enim casibus salva manet pax ex pacto:
• ut id res arbitrii est. De arbitrio in ge-
• nere egimus supra.

A D §. XXXVI.

Sed quod negotii natura hoc, quod di-
• *xi, potius requirit*] • Auctor putat, poena
• paci adjecta sufficere si poena solvatur;
• neque tunc pacem rumpi. At verius est,
• hoc pacto electionem concessam videri ei,
• cui injuria facta est, ut possit vel ad im-
• plendum agere, vel ad poenam: alter igitur
• non liberabitur offerendo poenam.
• *Vid. Diss. B. Par. de electione rei con-*
• *venti.*

Neque enim tenebatur nisi sub conditione
• *scilicet, si alter prior prestiterit.* Vera
• ratio est, quod mutuo consensu tunc re-
• celsisse videantur, d. c. 19. §. 14.

A D §. XXXVII.

Pura si res perierit] • Quæ scilicet
• ex pacis dispositione dari debet.

Aut ablata sit] • A furibus, prædoni-
• bus, &c.

An factum redditum sit aliquo eventu
• *impossibile*] • Uti si promissit auxilia, qui-

bus ipse indiget. *L. 2. c. 16. §. 27. n. 2.*
• *Pax quidem rupta non censetur*] • Nam
• quod non impleatur, non ejus est factum,
• sed casus, quem nemo præstat. Si autem
• culpa ejus accedit, inde tenetur.

Optabis] • Id est eliget.
• *An exspectare malis si qua spes est*] Quod
• locum habet si impedimentum est tem-
• porarium.
• Sensus hujus §. est, quod is, per quem
• non stat quo minus pactum impleatur,
• non rumpat pacem: quod verum omni-
• no est.

A D §. XXXVIII.

Etiam post lesam fidem integrum est
• *innocenti pacem servare*] • Ille enim jus
• suum ex pace non perdidit ullo facto:
• nec alter obligationem sua perfidia tol-
• lere potest.

Scipio] • Atque ideo Indorum rex lauda-
• tur a Jarcha. *Vide supra L. 2. c. 19. §.*
• *19. n. 4.*

Quia contra obligationem faciendo nemo
• *se obligationi eximit*] • Nemo violando pa-
• ctum jus alii ex eodem pacto quaesitum
• auferre potest.

Adjectum id censi debet in commodum
• *innocentis*] • Ita ut hujus sit optio, an re-
• cedere, an vero ad implementum agere
• velit: quod omnino verum est; quia
• alias obligatio in arbitrium partium con-
• ferretur, quod cum natura obligationis
• pugnat.

A D §. XXXIX.

Quod specialis pacis natura repudiat
• *Uti si aliquid contrarium amicitie, quæ*
• *omni paci inest, fiat; de quo jam ple-*
• *nius.*

A D §. XL.

Sic qua contra amicitiam sunt, rum-
• *punt pacem, qua sub amicitia lege contra-*
• *cta est*] • Valde disputatur, quid juriscon-
• sulti Romani per *Fadum* amicitia intel-
• lerint. Grotius per tale fœdus intelligit
• pactum

„*pacium, quo bello pace composito partes*
 „*pacifcentes sibi mutua amicitia officia in-*
 „*vicem promittunt, b. §. 40. Adeoque*
 „*quo illi, qui hostes fuerunt, conveniant*
 „*ut tuti essent publico nomine qui ab his*
 „*ad illos venissent, ut tunc captivitate sub-*
 „*lata cessaret & postliminium. Gros. l. 3.*
 „*c. 9. §. 18. n. 3. Eoque refert senten-*
 „*tiam Proculi in l. 7. pr. captio.*

„*Huc autem fœderi amicitia opponit Fæ-*
 „*dus fore amicitia. Quando nimirum fœdus*
 „*belli dentaxat publici componendi,*
 „*aut cavendi causa initur, non facta men-*
 „*tione amicitie. Tale enim fœdus nec*
 „*captivitat in posterum, nec postliminio*
 „*obstare. putat. Atque huc refert effectum*
 „*Pomponii, l. 5. §. 2. ff. Eod. Add. Gros.*
 „*d. c. 9. §. 18. n. 3.*

„*Atque hinc ita argumentatur: cum enim*
 „*dixit Fædus amicitia causa, ostendis, &*
 „*alia posse esse fœdera, quibus amicitia jux-*
 „*ta non insit.*

„*At in commentario ad d. c. 9. §. 18.*
 „*notavimus, 1. nunquam talem sentem-*
 „*existisse, quæ pace facta prædandi licen-*
 „*tiam admiserit. Sane, 2. omne pactum,*
 „*quo bellum componitur, amicitiam com-*
 „*prehendit; & disceptatio per vim tolli-*
 „*tur. Adeoque 3. cum ratione pugnat ut-*
 „*tertio, jus prædandi post fœdus, quo bel-*
 „*lum componitur, salvum esse. Diximus*
 „*4. Pomponium in d. l. 7. Fædus amicitia*
 „*non opponere Fæderi sine amicitia (tale*
 „*enim concipi nequit), sed nuda amici-*
 „*tia. De qua differentia, ejusque effectu,*
 „*late egimus d. §. 18.*

„*Sed & 5. admittendum non est, quod*
 „*Auctor ait, fœdus amicitia causa inesse-*
 „*nil nisi officia amicitia comprehendere, &*
 „*is neglectis rumpi fœdus, indeque justam*
 „*eriri belli causam. Sane, leges amicitie*
 „*nulla certa regula continentur; adeoque*
 „*definitum non est, quænam sint officia*
 „*amicitie. Inter leges amicitie referri so-*
 „*let, idem velle, & idem nolle, subve-*
 „*nire amico indigenti, &c. Quis autem*
 „*dixerit, eum, quicum fœdus amicitie*
 „*contractum est, armis me cogere posse,*
 „*ut cum eo in eadem sim opinione; ut*
 „*neceffitibus ejus succurrat, &c.*

„*Alio igitur modo conciliari debent Pro-*
 „*culus, & Pomponius. Res ita se habet.*
 „*Neuter horum Jurisconsultorum loquitur*
 „*de casu, ubi bellum præcessit, quod*
 „*pace finitum est per fœdus amicitie.*

„*Pomponius enim discrete supponit ex-*
 „*sum, ubi bellum cum gente non est,*
 „*sed pax, adeoque ubi gens illa hostis*
 „*non est. Verba Pomponii hæc sunt: Is*
 „*Pace quoque postliminium datum est; nam*
 „*si cum gente aliqua neque amicitiam, ne-*
 „*que hospitium, neque factus amicitiam cau-*
 „*sa factum habemus, bi hostes quidem non*
 „*sunt: quod autem ex nostra ad eos per-*
 „*venit, illorum sit; & liber homo noster,*
 „*ab eis captus, servus sit, & coram. Idem-*
 „*que est si ab illis ad nos aliquid perve-*
 „*nit; hoc quoque igitur casu postliminium*
 „*datum est. Apparet igitur, hic agi de gen-*
 „*te, cum qua nec amicitia, nec fœdus ami-*
 „*citie nobis intercedit: de populis, qui ho-*
 „*stes non sunt, & cum quibus pax est,*
 „*adeoque ubi plane questio non est de*
 „*casu, ubi partes bello composito fœdus con-*
 „*tractum fore lege amicitia, &c. quem*
 „*Grotius contra verba legis supponit.*

„*Sed & apud Proculum nulla questio*
 „*est de bello per pacem composito; sed in*
 „*genere tradit, postliminium non esse cum*
 „*gente, cum qua amicitia nobis est, aut*
 „*fœdus amicitie, etsi nunquam antea bel-*
 „*lum cum eis fuerit; & rationem addit;*
 „*Et enim quid inter nos, atque eos, postli-*
 „*minii opus est. cum & illi apud nos &*
 „*libertatem suam, & dominium rerum sua-*
 „*rum æque, ac apud se retineant, & ea-*
 „*dem apud eos nobis contingant. l. 7. pr.*
 „*captio. Frustra igitur Grotius supponit,*
 „*Proculum loqui de pacto, seu fœdere,*
 „*quo partes pacifcentes mutua amicitie of-*
 „*ficia sibi promittunt. Nam 1. ne verbum*
 „*quidem de bello per fœdus amicitie com-*
 „*posito existat. Sane, 2. omne fœdus, quo*
 „*bellum componitur, supponit amicitiam,*
 „*3. Non omne fœdus, quod amicitie cau-*
 „*sa contrahitur, supponit præcedens bel-*
 „*lum; iniri enim tale fœdus intuitu com-*
 „*merciorum, securitatis mutue, &c. pot-*
 „*est. Optime Menippus a fœdere, quo*
 „*bellum componitur, distinguit, cum qui*
 „*N.B. hostes nunquam fuerunt, ad amici-*
 „*tiam sociali fœdere inter se jungerentur*
 „*civium, apud Gros. l. 2. c. 15. §. 4. sed*
 „*& 4. nec ex fœdere amicitia, quo bellum*
 „*componitur, necessario sequitur, officia*
 „*amicitie præstanda esse. Hinc si in fœ-*
 „*dere amicitie nihil de bello capiti dictum*
 „*est, reversi etiam invito amico recipi pos-*
 „*sunt, cujus rei rationem alibi explicavi-*
 „*mus.*

• Ceterum

„Cæterum, dubia, quæ circa utramque
„legem moveri solent, resolvimus supra L.
„p. c. 9. §. 18.

Quod inter ceteros solum amicitia officium
exigeret, hic etiam pacti jure præstandum
est] „Dixi, si nihil præter officia amicitie
„præstandum esset, absque effectu fore pa-
„ctum. Dixi, omne fœdus, quo bellum
„componitur, amicitie causa iniri; neque
„tamen ideo jus postliminii circa damna
„bello data cessare, si de iis non trans-
„actum, id est speciatim in pace de illis
„id dictum non est.

Et hæc, &c. refero multa, quæ de inju-
riis non armatis, & contumelia, &c. dis-
sertari solent] „Ex his ipsis exemplis ap-
„paret, tunc demum fœdus amicitie cau-
„sa initum rumpi, si jus fœderati læditur.
„Non autem læditur si nuda officia ami-
„citiæ negantur.

Non vero ad quamvis omnino pacem]
„Qua scilicet officia amicitie promissa non
„sunt; adeoque ubi Auctor supponit, jus
„capiendi res, & personas eorum, cum
„quibus fœdus sine amicitia contractum
„est, salvum esse, indeque & postlimini-
„um obtinere. At hæc nec juri nature,
„nec juri Romano convenire, vidimus.

Est enim fœdus non amicitie causa, ut
Pomponius nos docet] „V. sup. lib. 2. c.
„15. §. 1. Diximus, 1. contradictionem
„esse, fœdus cum hoste initum, & pace
„bellum compositum esse; neque tamen
„inter paciscentes esse amicitiam, id est,
„manere jus prædandi. Diximus 2. Pom-
„ponium fœdus amicitie non opponere sa-
„deri sine amicitia (tale enim fœdus non
„datur) sed amicitia sine fœdere. Aliæ enim
„sunt gentes amice saltem, aliæ gentes
„fœderatæ. At utraq; in eo conveniunt,
„quod neutris prædere licet, quia pax
„cum iis est, nec hostes sunt, adeoque
„postliminio opus non est. Vid. sup. l. 3.
„c. 9. §. 18.

Id non neglectum, sed violatum putatur]
„Loquitur Cicero de inimicis reconciliatis,
„& querit, an si quid post reditum in gra-
„tiam commissum est, imprudentiæ, vel
„perfidie assignari debeat; & recte ait,
„perfidia id assignari debere: at alia que-
„ritio est, an rupta amicitia jus ei agendi
„contra perfidum competat; quod nega-
„mus nisi jus ejus læsum sit.

Detrahenda quantum fieri potest fœdo in-

„vidia] „Quod explicat Gron. b. Sed
„gratis hæc dicuntur. Rectius distinguimus,
„an jus alterius fœdo illo læsum sit, an
„non. Priori solo casu fœdus amicitie ro-
„ptum censetur, non casu posteriori; &
„solo priori casu jus belli obtinet, non
„posteriori. Nunquam autem jus alterius
„læditur, si tantum officia amicitie dene-
„gantur fœderato: quod ex sequentibus
„exemplis magis illustrabitur.

Itaque persona quamvis conjuncta fœda
injuria, ipsi, quicum pax inita est, fœda
non censetur] „Adeoque contra fœdus
„amicitiæ peccatum non esse, neque illud
„ruptum esse, videbitur: quod hæctenus
„verum est, quia cum conjunctis fœdus
„initum non est.

Nisi aperte ad ipsum sugillationem fœda
sit] „Nam ipsi fœderato tunc injuria in-
„fertur: adeoque cum jus fœderati lædi-
„tur, ipse reparationem injuriæ armis po-
„tulare potest.

Quam naturalem æquitatem in servis atro-
citer læsi sequuntur leges Romana] „Ut
„scilicet læsio ad domini offensam pertineat,
„si ad ejus sugillationem facta fuerit, l.
„15. §. 35. ff. injur. §. 3. Inst. Eod.
„Adulterium, aut stuprum libidini potius]
„Immo hoc quoque casu rumpitur ami-
„citiæ, & fœdus amicitie: at præterea jus
„fœderati violatur, dum ejus thorum vio-
„lat, vel familie stuprum infert. Hic igitur
„jus belli obtinet. non quia fœdus
„amicitiæ læsum est, id est, quia officia
„amicitiæ violata sunt, sed quia jus alte-
„rius læditur.

Et invasio rei aliena nova potius cupiditatis
reum facies, quam fidei lasa] „Adeoque
„que jus belli in talem invasorem non ob-
„tinet quia officia amicitie violavit, sed
„quia jus fœderati læsit; & hæc violatio
„est nova belli causa.

Atrocis sane mina cum amicitia pugnant] „Adeoque
„Adeoque rumpi, putat, fœdus amicitie;
„quia atrociter fœderato minari, pugnat
„cum amicitie, & benevolentie regulis.
„At nec ideo bellum obtinet, nisi jus fœ-
„derati læsum sit; quod ex formula mina-
„rum, & intentione minantis judicari
„debet.

Nulla nova causa præcedente] „Si nova
„causa præcessit, minæ illæ non pugnant
„cum amicitia, utpote quæ per novam
„illam causam jam rupta fuit. At neque
„ex nova illa causa, neque ex minis pro-
„pterea

„pterea secutus belli jus obtinet, nisi jus
„alterius inde laedatur.

„*Huc referam arces in finibus struendas*
„*Ecce nocendi causa*] „ Si de animo nocen-
„di certo constat, jus alterius laeditur, ad-
„eoque ex hac injuria (non ob violatam
„amicitiam) jus belli obtinet. Ceterum,
„alibi probavimus, cuique in suo licere
„propugnacula extruere, nec animum in-
„de nocendi praesumi.

„*Si iustis satis indicibus appareat, Ecce in*
„*enem, quicquid pax falsa est, comparari*] „
„Sed de eo constare debet per actus quos-
„dam externos. *Vid. supra l. 2. c. 1. §.*
„*5. n. 1. 2. §. 17. l. 2. c. 12. §. 5.*
„*n. 1. l. 2. c. 2. §. 13. n. 4. l. 2. c.*
„*22. §. 5.* At tunc dicendum est, jus
„belli obtinere non ob violatam amicitiam
„legem, sed ob violationem juris alieni.

AD §. XLI.

1. *Non est contra amicitiam*] Civis enim
„migrare volens suo jure utitur; nec is,
„qui migrantem recipit, jus alterius vio-
„lat: adeoque alii non fit injuria.

„*Naturalis*] „ Quia quisque de suo jure
„domicilii disponere potest. *Vid. supra L.*
„*2. c. 5. §. 24.*

„*Sed §. favorabilis*] „ Favor jure natura
„nec jus dat, nec aufert.

„*Perfugium exulibus datum*] „ De qua re
„late actum est l. 2. c. 21. §. 5. §. 6.
„*Nullum jus civitati*] „ Nam qui in ex-
„siliu mittitur in poenam, jure civitatis
„privatur: quo ipso non excluditur ab ex-
„traneis civitatibus, si illas recipere eum
„velint.

„*Communis jus hominum*] „ Idem Perseus
„dixit in notis Auctoris.

2. *Qui civitatem partem integram faciant*] „
„I. c. qui partem civitatis constituunt, ita
„ut civitas ipsa minuat si ceciderit pars.

„*Recipere non licet*] „ Pars illa populi,
„que migrare vult, non est sui juris,
„sed dependet ab arbitrio totius civitatis:
„hoc jus auferri toti populo nequit; adeo-
„que desistere civitati pars populi non
„licet.

„*Qui ex Sacramento*] „ Qui juraverunt, se
„nunquam alio migraturos.

„*Aus aliter*] „ Qui operas suas ad cer-
„tum tempus, vel in perpetuum locaverunt.

„*Aus servitutem debent*] „ Id est, qui
„in poenam servi facti sunt.

„*Qui belli forte servi sunt, idem intro-
„ductum gentium jure*] „ Immo id non de-
„betur ex gentium jure est, sed ex ipso
„jure naturae: in servum enim dominium
„jure belli quæsitum mihi est, quod vi-
„cinus, recipiendo servum, auferre mihi
„nequit.

„*Apud quosdam populos*] „ Immo apud
„omnes; & soli excipiuntur Christiani,
„ac Mahumetanæ sectæ addicti. *Vid. sup.*
„c. 7. §. 9.

AD §. XLII.

AUCTOR hæcenus egit de fide for-
„marum potestatum publica, qua finis bel-
„li imponitur, & quidem quatenus spe-
„ctantur principalia, que bellum finiunt
„actu suo, nimirum, per pactiones. Hic
„agitur de eadem fide, qua finis quidem
„bello imponitur, quatenus ibi spectantur
„principalia ex consensu ad aliud relato:
„ut sortes, prælii exitus, &c. *Vid. supra*
„§. 1.

SORTIS alea subijci belli exitus licite
„non semper potest] Quæritur, an belli cau-
„sa possit sorti, seu sortamini singulari com-
„mitti, aut arbitris? Ubi r. notandum, neu-
„tram partem ad id teneri, quia sunt actus
„liberæ voluntatis, adeoque is omnis pars
„potest victoriam ultimam armis prosequi.
„At 2. quæritur, an sua natura id licitum
„sit? Equidem exempla illustria sunt in Ro-
„mulo, qui Acronem Regem Cænenium
„vicit, omniaque spolia Jovi Feretrio tulit,
„apud Plut. in Romulo. Alia exempla sunt
„inter Manlium, & Gallum, *Lio. l. 7. c. 10.*
„inter M. Valerium Corvinum, & Gallum,
„*L. 7. c. 26.* inter Jobellum Taureum Cam-
„panum, & Claudium Afellum, *Lio. l. 23.*
„c. 47. inter T. Manlii filium, & Geminium
„Metium Latinum, *Lio. l. 8. c. 7.* inter Ba-
„dium Campanum, & Q. Crispinum Roma-
„num, *Lio. l. 25. c. 18.* Comes Thuringiz
„provocavit Henricum Leonem, quod Cæsa-
„ri infidus fuisset. Sunt autem e contrario,
„qui rejecere duellum: uti Augustus Anto-
„nii, Carolus V. Francisci, Metellus Sertor-
„ii, Antigonus Pyrrhi, Fabius Annibal
„provocationem.

Auctor.

Auctor, & Petr. Bellus p. 2. tit. 15. §. 1. negativam tuncior: homines enim 1. invitari ad delicta, Deumque tentari: 2. certos modos introductos esse a jure, & moribus, dandi regna, quos rex tollere nequeat: 3. præjudicium fieri successibus: 4. interesse quoque subditorum, ne subficiantur novo domino.

Ego nihil injusti hic subesse, existimo, si ipse populus consentit: 1. quia licitum est, id permittere nullis, nedum paucis, & uni; quod enim permittum est multis, idem permittitur cuique eorum. Sane 2. cui licitum est quod plus est, ei & quod minus est, & cum longe minore damno, periculo, & sanguine: 3. quia prælium ipsum est fors, & belli alea, dubiusque eventus; illud igitur iisdem rationibus, & magis oppugnarietur, quod exempla in contrarium allegata refutantur.

At alia questio est, an solus rex decernere id possit? Quod merito negamus, quia totis viribus resistere, & tueri rempublicam, non vero alæ tam incertæ eam committere debet. Et cum ordinarium remedium sit bellum, non potest eo omisso singularem modum inducere.

Additio.

„Sors in genere est, quoties incertus est eventus; ac de ejus natura hæc actum est l. 2. c. 23. §. 9. ubi simul demonstravimus, neminem teneri jus suum sorti committere. Sane, is, qui rejicit sortem, suo jure utitur, & de suo jure disponit: neque natura sequitur, ex solo factu sortis jus huic, vel illi competere. Denique hæc species transactionis est, quæ non nisi ex utriusque consensu valet. Unde constat, veram non esse sententiam Zigleri, qui putat, sortem rejici non posse, quia præstati rem sorti committere, quam tot belli discrimina subire. Sane, jure naturæ Princeps omnia re media adhibere debet ad tuendum jus civitatis, non vero ea adhibet qui forti rem committit. Ideo enim in civitate coivere subditi, ut communibus armis, jura eorum defendantur, non ut forti res relinquatur.

„Sed tunc demum, quoties de re agitur, in quam plenum habemus dominium? Nam tunc pro lubitu de ea disponere, eam alienare, adeoque & furti committere possumus. Idem obtinet si jure aliquod non. Toni. IV.

„strum est, v. g. jus pignoris, servitutis, vel aliud, quod ex obligatione personæ sequitur; id enim in nostro patrimonio est, adeoque pro lubitu de eo disponere possumus, etiam res ipsa non sit in dominio nostro. Vid. Zigl. hic.

„Civitas? Ea enim lege coeunt familie, in civitatem, ut communibus auxiliis defendantur.

„Rex arctius obligatur, quam ut omittere possit, &c.]. Princeps omni vi, & opera, tueri & civitatem, & jura singulorum tenetur; non ergo furti committere jura hæc potest.

„Si vera affirmatione qui injusto bello petitur, tanto sit inferior? Immo absque consensu populi res forti nunquam committi potest; de ejus enim jure agitur.

„Hoc enim est de malis minimum? Adeoque juxta leges bonæ administrationis præferendum: at diximus, id non nisi accedente consensu populi fieri posse.

A D §. XLIII.

„De præliis? Quæ sunt species sortis, & eaque occasione hic tractantur.

„Belli finiendi causa? Si enim gloriæ causa, vel ad animandos milites id fiat, alia questio est, de qua mox.

„Lacedæmoniorum, & Argivorum? Alia exempla vide supra l. 2. c. 23. §. 10.

„Si jus gentium externum tantum spectamus? Quod in bello solenni, id est publico, & indicto, gentes introduxerunt.

„Quin per id ipsam talia certamina fieri licita? Tale jus gentium non dari, passim probavimus: cæterum, certamina pro finiendo bello, approbante populo jure naturæ licita esse, vidimus §. precedenti.

„Hostium enim eadem id jus indiscrete permittit? Immo ipsum naturæ jus indiscrete eadem hostium permittit, probavimus supra l. 3. c. 4. Si scilicet uterque se fore, alterum injuria agere, contenti.

„Indiscrete? Id est, non habita ratione, an justa belli causa sit, an non; nec non an hostis lædatur ultra debiti, vel potius modum: per rei naturam enim de justitia causæ constare nequit, cum neuter judicem habeat.

„Si vera esset veterum Græcorum, Romanorum, A a a

rum, *Et aliarum gentium opinio* „ Immo
 „ nunquam hæc fuit opinio nec Græcorum,
 „ nec Romanorum, nec aliarum gentium :
 „ Idque ipse Auctor observavit *supra* l. 2.
 „ c. 19. §. 1. Conf. ea, quæ diximus ad
 „ l. 2. c. 1. §. 3. 8. 9. *Et* 12.

Jam *Et interna iustitia talibus præliis non
 deesse* „ Nec revera deest, quia vitam pro
 „ patria exponere, laudabile maxime est,
 „ & ipse Auctor fatetur *u. seq.*

Hanc sententiam *videtur rationi, ac Dei
 præceptis repugnare, &c.* „ Sed & repu-
 „ gnare communi gentium consensui, *videtur*
 „ mus d. l. 2. c. 19. §. 1. Neque enim Sto-
 „ icorum, aut Gymnosophitarum pancilli-
 „ ma exempla jus aliquod Gentium exter-
 „ num constituunt.

Aliquoties „ Præter loca jam allegata,
 „ vide l. 2. c. 17. §. 2. n. 1. l. 2. c. 21.
 „ §. 11. n. 2. l. 3. c. 6. §. 6. l. 2. c. 2 §.
 „ §. 3. n. 3. l. 3. c. 20. §. 53. l. 3. c. 11.
 „ §. 18. *Et* l. 3. c. 4. §. 14.

In proximis charitatem peccare „ Id est,
 „ contra regulas perfectionis, & virtutis.

*Et in se, Et in Deum peccare qui vi-
 tam, &c.* „ Immo positis terminis habi-
 „ libus non peccat qui vitam prodigit pro
 „ patria.

Pro ea totis viribus „ Non ergo per cer-
 „ tamina singularia. Contrarium probavimus
 „ supra.

*Conditio certamine uti tanquam testimonio
 bona causa, aut iudicii divini instrumento,
 canon est* „ Immo totum bellum alienum est;
 „ & prælia, quæ totis viribus committun-
 „ tur, instrumenta sunt divini iudicii. Cur
 „ igitur certamina singularia, quæ minori
 „ periculo, & sanguine expediuntur, non
 „ æque pro instrumentis iudicii divini ha-
 „ beri debeant, rationem non percipio.

- 4 *Iustum, ac pium potest reddere ex una
 tantum parte* „ Auctor jure naturæ, quod
 „ internum vocat, certamina singularia li-
 „ cita regulariter non esse, dixit. Excipit
 „ casum si is, qui injustam causam fovet,
 „ superior est armis; tunc enim alterum,
 „ penes quem causæ iustitia residet, offerre
 „ prælium jure posse, ait, quia est unicuique,
 „ & necessarium defensionis medium. Sed
 „ frustra hæc dicuntur, quia de iustitia cau-
 „ sæ non constat. Utraque pars ait, se ju-
 „ re, alterum injuria agere; adeoque quæ-
 „ libet pars etiam juxta iustitiam internam,
 „ si putet se iustam habere causam, præ-
 „ lium offerre, vel acceptare potest.

Ut qui injustam causam fovet „ Immo
 „ si id dubium est, uti ex assertione par-
 „ tium semper est; fatius est, bellum pan-
 „ corum sanguine finire, quam gentis forte
 „ interitu: modo populus consentiat. *Id.*
 „ §. 42.

Nihil enim ei imputandum est „ Sed nec
 „ ei aliquid imputandum est, qui consensu
 „ eorum, quorum interest, prælium pau-
 „ corum præfert prælio gentis.

Sed hoc verum est „ Adeoque Au-
 „ ctor putat, certamina ejusmodi permitti
 „ aliquando, non probari, indeque admit-
 „ ti saltem quoad effectum impunitatis:
 „ quod jam refutavimus.

Et improba funera „ Jure naturæ non
 „ dantur improba funera, uti probavimus
 „ l. 2. c. 12. §. 20. n. 3.

Et impudiciciam professæ mulieres „ Scor-
 „ tationem tolerari ad evitanda majora ma-
 „ la, testantur Roma, Anglia, Belgium,
 „ &c. sed non tamen ideo scorta sunt im-
 „ punita, quia plurima privilegia aliis civi-
 „ bus communia iis auferuntur. *Conf.* l. 2.
 „ c. 20. §. 42. *Et* l. 3. c. 4. §. 2. n. 2.

Pati id posse populum „ Si duo ex ea-
 „ dem familia de regno certant, certum
 „ est, populum de successione judicare non
 „ posse, adeoque nec ejus consensum re-
 „ quiri, si successores inter se armis decer-
 „ nere parati sunt. Populi enim non inter-
 „ est, quia imperium in eadem familia,
 „ in quam contulit, manet.

*Idem Et cum de bello finiendū agitur,
 dicendum erit* „ Nimirum, ut ipsi reges
 „ de regno certantes inter se certamine sin-
 „ gulari dimicent, d. c. 23. §. 10.

A D §. XLIV.

Quæ sit „ Per sortem, seu monoma-
 „ chiam.

*Sibi quidem jus, quod habent, adimere
 possunt* „ Nam ita consentiunt, & dispo-
 „ nunt.

Non Et alteri, qui non habet, dare „
 „ Id est, non victori acquiritur regnum,
 „ quia victus non habet jus dandi, seu ali-
 „ enandi regnum.

*In illis quidem regnis, quæ in patrimo-
 nio non sunt* „ Id est, quæ ex populi
 „ voluntate deferuntur. Aliud ergo Auctor
 „ obtinere, putat, in regnis patrimoniali-
 „ bus, quæ pleno jure regi quæsitæ sunt:
 „ in

„in his enim regem & sibi jus adimere,
 „& victori dare posse, ait. At sæpius di-
 „ctum est, intuitu regis non dari regnum
 „patrimoniale.

*Et populi, &c. consensum necesse est ac-
 cedere*], Quia de ejus jure igitur, nisi lis
 „sit inter duos successores ejusdem fami-
 „liæ. *Vid. §. præc. ad num. §. rubr. 1.*

Et si qui jam nati], Nondum enim na-
 „tus jus quæsitum non esse, putat; adeo-
 „que hos in ea saltem jura succedere, pu-
 „tat, quæ pater tempore nativitatis ha-
 „buit. *Vide tamen l. 2. c. 4. §. 10. n. 2.*

In feudis non liberis], Id est non fran-
 „cis. At idem est in feudis francis, quia
 „fidelitas tamen juratur domino, cum qua
 „pugnat alienatio. quæ tali pacto in even-
 „tum continetur. *B. Par. Hyp. Jur. feud.*
Tit. §. 47.

Etiā domini], Exemplo res clara fiet.
 „Ponamus, Curlandię duces bello cum
 „Suecis implicatos esse. Duces illi contro-
 „versiam in prælii exitum conjicere non
 „poterunt, nisi r. consensu populi, 2.
 „agnatorum, qui spem succedendi habent.
 „3. Regis Poloniæ, qui dominus est dire-
 „ctus, & cui per eventalem alienationem
 „jus quæsitum auferri nequit.

A D §. XLV.

In talibus præliis], In quorum exitum
 „litigantes controversiam conjiciunt.

Uter pro victore sit habendus]. Duplici
 sensu quis victor dici potest, vel prælio,
 vel bello. Priori sensu sæpius dubia est vic-
 toria: at cum per prælium bellum non
 finiatur, quoad effectum juris nihil inter-
 est, uter pro victore sit habendus. Exem-
 pla, ubi uterque sibi victoriam arrogavit,
 existant apud Auctorem. Ita cum Carolus
 Galliæ Rex ex Italia rediret, eique se Gon-
 zaga Mantuæ dux opponeret, ancipiti præ-
 lio discessum: Gallus enim iter sibi aper-
 uit, Dux vero impedimenta cepit; uterque
 igitur victoriam sibi asseruit. *Vid. Aut. cat.*
ultr. pag. 67. Ita in prælio navali inter
 Belgas, & Succos, apud Hafniam dubia
 fuit victoria: item inter Attalum, & Phi-
 lippum, ubi Attalus fugata Philippi classe
 universi prælii gloriam obtinuit; sed cum
 ipsius Attali a suis separati navis capta es-
 set, Philippus sibi tribuit victoriam. *Polyb.*

Hist. l. 16. c. 4. In prælio Luzenſi dubiam
 fuisse victoriam, ait *Brachel l. 4.* sed stu-
 dio parus, cum Wallenſteinus pulsus au-
 fugerit.

Exempla de varia victoria vide apud *Lio.*
l. 4. c. 28. Thucyd. l. 1. p. 29. 30. 36.
§ 47. § l. 7. p. 422. Martial. Spect. 29.
Thuan. l. 14. p. 295. § l. 1. pag. 2. Conf.
Liv. l. 4. c. 39. Just. l. 6. c. 6. Alexand.
Gen. l. 4. c. 7. Telf. h.

Si vero ipsa controversia in prælii exitu
 conjicitur, maximopere interest nosse,
 uter victor sit, & uter cesserit, i. e. uter
 bello vicerit.

Vidui non possunt videri, nisi, &c.], Si-
 „gna ergo fracti animi adesse debent.
 „Exempla allegavit Auctor supra §. 43.

Nam Argivi], Uterque sibi victoriam
 „vindicebat: Argivi quidem, quod suorum
 „plures superfuisset dicent; Lacedæmonii
 „vero, quod qui eorum superfuissent, fu-
 „giscent, suos autem perstisisset, & ho-
 „stium caesos spoliasset. *Herod. l. 1. p.*
nr. 15.

Neque Corinthior]. Historiam vide apud
 „*Thucydidem l. 2. p. m. 22. § seq.*

Nihil minus, quam fugaverat], E con-
 „trario Attalus fugavit classem Philippi.

Valent ad docendam hostis fugam], Ad-
 „eoque vi pacti bello victus causam amit-
 „tit.

Qui loco cessit], Alter enim viribus hoc
 „ipso est superior.

Manet eo loco, quo ante prælium fuit]
 „Id est, ambigua. *Gron. b.* Inter Petrum
 „Arragonium, & Carolum Andegavensem
 „prælium indictum est cum certa manu.
 „Hic venit, & discessit; ille post disces-
 „sum comparuit. Papa arbitratus est, neu-
 „trum victorem esse, & repetendum esse
 „prælium.

Aut ad bellum], Quia per singulare
 „certamen res decisa non est.

Aut ad novas passionem], Id est, no-
 „vum certamen decerni debet: uti Papa
 „decidit in casu ante allegato.

A D §. XLVI.

Duo esse genera], Præterea aliud est
 „genus arbitrorum, qui ad tentandam ami-
 „cabilem compositionem eliguntur; *L. 13.*
§. 2.

A a a 2

„§. 2. *Rec. arb. ibique Gosh.* at de quibus
„hic quaestio non est, quia non eliguntur
„ad finiendam litem

„*Unum ejusmodi ut sive aequum, sive in-*
„*equum, parere debeamus* „ Nam in ejus
„sententiam compromittunt partes, & de-
„clarant, se pro jure habituros quod pro-
„nuntiaverit, l. 27. §. 2. l. 76. pro soc. arg.
„l. 99. pr. V. O.

„Cum ex compromisso ad arbitrium itum
„est] = Adde, ea intentione ut sententiam
„dicat l. 13. §. 2. l. 1. l. 3. & rubric. ff.
„de receptis, qui arbitrium recipere ut sen-
„tentiam dicant: adeoque ut, arbititer ele-
„ctus sit ad finiendas lites, d. c. x.

„Alterum ejusmodi ut ad boni viri arbi-
„trium redigi debeat] = Doctores non satis
„indignantur differentiam horum arbitro-
„rum a priori specie: quae tamen clara,
„& maxime perspicua est ex exemplis a
„Jurisconsultis allegatis.

„Jurisconsulti per posterius arbitrorum ge-
„nus non intelligunt tales, qui electi sunt
„ut causam decident, ut de jure pronun-
„tiant, ut sententiam dicant, vel ut lites
„finiant; sed tales, qui a partibus electi
„sunt ut opus definiant, ut in locatione
„operis l. 77. ff. pro socio, vel partes de-
„terminent, ut in societate, l. 76. pro so-
„cio, vel pretium, ut in emptione, l. f.
„C. Contr. emt. vel mercedem, ut in con-
„ductione, l. 25. pr. locat. vel sufficien-
„tiam cautionis, l. 9. ff. Qui satisd. cog.
„Hi igitur arbitri non iudices sunt, sed
„aestimatores. Partes non promittunt, se
„pro jure habituros quod judicaverint; sed
„rogant eos, ut tanquam boni viri, par-
„tes, pretium, vel mercedem definiant,
„&c. & sperant quoque, eos ut bonos vi-
„ros arbitratos esse, l. 30. op. libert.

„Si facta definitione appareat, arbitrum
„non ut bonum virum definisse, res re-
„ducitur ad arbitrium boni viri, id est ad
„iudicem (bonus enim vir idem est, quod
„iudex, l. 47. §. 2. ff. fidei. lib. l. 137. §.
„2. ff. V. O. l. 17. §. 5. ff. injur.) res de-
„fertur, qui aestimationem reducit ad æ-
„quitatem, l. 32 §. 1. Reg. jur. seu ut
„bonus vir judicare debuisset. Vid. l. 9.
„ff. quo satisd.

„Et cum ejusmodi aestimatores plerum-
„que constitui soleant in ipso contractu
„locationis, emtionis, societatis, &c. a-
„ctione ex hoc ipso contracta, utpote bo-

„nae fidei, iniquitatem aestimationis corri-
„gendam esse, censuerunt Jurisconsulti Ro-
„mani. Actio enim ex contractu bonae fi-
„dei datur ad omne id, quod ex natura
„negotii æquum, & bonum est, l. 21. §.
„1. Ad. emt. §. fin. Inst. Obl. qua ex
„Conf. l. 6. §. 5. Em. vend. l. 31. pr.
„depos. l. 2. §. f. Oblig. Et Ad. §. 29.
„Inst. de Adion.

„Quam si æquum arbitratus fueris] = Ad-
„eoque res reducitur ad arbitrium boni
„viri, id est iudicis, qui cognoscit, an æ-
„stimatio ita facta sit, uti a bono viro fi-
„eri debet; alias, corrigat inæqualitatem,
„l. 76. l. 78. l. 79. l. 80. pro socio.

„Ita verborum simplicitas per se speculata
„non convincit] = Revera eadem ratio mili-
„tat in arbitris, qui inique aestimant, ac
„in illis, qui inique decident. Sibi enim
„imputare debent qui in alterius aestima-
„tionem compromiserunt, l. 27. §. 2. Dec.
„arb. Cum vero utroque casu supponatur,
„a partes compromississe in arbitrium boni
„viri, id est ut bonus vir aestimare, vel
„iudicare debuisset, &c. utroque casu jus
„Romanum succurrit, ac utrique remedi-
„um suppeditat; & quidem contra arbi-
„trium ejus, qui male aestimavit, dedit
„reductionem ad arbitrium boni viri; con-
„tra arbitrium ejus, qui male judicavit,
„exceptionem doli. Vid. ad rubr. primam
„n. 2. At id meri juris est positivi.

„Utroris modo arbitrium sumi posse] = Sci-
„licet, in negotiis bellicis; adeoque eligit
„possunt vel ut litem decident, vel ut de-
„finiant partes, pretium, &c.

„Aut ut conciliatorem tantum] = Immo
„hoc tertium est arbitrorum genus, diver-
„sum ab his, quorum mentio fit a Procu-
„lo; cum enim hi tantum ad tentandam
„amicabilem compositionem eligantur, ni-
„hil definiunt, nedum decident. Conf. l.
„13. §. 2. ff. recept. Hos arbitros, si in-
„ter Principes eliguntur, Mediatores vo-
„camus; de quibus vide integram dispu-
„tationem B. Parentis de Mediatoribus.

„Aut ut cuius dicto parendum omnino sit]
„Tale arbitrium pace Rificensis inter do-
„mum Palatinam, & Aurelianensem de-
„cretum est, ubi Rex Galliae, & Impera-
„tor, lique dissidentibus, Papa arbiter
„est constitutus Ita in celebri illa Wild-
„fangiatus causa arbitri electi sunt Rex
„Galliae,

„ Gallie, & Rex Suecie, quorum decifum
 „ vim fententie obtinuit, & laudum Heil-
 „ brunnenfe vocatur.

Es hoc eft genus, de quo hic agimus]
 „ Quando fcilicet partes bellum gerentes
 „ in iudicio terti alicujus compromit-
 „ tunt, ejusque iudicio fe ftaturos, pro-
 „ mittunt.

Cum de cavendi belli rationibus loqueremur] Ubi fimul diximus, neminem teneri ad eja modi arbitros provocare, neque
 „ propositos acceptare.

2 Ut ab iis provocare, & de injuria queri liceat] „ Jure Romano provocare licet tantum ab iis, qui tanquam æftimatores electi funt, & inique æftimant, l. 76. 78. l. 79. ff. pro soc. l. 9. Qui fatisf. cog. non vero ab iis, qui ad decidendas lites electi funt, l. 27. §. 2. ff. recept. arb. l. 3. c. Recept. arb. etfi inique pronunciant. At fi victor ex laudo actionem inftituebat, repelli potuit exceptione doli, fi arbiter dolo, vel contra jus arbitratu fuerit, d. l. 3. l. 32. §. 14. Rec. arb. Conf. Jw noſtrum Controv. Tit. de recip. arbitri.

Id tamen inter reges, & populos locum habere non poteſt] „ Inter hos enim ex diſpoſitione jus oritur: at diſpoſuere, quod ſtare velint arbitrorum iudicio.

Nulla enim hic eſt poſſeſſio ſuperior, qua promiſſi vinculum aut impediatur] „ Princ. pes enim ſubditorum pactis leges dare, eorumque vim coactare, ac ſtatueri poſſunt, ne valeat pactum ſi æquum pronuntiatio non fuerit.

Secundum ergo omnino ſive æquum, ſive iniquum promiſſi fuerint] „ Non enim eſt iniquum, quia partes in id conſenſere, l. 27. §. 2. recept. arb.

Summum quoque ſua cauſa iudicem facit] „ A quo nulla provocatio locum habet.

De arbitri officio] „ Quid ille tanquam vir bonus facere debeat; de quo §. ſeq.

Aliud de compromiſſionum obligatione querere] „ Nam compromiſſentes paſſim, tur, ſe ſtaturos iudicio terti, adeoque pro æquo habituros quicquid ille iudicaverit.

A D §. XLVII.

A'n electum ſit in vicem iudicis] „ Ita ut iudicare ſaltem poſſit juxta ſcriptam formam

„ molam
 „ Au cum laxiore quadam poteſtate] „ Vid. Gron. b. Immo in arbitri officio ſaltem ſpectandum, quid in compromiſſum venerit. Sane, aliud ei non licebit, quam quod ibi, ut efficeret, cautem eſt. l. 32. §. 16. Recept. arb. l. 21. §. 6. Eod. l. 46. Eod. Si tota cauſa in compromiſſum venit, omnia continentur, quæ ad cauſam illam pertinent.

Si ad iudicem, quam ſi ad arbitrum mittitur] „ Seneca non loquitur de iudice arbitro, ſed de iudice dato: qui tantum iudicat juxta formulam præſcriptam; at arbiter iudex iudicat de tota cauſa, adeoque etiam de fructibus, uſuris, &c. dolo, & culpa, &c. & de omnibus, quæ ad cauſam pertinent. Hinc Feſtus voce Arbitr pag. 253. Arbitr eſt, qui totius rei arbitrium habet, ac poteſtatem. Conf. Goth. ad l. 32. §. 15. recept. arb. lit. b. Add. infr. §. 48. d. l. 2. d. l. 32.

Quia illam formulam includit] „ Vid. Heinecc. Antiq. Rom. l. 4. l. 6. §. 36. 39. ſeq. Car. Sigon. de iudic. Rom. l. 1. 24. pag. 495. ſeq. Briſſon. form. v. p. 370.

Sed prout humanitas] „ Nam ſententia ejus valet etſi iniqua ſit; ſibi enim imputare debet quod compromiſſerit, l. 27. §. 2. Rec. arb.

Arbiter id, quod æquum eſt, reſpicit, iudex legem] „ Id eſt, iudex datuſ iudicat juxta formulam præſcriptam; iudex arbiter ex æquo, & bono de tota cauſa.

Ut valeret æquitas] „ Ut ſcil. de omni eo, quod ex natura negotii æquum, & bonum eſt, iudicet.

Ut alibi partem illam juſtitia, &c.] „ Quæ corrigi id, in quo lex deſicit ob univerſalitatem. Vid. l. 2. c. 16. §. 26. n. 2. Quod late explicat Grotius in Schemate, quod ad calcem hujus libri adjecimus, & de æquitate inſcribit. Rectius, per æquitatem, quæ per juſtitiam eſt, intelligi ſolet ratio leg. 2.

Nam hac & iudici commiſſa eſt] „ Nam hic quoque non verba legis, ſed rationem ejus inſpicere debet: de tali igitur æquitate hic plane non queri, ait.

Sed omnia id, quod rectius fit, quam non fit, etiam extra iustitiam regulas] Verba
 » hæc sunt, quæ nihil significant. Arbitrari
 » ex æquo, & bono iudicare dicitur, quia
 » de omni eo cognoscit, quod ad causam
 » promissi pertinet. *Vid. supr. ad num. 1.*
 » *rubr. 3.*

Tales arbitri sicut inter privatos, &c. frequenter sunt] Hinc totus titulus in iure Digestorum invenitur. *De receptis, qui arbitrum recipere ut intentionem dicant.*

Et specialiter] Nam Apostolus improbat, quod frater cum fratre iudicio contendat apud infideles, 1. Cor. 6. v. 1. seq. Quem locum explicavimus supra l. 1. c. 2. Ceterum, gentiles quoque Philosophi æqui, & commodi hominis esse, ajunt, malle ire ad arbitrum, *vide n. preced. eoque* evitare ruinosum iudicii strepitum.

Ita in dubio non debet tanta potestas concessa intelligi] Immo potestas illa iudicandi ex æquo, & bono, sequitur ex natura compromissi; per quod tota causa arbitrio iudicis deferuntur; secus, ac in iudiciis datis, qui iure Romano ultra formulam præscriptam procedere non poterunt.

In dubiis enim quod minimum est sequimur] *Vid. l. 9. l. 34. ff. R. J. ibique* Gotb. At dubii hic nihil subest: qui compromittit, compromittit in totam causam; secus, ac in iudice dato.

Locum habet inter summam potestatem obtemperantes] Ut scilicet in dubiis, quod minimum est, sit sequendum.

Consensu sunt adstringisse in regibus; quibus iudicis officium adstringi solet] Immo si Principes causam per compromissum ad arbitrum deferunt, omnia ea, quæ ad causam illam ex æquo, & bono referri possunt, sub compromisso sua natura continentur. Sane, sub officio ordinario iudicis quoque omnis causa comprehenditur, l. 61. *Judic.* Iudex autem datus non est iudex ordinarius, quia iure Romano non nisi juxta formulam præscriptam cognoscitur. Quæ ratio inter Principes cessat.

A D §. XLVIII.

Auctores putat, arbitros non posse fructuere de possessione. Quod admittendum non est si de sola possessione litigatur. Neque concedi potest quod Auctor ait, iudicia possessoria esse juris civilis, contra

rium enim demonstravimus l. 2. c. 8. §. 2. Sane, cum omnes controversiæ ad arbitros deferri possint, nullam video rationem, cur non & possessiones litigiosæ. Atque ita in laudo Heilbrunnensi quædam tantum quoad possessionem, reservato petitorio, definita legimus.

Non de possessione] Quid si de sola possessione queritur sit? Sane, de dominio tunc pronuntiare, absurdum esset. *Vid. rubr. seq.*

Nam possessoria iudicia juris civilis sunt] Iudicia possessoria naturali quoque ratione distincta esse a iudiciis petitoriis, & aliud esse jus possessionis, aliud jus proprietatis, probavimus in *Differ. proem.* *XII. §. 197.* Nulla ergo ratio dari potest, cur arbitri, cui tota causæ decisio delata est, non possint per interlocutionem prius pronuntiare de possessione; tum ut constet, quis probare teneatur; tum ut appareat, quis interim fructus percipere debeat. Sed & de sola possessione lis intercedere, eaque lis in arbitrium tertii conferri potest.

Jure gentium possidendi ius dominium] Errorrem hunc Auctoris refutavi supra l. 3. *Et Diss. proem. XII. §. 189. seq.* Ideo dum causa cognoscitur, nihil est innovandum] Cum uterque possessionem prætendat, & uterque alterum innovatus accuset, id ipsum prius decidi, & sic possessionis ratio definiri debet.

Tum ne præjudicium fiat] Uterque sibi præjudicium fieri, ait, si pendente lite possessione, quam uterque sibi asserit, cedere alter deberet. Adeoque hoc præjudicium prius decidi debet.

Tum quia difficilis est recuperatio] Uterque litigantium id allegare possit; adeoque hæc lis decidi debet, & potest, & antequam de principali negotio pronuntietur.

Legati ius possessionis non mutarunt] Ex hoc ipso Livii loco apparet, aliud esse possessionem, aliud possessionis causam. Cum enim legati Romanorum, tanquam arbitri inter Carthagenenses, & Malinissam, causam de agro cognoscere, illi titulum alteri alligabant, quod ager prius majorum fuisset, deinde a Syrbac ad se pervenisset. Malinissa NB. *Et causa, Et possessione* se superiorem esse contendebat; & cum addit Lavius, l. 40. c. 17. *legatos possessorio*

» possessionis jus non mutasse, NB. causam
 » integram Romani ad Senatam rejecisse.
 » Adeoque in possessorio saltem pronuncia-
 » runt, petitorii, seu causæ decilionem po-
 » pulo Romano relinquentes, qui tandem
 » causam pro Carthagenensibus deciderit :
 » sed illi bello magis, quam ex judicio
 » legatorum, agrum vindicare cupiebant; &
 » ideo a Romanis bellum contra eos de-
 » cretum est, quod exitio fuit Carthagi-
 » nensibus. Liv. ep. l. 48.

Quid victor jure, &c.] = Vid. §. seq.
 » num. 1.

Quid etiam salvo omni officio facere de-
 » beat] = Vid. §. seq. n. 1. & seq.

Quid denique maxime eum debeat] = Id
 » est, quid ex perfectionis, & virtutis regu-
 » lis facere debeat victor.

Nihil non patiendum habet, quippe jam
 » subditus] = Immo omnia pati debet, non
 » tanquam subditus, sed tanquam servus.

Et si jam belli externum respiciamus] = Id
 » est, jus gentium, quod Auctor in bello
 » solenni introductum esse, fingit.

Etiam vita, etiam libertas] = Quia de-
 » diti servi fiunt, in quos jure naturæ quo-
 » que omnia licent.

Non publica tantum] = Quæ civitatis
 » sese dederis sunt.

Sed & singulorum] = Quæ ad singulos
 » jure domini pertinerunt.

Livii] = Formulam deditionis similem
 » vide apud eundem l. 1. c. 37.

Etiam licite] = Id est, non tantum jure
 » externo, sed & jure interno: nimirum si
 » is, qui deditur, aut ante fuit in numero

» graviter delinquentium, aut postea fidem
 » a se datam in re magna fecerit. Vid. sup.

l. 3. c. 11. §. 18. n. 2. Nos sæpius dixi-
 » mus, non dari tale jus externum; & in
 » deditos sæviri posse etiam jure interno
 » quatenus servi fiunt.

A D §. XLIX.

ALTRIVS generis est arbitri sentio,
 » cum quis ipsi hosti, &c.] = Ad arbitrorum
 » propriæ dictorum genus non pertinet hæc
 » species, qua quis se arbitrio hostis sub-
 » mittit, ibi enim partes non compromit-
 » tunt in sententiam, aut judicium tertii,
 » sed alter alteri se pleno jure dedit; adeo-
 » que omne jus suum, & arbitrium, in al-
 » terius potestatem transfert.

Quæ est dediti pura] = De conditionata
 » Vide §. 51.

Subditum faciens eum, qui se dedit]
 » De qua deditione late egimus supra c. 4.

§. 10. 12. & 13.

Summam potestatem deferens] Immo &
 » dominicam: nam dedit absque conditio-
 » ne servi sunt, d. c. 4. §. 12.

Ætoli in senatu rogatos legimus] = Phra-
 » sis illa, alterius arbitrio se subicere, ge-
 » neralis est, & continere quoque potest
 » plenum dominium: unde Ætoli metue-
 » bant, ne permissio libero arbitrio in cor-
 » pora sua læveretur. Liv. l. 37. c. 7. Ætoli
 » igitur merito exprimi cupiebant, quarum
 » verum arbitrium senatus in se permitte-
 » rent? quod cum Romani exprimere nol-
 » lent, infecta pace legati dimissi sunt.
 » Liv. l. 37. c. 1.

Permittant Carthagenenses se arbitrio no-
 » stro] = Arbitrium hic itidem sumitur pro
 » potestate dominica; nam ipsa corpora si-
 » bi dedit pretendebant.

Habebunt nobis gratiam] = Quia id be-
 » neficio Romanorum, non fœderi debe-
 » rent.

Quid victum pati debeat] = Id est, quæ
 » sit conditio ejus, qui se dedit. De quo
 » mox.

A D §. L.

NE quid iniuste facias] = Id est, con-
 » tra jus internum; nam jure externo o-
 » mnia est licere in deditos, docuit §. præ-
 » ced. n. 1.

Ne quem occidas, nisi id suo facinore
 » meritus] = Nos alibi diximus, hostem
 » semper morte dignum esse, quia vitæ,
 » & bonis nostris infidiatur, & reparationi
 » juris nostri, opibus, operis, & consilio
 » resistit, factumque suæ civitatis approbat,
 » & approbare tenetur; atque ideo si in
 » potestatem nostram venit, morte multæ-
 » ri, nedum in servitutem detrudi posse.

Ne cui quicquam auferas] = Mortem
 » merito, qualis semper est hostis, vitam,
 » nedum libertatem, jure, & in poenam
 » auferri posse, alibi demonstravimus.

Intra hunc autem modum, quantum se-
 » curitas

curia patitur, ad clementiam, & liberalitatem propendere, semper bonellum est]
 Nonestatis id est, adeoque virtutis, non vero joris: secus si dedicio sub conditione clementiae facta, eaque a victore promissa est; tunc enim excluditur savitia, & quicquid cum clementia in genere pugnat.

Quantum securitas patitur] „ Et si ergo „ deditur poenam mereatur, tamen quia „ clementiae victoris se tradidit, eam magis „ victor sequi debet; at tantum quatenus „ id salva securitate publica fieri potest.

Semper honestum est] „ De eo non quærimus, sed saltem de eo, quod jure licet.

Etiā ex morum regula necessarium]
 „ Ratione scilicet politica scedente.
 „ Nam cum eo, quod vos dignum est pati]
 „ Adeoque jure omnia in deditos licere, „ neque iis injuria fieri, hoc ipso innuebat.

Quid me facere par sit] „ Id est, quid „ clementia, & humanitas suggerat.

Trudere se in fidem] „ Vid. Liv. l. 42. „ c. 8. Val. Max. 6. §. 1. Briffon. de form. „ 4. p. 355. Tefm. b.

Nihil aliud, quam deditionem meram intelligi] „ Idque Polybius diserte testatur, „ cujus verba recenset Auctor in nota sequenti. Contrarium exemplo Faliscorum „ probat Valerius Maximus l. 6. c. 5. n. 1. „ *aversus quam* (civitatem Faliscorum deditam) *severe cupiens populus Romanus*, „ postquam a Papirio, (cujus manus, juvante consule, verba deditionis scripta erant) doctus est, Faliscos non potestati, „ sed fidei se Romanorum commississe, omnem „ iram deposuit. Sic Senatus admodum improbavit, quod M. Popilius Ligures deditos in fidem populi Romani, sub corona vendiderit, addens, tot milia in „ moriorum capitum fidem implorantia populi Romani, ne quis unquam se postea „ dedere audeat, pessimo exemplo vixisse, „ apud Liv. l. 42. c. 8.

Id affirmasset] „ Et decretum concilii „ in quo id scriptum erat, ostendisset.

Imperium habere in dedito suo decreto] „ Hinc Livius addit: *tantens ejus conditionis ejus conferre*; & Phancas se quidem scire faciendum esse qua imperentur, „ dixit, &c. & mox: *ingenueverat quidam principes conditionis suae*; parcedum „ tamen Auctori censebant. d. l. 36. c. 28.

In Graco est, &c.] „ Scilicet, Polybiu.

Ex his verbis apparet, quantum impone non violato gentium jure facere possit]
 „ Immo loquitur de jore naturæ, quod „ ex natura deditionis inferitur; non de „ jure aliquo gentium externo, quale cognitum nec Græcis, nec Romanis fuit, „ nedum de aliqua impositate: Huic juri „ naturæ opponit Polybius officium, & de „ eorum, tanquam res virtutis, & arbitrii, „ quæ a clementia victoris dependent.

Neque tamen hac potestate usus est Consul Romanus] „ Immo usus est, dum legatos „ deditorum, negantes imperata facere, ca „ tenis vinciri jussit.

Ætolorum concilio de integro deliberandi fecit potestatem] „ Consul Auctores belli de „ polcebat; legati decem dierum inducias „ petebant, ut in concilio de eo decerneretur. Concilium noluit in genere se dedere, idque postea aliquoties recusavit. „ Liv. l. 36. c. 29. l. 37. c. 7. & c. 49. „ L. 18. c. 8. Tandem certis conditionibus pax cum Ætolis inita est. Liv. c. 38. „ §. 11.

Faliscis] „ Verba ex Valerio Maximo „ modo adduximus.

Ad officium vero ejus, &c.] „ Hæc per „ tinent ad Ethicam, non ad jus naturæ.

Non sub formula] „ Quæ judici præscripta erat. Vid. §. 47. n. 1.

Sed ex aquo, & bono] „ Prout misericordia, & humanitas impellunt, d. §. 47. „ n. 1.

Neque referre existimo] „ Sufficit enim, „ quod in potestatem victoris se dedant.

Blandimenta sunt] „ Solebant enim Romanis rerum acerbiter verbis mitigare; „ quod exemplis probat Gronovius in not. „ b. §.

Ut victor arbitretur fiat] „ Et liberam de „ victis statuendi potestatem habeat.

A D §. L I

Deditiones conditionatae] „ Omni „ pacto conditiones adici possunt; & prout „ partes disponunt, ira jos est. De deditione „ ne conditionata actum est supra l. 2. c. 15. §. 7. n. 2. l. 3. c. 4. §. 12.
Quibus vita salva] „ Ita Gabonitæ vitam sibi salvam stipulabantur.
Aut corporum liberi] „ Ne servi fiant.
Aut & quadam bona] „ Exempla vide „ supra l. 3. c. 6. §. 11. n. 2.

Aut

Ant etiam univ[er]sati] = Ut jus magis
 » status retineat, &c.

Mixtum imperium possunt inducere]
 » Quomodo id fiat, expolitum est l. 1. c.
 » 3. §. 17. Et tunc sese dedantes non plus
 » juris possunt transferre, ac ipsi habent :
 » indeque de sua saltem imperii parte dis-
 » ponunt.

A D §. LII

PRINCEPS obsides dare potest, etiam
 invitos; etsi onera aliis civibus communia
 sine, quia in his, quæ præstari tantum pos-
 sunt a quibusdam, & a capacibus, electio,
 & judicium principis est, ut in milite eli-
 gendo. Sed princeps ipsis, vel hæredibus eor-
 um, damna pensare tenetur, utpote quæ
 ex communi causa sentiunt. Cæterum, obsi-
 dis persona libera manet, quia obses non
 est bello captus. Mortuo obside is, qui de-
 dit obsidem, liberatur, si personæ obses est,
 uti fuit Demetrius apud Justin. l. 34. c. 3.
 & ibi not. Secus si ratione reipublicæ, si
 scilicet, ad hanc res pertinet, l. 5. §. 2. ff. de
 postum.

Additio.

» Princeps obsidem etiam invitum
 » dare omnino potest, neque is fer-
 »vus fit quamdiu princeps fidem datam
 » colit. At ubi eam violat, hostis esse in-
 »cipit, & obsides, qui judicium principis
 » sequi tenentur, itidem pro hostibus re-
 »putantur, adeoque omnia in eos, quæ in
 » captos, & servos, licent.

Accessiones passionem] = Hactenus Au-
 »ctor egit de fide publica, qua bellum fi-
 »nitur, quatenus in illa spectantur princi-
 »palia. Vid. sup. §. 1. dequitur nunc tra-
 »ctatio de eadem fide, quatenus in illa
 » spectantur accessiones, ibid.

Obsides] = De quibus agit usque ad §. 59.
Pignora] = De quibus §. 59.

Aut sua voluntate] = Exemplum dedimus
 » supra l. 3. c. 11. §. 18.

Aut ejus, qui imperium habet] = Etiam
 » inivis obsidibus : quia hi tenentur defen-
 »dere rempublicam opibus, & operis. Ne-
 »que obstat, onera reipublicæ non posse
 » uni præ alio imponi. Resp. Verum est,
 » omnes teneri, si per omnes res expediri
 » potest, non si pauci saltem, sique capa-
 » ces requiruntur. Cum igitur omnes dedi-

Tom. IV.

» non possint, ex mediis necessitate quidam
 » saltem inde eligi debent.

Tenebitur illud incommodum repensare]
 » Quia hactenus causa communis est, &
 » quod pro omnium salute impensum est, &
 » ab omnibus sustineri debet.

Ut forte res dirimatur] = Quia inter plu-
 » res capaces unus præ altero non tenetur,
 » adeoque forti res committenda est. Secus
 » si reipublicæ interfit, ex paribus quodam
 » retineri.

*In vasallum jus hoc fendi dominus non
 habet]* = Scilicet, ut vasallum obsidem det
 » invitum. Gron. b. Nisi & subditus sit :
 » quia vasallus non subest imperio domini
 » directi, sed ex pacto ei parit.

Huc usque pertingunt] = Illa enim non
 » debentur jure imperii, sed vi beneficii,
 » & ex pacto.

A D §. LIII

INTERFICERE obsidem posse, diximus]
 » Quod verum saltem est si is, qui obsidem
 » dedit, fidem datam violat. Vid. §. præc.
 » pr. & l. 3. c. 11. §. 18.

Per jus gentium exterius] = Nimirum,
 » in bello solenni, ad effectum impunitatis
 » inter gentes : quod examinavimus supra
 » l. 3. c. 4. §. 1. m. 4. & d. c. 11. §. 18.

Nisi par ipsius culpa accedat] = At obsi-
 » dum culpa semper accedit si is, qui obsi-
 » dem dedit, fidem violavit, quia obsides
 » judicium principis sequuntur.

Servi quoque non sunt] = Quia non ab
 » hoste bello capti, sed ultro in securitatem
 » promissi traditi sunt.

Et jure gentium bona habere] = Cum enim
 » omnia sua jura retineant, etiam facultate
 » de iis disponendi gaudent.

Quoniam Romano jure cautum est]
 » Jus Romanum loquitur de obsidibus ab
 » hoste datis. Hi testamentum de suis bo-
 » nis facere non potuerunt, non magis, ac
 » captivi, l. 11. ff. testam. Ratio in promptu
 » est, quia cives Romani non sunt, qui soli
 » testamenti actionem habent (secus ergo si
 » id eis permittitur, d. l. 11. vel jus civitatis
 » eis datur, quod fit per accensionem togæ
 » Romanæ, l. 32. ff. jur. fisci) : hinc fit
 » decedunt, bona eorum tanquam vacantia
 » in fiscum coguntur, l. 31. ff. iure fisci.
 » Atqui hæredes forte ab intestato ipsi sunt,
 » quibus hæreditas non ex jure civili, sed

B b b

ex

» ex jure naturæ defertur. Resp. Hæredes
 » illi hostes sunt, qui nihil ex testamen-
 » to capere possunt. Hinc aliud in Gallia
 » obtinere, ajunt, si obsides liberos, vel
 » agnatos in Gallia habent. *Goth. ad l. 31.*
 » ibique *Larr. Dec. Grænat. 9. n. 7.*

A D §. LIV.

A N *fugere obsidē liceat, quæritur*] Resp.
 Non potest fugere si ipse se dedit, quia
 contra pactum suum agit. Secus si princeps
 obsidem dedit, quia princeps dedendo jus
 saltem suum imperii transulit, adeoque
 quoad jura privata habetur pro capto, &
 injuria se detineri, contendit. At recipi
 neutro casu a civitate potest, quia contra
 proprium factum veniret. Atque hinc me-
 rito Eduardus III. accusavit Philippum re-
 gem Galliarum, quod obsidem fugientem rece-
 perit.

Quid si vero obses invitatus datus ausu-
 giens mox recipiatur? Resp. in eum tan-
 quam in hostem statui potest. Hinc obsi-
 des Tarentini fugati retriacti virgis caesi, &
 de saxo dejecti sunt. *Liv. l. 25. c. 7.*

Additio.

» Obses fugere nequit. Cum enim se,
 » omniaque sua jura in civitatem contule-
 » rit, ejusque legibus se parituro promi-
 » serit, nunquam invitatus dedit censetur,
 » imprimis cum de salute civitatis agatur,
 » quam etiam vitæ periculo defendere to-
 » netur.

Si ab initio] Adeoque si sua volunta-
 » te deditus est.

Aut postea quo laxius haberetur] » Si
 » quidem ab initio invitatus fuit, sed postea
 » fidem dedit.

Non is animus fuisse civitatis obligandi
civem ne ausugeres] » Vera ratio est, quia
 » civitas sui suum imperii saltem transulit,
 » juribus privatis integris relictiis.

Sed hosti dandi facultatem qualis vellet
custodia] » Si proinde non satis custodiat,
 » sibi imputare debet.

Et sic defendi postq. Clavium saltum]
 » *Vul. supra l. 3. c. 12. §. 18. n. 3. §. 1.*
 » *3. c. 3. §. 14.*

A D §. LV.

AUCTOR ait, obsides in unam causam
 datos, in aliam retineri non posse, quia o-
 diofa est obsidum obligatio, adeoque stricte
 interpretanda. Vera ratio naturæ est, quia
 extra illam causam deficit dispositio, ex qua
 sola obses obligatur.

Additio.

» Atqui pignus ex una causa datum ob
 » aliud debitum retineri potest. *L. un. c.*
 » *etiam ob chirogr. Resp. hæc. lex est meri*
 » *juris civilis. Vul. sui meum contro. tit.*
 » *de pign. q. 17. Conf. infr. §. 59.*

» *Odiosa autem est obsidum obligatio*]
 » Immo nec odiosa, nec favorabilis est;
 » oritur enim ex jure, quod superior ha-
 » bet in subditos, ex horum consensu.

Ideoq. stricte interpretata hic locum ha-
bet] » Immo nec stricta, nec favorabilis,
 » sed ea, quæ ex natura negotii, id est ex
 » consensu sequitur.

Quare in unam causam dati, &c.]

» Adeoque qui dati sunt obsides ad indu-
 » cias, iis cessantibus non possunt ex cau-
 » sa belli retineri: non quia odiosa est obsi-
 » dum obligatio, sed quia deficit dispositio.

Si aliud quid sine obsidum accessione pro-
missum sit] » Id est si præter id, in quod
 » obsides dati sunt, de alia re fides data
 » sit.

At si in alia causa fides jam violata sit,
&c. iam poteris obses retineri, non ut ob-
ses, &c.] » Hoc verum est si postquam
 » obses datus est, fides ex nova causa vio-
 » latur; si ante jam violata fuit, ob vete-
 » rem perfidiam retineri nulla ratione po-
 » terit, quia recipiens obsidem a perfido
 » jam contrahere videtur cum perfido qua
 » tali.

Aut contradium debitum] » Quod is,
 » qui obsides in alia causa dedit, præfixo
 » tempore non solvit.

Sed eo gentium jure, quo subditi ex facto
imperiaum detineri possunt] » Id est,
 » jure reprensaliarum, de quo supra *lib. 3.*
 » *cap. 2.*

Per prehensionem
 » *hominum: de qua late egit Auctor l. 3.*
 » *c. 2. §. 3.*

Cavari

Cavere poterit adjecto pacto de reddendis obsequiis, &c.] Immo etiam pactum tale adjectum sit, id tamen intelligendum tantum est nisi alia causa superveniat, ex qua obsequii retineri jure reprensivum potest, est. Adeoque addi expresse debet, ut nec ob causam subsequentem retineri debeat.

us est, mortuo finitur obsequium? Negatur: quia non regi datus est, sed civi-tati.

An fœdus habendum sit reale, an personale?] Id est, an cum persona regis initum sit, an vero cum eo ut capite potest.

Nam accessoria non possunt efficere ut in principalium interpretatione a regula recedatur] Sensus est, quod, si fœdus sit personale, illud non efficiatur reale ex eo, quod obsequii adjectus sit: uti nec tunc, cum fœdus est reale, adjectio obsequii efficiere potest ut pactum sit personale.

Ejus autem naturam & ipsa sequi debent] Si igitur fœdus est reale, etiam obsequium erit reale; proinde rege mortuo adhuc tenetur obsequii. Si vero fœdus est personale, le, sublato rege tollitur quoque obsequium.

A D §. LVI.

Ea mortuo liberatur] Quis obligatur tantum pro obsequio, cujus obligatione cessante, uti cessat per mortem, extinguitur quoque accessoria: atque huc pertinet exemplum Demetrii.

Nam in illo, dum moritur, jus pignoris extinguitur est] Pignus enim non est sine obligatione principali.

Ut in captivo redempto dixit Ulpianus] Si quis patrem sive alios redemit, ut recepto pretio a filio eum dimittat, & is pater mortuus sit priusquam pretium a filio redderetur, Ulpianus ait, patrem sine obligatione obisse, utpote cessante pignore per mortem redempti, l. 15. ff. cap. & post.

Sicut in Ulpiani questione pretium non debetur, quod in persona locum successit] Supra enim dictum est, redemptum servum quidem non esse; sed tamen eum intuitu pretii pignoris loco esse, donec pretium reddatur.

Ita nec hic persona manebis obligata, quia persona vicaria facta est] Vera ratio est, quod in redempto deficit obligatio debiti, id est pretii relinquo (quia retro mortuus censetur), adeoque & jus pignoris, quod in redemptum propter illud pretium competeat redimenti. Pari ratione is, qui de persona sistenda cavit, ea mortuo liberatur, quis principali debito extincto, deficit obligatio accessoria.

Quo mortuo cuius obsequii sit ignorare], Adeoque cum obsequii amplius non esset, dimitti se postulat.

A D §. LVII.

Quæritur, an rege, cui obsequii da-

A D §. LVIII.

Quid si obsequii non tanquam accessio, sed tanquam principalis se obligavit? Respondetur est instar expromissoris, teneturque tanquam principalis: ut in sponsione Caudina contigit, ubi id actum est, ut nisi populus ratihabere, Posthumius solus teneretur.

Interdum non accessionem esse obligationis], Id est non obligari ut fideiussorem *Factum non factum*], Sed alienum, eo-que deficiente proprium.

Tenetur ad id, quod interest] Rectius, tenetur ad id, quod promissit. *Vid. l. 2. c. 15. §. 16.*

Ejus vice obligantur obsequii], Immo non tenentur vice ejus ad id, quod interest, sed ad id, quod promiserunt: si præstare non possunt, corpus dedit debet.

d. §. 16. *Quam fuisse sententiam Caudina sponsionis*] Ubi Posthumius promissit, se, si populus ratihabere, rediturum. Hic autem non liberatus est præstando id, quod interest, sed deditus est hosti.

Obsequii etiam sine consensu suo, &c.] Si populus, qui obsequii dedit, utut invitum, fidem datam violat, obsequii omnino tenetur ex facto regis, quia factum illud! B b b 2. appro-

- approbat. & approbare tenetur: causam
- igitur hostis sequitur.

A D §. LIX.

ALIA species accessio est pignus, quod in securitatem fœderis datur: quod ex pacto, & dispositione parium dependet.

Et ex alio jam debito retinentur] = Jure repressaliarum. *Vid. §. 55.*

Nisi obliet fides data] = Nam caveri potest est pacto adjecto de reddendis pignoribus, ubi id. cujus nomine data sunt, impletum erit. *d. §. 55.* Quod verum esse, diximus, si expresse additum sit, in nullam aliam causam intervenientem retineri posse.

Non tam stricte sumatur, quam illa de oblietibus; neque enim æquale est odium]

• Sensus est, causam pignoris esse favorabiliorem, quam oblidum, quia laxius agere possumus cum rebus, quam cum hominibus. At verum non est, pignoris causam magis esse favorabilem. Verum quoque non est, jure naturæ differentiam juris oriri ex odio, vel favore, uti alibi vidimus.

Res enim nata suos ut teneantur] = Id est ut alienentur, & usu consumantur.

Non & homines] = Equidem non sunt nati ut teneantur; sed nati sunt ut, si civitati se subiciunt, factum suæ civitatis præstare teneantur.

A D §. LX.

NULUM tempus id efficere posse ne

hæc sit pignoris] = Quia præscriptiones sunt juris civilis; adeoque jure naturali temporis lapsu jura non finiuntur, etsi præsentis possessionis deficiat memoria.

Si id præstetur, &c.] = Tunc enim velitur obligatio principalis.

Nam qui aliam causam veterem, & novam habet, &c.] = Sensus est, quod actus hujus causa duplex reddi possit: alia intuitu debitoris, qui ex veteri contractu se tutum putat; alia intuitu creditoris, qui ex derelicto sibi jus quaesitum opinatur.

Non creditur ex nova procedere] = Id est, ex derelictione. At frustra hæc dicuntur. Vera ratio est, quia tempus non est modus finiendæ obligationis.

Veteri contractui] = Scilicet, pignoris, ex quo constat, creditorem rem alienam sub conditione tenere, quia existente res ei restitui debet.

Non derelictioni] = Id est, non præsumitur derelicta, sed is animus probari debet.

Nisi certa conjectura aliam interpretationem exprimat] = Ex conjecturis nihil probatur: sed animus ille factis certis, & indubitatis probari debet.

Uti si quis luere cum vellet, impeditur in silentio transmississet] = Hoc factum non sufficit, quia debitor allegare potest, se ob potentiam creditoris impediens, vel ob penuriam sumptuum, jus suum persequi non potuisse.

Tanto tempore, quod ad consensus conjecturam sufficere possit] = Immo nullo tempore conjectura talis sufficit. *Vid. d. l. 2. c. 4. §. 1. & jure Romano id demum ex utilitate publica statutum est, ut domitia, & possessiones rerum aliquando certa sint.*

CAPUT XXI.

De fide manente bello, ubi de induciis, commeatu, captivorum redemptione.

- I. Inducia quid sint, & an id tempus veniat paci an belli nomine.
- II. Vocis origo.
- III. Nova inductione post inducias non opus.
- IV. Quomodo computanda sint tempora induciis prefinita.
- V. Quando obſigare incipiant.
- VI. Quid per inducias liceat.
- VII. An retrocedere, & reficere mania, & ſimilia.
- VIII. De locis occupandis diſtinctio.
- IX. An redire poſſit, qui vi majore retentus eſt, circa exitum inductionum.
- X. De ſpecialibus induciarum paſſionibus, & quæ inde queri ſolent.
- XI. Induciarum paſſionibus ab altera parte ruptis, alteram bellum movere poſſe.
- XII. Quid ſi pœna addita fuerit?
- XIII. Privatorem facta quando inducias rumpant.
- XIV. In jure commeandi extra inducias qualis ſumenda interpretatio.
- XV. Qui militum nomine veniant.
- XVI. Ire, venire, abire, quomodo hic accipienda.
- XVII. De extensione ad perſonas.
- XVIII. Ad bona.
- XIX. Comitum, & gentium nomine qui veniant.
- XX. An conſeſſio jurum commeandi morte extingatur.
- XXI. Quid ſi data ſit, donec qui dedit voluerit?
- XXII. An ſecuriſas & extra territorium debeat.
- XXIII. Favor redemptionis captivorum.
- XXIV. An lege interdici redemptionis poſſit, diſtinctione explicatur.
- XXV. Jus in captivum cedi poſſe.
- XXVI. Poſſe ab uno pretium pluribus deberi.
- XXVII. Conventio an reſcindi poſſit ob divitiſas captivi ignoratas.
- XXVIII. Quæ bona capti captorem ſequantur.
- XXIX. An heres pretium debeat, diſtinctione explicatur.
- XXX. An redire debeat qui dimiſſus eſt ut alterum liberet, eo mortuo.

* L. I. Solent & inter bellum ^a a ſummis poteſtatibus concedi quædam, ut cum ^a Virgilio, & ^b Tacito loquar, ^c + belli commercia, Homero ^c *εὐνοίας*, + qualia ſunt induciæ, + commeatus, + captivorum redemptio. + Induciæ ſunt conventio, per quam, bello manente, ad tempus bellicis actibus abſtinendum eſt. Bello, inquam, manente : * En. X.
572.
Ann.
XIV. e. 72.
Et hiſt.
III. c. 81.
c. Illud.
L. XXII.
verſ. 261.

GRONOVII.

1 Belli commercia] Commutationes, communicationesque nihil hoſtile habentes.

Bbb 3

GRO-

a Cap. 1.
b Ethic.
Nic. Lib. L
c. 3.
c Lib.
VIII. c. 6.
d Para-
phr. Lib. I.
e. 14. pag.
47.

Cap. 1.

nente : nam, ut Cicero ait Philippica * octava, + inter bellum, & pacem nihil est medium : + & bellum + status est nomen ; + qui potest esse etiam cum + operationes suas non exserit : *ἡ δὲ εὐδαιμονία ἢ καὶ τὸ εὖ ζῆναι τὴν ἀρετὴν ἢ ἀπαρκεῖν διὰ βίου*, ait b Aristoteles : *feri potest ut virtute quis sit praeclatus* : Et aut dormiat, aut vitam agat actione vacuam. Idem c alibi : *ἡ εὐδαιμονία τὴν φιλίαν ἀπὸ τοῦ ἀλλοῦ, ἀλλὰ τὴν ἐν ἑαυτῷ* non ipsam amicitiam dissolvunt locorum intervalla, sed usum ejus. Andronicus d Rhodius : *τὸν τὴν ἐν ἐχθρῷ ἐπαρ- χουσα μὲν ἀποτρίβει habitus esse potest, ita ut nihil operetur*. Eustratius ad sextum e Nicomachiorum : *ἡ τὴν πρὸς τὸν ἀπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐνδοχῶς ἀλγιστά* πρὸς δὲ τὴν ἐλπίδα ἢ πραγματικὴν δύναμις, ὡς ἐν τῇ κοινῇ τῇ γινώσκῃ γινώσκῃ. habitus, potentia simpliciter dicta ratione habita, + actus dicitur : at ipsi actioni sive exercitio comparatus vocatur potentia, ut ars mensoria in dormiente mensore.

f Horat.
lib. I, sat.
3. vers.
129. Et
seqq.

¶ Ut f quoniam tacet Hermogenes, cantor tamen atque
Optimus est modulator : Et Affertur vaser omni
b Abiectione instrumento artis, clausaque taberna
Sutor erat.

g Noë.
Attic. Lib.
I. c. 25.
h Cap. 9.
i An. XL
133.
k Ad Lit.
L. c. 40. p.
24. n. 7.
Ed. Oxon.

2. Sic ergo, ut & Gellius s dixit, + non pax est inducia : bellum enim manet, pugna cessat. Et in panegyrico b Latini Pacati legimus : *inducia + bella suspendebantur*. Quod eo dico ut sciamus, + si quid convenit, ut belli tempore valeat, id per inducias quoque valere + nisi manifeste appareat, + non statum spectari, sed ipsas functiones. + Contra, si quid de pace dictum erit, id induciarum tempore locum non habebit ; quam i Virgilius 6 + pacem sequestram dixit, Servius ad eum locum + pacem temporalem, ut & Thucydidis k scholiastes 7 *ἐπὶ τῇ πρὸς ἐχθρὸν, πρὸς* *ἑαυτὸν ἀνίσταται*, Varro 8 + pacem castrorum, + paucorum dierum : quae omnes sunt + non definitiones, sed delineationes quaedam, + eoque figuratae. Quallis & illa Varconis, cum inducias dixit + bellorum ferias, potuerat & + belli

G R O T I I.

a Ut quoniam tacet Hermogenes] Seneca de beneficiis IV. c. 21. Est desertus, etiam qui tacet.

b Abiectione instrumento artis, clausaque taberna
Sutor erat]

Seneca dicto jam loco : artifex est etiam cui non exercentur artes instrumenta non suppetunt.

G R O N O V I E.

a Status est nomen] Conditionem temporum designat I. 1. 2.

b Operationes suae non exserit] Non pugnat, exultat, capitur, nocetur, turbatur.

c Bella suspendebant] Differebant, & quasi tenebant in pendentem, in suspensum.

f Non statum spectari] Non esse pactum generale, aut de universis circa rem aliquam actionibus, sed de eo, quod semel, iterumque fieri debeat.

g Pacem sequestram] Sequer, penes quem res controversa interim deponitur : aut qui medius intervenit duobus certantibus ; ita pax sequestra ; per quam ad tempus deponitur certamen belli, aut quae intervenit certamini media.

h Epitome apud Varro] Pacem temporariam, aducum, quae bellum parturit.

i Pacem castrorum] Quia castra esse indicium esse bellum : non ergo eae pax simpliciter, sed bello durante pax intercedens. (Varro dixerat, Pax castrorum &c. Locum est apud A. G. d. L. I. c. 25. ubi & quod sequitur ejusdem, ab Auctore nostro observatum. J. B.)

+ belli somnum dicere. Sic & ipsas 9 + forenses ferias pacem vocavit + Papinius : & + somnum (aa) Aristoteles vinculum sensuum, quo exempla, & inducias + belli vinculum recte dixeris.

3. In M. Varronis autem expositione, quam & Donatus 10 sequitur, hoc + recte reprehendit + Gellius, quod paucos dies adiecit, ostendens solere + & in horas dari, addam ego & + in annos etiam viginti, triginta, + quadraginta, etiam + centum : quarum apud Livium exempla, + quæ + illam 11 Pauli Jurisconsulti definitionem redarguant : *inducias sunt cum in breve, & in præsens tempus convenit, ne invicem se laceant.*

4. Fieri tamen poterit, ut si appareat, alicujus conventionis + rationem unicam, & per se moventem in solidum fuisse 12 cessationem actuum bellicorum, + ut tunc, quod de pacis tempore dictum est, per inducias valeat, + non ex vi vocis, + sed ex mentis certa collectione, de qua + alibi 13 egimus.

II. Videtur autem induciarum nomen non ab eo, quod Gellius vult, + inde uti jam, nec ab *endoitu*, id est, introgressu, ut + Opilius voluit, venisse, + sed quod *inde*, i. e. a certo tempore 14 otium sit, quo modo + *laxationem* Græci vocant. Apparet enim etiam + ex Gellio 15 + & Opilio, veteribus per +, non per c litteram scriptum hoc nomen, quod nunc pluraliter profertur, olim haud dubie etiam singulariter. Vetus scriptura fuit + *indoitia* : nam otium tunc + otium enuntiabant a verbo *otio*, quod nunc uti dicimus, 16 sicut ex *poio* (nunc *pariam* scribimus) fit *punio*, & ex *Poino* (qui nunc *Pannus*) fit *Punicus*. Sicut autem ex eo, quod est *ostia*, *ostiorum*, factum est nomen 17 *ostia ostia* : + sic ex *indoitia* *indoitiorum*, factum est *indoitia*, *indoitia*, deinde *inductia*, cujus, ut dixi, + plurale nunc tantum in usu est. olim, ut Gellius 18 monuit, etiam unitatis numero enuntiabatur. non longe abest Donatus, & cum inducias dictas vult, quod in dies otium præbeant. + Sunt ergo induciæ in bello otium (bb), non pax : itaque accurate loquuntur historici 19, + qui narrant sæpe, pacem negatam, inducias datas.

+ III. + Quare 20 nec nova 21 indictione opus erit : nam 22 sublato impedimento temporali, + ipso jure se exserit status belli 23 non mortuus, sed

G R O T I I.

9 Sicut ex *poio* (nunc *pariam* scribimus) fit *punio*] Vide Serapion in X. Rancides ad vocem *marorum*, (vers. 24.)

d *Ostia ostia*] Et ex *ostrea*, *ostreorum*, factum est *ostrea*, *ostrea*.

G R O N O V I I.

9 Forenses ferias pacem] 4. Silv. 4. Certe jam *Lalla* non nascens jurgia leges, *Est* pacem piger anus habet. (Vers. 39, 40.)

10 Cessationem actuum] Non ut cessaretur propter aliud, velut colloqui causa, aut religionis, aut similium, sed tantum ut cessaretur, velut in longis multorum annorum induciis.

11 Otium sit] Otium pro pace Cicero a,

Fam. 17. Si antea auditum erit otium esse in Syria, legiones ventura non sunt. Agras, a, 27. Ego vobis in hunc annum consul popularis offero pacem, tranquillitatem, otium.

12 Indictione opus erit] Ad bellum post inducias repetendum.

13 Sublato impedimento temporali] Elapso tempore induciis præstituto.

14 Non mortuus, sed sopitus] Non extinctus, abolutus, sed intermissus; non finitus, sed suspensus.

(aa) Vide Philosophi Librum De Somno, & *Vigilia*, Cap. 3. in fine. J. B.

(bb) De toto isto argumento confer PUFENDORPIUM nostrum, De Jure Nat. & Gent. Lib. VIII. cap. 7. §. 3. & seqq. J. B.

G R O -

a Ad Ter. Eum. ad. 1, sc. 1. vers.

b Lib. I, c. 25. c L. post. limitum. 19. D. de captivis. §. 1.

d Lib. II, c. 16. §. 20.

e Gell. XIX. c. 8.

f d. loc. g Ad Ter. Eum. I. 1. 15.

h Liv. Plut. Justin.

i Ang. 1. §. 1. D. de postis. Mart.

Land. 4. 29.

sed sopitus, ut ¹⁵ + dominium, & patria potestas in eo, qui a furore convalluit. Legimus tamen apud + Livium, ex fecialium sententia + finitibus induciis indictum bellum: sed nimirum istis non necessariis cautionibus offendere veteres Romani voluerunt + quantopere pacem amarent, & quam iustis de causis in arma traherentur. Innuat hoc ipse + Livius: cum *Vejentibus nuper acie dimicatum apud Nomentum, & Fidenas fuerat, induciae inde, non pax facta, quarum & dies exierat, & ante diem rebel- laverant: missi tamen feciales, nec eorum, cum more patrium iurati repe- terent res, verba sunt audita.*

+ IV. 1. Tempus induciis adscribi solet + aut continuum, ut in centum dies, + aut cum designatione termini, ut usque calendas Martias. + In priori ¹⁶ ad momenta temporum facienda est numeratio: + id enim naturæ convenit. nam + quæ sit ¹⁷ ad civiles dies computatio, + ex legibus, aut populorum moribus venit. + In altero genere dubitari solet, + utrum ad quem diem, aut mensē, aut annum dictum est duraturas inducias, is dies, mensis, + annus exclusus, an comprehensus intelligatur.

2. Certe in rebus naturalibus duo sunt terminorum genera, ¹⁸ + intra rem, + ut cutis terminus est corporis: ¹⁹ + extra rem, + ut flumen terminus est terræ. Ad utrumque hunc modum, etiam qui ²⁰ voluntate constituuntur, termini + constitui possunt. Magis autem naturale videtur, + ut terminus sumatur qui pars sit rei: *πῶς ἄρα τὸ ἔξωτον ὅλως, terminus dicitur quod ultimum cuiusque est*, inquit + Aristoteles: + nec usus repugnat. si ²¹ *quæ sic dixerit, ut intra diem mortis ejus aliquid fiat, ipse quoque dies, quo quis mortuus est, numeratur.* Prædixerat Cæsari Spuria periculum, quod non ultra Idus Martias proferretur. + Interpellatus ipsis Idibus, dixit + venissem quidem, sed non præterissem. Quare multo magis sumenda est hæc interpretatio, + ubi temporis productio favorem in se habet, ut in induciis, quæ humano sanguini parcunt.

3. At vero, ²² a quo die mensura aliqua temporis incipere dicitur, is dies intra mensuram non erit: + quia ejus propositionis vis est discernere, non conjungere.

+ V. Illud

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^c Ut terminus sumatur qui pars sit rei] Baldus de statuto in verbo *asque*. Bartolus in l. patronus. D. de legatis III. & l. nuptæ D. de senatoriis. Archidiaconus in c. ecclesias, XIII. q. 1. Hieronymus de Monte libro de finibus c. 23. *Penisse quidem, sed non præterisse*] Dion: *αἰσχροῦ, ὅλως δὲ πρὸς τὸ ἔξωτον*. (Lib. XLIV. pag. 281. E. Ed. H. Steph.) Appianus: *ἄσπρημα* ai Eibei, *αἰὶ δὲ πρὸς τὸ ἔξωτον*. (Postrema verba non tantum sunt Appiani, (De Bell. Civ. Lib. II. pag. 522.) sed & P L U T A R C H I, qui tribuit eis Harnspici, Cæsarem de adventu Iduum sibi gratulantem castigant, Vit. Cæs. pag. 737. E. Tom. II. Ed. Weck. J. B.

¹⁵ Dominium] Administratio rerum suarum. ¹⁶ Ad momenta temporum] Ab hora, qua consensus est in inducias, ad horam caudæ centesimi diei.

¹⁷ Ad civiles dies] Ut quæ superant horæ ultimi diei, simul comprehendantur, ut l. 38. D. de V. S.

¹⁸ Intra rem] Extremitas, vel ultimæ partes rei.

¹⁹ Extra rem] De proximo rem attingentia. ²⁰ Voluntate] Arbitrio hominum, ubi natura non facit terminos.

²¹ A quo die] Ut sit, ipso quem diem; non, cum quo die.

G R O -

^a Lib. IV. c. 30.

^b Z. avenculus. 154. D. de verb. signif.

^c Met. V. 17. ^d L. § quis 133. D. de verb. signif. ^e Suet. in Cæs. c. 31.

+ V. Illud obiter addam, inducias & si quid est simile, ipsos contrahentes + statim obligare ex quo contractus absolutus est: at subditos utriusque obligari incipere, ubi induciæ ²² acceperunt formam legis, cui inest exterior quædam publicatio: qua facta + statim quidem incipit habere vim obligandi subditos, sed ea vis, si publicatio uno tantum loco facta sit, non ²³ per omnem ditionem eodem momento se exferit, + sed per tempus sufficiens ad perferendam ad singula loca notitiam. Quare si quid interea a subditis contra inducias factum sit ²⁴, + ipsi a poenis immunes erunt, & + neque tamen eo minus contrahentes damnum resciscere debebunt.

n Bart. ad l. omnes pop. Pan. c. 2. de const. Et ibid. Fel. n. 7.

+ VI. 1. Quantum per inducias liceat, quantum non liceat, + ex ipsa definitione datur intelligi. Illiciti enim sunt + omnes actus bellici, + sive in personas, sive in res, id est, + quicquid vi sit adversus hostem: id enim omne per induciarum tempus + fit contra jus gentium, ut in concione ad milites loquitur L. Æmilius apud ^b Livium.

b Lib. XL. c. 27.

2. Etiam quæ res hostium ²⁵ casu aliquo ad nos pervenerunt, ex + reddendæ erunt, + etiam si ante nostræ fuissent: quia, quod + jus externum attinet, + ex quo hæc dijudicanda sunt, + ipsorum sunt factæ: & hoc est, quod ait Paulus jurisconsultus, + induciarum tempore postliminium non esse, + quia postliminium requirit, ut antecedat jus bello capiendi: quod per inducias non est.

c L. 19. §. 1. D. de Captivo.

3. + Ire, & redire ultro, citroque, + sed eo paratu, qui periculum nullum ostendet, licet. Notatum hoc ^h a Servio ad illud ^d Maronis, *Mixti- que impune Latini*, ubi & hoc narrat, obseisa urbe a Tarquinio inter Porcennam, & Romanos factis induciis, cum ludi Circenses in urbe celebrarentur, ingressos hostium duces curuli certamine contendisse, & victores coronatos.

d Æn. XI. 134.

+ VII. Interius ²⁶ recedere cum exercitu, quod Philippum fecisse legimus apud ⁱ Livium, + cum induciis non pugnat: + nec resciscere mœnia, nec militem conscribere, + nisi quid specialius convenierit.

e Lib. XXXI. c. 38. Add. Frontinus l. II. c. 13. n. 8.

VIII. 1. Corruptis ²⁶ hostium præfidiis loca invadere, quæ ipsi tenebant, + haud dubie contra inducias est. + talis enim acquisitio iusta esse non potest, nisi ex jure belli. Idem habendum, + si qui subditi desicere ad hostem velint. Exemplum est apud Livium, lib. XLII. *f* Coro-

f Cap. 46. nci,

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^g Neque tamen eo minus contrahentes damnum resciscere debent] Ut de Scione apud *Thucydidem* IV. (Cap. 122.) Defendi itaque non potest quod ab Hispanis in Italia factum narrat *Marianus* XXVIII. 7.

h A Servio] Ad XI. *Æneidos*. (vers. 134.)

i Nisi quid specialius convenierit] Ut apud *Paratum* lib. III.

²² Acceperunt formam legi] Ex quo solemniter promulgata sunt.

²³ Per omnem ditionem] Per omne territorium.

²⁴ Casu aliquo] Non industria, aut opera nostra.

²⁵ Interius recedere] Intra fines ex eo loco, unde aliqui non facile sine conflictu digredimur, ut Philippus apud *Liv.* 31. 39.

²⁶ Corrupti] Sollicitatis ad defensionem pecunia, vel promissis, ut Sulla illicet L. Scipioni. *Appian.* I. civ. pag. 401. *Flov.* 3. 21.

C C C

G R O

TOM. IV.

ri, & Militarii favore quodam insito in reges legatos in Macedoniam misissent praesidium petentes, quo se adversus imponentem superbiam Thebanorum tueri possint. Cui legationi responsum ab rege est, praesidium se ob inducias
 a Cap. 123. cum Romanis facere non posse. Apud Thucydidem libro quarto Brasidas Mendam civitatem ab Atheniensibus ad Lacedaemonios deficientem induciarum tempore recipit: sed additur excusatio, quia habebat quae ipse vicissim Athenienses criminaretur.

2. Derelicta sane occupare licet, dum vere derelicta, id est, eo animo ne amplius sint quorum fuerant, non si incustodita, sive custodia ante inducias, sive factis induciis omissa sit. dominium enim manens injustam facit alterius possessionem. quo refellitur Belisarii adversus Gothos
 b Praec. II. cavillatio, qui tali obtentu loca praesidiis nudata per inducias invaserat.
 Gotth. c. 7.

IX. 1. Queritur, an qui vi majore impeditus quo minus recederet, intra fines hosticos deprehenditur postquam exierit induciae, jus redeundi habeat? Si jus externum gentium respicimus, non dubito quin hic par sit ei, qui cum in pace venisset bello repente exorto inter hostes fato suo deprehenditur, quem captivum manere ad pacem usque, supra notavimus; neque iustitia interna deest, quatenus bona, & actiones hostium pro debito civitatis obligantur, & in solum capiuntur: nec magis hic quod queratur habet, quam tot alii innocentes, in quos bellorum mala recidunt.

Lib. III.
c. 9. §. 4.

d L. Caesar. 15. L. interduum. 16. §. si propter. 8. D. de publican.

2. Nec quae de commissi causa circa merces tractantur adferri huc debent, nec quod apud Ciceronem est de inventione secundo, de nave rostrata vi ventorum in portum delata, quam ex lege quaestor publicari volebat. Ibi enim vis major a poena liberat; hic + proprie de poena non agitur, sed de jure, quod certo tantum tempore interquiescebat. Tamen quin tale remittere, benignius, quin & generosius sit, nullam habet dubitationem.

+ X. Sunt & quaedam per inducias illicita, ob specialem conventionis naturam, ut si tantum sepeliendorum hominum causa datae sint induciae, nihil erit immutandum: sic si obsecris datae induciae tantum ne oppu-

G R O T I I.

1. Loca praesidiis nudata Portum, Centumcellas, Albanum.

1. Si obsecris data inducia tantum ne oppugnetur] Ut a Totila Neapolitanis apud Praepotum. (Gotthic. III. 8.)

G R O N O V I I.

27. Quae ipsi, vicissim Athenienses] Fecisse contra inducias. Vel quibus ipsi, (Nisi hellenismo uti voluerit Auctor, videtur potius scripsisse, quae ipsi vicissim in Athenienses criminaretur; & re in postea omisum à Typographis, ob similitudinem vocis praecedentis in eis desinens. J. M.)

28. Vi majore] Quia sum. 1. 25. §. 6. C. locati: quae consilio humano neque provideri neque vitari potest.

29. In solum] Vicem ejus, quod solvi debet.

30. De commissi causa] Si tempestate acta navis praeterierit locum, ubi applicare debebat, & vectigal solvere: vectigala autem non soluto merces incidunt in causam commissi.

31. Apud Ciceronem de inventione secundo] Cap. 32.

32. Ex lege] Si qua rostrata navis in porta deprehensa esset, ut publicaretur.

33. Ibi enim] In commissi.

34. Hic proprie] In detinendo eo, qui deprehenditur inter fines.

G R O -

oppugnentur, + jam auxilia, & comneatus admittere non licebit : nam cum tales induciæ alteri partium profint, + non debent interim ejus, qui dedit, causam duriores facere. Interdum & ³⁵ convenit, ne commeare liceat. ^m Interdum personis cavetur, non & rebus : quo casu ³⁶ si ad res defendendas lædantur personæ, nihil contra inducias fiet : + nam cum liceat res defendere, personarum securitas ³⁷ ad id, quod principale est, non quod in alicujus consequentiam venit, referenda est.

XI. Si fides induciarum a parte altera rumpatur, quin læso liberum sit + etiam sine indictione ad arma venire, frustra dubitatur. + nam capitula ³⁸ conventionis insunt conventioni per modum conditionis, ut paulo ante diximus. Reperias quidem in historiis exempla eorum, ³⁹ + qui sustinuerint in finem induciarum. Sed & bellum illatum Hetruscis ^b & aliis, quod contra inducias fecissent, legas : quæ diversitas + argumento est, jus ita esse ut dicimus, + sed eo jure uti, vel non uti, in arbitrio esse ejus, qui læsus est.

XII. Illud constar, + si ⁴⁰ pœna conventa poscitur, & persolvitur ab eo, qui contra fecit, + jam bellandi jus non esse : + ideo enim pœna solvitur, ut cætera salva maneant. Et contra, si ⁴¹ bellum moveatur, recessum a pœna censi debet, + quando optio data est.

XIII. + Privata tamen facta non rumpunt inducias nisi publicus actus accedat, + puta ⁴² imperii, aut ratihabitionis, quæ etiam intelligitur accedere, + si qui deliquerint nec puniantur, nec dedantur : + si non reddantur res.

XIV. + Jus commeandi + extra inducias ⁴³ privilegium quoddam est. quare in ejus interpretatione sequenda sunt quæ ⁴⁴ de privilegiis traduntur. Est autem hoc privilegium + neque tertio noxium, + neque danti admodum grave : + ideo ⁴⁵ intra + verborum proprietatem laxa magis, quam stricta interpretatio admittenda est, + eoque magis si non petenti datum

a Libro
hoc c.
XIX. §.
14. & XX.
§. 36.
b Liv. lib.
IX. c. 47.
c f. segg. &
Lib. X. c.
37. 45.

c Pide/su-
pra l. II.
c. XVI. §.
12.

G R O T I I.

^m Interdum personis cavetur, non & rebus] Vide c. significavit II. de Judic. De induciis cum exceptione locorum exempla habes apud Procopium, & Menandrum Protektorem.

G R O N O V I I.

³⁵ Convenit, ne commeare] Diserte ponitur in pactis induciarum, ne utrimque inter partes hostiles liber sit commeatus.

³⁶ Si ad res defendendas] Si, quæ res alterius invadunt, violentur persona.

³⁷ Ad id quod principale] Ita accipienda est, ut directo, & per se personæ nihil hostile facientes non lædantur; non, ne lædantur, dum ea, quæ per inducias licet accere, ac prohibere, attentant.

³⁸ Conventionis insunt] Omnia conventionis capita infirmantur, & læduntur in uno, quasi singulis esset adjunctum, hoc caput saluum so-

re, si & cætera salva fuerint.

³⁹ Qui sustinuerint] Non reliderint per pro part, & ruptis ab altera parte induciis profuerint vicissim ad hostilia, sed expectaverint finem.

⁴⁰ Pœna conventa] In pacto induciarum eo casu, si quis eas violat.

⁴¹ Bellum moveatur] Post violatas inducias alter vicissim aliquid hostile fecerit, is pœnam conventionem pœnere acquit : jam enim videtur legisse alterum eorum, quæ optare potuit.

⁴² Imperii, aut ratihabitionis] Si iussa fuerint aut approbata ab eo, penes quem imperium est.

⁴³ Privilegium quoddam] Certis personis plerumque datur, quum in aliis maneat bellum.

⁴⁴ De privilegiis] Juribus singularibus, quæ non ad exemplum trahuntur. §. 6. Instit. de J. n. g. c.

⁴⁵ Intra verborum proprietatem] Quatenus propria verborum significatio permittit.

datum beneficium, sed ultro oblatum sit; + multoque magis, si ultra privatam publicam quaedam utilitas in negotio vertatur. + Rejicienda ergo stricta interpretatio, etiam quam ferunt verba, + nisi alioqui absurdum aliquid sequeretur, + aut eo ducant probabiles admodum voluntatis conjecturae. Contra vero + etiam extra proprietatem laxior interpretatio locum habebit, ut simile absurdum vitetur, + aut ex valde urgentibus conjecturis.

XV. Hinc colligimus, ⁴⁶ datum militibus com meatum + non ad medios tantum, + sed & summos duces porrigi: quia verbi proprietas admittit eam significationem, + quanquam est & alia strictior. Sic ⁴⁷ nomine ^a clericorum venit episcopus. Etiam, ^b qui in classibus sunt + nautae, milites intelliguntur, + & omnes omnino, qui sacramentum dixerunt.

XVI. 1. ⁴⁸ In ita cautum & de reditu censetur, + non hoc ex vi verbi, sed ut absurdum vitetur: + neque enim ⁴⁹ inutile esse beneficium debet. + Et abitus tutus intelligendus, usque dum eo pervenerit, ubi in tuto sit. unde ^a Alexandri fides accusata ^c, qui, quibus abitum indusserat, eos in ipso itinere iussit interfici.

2. At, + cui abire datum, non & redire: sed nec, cui venire concessum est, ⁵⁰ + mittere poterit: + nec contra; + sunt enim haec diversa: + nec extra verba expatiari ratio cogit: ita tamen ⁵¹ + ut error etsi jus non det, a poena certe, si qua adjecta est, relevet. + Sed & cui venire permittum est, semel veniet, non iterum, + nisi temporis adjectio aliam suppeditet conjecturam.

+ XVII. Patrem filius, uxor virum non sequitur, aliter quam in jure ⁵² commorandi. nam morari ^d solemus ⁵³ cum familia, peregrinari sine ea. Famulus tamen unus, aut alter, etiam si expressus non sit, comprehensus censetur in eo, quem sine tali comitatu ire indecorum foret. ^e nam qui aliquid concedit, concedit quae necessario sequuntur. necessitas autem hic ⁵⁴ moraliter intelligenda est.

XVIII. Simi-

G R O T I I.

n Alexandri fides accusata] Plutarchus: *ἡ τῆς τοῦ ἀνδραγαθῆος ἡλικίας τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν βασιλέων τοῦ ἀνδραγαθῆος ἡλικίας ἀποδείξαι* hoc est ut monda adhaerent breviter actionibus regum, cetera in his agere. *Est iuste, Est regaliter soliti.* (Pag. 698 C.) Simile factum Bajazetis contra Vidyuenfes in Servia habes apud Leunclivium lib. VI.

G R O N O V I I.

⁴⁶ Datum militibus com meatum] Si positum sit in pacto induciarum, concedi liberrim iter in hostiles terras, aut per hostiles militibus, non excludi centuriones, tribunos, praefectos, sed nec legatos, qui summæ rei praesunt.

⁴⁷ Nominis clericorum] Quod clericis concessum, id etiam viaticum potest episcopus.

⁴⁸ In ita] Si data facultas eundi, utique & redeundi.

⁴⁹ Inutile beneficium] Quod pro beneficio datur, id ita datum intelligitur, ut possit effectum sortiri.

⁵⁰ Mittere] Alium sibi substituere, qui veniat.

⁵¹ Ut error] Ut, si quis hoc fecerit per errorem, sine fallendi proposito, etsi male fecerit, non tamen poenae forte in pacto expressae subiaceret.

⁵² Commorandi] Concessa itione habitandi causa.

⁵³ Cum familia] At familiae vel praecipuae partes uxor, & liberi.

⁵⁴ Moraliter] Non sine quo simpliciter, & quocumque modo aliquid esse non possit, sed sine quo aliquid decenter, & eoque modo esse non possit.

XVIII. Similiter + bona non quævis comprehenduntur, + sed quæ solita sunt ad iter assumi.

XIX. Expresso comitum nomine + non sunt intelligendi hi, 55 quorum causa magis est odiosa, quam ipsius cui proficitur. + Tales sunt piratæ, latrones, transfugæ, desertores. + Gentis expressum nomen in comitibus, satis ostendit facultatem ad alios non porrigi.

+ XX. Jus commendi + cum veniat ex vi potestatis, in dubio non extinguitur 56 morte concedentis, secundum ea, quæ a alibi diximus de regum, & aliorum imperantium beneficiis.

XXI. Disputari solet de eo, quod dictum est in hunc modum, 57 + *quandiu voluero*. Et verior est sententia eorum, qui existimant durare 58 beneficium tale, etiam si 59 novus volendi actus non intercedat, + quia durare in dubio præsumitur, quod ad juris effectum sufficit; + non etiam ubi is, qui concessit, 60 delitui posse velle; + quod per mortem contingit. + Persona enim sublatâ; collabitur etiam illa præsumptio durationis, + sicut accidens interitu substantiæ.

XXII. Commendi autem securitas ei, cui data est, + debetur etiam extra territorium concedentis: + quia datur 60 contra jus belli, quod per se territorium non includit: ut alibi a nobis dictum est.

XXIII. + Captivorum redemptio multum habet favoris, maxime apud Christianos, + quibus lex 4 divina hoc misericordiæ genus peculiariter commendat. *Captivorum redemptio, magnum, atque præclarum + justitiæ munus est*: verba sunt 6 Lactantii. Ambrosio captivos redimere, maxime ab hoste barbaro, + præcipua, & summa liberalitas 7 vocatur. Idem 8 defendit suum, & ecclesiæ factum, 9 + quod vasu ecclesiæ 61 etiam initiata confregerint,

*a Lib. II.
c. 14. §.
12, 12.*

*b Canon.
in c. si gra-
tiosus. §. de
restr. in
VI.*

*c Lib. III.
c. IV. §. 8.*

*d Matt. 23.
XXV. 36.
39.*

*e Lib. VI,
Cap. 12.
f Lib. II,
off. c. 15.
ut
c. 28.*

G R O T I I.

his, quæ diximus supra hoc libro cap. V. §. 2.

a Non etiam ubi is, qui concessit, delitui possit velle, quod per mortem contingit] L. Lucius Titius. 32. de donationibus, ita ut eam emendat vir magnus Antonius Faber, *voluero* ponens pro *voluerit*. (Consect. Jur. Civ. Lib. II. c. 19.) Adde l. locatio. 4. ff. locati: Cardinalem Trifolium pp. conclusion. 751. lit. p. Reinking. lib. II, classe 11. c. 8. num. 30.

p Quod vasu ecclesiæ etiam initiata confregerint, ut captivi redimerentur] Imitatus hoc Ambrosii factum Augustinus narrante Possidio, (De Vit. Augustini. Cap. 24. qui contra carnalem sensum quorundam id factum dicit. Imitatus est, & in eadem Africa episcopus Deogratias, narrante Vitiore Uticensi lib. I. Vas, quod Remigii fuerat, datum, ad redimendos a Northmannis captivos, narrat in Remigii vita Hincmarus. Simile factum archiepiscopi Bremensis Rimberti landat M. Adamus Bremensis ecclesiasticæ historiæ cap. 32. Probat hoc synodus universalis sexta, decreto relato in causam XII, quæstione 11. Quæ adjungenda

G R O N O V I I.

55 *Quorum causa magis est odiosa*] Qui minus sunt favorabiles, adeo ut videatur concessurus non fuisse, qui concessit, si suo nomine petissent.

56 *Morte concedentis*] Sic ut a novo Imperatore novus commensus sit petendus, si quis uti velit.

57 *Quandiu voluero*] Quoties concessi aliquid alteri licitum fore tamdiu, quamdiu id ei concedere velim.

58 *Beneficium tale*] Postquam semel, iterum, quæ eo ulus est, qui accepit.

59 *Novus volendi*] Et si nec verbis, neque alio certo signo me adhuc velle ostenderim.

60 *Contra jus belli*] Ut in aliquem non liceat quod jure belli liceret: licet autem in hostes jure belli quidvis hostile etiam extra territorium.

61 *Etiam initiata*] Quibus ad sacrum usum jam uti fuissent sacerdotibus.

ut captivi redimerentur. ⁶² *Ornatu*, inquit, *sacramentorum*, *redemptio captivorum est*, & multa alia in eandem sententiam.

XXIV. 1. Quibus adducor, ut non audeam indistincte + probare leges illas, quæ captivos redimi vetant, quales + apud Romanos fuisse legimus : * *nulli civitati virores captivi, quam nostra*, + ait in senatu Romano quidam. Eadem civitas + Livio ^b dicitur minime in captivos jam inde antiquitus indulgens. Nota est in hanc rem Horatii ^c ode, ubi captivos redimere vocat ⁶³ conditiones + fœdas, & exemplum perniciem trahens : + flagitio additum damnum. Sed quod ^d Aristoteles in Laconum institutis reprehendit, idem in Romanorum culpari solet : + nimis scilicet illa omnia directa ad res bellicas, quasi in illis solis salus civitatis consisteret. Atqui si rem humanitatis modo æstimamus, + satius sæpe esset, jus, quod bello petitur, amitti, q̄ quam plurimos homines, & quidem cognatos, aut populares, relinqui in gravissimis ærumnis.

^a Livius lib. XXII. a. 59. ^b Ibid. c. III. Od. 5. ^d Politic. Lib. II. Cap. 7. lib. VII. Cap. 13.

2. Non videtur ergo lex talis justa, ⁶⁴ + nisi appareat opus tali rigore, ut majora, aut plura mala alioqui moraliter inevitabilia caveantur. * Nam in tali necessitate, cum ⁶⁵ ipsi captivi ex charitatis lege suam fortem patienter ferre debeant, potest hoc eis injungi, & aliis, ne quid contra faciant, præcipi, secundum ea, quæ de cive ob bonum publicum dedendo scripsimus ^f alibi.

^e Lib. II. a. XXV. §. 3.

XXV. + Non sunt quidem moribus nostris servi, qui bello capiuntur : non dubiter tamen, quin jus exigendi pretium redemptionis a capto possit ab eo, qui captum tenet, ⁶⁶ + in alium transcribi : + nam & incorporalia alienari natura patitur.

XXVI. + Et potest idem pluribus debere pretium, si ab uno dimissus, pretio nondum soluto, captus sit ab alio : sunt enim diversa hæc debita ex diversis causis.

XXVII. Conventio de pretio facta + rescindi non potest, eo quod captus intelligatur locupletior, quam credebatur : + quia jure gentium externo, de quo quærimus, ⁶⁷ + nemo cogitur supplere quod in contractu

G R O T I I.

q̄ *Quam plurimos homines, & quidem cognatos, cui populus, relinqui in gravissimis ærumnis*] De Mauritii Imperatoris ob tale factum seria admodum penitentia vide *Zonaram*. (Lib. XIV. Cap. 13. pag. 77, 78. Ed. Reg.)

G R O N O V I I.

⁶² *Ornatu sacramentorum*] Si supplex facra impendatur in redimendos captivos, honoratur, & ornatu, non violatur.

⁶³ *Conditiones fœdas*] Quod his milites redduntur segiores, & facilius armis obiectis in captivitatem consentiant, certi se redemptum iri.

⁶⁴ *Nisi appareat*] Nempe quia tanti taxantur, aut id pro eis petitur, quod non potest, nisi gravi reipublica detrimento, concedi.

⁶⁵ *Ipsi captivi ex charitate lege*] Mithridates oppugnans Cyzicum 3000. captivorum in navibus ad urbem admovit, qui manus tendentes ad moenia orabant, ut sibi parcerent cives : donec Lyfistratus Cyzicænorum prior & muro per præconem eos, monuit *q̄s* *ad evasivum tyrannos alexandros pertrahere*, ut captivi, & in alienam potestatem redacti fortiter fortunam ferrent. *Appian*. Bell. Mithr. pag. 220. Ed. H. Steph.

⁶⁶ *In alium transcribi*] Donari, delegari creditori, quocumque modo alienari.

⁶⁷ *Nemo cogitur supplere*] Non est dolus venditoris, si emptor non intelligens quid emit, obtulit plus iusto : ita nec captivi dolus est, si qui eum tenet, bonorum ejus ignarus, nec in tempore requirendi copia usus, minoris, quam petuit, eum taxavit.

ctu minus æquo pretio promissit, + si dolus non intercessit: ut intelligi potest ex his, quæ de contractibus ^a supra a nobis explicata sunt.

+ XXVIII. Ex eo, quod diximus captivos nostros servos non esse, ^a L. II, c. 12. §. 26. sequitur, + cessare illam ⁶⁸ acquisitionem universalem, + quam accessionem esse dominii in personam, ^b diximus alibi. Non alia ergo captori ^b L. III, c. VII. §. 4. acquirentur, + quam quæ specialiter apprehenderit: quare + si quid clam secum habet captivus, non erit acquisitum, + quia nec possessum. Sicut Paulus jurisconsultus ^c contra Brutum, & Manilium respondit, qui fundum possessione cepit, thesaurum, quem in fundo esse nesciat, non cepisse: quia qui nescit nequeat possidere. Cui consequens est, ut res ⁶⁹ eo modo celata ad redemptionis pretium solvendum prodesse possit, quasi retento dominio, ^c L. possideri. 3. §. Nervatius. 3. D. de acqu. poss.

XXIX. 1. Quæri & hoc solet, + an pretium conventum, & ante mortem non solum, ab herede debeatur. Expedita mihi videtur responsio, + si in carcere mortuus est, non debeti: promissio enim inerat + conditio, si liberaretur: + mortuus autem non liberatur. Contra, + si mortuus est cum in libertate esset, debeti. Jam enim lucratus erat id, pro quo promissum erat pretium.

2. Plane fateor, & aliter conveniri posse, ut ab ipso contractus momento ⁷⁰ pure debeatur pretium, & captivus tantum retineatur, non jam ut jure belli captus, sed ut ⁷¹ a se oppignoratus: & contra pactum iniuri posse, ut procedat pretii solutio, + si die præstituto, qui captus sit, liber vivat. + Sed hæc ut minus naturalia non præsumuntur acta, nisi manifestis documentis.

XXX. Proponitur & illud, + an in carcerem redire debeat qui dimissus est sub pacto, ut faceret dimitti alterum, qui ⁷² factum morte prævenierit. Diximus ^d alibi, factum tertii + liberaliter promissum + satis implorari, si ⁷³ nihil omittitur ex parte promissoris; + at in onerosis obligari promissorem ad id, quod tantundem valet. Sic ergo in proposita quaestione + non tenebitur quidem dimissus reddere se custodiæ: + neque enim id conventum fuit, + neque tacite actum intelligi patitur favor libertatis, neque debet lucrifacere libertatem, + sed ⁷⁴ ejus, quod præstare non potest,

G R O T I I.

⁷⁵ Sed ejus, quod præstare non potest, ultimam conditionem præstat. Id non fecit Paulus Balionius ea lege dimissus ut Carvajalium restitueret libertati, qui Carvajalius, antequam liberaretur, mortuus fuit: quo nomine reprehendit Balionium Mariana libro XXX. (Cap. 21.) Sed facti speciem paulo aliter narrat Paruta libro II.

G R O N O V I I.

⁶⁸ Acquisitionem universalem] Etiam rerum incorporearum captivi.

⁶⁹ Eo modo celata] Possit numerari in partem pretii, nec possit dicere, qui cepit, eam rem jam suam fuisse, ex quo dominum cepit.

⁷⁰ Pure debeatur] Sine conditione plenæ libertatis recuperata.

⁷¹ A se oppignoratus] Quasi se ipse pro pretio tantisper pignori dederit, donec id repræsentaretur.

⁷² Factum morte] Mortuus fuerit, antequam posset dimitti.

⁷³ Nihil omittitur] Promissor fecit quod potuit, ut promissum præstaret, quamvis fortuna intercesserit.

⁷⁴ Ejus, quod præstare non potest] Ob alterius mortem aliquid dabit pro sua redemptione.

*a L. natu-
ralis §. §.
1. de præf-
criptis l. ult.
ff. de cond.
ob caus-
diti.*

potest, æstimationem præstabit. Hoc enim * naturali simplicitati congruentius, quam quæ 75 in actione * de præscriptis verbis, & de conditione ob causam dati causa non secuta Romani juris interpretes tradunt.

G R O T I U S.

75 *In altione de præscriptis verbis*] Damnari præcise promissorem, in quantum interest mea, illud, de quo convenit, accipere: vel repeti, quod datum est quasi ob rem datam, re non secuta.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXI.

HACTENUS Auctor egit de fide publica, qua bello finis imponitur: hic * agit de fide, quæ interponitur manente * bello. *Vid. sup. c. 20. §. 1.*

id est cohibere manus; quod ad manus non * veniatur.

Inter bellicos, & pacem, nihil est medium] Hoc est, quod supra diximus, omnem statum esse vel belli, vel pacis, * & tertium non dari.

Et bellum statum est nomen] * Id est, * non actio, sed statum eo nomine indicatur: quæ sunt verba Auctoris in l. 1. c. 1. §. 2. n. 1.

Qui potest esse, etiam cum operationes suas non exercit] * Id est, etiam cum vi * non agitur.

Aliud dicitur] In omnibus negotiis * moralibus potentia ab actu distinguitur, * seu ius ab ejus exercitio. *Vid. sup. l. 1. c. 4. §. 19.*

Non pax est inducia; bellum enim naves, pugna cessat] Pax plerumque perpetua est; inducia ad breve plerumque tempus sunt. Per pacem enim tota causa deciditur, & de tota lite transigitur regulariter, indeque perpetua est, & omnis hæc ea sopitur; quia per transactionem controversia finitur. In induciis suspenduntur saltem actus bellici, salva lite, & controversia: adeoque natura negotii est, ut ad breve saltem tempus fiant, v. g. ad mortuos sepeliendos.

A D §. I.

A SUMMIS potestatibus] De fide minorum potestatum in bello agit. c. 22. * *seq.*

Belli commercia] * *Vid. Gron. b. Nam & jura quædam nobis cum hoste communia sunt. Vide l. 3. c. 19. §. 1. n. 1. l. 2. c. 17. §. 19.*

Qualia sunt inducia] De quibus usque * ad §. 14. agitur.

Commercium] De quibus §. 14. * *seq.*

Captivorum redemptio] De qua §. 23. * *seq.*

Inducia sunt conventio, per quam bello manente ad tempus bellicis actibus abstinendum est] In l. 19. §. 1. ff. capt. & post. induciæ describuntur: cum in breve, & in præstus tempus convenit, ne inimicem laqueamus. Unde Græcis ἐννεμίας ἡ γένεσις, i. e. in

dos, ut de conditionibus pacis interim tractetur, &c. Ratio in promptu est? quia non patitur odium, & ardor utriusque, nec republicæ utilitas, ut tantæ lites tamdiu pendeant. Atque hinc Varro *feriæ belli* dixit apud Gell. l. 1. c. 25. Tota ergo causa manet in statu, quo est tempore induciarum, & tollitur saltem interim lædendi copia, eodem modo uti feriæ tempore in iudicio privato silitur processus.

Pactio tamen & paci tempus addi, & induciæ in longum tempus constitui possunt, prout enim partes de jure suo disponunt, ita jus est. Essentia igitur pacis est ut de causa transigatur; reliqua pacto mutari possunt: perinde ut pactum de non petendo ad certum tempus, vel in certa persona fieri potest; ita pax quoque fieri potest ea lege, ut valeat quamdiu vivunt pacificæ, salvo jure posteris, se recipere velint. Effectus est ut tali pace jus interim, & dominium, est temporarium; transferatur in rebus, quæ sunt apud hostem, & is, qui possidet, jus disponendi habet de rebus illis, nec in eventum rem illam salvam præstare tenetur; non enim jus, & dominium restituitur finito tempore, sed lis, & bellum.

Econtrario essentia induciarum in eo consistit, ut suspendatur belli processus; diu autem, ut diximus, suspendi sine præjudicio belli non potest: nec solet nisi partes aliud disponant; ita enim in bello Vejentino centum annorum induciæ contrachæ sunt. Lio. l. 1. c. 15. Idem contigit in bello cum Carthib. Lio. l. 7. c. 20. Aliæ in quinquaginta annos, apud Just. l. 3. in fin. Efficæ effectus est, quod his induciis contractis nihil juris concedatur, sed lis, & possessio interim in eodem statu maneat in rebus controversis, quæ apud hostem sunt.

Hinc jam patet, pacem religiosam veram esse pacem, non induciæ. Nam 1. de ipsa causa controversa transactum, adeoque lis sopita est, & clausula saltem addita, donec inter partes litigantes amicabili compositione aliud convenierit. Ex qua ipsa clausula 2. apparet, pacem illam perpetuam, & æternam esse, quia nunquam finire, quin nec mutari debet, nisi utriusque partis consensu: temporaria autem tunc est, si post tempus aliquid pax tollitur. Unde notantur in principio tractatus dicitur, æterna pax esse. Adeoque 3. promiserunt contrahentes, se nunquam in perpetuum

violaturos has conditiones pacis, neque inde recessuros, nisi mutuo consensu: posunt ergo ulterius pacificæ partes, quod si mutua voluntate non fiat, lis in perpetuum sopita manet. Effectus hujus rei 4. hic est, quod jus verum, & plenissimum in Evangelicis translaturum sit, adeo ut nunquam redeat bellum, upote quod in perpetuum est sublaturum. Conf. Prudentia nostra jur. publ. c. 18. §. 38. & Disp. de postlim. in pac. Sect. 1. §. 17.

Not. in induciis non opus est clausula amnestiæ, quia vi ipsa induciarum sequitur, ne interim invicem lædant: quod plenius exposuimus in Disp. de Postlim. Sect. 7. §. 11. & 12. Vide supra l. 3. c. 9. §. 1. prop.

Si quid convenit, ut belli tempore valeat, id per induciæ quoque valere] Nam si tempore belli, ubi vis hostilis licita est, aliquid fieri valide potest, multo magis id fieri poterit in induciis, ubi vis hostilis suspensa est.

Nisi manifeste appareat, non statum spectari, sed ipsas functiones, Etc.] Id est, ipsas actiones bellicas: certatio enim per vim, quæ actu fit, tempore induciarum fieri nequit.

Contra si quid de pace dictum erit, id induciarum tempore locum non habebit] Adeoque si quid convenierit ut pacis tempore valeat, id tempore induciarum non valet, quia vere pax non est, sed saltem vis hostilis suspenditur.

Pacem sequestram] = Sequesterum supponit rem litigiosam; adeoque indigitur, certamen saltem, seu vim hostilem ad tempus deponi.

Pacem temporalem] = Voce pacis generaliter sumta, non pro decisione causæ, sed pro quavis compositione, & cessatione violentiæ hostilis: proprie igitur induciæ pax temporaria dici non possunt, quia manet controversia, quæ per pacem temporariam certo modo finitur.

Pacem castrorum] = Id est, pax inter castra: non ergo de causa ipsa. Vid. Gell. l. 1. c. 5.

Paucorum dierum] = Pro negotii naturæ. Vid. §. 2. n. 3.

Non definitiones, sed delineationes quadam] = Pax ibi generaliter sumitur pro quavis pactione, non de causâ, sed de vi hostili.

Eaque figurata] • Rectius, significatio-
nes generales pacis.

Bellorum ferias] • Uti enim in privatis
iudicii suspenditur processus belli in fe-
riis, ita in bello per inducias.

Belli somnum] • Quia actus hostiles in-
terim quiescunt.

Forensis ferias] Id est, ferias judiciales.
Papinianus] • 4. Sylo. 4. Certe jam La-
tia non misceant iurgia leger, & pacem
piger annus habet, &c.

Somnum] • Nam inducias paulo ante
belli somnum vocavit.

Belli vinculum] • Quia effectus, & actus
bellici quasi vincuntur.

3 *Recte reprehendit Gellius*] • Rationem
addit, quia & in plures menses, & in
paucas horas dari inducie possunt. Gell.
l. 1. c. 25. At ipse postea addit, Var-
ronem noluisse superstitiose inducias de-
finire, sed saltem demonstrare. Curatior
igitur est definitio Jurisconsulti in l. 19.
§. 1. cap. & post. nam regulariter, &
ex natura induciarum, ad breve saltem
tempus dari solent.

Et in horas dari] • V. g. ad sepeliendos
mortuos. Gell. d. l.

In annos etiam viginti] • Liv. l. 5. c.
32. & nostris temporibus inter Impera-
torem, & Turcam.

Quadragesima] • Liv. l. 1. c. 15. l. 2.
c. 54.

Centum] • Liv. l. 7. c. 20. Theodo-
sius cum Persis. Sozom. Hist. Eccl. l. 9.
c. 4. Inter Ambraciotas, & Acarnanes.
Diod. Sic. l. 12. c. 60. Alias inducias in
50. annos. Just. l. 3. in fin. Inducias
Belgicas in 12. annos contractas, legi-
mus.

*Qua & illam Pauli definitionem redar-
guant*] • Immo Paulus in d. l. 19. recte
definit, quia regulariter in breve tem-
pus inducie fieri solent, et si id pacto
mutari possit.

4 *Rationem vocam, & per se moventem
in solidum fuisse cessationem actuum bellico-
rum*] • Si partes contrahentes non collo-
quii, vel alterius negotii causa, quod
breve tempus requirit, inducias faciant,
sed ea in genere intentione, ut actus
bellici cessent, tunc instat pacis eae ef-
fe putat, iuxta regulas interpretationis.
At verum hoc non est; nam essentia
pacis in eo consistit, ut de ipsa causa
transactum appareat; quod non fit si sal-

tem id actum est, ut actus bellici cessent,
et si longo tempore.

*Ut tunc quod de pacis tempore dictum
est, per inducias valeat*] • Regulariter enim
si quid convenit ut pacis tempore valeat,
id induciarum tempore locum non ha-
bet, vid. b. §. n. 2. exceptionem au-
tem, quam Auctor hic ponit, non agno-
scimus.

Non ex vi vocis] • Quia aliud est pax,
aliud inducie.

Sed ex mentis certa collectione] • Immo
dum partes causam ipsam non decidunt,
sed eam in suspensio relinquunt, certo
inde colligitur, eas noluisse pacem con-
trahere.

Alibi egimus] • L. 2. c. 16. ubi simul
probavimus, plerisque interpretationum
regulas, quas late ibi tractat Auctor, esse
vel falsas, vel mere civiles.

AD §. II.

Indutiam jam] • Verba ejus hæc sunt:

Inducias sic dictas arbitramur, quasi tu
„ dicas, inde uti jam; pactum induciarum
„ ejusmodi est, ut in diem certum non pu-
„ gnetur, nibique incommode detur: sed ex
„ eo die postea uti jam, omnia belli jure
„ aguntur. Quod dicitur dies certus prae-
„ nitium, pactiorque sit, ut ante eum diem
„ ne pugnetur: atque is dies ubi venit, in-
„ de uti jam pugnetur: idcirco ex iis, qui-
„ bus dixi, vocibus, quasi per quandam co-
„ itum, & copulam, nomen induciarum
„ connexum est.

Opilium] • Apud Gellium d. l. 1. c. 25.
Sed quod inde] • Adeoque inducia sunt
quasi inde otium.

Excipimus] • Quod manus cohibeantur.
Gell. d. l.

Ex Gellio] • Immo ex hoc, & qui ibi
allegatur Opilio, non apparet, nomen
hoc olim per scriptum, sed singulari
numero induciam dictum esse. Gell. l.
19. c. 8.

Indoitia] • Auctor hoc nulla auctoritate
probat.

*Oitium enunciabant a verbo oitzi, quod
nunc uti dicimus*] • Neque hoc probat Au-
ctor.

Sic ex indoitia indoitiorum] • Unde con-
stat, ita olim enunciata hæc verba esse?

Plurale

Plurale nunc tantum], Nimirum ,
„inducia.

Sunt ergo inducia in bello otium, non pax], Nam causa decisa non est, adeoque manet bellum; sed durante bello actus hostiles suspenduntur.

Qui narrat, sepe pacem negatam, inducias datas], Apud Livium dicitur: *inducia*, inde non pax facta. L. 4. c. 30. & apud eundem, l. 8. c. 37. *infacta pace*, inducias autem ad verbe retulerunt. Fa- liscis pacem petentibus annuus inducias, datas esse, refert Livius l. 10. c. 46; & l. 29. c. 12. *Cupiens pacem si posset, sin minus inducias facere*. Adde Marcell. l. 27. c. 20. *Xenoph. l. 2. de expedit. Cyri* p. 302. *Thuan. l. 17. Tefm. b.*

A D §. III.

AUCTOR ait, finitis induciis non opus esse nova indicatione, quia bellum non cessavit: at ea opus esse finita pace, quia novum bellum est priore finito. Vid. *Petr. Bell. p. 5. l. 2. n. 21.*

Quare], Quia per inducias bellum nondum est finitum, sed durat.

Ipsa jure se exierit status belli] Id est, remoto impedimento res redit in pristinum statum.

Us dominium, & patria potestas in eo, qui a furore convalescit], Immo nec dominium, nec patria potestas proprie quiescunt durante furore, sed sola administratione sopiuntur.

Livium], L. 4. c. 35. *junil. c. 60.*

Finitis induciis indicium bellum], Missi erant legati, qui res repeterent, d. l. 4. c. 58. negata restitutione bellum indicium est, d. c. 58. *junil. c. 60.*

Quantopere pacem amarent], Inviti enim bellum Veientinum renovabant, in primis quia tribuni plebis id quovis modo impediebant, d. c. 60.

A D §. IV.

QUAERITUR, quomodo computetur tempus induciarum, an naturaliter, an civiliter? Resp. si de mente, & sensu con-

trahentium constat, cessat questio; si non, brevius tempus valet, quia id certum, longius incertum est, adeoque civilis computatio obviat. *Petr. Bell. p. 5. l. 3. n. 18.*

Aut continuam], Si scilicet terminus, ad quem tempus currere debet, designatus non est, v. g. in 100. dies.

Aut cum designatione termini], Adeoque ubi terminus, ad quem currere debet, designatus est, v. g. ad Calendas Martias.

In priori ad momenta temporum], Id est, incipiunt induciae a momento, quo pacis sunt, & non finiuntur nisi elapsio ultimo centesimi diei momento.

Id enim natura convenit], Naturali enim computatione per diem intelligitur spatium 24. horarum, & horae spatium preter propter 60. momentorum. Elapsis igitur omnibus his momentis finitae induciae dici possunt.

Qua fit ad dies civiles computatio], Nimirum, a solis ortu ad ejus occasum.

Ex legibus, aut populorum moribus venit, &c.], Adeoque inter gentes, ac populos non obtinet.

In altero genere], Si induciae sunt cum designatione termini.

Utrum ad quem diem, aut mensent; aut annum dictum est, &c.], Duo hic quæti possunt, 1. an terminus a quo comprehendatur in tempore induciarum; 2. an terminus ad quem in tempus illud computetur. Grotius negat priorem quæstionem, & affirmat posteriorem.

Si proinde induciae ita contrahuntur, ut incipiant Kalendis Februarii, & finiuntur Kalendis Martii, certum est, ex eo momento, quo Kalendis Februarii illuxerunt, securitatem promissam incipere, indeque omne jus lœdendi cessare. Hinc cum inter Philippum regem Hispaniæ, & Henricum Galliarum regem convenisset, ut die 5. Febr. 1555. bellum susponderetur, eodem autem die Dux bellicus regis Galliarum Vignale expugnasset, merito quidam opinarunt, restituentem castrum, quia captum fuit tunc cum bellum per inducias suspensum jam fuit. *Qsland. ad Grot. l. 3. c. 21. §. 4.* Sed an Kalendis Martii finitæ censentur induciae, alia questio est? Auctor id negat, & magis naturale ei videtur, terminum ad quem hic sumi tanquam pa-

tem rei. At verius est, finiri inducias eo momento, quo Kalendæ Martiæ illuxerunt; idque ex natura elocutionis, quæ est exclusivæ termini: quod ex objectionibus Grotii magis illustrabitur.

Is autem opponit, 1. terminum dici quod ultimum cuiusque rei est; adeoque magis naturale videri ut terminus sumatur, qui pars rei sit. *Grot. d. §. 4. n. 2.* Resp. hoc verum de termino, qui est intra rem, adeoque pars rei: uti si induciæ pactæ sunt in 100. dies; tunc enim centesimos dies est pars temporis conventi: ac secus si terminus est extra rem, uti si induciæ pactæ sunt usque ad centesimum diem; tunc enim centesimus dies non magis est pars rei, quam flumen, termino ad flumen assignato: uti igitur tunc flumen non comprehenditur sub termino, ita nec centesimus dies.

2. Allegat Grotius legem *Amniculus ff. de V. S.* ubi si quis sic dixit ut intra diem mortis aliquid fiat, ipse quoque dies, quo quis mortuus est, numeratur. Resp. formula hæc, *intra diem mortis* aliquid fiat, ex natura locutionis comprehendit ipsum diem mortis; quia est pars temporis. Secus igitur si *usque ad diem* mortis faciendi facultas concessa fuisset; tunc enim dies mortis non numerari posset.

Opponit Grotius 3. exemplum Cæsaris, cui Spurina periculum prædixerat, quod non *ultra* Idus Martias proferretur; interpellatus ipsis Idibus dixit, venisse quidem, sed non præterisse. Resp. Ex natura locutionis, & sensu verborum naturaliter apparet, formulam *non ultra Idus Martias* necessario includere ipsas Idus Martias; eis enim finitis demum sano sensu dici potest, *ultra Idus Martias*. Aliud autem foret si Spurina dixisset, *usque ad Idus Martias*.

Obstat 4. Quod hæc interpretatio sit favorabilis, ubi temporis productio favorem in se habet, dum induciæ humano sanguini parcont. Resp. Ex interpretatione siue favorabili, siue odiosa, nullum jus natura oritur, sed ex sola dispositione, quæ certa, & clara esse debet. Est autem clara disponentium voluntas, si inducias indulgent *usque ad certum diem*; cum enim eo ipso dum usque *ad diem* saltem securitatem promittunt, satis declarant, eum diem se comprehendere non

voluisse. Accedit, quod brevis tempus certum sit, longius incertum, & dubium. Conf. l. 24. ff. loc. cond.

Intra rem] = Ubi extremitates pro rei parte habentur.

Cutis terminus est corporis] =, Utpote cuius illa ultima pars est.

Extra rem] = Quæ non pars rei sunt, sed saltem eam attingunt.

Ut flumen terminus est terræ] = Terræ igitur pars non est flumen.

Constitui possunt] = Ita ut homines quæ terminum intra rem, & extra rem, constitutuere possint.

Ut terminus sumatur qui pars sit rei] = Concludit igitur Auctor, terminum pactus inducias designatum sub dispositione contineri, adeoque intra rem esse.

Nec usus repugnat] = Verba hæc sunt legis *Amniculus*, *Ec. ff. de V. S.* ultimus enim dies est pars termini.

Venisse quidem, sed non præterisse] = Idus enim Martiæ nondum elapsæ erant.

Ubi temporis productio favorem in se habet] = Jus naturæ neque ex favore, neque ex odio inferri potest, sed ex certa ratione, quæ cessat, ubi dispositio dubia est.

A quo die mensura aliqua temporis incipere dicitur, is dies intra mensuram non erit] = Si statuitur, inducias a prima Iulii inchoaturas, omnino is dies intra mensuram, adeoque pars rei est. Conf. *Pufend. l. 1. g. c. 7. §. 8.*

Quia ejus propositionis vis est discernere, non conjungere] = Immo cum initium induciarum eo die esse voluerunt, diserte constat, eos diem hoc voluisse esse partem rei.

AD §. V.

INDUCIÆ vim accipiunt statim, & ex momento, quo partes ita convenerunt: ut subditi non obligantur nisi id significatum sit, cum jure, & natura impossibile sit parere legi, quam nesciunt, nec imperata facere quis potest, nisi imperatum sit; quod non fit, nisi alter sciat.

Cæterom, ex ejusmodi induciis paciscentes obligantur tanquam ex pacto, subditi vero tanquam ex lege.

Statim

Statim obligare, &c.] = Nam ita dif-
 • pofuere, ut omnis vis hoftilis ceflare de-
 • beat.

Statim quidem incipit habere vim, &c.]
 • Uti lex valere incipit, ex quo publicata
 • eft.

Sed per tempus fufficiens.] = Uti publica-
 • ta lege tempus indulgetur, intra quod ad
 • notitiam omnium pervenire poteft. Ro-
 • mani Imperatores id definiverunt numero
 • duorum Menfium. Nov. 66. c. 1. Vid.
 • *Jus novum controversi.* l. 1. tit. 3. q. 8.

Ipsi a pacis immunitate erant.] = Quia ju-
 • sto errore tanquam in hoftem agunt.

*Neque tamen eo minus contrahentes do-
 minum refarcire debebant.]* = Cardinalis Tri-
 • dentinus ad Guifium mifit, qui Valenti-
 • num per inducias captum repeteret.
 • *Thuan.* l. 18. p. 364. *Tefim. b.*

temporaria : ibi enim caufa belli decifa,
 ac juſ in rem controverſam in alterum
 tranſlatum eſt, qui proinde jure domini
 omnia in re hæc controverſa agere poteſt,
 quæ ad rei ſuæ ſecuritatẽ pertinent.

Cæterum, in induciis non opus eſt *clau-
 ſula amneſtiæ*, quia ipſæ induciæ hæc vim
 habent ut partes deſiſtant ab injuriis : ali-
 quando tamen eam induciarum pactis addi-
 tam legimus, at id vel per imperitiã, vel
 ſupervacue factum eſt.

Hinc jam deciditur quæſtio ab Alciato
 prolata. Tabulis paciẽ inter Tridentinos,
 & Venetos ſancitum erat, omnia cuſtodi-
 enda ut ante bellum. Cæpro jam bello
 Tridentini caſtrum cepere, inde induciæ;
 poſt Veneti recuperarunt, tum pax : quæ-
 ſitum, an caſtrum reſtitui debeat, quia ante
 bellum novum tenuerant Tridentini? negat
 Gentiliũ contra Alciatum, & merito.

A D §. V I.

DIXIMUS, per inducias non conveniri de *cauſa*, ſed de *proceſſu* bellico: per eas igitur nihil joris tranſfertur in re, de qua bellum geritur, nec in rebus interim captis. Sed 1. ceſſat vis bellica, eoque nec res. aut perſonæ hoſtium capi, nec res noſtræ ſi ad nos perveniunt, jure poſſi-
 • minii retineri poſſunt, ſed reddi debent.
 2. Induciæ durantibus non poſſunt munimenta extrui io terra controverſa, quia omniſ laceſſitio ceſſare debet; laceſſitur autem ſi ſtatus mutatur, extructis munimen-
 • tis, quæ extra inducias impedire potuiſſet hoſtis. Sed nec porro, & 3. in rebus controverſis præjudiciũ perpetuum fieri induciarum tempore poteſt, indeque nec alienari poſſunt: turbatur enim ſtatus præſens, & poſſeſſio rerum, de quibus litigatur; uti lite pendente nihil innovandum in cauſa litis.

At 4. in ſuis rebus, ſuoque territorio non controverſo omnia facere poteſt is, qui inducias contraxit, uti in pace. Atque hinc militem conſcribere, caſtra ponere, exercitum de loco in locum tranſferre poteſt, quia hoc ad induciarum cauſam plane non pertinet. Immo medio tempore mutua ſunt commercia, commentus, &c. niſi in ſpecie aliud dictum ſit.

Quæ omnia ſ. ſecus ſe habent in pace

Eſt ipſa definitione.] = Quia induciæ ſunt
 • conventio, per quam, bello manente,
 • ad tempus bellicis actibus abſtinentiam
 • eſt. *Vid. ſupra* §. 1. n. 1.

Omnes actus bellici.] = Quibus læditur
 • hoſtis.

Sive in perſonas, ſive in res.] = In utrius-
 • que cuim hoſtis lædi poteſt.

Quicquid vi fit adverſus hoſtem.] = Immo
 • etiam quicquid dolo.

Fit contra jus gentium.] = Quod fidem
 • etiam hoſti datam ſervare jubet.

Reddenda erant.] = Quia hoſtem laceſſo-
 • re, nec in rebus, durantibus induciis li-
 • cet.

Etiãſi ante noſtra fuiſſent.] = Adeoque
 • jam poſtliminiũ in iis locum habere vide-
 • atur.

Jus externum.] = Quid eo intelligatur,
 • „vide in Diſſ. proœm. IX. §. 66.

Ex quo hæc dijudicanda ſunt.] = Verum
 • non eſt, dari tale jus externum: adco-
 • que verum non eſt, ex eo jure hæc di-
 • judicanda eſſe.

Ipforum ſunt facta.] = Res hoſtiles ce-
 • dent capienti ipſa ratione naturæ, non
 • demum vi ſicli alcujuſ juris gentium,
 • quod dominium, ſaltem quoad effectũ
 • externos, tribuere ſingit.

*Induciarum tempore poſtliminium non of-
 • fit.]* = Cum enim expreſſa induciarum pacto
 • ſit, ut omnia in eodem ſtatu maneat,
 • contra pacti, fideique datæ tenorem facit
 • D d 3 qui

» qui quod alter tenet postliminio recipit ,
» eoque statim rerum mutat. *Vid. B. Pa-
» rent in disp. de postlim. Sect. 2. §. 14.*

*Quia postliminium requirit, ut antecedit
» suo bello capiendi* » Ratio hæc fallit, quia
» nec res, quæ bello præsentis captae sunt,
» postliminio redeunt stantibus induciis. Ve-
» ram rationem jam allegavimus.

3 *Ire, & redire salvo, citroque, &c. li-
» cet, &c.* » Quia suspensum est omne jus
» lædendi hostem.

*Sed eo paratus, qui periculum nullum
» ostendet* » Immo jus transeundi salvum est,
» etiam cum exercitu. *Vid. supr. l. 2. c. 2.*
» §. 14. Si tempus induciarum longum est,
» & forte in alios bellum geritur.

» mus, uno rumpe pte pactum, alterum
» quoque inde recedere posse.

Derelicta sane occupare licet » Quia non
» amplius sunt res hostium, sed nullius,
» quæ cedunt occupanti.

Dum vere derelicta » De requisitis de-
» relictionis egimus *l. 2. c. 9. §. 1.*

Non si inuesthodita » Manet enim res
» in proprietate hostis.

*Domini enim manens iniustum facit
» alterius possessionem* » Contra pactas enim
» inducias agit qui hostem lacessit, id est
» proprietatem ejus turbat.

AD §. IX.

AD §. VII.

DURANTIBUS induciis intra fines
» suos non controversos quilibet facere pot-
» est quicquid lubet; in locis controversis
» nihil, quo hostis læditur, vel durior sit
» ejus conditio: ut in lite privata.

Cum induciis non pugnas » Non enim
» lacessitur hostis.

Nec reficere mania » Quia suæ saltem
» securitati prospicit, non autem hostem
» lacessit. *Nepos in Agésilao c. 2.* An fossias
» castrenses, seu castrales valla, aut fossi-
» les vias, seu accessus obdionales, circa
» civitatem obseffam facere liceat? *Vid.*
» §. 10.

Nisi quid specialiter convenerit » Ut ces-
» setur ab utraque parte ab omni opere.
» *Vid. Liv. l. 30. c. 30.*

AD §. VIII.

1 *HAUD dubie contra inducias est* » Ho-
» ris enim lacessitur.

*Talis enim acquisitio iusta esse non pot-
» est, nisi ex pure belli* » Quod vero per
» inducias suspensum est.

Si qui subditi deficere ad hostem velint »
» Nam & hoc facto læditur hostis.

*Quia habebat quæ ipse virissim Athenien-
» ses criminaretur* » Non exstimabas, si in-
» iuste agere, quia per inducias aperte defe-
» sent. Atque hoc est, quod sæpius dixi

Si jus externum gentium respicimus » Ta-
» le non dari, sæpius dictum est. *Vid. su-
» pra §. 7.*

Quin hic par sit » Immo jure naturali
» non tantum eadem, sed & major hic ra-
» tio subest.

Neque iustitia interna » Per quam jus
» naturæ intelligit.

*Quatenus bona, & actiones hostium pro
» debito civitatis obligantur* » De quo supra
» egimus *l. 3. c. 1. §. 3. & c. 2. §. 2.* ubi
» male gentes id ad vitam extendisse, ait
» *d. c. 2. §. 6.* Nos sæpius jam diximus,

„ in tales captos omnia licere, quæ in bello captos.

Et sic solutum capiuntur], Gentes enim id licite constituisse, ait Auctor, tum ob necessitatem, & injuriæ licentiam, quia facile capi non possunt bona principum lædentiū, tum quia membra ejusdem civitatis facile inter se consequi jura poterunt, tum quia ipsi vicissim eodem jure uti possunt, adeoque commodum commune est, d. c. 2. §. 2.

Nec magis hic quod queratur habet, quam tot alii innocentes], Dictum est, neminem subditorum innocentem esse, quia omnes causam suæ civitatis opibus suis defendunt, factumque civitatis approbant, adeoque de injuria participant, indeque hosti tenentur.

2 Nec quæ de commissi causa circa merces], De qua loquitur Lex Cæsar. 15. ff. de publ.

Vis major a panna liberat], Quia desinit formula delicti, scilicet propositum.

Hic], Scilicet, ubi agitur de capiendo eo, qui fatus induciis finitis deprehenditur intra fines nostros.

Proprie de panna non agitur], Immo reus est, uti reliqui hostis subditi.

Sed de jure, quod certo tantum tempore interquiescebat], Jus lædendi hostem communi consensu ad certum saltem tempus suspensum erat, quo elapso pristinus status redit. Secus in commissi lege; ibi enim ob culpam publicantur res: ubi igitur culpa non est, ibi deficit legis dispositio.

Quin talem], Scilicet, fatus deprehensus in hostili civitate finitis induciis.

Benignius, quin & generosius fit], Hoc virtutis, & perfectionis est; et ad juris prudentiæ naturalis disciplinam non pertinet.

AD §. X.

INDUCIÆ aliæ sunt universales, ubi omnes actus bellici suspenduntur: aliæ particulares, ut induciæ in oppugnanda urbe. Hic non actus omnes hostiles, sed oppugnatio suspenditur: indeque omnia fieri possunt, quæ nec directo, nec per indirectum ad oppugnationem urbis pertinent:

non ergo fieri possunt cuculiculi, aggeres, seu valia castranea, nec accessus oblidionales (Lanfraben, Tranchier.) Excursionibus vero in alias hostis terras facere obidentes possunt.

Additio.

„ An ergo interim reficere mœnia tormentis hostis jam labefactata, vel necessaria, aut auxilia laboranti civitati mittere licet? Ego non puto: quia omnis oppugnatio cessat; at hæc est oppugnatio, status mutatur.

Per inducias], I. e. Stantibus Induciis.

Ob specialem conventionis naturam], Adeoque ubi non omnes actus bellici suspenduntur, sed qui sequuntur ex causa speciall, de qua agitur.

Sepeliendorum hominum causa nihil erit immutandum], Nam oppugnare durantibus induciis hostem non licet.

Jam auxilia, & commensu admittere non licebit], Est enim oppugnatio, & status mutatur.

Non debent interim ejus, qui dedit, causam duriores facere], Convenerunt enim ne oppugnent se invicem.

Nam cum liceat res defendere], Ex Pos. J. G. IV. Permissa enim defensione, etiam permissa est læsio personæ, sine qua res defendi nequit.

AD §. XI.

QUIN IASO liberam sit, &c. ad arma venire] Hoc verum non esse, alibi probavimus. Vid. L. 3. c. 19. §. 14. & c. 20. §. 38. Talionem enim rei turpis illicitam esse, nec ob perfidiam unius alterum perfidum esse posse, diximus ibidem; & inpete Petrinus Bellus p. 5. tit. 3. al. ex jure demum civili inter privatos receptum esse, ne crimina mutua compensatione tollantur. Sane, magistratus minus delinquere licet; neque enim ipse adulterium, perfidiam, &c. permittere, aut committere potest: nec ratio quadrat, inesse conditionem, cum ita nullus contractus mutuos prius dari possit.

Adeoque si unus rumpit inducias, alter agere debet ad reparationem; quæ si denegatur, agitur bello tanquam ex nova causa, in

in quam saltem venit æstimatione hujus, non veteris injuriæ.

Additio.

„Auctoris sententiam omnino veram esse, puto, et eamque late rationibus adstru-
„xi supra L. 3. c. 19. §. 14. *Et cap.*
„20. §. 38. Idque Brasidas apud Thucy-
„didem exemplo suo firmat. *Vid. supr.*
„§. 8. n. 1. Quid si privati inducias vio-
„lent? *Vid. sup. l. 2. c. 15. §. 17. n. 4.*

Etiā sine indictione] „Inducias finitis
nova indictione opus non est, quia prior
causa continuatur. *Vid. supr. §. 3.* At iis
ab una parte ruptis, opus omnino est no-
va indictione, quia nova injuria est, ade-
oque nova belli causa, quæ veteri accedit.

*Nam capita conventionis insunt conventi-
oni per modum conditionis*] „Rectius,
„quia desinit obligatio, ubi uterque rece-
dit: uti vidimus l. 3. c. 19. §. 14. *Et*
„c. 20. §. 38.

Qui sustinuerunt in senem induciarum] „In arbitrio læsi est, an ad satisfactionem
„salvis induciis agere, an vero & ipse re-
cedere velit: posteriori casu bellum sus-
„pensum absque nova indictione continui-
„atur. Priori autem casu manent induciæ;
„neque lædens finitas esse inducias allega-
„re absque perfidia nota potest. Exempla
„sunt in Agesilao apud Nepotem c. 2. Conf.
„Thuan. 21. p. 428.

Argumento est, jure ita esse] „Ut scilicet
„rupta pactione ab una parte, alter statim
„ad arma venire possit.

Sed eo jure uti, vel non uti] „Dixi,
„electionem esse læsi, an velit salvis in-
„ducias agere ad satisfactionem, an vero
„ipse quoque recedere: & hoc casu mu-
„tuo consensu solvuntur induciæ.

A D §. XII.

Si pœna conventa poscitur] „Si indu-
„ciæ factæ, & lex addita est, ut qui rum-
„pit, pœnam solvat, tunc soluta pœna
„præterea nihil amplius peti potest, quia
„ita pacti sunt.

Jam bellandi jus non esse] „Pœna enim
„soluta subsistunt induciæ ex pacto.

*Ideo enim pœna solvitur, ut cætera sal-
va maneat*] „Ita enim inter partes con-
„venit.

Quando optio data est] „Immo et si o-

„ptio data non sit, injuria agit qui violan-
„ti inducias vim inferat, quia ex lege pacti
„pœnam saltem stipulatam ab eo poscere
„debet. *Vid. l. 3. c. 20. §. 36.*

A D §. XIII.

*Privata tamen fœlla non rumpunt
inducias*] „Sed privati ob injuriam factam
„coram suo principe conveniri debent,
„qui si neget satisfactionem, ipse tenetur,
„& tanquam violator induciarum tenetur.
„*Conf. Mynt. cent. 4. O. 7. Burgers cent.*
„2. O. 63.

Putat imperiū, aut ratificationis] „Si
„vel jussit princeps, vel probavit factum
„negando reparationem contra subditos.

*Si qui deliquerint nec puniantur, nec de-
dantur*] „De quo processu vide l. 2. c.
„21. §. 4. §. 1. n. 4.

Si non reddantur res] „Quas subditus
„stantibus induciis rapuit; probat enim
„injuriam.

A D §. XIV.

Jus committendi privilegium quoddam est] „Commeatus vel actum significat, vel facul-
tatem committendi, id est, secure hinc in-
de eundi, quæ bello non competit: eo-
dem modo uti alias iter sumitur pro jure
eundi, & actio pro jure agendi. Securitas
autem illa conceditur vel personis, vel
rebus: uti si in urbem obsessam necessa-
ria inferendi facultas datur. Quod plerum-
que fieri solet litteris (*passports*), aliquan-
do per personas (*saue-gardes*).

Commeatum concedit princeps jure jure,
dux belli intra fines mandati taciti. *Vid.*
Burgers. cent. 2. O. 21.

Extra inducias] „In induciis enim tu-
tus quilibet est jure induciarum.

Neque tertio noxium] „Nemini enim
„jus auferitur.

Neque danti admodum gravis] „Sed &
„si grave esset, quid inde? Dans de ju-
„re suo disponit.

*Ideo intra verborum proprietatem laxa na-
gis, quam stricte interpretatio admittenda
est*] „Sæpius jam dictum est, jure gen-
tium interpretationem strictam, vel laxam
incognitam esse. Nam vel constat de dif-
positio-

positione, & tunc opus non est interpretatione; vel de ea non constat, & tunc non est dispositio. Regula hæc est: Commune concessio omnia continentur, sine quibus commode, & honeste commeari nequit; qui enim finem vult, is etiam vult media, sine quibus honeste, & commode finis ille obtineri nequit. *Pof. IV. n. 4.* Commoditas autem, & honestas, uti alias in vita civili, intelligitur pro conditione, & dignitate personæ more solito, & humano. Quod enim cursori commodum est, ut pedibus, & continenter eat, non idem feni, & valetudinario, aut inasueti, aut feminae.

Additio.

„Ex hypothesi Auctoris in non odiōsi
„verborum proprietates fumenda est secundum
„totam proprietatem usus popularis;
„in odiōsi vero, putat, sermonem figuratum
„aliquantulum admitti, quo onus vitetur;
„quod refutavimus *supra l. 2. c. 16. §. 12.*

„Eoque magis si non petenti datum beneficium,
„sed ultro oblatus] „Est enim res gratæ,
„adeoque maxime favorabilis.

„Multoque magis si ultro privatam publicam
„quandam utilitatem vertatur] „Causa enim
„hæc omnium maxime favorabilis est.

„Rejicienda ergo stricta interpretatio, etiam
„quam ferunt verba] „Et accipienda potius
„significatio artis, aut quam lex dedit,
„d. c. 16. §. 12. n. 2.

„Nisi aliqui absurdum aliquid sequeretur]
„Nam verba etiam in favorabilibus strictius,
„quam fert proprietas, fumenda erunt, si
„ad necessarium est ad vitandam iniquitatem,
„vel absurditatem, d. c. 16. §. 12. n. 2.

„Aut eo ducant probabiles admodum voluntatis
„conjecturas] „Conjecturas voluntatis in
„demonstrando jure naturæ nullam habere
„utilitatem, d. c. 16. demonstravimus.

„Etiam extra proprietatem laxior interpretatio
„locum habebit, ut simile absurdum vitetur]
„Ad significationes enim plane improprias
„non esse recurrendum, putat, nisi aliqui
„absurdi aliquid, aut pacti inutilitatis
„sequeretur, d. c. 16. §. 12. n. 2.

„Aut ex valde argutibus conjecturis] „Dixi
„jam, ex conjecturis nunquam jus ori-
„ri quoties de voluntate quaestio est; nam

Tom. IV.

„non constat de voluntate, quoties ea incerta est.

„Videndum ergo quid actum sit; quod
„maxime apparet ex causa cui securitas
„petitur, & conceditur. Si enim peregrinis
„datur, solus abitus; si nostris iter, &
„reditus; si viatoribus, solus transitus;
„si negotii causa, securitas, donec id finitum
„sit, concessa videtur. Regulariter vero
„actus, pro quo concessus est committitur,
„repeti nequit. *Vid. P. Bellus p. 9. t. 1. n. 24. Et Zouch. p. 2. f. 9. q. 21.*

A D §. XV.

„Non ad meliores tantum], Centuriones,
„tribunos, &c.

„Sed & summos duces], Ex proprietate
„vocis. Vox enim militis generalis est, &
„omnes species continet militantium: hinc
„voluntas hæc clara est.

„Quamquam est & alia strictior] Ubi miles
„sumitur pro milite gregario.

„Nauta], Les matelots: Boots-Knechte.
„Et omnes omnino, qui sacramentum dixerunt]
„Quibus arma, signaque populus commisit:
„uti loquitur *Liv. l. 23. c. 25.*

A D §. XVI.

„Quæritur, an concessio itinere videatur
„etiam concessum reditus? Resp. distinguendum
„inter iter, & transitum. Si iter conceditur,
„reditus omnino sub committente continetur,
„ex ipsa verbi proprietate. Nam & ille it,
„qui rediit, & in itinere est, donec redire
„habeat: adeoque tuto non videtur ivisse
„qui redire non potuit, nec iterum, an in itinere,
„an in reditu sit captus. Iter igitur totum
„continet eundi actum, donec rediit; & tamdiu
„est in itinere, donec revertitur; nec nisi unum
„iter est. Sane, factum Alexandri a cævis scriptoribus
„non refertur: quæ a Diodoro Siculo, & Plutarcho
„referuntur, ea inter se non conveniunt.

„Aliud est in transitu, quia viator tuto
„transit, qui semel transit: totum negotium
„transitus tum finitum est; & si rediret,
„novus actus esset, novusque transitus. Idem
„obinet in abitu presentium. *Vid. Dec. cons. 51. n. 2. Petr. Bell. p. 9. n. 21.* Hic ergo

E c e

plures

plures actus sunt, pluraque itinera; securitas quidem tantum in unum iter concessa est.

1. Non ex vi verbi, sed ut absurdum vitetur] „ Immo ex ipso verbo itum, quod generale est; quia & ille it, qui redit.

Neque enim inutile beneficium esse debet] „ Immo posset dici, utile fuisse ad itum. Veram rationem jam dedi.

Et abitus tutum intelligentium, iugue dum eo pervenerit, ubi in tuto sit] „ Securitas enim ad totum actum itineris promissa est.

Alexandri fides accusata] „ Diximus jam, exemplum hoc a coarvis scriptoribus non referri; & ipsi scriptores, qui id referunt, inter se non conveniunt. Indignum id esset tanto principi. Exemplum Hufii hoc præterea cremati omnibus notum est, & perdidit notam evitare nequit.

2. Cui abire datum, non est redire] „ Duo enim diversi actus sunt nec generali voce abire reditus continetur.

Mittere poterit] „ Vid. Gron. b. Baldus ait, nihil interesse, an quis ipse, an per alium eat; atque ita observari in Italia, ut merces, quibus commeatibus datus, per alium deferri possint. Bald. l. 1. §. conf. 408. Zouch. 2. §. 22. Beius p. 9. n. 13. Sed distinguendum, an rebus, an personæ commeatibus principaliter sit datus: si rebus, ut si merces a mercatore transferantur in locum, nihil interest, per quem deferantur; merces enim principaliter sunt; personæ saltem sunt instrumentum, sine quibus merces deferri nequeunt, & quibus proinde securitas data est eundi mercium causa. Si vero personis concessus est commeatibus, & res hominis causa, & ad ejus usum, vel tanquam ejus accessio, simul deferuntur, non potest alia persona eo commeatu uti; quia & alii personæ non est datus, & cessante jure principali tollitur quoque accessio: uti si legatis data est securitas, & comitibus, ac rebus ipsorum, his ea non competet si in comitatu alterius sint.

Nec contra] „ Cui alium mittere concessum est, ipse venire non poterit.

Sunt enim hæc diversa] „ Diversi actus; indeque securitas uni promissa alteri non prodest.

Nec extra verba expositiari ratio cogit]

„ Omne jus oritur ex concessione: concessio apparet ex verbis; interpretationes autem tales nullo verborum sensu continentur.

Ut error est qui non det, a pœna vellet] „ Immo si erravit, omnino pœnam adjectam solvere tenetur, quia legem concessione transgressus est ut ut ex errore. Neque enim hæc pœna solvitur ob propositum, sed ex conventionem.

Sed est cui venire permissum est, semel venit] „ Neque reversus iterato venire potest; duo enim tunc sunt actus: securitas autem saltem in unum data est.

Nisi temporis adjectis aliam suspenderit concessuram] „ V. g. si certum tempus adjectum sit, intra quod venire possit, eo nondum elapso, auctor putat, iterato venire durante termino posse. At verius est, tempus hoc saltem additum esse, ne in infinitum differre adventum possit, non ut iterato venire.

AD §. XVII.

QUAERITUR, an concessio commeatibus patri, etiam videatur concessus uxori, & liberis? Diximus supra §. 14. commeatibus concessio omnia concessa videri, sine quibus honeste, & commode commeatibus non possumus. At commode, & honeste sine uxore, & filio ire quis potest: secus in famulis, aliisque ministris, quia aliquando sine iis ire salva dignitate non potest. Tutius tamen est, nomen, & numerum personarum designare; quod & Galii facere solent.

Dissentit Baldus d. l. §. conf. 408. putans, commeatibus concessum marito ad urbem Astensem uxori quoque prodesse: uti jure eundi & habitandi concessio. L. III. V. O. l. 9. ff. Ut. & habit. Verum diversa hic ratio est.

Nam 1. habitatione concessa, ex naturæ instituto ea ita intelligi debet, ut cum familia, adeoque cum uxore habitet. Natura igitur simul habiat uxorem, sed non simul iter facit. 2. Jure eundi concessio, si illud per alium exerceri potest, quia jus non personæ, sed prædio inhæret, & in utilitatem, non personæ, sed prædii constitutum est; quod proinde per alium quoque exerceri potest, d. l. 3. Commeatibus autem soli personæ concessus est, non rei, adeoque

adeoque extra personam effectum non habet.

Additio.

Conf. l. 2. §. 1. ff. Us. & hab. §. 2.
„ Inst. Eod. l. 21. ff. de precar. Dissert. B.
„ Par. de jur. Viñ. Corol. 1.

AD §. XVIII.

ROMA non quævis comprehenditur] = la sola sub commeatu continentur, sine quibus expediri nequit iter pro dignitate personæ. Non igitur merces, &c.

Sed quæ solita sunt] „ Rectius, quæ ex conditione personæ ad iter assumuntur.

AD §. XIX.

Non sunt intelligendi hi, quorum causa magis est odiosa] „ In odiosis enim stri-ctam interpretationem obtinere, dixit supra §. 14. ff. L. 2. c. 16. §. 12. At statim videbimus, hanc non esse veram rationem.

Tales sunt piratae, latrones] „ Hoc fieret, in fraudem commeatu. Neque enim ex utilitate, neque ex dignitate commeatantis est, huiusmodi hominum genus secum ducere: sed & commeatantibus securitas, saltem promissa est, non imposita criminum.

Genis expressum nomen in comitibus] „ V. g. f. alicui commeatu datur, cum famulis Gallis, &c. satis constat, commeatum ad famulos Germanos non pertinere.

AD §. XX.

Quæritur, an commeatu exstinguatur morte concedentis? Recte id negat Auctor, sed rationem non admittimus, quasi ex vi potestatis veniat; nam hinc nihil sequitur. Vera ratio est, quod pacta Principum sua natura sint perpetua, adeoque semper inde ius alteri quaeratur, quod morte concedentis tolli nequit; neque enim quaeritur de facto mortui, sed de iure viventis.

Cum veniat ex vi potestatis] „ Hæc eadem est ratio, quam B. Parens allegat. „ Princeps enim, qui concedit commeatum, eum concedit vi imperii, ac summæ potestatis: imperium autem, summæque potestatis non intent morte concedentis; adeoque ius vi potestatis alii concessum, & quaeritur, morte concedentis ei aufertur nequit.

AD §. XXI.

Quandiu voluerit] „ Resp. tunc tollitur commeatu morte concedentis, quia mortui voluntas amplius non est: & ita dispoñere partes.

Quia durare in dubio præsumitur, quod ad effectum juris sufficit] „ Voluntas semel rite declarata tamdiu valet, & durat, donec de mutatione ejus certo constat.

Non etiam ubi is, qui concessit, desit posse velle] „ Tunc enim certo deficit voluntas.

Quod per mortem contingit] „ Mortuus enim velle amplius non potest.

Persona enim sublata collabitur etiam illa præsentio durationis] „ Vera ratio est, quia voluntas morte definit.

Sicut accidens interitum substantiæ] „ Voluntas enim est quasi accidens personæ.

AD §. XXII.

Debetur etiam extra territorium concedentis] „ Commeatu effectus alius est inter subditos, alius inter extraneos. Illi ex concessione principis obligantur: hi tantum ex humanitate, atque animo officia mutua præstandi; nulla enim dispositionis illius vis est extra territorium. Atque hinc clausula solet inseri commearui, *denen unfrigen ernstlich gebietend, die librige aber gebührend ersuchend, &c.*

Additio.

„ Sensus Auctoris est, hostem, qui commeatum hosti concedit, eum nec in suo, nec in alieno territorio violare posse: non in suo, ex lege commearui; nec in alieno, quia ibi iure communitis, qui commeatum impetrayt, ritus est.

Ecc 2

Qda

Quia datur contra jus belli, quod per se territorio non includitur] = Auctor ex ratione illa hypothefi, quod pure gentium = hostem in eum ubique locorum offendere possunt, concludit, dato commeatu hoc jus cessare. At cum thefis illa vera non sit, etiam conclusio illa fallit. Nam quod offendi in alieno territorio non possit, non est ex commeatu, sed ex jure communi, quia in alieno territorio nemini vi agendi jus competit.

Ex his, quae dicta sunt, facile aliae possunt decidi quaestiones, quae moveri in hac materia solent. Ita enim quaeritur, an obfessa urbe si civi feceritis data est eundi ad alium locum, ea competat urbe interim capta. Petrus Bellus iudex cum aliis fuit in causa Marchionis Masseranensis Venetias abiturus, & cum iter pararet, cum urbe capta capri; atque causam indecisam relictam fuisse, ait *part. 9. n. 15. suae ad 21. Angel. Conf. 163.* quia Marchio deseruit licem. Nos dicimus, recte captum esse: quia securitas eundi Venetias, non commodandi in loco, adeoque in itinere, non domi concessa fuit. Alia autem est securitas domi, alia itineris; neque haec intentio fuit disponentium ut domi tutus sit commeaturus, quia ea securitate inter suos non indigebat, sed tantum inter hostes: nec fides data est ut cum terris suis tutus sit ab invasione bellica, sed ne in via pro hoste habeatur; idque significant verba commeatus, actum scilicet meandri. Denique ratione mansionis dubia saltem mens est, adeoque hactenus nihil actum videtur. *Zouch. 2. 9. 19.*

Porro quaeritur, an securitas tempore induciarum data tollatur ruptis indociis? Negatur, 1. quia eam non ex causa induciarum, sed commeatus habuit; altera vero cessante altera non tollitur: 2. quia in induciis etiam sine commeatu tutus fuit. Commeatus ergo pro se jus dat, non jure induciarum, ubi eo opus non est. 3. Securitas per commeatum in genere concessa est; quod autem ultra inducias durare non debeat, id incertum, adeoque nullum inde jus oritur: & ita ex Belli sententia miles Gallus, cui securitas commeandi a praefecto Aescio data fuit, cum captus esset finis indociis, dimissus est, *p. 9. tit. 1. n. 30. Zouch. 2. 9. n. 23.*

A D §. XXIII.

CAPTIVORUM redemptio multum habet favoris] Saepius jam dictum est Auctorem jura naturae docere ex eo, quod favorabile, aut odiosum est: quae tamen distinctio mere civilis est, & ad disciplinam juris naturae plane non pertinet.

Quibus lex divina] Hec jus non facit sed perfectionem inculcat.

Justitia munus est] Lactantius justitiam vocat misericordiam, vel humanitatem, *L. 6. de vero cult. c. 10*; adeoque eo sensu (qui plane ad jurisprudentiam, de qua inter homines agitur, non pertinet) justitiae partem facit redemptio captivorum.

Præcipua, & summa liberalitas] Hoc omnino verum est: at ad justitiam non pertinet.

Quod vasa ecclesiae etiam initiata confrangerent, ut captivi redimerentur] Idque per leges quoque postea approbatum est. *Uid. §. 8. Inst. ver. div. l. 21. c. 3. eccl. Nov. 7. c. 8. Add. Socrat.-hist. eccl. l. 7. c. 21. Socrat. 4. 24. §. 12.*

A D §. XXIV.

PROBARE leges illas, quae captivos redimi vetant] Immo ob utilitatem publicam id licet in illis, qui armati capiuntur: quia mori potius pro patria, quam arma hosti tradere debent. Adeoque hac lege nulla spes militibus nisi in victoria posita est.

Apud Romanos] Immo non vetantur redimi; nam aliquando id fieri solet. *Vid. l. 12. pr. ibi: nihil comprehensum ff. capti. §. possit.* Sed & propriis bonis se redimere possunt, *l. 3. c. an Serv. ex fact. l. 7. §. 8. l. dol. mal.*

Additio.

Non desunt exempla redemptorum captivorum, quae allegat M. Junius apud *L. l. 22. c. 19.* & certas leges de permittendis captivis inter Romanos, & Parnos, refert *Leo. l. 22. c. 23.*

Aut in senatu Romano quidam] M. Junius

„nec legatus eorum, qui ad Cannas capti
„sunt. *Vid. Liv. l. 22. c. 59.*

Livio „L. 22. c. 61. Unde nec ad Can-
„nas captos redimere senatus voluit, d.
„c. 61.

Fadai „*Vid. Gron. b.* Idem graviter
„exaggerat T. Manlius Torquatus in orati-
„one, quam de non redimendis captivis
„in senatu pronuntiavit apud *Liv. d.*
„c. 61.

Flagitio additum damnum „Exhauri-
„retur enim ærarium pro liberandis eis,
„quorum scelus æculatur. *Vid. Liv. d. c.*
„61. Atque hinc Tryphoninus ait, Roma-
„nos in pace de captivis nihil dicere so-
„lere, quia *specem revertendi civibus in otr-*
„tute bellica magis, quam in pace Romani
„esse voluerunt. *L. 12. pr. ff. capt. Et*
„*postl. Vid. supr. l. 3. c. 9. §. 4. n. 2.*
„Nimis scilicet illa omnia directa ad res
„bellicas „Quod plenius examinavimus su-
„pra l. 3. c. 17. §. 2. c. 18. §. 1. n. 2.
„Et c. 9. §. 4. n. 2. ubi notavimus non
„quosvis captos neglectos fuisse, sed eos
„saltem, qui armati, adeoque ignavia,
„aut culpa sua capti sunt; quod ex ora-
„tione Manlii Torquati apparet apud *Liv.*
„l. 22. c. 61.

Satiis sape esset, jus, quod bello petitur,
„*mitti. quoniam plurimos homines* „Si plures
„illi homines sua ignavia, suoque scelere
„in hostium potestatem venerint, satius est
„hominem illos amittere. quod de captis
„ad Cannas judicat Torquatus apud *Liv.*
„d. l. 22. c. 60.

2 „*Nisi appareat opus tali rigore* „Neque
„Romani ea lege utebantur, nisi in tali
„casu, quo quis bello, & armatus cap-
„tus est; quod ex historia captorum ad
„Cannas apparet.

Nam in tali necessitate cum ipsi captivi
„*ex civitatis lege suam sortem patienter ferre*
„*debeant* „Idem fere Lysistratus Cyzi-
„cenorum prætor captivis civibus respon-
„dit apud *Appian. bell. Mithr. p. 220.*

A D §. XXXV.

„Non sicut quidem moribus nostris feroci]
„*Vid. supr. l. 3. c. 7. §. 9.*

In alium transcribi „Jus exigendi ly-
„trum, seu pretium redemptionis, ab ipsa
„natura est; cum enim hostis in nostram
„potestatem redigatur, tandiu retineri in ea

poterit, donec damnum datum restituerit:
si igitur ejus loco lytrum promittit, id va-
let, & captus inde obligatur, quia ita dis-
positum. Hoc ergo jus alii cedi, & in alium
transcribi potest, quia cedens verum jus
in alterum transfert: uti in quovis alio
nomine.

Apuđ Christianos jus lytri exigendi in
locum servitutis furrogatum est, & hodie
statuta militaria fieri de lytro solent. *Vid.*
Rec. Imp. de anno 1500. Et 1542. Et
1570. ubi art. 98. militi conceditur ut se
ipsum redimat. Hoc & hostes inter se ser-
vant, ut in bello Neapolitano inter Gal-
los, & Hispanos observatum refert Maria-
na l. 27. c. 18.

Additio.

„De redemptione captivorum vide *Dissert.*
„*Proem. XII. d. c. 7. §. 9. l. 3. c. 14.*
„§. 9.

Nam Et incorporalia alienari natura pa-
„*titur* „L. 3. c. 7. §. 4. l. 3. c. 8. §. 4.
„n. 2. l. 3. c. 9. §. 6. n. 1. l. 3. c. 20.
„§. 12. n. 2.

A D §. XXVI.

„Et potest idem pluribus debere pretium,
„si ab uno dimissus „Quia duæ diversæ
„sunt capturæ, adeoque duæ liberationes,
„duoque redemptionis pretia.

A D §. XXVII.

„RASCINDI non potest eo, quod captus
„*intelligitur locupletior, quam credebatur* „Si quis putat, captum esse pauperem, id-
„eoque pro levi pretio el libertatem conce-
„dit. postea compertum ipse habet esse di-
„vitem; quærit, an majus pretium exigere
„possit? Negatur: quia partes prout dispo-
„nunt ita jus est, adeoque pacta hæc valent
„non ex quantitate bonorum, sed ex volun-
„tate partium.

Additio.

„Neque læsio ultra dimidium, quæ mo-
„re civilis est, effectum producere jure
„naturali potest: atque ita sentiunt *Guid.*
„*Pap. q. 133. Papon de arrest. l. 5. c. 6.*
„*ans. 1. Conf. Burgers cent. 1. O 30.*

„Quia jure gentium externo, de quo qua-
„Ecc 3 rimum

rimus],, Sæpius dictum est, tale jus gentium externum plane non dari, nec de eo hic queri.

Nemo cogitur supplere quod in contractu nimis aequo pretio promissum], Quasi iure gentium interno, id est iure naturæ, ad id teneatur disponens? Hoc meri iuris civilis Romani esse, vidimus supra l. 2. c. 12. §. 26.

Si dolus non intercessit], Si dolus intercessit, agitur separatim ad id, quod interest. *Vid. sup. l. 2. c. 11. §. 7. n. 12. Et c. 17. §. 17.*

AD §. XXVIII.

QUÆRITUR, an capta persona etiam quod secum habet caprum videtur? Negatur: nisi id simul captum sit. Hinc si vel hostis non soliet, vel captus clam aliquid penes se habeat adeo id ejus manet, ut etiam pro obvienda libertate in solutum dari possit. *Burgeri cens. 1. O. 31.*

Additio.

„Hæc quæstio moveri potest inter Christianos, ubi servitus cessat. At inter gentes, quæ captos servos faciunt, non tantum persona, sed & res, ac jura potestati domini subijciuntur.

Cessare illam acquisitionem universalem], Quia captus tum quoad personam, tum quoad bona, tum quoad jura, in potestatem victoris ipso jure transit.

Quam acquisitionem esse domini in personam], Posita servitute res omnes, quæ si mul capte sunt, etiam incorporales, cum persona acquiri domino, dixit Auctor *supra l. 3. c. 7. §. 3. n. 2. Et §. 4. Conf. l. 2. c. 5. §. 28. Et l. 3. c. 14. §. 2. n. 2.*

Quam acquisitionem esse domini in personam], Nam non potest dici ius ejus potestate esse quod ignorat.

Si quid clam secum habet captivum], Immo & si palam, si id ereptum non fuit.

Quia nec possessionem], Qui enim nescit, possidere nequit, l. 3. §. 1. ff. Acq. poss., animus enim possidendi est possessionis, anima, l. 1. §. 1. l. 3. §. 1. l. 8. ff. Acq. poss.

AD §. XXIX.

AN pretium conventum, Et ante mortem non solum, ab herede debeatur] Affirmatur, quia iure gentium debetur ex fide data, modo vere liber fuerit, quia capiens suum factum, pro quo pretium promissum erat, præstitit. Secus si captus in carcere mortuus sit: nam Lytron est pretium libertatis, quod proinde non debetur, nisi ex quo dimissus est. Dimissus autem intelligitur si facultas abeundi data est, etsi ipse ultro forte remaneat: si conducendus fuit ad hostes, non nisi eo deductus fuerit, adeoque non debetur pretium si in itinere moritur, quia nondum est traditus, nisi hostis sit in mora recipiendi.

Si in carcere mortuus est, non deberi], Quia pro libertate debetur.

Conditio si liberaturus], Immo pure, promissum est pretium pro libertate, quam alter non præstat.

Mortuus autem non liberatur], Adeoque que capiens non præstat id, quod promisit, deficit ergo obligatio.

Si mortuus est cum in libertate esset, deberi], Etsi forte apud hostem remanserit, quia culpa, & mora est in remanente: capiens id, quod promisit, præstitit, facultatem abeundi concessit. Promittens igitur tenebatur negotio quippe perfecto: Jus in liberantem translatum, etque questum fuit. Liberatus igitur debebat ex suis bonis, quæ ad heredem cum omni onere transierunt. Hactenus hæres plus suo habet, quod ei, cui id abest, ex naturæ regulâ restituere tenetur.

A se oppignoratus], Quia se ipse pro pretio tamdiu pignori dedidit videtur, donec id vere solum fuerit.

Si die præstinto, qui captus sit, liberavit], Si scilicet pacto id in specie redimatur, ut 1. pretium non solvatur nisi certo die, & 2. redemptus eo tempore videtur, & 3. in plena libertate. Prour enim partes de jure suo disponunt, ita jus est.

Sed hæc ut nimis naturalia vni præstantur. Et c.], Jure naturæ nihil aliud inspicitur, præter id solum, an liber, adeoque an id, quod capiens promisit, præstitum sit.

AD

A D §. XXX.

AN in carcere redire debeat qui dimissus est sub pacto, non faceret dimitti alterum, &c.] Resp. Redire debet si alter ante dimissionem moritur, non si post; quia hoc casu revera dimissus, & sic fides data impleta fuit: mors igitur dimissi non magis nocet alteri, quam si in patria mortuus fuisset.

Agitata hæc causa fuit inter Jovium, Marianam, Gulceardinum, & Parutam. Carvajalius Hispanus a Gallis, Balionius Gallus ab Hispanis captus erat; Balionius dimittebatur ea lege, ut Carvajalius mutuo dimitteretur: Carvajalius moritur ante reditum; reposcitur Balionius, quod fidem non præstitit, seu conditionem non implevit. Queritur an jure? Resp. Balionius non tenebatur redire si Carvajalius dimissus, & inter moras receptionis mortuus fuit.

Additio.

„Quæstione hanc nervose decedit B. „Parens in dispositione de jure victoria §. „35. n. 7. Verba hæc sunt.

Balionius ea lege dimissus ab Hispania fuit, ut Carvajalius a Gallis captus vice mutua restitueretur. Hunc, antequam traderetur, mortuum fuisse, ait Mariana de Reb. Hisp. l. 30. Paruta vero, Gineciardinus, Jovius, & alii, deductum eum ad Hispanos, quousque potuerit, & inter moras recipiendi mortuum fuisse, referunt. Gentilius, l. 2. de re mil. c. 15. Balionium absolverit ex fideione illa juris civilis in l. 37. ff. Reg. jur. Grotius consentit in actum liberali; in oneroso æstimationem saltem deberi, putat: quæ tamen nulla est, si nullum debuit fuisse. Nos in terminis, quos recenset Mariana, satisfactum negamus; quos reliquos, asserimus: quia suum factum præstitit Balionius; receptio vero non ejus, sed Hispanorum factio fuit.

Liberaliter promissum, &c.] „Passim „jam dictum est, favorem, vel odium ju- „re naturæ nec jure dare, nec minuere, „etque hanc interpretationem esse mere „civilem.

Satis impleri si nihil omittitur ex parte

promissoris], In quibus causis regula, quod „pro facto habeatur si per promittentem „non fiat, quominus obtineat, alibi expli- „cavimus. Vid. per contr. l. 12. tit. „4. q. 6. & 7.

„At in oneroso], Immo & in favorabili- „bus: nam qui aliquid quoocunque modo „promisit, vel tenetur præstare promissum, „vel tantundem.

Non tenebitur quidem dimissum reddere „se custodire] „Immo tenetur si alter ante „dimissionem moritur, non si post.

Neque enim id conventum fuit], Immo „verbis id sua natura continetur, quia lex „conventionis impleta non est; adeoque „tota dispositio cessat, & omnia in pristi- „num statum reversiont.

Neque tacite actioni intelligi patitur favor „libertatis], Id neque ex pacto tacito, ne- „que ex favore libertatis sequitur, sed ex „lege conventionis.

Sed ejus, quod præstare non potest, æ- „stimationem præstabit] „Immo non libera- „tur præstando æstimationem pro eo, qui „mortuus est ante dimissionem; sed defi- „ciente conventionem ipse redire tenetur. Si „vero post dimissionem decessit, nec æsti- „mationem solvere tenetur.

Naturali simplicitati congruentius, quan- „qua in actione de præscriptis verbis, & de „conditione ob causam dati causa non secun- „da, juris interpretes tradunt]. Quando fa- „ctum aliquod præstatum, ut in ejus com- „pensationem fiat aliud, jure Romano actio „præscriptis verbis datur, ad id ut alter „impleat, l. 5. §. 4. l. 5. ff. de præscr. „verb. vel tantundem præstet, l. 44. §. 1. „ff. de obl. & act. l. 13. in f. ff. de jud. „l. 7. ff. præscr. verb. At eligere quoquo „potest, an condicere id, quod dedit, „causa quippe non secuta, velit, l. 5. §. „2. l. 7. ff. de præscr. verb. l. 3. §. 5. l. „p. ff. Cond. caus. dat. Conf. per meum „contr. tit. de Cond. caus. dat. q. 6. & „7. Exceptio est si per alterum non fiat „quominus causa sequatur: tunc enim nec „condictio datur ei, qui promissum præ- „stitit, nec ad tantundem tenetur is, qui „ob casum supervenientem promissum præ- „stare nequit, l. 3. §. 3. l. 8. l. 5. pr. ff. „Cond. caus. dat.

CAPUT XXII.

De fide minorum potestatum in bello.

- I. *Ducum genera.*
 II. *Quatenus eorum pactio obliget summam potestatem :*
 III. *Aut occasionem obligationi det.*
 IV. *Quid si factum quid contra mandatum? ubi distinctiones adhibentur.*
 V. *An tali casu pars altera obligetur.*
 VI. *Quid belli duces, aut magistratus possint circa inferiores se, aut pro iisdem.*
 VII. *Pacem facere ducum non esse :*
 VIII. *An inducias dare, distinguitur.*
 IX. *Quae securitas personarum, quae res ab ipsis concedi possint.*
 X. *Stricte interpretanda talia pacta ; Et quare ?*
 XI. *Quomodo interpretanda deditio a duce accepta.*
 XII. *Quomodo cautio, si regi, aut populo visum fuerit.*
 XIII. *Quomodo promissum de oppido tradendo.*

^a *L. conventio, nam, §. D. de pactis.*

^b *Lib. IV. c. 20.*

^c *Comm. III. c. 51. De Bell. Civ.*

^d *L. II, c. XI. §. 12.*

^a I. Inter publicas conventiones (aa) Ulpianus * & hanc speciem posuit, quoties inter se duces belli quidam paciscuntur. * Nos diximus, post fidem datam a summis potestatibus agendum & de ea, * quam dant minores inter se, * aut aliis : sive minores illi summis sint proximi, quales sunt ¹ duces excellenter dicti, de quibus illud Livii ^b capiendum : nec ducem novimus, nisi ^c citius * auspicio bellum geritur : * sive longius remoti, quos sic distinguit ^c Cæsar : alia sunt legati partes, alia imperatoris. Alter ² agere ad præscriptum, alter libere ad summam rem consulere debet.

II. Est autem * in horum promissis duplex inspectio. nam aut hoc quaeritur ; * an summam potestatem obligent, * aut an se ipsos. ^a Prior questio definienda est ex eo, quod alibi ^d diximus, obligari nos & * per eum, quem voluntatis nostræ ministrum elegerimus, * sive ³ voluntas illa specialiter expressa est, * sive ⁴ ex ipsa præpositionis natura colligitur. * Nam qui dat facultatem, dat quantum in se est quæ ad facultatem sunt necessaria

GROTII

^a *Prior questio definienda est ex eo, quod alibi diximus*] Vide Cædemon in anno MDXCIV, in pronuntiato Comitum Miranda in causa Haukinst. (*Pag. 630.*)

GRONOVII.

¹ *Duces excellenter*] Integris exercitiis præfecti, aut quibus summa belli commissa est.
² *Agere ad præscriptum*] Ille inter mandati

terminos se continet, hic neminis arbitrium spectans, quod in universum salutare, & consultissimum iudicat, agit, ac exsequitur.

³ *Voluntas illa specialiter*] Libello ad singulare negotium commissum aptato consignata.

⁴ *Ex ipsa præpositionis natura*] Mandato procreationis, aut præfecturæ jure, ordine, necessitate.

(aa) Vide celeberrimi, & summi Jcti Clar. NODDII eximium Librum *De Pactis, Et Transactionibus*, Cap. 7. *J. B.*

faria, + quod in materia morali intelligendum est § morali modo. Duobus ergo modis potestates minores supremam suo facto obstringunt, + faciundo id, quod probabiliter ipsorum officio contineri censetur, aut etiam + extra illud ex + speciali præpositione + nota publice, aut iis, quorum res agitur.

III. + Sunt & alii modi, quibus potestas summa obligatur + anteedente ministrorum facto, + sed non ita, ut id factum causa sit proprie dicta, sed ut occasio sit obligationis: idque dupliciter, vel per consensum, vel per rem ipsam. Consensus apparet ratihabitione, + non tantum expressa, sed & tacita, id est, + ubi seivit summa potestas quod actum erat, & fieri passa est, + quæ ad aliam causam referri probabiliter non possunt. quod ipsum quomodo procedat, + alibi ^a tractavimus. + Per rem ^a L. II. c. IV. §. 5. ^b c. X. §. V. aut ^c §. IV. de commodum volunt consequi, + aut de commodum discedant. de qua æquitate itidem a nobis alibi ^b dictum est. + Et hæc, nec ultra, recipi potest, + quod dicitur ^b valere, si quid utiliter gestum est. Contra vero ab injustitia excusari non possunt, + qui, cum pacta improbent, tamen retinent quod sine pactis non haberent: ut cum senatus Romanus, narrante ^c Valerio, ^d factum Cn. Domitii neque ^e Lib. IX. c. 6. n. 3. probare potuit, neque rescindere voluit: qualia multa in historiis occurrunt.

IV. I. Illud quoque + ex supra ^d a nobis dictis repetendum est, obligari eum, qui præposuit, + etiam si præpositus fecit ¹⁰ contra mandata arcana, + intra limites tamen publicæ functionis. Hanc æquitatem recte secutus est prætor Romanus in institoria actione: neque enim omne, quod cum institore geritur, obligat eum, qui præposuit, + sed ita, + si ejus rei gratia, cui præpositus fuerit, contractum est. + de quo autem ¹¹ palam proscriptum fuit, ne cum eo contrahatur, + is præpositi loco non habebitur: quod si proscriptus quidem sit, + sed ¹² non pateat, + teneatur qui præposuit. + conditio quoque præpositionis servanda est: nam si quis + sub certa lege, + vel ¹³ interventu cujusdam personæ contrahi voluit, + æquissimum erit id servari, in quo præpositus est.

2. Cui consequens est, + ut alii reges, aut populi magis, alii minus ex ducum suorum contractibus teneri possint, si satis notæ sint ipsorum leges,

G R O N O V I I.

§ Morali modo] Ut ea facultas commode potest explicari.

6 Quæ ad aliam causam] Quæ satis videbat hinc evasura, ut ipsius persona obstringeretur.

7 Contractum proferunt] Ut obnoxios se recidant vinculo, quod subeundum est uni cum utilitate ex eo proveniente, aut etiam ipsi utilitati remanent, si grave ducunt id vinculum subire.

8 Valere, si quid utiliter] Ex præsumptione non facile irritum facturum aliquem, quod li-

Tom. IV.

cet inficere se gestum sit, tamen fructus ad eum redundat, ut omne cum onere aliquo.

9 Factum Cn. Domitii] Regem Avernorum Bituitum, qui hinc publica in castra Romana venerat, retinentis.

10 Contra mandata arcana] Diversa scilicet ab iis, quæ palam in speciem data sunt.

11 Palam proscriptum] Literis in loco publico affixo denotatum.

12 Non patet] Literis fortè obscuratis pluvia, casuve alio, aut ablati, & relictis.

13 Interventu] Non nisi adhibita persona nominata.

F F F

G R O

leges, atque instituta. + De his si non constat, sequendum est quod conjectura dicat, + ut concessum intelligatur id, sine quo satis commode, quæ officii sunt, expediri non possunt.

3. Mandati fines si excesserit minor potestas, + tenebitur ipsa, si quod promissum præstare non potest, ad æstimationem: + nisi lex aliqua satis cognita id quoque impediat. Quod si dolus accesserit, id est, si præ se fulerit jus majus, quam habebat, jam tenebitur + & de damno culpa dato, + immo + ex crimine ad poenam + criminis respondentem. 16 Ex priore causa + bona obligantur; + & si ea deficient, opere, aut libertas corporis: + ex posteriore quoque + persona, + aut bona, + aut utrumque, + pro delicti quantitate. Quod autem de dolo diximus procedet etiam, + si quis 17 teltationem interposuerit semetipsum obligari nolle, + quia + damni dati, & poenæ iustæ debitum cum delicto non voluntario, sed naturali nexu coherent.

V. Quia vero semper + aut summa potestas obligatur, + aut minister ejus, + ideo + certum est, partem alteram obligari, + nec dici posse 18 claudicare contractum. + Egimus de comparatione eorum, qui mediū sunt, ad superiores.

VI. Videamus + quid in inferiores possint. Nec putō dubitandum, quin dux milites, magistratus 19 oppidanos + obligent intra eos actus, 20 qui solent ab ipsis imperari: + alioqui consensu opus esset. + Contra, ducis, aut magistratus pactum 21 inferioribus + proderit in mere utilibus omnino: + id enim in potestate comprehensum satis est: + in his, quæ opus annexum habent, intra ea, quæ imperari solent, omnino; + extra ea, + ita 22 si acceptaverint, + quæ congruunt his, quæ de stipulatione pro tertio ex naturali jure + alibi discernimus. Generalia hæc illustriora facient subjectæ species.

VII. + De belli causis, + & consequentibus transigere, 23 ad belli ducem non pertinet, neque enim + belli gerendi pars est bellum finire: immo + etsi cum maxima potestate præpositus fuerit, + ea 24 de belli ductu erit intelligenda. Agessilai responsum ad Persas fuit + *ἀγέσσαι τὴν πόλιν εἰς τὴν εἰρήνην* de pace constituendi jus esse civitati. Quam pacem A. Albinus cum Jugurtha rege Senatus

G R O T I I.

b De belli causis, Et consequentibus transigere, ad belli ducem non pertinet] Bellarius Gotthis: *ὁ γὰρ ἰσχυρὸς κύριος τῶν πραγμάτων ἀποκρίσας ἀνέκδοτον* neque enim nos jus habemus ordinandi res Imperatoris. (Apud PROCOPIUM, Gothic. Lib. II. c. 6.)

G R O N O V I I.

14 Præ se fulerit jus majus] Sibi finxerit plus esse commissum, & permissum, quam erat.
15 Crimini respondentem] Majorem, minoremve, pro ratione criminis.
16 Ex priore] Damni culpa dati.

17 Teltationem interposuerit] Instrumentum testibus subsignatum fieri curaverit.

18 Claudicare contractum] Quasi non paribus pedibus incedere, non utrimque æqualiter ire.

19 Oppidanos] Si quid illi pro his promiserunt.

20 Qui solent] Quod dux militibus, magistratus oppidanis mandandi jus habet.

21 Inferioribus] Si horum in favorem pactum fuerit.

22 Si acceptaverint] Non omnino, sed in his, quæ rata habuerint milites, vel oppidani.

23 Ad belli ducem] A republica, vel principe delegatum.

24 De belli ductu] De negotiis ad bellum admihiistrandum, & gerendum pertinentibus: non etiam de pacificatione.

G R O -

a Ale. l. VIII, conf. 40.

b L. II, c. XI. §. XIV.

c Plutarch. in Agess. p. 601. B.

Senatus injussu fecerat, Senatus rescidit (bb) inquit * Sallustius. Et apud Livium ^a est : qui rata ista pax erit, quam non ex auctoritate senatus, non jussu populi Romani peregerimus? Sic Caudina, sic Numantina sponsio populum Romanum, ut alibi ^c exposuimus, non obligavit. Et catenus verum est illud ²⁵ Posthumii, si quid est in quo obligari populum potest, in omnia potest, * nempe eorum, quæ ad ductum belli non pertinent : * quod ostendunt antecedentia, de deditione, de sponsione relinquendæ, aut incendendæ urbis, de statu mutando.

VIII. ^c + Inducias dare ducum est, nec summorum tantum, * sed & minorum, iis nempe, quos oppugnant, aut obsecos tenent, & se, suasque copias quod arctent. * Nam alios duces pares non obligant, quod Fabii, & Marcelli historia apud ^d Livium declarat.

IX. 1. Homines, imperia, agros, bello quaesita concedere item ^e ducum non est. ²⁶ Hoc jure Syria ^f Tigrani ademta, quamquam Lucullus dederat. De Sophonisba, ^g quæ bello capta erat, ait Scipio, Senatus, populiq. Romani judicium, atque arbitrium esse ; * ideo a Masaniissa, quo duce capta erat, libertatem ei dari non potuisse. ^h + In res alias, quæ in præda sunt, jus aliquod concedi imperantibus videmus, * non tam ex vi potestatis, quam cujusque populi moribus. qua de re satis superius a nobis ⁱ dictum est.

2. * At ²⁷ nondum quaesita condonare, omnino in ducum est potestate : quia oppida pleraque, & homines sæpe in bello dedunt se sub conditionibus vitæ salvæ, aut & libertatis, aut & bonorum, * de quibus summæ potestatis arbitrium ²⁸ exquiri, res plerumque non patitur. Pari ratione jus hoc & ducibus non summis dandum est ²⁹ + intra ea, quæ ipsis agenda commissa fuerant. Maharbal Romanis quibusdam, qui ex prælio ad Trasimenum evaserant, satis longe absente Annibale, fidem dederat non tantum vitæ, ³⁰ τὴν σωτηρίαν, ut nimium concise narrat Polybius ⁱ, sed, si arma tradidissent, abire cum singulis vestimentis passurum : retinet eos Annibal hoc causatus : ³¹ ὅτι Μαρσύος ἀντὶ τοῦ κέρους αὐτοῦ τῆς πόλεως ὑπὸντος, διδούς τὴν αἰσχύνην.

GROTIJ.

^c Inducias dare, ducum est] Vide Perintham lib. V

GRONOVII.

²⁵ Posthumii] Pronuntiatum in Caudina causa. Liv. 9, 9.

²⁶ Hoc jure Syria] Atqui non tam jure id factum, quam insolentia Pompejii, qui pro libidine, quæ potuit, ad Lucullum rescidit. Ideo & ipsius adæ nonuit confirmare senatus, neque id efficere potuit, nisi postquam, nefaria cum Cæsare, & Crasso conspiratione inita, & se, & rempublicam perdidit. Alioqui non magis licuisset Pompejo adimere, quam Lucullo dare : fuerant enim pari jure, sed Pom-

pejus successor, & æmulus Luculli. Licuisse autem utrumque ita, si ratum haberet senatus, ex historia notum. Cui autem Tigranti immo Antiocho Asiatico, Pii filio, Cyziaceni nepoti.

²⁷ Nondum quaesita] Quæ tantummodo in spe sunt acquirendi, pacto relinquere possessoribus, si alia imperata facere velint.

²⁸ Exquiri res] Brevitas occasione.

²⁹ Intra ea] In iis dumtaxat causis, quæ illis delegantur.

(bb) Non sunt hæc ipsa verba SALLUSTII, apud quem ita legitur : Senatus ita, uti par fuerat, decrevit, jura, atque Populi injussa, nullum petuisse fasces ferri. Bell. Jug. Cap. 43. Ed. Walf. J. B.

a R.R. Jugurth. c. 91.
b Lib. XXXVII. c. 19.
c Lib. II. c. 15. §. 3. 16, 17.
d Lib. XXIV. c. 19.
e Just. l. XL. c. 2.
f Liv. l. XXX. c. 14.
g Cæst. de just. Et ju- re l. 1.
h Lib. III. c. VI. §. 15.

i Lib. III. c. 84.
k Ibid. c. 85.

^a Lib.
XXII. c. 6.

^b Orat.¹
pro C. Ra-
birio, c. 10.

^c Appian.
Bell. Illyr.
pag. 761.
^d Livius,
XLV. 6.

^e Liv. lib.
XXIV.
c. 1.

ἡ ἐξουσία τοῦ ὑπερσπένδου ^d in potestate Maharbalis non fuisse, se inconsulto fidem dare se deditibus, quæ ipsos illos, aut indemnes præstaret. Judicium de hoc facto ^a Livii sequitur. ³⁰ Punica religione servata fides ab Annibale est.

3. Quare & M. Tullium in Rabirii causa ³¹ ut oratorem audire debemus, ^a non ut judicem. Vult a Rabirio ^a Saturnium jure cæsum, quem consul C. Marius ^a data fide ex capitolio abduxerat. Fides, ^b ait, qui potuit sine senatus consulto dari? & ita rem agit quasi Marium solum fides illa obstringeret. ^a Atqui C. Marius ex senatusconsulto potestatem acceperat operam dandi, ut imperium populi Romani, majestasque conservaretur. ^c In ea potestate, quæ Romanis moribus erat maxima, quis neget, ^a comprehensum jus dandæ impunitatis, si eo modo omne periculum a republica arceretur?

X. Cæterum, in his ducum pactis, ^a quia de re agunt aliena, quatenus contractus natura patitur, ³² adstringenda interpretatio, nempe ^a ne aut ex ipsorum facto summa potestas plus, quam vellet, obligetur, ^a aut ipsi damnum subeant officium faciendo.

XI. Ita qui in deditionem puram a duce accipitur, ^a eo jure acceptus censetur, ut de eo victoris populi, aut regis arbitrium sit, cujus exemplum est in ^a Gentio Illyrii, & Perseo Macedoniæ rege, qui se, ille ^c Anicio, hic ^d Paulo dederunt.

XII. Sic adjecta cautio, ³³ ita ratum sit si populus Romanus censuisset, quam sæpe ^a in sponsonibus invenias, ^a efficiet, ut, ratihabitione non secuta, dux in nihil ipse teneatur, ^a nisi si qua locupletior factus sit.

XIII. Et, qui oppidum tradere promiserunt, ^a possunt præsidium dimittere, ut fecisse ^a Logenses legimus.

G R O T I I.

G R O N O V I I.

^d In potestate Maharbalis non fuisse, se inconsulto fidem dare se deditibus] Non magis probabile erat in re simili effugium, quo usus Bajazetes adversus Servios Cratovianos, narrante Lemæcio lib. VI.

^e In ea potestate, quæ Romanis moribus erat maxima] Vide Siliacum in bello Catilinario. (Cap. 30. Ed. Walf.) Tullianæ huic cavillationi non dispar illa Consalvi in duces Valentium Guaccharidii libro VI. (Pag. 339. Ed. Genev. 1645.)

³⁰ Punica religione servari] Id est, non servata: semper enim male audierunt Pœni ob perfidiam.

³¹ Ut oratorem, non ut judicem] Vide ad illa prolegom. secta, argumento, causæ serviorum, num. 40.

³² Adstringenda] Strictior, & angustior sumenda.

³³ Ita ratum sit] Liv. 37, 45. Pro impressis in bellum fuisse 15000. talentum Eubœicorum dabit: quingenta præstata: duo milia quingenta, quom senatus, populusque Romanus pacem comprobaverit: milia deinde talenta per duodecim annos. Hæc quingenta, si senatus pacem non comprobasset, restitui vult auctor. Liv. 37, 15.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
IN
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXII.

DUO hoc capite quærentur : 1°. quatenus ex facto ducum belli obligetur summa potestas, §. 1. *seq.* 2°. quatenus inferiores ex actibus ducum, vel magistratuum obligentur, §. 6. *seq.* Præmittendum hic est, inferiorem potestatem, v. g. ducem, vel magistratum, fidem regulariter dare de republica non posse, quia summæ tantum potestati de ea disponendi jus est. Exc. 1. si vi officii, & mandati, fides illa continetur; valet ergo promissio militibus facta de præda iis distribuenda, si v. g. anceps sit victoria; 2. si superior ratihabet; tunc enim nullum dubium est, quin valeat fides data, ex consensu superioris. Sed & 3. superior inde obligatur, si id, propter quod fides data est, in rem ejus versum sit, & quatenus versum est.

Cæterum, de suo jure privato disponere inferiores potestates possunt, & quatenus disponunt, ita jus est.

Additio.

Postquam Auctor examinavit fidem hosti a summa potestate datam, hoc capitulum agit de ea fide, quam minores potestates, v. g. duces belli, legati, magistri, &c. aut inter se dant, aut aliis, §. 1.

Ex primo quidem loco quærit, an summa potestas ex tali fide data obligetur? Quod affirmat 1°. si intra fines concessæ facultatis fides data sit: quia probabiliter id ipsorum officio contineri censetur, vel si quidem sub officio non continetur, de speciali tamen præpositione consistit, §. 2. Et §. 4: 2°. si consentiat, ratihabendo id, quod actum est, vel expresse,

vel tacite: 3°. si locupletior inde facta sit, §. 3. Unde concludit, alterum, cum quo contractum est, similiter obligari, & neque contractum hunc esse unilateralem, §. 5.

Secundo quærit, an inferiores quoque obligentur ex pacto minorum potestatum? adeoque an miles ex pacto ducis, subditi ex pacto magistratus? Affirmat Auctor si fides detur intra actus, qui solent ab ipsis imperari, §. 6. non intra actus reliquos, §. 6. Idem dicendum, ait, si pactum ipsis sit utile, at cum onere junctum, d. §. 6.

Atque ex his jam concludit, 1°. Ducem belli pacem facere non posse, §. 7: 2°. inducias a quolibet præfacto circa locum, vel actum suæ fidei commissum contrahi posse, §. 8. 3°. Ducem prædam quærendam, non quæsitam, militibus concedere posse, §. 9. modo id fiat intra fines administrationis, d. §. 9. n. 1. 4°. dimittere eum posse captos, & impunitatem promittere, §. 9. n. 2. Et §. 3.

Tandem regulas interpretationis subicit tum intuitu summæ potestatis, tum intuitu minorum potestatum. Cavendum enim 1. ait, ne ipsorum facto summa potestas plus, quam vellet, obligetur: 2. ne officium sit damnosum ducibus, §. 10. Unde deditionem, a duce acceptam pure, ita interpretandam esse, ait, ut de eo regis arbitrium sit, §. 11. Cautionem si regi visum fuerit, ita interpretandam, ut dux ad nihil teneatur si rex nollet, nisi quatenus locupletior factus erit, §. 12. Denique promissum de oppido tra-

F ff 3 dendo

» dendo hanc pati interpretationem, ut præsidium dimitti possit, §. 13. Singula in » sequentibus examinabimus.

» quæ ex ipsa præpositionis natura sequuntur.

» Nota publice] = Præpositio facti est, adeoque ab allegante probari debet.

A D §. I.

Nos diximus], L. 3. c. 20. §. 1.
» Quam dant minores inter se] = V. g. duces belli, præfecti, legati, minores magistratus, &c.
» Aut alius] = V. g. subdito hostis.
» Auspicio] = Auspicio nemo habebat, nisi penes quem summum erat imperium,
» Horat. 4. O. 14.
» Sive longius remoti] = V. g. legati, præfecti urbis obseſſæ, &c.

A D §. II.

IN bornum], Minorum scilicet potestatum.

» Aut summam potestatem obligant] = Si scilicet ejus nomine dant.

» Aut au se ipsos] = Quod Auctor §. 4. examinat. Repetenda sunt ea, quæ supra late de sponſionibus, & quatenus ex iis duces obligentur, tractavimus Sed & præterea diximus pr. b. c. duces obligari quoties de suo jure privato disponit, quia hosti quoque fides servanda est.

» Per eam, quæ voluntatis nostra ministrum c. gimus], Et qui nudum instrumentum est, per quod agimus.

» Sive voluntas illa specialiter expressa est] = Litteris specificè comprehensa.

» Sive ex ipsa præpositionis natura colligitur], Ita enim toto belli negotio alicui commisso omnia ea continentur, sine quibus bellum geri nequit.

» Nam qui dat facultatem] = Qui vult finem vult etiam media ad obtinendum illum finem necessaria. Vid. B. Par. Pof. pr. Gent. IV.

» Quod in morali materia intelligendum est morali modo] = Ut commode facultas illa concessa expediri queat.

» Faciendo id, quod probabiliter ipsorum officio contineri censetur] = Dato enim jure, omnia illa data censentur, sine quibus jus illud commode expediri nequit.

» Extra illud] = Id est, extra officium. Speciali præpositione] = Qui enim aliquem præponit negotio, in omnia consentit,

A D §. III.

SUNT & alii modi] = Præter eos, quos modo exposuit, & qui vel vi officii, vel ex præpositione speciali sequuntur.

» Antecedente ministrorum factio] = Adeoque ubi summa potestas tenetur ex facto minorum potestatum, etsi nec vi officii, nec vi præpositionis specialis id fecerint.

» Sed non ita, ut id factum causa sit propriè dicta, sed ut occasio sit obligationis] = Vel quia rati habent factum ministrorum, vel quia locupletiores inde facti sunt.

» Non tantum expressa, sed & tacita] = Voluntas enim æque verbis, ac factis declaratur.

» Ubi scivit summam potestatem quod acturus erat, & fieri passus est], = Modo impedire potuerit. Vid. l. 2. c. 17. §. 9.

» Quia ad aliam causam referri probabiliter non possunt], Adeoque unde morali modo consensus ejus elicitur.

» Aliibi tractavimus], Vid. Pof. J. Gent. IV. ibique not. l. 2. c. 4. §. 5. & c. 15. §. 17. l. 3. c. 24. §. 1.

» Per rem batenus obligantur] = Obligatio igitur hæc non est ex consensu, aut voluntate, sed ex possessione rei, vel juris alieni; unde obligatur possessor etiam invitatus de qua obligationis specie actum est. l. 2. c. 10. per tot.

» Ne locupletiores fiant aliena iustitia] = Si ex pacto ministrorum ipsa summa potestas locupletior facta sit, tenetur quidem; at non ex pacto; sed quia aliquid alieni tenet, quod ex regula naturæ ei, cujus est, restituere debet.

» Ut aut contractum præstent, ex quo commodum volunt consequi] = Id est ut rati habeant.

» Aut de commodo discedant], Id est, lucrum, quod ex pacto Ducis accipere, restituant; adeoque hoc in arbitrio summe potestatis consistit.

» Et batenus, nec ultra], Id est, non præcise rati habere pactum tenetur, sed sufficit si de commodo discedat.

» Quod dicitur valere si quid utiliter gestum

stum est] „ Quod plenius explicavimus supra l. 2. c. 10. §. 9.

Qui cum pacta improponent, tamen retinent quasi fore pactis non habere] „ Contradicare hic videtur Auctor eis, quæ supra l. 2. c. 13. §. 16. n. 2. asseruit, ubi populum Romanum ex sponfione Caudina non obligatum fuisse, ait, nec ad restituendum exercitum, quem tamen si ne hoc pacto recepturus non fuisset.

„ sic accipimus, clavis literæ, unde de plano recte legi possit; ante tabernam, scilicet, vel ante eum locum, in quo negotiatio exercetur, non in loco remoto, sed in evidenti. . . . Certe si quis dicat, ignorasse se literas, vel non observasse quod positum erat, non multi legerent. cumque palam esset propositum, non audiretur, l. 11. §. 3. ff. Inst. adl.

Conditio quoque præpositionis servanda] „ Nam tenetur saltem juxta præpositionis formam, lib. 5. §. 17. lib. 11. §. 5. ff. l. 3. C. Inst. adl. l. 1. §. 7. & §. 12. ff. Exerc. ad.

A D §. I. V.

- 1 Ex supra a nobis dictis] „ L. 2. c. 11. §. 12. & §. 13. Conf. not. ad l. 2. c. 18. §. f.

Etiamsi præpositus fecit contra mandata arcana] „ Princes enim, qui legatum mittit, tenetur ex mandato generali, vulgo, literis credentialibus; per has enim literas rogat in genere eum, ad quem legatus mittitur, ut plenam fidem misso habeat. Si proinde legatus arcani mandati fines excedit, ipse tenetur suo principi: ut Princeps obligatur ex eo pacto hosti. Secus in duce belli, vel qui alias negotio alicui præpositus, nec literis credentialibus munitus est: ex hujus enim patris non tenetur Princeps, nisi intra præpositionis fines. Si proinde præpositus fines illos præpositionis excedit, hic solos tenetur, non princeps, d. c. 11. §. 13. Intra limites publica functionis] Immo ex legati pacto Princeps semper tenetur, si mandatum generale exhibuit. At ex ducis, vel alterius præpositi pacto non tenetur, nisi quatenus natura negotii, cui præpositus est, id permittit.

Sed ita si ejus rei gratia, cui præpositus fuerit, contrarium est] „ De quo vide l. 2. c. 11. §. 13. & l. 2. c. 10. §. 2. n. 2. De quo autem palam proscriptum, &c.] „ Conf. Gron. b. Vid. l. 11. §. 2. ff. Inst. adl.

Ita præpositi loco non habebitur] „ Quia re, vocatum est mandatum.

Sed non pateat] „ Id est, non ita proscriptum, ut ad noticiam necessario pervenire debeat.

Tenetur qui præpositus] „ Quia tamdiu durare videtur mandatum semel datum, donec de mutatione constet ita, quorum interest, Ulpianus ait: proscribere palam

Sub certa lege] „ V. g. Si quis infitor rem præponit ea lege, ne ultra 50 aureos emat, d. l. 11. §. 5. jurisd. l. 5. §. 11. cod. ita si tantum pecuniis foverandis, agis colendis, &c. præpositus est, d. l. 5. §. 2.

Vel interventu cuiusdam persone] „ Uti si non nisi præsentem Cajo cum eo vult contrahi, d. l. 11. §. 5. Idem est si saltem sub pignore cum eo contrahi voluit, d. l. 11. §. 5.

Æquissimum erit id servari, in quo præpositus fuit] „ Quia ex solo mandato tenetur præponens: at ultra formam præpositionis nihil mandavit, d. l. 11. §. 5. & d. l. 5. §. 11.

Ut alii reges, aut populi magis, &c. ex ductum suorum contractibus teneri possint, &c. si satis nota sunt ipsorum leges, atque instituta] „ Senatos Romanos pactum pro recipiendis captivis initum ratum habere noluit, quia contra disciplinam Romanam redempti erant captivi. Val. Max. l. 4. c. 8.

De his si non constet, sequentium est quod co-judicia dicit] „ Immo ex conjecturis nihil sequitur, adeoque infirmum, dum principiis, quæ in precedentibus exposuimus, an nimirum Dux, &c. promiserit intra fines mandati, & præpositionis.

Ut concessum intelligatur id, sine quo, &c.] „ Huc non ex interpretatione aliqua, sed ex ipsa voluntatis, ac negotii natura sequitur. Voluntatem enim satis declarari ex mediis necessitate, vidimus in expositione positionum B. Parentis ad Jus Gent. pos. IV.

Mandati fines si excesseris] „ Si scilicet mandatum ejus limitatum fuit, non si generale, uti in legatis esse solet.

Tene-

Tenebitur ipsa ad estimationem], Te-
 nebitur ad id, quod promissum, adeoque
 vel ad rem ipsam praestandam, vel ad id,
 quod tantundem est. Fabius Maximus,
 cum Senatus praedictum, quod Annibali pro
 redimendis captivis stipulatus erat, dare
 nollet, missio in urbem filio fundum,
 quem unicum possidebat, vendidit, ut
 fidem liberaret. *Val. Max. l. 4. c. 8.*
Grot. l. 2. c. 15. §. 16. n. 4.
Nisi lex aliqua satis cognita id quoque
impediat], Sensus videtur hic esse, quod
 si lex praepositionis ei, cum quo agitur,
 satis nota sit, is nec ad estimationem
 agere possit, quia fidei imputare debet
 quod cum eo contrahat, quem scit fa-
 cultatem pacificendi non habere.

Et de damno culpa dato], Si pacto hoc
 aliud aliquid abest.

Immo & ex crimine ad poenam crimini
respondentem], Petere nimirum potest is,
 quem decepit, ut summa potestas, cuius
 nomine contraxit, eum vel puniat, vel
 dedat.

Bona obligantur], Quia factio ejus illi,
 cito saltem aliquid abest, quod faciens
 de suo restituere debet ei, cui id abest.

Et si ea deficient, opera, aut libertas
sorporis], Quia hoc unicum medium est
 reparandi jus alii ablatum.

Ex posteriori], Si dolus accesserit.

Persona], Nam de malitia, & de me-
 rito agitur; quod personale est.

Aut homi], Si damnum alicui datum
 sit.

Aut utrumque], Si & malitia punien-
 da, & damnum restituendum.

Pro delicti quantitate], Proportio enim
 esse debet inter poenam, & delictum.

Si quis testationem interposuit, semetipsum
obligari nolle], Sciens se ultra fines man-
 dati agere. Neque enim tunc obligatur
 ex pacto, sed ex dolo; de hoc enim
 inter partes contrahentes cogitatum non
 est.

Quia & damni dati, & poena iusta ad-
bitum cum delicto, &c. naturali nexu co-
herent], Nisi partes invicem ita contra-
 hant, quod alter nec de dolo agere ve-
 lit. Tale enim pactum omnino valet,
 quia partes de suo jure disponunt, &
 prohibitio, quae jure Romano hac in re
 existat (vid. l. 1. §. 7. de p. l. 23. de
 R. J.) est mere positiva. Veram ratio-

nem, cur interposita testatione, se obli-
 gari ipsum nolle, nihilominus de dolo
 teneatur, jam dedimus, quia de dolo
 cogitatum non est inter contrahentes;
 alter enim bona fide contrahi putat. Se-
 cus si doli, & ne ex eo teneatur, in
 specie mentio fiat.

A D §. V.

A ut summa potestas], Si dux intra
 fines officii fidem dat.

Aut minister ejus], Si mandati fines
 excessit.

Ideo & certum est, alteram partem obli-
gari], Is enim, qui cum praeposito con-
 trahit, allegare nequit, eum extra fines
 officii fidem dedisse. Si enim vel summa
 potestas, vel ejus minister, parati sunt
 fidem datam implere, ipse omnino tene-
 tur a sua quoque parte promissum praes-
 tare.

Nec dici posse, elaudicare contractum]
 Absurdum enim esset, negotium in alte-
 rius persona ratum esse, in alterius non.
 L. 21. §. p. ff. rec. arb. Quando vere
 elaudicare dicatur contractus, & quoniam
 sint exceptiones, late tractat Barbof. lo-
 cu. c. 84. de contractu n. 35.

Eximus de comparatione eorum, qui me-
dii sunt ad superiores], Sensus est, quod
 haecenus quaesitum fuerit, an promissa
 eorum, qui minorem potestatem habent,
 summam potestatem obligent. *Vid. §. 2.*
& 3.

A D §. VI.

Quid in inferiores possint] Id est,
 quatenus inferiores ex minorum potesta-
 tum promissis teneantur.

Obligant intra eos alius, qui solent ab
ipsis imperari] Omne jus ducis in infe-
 riores dependet a concessione superio-
 ris, sub qua continentur omnia, sine
 quibus concessio illa commodè explicari
 nequit.

Alioquin consensu opus esset] Si Dux
 quaedam promittit, quae sub officio non
 continentur, inferiores inde non obli-
 gantur.

gantur, nisi consentiant, quia dux ha-
cenus disponeret de jure alieno.

Proderit in rebus utilibus omnino] = Est
pactum absque eorum consensu initum
fit; locupletiores enim fierent alterius
jactura.

*Id enim in potestate comprehensum satis
est*] = Officium enim ducis, & magistra-
tus est, utilitatem militum, & subdito-
rum promovere.

*In his, quae omni annexum habent, in-
tra ea, quae imperari solent omnino*] = Nam
tunc jure, & nomine summæ potestatis
contrahunt duces. Unde semper obli-
gantur inferiores.

Extra ea] = Scilicet quæ imperari so-
lent, seu quæ sub officio continentur.

Ita si acceptaverint] = Quia alias Dux
de alieno jure disponeret.

*Qua congruunt his, quæ de stipulatione
pro tertio aibi differimus*] = De qua ple-
nius supra l. 2. c. 11. §. 12. Et 13.

AD §. VII.

*DE belli causis. Et consequentibus
transigere, ad belli ducem non pertinet*] Ratio in aperto est, quia ejus est bellum
finire, qui gerere suo jure potest, adeo-
que solius summæ potestatis. Ducibus bel-
lum, non pax commissa, uti procuratori-
bus lis, non transactio. *Vid. supr. c. 20.
§. 2. seq.*

Et consequentibus] = Id est, sine quib-
us bellum geri non potest.

Belli gerendi pars est] = Duci autem so-
la gestio belli commissa est.

*Ejus cum maxima potestate prepositus fue-
rit*] = Est liberum belli arbitrium ei com-
missum sit.

Ea de belli ductum erit intelligenda] = Quia
tantum belli gestio ei commissa est; non
autem gerit bellum qui de eo transigit.

*Nempe eorum, quæ ad ductum belli
non pertinent*] = Adeoque quæ sub officio
ducis non continentur.

Quod ostendunt antecedentia] = Nam
agebatur de pace certis conditionibus
incunda, pro qua spondidit Posthu-
mius. *Liv. l. 9. c. 4. §. Et 6.*

AD §. VIII.

INDUCIAS dare, ducum est] Hoc
verum est de induciis, quibus bellum non
impeditur (nam tunc sunt pars admini-
strationis, ac sub ducis mandato, & offi-
cio id continetur); adeoque de induciis
paucorum dierum. Secus si ad plures an-
nos contrahitur. *Vid. Tefin. b. Et l. 3.
c. 21. §. 4.*

Sed Et minorum] = Ita enim urbe ob-
sessa præfectus inducias ad sepeliendos
mortuos, &c. concedere potest.

Nam alios duces pares non obligant] = Ita
hos enim imperium ipsis nun com-
petit: adeoque illi plane ex induciis
concessis non obligantur, nec vi pacti,
quia fidem non dederunt; nec vi im-
perii, quia ejus imperio non subsunt.

Livion] = L. 24. c. 19. Duo hi con-
sules Caecilium oppugnabant, Fabius Cam-
panis orantibus permisit, ut abire Ca-
puam tuto liceret. *Marcellus* paucis egres-
sus portam, qua egrediebantur, occupa-
vit, cædesque promiscue omnium circa
portam primo, deinde irruptione facta
etiam in urbe permisit. Quinquaginta
vero primo egressi Campanorum quum
ad Fabium confugissent, præsidio ejus
Capuam pervenerunt.

AD §. IX.

DUCUM non est] Utpote quibus sal-
tem potestas administrandi, non alienandi
concessa est. At prædam aliquando con-
cedere militibus posse, supra dictum est, l.
3. c. 6. §. 18. seq.

Hoc jure Syria Tigranem adempta] = *Vid.*
Gron. b. Quare Saguntini recte petebant,
ut Populus Romanus ea vellet confirma-
re, & rata habere, quæ duces concessere-
rant. *Liv. l. 28. c. 39.*

Ideo a Massaniissa, quo duce capta erat] =
Et qui eam matrimonio sibi junxit.

In res alias, quæ in præda sunt] = Sci-
licet, res mobiles, quæ ab hoste capiun-
tur.

*Non tam ex vi potestatis, quam cuiusque
populi moribus*] = Immo pendet id ex fi-
nibus mandati; regulariter enim præda
cedit.

G g g

- cedit populo : at si victoria aliter non
- fatis commode haberi potest, erit pars
- officii eam promittere militibus.

- 2 *At noudum quaesita*] = Id est, praedam
 • futuram, vel etiam immobilia, quae ple-
 • rumque non nisi certa conditione de-
 • duntur.

*De quibus summa potestatis arbitrium ex-
 quiri, res plerumque non patitur*] = Adeo-
 • que quae arbitrio ducis relinqui debent,
 • indeque sub eius officio continentur : qui
 • pro varietate circumstantiarum iudicare
 • debet, an magis interfit deditos sub con-
 • ditione accipere, an vero extrema ten-
 • tare.

- Ducibus non summis*] = Quibus vel ob-
 • sidio urbis, vel defensionis urbis obesse
 • commissa est.

- Intra ea, quae ipsi agenda commissa sunt*]
 • Id est, si mandatum id ipsis est, vel
 • sub mandato ex natura negotii conti-
 • netur.

- 3 *Us oratorem*] = Qui causae servit.
Non ut iudicem] = Qui causam decedit.

Saturninum iura casum] = Saturninus
 • ut Glauciam consullem faceret, Memmii
 • consularem virum interfecerat ; quo no-
 • mine consules ex Scito armati Saturni-
 • num persequuntur : qui cum fide publi-
 • ca descendisset in curiam, ut civili mo-
 • re causa tractaretur, lapidibus est obru-
 • tus.

- Data fide*] = *Plut. in Mario. Appian.*
 • *de bello Civ. l. 1.*

*Atqui C. Marius ex senatusconsulto po-
 testatem accepit*] = Teste ipso Cicrone
 • in dicta oratione.

Comprehensum ius danda impositatis]
 • Cicero in allegato loco videtur innuere,
 • Saturninum consensu ipsius Marii, qui
 • fidem dedit, intererunt fuisse. Verba
 • haec sunt : *Ac si fides Saturnino data*
 • • *est, non eam Rubrius, sed Marius de-*
 • • *dit ; idemque violavit, si in fide non ste-*
 • • *tit, etc.*

A D §. X.

Q U I A de re agitur aliena, quatenus
 contractus natura patitur adstringenda in-
 terpretatio] Saepius iam dictum est, stri-
 ctam, & laxiorem interpretationem jure
 naturae cognitam non esse : & verum non
 esse, illam in dispositione de re aliena,

hanc in dispositione de re propria obtinere.

Additio.

- Omnia dependent a mandato. Si fa-
- cultas paciscendi de illa re continetur
- sub vi officii, & ex natura negotii man-
- dati sequitur, tunc semper valet pactum,
- etiam ratione mandantis.

*Ne aut ex ipsorum facto summa potestas
 plus, quam vellet, obligetur*] = Hoc non
 • dependet ab aliqua interpretatione, sed
 • a natura negotii : si pactum convenit
 • naturae negotii, semper tenetur mandans
 • ex suo consensu.

*Aut ipsi damnum subeant officium facien-
 do*] = Si ex natura negotii facultas pacif-
 • cendi non sequitur, deficit mandatum,
 • adeoque damnum sua culpa patiuntur du-
 • ces. Hinc tutius est, in dubio consen-
 • sum superioris expetere.

A D §. X I.

*Ex iure acceptum censetur, ut de eo vi-
 ctoris populi arbitrium sit*] = Rationem al-
 • legat, quia in pactis, quae de re aliena
 • sunt, stricta fieri debet interpretatio, ne
 • ex ducum facto summa potestas plus,
 • quam vellet, obligetur, §. *praced.* Ve-
 • rior ratio est, quod illi, qui pure se de-
 • dunt, vere servi fiant, adeoque in eos
 • omnia iura, quae in servos statuta sunt,
 • obtineant.

- Gentio Illyrii*] = *Apud Liv. l. 44. c. 31.*
 • *l. 45. c. 1.*

A D §. X I I.

In sponsionibus] = *L. 2. c. 15. §. 16.*
Efficit ut ratihabitione non secuta dux
in nihil ipse teneatur] = Nihil enim pro-
 • misit, nisi sub conditione ; qua defici-
 • ente nihil actum intelligitur.

Nisi si qua locupletior factus est] = Tunc
 • enim non tenetur ex pacto, sed quia
 • aliquid alieni tenet, quod ei, cuius est,
 • ex regula naturae restituere tenetur.

A D §. X I I I.

P O S S U N T praesidium dimittere, ut
 scilicet

fecisse Locrenses legimus] = Idque concludit ex stricta illa interpretatione pacti, quod de se aliena agit. Vid. §. 10. At in genere verius est, urbe dedita etiam praedium deditum censi, quia omnia jura publica, & privata urbis in po-

testatem victoris transeunt. Neque id negabant Locrenses; sed causabantur, non dolo, seu ex proposito praedium Romanum dimissum esse, sed clam profugisse, atque ideo dedi non potuisse. Lra. l. 24. c. 1.

CAPUT XXIII.

De fide privata in bello.

- I. Refellitur sententia statuens, privatos fide hosti data non obstringi.
- II. Offenditur obstringi eos etiam private, & latroni: & quatenus:
- III. Minor hic non excipitur.
- IV. Error an liberet.
- V. Solvitur obiectio sumpta ex publica utilitate.
- VI. Aptantur ante dicta ad fidem datam reducti in carcerem:
- VII. In certum locum non redeundi: non militandi:
- VIII. Non fugiendi.
- IX. Captum alii se dare non posse.
- X. An privati cogendi sint a suis potestatibus implere quod promiserant.
- XI. Qualis interpretatio in hujusmodi pactis adhibenda.
- XII. Quomodo sumenda voces vitæ, vestium, adventus, auxilii.
- XIII. Rediisse ad hostem quis dicendum:
- XIV. Iusta auxilia quæ, in deditione, sub conditione facta.
- XV. Quæ ad executionem pertinent, conditionem non facere.
- XVI. De talium pactorum obsidibus.

* I. Ciceronis est illud* satis tritum: etiam si quid¹ singuli temporibus adducti hosti promiserint, est in eo ipso fides conservanda: singuli, l. 13. * milites puta, aut pagani: nihil enim ad fidem refert. Mirum est* inventos esse juris magistros², qui docerent, * pacta publice cum hostibus inita fidem adstringere; * at quæ³ a privatis fierent, non item. * Nam, cum privati jura privata habeant, quæ obligare possunt, * & hostes capaces sint acquirendi juris, * quid esse potest quod obligationem impediatur? adde quod nisi id statuatur, * datur credibus occasio, libertati impedimentum: * nam & illæ caveri sæpe, * & hæc obtineri a captivis, * fide privatorum sublata, non poterit.

II. Immo * non hosti tantum illi, * quem jus gentium agnoscit, * sed & latroni, & piratæ data privatim fides obligat, perinde ut de fide publica

ΠΑΡΑΘΕΤΑΙ

¹ Singuli temporibus adducti] Quæ scilicet non promitterent, nisi dura, & infelicia tempora experirentur.

² A privatis] Videntur illi privatos considerasse tanquam populos, & servos, qui sunt

auctoritate tutorum, & dominorum, obligare se nequeunt.

³ Datur credibus] Minus enim parcent pollicentibus se redemptum iri, & si cui pepercissent, eum, quod nunc sæpe fit, fide data nunquam dimittenti ad pretium redemptionis comparandum, si certum erit, eum ista fide non obligari.

^a Supra
I. II, c. XI.
§. 7. & lib.
III, cap.
XIX. §. 5.
^b Oidre
conf. 7. Co-
var. de ma-
trim. p. 11,
c. 3. §. 4.
n. 21.

publica supra ^a diximus. ⁺ Id interest, quod si metus injustus ab altero incussus impulerit ad promittendum, is, qui promissit, ⁺ petere restitutionem, aut, si alter nolit, ⁺ sibi eam præstare potest. ⁺ Quod ⁵ in metu procedente ex bello publico juris gentium locum non habet. Quod si & jusjurandum acceperit, ⁺ jam omnino quod promissum est præstandum erit ab eo, qui promissit, si perjurii crimen effugere volet. Sed tale perjurium si in hostem publicum commissum sit, ⁺ puniri ab hominibus solet: ⁺ si in latrones, aut piratas, ⁶ dissimulari odio eorum, quorum commodum agitur.

III. In hac quoque privata fide ⁷ ⁺ minorem non excipimus, ⁺ qui ⁸ ejus status est, ut actum intelligat. Nam ⁺ quæ minoribus consulunt beneficia, ⁺ ex jure sunt civili. Nos ⁺ de jure gentium quærimus.

^c Lib. II,
c. XI. §. 6.

IV. Et de errore alibi ^c diximus, ita jus dare a contractu recedendi, ⁺ si id, quod per errorem creditum fuit, ⁹ in mente agentis vim habuerit conditionis.

^d Cap.
XXII. §.
7.

⁺ V. i. At, ⁺ quo usque se extendat privatorum in paciscendo potestas, difficilior inspectio est. ⁺ Quod publicum est, a privato alienari non posse, satis constat: nam si ⁺ ne ducibus quidem belli id permissum est, ut ⁺ modo ⁴ probavimus, multo minus privatis. Sed ⁺ de ipsorum actionibus, ac rebus queri potest, quia videntur ⁺ hæc quoque concedi hostibus non posse sine aliquo damno partis: unde videri possunt talia pacta ¹⁰ ⁺ illicita cum civibus ob jus supereminens civitatis, ⁺ tum conductis militibus ob fidem sacramento datam.

^e Punic.
pag. 55.
Ed. H.
Steph.

2. ⁺ Sed sciendum est, ea pacta, ⁺ quæ ¹¹ malum majus, aut certius evitant, magis utilia, quam damnosa, etiam publico censeri debere, ⁺ quia minus malum induit rationem boni: *ἡ γὰρ τοῦ κακίου ἐλαττωσις τὸ κατὰ φύσιν*, ut ait quidam apud ^e Appianum. Neque vero ¹² ⁺ fides sola, qua quis potestatem ipsam sui, & suarum rerum non abdicat, ⁺ neque utilitas publica ⁺ sine legis auctoritate id efficere possunt, ut quod factum est, etiam si contra officium factum esse detur, irritum sit, & effectu juris omni careat.

3. ⁺ Lex

G R O N O V I I.

4. *Sibi eam præstare*] Protestando, & nihil solvendo.

5. *Quod in metu procedente ex bello*] Neque metus ille injustus.

6. *Dissimulari*] Impunitum transmitti, non quasi non sit perjurium, seu quia istis hominibus jus non redditur; quippe habeantur pro servis pæne, atque adeo pro nullis.

7. *Minorem*] XXV. annis.

8. *Ejus status est*] Eam vim naturæ, ingenique habeat.

9. *In mente agentis*] Ita præsumtum sit, ut fuerit precipuus causæ contractus: qua deficiente, etiam quod actum est, irritum fore, tacite consensum putatur.

10. *Illicita cum civibus ab jure*] Tanquam qui non habuerint potestatem earum actionum, &

rerum, ob jus, quod in eos habet princeps, vel civitas.

11. *Malum majus*] Scilicet captus civis, vel miles, aut in perpetuum omittendus est, aut quamdiu actionem, vel rem suam debet obligare, ac subtrahere civitati, vel principi. Satis consulti juri eminenti civitatis, vel principis, se conservando. Alterum perinde accipiendum est, ac si morbo, vel calamitate amissum esset.

12. *Fides sola*] Promissio, qua quis non alterius se ditioni subjicit, & manet rerum suarum dominus, etsi ad aliquid dandum, faciendumve se obligaverit. (Prava interpretatio. Fides est heic obligatio erga eum, cujus aliquis subditus est, vel Miles conductus, & quæ sola non impedit quominus ille dominus sit rerum, & actionum suarum, quamdiu eam potestatem non abdicavit. J. E.)

G R O -

3. * Lex quidem posset adimere subditis aut perpetuis, aut temporariis, hanc potestatem: sed neque lex hoc semper facit; 13 parci enim civibus: neque semper facere potest; nam leges humanæ, ut alibi * diximus, vini obligandi cum demum habent, si latæ sint 14 ad humanum modum, * non si onus injungant, quod a ratione, & natura plane abhorreat. Et ideo leges, & præcepta specialia, quæ tale quid aperte præ se ferunt, * pro legibus haberi non debent; generales autem leges interpretatione benigna ita accipiendæ sunt, * ut casus summæ necessitatis excludant.

a Lib. I.
c. IV. §. 7.
n. 2. 3. Lib.
II. cap. II.
§. 6. n. 4.
cap. XIV.
§. 12. n. 2.

4. Quod si actus, qui lege, aut præcepto interdictus erat, & valere vetitus, * interdicti æquo jure potuit, * jam irritus erit actus privati, * sed puniri tamen idem poterit, * ideo quod promissit id, quod sui juris non erat, maxime * si juratus id fecerit.

VI. Promissio captivi * de 15 redeundo in carcerem merito toleratur: 16 * neque enim deteriorem reddit captivi conditionem. Non ergo, ut quidam existimant, gloriose tantum fecit M. Atilius Regulus, * sed & quod debebat: *Regulus*, inquit ^b Cicero, *non debuit conditiones, passionisque bellicas, & hostiles perturbare perjurio*. Nec obstat illud c:

b Off. III.
c. 29.
c Horat.
III. Od. V.
42.

*Atqui sciebat, quæ sibi barbarum
Tortor pararet.*

* Nam & hoc fieri posse jam scierat, cum promitteret. Sic & de decem captivis, ut quidem ex antiquis scriptoribus rem narrat ^d Gellius, *ex eo postliminium justum non esse sibi responderunt, quoniam a dejurio vincti fuerant*.

d Lib.
VII. c. 18.

VII. 1. Solent & promittere quidam, 17 ut in certum locum redeant, * ne adversus eum, qui ipsos in potestate habet, militent. Prioris exemplum apud ^e Thucydidem, ubi sic Ithomenenses promittunt Lacedæmoniis, exituros se Peloponneso, * nec unquam redituros. * Posterius nunc frequens est. Vetus exemplum est apud Polybium, ^f ubi dimituntur ab Amilcare Numidæ sub lege, *quod si quis arma hostilia ferret*. Simile pactum habet in ^g Gotthiciis ^b Procopius.

e Lib. I.
c. 103.

f Lib. I.
c. 78.
g Gotth.
III. c. 36.

2. Hoc pactum quidam irritum pronuntiant, * quia sit contra officium, quod

G R O T I U S.

a *Dejurio vincti*] Id est, capitis minores, ut Horatius de Regulo loquitur. (*Dich.* III. V.)

b *Procopius*] Gotth. II. de Herulis. (*Cop.* 14.) (Hoc exemplum diversum est ab eo, quod in contextu indicatur. In loco precedenti POLYBIUS nullum est pactum, sed comminatio tantum *Hamilcaris*. J. B.)

G R O N O V I U S.

13 *Parci enim civibus*] Non vult eos potius

perire, quam quidquam sui hostibus, cum in eorum potestatem venerint, pacto obligare.

14 *Ad humanum modum*] Non plus exigant, quam potest ab humana imbecillitate præstari.

15 *Redeundo in carcerem*] Si scilicet aliquid, quod suscepit, cum dimitteretur, non effecit.

16 *Neque enim duci erant*] Quippe qui, si efficiat, liberetur: sin, eodem sit loco, quo antea.

17 *Ne certum locum*] Ubi præsentia illorum vehementer aut utilis illi parti, de qua captivi sunt, aut damno illi, quæ cepert, & dimittit.

^a L. II. c. quod patriæ debeatur. + At non, quicquid contra officium est, statim & irritum est, ut & ^a alibi, & supra ^b diximus. Deinde vero + ne contra officium quidem, libertatem sibi parere id promittendo, quod jam est in hostis manu. + Nihil enim deterius sit patriæ causæ, cui is, qui captus est, ni liberetur, + jam periisse censendus est.

VIII. Promittunt & nonnulli ¹⁸ + non fugere. + tenet hoc eos, etiam- si ¹⁹ vincti promiserint, + contra, quam quidam sentiunt. Nam & sic solet aut vita servari, aut mitior obtineri custodia. Si vero vinctus sit postea, + ita demum ²⁰ liber erit, si ideo promiserit, ne vinceretur.

IX. Satis inepte queritur, + an, qui captus est, ²¹ alii dedere se possit. Nimis enim certum est, neminem sua pactione + jus alteri quaesitum adimere posse. Est autem captori jus quaesitum, + aut ipso belli jure, aut partim belli jure, + partim ²² concessu ejus, qui bellum gerit, secundum ea, quæ supra ^c exposuimus.

^e Lib. III. c. VI. §. 23. & seq. X. Circa effectus pactorum egregia quaestio est, + an privati, si in fide præstanda negligentes sint, a suis potestatibus cogendi sint eam implere. Et + cogendos verius est in bello duntaxat solenni, + ob jus gentium, quo bellum gerentes obstringuntur alter alteri jus reddere, + etiam de factis privatorum, + ut puta si a privatis violati essent hostium legati. Sic Cornelius Nepos, recitante ^d Gellio, scripserat, multis ^e in senatu placuisse, ut ii de ²³ decem captivis, qui redire nollent, datis custodibus ad Hannibalem deducerentur.

^d Noë. Att. VII. 18. XI. + De interpretatione tenendæ regulæ jam + aliquoties memoratæ, ut a proprietate verborum non recedatur, + nisi absurdi vitandi causa, + aut ex alia satis certa mentis conjectura : + ut in dubio magis interpretemur verba contra eum, qui legem dedit.

^e Lib. II. c. XVI. §. 26. XII. + Vitam pactus non etiam ad libertatem jus habet. + Vestium nomine arma non veniunt : sunt enim hæc diversa. ²⁴ Venisse auxilium recte dicitur si sit in conspectu, etiam si nihil agat : + nam ipsa præsentia suam vim habet.

XIII. At ²⁵ + rediisse ad hostem non dicitur qui clam rediit ut statim.

G R O T I I.

^a In senatu placuisse] Idem jam ante senatus redire eos coegerat, quos Pyrrhus sub conditione dimiserat. Appianum ex. legat. num. 6. (pag. 348. Excerpt. Fav. Ulpin.)

G R O N O V I I.

¹⁸ Non fugere] Si habeantur in liberiori custodia.

¹⁹ Vincti] Quum in arctissima custodia haberentur.

²⁰ Liber erit, si ideo promiserit] Quia promissionem non videtur accepisse, qui eum tenet. 2, II. 4.

²¹ Alii se dedere] Vel dum trahitur ab homine ignoto, aut infesto, videns alium notum, præsertim honoratoris militis, vel etiam li-

teris e custodia datis.

²² Concessu ejus] Hujus enim primario sunt, quæ capiuntur.

²³ Decem captivis] Quos Hannibal dimiserat, ut tentarent, numquid senatus Romanus redimeret captivos, fide data, si non impetrarent, in castra redituros.

²⁴ Venisse auxilium] Si quis promiserit conditionem, nisi certum intra tempus adveniant auxilia, & illud tempus finiat, dum auxilium e longinquo proficiunt, illic nec dum aut applicuerint se nobis, aut aggrediuntur hostem, sine perfidia deditionem recusabit.

²⁵ Rediisse ad hostem] Si quis promisit se reditorem ad hostem nisi cujus causa dimittitur, id effectum reddiderit, non satisfecit fidei, si sic rediit, ut nemo intelligeret rediisse, quod fallens hostem paulo post evaderet.

G R O -

tim exiret : rediisse enim ita intelligi debet , + ut in potestate hostium iterum sit. Contraria interpretatio veteratoria * + Ciceroni , stulte callida , + quæ fraudem in se , & perjurium habeat. Eadem + Gellio fraudulentula calliditas , + a Cenfore ignominie notata , qui eam adhibuerant , VII. c. 12. ^{a De off. III. c. 12. Lib. VII. c. 12.}

XIV. ^d Justa auxilia in pactis ditionis non faciendæ , + si ea adveniant , intelligi debent talia , quæ periculum cessare faciant.

XV. Notandum & hoc , si quid ²⁶ de executionis modo convenit , id conditionem non injicere pacto , ut + si dictum certo loco solvi , qui locus postea dominum mutaverit.

XVI. De obsidibus tenendum quod + supra diximus , plerumque eos + accessionem esse ²⁷ principalis actus , sed tamen conveniri etiam posse + ut disjunctiva sit obligatio , nimirum ut aut fiat aliquid , aut obsides retineantur. Sed in dubio tenendum est illud , quod maxime est naturale , + id est , ut accessio tantum credantur. ^{c Hoc lib. c. 20. §. 18.}

G R O T I I .

G R O N O V I I .

3 *Justa auxilia in pactis ditionis*] Sunt ejus pacti exempla quatuor in III. Gothicorum *Preceptis* (Cap. 7. 12. 30. 37.) Aliud de Luca apud Agathiam lib. I. (c. 7.) De Castello Cordice apud Bizarum historiz Geneensis X. alia libro XVIII. & in bello in Mauros. Habet tale & *Cromerus* lib. XI.

26 *De executionis modo*] Iste modus propter incidentem causam non quæritur servari , non ideo rem ipsam esse irritam.

27 *Principalis actus*] Ejus , quod maximum , & præcipuum promissum est , adeoque hoc præfatio illos debere dimitti.

HENRICI DE COCCEII COMMENTARIUS

I N

HUGONIS GROTTII

LIB. III. CAP. XXIII.

HACTENUS Auctor egit de fide publica , sive a summis , sive a minoribus potestatibus data : hic agit de fide , quæ privatim in bello datur ; & ait , privatos invicem fidem dare posse : 1. quia de suo jure disponunt : 2. quia jus in hostes transferri potest : 3. quia alias cederentur capti , & libertas impediretur , §. 1. Idque verum non tantum est se , statuit , de fide hosti , sed & latro-

nibus data : quanquam si metu injusto fides extorta est , restitutionem jure naturæ (non jure gentium externo) in bello publico impetrari posse , putet , nisi juramentum accesserit ; tunc enim absque nota perjurii recedi a fide data non possit : sed unicuique hominum licere tale perjurium punire , solis exceptis latronibus , & piatis : eorum enim odio dissimulatum perjurium jure gentium , fingit. §. 2. ^{a Per-}

» Pergit, fidem datam etiam a minore
» valere, §. 3. etsi error accesserit, qui
» consensum non impedit circa rem, §. 4.
» Neque obstat, quod publicum ex pacto
» tali damnum aliquod sentiat; nam ma-
» jus, aut certius malum inde evitari,
» §. 5: nisi lege publica actus interdictus
» sit, §. 3. n. 2. §. 3.

» Hinc concludit, privatum promittere
» hosti posse, se reditum in carcerem,
» §. 6. se in cerrum locum non reditu-
» rum, §. 7. se non militaturum, *ibid.*
» (neque hoc casu contra officium patriæ
» agi, quia non fit deterior ejus causa,
» cum captus patriæ plane sit inutilis, *ibid.*)
» se aufugere nolle, §. 8.

» Porro ait, frustra queri, an captus
» se alii dedere possit, §. 9. Denique do-
» cet privatos, si fidem datam non im-
» plement, a suis cogi posse potestatibus ut
» impleant, §. 10.

» Tandem regulas interpretandi pacta a
» privatis initia suppeditat §. 11. Atque
» exinde concludit, eum, qui vitam pa-
» ctus est, non habere ad libertatem,
» §. 12. Reddisse non videri qui clam re-
» dit, §. 13. Eum, qui promissit, se ur-
» bem non dediturum si auxilia advene-
» rint, intellexisse talia, quæ periculum
» cessare faciant, §. 14. Si promissum cer-
» to loco solvi, non teneri paciscentem si
» locus postea fiat non tutus, §. 15. Re-
» gulariter obsolescit, & pignora liberari fini-
» ta obligatione principali, nisi aliud in
» specie dictum sit, §. 16. Quæ singula
» nunc examinabimus.

A D §. I.

MILITES puta, aut pagani] » Om-
» nes subditi.

Inventos esse juris magistrat] » Uti Za-
» rius in libello de pueris Judæorum ba-
» ptizandis, quem refutavit Eckius Theo-
» logus cui respondet Zalius in *Apolo-*
» *gia ad Eckium* p. m. 427: ubi Glosiam,
» Hosticum, Odofredum, Bartolum, &c.
» Angelum, Jasonem, Fulgiosum, Cor-
» neum, Andream de Pisis, Dulcium,
» Philippum, &c. allegat. Rationem præ-
» cipue afferunt, 1. quod militaris disci-
» plina, & juramentum prælitum exigit,
» ne privatus ab hoste ullum lucrum ac-

quirat: 2. quia capti postliminio redire
» tenentur, contra hoc jus publicum po-
» stliminii nihil promitti posse: 3. Multo
» minus pactum valere pagani, quippe
» quod hostis contra juramentum militare,
» adeoque turpiter exegit, &c. quæ dubia
» examinabimus infra §. 5. §. 7.

Pacta publice cum hostibus inita] » Id
» est, vel a summis potestatibus, vel a du-
» cibus belli.

At quæ a privatis] » Sive singulis mi-
» litibus, sive paganis. *Zus d. l. pag. 428.*

Nam cum privati jura privata habeant]
» Dudum ostensum est, fidem omnibus,
» etiam hostibus, esse servandam, modo
» dari jure poterit: potest autem semper
» dari de re sua, quia prout quisque de re
» sua disponit, ita jus est.

Et hostes capaces sunt acquirendi juris]
» Si fides eis tanquam hostibus datur. *Vi-
» d. sup. c. 20.*

Quid esse possit quod obligationem impe-
» *diat*] » Cum de suo jure, adeoque licite
» disponat.

Datur cadulus occasio, libertati impedi-
» *mentum*] » Hæ rationes sunt mere poli-
» tice; jure naturæ enim captus occidi
» potest, & libertas in perpetuum aufe-
» rit: adeoque hæc nulla fit injuria
» captis.

Nam & illa caveri solet] » Nisi spe la-
» cri allicerentur domini ut parcant captis.
» *Et hæc obtineri*] » Nisi promittentem
» jure obligari ad fidem servandam, alter
» pro certo habeat.

Fide privatorum sublata, non poteris]
» Quia promittens fidem datam implere
» non teneretur, idque ex hypothefi illo-
» rum Jurisconsultorum, jure.

A D §. II.

Non hosti tantum] » *Vi-
» d. l. 3. c. 19. per tot.*

Quem jus gentium agnovit] » Intelligit
» voluntarium, quoties nimirum quis per
» bellum publicum solenne hostis consti-
» tuitur. Quale jus gentium non exstare,
» diximus.

Sed & latroni, &c.] » Nam hos hostes
» jus gentium non agnoscere, Auctor ita-
» tuit: adeoque bellum cum his minus so-
» lenne esse, ait, l. 3. c. 4. §. 18. n. 6.

careat, *h. §. 5. n. 2. 3.* non quicquid contra officium est, statim & irritum esse: 4.º nec contra officium esse, libertatem sibi parare, promittendo quod jam est in hostis manu: 5.º nihilo deteriore fieri patriæ causam, cui is, qui captus est, ni liberetur, jam periisse censendus est. Vera ratio cur pacta privatorum cum hoste valeant, 6. in eo consistit, quod supponimus, hostem minari incendia prædæ, captivitatem personis, &c. supponimus, imperantem id impedire non posse. Hoc casu igitur subditi jure necessariæ defensionis partem bonorum, ut reliqua conservent, dare, vel promittere hosti, propitio jure possunt: civitati enim nulla fit injuria, tum quia res illæ æque, quin magis, periturae fuissent, tum quia imperium hoc casu definit, & jure necessariæ defensionis civilis ea agere potest, quæ ad sui, suarumque rerum conservationem necessaria esse judicabit.

Secus igitur se res habet si privatus commercia cum hoste agit: ejusmodi pacta enim, quæ hostis vires augment, nostræ civitatis vires autem minuunt, prohibita sunt. *Vid. n. 5.*

An vero pactum militum captivorum, quo promittunt, se non ulterius militaturos, valeat, videbimus §. 7. n. 1.

Quousque se extendat privatorum in paciscendo potestas?] Semper valet pactum si de suo jure disponunt.

Quod publicum est, a privato alienari non posse?] Quia de jure alieno, adeoque extra fines facultatis a creatore concessæ disponeret.

Ne ducibus qualem belli id permittitur est?] Scilicet, extra fines officii, & mandati.

Modo probavimus?] *Vid. c. 22. §. 7.* ubi dixit, ducem non posse de belli causis, & consequentibus disponere.

De ipsorum actionibus, ac rebus queri potest?] Adeoque de jure eorum privato.

Hac quoque concedi non posse sine aliquo damno partis?] Si enim pecuniam, frumentum, &c. hosti promittit, vires hostis augmentur, & vires nostræ civitatis minuantur.

Militia cum civibus ob jus supereminens civitatis?] Civitas enim jus in res civis

hactenus habet, ut hic de iis in detrimentum civitatis disponere nequeat.

Tum conductis militibus ob fidem sacramento datam?] Miles enim sacramento se obtrinxit, quod civitatem defendere velit, violare id videtur si promittit, se eam non defensurum. *Add. infra §. 7.*

Sed sciendum est?] Veram rationem, 2. cur fides a privato hosti data servari debeat, exposuimus initio *h. §.* Superest ut dubia a Zasio supra §. 1. rubr. 2. mota removeamus.

Primo ait, militare disciplinam, & juramentum præstitum exigere, ne privatus ab hoste ullum lucrum acquirat. Resp. si milites, & subditi liberi sunt, omnino conventiones cum hoste prohiberi possunt: idque & disciplinæ militari, & juramento convenit, nihil enim facere possunt, quo hostium vires augerentur. At si in hostium potestate sunt, & eisque ut hostibus quædam promittunt, ea valent jure necessariæ defensionis. *Vid. §. 7.*

Secundo opponit, captos postliminio saltem redire, adeoque eos contra jus publicum postliminio nihil prodittere posse. Resp. etiam ille, qui ab hoste dimittitur, postliminio revertitur, *l. 26. ff. capt. qui* proinde aliquid pro illa dimissione promittit, nihil promittit contra jus publicum postliminii.

Tertio ait, hostem turpiter agere, quod, a pagano contra juramentum militare, contra disciplinam militarem, contra obedientiam ducibus debitam, fidem exigat. At inepta est hæc ratio, uti *infra §. 7.* ubi hæc materia repetitur, demonstrabimus.

Qua malum majus, aut certius evitant, magis utilia etiam publico consensu debere?]

Majus autem malum evitant qui certa pecunia hosti promissa, incendia, & vastationem impediunt, qui capti, promittendo se nolle militare, a servitute se liberant, &c.

Quia minus malum induit rationem boni?] Hanc interpretandi regulam explicavimus, & refutavimus supra *l. 2. c. 23. §. 2. c. 24. §. 5. n. 1.*

Fides sola, qua quis potestatem ipsam sui, & rerum suarum non abdicat?] Senius est, fidem hosti datam ideo effectui carere non debere, quia fidem civitati dedit; per hanc enim fidem civem se, fuisseque

• suaque non subiecisse potestati civitatis;
• adeoque eam non obstat, quo minus &
• se, suaque a potestate hostis, alia fide
• data, liberare, etoque majus periculum
• evitare possit.

Neque utilitas publica], Sensus est, si-
dem hosti datam nec ideo irritam reddi,
• quod sine damno civitatis concedi non
• possint ea, quæ promissa sunt; quia ea
• fides itidem non impedit, quominus ad
• evitandum majus malum contra officium
• aliquid hosti promittere possimus. Nos
• veram rationem jam exposuimus. *Ald.*
• §. 7.

Sine legis auctoritate]], An ergo leges
• adimere facultatem cum hoste paciscendi
• possunt? *Vid. n. seq.*

3 *Lex quidem possit adimere subditis hanc
potestatem*], Auctor dixit *n. preced.* utili-
tatem publicam sine legis auctoritate non
• posse efficere ut id, quod contra offi-
• cium fit, irritum fit, si facto illo majus
• evitatur malum. Insuper Auctor, legem ci-
• vilem potestatem illam subditis auferre
• posse, adeoque tunc saltem pacta subdi-
• torum cum hoste non valere. Respondet
• 1. legem id non semper facere; nec 2.
• id facere semper posse, quia leges ad hu-
manum modum late saltem obligant,
• non si onus injungant a natura, & ratio-
ne alienum. Vera ratio est, quod jus ne-
cessariæ defensionis nulla lege auferri pos-
• sit, & quod imperium in hoc casu desi-
nat. *Vid. §. 7.*

*Non si onus injungant, quod a ratione,
& natura, plane abhorreat*], Quale ex
• hypothesi Auctoris esset, si subditus im-
• pediretur majus, aut certius evitare ma-
lum: rectius, si jus necessariæ defensio-
nis ei auferretur.

Pro legibus haberi non debent], Quia
• legibus naturæ aliquid contrarium præci-
piunt. *Vid. l. 2. c. 14. §. 12. n. 2.*

Ut casus summa necessitatis excludant]
• Toties hanc hypothesin generalem refuta-
vimus. *Vid. l. 2. c. 2. §. 6. n. 2. c. 6.
§. 5. c. 18. §. 4. n. 6.*

4 *Interdicti aquo jure potuit*], Uti si nihil
• legibus naturæ contrarium statuitur.

Jam irritum erit actus privati]], Quia
• contra leges suæ civitatis pactus est.

Sed potuit tamen ideo potuit], Quia le-
gem violavit.

*Ideo quod promissum id, quod sui juris
non erat*], Quod enim lege prohibente

• fit, est extra jus nostrum; agimus enim
• ultra facultatem nobis jure concessam.
Si juratus], Nemo enim fidem juratam
• dare debet, si scit, se fidem dare non
• posse; esset hæc profanatio nominis divi-
ni: adeoque tunc poena perfidie quoque
• obtinet.

A D §. VI.

De redeundo in carcerem], Si scilicet
• promissa non præstiterit.

*Neque enim deterorem reddit captivi con-
ditionem*], Atqui civitatis jus hoc casu mi-
nuere videtur, utpote quam omnes cives
• deserere tenentur. Sed ei respondimus
• §. preced.

Sed & quod debebat], Factum hoc
• examinavimus supra *L. 2. c. 15. §. 17:
& l. 3. c. 22. §. 3.*

*Nam & hoc fieri posse, jam scivimus, cum
promitteretur*], Jure belli enim in captos,
• & servos servire licet.

A D §. VII.

*Nec adversus eum, qui ipsos in potestate
habet, militent*], Vera ratio est, quod
• captus non subistit imperio pristinae civita-
tis, quæ cum eum defendere amplius non
• possit, jus imperii amittit. Captus igitur
• jure necessariæ defensionis se quovis mo-
do, etiam promittendo de non amplius
• militando, liberare potest: neque patriæ
• id præjudicat, cui æque perisse videtur,
• dum in potestate hostium constitutus ope-
ram patriæ præstare nequit; neque desunt
• alii, qui militare poterant. Sane, cum
• hosti in captum omnia liceant, cum oc-
cidi quoque possit. &c. multo magis ex-
• gi ab eo potest fides ne militet. Confe-
ratur supra §. 1. rubr. 2. & §. 5. n. 2. rubr.
2. seq.

Nec unquam redimere], Hic non de
• pactis privatorum agitur, sed civitatis,
• & populi.

Posteriorius minus frequens est], Exempla
• vide apud Thuan. *Hist. l. 4. p. 70. &
73. l. 14. p. 283.*

*Quia sit contra officium, quod patria de-
betur*], Cujus defensionis pacto renuncia-
li h h 2 se

re non potest : sed respondimus supra
§. 5.

At non quicquid contra officium est, statim & irritum est], Immo contraditio
est actum valere, & tamen legibus con-
trariari. Sane, lege prohibente deficit fa-
cultas moralis. Alias rationes modo pro-
posuimus.

*Ne contra officium quidem, libertatem
sibi parere promittendo quod jam est in bo-
nis manum*], I. e. de redeundo in capti-
vatem, in qua actu est.

Nihil enim deterius sit patria causa] Si
captus mansisset, itidem defendere non
potuisset patriam.

Jam perisse], Quia facultas defenden-
di civitatem deficit. Immo jure Romano
pro servo, & civiliter mortuo habitus
fuit. *Vid. l. 3. c. 9. §. 1.*

A D §. VIII.

Non fugere], Qui non carceri inclu-
duntur, sed fide data pro lubitu in ter-
ra hostili commeari possunt.

Tenet hoc eos etiam si vincti promiserint]
Vis enim non impedit consensum, præ-
sertim si sit vis hostilis, utpote quæ lici-
ta est.

Contra, quam quidam sentiunt] Qui
fidem in carcere datam injustam prædi-
cant; quod verum non est, inprimis de
carcere hostili. Vide late Capyc. Dec.
149. n. 3.

*Ita dentum liber eris si ideo promiseris,
ne vinceretur*], Si quis fidem dedit de
non fugiendo, ea intentione ne vincire-
tur, non violat fidem si postea contra
fidem vinctus aufugiat. At si vinctus fi-
dem talem dedit, aufugere absque per-
fidia nequit.

A D §. IX.

An Qui captus est, alii dedere se possit]
Recte id negat Auctor, quia disponeret
de jure alieno.

Jus alteri quaesitum], Uti quaesitum est
per deditionem.

Aut ipso belli jure], Quo captus sit ser-
vus capientis.

Partim concessu ejus, qui bellum gerit]
Si Princeps prædam subditis concedit,
l. 3. c. 6. §. 24.

A D §. X.

*An privati, si in fide præstanda negli-
genter sint, a suis potestatibus cogendi sint
eam implere*], Affirmatur. Nam omnium
consensu constat, fidem hosti datam ser-
vandam esse; adeoque hæcenus jus in
hostem transfertur. Si proinde hostis po-
testatem ejus, qui sub pacto dimissus est,
implorat, cogere ea debet subditum ut
pactis stet; si cogere nolit, causam suam
facit, & nova est belli causa.

*Cogendor, verius est, in bello duntaxat
solenni*], I. e. in bello, quod inter duas
summas potestates geritur, & indictum
est: huic enim bello jure Gentium certa
quædam privilegia indulta esse, statuit;
quo etiam refert, quod promittentis ma-
gistratus adigere subditos teneatur, ut
promissa præstent. Aliud igitur obtinere,
putat, in bello minus solenni (quale
autem id sit, vide *Disser. Proam IX.*
Secl. II.) in quo tantum ei, qui iustam
causam habet, pacta esse servanda, ait.
At sæpius jam dictum est, bellum tale
solenne non existere. In genere ergo di-
cendum, inter duas gentes fidem a sub-
ditis datam servandam esse. Sane, fides
etiam prædoni qua prædoni data impleri
debet, & Magistratus promittentis cogere
hunc ad implementum potest; salva ce-
terum actione injuriarum contra prædo-
nem, qui vi alterum ad promittendum
induxit.

*Ob jus gentium, quo bellum gerentes
obstringuntur alter alteri jus reddere*], Im-
mo id ex ipso jure naturæ est.

Etiam de factis privatorum], Ita ut vel
eum dedere, vel adigere ad satisfaci-
endum debeat. *Vid. l. 2. c. 21. §. 4. n.*
l. 3. c. 20. §. 41. Add. l. 1. c. 3.
§. 1.

*Ut puta si a privati violati essent bo-
norum legati*], Hoc enim utriusque par-
tis consensu injustum est; adeoque hæc-
enus non dissident.

A D §. XI.

D E interpretatione tenenda regule] Immo in pactis nulla valet interpretatio, nisi quæ ex natura verborum, & negotii sequitur. Si id dubium, nullum est pactum. Sane, in exemplis §. seq. allegatis de voluntate citra ullam interpretationem ex ipsis verbis factis constat.

Nisi absurdum vitandi causa] = L. 11. c. 16. §. 16. & 17.

Aut ex alia factis certa mentis conjectura] = L. 2. c. 16. §. 5. seq.

Ut in dubio verba magis interpretentur] = L. 2. c. 16. §. 32. & c. 20. §. 26.

A D §. XII.

VITAM pactum non etiam ad libertatem sui habet] Aliud enim est vita, aliud libertas; & illa salva esse potest, etsi hæc adimatur.

Vestium nomine arma non veniunt] Hæc enim sunt diversa: illæ corporis tegendi, hæc corporis defendendi causa adhibentur.

Nam ipsa præsentia suam vim habet] Auxilia actû adfunt, adeoque pacti conditio existit.

A D §. XIII.

REDIISSE ad hostem non dicitur qui clam rediit] Respicit Auctor ad decem captos, quos Annibal post Cannensem pugnam juratos ad Senatum misit, in castra redituros nisi de redimendis captivis impetravissent. Horum unus paulo postquam egressus erat e castris rediit, quasi aliquid esset oblitus, & ideo Romæ remansit. Reditu enim in castra liberatum se esse iurejurando interpretabatur. Cic. l. 3. off. c. 32. Vid. ad rubr. ab hac 3. §. 4.

Ut in potestate hostium iterum sit] In eo statu se sistere debet, in quo fuit ante dimissionem.

Ciceroni] De iisdem decem captivis loquenti d. l. 3. c. 32.

Qua fraudem in se, & perjurium habet] Mera enim fuit cavillatio, & reservatio mentalis: atque hinc in allegato exemplo decrevit Senatus, ut ille verator, & callidus, victus ad Annibalem duceretur. Cic. d. l.

A Censore ignominie notata] Eos enim, qui ad Annibalem non rediissent, usque adeo intestabiles, inuisque fuisse, ut tedium vite ceperint, necesse fuisse conficerent. Gell. l. 7. c. 18.

A D §. XIV.

Si ea advenierint, intelligi debent talia, qua periculum cessare faciant] Si quis paciscitur cum hoste, se redditurum civitatem nisi auxilia certum intra tempus advenerint, sine perfidia differre deditionem nequit si talia advenerint auxilia, quæ periculum cessare non faciant, quia manet eadem dedendi necessitas.

A D §. XV.

Si dictum certo loco solvi, qui locus postea dominum mutaverit] Etsi igitur tuto in hoc loco solvi non possit, ideo pactum non deficit, nec obligatio tollitur, sed debitum manet.

A D §. XVI.

ACCESSIONEM esse principalis actus] Obfides enim dantur in securitatem ejus, quod promissum est, adeoque ad eandem causam accedunt. Unde finita obligatione principali finitur quoque accessio.

Ut dissimulata sit obligatio] Hoc dependet a pacto partium, quæ prout de jure suo disponunt, ita jus est, neque tunc obfides obligantur ut accessio, sed ut principales: at vix exemplum tale adduci poterit.

Id est, ut accessio tantum credantur] Adeoque ut finita obligatione principali etiam liberentur obfides. Id enim natura negotii indigit.

H h h 3

CAPUT

CAPUT XXIV.

De fide tacita.

- I. Tacite quomodo fides interponatur.
 II. Exemplum in eo, qui in tutelam recipi a populo, aut rege, experit :
 III. Qui colloquium postulat, aut admittit :
 IV. Hinc tamen, dum collocutori non vocent, integrum esse res suas promovere.
 V. De mutis signis ex consuetudine aliquid significantibus.
 VI. De tacita approbatione sponsonis.
 VII. Pena quando tacite remissa.

* L. 13. dno. § 1.
 D. locati.
 * Lib. II.
 §. IV. §. 4.
 §. L. III.
 c. 1. §. 8.
 * L. 13. dno. § 1.
 D. locati.
 * Lib. II.
 §. IV. §. 4.
 §. L. III.
 c. 1. §. 8.

L S ilentio : quædam conveniri, non male a Javoleno * dictum est ; quod * in publicis, & in * privatis, * & in mixtis conventionibus usu venit. Causa hæc est, * quod consensus, qualitercunque indicatus, & acceptatus, vim habet juris transferendi. Signa autem consensus sunt * & alia præter voces, & literas, ut non * semel jam indicavimus. * Quædam natura insunt actui.

II. Exemplum sit in eo, qui * aut ab hostibus, * aut ab externis veniens in alterius populi, aut regis fidem se dat. * nam hic quin tacite se obliget, * ne quid faciat adversus eum statum, in quo præsidium petit, dubitari non debet. Quare * sequendi non sunt qui * Zopyri factum a reprehensione remotum ajunt : neque enim fides ejus in regem, perfidiam in eos, ad quos confugerat, excusat. * Idem de Sexto Tarquinii filio, * qui ad Gabios se contulerat, dictum esto. De Sinone * Virgilius :

* Liv. lib.
 1. c. 53.
 d. Enrid.
 II. p. 65.

Accipe nunc Danaum insidias, Et crimine ab uno
 Dicte omnes.

III. Sic & qui colloquium aut postulat, aut admittit, * & tacite pollicetur, collocutori id innoxium fore. Hostibus per colloqui speciem violandis * jus gentium violari, pronuntiat * Livius : addit, * colloquium perfid-

G R O T I I.

* Tacite pollicetur, collocutori id innoxium fore] Merito Agathia Ragnarum Hunnum culpatur, quod abeuntem a colloquio Narsetem telo transigere voluerit. Agath. lib. II. (c. 7.)

G R O N O V I I.

1 Silentio quædam promitti] Quædam promissa intelligi, etiam si nominatim designata non fuerint.

2 Quædam natura] Et si nec dicto, nec scripto, nec alio signo. externo expolita sint, tamen quia sine illis, in quod consensus est, consistere non potest, pro expressis habentur.

3 Ne quid faciat] Moliatur, adversus eam rempublicam.

* Zopyri factum] Justin. 1. ult.
 § Colloquium perfidie] Liv. 38. 25. Poncei ergo effugerunt, captus est nemo : major multa pars per fidem violati colloquii panem morte lacerant. Plantus Mostell. 2. 2. 69. per fidem deceptus sum : hospes hic me necovit. Livius, 1. 9. incusantes violati hospitii fidei. Denique invocantes, cujus ad solemne, ludosque, per fas, ac fidem decepti venissent. Seneca de provid. cap. 3. multa milia civium Romanorum, uno loco, post fidem, immo per ipsam fidem cruciata. (Addo Cæsar, De Bell. Gall. Lib. 1. c. 46. ibique judicio, & eruditione præstantissimi lat. J. Davissii, Notam. J. B.)

G R O

perfidie violatum. nam *per fidem* mendose eo loco scribitur. Cn. Domitius eo quod Biturum regem Arvernorum per colloquii simulationem acersitum, hospitioque exceptum vinxit, hoc a Valerio Maximo iudicium refert: *Nimia glorie cupiditas* ^a *perfidum* ^b *exsilire coëgit*. Quamobrem mirari subit, cur scriptor libri ^c octavi belli Gallici Cæsaris, sive is Hirtius est, sive Oppius, simile factum T. Labieni referens, adiecerit, *infidelitatem ejus* (Comii scilicet) *sive ulia perfidia judicari compressi posse*; nisi hoc Labieni magis, quam scriptoris iudicium est.

^a Lib. IX,
^b c. n. 3.
^c Cap. 23.

IV. At * non ultra tacita illa voluntas trahenda est, quam dixi. nam dum collocutores nihil pantantur, + specie colloqui † avertere hostem a belli consiliis, sua interim promovere, perfidia vacat, & + dolis bonis annumeratur: quare qui deceptum spe pacis regem Perseum * arguebant, non tam juris, & fidei, quam animi excessi, & gloriæ bellicæ habebant rationem, ut ex his, quæ de dolis bellicis † diximus, satis potest intelligi. Ejusdem generis erat fraus illa, qua Afrubal ex Aufetanis saltibus exercitum servavit, & qua Scipio Africanus major situm castrorum Syphacis perdidit, utrumque narrante * Livio. Quorum exemplum imitatus † L. Sylla bello sociali apud Efernam, ut apud † Frontinum legimus.

V. Sunt & ^a signa quædam muta ex consuetudine significantia, ut o-
lim ^b vitæ, & rami olivarum: apud Macedones ^c hastarum erectio: apud
Romanos ^d scuta capiti imposita, ^e signa supplicis deditionis, & quæ
proinde ^f obligant ad arma ponenda. Qui vero deditionem accipere se
significat, & an obligetur, & quatenus, ex his, quæ supra & dicta sunt, ^g
petendum sit. ^h Hodie vela candida tacitum habent signum petiti collo-
qui: & obligatur ergo non minus, quam si voce peticum esset.

* VL Spon-

G R O T I L

b L. Sylla.] Et Cæsar Dictator adversus
Tenetores, & Usipetes. Appianus exc. legat.
n. 16.

c *Scuta capiti imposita*] *Appianum* civilium 17.

d Signa supplicii dditionis] Apud Perfas manus post tergum complicatæ. *Amnianus* lib. XVIII. (Cap. 8. pag. 222. ubi de *Affris* hoc dicitur.) ad quem locum notata *Amlebrogii* vide, scuta, & vexilla perversa apud Romanos, notat idem *Amnianus* libro XXV. (Cap. 10. p. 512. ubi vide *Falsis* notam.) Submittere vexilla, *Latini* *Pacatus* panegyrico. (c. 36.) Apud Germanos, & eorum exemplo alios, herbas porrigere *Plinius* lib. XXII. c. 4. Qui *visci* se dedunt inermes supplicat, ait *Servius* ad I. *Æneid.* (487.)

e Hodie vela candida tacitum habent signum
petiti colloquii] Ignis succensus petiti colloquii
signum apud septentrionalis populos. Meminit
Johannes Magnus, & alii. Plinius lib. XV,
30. de lauro : ipsa pacifera, et eorum pacem

di etiam inter armatos hostes, quietis sit indi-
cium. (Cap. 20.)

G R O N O V I E.

6 *Perfidum existere*] Florus Alinum Cornelium, qui simulate colloquio evocatus, atque ita oppressus fuit, vocat *perfidia Punicæ documentum*. 2. 2.

7 Labieni } Qui Comium pro rebelle, ingra-
to, & non semel perfido habebat.

[*Avertere hostem*] Securum, & minus intentum rebus gerendis reddere, quum ipse interim diligenter compareret, ut apud *Justinum* Ptolemæus Philopator legationibus missis, quoad vires pararet morabatur Antiochum, lib. 30, 1.

9 *Vitis*, & rami olivarum] Virgil. 8. 127,
Optime Grajugenum, cui me fortuna precari.
Et villa comotos voluit prætendere ramos.

10 *Haftarnum erectio*] *Liv.* 22, 10.

11 *Scuta capiti impōita*] *Appianus* 2, civil.
p. 454. de *Afraniānis interceptis*.

12 *Obligant ad arma*] Quae signa si partis alterius praelatores edant, alterius partis est habere hostilia.

* VI. Sponsio a ducibus facta quatenus tacite approbata a populo, aut rege censeri debeat, & hoc jam ^a supra diximus, ⁺ nimirum, ubi & actus fuit cognitus, & aliquid factum, aut non factum, ¹³ cujus rei alia causa extra voluntatem foederis probandi dari non possit.

VII. 1. ^f Pœnæ remissio. ⁺ ex sola dissimulatione non potest colligi; sed ⁺ opus est accedat actus talis, qui aut amicitiam per se ostendat, ⁺ ut foedus amicitiae causa, ⁺ aut opinionem de tali virtute, cui merito antefacta condonari debeant, sive ea opinio verbis indicata est, sive rebus, quæ ex more institutæ sint ad talem significationem.

GROTII.

GRONOVÆ.

^f Pœnæ remissio] Tractat Polybius servatus in excerptis legationum num. 122. an si remissa sit pœna iis, qui facinus fecere, simul remissa sit mandatoribus? non puto, singulos enim tenent sua delicta.

¹³ Cujus rei alia causa] Quod nemo intellegat aliam ob rationem vel factum, vel intermissum, quam quod ostenderit pacem a prefecto suo factam ratam haberi, aut quod nunquam facturi, vel intermissuri erant, nisi ratum habuissent.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS
L N.
HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXIV.

EX silentio neque consensus, neque dissensus sequitur, l. 142. R. J. c. 44. R. J. in 6. quia voluntas non est nisi declarata. Silentium enim est negatio actus, neque se declarat qui nihil dicit.

Aliud ergo est si ex ipso silentio appareat voluntatis declaratio: uti 1. ex facto, quo necessario elicitur voluntas: 2. ex signis, quæ vel natura significant voluntatem, ut nutus, vultus, &c. vel ex instituto: 3. ex iis, quæ necessario sequuntur ex verbis. Fide enim expressa omnia continentur, sine quibus hæc illa explicari nequit: & sic ubi de colloquio convenit, tacite quoque pactum est id, sine quo colloquium tuto fieri nequit: v. g. commeatibus.

AD §. I.

PUBLICIS] „ Inter duas summas potestates initis.

Privatis] „ Quæ inter privatos celebrantur.

Et in mixtis] „ Quando summa potestas cum privato ita convenit.

Quod consensus qualitercunque indicatus, &c.] „ Omnis consensus vel verbis, vel factis declaratur. Si proinde voluntas illa æque ex factis, aut signis appareat, obligatio inde oritur, quia partes ita dispoſuere.

Et alia præter voces] „ V. g. nutus, &c.

Vid. l. 2. c. 4. §. 4. n. 3. c. 6. §. 10.

l. 3. c. 1. §. 8. proleg. §. 2. l. 2. c. 11.

§. 11. c. 16. §. 26.

Quedam:

Quædam natura infans ætui] = Si quis hostis fidei se tradit, promittit, se ei non nociturum: ita qui colloquium admittit, pollicetur securitatem, etsi id additum non sit, quia id ex natura actus sequitur. *Vid. §. 2. & 3.*

= rum occidit. At alia in hoc perfidia ratio fuit, ac in Zopyro; nam Sextus non ad hostes transfugit, sed ad focios, quos violare nefas erat.

A D §. II.

A u t ab hostibus tentans in alterius populi fidem se dat] = Uti transfuga: aut hostis, qui per deditionem in nostram transiit potestatem.

Aut ab externis] = Qui hostes non sunt, sed cum quibus nec amicitia, nec hospitium est, adeoque cum quibus jus capendi, & postliminium obtinet. *Vid. supra cap. 9. §. 18.*

Nam hic quis tacite se obliget, ne quid faciat adversus eum statum] = Jam enim alterius imperio subest, eoque tacite promittit, se nolle lædere eum, cui se dedidit.

Sequendi non sunt qui Zopyri saltum a reprehensione remotum apunt] = Factum hoc narratur ab Herod. l. 3. *hist. in f. & Just. l. 1. c. f.* Sed Cæsar id tribuit Megabyso Zopiri patri. Cæterum, factum ipsum male ab Auctore improbari, puto; quia Zopyrus fidem non dederat, sed se transfugam mentitus erat; licere autem mendaciis quoque hostem fallere, ipse Auctor supra statuerat. Falsum autem omnino est, quod transfuga tacite fidem obligare videtur. Nam 1. frustra conjecturas, seu tacita promissa fingimus, ubi contrarium evidens, & certum: 2. constat, Zopyrum non transfugisse animo præsidium querendi, sed hostes dolo fallendi; quod licitum: & 3. inepte colligitur, eum tacite promississe, qui expresse, & communicato cum rege consilio aliud agitabat. Sibi ergo 4. imputent, qui hosti crediderunt. nec sibi satis ab eo fide expresse accepta caverunt. *Vid. diss. de arm. illis. §. p.*

Additio.

„Zopyrus non ut transfuga saltem considerari debet, sed ut talis, qui fidem hostis imploravit, & suam dedit, ac NB. cui cura, & defensio civitatis commissa fuit, quam proinde injuria hosti tradidit.

Idem de Sexto Tarquinii filio] = Qui ad Gabios confugerat, & postea primates eorum. *Tom. IV.*

A D §. III.

Tacite pollicetur, collocutoribus id immixtum fore] Immo hæc non tacita est fides, sed potius expressa; qui enim colloqui volunt, ea præstare ex medii necessitate debent, sine quibus id fieri nequit: non potest autem sine securitate. Unde ægerime induci potuit Carolus VII., ut Johannem Burgundie ducem specie colloqui occideret, factumque hoc ipsi amici ejus improbabant; de quo late *Jean de Serre in anal. franc. in Car. VI. ad an. 1419. & Comines*, mala fide ita agi, injurias, insidiasque fieri: unde maxime sibi prospexit se Ludovicum (in colloquium cum Eduardo Rege Angliæ descensorum), ait l. 4. *Hist.*

Jus gentium violari] = Intelligit ipsum jus naturæ, quia fides data violatur. *Perfidam existere cogit*] = *Conf. Grot. b. Ludovicus Simplicis filius postquam suavis Hugonis a Normannis spe colloqui captus fuit, Hugonem ad Duellum provocat, & Hugo in Synodo damnatus, ac excommunicatus fuit. Masson. l. 2. p. 197. Conf. Liv. l. 32. c. 32. seq.*

A D §. IV.

Non ultra] = Quam ad securitatem colloquium. *Specie colloqui avertere hostem a bellis consiliis*] = *Vid. Grot. b. Conf. Liv. l. 30. c. 11. Thuan. l. 15. p. 311. & 313. Granmond Hist. Gall. l. 8. p. 403. Dols bonis*] = De quibus egimus l. 3. c. 1. §. 6. seq.

A D §. V.

Signa quadam muta ex consuetudine significantis] = De quibus late egimus l. 2. l. i. • 4.

- c. 4. §. 3. c. 16. §. 1. Voluntas enim
• perque signis, sc. verbis declaratur. Conf.
• Alex. ab Alex. l. 4. c. 7. p. 472. ibiq.
• Tirag.

[Quæ proinde obligant ad arma ponenda]
• Quia his signis declarant, se hostes am-
• plius non esse, sed potestati victorum
• sese tradere velle.

An obligetur, & quatenus, ex his, quæ
supra dicta sunt, &c.] = Demonstravimus,
• dedicationem simplicem non inferre aliquam
• promissionem, aut fidei dationem a parte
• accipientis.

Hodie vela candida taciturni habent signum
petiti colloqui] = Plerumque pulsus tympa-
• norum, sonus tubæ militaris, &c. indicia
• sunt petiti colloqui. Vid. Titian. l. 10.
• p. 215. Unde Tubæ, &c. signa muta vo-
• cantur apud Veget. de re milit. l. 3. c. 5.

Obligabunt ergo non minus] = Ex his signis
• enim de voluntate certo constat.

A D §. VI.

- D = sponsonibus late egimus l. 2. c. 15.
• §. 3. 16. & 17. l. 3. c. 22. §. 3.

Nimirum, ubi & alius fuit cognitio, &
aliquid factum, aut non factum, cuius rei
alia causa] = Sponsio ergo obligat spon-
• dentes, non vero summam potestatem,
• nisi hujus voluntas accedat; ad quam eli-

- ciendam solum silentium non sufficere.
• Auctor dixit l. 2. c. 15. §. 17. n. 1. &
• 2. Sed si scius aliqui acceperint, qui ad
• aliam causam probabiliter referri neque-
• ant, tum recte intelligi, actum ratum
• esse habitum, d. §. 17. n. 1. & 2.

A D §. VII.

Ex sola dissimulatione non potest colligi]
• Aliud est si cum malefico quis tali actum
• est; tunc enim simul de remittenda ea
• in re poens actum censeri debet. Vid. l.
• 3. c. 19. §. 3. n. 1.

Opus est accedat altius talis, qui aut am-
icitiam per se ostendas] = De quo late actum
• est l. 3. c. 20. §. 16. seq.

Ut scdes amicitia causa] = Immo id
• de omni fœdere verum esse, diximus su-
• pra l. 3. c. 20. §. 40. quia sua natura
• omni fœderi amicitia inest.

Aut opinionem de tali virtute, cui me-
rito ante facta condonari debeant] = Ex va-
• gis ejusmodi conjecturis juris remissio pla-
• ne non elicitur. Cum igitur ex tacita
• voluntate nihil sequatur, nisi ipsi nature
• negotii res, de qua agitur, insit, cer-
• tum est, pleraque interpretandi regulas,
• quas Auctor affert, nullius fere momen-
• ti in disciplina juris naturalis esse; uti
• plenius demonstravimus l. 2. c. 16. per
• rat.

C A P U T XXV.

Conclusio, cum monitis ad fidem, & pacem.

- I. Monita ad fidem servandam.
II. In bello pacem semper spectandam:
III. Et amplectendam etiam cum da-
mino, Christianis præsertim.
IV. Utile id victis:

- V. Et victori.
VI. Et quorum res dubia sunt.
VII. Pacem factam suamque religione
servandam.
VIII. Votum, & finis operû.

+ I. I. **A**Tque hic finire me posse arbitror, * non quod omnia dicta
sint, quæ dici poterant, sed quod dictum satis sit + ad ja-
cienda fundamenta, + quibus si quis velit superstruere speciosiora opera,
adeo

adeo me invidentem non habebit, ultro & gratiam referet. Tantum antequam dimitto lectorem, sicut, cum de bello suscipiendo agerem, * monita quædam bello quantum fieri potest declinando adjecei, ita nunc quoque monita pauca addam, * quæ in bello, & * post bellum valem ad fidei curam, & pacis : * & fidei quidem * tum propter alia, tum † ne spes pacis adimatur. Fide enim non tantum respublica quælibet continetur, ut Cicero * dicit, * sed & major illa gentium societas : hac sublata, ut vere † Aristoteles, ἀνθρώποις ἢ πρὸς ἀλλήλους χρεῖα τῶν ἀνθρώπων, * tollitur quod

a Off. M.

24. b Rhet.

ad Thesid.

l. c. 15.

c Orat.

pro Rosc.

com. c. 6.

d Epistola

LXXXVIII

pag. 390.

Ed. Gron.

maj.

inter homines est commercium.

2. Itaque merito idem ille Cicero * nefarium esse ait, fidem frangere, * quæ continet vitam : sanctissimum, ut † Seneca loquitur, humani peccatoris bonum : * quam tanto magis præstare debent summi hominum rectores, * quanto cæteris impunius peccant : itaque fide sublata † feris erunt similes, * quantum vim omnes exhorrent. Et * justitia quidem in cæteris suis partibus † sæpe habet aliquid obscuri : * at fidei vinculum per se manifestum est, immo † ideo quoque usurpatur, ut de negotiis omnis dematur obscuritas.

3. Quo magis regum est religiose hanc colere, * primum conscientie, deinde & † fidei causa, qua stat regni auctoritas. Ne dubitent igitur, * eos, qui ipsis fallendi artes instillant, * id ipsum facere quod docent. * Non potest diu prodesse doctrina, quæ hominem hominibus infociabilem facit : * adde & Deo invisum.

II. Deinde in tota belli administratione * non potest securus, & Deo fidens animus retineri, * nisi semper in pacem prospectet. Verissime enim dictum a * Sallustio : * sapientes pacis causa bellum gerere : qui congruit Augustini † sententia : non pacem queri, ut bellum exercentur, sed bellum

r Orat.

ad Cat. l.

c. 40. Ed.

Wass.

f Epist.

205. ad.

Bonif.

G R O T I I.

2 Feris erant similes] Legati Justiniani apud Procopium Persicorum II. Chosroen sic alloquuntur : ἰσὶ μὴ πρὸς πάντοτε εἰ, ἢ βασιλεῦσι. αὶ λόγῳ ἐγγύστε, ἢ αὐτῶν περὶ νόμιμα Χοσροῦ τῷ Καβαῦ ἐς γὰρ τὰν Ῥωμαίων ἐς ἑαυτοὺς, ἀπαιτῶνται μὴ τὰς διαπραγματεύσεις εἰς ἐναγῶν ἐπὶ κῆρ, ὅ τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀπάρτων ὑπαρῶν τε καὶ ἐκφυγόντων εἶναι δοκῶν τῆς ἐς ἀλλήλους πίστεως τε καὶ ἀφραγίας ἐκφυγῶν διαλυομένων διὰ τὰς ἐπὶ κῆρ, ὡς ἢ διὰ τὴν ἀποδιδόντα μὴ τὰς διὰ τῆν ἐν πολλῇ κακουργίᾳ ὡς ἐν τῇ ἀσφαλίᾳ διενεχόμεν. ἢ γὰρ αὐτὸ αὐτὸ τὸ αὐτοὺς εἶπαι τὴν αὐτῶν, ἢ τῶν ἀνθρώπων τὰν πίστιν ἐς τὰν τῶν θεῶν μεταβιβάζειν ἐν γὰρ τῷ νόμῳ ἐπὶ κῆρ, τὴν πολλὴν ἀπάρτητα λαμβάνεται πάντας πόλεμους δι, ὅ πῆρας αὐτῶν ἐχθρῶν, ἐκφυγῶν τῆς φύσεως τῶν αὐτῶν χημῶν ἐς αὐτὸν πῆρας. Nisi ad te presentem, rex, hoc haberetur oratio, nequam putassimus Chosroem Celsam filium cum armis intraturum in foveam Romanorum, contraque primum juramentum juravit, quod inter homines summum, firmissimumque creditur, veritatem, & solus pignus : ruptis præ-

tereri fratribus, quæ sola spes relinquitur iis, qui ob belli mala non in tuto vivunt. Quid enim hoc aliud esse dicimus, quam bonitatem vitam in ferarum vitam mutare ? nam sublevis fœderibus sequitur ut omnes inter se æterna gerant bella. Bella autem sine fine hanc vim habent, ut homines perpetuo teneant natura sine extorret. (Cap. 10.)

G R O N O V I I.

1 Ne spes pacis] Nam quæ cum eo pax esse potest, a quo nulla securitas est, sed semper insidia, aut vis expectandæ sunt ? Talis autem, qui fidem, & jurandum nullo sibi loco esse demonstravit.

2 Sæpe habet aliquid obscuri] Non agnoscitur semper, sed plerumque ab utraque parte speciose prætenditur.

3 Fama, qua stat] Tacit. 4, annal. 40. Cæteris mortalibus in to fure confilia, quid concudere sibi putent, principum dixerim esse sortem, quibus præcipio ritum ad famam dirigenda.

4 Id ipsum facere] Ne ipsis quidem filios esse, quibus erga alios perfidia sunt auctores.

«VII. pol.
II. &
XIV.

geri, ut pax acquiratur. Ipse Aristoteles ^a non semel accusat gentes, quæ bellicas actiones ^b quasi pro ultimo (aa) fine sibi proponerent. ^c Feri-
num quiddam vis est, quæ in bello maxime eminet: quo diligentius
curandum est ut ^d humanitate temperetur, ne nimium feras imitando de-
discamus hominem.

^b Rem.
XII. 18.

III. Pax ergo tuta satis haberi si potest, ^e + & malefactorum, &
damnorum, & sumtuum ^f condonatione non male constat: ^g præci-
pue inter Christianos, quibus pacem suam ^h Dominus legavit. Cujus
ⁱ optimus ^j interpret nos vult, quantum fieri potest, quantum in nobis
situm est, cum omnibus pacem querere. ^k Viri boni est, initia belli invi-
tum suscipere, extrema non libenter persequi: ut apud ^l Sallustium le-
gimus.

^c Immo
apud. Cl.
cer. Epist.
ad Famil.
IV. 7.

IV. Satis quidem ^m hoc unum esse debet, ⁿ sed & plerumque uti-
litas humana eodem trahit: primum eos, qui minus valent: ^o quia pe-
riculosum est longum cum valentiore certamen, & ut in navi sit,
^p + jactura aliqua redimenda major calamitas, ^q omnia ira, ac spe fal-
laciis, ut recte ^r Livius dixit, auctoribus. Hunc sensum ^s + Aristoteles
se enuntiat: κέρτεον τοῖς κέρτεροι μὲν ἐν τῷ ἰσχυρίῳ πλεῖστον, ἢ πολλὰν κερ-
τήν· αὐτοὶ αὐτοῖς χρεῖαν ἀποδέδωκεν ^t satis est his, qui plus pollent, aliquid rerum
suarum relinquere, quam bello victos cum rebus perire.

^d Lib.
VII. Cap.
40.

V. ^u Sed & eos, qui validiores sunt: quia bonis suis rebus, ut ideam
+ Livius ^v non minus vere ait, ^w + ampla, ac speciosa dantibus pax est:
+ ac melior, tutiorque, quam sperata victoria. Cogitandus enim
^x Mars communis: διεκτείνω, ait Aristoteles, τὰς μεταλλάς τὰς ἐν πολλῷ ὡς
πολλὰ καὶ παράλογον γίνονται ^y cogitandum in bello, quam multa, quamque improvise
mutationes accidere soleant. In oratione quadam pro pace (bb) apud Dio-
dorum

^e Lib.
XXX. s.
90.

G R O T I I.

^h Aristoteles se enunciat] Philo vero de con-
stitutione principis (pag. 732. D. Ed. Paris.)
hunc in modum: ἵσχυρὸν καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ ἰσχυροῦ
λοιπὸν ἀποδέδωκεν. pax quamvis cum magno
detrimento, bello utilis. (Locus ARISTO-
TELIS reperitur in Rhetor. ad Alex. Cap.
3. unde etiam petitus est alter, quem Auctor
adfert in paragrapho sequenti. J. B.)

vatur navigium, & naufragium vitatur: sic
concedendo aliqui potentiori exitum a bello
imminens cavendum.

^{io} Ampla, & speciosa] Possunt dictare, ac
præscribere conditiones, quæ ipsis plus com-
modi, & gloriæ adferant. (Vide locum si-
milem ARISTOTELIS, Rhetoric. Lib. I.
Cap. 17. in fin. J. B.)

¹¹ Mars communis] Alia belli, quæ sepe
summa miscet imis.

G R O N O V I I.

⁵ Quasi pro ultimo] Propter se expetendas
quæ bellum gererent tantummodo, quia nihil
præclarior, quam bellum gerere, putarent.

⁶ Et malefactorum] Etiam pro injuriis,
& damnis, & impensis parum satisfiat, non
repudianda est.

⁷ Dominus legavit] Quasi testamento, &
ultimis monitis, mandatque reliquit. (Joan.
XIV. 27.)

⁸ Optimus interpret] Interuuntius, apostolus,
⁹ jactura redimenda] Uti tempestate orta
jactis in mare mercibus occubisque alijs le-

(aa) Ante Stagyritam, Præceptor ipsius
PLATO jam id vituperaverat, loco insigni,
ubi boni Legislatoris esse ait, pacis causa
potius ea, quæ pertinerent ad bellum, quam ne-
gotia pacis belli causa ordinare, & ad belli-
cas rationes revocare: "Οὐκ ἂν νομιζόντες ἀ-
καθάρως, εἰ μὴ καὶ ἵπκας τὰ πολλὰ νομιζόντες
μικρῶς, ἢ τῶν πολεμικῶν ἵπκας τὰ τῶν ἱπκῶν."
De Legib. Lib. I. pag. 621. E. Tom. II. Ed.
II. Steph. J. B.

(bb) Oratio illa erat contra Pacem, non
pro Pace: nimirum Demagogi cuiusdam Athe-
nienſis Cleophonis, qui ipse rerum gestarum
ab Atheniensibus magnitudinem extollet, ut
vulgus

dorum culpantur ei τὸ μὴ εἶναι τῶν ἐνυμνημάτων προσφύμενοι, ὡς περ τῆς ἰσχύος ἐκ τῆς αὐτῆς ἰδιότητος βλαπτοῦν τὰ κατὰ πάλαιον προσηκόντα, qui verum gestarum a se magnitudinem extollunt, plane quasi non is mos esset fortune belli ¹² prospera vicibus largiri. ¹³ Et maxime metuenda desperantium audacia, tanquam accerrimi ¹⁴ morientium belluarum morsus.

VI. Quod si uterque ¹⁵ pares sibi videantur, id vero, Cæsare ^a auctore, ¹⁶ optimum tempus de pace agendi, dum sibi uterque confidit.

VII. ¹⁷ Pax autem facta ¹⁸ qualibuscumque legibus, servanda omnino ¹⁹ ab eam, quam diximus, fidei sanctimoniam, soliteque cavenda ²⁰ non tantum perfidia, sed & quidquid ²¹ animos exasperat. Nam quod de privatis amicitia dicit ²² Cicero, ad has publicas non minus recte aptes: quæ cum omnes summa religione, ac fide tuendæ, tum ex maxime, ²³ quæ ex inimicitia revocatur sunt in gratiam.

VIII. Inscribebat hæc Deus (²⁴ qui solus hæc potest) cordibus eorum, ²⁵ quorum res Christiana in manu est, ²⁶ & iisdem ²⁷ mentem divini, humanique juris intelligentem duit, quæque semper cogitet, ²⁸ lectam se ministram ad regendos ²⁹ homines, ³⁰ Deo carissimum animal.

^a Bell. civil. lib. III. c. 10.

^b Apud Hieronymum, Apol. adv. Rufin. lib. I. init.

vulgas ad bellum concitaret. Hujus autem argumenti imbecillitatem prudenter ostendit DIODORUS SICULUS, cujus ipsius verba illa sunt, ὡς περ τῆς ἰσχύος &c. Bibliot. Hist. lib. XIII. Cap. 57. pag. 359. Ed. Henr. Steph. Unde patet, Auctorem nostrum, memorie vitio, aut ischnantem, loco isto laudando lapsum esse. J. B.

G R O T I I.

Et maxime metuenda desperantium audacia]

Αἰσὶν γὰρ ἢ καὶ τῶν ἀποχημένων λίσσῃ.

Quippe timenda etiam morientis lustra leonis.

(Hunc versum, qui Veteris cujusdam Poetæ esse videtur, nos habet à PLUTARCHO, in Vit. Moris, sub finem, (pag. 432. C. Ed. Wech.) ubi alio ordine leguntur duæ voces. καὶ τῶν ἢ, non ἢ καὶ τῶν: & vox ἀποχημένων exponitur ab Interprete aberrantis, non morientis. Hac tamen versio Auctoris nostri potest defendi. Vide quæ diximus in Notis Gallicis ad h. l. in Aldend. J. B.)

^a Homines, Deo, carissimum animal] Sic Chry-

sostrmus sermone de elemosyna (Tom. VI. pag. 947. Edit. Savil.) ἀδελφοὶ τὸ τιμωροῦσθαι τῶν τῶν Θεῷ. (Adamas hominis Eulnici testimonium. Is est SIMPLICIUS, qui Hominem vocat, non inhonoratam neque vilem Dei possessionem, ἐκ αὐτοῦ ἢ τινὸς τῶ Θεῷ κτλ. pag. 239. Edit. Lugd. B. Solm. Ubi PLATONIS vestigia sequitur, qui statuit, Homines esse ἐν τῶν κτηνῶν τοῖς Θεῷ. In PHEDONÆ, pag. 62. B. Tom. I. Edit. H. Steph. Disertè vero PHILO, Judæus, Græcè idem, quod heic Auctor noster Latine: Ζῶν τὸ θεοδιδόταρον ὁ ἄνθρωπος &c. De Somniis, pag. 581. E. Edit. Paris. J. B.)

G R O N O V I I.

¹² Prospera vicibus largiri] Parvo intervallo, aut momento interpolito variatè, & ex laudandis adversus facere.

¹³ Morientium belluarum morsus] Florus 2, 15.

¹⁴ Animos exasperat] Contra amicitiam est, ut loquitur 3, 24. 40.

¹⁵ Mentem divini, humanique] Votum Tiberii apud Tacit. 4. annal. 38.

HENRICI DE COCCEII
COMMENTARIUS

IN

HUGONIS GROTII

LIB. III. CAP. XXV.

AUCTOR hoc capite oratorem agit, & Coronidis loco causas offert, quibus reges, & aliae summæ potestates a bello deterri debent; quæ legi omnino mementur. Hoc saltem monendum duximus, frustra Auctorem in §. 1. jactare, se fundamenta circa jura belli, & pacis suppeditasse; nam fragilia ea admodum esse, ex ipsa tractatione apparet. Econtrario vidimus, ex paucissimis positionibus nostris universoni jura naturæ per justas conclusiones adeo sequi, ut nullum caput tum belli, tum pacis superfit, quod exinde deduci non possit.

Additio.

„Auctor finem hic imponit operi, & §. 1. commendat fidem tanquam vinculum humani generis; in §. 2. monet, pacem semper objectum belli esse debere, adeo, ut si pax tuta haberi possit, libenter condonari debeant levia damna, §. 3. idque consilium inprimis suppeditat minus valentibus, §. 4. quia etiam potentioribus, ut pacem tutam præferre debeant, speratæ victoriæ, cum hostes ad extrema, redacti aliquando in desperationem adigantur, §. 5. Cæterum, nullum, inquit, melius esse tempus pacis faciendæ, quam ubi vires sunt æquales, §. 6. Tandem monet, pacem, utat duram, servandam esse ubi fidem datam §. 7. Denique subjungit votum, ut Deus hæc inscribat hominum cordibus. §. 8.

AD §. I.

NON quod omnia dicta sint, quæ dicitur potant, „Auctor enim jura naturæ publi-

„cum proprie tractavit, indeque opus suum „partem jurisprudentiæ longe nobilissimam „continere, dixit. *Proleg. §. 31. Et 32.*

Ad faciendâ fundamenta] „ Idem dixit „in Proleg. §. 39. pr.

Quibus si quis vellet superstruere speciosiora opera] „ Id est, speciales jurisprudentiæ „naturalis partes; quod quomodo fieri possit, consilium suppeditat in proleg. §. 31. Nos in ipso tractatu observavimus, „ex principiis Auctoris, nimirum ex jure „sociali, ex jure laxiori, ex jure gentium „voluntario, ex jure divino voluntario, ex „lege Evangelii, ex conjectura voluntatis „(hæc enim sunt fundamenta a Grotio „laudata), nullam obligationem humani generis sequi. Probavimus, vana, & non, hæc nomina esse jurium, quæ vel non, existunt, vel ad jurisprudentiæ disciplinam non pertinent.

Monita quædam bello quantum fieri possit declinando adjecti] „ Vid. l. 2. c. 24. „per tot.

Quæ in bello] „ Ut nimirum bello ex necessitaria, & justa causa suscepto, non tantum fides hosti data durante bello servetur, sed & pacis causa bellum geratur.

Post bellum] „ Ne pax, & fides ad faciendû bellum data temere violeatur.

Et fidei quidem] „ In bello datæ.

Tum propter alia] „ Rationem, cur natura fides hosti data servanda sit, exposuimus supra l. 2. c. 11. §. 1. l. 3. c. 19. §. 1.

Sed Et major illa gentium societas] „ Unde jus gentium voluntarium deducit :: „quale non existere, diximus in Proleg.

§. 17. Et l. 1. c. 1. §. 14.

Toliter quod inter homines est commercium.

cision] „ Absque fide non subsistit commercium inter homines; adeoque servanda „ omnino est.

Qua continet vitam] „ I. e. Sine qua homines tuto vivere non possunt.

Quam tanto magis praestare debent summi hominum rectores] „ Fidem reges in primis decore, tum conscientiae, tum famae causa, ait infra n. 3. Atque hinc statuit, regum fidem vim iuramenti habere, l. 2. c. 13. §. 22.

Quanto ceteris impius peccant] „ Quia „ superiorem non habent, qui ab iis potestatem sumat.

Quarum vim omnes exhorrent] „ Quia promiscue in omnes saevire solent.

Iustitia quidem in ceteris suis partibus sepe habet aliquod obscuri] „ Quia uterque litigantium iustitiam causae sibi vindicare solet.

At fidei vinculum per se manifestum est] „ Facile enim apparet, an aliquod contra „ id, in quod consensum est, committatur. Ideo quoque usurpatur, ut de negotiis omnis denatur obscuritas] „ Ideo enim fides datur, ne dubium aliquid super sit.

Primum conscientia] „ Quia promissum „ ipsa ratione naturali jus dat ei, cui promittitur, quod jus ei, cuius est, ex regula naturae tribui debet, l. 2. c. 11. §. 1. & l. 3. c. 19. §. 1. n. 2. & 3.

Eos, qui ipsis fallendi artes instillant] „ I. e. ministros perfidiae suadentes.

Non potest diu prodesse doctrina, qua hominum hominibus insociabiles facis] „ Nam etiam potentissimos aliorum ope indigere, supra dixit. Proleg. §. 22.

Adde, & Deo invisum] „ Omnis enim „ perfidiae vindex est Deus.

A D §. II.

Non potest securum, & Deo fidem iuvare retineri] „ I. e. cum pietate pugnare bellum.

Nisi semper in pacem prospiciat] „ Bellum enim geritur ut jus repararetur: & ex hac „ sola necessitate licitum est; quae cessat si „ per pacem juris reparatio obtineri potest.

Sapientes pacis causa bellum gerere] „ Conf. l. 1. c. 1. §. 1. l. 3. c. 15. §. 2. Proleg. §. 25. junct. l. 1. c. 2. §. 1. n. 6.

Ferinum quiddam vis est] „ Vid. l. 1. c. 2. §. 1. n. 4. item §. praeced.

Humanitate temperetur] „ Quam „ Auctor passim in bellis commendat. Vid. l. 3. c. 13. §. 4. l. 2. c. 2. §. 6.

A D §. III.

Et malefactorum, & damnatorum, & summarum] „ Bello enim agitur 1. ad iniuriam illatam, 2. ad damnorum bello datorum, 3. ad impensarum culpa alterius „ factorum reparationem.

Condonatione non male constat] „ I. e. remitti potius debet iniuria, quam bello „ vindicari, si in postea de securitate satis caveatur. Vid. l. 2. c. 24. §. 2. seq.

Præcipue inter Christianos, quibus pacem suam dominus legavit] „ Et qui in eo peccatissimum Christi imitantur exemplum, „ qui pro nobis adhuc impis mori voluit.

Vid. l. 2. c. 24. §. 1. n. 1.

Viri boni est, initia belli invictum suscipere] „ Vid. l. 2. c. 24. §. 9.

A D §. IV.

Hoc est unum] „ Imitati exemplum Servatoris.

Sed & plerumque utilitas humana eodem erabit] „ Pax victori, & victo utilis est.

Quia periculosum est longum cum valentior certamen] „ Prudentiae ergo regula est, „ tempori cedere, l. 2. c. 24. §. 7.

Justura aliqua redimenda major calamitas] „ Pars aliqua imperii cedi potest, & debet, „ ut totum servetur, l. 3. c. 20. §. 5. l. 2. c. 24. §. 5. & 6.

Omissa ira, ac spe, fallacibus, & c. antioribus] „ Nam pax talis irrita per exceptionem vis, & metus, reddi non potest.

Aristoteles sic emendat] „ Latius hanc „ doctrinam exposuit Auctor l. 2. c. 24. §. 6.

A D §. V.

Sed & eos, qui validiores sunt] „ Pax „ etiam validioribus utilis est.

Litium] „ Sunt verba Annibalis apud Liv. l. 30. c. 30. Similia vide apud eundem „ l. 23. c. 13. Testm. b.

Ampla

Ampla, ac speciosa damibus pax est] „Vid.
„Gron. b. Unde alibi probavimus, pace
„repudiata iusticiam causae in alteram par-
„tem transire. Prol. §. 24.

*Ac melior, tutiorque, quam sperata vi-
„toria*] „Utpote quae incerta adhuc est.

A D §. VI.

P A R E S] „Scilicet viribus.

Optimum tempus de pace agendi] „Quod
„latius exposuit Auctor *supra* l. 2. c. 24.
„§. 9.

A D §. VII.

P A X autem facta] „Haec Auctor
„monita dedit, quae in bello valent. &c.
„quantur nunc monita, quae post bellum
„commendat. *Add. supra* §. 1. n. 1.

Quilibetque legibus servanda omnino
„Adeo ut nunquam exceptio vis, & me-
„tus, paci opponi possit. *L. 3. c. 19. §.*
„12. l. 2. c. 17. §. 19.

*Ob eam, quam diximus, fidei sanctimo-
„niam*] „Quia is, qui fidem dat, jus in al-
„terum quae hostem transfert, quod ei

„tribuere debet. Neque vis illa iniusta dē-
„ci potest, quia alias posita perpetuum in-
„ter homines bellum foret.

Nec tantum perfidia] „Haec enim nun-
„quam in hostem, nedum in amicum li-
„cita est. *Vid. l. 3. c. 1. §. 22. c. 4.*
„§. 18.

*Qua ex inimicitia revocata sunt in gra-
„tiam*] „Ne refricentur vulnera antiqua,
„incendiumque in majus excreseat.

A D §. VIII.

Qui solus hoc potest] „A quo solo vera
„pax proficiscitur. *Aug. de civ. Dei l. 3.*
„c. 9.

Quorum res Christiana in manu est
„Reclorum populorum, qui nomen Chri-
„stianum profitentur.

*Et iisdem mentem divini, humanique
„juris intelligentem*] „Intelligit jus naturae.

Vid. supra proleg. §. 2. Vid. Gron. b.

Letam se ministrum ad regendas bonas
„Principes enim sunt vicarii summi
„numinis, ejusque nomine, ac jure, ho-
„minibus imperant.

Deo charissimum animal] „Conf. pro-
„leg. §. 6.

Finis Librorum de Jure Belli, ac Pacis.

Ex vita S. LUDOVICI Regis Francorum descripta a Joinvillio cap. LXXXIX.

QUI in magno erant regis consilio, saepe eum reprehendebant, quod tantum laboris sumeret ad pacem inter externos reponendam; mendose eum facere quod non eos bellare sineret; aliquanto post fore ut rectius transigatur. Respondebat rex, non recte eos loqui. Si, inquit, principes, & dynasta vicini regni mei viderent me facile perpeti, ut bella inter se gererent, dicerent inter se, Rex Francorum dolo malo nos bellare patitur, atque inde odium in me conciperent, & aliquando me incurfarent, unde malum regno meo evenire posset. Præterea fieri posset ut & Dei iram in me accerferem, cum dicat Deus, benedictos esse, qui operam dant ut ad pacem, & concordiam revocentur discordantes. Affirmare possum, & Burgundiones, & Lotharingos respecta regis bonitate, & iustitia tam ejus fuisse amantes, eique obsequentes, ut causas controversiarum inter ipsos ortarum apud ipsum agerent. Vidi eos saepe venientes modo Lutetiam, modo Remos, Melodunum, modo in loca alia, in quibus rex erat.

Ex vita ejusdem juxta Mandata S. LUDOVICI
Regis data filio ex actis Collegii ra-
tionalium in urbe Parisiensi.

SI qua controversia, aut actio in te moveatur, inquire in veritatem tam contra te, quam pro te. Si quid alieni habere te animadvertas, quod aut te, aut majores tuos cepisse constet, fac illico restituatur. Cave bellum geras adversus Christianum quemquam, nisi ex multorum consilio, & ita si bellum evitare non possis. Quod si bellum habeas, abstine ab ecclesiasticis, & iis, qui tibi nihil nocere. Si inter subditos tuos bellum, aut rixa oriantur, fac eos ad concordiam reducas quamprimum fieri potest. Sape specta quid Bailivi, Præpositi, & alii officiales tui faciant, & in eorum actus inquire, ut si quid corrigendum sit, id corrigas. Fac nullum turpe peccatum regnet in regno tuo.

HUGONIS

HUGONIS GROTII
MARE LIBERUM.

SIVE

*De Jure, quod BATAVIS competit ad Indicana
Commercia,*

DISSERTATIO.

AD

A D

PRINCIPES, POPULOSQUE

LIBEROS ORBIS CHRISTIANI.

ERROR est non minus vetus, quam pestilens, quo multi mortales, ii autem maxime, qui plurimum vi, atque opibus valent, persuadent sibi, aut, quod verius puto, persuadere conantur, justum, atque injustum non suapte natura, sed hominum inani quadam opinione, atque consuetudine distingui. Itaque illi & leges, & aequitatis speciem in hoc inventa existimant, ut eorum, qui in parendi condicione nati sunt, dissensiones, atque tumultus coercerentur: ipsis vero, qui in summa fortuna sunt collocati, jus omne ajunt ex voluntate, voluntatem ex utilitate metiendam. Hanc autem sententiam absurdam plane, atque natura contrariam auctoritatis sibi nonnihil conciliasse haud adeo mirum est, cum ad morbum communem humani generis, quo sicut vitia, ita vitiorum patrocinia sectamur, accesserint adularium artes, quibus omnis potestas obnoxia est. Sed contra extiterunt nullo non saeculo viri liberi, sapientes, religiosi, qui falsam hanc persuasionem animis simplicium evellerent, ceteros autem ejus defensores impudentia convincerent. Deum quippe esse monstrabant conditorem, rectoremque universi, imprimis autem humana natura parentem, quam ideo, non uti cetera animantia, in species diversas, variaque discrimina segregasset, sed unius esse generis, una etiam appellatione voluisset contineri, dedisset insuper originem eandem, similem membrorum compagem, vultus inter se obversis, sermonem quoque, & alia communicandi instrumenta, ut intelligerent omnes, naturalem inter se societatem esse, atque cognationem. Hinc autem a se fundata aut domui, aut civitati, sum-

K k k 3 mum

mum illum principem, patremque familias suas quasdam scripsisse leges; non in are, aut tabulis, sed in sensibus, animisque singulorum, ubi invitis etiam, & aversantibus legenda occurrerent. His legibus summos pariter, atque infimos teneri. In has non plus regibus licere, quam plebi adversus decreta decurionum, decurionibus contra præsidum edicta, præsidibus in regum ipsorum sanctiones. Quin illa ipsa populorum, atque urbium singulorum jura ex illo fonte dimanare, inde sanctimoniam suam, atque majestatem accipere. Sicut autem in ipso homine alia sunt, quæ habet cum omnibus communia, alia quibus ab altero quisque distinguitur: ita earum rerum, quas in usum hominis produxisset natura, alias eam manere communes, alias cujusque industria, ac labore proprias fieri voluisse. de iurisque autem datas leges ut communibus quidem sine detrimento omnium omnes uterentur; de cæteris autem quod cuique contigisset, eo contentius abstinere alieno. Hac si homo nullus nescire potest nisi homo esse desierit, hac si gentes viderunt quibus ad verum omne cunctantibus sola natura fux illuxit, quid vos sentire, ac facere æquum est, principes, populique Christiani? Si quis durum putat, ea a se exigi, quæ tam sancti nominis professo requirunt, cujus minimum est ab injuriis abstinere, certe quid sui sit officii scire quisque potest ex eo, quod alteri præcipit. Nemo est vestrum, qui non palam edicat, rei quemque sua esse moderatorem, & arbitrum: qui non fluminibus, locisque publicis cives omnes uti ex æquo, & promiscue jubeat, qui non commercandi, commercandique libertatem omni ope defendat. Sine his si parva illa societas, quam rempublicam vocamus, constare non posse judicatur (& certe constare non potest) quamobrem non eadem illa ad sustinendam totius humani generis societatem, atque concordiam erunt necessaria? Si quis adversus hæc vim faciat, merito indignamini, exempla etiam pro flagitii magnitudine statuitis, non alia de causa, nisi quia, ubi ipsa passim licet, status imperii tranquillius esse non potest. Quod si rex in regem, populus in populum inique, & violenter agat, id nonne ad perturbandam magna illius civitatis quietem, & ad summi custodiam spectat injuriam? Hoc inierest, quod sicut magistratus minores de vulgo judicant, vos de magistratibus, ita omnium aliorum delicta cognoscenda vobis, & punienda mandavit rex universi, vestra exceptis sibi. Is autem quanquam supremam animadversionem sibi reservat, tardam, occultam, inevitabilem, nihilominus duos a se judices delegat, qui rebus humanis intersint, quos nosentium felicissimus non effugit, conscientiam

scientiam cuique suam, & famam sive existimationem alienam. Hac tribunalia illis patenti, quibus alia praelusa sunt: ad hac infirmi provocant: in his vincuntur, qui vincunt viribus: qui licentia modum non statuunt, qui vili putant constare quod emittit humano sanguine, qui injuriis injuriis defendunt, quorum manifesta facinora necesse est & consentiente bonorum judicio damnari, & sui ipsorum animi sententia non absolvi. Ad utrumque hoc forum nos quoque novam causam asserimus; non bercule de stillicidio, aut tigno injuncto, quales esse privatorum solent, ac ne ex eo quidem genere, quod frequens est inter populos, de agri jure in confinio harentis, de amnis, aut insula possessione: sed de omni prope Oceano, de jure navigandi, de libertate commerciorum. Inter nos, & Hispanos hac controversa sunt: Sicne immensum, & vastum mare regni unius, nec maximi accessio: populo cuiquam jus sit volentes populos prohibere, ne vendant, ne permutent, ne denique commeant inter sese: potuerintne quinquam quod suum nunquam fuit elargiri, aut invenire quod jam erat alienum: an jus aliquod tribuit manifesta longi temporis injuria. In hac disceptatione ipsis, qui inter Hispanos precipui sunt divini, atque humani juris magistri, calculum porrigimus, ipsum denique Hispania proprias leges imploramus. Id si nihil juvat, & eos, quos ratio certa convincit, cupiditas vetat desistere, vestram, Principes, majestatem, vestram fidem quotquot estis ubique, Gentes, appellamus. Non perplexam, non intricatam movemus questionem. Non de ambiguis in religione capitibus, qua plurimum habere videntur obscuritatis, qua tantis tam diu animis decertata, apud sapientes hoc fere certum reliquerunt, nusquam minus inveniri veritatem, quam ubi cogitur assensus. Non de statu nostra republica, & libertate armis haud parca, sed vindicata: de qua recte statueret dum possunt, qui jura patria Belgarum, mores avitos, & institutum non in leges regnum, sed ex legibus principatum accurate cognoverint; in qua tamen questione aequis judicibus extrema servitutis depulsa necessitas; subtilius inquirentibus decreti tot nationum publica auctoritas, insensu etiam, & malevolis adversariorum confessio nihil dubitandum reliquit. Sed quod hic proponimus, nihil cum istis commane habet. nullius indiget anxia disquisitionis. non ex divini codicis pendet explicatione, cujus multa multi non capiunt. non ex unius populi sciitis, qua ceteri merito ignorant. Lex illa, è cujus praescripto judicandum est, inventu est non diffusilis, utpote eadem apud omnes:

Et facilis intellectu, nupte nata cum singulis, singulorum membris insita. Jus autem, quod petimus, tale est, quod nec rex subditiis negare debeat, neque Christianus non Christianis. A natura enim oritur, quæ ex æquo omnium parens est, in omnes munifica, cujus imperium in eos extenditur, qui gentibus imperant, & apud eos sanctissimum est, qui in pietate plurimum profecerunt. Cognoscite hanc causam Principes, cognoscite Populi, si quid iniquum postulamus, scitis quæ vestra, & e vobis eorum, qui viciniore nobis estis, apud nos semper fuerit auctoritas. monete, parcimus. Quin si quid a nobis hac in re peccatum est, iram vestram, odium denique humani generis non deprecamur. Sin contra se res habet, quid agendum sit, vestra religioni, & aequitati relinquitur. Olim inter populos humaniores summum nefas habebatur, armis eos impetire, qui res suas arbitris permetterent. Contra qui tam æquam conditionem recusarent, ii non ut unius, sed ut omnium hostes ope communi comprimebantur. Itaque eam in rem videmus ista federa, iudices constitutos. Reges ipsi, valideque gentes nihil æque gloriosum, ac magnificum deputabant, quam aliorum coercere insolentiam, aliorum infirmitatem, atque innocentiam sublevare. Qui si mos hodieque obtineret, ut humani nihil a se alienum homines arbitrarentur, profecto orbe non paulo pacatiore uteremur, refrigesceret enim multorum audacia, & qui iustitiam utilitatis causa nunc negligunt, iniustitiam damno suo dedicerent. Sed hoc ut in causa isthac non frustra forte speramus, ita illud certo confidimus; bene rebus expensis existimatos vos omnes, imputari nobis non magis posse pacis moras, quam belli causas: ac proinde uti hæcenus amici nobis, faventes, atque benevolis fuis, ita vos aut etiam magis in posterum fore. quo nihil optatius iis potest contingere, qui primam partem felicitatis putant bene facere, alteram bene audire.

CAPUT I.

Jure gentium quibusvis ad quosvis liberam esse navigationem.

Propositum est nobis, breviter, ac dilucide demonstrare, jus esse Batavis, hoc est, Ordinum Federatorum Belgico-Germaniæ subditis ad Indos, ita uti navigant, navigare, cumque ipsis commercia colere. Fundamentum struimus hanc juris gentium, quod primarium vocant, regulam certissimam, cujus perspicua, atque immutabilis est ratio: *licere cuiusvis genti quamvis alteram adire, cunque ea negotiari.* Deus hoc ipse per naturam loqui ut, cum ea cuncta, quibus vita indiget, omnibus locis suppeditari a natura non vult: artibus etiam aliis alias gentes dat excellere. Quo ista? nisi quod voluit mutua egestate, & copia humanas foveri amicitias, ne singuli se putantes sibi ipsis sufficere, hoc ipso redderentur infociabiles? Nunc factum est, ut gens altera alterius suppleret inopiam, divinæ justitiæ intuitu, ut eo modo (sicut Plinius dicit *) quod genitum esset uspiam, apud omnes natum videretur. Poetas itaque canentes audimus:

Nec vero terra ferre omnes omnia possunt.

Item:

Excudent alii b: & quæ sequuntur. Hoc igitur qui tollunt, illam laudatissimam tollunt humani generis societatem, tollunt mutuis benefaciendi occasionem, naturam denique ipsam violent. Nam & ille, quem Deus terris circumfudit, oceanus, undique & undique versus navigabilis, & ventorum flatu, aut extraordinarii flatus, non ab eadem semper, & a nulla non aliquando regione spirantes, nonne significant satis concessum a natura cunctis gentibus ad cunctas aditum? Hoc Seneca c summum naturæ beneficium putat, quod & vento gentes locis dissipatas miscuit, & sua omnia in regiones ita descripsit, ut necessarium mortalibus esset inter ipsos commercium. Hoc igitur jus ad cunctas gentes æqualiter pertinet: quod clarissimi jurisconsulti d eo usque producunt, ut negent, ullam rempublicam, aut Principem prohibere in universum posse, quo minus alii ad subditos suos accedant, & cum illis negotientur. Hinc jus descendit hospitale sanctissimum; hinc querelæ e:

*Quod genus hoc hominem, quæve hunc tam barbara morem
Permittit patria? hospitio prohibemur arena.*

Et alibi f:

— *litusque rogamus*

Innocuum, & cunctis undamque, auramque patens;

Et scimus, bella quædam ex hac causa cepisse, ut Megarentibus in Athenienses, Bononiensibus in Venetos b: Castellanis etiam in Americanos has jussu potuisse belli causas esse, & cæteris probabiliore Victoria i putat, si

Tom. I V.

L I I

pero.

b Virgil.
e 3. 4.
Nat. qu.
d Isth.
rerum din.
§. 1. Cf. L.
utino izi-
tur. f. val.
vide. Grot.
de Jur. bel.
l. 1. c. 19.
vid. L.
mercatores
C. de com.
e l'arg. 1.
Ala.
f 7. Bn.
g Diod.
11. Plut.
Peric.
b Sig.
ult. de Reb.
Ital.
i Virg. de
Indis par-
te 2. h. 1.
g. 1. 4. f.
6. 7. Alle
Cuvor. in
o. pecca-
tum. §. 2.
n. 4. vii.
Quinta.

1 Num.

e. 20.

1 Aug.

I. 4. q. 44.

super Nu.

Et est c.

ult. 22, 4, 2.

m Soph.

Thracin.

n L. 3.

Conf. 292.

• 4 Hist.

p Ali. 7.

Conf. 130.

Covar. c.

precipuum.

p. 2. §. 9.

Bart. ad

L. 1. C. de

Regan.

peregrinari, & degere apud illos prohiberentur, si arcerentur a participatione eorum rerum quæ jure gentium, aut moribus communia sunt, si denique ad commercia non admitterentur. Cui simile est quod in Mosis ¹ historia, & inde apud Augustinum ² legimus, iusta bella Israelitas contra Amorrhæos gessisse, quia innoxius transitus denegabatur, qui *jure Humana Societatis* æquissimo patere debebat. Et hoc nomine Hercules Orchomeniorum, Græci sub Agamemnone Mylorum Regi arma intulerunt ³; quasi libera essent naturaliter itinera ut Baldus dixit ⁴: accusanturque a Germanis apud Tacitum ⁵ Romani, quod colloquia, congressusque gentium arcerent, fluminaque, & terras, & cœlum quodammodo ipsum clauderent. Nec ullus titulus Christianis quondam in Sarracenos magis placuit, quam quod per illos terræ Judææ aditu arcerentur ⁶. Sequitur ex sententia, Lusitanos, etiam si domini essent earum regionum, ad quas Batavi proficiscuntur, injuriam tamen facturos si aditum Batavis, & mercatum præcluderent.

Quanto igitur iniquius est volentes aliquos a volentium populorum commercio secludi, illorum opera, quorum in potestate nec populi isti sunt, nec illud ipsum, quæ iter est; quando latrones etiam, & piratas non alio magis nomine detestamur, quam quod illi hominum inter se commeatibus obsident, atque infestant?

CAPUT II.

Lusitanos nullum habere jus domini in eos Indos, ad quos Batavi navigant, titulo inventionis.

NON esse autem Lusitanos earum partium dominos, ad quas Batavi accedunt, puta Juvæ, Taprobanæ, partis maximæ Moluccarum, certissimo argumento colligimus, quia dominus nemo est ejus rei, quam nec ipse unquam, nec alter ipsius nomine possedit. Habent insulæ istæ, quas dicimus, & semper habuerunt suos Reges, suam rempublicam, suas leges, sua jura; Lusitanis mercatus, ut aliis gentibus conceditur: itaque & tributa cum pendunt, & jus mercandi a Principibus exorant, dominos se non esse, sed ut externos advenire satis testantur: ne habitant quidem nisi precario. Et quamquam ad dominium titulus non sufficiat, quia & possessio requiritur, cum aliud sit rem habere, aliud jus ad rem consequendam, tamen ne titulum quidem domini in eas partes Lusitanis ullum esse assero, quem non ipsis eriperit Doctorum, & quidem Hispanorum sententia. Primum si dicent, inventionis præmio eas terras sibi celsisse, nec jus, nec verum dicent, invenire enim non illud est oculis usurpare, sed apprehendere, ut Gordiani epistola ostenditur ⁷: unde Grammatici invenire, & occupare ⁸ pro verbis ponunt idem significantibus; & tota Latinitas quod adepti sumus, id demum invenisse nos dicit, cui oppositum est perdere. Quin & ipsa naturalis ratio,

§ L. 8.

Batav.

rem C. de

fideiuss.

• Non

Mare. c. 4.

in verbo

occupare.

Fidei Com.

non. con.

Juris civ.

L. 2. c. 3.

• In fine Vi-

de Duell.

de Jure

Civ. l. 4.

• 10.

&

& legum diferta verba ^a, & eruditiorum interpretatio manifefte oftendit, ad titulum domini parandum eam demum fufficere inventionem, quæ cum poffeffione conjuncta eft, ubi fcilicet res mobiles apprehenduntur, aut immobili-
 bus terminis, atque custodia feipiuntur ^d: quod in hac fpecie dici nullo modo poteft. Nam præfidia illic Lufitani nulla habent. Quid quod ne reperiffe quidem Indiam ullo modo dici poffunt Lufitani, quæ tot a fæculis fuerat celeberrima. Jam ab Horatii tempore:

*Impiger extremos citius mercator ad Indos
 Per mare paupericum fugiens.* ^a

Taprobanes pleraque quam exacte nobis Romani defcribere *f*? Jam vero & cæteras infulus ante Lufitanos non finitimi tantum Perfæ, & Arabes, fed Europæi etiam, præcipue Veneti noverant. Præterea inventio nihil juris tribuit, nifi in ea, quæ ante inventionem nullius fuerant ^e. Atqui Indi, cum ad eos Lufitani venerunt, etfi partim idololatæ, partim Mahumetani erant, gravibusque peccatis involuti, nihilominus publice, atque privatim rerum, poffeffionumque fuarum dominium habuerunt, quod illis fine iufta caufa eripi non potuit ^b. Ita certiffimis rationibus poft alios auctores maximi nominis concludit Hifpanus Viçtoria ⁱ: *Non poffunt, inquit, Chriftiani feculares, aut ecclefiaftici poffeffate civili, & principatu privare infideles, eo dumtaxat titulo, quia infideles funt, nifi ab eis alia injuria profecta fit.* Fides enim, ut recte inquit ^j Thomas ^k, non tollit jus naturale, aut humanum, ex quo dominia profecta funt. Immo credere infideles non effe rerum fuarum dominos, hæreticum eft: & res ab illis poffeffas illis ob hoc ipfum eripere furtum eft, & rapina, non minus, quam fi idem fiat Chriftianis. Recte igitur dicit Viçtoria, ^l non magis ifta ex caufa Hifpanis jus in Indos quæfitum, quam Indis fuiſſet in Hifpanos, fi qui illorum priores in Hifpaniam veniffent. Neque vero funt Indi Orientis amentes, & infenſati, fed ingenioli, & folertes, ita ut ne hinc quidem prætextus fubjiciendi poſſit deſumi, qui tamen per fe fatis eft manifefte iniquitatis. Jam olim Plutarchus *πρόφασις πλεονεξίας* fuiſſe dicit *ἡμερῶναι τὰ βαρβάρικα*, improbam fcilicet alieni cupiditatem hoc ſibi velum obcendere, quod barbariem manueſcit. Et nunc etiam color ille redigendi invitas gentes ad mores humaniores, qui Græcis olim, & Alexandro uſurpatus eft, a Theologis omnibus, præſertim Hifpanis ^m, improbus, atque impius cenſetur.

CAPUT III.

Lufitanos in Indos non habere jus domini titulo donationis Pontificis;

SEgundo ſi Pontificis Alexandri Sexti diſiſione utentur, ante omnia illud attendendum eſt, voluerint Pontifex contentiones tantum Luſitanorum, &
 L I I 2

Caſtel.

^e Inſtit. de Rerum diviſ. §. ita-
 lud quæſi-
 tum eſt.
^d L. 2. §. Noverant in ſuo ſ. de acq. poſſeſ.

^e Lib. xi. epist. 1.
^f Vide Elin. Not. hiſt. l. 6. 1. 22.
^g L. 3. §. de acquir. rer. dom.

^h Covarr. in c. præca-
 tum §. 10.
ⁱ n. 2. 4. &
^j De pot. civil. part. 1. n. 9.
^k 2. 2. quæſt. 10. artic. 12.

^l I. 1. de Indis parte 1. n. 4. 5. 6. 7. & n. 19.

^m Vide Paſq. in P. 1. n. 2.

a Vide
 Clavium.
 b Vide §.
 40. Infr.
 de rer. div.
 c Luc. 12.
 14. Job.
 11. & 36.
 d Vell. de
 Indis. p. 1.
 num. 25.
 e Vell. 16.
 num. 27.
 f Vide
 Vell. 4.
 21. contr.
 ill. Torro-
 Crem. l. 2.
 o. 113. Ho-
 go 69. diff.
 even ad
 Verum.
 Bern. in 2.
 lib. ad Eng.
 Vell. de
 Ind. p. 1.
 n. 17. Cov.
 de c. precen.
 orem §. 9.
 num. 7.
 f Maut.
 26. 26.
 Job. 6. 15.
 Maut. 17.
 27.
 g Vell.
 Ind. n. 28.
 Cov. de ho-
 no. 1. Car.
 5. in fin.
 Thom. 2.
 n. 12. 2.
 Apolo l. 1.
 r. 2. num. 29. Vell. ibid. n. 30. Cov. d. loca. b Vide locum Cajetani infr. i Thom. h. a. q. 66. art. 8.
 Vell. de Indis. §. 7. Inn. in c. quod super his de octo. Vell. n. 31.

Castellanorum dirimere, quod potuit sane, ut lectus inter illos arbiter; *h*oc ut & ipsi Reges jam ante inter se ea de re federa quædam pepigerant: & hoc si ita est, cum res inter alios acta sit, ad cæteras gentes non pertinebit: non vero prope singulos mundi trientes duobus populis donare. Quod etsi voluisset, & potuisset Pontifex, non tamen continuo sequeretur, dominos eorum locorum esse Lusitanos, cum donatio dominum non faciat, sed secuta traditio *b*: quare & huic causæ possessio debet accedere. Tum vero si quis jus ipsum sive divinum, sive humanum scrutari volet, non autem ex commodo suo metiri, facile deprehendet, donationem ejusmodi ut rei alienæ nullius esse momenti. Disputationem de potestate Pontificis, hoc est, episcopi Romanæ ecclesiæ hic non aggrediari, nec quicquam ponam nisi ex hypothese, hoc est, quod consentitur homines inter eos eruditissimi, qui plurimum Pontificiæ tribuunt auctoritati, maxime Hispani: qui cum pro sua peripaciæ facile vident, Dominum Christum omne a se terrenum imperium abdicasse *c*, mundi certe totius dominium, qua homo fuit, non habuisse, & si habuisset, nullis tamen argumentis astrui posse jus illud in Petrum, aut Romanam ecclesiæ Vicarii jure translatum: cum alias etiam certum sit, multa Christum habuisse, in quæ Pontifex non successerit *d*, intrepide affirmant (ut iporum verbis) Pontificem non esse dominum civilem, aut temporalem totius orbis *e*. Immo etiam si quam talem potestatem in mundo haberet, eam tamen non recte exerciturum, cum spirituali sua jurisdictione contentus esse debeat, secularibus autem Principibus eam concedere nullo modo posse. Tum vero si quam habeat potestatem *f*, eam habere, ut loquuntur, in ordine ad spiritualia. Quocirca nullam illi esse potestatem in populos infideles, ut qui ad ecclesiæ non pertineant *g*. Unde sequitur ex sententia Cajetani *h*, & Victorix, & potioris partis tam Theologorum, quam Canonistarum *i*, non esse idoneum titulum adversus Indos, vel quia Papa dederit provincias illas tanquam dominus absolute, vel quia non recognoscunt dominium Papæ: atque adeo ne Sarracenos quidem ista titulo unquam spoliatis.

C A P U T I V.

Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo belli.

His igitur sublatis cum manifestum sit, quod & Victorix scribit *a*, Hispanos ad terras remotiores illas navigantes nullum jus secum attulisse occupandi eas provincias, unus duntaxat titulus belli restat; qui & ipse si iustus esset, tamen ad dominium proficere non posset, nisi jure prædæ, hoc est, *pos*

a d. num.
 32.

post occupationem. Atqui tantum abest, ut Lusitani eas res occupaverint, ut cum plerisque gentibus, quas Batavi acceperunt, bellum eo tempore nullum haberent. Et sic igitur nullum jus illis queri potuit: cum etiam si quas ab Indis pertulissent injurias, eas longa pace, & amicis commerciis remisissent merito censeantur. Quamquam ne fuit quidem quod bello obtenderent. Nam qui barbaros bello persequuntur, ut Americanos Hispani, duo solent prætendere, quod ab illis commercio arceantur, aut quod doctrinam veræ religionis illi nolint agnoscere. Et commercia quidem Lusitani ab Indis impetrarunt, ut hac in parte nihil habeant quod querantur. Alter vero ^b obtentus nihilo est iustior, quam ille Græcorum in barbaros, quo Boetius ^c respexit:

*An distant quia dissidentque mores,
Injustas acies, & fera bella movent,
Alternisque volunt perire telis?
Non est iusta satis sevitia ratio.*

Ista autem & Thomæ, & concilii Toletani, & Gregorii, & Theologorum, Canonistarum, Jurisprudentiumque fere omnium conclusio est: Quantumcumque fides annuntiata sit barbaris (nam de his, qui subditi ante fuerunt Christianis Principibus, item de apostatis alia est questio) probabiliter, & sufficienter, & si noluerint eam respicere, non tamen licere hac ratione eos bello persequi, & spoliare bonis suis. Operæ pretium est in hanc rem ipsa Cajetani verba describere: *Quidam*, ait, *infideles nec de jure, nec de facto subditi sciendum temporalem jurisdictionem Principibus Christianis, ut inveniantur pagani, qui nunquam imperio Romano subditi fuerunt, terras habitantes, in quibus Christianum nunquam fuit nomen. Horum namque domini, quamvis infideles, legitimi domini sunt, sive regali, sive politico regimine gubernantur: nec sunt propter infidelitatem à dominio suorum privati, quum dominium sit ex jure positivo, & infidelitas ex divino jure, quod non tollit jus positivum, ut superius in questione habuimus. Et de his nullam scio legem quoad temporalia. Contra hos nullus Rex, nullus Imperator, nec Ecclesia Romana potest movere bellum ad occupandas terras eorum, aut subjugandos illos temporaliter: quia nulla subest causa iusta belli, cum Jesus Christus, Rex Regum, cui data est potestas in calo, & in terra, miseris ad capiendam possessionem movendi, non milites armata militia, sed sanctos predicatorum, sicut oves inter lupos. Unde nec in testamento veteri, ubi armata manu possessio erat capienda, terra infidelium inductum lego bellum alicui propter hoc, quod non erant fideles: sed quia volebant dare transitum, vel quia eos offenderant, ut Madianita, vel ut recuperarent sua, divina largitate sibi concessa. Unde gravissime peccaremus, si fidem Christi Jesu per hanc viam ampliare contenderemus: nec essetis legitimi Domini illorum: sed magna latrocinia committeremus, & teneremur ad restitutionem, utpote injusti debellatores, aut occupatores. Mittendi essent ad hos predicatorum boni viri, quæ verbo, & exemplo converterent eos ad Deum: & non qui eos opprimerent, spoliarent, scandalizarent, subjugarent, & duplo gebenna filios faciant, more Pharisæorum.*

b Pridg.
c Vsq. c. 24.
contr. ill.
d Vñ. de
Indis p. 2.
n. 10.
e Metra.
lib. 4. de
Crisol.
d. Thom.
2. 2. q. 10.
art. 2. c.
de Judæis
dist. 45. c.
qui jura
eodem dist.
Janac. d.
loco Bart.
ad l. 1. c.
de pag. Co-
vener. ad c.
peccatum.
p. 2. §. 9.
Et 10. Ayo-
la de Jure
belli l. 1.
c. 2. n. 28.
arg.
c. Mat.
10. 27.
f. ad Sum.
Thom. 2. 2.
q. 66. art.
2.

rum. Et in hanc formam audimus sæpe a Senatu in Hispania, & Theologia, præcipue Dominicanis, decretum fuisse, sola verbi prædicatione non bello Americanos ad fidem traducendos: libertatem etiam, quæ illis eo nomine erepta esset, restitui debere, quod à Paulo tertio Pontifice, & Carolo V. Imperatore, Hispaniarum Rege, comprobatum dicitur. Omittimus jam, Lusitanos in plerisque partibus religionem nihil promovere, ne operam quidem dare, cum soli lucro invigilent. Immo & illud ibi verum esse, quod de Hispanis in America Hispanus scripsit, non miracula, non signa audiri, non exempla vitæ religiosæ, quæ ad eandem fidem alios possent impellere, sed multa scandala, multa facinora, multas impietates. Quare cum & possessio, & titulus deficiat possessionis, neque res, ditionesque Indorum pro talibus haberi debeant, quasi nullius ante fuissent, neque cum illorum essent, ab aliis recte acquiri potuerint, sequitur Indorum populos, de quibus nos loquimur, Lusitanorum proprios non esse, sed liberos, & sui juris: de quo ipsi doctores Hispani non dubitant &.

¶ Vide
in fine par.
2. l. re-
ditione de
Indis.

C A P U T V.

Mare ad Indos, aut jus eò navigandi non esse proprium Lusitanorum titulo occupationis.

SI ergo in populos, terrasque, & ditiones Lusitani jus nullum quæsierunt, videamus an mare, & navigationem, aut mercaturam sui juris facere poterint. De mari autem prima sit consideratio, quod cum passim in jure aut nullius, aut commune, aut publicum Juris gentium dicatur, hæc voces quid significant ita commodissime explicabitur, si Poetas ab Hæsiode omnes, & Philosophos, & Jurisconsultos veteres imitati in tempora distinguamus ea, quæ tempore forte haud longo, certa tamen ratione, & sui natura discreta sunt. Neque nobis vitio verti debet, si in juris a natura procedentis explicatione auctoritate, & verbis eorum utimur, quos constat naturali iudicio plurimum valuisse. Sciendum est igitur, in primordiis vitæ humanæ aliud, quam nunc est, dominium, aliud communionem fuisse *. Nam dominium nunc proprium quid significat, quod scilicet ita est alicujus ut alterius non sit eodem modo. Commune autem dicimus, cujus proprietas inter plures consortio quodam, aut consensu collata est, exclusis aliis. Linguarum paupertas coëgit voces easdem in re non eadem usurpare. Et sic ista nostri moris nomina ad jus illud pristinum, similitudine quadam, & imagine, referuntur. Commune igitur tunc non aliud fuit, quam quod simpliciter proprio opponitur: Dominium autem facultas non injusta utendi re communi, quem usum Scholasticis † visum est facti non juris vocare, quia qui nunc in jure usus vocatur, proprium est quiddam, aut, ut illorum

¶ Vide
Gloss. Et
Cust. in
lex hoc ju-
re Et c. jus
nat. dist. 1.
¶ Vide
Puff. con-
trou. usu
freq. cap.
1. num. 10.
c. exit qui
seminat, de
Verb. sig.
in 6. clem.
exit de
paradiso de
verb. sign.

more loquar, privative ad alios dicitur. Jure primario Gentium, quod & Naturale interdum dicitur, & quod Poëtæ alibi ætate aurea, alibi Saturni, aut Justitiæ regno depingunt, nihil proprium fuit: quod Cicero dixit: *Sunt autem privata nulla natura.* Et Horatius:

*Nam propriæ telluris herum natura nec illum,
Nec me, nec quenquam statuit.*

Neque enim potuit natura dominos distinguere. Hoc igitur significatu res omnes eo tempore communes fuisse, dicimus, idem innuentes quod Poëtæ, cum primos homines in medium quæssivisse, & Justitiam casto federe res medias tenuisse dicunt: quod ut clarius explicent, negant eo tempore campos limite partitos, aut commercia fuisse ulla.

— *promiscua rura per agros
Præstiterant cunctis communia cuncta videri.*

*e Avienus
in Arat.*

Recte additum est *videri*, propter translationem, ut diximus, vocabuli. Communio autem ista ad usum referebatur:

— *pervium cunctis iter,
Communis usus omnium rerum fuit.*

*d. Seneca
Odeo.*

Cujus ratione dominium quoddam erat, sed universale, & indefinitum: Deus enim res omnes non huic, aut illi dederat, sed humano generi, atque eo modo plures in solidum ejusdem rei domini esse non prohibebantur: quod si hodierna significatione sumamus dominium, contra omnem est rationem. Hoc enim proprietatem includit, quæ tunc erat penes neminem.

Aptissime autem illud dictum est:

— *omnia rerum
Usurpantia erant.*

e Avien.

Ad eam vero, quæ nunc est, dominiorum distinctionem non impetu quoddam, sed paulatim ventum videtur, initium ejus monstrante natura. Cum enim res sint nonnullæ, quarum usus in abusu consistit, aut quia conversæ in substantiam utentis nullum postea usum admittunt, aut quia utendo fiunt ad usum deteriores, in rebus prioris generis, ut cibo, & potu, proprietates statim quædam ab usu non sejuncta emicuit. Hoc enim est proprium esse, ita esse cujusquam, ut & alterius esse non possit; quod deinde ad res posterioris generis, velles puta, & res mobiles alias, aut se moventes ratione quadam productum est. Quod cum esset, ne res quidem immobiles omnes, agri puta, indivisæ manere potuerunt: quanquam enim horum usus non simpliciter in abusu consistat, eorum tamen usus abusus cujusdam causa comparatus est: ut arva, & arbusa cibi causa, pascua etiam vestium; omnium autem usibus promiscue sufficere non possunt. Repertæ proprietati lex

*f. ff. de
usu. serv.
rer. que
usu. cons.
Extra. de
verb. sign.
ad conditio-
nem. Et
quia
quædam
Trom. 242.*

posita

posita est, quæ naturam imitaretur. Sicut enim initio per applicationem corporalem usus ille habebatur, unde proprietatem primum ortam diximus: ita simili applicatione res proprias cuiusque fieri placuit. Hæc est quæ dicitur occupatio, voce accommodatissima ad eas res, quæ ante in medio posita fuerant: quo Seneca Tragicus alludit:

Sen.
Trag.

———— in medio est scelus
Positum occupanti.

Sen.
Ben. l. 7.
c. 12.
Decl.
13.
de Off.
1.

Et Philosophus: *Equestris omnium Equitum Romanorum sunt: in illis tamen locus meus sit proprius, quem occupavi.* Hinc Quintilianus¹ dicit, quod omnibus nascitur, indultrix esse præmium; & Tullius, factas esse veteri occupatione res eorum, qui quondam in vacua venerant. Occupatio autem hæc in rebus, quæ possessioni renitentur, ut sunt feræ bestię, perpetua esse debet, in aliis sufficit, corpore exceptam possessionem animo retineri. Occupatio in mobilibus est apprehensio, in immobilibus instructio, aut limitatio: unde Hermogenianus cum dominia distincta dicit, addit, agris terminos positos, ædificia collocata². Hic rerum status a poetis indicatur:

L. 5. f.
de just. &
jur.

*Tum laqueis captare ferus, & fallere visco
Invention:*

Virg.
Georg.
Ovid.
Metam.

*Tum primum subire domos.
Communemque prius, cum lumina solis, & aura
Cantus hiuum longo signavit limite major.*

Celebratur post hæc, ut Hermogenianus indicat, commercium, cuius gratis

Ovid.
Metam. 1.

Fluctibus ignotis insultare carinae.

Eodem autem tempore & respublicę institui cœperunt: atque ita eorum, quæ a prima communione divulsa erant, duo facta sunt genera. Alia enim sunt publica, hoc est, populi propria (quæ est genuina istius vocis significatio) alia mere privata, hoc est, singulorum. Occupatio autem publica eodem modo fit, quo privata. Seneca³: *sunt Atheniensium, aut Campanorum vocamus, quos deinde inter se vicini privata terminatione distinguunt.* Gens enim unaquæque

De Re-
pub. 7. 4.

*Partita fines regna constituit, novum
Extruxit urbes.*

Seneca
de Flav.

Hoc modo dicit Cicero⁴, agrum Arpinatē Arpinatū dici, Tusculanum Tusculanorum, similisque est, inquit, privatarum possessionum descriptio, ex quo quia suum cuiusque sit, eorum, quæ nata fuerant communia, quod cuique obigit, ut quisque teneat. Contra autem Thucydides, eam terram, quæ in divisione populo nulli obvenit, ἀόριστον, hoc est, indefinitam, & limitibus nullis circumscriptam vocat⁵. Ex his, quæ hæcenus dicta sunt, duo in-

Offic. 1.
Lib. 1.
Vide
Dion. in
tit. de rer.
div. &
quod.

telligi possunt. Prius est, eas res, quæ occupari non possunt, aut occupatæ nunquam sunt, nullius proprias esse posse: quia omnis proprietas ab occupatione coeperit. Alterum vero, eas res omnes, quæ ita a natura comparatæ sunt, ut aliquo utentur nihilominus aliis quibuscvis ad usum promiscue sufficiant, ejus hodieque conditionis esse, & perpetuo esse debere, cujus fuerant cum primum a natura proditæ sunt. Hoc Cicero voluit: *Ac latissime quidem patens hominibus inter ipsos, omnibus inter omnes, societas hæc est, in qua omnium rerum, quas ad communem usum natura genuit, est servanda communitas.* Sunt autem omnes res hujus generis, in quibus sine detrimento alterius alteri commodari potest. Hinc illud esse dicit Cicero, *non prohibere aqua profluente.* Nam aqua profluens quæ talis non quæ flumen est, inter communia omnium a Jurisconsultis refertur: & a poeta: *

* Offic. II

* Ovid.
lib. 6. *Afr.
tamorpesti*

Quid prohibetis aquis? usus communis aquarum est.

Nec solem proprium Natura nec aëra fecit,

Nec tenuis undas. in publica munera veni.

Dicit hæc non esse natura propria, sicut Ulpianus, natura omnibus patere, tum quia primum a natura prodita sunt, & in nullius adhuc dominium pervenerunt (ut loquitur Neratius) tum quia, ut Cicero dicit, a natura ad usum communem genita videntur. Publica autem vocat talitatis significatione, non quæ ad populum aliquem, sed quæ ad societatem humanam pertinent, quæ publica juris gentium in legibus vocantur, hoc est, communia omnium, propria nullius. Hujus generis est aër, duplici ratione, tum quia occupari non potest, tum quia usum promiscuum hominibus debet. Et eisdem de causis commune est omnium maris elementum, infinitum scilicet ita, ut possideri non queat, & omnium usibus accommodatum: sive navigationem respiciamus, sive etiam piscaturam. Cujus autem juris est mare, ejusdem sunt si qua mare aliis usibus eripiendo sua fecit, ut arenæ maris, quarum pars terris continua littus dicitur. Recte igitur Cicero: *quid tam commune, quam mare fluctuantibus, littus ejus?* etiam Virgilius auram, undam, littus cunctis putere dicit. Hæc igitur sunt illa, quæ Romani vocant communia omnium jure naturali, aut quod idem esse diximus, publica juris gentium: sicut & usum eorum modo communem, modo publicum vocant. Quamquam vero etiam ea nullius esse, quod ad proprietatem attinet, recte dicantur, multum tamen differunt ab his, quæ nullius sunt, & communi usui attributa non sunt, ut feræ, pisces, aves: nam ista si quis occupet, in jus proprium transire possunt, illa vero totius humanitatis consensu proprietati in perpetuum excepta sunt propter usum, qui cum sit omnium, non magis omnibus ab uno eripi potest, quam a te mihi quod meum est. Hoc est quod Cicero dicit inter prima esse iustitiæ munera, res bus communibus pro communibus uti. Scholastici dicerent, esse communia alia affirmative, alia privative. Distinctio hæc non modo Jurisprudentibus usitata est, sed vulgi etiam confessionem exprimit: unde apud Athenæum

y L. 13. §. com. præd.

z L. 14. §. de acq. rer. dom. *Loco citato. Vid. Comm. com. civ. lib. 3.*

cap. 2. Donnell. lib. 4. cap. 2.

a L. ult. de usufructu.

b L. 10. de rer. div. c *Loco cit.*

d §. 1. Et §. 1. §. 1. de rer. div.

L. 1. l. 2. Et L. 10. §. 1. de rer. div.

L. 14. Et l. 50. de acq. rer. dom. l. 13.

§. ult. l. 14. de ini. l. 3. D. ne quid in loco publ. cum l. 1. §. 1.

Zem. IV.

M m m

con-

convivator mare commune esse, dicit, at pisces capientium fieri. Et in Plautina Rudente servo dicenti, *mare quidem commune certo est omnibus*, assentit piscator; addenti autem, *in mari inventum est, commune est*, recte occurrit:

Alcum quod rete, atque hani nacti sunt, meum potissimum est.

Mare igitur proprium omnino alicujus fieri non potest, quia natura commune hoc esse non permittit, sed jubet; immo ne litus quidem: nisi quod hæc addenda est interpretatio: ut si quid earum rerum per naturam occupari possit, id eatenus occupantis fiat, quatenus ea occupatione usus ille promiscuus non leditur. Quod merito receptum est: nam cum ita se habet, cessat utraque exceptio, per quam evenisse, diximus, ne omnia in jus proprium transferberentur. Quoniam igitur inædificatio species est occupationis, in litore licet ædificare, si id fieri potest sine cæterorum incommodo, ut Pomponius & loquitur, quod ex Scævola explicabimus; nisi usus publicus, hoc est communis, impediretur. Et qui ædificaverit, soli dominus fiet: quia id solum nec ullius proprium, nec ad usum communem necessarium fuit, est igitur occupantis: sed non diutius, quam durat occupatio, quia reluctari mare possessioni videtur, exemplo feræ, quæ si in naturalem se libertatem receperit, non ultra captoris est, ita & litus postliminio mari cedit. Quicquid autem privatum fieri occupando, idem & publicum, hoc est, populi proprium posse, ostendimus. Sic litus imperi Romani finibus inclusum, populi Romani est; Celsus ex stimat: quod si ita est, minime mirandum est, eundem populum sub litis suis occupandi littoris, modum per Principem, aut Prætoris potuisse concedere. Cæterum, & hæc occupatio non minus, quam privata, ita restringenda est, ne ulterius porrigatur, quam ut salvus sit usus juris gentium. Nemo igitur potest a populo Romano ad litus maris accedere prohiberi, & retia hucare, & alia facere, quæ semel omnes homines in perpetuum sibi licere voluerunt. Maris autem natura hoc differt a litore, quod mare nisi exigua sui parte nec inædificari facile, nec includi potest: & ut posset, hæc ipsum tamen vix contingeret sine usus promiscui impedimento. Si quid tamen exiguum ita occupari potest, id occupanti conceditur. Hyperbole est igitur:

*Contra ita pisces æquora sentiunt
Jactis in altum molibus.* h

Nam Celsus jactis in mare pilas ejus esse, dicit, qui jecerit. Sed id non concedendum, si deterior maris usus eo modo futurus sit. Et Ulpianus eum, qui molem in mare jactit, ita tuendum dicit, si nemo damnum sentiat. Nam si cui hæc res nocitura sit, interdictum utique, *Ne quid in loco publico fiat*, competiturum. Ut & Labeo, si quid tale in mare struatur, interdictum vult competere, *Ne quid in mari, quo portus, fluvio, iterve navigandi deterius sit, fiat*. Quæ autem navigationis, eadem piscatus habenda est ratio, ut communis maneat omnibus. Neque tamen peccabit si quis in maris diver-

*vide
Don. l. 4
a. 2.*

*f. §. 5.
Inst. de rer.
div. l. 5.
§. 1. ff. de
rer. div.
l. 24. ff. de
damno inf.
g. l. 50.
de acq. rer.
div. l. 2.
ne quid in
loco pub.
l. 20. de
verborum div.
l. 14. de
acq. rer.
div.*

*b. d. l. 2.
ne quid in
loco pub.
Don. l. 4.
c. 2. ff. c.
9. d. l. 50.
de acq. rer.
div. l. 2.
in pr. ff.
§. 10. ff.
§. 16. ne
quid in lo-
co pub.*

*i. l. 4. ff.
de rer. div.
vis. ff. de l.
l. 3. ff. ne
quid in lo-
co pub.*

*h. Horat.
l. d. l. 3.
m. l. 2.
§. 2. ne
quid in lo-
co pub.*

*u. l. 1. c.
17. ff. de
junctis.*

diverticulo piscandi locum sibi palis circumspiciat, atque ita privatum faciat: sicut Lucullus exciso apud Neapolim monte ad villam suam maria admisit^e. ^e Plin. l. 9. c. 54.
 Et hujus generis puto fuisse, piscinas maritimas, quarum Varro, & Columella meminerunt. Nec Martialis alio spectavit, cum de Formiano Apollinaris loquitur^f:

*Si quando Nereus sentit Æoli regnum,
 Ridet procellus tuta de suo mensa.*

Et Ambrosius^g Inducis mare intra pradia tua, ne desint belluæ. Hinc apparere potest, quæ mens Pauli fuerit, cum dicit, ^h si maris proprium jus ad aliquem pertineat, *Uti possidetis* interdictum ei competere. Esse quidem hoc interdictum ad privatas causas comparatum, non autem ad publicas, (in quibus etiam ea comprehenduntur, quæ jure gentium communi facere possumus) sed hic jam agi de jure fruendo, quod ex causa privata contingat, non publica, sive communi. Nam, teste Marcianoⁱ, quicquid occupatum est, & occupari potuit, id jam non est juris gentium, ob causam scilicet private possessionis. Immo in diverticulo maris, sicut in diverticulo fluminis, si locum talem occuparim, ibique piscatus sim, maxime si animum privatim possidendi plurimum annorum continuatione testatus fuerim, alterum eodem jure uti prohibebo: ut ex Marciano^j colligimus, non aliter, quam in lacu, qui mei domini est. Quod verum quamdiu durat occupatio, quemadmodum in littore antea diximus. Extra diverticulum idem non erit, ne scilicet communis usus impediatur^k. Ante ædes igitur meas, aut prætorium, ut piscari aliquem prohibeam, usurpatum quidem est, sed nullo jure, adeo quidem ut Ulpianus^l contempta ea usurpatione, si quis prohibeatur, injuriam dicat agi posse. Hoc imperator Leo^m (cujus legibus non utimur) contra juris rationem mutavit, voluitque *περὶ θύλας*, hoc est, vestibula maritima, eorum esse propria, qui oram habitarent, ibique eos jus piscandi habere: quod tamen ita procedere voluit, ut septis quibusdam remotoriis, quas *ἑρῶναι* Græci vocant, locus ille occuparetur: existimans, nimirum, non fore ut quis exiguam maris portionem alteri invideret, qui ipse toto mari ad piscandum admitteretur. Certe ut quis magnam maris partem, etiam si possit, publicis utilitatibus eripiat, non tolerandæ est improbitatis: in quam merito Vir Sanctusⁿ invehitur: *Spatia maris sibi vindicant jure municipii, piscinæque jura sicut vernaculorum, conditione sibi servitii subiecta commemorant. Ille, inquit, sinus maris meus est, ille alterius. Dividunt elementa sibi potentes.* Est igitur mare in numero earum rerum, quæ in commercio non sunt^o, hoc est, quæ proprii juris fieri non possunt. Unde sequitur, si proprie loquamur, nullam maris partem in territorio, populi alicujus posse censeri. Quod ipsum Placentinus sensisse videtur, cum dixit: Mare ita esse commu-

M m m 2

^f Lib. 10. Epig. 10.

^g De Nativitat. c. 3.
^h l. 1. c. 4. ff. de injuriis.

ⁱ l. 4. ff. de rer. div.

^j l. 7. de div. Et temp. præf.

^k l. 45. ff. de usufructu.

^l l. 17. ff. de injuriis.

^m Novella Leon. 102, 105, 104. Vide Const. 14. obj. 1.

ⁿ Ambrosius. l. 5. Hex. c. 10.

^o Denef. l. 4. c. 6.

a Joh.
Faber. ad
d. §. 5.
Inst. de
rer. div.
ad d. DD.
ad l. 9. §.
ad l. RPod.
de jact.
b l. 3. ne
quid in lo-
co publ.

c l. 1. §.
§. de indi-
citi. l. 1. §.
l. 15. §. de
publ. ac.
Glof. in l.
2. de ver.
divif. et in
d. l. 3. §.
in §. 1.
Inst. de rer.
div. Bal.
in d. l. 2.

d Bal. in
c. in primo
in 2. col.
Quintus
mole feud.
anti. nobile
L. novic. c.
de chof. lib.
21. et Aug.
in l. 14. §.
de injur.
l. 12. §.
Comen.
pro l. adde
l. 4. notat.

e C. qua
fuit Reca-
tio in Ecu-
dio.
f. Vide
Baltham
praefr. 4.
parte 9.
part. prim.
§. 6. n. 4.
§. 6. l. 12.
§. 7. vof.
conductori.
ff. de injur.
l. 1. §. de
loco publ.
fruendo.

ne, ut in nullius dominio fit nisi solius Dei: & Johannes Faber ^a, cum mare asserit relictum in suo jure, & esse primævo, quo omnia erant communia. Alioquin nihil differret quæ sunt omnium communia ab his, quæ publica proprie dicuntur, ut mare a flumine. Flumen populus occupare potuit, ut inclusum finibus suis, mare non potuit. Territoria autem sunt ex occupationibus populorum, ut privata dominia ex occupationibus singulorum. Vidit hoc Celsus ^b, qui clare satis distinguit inter littora, quæ populus Romanus occupare potuit, ita tamen ut usui communi non noceretur, & mare, quod pristinam naturam retinuit. Nec ulla lex diversum indicat ^c. Quæ vero leges a contrariæ sententiæ auctoribus citantur, aut de inclusis loquuntur, quas clarum est occupari potuisse, aut de portu, qui non communis est, sed proprie publicus. Qui vero dicunt, mare aliquod esse imperii Romani, dictum suum ita interpretantur, ut dicant, jus illud in mare ultra protectionem, & jurisdictionem non procedere: quod illi jura proprietate distinguunt: nec forte satis animadvertunt id ipsum, quod Populus Romanus, clausæ præsidio navigantium dispendere potuit, & deprehensos in mari piratas punire, non ex proprio, sed ex communi jure accidisse, quod & aliæ liberæ gentes in mari habent. Illud interim faciemus, potuisse inter gentes aliquas convenire, ut capti in maris hac, vel illa parte, hujus, aut illius reipublicæ judicium subirent, atque ita ad commoditatem distinguendæ jurisdictionis in mari fines describi, quod ipsos quidem eam sibi legem severentes obligat ^d, at alios populos non item: neque locum alicujus proprium facit, sed in personas contrahentium jus constituit. Quæ distinctio, ut naturalis rationi consentanea est, ita Ulpiani responso quodam comprobatur, qui rogatus, an duorum prædiorum maritimum dominus, alteri eorum, quod venderet, servitutem potuisset imponere, ne inde in certo maris loco piscari liceret, respondet: rem quidem ipsam, mare scilicet, servitute nulla affici potuisse, quia per naturam hoc omnibus pateret, sed cum bona fides contractus legem venditionis servari exposceret, personas possidentium, & in jus eorum succedentium per istam legem obligari. Verum est, loqui Jurisconsultum de prædiis privatis, & lege privata: sed in territorio, & lege populorum eadem hic est ratio, quia populi respectu totius generis humani privatorum locum obtinent. Similiter redditus, qui in piscationes maritimas constituti Regalium numero censentur, non rem, hoc est, mare, aut piscationem, sed personas obligant ^e. Quare subditi, in quos legem ferendi potestas reipublicæ, aut principi ex consensu competit, ad onera ista compelli forte poterunt: sed exteris jus piscandi ubique immune esse debet, ne servitus imponatur mari, quod servire non potest. Non enim maris eadem, quæ fluminis ratio est: quod cum sit publicum, id est, populi, jus etiam in eo piscandi a populo, aut Principe concedi, aut locari potest, ita ut ei, qui conduxit, etiam interdictum veteres dederint *de loco publico fruendo*, addita conditione, si is, cui locandi jus fuerit, fruendum alicui locaverit: quæ conditio in mari evenire non potest. Cæterum, qui ipsam piscationem numerant inter Regalia, ne quidem illum locum, quem interpretabantur, satis

fatis infpexerunt; quod Iferniam, & Alvotum non latuit. Demonstratum eft
 b, nec populo, nec privato cuiquam jus aliquod proprium in ipfum mare, ^{b d d.}
 (nam diverticulum excipimus) competere poffe, cum occupationem nec <sup>cap. Quo^t
 natura, nec ufus publici ratio permittat. Hujus autem rei caufa inftituta <sup>font Regem
 de.</sup>
 fuerat hæc difputatio, ut appareret, Lufitanos mare, quo ad Indos navigatur,
 fui juris non feciffè. Nam utraque ratio, quæ proprietatem impellit, in hac
 caufa eft, quam in cæteris omnibus, infinito efficacior. Quod in aliis dif-
 ficile videtur, in hac omnino fieri non poteft: quod in aliis iniquum judi-
 cemus, in hac fumme barbarum eft, atque inhumanum. Non de mari in-
 teriore hic agimus, quod terris undique infufum alicubi etiam fluminis la-
 titudinem non excedit, de quo tamen fatis conftat locutos Romanos juri-
 confultos, cum nobiles illas adverfus privatam avaritiam fententias edide-
 runt: de oceano quæritur, quem immenfum, infinitum, rerum parentem,
 cælo conterminum antiquitas vocat: cujus perpetuo humore non fontes tan-
 tum, & flumina, & maria, fed nubes, fed ipfa quodammodo fidera pafci,
 veteres crediderunt: qui denique per reciprocas æltuum vices terram hanc
 humani generis fedem ambiens, neque teneri, neque includi poteft, & pos-
 fidet verius, quam poffidetur. In hoc autem oceano non de finu, aut fro-
 to, nec de omni quidem eo, quod e littore confpici poteft, controverfia
 eft. Vindicant fibi Lufitani quicquid duos orbes interfacet, tantis fpatiis
 difcretos, ut plurimis fæculis famam fui non potuerint transmittere. Quod
 fi Caftellanorum, qui in eadem funt caufa, portio accedat, parvo minus
 omnis oceanus duobus populis mancipatus eft, aliis tot gentibus ad fepten-
 trionum reductis anguftias: multumque decepta eft natura, quæ cum ele-
 mentum illud omnibus circumfudit, omnibus etiam fuffecturum credidit. In
 tanto mari fi quis ufu promifcuo folum fibi imperium, & ditionem excipe-
 ret, tamen immodicæ dominationis affectatur haberetur: fi quis pifcatu ar-
 ceret alios, infanz cupiditatis notam non effugeret. At qui etiam naviga-
 tum impedit, quo nihil ipfi perit, de eo quid ftatuemus? Si quis ab igni,
 qui totus fuus eft, ignem capere, lumen fuo de lumine, alterum pruhiberet,
 lege hunc humanæ focietatis reum peragerem: quia vis ea eft iftius naturæ,</sup>

Ut nihilominus ipfi luceat, cum illi accenderit. ¹

1 Eandem.

Quidni enim, quando fine detrimento fuo poteft, alteri communicet in
 iis, quæ funt accipienti utilia, danti non molefta ²? hæc funt, quæ phi-
 lofophi ³ non alienis tantum, fed & ingratis præftari volunt. Quæ vero in
 rebus privati invidia eft, eadem in re communi non poteft non effe imma-
 nitas. Improbiſſimum enim hoc eft, quod naturæ inftituto, confenſu gen-
 tium, meum non minus, quam tuum eft, id te ita interciperi, ut ne
 uſum quidem mihi concedas, quo conſeſſo nihilominus id tuum fit, quam
 antea fuit. Tum vero etiam qui alienis incumbunt, aut communia interci-
 piunt, certa quadam poſſiſſione ſe tuentur. Quia enim prima, ut diximus,
 occupatio res proprias fecit, idcirco imaginem quandam domini præſert
 quamvis

M m m 3

quamvis

quamvis injusta detentio. At Lusitani num, sicuti terras solemus, sic mare illud impositis præliis ita undique cinxerunt, ut in ipsum manu esset quos vellent excludere? at vero tantum hoc abest, ut ipsi etiam, cum adversus alios populos mundum dividunt, non ullis limitibus aut natura, aut manu positis, sed imaginaria quadam linea se tueantur. Quod si recipitur, & dimensio talis ad possidendum valet, jamdudum nobis Geometrix terras, Astronomi autem cælum eriperent. Ubi hic igitur est ista, sine qua nulla dominia creperunt, corporis ad corpus adjunctio? nimirum apparet, in nulla re verius dici posse quod Doctores nostri prodiderunt *: mare cum sit incomprehensibile, non minus, quam aer, nullius populi bonis potuisse applicari. Si vero ante alios navigasse, & viam quodammodo aperuisse, hoc vocant occupare, quid esse potest magis ridiculum? nam cum nulla pars sit maris, in quam non aliquis primus ingressus sit, sequetur, omnem navigationem ab aliquo esse occupatam. Ita undique excludimur. Quin & illi, qui terrarum orbem circumvecti sunt, totum sibi oceanum acquisivisse dicendi erunt. Sed nemo nescit, navem per mare transeuntem non plus juris, quam vestigii relinquere. Verum etiam quod sibi sumunt, neminem ante ipsos eum oceanum navigasse, id minime verum est. Magna enim pars ejus, de quo agitur, maris ambitu, Mauritanix jam olim navigata est, ulterior, & in orientem vergens victoriis Magni Alexandri lustrata est usque in Arabicum sinum *. Olim autem hanc navigationem Gaditanis percognitam fuisse, multa argumento sunt. Cajo Cæsare Augusti filio in Arabico sinu res regente, signa navium ex Hispaniensibus naufragiis agnita. Et quod Cælius Antipater tradidit, vidisse se, qui ex Hispania in Æthiopiam commercii gratia navigasset. Etiam Arabibus, si verum est quod Cornelius Nepos testatus est, Eudoxum quandam sua ætate cum Lathyrum Regem Alexandriæ fugeretur, Arabico sinu egressum Gades usque pervectum. Pænos autem, qui re maritima plurimum valuerunt, eum Oceanum non ignorasse, longe clarissimum est, cum Hanno, Carthaginis potentia floreente, circumvectus a Gadibus ad finem Arabiæ, præternavigato scilicet promontorio, quod nunc bonæ spei dicitur, (vetus videtur nomen *Hesperion ceras* fuisse) omne id iter, situmque littoris, & insularum, scripto complexus sit, testatusque ad ultimum non mare sibi, sed commeatum defuisse. Ab Arabico autem sinu ad Indiam, Indicique oceani insulas, & auream usque Chersonesum, quam esse Japanem credunt plerique, etiam re Romana floreente navigari solitum, iter, a Plinio * descriptum, legationes ab Indis ad Augustum, ad Claudium etiam ex Taprobane insula, deinde gesta Trajani, & tabulæ Ptolemæi satis ostendunt. Jam suo tempore Strabo † Alexandrinorum mercatorum classem ex Arabico sinu, ut Æthiopix ultima, ita & Indiæ petiisse testatur, cum olim paucis navibus id auderetur. Inde magna populo Romano vestigia. Addit Plinius ‡, impositis sagittariorum cohortibus piratarum metu navigatum: solamque Indiam quingentes fectertium, si Arabiam addas, & Seres, milles annis omnibus Romano imperio ademisse: & merces centuplicato venditas. Et hæc quidem vetera satis arguunt, primos non fuisse Lusitanos.

Lo

m Joven.
Fab. ad §.
5. Inst. de
rer. div.

n Ex Plin.
l. 2. c. 69.
§ lib. 6.
c. 31. §
Aelia l. 3.

o Plin.
l. 6. c. 23.
§ lib. 2.
§ 17.

q Loco
cit. § l.
12. c. 19.

In singulis autem sui partibus oceanus ille & tunc, cum eum Lusitani ingressi sunt, & nunquam non cognitus fuit. Mauri enim, *Aethiopes*, Arabes, Persæ, Indi eam maris partem, cujus ipsi accolæ sunt, nescire nequam potuerunt. Mentiuntur ergo, qui se mare illud invenisse jactant. Quid igitur, dicit aliquis, parumne videtur, quod Lusitani intermissam multis forte sæculis navigationem primi repararunt, &, quod negari non potest, Europæis gentibus ignotam ostenderunt, magno suo labore, sumtu, periculo? immo vero si in hoc incubuerunt, ut quod soli reperissent id omnibus monstrarent, quis adeo est amens, si non plurimum se illis debere profiteatur? eandem enim gratiam, laudemque, & gloriam immortalem illi promeruerint, qua omnes contenti fuerunt rerum magnarum inventores, quotquot scilicet non sibi, sed humano generi prodesse studuerunt. Sin Lusitanis suis ante oculos quæstus fuit, lucrum, quod semper maximum est in prævertendis negotiationibus, illis sufficere debuit. Et scimus, itinera prima proventus interdum quater decuplos, aut etiam uberiores dedisse: quibus factum ut inops diu populus ad repentinæ divitiæ subito prorumperet, tanto luxur apparatu, quantus vix beatissimis gentibus in supremo progressu diu fortunæ fastigio fuit. Si vero eidem in hoc præverunt, ne quisquam sequeretur, gratiam non merentur, cum lucrum suum respexerint, lucrum autem suum dicere non possunt, cum eripiant alienum. Neque enim illud certum est, nisi viderent eos Lusitani, iturum fuisse neminem. Adventabant enim tempora, quibus ut artes pene omnes, ita & terrarum, & marium situs clarius indies noscebantur. Excitassent vetera, quæ modo retulimus, exempla, & si non uno impetu omnia patuissent, at paulatim promota velis finissent littora, alio semper aliud monstrante. Factum denique fuisset quod fieri potuisse Lusitani docuerunt, cum multi essent populi non minus flagrantæ mercaturæ, & rerum externarum studio. Venetis, qui multa jam Indiæ didicerant, cætera inquirere promptum fuit. Gallorum Brittonum indefensa seductas, Anglorum audacia cepto non defuisset. Ipsi Batavi multo magis desperata aggressi sunt. Nulla igitur æquitatis ratio, ne probabilis quidem ulla sententia a Lusitanis stat. Omnes enim, qui mare volunt imperio alicujus subijci posse, id ei attribuunt, qui proximus portus, & circumjacentia littora in ditione habet. At Lusitani in illo immenso littorum tractu, paucis exceptis prædiis, nihil habent, quod suum possint dicere. Deinde vero etiam qui mari imperaret, nihil tamen posset ex usu communi deminuere, sicut populus Romanus arcere neminem potuit, quo minus in litore imperii Romani cuncta fieret, quæ jure gentium permittebantur. Et si quicquam eorum prohibere posset, puta piscaturam, qua dici quodammodo potest pisces exhauriri, at navigationem non posset, per quam mari nihil perit. Cui rei argumentum est longe certissimum, quod ex Doctorum sententia ante retulimus, etiam in terra, quæ cum populis, tum hominibus singulis in proprietatem attributa est, iter tamen, certe incerte, & innoxium, nullius gentis hominibus julte negari: sicut & potum ex flumine. Ratio apparet, quia cum unus rei naturaliter usus esset diversi, cum diu-

*r. Gloss. in
e. ibi peric.
§. porro.
super verba
territorio
De elect. in
sexto et ibi
Can. Gloss.
in e. licet.
f. de fructu.
l. 4. §.
de rev. div.
adde dub.
Gentium
de jure heredit.
l. 1. c. 19.
sub sacra.*

taxat

† L. n.
§. 9. n.
quid in lo-
co publ.
" Gloss. ad
l. 1. §. ut
in sum.
publ.
" Bol. in
l. 3. col. 3.
§. de ver.
dvo. Rod.

taxat gentes divisisse inter se videntur, qui sine proprietate commodè haberi non potest; contra autem eum receptiss, per quem domini conditio deterior non esset futura. Omnes igitur vident, eum, qui alterum navigare prohibet, nullo jure defendi, cum eundem etiam injuriarum teneri, Ulpianus dixerit †: alii autem etiam interdictum utile prohibito competere existimaverint ". Et sic Batavorum intentio communi jure nititur, cum fateantur omnes, permissum cuilibet in mari navigare, etiam a nullo Principe impetrata licentia: quod legibus Hispanicis diserte expressum est *.

Zuar. *Hispanum in consilio 1. de usa maris 3. partit. tit. 23. l. 10. Et 18.*

C A P U T V I.

Mare, aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificia.

DONATIO Pontificis Alexandri, quæ a Lusitanis mare, aut jus navigandi solis sibi vindicantibus, cum inventionis deficiat titulus, secundo loco adduci potest, satis ex iis, quæ ante dicta sunt, vanitatis convincitur. Donatio enim nullum habet momentum in rebus extra commercium positis. Quare cum mare, aut jus in eo navigandi proprium nulli hominum esse possit, sequitur, neque dari a Pontifice, neque a Lusitanis accipi potuisse. Præterea cum supra relatum sit ex omnium sani judicii hominum sententia, Papam non esse dominum temporalem totius orbis, ne maris quidem esse satis intelligitur: quanquam etsi id concederetur, tamen jus annexum Pontificatui in Regem aliquem, aut populum pro parte nulla transferri debuisset. Sicut nec Imperator posset Imperii provincias in suos usus convertere, aut pro suo arbitrio alienare *. Illud saltem nemo negaturus est, cui aliquid sit frontis, cum jus disponendi in temporalibus Pontifici nemo concedat, nisi forte quantum ejus rerum spiritualium necessitas requirit; ista autem, de quibus nunc agimus, mare scilicet, & jus navigandi, lucrum, & quæstum merum, non pietatis negotium respiciant, sequi, nullam hac in re fuisse illius potestatem. Quid, quod ne Principes quidem, hoc est, domini temporales possunt ullo modo a navigatione aliquem prohibere, cum si quod habent jus in mari, id sit tantum jurisdictionis, ac protectionis? etiam illud notissimum est apud omnes, ad ea facienda, quæ cum lege naturæ pugnant, nullam esse Papæ auctoritatem. † Pugnat autem cum lege naturæ, ut mare, aut ejus usum quisquam habeat sibi proprium, ut jam satis demonstravimus. Cum denique jus suum auferre alicui. Papa minime possit, quæ erit facti istius defensio, si tot populos immercentes, indemnatos, innoxios ab eo jure, quod ad ipsos non minus, quam ad Hispanos pertinebat, uno verbo voluit excludere? aut igitur

a Viti.
loco citato,
n. 26.

§ Sit. in
verbo Pa-
pe n. 16.

tur dicendum est, nullam esse vim ejusmodi pronuntiacionis, aut quod non minus credibile est, eum Pontificis animum fuisse, ut Castellano- rum & Lusitanorum inter se certamini intercessum voluerit, aliorum au- tem juri nihil diminutum.

C A P U T VII.

*Mare, aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titula-
prescriptionis aut consuetudinis.*

U L T I M U M iniquitatis patrocinium in prescriptione solet esse, aut con-
fuetudine. Et huc igitur Lusitani se conferunt: sed utrumque illis præli-
dium certissima juris ratio præcludit. Nam prescriptio a jure est civili un-
de locum habere non potest inter Reges, aut inter populos liberos: mul-
to autem minus ubi jus naturæ aut gentium resistit, quod jure civili sem-
per validius est. Quin & ipsa lex civilis prescriptionem hic impedit. U-
tucapi enim, aut prescriptione acquiri prohibentur, quæ in bonis esse non
possunt, deinde quæ possideri vel quasi possideri nequeunt, & quorum alie-
natio prohibita est. Hæc autem omnia de mari & usu maris vere dicun-
tur. Et cum publicæ res, hoc est populi alicujus, nulla temporis pos-
sessione quæri possent dicantur, sive ob rei naturam, sive ob eorum privi-
legium adversus quos prescriptio ista procederet, quanto justius humano
generi, quam uni populo id beneficium dandum fuit in rebus communi-
bus? Et hoc est, quod Papinianus scriptum reliquit, *prescriptionem longæ
possessionis ad obtinenda loca juris gentium publica concedi non solere*: ejusque
rei exemplum dat in littore, ejus pars imposito ædificio occupata fuerat:
nam eo diruto, & alterius ædificio in eodem loco postea extructo, ex-
ceptionem opponi non posse: quod deinde similitudine rei publicæ illustrat:
nam & si quis in fluminis diverticulo pluribus annis piscatus sit, postea
interrupta scilicet piscatione, alterum eodem jure prohibere non posse. Ap-
paret igitur, Angelum & qui cum Angelo dixerunt Venetis & Genuen-
sibus per prescriptionem jus aliquod in sinum maris suo littori præjacen-
tem acquiri potuisse, aut falli, aut fallere: quod sane jurisconsultis nimium
est frequens, cum sanctæ professionis auctoritatem non ad rationes & leges,
sed ad gratiam conferunt potentiorum. Nam Marcianus quidem res-
ponsum de quo & ante egimus, si recte cum Papiniani verbis compare-
tur, non aliam accipere potest interpretationem, quam eam quæ Joanni
olim & Bartolo probata est, & nunc a doctis omnibus recipitur: ut sci-
licet jms prohibendi procedat quamdiu durat occupatio: non autem si ea

Tom. IV.

N n n

omissa

Com. l. 1. c. 22. in d. l. ult. n. 4. per l. 14. ff. de acq. rer. dom.

omissa sit; omissa enim non prodest, nec si per mille annos fuisset concinnata, ut recte animadvertit Castrensis. Et quamvis hoc voluisset Marcianus, quod minime credendus est cogitasse, in quo loco occupatio conceditur, in eodem præscriptionem concedi, tamen absurdum erat, quod de flumine publico dictum erat ad mare commune, & quod de diverticulo ad sinum proferre, cum hæc præscriptio usum, qui est jure gentium communis, impeditura sit, illa autem publico usui non admodum noceat.

Ex l. 4.
c. de aqua
d. l. 11.
const. cum
l. 9. cod. tit.
C. cum l. 3.
§. 4. ff. de
aqua quot.
et ali.
b. ad c.
accidentis
de præscr.
i. De præ-
script. 4.
part. 9.
part. prin-
cip. §. 6.
num. 8.

Alterum autem Angeli argumentum, quod ex aquæ ductu sumitur, eodem Castrensi monstrante, ut a questione alienitium, ab omnibus merito exploditur. Falsum igitur est tal'em præscriptionem etiam eo tempore gigni, cujus initium omnem memoriam excedat. Ubi enim lex omnem omnino tollit præscriptionem, ne illud quidem tempus admittitur; hoc est, ut Felinus loquitur, materia impræscriptibilis tempore immemoriali non sit præscriptibilis. Fatetur hæc vera esse Balbus, sed Angeli sententiam receptam dicit hac receptione, quia tempus extra memoriam positum idem valere creditur privilegio, cum titulus amplissimus ex tali tempore presumatur. Apparet hinc, non aliud illos sensisse, quam si pars aliqua reipublicæ, puta imperii Romani, supra omnem memoriam usa esset tali jure, ei dandam præscriptionem hoc colore, quasi principis concessio præfisset. Quare cum nemo sit dominus totius generis humani, qui jus illud adversus homines omnes homini, aut populo alicui potuisset concedere, sublato illo colore, necesse etiam præscriptionem interimi. Et sic ex illorum etiam sententia inter reges, aut populos liberos prodesse nihil potest lapsus infiniti temporis. Vanissimum autem & illud est, quod Angelus docuit, etiam si ad dominium præscriptio proficere non potest, tamen dandam esse possidenti exceptionem. Nam Papinianus, disertis verbis exceptionem negat:

b. d. l. ult.
i. Per. 3.
tit. 29. l.
9. in c.
Placa. R. d.
Zuor. d.
const. in 4.
m. Fuchsin.
l. 2. c. 26.
C. c. 33.
Cov. de
præscr.
part. 2. §.
n. 8. C.
§. 2. n. 5.
C. 6.
m. Fuchsin.
l. 2. c. 28.
o. Arz. in
rubr. ff. de
rer. divif.
alleg. Bal.
but. d. loco
n. 2. Vide
V. q. 9. com-
st. ult. 29.
n. 34.

& aliter non potuit sentire, cum ipsius seculo præscriptio nihil esset aliud, quam exceptio. Verum igitur est, quod & leges Hispanicæ exprimunt, in his rebus, quæ communi hominum usui sunt attributæ, nullius omnino temporis præscriptionem procedere. Cujus definitionis illa præter cæteras ratio reddi potest, quod qui re communi utitur, ut communi uti videtur, non autem jure proprio, & ita præscribere non magis, quam fructuarius potest vitio possessionis. Altera hæc etiam non contemnenda est, quod in præscriptione temporis, cujus memoria non extat, quamvis titulus, & bona fides præsumantur, tamen si re ipsa appareat, titulum omnino nullum dari posse, & sic manifesta sit fides mala, quæ in populo maxime quasi uno corpore perpetua esse censetur, & ex duplici defectu præscriptio corrui. Tertia vero, quia res hæc est meræ facultatis, quæ non præscribitur, ut infra demonstrabimus. Sed nullus est finis argutiarum. Inventi sunt, qui in hoc argumento a præscriptione consuetudinem distinguerent, ut illa scilicet exclusi, ad hanc confluerent. Discremen autem, quod hic statuunt, sane ridiculum est: ex præscriptione, ajunt, jus unius, quod ab eo aufertur, alteri applicari: sed cum aliquod jus ita alicui applicatur, ut alteri non auferatur, tum dici consuetudinem: quasi

quasi vero cum jus navigandi, quod communiter ad omnes pertinet, exclusis aliis ab uno usurpatur, non necesse sit omnibus perire quantum uni accedit. Errori huic ansam dederunt Pauli verba non recte accepta, qui cum de jure proprio maris ad aliquem pertinente loqueretur, fieri hoc posse, dixit Accursius ^{p. Adh. l. 14.}, per privilegium, aut consuetudinem: quod additamentum ad jurisconsulti textum nullo modo accedens mali potius conjectoris esse videtur, quam boni interpretis. Mens Pauli supra explicata est. Ceterum illi si vel sola Ulpiani verba ^{q. In d. l. injuriarum §. ult. r. vide Gloss. eod. loco.}, quæ paulo ante præcedunt, satis considerassent, longe aliud dicturi erant. Fatetur enim, ut quis ante decem meas piscari prohibeatur, esse quidem usurpatum ^{1. 2. de offic. 28. Gentil. l. 1. c. 19. sub finem.}, hoc est, receptum consuetudine, sed nullo jure: ideoque injuriarum actionem prohibito non denegandam. Contemnunt igitur hunc morem, & usurpationem vocat, ut & inter Christianos Doctores Ambrosius ^{1. Auth. ut nulli judic. §. 1. c. cum tante. de consuet.}: & merito. Quid enim clarius, quam non valere consuetudinem, quæ juri naturæ, aut gentium, ex adverso opponitur? Consuetudo enim species est juris positivi, quod legi perpetuæ obrogare non potest. Est autem lex illa perpetua, ut mare omnibus usu commune sit. Quid autem in præscriptione diximus, idem consuetudine verum est, si quis eorum, qui diversum tradiderunt, sensus excutiat, non aliud reperturum, quam consuetudinem privilegio parari. Atqui adversus genus humanum concedendi privilegium nemo habet potestatem: quare inter diversas respublicas consuetudo ista vim non habet. Verum, omnem hanc questionem diligentissime tractavit Vasquius ^{u. Contravers. ill. c. 89. n. 10. Et seq.}, deus illud Hispaniæ, cujus nec in explorando jure subtilitatem, nec in docendo libertatem unquam desideres. Is igitur posita thesi, *loca publica, & jure gentium communia, præscribi non posse*, quam multis firmat auctoribus: exceptiones deinde subjungit ab Angelo, & aliis consēctas, quas supra retulimus. Hæc autem examinaturus recte judicat, istarum rerum veritatem pendere a vera juris, tam naturæ, quam gentium, cognitione. Jus enim naturæ cum a divina veniat providentia, esse immutabile. Hujus autem juris naturalis partem esse jus gentium, primævum quod dicitur, diversum a jure gentium secundario, sive positivo: quorum posterius mutari potest. Nam si qui mores cum jure gentium primævo repugnent, hi non humani sunt, ipso judice, sed ferini, corruptelæ, & voluntus, non leges, & usus. Itaque nullo tempore præscribi potuerunt, nulla lata lege justificari, nullo multarum etiam gentium consensu, hostis, & exercitatione stabiliri; quod exemplis aliquot, & Alphonsi Castellensis Theologi Hispani testimonio confirmat ^{u. De potestate legum penul. l. 2. cap. 14. part. 572. y. All. l. 14. ff. de acq. rer. dom. l. fin. in pr. ff. de offic. Instit. de ver. divo. l. 7. ff. de divo. Et temp. præscr. l. 14. ff. de injuriis.}. *Ex quibus apparet*, inquit, *quam suspecta sit sententia eorundem, quos supra retulimus, existimantium, Gemenjes, aut etiam Venetos posse non injuria prohibere alios navigare per Gulfum, aut pelagum sui maris, quasi æquora ipsa præscriperint, id quod non solum est contra leges, sed etiam est contra ipsam jus naturæ, aut gentium primævum, quod mutari non posse diximus. Quod sit contra illud jus, constat, quia non solum maria, aut æquora eo jure communia erant, sed etiam reliqua omnes res immobiles. Et licet ab eo jure postea recessum fuerit ex par-*

omissa sit; omiffa enim non prodest, nec si per mille annos fuisset continuata, ut recte animadvertit Castrensis. Et quamvis hoc voluisset Marcianus, quod minime credendus est cogitasse, in quo loco occupatio conceditur, in eodem præscriptionem concedi, tamen absurdum erat, quod de flumine publico dictum erat ad mare commune, & quod de diverticulo ad sinum proferre, cum hæc præscriptio usum, qui est jure gentium communis, impeditura sit, illa autem publico usui non admodum noceat. Alterum autem Angeli argumentum, quod ex aquæ ductu sumitur, eodem Castrensi monstrante, ut a questione alienissimum, ab omnibus merito exploditur. Falsum igitur est talem præscriptionem etiam eo tempore gigni, cujus initium omnem memoriam excedat. Ubi enim lex omnem omnino tollit præscriptionem, ne illud quidem tempus admittitur; hoc est, ut Felinus loquitur ^h materia impræscriptibilis tempore immemoriali non sit præscriptibilis. Fatetur hæc vera esse Balbus ⁱ sed Angeli sententiam receptam dicit hæc receptione, quia tempus extra memoriam positum idem valere creditur privilegio, cum titulus amplissimus ex tali tempore præsumatur. Apparet hinc, non aliud illos sensisse, quam si pars aliqua reipublicæ, puta imperii Romani, supra omnem memoriam usa esset tali jure, ei dandam præscriptionem hoc colore, quasi principis concilio præstaret. Quare cum nemo sit dominus totius generis humani, qui jus illud adversus homines omnes homini, aut populo alicui potuisset concedere, sublato illo colore, necesse etiam præscriptionem interimi. Et sic ex illorum etiam sententia inter reges, aut populos liberos prodesse nihil potest lapsus infiniti temporis. Vanissimum autem & illud est, quod Angelus docuit, etiam si ad dominium præscriptio proficere non potest, tamen dandam esse possidenti exceptionem. Nam Papinianus ^k disertis verbis exceptionem negat: & aliter non potuit sentire, cum ipsius sæculo præscriptio nihil esset aliud, quam exceptio. Verum igitur est, quod & leges Hispanicæ expriment ^l, in his rebus, quæ communi hominum usui sunt attributæ, nullius omnino temporis præscriptionem procedere. Cujus definitionis illa præter cæteras ratio reddi potest, quod qui re communi utitur, ut communi uti videtur, non autem jure proprio, & ita præscribere non magis, quam fructuarius potest vitio possessionis ^m. Altera hæc etiam non contemnenda est, quod in præscriptione temporis, cujus memoria non extat, quamvis titulus, & bona fides præsumantur, tamen si re ipsa appareat, titulum omnino nullum dari posse, & sic manifesta sit fides mala, quæ in populo maxime quasi uno corpore perpetua esse censetur, & ex duplici defectu præscriptio corrui ⁿ. Tertia vero, quia res hæc est meræ facultatis, quæ non præscribitur, ut infra demonstrabimus. Sed nullus est finis argutiarum. Inventi sunt, qui in hoc argumento a præscriptione consuetudinem distinguere, ut illa scilicet exclusi, ad hanc confugerent. Discrimen autem, quod hic statuunt, sane ridiculum est: ex præscriptione, ajunt, jus unius, quod ab eo auferatur, alteri applicari ^o: sed cum aliquod jus ita alicui applicatur, ut alteri non auferatur, tum dici consuetudinem: quasi

^g Ex l. 4.

C. de aquæ

d. l. 11.

const. cum

l. 9. eod. tit.

l. 9. cum l. 3.

l. 4. ff. de

ayna quot.

l. 1. ff. de

ad c.

accidentis

de præscr.

i De præ-

script. 4.

part. 5.

part. prin.

cap. 9. §.

num. 8.

^h d. l. ult.

ⁱ Par. 2.

tit. 29. l.

7. in c.

Placa. R. d.

Zuor. d.

cons. in 4.

m Fachin.

l. 2. c. 26.

l. 1. c. 33.

Cov. de

præscr.

part. 2. §.

n. 8. l.

§. 8. n. 5.

l. 6.

n Fachin.

l. 1. c. 28.

o Aret. in

vubr. ff. de

ver. divis.

alleg. Bal-

duz. d. loc.

n. 8. l. vide

l. 1. §. con-

tr. ill. 29.

n. 34.

quasi vero cum jus navigandi, quod communiter ad omnes pertinet, exclusis aliis ab uno usurpatur, non necesse sit omnibus perire quantum uni accedit. Errori huic ansam dederunt Pauli verba non recte accepta, qui cum de jure proprio maris ad aliquem pertinente loqueretur, fieri hoc posse, dixit Accursius ¹, per privilegium, aut consuetudinem: quod additamentum ad jurisconsulti textum nullo modo accedens mali potius con-
 jectoris esse videtur, quam boni interpretis. Mens Pauli supra explicata est. Cæterum illi si vel sola Ulpiani verba ², quæ paulo ante præcedunt, satis considerassent, longe aliud dicturi erant. Fatetur enim, ut quis ante ac-
 ces mras piscari prohibeatur, esse quidem usurpatum ³, hoc est, recep-
 tum consuetudine, sed nullo jure: ideoque injuriarum actionem prohibito non denegandam. Contemnit igitur hunc morem, & usurpationem vocat, ut & inter Christianos Doctores Ambrosius ⁴: & merito. Quid enim clarius, quam non valere consuetudinem, quæ juri naturæ, aut gentium, ex ad-
 verso opponitur? Consuetudo enim species est juris positivi, quod legi perpetuæ obrogare non potest. Est autem lex illa perpetua, ut mare omni-
 bus usu commune sit. Quod autem in præscriptione diximus, idem con-
 suetudine verum est, si quis eorum, qui diversum tradiderunt, sensus excutiat, non aliud reperturum, quam consuetudinem privilegio parari. Atqui adversus genus humanum concedendi privilegium nemo habet pote-
 statem: quare inter diversas respublicas consuetudo ista vim non habet. Verum, omnem hanc questionem diligentissime tractavit Vasquius ⁵, de-
 cus illud Hispaniæ, cujus nec in explorando jure subtilitatem, nec in do-
 cendo libertatem unquam desideres. Is igitur posita thesi, *loci publica*, &
jure gentium communia, præscribi non posse, quam multis firmat auctori-
 bus: exceptiones deinde subjungit ab Angelo, & aliis confictas, quas supra retulimus. Hæc autem examinaturus recte judicat, istarum rerum
 veritatem pendere a vera juris, tam naturæ, quam gentium, cognitione. Jus enim naturæ cum a divina veniat providentia, esse immutabile. Hujus autem juris naturalis partem esse jus gentium, primævum quod
 dicitur, diversum a jure gentium secundario, sive positivo: quorum po-
 steriori mutari potest. Nam si qui mores cum jure gentium primævo re-
 pugnent, hi non humani sunt, ipso judice, sed ferini, corruptelæ, &
 abusus, non leges, & usus. Itaque nullo tempore præscribi potuerunt,
 nulla lata lege justificari, nullo multarum etiam gentium consensu, hos-
 pitio, & exercitatione stabiliri; quod exemplis aliquot, & Alphonsi Ca-
 strensis Theologi Hispani testimonio confirmat ⁶. Ex quibus apparet, in-
 quit, *quam suspecta sit sententia eorum, quos supra retulimus, existimantium, si de usque
 Gemenijs, aut etiam Venetos posse non iniuria prohibere alios navigare per
 Gulium, aut pelagus sui maris, quasi agnora ipsa præscripserint, id quod non
 solum est contra leges, sed etiam est contra ipsius jmi naturæ, aut gentium
 voluntatem, quod mutari non posse diximus. Quod sit contra illud jmi, con-
 stat, quia non solum maria, aut agnora eo jure communia erant, sed etiam præ-
 ter reliqua omnes res immutabiles. Et licet ab eo jure postea recessum fuerit ex par-*

te, puta quoad dominium, & proprietatem terrarum, quarum dominium iure natura commune, distinctum, & divisum, sicque ab illa communione segregatum fuit: tamen diversim fuit, & est in dominio maris, quod ab origine mundi ad hodiernum usque diem est, fuitque semper in communi, nulla ex parte immutatum, ut est notum. Et quantum ex Lusitanis magnam turbam saepe audiverim in hac esse opinionem, ut eorum Rex ita praescripserit navigationem Indici Occidentalis (forte Orientalis), ejusdemque vastissimi maris, ita ut reliquis gentibus aqiora illa transfratere non liceat, & ex nostrismet Hispanis vulgus in eadem opinione fere esse videtur, ut per vastissimum, immensumque pontum, ad hidorum regiones, quas potentissimi Reges nostri subegerunt, reliquis mortuorum navigare, praeterquam Hispani jus minime sit,

quasi ab eis id jus praescriptum fuerit, tamen istorum opinionem non minus instante sunt opiniones, quam eorum, qui quoad Genueses, & Venetos, in eadem fere sonum esse adferunt, quas sententias ineptae vel ex eo dilucidum apparet, quod istorum notiorum singula contra se ipsas nequeunt praescribere: hoc est, non respublica Venetiarum contra semetipsam, non respublica Genuesium, contra semetipsam, non regnum Hispanicum contra semetipsam, non regnum Lusitanicum contra semetipsam. Esse enim debet differentia inter agentem, & patientem. Contra reliquas vero nationes longe minus praescribere possunt: quia jus praescriptionum est mere civile, ut fuisse ostendimus supra. Ergo tale jus cessat, cum agitur inter Principes, vel populos, superiores non recognoscentes in temporali. Jura enim mere civilia cujuscunque regionis, quoad externos populos, nationes, vel etiam homines singulos, non magis sunt in consideratione, quam si re vera non esset tale jus, aut nunquam fuisset, & ad jus commune gentium primarium, vel secundarium recurrendum est, eoque utendum, quo jure talem maris praescriptionem, & usurpationem admissam non fuisse, satis constas. Nam

Et hodie usus aquarum communis est, non secum, quam erat ab origine mundi. Ergo & in aequoribus, & aquis nullum jus est, nec esse potest humano generi, praeterquam quoad usum commune. Præterea de jure naturali, & divino est illud præceptum, ut quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Unde cum navigatio nemini possit esse nociva nisi ipsi naviganti, par est ut nemini possit, aut debeat impediri, ne in re sua natura libera, sibi que minime noxia navigationum libertatem impediat, & ledat contra dictum præceptum, & contra regulam: præsertim cum omnia intelligantur esse permixta, quæ non reperiuntur expressis prohibita. Quinimo non solum contra jus naturale esset, velle impedire talem navigationem, sed etiam tenemur contrarium facere, hoc est, prodesse iis, quibus possumus, cum id sine damno nostro fieri possit. Quod cum multis auctoritatibus tam divinis, quam humanis confirmasset, subjungit postea: Ex superioribus etiam apparet, suspensam esse sententiam Johannis Fabri, Angeli, Baldi, & Francisci Balbi, quos supra retulimus, exilimantium, loca juris gentium communia nisi acquiri non possint præscriptione, posse tamen acquiri consuetudine; quod omnino falsum est, eaque traditio cæca, & nubila est, omnique rationis lumine carens, legemque verbi, non rem imponens. In exemplis enim de mari Hispanicorum, Lusita-

uorum; Venetorum, Genuensium, & reliquorum, constat, consuetudine jura
 tale navigandi, & alios navigare prohibendi non magis acquiri, quam præscrip-
 tione. Utrouque enim casu, ut apparet, eadem est ratio. Et quia per jura, & l. illa
 & rationes supra relatas id esset contra naturalem aequitatem, nec ullam in
 duceret utilitatem, sed solam lesionem, sicque ut lege expressa introduci non
 posses, ita etiam nec lege tacita, qualis est consuetudo f. Et tempore id non ju-
 stificaretur, sed potius deterius, & injuriosius indies fieres. Ostendit deinde,
 ex prima terrarum occupatione, posse populo ut venandi jus, ita piscandi
 in suo flumine competere; & postquam illa semel ab antiqua communione
 separata sunt, ita ut particularem applicationem admittant, præscriptione
 temporis ejus, cujus initii memoria non exstet, quasi tacita populi con-
 cessione acquiri posse. Hoc autem per præscriptionem contingere, non
 per consuetudinem, quia solius acquirentis conditio melior fiat, reliquorum
 vero deterior. Et cum tria enumerasset, quæ requiruntur, ut jus pro-
 prium in flumine piscandi præscribatur: quid autem, subdit, quoad mare?
 & in eo magis est quod etiam concursus illorum trium non sufficeret ad ac-
 quendum jus. Ratio differentie inter mare ex una parte, & terram, & flu-
 minis ex altera, quia illo casu ut olim, ita & hodie, & semper, tam
 quoad piscandum, quam quoad navigandum mansit integrum jus gentium pri-
 mævum, neque unquam fuit a communione hominum separatum, & alicui,
 vel aliquibus applicatum. Posteriore autem casu, nempe in terra, vel fluminibus,
 aliud fuit, ut jam differuimus. Sed quare jus gentium secundarium, ut eam
 separationem quoad terras, & flumina facit, quoad mare facere desit? respon-
 deo, quia illo casu expediebat. Constat enim, quod si multi venentur, aut
 piscentur, in terra, vel flumine, facile nemus ferus, & flumen piscibus eva-
 cuatum redditur, id quod in mari non est. Item fluminum navigatio facile
 deterior fit, & impeditur per ædificia, quod in mari non est. Item per a-
 queductus facile evacuantur flumina: non ita in mari: ergo in utroque non est
 par ratio. Nec ad rem pertinet, quod supra diximus, communem esse usum
 aquarum, fontium etiam, & fluminum. Nam intelligitur quoad bibendum,
 & semina, quæ fluminis dominium, aut jura habenti vel minime, vel levissi-
 me nocent. Minima enim in consideratione non sunt. Pro nostris sententia
 facit, quia iniqua nullo tempore præscribuntur, & ideo lex iniqua nullo tempore præ-
 scribitur, aut justificatur. Mox: & quæ sunt impræscriptibilia ex legum dispositione, nec
 per mille annos præscribentur: uod innumeris doctorum testimoniis tulcit. Ne-
 mo jam non videt, ad usum rei communis intercipiendum nullam quantivis tem-
 poris usurpationem prodesse. Cui adjungendum est etiam, eorum, qui dissentiu-
 unt, auctoritatem huic quæstioni non posse accommodari. Illi enim de
 Mediterraneo loquuntur, nos de Oceano; illi de sinu, nos de immenso
 mari, quæ in ratione occupationis plurimum differunt. Et quibus illi in-
 dulgent præscriptionem, illi littora maris continuâ possident, ut Veneti,
 & Genueses; quod de Lusitanis dici non posse, modo patuit. Immo & si
 prodesse posset tempus, ut quidam posse putant, in publicis, quæ sunt
 populi, tamen non ea adsunt, quæ necessario requiruntur. Primum enim

l. 2. illa
 f. ad l. 2.
 quilibet.

f. e. Erit
 autem l. 2.
 4. dist. l. 1.
 Et 2. f. de
 legib. l. 1. de
 quib. cum
 seq. f. de
 leg. c. fin.
 de præscr.

g. Per tot.
 titul. f. no
 quid in
 flum. pub.
 b. l. 5. 10
 g. de mi-
 nar. l. 1. de
 lib. 1. de
 f. 1. resp.

cap. 7.
 i. Al.
 Balthus de
 præscr. q.
 in prin. qu.
 11. titul. 5.
 quæst. pr.
 Gl. in cap.
 inter colu-
 ra 16. q. 3.
 Alip. de
 Cast. de po-
 test. leg.
 par. l. 2.
 c. 14. B. l.
 in fine. Et
 ibi Arg. in
 l. omnes. C.
 de p. 16. 10.
 ann. 30.
 10. ann.
 10. ann.
 10. ann.
 10. ann.

docent omnes, desiderari ut is, qui præscribit hujusmodi actum, eum exercuerit non longo duntaxat tempore, sed memoriam excedente: deinde ut tanto tempore eundem actum nemo alius exercuerit, nisi concessione illius, vel clandestine: præterea ut alios uti volentes prohibuerit, scientibus quidem, & patientibus iis, ad quos ea res pertinebat: nam etsi exercuisset semper, & quosdam exercere volentes prohibuisset semper, non tamen omnes; quia alii fuerunt prohibiti, alii vero libere exercuerunt, id quidem non sufficeret, ex Doctorum sententia. Apparet autem, debere hæc omnia concurrere, tum quia præscriptioni publicarum rerum lex inimica est, tum ut videatur præscribens jure suo, non autem communi, usus, idque non interrupta possessione. Cum autem tempus postular, cujus initii non exstet memoria, non semper sufficit, ut optime interpretes ostendunt, probare sæculi lapsum: sed constare oportet samam rei a majoribus ad nos transmissam, ita ut nemo supersit, qui contrarium viderit, aut audierit. Occasione rerum Africanarum in ulteriora primum Oceani inquirere coeperunt regnante Johanne Lusitani¹, anno salutis millesimo quadringentesimo septuagesimo septimo: viginti post annis, sub rege Emanuele promontorium Bonæ Spei præternavigatum est, seriusque multo ventum Malaccam, & insulas remotiores, ad quas Batavi navigare coeperunt anno millesimo quingentesimo nonagesimo quinto, non dubie intra annum centesimum. Jam vero etiam eo, quod intercessit, tempore aliorum usurpatio, adversus alios etiam omnes impedit præscriptionem. Castellani ab anno millesimo quingentesimo decimo nono possessionem maris Lusitanis circa Moluccas ambiguum fecerunt. Galli etiam, & Angli non clanculum, sed vi aperta eo perruperunt. Præterea accolæ totius tractus Africani, aut Asiatici, partem maris quisque sibi proximam piscando, & navigando perpetuo usurparunt, nunquam a Lusitanis prohibiti. Conclusum igitur sit, jus nullum esse Lusitanis, quo aliam quamvis gentem a navigatione Oceani ad Indos prohibeant.

¹ Oforius
l. 1.

C A P U T V I I I.

Jure gentium inter quosvis liberam esse mercaturam.

Q U O D si dicant Lusitani, eum Indicis commercia exercendi jus quoddam proprium ad se pertinere, eisdem fere omnibus argumentis reselluntur. Reperemus breviter, & aptabimus. Jure gentium hoc introductum est, ut cunctis hominibus inter se libera esset negotiandi facultas, quæ a nemine posset adimi. Et hoc, sicut post dominiorum distinctionem continuo necessarium fuit, ita originem videri potest antiquiorem habuisse. Subtiliter enim Aristoteles *μεταβλητικὴν διακ*¹ *ἀναπλήρωσι τῆς κατὰ φύ-*

¹ Vide e.
γ. l. ex
hoc jure ff.
de just. et
jur. et ibi
Barl.
d. l. 1. de
respub. c. 9.

811

ἐν αὐταρχείᾳ, hoc est, negotiatione suppleri id, quod naturæ deest, quo
 commodè omnibus sufficiat. Oportet igitur, communem eis jure gentium,
 non tantum privative, sed & positive, ut dicunt magistri, sive affirmati-
 ve. Quæ autem illo modo sunt juris gentium, mutari possunt: quæ hoc
 modo, non possunt. Id ita intelligi potest. Dederat natura omnia omnibus
 Sed cum a rerum multarum usu, quas vita desiderat humana, locorum
 intervallo homines arcerentur, quia, ut supra diximus, non omnia ubi-
 que proveniunt, opus fuit traiectione: nec adhuc tamen permutoatio erat,
 sed aliis vicissim rebus apud alios repertis suo arbitrio utebantur:
 quo fere modo apud Seres dicitur rebus in solitudine relictis sola mutan-
 tium religione peragi commercium ^{d. Peto} 4. Sed cum statim res mobiles, mon-
 strante necessitate, quæ modo explicata est, in jus proprium transissent,
 inventa est permutoatio, qua quod alteri deest, ex eo, quod alteri supe-
 rest, suppleretur. Ita commercia victus gratia inventa, ex Homero Pli-
 nius probat. Postquam vero res etiam immobiles in dominos distingui
 coeperunt, sublata undique communio non inter homines locorum spatii
 difcretis tantum, verum etiam inter vicinos necessarium fecit com-
 mercium: quod ut facilius procederet, nummus postea adinventus est,
 dictus ἀπὸ τῷ νόμῳ, quod institutum sit civile ^{e. Peto} 5. Ipsa igitur ratio omnium
 contractuum universalis, ἡ μεταβολτικὴ, a natura est: modi autem ali-
 quot singulares, ipsumque pretium, ἡ χρηματιστικὴ, ab instituto: quæ
 vetustiores juris interpretes non satis distinxerunt. Fatentur tamen omnes,
 proprietatem rerum, saltem mobilium a jure gentium primario prodire,
 itemque contractus omnes, quibus pretium non accedit <sup>f. de com-
mod. inst.</sup> 6. Philosophi <sup>f. lib. 33
c. 1.</sup> 7. tunc
 μεταβολτικῆς, quam translationem vertere licebit, genera statuunt duo,
 τὴν ἐμπορικὴν καὶ τὴν καπηλικὴν: quarum ἐμπορικὴ, quæ, ut vox ipsa
 indicat, inter gentes distincta, ordine naturæ prior est, & sic a Platone po-
 nitur <sup>g. d. l. 1.
Arist. l. 5.
de morib.
c. 8. Et
lib. 1. de
rep. c. 9.
b. C. Jus
naturale.
dist. 1. d.
1. d. c. 9.
i. Castr. ex
Cyno et a-
tis in d. l. 6
s. ff. de
just. instaur.
n. 20. Et
12.</sup> 8. καπηλικὴ eadem videtur esse, quæ παράστασις Aristoteli, taberna-
 ria, sive stataria negotiatio inter cives. Idem Aristoteles <sup>a. Plato
Sophista,
l. Plato l.
de rep. a.
qui loc. cit.
in d. n. ff.
de mund.
m. Arist. l.
1. de rep.
c. 11.
n. Cve. ff.
1. Arist. l.
1. de rep.
c. 9.
o. de locu.
p. de Blo.
cap. 8.</sup> 9. τὴν ἐμπορικὴν
 dividit in ναυκληρίαν, & φεληγίαν, quarum hæc terrestri itinere, illa ma-
 ritimo merces devehit. Sordidior autem est καπηλικὴ, contra honestior ἐμ-
 πορικὴ, & maritima maxime, quia multa multis impertit. Unde navium
 exercitationem ad summam rempublicam pertinere, dicit Ulpianus: institutorum
 non eundem esse usum: quia illa omnino secundum naturam necessaria est
 Aristoteles: <sup>1. de rep.
c. 11.
n. Cve. ff.
1. Arist. l.
1. de rep.
c. 9.
o. de locu.
p. de Blo.
cap. 8.</sup> 10. ἐπεὶ γὰρ ἡ μεταβολτικὴ πάσῃ ἀρχαίᾳ, τὸ μὲν πρῶτον
 ἐκ τῶ κατὰ φύσιν, τῶ τὰ μὲν πλείω, τὰ δὲ ἐλάττω των ἰκανῶν ἔχειν
 τὴν ἀνθρώπινον. est enim translatio rerum omnium capta ab initio, ab eo, quod
 est secundum naturam, cum homines partim haberent plura, quam sufficerent,
 partim etiam pauciora. Seneca: quæ emerit, vendere, gentium jus est. Com-
 mercandi igitur libertas ex jure est primario gentium, quod naturale, &
 perpetuam causam habet, ideoque tolli non potest, & si posset,
 non tamen posset nisi omnium gentium consensu: tantum abest, ut ullo
 modo gens aliqua gentes duas inter se contrahere volentes jure impediatur.

CAPUT IX.

Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo occupationis.

^a Vide
argum. nro
c. 8. & 9.

Primum inventio, aut occupatio hic locum non habet, quia jus mercandi non est aliquid corporale, quod possit apprehendi, neque prodesset Lusitanis, etiamsi primi hominum cum Indis habuissent commercia, quod tamen non potest non esse falsissimum. Nam & cum initio populi in diversa iere, aliquos necesse est primos fuisse mercatores, quos tamen jus nullum acquisivisse, certo est certius. Quare si Lusitanis jus aliquod competit, ut soli cum Indis negotientur, id exemplo cæterarum servitutum, ex concessione oriri debuit aut expressa, aut tacita, hoc est, præscriptione: neque aliter potest.

CAPUT X.

Mercaturam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificia.

^a Vide
arg. c. 3.
& c. 6.

Concessit nemo, nisi forte Pontifex, qui non potuit: nemo enim quod suum non est concedere potest. At Pontifex, nisi totius mundi temporalis sit dominus, quod negant sapientes, jus etiam commerciorum universale sui juris dicere non potest. Maxime vero cum res sit ad solum quæritum accommodata, nihilque ad spirituales procuraciones pertinens, extra quam cessat, ut fatentur omnes, Pontificia potestas. Præterea si Pontifex solus illud Lusitanis jus tribuere vellet, idemque adimere hominibus cæteris, duplicem faceret injuriam: Primum Indis, quos ut extra ecclesiam positos Pontifici nulla ex parte subditos esse, diximus. His igitur cum nihil, quod ipsorum est, adimere possit Pontifex, etiam jus illud, quod habent cum quibuslibet negotiandi, adimere non potuit. Deinde aliis hominibus omnibus Christianis, & non Christianis, quibus idem illud jus adimere non potuit sine causa indicta. Quid, quod ne temporales quidem domini in suis imperiis prohibere possunt commerciorum libertatem, uti rationibus, & auctoritatibus ante demonstratum est? sicut & illud confitendum est, contra jus perpetuum naturæ, gentiumque, unde ista libertas originem sumisit in omnia tempora duratura, nullam valere Pontificis auctoritatem.

CAPUT

CAPUT XI.

Mercaturam cum India non esse Lusitanorum propriam jure præscriptionis, aut consuetudinis.

RESTAT præscriptio, seu consuetudinem mavis dicere ^a. Sed nec hu- ^a *Fide*
jus, nec illius vim esse aliquam inter liberas nationes, aut diversarum gen- ^{argumentum}
tium Principes, nec adversus ea, quæ primigenio jure introducta sunt, ^{c. 7.}
cum Vasquio ostendimus. Quare & hic ut jus mercandi proprium fiat,
quod proprietatis naturam non recipit, nullo tempore efficitur. Itaque nec
titulus hic adfuisse potest, nec bona fides, quæ cum manifesto deficit, præ-
scriptio secundum canones non jus dicitur, sed injuria. Quin & ipsa mer-
candi quasi possessio non ex jure proprio contigisse videtur, sed ex jure com-
muni, quod ad omnes æqualiter pertinet: sicut contra, quod aliæ nationes
cum Indis contrahere forte neglexerunt, id non Lusitanorum gratia fecisse
existimandi sunt, sed quia sibi expedire crediderunt: quod nihil obstat quo-
minus, ubi fuisset utilitas, id facere possint, quod antea non fecerint.
Certissima enim illa regula a Doctoribus traditur ^b, in his, quæ sunt arbitrii,
seu mera facultatis, ita ut per se actum tantum facultatis ejus, non autem im-
porum operentur, nec præscriptionis, nec consuetudinis titulus animas etiam mille
valitior: quod & affirmative, & negative procedit, ut docet Vasquius.
Nec enim quod libere feci, facere cogor, nec quod non feci, omittere. Alio-
quin quid esset absurdius, quam ex eo, quod singuli non possumus cum
singulis semper contrahere, saluum nobis in posterum non esse jus cum il-
lis, si usus tulerit, contrahendi? Idem Vasquius & illud rectissime, ne in-
finito quidem tempore effici, ut quid necessitate potius, quam sponte fa-
ctum videatur. Probanda itaque Lusitanis foret coactio, quæ tamen ipsa
cum hæc in re juri nature sit contraria, & omni hominum generi noxia,
jus facere non potest ^c. Deinde illa coactio durasse debuit per tempus, cu-
jus initium non extet memoria: id vero tantum hinc abest, ut ne centum
quidem anni exierint, ex quo tota fere negotiatio Indica penes Venetos fuit,
per Alexandrinas traiectiones ^d. Debuit etiam talis esse coactio, cui restitum
non sit ^e. At restiterunt Galli, & Angli, alique. Neque sufficit, aliquos
esse coactos, sed ut omnes coacti sint requiritur, cum per unum non coac-
tum servetur in causa communi libertatis possessio. Arabes autem, & Sinen-
ses a sæculis aliquot at hunc usque diem perpetuo cum Indis negotiantur.
Nihil ergo prodest ista usurpatio.

^b *Gloss. Et*
Bart. in l.
2. §. de via
publ. Barb.
in 4. par. §.
par. princ.
qu. 1. Par
vorem in c.
ex parte A.
stent. de
concess.
præsen.
Doct. in l.
41. §. de
acc. poss.
Et aliter,
per Covar.
in c. posses.
parte 2. §.
4. l. §.
contr. usu
freq. c. 4.
m. 10. Et
12. d. n.
12.
c. Vesp. de
leg. n. 11.
d. Guic. l.
19. Histor.
c. Fide s.
c. 7. fide
suam.

C A P U T X I I .

Nulla equitate nisi Lusitanos in prohibendo commercio.

EX his, quæ dicta sunt, satis perspicitur eorum cæca aviditas, qui ne quinquam in partem lucri admittant, illis rationibus conscientiam suam placare student, quas ipsi magistri Hispanorum, qui in eadem sunt causa, manifeste vanitatis convincunt ^a. Omnes enim, qui in rebus Indicis usurpantur colores injuste captari, quantum ipsis licet, satis innount, adduntque, nunquam eam rem serio Theologorum examine probatam. Illa vero querela quid est iniquius, quod dicunt Lusitani quæstus suos exhauriri copia contra licentiam? Inter certissima enim juris enunciata est, *nec in dolo eum versari, nec fraudem facere, ne damnum quidem alteri dare videri, qui jure suo utitur*. Quod maxime verum est, si non ut alteri noceatur, sed rem suam augendi animo quippiam fiat. Inspici enim debet id, quod principaliter agitur, non quod extrinsecus in consequentiam venit. Immo si proprie loquimur cum Ulpiano, non ille damnum dat, sed lucro, quo adhuc alter utebatur, eum prohibet ^b. Naturale autem est, & summo juri, atque etiam æquitati conveniens, ut lucrum in medio positum suum quisque malit, quam alterius, etiam qui ante perceperat ^c. Quis ferat querentem opificem, quod alter ejusdem artis exercitio ipsius commoda evertat? Batavorum autem causa eo est justior, quia ipsorum hao in parte utilitas cum totius humani generis utilitate conjuncta est, quam Lusitani eversum eunt ^d. Neque hoc recte dicitur ad æmulationem fieri, ut in re simili ostendit Vasquius: aut enim plane hoc negandum est, aut asseverandum, non ad bonam modo, verum etiam ad optimam æmulationem fieri, juxta Hesiodum; *ἀγὰρ δὲ τοῦ τοῦ βέλτερος, bona τὰς mortalibus hac ἐστὶ*. Nam etiam si quis pietate motus, inquit ille, frumentum in summa penuria vilius venderet, impediretur improba drities eorum hominum, qui sевiente penuria suum carius fuerant vendidit. Verum est, talibus modis minui aliorum reditus: nec id negamus, ait, *sed minuiuntur cum universorum hominum commodo: Et utinam omnium Principum, & Tyrannorum orbis reditus ita minuerentur!* Quid ergo tam iniquum videri potest, quam Hispanos vectigalem habere terrarum orbem, ut nisi ad illorum nutum nec emere liceat, nec vendere? In cunctis civitatibus dardanarios odio, atque etiam pœnis prosequimur: nec ullum tam nefarium vitæ genus videtur, quam ista annonæ flagellatio ^e. Merito quidem. Naturæ enim faciunt injuriam, quæ in commune fecunda est: neque vero censeri debet in usus paucorum reperta negotiatio, sed ut quod

9. *Falsq.*
 cont. *Andr.*
 c. 10. v. 12.
l'ist. p. 1.
 de *Indi.*
 rel. 1. n. 3.
 l. 27. § 1.
 prin. de *cri-*
 vinal. l. 55.
 de reg. jur.
 l. 13. *quis*
 evad. h. 24.
 § 18. de
 damno inf.
 l. 151. de
 rec. tur.
Bur. in
 l. 1. n. 5.
 § 1. de *sum.*
Cabr. in l.
 10. c. 2.
 de *Stru.* l. 1.
 § 19. de
 acq. et ag.
 p. 1.
 10. *Flide*
Falsq. cont.
 usuf. c. 4.
 n. 1. *et*
 § 1. l. 26.
 de *diven.*
 inf.
 11. *Falsq.* d.
 loco.
 12. *Ibid.*
 num. 5.
 c. l. 1. §.
 de *incorp.*
 f. *Cascl.*
 ad *sum.*
Thom. 2.
 art. 7.
 quod ad
peritiam.
 13. *Aril.* l.
 de reg. c. 9.

quod alteri dceat, alterius copia pensaretur, iusto tamen compendio omnibus proposito, qui laborem, ac periculum transferendi in se suscipiunt. Hoc ipsum igitur, quod in republica, id est, minore hominum conventu, grave, & perniciosum iudicatur, in magna illa humani generis societate ferendumne est, ut scilicet totius mundi monopolium faciant populi Hispani? Invehitur Ambrosius in eos, qui maria claudunt^b: Augustinus in eos, qui itinera obstruunt: Nazianzenusⁱ in coëmtores, suppressoresque mercium, qui ex inopia aliorum soli quæstum faciunt, & ut ipse facundissime loquitur, *καταπραγματεύονται τῆς ἐνδορίας*. Quin & divini sapientis sententia publicis diris devovetur, sacerque habetur, qui alimenta supprimendo vexat annonam; *ὁ συνέχων οἷτοι δημοκράται*Ⓢ. Clament igitur Lusitani quantum, & quamdiu libebit: *lucta nostra decidit*. Respondebunt Batavi: *inimmo nostris invigilamus*. Hocne indignamini, in partem nos venire ventorum, & maris? & quis illa vobis lucra mansura promiserat? Saluum est vobis, quo nos contenti sumus.

b 5. Rev.
c. 10. l. 4.
q. 44. sup.
Num.
i In sum.
Basilii.

CAPUT XIII.

Batavis jus commercii Indici qua pace, qua induciis, qua bello retinendum.

QUARE cum & jus, & æquum postulet, libera nobis ita ut cuiquam esse Indici commercia, superest, ut sive cum Hispanis pax, sive induciæ sunt, sive bellum manet, omnino eam, quam a natura habemus, libertatem tueamur. Nam ad pacem quod attinet, notum est, eam esse duam generum: aut enim pari federe, aut impari coitur. Græci^a istam vocant *συνθήκη ἐξ ἴσου*: hanc *σποράς ἐξ ἐπιλαγμάτων*. illa viro- rum est, hæc ingeniorum servilium. Demosthenes in oratione de libertate Rhodiorum: *καὶ τοι χρὴ τὴν βαλομένην ἐλευθέραν εἶναι τὰς ἐκ τῶν ἐπιλαγμάτων συνθήκας* Φίγειν, *ὡς εἰγὺς δαλείας ἄσας*: eos, qui voluit esse liberi, oportet omnes condiciones, quibus leges imponuntur, ita fugere, tanquam quæ proxime sunt servituti. Tales autem sunt omnes, quibus pars altera in jure suo inminuitur, juxta Isotratris definitionem. *προσάγμαλα* vocantis *τὰ τὴν ἐτέραν ἐλαττωῖα παρὰ τὸ δίκαιον*. Si enim, ut inquit Cicero^b, suscipienda bella sunt ob eam causam, ut sine injuria in pace vivatur, sequitur eodem auctore, pacem esse vocandam, non pactionem servitutis, sed tranquillam libertatem: quippe cum & Philosophorum, & Theologorum complurium^c iudicio pax, & justitia nominibus magis, quam re differant, sitque pax non qualiscunque, sed ordinata cœcordia. Induciæ autem si sunt, satis apparet ex ipsa induciarum natura, non de-

a Πρωτὰ
Ἰσocrat.
Anticidict

b Off. 2.
c Potho
Lucanum
quod Stob.
de pug.

d. 10. l. 4.
d. 10. l. 4.
d. 10. l. 4.

bere medio earum temore conditionem cujusquam deteriore fieri, cum
ferme interdicti uti possideris instar obtineant. Quod si in bellum tradimur
hostium iniquitate, debet nobis cautè æquitas sperni, ac fiduciam boni e-
ventus addere. Nam ὑπὲρ ὧν ἂν ἐλαττωταὶ μέχρι δυνατόν πάντες πολε-
μοῖσι, περὶ δὲ τῆ πλεονεκίας ἔχ' ἕως: pro his, in quibus injuria afflicti-
onem non item ^d, quod & Alexander Imperator ita expressit: τὸ μὲν ἄρχειν ἀδύ-
κων ἔργων οὐκ ἀντιώμενα ἔχει τῇ προκλήσει, τὸ δὲ τὴν ὀχλήντας ἀπο-
σεῖσθαι, ἐκτὸς τῆς ἀγαθῆς συνειδήσεως ἔχει τὸ θαρρ' ἀλείον, καὶ ἐκ τῆ
μη ἀδικεῖν ἀλλ' αἰμυνοσθαι, τὸ εὐέλπι. Eimi, a quo capis injuria, pro-
vocatio maxime invidiosa est: at cum depelluntur aggressores, sicut bona con-
scientia fiduciam secum fert, ita quia de vindicanda, non de inferenda injuria
laboratur, spes etiam adiuncta optima. Si ita necesse est, perge gens mari
invictissima, nec tuam tantum, sed humani generis libertatem audaciter
propugna.

Nec te quod classis centenis remigat alii

Terreat (invito labitur illa mari.)

Quodve velut proæ Centaurica saxa minantes,

Tigna cava, Et pictos expeririæ metus.

Frangit, Et attollis vires in milite causa,

Quæ nisi iusta subest, excusis arma pudor.

^a Propria.
l. 4. eleg. 6.

^f Vide 5.
e. 3.

^g l. 1. ff.
ut in flum.
pub. uso,
locat.

^h Gl. ibid.
i l. 1. in
pr. ff. de
flum.

^k l. 1. ead.
§. 17.

^l l. 2. §. 9.
ff. ne quid
in loco pub.

^m l. 13. §. 1.
ff. de injur.

ⁿ l. 24. ff.
de injur.

^o l. 1. in
verbo resti.

^p l. 1. in
verbo parte

^q l. 1. in
verbo fin.

^r l. 1. in
verbo fin.

^s l. 1. in
verbo fin.

^t l. 1. in
verbo fin.

^u l. 1. in
verbo fin.

^v l. 1. in
verbo fin.

^w l. 1. in
verbo fin.

^x l. 1. in
verbo fin.

^y l. 1. in
verbo fin.

^z l. 1. in
verbo fin.

Si iusta multi, & ipse Augustinus ^f, arma crediderunt eo nomine susci-
pi, quod per terras alienas iter innoxium negaretur, quanto illa erunt
iustiora, quibus maris, quod naturæ lege commune est, usus commu-
nis, & innoxius postulatur? si iuste oppugnatae sunt gentes, quæ in
suo solo commercia aliis interdicebant, quid illæ, quæ populos ad se
nihil pertinentes per vim distinent, ac mutuos earum commeatui inter-
cludunt? si res ista in iudicio agitaretur, dubitari non potest, quæ a
viro bono expectari deberet sententia. Ait Prætor ^g: quo minus illi in flu-
mine publico navem agere, ratem agere, quove minus per ripam exonerare
liceat, vint fieri veto. De mari, & littore in eandem formam dandum
interdictum, docent interpretes ^h, exemplo Labeonis, qui cum interdi-
ceret Prætor ⁱ: Ne quid in flumine publico, ripam ejus facias, quo statio,
iterve navigio deterius sit, fiat: simile, dixit, interdictum competere in
mari: ne quid in mari, inve littore facias, quo portus, statio, iterve
navigio deterius sit, fiat ^k. Immo & post prohibitionem, si quis scilicet
in mari navigare prohibitus sit, aut non permissus rem suam ven-
dere, aut re sua uti, injuriarum eo nomine competere actionem, Ul-
pianus respondit ^l. Theologi insuper, & qui tractant casus, quos vo-
cant, conscientiarum, concordēs tradunt, eum, qui alterum vendere,

aut

pergo & l. 6. de extraordin. crim. & ibi glof.

aut emere impedit, utilitatemque propriam publicæ, ac communi preponat, aut ullo modo alterum in eo, quod est juris communis, impedit, ad restitutionem teneri omnis damni viri boni arbitrio. Secundum hæc igitur vir bonus judicans, Batavis libertatem commerciorum adjudicaret, Lusitanos, & cæteros, qui eam libertatem impediunt, vetaret vim facere, & damna restituere juberet. Quod autem in judicio obtineretur, id ubi judicium haberi non potest, justo bello vindicatur. Augustinus =: *iniquitas partis adversæ justa ingerit bella*. Et Cicero =: *cum suis* m De C. lib. 4. n Off. 1. Cælo. 3. Vac. 17. duo genera decertandi, unum per disceptationem, alterum per vim, confugiendum ad posterius, si uti non licet priore. Ex Rex Theodoricus: *verendum tunc ad arma, cum locum apud adversarium justitia non potest revocare*. Et quod propius est nostro argumento, Pomponius eum, qui rem omnibus communem cum incommodo cæterorum usurpet, *manu prohibendum*, respondit. Theologi quoque tradunt, sicuti pro rerum cujusque defensione bellum recte suscipitur, ita non minus recte suscipi pro usu earum rerum, quæ naturali jure debent esse communes. Quare ei, qui itinera præcludat, evictionemque mercium impedit, etiam non expectata ulla publica auctoritate, via facti, ut loquuntur, posse occurrî. Quæ cum ita sint, minime verendum est, ne aut Deus eorum conatus secundet, qui ab ipso institutum jus naturæ certissimum violant, aut homines ipsi eos multos patiantur, qui solo quæstus sui respectu communem humani generis utilitatem oppugnant.

Cum sub hoc tempus plurima Regiæ Hispaniarum litera in manus nostras venissent, quibus ipsius, & Lusitanarum institutum manifeste degeitur, opera pretium visum est, ex iis, quæ pleraque eodem erant argumento, binas in Latinum sermonem translatis exhibere.

DOMINUS Martinus Alphonsus de Castro, Prorex amice, ego Rex multam tibi salutem mitto. Cum hisce literis perveniet ad te exemplum typis impressum editi, quod faciendum curavi, quo, ob rationes, quas expressis videbis, aliasque meis rebus conducentes, prohibeo commercium omne externorum in ipsis partibus Indiarum, aliisque regionibus transmarinis. Quandoquidem res hæc est momenti, atque usus maximi, & quæ effici summa cum industria debeat, impero tibi, ut simulatque literas has, & edictum acceperis, publicationem ejus omni diligencia procures in omnibus locis, ac partibus istius imperii, idque ipsum, quod edicto continetur, exequaris sine ullius personæ exceptione, cujuscunque qualitatis, ætatis, conditionisve sit, citra omnem moram, atque excusationem, procedasque ad impletionem mandati via meræ executionis, nullo admisso impedimento, appellatione, aut gravamine in contrarium, cujuscunque materie, generis, aut qualitatis. Jubeo itaque hoc ipsum impleri per eos ministros, ad quos executio pertinet, iisque significari, non modo eos, qui contra fecerint malam operam mihi navaturos sed eodem me puniturum privatione officiorum, in quibus mihi serviunt. Quia autem relatum est mihi, commorari in istis partibus externos multos variarum nationum, Italos, Gallos, Germanos, Belgas, quorum pars major, quantum intelligimus, eo venit per Persida, & Turcarum imperium, non per hoc regnum, adversus quos si ex hujus edicti præscripto, ac rigore procedatur, posse inde nonnullas difficultates sequi, si illi ad Martos inimicos persequantur, vicinisque munitionum mearum dispositionem indident, rationesque monstrant, quæ rebus meis nocere possent: exsequi te hoc edictum volo, prout res, & tempus ferent, atque ea uti prudentia, quæ illas difficultates evitentur, curando ut omnes externos in potestate tua habeas, eosque custodias pro cuiusque qualitate, ita ut adversus imperium nostrum nihil valeant attentare, utque ego omnino eum finem consequar, quem hoc edicto mihi proposui. Scriptæ Ulyssipone 28. Novembris, Anno 1606. Subsignatum erat, rex, Inscriptio, pro rege: ad Dominum Martinum Alphonsum de Castro consiliarium suum, & suum Proregem Indiarum.

Prorex amice, rex multam salutem tibi mitto. Etsi pro certo habes tua præsentia, iisque viribus, cum quibus in partes Austrinas concessisti, perduelles Hollandos, qui illic hærent, nec minus indigenas, qui eis receptum præbent, ita castigatos fore, ut nec hi, nec illi tale quicquam in posterum audeant: expediet tamen, ad res tuendas, ut iustam classem, ei que operi idoneam, cum tu Goam reddis, in istis maris partibus relinquas, ejusque imperium, & summam præfecturam mandes Andree Furtado Mendosæ, aut si quem ei muneri aptiorem judicabis, quemadmodum pro tuo in me affectu confido, ea in te non aliud te respecturam, quam quod rebus meis erit utilissimum. Scriptæ Madridi 27. Jan. 1607. Signatum: rex. Inscriptio, pro rege: ad Dominum Martinum Alphonsum de Castro suum consiliarium, & suum Proregem Indiarum.

INDEX

INDEX CAPITUM

MARIS LIBERI.

I. Jure gentium quibusvis ad quosvis liberam esse navigationem. 449	non esse Lusitanorum titulo prescriptionis aut consuetudinis. 465
II. Lusitanos nullum habere jus domini in eos Indos, ad quos Batavi navigant, titulo inventionis. 450	VIII. Jure gentium inter quosvis liberam esse mercatoriam. 470
III. Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo donationis Pontificie. 451	IX. Mercatoriam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo occupationis. 472
IV. Lusitanos in Indos non habere jus domini titulo belli. 452	X. Mercatoriam cum Indis propriam non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificie. ibi.
V. Mare ad Indos, aut jus eo navigandi non esse proprium Lusitanorum titulo occupationis 454	XI. Mercatoriam cum Indis non esse Lusitanorum propriam jure prescriptionis, aut consuetudinis. 473
VI. Mare aut jus navigandi proprium non esse Lusitanorum titulo donationis Pontificie. 464	XII. Nulla equitate nisi Lusitanos in prohibendo commercio. 474
VII. Mare aut jus navigandi proprium	XIII. Batavi jus commercii Indici, quod pace, quod induciis, quod bello retinendum, 475

HUGO.

HUGONIS GROTTII
DE
ÆQUITATE, INDULGENTIA;
ET FACILITATE
LIBER SINGULARIS.

CAPUT I.

De Æquitate.

1. * * * * * C U M Justitia (universalis dicta) in legum observatione consistat, cum qua æquitas maxime pugnare videtur, ut & indulgentia atque facilitas: hæc quomodo inter se conveniant & distinguantur, viro bono & inprimis jurisconsulto intelligere necessarium est.
2. Et ut de æquitate primum loquamur, ejusque ἀμεσότηας evitemus, scire oportet, æquitatem aut æquum de omni interdum jure dici, ut cum jurisprudentia ars boni & æqui dicitur: interdum de jure naturali absolute, ut cum Cicero ait, jus legibus, moribus & æquitate constare; alias vero de hisce rebus, quæ lex non exacte definit, sed arbitrio viri boni permittit: sæpe etiam de jure aliquo civili propius ad jus naturale accedente, idque respectu alterius juris, quod paulo longius recedere videtur ut jus Prætorium, & quædam jurisprudentiæ interpretationes.
3. Proprie vero & singulariter æquitas est virtus voluntatis, correctrix ejus in quo lex propter universalitatem deficit.
- Æquum autem est id ipsum, quo lex corrigitur. Nominis sui originem & Græcis traxit, qui αἰνός, Dorice vero αἰνός dixere, id est, quod alieni congruit, ac respondet. Cum enim inæqualibus idem non possit esse æquale, res autem sæpe sunt inæquales, lex vero una semper atque eadem,

eadem ; necessario consequitur , alia virtute opus esse , quæ inæqualibus rebus suam cuique æqualitatem præset , unde hæc virtus *æquitas* Latinis , Græcis vero *ἐπιείκεια* dicitur.

Est porro voluntatis habitus , non intellectus : Græcis enim intelligendi virtus , id quod æquum est , *εὐνομία* dicitur , Latinis autem æqui prudentia vertitur , quæ sese ita ad æquitatem habet , ut jurisprudentia ad iustitiam.

Esse autem hanc virtutem necessariam , ita colligitur : quoniam vaga & lubrica hominum ingenia ad eum finem , quo vera natura ducit , dirigere non possent , nisi artis quibusdam regulis , quæ ex naturæ ipsius principii defluerentur : ex autem regulæ ad coercendos homines cum finitæ esse deberent , ipsa autem rerum atque actionum materia infinita sit , sequebatur multa sæpe occurrere , quibus illæ regulæ non satis congruerent. In quibus oportuit non regulam , sed ejus qui regulam dedisset mentem atque propositum sequi , id quod erat omnia dirigere ex principii naturæ ; unde ad ipsa naturæ principia recurrendum fuit , ut ita ex infinito suppleretur quod finito deerat : perfecta etiam norma rei infinitæ finita esse non potest. Quo pertinet , quod philosophi & jurisconsulti dixerunt , leges , non his , quæ nunquam accidere possunt , sed illis , quæ plerumque accidunt , aptari.

Legem ergo cum dicimus (quæ æquitatis objectum est) late ejus vocem fumimus , & non tantum constitutiones civiles , sed & ipsas juris gentium atque ipsius naturæ notitias comprehendimus , quæ etsi nec scripto , nec jure proprie constant , universaliter tamen concipiuntur , ut ; reddendum depositum : neque enim locum habet in furioso ensemp repositente.

Quin illa etiam , quæ Deus extra ordinem vetat , aut præcipit , comprehendere non dubitamus : quia is defectus , quem æquitas corrigit , non semper est ex defectu auctoris , quanquam is in humanis legibus plerumque concurrat : sed ex defectu materiæ , quæ certæ & definitæ regulæ non est capax. Unde etiam Dei leges ex notitiis naturæ impressis ab ipso Deo supplere minime absurdum est , ut cum dicitur : non occides , supplendum , nisi tuendæ vitæ , aut publicæ animadversionis causa.

Sed prima naturæ principia , & quæ leges virtutem ponunt , nihil nisi vitium tollunt , æquitatem non recipiunt : illa , quia id quod suppletur necesse est legibus præstantioribus suppleri : principia autem prima naturæ leges sunt præstantissimæ , ut : Deum esse colendum , atque amandum. Hæc vero leges , quia virtutes ipsæ finitæ : vitia infinita , propter universalitatem non deficiunt , ut : non mœchaberis , non furaberis , vivendum pie , honeste , sobria.

Cæterum & ad leges inferiorum potestatum , & ad patrum , maritorum , dominorum imperia , ad vota etiam , pacta , & testamenta æquitas pertinet : idque dupliciter , aut enim verba atque conceptus jubentium , votivum , pacifcentium , testantium , corrigit , prout casus ex ipsorum præ-

sumta mente possit : aut etiam cum mens expressa est, legem ipsam, quæ iusta, vota, pacta, testamenta servari jubentur, restringit ex superioribus. Prioris exemplum est : promisit quidam constituto die, certo loco adesse : si tempestas obest, æquitas supplet id, quod pacto deest. Si pactum est, ne quis de dolo teneatur, lex ipsa, quæ pactum servare jubet, exceptionem patitur.

10 Cum autem æquitas frequentissime circa leges poenales versetur, falluntur qui putant leges semper ita æquitate corrigi, ut poena minuatur, cum etiam æquitate intendi illæ possint. Ut si lex sit de homicidii præscriptione post vicennium, excipimus parricidium, & augebuntur legum supplicia ob circumstantias delictum gravantes, aut quia delictis graffantibus severiori exemplo opus est.

11 Correctionem cum dicimus ejus, in quo ob universalitatem lex deficit, primum excludimus eas leges, quæ inhonestum quid præcipiunt simpliciter, aut id, quod ex officio necessario faciendum est, vetant. Si dubitatio oriatur, quum tota lex, sumta secundum mentem claram legislatoris, pugnat cum lege naturæ, an non hic quoque æquitas locum habeat? nullus defectus ex universalitate est, sed sequenda lex hoc casu : quamquam enim de legis iustitia dubitatur, non tamen & hoc dubitatur, an in dubio valere debeat legis auctoritas, quod quidem perquam durum est, sed ita lex scripta est, inquit Jurisconsultus ; & plerumque habet aliquid ex iniquo omne magnum exemplum, quod adversus singulos utilitate publica pensatur. Contra has enim, cum vim obligandi non habeant, æquitatis remedio opus non est. Ostendimus præterea eorum, quæ in lege obscure dicta sunt, interpretationem, aut productionem legis ad casus similes.

12 Fit autem hæc correctio, non tollendo legis obligationem, sed declarando legem in certo casu non obligare : quod si apparet, nemo ad contraria obligari potest. Unde leges, quæ ipsa intentione pugnant, altera per alteram necessario abrogatur. Fit autem interdum, ut non intentione, sed casu pugnent, quam *ἐκ περιστάσεως νόμον μᾶλλον* Græci vocant : quod ubi fit, necessario in illo casu lex una per alteram exceptionem patitur. Ut augur collegam coram populo nominet : damnatus publico iudicio, cum populo ne agat : si augur damnatus sit, addetur priori legi exceptio ex posteriori. Unde sequitur, omnes leges, quæ aliquo casu inter se committi possunt, ita subordinatas esse, ut altera alteri cedat : quæ autem cedere debeat, facile definiri non potest, sed hoc ipsum e naturalibus principiis pendet, quæ docent, fortiorem esse legem jubentem permittente : vetantem jubente, poenalem non poenali, generali particularem, statim implendam, ea quæ moram patitur : inprimis vero pertinentem ad majora pertinenti ad minora, ita in legibus, etiam divinis, cedunt spectantes ad proximum, spectantibus ad Deum : ceremoniales moralibus, & in humanis legibus eæ quæ ad privatam utilitatem pertinent, iis quæ ad publicam,

blicam ; unde lex ad reddendum depositum , exceptionem patitur in depositore , cujus bona publicata sunt ; & lex , capitalia crimina morte puniendi esse , intelligenda est , nisi magna pars populi , aut unus populus admodum & summopere necessarius peccaverit.

Idem sic quoque probatur : vis obligandi , ut in pactis ita in lege neque ex scriptura , neque ex verbis proficiscitur , sed ex ipsa mente & voluntate. Vult autem nemo contraria , & legislatoris voluntas fuit , ut omnes observarentur , quatenus fieri potest ; noluit ergo legislator suam valere , ubi exceptionem lex altera suppeditat , & consequenter eo casu non obligabit. Unde recte a nonnullis dictum est : æqui esse hominis non legem , sed legislatorem respicere. Hac de causa jus strictum quatenus opponitur æquitati , jus esse negamus , sed ita dici æquivoce , ut hominem pictum , hominem dicimus. Opponitur ergo æquitas stricto huic juri , ut bonum malo. Eo autem juri , quod lex ipsa dicat , in casibus non excipiendis opponitur , ut bonum diversum bono , & bonum bono melius.

Restat videre , quibus personis æquitate uti conveniat. Nos eam , cum iustitiæ pars sit , omnibus & cuivis convenire posse non dubitamus adhibita tantum distinctione.

Aut enim evidens est exceptio , qua lex suppletur . ut in lege hæc : cives omnes ad comitatum veniant : exceptio , nisi morbus impediatur : & hæc exceptio tum fieri potest a privato , tum a iudice , si judicanda veniat.

Aut dubia est exceptio , quia ambiguum est , utrum æquius , utrumve publico utilius sit , legis verba sequi , aut non sequi. Sed iterum distinguendum : aut enim res moram patitur , aut non : si non patitur moram , faciet privatus id , quod in re dubia recte ratiocinando æquius & melius inveniet : ita tamen , ut si dubius maneat , nec se recte explicare possit , legis verba sequatur : quod & in iudice , si res subito dijudicanda sit , locum habebit. Sin moram res patitur , consulendus est legislator , sive summus , sive inferior , qui legem posuit , ut ipse sit mentis suæ verique juris interpres. Et hæc de æquitate.

C A P U T I I

De Indulgentia.

Indulgentiam vocamus virtutem voluntatis in eo , qui potestatem habet ad tollendam legis obligationem in personis , factis aut rebus , particulis aut singularibus , quatenus id fieri potest sine imminutione iustitiæ , aut publicæ utilitatis.

Hujus actio vulgo *dispensatio* , latius *lege solutio* vocari potest ; nomen autem

- autem indulgentiæ a dulcedine deductum videri potest, quia leges omnes, buatenus libertatem impediunt, habent aliquid acerbi, contra iis liberari dulce est.
- 3 Dispositionem autem dictam credibile est, quia exemptio a legibus magno temperamento fieri debeat, expensâ hinc legis necessitate, inde qualitate rei positæ.
- 4 Differt hæc ab æquitate multum, quod a viris doctis non recte negatur: hæc enim obligationem tollit, æquitas vero nullam esse legis obligationem declarat.
- 5 Quod ut recte intelligatur, sciendum est, mentem legislatoris dupliciter posse cessare in speciali casu sub verba legis cadente; aut enim cessat ita ut simul cum casu pugnet, aut sine pugna cessat: subtiliter loquendo, illud vocant cessare contrarie, hoc negative. Prioris sit exemplum: qui hominem occiderit, gladio feriatur, si quis tuendi sui causa occiderit, mens legislatoris cum casu accipienda, est enim in hoc casu is, qui occidit, innocens; innocentem autem puniri cum iustitia pugnat & cum mente legislatoris. Posterioris exemplum tale: ante annos viginti quinque nemo magistratum gerat; movet legislatorem, quod juvenes plerumque destituant prudentia, & autoritas: itaque cessat hæc ratio in juvene, cui utrumque adic; nihil tamen vetat eum æque excludi, si majores sint ei que idonei. Immo quamquam hunc non alpexit legislator, neque ejus causa legem laturus fuerat, tamen maluit hunc comprehendere, quam a lege utili abstinere: neque mens legislatoris fuit tantum in imprudentes legem ferre, neque hanc restrictionem passus esset ad legem adscribi, quia oportuisset in singulorum prudentiam anxie inquirere, & ita lex fuisset inutilis. Posteriore igitur legis specie obligatio manet; priore autem illa, nulla est obligatio: in priore locum habet æquitas, in posteriore dispensatio.
- 6 Accidit, ut mens legis, aut ratio cesset duobus modis: aut specialiter, quia in hoc aut in illo non invenitur, quod movet legislatorem proprie: aut promissive, quia talis est legis intentio, ut ei satisfieri possit, si non in omnibus, ac in plerisque observetur: observari autem in plerisque qui potuit, nisi universaliter obligaret? ut, cum omnes excubias agant, non multum refert, utrum pauci ab excubiis eximantur: item nemo peregrinus magistratum capiat, nihil enim nocebit unum aut alterum infoneum admittere.
- 7 Virtus est hæc indulgentia, & beneficentiæ speciem habet, quia homines onere non omnino necessario sublevat.
- 8 Habet locum in legibus tum divinis tum humanis, nam & Deus ipse in lege sua quosdam solvit. Excipiendæ sunt leges, quarum mens & ratio in nullo cessant, quales sunt naturæ prima principia, & quæ inde necessario fluunt, ut decalogi præcepta moralia: in his enim Deum unquam dispensare negamus, ac ne tum quidem dispensat, cum Abrahamo immolare Isaacum aut Israelitis res Ægyptiorum præcipit auferre: hoc enim furari non

fuit, sed a Domino accipere; lex autem non occidendi in se exceptionem iustæ auctoritatis continet. Unde falli eos putamus, qui docent, rationem legis injustos concubitus prohibentis in speciali cessare posse, ideoque & hanc legem dicimus indispensabilem, sicut & Legem de non mentiendo, etsi multi contrarium sentiant. Legem autem de indissolubilitate & matrimonii unitate esse dispensabilem, & a Deo olim dispensatam, in hac re asserimus.

Fis autem dispensatio per modum (ut diximus tollendæ obligationis, non in universum,) idem enim esset abrogare legem,) sed particulariter, aut singulariter unde dispensationem quidam privilegium dixer, cum tamen privilegium non a privanda lege dictum sit, ut illi crediderunt; sed quia lex est non in commune lata, sed in certos homines privatim, ita ut tantundem distent (si latine loquamur) lex & privilegium, quantum abrogatio & dispensatio.

Dispensare, hoc est, lege solvere, is solus potest, qui ferendæ abrogandæque legis potestatem habet.

Deus igitur in omnibus hanc potestatem habet: in legibus, autem Dei & naturæ nemo: atque adeo ne in istis quidem legibus, quæ ad gentium jus primarium pertinent. Iis autem in legibus, quas Deus populo Israelitico tantum præscripsit, dispensatio locum habere non potest respectu aliarum gentium, cum nulla sit obligatio.

In jure gentium secundario jus est ut dispensetur, quia est de concessu gentium, ut hoc ipsum vix apparere possit.

In legibus autem civilibus dispensare est ejus, qui summam habet potestatem, & minorum etiam magistratuum, quatenus ferendarum & abrogandarum legum potestatem acceperunt. In domesticis quoque legibus paterfamilias dispensat.

Com maximus sit usus dispensationum circa leges pœnales, sciendum est, in iis delictis, quæ pœnam ex sua natura commensuratam habent, ut est pœna mortis in homicidio deliberato, dispensationem justam esse non posse: in aliis autem, quæ naturaliter illicita sunt, posse per dispensationem pœnam alterari, dum ne æqua proportio & publici exempli ratio negligantur, tolli autem omnino non posse: in his autem, quæ sunt civiliter illicita, eatenus in pœna posse dispensari, quatenus in ipsis legibus; si scilicet non sint tales, quæ semper, & in omnibus servandæ sint.

An dispensatio non iusta de causa facta vim habeat, queri potest? Distingendum putamus: aut enim contra jus naturæ, gentium, & divinum facta est dispensatio, & vim nullam habet: non tamen possunt judices, (ventante loqui, summam in republica potestatem habente) jus illud, super quo dispensatum est, exequi; cum vis omnis coactiva a summa potestate pendeat, neque contra ejus voluntatem debeat exerceri: aut vero contra jus civile & domesticum; & valere credimus dispensationem non iuste factam: Sicut enim lex, quamvis utilis, non obligat, nisi lata sit; ita etiam non

obligat, quam legislator solvit; perinde enim est, ac si cum exceptione lata esset; neque tamen eos peccare negamus, qui principem inducunt aut orant, ut ipsorum aut aliena causa dispensationem non justam faciat.

- 16 Observandum est, in his legibus quæ in solius legislatoris utilitatem latæ sunt, puta de rebus ipsi propriis, dispensationem justam esse sine ulla causa: facit enim hanc non ut legislator, sed ut Dominus: ideoque hæc non dispensatio sed donatio est quædam; talis est multis in locis venationum permisso, confiscationum redemptio, & similia.

C A P U T I I I.

De Facilitate.

FACILITAS virtus est voluntatis, prona ad remittendum jus sibi competens, pacis aut humanitatis causa; ducta autem videtur metaphora ab eo genere materiæ, quod opifici cedit & durum se non præbet: unde & homines juri suo non rigide inhærentes, sed aliquantum cedentes, faciles dici cœperunt.

Hæc cuivis competit, qui alterum sibi ex contractu aut delicto obligatum habet; maxime autem versatur circa leges, longius ab æquitate naturali recedentes, qualis est de jure belli, de præscriptionibus, de jure commissi, & similibus.

Facilitas autem, quæ circa pœnas alicui debitas versatur, Clementia proprie dicitur, quam proinde etiam privatis competere affirmamus.

Apparet ex his quæ diximus, nullam harum trium virtutum cum Justitia pugnare. Non Æquitatem, quia Justitia legi obsequitur, non secundum verba, sed mentem legislatoris, & secundum verum ordinem legum. Non Indulgentiam & Dispensationem, quia lex cessat, ubi solvit legislator. Non denique Facilitatem, quia lex ei, cui tribuitur, eo jure uti non imperat.

F I N I S.

I N D E X

I N D E X

RERUM PRÆCIPUARUM;

AC VERBORUM;

QUÆ IN HOC OPERE CONTINENTUR.

*Prior numerus major Tomum, alter minor paginam, n. notas;
P. prolegomena, c commentarios denotant.*

A.

- A** A R O N leges summi sacerdotii
a Mose accepit, &que subjectus fuit,
Tom. I. pag. 218
c. *Abderitarium* excidium, & restitutio, IV.
163
Abdicari regnum an possit, II. 158.
c. 454. & an abdicando noceri filio,
ibid. & c. 189, 413. Cum rege, qui
regnum abdicavit, subditis bellum ge-
nere licet tanquam cum privato, I. 350.
Abdicato filio an quid debeat, II. 373.
c. 414. Gracis usitata, 173. c. 413. Ab-
dicatorum regnorum exempla, I. c. 374.
a. A B G A R I litteræ ad Christum, & a
Christo, I. 139
Abiecta habentur pro derelictis, sed cum
exceptione, II. 165
c. *Abigatus* in crimine cur jure Romano al-
liter honestiores, aliter viliores punian-
tur, III. 371
Abii Scythæ, II. 5
Abites tutus quomodo fumatur, IV. 188
c. *Aborigenes*, I. 22. per familias regebantur,
360
A B R A H A M bello adjuvit extraneos
a fide, III. 97. res hostiles sibi acquisi-
tas judicat, & dedit, IV. 25. ejus
fili ex Cethura non habuerunt partem
hæreditatis, II. 375. uxorem vocat so-
rorem, III. 562. ejus bellum pro Lo-
tho, 321. cum rege Sodom laudatur,
d. 50. ejus testamentum quale, si sine
Gratius Cocceii, Tom. IV.

- liberis decessisset, II. 345
c. Abraham, & Loth, quo jure utebantur,
I. 22. ejus verba, *Deum non posse oc-
cidere iustum cum insipio*, quomodo in-
telligenda, 49. quo jure patricium ei
præceptum, 50. P. 95. cur decimas
solvit Melchisedech, 75. ejus bellum
adversus quatuor reges, 123. jure natu-
ræ licitum fuit, 130. de Abrahamo te-
stimonium gentilium, 123. apud Indos ho-
dieque veneratur, *ibid.* rex appellatus,
355. cum Cethura verum ei conjugium
fuit, II. 417. nullum ei fœdus fuit
cum Sodomitis, III. 118. quo jure bel-
lum suscepit pro Lotho, 534, 550. ul-
tra quantitatem debiti prædam egit ac
hoste, IV. 50. oblatam cur noluit ac-
ceptare, 279
Abfentes an partem prædæ ferant, IV. 40.
c. 63. Absentium jus presentibus accre-
cit, II. 221. c. 325.
c. Absens possidere potest, II. 482
Abfolvere cur satius, quam condemnare,
III. 484. c. 494. Absolutio a juramento
unde vim habet, 14
c. Absolutio paribus calculis cur obtineat,
vera ratio, II. 320. *Absolutum injuste
natura manere debitorem*, quo sensu
dicitur in l. 60. ff. de cond. indeb. & in
l. 8. §. 1. ff. rem rat. hab. III. 501. 502
Absolventia in solo pacatorum exempla,
IV. 281. *Jepp.*
Q q q r Abili

- c. Abstinendi ab alieno necessitas unde, P. 51, 87. l. 121
- Abstrusa* nemo credendus est velle, III. 144
- Abstrusus intellectus vitandus, 131, 137, 134
- Abusus* rei necessarius utentem obligat ad restitutionem pretii, IV. 281
- c. ACAMANTIS fata, l. 299
- c. *Acantior* insula inique Andrii adjudicata, II. 483
- Acceptatio* an præcedere alienationem possit, II. 340. pro altero facta quid operetur, 592. 593. Acceptandi animus pro instantibus, & amenibus, lex supplet non naturalis, sed civilis, 592. immo naturalis, c. 641. Accipi plus potest, quam quod nostrum est, sed sub onere restituendi quod excedit, III. 556
- a. Acceptatio promissi in quo differat ab ea, quæ in domini translatione requiritur, II. 642. etiam per alium fieri potest, *ibid.* Acceptare hæres non potest promissum, quod defunctus non accepit, 645
- c. *Acceptationis* exemplo non probatur regula, ceteroquin vera, quod quis voluisse credatur, quod sufficienter significavit, II. 182. est juris gentium f. naturæ, *ibid.*
- Accessionis* jus quale, II. 474. *seqq.* Accessionum jus ob prævalentiam non est naturale, 469
- f. Accessio est species occupationis, indeque modus acquirendi originarius, II. 136. Jctos in ea respicere plusne sit pretii in opere, quam in materia, verum non est, 512. accessione quomodo acquiratur dominium jure naturæ, 514. Accessionem accessionis dari non posse, verum non est, 712
- Accusare* an Christiano conveniat, III. 284. filio patrem patriæ proditorem an liceat, 206. c. 230. Accusatio capitalis fit in quibusdam locis per publicæ ad id constitutos, & quare, 284. licita non est Christiano ex opinione Veterum, 276. *seqq.* injusta qui dantium dedit, in quantum teneatur, 183
- f. Accusatores Jure Romano quinam esse potuerunt, & ad quid tenebantur, III. 356
- Achai* dolis abstinébant, III. 575
- f. *Achai* perjurii non fuerunt mutatis eorum decretis contra Lacedæmonios, III. 27

- Acbelou* annis domitus ab Hercule, II. 130
- ACHILLES culpatur, quod amicis captivorum sanguine litare, IV. 204
- Acquisitio* rerum originaria, II. 119. Acquisitiones improprie dictæ juris gentium, 468. Acquiruntur res liberorum parentibus jure naturali, 201. Acquisitio naturalis in bello, IV. 25. c. 49. Acquiri bello non possunt, quæ penes hostes sunt, sed non hostium, 29. 48. excipiuntur casus aliqui, c. 53. Acquiruntur bello quoad jus externum quæ hostis noluit bello acquisiverat, 29. Acquisita bello non nisi eadem vi male dicuntur possideri, 214. de rebus necdum actu acquisitis lex potest imperare, 44
- c. Acquisitionem rerum cui juri tribuant Jcti Romani, P. 67. Acquirendi modi omnes recte cum iisdem a natura derivantur, 99. Acquisitio imperii justo bello pro justo titulo habetur, l. 273. originaria, & derivativa Grotio quid, 112. derivativa, quæ Grotio sunt ex lege naturæ per expletionem juris, potius referendæ sunt ad eas, quæ sunt factæ hominibus, II. 194. ex, quas Grotius juri gentium tribuit, ex ipsa natura sequuntur, *ibid.* Acquisitio rei hostilis cur naturalis vocetur a Theophilo, IV. 51. rei nullius, quid differat ab acquisitione rei hostilis, 57. rei hostilis semper sit naturaliter, 58. Acquiri aliud naturaliter, aliud civiliter, quo sensu dicat Modestinus *in l. 51. ff. de acq. dom.* 57, 58
- Actio* injuriæ an Christiano conveniat, III. 276. injustarum gradus, 292. forensium, & belli, iidem fontes, III. 2
- c. Actio in jure Romano quomodo describatur, l. 24. ex damno cur data, 25. una cur Jure Rom. factum licitum, & illicitum vindicari possit, III. 187. aliqua potest esse mala, & tamen agens non male agere, IV. 210
- Actor*, ut bellum vitetur, re dubia potius cedere debet, III. 490
- Actus* res est, l. 189. c. 278. ex more communes nemini prohibendi, II. 124. humani quotuplices, 655. beneficii, *ibid.* permutatorii, 656. directorii, *ibid.* communicatorii, 658. mixti, *ibid.* contractuum nomine qui veniunt, 659. externi non possunt signum esse internorum frequentium, 595. interni non sunt con-

gruentes societati humanae, II. 339. juris efficacia iis non tribuenda, 165. praecedanei, 659. simplices, 655. homini inevitabiles an puniri possint, III. 185. qui humanam societatem non spectant, puniendi non sunt, 287. interni an puniibiles inter homines, 285. imperfecti an puniantur jure gentium, 301. contra conscientiam illiciti, 482. positivi, & negativi quantum differant, 105. contra juramentum factus quando sit vitiosus tantum, quando & irritus, 14. bonae fidei ad jus gentium non pertinent, 135. interni quomodo, & quatenus in aetimationem veniant, 285. juris stricti non pertinent ad jus gentium, 135. Vitiosi, qui non directe spectant societatem humanam, aut hominem alium, puniri nequeunt, 287. quomodo confiderentur in poenis, & ex quibus circumstantiis, 293. cujusque naturaliter sunt cuique homini, ut suum, 180. ideo in eos quisque par jus habet, ac in res suas, II. 184. non tamen plene sunt in nostra potestate, sed a superioribus nostris dependunt, III. 14. regum distinguendi in regios, & privatos, 50. privati communici legum regulam sequuntur, 51. etiam oppidi ejus, in quo vivunt, 52. regii eo loco habendi, quasi communitas fecisset, 50. an fiant irriti ex eo, quod parentes habeant, vide Rex. beneficiorum haec natura, ut non credendi sint quemquam ad magnum suum incommodum obligare, 145. publici, & privati in bello publico, IV. 12. communes a dividuis distinguendi circa restitutionem, *ibid* De actu qui tenetur, tenetur etiam de his, quae ex vi actus sequuntur, III. 180.

6. Actus primus, & secundus, philosophis quid, II. 140. ex beneficiis, ubi dominium transferretur, non contrahitur, plane non oritur obligatio, 683. legibus contrarius nunquam valet, IV. 429.

7. A D A M O Deus ipsa naturae jura per rationem declaravit, P. 59. ejus libris incestus quo jure permissus, I. 50. ei jus naturae sub figura arborum declaratum, 68. non concessum est a naturae omnium dominium, II. 74. ante lapsum cognitum jam fuit bonum, & utilem, sed sensum mali non habuit.

78

Additorum servitus, II. 227. c. 317.

Adversaria, II. 471. quid, c. 488. cui cedant, I. c. 235. in ea populo ex occupatione generali, praeter imperium, nullum jus competit, II. c. 488.

c. Adoba quando praefertur, I. 395.

c. A D I M A N T E S apud Platonem in utramque partem disputans, P. 43.

Adjutus tenetur de damno, III. 180.

Administratores regni an jus, & imperium summum habeant, I. 189.

c. Administratio imperii distinguenda ab imperio ipso, s. ejus jure, I. 378, 379.

Admiralitäts natura, II. 670. contractus, 68.

c. Admiralitäts origo, descriptio, jura, II. 687. Etymologia vocis, 688, 728.

c. Admissarii equi. cur pro corum usu aliqua merces solvi solet, II. 508.

A D O N I A a regno exheredatus, II. 387.

Adoptionis vox modo laxiore, modo strictiore sensum admittit, III. 134, 135.

Adoptatus ex conjectura voluntaria succedit, II. 374. negatur, c. 416. Adoptivi non succedunt in regis a populo delatis, II. 381.

c. Adoptio: diversae vocis significationes, I. 25. Adoptivus pater filii alere filium nequeat, naturalis patris officium substitit, II. 332. Adoptati non nisi ex pacto succedunt, 404, 415, 436. quid tunc requiratur, 416. Exempla, 438. non succedunt in regnis nisi populus consentiat, 416. Adoptari non potest Jure Romano filius naturalis, sed legitimus, 416. Adoptivi cur per se succedere nequeant, vera ratio, 442. in privatis tantum juribus libertorum nomine comprehenduntur, in regnis nunquam, 461.

Adscripti glebae, II. 227.

c. Adiverna quomodo subsint potestati territorii, ubi sunt, I. 235. an perpetua habitatio petentibus concedi debeat, jure, II. 110, 111. an & locus desertus, 111. in territorio hostis mei repositus quo casu jure belli occidere possim, III. 677, 678, 679.

Adulterium ut puniatur morte, lex vetus Noe data, I. 86. negatur, c. 132. etiam accusari in concubina potest, II. 218. committit lege evangelica, qui uxorem non adulteram repudiat, aut divorcio dimissam ducit, 205. ad injussum pertinet quod fit ex libidine, & injusti-

Qq q z

tiam

- tiam continet prope maximam, II. 1. 291. committi cum alienigena, Judæi non credunt, IV. 299. nec cum tyranni uxore aliqui, *ibid.* Adulter, vel adultera ad quam restitutionem teneantur, III. 183. divorzio potius dimittitur a Christiano, quam punitur, 280. si occideretur permissu legis, occidentem homicidii reum facit coram Deo, 284. in quantum teneatur conjugii, & liberis, 283.
- c.* Adulterium ad justiciam, non ad Ethicam pertinet, P. 91. ejus poena naturalis mors, I. 131. aliter enim pensari nequit, I. 1. 327, 328. repugnat juri naturæ, II. 235. Adulteram accusantibus Christi responsum *Job. VIII. 5.* explicatur, I. 155. III. 336. Adulteræ occisio jure licita, II. 45. eam occidendo est imperfecto igitur mortuus, id tamen jure, non impune demum, facit, III. 357. eam occidens maritus humiliori loco natus cur jure Romano relegetur in perpetuum, in dignitate constitutus ad tempus saltem, 371. Adulterini partus in familiam intruso quomodo reparanda, 395. Adulteri capite plectebantur apud Hebræos, II. 255. Adulteria in feminas hostiles nullo jure permissa, III. 685.
- Advocatus* jus, I. 205. ubi locum habeat, c. 321. armatus quid, *ibid.*
- Ades* comburere an nefas in bello, IV. 225. c. 233. qui comburunt, ad quid teneantur justitia interna, 292. c. 296. qui diruunt in bello præter necessitatem, ad quid teneantur, *ibid.* pestilentes esse, prohtendum cum venduntur, II. 659.
- Edificatio* in mari, aut littore, II. 69, 223.
- c.* Edificium in alieno positum non fit commune, sed cedit solo, jure naturæ, II. 516. si sit mobile, nec commune fit, nec cedit solo, *ibid.*
- c.* *Adnitatem* cur Christianus non affectabat, I. 157.
- Egyptiorum* polygamia, II. 206.
- c.* *Agrippæ* quo jure via ablata ab Israëlitis, P. 95. eorum sacerdotes cives erant, I. 239. facti suo (*Gen. XLVII. 19. 27.*) non veri servi facti suot, nec liberati amiserunt, II. 333. eorum agri omnes limitati erant, 497. cur pastores detestabantur, III. 120. eorum lex, qua sola bona, non corpus debitoris, creditori addici poterat, 629.
- c.* *ÆLIANUS*, de cygnis com aquila bellantibus, I. 125.
- Æqualitas* in contractibus requisita quotuplex, II. 659. exigendi in contractu qualis requiratur, & quare, 660. rei in contractibus qualia, 661.
- c.* *Æqualitas* quid sit Grotio, II. 691, 729. III. 645. is eam duplici sensu sumit, I. 24, 35. *Æqualitatis* in contractibus doctrina Grotii perobscura, & inusitata, II. 690, 691. in societate unde oritur, I. 38. non est norma dominiorum, II. 573.
- Æquitas* in arbitrio qualis intelligatur, IV. 339.
- c.* *Æquitatis* a jure strictè dicto differentia origo, III. 173.
- Æquivocatio* quando fieri possit absque peccato, III. 557. c. 609. *vide* Locutio ambigua.
- c.* *Aer* sua natura neque per se, neque jure terræ occupari potest, II. 87.
- c.* *Ævarium* quid differat a fisco, I. 297. II. 359. publicum, & privatum, *ibid.*
- Æs*, & aurum diduci possunt, II. 478. alienum civitatis facit quo minus uni, alterive ex civitate liceat discedere, 223. donavit Cæsar Dyrrachinis, & quo jure, IV. 97. c. 109. remisit Alexander Thessalis quod ipse Thebanis debebant, & quo jure, *ibid.*
- c.* *Æs* non est materia adæquata mensuræ rerum, II. 713. alienum semper debetur a populo, est mutata regiminis forma, 545. est alio migrante, territorio sublato per inundationem, &c. *ibid.* est paucis superstitibus, reliquis fame, vel peste sublati, *ibid.* etiam a victore, *ibid.* si populus extinctus sit, debent occupantes territorium, *ibid.*
- Æstimatio* rei fit ex eo, quanti omnibus valeret, II. 662. *vide* Mensura. Pretium. Furto ablata quomodo fiat, III. 183.
- Ætas* est quid personale, II. 382.
- c.* *Ætatis* humanæ tempora, II. 236.
- Ætolorum* mos, IV. 332.
- c.* *Ætolis* cur bellum non indixerunt Romanis, III. 652.
- c.* *ÆSTLECTIS* (*Matth. de*) de citionibus controversiarum de debitis sub Alphonso solutis sub Carolo VIII. iterum solvendis sub Alphonsi filio Ferdinando, IV. 333, 357, 358, 310.

Afflictus

Affectus, qui ad vitandum malum oriuntur, minus mali, quam qui ad consequendum voluptates, III. 195

Aforum mos circa prædam, IV. 36

AGAMEMNONIS juramentum de re illicita, III. 7

agammemnonis votum irritum erat quia illicitum, III. 27. quo jure prædam dividebat, IV. 61

Ager potest vendi mensura nominata, non tamen ad mensuram, II. 475. *arcifinius*, 129. immetatus, 58. *u.* inundatus vel piscando retinetur in possessione, 474. *privatus* magis est ut *arcifinius* non credatur, 475. *Agri* divisi, sive assignati, sive limitati: mensura comprehensi, *arcifinii*, sive occupatorii, 129. *Agros* vastare in bello quando nefas, IV. 220. 224. capti quando intelligantur, 28. *c.* 52. capti publici sunt, 32. de captis *Hebræorum*, *Lacedæmoniorum*, & *Romanorum* mos, & consuetudo, 33. postliminio recipiuntur, 119. *Ager* *Bœotus* secundum fines, qui ante bellum erant, intelligendus, III. 134

c. *Ager* divisus, & assignatus quis vocetur, II. 156. quis limitatus, *ibid.* *decumanus*, *ibid.* *arcifinius*, 157. in *arcifiniis* nunquam mutantur imperii fines mutato flumine, 158. *ager* ad flumen in dubio omnis *arcifinius* putandus, 159. inter limitatum, & *arcifiniis* distinctio *Octorum*. *rom.* naturali rationi conveniens esse probatur, cum juribus inde orundis, 491. ad flumen siti, & privati assignati semper sunt *arcifinii*, 499. *Agri* non ferendi septimo anno *lex Hebræorum* non erat perfectionis, sed forensis, 696. inundati, & *agri* ab hoste occupati usufructum diverso jure recipit fructuarius, IV. 165. *vide sub vocibus* *Arcifinius*. Limitatus.

Agricola in bello a cædibus immunes esse debent, IV. 200. *corumque* boves, *vide* *Bos*.

agricolæ occidi jure belli possunt, IV. 215. *vide* *Rustici*.

agricultura male inter artes refertur, II. 79. ad *Agriculturam* damnati, *vide* *Adscripti*. *Glebe*.

AGESILAUS dictum, III. 561. cum improbo hoste sibi rem esse gaudet *P. c.*

Agæ, III. 427

Agis injuste a quo etiam principium est *P.*

Ætionis, III. 541. qui quod imperatur injustum esse putat, etiam si non sit, agere non debet, 548. *segg.* negatur, *c.* 548. Agendi impunitas an reddat iustum actionem, quoad iustitiam etiam internam,

284. *c.* 357

Agrestica successio linealis, II. 385

c. *Agnationis*, & *cognationis* nomina quid jure *Rom.* denotent, II. 300

c. *AGAVEUS* edictum de occidendis *Judeis* cur non revocatum fuit, I. 109

Alapam occidendo aliter accere an liceat jure nature, an evangelico, II. 11. *I. c.* 146. *vide* *Injuria*.

c. *Alapæ* periculum ad arcedum occidere alium jure nature possum, II. 37. 39.

hoc jus legibus civilibus quo casu restrictum, 37

c. *Alchymistica* ars cur omnibus interdenda, II. 712

c. *ALBERICI GENTILIS* scripta, *P. 83.* de voce e celo audita ob secularem Pontifici potestatem datam, I. 242

Alendi liberi, etiam vulgo questiti; etiam ex incestis, II. 370. 371

c. *Alendi* ex ordine ad succedendi ordinem male argumentatur *Grotius*, II. 406. 412

ALEXANDER M. latro, & prædo dictus, II. 3. *c.* 21. 22. culpatur quod amicorum sanguine litaverit amicis, IV. 204. quod quibus aditum totum promissit, in via jussit interficere, 388. III. *c.* 154. Expeditiones injustas in *Perfas*, *Branchidasque* suscipit, III. 422. Poro regnum relinquit, 263. cum *Scythis* de fortitudine, non de imperio certat, libertatemque his relinquit, IV. 254. ejus successores pleno proprietatis jure num successe- rint, I. 193. quid cum impulerit ad bellum cum *Dario* rege, III. 453

c. *Alexander* M. quo respectu summum Pontificem adoravit, I. 239. nautum ob regium diademæ capite gestantem necari jubet, 373. non sibi, sed *Maceinibus* acquilivit, 299. iniustus, & curiosus vocatus ab *Indis*, II. 21. ejus bellum in *Perfas* iustum erat, et si violis intentione illatum, III. 480

c. *ALEXANDER SEVERUS* Christo, & Abrahamo divinos honores exhibuit, I.

123

Alexandrina merces, II. 664

c. *ALFENI VARI* *L. 38. ff. de usq. rer. d.* celebris textus de alluvionis jure, II. 505

Q 99 3 *f. d'ice*

- c. Algerienſes* cur non extirpentur a Chriſtianiſtis, III. 111
- Aliena* res occupari poteſt ad vitandum periculum, III. 555. ad debiti conſecutionem accipi quando poſſit, II. 368. 369. accipi pro debito licet nequit, ubi debitum per judicium conſequi datur, *ibid.* ad ejus reſtitutionem unde, & quatenus teneamur, 558. eam reddens præmiſſi inventioniſ non recte petit, 559. ejus dominum ſi quis ignoret, an eam pauperibus dare teneatur, 561. Alieni ubiſtinentia eſt ex jure naturali, P. 5. Alieno uti quomodo liceat, II. 59-62. qui utitur in neceſſitate, tenetur ad reſtitutionem, 562. Alieno debito nemo obligatur naturaliter, niſi hæres, III. 54. 430. 618
- * *Alienæ rei poſſeſſor* ad quid teneatur, II. 569. 577. ſi mala fide poſſidet, obligatur ex delicto ſuo, & ex detentione rei, 570. Aliena num ſit res dubitans, an eam poſſit accipere, retinere, alienare, &c. affirmatur, 576. *Vide* Neceſſitas. Reſtitutio.
- Alienandi ſua jus naturale*, II. 339. Alienari res poteſt etiam ſub conditione, & poſſeſſione retenta, *vide* Poſſeſſio, 344. 345. & revocabiliter, *ibid.* Alienatio requirit actum utentis ratione, 121. Imperii quando valida ſit a rege ſolo fiat, 340. IV. 324. Populi ex quo jure, & unde procedat, I. 191. Quid alienetur in alienatione populi, *ibid.* Regni facta a rege, qui id in patrimonio non habet, nulla, I. 350. III. 57. ut nec partis ejus *ibid.* niſi populus, aut corpus totum conſentiat, II. 340. IV. 324. regaliſ patrimonii nullo, quæ ſit a rege inſtrumentario, I. 350. III. 57. tacta in ſucceſſionibus ab inſtrumento, II. 521. alienati imperii exempla, I. 192. 193. 194. Alienatio requirit actum externum, & acceptionem, II. 339. 340 ejus requiſita quæſam mere ſunt juris civilis, 339
- * *Alieno* deſinitur ab H. Cocco, II. 34. patris, etiam ex voluntate populi, an nocere poſſit naſciturus, 189. rei domaniaſ nulla eſt, 360. eſt ob bene merita facta, *ibid.* in tempus mortis in quo diſſeruat a teſtamento, 363. Alienare ut poſſit dare, quid requiratur in eo, 346. quid in accipiente, 349. Alienare non poſſit imperator jura imperii, vi Cuſtodia-

tionis, 362. Alienans imperium ex voluntate populi delatum princeps eſſe deſinit, ſtatim everit, eique reſiſti poteſt, I. 374. 375. Alienari regnum bello quaſitum quo caſu poſſit, quo non, IV. 349. Alienare pacis cauſa quænam poſſit ſummæ poteſtas, 348. 350

Adaptatio.

III. 11

Alii prodeſſe, licitum, & honeſtum, I. 388. per alium facere quis poteſt J. N. quod per ſemetiſipſum, IV. 11. Qui facit quod eſt ſibi liceat, alteri tamen non licet, peccat ſi eum cogat, III. 576

Alimenta an liberis debeantur, & quo ſenſu, II. 369. 371. præſtare tenetur homicida injuſte occiſi liberis, & uxori, III. 183. Servis domini pro operibus, IV. 249. negatur, c. 257. Quanta Romæ ſingulis menſibus dabantur, *ibid.* ob præſtita ab alio dominium non amittit, II. 478. Ex alimentis jus naſcitur ſoli domino, *ibid.* Pro iis obligantur ſervorum eorum liberi, qui pro debito ſuz civitatis ſervi facti ſunt, IV. 252. negatur, & vera ſupponitur ratio, c. 260

c. *Alimentorum* voce quæ veniant jure, II. 408. et liberis tantum ex honeſtate deberi, verum non eſt, 406. non debet pater mortem merito, 414

Aliodotalia regna quam ſucceſſionem ſequuntur, II. 384

Alluvio cujus naturaliter, II. 474. 475. quando cedat proximorum prædiorum dominis, 475. 476. Alluvionis jus quale a Jure civ. romano proſtitur, an ſit naturale, 472. 476. c. 493. 504. in ſola imperii conſeſſione non inſeſt, 476. privatis prodeſt, ſi certo conſtat agrum eſſe arciniſium, 472. Vaſſallis quibus proſit, 476

c. *Alluvionis*, & deſertionis alvei diſtinctionem ad jus civile reſert H. Coccoſius, II. 155. per eam ſpecies fluminis non interit, 158. Alluvio quid, 498. cedit agro vicino ſi eſt arciniſius, occupanti ſi limitatus, *ibid.* c. 499. 501. Alluvionis lucra in agris arciniſiis ſunt communia ex re propria, non ex aliena, 502

Alvei mutatio an ſines immutet, II. 128-130. ſiccatus cujus naturaliter, 472. ſiccatus privatis quando cedat, 475. 476. Alvei ſiccati cujus jure gentium, 472

c. *Alveus* mutato fluminis curſu cur ad vicinos dominos redeat, II. 134. quando equaliter, & cur, *ibid.* ejusdem eſt juris, cujus

- ejus flumen, II. 144. eius desertione cur imperii fines non mutantur, vera ratio, 158. 159. a flumine privato derelictus cedit ei, cui flumen assignatum est, 494. in agris arceinis est pars vicinorum agrorum, 495. Alvei fluminis publici usus est publicus, potest tamen ejus proprietas in agris arceinis quoad usus privatos assignari vicinis, 496.
- c. *Annaleste* cur excisi, I. 123.
- Annus* quid, IV. 187.
- c. *ANASIAS* cur noluit cum Israelitis fœdus continuare, III. 108.
- Ambigua* vox quomodo interpretanda, III. 124. vide Interpretatio.
- Ambitio* generosius vitium, II. 56.
- c. *AMBROSIVS*. Christianos non militare, I. 156. de militibus pugnare Juliano recusantibus contra Christianos, 157. repellens Theodosium a liminibus Ecclesie, 160. electus Episcopus, 365. de veri investigatione, II. 314.
- Ament* promittendo non obligatur, II. 587. ei falsum dicere, non est mendacium, III. 569. Amentes populi an dominium habeant, 457.
- America* gentium communio in bonis, II. 54.
- c. *Americæ* populi quænam communia sint, II. 76. an a Christianis extra bellum in servitutem redigi possint, IV. 93.
- Amici* qui sint in jure postliminii, IV. 111. Amici reges quales jus habuerint apud Romanos, I. 205. 206. Amicos defendere nemo cogitur; habenda tamen ratio amicitie, III. 523. c. 534. Veniam meretur, etiam ubi est injustum, IV. 192. Amicorum causa bellum recte suscipitur, III. 523.
- Amicitia* non ex sola indigentia nascitur, II. 10. Amicitie conventio in pace quid operatur, IV. 334. c. 365. *seqq.* Amicitia regis in legato lædi potest, II. 207. Amicitium ejus nemo ambit, cui videt jus, & fidem esse vilia, P. 16.
- c. Amicitiam veram quid constituat, II. 36. nuda distincta a fœdere amicitie, IV. 170. 366. sua natura omni nescit fœderi, 434.
- Amisum* quando quid censetur, II. 165. repetere dominus non tenetur, sed possessor restituere, 558.
- Anitans* uxorem ducere num liceat, II. 214.
- c. *Amicam* ducere, nefas est natura, II. 282. 302. ejus viduo nubere, non item, 288.
- Annonitæ* nec fœderati, nec perpetui hostes Hæbæorum, III. 97.
- c. *Ammonitæ* etsi Judaismo professi non admittentur ad honores, I. 67. ab omni commercio cum Judæis exclusi, 123.
- c. *Amnesia* quid, IV. 135. olim inventa abolenda dissidiis civilibus, *ibid.* lodiæ recte, & sic etiam bellis, *ibid.* quid d.f. ferat a pace, *ibid.* alia gene. d.f., alia specialis, 136. alia, quæ paci adjicitur, alia, quæ extra pacem per se constituitur, *ibid.* quis eam constituere possit, *ibid.* ejus effectus, & jura, 137. regule, *ibid.* ea poti. adjecta cessat totum jus postliminii, *ibid.* quænam delicta per eam remissi censeantur, 138. 143. non profect delictis subditorum, vel vassallorum, *ibid.* ex causa amnesiæ quæ fit restitutio quantum differat ab ea, quæ fit ex causa pacis, 140. in quibus delictis, ac injuriis cesset, 142. 144. per eam an princeps jus subditiis qualicumque auferre possit, affirmatur, 145. ratio ad huc poti. cum Turcis, 144. cessat in induciis, & armistitiis, *ibid.* cur, 293.
- c. *Amphyktionæ*. cur apud eos fœderis violati rei habent, I. 324.
- c. *Amphissii* qui, I. 205.
- Amphibolia* apud Rhetores, III. 112.
- Anonymous* potestas apud Cnitiis, I. 184.
- c. *Anabaptistarum* argumentum contra bellandi licentiam ex præcepto de non sanguine petium prodigitur, I. 127. locum Pauli de potestate jamina a Deo instituta elud. ntium confutatio, 139. error, sola bella jussu Dei suscepta esse jussa, 144. Rom. XII. 18. verba urgentes mutantur, 152. judicia improban. tes recusantur, III. 353. *seqq.*
- c. *ANAXARCHI* allocutio ad Alexanderum P. 14. cur quid justum sit, 38. I. 62.
- c. *Ancilla* sortus est servus, & in domicilio domini ancille, II. 108. Ancilla vendita ea conditione, ne prostituitur, quid juris, III. 433.
- Angariatus* sequi quo sensu a Christo jubetur, I. 97.
- c. *Angaria* duræ si navis pereat, cui perent, II. 108. Angarie quomodo imponantur, 318.
- Anglia* regni successio, II. 392. jus circa prædationes, quæ contra legem sunt, III. 185.
- c. *Angliæ* reges quo jure imperium habent, I. 265.

- I. 265. status qualis, 276. jus in Galliam, II. 176. 177. 181
 'Αντιόχια quid, III. 620. c. 629
 a. *Antius* alterius periculum juri meo nil detraxit, II. 185. 186
Animalium machatio num & ante diluvium usitata, III. 274. c. 345. alunt sobolem, II. 370. iis, quæ ruri inserviunt, parcendum, IV. 225
 c. Animal si occiderit aliud animal, tenetur egredientis dominus, I. 125
Animus vitiat actiones sua natura licitas, III. 98
 a. *ANNA* Borbonia, III. 465
Anni centum, tres fore ætates, II. 167
ANNIBALEM Romani quo jure dedi sibi postularint, III. 413. IV. c. 131
 c. Annibalis laus, III. 591. serpentibus venenatis in Eumenem usus est contra morem belli, 587. an injussu senatus Saguntum oppugnaverit, Romani num jure quæsierint, I. 228
 a. *Anticidus* lex ff. de P. S. explicatur, IV. 396
 c. *Antisidariorum* tristis exitus, II. 112
 c. *Antipocronchius* figura, III. 4
Anthropophagi, III. 240
 c. Anthropophagi an qua tales bello peti possint, III. 376. 377. 379
 a. *Antiasibus* quo jure præceperunt Romani ne Græcis bellum inferrent, III. 534
 c. *Antichrestus* quando finitur, II. 686. quid sit, 719. ejus vera ratio, *ibid.*
ANTIOMUS ridet aliquem sibi librum de justitia adferentem, P. 3
 a. Antagoni responsum de eo, quod regibus liceat, P. 35. cur ballum gessit cum sociis, II. 20
ANTIOCHUS, II. 167. an jus habuerit in Hebræos, I. 342
 a. Antiocho quo jure resisterunt Judæi, I. 370
 a. Antiochena Ecclesia olim fuit primaria, III. 400
 a. *ANTONINI* benignitas, I. 365. quo sensu dixerit, se esse mundi dominum, legeat autem maris, in l. 9. ff. de l. Rhod. de jact. III. 475. 476. ejus constitutio contra dominos novis duros in servos, IV. 80. ejus constitutio l. 17. ff. stat. hom. cog. Nov. 78. c. 5. IV. 269. 270
 a. *ANTONIUS* an verè belli civilis cum Octavio causa fuerit, III. 454
 a. Antonio bellum justum, licet injussu senatus illatum, I. 228
 a. *OPES* quo jure tyrannum necavit, I. 354. c. 387
 c. *Apasiagium* cut constituitur postgenitis, II. 419
 'Απειρος quid, II. 55. c. 77
 'Απειροτης, c. Abdicatione.
 'Απεργισιν, III. 301. c. 375
Apostolorum judicatio qualis, III. 459
 c. Apostolis qualis potestas data ad coercendos refractarios, I. 153. episcas alienas comedentes quo sensu Christus excuset, II. 97
 non 'Apparere, & non esse, tantundem valent quoad eum, cui non apparet, II. 563
Appellare a subditis interdum non licet, II. 171. Appellari ut ab aliquo nulla ratione possit, jus est folius imperii summi, *ibid.*
 Appellationis exemptio an a subdito acquiri possit, *ibid.*
Appetitus bonum desiderat, sive verum, sive imaginarium, III. 292. mali quoque declinandi studium in se comprehendit, *ibid.*
 c. Appetitus socialis an propius humano generi, P. 43
 c. *APPRIANUS* de populis dedicationem offerentibus, & non receptis, I. 261
 c. *Apphumbatio* in quo differat a ferruminatione, II. 515
Apstuldo juris species quid, I. 5. c. 26.
 III. 180. moralis non facit nasci obligationem restitutionis, III. 180. bene distinguenda cum proprie debito, ubi concurrunt, II. 369. ad rem, distinguenda a jure proprie dicto ad rem, III. 180. non enim jus dat dominium, *ibid.* sed occasionem tantum ad jus, 261
 c. *APULEJUS* de diligendo inimico, I. 150
 c. *Apulejana* legis historia, III. 24
Aqua profluens quænam sit, II. 62. c. 102.
 Aquam, & terram dare, 227. n. Aquas corrumpere in bello an liceat, III. 667. c. 687
 c. Aqua ab haurienda cut nemo impediri possit, vera ratio, II. 102
 c. *AQUILIUS* veneno in hostem usus, III. 583
 c. *Aquilis* legis ratio, II. 25
 a. *Ara* misericordiz apud Athenienses, I. 416. c. 440
 c. *Ara*

- a. *Ar* non profuit criminum reis in V. Test. I. 161
- c. *Araber*. quomodo apud eos in regnum succedatur, II. 451
- ARATUS Sisydius*, II. 161. c. 187. IV. 275. & 280
- Arator* bovi parcendum, IV. 225
- c. *Aratorum* apud Græcos prohibebatur addici creditoribus ob finem, III. 629
- Arbitr* de bello lectus de possessione pronuntiare debet, IV. 340. c. 374. ejus officium quot, 379. c. 373. 374. Arbitri reges, vel judices, *ibid.* compromissarii pacis, 338. c. 371. 372. provocare de his num licet si iniquum statuerint, 338. eorum exempla, III. 485-488. n. ad eos provocare licet, ne res mota censeatur derelicta, II. 166. Arbitrorum genera, IV. 338. c. 371. 372
- c. Arbitri quinam decendant, quinam filitem assint, IV. 372. Arbitrorum tertium genus, *ib.* vide Mediators. Ad Arbitros nemo senetor provocare, neque propositos acceptare, 371. a quibus Jure Rom. provocare liceat, *ibid.* *Arbitrio alterius se subijcere*, locutio explicatur, 375. *Arbitrium boni viri* quod JCtus Rom. 372
- a. *Arbitrari* negotia quoniam dixerit Romanis, III. 158
- Arbor* vitæ, & arbor scientiæ boni, & mali, cujus rei symbolum, II. 55. c. 78. Arbores frugiferas in bello nefas est excludere, IV. 220. non si jaculatores impediunt, 222. n.
- c. Arbor cedit solo, ex quo radices egit, jure nat. II. 515. 516. frugiferas in bello vastare jure nat. licet, steriles non item, IV. 7. cur id prohibeatur in *Deut. XX.* 19. seq. *ibid.*
- c. *ARCHÆLAI* doctrina de justo, injusto, *ibid.* P. 33
- c. *Archicancellarium* Imperii orgo, III. 491
- Archimili* agri, sive occupatorii, II. 129
- c. *Archimilius* ager quid, II. 491. acquirit incrementa fluviatili, *ibid.* & omnes usus privatos solumnis, *ibid.* si vendatur adjecta mensura facta demonstrationis gratia, tunc periculum, & commodum est emitoris, 500. quid si vero taxationis gratia, *ibid.* de archimili, & limitati distinctione quid sentiat H. Cocceius, 155. *Vide Ager.*
- c. *ARBUS* patruo suo Cleonymo antepositus, II. 463
- Græcius Coccei*. Tom. IV.
- c. *ARIAS* scriptor de bello, P. 82
- Argumentis* paribus pars utra preferenda, III. 92. qualia in iudiciis moralibus, *ibid.*
- c. *ARISTOTELIS* opinio de jure nat. P. 33
- c. *Aristocratico* in statu qualis libertas, 293
- ARISTOCRATIS* Decretum pro Chari-demo, III. 621. c. 629. 630
- c. *ARISTOTELIS* de iustitia naturæ, P. 35. de socialitate, 43. ubi amicitia, ibi jus, 74. ejus laus, 87. ejus assertum de virtute in medio consistente examinatur, & refutatur, 88. *segg.* de veritate omnibus auctoritatibus preferenda, 92. quo sensu dicat, quædam esse, quæ statim, ac nominantur, eum malicia conjuncta sunt, I. 49. de pluribus civitatibus societatem ineuntibus, 325. imperium in quo consistat, 246 per, populus natura servos quid intelligat, 261. de Persurum in liberos suos imperio, II. 213. de pluralitate suffragiorum, 315. de hereditate non testamento, sed agnatione deferenda, 162. 166. ejus locus de gratia referenda beneficiis male trahitur ad materiam successionis, 416. de motu, 518. de mutatione imperii, 544. de voluntate, 603. de indigentia, rerum mensura 705. 706. quo sensu *Top. I. 13.* sumat iustum, III. 501
- Arma* apud Romanos postliminio erant non recepta, IV. 120. c. 167. hosti alicujus subministrare, hec est, III. 557. adimmi possunt populis subactis etiam jure mixta imperii, 95. Armis hostium an ad decipiendum uti licitum, 564. nomine quid veniat, 533. c. 154. 602
- c. *Arma* a Deo data, I. 115. eorum in carnalia, & spiritalia, distinctio Pauli explicatur, 153. illi eorum usus an iusta belli causa 391. 377. Armorum sanctimonia, 582. licita quæ juxta H. Cocceium, 673. quæque illicita, 579. *segg.* 590. & quando hant licita, 580. 581. in dubio iudicium est penes principem, 593. Jure naturæ vix dantur illicita, 685. durante bello semper sunt merces interdicitæ, 601. Græci legislatores prohibuerunt addici creditoribus, 629
- c. *Armatura* Dei, quæ commendatur *Eph.* VI. 12. qualis sit, I. 173. 154
- c. *Armatorum* lex cur naufragos bonis spoliabatur, II. 296
- R 13 *Arta*

- Arragonica* successio, II. 393
c. Arrba circa dationem varii mores, II. 709
c. Arriani, quousque in eos sevitum sit, III. 406
Arragatio, II. 223. definitur, c. 332. in quo differat ab adoptione, *ibid.* quatenus sit modus naturalis acquirendi juris in personam, *ibid.* per eam non amittuntur jura sanguinis, *ibid.*
c. ARSACES cur legatum suum capite punivit, III. 228
c. Artaxatorum vastatio, IV. 7
Artes gentium antiquissimæ, III. 56. sensum ipso latum, modo strictum admittunt, III. 235. artium vocabula quomodo accipienda, 232. c. 152. 159
c. Artes non sunt causæ corruptionis humane, II. 79. Magicæ, *vide* Magia.
c. Artifices occidi possunt, jure belli, IV. 215
Arx quid, III. 132. & unde dicta, c. 153. structa a vicino, qui pactione nulla prohibetur, non dat jus ad bellum, etiam cum damnum dare possit, 456. rumpit pacem sub lege amicitie intactam, IV. 334. Arcem ne quis in consilio pati debeat, quale fœdus, III. 94
Asperitatem Aristoteli quæ, I. 173
c. Ascendentibus natura non quesitum est jus succedendi, II. 401, 403, 430. nec alimenta a liberis, nec successio jure naturæ debetur, 411
c. Asietica vitæ descriptio, II. 77
Asiæ mos circa prædam, IV. 36
c. Asimoniorum fata, III. 118. *vide* Macabæi.
Astossini, *vide* Percussores.
Astuciationis contractus, II. 658. natura, 669
c. Astuciationis origo, natura, definitio, II. 722. *segg.* negotium ipsum, non vocabulum, cognitum JCtis veteribus, *ibid.*
Astutia a promissione multum distat, III. 574. mera furci quid, & quam vim habeat, II. 585
a. Astutia nuda non obligat, II. 614. religiosa, *vide* Jusjurandum.
Astutorum jura quibus profunt, quibus non, III. 415. IV. c. 208
c. Atyli privilegium templis plurimis gentium tributum, I. 160. jus non competit legato in domo sua, III. 234. A-
- syla non profunt ledentibus, 437. 438. hi dedi debent, non vi extrahi, *ibid.*
 Asylorum jus sublatum a Tiberio, 440. in lege Mosaicâ, exponitur, 439
c. ATALAXICUS clericos ad inferiorum judicium potestate exemit, I. 242
c. ATANASIUS de pietate officii cæsi impie personæ cohererentis, I. 140
c. Athenagoras: Christianos judicio non contendere, I. 156
Athenienses Corinthios an vicerint, secundum Polybium, IV. 338. victoriam quomodo uli sint, 265. eorum Resp. mixta ex Aristocratiâ, & Democratia, I. 204. an eadem manserit postquam in eam variz gentes suscepit, II. 523
c. Atheniensium ducibus non jure proprio, sed jure administrationis saltem potestates competiti, I. 272. Status mere popularis fuit, 159. nunquam socios ad se vocarunt, 326. excusantur quod in bello Mithridatico arma sumerint contra Romanos, 383. contra Syracusanos belli causæ, II. 20. non fuere fedifragia auxilia prestando Corcyrensisibus, III. 161. cur Spartanorum legatos captos occiderunt, 231, 232
c. Atheism inter, & providentiam negantem, sere nihil interest, P. 56. Atheismus peccat in defectu, 89, 92. an iusta belli causa, I. 197. Atheos punire cuique non licet, III. 377. quatenus puniri possint in civitate bene constituta, 391. exempla, *ibid.*
Atlantici populi, II. 524
c. Atreni obfessi a Severo quonam stragemate se liberarunt, III. 87
Atrocitatem facinoris quæ habere dicuntur, III. 540
c. ATTALUS hæreditas quo jure adita a Romanis, I. 299
Atticorum leges multæ ex legg. Mosaicis, I. 86. Lex de *επαλμῆρος*, II. 209. jus de captivis redemptis, III. 117
c. Atticarum legum cum Romanis, & Hebræis similitudo, I. 111. lex de capiendis tribus civibus alterius civitatis, quæ dedere, vel punire recusabat interfectorem civis Atheniensis, III. 628
c. Avarus qua talis puniri nequit, III. 360
Aucupia naturâ cuique licita, sed legem a terra accipiunt, II. 58, 59
c. Aucupia cur prohiberi possint lege civili, vera ratio, II. 87
Aves

- Avae* quorum sint, II. 59
c. Avae occupato territorio manent nullius, II. 91, 482
AUGUSTI Octavii bellum contra Antonium, injustum, I. 172. negatur, c. 128. vide Octavianum.
AUGUSTINUM scholæ quædam solum sequendum sibi propoluerunt, & perperam, III. 573
c. Augustinus : in bello flos iura, P. 41. de jure etiam inter latrones, 74. num reum fieri possit pecus, I. 51. de lite legitima, 147. quo pacto meretrices ad baptismum admittendæ, 156. an fas sit Episcopo pro reis intercedere, 160. de termino cognationis, II. 273. de scenitorum verecundia erga parentes, 279. de nuptiis cum consobrina, 304. de jurante per lapidem, III. 35. de iusto bello, 478. de mendacio, 608, 616
Auctores belli injusti ab aliis discernendi, IV. 192. Auctorum depravata, & sinistra quandoque de rebus judicia, I. 172
Auctoritas ab imperio differt, I. 188. nostram quibus impertimur, ea nostra facimus, 314
AURELIANUS primus Imperatorum regio ornatus usus, I. 271
c. Auri major copia inventis novis terris in Europam invecata an eam locupletior fecerit, II. 712
Auriga Circenses S. Cœna prohibiti, I. 106. n.
c. Auspicia apud Romanos quis habebat, IV. 413
c. Austrasia regnum quo jure sibi vindicare voluerit Gallie rex, II. 175
c. Autocheiria naturæ jure prohibita, I. 61. III. 381. nec non Jure Romano, II. 33. 255. male refertur ad judicium zeli, III. 247. est verum homicidium, adeoque illicita, 254. passim apud gentes pro licita habita, & a philosophis defensa, *ibid.* ex quo principio, 255
c. Antononia quid, I. 290. ea sublata tollitur imperium salva cæterum civitate, II. 548
c. Avunculo habere, prohibitum natura II. 278. 281. & ejus viduam ducere, *ibid.*
Avus, aviaque, quando nepotum curam agere teneantur, II. 372
c. Avus, aviaque, ut pro mortuo filio, filiaque, curam nepotum suscipiant, id ex jure naturæ est, II. 412

- Auxilium* ab una parte promissum intelligitur sumto petentis, III. 136. mittere quis excusetur, 145. venisse quando dicatur, IV. 422. amicitia præstandum si facile, & sine incommodo possit, III. 521. quo jure, c. 524. in bello ut præstetur cujus generis fœdus, 93. cujus impendiis debeatur, 136. debitum ex jure proprie dictio qui non præstat ei, cui sit injuria, damni dati tenetur, II. 281. 282. fœderatis quibus præstandum si bellum inter se ipsi gerant, III. 107. hosti quoquo modo præstitum causam dat ad bellum justum, 557. Sed ut de novo iudici oporteat, 641. c. 642. veniam meretur si ex officio sit præstitum, IV. 292. promissum quo casu fœderato promissum mittere non tenetur, III. 145. in pacto non faciendæ deditionis si adveniat, quale intelligatur, IV. 423. c. 429. Sociis novis contra veteres an præstari possit, qui in fœdere caverunt, ut utriusque populi socii ab utroque populo sint tuti, III. 136. in præstando non socius vetustior, sed justior causa præstetur, 523. negatur, c. 533
c. Auxilia ferre bellanti licet natura, I. 391. in ea quid juris hosti, *ibid.* non possunt bellum gerere si principalis nolit, *ibid.* in genere promissa non debentur socio meo bellum contra confortes religionis meæ, hujus extirpandæ causæ, gerenti, III. 222. promissa simpliciter cujus sumibus præstanda, 160. præstare licitum est naturæ jure bellanti, 529. quid si quis simpliciter promittit in casum existentis belli, *ibid.* 533
**Adversus* quid, II. 55. c. 77
c. AVALA quid contuleris ad jus naturæ, P. 83

B.

- B** *Alternarum* de captu controversia deciditur, II. 143
c. BALIONIS casus, IV. 407
Bannitos occidere, rum etiam interna justitia, & coram Deo sit justum, III. 185
Barbaros prædationibus vexare. laudatum Aristoteli, & quare, III. 93. male a Grecis pro hostibus habiti, 457. nisi
 R 1 5 2 qui

- qui bellus, quam hostibus similiores sunt, III. 303
- c. *Barbarismus* quid sit Epiphano, III. 211
- B. *ARCLAI* sententia de jure resistendi, quod sit penes populum, vel majorem ejus partem, I. 341
- c. *BARBAS Sclerus* perduellis, I. 365
- c. *BARONEUS* irascitur Episcopis Justiniano obsequentibus, I. 241. quam infeliciter probare conetur, Ecclesiam regebus non fuisse, 244
- c. *BASILIDES* jurare nolens, I. 355
- c. *BASILIVS* quid opponebat Principi idololatriam jubenti, I. 357
- c. *Bavarix Dux* qua lege pacem ab Henrico Aucupe accepit, I. 241
- Belga* agros vastari non permittunt in bello, sed sub tributo eos præstant tutos, & quamobrem, IV. 224
- c. *Belgium* in dotem datum, etsi non sit regnum patrimoniale, I. 299. Belgicæ societates mercatorie, utut potentissimæ, alieno subsunt imperio, 278
- c. *BELISARIUS* cavillatio adversus Gothos de locis minus custoditis, IV. 386
- Bellandi* pro alio justæ causæ, III. 520. jus inferioribus potestatibus quibusdam concessum, I. 268, 169. Bellantium extra territorium quæ capiuntur, an jure belli acquirantur, IV. 48. Bellare quidam lege vetantur, I. 390
- a. *Bellandi* licentia probatur ex novo fœdere, I. 138. Belligerantium utriusque factum pro jure haberi, cur dicatur, IV. 146
- Bellus* a natura quo sensu, I. 79. juris gentium quo sensu, 81. an vetetur lege, quæ data est Noë, 82. an evangelicæ, 86, 89, 95. actionis nomen non est, sed status, 2. IV. 382. Christiani alii qui plane improbaverunt, & quare, I. 205. privatum publico res ipsa prius est, 2. injustum ex quibus causis dicatur, 95-105. aliquando idem est, ac non solenne, ut justum solenne, 168. Belli potestas regi concessa, de potestate externi belli intelligitur, 351. definitio, 2. vocis origo, *ibid.* an justum aliquid jure naturæ, 76. aliud privatum, aliud publicum, aliud mixtum, 161. privatum an licitum post constituta jura, & quibus casibus, 164. privatum aliquod lege Mosis permixtum, *ibid.* an cum Evangelio pugnet, *ibid.* Ambrosii,

& Augustini dicta contra illud, 165. Cn. Manlii in Galatas an justum, 171. item Caji Casfris in Germanos, *ibid.* Octavii, & Decimi, nec non Cassii, an justa bella, 172. Publicum solenne, vel minus solenne, 168. gerere, reservatum habenti summum Imperium, 171. quando, & quatenus ab inferioribus potestatibus geri possit; & an tale bellum publicum dicendum, 169. & an ab illis geri possit, ex conjectura voluntatis superioris, 171. civile an sit pejus tyrannide, 353, 354. Bellum pacis causa gerendum, 2. III. 521. ad injustum nemo obligatur, I. 212. II. 590. III. 8. 101. ejus efficientes causæ, principales, adjuvantes, instrumentales, I. 388. Bello quæsitæ quædam Regis propria sunt, 192. Bella pro aliis per naturam licita, & probata, 388. justa ante Mosen, 79, 80. justa Mosis extra causas a Deo justas, *ibid.* improba Hebræorum posttempus temporibus, 103. Bellum incipit naturaliter ubi judicium deficiunt, P. 15. II. 1. Male geritur, nisi intra juris, & fidei modum, P. 15. justum esse non potest, nisi quod ob injuriam sit susceptum, II. 2. 3. five eam, quæ fit contra J. G. five eam, quæ contra J. N. III. 302. non licitum ob nimiam potentiam vicini tantum, I. 18. Belli causa justa injuria sola, 3. defensio vitæ, 5. Bella publica sine causa, injusta, 2. causæ suavorie, & justicæ, & principia illius, 1. 2. Bellum evitari quibus modis possit, III. 485. *seqq.* honestum non est, nisi summa necessitas, & vera charitas efficiat honestum, 511. suscipi non debet ob delicta quævis, 300. nec ob inchoata solum, nisi certo casu, 301. non nisi ad juris consecutionem, P. 15. II. 3. 4. in civilibus an sit jus legationis, III. 200. ad injustum nemo obligatur, 101. 523. ut justum sit J. G. quid requiratur, 637. justum dicitur interdum quoad effectus externos, 184. 490. nec fit injustum etiam ex animo gerentis vitium accedat, 463. sic justum est quod reges suscipiunt in eos, qui nec se, nec suos, sed J. N. aut G. violant, 302. ex justo etiam magistratus subsidia tenent quatenus damno eos afficit, quod prævideri poterit, 511. solenne injustum esse potest

potest quoad iustitiam internam, II. 3. III. 490. Belli solennis effectus alius est licentiae, alius domini, 659. Belli si quae sunt causae tantum ad poenam ab aliis fuendum iniustitiae suspensionem praebent, nisi ob scelus manifestum, & atrocissimum, 305. itaque non temere suscipiendum etiam cum iusta punitio, 505. maxime contra eum, cui pares vires sunt, 510. Belli causa quibuslibet ipsum bellum, id quod iniustissimum, 454. Belli causae iustitiae, clare, evidentesque esse debent, & quae palam possint proponi, 443. cur publice proponantur, 558. his si quae bella desistunt, latrocinia sunt, 454. Omnes autem, qui bella suscipiunt, credi volunt sibi tales causas esse, IV. 113. itaque periculosum de iis inter duos pronuntiare, III. 659. suarumque causarum solae, absque iustitiis, latrocinium ex bello faciunt, 454. etiam conjunctione iustitiae bellum ab iniustitia non vindicant quantum ad eum, qui suscipit, si ob solas suasorias inaequat, 461. Belli Punici secundi causa quo sensu fuerit iusta, 184. Belli societates cum infidelibus licite aeneatur, 96. Bello multa mala etiam in innocentes veniunt, 485. iustum, ac solenne quid, 634. Bellum ex edicto, 637. pro focis, & pro amicis, 523. suscipi potest pro quibusvis hominibus, 524. an licitum pro subditis, & alienis, 524. 525. an in eos, qui in naturam delinquant, 302. an ut cogantur aliqui fieri Christiani, 311. geri potest per homines improbos, 545. 576 pro solo offensivo quando fumendum, 137. iustum aliunde vitium habere potest, 463. an utrimque iustum detur, 490. omittendum saepe nostris, & nostrorum causa, 505. ob poenam suscipere, debet esse valioris multo, 510. suscipiendum ex necessitate, aut occasione, 570. 512. pacis causa gerendum, 521. statim geri potest, ac indictum est, 643. Belli causae iustitiae debent publicari, 543. denunciandi formulae, 639. indictio, 634. 637, 638, 639. circa eam instituta civilia, 641. Bello non indicto an capta captivum fiant, 642. iniusto extortum secuta pace an repeti possit, 184. ex Bello irregularitas, 512. Bellorum mala, *ibid.* pro alienis subditis suscep-

torum exempla, 302. 515. Bello an peti possint persecutores Christianissimi, 316. Bella sine ullis causis feritas, 454. ex causis suasoriis, non iustiticiis, praedatoria, *ibid.* Bella an suscipienda ob delicta in Deum, 305. pro subditis iusta, & an necessario suscipienda, 520. ob leves causas vitiosa, 501. Bella ob legatos violatos, 210. ob sepeliendos mortuos, 248. ob poenam, 100. Bellum finire quomodo possit, IV. 123. civile praedam plerumque militi omnem promiscue concedit, & quare, 46. iniustum non nisi iniustus prodit effectus, etiam si sit solenne, 175. nec a latrocinio differt quoad ius internum, 272. iusto quantum quis consequatur J. N. 326. non solenni res quomodo acquirantur, 48. in Bello quae capi, & non capi possunt, 217, 218, 219. iniustum qui gessit, recte ad impensas solvendas cogitur, 218. Bellum pacis causa, 261. iniusti effectus iniusti, 175. Belli vindicta modum excedere non debet, 184. non iusti causae possunt esse probabiles, 192. Bello capta iure gentium acquiruntur, 26. 27. cui, 26, 29. ea singulorum fieri, frequens sententia, 11. civilium crudelitas, 72. iniusto capta an restituenda ab eo, qui cepit, 175. & an restituenda ab eo, qui detinet, 176. & an tunc quid detrahi possit, 177. si consumta sint, bonae fidei possessor non restituit, *ibid.* Bello civili res quomodo acquirantur, 48. In Bellis civilibus quare occisi captivi, *vide* Captivi. quare in iis capta captivum non sunt, *vide* Capta. Bellum defensivum, *vide* Defendere. Belli iure quinam occidi possint, *vide* Occidere.

c. Bellum definitur, I. 23. 24. vocis etymologia, 24, 25. Bellum inter, & pacem, non datur status medius, P. 33. I. 23. Bellum quando dici possit, III. 196. Belli liciti iure naturae ratio, I. 119. 214. Bella approbasse Deum, certissimum indicium, 122. Evangelio non contraria, 160. Bellum ex quo iure sit, P. 69. quae in eo iura fiant, 75. ratio belli, *ibid.* Bellum est verum iudicium, *ibid.* 23. comparatur alex, IV. 170. & cum lite privata, III. 500. an excludat ius, P. 41, 42. Belli ius esse, probatur ex effectu, 76. ab eius

K r r 3 dcl

definitione recte, an male Grotius excludat iustitiam, I. 25. Bellum jure nature licitum esse, quomodo probet Grotius, 115. Vera juris Bellorum ratio, *ibid.* *segg.* quale justum dici possit, 223. Belli causæ, initium, & occasio, quomodo differant, II. 19. Belli causæ quædam, I. 154. Belli tot fontes, quot actionum forensium, P. 81. Bellorum licentiam angustis admodum finibus circumscriptis Grotius, *ibid.* de Bello scriptores, 82. in omni Bello, sicuti in litibus privatis, tria consideranda veniunt, personæ, causæ, & processus, III. 577. id demum licitum est, quod tendit ad reparationem juris nostri, *ibid.* & sine quo iusta victoria obtineri nequit, 578. quænam illicita, 579. *segg.* Bellum est verissime Dei iudicium, 581. in eo quantum liceat, systema Grotianum exponitur, 591. *segg.* & refutatur, 596. Bella non nisi ad arcendum injuriam licita, II. 22. in Bello licita, & illicita quæ, III. 672. Bellum gerere non nisi summa Potestas potest, P. 81. idque recte docuere Jcti Romani, III. 674. Bella per quos gerat Princeps, I. 391. Belli actus sunt vel publici, vel privati, IV. 57. privatum Grotio quid, I. 24. 213. publici definitio adcurata, 212. Grotius id male jurisdictioni tribuit, *ibid.* mixtum non datur, *ibid.* quæque casus, quibus mixtum dari videtur, 214. inter gentes aliud non datur nisi utrinque publicum, IV. 345. privatum ex eadem ratione sequitur, qua publicum, *ibid.* in Belli causâ duo sunt: justitia causæ præsentis, & qualitas, s. justitia bellum suscipientis, P. 76. Belli semper justus exitus, 77. sola iusta causâ quæ, III. 466. causâ nature jure iusta sit necesse est, 196. processus contra hostem in infinitum licitus, eodem jure, *ibid.* justum esse potest, etsi causâ movens sit viriosa, 464. Bellum, cui iusta subest causâ, ad illatum utilitatis ergo, non ideo definit esse justum, 480. Belli causam justam qui scit se habere, etsi documenta non habeat, licite bellum suscipit, 495. justum nullum est in causis dubiis, 492. justum inter, & injustum, distinctio nullum usum habet, IV. 276. 279. inter summam potestatem nec justum, nec injustum assignari potest, 315. est ju-

dicium rei controversæ, quæ quæque pars sibi jus asserit, alteri negat, 121. justum sit, an non, cujus sit iudicium, III. 602. causâ tamen cur plerumque scriptis exponi solet, 602, 601. iniustum dici nequit ante ultimam victoriam, IV. 84. quia per eam demum de eius justitia deciditur, III. 465, 498. de Belli inter gentes justitia pronuntiari, non periculosum solum, sed & illicitum est, 676. injustum gerens quando teneatur ad restitutionem, IV. 181. Bellum quo sensu utrinque justum dici solet, 180. nullo sensu sic vocari potest, III. 594. ne quoad processum quidem, 497, 498, 500. Bellum solenne quale Grotio dicitur, I. 126. & quid in illo obtinere putet, P. 85. quale justum credat, I. 126. quale plenum, & minus plenum, *ibid.* Belli in solenne, & minus solenne, distinctio Grotiana explicatur, examinatur, & rejicitur, 421, 422, 223. II. 21. III. 498, 501, 643, 644. hujus inventi causâ, 675. Bellorum ex mandato tacito gestorum ratio, & exempla, I. 226. Bellum qui scit se promeritum, licite se defendere nequit, II. 52. quid si contrarium bona fide putet, *ibid.* Bellum ne alter populus alterius iniussu gerat, si pactum sit, an illi liceat se defendere contra illatum? affirmatur, III. 162. Bella ob stuporem, vel in pœnam aliarum gentium, an valeant, 329. punitiva Grotio quid, 373. Bello peti an, & quatenus gens possit ab alia ob injuriam alii illatam, 376. *segg.* Bellum pro aliis suscipi nequit, 528. ad suscipiendis assitit potest, 529. pro salute patriæ sanctissima res est, 552. Bello cur gentiles tres Deos, quasi virtutes, præfecerint, 591. Bellum cur ex edicto gerebatur apud Romanos, 646. cur denuntiari debeat, *ibid.* in offensivo semper necessaria aut indictio, aut clarigatio; in defensivo neutra, 648. ne clam, vel dolo inferatur, id non ad fortitudinis præstantiam demum, sed ad jus pertinet, 653. Bella in prædones, subditos, cives, plane non dantur, indeque male vocantur minus solennia, 654. Bella civilia ad quem statum referenda, I. 21. naturaliter non sunt bella, 213. nec ullum in iis jus bellorum obtinet, III.

- III. §86. in bellis civilibus nec exercitum conferendum, nec transeundi jus est, II. 205. & nemo libertatem amittit, III. 40. Belli juris regula generalis, I. 117
c. Belliarum usus in praeliis illicitus, III. 588
Beneficii in negatione nulla est injuria, II. 72. ex beneficio damnum sentire neminem oportet, jure nat. 662. nec credendum est, quenquam eo se voluisse obligari, III. 245. Beneficio vicem rependere naturaliter nos obligari, quo sensu dicatur, §2. Beneficiorum ordo naturalis quis, II. 175. Beneficii actus quotuplices, 665. Beneficium a servis etiam potest proficisci, IV. 250. deorsum huic, aut illi an contra juramentum iuste praestetur, III. 7. 8. in Beneficiis conferendis gradus observandi, 99. Beneficia etiam malis debent Christiani, *ibid.* etiam ignotis tribuenda, 96. regum quotuplicia, 57. principis an durent post ejus mortem, *ibid.* & an semper revocari possint, *ibid.*
c. Beneficium qui in me contulit si postea injuriam mihi fecerit, an tunc separatim dentur actiones, an vero compensatio obtineat, IV. 319. *Beneficii debitor* quo sensu dicatur *in l. 54. §. 1. ff. furt.* III. 73. Beneficius ut accipiat, dignus est decipi, II. 424
Benjaminitarum cum ceteris Israelitis controversia, III. 7. quo jure iis matrimonia negantur Hebraei, II. 72. cum rapere permiserint, an facti perjuri, III. 7
c. Berosi testimonium de Abrahamo, I. 223
Bestia dominus an ex facto bestiae teneatur, III. 425. in bestias proprie poena non cadit, 446. bestiis quo sensu iustitia tribuitur, I. 12. in bestiis quo jure puniatur concubitus cum eis, *vide* Concubitus. *Vide* Bruta.
c. Dn. BOGHATUS de militia promissus Helvetiorum, IV. 363
c. Bodemeria quid sit, II. 689
c. BODINI circa rationis insufficientiam error, P. 37. ejus opus de Republica laudatur, 201
c. Boetius tractatus ineptus de primis naturae, I. 118
c. Bonorum perdisa cavillatio, III. 152
c. Bohemia regis quae sint partes in electione Romanorum regis, II. 325
c. BOMILCAR cur non punitur ob eadem Massivae, III. 225
Bonum publicum privato praehabendum, I. 315. Bona avita in successione distinguuntur a noviter quaesitis, II. 375, 377. quibus naturaliter relicta censentur, 375. noviter quaesita naturaliter creduntur proximo relicta, 377. legatorum an possint pro debito capi, III. 208. subditorum ex facto superiorum obligantur ex jure gentium, 619, 620. jure civili, aut jure gentium quaesita aequae alienantur in pace, 53. IV. 126. Bona, & jura, non amittuntur ipso facto, nisi lex aliqua factum velit habere pro re iudicata, III. 415. imaginabilia falsa sunt, 293. regni quibus calibus alienari possint, vel non possint, IV. 324. Subditorum alienari, & perdi possunt a rege, jure supereminentis domini, *vide* Dominium. Bona cur obligentur pro delicto imperantis, aut civitatis, III. 619. ut transcant cum oneribus, cum dominio rerum esse introductum, 618. vera extra virtutes sunt aut dilectantia, aut utilia, 292. in Bono profectum Deo debemus, ut nec libertatem ejus nobis valeamus eripere, 8. Bonorum electio quibus regulis ineatur, 507.
c. Bona casu, & ad tempus saltem posita in territorio, quomodo subsint illius potestati, I. 235. mobilia, & immobilia, subsunt potestati territoriali, 234. Bonorum regis privatorum dominium esse dicitur, publicorum imperium, I. 284. Bonorum circa distinctionem acriter lites Doctorum componuntur, II. 418. *sq.* Boni si opprimantur, quid inde colligendum, P. 78. Bonitas intrinseca Juris naturae non datur, 57. I. 43
c. Borussia Regis decisis de relictibus domanialibus a Stanislaw vindictis, Augusto tradendis, I. 183. ejusdem jus in Silesiam II. 190. *vide* Silesia.
Bor orator injuste violatur in bello, IV. 222
Budensis quae Aristoteli, I. 173
Brabantorum lex contra liberos ex secundis nuptiis, II. 375
c. Brabantium quo jure Galliae rex sibi devotum contendeat, IV. 417
c. Bragantina domus jus in Portugalliae regnum, II. 176, 466
c. Brancibia, in eos servare jure potuit Alexander,

- xander M. III 443
 BRASIDÆ cavillatio III. 134. cur non
 admittenda, veta ratio, c. 155
 BRENNI bellum cum Fano Apollinis,
 IV. 228. causa belli, III. 454
 c. BRETISLAUS, III. 646
 c. Bruta an ad utilitates suas natura ducente
 ferantur, P. 45. an obligentur ad id,
 quod natura æquum, & bonum est,
 I. 52, 53, 54, 55. an ratio brutis,
 & qualis, 53, 55. cur aliquando pun-
 nita, 55. inter ea, & homines dissen-
 sientia Grotio quæ, 119. an injuriam faci-
 unt, 138. vide Pauperies. iis aliquis
 tribuitur cognationis intellectus, II. 280.
 injuriam nec faciunt, nec patiuntur,
 III. 344. Bruta occidendi jus unde, *ibid.*
 c. BRUTO virtus quid, P. 34, 40. Brutus
 jure bellum movit contra Antonium,
 licet iniussu Senatûs, I. 228. cur vi-
 ctus ab Octavio, *ibid.* ejus consilium,
 & factum in occisione Cæsaris cur im-
 probatum, 265, 387
 c. BRUTUS PAPII deditio, I. 323.
 IV. 132

C.

- c. Cacedemonas adorans gens non ideo
 ab alia bello peti potest, III. 394
 c. Cadaverium tactus, & efus, prohibetur
 Judæis, quo jure I. 69
 c. Caduceus, III. 651
 Cades etiam justa ab antiquis Hebræis,
 Græcis, & Christianis punita, III. 513.
 vide Occidere.
 c. Cades ad Justitiam, non ad Ethicam
 pertinet, P. 91. Cadium promiscua li-
 centia non obtinuit, ante diluvium,
 I. 130. II. 8
 Calibatus laudabilior conjugio, III. 657.
 non nisi excellentibus ingeniis convenit,
 II. 72
 c. Calibatus repugnat naturæ, II. 115
 CÆSAR Jul. bello injusto petit Ario-
 vistum, III. 643. negatur, c. 653 lau-
 datur ob spretas in se injurias, 505.
 piratas quo jure cruci affixit, cum ta-
 men privatus esset, 272. c. 343.
 c. Cæsar Jus civile ad modum redigere
 voluit, P. 79. an petentibus Germanis
 dedendus fuisset, I. 227. Romuli no-
 men vehementer appetiit, 268. qua
 lege imperium retinuit, & administra-

- vit, 266. privilegia ei tributa a populo;
ibid. eo mortuo qualis status obtinuit,
 267. belli inter eum, & Pompeium,
 causa iustificæ, & moventes, II. 20.
 item belli eum Arioivisto, 51. cur no-
 luit ad Pompeium legatos mittere, III.
 214. quo stratagemate Pompeii aciem fu-
 dit, 531. quo jure potuit donare Dyr-
 rachinis Flavii nomen, IV. 109. pace
 cum Senatu facta, quo jure M. cellum,
 Ligarium, Dejotrum, &c. persecutus
 est, 131. regnandi causa jus violandum,
 dixit, II. 186. ex ejus Commentariis
 loca de Ambiorige, I. 277. de Germa-
 nis & Suevis, 285. de horum agris, II.
 362
 c. Cæsares adoptati ab Augustis quo jure
 habebant summam potestatem, I. 231.
 252. quo tempore plenum, & regium,
 269, 272. eorum potestas cujus naturæ,
 intuitu tum Imperatorum, tum populi,
 273
 c. Cæsari danda quæ Cæsaris sunt, effarum
 male applicatur a Grotio, I. 362
 CÆNI vox post comminationem divinarum,
 I. 31.
 c. de Caini signo fabula, I. 129. cura ta-
 lione liberatus, *ibid.*
 CALANI corium, IV. 264
 Calculus Minervæ, vide Minervæ.
 c. Calesum. de eo Anglos inter, & Gallos
 controversia, II. 178
 c. CALIGULA non suo jure imperium
 tenuit, I. 270. quo titulo fructus ex re-
 gnis, belloque quæsitis perceptos victis
 regibus restituit, II. 478
 Cambium, II. 657. quid, & qualis contra-
 ctus, c. 686
 c. CAMBYSES sacrilegium, IV. 14
 c. CAMILLUS fortiori jus tribuit, I. 237
 cur noluit pactum inter Sulgitiûm, &
 Brennum, ratihabere, III. 108
 c. Campanis sociis cur assistere contra Sa-
 maites Romanis nolere, III. 122. an
 postea deditis jure assisterunt? negatur,
 123. Campanorum dolosa pæctio de di-
 midia æmorum parte tradenda, III. 154
 Cananæis se deditibus parcere poterunt
 Israëlites, III. 5. 6. c. 26
 c. CANI lis cum Pythio ob hortulos do-
 lose venditos, II. 628
 Canones quid constituent circa populationes,
 IV. 225. de servis quomodo intelligendi,
 74
 c. Cano.

4. Canones conciliores quantum suppeditent subsidii ad instruendum jus naturæ, P. 97. Canones Apostolici dicti, spurii, I. 161.
5. *Cantsley-Sassen* qui, I. 235.
6. *Canon* usus in præliis, III. 588.
- Capere* bello, quomodo sit contra charitatem, IV. 238. homines in bello quatenus liceat, 234. Capiendi non sunt bona innocentium, si ex debitoribus principalibus nostrum consequi possumus, 239. Capiendi jus esse potest sine acquisitione, 216. *Capta* acquiri capientibus, non solius belli est effectus, I. 170. sic enim J. G. dominus rei alienæ, qui cum suam, aut sibi debitam consequi non potest, eam sumit loco illius, III. 268. idque ipso facto, 624. sed hoc jus non primum est, sed secundarium, III. 618. naturale jus quo sensu quidam dixerint, IV. 26, 27. *Capta* in bello solenni quo sensu dicantur, 26. quando acquirantur jure civ. gent. Europæ, *ibid.* acquiruntur eo modo, quo res, quæ sunt nullius, 27, 95-97. (*vide Rapere*) etiam incorporalia, 48, 71, 97. an etiam singuli J. G. ut statuunt interpretes Jur. Romani, 11. singulis quando acquirantur 33. acquiruntur, cum suo finitumilitant, & quo jure 45. *segg.* quid interno jure ipsi acquiratur, 290. *Capta* Bello civili non acquiruntur quoad justiciam etiam externam, 48. in bello justo quatenus delictum excedunt, III. 624. IV. 236. (*vide Poena*) & ad poenam civis unius, aut magistratus suscepto, 217. aut a prædioribus gesto, III. 636. itaque hæ res redduntur, non donantur, IV. 121. nec acquiruntur capta bello non solenni, sed compensantur cum debito, *vide* Compensatio. *Capta* nec singulis acquiruntur, quæ ut publici ministri ceperunt, 34, 43. non compensari cum primario debito, quo sensu dicantur, 237. *Capta* civitates, populi, & id genus, olim patrimonialia regum fiebant, I. 192. IV. 95. n. *Captus* in bello injusto an licite fugiat, 72. item an capus in bello justo, 252. *Capti* quando, possint interfici, 201. *Captivi* bello quando quis censetur III. 28. dedere se alii, quam a quo captus est, an possit, IV. 422. fugitivus a Domino finito bello vindica-

ri potest, etiam si ad suos fugerit, I. 172. *Captivi* cur occidantur potissimum in bellis civilibus, *ibid.* non occidendi secundum jus naturale, IV. 183. nisi crimen morte dignum ante, vel post commiserint, III. 203. permutari, aut pretio dimitti jure possunt, ubi servitus non est in usu, 253. pretium id unde definiatur, *ibid.* *vide* Redemptio. quo jure fiant, cum vix utrumque justum bellum esse queat, 244. quatenus tales etiam justitia interna fiant, ubi id per externam licet, 245. servi non sunt apud Christianos, & quare, 75. *Captivus*, & tamen non servus, ubi servitus in usu, 245. *Captivi* Duces cujus sint, IV. 76. n. occisi die triumphi apud Romanos, III. 664. *Captivi* reges pacem facere non possunt, si regnum habuerint ex consensu populi, IV. 323. non tamen jus imperii penes populum, sed tutela ejus, *ibid.* *Captivos* ob delictum carcere circa Palscha liberare, unde, I. 110. *Captivus* idem pluribus pretium debere potest, IV. 390. an redire debeat mortuo eo, quem redimere debebat, 391. *Captivi* promissum de reditu in carcerem valet, 421. ejus res nisi apprehensæ, non acquiruntur, 391. *Captivi* quorum in potestate nunc sint, 75. occidi belli jure possunt, III. 663. an quovis tempore occidi possint, *ibid.* de *Captivis*, & rebus cur specialiter conveniri debeat, IV. 113. *Captivorum* redemptio, permutatio, 253. redemptio quam favorabilis, 389. eorum posteri servi, 71. redemptionem quæ vetant leges an justæ, 390. bona Romano jure sicut cedunt, si heres nullus sit, 118. *Capta* actu bellico quorum sint, 34. *Capta* bello quatenus conscientia pura acquirantur, aut retineantur, 236. bello injusto non sunt capientium jure interno, 272. prioribus dominis reddita, 273. *Capta* post pacem initam reddenda, 329. *Capti* bello servi fiunt etiam circa delictum, 69. *Capti* censentur qui intra præsidia ducti sunt, *ibid.* gratis dimitti, 254. *Capti* quibus acquiruntur, 72. *Captorum* bello liberi, & posteri an servi, & quatenus, 70, 81. *Captis* parcendum in bello, 200. *segg.* exceptiones, quæ vulgo contra adferuntur, 203. quid iis faciendum

S s s

ciendum

- fruendi, III. 545. munere suo abstinent
tanquam periculo, *ibid.* n. de iustitia
sententiae instruendi, & quare, *ibid.*
fanciore tyrannis, 558. & iis, qui
mercedis solus respectu militavit, *ibid.*
- CAROLI M. electio, II. 533
- c. CAROLO M. jus datum a populo ordinandi
Episcopos, I. 245. Romam & Occi-
dentes Imperium jure victoriae acquisi-
vit, 300, 301. non ex concessione de-
mum populi, II. 548. *seqq.* tria ingen-
tia, atque ingestimabilia beneficia, quae
contulit in urbem Romam, 549. for-
mula, quam dedit, Italici Regni, 550.
cur Imperium Germanicum veteri nomi-
ne Romanum appellavit, 551. in Ro-
mam urbem imperavit etiam antequam
Imperator esset, 555
- c. CAROLUS V. abdicans regnum, I.
34. ejus Decretum contra Pontificiam po-
testatem, 231
- c. CAROLUS II. a proceribus Angliae so-
lenni edicto ad regnum revocatus, I. 379
- c. CAROLI Sapientis ultima voluntas in
quantum valuit, I. 303
- c. CARTESIUS an inter Sceptions re-
ferendus, P. 83
- c. CARTHAGENA (*Job.*) de iuribus
belli scripsit, P. 82
- Cartago cives, an urbem significet, III.
118. c. 162, 161.
- Castella regni successio, II. 385
- Castigatio utilis ei, qui castigatur, III.
267. pro aetate, aut qualitatis alterius
ratione necessitate nil pugnant cum L.
Evangelica, 275
- c. Castigatio verbalis praena non est, nisi
a superiore fiat, III. 319. fieri potest
ab aequo nocente, *ibid.* castigandi libe-
ros jus a natura habent parentes, *ibid.*
castigatio etiam ex dilectione fieri po-
test, 349
- c. Castrensi pacati hosti oppignorat, vel
ab eo occupatum, capi jure potest,
IV. 53
- Casus improvisi conductorem non liberant,
II. 666
- c. Casus quid, & cui nocet, 699.
- Casum prohibet, qui allegat, 703
- CATONIS dolus III. 570. c. 613. ejus
sententia Caesari se opponentis culpatur,
509
- c. Cato male suavit, Caesarem esse detestan-
dum, III. 644
- c. Catoniana regula JCtis Rom. quae dici-
tur, II. 193. triplicem patitur excep-
tionem, *ibid.*
- Caudina sponsio, III. 103. IV. 345, 411.
ei satisfecerunt Romani, III. c. 103
- c. Causones jure naturae tenebantur ad res-
tutionem damni ab iis dati, quorum o-
pera utuntur, III. 193
- Causas quod habet, quod habet magis ho-
nestas, quod magis utiles, potius eo,
quod non habet, III. 141. injustas, &
suasoria exempla, II. 1. III. 452. im-
pelleres, quae peccatum excusant, 291.
abstrahentes a peccato quae, 291. dis-
pensandi intrinsece, & extrinsece, 290.
subnascentes in bello, 556. IV. 217
- c. Causa quid JCtis Rom. II. 610. III. 71.
Causae iustitiae in bellis, & iudiciis quo-
usque suspensa maneat, 498. in Cau-
sis dubiis nullum jus belli est, 492.
iustitiae & suasoriae Grotio quid, P. 102.
II. 19. Causae iustae non tres, sed una
saltem datur, 25
- Cautio innoxia adversus metus incertos,
II. 18
- c. Cautionem exigere a vicina potestate,
ne laedat, nulla sine injuria potest, II.
72. Cautiones de non offendendo, damni
infalli, ne vis fiat, &c. sunt meri juris
civilis, 23
- CECROVIS lex de una uxore ducen-
da, III. 206
- Celare quid sit in Contractibus, II. 695
- c. Centum annorum non intelligitur com-
munis vitae terminus apud Romanos,
JCtos, II. 183
- c. Centuria quid, II. 156
- CENSUS legitima L. *heredibus* quae dicitur,
II. 57. c. 83, 84
- Certamina singularia an permittenda ad bel-
lum virandum, II. 498. certo numero
an licita, IV. 316
- c. Certamine in publico pro praemio quod
sit contractus, II. 635. singularia ad
vincendum bellum jure naturae licita, IV.
370. vide Duellum.
- c. Certatio quid Ciceroni, L. 23
- Cetus non est certiorandus, II. 660
- c. Certum jure naturae quid dicatur, II.
415
- c. Certe occisus occasio belli Aeneas cum
Turno, I. 9
- c. CHAMUS delictum in quo conflictat,
II. 279.

Charitas multa vetat, quæ ex jure strictè sumo fieri possunt, III. 556. nos obligat sæpe ut clare loquamur, 563

c. *Charitatis* lex quid Grotio significet, P. 52. *Charitas* quatenus minuire poenam possit, III. 371. tertia virtus a Servatore commendata, potest deficere in vitium, I. 148

Chirographum qui reddit, debitum remisisse censetur, II. 265. ratio, III. c. 151. *Chirographi* Theisaurorum controversia, IV. 97. c. 108. 109

CHRISTUS non est tantum interpres legis per Moysen datae, I. 87. ejus facta non omnia nos ad imitationem obligant, 167. ejus Passio non ex lege, sed ex pacto quasi, *ibid.* fabulis utitur, ut audientes eum non audiant, quo sensu, III. 567. legem implevit quomodo intelligatur, I. 92. vim an exercuerit ad propagandam ecclesiam, ejiciendo vendentes e templo, 460

c. *Christus* præcepta sua Moisaicis non opponit, I. 135. sed interpres saltem est legum Moisaicarum, P. 94. quo sensu ipsum jus naturæ præcepit, 95. leges non constituit, *ibid.* § I. 73. 134. 220. sed natura statutas inculcavit, illustravit, exposuit, *ibid.* idque Prophetarum more, 220. quo sensu dicatur legis finis, 74. quo sensu sumat legem, 136. implevit legem ceremonialem, 141. 144. nihil prohibet, quod lege Moysi permiffum fuit, 142. doctrinam suam non opponit legi Moysi, sed interpretationi iniquæ Phariseorum, III. 350. jus plane non præscripsit privatis, nedum magistratibus, 353. Christi, & Moysi plane diversi fuerit officia, II. 247. ejus præceptis quid occasionem dedit, P. 96. *extra Christum nulla salus*, quo respectu, I. 64. *segg.* Christus jura quæstia subdilis Romanorum auferre nec potuit, nec voluit, 145. non prohibet necessariam defensionem sui ipsius, 216. 219. Christi mors spontanea ex duplici capite lucet, 220. Christus subiectus seculari potestati, 243. quam caute regnum suum a mundano distinxerit, III. 478. 479. quo sensu adhibuit flagrum contra nundinatores; nec non spiritum, & oleum in medendo, 479. vere, & recte simulavit cum comitibus Emmausinis, 607

Christiani non resistunt malis Imperatori-

bus, etiam cum prætextus esset probabilis resistendi, I. 137. jurarunt per res creatas cum respectu ad Deum, III. 10. etiam sine armis militant, 545. tenentur auxilio esse Christianis periculis ob religionem, 101. cogi non debent ad bellum etiam justum, 545. humanitatem majorem debent, quam alii, 225. præstare coguntur omnibus hominibus, quæ Hebræi circumcisiis, II. 667. veteres sæpe consilia divina pro præceptis amplexi sunt, I. 107. P. c. 96. an resistere superioribus possint in summa necessitate, 337. 340. 350. veteres etiam in summa necessitate non resistunt cum potuissent, *ibid.* Christianorum fœderis inter se obligatio, III. 101. veterum sententia de juramento, 16. mos circa captos, IV. 75. Christianos an deceat ex præda questum facere, 291

c. *Christianus* non tenetur assistere Christiano bellum cum infidelibus gerenti, III. 120. 121. veteres quo sensu necessariam defensionem prohibere, I. 217. *Christianorum* veterum argumentum, omnia dogmata moralia Christi sparsa apud gentilium philosophos reperiri, P. 88

• **CHRYSEPPUS** naturalem legem defensionem, P. 35. 17. 39. 40

c. **CHRYSOBOSTOMUS** de latius spargendis amicitis per affinitates, II. 296

Cibus quibus caro humana est, iuste bello petuntur, III. 303. *ende* Caro. Anthropophagi. In defectu ciborum cur quod quisque commune habet, in commune cogatur conferre, II. 60. Lex de cibis vetitis apud Hebræos exceptionem habet tumine necessitatis, I. 341

Cicatricum æstimatio non fit in homine libero, III. 133

c. **CICERO** Jurisprudentiam definit, P. 33. quædam ejus loca ad justitiam naturalem pertinentia, 35. 36. 37. jus a natura ortum probat, *ibid.* § 39. Stuprum Lucretiæ vel ex nature lege improbat, 38. 39. I. 22. loca de poenis transgressorum legis naturalis, P. 40. veram differentiam agnoscit homines inter, & bruta, 46. ejus principia de socialitate, 48. leges utilitatis publicæ causa esse constituit, 61. de lege naturæ una, immuabili, divina, 69. de justitia vel inter Itrones, 74. Juris Romani disciplinam ex philosophia hauriendam, 79. ejus in ætem redi.

redigendi methodum exhibet, P. 79. de juribus belli scriptis Romæ, 82. de oratoria calliditate, 92. de duobus decertandi generibus, I. 24. 115. de societate homini cum Deo, 29. *in quo consentiunt gentes, id esse legem naturæ*, 54. quo sensu id verum, 57. de fine constituti Magistratus, *ibid.* quid intelligat per *privatam naturam*, 117. 118. de initinctu suo conservandi, 118. de jure cedendo, 147. officium ædilis explicat, 157. legis, & magistratus epitheta, 158. exhortatio ad Brutum, 228. de Verre raptore virginis, 236. quomodo cum victis agendum, 256. de modo, & fine constitutorum regum, 262. de munere magistratus, 286. de libertate, 289. de formula, *populi majestatem comiter conservare*, 321. de victoribus patronis victoriam, 322. homini jus non esse in vitam suam, II. 33. de ambitione, 80. quo sensu dicat: *amicorum omnia communia esse debere; & pati ab igne ignem capere*, &c. xoi. de pudore, 275. de ordine propagationis, 277. de Sallustii Avidi matris incestu cum genere, 299. de filio per errorem exheredato, 624. fidem juratam prædonibus esse servandam, pessime negat. III. 36. de interdito unde vi, 171. regulæ de interpretatione, non pactorum, ut Grotius existimat, sed legis, vel ultimæ voluntatis, 175. 176. 177. de necessaria naturæ defensione, 518. de iusto bello, *ibid.* de victoria male parata, 590. de mendacio honesto, 592. de vastatione rerum hostilium, IV. 7. de penatibus, & laribus, 10. parcendum hostibus, etsi aries murum percussit, 100. de civitatibus aliis federatis, aliis sine fœdere amicis, 170. de offensione ex neglectu decori, 179. *Circumcisi Christiani an potuerint*, III. 564. c. 607. Circumcisi ad quos populos pertinerit, L. 18. olim multis populis cur necessaria, 17. ab extraneis sponte suscepta, & quare, 19.

c. Circumcisionis lex non potest ad jus secundandum referri, I. 70. nec est necessaria ad salutem, *ibid.* apud varias gentes obtrinit, *ibid.*

Circumstantiæ etiam minimæ in moribus variant materiam, III. 432.

c. Circumstantiæ etiam minima formam rei mutant, II. 29.

c. *Curba urbs*, licite medicato humine,

capta consilio Solonis, III. 585.

c. *Civitas* in locis non tutis, III. 643. in repressilis, 622.

Civis eorum capl potest, qui nostrum clivent injuria decinent, III. 622. innocens an jure dedi possit, ut exitium vitetur, 521. Civium, & servorum differentia, IV. 96. Romani quo sensu dicantur qui in orbe Romano vivunt, II. 527. Cives quando jus damni repetendi habeant in magistratus, III. 180. an abscedere a civitate possint, 222. etiam fuguli exactam diligentiam a magistratu evigere possunt, lege concedente, *vide* Magistratus. Civis civitatem indemnem quomodo præstat, 223.

c. Cives inter se obligantur ex jure naturæ, & civili, I. 22. Civium libertas privata jure victoriæ non tollitur, 256. Civis non definit esse liber, etsi nihil in bonis habeat, 284. Civem non facit origo, sed domicilium, II. 129. invitum sine justa causa nec expellere, nec retinere potest magistratus, 330. cur teneatur ex debito, & injuria civitatis, III. 629. etsi invitatus, & innocens, deseri, vel dedi potest, & debet, si defendi nequeat, 530. 531. 532. Cives duplici modo considerati, 547. Civem alienæ civitatis captum ob jus denegatum nostro civi, reparatione non sequuta occidere nequimus si causa est civilis, vel delictum non capitale, 631. si capitale, possumus, *ibid.* Cives in bello sequuntur judicium civitatis suæ, IV. 123.

c. *Civile bellum* non est bellum, III. 654.

c. *Constituta resoluti obligatio* quo sensu dicatur, II. 182.

Civitas quomodo dividatur, & quo effectus, II. 526. bello victa an desinat esse civitas, IV. 96. ejus res belli jure acquiruntur, *ibid.* seqq. injusta non desinit civitas esse, III. 634. injusta a piratarum certu quid distet, *ibid.* Civitas quid, P. 13. I. 14. 174. II. 222. dividi in plures civitates potest, *vide* Dividere. Sen el divisa facit ne unus sit populus, etiam cum restitatur, IV. 115. eodem, etsi non idem homines, aut ejusdem dignitatis, II. 522. III. 421. etsi modo regio, modo populari imperio regatur, II. 525. III. 138. interire quo casu possit, & magna familia fieri, IV. 96. interire corporis interit, aut speciei, II. 522. item cum sit al-

- terius ditionis, I. 174. non interit ob iniuncti m. communiter admissi m., III. 615. subiectum est summæ potestatis, I. 174. viridula, quamdiu maneat civitas, III. 6. 4. *Civitas* corpus quale, & quid propterea producat, II. 522. finis, P. 10. forma alia consecratio juris, & imperii, quæ spectat JCrus; alia relatio partium inter se e rum, quæ regunt, & reguntur, quam spectat Politicus, II. 522. III. 522. Civitas ius non amittitur ipso facto, sed decreto aliquo, aut iudicio, 415. spiritus, & vita quid, II. 522. ius in cives, *ibid.* Civitates foederatæ imperio distinctæ, I. 1. 4. immortales quo sensu, II. 522. c. 318. 519. descendentes recipere, contra amicitiam est, IV. 335. Civitatis ius in magistratus quale, III. 180
- v. Civitatis definitio, I. 58. II. 246. 318. origo, I. 22. II. 246. domicilium, II. 246. iurisdicção fundata in personas, res, & actus personarum, 318. Civitates in quem finem constitutæ, III. 645. Civitatis alia iura, & bona, alia singulorum civium, I. 284. ius in res singulorum quo sensu majas, quam dominorum singularium, 31. Civitate sublata omne ejus ius tollitur, 71. Civitas in suos cives quantum juris habeat, 231. 232. 233. victa sit p. r. immediata civitatis victitatis, etsi non æquo jure illi unita, 255. nulla tam valida, quæ aliarum ope non indigent, P. 73. Civitatem deferere nequeunt oppida, aut magni cœtus, II. 310. Civitates semper unum quid sunt, & manent, surrogatione, 539. Civitas non definit, etsi municipalis civitas destructa sit, 540. non tollitur migratione, 522. Civitate deleta an xs alienum deletum sit? negatur, 545. Civitas laesa nostrum civem punire nequit, III. 435. quomodo procedere debeat, *ibid.* Exemplum, *ibid.* ab hoste occupata, postliminii jure redit, & recipitur bello nondum finito; secus bello finito, IV. 156. *seqq.* & primo casu an substantiant actus victorie medii temporis, 157
- Can.* ne quis geratur in bello, ad ius nil pertinet, III. 642. immo plane pertinet, c. 653
- Clarigatio*, III. 619. c. 650
- c. Clarigatio quid? ejusque differentia a denominatione, III. 647. alterutra semper necessaria in bello offensivo, 648. I. 121. 223. ubi deficit, non dicitur bellum minus solenne, sed publicum iniustum, *ibid.* præcedere bellum debet, III. 494. post eam tempus aliquod expectandum, 611. ubi cesset, 648. cur omissa in nupero bello Silesico, 649. 655
- Classis* quid, III. 112. c. 153
- c. CLAUDIANUS: de Imperatore popularum adorante, I. 277. de tyranno, 359. de armis veneno infectis, III. 584
- c. CLAUDIUS Imperium gessit sub officiorum titulis, I. 270
- Clausula*, ut cetera tamen rata manerent, IV. 311. Clausula si populus velit, quid operetur, 409
- c. Clausula *rebus sic stantibus*, III. 83-86
- CLEMENS Alexandrinus pro poenis, & militia, I. 108
- c. doctrinam Evangelicam in veterum philosophorum scriptis sparsam reperiri, P. 88
- CLEMENTIS constitutiones quando scriptæ, I. 108. n. suppositæ, c. 158
- Clementia* liberum arbitrium quando habeat puniendi, vel non puniendi, III. 283. locum quoties habere debeat, *ibid.* vim legis non nisi in probabilibus causis imminuere debet, 290. vide Electio. Ait per se frangendis, & conciliandis animis, IV. 230. Clementia in bello, 194
- c. CLEOPATRA incoctiosa, III. 285
- Clerici bello arcentur, & quatenus, I. 112. a Clericis vitæ eximia puritas, & major, quam ab aliis requisita, *ibid.* Clero olim exclusi qui post baptismum militassent, aut magistratum gessissent, *ibid.*
- c. Clericos indigenas æque, ac transeuntes, subesse potestati territoriali, affirmatur, ex jure naturali, I. 237. divino veteri, 218. novo, *ibid.* gentium, 219. civilis *ibid.* Canonico, *ibid.* Decretis Conciliorum, 240. Decretis, & constitutionibus Europæ populorum, 241. usu Ecclesiæ sub Imperatoribus, *ibid.* summis inter Pontificibus Theologis, JCrus, ac Politicis, 242. Pacis, & boni publici ratione, *ibid.* sana ratione, *ibid.* Reselluntur Pontificiorum argumenta pro negante, 241. *seqq.* Clerici a jure sequele immunes, 395. cur non militent, III. 552. Clericos oblationis credem interdictus, II. 48
- c. *Clementis* patrono non est subiectus, I. 321. ejus obsequium cujus naturæ, *ibid.* Clientelæ origo, & natura, 322
- c. *Client.*

- a. Cynivorum* cum Gallis Senonibus de agro superfluo controversia, II. 111. 112.
- CLOELIUS* factum defenditor, IV. 206. quomodo, 343.
- Coacti* non semper excusantur, III. 518. ad bellum, sunt inter infortunatos, *vide* Infortunati itaque non iuste occiduntur, quantum ad iustitiam internam, IV. 187. *vide* Voluntas.
- c. COCCERI* (*Sam.*) novi systematis compendium, P. 43.
- c. Codicis*, Gregorianus, Hermogenianus, Theodosianus, & Justinianus, P. 78.
- c. Coeni* quid gentibus significabat, III. 32.
- Coemptio* an licita, *vide* Monopolium.
- Catus* proborum hominum, & qui latere non quaerunt, nisi cogantur, suspecti esse non debent, III. 315. at prohiberi possunt, c. 397.
- Cogendus* ad Religionem Christianam nemo, III. 314. cogens, & coactum requirit distinctas personas, 51. cogere alium ad id, quod ei non licet, non est concessum, 576. nec quisquam ita se cogi patiatur, 518. cogere par parem potest tantum ex iure naturæ, 53. negatur, c. 75. non potest nisi ad id, quod debet iure stricto, 522. superioris num semper sit cogere, I. 199. cogere pugnat cum statu inferioris, *ibid.* & III. 52.
- Cogitationis penam nemo subit*, quomodo intelligendum, III. 285. 293. voces latum, & strictum significatum habere possunt, 134.
- c. Cogitationes* plane non subjacent iudicio civitatis, II. 329. adeoque puniri nequeunt, utut prave, 180. III. 329. duobus casibus exceptis, 158.
- Cognitica* successio linealis, & ejus fundamentum, III. 384.
- c. Cognatio*, diversæ vocis significaciones, I. 25.
- c. Cognitio* theoretica, & practica, II. 77. utramque habuerunt primitivum mortalium, *ibid.*
- c. Cohortalis* non is filius, qui patre nondum cohortali natus est, cur, II. 458.
- c. Coitu* ex damnato nati. quid de iis statuat Jus naturæ, quid Romanum, quid Canonicum, II. 408. *vide* Incestus.
- c. Collaterales* naturaliter nec in bona avita, nec in noviter quaesita succedunt, II. 401. 403. 430. nec juxta affectum de-

- functi, 422. quo casu succedant Jure Romano, II. 412. 418. & quinam, *ibid.* nulla habita ratione distinctionis bonorum, *ibid.* *segg.* in Collateralibus jus representationis locum habere nequit, 412.
- Collegio* destructo an res maneat eorum, qui aliis supersunt, II. 524.
- c. Collegium* ex pluribus licet compositum personis, unum tamen est corpus, II. 315. & manet surrogatione, 519. ad officiorum collegia iterum admissi debeant criminis abolitionem impetrans, & famæ restitutus, III. 78.
- Colloquium* politulum ad quid obligetur, IV. 410. c. 413. eo durante res suas promovere licet, *ibid.* Colloqui usus ad vitandum bellum, III. 485. qui petiit, tacite pollicetur, collocutoribus innoxium id fore, IV. 410. immo nun tacite, sed expresse, c. 413. premittendum antequam in bellum erumpatur, III. 485. qui colloquantur, sibi invicem iudicandi libertatem debent J. N. 568. negatur, c. 510. 511. 512.
- c. Colloquium* accipere ad componendas lites Princeps non tenetur, III. 494. Colloqui petiti indicia, IV. 414.
- Colymbium* quid, II. 657.
- Colonia* naturaliter non subsunt civitatiatrici, II. 526.
- c. Colonia* missa auctoritate publica, manet sub potestate mittentium, II. 547. invitis superioribus si exeat, & sedes figat in terris nullius, sit summa potestas, *ibid.* in alieno recepta subjicitur imperio recipientis, *ibid.*
- Comam altere naturæ turpe esse viro*, quo sensu dicatur a Paulo, II. 671. c. 730. idem mos apud alios populos improbus, c. 711.
- Comites* legatorum an sint inviolabiles, III. 208.
- c. Comites* rei publicæ, & privati qui, II. 359.
- c. Comitatus* pleno jure non habentur, nec alienari possunt, I. 301. Comitatum in Germania origo, 354.
- Comitia* ordinum non ubique demonstrant, regem esse absolutum, I. 188.
- c. Comitia* convocandi facultas ad qualem jus referenda, I. 237. populi sub Imperatoribus habita, 268.
- Communicandi* jus qualem interpretationem recipiat, IV. 387. c. 400. 401. Commendi

secu-

- securitas etiam extra territorium dantis porrigitur, IV. 389. c. 403. an ad bona extendatur, *ibid.* morte dantis an extinguatur, *ibid.* in commatu comites qui, *ibid.*
- e. Commestum quomodo concedat Princeps, quomodo dux belli, IV. 400. peregrinis, vel nostris, viatoribus, vel negotii causa dati differentia, 401. item personis, vel rebus, 402. concessus patri an prole etiam uxori, & liberis, *ibid.* quid differat a jure eundi, & habitandi, *ibid.* vide Securitas.
- Commercia impedire, nemini jus est, II. 66. solent in fideiuribus stabiliri, & quare, III. 93. an prohiberi iuste possint ab iis, qui bellum inter se gerunt, ita ut neutrius partis subditis uti iis liceat, aut etiam aliorum subditis in hanc, vel illam partem, II. 66. n. Commercia belli, IV. 383.
- e. Commercii necessitas, P. 74. utilitas, II. 722. jura inter homines a natura sunt, 103. non a custodia demum societatis, 108. cum extraneis an publica lege interdici possit, 113. 114. Commercia qui cum hoste nostro agunt, quid in eos liceat, III. 599. *seqq.*
- Comminatio nemini jus dat, III. 5.
- e. Comminationibus divinis quznam conditio tacita insit, III. 24.
- Commissio, vide Dimissiones.
- Commissoria legis origo, I. 309. locum habere potest in cessione, & venditione, locatione, 310. non vero in pignore, *ibid.* ex ea quando Princeps revertatur ad statum privati, 376. 377.
- e. Commissio est species occupationis, adeoque modus acquirendi originarius, II. 236. per eam res non fit communis, 512. nec JCti Romani hoc statuerunt, *ibid.* vera principia hujus acquirendi modi, *ibid.*
- Commodatio quid, II. 656. gratuita natura sua, 666. an injustum si pro ea merces exigatur, 660. 666. Commodatarius ad quid teneatur, 662. rem commodatam rescire tenetur si perierit, & quare, *ibid.* Commodator quando intra prædictum tempus rem repetere possit, III. 145.
- e. Commodatum quid differat a mutuo, II. 718. Commodator quod rem, si ipse indigeat, ante finem usum repetere possit, ad meri juris civilis est, III. 174. *Com-*

- modatarius* non potest conveniri a domino de casu, II. 699. 700. 701. cum exceptionibus, 699. qualem culpam præstet Jure Romano, 701. *Vide Usura.*
- Commodum Imp. vix quisquam scelerator, I. 337. suffocatus, c. 364.
- Commodum ut sequatur eum, quem incommodum, quomodo accipiendum, II. 476. falsum, c. 504. nec JCti Rom. ullibi hanc regulam allegant ubi ea res nostra commoda existunt, sed ubi ex aliena, *ibid.*
- Communio quomodo introducta, quæque jura dederit, I. 79. II. 55. duplex est, vel ex simplicitate, vel ex charitate, 54. an durare possit, *ibid.* quibus ex causis cessaverit, 55.
- e. per Communionem humanæ nature quid Grocius intelligat, I. 392. quid intelligi debeat, *ibid.* rerum primæva nulla fuit, II. 81. Communio duplex, tum proprietatis tum facultatis agendi: priorem plane non, posteriorem non nisi improprie admitti posse, probatur, 74.
- Communita distinguuntur a publicis populi, II. 120. in divisione civitatis qualia maneant, 526. judicantur non tantum utributrice justitia, I. 95. præsertim privata etiam ex lege dilectionis, & ejus ordine, *ibid.* Communibus, durante communiione bonorum, non minus huic, quam alteri licebat uti, servata quadam æqualitate, III. 54.
- e. Communibus rebus utendi jus ante divisionem ubinam collocet Grocius, I. 45. Commune natura nihil est, 46. nec ab initio quidquam fuit, 51. Communia quomodo initio fuerint omnia, II. 76. Communes res quid Latini significant, *ibid.*
- Communium rerum, & publicarum voces JCti Rom. promiscue fuisse, 127.
- e. Communisatus jus competit in partes, & res partium, quo pacto, I. 33.
- e. Commutanda de re ex dispositione inter plures facta quale jus competat, II. 608.
- Comparatio finium bonorum, malorumque, quas normas habet, III. 507.
- Compensatio debetur subditis, quorum bona pace alienata sunt, IV. 325. quid sit, II. 368. IV. 306. promissi jurati cum eo, quod ante juris erat controversia, an valeat si promissio facta est post motam controversiam, III. 14. Compensatione non est ledendum ius tertii, IV. 307. Compensari non potest id, quod bello causam

- causam dedit, aut jure gentium factum est, IV. 306. Compensatur cum promissio res iniuste detenta, 305. item debitum, *ibid.* item damnum datum, & poena, 306
- *Compensatio* quando locum habeat, IV. 317 ejus vera, & naturalis ratio, 317. bene distinguenda a jure retentionis, 317. ob quodvis debitum fieri potest, 318. de quibus rebus fieri possit, 319. an & in bello inter summas potestates, 320
- Compromissus* usus ad bellum vicinum, III. 408. *Compromissarius* arbiter, *vide* Arbitr.
- *Compromissum* quid, III. 495. *Compromissio* sui suum submittere, invitum nemo tenetur, 494-495
- Concedere* aliquid, concedit etiam ea, quae necessaria sequuntur, IV. 385. *Concessio* immunitatis a vectigalibus, & tributis, quomodo intelligenda, III. 146. *Concessum* an morte concessoris interest, IV. 389
- Concilii* in Christianis unde alii alijs praecesserint, II. 221
- *Concilia* universalis s. *oecumenica* non nisi quatuor, P. 97. III. 197. 398. 399. nullam Pontifici Rom. tribuunt auctoritatem, 397. *Melchioris* sententia contra Christianos militantes, I. 156. *Turonense* Episcopos subiecit Imperatori, 241. *Pisannum* contra Julium Papam convocatum, 242. *Toletanum* Episcopos subiecit potestati Principum, 244
- Concubinatus* quidam species matrimonii naturalis, II. 216. an omnis vitiosus lege n. aut g. aut civ. 217. non est prohibitus nisi l. evangelica, I. 86
- *Concubinatus* natura licitus est, II. 107. qualis apud Romanos obtinuit, *ibid.* qualem Deus permisit, 308. qualis Jure Can. permittitur, 310. perpetuus nullo jure prohibetur, I. 133. nec lege Moysis, nec Evangelii, P. 95
- *Concubina* quo jure de adulterio accusari possit, II. 105. 310. quod non, ut uxor legitima, sit socius omnium jurium. & fortunarum mariti, id non demum ex lege civili, sed a natura est, 305. *Concubina*, & uxoris differentia apud Romanos, 308. *Concubinae* liberi debentur alimenta, non successio, 408

- Concubitus* cum bestiis quomodo etiam in ipsis bestiis puniuntur, III. 425. incesti morte puniendi ex lege veteri Noe data, I. 86. ianuptos L. N. repugnare, non satis constat, III. 304. servilis nec lege, nec certa custodia erant constricti, IV. 72
- *Concubitus promissus* prohibiti, etsi in societatem homines non coivissent, II. 329. propagationem impediunt, 244. 309. exemplum Spartanorum, *ibid.*
- Concupiscere*, in Decalogo quid, III. 301. c. 375
- Condicere*, III. 640. *condictiones*, II. 4
- *Condicere* quid sit J. C. Romanis, III. 650. *Condicionum* natura, II. 24. *Grotio* cognita non fuit, 572. male referuntur ad jus in re, 24. non dantur domino civili, sed ei, qui, licet jure civili, dominus esse desit, 572. *Conditio rei furtivae* quo sensu datur, 24
- Conditio* non impleta liberat fidem, IV. 305. *casualia*, 331. impleri diserte debet, I. L. 105. obli. tio conditionis quomodo a promissione, differat, 148. proponi debet a potentiore, IV. 330. c. 359. an contra eum, qui elocutus est, interpretanda, *ibid.* si res maneant eodem loco, quando tacite insit, III. 144. *Conditionem* deferentis, an accipientis verba plus valeant, 148
- *Conditio* resolutive existens est iustus titulus belli contra principem, L. 376. pendens, secus, 377
- *Condominio* in publico, & privato, quid juris, II. 327
- *Conducltori* non nocet casus, II. 699. 714. *segg.* exceptiones, *ibid.* cur non agere possit ad rem locatam sibi praestandam, si perit, 699. damnum a locatore datum compensare nequit cum eo, quod locatori debet, IV. 319
- Confessionis* diversae liberi quo casu a successione regni excludantur, quo non, II. 437
- Confiscatio* bonorum patrimonialium liberis incommoda quidem, sed proprie poena non est, III. 423. c. 444. *confiscatione* singuli sua bona amittunt, 420
- *Confederatio* civitatum non tollit singulorum potestatem summam, I. 257
- *CONFUTIVUS* beneficiendum esse inimicis, I. 160

T t t

c. 404

- c. *Consusio* est species occupationis, ind-
que modus acquirendi originarius, L. 136.
per eam res non fit communis, II. 512.
nec JCri. Rom. hoc docuere, *ibid.* hu-
jus acquirendi modi vera principia, *ibid.*
- c. *Congi* rex. quo pacto ejus sint omnia,
I. 285
- Conjectura* ad interpretationes, III. 141.
extendentes, *ibid.* restringentes, 141.
extendentes non temere admittendæ cum
obligant, 141. favorabiles, quæ pro cer-
titudine iasperii adversus controvertem
faciunt, II. 168. restringentes quan-
do procedant, III. 141. Conjecturæ unde
sumantur, & ex quibus locis, 133. sum-
tæ ex ratione movente ubi, & quando
locum habeant, 134. Conjecturis quan-
do opus sit, 132
- f. ex Conjecturis nullum jus deduci potest,
IV. 357. nedum jus naturæ, II. 405.
485. 486. in Conjectura voluntatis non
constitit naturalis ratio successione, 399.
400. Conjectura voluntatis ex materia,
III. 153. effectu, 155. conjunctis, *ibid.*
Conjecturæ voluntatis pugnant cum vo-
luntate, 153
- c. *Conjugium* definitur, II. 415. quomodo
describatur a JCris Rom. 251. a natura
est, 243. ejus finis proprius, 246. se-
cundarius, *ibid.* æquale, & inæquale
quid, 248. *segg.* sua natura omne est
æquale, *ibid.* non infert imperium, sed
societatem, I. 271. ex eo natura sequitur
unitas familie, II. 276. id est, ut co-
habitent conjuges in una domo, 277.
Conjugia omnia jure naturæ rata, nisi
prohibentur prohibita, 268. 273. contra-
cta sine consensu parentum an jure na-
turæ nulla sint, 270. affirmator, 271.
cum infidelibus jure nat. licita, III. 119.
talia cur Judæis interdicta, *ibid.* Con-
jugium Morganaticum, vide Morganati-
ca. Vide Matrimonium.
- c. *Conjux* cur concumbere nequeat cum
conjugi sanctis, II. 278. Conjuges an se
invicem alere teneantur, 248
- Conjunctorum* locus ad interpretationem,
III. 134
- c. *Conjunctio* maris, & femine licita ex
iunctu, I. 55. quænam licita, II. 406.
Quid Deus conjunctis homo non divellat:
an circa hanc Evangelii legem dentur
casus excipiendi, 263. *segg.*
- c. *Conscientia* quid supponat, P. 55. inepte
vocatur imperium, *ibid.* nec ulli subja-
cet imperio, III. 404. IV. 15. Conscien-
tiæ subditorum vim inferens Princeps idea
nequit ab aliis gentibus bello peti, III. 177
- c. *Consecratio* res sacras jux cui competat,
I. 248. Consecratio definitur, 249
- Consensus* unde apparent, IV. 409. gignit
jus in rem, II. 200. & personam, 201.
qualitercunque etiam indicatur, & acce-
ptatus, vim habet transferendi juris,
IV. 430. interpungi potest etiam per mi-
nistrum, II. 593. populi unde intelliga-
tur, 347. tacitus, vide Tacitus consen-
sus. Consensus solus inducit obligationem,
339. III. 619. populi in rebus modicis
sequi facilius presumitur, II. 744. Con-
sensum requisitum qui adhibent, tenentur
de damno, III. 101. 408. Consensum in
id intelligitur, sine quo id, quod officii
est, geri commodum nequit, IV. 410
- c. Consensus non est principium obligatio-
nis, P. 61-65. 67. 68. Consensus *gen-
tium*, magna in moralibus auctoritas,
82. indicium est juris naturæ constituti,
84. utut universalis, caute tamen adhi-
bendus, I. 57. *Consensui nihil tam con-
trarium esse, quam vim, & metum*,
quo sensu dicitur, II. 606. consentire
non potest, qui nec dissentire, 607. Con-
sensu quomodo jus in alterum transfera-
tur, 691. Consentiens in universitate,
consentit in omnia, siue, quibus negotia
universitatis expediri nequeant, 317
- Conservatio* sui ipsius, I. 76. c. 118
- Consilia*, & præcepta, interdum indistincte
effertur, I. 107. sapientum quantum
valeant, III. 481. Consilium divinum se-
pe pro præcepto amplexi sunt Christiani,
vide Christianus. Consilium qui dat, te-
netur damni dari, & quomodo, III. 181.
- 408
- Consilia* an solo cedant, II. 478
- c. *Consociatio* quomodo fiat, P. 65
- Consortia* impiorum vitare, sapiens moni-
tum, III. 99
- Constans*, & pertinax studium in partes suas
supplicium, & mercedem non meretur, III.
605. IV. 200. Constantiæ debitum quale,
II. 586
- c. Constantia in quibus rebus virtus, in qui-
bus vitium, P. 90
- c. CONSTANTINI M. vox: Deo infide-
lis, nec hominibus fidelis, I. 162.
de ejus donatione fabula, 246. quo ju-
re

re, & quomodo mutavit sacra Imperii,
IV. 15.
Constantinopolim an cum translatione sedis Imperatoris simul Imperium sit translatum, II. 127. Constantinopolitani nullum jus ad eligendum Imperatorem habuerunt, quod non deprecaderet a populo Romano, 530
Constitutum non semper superior constituto, l. 184
c. *Constitutum* possessorium quid sit JCtis Romanis, II. 518
Contractus quomodo introducatur, II. 166. pro consensu populi in jure concedendarum jurisdictionum, 343. horum temporum de mobilibus bello capitis, IV. 121. hodierna de recipiendis deditis, 202, ad æquitatem naturalem omnis trahenda est, quantum heri potest, II. 59. interpretes legum optima, l. 337. introduci potest a subditis contra imperantem, eo non repugnante, II. 166. juris effectum ut habeat, quantum temporis requiratur, *ibid* n. natura aliter esse, quo sensu dicitur, 671
v. *Consuetudo* contraria legi ubi introduci possit, ubi non, II. 183. eam alligans probare debet, 184
Consuetudo est de finibus interjectis, III. 507. in ea comparatio finium fieri debet, *ibid*. Vide Comparatio.
Consumens numos futuros ad restitutionem tenetur, II. 560
Contractus quid, II. 659. Contractuum divisio, 655. innominati qui, & unde dicti, 657. Contractus populi factio cum liber esset, Rex postea factus tenetur, III. 55. Contractus vergens ad perniciem publicani an obliget, 56. Regum secum ferentes alienationem in pecunia populi, regni, partis regni, patrimonii regalis, an valeant, 57. regis, an actionem pariant, 52 regis, subditis jus cogendi non dant *ibid*. regum, an leges dicendi, 53 & leges miseri possunt, *ibid*. Contractus perfectus sine scriptura, 148. regum, & populorum, an interpretandi ex Jure Romano, *ibid*. quoniam actus sic vocentur, II. 640. æqualitatem omnes natura acquirunt, *ibid*. feudales sunt actus mixti, 658. negatur, c. 688. inæquales obligant ex jure gent. voluntario, III. 249. sed ita, ut qui plus stipulatus est, teneatur ex officio probi hominis, IV. 176.. innominati non minus

naturales, quam ceteri, II. 657. nominatos cur JCti. distinguant a dicentoriis, 656. III. 148. cum rege initi an sint personales, vide Pacta regum. Contractus regum de regno quales sint si regnum in patrimonio non habeant, III. 50. qui contractui dolo, aut vi, aut metu injusto causam dedit, tenetur alterum in integrum restituere, 184. Contractui extrinseca non sunt indicanda, II. 659. in Contractibus vitium rei indicandum, & quare, 661. de Contractibus leges Romanorum, & Hebræorum, 662. infaustorum, f. tyrannorum, populi non tenentur, III. 57. Contractuum natura repudiat ambiguas locutiones, 668. ad contrahendum nemo metu impellendus, II. 660

c. *Contractus* definitur, II. 673, 690. quoniam inde oriatur obligatio, 596, 692. Contractuum origo, & quid differant a pactis, 673. origo realium, personalium, verbalium, & litteralium, *ibid*. quasi contractuum, *ibid*. (vide Quasi-Contractus) nominatorum, & innominatorum, 674. de jure pacitendi in contractibus principia H. COCCERI, *ibid*. 599. & SAM. COCCERI, 681. ex Contractu quod possit agi de culpa, de dolo, de usuris, ex mora, & de eo, quod alius æquum, & bonum est, id juris est positivi, 682. Contractus bonæ fidei qui dicantur, eorumque ratio, *ibid*. Contractus metu iniuste injusto, vel justo, valet, 694. ex Contractu inter contrahentes Alcio, quid, 640. estimatorio possessor casum non præstat, 659. exceptiones, *ibid*. Contractus dicentorii non dantur, 683. nec JCtis Rom. cogniti fore, 684. inter dicentorios, & communicatorios discerni, nullum in jure naturæ nium habet, 687. Contractus inter, & Pacta, distinctio ex Jure Rom. originem cepit; nam nat. jure nulla est, 682, 690. nominati quid differant ad innominatis, *ibid*. & 684. innominati naturali jure sunt omnes, 685. beneficii inter, & peremptorios distinctio mere cerebrina est, 693. beneficii quid Grotio sint, 700. in Contractibus cujus periculo sint res, questio difficillima, 698. Contractus regum non sunt leges, nec mixti legibus, III. 79. regum stultos ma-

- le Grotius comparat cum legibus stultis, III. 82. Contractuum inter *bona fidei*, *stricti juris*, & *arbitrariis* distinctio ex merito Jure Civili est, 157. Contractibus omnibus quæ inest clausula, *rebus sic stantibus*, explicatur, 83, 84. ejusque effectus, 84. *seqq.* Contractus cum usurpatore initio non obligat legitimum regem, I. 184. *Contrabentibus quod naturaliter se circumvenire liceat*, regula quomodo intelligenda, II. 697, 729.
- 710
Contraria uno tempore nemo potuit voluisse, III. 133. ad contraria non datur facultas moralis, 490
1. *Contribuere cives tenentur tum operas, proportionem arithmetica*, II. 357. tum bona, proportionem geometrica, *ibid.*
- Controversia* quæ non teneantur J. C. L. 1. de bellis ex J. Civ. non definiuntur, II. 367. regum, populorumque, nunc Martem fere habent arbitrium, P. 3. foederatorum quatuor sunt generum, I. 204
- c. De *Controversiis Principum* judicium ferre, periculum, P. 102
- Contubernium* quid, II. 217. c. 305
- Contumeliæ* ferre, magni animi est, II. 11. ob eam actio non instituenda lego evangelica, III. 276. c. rumpitur pax amicitie causa inita, IV. 334. ex ea nihil mali ad nos pervenit, I. 99. quo sensu ab injuria distinguitur, 98
- a. *Contumeliæ* definitio, I. 149. contempe exempla, II. 39
- Conventionum* divisio in publicas, & privatas, III. 90. IV. 321. publicarum divisio, III. 90. Conventio de redemptione an rescindi possit ob lesionem, IV. 390. *Vide* Contractus. Foedera.
- c. *Conventionis* definitio Harmenopuli examinatur, III. 106
- Conventus* quosdam Christianorum utile esset haberi, ubi per eos, quorum id non interest, controversiæ definiantur, III. 488. *Vide* Henricus IV.
- c. *Conversio* violenta gentium ad Christianismum improbat, III. 195, 396
- Convictus* cum impiis, & contumacibus, quatenus sit illicitus, qualis prohibetur, III. 99.
- Convicta* immania jus dant etiam captivum interficiendi, aut deducum, IV. 203
- Cornelia* lex, IV. 118. III. c. 62. ejus ratio, & effectus, IV. 146, 147, 161, 162

- CORNELIUS mansit centurio post baptismum, I. 93
- c. Cornelius an animo judaizaverit, I. 67. e nobili Corneliorum gente ortus creditur, 68
- a. *Corona* Imperii Romano-Germanici liberæ: Aquæ-Grænenfis, f. Germanica, II. 554. Mediolanensis, f. Italica, *ibid.* Romana, *ibid.* Arelatenfis, *ibid.* omnes auræ, *ibid.*
- Corpus* ad servitutem obligari potest, III. 104. naturale idem quando dicitur, II. 522. ex terra ortum terræ debetur, III. 240. *Vide* Sepultura. humanum beatiis dari, miserandum, 241. naturaliter homini cuius suum est, 180. obligari pro debito non possit, *vide* Debitum proprium. Corporis que sunt, ea per primariam ejus personam possunt expediti, II. 534. Corpora hominum debent dissolvi extra conspectum, III. 212
- c. *Corpus* suum cultibus est res religiosa, III. 30. *Corpus* vel unitum, vel connexum, II. 514. Corporis alia sunt jura, alia partium, *ibid.*
- c. *Corpus Juris naturalis* componendi, consilium Grotii, P. 80. aliud facilius, *ibid.*
- Corcyrensis* controversia inter Athenienses, & Corinthios, III. 137
- Correria* quid, IV. 34. c. 60
- Corranpere* rem alienam quibus casibus liceat, IV. 219. hostium an liceat, & quatenus, 1.
- c. CORYNETHES latro, III. 379
- c. COTEREUS de jure militari scriptor, P. 82
- c. COVARUVIAS male reprehensus a Grotio, II. 38. laudatur, P. 101
- c. CAXANTZIUS dubie fidei scriptor, I. 300
- Creatum* mundum esse a Deo, si credatur, etiam civiliter prodest, III. 309
- Credens* pecuniam patri ad alendum filium, actionem habet in filium, II. 561
- Creditor* tenetur de perceptis fructibus supra usuram, II. 561. qui rem alienam pignori sibi ab eo datam, cujus ea res non erat, vendit, domino non tenetur, nisi in quantum creditum excedit, 562. mutuum a debitore tanquam non debitore sumens, tenetur ad illius restitutionem, *ibid.* opulentus, qui debitorem inopem omnibus bonis exuit, non quidem

- dem injustus est, sed peccat contra charitatem Christianam, IV. 238.
- c. Creditor non habet jus cogendi debitorem, l. 311. Creditorum ubi major pars parte debiti contenta esse vult, dissentientibus aliis, quid juris sit naturalis, quid civilis, II. 328. Creditori res speciatim debita pereunt casu, 699.
- Creditum. de eo jus non dabatur apud quosdam populos, III. 209.
- c. Creditum definitur, l. 31. non potest referri ad dominium minus plenum, 32. postliminio non redire, verum non est, IV. 159.
- Crepentia feris alligata ad quid proficiant, II. 469.
- Crimina cujus generis sint, quae obstringunt posteritatem, II. 427. in iis qui quocunque modo participant, tenentur de damno, III. 181. *Vide* Peccata. Scelerata.
- c. Criminum rei quinquam tempore Paschatis apud veteres Christianos e carcere emittebantur, l. 161. Criminis capitalis rei in regnis non succedunt, II. 437. Criminis reum se quovis alio inferiorem fecisse, verum non est, III. 344. Criminis postulati nomen militiae dare prohibentur, l. 396. Crimen ab hoste in nos commissum vindicare possumus etiam finito bello, IV. 357. qui impedire potest, nec prohibet, quatenus obligatur, 181.
- c. CROWELLUS Legati Lusitani fratrem jure mulctavit, l. 236.
- c. Cruciatibus supplicia naturali etiam ratione augeri possunt, III. 370.
- c. Crusta cedit solo, ex quo coaluit, jure nat. II. 515. antequam coaluit, dominus eam vindicare potest, 498.
- c. C U J A C I I querela de operofitate commentatorum juris, P. 100.
- Culpa sine dolo sufficit ad restitutionis obligationem, IV. 176. media inter injuriam, & infortunium, 187. leviozem bonitas Christiani condonabit, III. 298. ex culpa quomodo quis obligetur, 179. non obligatur cujus sententia a meliore parte victa est, 421.
- c. Culpa quid, III. 187. definitur, IV. 209. jure naturae delictum est, *ibid.* Culpam probat is, qui alteri imputat, II. 708. ob quamvis homo natura obligatur ad talionem, III. 320. inter latam, levem,

& levissimam, distinctio est mere civilis, 432. cur non nisi lata quae committuntur, Jure Rom. puniri soleant, 159.

Cultus idolorum, falsorumque deorum, Deus verus etiam in filiis peccantium punire solet, III. 427.

c. Cultui Dei oppositum vitium, P. 89. Cultum civitatis qui sequi solent, aut migrare, aut cogi debent, III. 197. Cultus divini modus, vel ratio extrinseca, in quantum dependeat a civili potestate, IV. 15.

c. CUMMELANDI principium socialitatis, P. 49.

c. CUMMUS probat jus regum in sacra, l. 218.

Curatores regni summum imperium habere possunt, l. 190.

c. Curatoris officium quando locum habeat, l. 329.

Cura Clericis interdicta, l. 113.

c. Curia oblatio quid, II. 416.

c. Curialia onera, quinquam ab iis immunes, II. 458.

c. Custodia triplex: publica, privata, & tertii, IV. 51. *Custodia societatis humanae* non est fons juris naturalis, P. 43. ea Grotio quid, 47. quam infeliciter is ex ea jura in res, & personas, erueret conetur, 52.

c. Custos videns ingredientem, aut egredientem furcm, nec impediens, damnum dat, III. 192.

c. Cyclopes, l. 22.

CYRUS, II. 173. ejus, & Artaxe controversia, 390. quo sensu iuste ad certamen singulare provocavit regem Assyriorum, IV. 377.

c. Cyrus castigatus ob casum male decusum, l. 38. quo jure Chaldeorum montes occupavit, & retinuit, II. 100. laudatur, quod cuique licuerit secure iter facere, III. 197. quantum religioni tribuit, 184.

c. Cythera insula fuit Eurycli jure saltem domini privati, salvo imperio Lacedaemoniorum, l. 298.

D.

c. **D**amnantes alium, inexcusabilem esse hominem, quo sensu dicat Paulus, (*ad Rom. II. 21. 22.*) III. 336.

Damnatos inter se committere ut de vita

T E T a pu.

- pugnant, injustum, II. 17
 a. Dimittis ad mortem quot dies indul-
 geantur ad poenitentiam, I. 354
Damnata quid, & unde dictum, III. 180
 contra honorem, & famam datum, 185.
 faciendo quomodo datur, 181. quomo-
 do non faciendo, *ibid.* seq. quando obli-
 get, 408. obligat interdum eum, qui
 delicto non tenetur, *ibid.* qui id etiam
 non per se debet, 181. nisi is, qui sub
 auctoritate aliquid facit, id alias sine
 auctoritate fuit facturum, 182. quod si
 imperio eum impulerit, tenebitur in soli-
 dum, *ibid.* Damni directe dati, & in
 consequentiam, distinctio, 423. c. 444.
 Damni causa qui dicantur, 182. dati con-
 sequentia quae censentur, *ibid.* in da-
 bio pace remissa censentur, IV. 328. da-
 tum ob causam turpem retineri potest,
 II. 463. ob rem honestam, sed aliqui
 debent, a retineri possit, *ibid.* da-
 tum ei, qui nec Judex est, nec Ju-
 dex fuerat, dicunt non obligare
 Judaei, III. 96. datum induciarum tem-
 pore subditis, priusquam publicarentur,
 obligat contrahentes ad refarciendum,
 IV. 385. datum etiam dividitur in qui-
 busdam casibus III. 185. datum in bello
 venit in estimationem: ubi de acqui-
 sitionis iustitia interna quaeritur, IV. 236.
 237. obligat interdum privatos ad res-
 titutionem, etiam ubi iustum est bellum,
 292. datum culpa obligat ad restitutionem
 J. N. P. 5. III. 179. datum pau-
 cis ob debitum universitatis, obligat cae-
 teros ad restituendum, *vide* Poena. datum
 subditis a milibus ob stipendia non so-
 luta, regem obligat, 182
 a. Damnum definitur, III. 189. ejus re-
 parandi obligatio unde oritur, 186.
 P. 51. datum dicitur etiam ab eo, qui
 causa est dati, III. 187. 192. si sciens,
 scilicet dolus, si ignorans, scilicet culpa, 187.
 datum in fructibus quoque refarciendum
 est, 191. & in lucro, *ibid.* Damnum
 fudens, & probans, quando tene-
 tur ad reparationem, quando non, 192.
 datum adverfus honorem, & famam,
 cur verum delictum sit, 198. Damni
 qui causa est, puniri potest, 431. cau-
 sa qui, & quibus casibus esse possint,
 432. Damni obligatio ubi est, ibi sem-
 per delictum est, 412. Damnum etiam
 culpa levissima datum jure naturae est in-

- juria, & poenam meretur, *ibid.* a ci-
 vitate illatum reparari debet etiam ab
 ejus successoribus, 442. Damna subditis
 suis ab hoste illata remittere Princeps
 pacis causa potest, IV. 350. durante
 bello subditis suis data refarcire non te-
 netur, 350, 351. exceptis duobus ca-
 sibus, 351. de Damnis si pace facta
 nihil dictum sit, quid juris, 356
 c. *Danielis* vaticinium de termino mediae se-
 ptimanæ septimæ, I. 140
Dare omni petenti, num sit præceptum
 universale, I. 166
 D A V I D Adoniam cur regno privavit,
 quod ei nativitate jure debebatur, II. 387.
 bellum gerit contra Ammonitas, I. 80.
 quomodo & quatenus Sauli restitit, 342,
 343. c. 369, 372. res acquirit belli
 jure, IV. 30. a juramento illicito imple-
 do abstinet, III. 7. ejus delictum quo
 jure Deus in populo puniverit, 410
 c. Davidem cur prohibuit Deus ne extrue-
 ret templum, I. 155. inter eum, &
 Isobeseum, bellum erat verum, & pu-
 blicum, 356. ejus regnum non fuit pa-
 trimoniale, II. 453
 c. *Deestri*. per eos jorare quis licite pos-
 sit, III. 33. *vide* Deos.
Debendi vox diversas habet significa-
 tiones, II. 170. Deberi poena quo sensu
 dicatur, III. 261. Deberi servo num pos-
 sit a Domino IV. 249
Debitum non ex iustitia causam justam bello
 non dat, III. 462. Debita an remis-
 sa pace præsumantur, IV. 328. c. 356.
 omnia nascuntur ex charitate, *vide* Dis-
 lectio. vel ex honestate, id est, cum
 res non nisi inhoneste potest mitti, II.
 370. III. 637. vel ex iustitia, *ibid.* De-
 bito universitatis an singuli obligentur,
 & quatenus, II. 218, 219. Debitum a-
 lienum naturaliter neminem obligat, (*vide*
Haeres) III. 618. Debitum charitatis,
 & quæ ei sunt similia, a superiore pos-
 sunt exigi proprio quodam jure, 522.
 Debitum civitatis subditos J. N. non ob-
 ligat, 622. si universitas habet bona,
 619. obligat J. G. *ibid.* 622. etiam
 singulos, 620. quantum ad bona, & ju-
 ra, raro ad vitam, 623. ita ut ista ca-
 pientium fiant, etiam iustitia interna,
 IV. 236, 237. peccante tamen contra
 charitatem qui id agit, cum a primario
 debeture debitum facile possit consequi,
 IV.

IV. 238. tenentur porro singulis iterum, qui culpa sua ejusmodi debito causam dedere, III. 624. non desinunt hæc debita, cum alia reip. forma introducitur, II. 526. *vide* Constantia debitum. Debitum defuncti cur ad heredem transeat, non pœna, III. 410. non transeat, si quod ex officio pietatis gratiæ, aut fidei debent, *ibid.* Debita personalia obligant bona ejus, 54. regis qualia ad successionem non pertinent, *ibid. seqq.* Debitum justitiæ oritur vel ex lege, II. 4. III. 179. vel ex maleficio, *ibid.* quod vocatur debitum pœnæ, IV. 236. vel ex pactione, III. 179. omnia hæc debita jus dant naturaliter in eum, qui debet, 261. quod & bello licet persequi, ubi id aliter consequi non possumus, II. 4. sed ut necesse sit bellum prius indici, III. 618. & obligant naturaliter, etiam cum a iudice fecus sit pronuntiatum, 612. aut debitor in pœnam creditoris sit liberatus, 52. debita sua legatus ut solvat, per ejus loci iudicem, in quo est, adigi non potest, ut ideo alia ratione cum eo sit agendum, & quali, 208. remissa censentur cum redditur chirographum, 165. universitatis, vel civitatis pro debito corpus an possit obligari, 620.

a. Debitum ad quod jus referatur a Grotio, I. 32. publicum prius solvendum privato, 34. privatum aliquando remitti potest a civitate, *ibid.* Debita publica regis hæres solvere tenetur, II. 445. privata non, si repudiet successionem in bonis privatis, *ibid.* Debitum, quo quis in pœnam creditoris erat liberatus, solutum cur condici nequeat, III. 73. Debita publica victor acquirit, aliisque donare potest, IV. 134. *Vide* Æs alienum, *Debitorem* carceri eximens creditor tenetur, III. 558.

c. Debitor cur obligetur ad solvendum, L. 51. quo casu a militia prohibeatur, 396. liberatur interitu rei speciatim debicæ, II. 699. Debitoris corpus, si solvere nequeat, non obligari, id demum est ex jure civili, III. 629. mortui corpus quod legibus XII. Tab. inter creditores dividi licuit, id non repugnat juri, 674. 675. Debitorem nostrum ab hoste coactum solvere, vel liberatum, in territorio hostili, vel medio convenire ne-

quimus, in nostro, vel amico possumus, IV. 133.

Decalogi prima quatuor præcepta continent omnia veræ religionis membra, III. 308.

c. *Decalogi* lex quoniam respectu obliget omnes homines, I. 65, 66.

Decentiorum Romæ Juramentum de re illicita, III. 7.

Decent non ea omnia, quæ licent, III. 657.

Decima de præda consecrata, IV. 25.

c. *Decimarum* jus mere civile est, I. 61.

75. de ejus origine conjectura, *ibid.*

Decimis præscribi potest jure civili, II. 199.

c. *DECIVS* MAOTVS Annibali deditus,

liberatus a Ptolemæo, I. 324.

c. *Decorum* quid Ciceroni, IV. 179.

Decreta sua Deus non mutat, III. 4. *vide* Deus.

c. *Decurionatus* quasi supplicii loco habebatur, III. 458.

Dedere, & donare, non sunt ejusdem modi, contra, quam putavit Cicero, III.

414. innocentem, quid sit, & quo jure concessum, *ibid.* an & is cogatur,

ad quem post facinus commissum fugit,

ibid. ob famem, aliasve similes necessitates, excusabile, II. 340. jure nat. ur-

bes subdito non licet sine publico consilio,

III. 576.

c. *Dedi* invitus, & innocens potest, si

defendi nequeat, III. 530, 531, 532.

quid si non certa persona, sed in genere unus, vel plures ex civibus postu-

luntur, 531. viator a focis nequit,

ibid. advenæ possunt, 437. *Dedentem*

se civem magistratus postliminio recipit,

IV. 155.

Deditio pura, IV. 340. II. 227. condicio-

nata, & ejus effectus, III. 95. *Deditio*

dat sponte quod vis creptura esset, IV.

97. quamdiu admittebatur a Romanis,

200. repudiari potest jure belli, quo

sensu, III. 664. non repudianda, IV.

202. sequitur cogitationem causæ, quæ

semper, & necessario debet antecedere,

III. 412. Jure naturæ ad quid obliget

eum, cui sit ex justitia interna, IV. 343.

spontanea tollit jus postliminii, 115.

induciarum tempore non valet, 385.

Deditio antequam murum aries percussit,

208.

c. *Deditio* quid, III. 416. uti donatio, si-

ne acceptio intelligi nequit, 437. *De-*

ditionis, & interdictionis differentia,

III.

- III. 416. in Deditionem accepti, nulla salutis adjecta conditione, occidi jure nat. possunt, 683. Deditio bellica quid differat ab alienatione, & translatione juris, quæ sit ex transactionibus pacis, &c. IV. 125. Deditio eorum, qui vitam sibi salvam pacifcentur, repudiari potest jure nat. 215. Deditio Campanorum formula, l. 256.
- Deditus*, nec receptus, an civis maneat, III. 414. c. 416. Dediti sine conditione an occidi possint, 684. IV. c. 216. Dediti quando possint interfici, IV. 385. recipiendi, 203. Deditus pure quid faciendum sit, statuendum a rege, aut a populo, 412. Deditorum oppida incendi possunt jure belli, l. 1.
- e.* in Deditis eadem ratio est, quæ in hostibus capitis, IV. 7. Dedita res acquiritur hosti, omnium judicio, quoad jura dedentis propria; quoad jura vero tertii capta saltem res censetur, 125. Deditæ res, vel personæ, & reversæ, quibus calibus postliminio gaudeant, quibus non, 125. 126. Deditus homo postliminio iavitus non redit, 127. urbes, provincie, redeunt etiam invitæ, *ibid.* Dediti an restituantur, si in pacis tribulis dictum sit, omnia in pristinum statum esse restituenda, 355. 356. Dedita urbe, etiam praedium deditum censetur, 419. Dedititiorum apud Romanos conditio, l. 256.
- Defectio* subditorum efficit, ut in magistratu potentia puniendi eos non possit præsumi, IV. 331. *vide* Rebelles. Defectio ad hostem invalida tempore induciarum, 385. spontanea ob tempora difficilia quomodo excusetur, 187. *vide* Dedere.
- Defendere* innocentem an teneamur, & quando, III. 521. Defendens se non opus habet denuntiatione, jure naturæ, 617.
- e.* Defendere se licet quocunque modo, etiam contra aggressorem culpa vacante, l. 27.
- Defensio* an jus det in tertium, qui non invadit, II. 5. rerum, an jus det occidendi, 12. Defensio licita in aggressoris adiutores, III. 556. 558. ut necessaria habeatur, necesse est ut aliter vitæ periculum nequeat evitari, II. 5. *seqq.* & certo confect de potentia, & animo alterius, III. 456. & tunc licita, etiam cum periculo innocentis, II. 5. III. 555. pro ultione sæpe ponitur a Christianis, I. 95. 165.

- Defensio aliorum, qui bellum sunt promeriti, injusta, II. 18. Defensio non est necessaria, cum non nisi morte invasoris possit fieri, III. 525. subditorum, etiam in bello injusto aliquo casu licita esse potest, III. 545. (*Vide* Poena). Defensio sui in bello favorabilior, quam illatio belli, 135. indictione an indigeat, *vide* Bellum defensivum. A quibusdam Christianis habita pro illicita, l. 164. licita ut sit, & justa J. N., necessaria esse oportet, III. 456. id quod esse desinit, simulatque judex potest adiri, II. 17. in vera defensione homo non occiditur, 5. Defensio sui aliquo casu licita, etiam cum vitæ periculum aliter evitari non potest, II. 14. cum interfectione, an licita sit jure divino, 12. contra armatum aggressorem licita, l. 164. & furiosum, aut insanum, II. 5. non vero contra magistratum in causa religionis, l. 344. Defensionis actus pacem non rumpit, IV. 333. 334. Defensio in bellis publicis quæ, & qualis, II. 17. in his, qui bello causam dederunt, non licita, l. 18.
- c.* Defensio sui ipsius naturaliter licita, l. 135. necessaria non excusabilis solum, sed justa, IV. 24. ad necessariam quid requiratur, l. 215. quibus in calibus licita, *ibid.* c. II. 27. *seqq.* quando incipiat, 29. 30. an liceat eam omittere, 33. *seqq.* est juris præceptivi, 34. 35. ex quo jure deducitur a JCris Romanis, l. 215. a Deo nobis injuncta, 217. Defensionis necessariae jus non competit subdito contra magistratum, 357. *seqq.* 367. Defensio non est ipsa belli justa causa, sed eam supponit, II. 25. 26. Defensio rerum ad interfectionem usque licet, 41. etiam in re minima, *ibid.* Defensio necessaria non prohibetur per clausulam, ne socii injustu bellare liceat, III. 162. Defensionis necessariae jus non auferitur periculo animæ invasoris, l. 124.
- Deflorator* virginis ad quid teneatur, III. 181.
- Defunctis* gratia redditur in liberis, II. 375.
- c.* Defuncto succedere jure nat. eum, quem probabiliter voluit, male finit Grotius, II. 405. item, defunctum voluisse quod honestissimum, ac æquissimum est, *ibid.* item, voluisse gratiam referre defuncto, a quo beneficium accepit, 422. Defuncti nulla concipi potest voluntas post mortem,

- tem, & omne jus ejus, & dispositio, morte extinguitur, II. 424
- Dejctus* dicitur qui vetitus est accedere, III. 135. *Dejctus* quid interdum significet, *ibid.* § 143
- c. *DE JOTARUS* ablata sibi a Cæsare, hoc mortuo, suo Marte vindicat, I. 184
- c. *Delatores* falsi. pœnæ in eos statuit, III. 356
- Deliberati*, & *indeliberati* actus distinctio, II. 587. super *Deliberationibus* politicis regulæ, III. 507. *Deliberationum* fines, & media inter se comparanda, & quomodo, *ibid.*
- c. *Deliberationes* aliz theoreticæ, aliz practicæ, II. 314
- Delicta* quomodo contractibus comparentur, III. 261. gignunt jus in rem, II. 200. negatur, c. 229. & jus dant ad pœnam, III. 261. omnia in necessario, & ex J. N. punienda, 261. 287. puniuntur non ea tantum, quæ directe alios lædunt, sed & quæ per consequentiam, 306. aliena J. N. non obligant ad pœnam, 425. possunt tamen liberis delinquentium honores, & id genus alia jure denegari, 424. 429. per ignorantiam commissa facile remittenda, quamvis culpa non omnino careant, 290. 305. ignorata eo tempore, cum pax iniretur, an post contra pactum excusabiliter puniri queant, IV. 382. inchoata contra pietatem an puniri debeant, III. 301. contra vitam hominis an extra judicium severe debeant puniri, *ibid.* per infirmitatem difficulter superabilem commissa non difficulter remittenda, 285. 290. quæ lædunt personam Principis, facile condonanda, 505. contra societatem humanam, a cujusque civitatis rectore puniri jure queunt, 412. negatur, c. 434. *Delicta* majorum posterius luere, creditur, non nisi de gravissimis criminibus, 2. a multis commissa, etiam digna quæ morte puniantur, morte tamen non puniri, æquum est, IV. 204. *Delicta* regis populum vere subditum non obligant ad pœnam, 429. contrarium affirmatur, c. 450. 451. *Delicta* populum fuisse quando legitur, an ex eo concludi possit, datam in regem potestatem, 429. *Delicta* subditorum obligant civitatem, aut regem, si sciverunt, nec puniverunt, cum & pos-
- sint, & deberent, 409. unde hæc culpa præsumatur, IV. 331
- c. *Delictum* delinitur, III. 186. ex delicto, & quasi delicto quenam oriatur obligatio, P. 51. II. 596. III. 187. 188. quid sit JCtis Romanis, III. 597. ex eo quis servus fieri potest, 338. *Delictum* quando cesset, III. 187. *Delicta* omnia quo sensu Stoici dicere æqualia, 331. *Delicto* ex alterius quibus casibus quis puniri possit, 431. ex singulorum non obligatio universitas, 432. ex subditi mei ut teneat, quæ requirantur, 433. ex civitatis an teneantur singuli, distinguitur, 431. *Delictum* ob alienum cur nemo, ejus immunis, puniri possit, rationem verissimam addit Paulus JCtus, 446. ut sit perfectum, quæ requirantur, IV. 210. sub lata republica, quæ deliquit, successores non tenentur ex delicto antecessorum, II. 545
- Delinquentes* naturaliter se faciunt subiectos omnibus hominibus, III. 263. negatur, c. 344. & in eo statu sunt ut puniri possint, 288. etiam a quovis, qui eis non est subditus, I. 207. absolventi sunt in dubio, III. 484. resistendi jus non habent publicis ministris capere eos volentibus, metu ne plus æquo ponantur, II. 18. *Delinquentes* privatim in aliam civitatem, rectoremve ejus, is, apud quem agunt, dedere tenentur, aut punire, III. 412. aut si utrumque nolit, cum amovere, 418. Nemo gratis delinquit, siue malus est, 292. Consuetudo delinquendi quomodo spectetur in judicio, 298. *Vide* Peccata.
- c. *Delinquens* si ad extraneam civitatem profugiat, quid juris, III. 440. *Delinquentem* ad asyla confugientem magistratus punire in suo territorio potest, 437. 438. si plures deliquerint, unius præstatione ceteri liberantur; non tamen a pœna, 193
- Driphi* orbis umbilicus, III. 459
- c. *DEMETRIUS* cur bellum movit Antipatri, II. 20. *Demetrius* male bellum intulit Ariarati propter fastiditas nuptias, 116
- c. *Democraticus* status, nullus absolute talis, I. 263. in eo qualis civium libertas, 292. ex regio non sit præscriptione longi temporis, II. 192

V V V

c. D

- c. *DEMOCAITUS* de iustitia, P. 14. omne regimen aliquid habere iniqui. 41
 c. *Demonstratio* verborum præcedere debet demonstrationem rerum, l. 47
 c. *DEMOSTHENEIS* de iurijurandi sanctitate, III. 21. ejus de bello locus a Grotio male interpretatus, P. 75
Denuntiatio honesta, etiam ubi non necessaria, III. 638. in quibus belli necessaria, *ibid.* pura, & conditionata, 639. immo semper est conditionata, c. 640. Denuntiatio ad proximum præsidium, 640. c. 651. Denuntiatio cur requiratur, 642. c. 653. Denuntiatio an opus, ubi legati violati sunt, 643. c. 655
 c. Denuntiatio cur requiratur, vera ratio, III. 647. differt a clarigatione, *ibid.* alterutra semper necessaria in bello offensivo, non demum ex facto aliquo gentium, sed ex ipso naturæ jure originem trahit, 650. cui fieri debeat, 651
 c. *Deportatus* non gaudet postliminio, nec nisi a populo, vel principe, restitui potest, IV. 127
Depositarius ad quid teneatur, II. 662. rem, si perierit, non restituit, & quare, *ibid.* c. 669. 700. Exceptiones, 699
 c. Depositarius qualem præstet culpam Jure Romano, II. 701
Depositum est species mandati, II. 656. prædoni reddendum si dominus non appareat, III. 13. depositario interdum iuste non redditur, si is non sit dominus, 145. interdum etiam cum sit dominus, *ibid.* Res furto, aut vi alicui ablata, & tertio deposita, cui restituenda si dominus appareat, II. 558. Deposito mercedem stipulari, an injustum, 660. Deposita bona post publicationem fisco, non priori domino, reddenda, & quare, 559. Depositum apud se rem suam nemo reddere tenetur, *ibid.*
 c. Depositum definitur, II. 683. quid differat a mandato, *ibid.* Depositum a latrone, repetitum a domino simul, & latrone, cui naturaliter restitui debeat, 570. quid si depositum sit apud rei dominum, 571. Depositum recipiendi jus naturali ratione non competit fisco, *ibid.*
Derelictione regna amittuntur, II. 170
 c. Derelictio tacita fi. præsumta, an unquam allegari possit, II. 176. 178
Derelictum quid censetur spe recuperandi animæ, II. 166. Derelictumredit in sta-

tum suum naturalem, 171. ad Derelictum præsumtionem sufficit tempus excedens memoriam hominis, 166. jure civili, non naturali, c. 184. ad derelictum regni, vel imperii præsumtionem non requiritur l. civ. definitum tempus, 172. pro Derelictio habere non censetur is, qui rem tractat negligentius, l. 350. ne pro Derelictio res habeatur, quid agendum, cum ob vim majorem deterior, *Vide Arbitr.* An pro derelictis censenda quæ induciarum tempore sunt incusculata,

IV. 386

- c. Derelictum quid, II. 159 non redit ad universitatem nisi quoad imperium, 162. Derelinquendo imperium, etsi volente populo, an pater nocere possit liberis nondum natis, 189
Desertores jus legationis non habent, III. 201. *Vide Transfuge.*

Desperatio hosti eripitur, rebus servatis, IV. 329

Despoliatio quid, IV. 34

c. *DEUCALIONIS* fabula unde, l. 22

c. *Devotio* publica quid significet L. III. tit. 27. C. III. 357. apud Romanos quid differebat ab evocatione sacrorum, IV. 13

Deus *divinus* quo sensu, III. 264. propter se omnia fecisse, quo sensu dicitur, *ib.* an non possit agere, nisi ob finem, *ib.* cognosci ex natura quomodo possit, 309. coli nimium non potest, P. 15. dominum plenissimum habet, ut in res nostras, ita & in vitam, III. 427. majusque illud est, quam hominum in bestias, 662. igitur, quæ ex eo jure agit, nobis in exemplum non trahenda, 557. efficere quædam non posse, quo sensu dictus, l. 10. Deum negare, & negare cum rerum humanarum curam agere, moraliter idem valent, III. 311. Deus promittendo obligatur, II. 586. in juramento testis, & ultor, III. 9. c. 30. 389. probavit jus prædæ, IV. 25. nocentibus parci innocentium causa, III. 557. quo jure efficiat ut peccata posteris noceant, 427. *seq.* quo sensu dicatur mutare consilium, & poenitentia duci, 4. quando dicatur improprie nos fallere, *ibid.* populo cladem immitte ob Regum facta, 430. de Deo notiones quædam minus evidentes, 312. de Deo perperam sentientibus an iuste bellum inferatur ex hac

hac sola causa, III. 457. quæ sunt contra mandatum Dei, in his non est magistratui parendum, 518. Dei jus in homines, 557. lentitas in auro fœdere, 280. Dei factum circa liberos peccantium cur hominibus non imitandum, 428. Deo mendacium non convenit, 571. Deo magis, quam hoc in bus obediendum, agnoscunt & Philosophi, I. 139. III. 518. Diis adscripta quæ juris sunt gentium, 218.

c. Deus auctor juris naturæ, P. 37. violati vindex, 59. solus legislator hominum, jure, & effectu, 48. 49. eo remoto subsistere nequit obligatio naturalis, contra, quam sentit Grotius, 55. I. 42. ei parendum ut causæ primæ juris nat non ut subordinatæ, P. 57. an jus hoc mutare possit, inanis questio, *ibid.* & I. 47. nunquam agnovit in actibus humanis malitiam, vel bonitatem intrinsecam, 49. norma, juxta quam de se judicari patitur, non est extra cum, 45. 50. hominibus legem dedit, non sibi, *ibid.* Deum ignorare, peccatum, P. 39. Deum esse, quibus argumentis evincatur, 56. 57. & esse unum, III. 386. & ab eo curari omnia etiam sublimaria, & res singulares, *ibid.* & P. 56. 57. atque acutissimis judiciis dijudicari, III. 387. Deum colere, naturæ lex est, I. 68. quomodo colatur, III. 385. honorandum, amandum, colendum esse, probatur, 389. nec non opificem esse rerum omnium extra se, 387. 388. Deum contradictoria non posse, explicatur, I. 44. 47. 48. Deum inter, & homines an jus, & societatem quandam esse, dici possit, 29. Dei unius cultus in Jure Romano assertus, 67. Deus quod præscribit, id necessario quoque probat, 124. nil humano generi præcepit, quod non simul ex ratione probari possit, II. 299. Deo prohibente quidquid fit, injuria est, adeoque ab eo abstinendum, 565. Deum irasci non posse, male affectur, III. 21. Deus nocere pro lubitu potest, non punire, 137. delicta a subdito in Deum commissa magistratus punire potest, 391. at gens in gentem id jus non habet, 382. 383. 391. ejus nominis violatores morte digni judicati in veteri Testamento, I. 131.

c. Deos alienos colere, illicitum erat Romanæ, III. 33. 34. in Deos suos, vel Deum

suum inipia gens ideo bello peti nequit, 207. non suos tantum, sed & hostium Deos cur sibi propitios reddere ante bellum studebant Romani, IV. 10. *Deorum aliorum non memoraberis*, Exod. XVIII. 13. legis sensus, IV. 20. Deos in alieno convivium vetuisse Deum, male tradunt Josephus, & Philo, *ibid.* cum Diis suis tamquam cum hominibus ipsis egere gentes, 12. de Diis bonis, & malis, doctrina omnibus fere gentibus idololatriæ cognita fuit, III. 392.

Dextra datio in quibusdam locis vicem tenet jurijurandi, & quare, III. 18.

c. Dexteris junctis fides data non est juramentum, nec vice juramenti, II. 48.

c. *Diabolus me abripit*, verum est juramentum, III. 30.

DIAGORAS Melius quare sit punitus, III. 311. cur Atheus factus, c. 191.

Dicere mihi non necesse est id omne, quod alteri est utile audire, II. 659.

c. *Diffata* naturæ rationalis, & socialis Grotio quid, III. 338.

Dictatoria potestas, imperiumque, an mutaverit rempublicam quoties est introductum, I. 184. Dictatoris potestas aliquando summa, 189.

c. Dictatoris titulus est nomen officii, I. 279. Dictatorum potestas, utut illimitata, non fuit propria, sed saltem vicaria, 272. 278. Dictator idem, qui antiquioribus *magister populi* erat, 279. Dictatores apud Græcos, *ibid.*

Dierum vox in fœderibus quomodo intelligenda, III. 133. *ad eum diem*, exclusive, an inclusive intelligendum, IV. 384. c. 395. 396.

c. *Diem intra mortis* ut aliquid fiat, si quis dixit, cur ipse mortis dies numeretur in *l. omnium ff. de P. S.* IV. 196.

c. *Digamiam* peccatum putarunt Patres, I. 158. *Vide* Polygamia.

Dignitas regis lædatur in legato, III. 206.

c. Dignitas est pretium, s. æstimatio virtutis, II. 325. nulla est hereditaria jure naturæ, *ibid.* alia privata, alia publica, quæ sola comparate ita dicitur, *ibid.* in collegiis parium non nisi a tempore sumitur ejus ordo, 326. Dignitates conferuntur a Principe pro suo arbitrio, III. 190. Dignitas eadem est in maiestate temporaria, quæ in hereditaria, I. 279.

- c. Dignum* quid dicitur, I. 34
Δικαιωματῶν, I. 8
Δικαιοσύνη quæ Aristoteli, I. 173
Dilectionis lex distinguitur a lege evangeli-
 ca, II. 11. vide c. 38. ad jus naturæ per-
 tinet, 14. proprie tamen jus non dat ei,
 cui hinc aliquid debetur, 17. III. 18.
 itaque nec debitum hujusmodi armis exi-
 gere licet, 461. potest tamen a subditis
 magistratus deponere proprio quodam
 jure, vide Debitum. An obliget omnes
 homines æqualiter, I. 500. non obliget
 in gratiam nocentis, II. 11. præcipit mu-
 lta, quæ non tantum laudabilia sunt, sed
 etiam omitti sine culpa nequeunt, *ibid.*
 68. III. 512. vetat multa, quæ ex jure
 stricto licita, II. 11. IV. 338. ut capere
 res subditorum pro debito magistratus,
 239. eodemque res, quæ pluris vendantur,
 etiam pretio haud iniquo pro tempore,
 II. 666. non indicare, merces plures in
 via esse, quo tuas carius vendas, 659.
 persequi rem suam cum cæde alterius,
 III. 613. Vide Charitas. Christus. Evan-
 gelium &c.
c. Dilectio proximi, quid ex ea intulerint
 Judæi, I. 149. inimicorum jam commen-
 dabilis via gentilibus, 150. proximi non
 impedit licentiam bellorum, *ibid.* Dile-
 ctionem nunquam per modum legis ex-
 git Christus, III. 515
Diligere proximum juxta se, quomodo in-
 telligendum, I. 165. lex Christi de dili-
 gendis singulis quam habet exceptio-
 nem, 100. II. 99. Dilgendorum gradus,
 I. 100
Dimitatio singularis quibus casibus licita,
 II. 17. III. 488. Dimicationes sine fructu
 illicitæ, IV. 206. Vide Certamen. Duel-
 lum
Dimidium navium de integris intelligendum,
 III. 113
c. Dio Cassius de C. J. Cæsare, I.
 266. Augusto, 267. 268. Tiberio, 269.
 270. Caligula, *ibid.* Claudio, *ibid.* Ve-
 spasiano, & Trajano, 271. de Impera-
 toribus sui temporis, *ibid.* de Marco An-
 tonino, 286
c. Diocletianus qua poena Cæsa-
 rem ob male rem gestam affectus, I. 252.
 ante ejus Constitutionem jam Pandectæ-
 rum jure obtinuit restitutio ex enormi
 læsione, II. 729
c. Dioporus Siquis de Indiæ regno,
 I. 307. de Persarum, & Egypti regibus
 309. de Cypri urbibus, 312. de fœdere
 inter civitates Græcas, cujus caput Athæ-
 næ, 315. de belli Lacedæmoniorum in
 Eleos initio, & occasione, II. 19. de
 Cerece, 84
c. Diogenes Cynico omnia licita visa sunt,
 P. 24
c. Diogenes Babylonii disputatio cum
 Antipatro de mercatore, II. 619. 693
c. Dion Prusænsis: quæ leges bello exu-
 lent, P. 76. ejus locus Oras, XXXI.
 male adferitur ad probandum dominium
 generale populi, II. 113
c. Dionysius Halicarn. In quo con-
 sistat imperium, I. 246. de soluto, &
 communi concubitu, II. 309
Diræptio prædæ qualis, IV. 41. Diræptio-
 nis concedendæ, aut negandæ rationes,
ibid. seq. quænam vitandæ Christianis,
 230. Vide Præda.
c. Disceptatio quid Ciceroni, III. 494
Disciplina militaris an ea severitate custo-
 diri possit, ut in itinere, in castris, &
 similibus, miles ne minimum quidem au-
 ferat, IV. 283. servatur provisio rerum
 necessariorum, & bene solutus stipendiis,
ibid. ejus leges, II. 254. Romana, IV.
 290
Dispensandi in lege poenali causæ quæ, III.
 290. Dispensatio distinguitur ab æquitate,
 291
c. Dispositio inter vivos in quo differat a
 testamento, II. 362. 364. ad justam dis-
 positionem de transferendo jure in al-
 terum quid requiratur, 597. inter plures,
 de re præstanda, nullum jus in re trans-
 fert, sed in personam, 608. non satis
 declarata, non est dispositio, neque jus
 inde oritur, III. 149. clara, & perspi-
 cua, utut gravis, & intolerabilis, na-
 tura nullam interpretationem patitur,
 174
Disimulatio an licita, III. 562
c. Dissimulatio quid, III. 604. differt a si-
 mulatione, & mendacio, *ibid.* per se non
 est illicita, 607. non semper est vitium,
 P. 89. 90
Divisio rerum, prima causa efficiens proprie-
 tatis, II. 57. Divisio rerum ad bellum
 vitandum, 4. 468. regni, aut populi,
 quibus modis fiat, 526. an per eam jus
 populi, aut imperii amittatur, *ibid.* Vide
 Imperium.
 c. Di.

2. Divisio humani generis in populos, & imperia, terrarum finibus, non hominum numero fieri debuit, I. 233. *seq.* Divisionem imperii, & administrationis, confundit Grotius, 310. Divisionem summæ potestatis non inferit promissum principis, se nihil sine Senatu facturum, 113. Divisio non est modus acquirendi domini originarius, II. 131. 137. Divisionem rei dubiæ recusant bellum ideo iustum inferri nequit, III. 497. Dividi res non potest vel natura, vel jure, II. 75.

Divisia supervacue nullum bonum in se continent, III. 265.

Divortia olim licita, Christianis prohibita, II. 203. Divortio amissam mulierem qua conditione alius possit ducere, 205.

c. Divortia ex iusta causa nec a Mose, nec a Christo prohibentur, P. 95. ex iniusta causa nec a Mose permissi, eorum pet- nullio ex quo jure defendat, I. 73. Jure nature licita, 124. II. 268. modo iusta æstet causa, III. 674. Divortium quo casu repugnet juri naturali, I. 233. non pugnat cum puritate mentis, 143. Divortia quo casu improbantur a Servatore, 148. Divortium quo casu licitum, II. 236. 252. *seqq.* an omne improbaverit Christus, & quo sensu, *ibid.* 255. Divortii exempla inter reges Christianos, 253. quo sensu improbatum a Paulo, 257. quibus in causis ad normam Jutis Can. Evangelici admitti possit, 258. an, & quatenus Princeps in Divortio dispensare possit, *ibid.* Divortio facto apud quem liberi educandi, 267.

Do ut des, II. 656.

Dogmata nova non sunt metuenda, si nil habeant quod honestati, & obedientiæ erga magistratum adversetur, I. 11. 315.

Dolor non dat jus occidendi, IV. 204. dolore alieno fatiari, contra jus est naturale, III. 265.

Dolus perfidia carens in bello licitus, IV. 5. eo non uti generosum est, non etiam necessarium, III. 574. necessarium est donec indicio facta sit, c. 653. Christi iniprimis eo uti non debent, quantum fieri potest, 574. secus si ad bonum tendat finem, c. 617. Dolus quotuplex iter dividatur, 562. malus interdum dicitur quod æquitati est contrarium, *ibid.* bonus quis, 561. an ex genere semper malorum, 562. in bello an licitus, &

quis, 560. *seq.* Doli mali vox, *ibid.* Dolo contrahens ad quam restitutionem tenetur, 184. Dolo res h. stium capere licet, IV. 34. Dolis abstinere, generosum, III. 574.

c. Dolus quid, III. 187. Doli vox est medix significationis, 603. Dolos confunditur a Grotio cum errore, II. 622. nunquam viciat negotium, nisi error accedat, *ibid.* quod cum dolo compensetur, licet quod causam dans negotii bonæ fidei viciat negotium, id ex Jure Romano venit, *ibid.* & 629. malus Jure Rom. semper supponit propositum lædendi, 574. de Dolo agere cur deceptus possit, vera ratio, I. 1. 170. Dolum inter, & culpam et si jure nature non interit ratione disponentium, interest tamen ratione poenæ, 188. Dolus non solum scitus in bello, 590. 603. sed prestat etiam armis, & vi, 591. 617. Dolo in hostem quando uti liceat, IV. 23.

Domanii fructus distinguendi a domanio, II. 234. *Vide* Patrimonium populi.

c. Domanium quid, II. 339. constituitur vel pacto, vel ultima voluntate, vel usucapione, & præscriptione, *ibid.* ab antecessore alienatum revocari a successore potest, 360. ut aliter ab hærede, aliter a non hærede, *ibid.* Domani qualitas nec facto statu mutari potest, *ibid.* Domaniis non præscribitur, 195. 360. 361.

c. *Domicilium* duo requirit, I. 234. quisque eligere potest, etiam in duobus locis, & mutata origine, nisi ex causa publica lex impediat, II. 229. Domicilio constituto, jure nat. fit civis, 339.

Dominatio paucorum ad regnum accedit, IV. 265.

Dominium naturaliter, & per alium acquiritur, IV. 31. externum, 26. furiosi unde, II. 121. infantis unde, *ibid.* conditionatum, 128. Dominium quid, & quotuplex, I. 4. non amittitur ob alimentum præstitum ab eo, qui non est dominus, (*vide* Alimentum) nec jure naturali ob delictum per se, II. 478. nec ob possessionem amissam, licet ex possessione incipiat, 469. Dominium antevertere potest lex civilis, quod jure naturali licitum est, 59. ut auferatur alicui sine probabili causa, iniuria est, 367. III. 53. non auferitur per adjectam conditionem, II. 131. ex quibus causis ali-

Y v v 3 cu.

cui auferri possit, IV. 326. Dominium jure nat. iis tantum datur, qui utuntur ratione, II. 121. furiosus, aut infantibus datur, *ibid.* § 201. quando desinat, 527, per quid distinguatur ab imperio, 120. exceptionem habet necessitatis summæ, 59. 60. negatur, c. 96. (*Vide* Necessitas) & utilitatis innoxie, (*Vide* Utilitas) fines, & effectus suos semper habet, five ex civili jure, five gentium, seu naturali oriatur, 559. IV. 326. idem est cum proprietate, II. 54. quare introductum, 56. si introductum non esset, an quis alteri injuriam inferre potuisset in bonis, I. 79. non minuitur per adjectam conditionem, II. 132. natum unde primum sit, & quomodo processerit, 56. non nascitur ex solo actu animi, *ibid.* nec ex apudtudine ad rem, III. 180. nec ex intellectu perfectione, 457. nec ex virtute sola mentis, aut religiosa, *ibid.* produci potest ex sola lege civili, II. 470. 478. sequitur jus possidentis ex jure gentium, IV. 340. transferri etiam potest in alium, necum occupata possessione, II. 372. 388. ut totum, vel ex parte tantum transferatur, juris naturalis est, 339. an transferatur in eum, qui rem alienam loco suæ sibi debite cepit, 368. Domini actus primus, & secundus, 121. vis, 558. ex Dominio nemo jus habet, præter dominum, 551. Dominium captarum rerum in bello solenni non est sine omni conditione, IV. 115. stare potest cum interna obligatione restituendi, si bellum fuerit injustum, 176. civile quid, I. 177. bello comparari potest, *ibid.* emittens quid, 4. 173. comprehendit cives, & res eorum, *ibid.* § IV. 325. imperii summa pars est, *ibid.* in res subditorum civitati competit jure gentium, 302. ut ex eo alienare res eorum liceat illi, & perdere, 325. & factum solum sufficiat ad rem transferendam, 422. utilitatis publicæ causa introductum est, III. 425. igitur non competit, nisi quatenus communiter expedit, 53. IV. 326. in regimine non dominio sed civili, aut regio, 202. supereminenti dominio beneficia subditi liberaliter concessa possunt auferri, III. 47. falsum ipsis dici, 472. jura ipsis questum auferri, 41. quæ autem singulis sic auferuntur, eorum compensatio fieri debet ex communi, *ibid.*

modi ejus, IV. 325. *Vide* Pœna. Dominium generale manere potest, etsi in partes sit distributum, II. 131. Dominium rerum, quæ pondere, mensura, & numero constant, quando transeat, 567. externum sine interno, IV. 73. Dominia quando intereant sublati subiecto, II. 521. Dominica potestas quid, I. 4. c. Dominium definitur, I. 287. unica species, naturaliter, juris in se, II. 161. de ejus origine variorum systemata, 77. 74. non introductum est placito hominum ad servandam æqualitatem, 573. non factio demum hominum, sed a natura constitutum est, III. 189. IV. 311. Dominia cum ipso genere humano orta sunt, I. 46. 51. Dominium rerum ex naturali possessione cepisse, quo sensu dicat Nerva l. 1. §. 1. ff. de acq. poss. IV. 51. Dominium restrictum, divinum, directum, utile, fictum, quid, II. 161. Domini restrictio unde pendeat, 162. Dominium natura differt a possessione, 482. natura omne incipit a possessione, 485. Dominium acquirere, quid sit, 82. ejus acquisitio ex jure nature primævo oritur, 480. Dominium quoniam naturaliter acquirere possunt, 139. Distinguendum inter Dominium, & ejus administrationem, *ibid.* Dominium non pertinet ad imperii naturam, I. 307. pertinet ad jura realia, 30. 32. Domini naturam non affecutus est Grotius, II. 24. Dominium male distinguit in generale, & privatum, 160. item in plenum, & minus plenum, 12. eminens, vel supereminens Grotius quid, 33. 250. Imperium abusive vocatur *Dominium eminentius*, 250. Domini cujusdam externi signum Grotianum, IV. 182. Dominium aliquid generale, & privatum acquiri populo occupanti territorium, negatur, II. 497. 496. 498. 500. Dominium naturaliter acquirendum anteverti posse lege civili, quo sensu, & ubi, Grotius dicat, 87. 91. 482. 487. 488. IV. 65. Domini usus vel civilis, vel naturalis, II. 347. exerceri potest vel sine re, vel non potest, *ibid.* Dominium tolli mutata specie, ratio naturalis dicitur, 516. finiendi Domini modi, *ibid.* Dominium privatum nullius sit derelictione, & cedit occupanti, 162. 163. Dominium quarundam rerum ne occupant subditi, Princeps imperare potest, 490. Domini transla-

- translatio fit naturaliter, II. 24. non per nudum pactum, nec sola voluntate, 612. sed per traditionem, 518. requisita ad hoc, *ibid.* effectus domini cur Jcti Rom. quandoque tribuant etiam circa traditionem, *ibid.* nam naturaliter Dominum non transferitur sine traditi. ne, 346. *seqq.* 405. 708. quomodo Jure Saxonico transferatur Dominum, 349
- Domini** vocabulum non admittebant humaniores ex pñcis, IV. 249. Dominus rei preferendus ei, qui deposuit, & quare, II. 559. Dominus, qui denunciavit, ne servo crederetur, teneatur de peculio, aut in rem verso, 560. Dominus, qui in culpa non est, naturaliter ad nihil tenetur, III. 185. legitimus quibus modis fiat, IV. 41. u. qui cum possidente contrahit ut domino, dominum amittit, II. 265. etiam servo injuriam facere potest, 225. negatur, c. 334. Domino cognito rem non reddere, contra jus naturale est, III. 246. deficiente, res redit in statum suum naturalem, II. 231. 521. Dominum rei, quam possidet, ignorans, nemini tenetur, 563. Domini rerum, quæ de navi jactæ sunt, partem ab aliis repetant, *ibid.*
- f. Domino jus vitæ, & necis in servum naturæ jure questum, I. 29. II. 334. III. 349. 350. IV. 256.** Dominorum in servos severitas non impunita solum, sed & licita jure naturæ, 60. Domini potestas in servum improprie regimen dicitur, I. 273. Dominus rem suam a possessore manu repositæ vim facere dicitur, II. 398. Dominum civilem eadem jura habere, quæ dominus naturalis, in genere verum est, 572. Dominus quæ talis imperii non est capax, I. 261
- Domus** incendere, inhumanum, IV. 222. Domus est pusilla respublica, 247. de domo constituere, jus est solius mariti, II. 203
- Domuscula** f. tugurium momentaneum in hunc occupato ponere licet transeunt, II. 69
- Donæ** & per internuntios absentibus mitti possunt, II. 340. u. *seqq.* 593
- Donare** quid significet, III. 133. in bello quibus liceat, IV. 411. regna, & urbes licet, I. 190. Duci belli non licet si jam sint questita, si vero necdum questita, licet, IV. 411. Donare pro transigere, III. 333
- c. Donans** alienam rem donatam nihil alieni habet, II. 578. Donans, qui errat in causa, non repetit, 603
- Donatio** an acceptari possit mortuo donatore, II. 593. negatur, c. 646. accepta an vim habeat mortuo donatore, antequam rescivisset acceptam, *ibid.* quæ causam expressam non habet, naturaliter non est irrita, 595. ejus, qui jure civili non tenetur, interpretanda ex dicto, III. 133. inter odiosa refertur, *ibid.* prodiga habet effectum juris, 590. regis jure mixto imperantis, in quantum procedat, 54. in donatione omnia verba donantis strictius accipienda, 136. Donationes a magistris militum factæ, IV. 40
- c. Donatio**, & pactum de donando, plane non sunt contractus, nec pertinent ad contractus stricti juris, III. 158. ultra, 500. solidos non valet absque insinuatione judiciali, 159. Donatio nulli pro transactione sumitur, 154. amborum differentia, *ibid.* Donatio propter nuptias futuras cessat his deficientibus, 156. inter conjuges, lege demum civili prohibita est, jure naturæ valet, II. 574
- c. Donator** si rem donatam a donatio conductit, quid juris, II. 519
- c. Dormiens** possidet, II. 484
- Druidum** servi unde, IV. 249
- c. Dor** metu extorta ipso jure nulla est, II. 619. Dotis dominium civile mariti, naturale uxoris, 161. actio dotis in personam est, 162
- Druidum** officium apud Gallos, III. 488
- in Dubio** bello lex probabilem rationem habere censetur, II. 55. flumen occupasse, populus censetur, 474. pacis leges quædam, IV. 329. de sensu scripti alicujus quorundam respiciendum, I. 105. sequimur quod minimum est, IV. 340. & quod tutissimum, III. 484. 543. successioni vicarie loci esse censetur, II. 397. quæ plus valeant, 147. in dubiis judicium acti, & experientia comparatur, 483. in dubio bello pax preferenda, 485
- c. Dubia** causa nunquam efficit justum bellum, III. 492. 494. Dubia voluntas, vide Voluntas.
- Dubitatio** unde in moralibus, III. 482. Dubitare quis potest contemplative, non active, 541. Dubitans subdus an recte milites, 544. Dubitans de jure quid facere

Electio non semper infert subditorum libertatem civilem, I. 189. electorum regni est jus temporarium, *ibid.* eligens indignum, reipublice tenetur, III. 180. electus Imperator per legiones quo imperavit jure, *eide* Rom. Imp.

e. Electivus in Regnis cur liberorum defuncti ratio haberi solet, II. 446

e. *Electorum Germania* subditi ad judicia Imperii provocare nequeunt, II. 197

e. *Elephantus* in praelium addocere an liceat, III. 579. & quatenus, 588. 589 *Eleutherocitici*, I. 191

e. *ELISABETHA Anglia Regina* cur vectigali a Rege Daniae imposito contradixit, II. 108. murus defensionis pactum contra omnes, etiam religionis in causa, init, III. 122. irritis Papae Hispanos novo orbe infeudanti, 478. quid regere Batavias imperium offerentibus, 515

e. *ELYMAS*, in eum quali potestate usus sit Paulus, I. 151

Emendatio peccantis quotuplex, III. 269

e. *Emigrare* subito cuicque licet fore nat. II. 329. quibus casibus hoc jus tolli possit, *ibid.* Emigrantes in suo territorio recipere vicini non tenentur, 330. ab his jure naturae licet censum exigere, *ibid.*

Emtio venditio quid sit naturaliter, II. 657. metu expressa potest jure naturali rescindi, 660. sine certo pretio a rege facta non valet, 663. rei alienae quatenus obliget emptorem bonae fidei, *ibid.* in Emptione venditione dominium etiam sine traditione transfertur, 663. jus emendi res ad vitam necessarias nemini negari potest, II. 70. immo potest, c. 113. Emens rem alienam restituere tam venditori non potest, 563. potest, c. 581. ementi pignus a creditore tenere qui oppignoravit, etiam si res sit aliena, 560. Emtori rei alienae quatenus obligetur dominos, 562. Emi pluris res potest in gratiam alterius, 666. Emor rei capere bello injusto, an quid impendii deducat, IV. 274

e. *Emtio venditio* qualis sit contractus, II. 686. Emtio tam sob conditione, quam pure contrahi potest, 194. coarva permutationi quoad obligationem, 685. rei vitiosae valet, at actio datur ad rescandum damnum, 692. subsistit, est

res vendita pluris valet, 695. item est multo minoris, 696. Emor quando de dolo teneatur, *ibid.* quando possit agere ad id, quod interest, 697. periculum rei cur sit Emitoris, etiam ante traditionem 699, 700, 708, 714. Exceptiones, 708. Emor dominus non sit sine traditione, 709. secundo emtori tradita res cur ei acquiratur, vera ratio, *ibid.*

Emphyteusis sine scriptura a rege facta non valet, III. 51

e. *Emphyteusin* leges civiles jus in re esse voluerunt, II. 160

Emphyteusis, III. 131

Emphyteusis, III. 619

Emphal, I. 8

e. *Emma* civium caedes a Pinario patrata, I. 225

e. *ENNIVS* juri opponit ferrum, P. 41

e. *ENRICHAM* dictum contra litigantes, I. 147

e. *ENRICHTUS* Stoicorum finem explicat, P. 37

e. *ENRICUS* systema de justitia, & injustitia, P. 34. doctrina ex Cassendo de legibus scriptis saltem ex metu injuriae, 71. inepta conclusio ex vilitate orbis, III. 389

Epicaurei cur ex bene moratis civitatibus ejecti, III. 311

Epiphania, III. 145. ejus fontes, & regum, *ibid.*

Epiphania, III. 59

Epiphania, III. 11.

Episcopatus qua talis jus non habet regendi humano more, III. 460. Episcoporum consilia circa bella, 484

e. *Episcopo* an fas sit pro reis intercedere, I. 160. Episcopi Romani privati quondam fuere, 241. Episcopi, & Abbates omnes fuere sub protectione statuum secularium, 321

Episcopi, II. 123. publicae quid, c. 151. quidque juris circa illas, *ibid.*

Equi, & equae, quae postliminio apud Romanos receptae, IV. 120. c. 167. Equorum vectigal, II. 68. Equus scythicus, 211

ERASMUS Christianis arma interdicit, P. 17

e. *Erasmus* error: nullum bellum justum esse, P. 59

Error an irritum actum faciat, II. 588.

X x x

quoties

- quoties liberet fide, IV. 420. Error circa premium referendus, si poltea de eo confiter, II. 661. Errans hosti obligatur ex pacto, IV. 420. Errantes in partem Christianæ religionis an puniendi, I. 1. 316
- a. Error natura tollit consensum, eoque negotium, quatenus erat, II. 619. quid si in parte erratum sit, *ibid.* quid si alicujus culpa, *ibid.* si neutrius, vel utriusque, *ibid.* Error an sit, ignorare futurum, *ibid.* Jure Rom. cur non tollat substantiam actus, exceptis aliquot casibus, 620. de errore, ejusque effectu in contractibus juris gentium, doctrina H. COCCII, *ibid.* in corpore si erratum est, adeoque vel in re, vel in persona, vitatur pactum, 621. item si in substantia negotii, *ibid.* item si in qualitate personæ, quæ ad substantiam negotii necessaria est, *ibid.* item si in materia, non vero si in materiæ qualitate, *ibid.* nec si in nomine, 622. Error quod viciet negotium, verum saltem est introitu errantis, non decipientis, *ibid.* Errorem cum dolo confundit Grotius, *ibid.* fundamentum doctrine de errore Grotius male in falsa præsumptione facti constituit, argumento ex lege desumpto, 623. in errante plane non est consensus in negotium, nec conditionalis, 630. Errans in titulo cur Jure civili non usucapiat, etsi revera justus titulus adfuerit, III. 493. Error juris an, & quatenus noceat Jure Romano, IV. 210
- c. ESAIM, II. 4. vaticinii vera explicatio, I. 145. ejusdem LVIII. o. 6. sensus de creditorum injustorum jejuniis non affectus a Grotio, IV. 280
- Esseni non jurabant, III. 17. cur, c. 46. gladiis armati incedunt, I. 265. cur, c. 218. Essenorum communio in bonis, II. 54. c. 76
- Evangelii præcepta an continentur in jure naturali, I. 86
- a. Evangelii lex pars est Juris naturalis, I. 63. quænam pars, II. 18. ejus præcepta duplicia, 47. Evangelium non inculcat majorem obedientiam erga Principem, I. 162. 373. *vide* Christus.
- a. Evangelici sunt plane lineæ veræ Catholicæ Ecclesiæ membra, III. 199
- c. Evocatio sacrorum quid fuit apud Romanos, IV. 10. quando fiebat, 11. differebat a devotione urbium, s. exercituum hostilium, 13
- Evangelium, III. 11
- c. EVANGELIUM quale jus admittat, P. 34
- c. EVANGELIUM de belli, & pacis scientia perperam intellectus a Grotio, P. 31. de penis improborum, 40. de evidentiæ jurium natura, 84. de Cyclopiis, I. 360. quanti sit regnare, II. 285
- Evangelium odiosæ, III. 619
- Evangelium, IV. 19
- Excellentia super alios quatenus a virtute, & utilitate sejungitur, bonum est imaginabile, III. 293
- Exceptionem habens jus habet ad pecuniam redactam ex bonis suis venditis, II. 561
- c. Excommunicationis pœna pertinet ad potestatem civilem, I. 248
- Excursus inutiles in bello, id est, ii, qui tantum virium ostentationem habent, injusti sunt, IV. 206
- c. Execratio non omnis definit in juramentum, III. 30. Execrationes variz a gentibus juramentis additæ, *ibid.*
- Executionis ad modum quod pertinet, conditionem non facit, IV. 423
- Execratoria actio unde, III. 597. Executores an teneantur in solidum ex facto magistris, *ibid.*
- c. Execratoria actio nititur naturali ratione, II. 640. triplex ibi obvenit negotium, *ibid.* non oritur ex contractu ipso, sed ex quasi contractu, 641. cur non detur, nisi secundum præpositionis formam, & intra fines negotii commissi, *ibid.* Executor quis dicatur, *ibid.* Executores singuli quod ex facto magistris in solidum teneantur, id summa nititur æquitate, 642
- Exercitus quid, III. 112. justus, *ibid.* Exercitus insolita conscriptio si justis indicis appareat non fieri se tuendi gratia, rumpit pacem, IV. 335. cautio ne exercitus aliquo ducatur, quomodo intelligenda, III. 144
- c. Exercitus requisitum essentiale, III. 152. Exercitus peregrinus, eorumque duces sunt sub potestate territorii, ubi degunt, vel transiunt, I. 217
- Exheredatio filio an quid debeat. III. 373. Exheredatus tacite censetur qui grave crimen commisit in patrem, nisi adfuit con-

- condonare culpæ indicia, II. 187. Exheredari filius a patre in totum an possit, *ibid.* quando possit, *ibid.* an ne in regnum succedat, 187. negatur, 412.
- c. Exhereditatio quid, ex quibus causis fieri possit, ejusque effectus, &c. II. 414. tacita nec jure nat. nec civili cognita est, 453.
- Exilium* fidejussoris damnati ex fidejussione propriæ pœnæ non est, III. 424.
- Exile*, II. 522.
- Exilimatio* æquiparatur vitæ, I. 85. *vide* fama.
- Exitus* liber cum itinere libero intelligendus, III. 133.
- Explere* latins quid, I. 36. per expletionem juris quo casu demum aliquid nostrum fiat, II. 197. Expletorium est omne jus, 406.
- Exploratores* graviter puniendi causa, III. 669.
- c. *Exploratores* mittere, jure naturæ licet, III. 688.
- Expugnationes* urbium, & direptiones violentas, Christiani permittere non debent, IV. 320.
- Exteri* quomodo de rebus bello captis judicare debeant, IV. 48. Exteris quomodo jus nascatur ex lege civili, II. 479. Exterorum res retinentur pro jure nostro, aut civis nostri, III. 622.
- Externi* testari non prohibentur jure naturali, II. 345. Externi juris qualis efficacia, IV. 74. Externum dominium sine interno, 72. *seqq.* Externi qui habendi, III. 207. olim habiti pro hostibus, II. 345. quod ne heret, postea foederibus est cautum, III. 92. an teneantur legibus loci ejus, in quo degunt, II. 59, 587. an pro hostibus habendi si in loco hostili deprehendantur, III. 661. c. 677. 678. 679. *vide* Extranei.
- c. *Extirpatio* populorum damnatorum quo jure præcepta, P. 95.
- Extorsio* violenta acceptatio est vitiosa, ex qua jus ei nascitur, cui extorquetur, II. 563.
- c. *Extraneis* licebat adorare in templo Hierosolymitano, at non ritu Judaico, I. 69. Extraneis ne res vendantur, aut ab eis emanent, lege publica statui potest, II. 113, 114. ab aliis præterea juribus excludi possunt, 117. lege publica an a connubiis excludi possint, 115. Ex-

- traneo jus quæsitum auferri nequit a Principe territorii, III. 78. *vide* Advenæ.
- Extrinseca* contractui non sunt indicanda, II. 659.
- Exules* pœnæ metu dodendi sunt, IV. 335. in exules alibi nullum jus est civitatis, II. 223. IV. 335. penes reges exules manet jus regni, etiam si possessionem amiserint, III. 140. Exules ejus suscipere, eum quo pax initur, an pacem violet, IV. 335. Exulibus pulsus sedibus suis habitatio non deneganda sub certa conditione, II. 69. nec transitus negandus ob querendas sedes alias, 63.
- c. in Exules jus quo casu maneat civitatis, quo non, II. 331. Exulis regis liberi jus habent succedendi, 417.
- EZACHIAS, II. 18.

F.

- c. **FABER** quid præstitit in Jure naturæ. P. 83.
- FABIORUM** deditio Gallis negata, III. 413. IV. c. 132.
- c. **FABIVS Maximus (Quintus)** quomodo captivos redemit, III. 128. IV. 416. ejus elogium, III. 592. filio Consuli legatus datus, I. 33.
- c. **FABIVS Rullus** filium triumphantem secutus, I. 34.
- c. **Fabro** si promitto ut de suo auro mihi annulos faciat, id non est contractus mixtus, sed mera venditio, II. 688.
- Faciens** cujus quis alii jus dat, ejus ipse auctor esse censetur, I. 170. Facio ut facias, II. 656, 658. Facio ut des, *ibid.*
- Facinus**, *vide* Scelus. Facinorosi an sepe- liendi, III. 247.
- Factum** alienum jure naturali neminem obligat, nisi successorem bonorum, *vide* Delictum. Factum qui promissit, naturaliter non obligatur, si facere ex sua parte nil omiserit, II. 595. IV. 395. illicitum promissum, an valeat, *vide* Illicitum. Factum singulorum non obligat communitatem civilem, III. 409. vile nullum parit juris effectum, ex Facto obligatur quisque vel ad reparationem, vel ad poenam, III. 259. sub Factis comprehenduntur etiam non facta, quatenus conjecturam faciunt voluntatis, II. 472.
- XXX

- c. Factis ex non probatis, & incertis, nulum jus oritur, III. 149. Facta dubia interpretandi regulæ, 150, 151. sub facto illicito etiam continetur non factum, quod fieri debuit, 186
- Facultas**, juris species, quid, & quodplex, l. 4. eminens quid, *ibid.* meræ facultatis quæ sunt, an tempore amittantur, II. 174. Facultatem qui dat, dat quantum in se est ea, quæ ad facultatem sunt necessaria, IV. 108
- c. **Facultas**, vocis etymologia, I. 11. vulgaris, & eminens Grotio quid, 16. per eminentem in specie quale jus intelligat, 12. moralis habendi, vel agendi objectum quod, 12
- Fallere** hostem quibus modis liceat, III. 564. suos quomodo liceat, 569. Fallendi artes qui insulant, fugiendi principibus, IV. 435
- Falsum** dicere, concedit Plato imperium habentibus, & quare, III. 571. quatenus non sit illicitum, 569. *segg.* Falsum dicere amentis, & infanti, non est mentiri, stricte sumta voce, *ibid.* vide Mendacium.
- c. **Falsiloquium** in bello licitum, III. 592. quatenus nec extra bellum prohibetur sit, *ibid.*
- Fama** naturaliter homini suum, III. 180. *vide* Existimatio.
- c. **Fama** jus est, quod æque, ac vita, defendi potest, II. 19. Famæ restitutus an ad opificiorum collegia iterum admitti debeat, III. 78. Fama quod mensurari, & reparari pecunia possit, id iure civili statutum cur sit, 199
- Famæ** causa facta deditio, excusabilis, III. 509. n.
- c. **Fame** pressis navigantibus, quo iure quilibet cibaria in commune proferre cogi possit, II. 96
- Familia** fundamentum est matrimonium, III. 293
- c. **Familia** quid dicatur, II. 246. ejus essentia consistit in mare, & foemina, *ibid.* ex pluribus oritur civitas, *ibid.* Familiarum separatim habitantium exempla, l. 22. Familiarum olim controverſiæ quomodo componebantur, 160. in civitatem coeuntes suo juri renunciant, 161. Familæ unitas, *vide* Unitas
- c. **Famulus** ex quovis facto, et si jussu heri peracto, in solidum tenetur, III. 549
- c. **Fas**, & nefas quid dicatur in Jure Civili, II. 302. Fas Deum quid sit, III. 583
- Fato** suo deprehensi in bello, IV. 13. dicuntur infortunati, *vide* Infortunatus. Etiam servi sunt, 70. jus habent postliminii in pace, 112. c. 150. inter eos referuntur coacti ad bellum, 185. *segg.* Fato fieri quæ dicantur, 34
- Favor** in promissis, III. 135. **Favorabilia** in dubio realia, 159. quomodo interpretanda, 156. extendenda ad proprietatem verborum, tam artificialem, quam vulgarem, II. 391. III. 136 IV. 127. sunt quæ æqualitatem in se habent, III. 135. quæ utilitatem spectant communem, *ibid.*
- c. **Favoris** præsumtio nullum habet effectum in jure naturæ, III. 157
- Favorabilis** philosophi error circa justitiam, III. 321
- Fecialium** usus Romæ, III. 484. collegium quare Romæ institutum, 484, 488
- c. **Fecialium** formula ad bellum indicendum, P. 76. institutio, collegium, munera, III. 107. Feciale Gallum cur Senatus Parisiensis admittere noluit, 214. Feciales apud varios populos, 651. Feciale jus sanctissimum Romanis, 582
- Felonis** quid, I. 323, 329, 176
- Fera** quorum sint? lex, quæ eas regi addicit, non injusta, II. 470. in Sylvis privatis non sunt nullius, 469. sunt Principum in Germania, 470. quamdiu nullius sint dicendæ, 469. Feras nullius esse, non simpliciter est ex jure naturali, sicut putat Jus civile Rom. 470. an dominus amittat si auferingerit, 469
- c. **Fera** cujus sint, I. 235. sunt res nullius, II. 91. etiam in solo occupato, 92. 482. etiam in sylvis circumseptis, non in vivariis, 484. ne capiantur, edicti effectus, 149. Fera capta, & evasie possessio quando pereat, 484, 485. Fera male comprantur cum lapidibus in Tiberium demerſis, quorum dominum retinetur, non possessio, 485. & cum servo fugitivo, *ibid.* Fera mansuetæ, & crepundiis distinctæ quomodo dominum retinetur, 486. Fera capta, etiam in alieno fundo, semper sunt capientis, 486, 487. non nisi in penam auferuntur lege civili, *ibid.*
- Ferdinandus I** Rex Romanorum quo

- quo jure leges condidit, & comitia habuit, I. 252.
- F.** *Ferdinandi Austriaci* uxor plebeia cum liberis cur a successione jure exclusa, II. 249.
- Ferrix* quid, P. 93.
- Ferrum* quid significet, III. 133.
- Ferruminatione* non facit confusionem, II. 478.
- f.** *Ferruminatione* confusionem fieri, Paulus non ait, sed accessionem, II. 515. nec distinguit eam ab applumbatione quoad accessionem, *ibid.*
- F.** *Fraus* (*Job.*) omne bellum injustum declarat, P. 79.
- Feuda** longeva possessione acquiruntur, II. 269. longo tempore acquiri possunt, quæ deferuntur ex investitura primaria, *ibid.* deferuntur vel ex jure proximi possessoris, vel ex investitura primaria, *ib.* hæreditate adiri possunt, separatim ab aliorum bonorum hæreditate, 383. franca, sive libera, I. 211. Feudum ligium, *ibid.* Feudorum regiorum tacita conditio, si bellum iustum fuerit, *ibid.* Feudorum iudicatio non semper facienda ex lege Longobardica, II. 384. nec pertinet ad Ecclesiam, III. 461. n.
- f.** Feudum per se non infert privationem summæ potestatis, I. 127. in Feudis francis quid remissum, 328. ligium quid, 329. in Feudi dat one quale dominium supponatur populo danti, II. 160. Feudum a patre alienatum cur liberi vindicare possint, 190. Feuda antiqua longa possessione acquiri posse, in genere, & jure naturæ verum non est, 191. Feudum vindicans filius, vel agnatus, ad id, quod interest, agere acquirit, 192. Feuda fœminina quid, 445. Feudis minus proprie comparantur regna, nisi quoad successionem, quæ in utrisque linealis est, *ibid.*
- Feudale** Jus tantum Germanis usitatum, I. 211. in personam, & in rem, *ibid.* seqq. Feudalis obligatio non tollit summum imperium, *ibid.* Feudalia regna qua successione deferantur, II. 384. Feudalis rei concessio beneficium est, 658.
- f.** Feudale jus apud plerasque Europæ gentes obtinet, sed inter singulas tanquam jus civile, II. 482. Feudalis contractus non est mixtus, 688.
- Fides** in bello, IV. 297. prædoni, & ty-

ranno debetur, 299. perfido an servanda, 304. compensando quomodo liberetur, 305. tacita quæ, 410, 411. Fides commendata in bello, 415. Fides, quæ vim habeat juramenti, III. 28. apud Paulum quid significet, 482. Fidem credendi Evangelio quod Deus quibusdam negat, fit ex causis incognitis, 314. per fidem debellasse regna, quo sensu quidam dicantur, I. 80. Fides fit frangatur a rege, ut tunc regno cedat, hæc conditio non destruit summum imperium, 197. fundamentum esse justitiæ, II. 585. promissa, dat ius ei, cui promittitur, IV. 298. servanda hostibus quibusvis, & quare, 304. privatis, 299. potest tamen his etiam non servari jure gentium voluntario, 301. servis etiam servanda, *ibid.* an ut serviant cogi possint a superioribus privati, si quam hosti dederunt, 422. quibus causis possit absque injustitia non servari, 305. seq. an ex jure supereminens dominii possit non servari quæ subditis est data, 302. Fides expressa, 321. Principum pro jurejurando, III. 18. publica quodplex, *ibid.* tacita, *ibid.* in fide esse, quid, I. 206. Bona Fide rem alienam qui emit, pretium an repetat, II. 563. Fidei bellicæ partitio, IV. 321. c. 246. Fidei alicujus se permittere, *vide* Dedere. Qui se fidei civitatis, aut regis permittit, qualiter obligetur, *vide* Tutela.

Bona Fidei, & stricti juris discrimen an valeat inter populos diversos, III. 115. **Bona fidei possessor** non tenetur de re, quæ perit, II. 561. si rem alii donaverit, an teneatur, 562. si rem vendiderit, an, & quando teneatur, *ibid.* an naturaliter fructus suos faciat, 478. ad rei restitutionem tenetur, 561. recte impendia repetit, & quæ, 478. **Mala fidei possessor** quale jus tempore acquirat, IV. 73. an speciem perdat, II. 478. impendia repetit, 479.

f. Fidei sanctimonia commendatur, II. 611. ea nil sanctius in bello, III. 592. hosti data servanda, II. 626, 627, 630. IV. 424. etiam usurpatori, perfido, hæretico, prædoni, tyranno; idque ipso naturæ jure, I. 186. IV. 308, 314, 315, item rebellibus subditis, 312. data hosti a privato cur servanda, vera ratio, 426. Filium quatenus minores po-

X x x

testes,

testates, v. g. Dux, Magistratus, &c. dare possint de Republica, IV. 413. Fides data violari talionis jure nequit, 316.
ex Fide quidquid non sit, peccatum esse, quo sensu Paulus ad Rom. XIV. dicat, 88. *segg.* per Fidem suam jurantis Principis verum est juramentum, III. 48. *Bona Fide* futmala interpretatur, IV. 89. *Bona fidei negotia* quænam dixere Romani, III. 157, 187. *Bona fidei possessor* quis dicatur, II. 517.
Fideicommissum familiæ relictum quem ordinem sequatur, II. 387. Fideicommissio obnoxia longævo tempore acquiruntur, 170.
 c. Fideicommissum qui sub conditione expectat, plane jus in re non habet, II. 162. si pure, secus, quo jure, *ibid.* Fideicommissa factio patris liberis auferri nequeunt, 192. Fideicommissio familiæ relicto an censetur vocatus proximior ultimo possessori nominato, an vero proximior ipsi testatori, 434, 451.
Fidejussio qualis actus, II. 658. Fidejuben- & solvens pro aliquo contemplatione tertiæ, actionem habet in eum, qui liberatus est, 560. Fidejussor obligatur ex solo consensu, etiam sine causa, in id, quod fidejussit, III. 619. Fidejussionis periculum est miserabile, IV. 238. Fidejussor ad mortem obligari non potest, ad exilium potest, III. 424. *segg.* Fidejussoris obligatio immediato unde, *ibid.*
 c. Fidejussio non est actus mixtus, II. 689. non semper mandatum est, *ibid.* Fidejussores cur teneantur, III. 628. Fidejussor pro alieno crimine intercedens ad quid teneatur, 445. in Fidejussorem hostem, & non hostem, quid liceat, IV. 218.
Filia fratris majoris an præferenda fratri minori in regni successione, II. 393.
 c. Filia regis, principis, &c. inferiori nupta qualia retineat jura, II. 249, 250. Filia nubendo exeunt e domo patris, filii non item, 276.
Filius an debeat accusare patrem proditorum, III. 206. a patre rege in regno exheredari an possit, II. 387. natus patre jam rege an præferendus ante nato, 390. c. 457. instrumentum patris I. 389. patrem non sequitur, nisi in jure commemorandi, IV. 388. postliminio

non redit in potestatem parentis jure ob-
 viti, & quare, 116. Filio abdicato, &
 exheredato an quid debeat, II. 373.
 Filii naturales an succedant patri, & ad-
 optari possint, 374.
 c. Filius quo sensu sit instrumentum patris,
 I. 392. II. 234. cuiusque pars, I. 392.
 est vera pars corporis paterni, & ma-
 terni, II. 274. acquiritur patri, etiam
 ignoranti, IV. 57. matri non acquirit
 II. 238. excedendo e domo patris non
 desinit in ejus esse familiæ, & potesta-
 te, 237, 218, 242. emancipatus non
 patri acquirit, sed sibi, 238. nuptias
 contrahere absque consensu patris nequit,
 239, 242. monachus invito patre factus
 retrahi ab eo potest, 240. cur sequatur
 forum, & dignitatem patris, 246. etiam
 ex inæquali matrimonio natus, 249.
 Filium an excludere a successione pater
 rex possit? affirmat H. Coarctatus
 de regnis noviter quæsitis, negat de
 avitis, 452. negat de utrisque Sum. Coarctatus
 454. Filius ante
 dignitatem patris editus cur privatus di-
 catur in L. 11 C. de dignitat. 458. suc-
 cessor cur teneatur etiam ultra patrimonium
 defuncti, III. 50. *vide* Liberi.
Finis est semper bonum aliquod, aut decli-
 natio mali, III. 507. ejus necessitas jus
 dat in moralibus, II. 223. finem rei
 non reperire in moralibus pro impossi-
 bili habetur, III. 131. quæ ad finem
 ducunt in morali materia æstimationem
 intrinsicam accipiunt, 555.
Finitur status Rhetorum, III. 132.
 c. Finitor Latinis quis, II. 158.
Finium proferendum studium reprehendi-
 tur, *vide* Imperii fines.
Fisco cedere bona captivi non capta, juris
 est civ. rom. IV. 118. bona naufragorum,
 est plane injustum, II. 167. & bona oblidis,
 IV. 343.
 c. Fiscus quid differat ab ærario, I. 297.
 II. 359. Fisco naturali ratione non com-
 petit jus depositum recipiendi, II. 571.
 Fiscus acquirens hereditatem vacuum cur
 teneatur ad ejus onera præstanda, III.
 79.
 FLACCUS dolus, III. 570. c. 61.
 FLORENTINUS quid per naturalem
 inter homines cognitionem intelligat,
 P. 44. 61. I. 28.
 c. FLORENTINUS

a. P. 102. locus de veneranda majestate populi Romani male applicatus a Grotio, I. 321

Flumen totum interdum ripam alteram sequitur, II. 130. idem quo sensu, 513. quod mutavit alveum, an idem sit, 130. naturalis terminus est regionis, 129. obstructione fluminis qui tenetur, tenetur etiam de damno eum secuto, III. 182. *Flumina* quomodo occupentur, II. 123 non sunt nullius ideo quod singulos dominos non habeant, 59. sunt populi, 62. occupari quomodo poterint, 59. Fluminis cursu mutato an imperii fines mutantur, 129. c. 155

c. *Flumina* occupari nequeunt, II. 88, 91. quomodo nullius sint, 145. inter res communes referuntur a JCis Rom. 148. eorum proprietas nullius est, indeque occupabilis, 144. usus communis, indeque non occupabilis, *ibid.* ad hunc usum quæ requirantur, *ibid.* Flumen quando aut pro indiviso communem, aut non, 159. pro transitu fluminis vestigialia imponi possunt, 109. Fluminis exsecutio male distinguitur ab alvei derelictione, 159. Flumen privatum quid, 494. publicum est populi quoad imperium, non vero quoad dominium sive generale, sive particulare *ibid.* Flumina censitorum vice funguntur, recte dixere JCii Rom. 497. Flumen non definit esse publicum ideo, quod navigabile esse destinatum, 501. Flumine in feudum dato, an & insulæ in eo natæ acquirantur feudo? affirmatur, si vicini agri sint limitati; secus si archiepiscopi, 502

Fluvialia incrementa, vide Alluvio. Incrementa.

c. *Fada* cur non facienda, vera ratio, P. 74. *Fadus* quid, III. 90. quando renovatum censetur, 102. an duret parte violata, *ibid.* antiquius quando præferendum, *ibid.* cum populo, reale, 138. cum rege, non semper personale, 139. jus dat regi, qui regno pulsus est, 140. cum populo, aut iusto rege, non profectus inavatori, sive tyranno, *ibid.* inæquale proprie jurisdictionem non dat, I. 105. inæquale quod, 204. *Fœdus* a sponcione quid differat, III. 90. *Fœdera* inæquali qui tenetur populus, liber esse non desinit, I. 206. l. 201. inæ-

quali qui tenetur rex potest summum imperium retinere, I. 206. in *Fœdere* superior quis dicatur, 205. 208. *Fœderis* rumpendi materia odiosa, III. 137. inæqualis pericula unde, I. 209. *Seq. Fœderis* princeps imperium in quibus rebus habeat, 209. *Fœdera* realia, III. 139. promissa media, 135. quadam idem statuunt, quod jus naturæ, & quare, 92. *seq.* inæqualia contrahuntur etiam ubi bellum non fuit, 95. *Fœdera* an contrahi possint cum his, qui alieni sunt a vera religione, quæ, & quatenus jure naturæ, jure Hebræo, jure Evangelico, 95, 96, 99. cum quibusdam populis vetita lege Hebræa, 6. quæ favorabilia, quæ odiosa, 139. æqualia tum pacis, tum societatis, 49. c. 112. inæqualia, *ibid. seqq.* æqualia de commerciis, 94. personalia, 139. realia, *ibid.* *Fœdera* faciendi jus, pars est summæ potestatis, I. 173. in regno ad regem pertinet, III. 90. facta cum libero populo an maneant mutato statu ejus populi, 138. fieri necesse erat inter eos, qui nihil ante contraxissent, quibus id constitueretur, quod est juris gentium, 92. qui frangit, iræ divinæ obstringitur, 190. liberat alterum obligatione, sed cum exceptione, 92. quæ jungunt archiepiscopum duas civitates, an impendant quo minus status perfectæ civitatis retineatur, I. 174. inæqualia imperium minuunt, vel non, III. 95. ut eos hostes habeamus, quos pars altera, *ibid.* *Fœdus* ne in iussu alterius bellum geratur, quomodo intelligendum, 138. *Fœderum* finis pax est, aut societas, 94. fundamentum non est iusjurandum, 140. species variez, 93. *seqq.* divisio, 92. inæqualium divisio, 94. distinctio circa jus postliminii, IV. 122. c. 170. *Fœderibus* stare etiam post acceptam aliquam injuriam, animi est generosi, 307. ex iis etiam aliquem ex injusta causa jussisse, veniam meretur poenæ, 192. in omnibus præsumitur ratio habita prudentie, ac pietatis ejus, cum quo agitur, 94

c. *Fœdus* definitur, III. 106. in quo præcipue differat a sponcione, 107. sua natura reale est, & ad successores, in electivo quoque regno, pertinet, 164. casus excepti, *ibid.* *Fœdera* sunt vel obligandæ, vel confirmandæ amicitie causæ,

- fa, III. 110. Fœderum regula generalis, 113. nocendi causa nullum valet jure naturæ, 124. quid per tale fœdus intelligat Grotius, 116 cum infidelibus licite contrahit Princeps juris sui tuendi causa, etiam contra Christianum, 114, 115. finito tempore tacite renovatum præsumi nunquam potest, 124. Fœdere violato, an altera pars quoque ab eo recedere possit, *ibid.* Fœdera subditi contrahere nequeunt, exceptis tribus casibus, *ibid.* ex Fœdere a prædecessore inito tenentur successores, 125. a Fœdere an alius invito alio recedere possit? distinguitur, 125, 126. aliæ de Fœdere bus quæstiones, 126. Fœdere violato non committitur crimen læsæ majestatis a parte fœderata, fœcus ab ejus cive, l. 323. inæquale non derogat promittentis summæ potestati, 219. *Fœdus amicitie* distinctum ab amicitia, IV. 170. quid fuerit JCiis Rom. 365. male Grotius opponit Fœderi sine amicitia, 366. Fœdus omne, quo bellum componitur, amicitie causa initur, 367.
- c. Fœderis antiqui* usus etiam post novi tempora, P. 95
- Fœderatus* an defendendus contra fœderatum, III. 201. Fœderatus utrique cui auxilium præstare debeat, si bellum inter se gerant, *ibid.* c. 121, 122. Fœderati inæquales an jus legandi habeant, 201
- c. Fœder-to* corpori an majestas competat, an vero singulis fœderatis liberis, l. 323 *vide* Socii.
- Fœmina* an promittendo obligetur, *vide* Promissio. Fœminæ occiduntur impune in bello, III. 662. sexu tamen vindicari debent ab injuria, IV. 197. captivæ, & Hebræorum lex pro illis, III. 671. succedunt in regnis patrimonialibus, II. 379. quomodo obnoxie bellico furi, IV. 197. iis parcendum, *ibid.*
- c. Fœmina* per nuptias transit in aliam familiam, II. 276. Fœminam, & matrem, pro uno haberi naturale est, 275. *Fœmina* jure naturæ capaces successione, 404. cur tamen a regnorum successione naturaliter excludantur, *ibid.* non habiles censentur succedendi, nisi in prima delatione imperii comprehensæ sint, 430. nec nisi extinctis masculis succedunt, si in genere vocatæ sint, 431, 433, 465. in successione præferuntur, prout vel magis, vel minus, vel nunquam exclusæ sunt, 434. præmortuæ jus suum transmittunt ad suos descendentes habiles, cum suo eventu, *ibid.* masculus ex iis natus non plus juris habet, quam fœmina, unde descendit, 435. præferitur tamen forori, *ibid.* cur masculis posthabeantur, vera ratio, 443. ex Fœmina regia nati cur in quibusdam Orientis regnis præferantur natis ex mare regio, 450. Fœminarum promissio valet jure naturæ, non civili, 617. Fœminæ puberes apud Colchos ante decimum annum, *ibid.* cur postulare prohibebantur apud Romanos, III. 170. immunes a jure sequelæ, I. 395. Fœminarum fortium exempla, II. 247. Fœminis fortibus uti in hostes omnino licet, non lue, vel peste infectis, III. 587. harum exempla, *ibid.* Fœminæ occidi in bello non impune solum, sed jure possunt, IV. 213
- Fœnus* juri naturali repugnare, non satis constat, III. 304. Locationi est adhuc II. 666. n. sumitur in malam partem, 668. n. ad Fœnera improba quomodo, & quare leges civiles soleant convellere, IV. 5. adversus fœnebre malum reges sibi juris remediis consulere, 246. Fœnus nauticum, 225
- c. Fœnus* jure naturæ improbum non datur, IV. 23, 24. nauticum quid differat a mutuo, II. 688. non est contractus mixtus, 689. *Vide* Usura.
- c. Fœtus* animalium cujus sit, II. 507, 510
- Fonter* venenis inficere an liceat hosti, III. 667. an alio modo corrumpere, *ibid.* & quatenus, c. 584
- Forma* in moribus solent habere interjectum aliquod, quod modo ad hoc, modo ad illud extremum propius accedit, III. 482
- c. Formæ* negotiorum pertinent ad jura publica, III. 44. Formam meriti substantiæ prætulere fere omnes JCi Rom. II. 512
- c. Fornicatio* nullo jure licita, IV. 23, 24
- Fortuna*, & injuria, quomodo distinguantur, III. 415.
- Franci* divisi in orientales, & occidentales, II.

- II. 533. Francisci juris successio in Regnis, 384. *Francorum* imperium distinctum a Romano, 533. regum successio olim aliquatenus a populi voluntate pendit, *ibid.* jus de postliminio extra bellum publicum, IV. 123. jus circa servos, 75. mos ad bellum vitandum, III. 488. moderatio in bello circa res sacras, IV. 227. mos circa pradam, 37.
- c. Francorum legibus cautum, ut regni sit quidquid rex acquireret, I. 296. reges non acceperunt Imperium a populo Romano, III. 301.
- c. *Francie* in regno nunquam successio hæreditaria obtinuit, II. 462.
- c. *FRANCISCI* fœdus cum Turca cur illicitum, vera ratio, III. 115. pacem, quam inivit, cur status Gallie ratam habere noluerint, IV. 147.
- Frater* minor an præferatur fratris majoris filio, II. 193. Fratris filius an patruo regis præferendus in successione, *ibid.* Fratris filiam uxorem ducere, non est prohibitum, 214.
- c. *Frater* jure nat. ab intestato non succedunt, II. 425. *vide* Collaterales. *Frater* cum sorore conjungi cur nequeat, 284. exempla in contrarium, 285. Fratris viduam ducere, nefas est natura, 278. 288. exempla in contrarium, *ibid.* cur id Hebreis licuit, 289. Fratrum voce quo jure & sorores comprehendantur, III. 159.
- Fraudantes* vestigia ad quid teneantur, III. 183. in Fraudem quæ fiunt, quo pertineant, 142.
- Fructum* maris potest occupari, II. 57. quo jure, c. 154.
- c. *FRIDERICUS Neapolitanus* quod Turcam contra Gallum imploraverit, excusatur, III. 120.
- c. *FRONTINUS* de qualitate, II. 156.
- Fructus* ut uni populo vendantur, pactio an licita, III. 72. qui restituendi, 561. industriales rei non debentur, *ibid.* consumti restituendi, *ibid.* in pace qui concessi intelligantur, IV. 329. cum re restituendi, II. 561. restituendi ex damno dato, III. 181. duplices, industrialiæ, & rei, II. 561. qui cum impedit recipere, qui percipiendi eos jus habet, tenetur dampni dati, etiam si ipse nihil percipit, III. 181. ut suos faciat possessor bonæ fidei, non est ex jure naturali,

- II. 478. *vide* Possessor b. f. quare teneatur restituere, *ibid.* *Fructum* dominus est naturaliter qui dominus est rei, 561. in penuria, civis etiam vi cogi potest, ut quod habet conferat in medium,
- c. *Fructus* vel naturales, vel civiles, II. 518. ex re aliena percepti acquiruntur percipienti, ac percipiens tenetur ad eorum æstimationem, III. 191. *Fructus* Principatus duplices, destinati ad sustentandam vel republicam, vel familiam principis, I. 296. 297. *Fructus* regni non sunt proprii regis, *ibid.* *Fructuum* perceptionem ex re aliena Jci Rom merito inter modos acquirendi juris gentium, c. naturalis retulerunt, II. 516. 517. nec interest quoad dominium, bona ne, an male fide fiat, *ibid.* extantes rei ut restituantur a bonæ fidei possessore, id non est ex dominio, sed ex obligatione, quæ in personam oritur, II. 277. pendentes sunt in dominio arborem possidentis, percepti sunt percipientis, *ibid.* etiam consumti restituendi sunt natura a bonæ fidei possessore, 578. ad percipiendos non tenetur bonæ fidei possessor, *ibid.* percipientium, vel non, cujus sit periculum, 714. *seqq.* *Fructus* rei, pace facta, quando cum re restitui debeant, IV. 459.
- c. *Frangifera* res ipso jure nat. vastari possunt, IV. 232.
- c. *Frugum* vastatio in bello, IV. 7.
- c. *Frumentum* hosti meo subvehere quatenus possit, vel non possit pacatus, III. 601.
- Fuga* an sit ignominiosa nobili, præsertim qua vitam servare studet, quam vi armata se servare posse confidit, II. 12. ficta, dolus est non injustus, III. 564. c. 607. fugam hostium quo jure duo filio militibus suis possit nunciare, 571. fugere num liceat captivo, bello injusto, *vide* Captivus.
- c. *Fuga* si pateat in vaso, an cesset jus necessitatis defensionis, II. 30. an si cum infamia conjuncta, *ibid.* c. 40. quo jure licita capto, & servo facta, IV. 82. *seqq.* 90. 91.
- c. *FULVIUS* Censoris sacrilegium, IV. 41.
- Functiones* res numero, & mensura constanter quomodo recipiant, II. 663.
- c. *Funeraria* actio non datur jure nat. con-

Y y 74

- tra familiam defuncti, II. 580. lege civili datur etiam contra heredem prohibentem, *ibid.*
- c. *Fugitiles* res quæ dicantur, II. 582. 686. earum dominium non transferitur invito domino, *ibid.*
- Fur* ad quid teneatur, III. 183. apud Lycios fiebat servus, II. 228. n. nocturnus quo jure possit occidi, 17. Furem fugientem cum re nostra iuste occidi, falso quidam tradidero, 16. lex, quæ furem impune dicere interfici, non dat jus interficiendi cum, 17. nocturni, & diurni distinctio quo jure nitatur, 13. I. c. 56. 216
- c. Furem nocturnum, & diurnum, mihi incognitum, jure necessariz defensionis occidere possum, II. 41. 42. distinctionis inter diurnum, & nocturnum, rationes variorum, 42. 43. vera, 43. nocturnum quando occidere non liceat, 44. interdium quando liceat, *ibid.* Furi intra, vel extra murum, quomodo resistendum, 46. Furis cadem quatenus Evangelium prohibeat, 47. Furis cædendi ex licentia verum jus oritur, non saltem impunitas, 48. etiam fugientem, si res nostras auferat, occidendi jus est, 48. 49. Fur si deposuit spoliū apud rei dominum, an furi reddendum sit, 571. Fures balnearii cur habita ratione conditionis puniantur Jure Rom. III. 371
- Furari* apud Spartanos licuit, & Ægyptios, III. 658. at id non verum furtum erat, nec fur rem sibi acquirebat, c. 674
- c. Furato bove cur quintuplum, ove quadruplum saltem restitatur *Exod. XXII.* III. 372
- Furiosus* promittendo non obligatur, II. 587
- c. Furiosus potest dominium habere, non vero ejus administrationem, II. 139. ei promitti natura nequit, 608. ejus promissum cur non valeat, 617. non est incapax successionis, 404. 437
- c. *Furore* durante nec dominium, nec patria potestas quiescunt, sed sola administratio sopitur, IV. 395
- Furtum* naturali jure prohibitum, I. 9. quo sensu, 8. quomodo a Græcis, & Judæis punitum, III. 296. non semper committitur ereptione rei alienæ, 419. non committit is, qui bello injusto capres res suas domino subducit, IV. 74. subductio
- vasorum facta Ægyptiis ab Hebræis an factum fuerit, II. 168. n. Furtum de pascuo, quam de domo, quare acrius puniatur, III. 298
- c. Furtum natura prohibitum est, citra voluntatem humanam, I. 46. permissum apud quasdam gentes, *ibid.* Furti damnatus ipso jure fit infamis, 47. verum committitur etiam ex necessitate, II. 95. 97. cum deposito compensari nequit, IV. 319
- de Futuris* tres loquendi gradus observandi, III. 585
- c. Futurum aliud est prædicere, aliud precipere, f. 245. Futuri ignorantia non est error, III. 619
- G.
- G** *Abominatarum* controversia, III. 6
- c. Gabonitis promissio facta jure non valida, II. 635. juramentum præstitum validum declaratum ab ipso numine, etsi injuste, errore, & dolo elicitum fuerit, III. 25. injuria his facta a Saul vindicta a Deo, 27. servi veri Hebræorum non fuere, *ibid.* quomodo serviebant Israëlitis, IV. 107
- c. *Gajus* de cive legibus nature æque, ac civilibus obnoxio, I. 22
- Galli* sunt Franci occidentales, II. 531. an iuste a Romanis locum sedis constituendæ petierint, 70. Gallis Hercules iuste bellum inferit, quia carnes humanas epulabantur, III. 303. *Gallorum* jus de præda maritima, IV. 47. Galliz jus circa prædationes, quæ contra legem publicam sunt, III. 185. Gallis Senonibus an Rom. iuste aurum negarint, quod dari ipsis polliciti erant, qui in Capitolio remanserunt, 91
- c. Galliz rex merito primum inter reges sibi vindicari locum, II. 326. reginæ ad filium allocutio, I. 34
- c. *Gallina* nigra, concurrente Gallo rubro, posuit ovum in area Titii, pullum excludit Gallina alba; queritur cujus sit pullus, III. 509
- c. *GANNASCI* cædes, III. 689
- c. *GELLIVS* de manû confessione, P. 41. oratori concedit, falsis uti sententis, 92
- Geldricum* jus de insula, & alluvione, II. 475
- Generatio* parit jus in rem, II. 200. & personam, 203
- c. 203

c. Generatio quot annorum in Sacris, II. 185. inter homines natura licita non est, nisi per modum aliquem, quo mulier obligata est cohabitare uni viro, 243
Genero cum focu matrimonium est illicitum, II. 212. c. 287

c. Generi non sunt una cum ascendentibus persona, II. 278

c. *Genitalibus* pudor a natura inditus, II. 275

a. *Gentes* quoniam capita omnes agnoscunt, P. 34. earum consensus de eodem & hominum, & juris eorum auctore, 16. 37. an pii ex gentibus esse possint, I. 68. Gens ob quæ crimina excidi possit, 137. omni rationis usu destituta nulla datur, III. 467. Gens a qualibet gente poenam deposcere nequit, 647

c. *Gentilibus* an ad salutem necessaria fuerit observatio legis Hebrææ, I. 63. an extra Christum nulla salus, 64. 65. conditio Gentilium tristis, 72. Gentiles reges, qui in Christianos sibi subditos faciunt, ideo bello peti nequeunt, III. 397

v. *Genuefensis* decreti circa assecurationes æquitas, II. 726

Genus. nomen generis sæpe adhæret speciei, III. 134

v. Genus humanum vere dissociatum initio fuit, I. 360. spectatum vel ut universon, vel ut singuli, II. 73

Germani una uxore contenti antiquitus, II. 206. sunt Franci Orientales, 533. eorum lusus de libertate, 224. reges precarii, I. 188. Germanus non fuit pars Rom. Imperii, II. 527. Germanica instituta vigent in Europa, 468. Germanorum veterum atrocitas, III. 636

v. Germanis antiquis incoctum natura jus, P. 36. Germani jus posuerunt in armis, I. 212. Germani principes, deficientibus Carolingis, an iure pristinam libertatem intendere potuerunt, 257. Germani nihil in patrimonium privato habuerunt, 285. Germanorum Imperium semper fuit electivum, 300. Germaniæ status non est mixtus, 310. Electores, Principes, Comites, Barones, ex quo titulo terras suas teneant, II. 356. populus solus Imperatorem suum constituit, 543. Germani Imperium non ex concessione populi Romani, sed iure victoriæ questum est, 548. *segg.* cur vetus nomen *Roma-*

non retinuerit Carolus M. 551. Germania an locupletior facta sit post invectam, novis terris inventis, tantam auri copiam 712. Germanici Imperii status licite foedera contrahunt, III. 125. fidem cur habeant jus Legatorum, 213. Germania tempore Ulpiani non fuit in Provincie formam redacta, 644. Germanici Imperii Status sibi merito jus belli asserunt, 646

c. *Getuli*, I. 22

Gigantum ætas, II. 56

c. *Gigantes Genes. VI.* 4. qui, II. 80. extitisse probatur, I. 170

c. *GIZERICUS* testamento suo successorem mere civilem introduxit, II. 461

Gladium accipiens gladio peribit, quo sensu dictum, I. 167. gesserunt Apostoli quidam, 166. Gladio bella pro gloria quomodo gerenda, III. 513. minus acerbè gerenda, IV. 193

c. *Gladii* jus in S. scriptura quid significet, I. 118. usum non improbat Christus, 218. 219. *Glad' periturum qui gladio occiderit*, Apocal. XIII. 10. explicatur, 270

c. *GLAUCO* apud Platonem qualem iustitiz det originem, P. 14. 72

c. *GLAUCONIS Epycididis* historia, III. 22

v. *Gleba* adscripti qui, II. 337

Græci Aristoteli quid, III. 145

c. *GORICHENUS* quid præstitit in materia de belli jure, P. 82

Gothorum moderatio in bello circa res sacras, IV. 217

a. *Gothorum* regum in Papam Rom. imperium, I. 241. 242

GRACCHUS (Tib.) Octavio male tribunatum abrogat, IV. 303

Gratus in Levitico prohibiti an & nunc matrimonia impediunt, II. 211. quinam in Levitico per interpretationem prohibiti censentur, 213

a. *Gratus* cognationis, ubi prohibitio nuptiarum natura obtinet, II. 278. *segg.* item affinitatis, 287. *segg.* utroque cur hodie extendant Pontifici, vera ratio, 304

Græci aliquando plures uxores habuerunt, II. 206. Græcorum mos circa præd. m. IV. 34. mos, bellorum causis certamini committere duorum, III. 489

c. *Græci* cur reliquis gentes barbaras vocant, Y y 2

- runt, P. 92. cujus conditionis apud Græcos fuerunt Sacerdotes, I. 239. Græcarum rerum publicarum status qualis, 276.
- Græcos inter, & Persas, bellorum causæ iustitiam, & suavorum, II. 20. III. 387.
- Græci contra quæ jura peccabant, implorando auxilia barbarorum, III. 120. sub Alexandro in Persas justam belli causam habuerunt, 443. quantum abhorreant a fraude, 645.
- c. *Gracianus* quid sit Epiphania, III. 111.
- Gratia* mortuis quomodo reddatur, II. 176. ex Gratia quod debetur, armis pocius nequit, III. 462. *Vide* Beneficium. Gratiam referre prius, quam beneficium conferre, II. 176.
- Gravus* supra modum eximenda a verborum universitate, III. 145.
- Gravida* cur supplicio non adficiatur antequam enixa est, III. 429.
- c. *Gregorius* M. improbat universalitatem præsentiam Papæ, III. 400.
- c. *Gronovius* defensor Aristotelicæ mediocritatis refutatur, P. 89. *segg.* ejus error: extra fœdus Israëlitarum gentilibus nullam fuisse salutem, I. 64. *segg.* male Grotium carpit circa quæstionem, an populus summam potestatem alii concessam revocare possit, 258. 260. 262.
- Grotius* (H.) fœdera reprobatur cum Turca contra Christianos, & Christianos adhortatur ad bellum Turcicum, III. 101.
- Belli præsentis causas videtur statuere injustas, I. 104. queritur de ejectione sua e patria, P. 13. sequitur in judicando, & eligendo, libertatem, P. 22.
- c. *Grotius* totum jus naturæ incertum reddit, P. 80. ejus Operis de Jure B. ac P. elogium, 82. quid præcedentis præstiterit, 83. quibus subsidiis usus, 84. Grotiani laboris successus, & ordo, 101.
- I. 23. styli elogium, P. 102.
- Gubernandi* tres formæ, I. 175. 179.
- c. *Gubernationis* in Monarchicam, Aristocraticam, & Democraticam, divisio claudicat, I. 251. variae ejus mixturæ, 252. *segg.*
- c. *Guntrami* cum Childeberto lis exponitur, & deciditur, II. 462.
- c. *Guarantia* ab usurpatore promissa legitimum regem non obligat, I. 384.

H.

- c. *Hæres* aliquid ultra suum quis potest vel licite, vel illicite, II. 596.
- Habitatio* an concedenda externis, & quibus legibus, II. 69. & convictus familiaris cum iis, qui alieni sunt a vera religione, an prohibitus lege Evangelica, III. 99.
- c. *Hædriani* de thesauris constitutio, II. 489. judicium contra matronam crudellem in ancillas, IV. 80.
- Hæres* non tenetur ex vi sola juramenti facti a defuncto, III. 13. an tenetur de poena, 430. personam refert defuncti, II. 515. in bonis tantum, non in meritis, III. 430. tenetur ex facto alieno, defuncti scilicet, 618. ex jurejurando ejus, si non personæ jus nascitur, sed Deo fides obstringitur, 13. non si vi expellens sit, IV. 301. an ex mandato teneatur defuncto facto, *vide* Mandatum. Hæres regni patrimonialis in quantum teneatur coheredibus, II. 180. in Hæredem transfertur earum rerum opera, quæ in humano sunt commercio, III. 13. ex primæva lege Domini, IV. 301. *vide* Debita.
- c. *Hæres* ipso jure succedit in omnia jura defuncti, indeque & in dominium; adeoque acquirit originarie, II. 519. moriens ante acceptationem, non transmittit hæreditatem ad suos hæredes, 364. qui coactus adiit hæreditatem, voluit adire, 610. non tenetur si legatum casu pereat, 699. excoptiones, *ibid.* quatenus obligetur ex juramento defuncti, III. 19. quod *representet personam defuncti*, regula est mero civilis, 79. quatenus tamen dici possit naturalis regula, 80. quo respectu teneatur ad debita defuncti solvenda, 79. non tenetur ex delicto defuncti ad poenam, III. 446. IV. 311. excipie, si poena debetur ex patrimonio defuncti, III. 451. tunc enim poena non ex crimine, sed tum ex sententia, tum ex contractu post licent contestatam, debetur in delictis privatis, non in publicis, 452. Hæredem cum defuncto naturalis ratione esse eandem personam, verissimum est in descendentiis successione, non vero in collateralium, II. 556.

- II. 556. nec in regnorum successionebus, *ibid.* Hæredes si plures rem depositam repetant, ea jure civili restituitur majori partem hæreditatis tenenti, 327. Hæredis fideiussarii cum rege comparatio claudicat, I. 297.
- Hæreditas* in quibus casibus obligetur pro defuncto, III. 430. etiam recusari potest, II. 165. recte relinquatur liberis quibuscunque, etiam naturalibus, 371. sequitur liberos naturaliter, 372. an filios magis, quam filias, 377. hæreditatis, quæ restitui iussu, fructus non restituitur jure civili, I. 192. hæreditates quædam diversæ ab hæreditate bonorum, II. 383.
- Hæreditatis definitio* vocis, I. 24. est species domini, & refertur inter jura in re, 31. quis sit modus acquirendi domini, II. 161. 162. re quomodo recusari possit, 181. quid differat ab imperio, 445. quo respectu unum dicatur, 519. repudiari non potest nisi quæ & adiri, 607. 608. de Hæreditate viventis pactum cur non valeat, etsi juratum sit, III. 45. Hæreditates ipso jure naturæ ad liberos transeunt, 626.
- Hæresis* nuda non est crimen in religionem commissum, III. 384. 401. contra eam quæ statuta sint jure, *ibid.* *seqq.*
- Hæretici* Augustino quis, III. 316. quis sit proprie, *ibid.* Hæretici an iuste possint bello impugnari, *ibid.*
- Hæreticus* jure quis dicatur, III. 399. 400. per se puniri nequit, nisi hæresin suam contra leges reipublicæ propalet, 358. Hæretici an a principe suo pœnis capitalibus affici possint, 397. *seqq.* Hæreticis fides data servanda, IV. 308.
- Hælecton* de capto controversia Anglos inter, & Belgas, deciditur, II. 143.
- Hælonesus* insula redditane, an donata Atheniensibus a Philippo, IV. 168.
- Hæstætic* fœderis ratio, III. 125. cum Anglis controversia, 87.
- Harmonica* proportio an in pœnis locum habeat, III. 297.
- Hæsta* sanguinea, III. 641. Hastarum erectio, IV. 431.
- Hebræi* iussi sacra gentium abolere, IV. 4. an eis licuerit beneficia dare extraneis, aut ab iis accipere, III. 96. Hebræorum lex pro fœminis captivis, 671. mos de agris captis, IV. 33. de corona victi regis, 46. jus circa servos, 75. jus in liberos, II. 202. lex de arboribus in bello, IV. 220. pro servis, 252. leges in contractibus, II. 662. sententia distinguens ea, quæ natura honesta sunt, III. 52. Hebræus deficiens a religione sua, a quolibet filio Hebræo potest interficere, 2-5. Hebræi odio habent omnes peregrinos, & quæ, 95. jus ad bellum an ex eo tantum habuerint, quod terram Canaan deberent occupare, I. 91. *Vide* Judæus.
- Hebræi* quomodo jus distinguant, I. 40. Hebræorum reges quidam Epulura privati, 359. status sub regibus fuit mere Monarchicus, 315. reges iustitiationis pœnæ obnoxios fuisse, fabula, *ibid.* Hebræis duplex genus bellorum fuit, IV. 101. Hebræi interpretes commendantur, P. 95.
- Helvetii* etsi fœderati Pontifici, & Imperatori, cur nolere signa revocare concessa Protestantibus Germaniæ, III. 122. Helvetiis cur transitus a Cæsare negatus, II. 104.
- HEMMINIUS* de Jure naturæ scriptis ante Grotium, P. 82.
- HENRICI IV* institutum de communi aliquo Concilio Principum Christianorum, II. 495. Gallorum contra eum non erat bellum, sed rebellio, I. 294.
- HERACLIUS* Imperator certamine singulari pugnat cum Cosroe filio, IV. 317.
- HERACLIDA* qui, II. 469.
- HERCULES* laudatur quod exciderit tyrannos, & quare, III. 302. Acheloum domat, II. 110.
- Hercules* regnum Spartæ non alienavit, sed vero regi restituit, I. 299. quo jure monstra demuit, III. 179. quo jure Nessum spiculum infectis occidit, 585. Herculis assertum de virtute, P. 34. 40. plures hujus nominis, III. 373.
- HERMOGENIANUS* in I. 5. ff. iust. & jur. non loquitur de jure gentium secundario, I. 125.
- HERMOLAI* in Alexandrum invectione, I. 375.
- HERNICI*, Tarquinio ejectione, male fœd. extinctum dixere, III. 166.
- HERODOTIS* M. litterarum controversia, II. 390.
- Herodis oratio* ad milites de justitia causæ belli, P. 77.

- c. **HESIODUS** : de jure ab Jove profecto, P. 38. & vindicato, 40
- c. **HIERONYMUS** (S.) de naturali lege, P. 36
- c. **HIERONYMUS** Siciliæ tyrannus jure, an injuria occisus sit, l. 358
- Hierosolyma** quo sensu dicatur in orbis medio sita, III. 459
- c. **Hierosolyma** capta prodigium relatam a Josepho, & Tacito, IV. 10
- Hispanicum** Jus de prædis terrestribus, & maritimis, IV. 74. de postliminio, comitatibus, & arcibus, 120. de navibus, quas præter ceperunt, 131
- Historia** memorant non tantum quæ justæ, sed & quæ iniquæ, impotenter, iracunde facta sunt, III. 207.
- c. **Historia** usus laudatur, P. 92. 101
- c. **HOBBES** : jus denegat Juri nat. vindicem, P. 40. ejus principia an conveniant cum principio socialitatis Grotii, & aliorum, 49. 50. ejus figmentum de poenis, & nexu rerum, 55. Systema de origine legum ex metu mali, 71. regna omnia patrimonialia esse, asserit, l. 288
- Hollandia** jus circa prædationes piraticas, quæ contra legem fiunt, III. 185. mos circa obligationes exercitorum, II. 592. jus de agris inundatis, 475. circa infusas, & alveos ficcatos, 474. Jus de exligendis octo numis in centum, an cum jure divino pugnet, 669
- c. **HOMÆUS** de Jove ultore juris violati, P. 40
- Homicida** qualiscunque impioris habebatur apud Græcos, III. 659. injustus quis, 183. in quantum teneatur occisi parentibus, & uxori, & liberis, *ibid.* iustus esse potest, & tamen peccare in charitatem, *ibid.* quid restituere teneatur, *ibid.* Homicidas occidere ut liceat, unde ortum habeat, l. 81. Homicidas primis temporibus capitis supplicio affici, Deus prohibuit, & quare, 82
- c. **Homicida** naturâ nunquam occidi potuit a quocunque privato, l. 130. nec lege Noë infons fuit qui homicidam occiderit, *ibid.* in Homicidas capitis poena statuta in antiquo fudere, 131. Homicida non nisi jure Romano familiæ defuncti damnum dare censetur, III. 194. Homicida servi verum damnum dari domino, *ibid.*
- Homicidii** voce non quamvis hominis cadem intelligimus, I. 89
- c. **Homicidii** poena naturalis quæ, I. 128. Homicidium non nisi morte pensari potest, III. 127. 355. de ejus poena dispensare princeps nequit, 328. non semper est crimen, l. 128. nunquam crimen est si iustus principis in bello committitur, III. 550. quibus homicidiis amnestia non profit, IV. 142. Homicidium sine homicidio, & vice versa, 211
- Homo** ad quæ jus habeat, III. 180. Homo homini instrumentum, l. 331. IV. 32. Homini hominem non est prodigie utendum, III. 511. Homo hominem ut adjuvet, juris naturalis est, 200. an ad hoc quis ita teneatur, ut omittit id iuste nequeat, 254. r. 534. Homines in quibusdam casibus jus gentium æquavit rebus, IV. 28. 33. 71. natura omnium hominum interest, ut aliis hominibus consulatur, 301. Hominum reddendorum pactum de vivis intelligendum, III. 133
- c. **Homo** unde differt a brutis, P. 43. 45. 46. quid ab infante, secundum Grotium, 46. an ad utilitates suarum natura docente feratur, 47. Homini libero cur actio legis Aquiliæ non detur, l. 289. Homines in regno patrimoniali plane sunt in commercio, 291. 295. Homo hominem quod non perdere, sed conservare debeat, id non sequitur ex jure aliquo sociali, sed naturali, IV. 213
- Honestatis** generale præceptum in Evangelio, l. 97
- v. ex **Honestate** nullum jus oritur, III. 647
- Honestum** quid, & quod duplex, l. 78. vel in puncto consistit, vel admittit quandam laxitatem, 77. c. 119
- c. **Honeste vivere**, juris præceptum, P. 94
- Honestas** etiam exequendi obligatio naturalis demonstratur, 96
- Honor** quid, II. 12. adversus honorem quibus modis damnum detur, & in quantum ex eo quisque teneatur, III. 185. naturaliter homini suum, 180. Honoris recuperandi gratia ledere alium an liceat, II. 12. Honoribus arcetur nocentum liberi, III. 429
- c. **Honor** quod pecunia mensurari, & reparari possit, id jure civili cur statutum sit, III. 199. Honorum contentus quandoque virtus, quandoque vitium, P. 89
- c. **HONORIUS**. Reipublicæ status sub eo, l. 271

9. HORATIUS de Jurium origine, P. 14. de Stoica delictorum, & poenarum paritate, 61. III. 311. de Epicura legum origine, P. 71. de Orpheo, 93. primum hominum vivendi ratione, I. 24. de naturali defensione sui, 121. de calulis, creta, & carbone, II. 319. de rege regum, III. 579. de verborum vicissitudine, 598

Hortatorum, & Curiatorum duellum an fuerit justum, IV. 316

f. HORMISDAS abnegare Christianismum justus, I. 162

f. HORTENSIVS cur filium exheredare noluisset, vera ratio, II. 411

f. HOSPITALIS de Caletio, Aquitania, & Normannia ab Anglis possessa, I. 379

Hospites pellere, barbarum est, II. 69. vide Exules. Hospitui jus foederibus iniiri solet, & quare, III. 93

Hospis est, qui facit quod placet hosti, IV. 285. jure gentium externo pro nullo habetur, 174. itaque ex eo in hostem omnia licent, III. 658. an privatim possit interfici, & quo jure, in territorio alieno, & pacato, 661. potest jure gentium, sed civili jure saepe impedimentum injicitur, IV. 48. ex Hostibus Romani juste, & prudenter faciunt amicos, 262.

Hostis quid antiquis, *ibid.* & III. 634. ejus occisio indistincta quo sensu licita, 660. *seq.* an offendi possit in solo pacato, 661. Hosti subministrans res an pro hoste habendus, 557. 558. c. 599. *seqq.*

Hosti mentiri licere, qui sanferint, 561. 572. Hostem spoliare an liceat, (vide Spoliare) IV. 1. c. 6. res ad Hostem misce quando, & quatenus intercepti possint, III. 557. 558. c. 599. *seqq.* Hostes sepeliendi, 243. apud Hostes esse possunt qui non hostili sint animo, IV. 185. *seq.*

Hostes qui, III. 93. 634. sunt & qui pro parte summum imperium habent, 617. sunt etiam qui inaequaliter foederati sunt, *ibid.* Hostium subditi hostes, 618. 641. Hostium subditi ubique offenduntur jure belli, 661

Hostis quis dicatur Jure Rom. III. 111. quis veteribus Latinis, 112. Hostis definitio a Jotis Rom. ex ipso Jure naturae desumpta, 641. in Hostem quid liceat, regula generalis, IV. 208. quantum in eum liceat natura, III. 599. in Hostem

jure nat. omnia licent in infinitum, I. 222. III. 596. tum ex necessaria defensione tum in poenam, IV. 269. Hostem interficiendi jus naturā quibus principiis nitatur, juxta H. СОССЕВУМ, III. 672. 673. Hostem occidere non humana solum, sed & divinae leges permittunt, IV. 212. Hostium nemo est innocens, 217. 235. Hostis noster semper, & omnis mori meruit, IV. 175. eique omne jus quaesitum in poenam auferri potest, 232. Hostis civi nocere, cur nunquam injustum sit, III. 551. Hosti nocere cives duplici jure possunt: ut para civitatis, & ut singuli, IV. 55. Hostem occidendi, vel capiendi jus malo comparatur cum jure ferre credendae, vel capiendae, 68. 69. Hostis quidquid ab hoste capit, id jure ei quaesitum est & in res, & in personas, 76. captus sit servus, *ibid.* & quidem ipso jure natura, 79. Hostis mei sociis, & subditis, vim inferre possum, non ex causa aliqua subnascente, sed ex originaria, III. 597. Hostis an possit subornare hostis subditum, ut principem, ducem, &c. occidat, 617. Hostem meum, vel ejus rem, in pacato territorio cur nec capere, nec offendere queam, vera ratio, 680. IV. 68. an captum per tale territorium ducere liceat, quaeritur, III. 680. Hostilis rei occupatio est justus titulus acquirendi dominii, III. 597. Hostilis res capi potest in infinitum, 598. IV. 50. 51. quando capta videatur, 51. ejus proprietates jure naturae acquiruntur capienti, 240. in poenam retineri potest ultra compensationem, 241. Hosti fides data servanda, 308. *seqq.* etiam mentiri liceat, *ibid.* Jura naturae cum eo communia manent, 309

c. HОТОМАНН Scripta, P. 101. Huanini quo jure utebantur, I. 22

c. Hypotheca species juris in re constituta in jure Romano, II. 161

I.

c. J Absque non mentiri sunt Hammonitis, III. 615

JACOBUS Patriarcha probat jus acquirendi bello, IV. 25. fructus init cum idololatra, III. 96. ejus filii ex ancillis ab ipso adoptati in jus succedendi, II. 374

c. Jacobi

- c. Jacobi cum concubinis verum conjugium fuit, II. 417
- c. JACOBI *Apost.* IV. 1. locus, unde bella inter vos, &c. explicatur, I. 154
- c. JACOBUS II. *Scotia rex* sub tutela matris, I. 306
- c. JACOBI II. *Anglia regis* prætenfus filius jure a regno vel eo ipso exclusus, quod neglectis cautelis lege fundamentalis futuris editus fuerit, II. 441
- c. *Justare neminem suum velle*, non ex præsumptione, sed ex ipsa regula naturæ oritur, II. 185, 186
- c. *Justu mercium* ex navi cui aliquid abest, ei pro rata damnum restitui debet, II. 581
- c. JAMBELLI machina, III. 580
- c. *Idea innata* citra ratiocinationis vim non dantur, P. 37
- Idem* morali æstimatione censetur tantundem, II. 368. idem populus censetur etiam post multos annos, vide Populus.
- c. Idem quando quid videatur, quando differri, II. 538
- Idola* hostium evertere, aut diruere an liceat iis, qui eadem religione tenentur, IV. 1. *seqq.* Vide Simulacra. Idolorum cultores an hoc nomine bello possint impugnari, III. 312. qui puniri possint, *ibid.* natura vani esse, quo sensu dicantur, II. 671. quos morte puniat lex Hebræa, II. 312. *seqq.* *Idololatria* species, & gradus, 310
- c. Idololatriæ qua talibus bellum inferri nequit, III. 392. 391. quid sub idolis adorent, 394. crimen eorum in quo consistat, *ibid.*
- c. *Idumæi* quo tempore Judæi facti, I. 70. ad quatum gradum a commercio cum Judæis exclusi, 183
- ИДУМЕИ factum quale, I. 344
- ИДУМЕИ controversia cum Ammonitis, II. 164. c. 176. 178. 179. & IV. c. 54
- c. JEREMIAS illud, *consilium te super gentes* explicatur, I. 243. ejusdem C. XXXVIII. v. 5. ratio redditur, 318
- c. *Jesuita recte* in conciliis ultimo loco ponuntur, II. 127. eorum impia doctrina circa juramenta, III. 22
- Ignorantia* quæ delictum minuat, III. 305, 340
- c. Ignorare legem, naturali ratione injustum non est, III. 500. cur aliud obineat Jure Romano, *ibid.* Ignorare Jus naturæ nunquam licet, IV. 210
- Ignoscere* an liceat interdum, II. 289. an liceat posita lege poenali, 289
- c. *Illegitimi liberi* non nisi matri succedunt, II. 403. in regnis succedere nequeunt, 435
- Illicita* eximenda verborum universalitate, III. 145. non obligant, *ibid.* illicitum factum non semper caret effectu juris, II. 590. ejus promissio non valet, & quare, *ibid.* etiam jurata, III. 7. verba, quæ illiciti quid contingant, quomodo interpretanda, 145
- Illyris* prædarii soliti, triumphati, III. 636
- Imagines* in iis gentes arbitrabantur habitare aut Dei spiritum, aut bonos angelos, aut vim astrorum, IV. 4
- Immemoriale* tempus, vide Tempus.
- c. *Immobiles res* æque, ac mobiles occupandi jus lege civili potest anteveri, II. 118
- c. *Immortalitas* animæ probatur ex naturæ rationibus, P. 68
- Immunitas* rerum ad agriculturam pertinentium, IV. 239. Immunis status concessio quibus casibus desinat, III. 146
- c. *Immunitas* non tollit summam potestatem, I. 264
- Impediens* aliquem a petendo munere quando teneatur, III. 181
- c. *Impedimenta* possessionis perpetua, temporaria, & dubia, quæ, eorumque effectus, II. 484
- Impendens* in rem alienam receptu difficultas, sumtus servat, II. 562. Impensorum loco juste retinentur quæ durante bello capta sunt ab iis, qui justum bellum gesserunt, IV. 237
- Imperare*, non semper involvit subditos, I. 209. Imperandi jus non semper subditorum arbitrio relinquuntur, 167. Imperandi, & parendi ordo intervis nostri bono etiam tum, cum patimur injurias ab imperante, 208. 335. Imperantes in univerſum censendi quæzere tranquillitatem publicam, & quare, *ibid.* an utile esset ut unus aliquis toti mundo imperaret, III. 459
- c. Imperandi, & parendi ordinem considerasse posse cum resistendi licentia, ex Grotio contra Grotium sequitur, I. 363
- Imperator* Romanus an in ea omnia jus nunc habeat, quæ quondam fuere populi Romani, III. electio ejus facta legibus

bus an per se rata fuerit, II. 528. princeps fœderis electus contra Turcam, III. 106. Imperatores Romani cur episcoporum consilio uti sint, 484. Imperator Romanus an imperium habeat in omnes, 458. c. 469. *seqq.* qua talis unde jus suum habeat, Vicarium ei quis dare possit, II. 533, 535

f. Imperator an leges interpretari, & abrogare possit, cur Justiniani temporibus dubitabatur, I. 268, 271. Imperatores populum adorantur, 271, 277. Imperatoribus competeat jurisdictio plenissima in Clericos, 239. etiam juxta Canones, 240

g. Imperfectio nunquam obnoxia pœnæ, III. 329. 358. Imperfectus actus ex post facto an convalescere possit, II. 193. aliud quod imperfectum, aliud quod suspensum, *ibid.*

Imperium acquiri quatenus possit, IV. 261. in victis accipi recte ad sui tutelam, *ibid.* bello acquiritur, 95. ut in rege imperante alio est, bello acquiritur, 97. alienari potest a rege consensu populi, II. 340. acquiritur non nisi ex consensu, aut ex pœna, IV. 261. & jure naturali tamen non ultra, quam fert debiti modus, & periculi necessitas, *ibid.* alienari potest, I. 190. *seq.* II. 340. ut alienetur, quibus opus sit, 339. *seqq.* alienari nequit ex moribus Germanorum, I. 194. non amittitur delinquendo, nisi lex id statuat, II. 9. arcifinium credendum est in dubio, 167. in certo esse, humanæ interest societatis, *ibid.* in corpore non est divisibiliter in plura corpora, 342. dari a Deo, utile est ut credatur, I. 179. 186. derelinquitur aliquando, & quare, II. 263. desinit devehctione, 521. distinguitur interdum a dominio, 120. tale imperium continet jus eminens, 331. dividi potest, ut pars sit penes populum, reliqua penes regem, I. 199. quibus casibus, 205. a victore in securitatem suam, IV. 301. eum dividitur, utrique parti certi fines constituendi, qui cognosci queant, I. 387. 199. divilum an censetur si rex irrita forte permiserit, in qua senatus non consentiet, 200. Imperii divisi exempla, 201. male imperantis an recidat ad populum, *vide* Tyrannus. im-

perantis institutum non semper est tyrannicum, 174. n. an omne institutum sit ejus gratia, cui imperatur, *ibid.* proprietatis pleno jure potest haberi, 189. & quomodo, 190. hocque imperium patrimoniale dicitur, 190. IV. 96. opponitur ei, quod defertur voluntate populi, I. 194. quod per regem exercetur, non desinit imperium esse populi, III. 139. quod est in rege, ut in capite, in populo manet ut in toto, II. 525. res pia est, etiam cum ab impio tenetur, I. 90. vi partum ex voluntate, etiam tacita, potest jus accipere, II. 173. victis relinquere, æquum, *vide* Victus. Imperii forma qualescunque fingatur, nunquam periculis, aut damnis caret, *vide* Status. Materia prima, & secundaria, II. 120. Imperium herile, quod ad utilitatem regentis instituitur, quo jure haberi possit, IV. 96. mixtum idem est, ac divilum, I. 202. vel status mixtus, IV. 303. & est cum servitus miscetur cum personali libertate, 96. summum, res est nobilissima, II. 171. primum est, quod producit societas civilis, 522. tantum juri naturali subjacet, 172. quibus modis acquiratur, 170 non amittitur ab iis, qui acta sua a minoribus magistratibus volunt confirmari, I. 200. continet jus, ut in bona, sic in actiones subditorum, IV. 343. & potestatem eos judicandi, III. 525. habetur vel jure temporario, vel usufructuario, vel proprietatis, I. 189. habentes in quos bellare possint, 310. penes populum an semper sit, 174. an a populo omni constituitur, *ibid.* redit ad populum in regnis electivis mortuo rege, in hereditariis extincta familia, II. 525. Imperii summi exempla, & testimonia per omnes rerum publicarum formas, I. 180. signa quæ, III. 525. ejus summitas distinguenda ab habendi plenitudine, I. 195. II. 342. temporarium, I. 384. usufructuorum regi invito nequit auferri, II. 340. Imperii pars non potest recedere a corpore, nisi in extrema necessitate, 140. *seqq.* tunc enim valide imperium alterius in se recipit, IV. 324. Imperii societatem continentis reverentia æquiparatur viæ, I. 85. Imperii termini qui, *vide* Ter-

- *Impotentes* natura, vel casu, non se le-
re suo, matrimonia contrahere possunt,
II. 264. Impotentis uxore adulterium iu-
re naturæ non committitur, 246
Inacbidatum regnum Argis, I. 181
Inæqualitas in contractu naturaliter jus dat
minus habenti, II. 659. locum facit re-
scindendi, aut reformandi contractum
jure naturali, III. 13. non si in eum
consensus est jore gentium, II. 670.
III. 13. aut juramentum intercesserit,
7. Inæqualitas, quæ inest contractui,
jure gentium non rescinditur II. 671
• *Inæqualitas* Grotio improprie admodum
significat id, quod iniustum est, II.
691. in contractu non obligat ad res-
tutionem, IV. 232, 240, 311. ex In-
æqualitate nemini jus nascitur, 357.
• *Inaugurationes* omnes sunt arbitrarie, &
juris mere positivi, non præcise neces-
sitate, II. 553. Hodie Imperatores u-
tuntur sola Aquisgranensi, semota Ro-
mana, 554
Incarcerans alterum injuste ad quid teneat-
ur, III. 183
Incidium, in eo ædes vicinas quo jure
liceat diruere, II. 60. c. 96. 99. in Incen-
dio puniendo multorum etiam sunt sive-
randæ calamitates, III. 293
• *Incendium* data opera qui fecit, si sit
villioris conditionis, cur bestius obijciat-
ur Jure Romano, si nobilioris, cur op-
prie tantum plectatur, III. 371
Incestum jure gentium, II. 210
• *Incestus* ex ipso naturæ lumine, citra
revelationem, prohibitus esse probatur,
P. 59. I. 61. III. 381. sub pena ca-
pitis prohibitus a Deo, I. 131. 132.
Incestus ratio tota consistit in triplici u-
nitate naturali privata, quæ est inter
homines, II. 277. cur non fuit in nuptiis
primorum hominum, 285. 301. Ince-
stusorum nuptiarum apud varios po-
pulos introductarum exempla, 301. Ince-
stus Decorum gentium, 286, 301. In-
cestuosos cur Canones saltem a Clero
arceant, ratio, 303
• *Incola* quo jure obligentur ad leges terri-
torii, in quo commorantur, I. 69
Incorporatio cum persona acquiritur, IV.
71, 97
• *Incrementa* fluvialia naturali ratione ce-
dere populo, fluviorum Grotius, &
H. C o c c i u s, II. 491. Sum,

C o c c i u s cum JCtis Rom. ea nul-
lus esse, ait, in agris limitatis, non
vero in archiniis, *ibid.* §. 492. ubi
videantur concessa, concessio imperio,
si jurisdictione, recte negatur, 501.
seus si simul concessa sit universitas a-
grorum, nec possessoribus privati agros
archiniis teneant, 502. acquisitionis per
ea rationem naturæ asserunt JCti Rom.
ibid.

• *Indelicti* conditionis duò casus, III. 73.

Indefinita pro universali quando sumenda,
III. 135

Indi plures uxores habebant, II. 206. In-
dis illata bella improbantur, 457. In-
dorum regis quo pacto sint omnia, I.
c. 285

Indictio belli, III. 637. 638. c. 645. seqq.
utrinque facta, 641. specialis requiritur
si socii per se, & apud se bello impet-
tantur, 641. c. 653. ad quos respiciat.
641. c. 652. in quem finem instituitur.
642. c. 653. quotuplex, 641. seq. an
necessaria post inducias, IV. 284. quan-
do jure nat. aut gentium necessaria, vel
non, III. 637. an statim post indictio-
nem bellum possit inferri, 641. c. 655.
an hostium sociis separatim bellum in-
dici debeat, si cum eis solum institu-
tur, 641. c. 652. Indictum bellum prin-
cipi, simul indictum subditis, & sociis,
642

c. Indictio necessaria in bello, I. 223. non
in defensivo, *ibid.* Vide Denuntiatio.
Clarigatio.

Indigentia, naturalis mensura ejus, quod
res quæque valere debet, II. 682

c. Indigentiam, quo sensu verum sit,
facere rerum mensuram, II. 705. 706.
707. publicâ, non privatâ, meretur re-
rum pretium, 707

Indicatum quod sufficienter est, advec-
sus eum pro vero habetur, qui indica-
vit, II. 165

Indirecte licent quedam, quæ directe non
licent, III. 556

Inducta quid, & unde dictæ, IV. 383.
c. 394. quando incipiunt obligare, 385.
c. 396. ad certum finem, & eorum ef-
fectus, 385. 387. a duobus dantur.
411. non omnes, c. 417. per annos cen-
tum etiam esse possunt, 381. c. 394.
dantur interdum rebus tantum, non et
Z z z Jam

im personis, & contra, IV. 387. c. 399. & opponuntur paci, 382. 383. c. 392. *ſeq.* non rumpuntur a privatis, niſi publica auctoritas eis acceſſerit, 387. c. 400. vim omnem prohibent, 385. c. 397. Induciarum tempus an includat nominatum terminum, 384. c. 395. Induciarum tempore ſi quid convenit, idem valet, ac quod belli tempore, 382. c. 393. Induciarum tempore non eſt poſtliminium, 385. ulro deficientes ſuſcipere non licet, nec relictos occupare, 385. in Induciis, quæ perſonis tantum dantur, res defendere etiam cum cedere perſonarum licet, 387. c. 399. Induciarum tempus an veniat ſub belli, an pacis nomine, 383. c. 394. quomodo computandum, 384. c. 395. Induciis finitis nova indictione non opus, 383. earum tempore quid liceat, 385. 387. c. 397. 399. an deficientes, & relictos recipere liceat, 385. c. 398. Induciis elapſis, qui ſine culpa penes hoſtem reperitur, an capi poſſit, 386. c. 398. ab altera parte ruptis indictione non opus, 387. c. 399. 400. c. Induciae ſtatum belli non tollunt, I. 23. quid differant a Pace, IV. 392. 397. earum eſſentia in quo conſiſtat, 393. in iis non opus eſt clauſula amneſtiæ, *ibid.* aliz univerſales, aliz particulares, 399. iis durantiſſimis quid facere cuique liceat, 398. ſpeciatiſſime in obſidione, 399. Induciis recte veteres tribuerunt *ἐνυμνησίαν*, non *ἐκδία*, 345. pendentiſſimis, nullus eſt poſtliminio locus, 328. pactis, quiſnam dies computetur, III. 154. quomodo ſpatium triginta dierum, *ibid.*

Inermes per loca munita mittere, quibus tranſitus negari non poteſt, uſitatum, II. 65. Inermibus parcendum, IV. 199

Inſaſus promittendo non obligatur, II. 587. Infantes occiduntur jure belli, quo ſenſu, III. 662. quo ſenſu non occidi debeant jure belli, IV. 197. 198. Infantis dominium unde, & quale, II. 221. Infantum promiſſa acceptandi animus ſus ſupplet, 592

c. *Inſans* cur ex promiſſo non obligetur, II. 617. Infantes jure naturæ ſucceſſionis ſunt capaces, 404. 417. & domini, non vero ejus adminiſtrationis, 339. idque juſ iis ex ipſa naturæ ratione,

non demum ex aliquo jure gentium voluntario competit, III. 469. Infantis regimen concedi a natura occupanti idoneo, ſalutem eſt, *ibid.* Infantium actus duo, pacta, & delicta, conſiderantur, II. 217. Infantes ne exponere liceat, lex Thebanorum, 241. & Romanorum, *ibid.* Infantes an occidi jure belli poſſint, IV. 213. Infanzie tempus, II. 236

Inſeſſatio eſt alienatio, II. 343. Inſeſſationes regnorum irritæ ſine conſenſu populi, *ibid.*

c. *Inſideles*, in eos nulla juriſdictio competit Chriſtianis, III. 418

c. *Inſirmitas*, ex ea non ſequitur communitas inter homines, P. 65

Infortunium quid, IV. 187. & injuria, in quo diſtint, III. 415. IV. 185, 187. Infortunati in bello qui, *vide* Fatum, 185

c. ſub Infortunio certo modo culpa quoque continetur, IV. 209

Ingrati non puniuntur, III. 287. Ingratis poena alicubi dicta, 522. n.

c. Ingratitudo, ex ea naturaliter nullum juſ oritur, III. 360

Inhoneſti facti promiſſio an valeat, *vide* Illicitum.

Inimici qui Judæis, I. 82. iis beneficiendum, II. 276. ſepeliendi, 241. n.

c. Inimici cibandi præceptum quale, I. 152. Inimicitia capitalis, juſta divortii cauſa, II. 254. Inimicorum dilectio, *vide* Dilectio. Odium.

Injuria quid, IV. 187. Chriſtiano qualis non repellenda, & an omnis I. 96. quæ in perſonam noſtram committitur, ſpernenda, I. I. 505. quando alteri in perſona alterius facta cenſetur, IV. 334. Injurie vindicta jure naturali illi concediſſa, cui ioſertur, I. 331. ſed prohibita eſt lege ſocietatis, *ibid.* & ſummis tantum poteſtatibus inter ſe conceſſa, ita ut hæc libertas nemini temere cenſetur abdicata, III. 137. neglecta a ſummo magiſtratu an licita minoribus, I. 169. nimia ſi ſit, fit injuſta, IV. 184. Injuriam non facio cum utor meo jure, II. 14. facienti non reſiſti, an dicatur univerſaliter, I. 164. levem judicio perſequi, lege evangelica prohibitum, 95. *ſeq.* ſubditis factam non oportet trahere ad injuriam magiſtratus, niſi maniſeſte hoc appareat, IV. 334. ab

ab Injuria imperantium subditos defendere alienos etiam vi, & bello, *unum liceat*, III. 515. populus populum ab injuria defendere non tenetur, si manus festum sit periculum, 514. qui injuria me affecit, & ipse mihi naturale jus dat adversus se in injuriam, II. 51. Injurie maximæ sunt ex cupiditate excellendi, P. 23. Injurie, culpæ, & infortunii discrimen, IV. 187. *seq.* quædam ferendæ, & quales, I. 98.

2. Injurie sue, & alienæ, unumquemque privatum vindicem esse, perperius error Grotii, P. 72. I. 24, 51, 130, 153, 215, 258, 324, II. 399. III. 315, 339, 341, 342, 344, 349, 356, 361, 378, 381, 415, 515, 597, IV. 293, 312, 425. Injuria non facta quid Grotio, II. 23. 72. Injurie remissio jam a Gentilibus inter virtutes relata, I. 149. etiam reiterata ferenda est, *ibid.* *Injuriam facienti non resistendi præceptum* explicatur, 218. Injuria in genere quid, & quoties fit, II. 566. quænam obligatio ex ea oritur, *ibid.* Injurie restitutionem auget animus, I. propositum, III. 331. Injurie factæ qui causa est, puniri potest, 411. quinam, & quomodo esse possint, 412. Injuriæ quid, & quomodo teneatur, P. 51. de Injuriis si pace facta nihil dictum sit, quid juris, IV. 356, 357. Injuria in parentes ex quo jure illicita, I. 55.

Injustum quid, I. 3. Injusti iudices, testes, accusatores, ad quid teneantur, III. 184. Injuste uero agit, nisi qui scit se agere, IV. 420. quædam injusta non sunt, & tamen cum charitate pugnant, II. 659, 665. Injustitia, admissa communiter, etiam a civitate, non facit ne sit iusta societas, III. 634. eo major, quo majus alteri damnum inferitur, 293. committi potest in bello iusto, IV. 184.

Innocens interdum non injuste occidi potest, II. 5. Innocens civis ut se hosti dedat cum petenti, etiam a civitate cogi potest, III. 521. Innocenti insultans princeps non ideo statim princeps esse desinit, II. 9. Innocentem an teneamur defendere, & quando, III. 521.

Inobediencia interdum minus malum, adeoque boni vicem obtinet, III. 543.

Inopiam ob publicam peregrini semel admitti recte expelluntur, II. 70. in Inopia, s. defectu cibatorum, quo jure quod quisque habet conferre cogitur, 60.

e. Insulsiari hominem homini cur fas non sit, vera ratio, P. 60, 61.

Insipientia regia non semper demonstrant regiam potestatem, I. 187. *seq.* regie potestatis, conceduntur principibus populi liberi, 188.

Insistoria actio unde, II. 591. *seqq.* Insistoris actu cur teneatur qui cum præposuit, 563.

e. Insistoria actio nititur naturali ratione, II. 640. triplexque ibi obvenit negotium, *ibid.* non oritur ex ipso contractu, sed ex quasi contractu, 641. cur non datur, nisi secundum præpositionis formam, & intra fines negotii commissi, *ibid.* Insistor quis dicatur, *ibid.*

Instrumenta rursus pignori capi vetita, IV. 222. Instrumentum etiam homo est, & quale, I. 189.

Insula quomodo distinguatur ab alluvione, II. 475. Insule cujus, *ibid.* *seq.* in Insulis vacuis cessat iudicium, I. 64.

e. Insule sunt occupantis territorium, ubi sitæ, II. 144. Insule Italice cur pars Italice dicantur, 152. ex alveo maris natæ nullius sunt, & cedunt occupanti, 86. Insula in flumine nata cur vicinis pro rata cedat, 134. in flumine privato nata cedit ei, cui flumen assignatum est, 494. in publico nata cedit vicino agro, si est arcitinius, 501. Insule nantes cur vicinis non cedant, sed sint jure gentium publicæ, vera ratio, 495.

e. Integra res in contractibus quomodo dicitur, II. 685.

Intentio mala per se ad restitutionem non obligat, III. 463.

e. Interdictionis, & deditionis differentia, III. 436.

Interesse mercatorum an sit iustum, & quatenus, II. 669.

Interdictio, vide Occisio.

Interim, pro Interdum, III. 8.

Intermeino bello pax qualisunque præferenda, III. 507. vide Bellum.

Interpellatio, vide Denunciatio Clarigatio. Indictio.

Interpretatio ea sumenda est, quæ cavet ne actus in vanum recedat, IV. 300.

ejus mensura quæ sit, III. 131. Interpretationis regula in conditionibus pacis, si dubia oriatur, IV. 329. *seqq.* c. 358. *seqq.* in pactis inter privatos tempore belli, 422. leges generales interpretatione benigna ita accipiendæ sunt, ut casus summiæ necessitatis excludant, 421. in Legge, quæ non ex æquitate naturalis, sed majoris mali evitandi causa lata est, ea non est sumenda Interpretatio, quæ peccato obnoxium faciat actum, 73. Interpretationis fontes, III. 131. *regulæ*, *ibid.*

a. Interpretationis regulæ a Grotio traditæ non sunt naturales, III. 151. adeoque nullius momenti in demonstrando jure naturæ, & interpretanda voluntate Legislatoris, 624. Interpretationis principia H. COCCII, 149. *seqq.* Sam. COCCII, 151. Interpretatio, etiam in causis favorabilibus, naturali ratione jus non facit, II. 460. nam Interpretatio ex odio, vel favore, in jure naturæ nullum habet effectum, III. 157. 159 & favorabiles æque, ac odicis Interpretationes sunt ex mere jure civili, 157. IV. 242. Interpretatio contra quem contrahentium semper fieri debeat, III. 178. stricta, & laxior, jure naturæ cognita non est, IV. 418. nulla val. in pactis, nisi quæ ex natura verborum, & negotii sequitur, 429. debitorum in sacra historia non nisi universali Ecclesiæ competit, P. 97

• Interpretes primi Corporis Juris præterendi sequentibus, P. 100

Invasio alieni, si de pace rumpenda agatur, censetur magna esse cupiditas, IV. 314. Invasor Imperii populum obligare nequit, III. 57. præceptis suis quatenus obliget, I. 351. quomodo possit interficere belli jure, 352. & ex lege antecedente, *ibid.* & ex auctoritate jus imperandi habentis, 353. cur extra casus exceptos interficere a privato nequeat, *ibid.* Invasorem obligant actus ejus Imperii, 351. Invasorem bello petere an liceat populo, cui cum subditis invasoris foedus est, volente vero rege, III. 140. occidere non licet, si ei fides data sit, aut postum intervenierit, I. 319

a. Invasoris animam perdendi metus non tollit: jus se defendendi, I. 217. 218. nam Invasoris periculum qualescunque Invasor

jus suum auferre nequit, III. 314. *Inf. v. for. Imperii*, I. 377. ejus acta nulla sunt omnia ipso jure, *ibid.* c. 379. ea tamen sæpe, varias ob causas, a populo, vel successore confirmari necessarie est, 377. durante ejus possessione civis non tenebitur parere regi legitimo, 378. privatus distinguendus ab eo, qui alias summam potestatem habet, 380. hic jure belli acquirit, ille ut prædo, *ibid.* ille occidi potest auctoritate legitimi magistratus, hic non potest, 386, 387. *Fide* Usurpator. Tyrannus.

Inventionis titulus locum non habet in his, quæ jam possidentur, III. 457. Inveniens rem alienam ad quid teneatur domino, II. 559. an si dominum ignoret, rem teneatur dare pauperibus, *vide* Aliena res.

e. Inventor rei alienæ cur eam restituere debeat domino siue præmio, *vide* ratio, II. 572. Inventio novarum terrarum nunquam est iusta occupationis, & belli causa, III. 467

c. *Involuta* semina an in infantibus existant, P. 46

Inundatione dominium naturaliter non amittitur, II. 473. ejus duæ species, *ibid.* Inundatus ager quando derelictus habeatur, 474. cujus sit Jure Romano, 472. *seqq.*

a. Inundatione non tollitur possessio, II. 347. Inundationem majorem dominium auferre, levior non item, nullibi Joci Romani tradunt, 492, 496, 497, 498, sed eam demum, qua alveus mutatur, & perpetuam, *ibid.*

Involuntarium ex voluntario habendum pro voluntario, III. 184

c. JOEVS gentilis fuit, I. 65. eum cruciari cur Deus permisit Satanæ, 44 Joca, III. 173

c. JOCHABEDAM non fuisse Amrami amitam, s. Levi filiam, probatur ex rationibus chronologicis, II. 182. *seqq.*

JOHANNIS Baptista, & Christi doctrina, quatenus eadem, I. 91. cur ad eum usque durasse lex dicatur, c. 140

c. JOHANNIS Comendi Imp. Oratio ad uxorem Irenen, II. 443

c. JOHANNES Lugdunensis æsteticam communionem reducere voluit, II. 77

JOSEPHI Patriarchæ dolus, III. 677. monopolium, II. 664

a. Joste

- e. Jofephus quomodo d-signatus a Iuftino, P. 33
- J O S E P H U S (F.) in legis expofitione Romanis blanditur, IV. 4
- c. Jofephus: de iufticia, P. 36. Judæos legem fervare ufque ad mortem, I. 157. de miffione Judæorum imperata a Lentulo, *ibid.* de ejectione eorum ex urbe Roma, *ibid.* de larociniis in Judæa commiffis, 218: quo fenfu dicat, Pontifices fummos removeri non folere, 218. de variis gubernationum formis, 264. ejus locus de Syllæ male reatus a Grotio, 322. lex ficta de non blafphemandis Diis alienis, IV. 20
- e. J O S U A C. I. v. 18. de contumaci morte plectendo, I. 131
- Ira quid, III. 265. IV. 188. in Deo quatenus, III. 2. homini cum bellis communis, 265. quod ex ira committitur, magis excufabile, quam quod ex voluptate, 295. Iracundi funt in quibus bilis prævaleat, *ibid.* Iracundiam accendit recens, necdum fedatus dolor, *ibid.*
- o. Ira per fe res indifferens fiet in virtutem, fape in vitium defleat, P. 90. Ira Dei perfectio eft, non vitium, III. 21. ad Ire effentiam non pertinet perturbatio, 22. Ira filios naturæ quo fenfu homines nuncupet Paulus (ad Cor. XIII.) II. 731
- c. I N N O C E N T I U S primus Corporis Juris gloriator, P. 98
- Irregularitas ex bello, III. 613
- Ire-goff etiam in falſis Deos juſte puniuntur, bello impugnantur, III. 319. negatur, c. 407
- Irriti actus quinam jure naturæ, II. 207. a lege civili non funt, niſi eorum, qui ſubſunt, 215. Irritum facere diverſum eſt a prohibere, 216. quæ actum irritum faciunt, odioſa funt, 135. Irritum facere aliquid rex antecederet poſſet, non etiam conſequenter, 5. ut aliquid conſequenter irritum reddatur, quid requiratur, *ibid.*
- c. I S I D O R U S tutor Theodoſii, I. 106
- c. I S I D O R U S de differentiis vocum belli, aciei, prælii, & pugne, I. 24
- c. I S O C R A T E S de præſcriptionibus, II. 79
- e. I r r o g i t a cur ſe ſubmittere profanorum lupis non potuerunt, vera ratio,

- III. 119. nec conjugia cum inſidelibus contrahere, *ibid.* nec cum Ægyptiis habitare, 120. vide Hebræi, Judæi.
- c. Italia regnum ante, & ſub Carolo M. diverſum longe eſt ab Imperio poſt conſtituto Romano Occidentis II. 554. 555. Iter res eſt, I. 89
- Item quomodo reditum comprehendat, IV. 388. c. 401, 402
- Jubens tenetur de damno factio ab eo, quem juſſit, III. 187. 408. id. quod jubet, an id, quod promittit, in dubio præferendum, 147
- c. Judæa quando in Provinciam reſecta, I. 322
- Judæorum opinio de neceſſitate reſtututionis, IV. 175
- c. Judæi juſ naturæ agnovērunt, P. 36. tenebantur ex duplici vinculo, I. 6. partem legis moralem non plane negligeabant, 131. juſto titulo Romanis parere, II. 198. potuerunt fœdera contrahere cum extraneis, III. 216. *Judæorum* leges, excepta cæremoniæ, non ſublatæ advenſu Chriſti. ſed ſecundum excidio, I. 14. republica durabat vivente Chriſto, *ibid.* autonomia ſub Artaxerxe, 370. ſub Alexandro, *ibid.* ſub Antiocho, 371. ſub Romanis, *ibid.* uſque ad noviffimum cum his bellum, 372. generalis converſio an probabilis, 145, 146
- c. *Judaïſmus* quid ſit Epiphania, III. 211
- c. J U D A S Maccabæus ab innocentia cauſæ ſuæ victoriam expectat, P. 77
- Judex quaſi pater, III. 261. juſte judicaffe dicitur dupliciter, aut cum judicaverit ut decet, aut cum ex animi ſententia, 490. ubi expectari non poſſet ſine certo periculo, aut damno, ceſſare judicium intelligitur, I. 164. item intelligitur, ubi recitatur juſticiam, *ibid.* ejus auctoritas non idem valet in externos, quod in ſubditos, III. 262. Judices cur electi qui eſſent prudentiſſimi 273. plures ad vindicationem mali quare inſtituti, 278
- c. Judex quid differat a rege, I. 362. naturaliter nemo in propria cauſa, 212, 371, id in genere vitium eſt, 112. exceptiones, *ibid.* juſ reddere cur dicatur etiam cum iniuſe decernit, III. 502. male judicatis Jure Rom. ad quid

- teneatur, III. 301. Judex quis sit inter summas potestates, 498, 499, 500. 579. Judicis cur Dii vocari a Mose, I. 317. Inferorum constituti, cur, P. 40
- Judicare* an possit de regni successione si-
ve rex, siue populus, II. 318. Judi-
candi libertas homini ab homine quo-
modo debeat, III. 568. refutatur sen-
tentia Grotii, c. 610, 611, 614
- Judicii recte conformati ad discernenda
qua delectus, aut nocent*, figmentum
Grotianum, P. 53, 54, 84, 85
- Judicium* respicit meritum personarum, non
jus promissuum, III. 662. activum,
481, 541. animi ad quid homini datum,
481. nunquam acquiescit in medio, sed
alterum eligit, 483. capitale ex dile-
ctione innocentium natum, I. 95. *seq.*
coactivum humanum, IV. 71, 172.
dicitur jus quoad effectus quosdam,
vide infra. Commune populi, singuli ad
se rapere non debent, I. 353. praesertim
in re controversa, ubi possessionem se-
qui debent, 354. contemplativum, III.
541. injustum nec rem, nec rei aestima-
tionem immutat, II. 12. injusto Judicio
qui damnum dedit, in quantum teneat-
ur, III. 184. Judicii cessatio momen-
tanea, aut continua, I. 164. jure, aut
facto, *ibid.* *Judicium zeli*, III. 275.
Judicia in subditos cuique potestati,
525. criminalia quare instituta, 283.
seq. capitalia an permissa Christianis?
non sunt affectanda, 284. apud He-
braeos quidam regiae potestati eversa,
I. 202. periculosa, III. 284. publica
non a natura, sed a facto, I. 163
- Judiciorum origo* juxta Grotium, I. 45.
vera, 46. *Judicia* sunt a natura, non
facto demum hominum introducta, 214.
quoniam Christus improbat, III. 356.
357. privata quis Romanorum primus a
publicis separavit, I. 247. publica quo
sensu in f. scriptura mox divina, mox
humana ordinatio vocentur, 368. *Ju-
dicia capitalia* inter omnes gentes obti-
nent, 131. probantur ex Rom. XIII.
139. cum Evangelii doctrina non pu-
gant, 141. cur tamen Christiani pri-
mis temporibus non libenter iis interfue-
runt, vera ratio, 159. his positis, po-
nitur quoque verum, 144. 158. *Ju-
dicia possessoria* cujus sint juris, IV.
374. naturalis ratione distincta a peti-
torii, *ibid.* *Judicia* expeditur nomi-
ne principis, I. 250. *Judicium* dome-
sticum est a natura, III. 339. *Judicium
zeli* Hebraeis quid, ejusque ratio, II.
48. III. 345, 346. unde ortum, 347.
Judicium Vehmicum male refertur ad
Judicium zeli, 347, 348. unde sic di-
ctum, *ibid.* *Judicium* post hanc vitam
probat, P. 57
- Judicaria* potestatis origo, I. 210
- Juravit*, non datum se, potest repeti-
tionem excepti omittit, III. 6. pra-
doni datum non recte repetit, 17.
redire ad hostem, si clam redeat, non
satisfacit, *ibid.* tenetur ex animo jura-
re, & re implere quod juravit, 3. 11.
quando Deo tantum obligetur, quando
& homini, 11. non tenetur si is, cui
juratum est, eum liberet, 14. implere
debet contractum, cui inest inaequali-
tas, 13. Jurantis verba quomodo acci-
pienda, 3. 6. 11. Jurans deliberato a-
nimo se non obligandi, tamen obliga-
tur, 34. Juravit Paulus, 16. Jurare li-
quido, quid, 4. Juratum pactum for-
tius non jurato, 148. Jurata promissio
non est fundamentum foederum, 140
- Jurare* possunt omnes, qui pacifici, III.
21. an etiam per creaturas liceat, 30.
affirmat id H. COCCIVS de solis pro-
missis; secus si de veritate asserenda
agitur, 31. de utroque casu SAM. COCCIVS,
ibid. per falsos Deos quis
possit, 33, 34. per lapidem jurandi
mos, 35. De quo juratum est, id re-
mitteri potest, 39
- Juramentum* a priscis sic non concipiebatur,
ut expresse per Deum jurarent,
III. 9. per caelum, terram, & similia
an a Christiano licitum, *ibid.* per fal-
sos Deos a Christiano licite fieri, con-
tendit Duarenus, 11. ab incredulo per
falsos Deos conceptum an quis debeat
accipere, 10. dissolvi an queat lege hu-
mana, 14. an superiorum actu, *ibid.*
cum ab ecclesia dissolvitur, quomodo
defendatur, *ibid.* in quibus casibus actus
contra juramentum valeat, 14. excep-
tiones omnes excludit, quae ex inaequa-
litate rei actum rescindunt, 13. aut ex
persona ejus, qua cum agimus, peni
possunt, 11. *seq.* § 574. omne quibus-
dam improbat, 16. an improbetur
lege evangelica, *ibid.* *seq.* § I. 107.
irritum

Irritum reddi potest antea concenter a privato, & rege, III. §1. consequenter vero non nisi respectu superioris, 14. §1. omne Juramentum obligat naturaliter eum, qui jurat, 3. et si, qui jurat, se non velit obligari, *ibid.* aut jus non det ei, cui juratur, 12. §1. si quis non putans se jurare verba protulit jurantia, non obligatur, 3. Juramentum regem non obligat ex sententia Bodini, 49. sed falsa, §1. non obligat, cum impedit majus bonum morale, 8. repeti quotannis solet, ne mutatione personarum vis ejus intercidat, IV. 302. servandum prædoni, III. 12. qui prædoni non servat, poenam apud alias gentes non meretur, & quare, IV. 301. iuste prædoni non servari, statuit Cicero, III. 12. vim suam amittit mutata qualitate, cujus respectu quis juravit, 14. Juramentum duplex, assertivum, & promissivum, 574. Juramentum non intelligendum sub conditione tacita, 4. dolo elicitum quam vim habeat, 6. regis irritum esse potest ob actum ipsius præcedentem, §1. non extendendum ultra consuetam significationem, 6. de re illicita non valet, 7. quomodo ex lege actui invalido validitatem conferat, 15. violatum, 2. *vide* Perjurium. Juramentum impediens majus bonum morale, non valet, 8. de re impossibili nihil operatur, 9. de re pro tempore impossibili quid operetur, *ibid.* per res creatas an licitum, & quo sensu, 9. per sceptrum, salutem, & similia, 9. 19. per salutem principis, & majestatem Imperatoris, 10. per Deos falsos an obliget, *ibid.* pirate, aut tyranno præstitum obligat, 12. IV. 299. metu extortum obligat, & quatenus, III. 12. militare Romanorum militum, I. 109. III. 9. de præda non intervertenda, IV. 96. per juro datum an obliget, III. 11. Juramenti forma, 9. effectus, 11. *seqq.* efficacia quatenus pendeat a superiore, 14. vis, & interpretatio, 2. 574. violati poena ad posteros manet, 2. Juramenti obligatio ex animo deliberata, 3. Juramento promissum non potest retineri ob peccatum ulterius antecedens, 15. IV. 300. Juramento convenit maxima simplicitas, III. 6. testis, & ultor Deus, 9. absolutio a juramento unde vim habeat, 14. circa

Juramenta quid possint superiores, *ibid.* *seq.* Juramento promissum compensari nequit cum eo, quod ante erat controversum, 15. IV. 306. *seq.* Juramento fallere viros, ut talis pueros, III. 574. in jurjurando negotium cum Deo est, 12. an ex jurejurando hæredes etiam obligentur, 11. circa Juramenta quid statuant leges Romanæ, 15. a Christo quænam prohibita, 16. Juramenta regum, 14.

c. Juramentum confundit Grotius cum ipsa promissione, III. 35. per se non obligat, IV. 311. ejus nulla vis est circa pollicitationes, III. 21. ejus forma re non semper convenit, 30. omne continet exactionem, non vice versa, *ibid.* dolo elicitum valet æque, ac promissio, 24. & ad eam actio obtinet contra dolo agentem, *ibid.* de Juramentis duo textus l. 5. §. 1. *Et* l. 5. §. p. de jur. conciliantur, 33. ad Juramentum verum quid requiratur jure Canonico, 35. Juramentum nullibi nuncupatur voti nomine, 37. quod contra Juramentum sit, quo casu, & intuitu sit illicitum, quo irritum, quoque neutrum, 40. circa subditorum Juramenta quodnam regi jus competat, 41. *seqq.* a Juramento quis dispenset inter Protestantes, 43. qualia, & quo sensu improbet Christus, 45. *seqq.* Dexteras in fidem jungere, nec Juramentum est, nec vice Juramenti, 48. circa regum Juramenta obscuris doctrinæ Grotianæ, 69. 70. per Majestatem principis est verum Juramentum, I. 160. Juramentum militare Romanorum, 157. *Vide* Jusjurandum.

Jureconsultus Rom. parum credendum in definitione juris publicis, II. 343. c. *Jureconsultorum* tres Classes apud Grotium, P. 98. inter veteres, & recentiores multum interest, *ibid.* *Et* 100. *Juri Romani* optimi Jurium noturæ interpretes, II. 90. eorum definitiones Juris gentium, P. 15. 38. Belli jus a natura esse, idem asserunt, I. 122. *Jurisdictiones* summæ inferiores concedi jure hæreditario possunt populi consensu, II. 343. Jurisdictio non est nisi apud superiorem, 389. c. Jurisdictio sacra omnis pertinet ad statum politicum, I. 248. *Ju.*

A a a a

Grotius Cocceii. Tom. IV.

c. *Jurisprudentia* definitio, P. 94. III. 351
Jurjurandum effectus est, prædicere contro-
 versias, III. 11. firma semper eadem,
 & qualis, 9. fundamentum quod, 309.
 obligatio personam tantum obstringere
 potest, promissio etiam ipsum hæredem,
 219. verba quomodo intelligenda, 6.
 Jusjurandum a civitate factum, &
 respectum, IV. 302. *Vide* Juramentum.
 Jurans.

d. Jusjurandum definitur, III. 19. 21.
 potest fieri non tantum per Deum, sed &
 per quamlibet rem nobis sanctam, 20.
 duplex, assertorium, & promissorium,
ibid. § 15. illo factum jure naturæ pro-
 batum dici cur nequeat, *ibid.* exceptis
 tamen duobus casibus, *ibid.* voluntarium
 quod vocatur cur Jure Rom. Instar trans-
 actionis sit, *ibid.* suppletorium quid,
ibid. per se nullum jus in alterum trans-
 fert, *ibid.*

Jus pro eo, quod justum est, I. 3. pro qua-
 litate sumtum quid sit, 4. pro lege, 7.
 pro lege, ad aliarum a justitia virtutum
 materiam pertinet, *ibid.* seq. distinguen-
 dum ab usu juris, 212. quo sensu dica-
 tur id, quod placet validiori, P. 12. di-
 cere sibi ipsi, veritum, II. 369. aliquan-
 do dicitur id, quod sit impune, IV. 206.
 sed improprie, III. 658. aliquando id,
 quod est injustum, I. 313. strictum
 distinctum a justitia, IV. 172. seq. exte-
 ris quamdiu datur, monet civitas, *vide*
 Lex. non ex eo metiendum, quod est
 optimum, sed ex voluntate ejus, unde
 oritur, I. 166. seq. § 107. opponitur
 armis, P. 3. justitiz, III. 658. ortum a
 Jove cur dicatur, P. 9. an metu injuriæ
 accipiendæ sit sanctum, 13. an utilitatis
 tantum gratia, quod Carneades putavit,
 10. subditis quæsitum an rex auferre pos-
 sit, III. 53. quæsitum in regem per pro-
 missionem, & similia, quo casu iuste ipsis
 auferatur, *ibid.* seq. legitimo modo par-
 tum ne cui auferatur sine causa, juris
 naturalis est, *ibid.* cur in populo, aut
 rectore ejus, Insuper quidam habeant,
 P. 13. Jus non est in brutis animantibus;
 de illis improprie quo sensu dica-
 tur, I. 11. sæpe remittendum ut bellum
 vietur, III. 103. seq. Jus *necessitatis*, II.
 61. *personale*, 201. in personam ex qui-
 bus rebus, *ibid.* numeratur inter res,
 557. seq. præcipui, acquiri potest cum

hæreditate, etiam cum bonorum hæredi-
 tas non aditur, 384. Jus *prehensivum* non
 directe inter socios, I. 207. Jus *precarii*,
 190. III. 425. protectionis, I. 25.
Mundiburdii, *ibid.* *Hospitalii*, *vide* *Hosp-*
italii Jus. Jus humanum constituitur quod
 præter, non contra naturam, potest,
 II. 121. non obligat in summa necessita-
 te, III. 205. *vide* *Necessitatis*. Jus *luendi*
pignoris an tempore amittit tur, II. 174.
 Jus pignoris, retentionis, servitutis, an
 bello acquiratur, & quomodo, IV. 48.
captivitatis, etiam injuria dicitur, 73.
 Jus *exteriorum* supereminens: dominio non
 subest, III. 53. regum, & populorum,
 quando pace remissum censeatur, IV. 328.
 supereminens regis, aut civitatis, an li-
 beret a fide subditis data, 102. gladii
 quid in sacris, & profanis literis, I. 189.
 Juris capax non est, nisi naturæ præcepta
 utens generalibus, I. 11. Juris effectus
 interni, P. 11. executio, in magna
 communitate difficilis, nemo plus juris
 in alium transferre potest, quam ipse ha-
 bet, IV. 272. Juris etiam alieni quis
 vindex, naturaliter, I. 4. quæsitum jure
 naturali ab jure civili distinctio repudi-
 anda, III. 53. Juris ignorantia aut excusa-
 bilis, aut inexcusabilis, IV. 189. Jura
 quedam *realia* quo sensu dicantur, I. 4.
 Juris societas aliqua cum prædione, III.
 12. 634. IV. 299. Juris delicti signa ex
 factis, & non factis, II. 165. Jura ac-
 quiri an possint bello solenni, IV. 97.
vide Capere. Inalienabilia acquiri neque-
 unt, 71. introducta sunt natura exigen-
 te, & necessitate, III. 619. multa sunt,
 quæ tantum exteriori judicio spectant,
 animo autem religionis vinculum non in-
 jiciunt, IV. 72. quedam ad summum
 imperium pertinent separabiliter, aut com-
 municabiliter, II. 173. Jus scriptum,
 non scriptum, P. 12. Jus *Belli* pro eo,
 quo naturaliter æquum est, & consuetum
 a micis viventibus, IV. 202. seq. pro
 eo, quo sit impune, per se tamen
 non omni culpa caret, III. 659. est inter
 diversos populos, non ejusdem civi-
 tatis membra, IV. 326. spectatur non
 tantum ex principio, sed & ex causis
 subnasce tibus, III. 556. Jus *certain* mor-
 taliter quid dicatur, II. 168. *civile* quid,
 I. 14. tævet his, qui parere necesse ha-
 bent, sed non iis, quæ atrocitatem ha-
 bent

bent facinoris, III. 542. Jus oritur vel ex obligatione, vel ex consensu, P. 10. *seq.* ad quos non pertineat, I. 11. aliud, quod inter ejusdem tantum populi partes valeat, III. 13. aliud, quod civile dicitur plurimarum gentium, I. 15. II. 121. 458. hoc improprie etiam jus gentium vocatur, (vide Jus gentium). mutari potest, II. 458. etiam a singulis, 121. Jus quæritur ex lege civili non magis, quam quod ex jure naturali, sine causa alicui auferri potest, III. 53. Jus *Commercii*, vide *Commercii*. Jus ex consensu in personam unde, II. 203. Jus *divinum* duplex, I. 15. quomodo differat a naturali, 18. *seq.* unde ortum, & cur homo ei subditus, P. 10. perfectius alio nomine lex evangelica vocatur, I. 154. eo omnes gentes tenentur, 15. & omnes reges, 196. quoad effectus quosdam, IV. 73. *emmens*, II. 131. *externum*, IV. 289. quod quasi ex fideiussione pro civitate, 235 non tam late patet, quam id, quod ex delicto, 245. Jus *advocatie*, I. 205. Juris *facialis* origo, III. 656. Jus *externum* quale, IV. 182. *seq.* III. 555. ejus efficacia qualis, IV. 74. Jus pro jure externo, III. 658. Jus gentium externum verus, III. 199. *internum* ab externo distinctum, 657. IV. 72. *seq.* Jus *divinum* *Hebraicum* alios populos non obligat, I. 16. quoad nos abrogatum non recte dicitur, 20. quem usum nunc habeat, & quem in permisis, *ibid.* nihil continet juri nat. contrarium, *ibid.* Jus *religionis*, & æquatorium, I. 4. Jus *strictum* usurpare non licet, nisi multo majus sit bonum, quo tendit nostra actio, quam malum, quod in omne futurum metuitur, III. 556. Juris sui remissio refertur inter odiosa, 136. in ejus juris remissione quomodo intelligenda remittentis verba, *ibid.* Juris sui naturaliter quisque vindex, I. 4. immo & alieni, III. 520. Juris temporarii effectus tamen sunt temporarii, II. 543. Jus *vite*, & *nevis* alteri in se dare, solo consensu nemo potest, IV. 205. in cives neminem Christianum decet magno conamine desiderare, III. 284. *capitale* quatenus lex civilis habere dicatur, II. 16. in *ferro* unde videatur originem ducere, III. 664. interna iustitia dominus non habet, II. 225. IV. 246. nisi aliquo casu, & in quan-

tum ei exercere liceat, *ibid.* *seq.* Jus *utilitatis immixta*, II. 68. Jus *publicum* circa quæ versetur, P. 2. Jus *in rem*, II. 200. originarie ex tribus causis, *ibid.* Rhadamanteum, I. 81. III. 559. Romanorum in socios quale, I. 205. Jus *voluntarium* duplex est, humanum, vel divinum, 14. voluntarium humanum civile, civili latius, civili arctius, *ibid.* *seq.* voluntarium divinum omnibus populis commune triplex, 15. voluntarium divinum aut est unius populi, aut omnium, 14. 15. Jus voluntarium, *versetur*, 8. Jus *naturale* an sit aliquod, P. 4. quid sit, I. 8. III. 265. unde sit, P. 6. non confundendum cum jure civili plurimarum gentium, III. 304. quæ ei sint contraria, P. 8. 9. dicitur aliquando consuetudo, cui ratio naturalis inest, IV. 71. dicitur & divinum, quo sensu, I. 8. *seq.* 15. quomodo a jure gentium distinguatur, P. 22. non omnia inita facit, quæ ei repugnant, II. 207. quando irritum quid reddat, *ibid.* minui potest a Deo per leges, II. 11. immo contrarium quid poni, I. 81. mutari nequit, res tamen mutantur, I. 10. obliteratum quasi ex parte apud multos populos, III. 619. 635. obligat omnes reges, I. 196. contractus innominatos a nominatis non distinguit, II. 657. religionis discrimen ignorat, III. 95. aliud novum est, aliud sequitur dominium introductum, II. 468. hoc antecedit legem civilem, *ibid.* de iis agit, quæ voluntatis humanæ actum consequuntur, I. 9. qui Jus naturale immaniter violat, a quovis rege, aut eo, qui par Jus habet, puniri potest, III. 302. naturaliter etiam a quovis homine, IV. 209. *seq.* Juris naturalis communione habent omnes homines, etiam tyranni, & piratæ, *ibid.* aliquod esse, unde concludatur, I. 12. quædam manifesta, quædam minus sunt, III. 305. negatur, c. 381. 382. quædam juris naturalis præcipientis, II. 121. quod requirit non tantum id, quod dicitur iustitia expletrix, sed & quod aliæ virtutes, 9. quædam permittentis, id est ea, quæ societates humanae proprie non requirit, 121. an quæ hujus juris sunt etiam a Deo permittantur, qui ipsa est natura, 11. consensu communi, aut jure gentium possunt impediri, 124. lege etiam

civili, II. 121. Juris nat. quædam proprie sunt, quædam reductive, I. 9. principium est facultas moralis, cum sufficiente voluntate, II. 207. quæ juris naturalis non sunt, tamen servari iis in locis, ubi obtinent, naturale est, §87. Jure naturali ut quid sit illicitum, satis est si repugnat non naturæ in genere, sed humanæ, 210. de jure naturale cum queritur, hoc agitur, an quid fieri possit non injuste, 12. *seq.* Juris naturæ dictæ alia magis, alia minus manifesta, II. 305. Juri naturæ non repugnant quædam, quæ vetera sunt lege divina, 304. Juris naturæ quædam sunt, quæ non ubique observantur, II. 210. Jus naturale, I. 8. quid, & quomodo differat a divino voluntario, 15. Jus naturale a Deo immutabile. & quare, 10. est aliquod consequens actum humanum, 9. sumitur aliquando pro eo, quod est honestum, *ibid.* videtur mutari propter materię mutationem, 10. esse aliquid juris naturalis, probatur a priori, & a posteriori, quomodo, 12. Juris naturalis reductive quæ sint, 9. ejus juris permissivi tantum quæ sunt, & præcipi, & veteri a Deo possunt, 82. Jus naturæ pro certo statu, 11. Jus naturæ, & gentium, quomodo a Romanis JCtis sumatur, & an recte, *ibid.* Jus naturæ moribus oblietur, III. 92. *Jus Gentium* quid, I. 15. unde, P. 11. aliud naturale, aliud voluntarium, I. 82. II. 468. 593. II. 563. proprie dicitur quod habet vim pacti inter gentes, & quod pertinet ad societatem, II. 468. minus proprie dicitur quod multis quidem commune est, non tamen humanæ societatis vinculum constituit, 479. dicitur jus civile plurimarum gentium, *ibid.* Jus Gentium dicitur id, quod singulis gentibus placuit, sine mutua obligatione, & quod mutua obligationem continet, III. 563. unde probatur, P. 22. qui violat, jus divinum violare cur dicatur, 307. *seq.* puniri potest a quovis rege, aut magistratu, 302. 472. etiam si deditus sit, aut captivus, IV. 193. Jus gentium non est commune omnibus populis, I. 15. Juris Gentium multa improprie dicuntur, II. 468. Juris Gentium dicuntur multa, quæ communia sunt populis, sine mutua obligatione, 121. III. 563. Jure Gentium bona subditorum obligantur ex facto super-

riorum, 619. Jus Gentium de bello capis, IV. 16. *seq.* circa inæqualitatem in contractibus, II. 670. verat permissi jure naturæ, & permittit verita, III. 203. 666. Jus Gentium apud populos quoddam, 671. Jus Gentium improprie, quod multi populi usurpant sine mutua obligatione, 651. II. 121.

c. *Jus f.* Justum quid, II. 564. Juris omnis ratio, ac substantia, 566. ejus variz significationes, P. 80. variz significationes, & divisiones Grotianæ, I. 26. 30. variz sunt, 27. Jus ipsum ab ejus exercicio recte distinguitur, 329. Jura inter Deum, & homines, P. 49. hominam inter se, *ibid.* Juri homines non obligantur, nisi quatenus innouit, I. 61. Juris vinculum, *vide* Vinculum. Jus a natura humano generi concessum in terram, II. 73. vel qua tali, vel ut singulis, *ibid.* hisce vel communiter, vel seorsim, 74. Juris inter *permissivum*, & *præceptum*, discrimen Grotianum, I. 28. Juris in permissivum, & decretorium, f. *præceptivum*, distinctio H. Cocceii, 39. II. 564. *seqq.* permissivi, & præceptivi symbola, *vide* Arbor. Jus inter, & possessionem, discrimen est a natura, I. 377. Jura cuique *sua* quænam, P. 49. I. 27. & cuius intuitu, 27. Jus quælitum ne auferatur, est lex naturæ, III. 76. 77. Jus *alterius* quando, & quomodo immutatur, 567. Jus *strictè sic dictum* Grotio quid, I. 27. 36. Juris stricti negotia quænam dixerit Romani, III. 158. Juris divisio in *publicum*, & *privatum*, I. 32. Jura publica pactis privatorum mutari nequeunt, III. 44. Jura circa *sacra*, prima pars summæ potestatis, exponuntur, I. 247. *secularia*, altera pars summæ potestatis, 248. Jurium sacrorum, & secularium cura penes regem est, 317. *Jus personarum* male Grotius refert ad jura in re, II. 229. Juris *in re* natura cognita non sunt Grotio, 24. Jus in re semper supponit rem existentem, *ibid.* Juris in re naturæ nulla species præter dominium, 160. Jus rerum ex simplicissimis principiis deducunt JCti Rom. 73. *Jus commune ad res* JCtis Rom. incognitum, 21. & rationi repugnat, 94. Jus *rebornum* Grotio quid, I. 26. & æquatorum, *ibid.* 29. *Jus commentitium* quid sit Paulo JCto, III. 451. *Jus*, & *virtus*, quæ,

quomodo hominibus a Deo injuncta, 478. *Jus esse, quod validior placuit*, quo sensu intellectum ab auctoribus dicitur, P. 72. *Jus summum suum esse injuriam*, quomodo intelligendum, 90. *Jus eventuale* nascituris a natura quæsum nec pater, nec populus auferre potest, II. 189. 191. Jura quibus in calibus dicantur cessare, P. 40. Jus esse naturaliter quot modis definat, II. 535. 536. Jura imperii, civitatis, & singulorum, quomodo tollantur, 541. per Jura, quæ recta ex omni parte, pique, & vere jus sunt, quid Grotius intelligat, P. 86. quidque per ea, quæ externum duntaxat effectum pariant, ibid. hanc distinctionem vanam esse, demonstratur, ibid. Jura tria, secundum Grotium, populos inter se obligantia, 32. *Juris universalis* quatuor species Grotianæ enumerantur, explicantur, & confutantur, 46. 52. 58. 66. *Juris universalis* non nisi una species est, 26. 83. *Juris distinctio in naturale, & civile*, 68. *Juris Naturæ* simplicissimum systema, 49. definitiones, I. 27. 41. 42. obiectum, & effectus, 27. principium, voluntas Dei, 56. III. 184. *Juris Nat. Regula generalis*, I. propositio universalis, I. 57. *Juris nat. principia*, & illationes omnibus innascuntur, III. 181. 382. Jura naturæ ignorari ab hominibus non possunt, P. 37. ex sola ratione cognosci possunt, 36. imponunt necessitatem agendi, 39. *Juris nat. norma certa* esse debet, II. 405. ejus immutabilitas unde procedat, I. 48. quo sensu immutabile dicendum, 43. 52. *Jus nat. verisior* circa tria objecta Jura Rom. P. 51. *Jurium nat. quædam* respiciunt homines inter se, quædam solum Deum, I. 142. *Jus naturæ inter, & gentium*, vera, & æqualis differentia non est, P. 68. 98. distinctum apud Romanos a Gentium jure, I. 52. ita tamen ut per hoc ipsum *Jus nat. intelligant*, 54. *Juri nat. non inest* intrinseca bonitas, vel malitia, P. 57. I. 43. 43. Jura nat. qui violat, majori utilitati renunciatur, P. 70. *Juris nat. quam partem plurimi* interfit addiscere, 97. *Jus naturæ materiale* quid, I. 55. Jura naturæ probandi modi, juxta Grotium, 56. *Juris nat. in statu integro, & in statu corrupto extenso*, fragmentum, 52. *Jus nat. improprie sic dictum*

Grotio quid, 31. *Juris nat. laxiori sensu sumitur* definitio Grotiana examinatur, 41. *seq. Jus nat. triplici sensu sumtum* a Grotio, 39. Jura naturæ omnia ad duo capita referenda, 48. *Jus Adamiticum* Grotio quid, P. 58. eidem quid *Jus Noachicum*, ibid. *Jus Noacho datum*, summum est Rabbiorum, I. 131. *Jus naturale* Grotio quid, P. 32. quid *divinum voluntarium*, ibid. quid *universale distinctum a jure natura*, ibid. *gentium secundarii descriptio*, ibid. *Jus divinum morale* cur non pugnet cum jure natura, vera ratio, 95. *Jus divinum voluntarium*, seu *positivum universale* Grotio quid, 58. tale distinctum a jure naturæ non existere, probatur, ibid. *Jus voluntarium naturale* quo sensu opponat Aristoteles, I. 40. *Jus natura humana*, I. *Luxius*, Grotio quid, P. 52. ejus obiectum, & effectus, ibid. differentia a jure sociali, & divino positivo universali, 53. tale *Jus humanum* omnes gentes obligans non datur, 54. I. 58. *Jus naturæ sociale* Grotio quid, P. 47. unde ejus principia hauserit, 48. ejus ratio, 49. 50. etiam ex principiis internis fluat, cur tamen Deo adscribi possit, rationes Grotii, 57. 59. 60. ejus duæ species Grotianæ, I. 28. *Jus commune ad alius vel simpliciter, vel et suppositione*, Grotio quid, II. 112. non datur, ibid. *Jus Gentium* quid sit Jctis Romanis, IV. 51. *Jus Gentium voluntarium* Grotio quid, P. 66. latius patens, ibid. arctius, 67. unde fictionem hanc hauserit, ibid. *Jure Romano nonnisi id cognitum*, quod a natura est, ibid. rationi contrariatur, 68. non existit, 60. 99. IV. 52. medium recens, I. *Europæum*, IV. 52. *Jus Gentium universale sensu Grotii* non existit, I. 60. *Jus Gentium voluntarium*, I. *secundarium*, non datur, & incognitum fuit Romanis, P. 98. *Juris Gentium voluntarii effectus in bello secundum Grotium*, 81. *Jus Gentium improprie sic dictum* Grotio quid, 99. non datur, ibid. *Juris Civitatis* vox quid designet, 31. Commentatores, ibid. Epitomatores, ibid. ejus originem infeliciter investigat Grotius, 61. *Jus civile* cur obliget etiam in conscientia, vera ratio, 62. ejus Genealogia, juxta systema Grotii, 64. de eo in artem redigendo solliciti fuerit Romani

P. 79. Jus civ. collectum esse ex dictatis naturæ, probatur, *ibid.* Jura quædam civilia, quæ apud plures gentes æque obtinent, 99. Juris civilis quos tenet communio, *silente eo*, obligantur præceptis naturæ, I. 22. Jus *arctius* male distinguitur a Jure civili, 58. ad Jus *non scriptum civile* probandum quid requiratur, 59. *Juris Romani* tria objecta naturæ congrua, II. 22. *Juris Romani* facta, P. 98. *Juris Canonici* Corpus qua occasione congestum, 100

c. *Jussus* qui agit, culpa vacat si obedire tenetur, III. 549. excipe si scelus jubetur, *ibid.*

JUSTINIANI consilium de Samaritanis, & Judæis vi ad religionem Christianam adigendis, improbat, III. 315

c. Justinianus: de duplici tempore, pacis, & belli, I. 23

c. JUSTINUS *Historicus*: de bello justo, P. 77. de ultione vis illata: regibus, I. 366. de Scythis, P. 36

c. JUSTINUS *Martyr*: bona quædam esse universali naturæ, & æterna, P. 36. Gentiles a salute non excludit, I. 65. ex ejus dicto erronea Grotii illatio ad legem naturæ diversam ab Evangelii lege, 134. Christianos non bellare, 156. de veritate, II. 314

Justitia definita ab Hærace *exalio pæna*, III. 209. a Pythagorice dicta *τὸ ἀντιπεδικόν*, 296. exercenda solo motu pænæ, secundum Epicurum, & quare, 307. in piratarum cœtu exercita an cœtum eum civitatem constituat, 634. hominis virtus est, qua est homo, 542. in medio non consistit, ut putavit Aristoteles, P. 24. pudoris comes est, IV. 172. *seq.* vim præcipue in bellis magnum habet, P. 16. *Justitia expletrix*, I. 5. *attributrix*, *transmutans*, *ibid.* attributrix an tantum circa res communes, expletrix circa res singulorum versetur, 6. *assignatrix* aptitudinem spectat, III. 180. 260. (*vide* Aptitudo) an locum toties habeat, quoties proportio Geometrica sit opus, 291. hoc est, quoties inter terminos plures duobus æqualitas constituitur, 260. spectat, ut alteri quid accedat, *ibid.* *seq.* *Justitia gubernatrix*, 259. 291. obligat imperantem ad curam pro inferioribus, 511

c. *Justitia* definitur, P. 94. quomodo definitur a JCtis Romanis, III. 351, quo

sensu sumta ab Hebræis, 74. universalis philosophorum quid, 366. *Justitiæ* oppositum vitium, P. 29. *Justitia* non est medium inter plus, & minus, 90. non consistit in non violanda societate humana, contra Grotium, 91. *Justitiæ* naturalis executio familiis delata a Creatore, 72. 82. *Justitiæ* administratio, unicuique imperii caput, I. 231. *expletrix*, & *attributrix* Grotio quid, 26. 36. 38. illa non versatur circa res singulorum, 38. nec hæc circa res communes, *ibid.* in *commutativam*, & *distributivam* distinctionem, 35. *correctoria* Grotio, & Aristoteli quid, 36. *vestigia*, f. *gubernatrix*, f. *architectalis* Grotio quid, III. 363. talis non admittitur, *ibid.* *Justitiæ interna*, & *externa*, f. *strictæ dille*, & *laxioris*, significationes Grotianæ rejiciuntur, IV. 207.

Justum aliud est ex æquo inter se viventium, aliud ejus, qui regit, & regitur, qua tales sunt, I. 4. *Justum*, id est, solenne, 168

c. *Justum*, & iniustum Grotio quid, I. 28. qui ea inusitato sensu sumit, III. 501. *Justus* & apud Deum est qui suum cuique, etsi non amore virtutis, tribuit, IV. 179

c. JUVENALIS: de contumeliis fortiter ferendis, II. 37

c. IZATAS circumcisis, I. 70.

K.

c. K *A'p'arov*, qui, III. 33
c. KENNETHI III. lex de tutore regis impuberis eligendo, I. 305

c. *Kep'ov* est, formula neque juramentum continebat, neque anathema, III. 28. 32. ejus verus sensus, 29. 32. 33. & cur improbat a Servatore, *ibid.*

L.

c. L *ABAN* idololatra non fuit, III. 35

c. *Labari* etymologia, & descriptio, I. 160
Labor inunctus an sit pœna, *vide* Pœna
Lacedæmone filius rege patre natu præferebatur ante nato, II. 390. nepos ex filio majore filio minori natu in regno prælatu, 392. *Lacedæmonii* dolum in bello plurius, quam vim faciebant, III. 561.
Lace.

- Lacedæmoniorum mos de agris captis, IV. 33. Laconum jus in Messenam, II. 164
- a. Lacedæmonis furtum permiffum, nec tamen impunitum, I. 46. eorum reges non Ephoris, sed ipsi reipublicæ subiecti erant, 276. quo jure exercebant imperium, 315. fuere nudi officiales, 174. Lacedæmoniorum legum cum Romanis convenientia, I. 133
- a. LACTANTIUS rationis aliquem gradum tribuit animantibus, P. 45. de Doctrina morali Christi sparsa in philosophorum veterum scriptis, 88. Bruta nescire, malum esse nocere, I. 55. de Præfumptione ex consensu gentium, 17. Defensionem sui omnibus animantibus conatam esse, 121. cur iustus non naviget, 258. de Hercule, III. 178. de Dei existentia, 390. de Idololatriis, *ibid.* de Redemptione captivorum, IV. 404
- a. Lacus quid, II. 92
- a. Lædere hostem licet jure naturæ, P. 86. homo hominem cur nequeat, I. 28. Lædi alterum ab altero, nefas manet, etsi nulla cognatio inter homines statuatur, III. 170
- a. Læfiois modicæ, magnæ, & enormis effectus in jure, II. 697. ex enormi restitutio jam obtinuit jure Digestorum, 729
- LAMECHUS homicidii impunitatem sibi persequetur, I. 85
- a. Lamechus non negabat jus vindicandi necem Caini, sed saltem a se avertere studebat, I. 129
- a. Lausitria inter, & Eboraci familias controversia de successione regni, II. 449
- a. Lavissus qui, I. 215
- Lavista sacra corona olim prohibiti, I. 106. n.
- a. Laves, & Lavarium, IV. 9
- a. Latini inæquali fœdere juncti Romanis, III. 162
- Latrocinari, olim licitum, & quare, III. 92. seq. apud Germanos, & Græcos sine infamia fuit, 615. ex latrocinii tenetur magistratus, si ea remedia neglexerit adhibere, quæ poterat, 184
- a. Latrocinia promiscue nunquam gentes excuere, IV. 171
- Latroni fides servata, IV. 299. Latrones jus legationis non habent, III. 201. Latrones qui, 614. civitatem non faciunt, vide Piratæ. qui ita invalere, ut formidabiles se fecerint, recte recipi, ac defendi a quovis possunt, quoad pœnam, III. 419. negatur, c. 440. 441. si quid prædando cepere, ejus domini non sunt, 636. publici qui, 634. restituere non tenentur quod vi, aut metu expresserunt, si jusjurandum intercesserit, 384. societates legitimæ heri possunt, 616. c. 646. qui laudat, tenetur damni dati, & quomodo, 181. 408
- a. Latro publicus jure occiditur a privato, non impune saltem, III. 357. Latro ex pacto vi, metuque extorto quale jus habeat, cui, & ad quid teneatur, IV. 425. Vide Prædo, Pirata.
- a. LAUDENSIS scripta de bello, P. 83
- a. LAURENTIUS Medicum quomodo recepit Legatum sibi a Bajacethe missum, III. 215
- a. LAZARUM dormire, quo sensu dixit Christus, III. 609
- Λαζαρος, IV. 46
- a. LEA. nuptiæ cum ea contractæ ipso jure nullæ fuere, III. 621
- Legata integra solvere, sine detractiōne falcidiæ, naturaliter quemque obligari, quo sensu dicitur, III. 52
- a. Legata testamento relicta ex lege civili sunt, II. 519. nam jure nat. plane non debentur, 646. Legata per præceptionem minus apte referuntur ad successiōnem, 445. Legatum si casu pereat, hæredi non petit, 699. exceptiones, *ibid.* integrum sine detractiōne Falcidiæ solum cur condici nequeat, III. 73
- a. Legatarius jus in re habet, & fit ipso jure dominus, III. 163
- Legatio apud inimicos præsidium habet Juris Gentium, III. 202. Legationes assidue rejici possunt, 203. c. 216. Legationis jus quid contineat, 201. seq. est inter eundem populum in bellis civilibus, 208. cur institutum, 203. introductum a jure gentium voluntario, *ibid.* seqq.
- Legati provinciales, & municipales non reguntur jure gentium, sed civili, III. 200.
- Legatus a pignorationibus subditorum pro civitate excipitur, 624. non excipitur, c. 632. puniri an possit ex omnibus causis, quæ sunt contra jus gentium, 202. seq. an si quid commiserit contra statum reipublicæ, *ibid.* ex nulla etiam necessaria causa puniri potest ab eo, ad quem mittitur, 204. seq. sed per eum, a quo mittitur,

mittitur, poena exigi, aut belli peti, III. 204. Legatus rationem reddere factorum suorum nemini cogitur, nisi a quo mittitur, *ibid.* a subditorum numero excipitur jure gentium, 614. an jurisdictionem habeat, 208. si quid debeat, quomodo compellendus, *ibid.* quando sponte domum redire possit, 143. Legati mittentem obligant, etiam contra arcana mandata, II. 591. quinam jure gentium utantur, III. 200. in bellis civilibus quo jure sint, 201. an admittendi, *ibid.* ob quas causas possint non recipi, 202. quo casu mutabiles, *ibid.* referunt personam mittentis, 204. jure civill loci, ubi sunt, non tenentur, *ibid.* habentur quasi essent extra territorium, *ibid.* per modum defensionis occidi, aut repelli possunt, 205. an subiaceant juri talionis, 207. Legati delictum per quem puniendum, 202. 204. 205. domus an pro asylo, 207. capacitas jus quoddam est, quod qui impedit, damni dati tenetur, 187. Legatorum violatio durante bello compensari potest, IV. 307. eorum jus, III. 199. an valeat apud eos, ad quos non mittuntur, 206. valet in bello, 207. comites an inviolabiles, 208. bona an possint pro debito capi, *ibid.* Lex de Legatis non violandis pertinet ad Legati personam, etiam si is, qui misit, poenam meruerit, 207. Populus quod per Legatos partium integritatem fecit, ipse fecisse intelligitur, II. 343. ob Legatos violatos bella, III. 210

c. Legatus definitur, III. 213. alius, qui ad amicos, alius, qui ad hostes mittitur, *ibid.* cum Legatis subditorum, vel extraneorum, quid obtineat, & quo jure tuti sint, *ibid.* Legatorum jus, sanctimonia, & inviolabilitas, est ex ipso jure naturæ, III. 220. Legatus etsi sanctus, tamen non impunis, 216. *seqq.* Legati, eorumque comites, & bona, subsunt potestati territorii, ubi sunt, I. 235. in eos cessant jura belli, non autem pacis, 235. punitorum exempla, 216 III. 216. *seqq.* comites Legatorum eadem securitate gaudent, qua Legati, & isdem legibus subiecti sunt, 233. Legatum delinquentem Princeps punit, ad quem missus est, 226. Legati repræsentativa qualitas ex ipsa naturali ratione sequitur, *ibid.* *seqq.* cui committi possit, 228. Le-

gatus per alienum territorium transiens quo casu tutus sit, quo non, 230 apud hostem ex singulari jure naturæ tutus, 231. an jure talionis male tractari possit? affirmatur, *ibid.* cum exceptione tamen, 232. Legato non competit asylo in domo sua, 234. Legati jure naturæ ratione eorum, quæ aliibi, vel in loco quidem Legationis, sed ante Legationem contraxerunt, ibi conveniri possunt, *ibid.* at jure civili jus revocandi domum habent, *ibid.* eorum violatio est iusta belli causa, 235. Exempla, *ibid.* quinam mitti possint, 236. an speculandi causa sub specie legationis, *ibid.* pluribus missis, uno impedito, aut mortuo, reliqui negotium expedire nequeunt, *ibid.* eorum securitas quando finiatur, *ibid.* an jura, privilegia, & prerogativæ tribui Legatis solite, ut jurisdictio in domesticis, reverentiae signa, &c. Legato denegari possunt, 237. Legato duplex mandatum datur, scil. *litera credentiales*, & *instrumtoria*, II. 640. illæ exhibentur, non hæ, *ibid.* & tamen si hæ excedit, mandans obligatur ei, quicum Legatus contraxit, *ibid.* § III. 236. Legatum perduellionis reum mittere non licet, 215. Legati usurpatoris recipi debent a vicinis, I.

388

c. Legio plena quæ erat, III. 153

c. Legislatores non excludunt mentis puritatem a suis legibus, III. 375. leges suos semper perfectissimo modo statuunt, P. 94. III. 352. injuriam sibi illatam diffimulare possunt, non debent, 374

Legitima an lege humana tolli possit, & quatenus, II. 371

c. Legitima in successionebus quid, II. 409. debetur jure naturæ liberis, uti tota hæreditas, *ibid.* introducto lege civili testamentorum usu pater tenetur liberis relinquere legitimam, tanquam portionem natam debitam, *ibid.* leges civiles patri permittere possunt ut etiam de legitima ista testari possit, *ibid.* Legitima non debetur parentibus jure naturæ, 418

c. Legitimitas cur inventa, II. 416. Legitimæ jure naturæ omnes incapaces sunt pternæ successioneis, 404. per subsequens matrimonium, an succedant jure naturali cum legitimis? negat H. Cocceius, c. 11. § 5, 416. affirmat Sum. Cocceius, II. 417.

- II. 417. Legitimati succedere in regnis nequeunt, 415. Legitimatos per subsequens matrimonium praefirri jure in successione regnorum, & foudorum, liberis post eos, licet ex iustis nuptiis, natis, probatur, 441. 442
- c. Legitimus quid Aristoteli dicatur, I. 40
- Asia, IV. 42
- Lenitas in errantes circa divina, III. 316.
- seq. I. 84. n.
- c. Lenitas Christiana non impedit poenas, I. 151
- c. Leo Imperator male absurditatis arguit Ulpiani doctrinam de jure piscandi ante aëles alienas, II. 151. Jus nat. reduxit circa jus postliminii, IV. 147. 162
- c. Leonis M. laus, I. 161
- c. Leonis X. consilium de ineundo fœdere contra Turcas, III. 495
- c. Leonina societas, II. 727
- c. Levita an in Vet. Test. jus dixere, & judices fuisse? negatur, & Deut. XVII. 9. explicatur, III. 478
- Lex quid, I. 7. seq. dicitur commune pactum populi, II. 584. quo sensu, IV. 237. quo sensu dicatur regina divinarum, humanarumque rerum, III. 307. est in civitate ut mens in corpore, qua sublatâ interit, 636. facit ut quod per se laudabile tantum est, incipiat deberi, I. 77. iniqua quomodo tollat, II. 662. obligat, & ad quid, I. 7. sic obligat, ut inde jus suum cuique oriatur, III. 130. ut obliget extra jus naturæ, venit ex voluntate ferentis eam, I. 15. ut quem obliget, quid requiratur, II. 171. obligat, etiam si causa particulariter cesset, III. 291. legis auctorem ut partem civitatis, II. 171. III. 289. principem per reflexionem, II. 171. non vero poenalis, III. 50. ea enim nec actus principis privatos obligat, *ibid.* ex Lege tamen nemini jus adversus principem, 53. Lex obligat subditos omnes, *ibid.* non obligat si palam absurda sit, aut stulta, aut de re illicita, 55. nec cum, qui a magistratu permittitur, aut imperatur id, quod nisi solutus facere non potest, I. 165. nec eos, quibus data non est, I. 15. Lex, quæ fundatur in presumptione facti, non obligat si factum aliter se habeat, II. 58. tolli non debet, nisi probabili de causa, III. 259. tollendi eam,

aut mutari: jus habet auctor ejus, II. 171. III. 289. tollendo eam sive ex iusta, sive injusta causa, aut revocando, rex nemini facit injuriam, 53. Lex non semper irritum facit quod vetat, II. 218. imperfecta Ulpiano quæ, *ibid.* Lex idem potest, quod consensus expressus, IV. 237. in presumptione facti non existentis fundata an obliget, II. 528. occidi aliquem permittens an conscientiam liberet, & quando, 16. quæ feras, pisces, aves regi addicit, non injusta, 121. n. iusta, quæ vetat quod jure naturæ licet, *ibid.* Lex de usufructu an pertineat ad summum imperium, aut ejus partes, 170. Lex regni, I. 197. Legis dispensatio ex quibus causis fiat, III. 291. an in iis tantum procedat, quæ lex tacite videtur excipere, *ibid.* non omnis referenda ad *hæreticos*, *ibid.* ad sustinendam Legis efficaciam satis est ratio universalis, sine repugnantia rationis contrarie, 290. Legis ignorantia inevitabilis excusat, 305. qui ob ejusmodi ignorantiam legem non observat, non agit injuste, 490. conjuncta cum negligentia hincit delictum, 305. Legis ratio differt ab ejus mente, II. 343. si cesset peculiariter in facto, de quo agitur, etiam poena per eam expressa mitigari potest, III. 290. Leges feruntur cum sensu imbecillitatis humanæ, I. 341. (*vide* Legislatores) quæ contra feruntur, pro nullis habende si sint speciales, IV. 421. sunt vel permittentes, vel prohibentes; silent in bello, & quales, P. 15. id respiciunt, quod plerumque accidit, I. 334. Legis ratio particulariter cessans casum a lege non eximit, 171. Legis dispensatio regem non obligat, III. 75. cessatio Legis in particulari dispositio est ad dispensationem, 290. Legis conditor an se obliget, & quatenus, II. 171. III. 289. in Lege poenali dispensandi causa quæ, 290. Leges poenales, aut coactivæ, locum non habent circa actus regum, 50. II. 171. Leges quæ obligant, IV. 421. Leges, & contractus miseri possunt, III. 53. non omnes obligant, IV. 421. quæ validiores, si casu configant, III. 147. interficere aliquos permittentes quando jus internum dent, quando summam impunitatem, 284. an obligent solam potentiam,

B b b b

tem,

tem, II. 171. *seq.* III. 460. Leges quasi pacta, II. 584. Leges respectum ad, quod plerumque accidit, I. 334. ferri possunt t. m. p. o. r. e, quo summum imperium amittitur, II. 172. de re promissa quæ obligant, 165. injuste, quæ propinquos nocentium innocentes interfici jubent, III. 422. 429. Legum finis, & efficacia, II. 661. diversitas circa venditionem, & emtionem, 664. condendum jus est pars summæ potestatis, I. 173. Lex *naturæ* pro lege consuetudinis generalis, IV. 72. circa naturæ leges parit eos excusari, quibus aut ratiocinationis imbecillitas, aut prava educatio obstat, III. 305. Lex *humana* quando obliget, IV. 421. a voluntate pendet in origine, & duratione, III. 289. si quæ prohibita humana tantum lege fiant, non sunt irrita, nisi lex hoc addiderit, II. 210. injusta etiam interitum non nisi malo publico tollitur, I. 352. Leges humanæ quædam præcipere possunt cum mortis periculo observandæ, 341. humanius sunt interpretandæ, *ibid.* Lex *divina* vocatur interdum jus gentium moratorum, 12. *seq.* (*vide* Decalogus) Leges quædam Dei tacitam habent summæ necessitatis exceptionem, 340. *seq.* quædam datæ a Deo generi humano vel in prima creatione, vel in restauratione, 15. 84. Lex dilectionis, *vide* Dilectionis lex. Lex Evangelica, jus divinum voluntarium perfectius, 164. paulatim ad mores seculi interpretari cepit, cum primum esset strictius, 21. exalceationis Lex, 202. Lex Dei de puniendo in filiis parentum delicto cur ultra abnepotes non extendatur, III. 427. Leges quædam etiam divinæ, tacitam habent exceptionem summæ necessitatis, I. 340. *seq.* Leges sacratæ quæ, IV. 103. scriptæ, ad sensum æquitatis naturalis trahendæ, II. 59. non scriptæ, scriptorum vinculis non tenentur, *ibid.* Lex *Mosaica* dno comprehendit, *τὸ στοιχειώδες, καὶ τὸ ἡθικὸν τῆς νομοθεσίας*, III. 301. consideratur dupliciter, I. 88. imperfecta respectu legis evangelicæ, 27. an sit eadem cum lege naturæ, P. 9. impleta a Christo quo sensu dicatur, I. 92. non habet prius, & posterius, II. 214. obligat etiam Christianos in iis, quæ moraliter honesta sunt, 568. non obligat peregrinos, & alios, quam Judæos,

I. 16. *seq.* ad quid profit iis, quos non obligat, 20. quando Israhelitas obligare desierit, *ibid.* Epientissima est, III. 416. est legum omnium exemplar perfectissimum, 266. est *ἡ ἀποστολικὴ διδασκαλία*, 297. Legem Mosaicam an Christus tantum sit interpretatus, I. 87. sublatam esse, non opus est a Christianis probari, 20. Leges illæ tantum a Christo sublata, quæ alias gentes ab Hebræis distinguebant, II. 212. Legem Hebræam transgredientibus poena fuit mors violenta, & familia, III. 280. *seq.* Lex Mosis judiciaria quando, & quomodo sublata, I. 96. *seq.* Lex de Sabbatho, & de decimis, quomodo ad Christianos pertineat, 21. Lex Hebræa an prohibeat divortia, & matrimonia plurium uxorum, II. 204. *seq.* Leges a Christianis ferri possent similes Hebræis, nisi trium causarum aliqua obstat, I. 21. Lex *civili* multarum nationum, II. 463. Leges civiles nihil agunt contra legem naturæ, 59. interdum dant, aut tollunt, interdum juri auxilium sumunt tantum negant, 661. jus vitæ, & necis non habent ex quovis delicto, 16. in promissionum materia quid efficiant, 587. qui legibus civilibus subiecti sunt, in quibus casibus eos æquitatem oporteat consulere, 651. qui subiecti non sunt, id sequi debent, quod æquum est, *ibid.* Leges civiles quædam plane injustæ, 161. III. 55. IV. 421. Leges civiles de promissis minnum, II. 587. Lex *Romana* non est sine nimio personarum, & qualitatum ad factum non pertinentium respectu, III. 297. Leges Romanorum poenales in quo inique, *ibid.* Leges Rom. de contractibus, II. 661. Lex Rom. de lesis ultra dimidium pretii, *ibid.* commissoriam, I. 193. c. Lex definitur, P. 13. ejus varia epitheta, I. 158. quomodo delinebatur a Jctis Romanis, 19. duplici sensu, coactivo, & perfectiori, optimè a Grotio sumta, 136. & a Jctis Romanis, *ibid.* Legis vox largiori sensu sumta, nova est, & incognita, 39. 40. Lege prohibente quid sit, id ipso jure nullum est, II. 310. Leges qualia sint pacta, 612. Lex semper obligat, etsi fundetur in presumptione facti, quod ita se non habet, 621. Lex dubia plane non est lex, III. 365. Leges poenales quatenus civiles sunt, remittit

remitti possunt, non eæ, quæ ab ipsa natura sunt, III. 363, 364, 365. a Legibus ad jura belli non valet argumentum, 374. Leges *natura* omnibus innoscunt, 382. Leges quænam, & cur *Sacrata* vocabantur apud Romanos, IV. 313. Legibus suis vivendi libertas, vide Autonomia. Legum a summa potestate statuentium necessitas, non obstante jure a natura jam statuto, I. 219. 230. ex *Legi civili* quibus naturali ratione jus oriatur, II. 572. Leges civiles solum, non naturales, in bello silent, P. 33. *Romana* mitissima fuerunt, I. 259. Lex non ante fuit, quam populus Rom. juberet, 292. Lex §. 2. ff. *Capt. 68 postl.* ubi pace quoque inter non hostes belli jura obtinent, explicatur, 23. Legem *Cornelium* inter, & L. 3. ad L. *Jul. Majest.* differentie ratio, 224. de *Legge regia* celebris questio, 264. nunquam talis lata fuit, qua populus Rom. jus proprium imperii in Imperatores transfunderet, 265. *segg.* Lex *XII. Tabb.* de servis, naturæ juri est conveniens, II. 314. Lex *XII. Tabb.* de testamento, 624. Leges *divinae morales* non differunt a jure naturæ, P. 60. *Legge Veteris Testamenti* ipsum jus naturæ continetur, 94. 95. ea non est sublata per novum fœdus, 93, 94, 95, 96. variae opiniones de discrimine utriusque legis, 94. vera differentia, *ibid.* Lex *carmentalis* Judæorum desit obligare morte Christi, I. 71. *Legis de non esu sanguinis* ratio, 61. 68. Lex de Sabbatho est more civilis, *ibid.* Lex *Num. XXXI. 19.* occisorem hostis impurum declarat explicatur, 154. Lex *Evangelii* apud Grotium ad quænam se extendat, P. 58. ad quænam jura ab eodem referatur, I. 74. an virtutes lege veteri præceptas majori gradu exigat, *ibid.*

• *Liberalitas*, quarta virtus a Servatore laudata, potest in vitium deflectere, I. 148. quomodo gentiles eam pro virtute habeant, *ibid.* ei opposita vitia, P. 89. distincta est a parsimonia, contra, quam credidit Aristoteles, *ibid.* Liberalis in immerentes an peccet contra regulas justitiæ, I. 17

• *Liberatio* rei tantundem præstando, ubi obtineat, II. 397

Liber homo postliminio sua recuperat: an & alienata, IV. 114. *segg.* postliminio quomodo redeat, *ibid.* Liber fit populus, cum quo rex ejus tanquam cum libero sciens contraxit, II. 165. aut tanquam legibus suis solutum longo tempore agere jussus est, 171. populus liber factus in quibusdam obligatur per regem, qui libertatem proxime antecessit, *ibid.* regis, & populi liberi, eadem est ratio, I. 205. *Liberam fure Carthaginensium*, quomodo interpretandum, III. 138. liberorum servitus, II. 227

Liberi in materia favorabili, II. 391. etiam sub matris imperio sunt, 203. maternam sequuntur conditionem jure gentium, IV. 71. parentibus observantium, ac pietatem debent, II. 202. ob parentum delicta non puniendi, III. 425. *segg.* ex quibusdam matrimoniis impediuntur succedere, II. 374. *segg.* pignori, ac vendi a parentibus quando possint, 203. horum jus in liberos, *ibid.* *segg.* Liberi filiarum alendi, 371. quo jure Deus innocentes liberos immatura morte soleat afficere, III. 427. liberorum res an jure naturæ acquirantur parentibus, vide Acquiri. Liberi an debeantur alimenta, & quo sensu, II. 369. an alendi vulgo questii, & ex incesto nati, 371. Liberos cogendi jus, 202. Liberorum com parentibus matrimonia contra jus naturæ, 209

• Liberorum nomine qui veniant in Jure, I. 25. Liberi nihil sanctius corpore parentum, II. 275. natura necessitatem imponit habendi cum parentibus, 277. Liberorum officium erga parentes, 214. Liberi naturali ratione sunt instrumentum patris, eique acquirunt, &c. 235. 338. ut succedant, æquissimum, ac honestissimum esse, male fingit Grotius, 405. succedunt in omnia jura parentum, etiam eventualia, 402. ex delicto patris puniri nequeunt, III. 446. Liberos interficiendi jus improbatum a melioris notæ JCris, 241. Liberi regulariter in regnis non succedunt, II. 429. omnes jure naturæ æquales sunt in iuribus privatis; in publicis vero præferunt mas, & is natu major, 439. quo sensu vivente patre dicantur domini bonorum paternorum, I. 12. duorum fratrum, vel sororum, nubere invicem jure nat.

b b b b a &

- & Romano possunt, II. 304. Liberi naturales qui, 218. hos inter, & spurios, legitimusque, discrimen a natura est, *ibid.* Item inter emancipatos, & non emancipatos, *ibid.* Liberis ex concubina natis vitatur, 307. Liberi ex vere servis nati cur servi nascuntur, vera ratio, 335. 336. *Vide* Piser. Filius.
- Libertas* quo sensu naturalis, III. 457. IV. 69. dicitur dupliciter, *nam* *libertas*, *vel* *libertas* *libertatis*, II. 458. opponitur rebus, I. 191. victis memo aliqua relinquatur, etiamsi imperium ipsis aufertur, IV. 266. restituenda cum injuste erepta est, etiam ab his, qui eam iusta ratione ab ereptoribus capiant, 245. servo dari pro oculo, & dente avulso, 248. debetur servo post longas operas, & valde magnos Labores, 251. Libertatis nomen inanis umbra, I. 210. Libertatem uni penitus tradere populus utrum possit, 175. pro libertate pugnare, etiam cum injuste fiat, veniam meretur, IV. 192. Libertate vita potior, *vide* Vita. Libertas quando iusta belli causa, II. 173. 457. Libertas, an pax placeat, gravis interdum deliberatio, III. 509. *seq.* I. 353. Libertati præferenda vita totius populi, III. 509. Libertas populi quid significat, I. 190. *seq.* subdolum obligatur ex facto superiorum, III. 619. Libertas bellandi non præsumitur abdicata, 317. Libertas civilis, I. 191. est jus regende per se reipublicæ, III. 509. sine summo imperio intelligi non potest, I. 164. 351. non iusta 168. *n. naturalis* facit ne quis cogatur absque culpa, III. 184. pars ejus retineri potest, non retenta parte imperii, I. 351. *facita*, ut a quibusdam vocatur, non semper retinetur a populo in reges delinquentes, 349
- c. Libertatis status quid Grotio significet, I. 31. Libertas definitur 290. II. 605. III. 468. a natura indulta est, I. 290. paritis civium in statu regio, & populari, 291. *seq.* inter publicam, & privatam, multum interest, 289. publica bello victis aufertur, privata non nisi bello captis, 256. Libertas civitatis in quo consistat, 294. (*vide* Autonomia) Libertati fœd cur quis renunciare possit, vera ratio, II. 331. Libertas differt a voluntate, 603. *seqq.* non amittitur subjectione, 338. quando iusta belli causa, III. 463. quibus modis auferi possit, *ibid.* § 469. jure nature in penam auferi potest, IV. 78. Libertatem ab oneribus publicis ad defensionem civitatis destinatis an quis per præscriptionem temporariam acquirere possit? negatur, II. 195. Libertas agendi bonum non est ex decreto, sed a voluntate hominis, assistente Deo, III. 19
- c. *Liberti* qui, IV. 219
- Licere*, vox ambigua, quas significationes habeat, III. 657. *seq.* accipitur dupliciter, vel sensu exteriori, vel interiori, IV. 172. interdum dicitur, ubi nullum contra proditum est remedium, II. 671. quædam indirecte licent, quæ directe non licent, III. 100. *seq.* quantum liceat in bello, partim nude spectatur, partim ex promissis antecedente, IV. 297. Licere, pro jure externo, II. 671. III. 658. IV. 172. Licere quædam dicuntur, quæ rectius aliter hunt, III. 657. quædam dicuntur, ob impunitatem, 618. IV. 174. Licere oppositum ei, quod decet, aut oportet, III. 658. IV. 172. *seq.* II. c. 565
- c. L I C I N I I Imperatoris historia, I. 167
- c. *Licitatio* in ea cedit fundus naturaliter ei, qui plus, at Jure civili creditori, qui idem offert, II. 327. 328. *Licitatio* de pluris, vel minoris, partes circumscribere se posse, quo sensu JCI dicant, 697
- c. *Ligatio* Apostolis concessa a Christo quælis, I. 224
- c. L I G N A N O (*Job. de*) scripta de bello, P. 82
- c. *Ligures* cur a Romanis restituti, IV. 185
- Limen*, & *limes*, idem, IV. 110
- c. *Limis*, *Limus*, IV. 148
- Limitati* agri, II. 129. 474
- c. *Limitatus* ager quid, II. 491. non acquirit incrementa fluvialia, *ibid.* sed ea cedunt occupanti, 492. Limitatum jure nature omne territorium asserit H. Coccius, 155. *vide* Ager.
- c. *Linæ* prima in successione regnorum habet jus actuale, reliquæ eventuale, H. 447
- c. *Lingensis* controversia, I. 385
- c. *Linguarum* de confusione Babylonica varietas

riæ sententiæ, II. 80. 81
Literis belli denunciatio fieri potest, III. 643. per literas inter absentes pacta nuda quo jure judicentur, vide *Pacta. Litera Marca*, III. 622. c. 630. *Literati* excepti a pignorationibus subditorum pro civitate jure civili, 624
 c. *Literarum* cultores occidi jure belli possunt, IV. 214
Liter Christiani quidam plane improbarunt, I. 207. omnes an lege evangelica prohibita, 96. *seq.* damnum etiam injustum ferre prius oportet, quam litigare, II. 16. Lites juris controversiæ ex utraque parte non sunt improbiæ, III. 491. Litigare Christianis quo sensu vetitum, I. 96. III. 504. *seq.*
 c. *Litium* privatatum eadem ratio est, quæ bellorum, III. 500. *Litem* contestantes quasi contrahere dicantur, 501
Lititur quorum, II. 122
 c. *Littora* quo sensu JCris dicantur res nullius, II. 143. & jure gentium publica, 147. quo sensu esse populi Romani, dicantur a Cæso, 149. cur quilibet in iis ædificare possit, 90. cur omnibus pateant, 120. in iis ut non nisi ex Prætoris decreto liceat ædificia ponere, quomodo potuit statui, 149. de littoribus pugna Neratium inter, & Celsum, componitur, 148, 149
 c. *LIVRUS*: de evento bellorum, P. 76. 78. de bello iusto, I. 122. III. 578. ejus locus de jure gentium male a Grotio ad jus gent. secundarium applicatus, I. 126. de lenitate legum Romanarum, 159. de Dictatoria potestate, 272. de provocatione ad populum a regibus, 319. de Senatu subordinato imperio populi, *ibid.* de pudicitia, II. 32. de transitu Pœnorum per Gallias, 103. quibus rebus amicitia violetur, III. 533
Locutio conductio facta a rege sine expressa mercede an valeat, III. 51. in Locatione conductione casus, qui usum impediunt, damno sunt conductoris, II. 666. Locationis conductionis natura, *ibid.* Locans pluribus operam, an a singulis mercedem in solidum exigere possit, *ibid.* Locator tertio rem locans, conductori tenetur de eo, quod percipit, *ibid.* Locator operæ ad quid teneatur, *ibid.* Locator jus habet exigendæ pecuniæ promissæ, etiam si nihil

conductor utilitatis ex ea re perceperit, *ibid.*
 c. *Locatio conductio* ad quod genus contractuum referri possit, II. 636. definitur, 713. Locatio quid differat a venditione, 713. 714. *Vide* Relocatio. Locata re, vel ejus usu, vel fructibus, vel pecudibus, vel operâ, vel opere, ejus horum omnium periculum sit, 714. Locator si damnum det conductori, hic id compensare nequit cum eo, quod locatori debet, IV. 319. *vide* Conductor.
 c. *Locorum* perûda cavillatio, II. 153
Locupletatus ex re aliena, eatenus ad restitutionem tenetur, & quare, II. 559. *seq.*
 c. *Locupletior* factus ex re aliena cur teneatur ad refaciendum, vera ratio, P. 51. II. 573. Error Grotii circa hanc materiam, P. 51
Locus incultus non censetur occupatus, nisi quoad imperium, II. 69. live faciet, live profanus, postliminio receptus ejus sit, IV. 129. qui contrahit in loco, legibus ejus loci subijcitur, II. 587. quo loco in conventibus federe debent qui populo olim libero imperant, 526. Loca in solo pucato posita quo casu recte occupantur a bellante, 61
Locutio de futuro nostræ potestatis quotuplex, II. 586. Locutionis ambiguitas usurpatio quando licita, III. 661. 670. c. 609. 611
 c. *Lubecenses*, orto bello inter Suecos, & Danos, commerciorum cum Suecis libertatem, ut jure gentium receptum, firmitantes, III. 599
 c. *LUCANUS*: de bello, & jure, oppositis invicem, P. 41. de iustitia causæ in bello, 77
 c. *LUCIANUS* de tyrannicida, III. 171
 c. *LUCRETIA* apologia, III. 256
 c. *LUCRETIVS* de belluarum usu in præliis, III. 588. 589
Lucrum alter alteri potest prætertere, maxime si causa subit, II. 72. ex re aliena restitui oportere, juris est naturæ P. 21. II. 559. ob Lucrum cessans per solutionem tardiores res plus vendi potest, 663. & ex pecunia mutuo datæ merces iuste exigi, 669. cui lucrum speratum, sed non debum decedit, de damno agere non potest, 66
 B b b b 3 c. Lu.

- c. *Lucrum* percipi potest vel ex re, vel ex opera, s. actione, II. 727. ejus cessatio quomodo aestimetur, III. 191
- c. *LUCULLI* æstuarium quid, II. 151
- c. *LUCUMI* testamentum, II. 624
- LUDOVICI*, & Galeatii controversia de Mediolano, II. 399
- c. *LUDOVICI Pii* donatio, fabula, I. 300
- c. *LUDOVICUS* excusare tentavit Grotii fictionem de Deo semoto ab obligatione juris, P. 55
- c. *Lupanaria* nunquam licita, sed saltem quibusdam in locis impunita, III. 674
- c. *LURI* (*Job.*) scripta ad jus belli spectantia, P. 82
- c. *LUTATI* sponsio irrita cur fuit, III. 129
- c. *Luxus* pretextus egenis nullum jus dat in res divitum, II. 95
- c. *LYCURGUS*, Pölybitæ tutor, I. 304
- Carillo regnum restituit, II. 462
- c. *Lytrou* exigendi jus a natura est, IV. 405. ante mortem non solum a n. ab heredem debeat, 406

M.

- M** *Accubæi* bello adjuvarunt extraneos III. 97. (*vide* Almonæi) Maccabeorum resistencia qualis, I. 342. fœdus ineunt cum Romanis, & Lacedæmoniis, III. 98. fratrum in hoc centum necem Sabbatho ulciscuntur, 270. Maccabeorum arma quomodo defendi possunt, I. 342
- c. *Maccabæi* jure resisterunt Antiocho, I. 370. *seqq.*
- Macedonum* lex quædam injusta, III. 429
- c. *Machina* bellicæ quænam, & quatenus licita, III. 579. 580
- c. *Macula* levis notæ quænam dicantur, I. 69
- c. *Magia* ludibria a bello procul esse jubentur, III. 589
- Magi* post baptismum artem suam cogebantur deferere, I. 106
- c. *Magister* quo jure castigare possit discipulum III. 350. Magister navis quis dicatur, II. 641
- Magistratus* naturaliter jus habet belligerandi, I. 168. non est in statu Deo, aut legi evangelicæ contrario, 90. minister est iuræ divine, 102. bonus ad

militiam usurpare potest voluntatem non bonam modo aliorum, sed & malam, III. 545. minor bella gerere num possit, I. 168. an contra majorem, si iniuste agat, 338. *seq.* (*vide* Necessitas.) ei contra majorem parendum non est, etiam cum bona imperare videatur, *ibid.* naturalis, & perperius est vir bonus, III. 273. magistratus non obligat, ubi imperium summum est penes populum, 91. obligatur populo interdum, & ex quibus causis, 184. *seq.* cui magistratus collatio mandata est, tenetur eligere eos, qui digni sunt, 180. Magistratum fuscipere, Clericis prohibitum, & quare, *vide* Clericus. Magistratus nemo multo conamine debet affectare, & quomodo, 284. 290. a magistratu res publica, vel singuli, etiam exactam requirere possunt diligentiam, si lex id jubeat, 180. Magistratus inferiores summum imperium habenti jure resistere non possunt, I. 338. *seq.* Magistratus Christiani Pauli tempore, 89. Hebræi non resisterunt malis regibus, 339. *seq.* Magistratus ex quibus damnis teneatur, III. 184. *seq.* Magistratus an teneantur eo, quod a navis cautionem non exegerint, *ibid.* oppidanos quatenus obliget magistratus, IV. 410

c. *Magistratus* a Deo institutus, I. 139. in quem finem, 215. non puniendo malos damnum dat, III. 197. nec expellere, nec retinere absque justa causa invitos cives potest, II. 310. ejus potestas cessat in alieno territorio, I. 234. quo jure conscribat copias in subditos refractarios, 225. Magistratum inter, & subditos, status belli per naturam rerum intelligi nequit, 357. Magistratus ob privatos excessus non desinit esse magistratus, 358. nec ob publicos, utut manifestos, *ibid.* secus si evertere velit Rempublicam, 359 (*Vide* Rex. Princeps. Subditi.) Magistratus constituendi jus pertinet ad jura publica, 250. Magistratus inferior si bellum gerat, an id possit dici minus solenne 221. suo jure nunquam jus belli inferendi habet, 224. 225. jure tamen necessitate defensionis privatum bellum gerere potest, 224. Magistratibus inferioribus nunquam licitum est bellum contra superiores, 165. vera ratio, *ibid.* Magistratus civiles a jure

- jure sequelæ immunes, I. 195. a Magistratu subditi ut provocare, s. appellare non liceat, non pugnat cum persona subditi, II. 197.
- c. MAHARRALIS factum, IV. 411.
- c. MAHUMEDUS Eubæa capta quomodo proditorem circumvenit, III. 152.
- Mahumathianum* opinio de necessitate restitutionis, IV. 175.
- Majestas* pro dignitate imperantis fimitur, I. 205. quid sit, *ibid.* cur tot legibus munita, 331. *seq.* major ex nobilitate generis, II. 381. foedus, ut majestas alicujus comiter colatur, quale, III. 95. in majestatis controversia, quis vocabulum ejus interpretari debeat, 112. contra majestatis legem peccat, qui injussu principis alteri bellum facit, I. 168.
- c. Majestatis vox quid denotet, III. 152. radix, s. stirps Majestatis, I. 237. inter realem, & personalem, distinctio Doctorum absurda, 257. Majestas tribui potest & domino, & vassallo, 321. an corpori foederatis, an singulis foederatis, *ibid.* Majestas læsa, primum crimen, 361. idque morte puniri, non repugnat rationi naturali, 131. Majestatis iudicium, s. lex, quibus poenis læviatur in perduelles, III. 448. Majestas populi Romani quando læsa videbatur, 108.
- s. MAIMONIDES: de non esu sanguinis, I. 61. quibus legibus gentiles teneri crediderit, 63. de Pontifice subiecto regi, 238. ea, quæ virtutis sunt, distinguit a debito juris, III. 74.
- Majoratum* jura tempore amittuntur, II. 169. Majoratum successio in regno Castellæ, 385.
- s. Majoratus quid, II. 192. longo tempore non possunt acquiri, *ibid.*
- s. *Majores* inter, & *Minores*, distinctio est a jure civili, II. 236.
- c. MALDONATUS quas causas divortii ex decretis Ecclesiæ notavit, II. 255.
- Malefici* atroces, qui nullius civitatis partes sunt, a quovis puniri possunt, IV. 300. negatur, c. 309.
- Maleficium* quid, III. 179. quæ quasi ex maleficio, II. 4.
- c. *Militum* ad plenam quænam concurrant, IV. 210.
- Malorum* opera uti aliquando cogimur, III. 183. uti licet, sed consistit hoc jus intra interficiendi alterius licentiam, 669.
- c. *Malorum* opera in re justa uti licet, III. 587. ex *Malorum* impunitate quid concludendum, P. 73.
- Malum* declinare, est ex appetitu naturali, & honesto, III. 292. non est faciendum ut inde eveniat bonum; hoc in iis locum habet, quæ semper mala sunt, 562. qui malum facit, malum facit, 259. quantum quisque mali fecit, tantum cum pati, naturaliter justum, I. 82. III. 259. quæ ad declinandum malum male sunt, maxime sunt excusabiles, 292. Malum minus, ubi electio nequit evadere, rationem boni induit, 483.
- c. Malum per se, & intrinsece, non datur, I. 49.
- c. MANCIUS ex sponsione Numantiniis deditus, & reversus, jure possit minui in omnia jura sua restitutus, III. 126.
- c. Mancipatio quid, II. 499.
- Mandantur* morte an pereat mandatum, II. 593. Mandator ad quid teneatur, 662.
- c. Mandans factum illicitum, tenetur etiam ad damna ex eo secutura, I. 197.
- Mandatarius* mandatum excedens quando nos obliget, II. 597. a sumptibus factis indemnis præstari debet, & quare, 662. in quantum teneatur ex culpa, & dolo, IV. 410. obligat mandatorem, etiam cum mandatum excedit, II. 591. obligatus contra mandatori, IV. 408. *seq.* cum Mandatario qui contrahit, etiam si mandatarius mandatum excedat, obligatur, II. 593. *seq.*
- s. Mandatarius cur sumtus in negotio mandato repetere possit, vera ratio, II. 700. non potest conveniri a domino de casu, 699. exceptiones, *ibid.* ejus morte finitur mandatum, 647. 643.
- Mandatum* quid, II. 656. contra mandatum principis arcanum agens legatus principem obligat, sed se principi, (*vide* Legatus) IV. 409. Mandati actio an detur in hæredem, II. 591. Mandata publica, quæ nautis dantur adversus piratas, III. 184. Mandatum generale, & speciale in bello, IV. 290. Mandatum excedens, & sic cum alio contrahens, ad quid obligatur, 409. 410. an impleri possit per æquipollens, III. 143.

c. Mandatum definitur, II. 681. quid differat a deposito, *ibid.* qualis sit contractus, 681. non est contractus mixtus, 689. Mandatum suscipere non posse servos, & filiosfamilias, leges Romanæ nullibi statuant, *ibid.* etiam deportati suscipiant, *ibid.* impleri nequit per equipollens, III. 171. Mandati actio quid, II. 640. datur tantum intra contrahentes, 574
c. *Maner* quid antiquis, III. 251
c. *Manichæi* qui, III. 406. quatenus accusari poterant, 402. Manichæorum hæresis crimen publicum declaratum in L. 4. §. 1. *C. de hæ.* III. 386
MANLIUS (*Cn.*) bellum Gallo-Græcis injussu Senatus illatum, quale, III. 642.
c. 643. I. c. 227
MANLIUS (*L.*) tribunus plebis iurejurando etiam in re injusta obstringit, IV. 302
Manliana imperia, IV. 290
Manusuetudo secunda virtus a Christo præcepta, etiam Jure Romano commendata, I. 147
Manubia quid, IV. 37. *c.* 62
Manus mortuus II. 227. *c.* 337. *Manibus* initium fit possidendi res mobiles, 471
c. *Manum* conferere quid, P. 41
Manumissio jure gentium voluntario introducta, & quare, IV. 251. facta ab hoste nobis nihil detrahit, 118 interdum omitti sine peccato nequit, 251
c. *Manumissio* quid, IV. 259. tum publica, tum privata, apud Romanos quomodo fiebat, II. 336. 337. facta a filio ignorante mortem patris mandantis cur valeat jure civili, 646
MARCELLI (*M.*) moderatio in victoriis, IV. 228
c. **MARCELLI** distinctio non intellecta a Grotio, IV. 179
c. **MARCELLINUS** de defensione sui iussus, I. 122
Marchionatus facilius testamento relinquunt, quam alia ditione, & quare, I. 195
c. **MARCU** **LPHI** formula de rescindendo matrimonio, II. 262
Mare commune cum dicitur, an intelligi debeat civibus Romanis, II. 122. continet terram, 58. forum mundi, *ibid.* per contractum ne ab altera parte navigetur, pars altera non occupat,

127. sinus, & pars Maris occupari potest, 121. quomodo, & quamdiu duret ista occupatio, 124. Maris imperium, non dominium occupatur, *ibid.* *seq.* Mare nec a privatis, nec a populo possideri potest, 57. Romanorum, Græcorum, Sinopensum, quo sensu dicatur, 122. 126. in Mari cessat iudicium, I. 164. Mare an proprium fieri possit, an terra contineatur, 57. *seq.* non divisum, 58. in fundum admissum, 124. occupatione omissa ad naturam redit, 124. navigandi jus in Mari, *ibid.* imperium in mari quorum sit, *ibid.* *seq.* Maris pars quatenus occupari possit, 121. *seq.* 123
c. Mare constat tribus partibus, II. 86. ejus subtilitas diversa ab ejus usu 84. 141. hic usus duplex, 87. vel proprius, & naturalis, vel accidentalis, 141. quoad substantiam, & proprietatem, occupari posse, quoad usum non, ait *H. Coccius* II. 1, 142. ejus proprietas, s. dominium occupari nequit, 85. 145. neque proprietatis ejus alvei, quamdiu aqua tegitur, 86. neque litorum, *ibid.* occupari tamen potest quoad imperium, *ibid.* *¶* 88. quo sensu JCs dicatur res communis, & publica, 143. 147. in usu Maris communi preventioni locus est, 143. jus proprium maris ad aliquem pertinere dicitur intuitu usus, non proprietatis, 150. Mare quomodo sit res nullius, 146. male comparatur veteri, *ibid.* male dicitur res liquida, 88. Mari cur terram contineri, crediderint veteres, *ibid.* Mare non occupatum intelligitur occupata terra, 152. nec quoad imperium, nec quoad proprietatem, *ibid.* Maris termino mutato, an etiam imperii fines mutati videantur, 155.
Mares fœminis præferuntur in regnis a populo delatis, II. 381
c. *Marem*, & fœminam pro uno haberi, naturale est, II. 275
Mariandyni, IV. 249
Martius caput uxoris quo sensu, II. 201. jus habet naturaliter in corpus uxoris, 205. jus habet rescindendi factum juramentum ab uxore sua ex L. Hebræa, III. 14. *seq.* II. 230. cui lex permittit uxorem adulteram occidere, an si occidat, iustus sit coram Deo, III. 284. ne martius pro uxore conveniatur, 618. ma-

- maritale imperium, III. 185
 c. Mariti jus in uxorem probatur, & exp-
 ponitur, II. 247. Marito quæ jura in
 uxorem naturâ competant, 251. Mari-
 tus non potest conveniri si dos casu per-
 eat, 699. exceptiones, *ibid.*
 MARIUS præ armorum strepitu leges
 non audit, P. 3
 c. MARUS ut belli arbiter, ita & vindex,
 P. 41
 c. MARTINI Arragonia regis consilium
 de eligendo successore, I. 403
 c. MARTINI Episcopi elogium, IV.
 16
 c. Martyrum exempla non probant jus
 non resistendi principi, I. 364
 MASCULUS pro communibus, III. 135
 c. Masculinus sexus potior feminino, II.
 443, 444, 450. Masculinum genus quod
 etiam feminas complectatur, id civili
 demum jure obtinet, non ergo inter
 Principes, III. 159
 c. MASINISSA quo jure Sophonisbe
 denegata fuit a Scipione, IV. 54. 59
 c. *Maffius* ferat pro lubitu vestigal fol-
 lum suam transeuntibus imponere potue-
 runt, II. 109
 Mater quomodo certior patre, II. 174
 c. Matrem esse dominam partus sui jure so-
 li, negatur, II. 231. Mater, & filius
 non habentur pro una persona, 238.
 cur semper alere liberos, vel legitimos,
 vel spurios, teneatur, 404.
 c. *Matertera* non ducere potest ex fore-
 re filius, II. 284. 302. 304. ejus vi-
 duo nubere licet, 288. *uxoris mater-*
teram ducere licet, 293
 c. *Matrice* jus, vide Colonia.
 MATHATHIAS quo jure Judæum Gra-
 citibus se polluentem occiderit, III.
 275
 Matrimonium cur institutum naturaliter,
 II. 304. 372. exteriorum, Judæi pro nullo
 habent, IV. 299. familie fundamen-
 tum est, III. 293. non justum etiam
 inter cives, I. 168. n. promissum ab
 eo, qui conjugem jam habet, an, &
 quatenus valeat jure naturali, II. 590.
 contrahere, III. 657. ad quos gradus
 liceat, II. 208. *seq.* an cum infideli li-
 ceat ex lege evangelica, III. 100. cum
 pluribus lege evangelica non licet, I.
 87. Matrimonium quid sit ex jure na-

- turæ, II. 204. an irritum, deficiente
 consensu parentum, 207. *seq.* irritum
 cum alterius viventis conjuge, 108. ap-
 pud veteres Romanos postliminio non
 restituebatur, IV. 116. Matrimonium ad
Morgengabiam, II. 375. Matrimonii
 petitio, injusta belli causa, III. 475.
 contrahendi libertas nemini debet adimi,
 nisi præcesserit delictum, II. 72. vicini-
 nis negari non debet, *ibid.* leges, quæ
 exteris matrimonia negant, quid neg-
 gent, *ibid.* Matrimonii fides equipara-
 tur vitæ, I. 85. jura ejus ex lege
 Christiana, II. 204. *seq.* Matrimonia
 non ineunda cum profanis, III. 100.
 quædam talia sunt ex lege, ut liberi
 ad hereditatem non admittantur, II.
 375. plurium uxorum olim licita, 206.
 cum propinquis sanguine, aut affinitate,
 unde, & quatenus illicita, 208. 211.
 parentum cum liberis, & liberorum
 cum parentibus, contra jus naturæ; &
 unde illicita, 209. *seq.* an licita in
 gradibus expressis in Levitico, 212.
 fratrum, & sororum, quo jure vetita,
 & unde illicita, 214. Matrimoniorum
 contrahendorum libertas quibus, & qua-
 tenus debeat, 72
 c. Matrimonium quid efficiat, IV. 82.
 quid naturâ ad illud requiratur, II. 306.
 absque benedictione nuptiali contractum
 non rescinditur, 310. metu contractum
 ipso jure nullum est, 629. non tamen
 patre cogente initum, 630. etsi daretur
 esse Sacramentum, dissolvi potest, 253.
 Matrimonia redintegrantur postliminio,
 IV. 159. ob denegata bellum nunquam
 inferri potest, III. 466. cum extraneis,
vide Extranei. *Vide* Conjugium. Nuptiæ.
 c. *Matthai cap. V.* contenta, quibus bel-
 la, & judicia capitalia improbari videntur,
 explicantur, I. 146
 c. MAURITIUS Elector Sax. non vio-
 lavit fœdus Chamborticum, III. 87.
 cur noluit adherere fœderi Smalcaldico
 a patre inito, 125
 Maxillum obvertere, Hebræis quid, I.
 99. c. 157
 Maximus natu in regnis a populo deli-
 tis præfertur inter pares seu, II. 381
 c. MAZARINI Curd. sententia de Fun-
 tificia potestate, I. 242
 c. Medutio quid, III. 295
 C c c c c. *Alc.*

- e. Mediotores* qui, IV. 171. qui confitui possunt, & soleant, III. 495. eorum officium, *ibid.*
- Medii* in bello quando fiant hostes, III. 557. *seq.* IV. 285. ad quid teneantur, *ibid.*
- c. Medii* neutrius iudicium in bello sequuntur, sed utriusque bellantis factum pro iusto habent, naturali ratione, IV. 124. 149. 277. 286. neutri Injuriam faciunt presentem possessionem sequentes, 286. *Vide* Neutrales. Pacati. Vicini.
- c. Mediolanensem* sub Frid. I. impia sententia de juramento, III. 22
- c. Medium* rationis, & rei, Gronovio quid, P. 90
- c. Melchisedechus* cur Abraham benedixit, I. 123
- c. Melitensem* controversia de piratis, § 12. *ff. ver. die.* IV. 51. 52
- Membra* naturaliter homini suum, III. 180. in membra sua homini jus nullum, nisi corporis servandi gratia, 425. Membri conservandi causa intersectio licita, II. 7
- c. Menandri* monitum de se invicem tuendo, I. 391
- Mendacium* prohibitum, III. 565. quinam auctores certis casibus admittant, *ibid. seq.* Mendacium dicere, & mentiri, apud Gellium quomodo distinguantur, 566. a Deo alienum, 571. strictè dictum quid, 568. an committatur respectu tertii, ad quem sermo non dirigitur, 570. c. 613. dicitur multipliciter 566. quid sit, 562. alii laudant, alii vituperant, 565. ad Mendacium confugere, nota est infirmitas, 571. *seq.* Mendaciorum inculpatorem exempla, *ibid.* Mendacii, qua illicitum naturaliter, quid materiale, 566. *seq.* quid formale, *ibid.* de Mendacio, & equivocatione, Scholesiorum sententia, 571. c. 616. Mendacium pro vita, 572. *vide* Mentiri.
- c. Mendacium* an, & quatenus sit verum delictum, & obliget ad reparationem, III. 605. per se non est illicitum; 607. 610. sed res media, 608. omne licitum, quo jus alterius non læditur, 592. 614 in bello, & extra bellum licitum, 592. Mendacio quando in hostem uti liceat, IV. 23. Mendacium dicere, & mentiri, rectè differunt apud Gellium, 609. Mendacii ratione non plus juris habet superior, quam alius homo, III. 615.
- c. Mendoza* Legati Hispanici in Anglia casus, I. 236
- c. Manippus* optime foedus divisit, I. 1. 109. 114
- Mensura* ejus, quod res valent, II. 662
- c. Mensura* quæ res metiantur, II. 702. Mensura rerum omnium vel intrinseca, vel extrinseca, 703. ad rerum mensuram universalem quid naturaliter regulatur, 711
- Mentiri*, & occultare verum, distincta, III. 562. n. quando liceat, 569. *seq.* cur non mentiantur qui falsum dicunt, quod verum esse putat, 566 c. 609. Mentitur qui dicit quod falsum putat, licet verum sit, 567. Mentiri apud volentem an liceat, 570. & cur, c. 614. hosti licere qui senserint, 572. & quidem rectè, c. 615. 616
- c. Mentions* quando, & cur teneatur, vel non teneatur, III. 612. 613. 614
- Mercatores* in bello ab injuriis vindicari debent, IV. 200. laborum, & expensarum rationem habere possunt in constituendis rerum pretiis, II. 663
- c. Mercatores* quinam occidi jure belli possunt, qui non, IV. 215
- Mercatura* apud Hollandos pridem maxime viguit, II. 592. *vide* Commercio.
- Mercenarii*, II. 227
- c. Mercator* pirata, III. 146
- Merces* excepta a pignorationibus subditorum pro civitate, III. 624. exoticorum lim Belgæ non emebant, II. 72
- c. Mercator* fututorum protector, I. 46
- ad *Meretricium* civiles leges quomodo, & quare soleant connive, IV. 5
- c. Meretrix* an possit, secuta copula, mercedem promissam petere? affirmatur, II. 576
- Meritum* ex libera voluntate, III. 425. omne est personale, *ibid.* universalitatis quale, 422. ob meritum poena remitti debet, 290
- c. Messeniorum* cum Lacedæmonis bella, II. 542. cur a Sacramento exclusi ab Agesilao, 543. eorum civitas semel extincta pristina jura non recepit, sed novâ extitit civitas, IV. 161
- c. Metastores* qui, I. 356. a quibus expelli potuerunt, *ibid.*
- c. Metæ*

- c. *METELLUS* maluit exulare, quam per-
jerare. III. 23.
c. *Metaphysicorum* dogma causa fuit, cur
autochierian pro licita habuerint plurime
gentes, & philosophi. III. 257.
Metus a tertio illatus an actum vincit, II.
489. alterius, an tollit jus transire vo-
lentis, 65. a vicino, an iusta belli cau-
sa, 17. III. 456. solus non sufficit ad
jus intrinseciendi alterum, II. 6. *sq.* Me-
tus exceptio non liberat a religione ju-
risjurandi, IV. 301. qui pro iusto habea-
tur in bello publico, 304. perpetuo du-
rare non censetur, II. 7. incertus non
est sufficiens causa ad caedem, III. 426.
adversus hos metus quale petendum sit
praesidium, II. 18. iniustus quidam est
quoad iustitiam internam, quoniam tamen
ius gentium non improbat, IV. 304. ut
is, qui infertur bello solent utrinque,
III. 184. & quare, IV. 303. an ut me-
tus aliis injiciatur, senes, foeminae, &
impubes, iuste possint occidi, 202.
sq. in contractu injectus an demul-
deat, II. 669. Metus exceptio iureju-
rando eliditur, IV. 302. 410. ad bellum
solenne non pertinet, si eo pax sit indi-
cta, 303. 420. quod metu belli iusti ex-
primitur, non admittit restitutionem,
III. 184. Metu expressum a latrone, &
pirata, potest repeti, nisi iusjurandum
accesserit, *ibid.* quod sit metu, magis
excusabile, quam quod ob voluptatem,
295. metu qui promittit, si alter restituti-
onem denegat, ipse se potest restituere,
IV. 420. an etiam jurata fuerit promissio,
III. 11. 184. an hoc casu rex se ipse
possit restituere, ut Bodinus censuit, 49.
51. qui ipse in causa fuit ut metu ad
promissum cogere, ius amittit restituti-
onem, 184. ex Metu plurimae nascuntur
injuriae, II. 6. Metu promittens an teneat-
ur, II. 589. Metu quid faciens, abso-
lute velle dicendus, *ibid.* Metu cau-
sum dans contractui quando ad restituti-
onem teneatur, III. 12. Metum infe-
rens teneatur ad restitutionem, II. 589.
c. Metu iniusti inventa non sunt iura, P.
70. is est saltem causa accidens iustitiae,
71. Grotius secus sentientibus non suffi-
cienter respondet, 72. Metus non tollit
voluntatem, sed libertatem saltem aliter
agendi, II. 623. gravis quis dicatur,
629. iustus quis, *ibid.* ab alio, quam

cui promissum est, illatus si sit, quid
joris, *ibid.* quid si promissor inde lucre-
tur, *ibid.* Metus utut iniustus non vin-
ciat negotium, II. 691. metu iusto con-
tractum negotium cur subsistat, vera ra-
tio, *ibid.* Metus belli jure naturae sem-
per iustus est, 691. in iustum, & in-
iustum distinctio juris civilis inter gentes
bellum gerentes allegari nequit, IV. 315.
Metus solus non dat jus vim hosti infe-
rendi, II. 30. vicinae potentiae non dat
iustam belli causam, 50. III. 466. duo-
bus casibus exceptis, II. 51. Metus non
impedit consensum, III. 195. nedum ju-
stus, 196. Metu qui rem extorquet, sit
ejus verus dominus, at teneatur ex de-
lictis ad reparandum, II. 582. Metu qui
peccat, aequo reus est, at minuitur quo-
dammodo aestimatio injuriae, III. 366.
Metus quatenus excuset a delicto, III. 369.

Metu vi possum repetere, etiam cum pe-
riculo innocentum, I. l. 556. plus, quam
meum, accipere possum, si meum con-
sequi nequeo, *ibid.* sed sub onere resti-
tuendi ejus, quod plus est, *vide* Debi-
tum. pro meo, quod consequi non pos-
sum, aliud aequivalens iuste possum cape-
re, 555.

c. *Metu* quid sit, II. 567. *vide* Nostrum.
Suum.

c. *MEZENTIVS* cor a populo in iudicium
raptus, I. 374.

Migratio in locum alienum, populum non
immutat, II. 525. subditorum, in ter-
ram ejus, quicquam pax inita, eam non
dissolvit, IV. 315.

c. *Migratione* non definit esse civis, po-
pulus, rex, II. 542. quid si pars populi
migre, *vide* Coloniae.

Miles quid in largillimo significato, IV.
358. Milites heri possunt natura omnes
subditi, 334. *sq.* scribere licet tempore
induciarum, 384. qui suo summo militat, ex
quantum iustitia interna capere possunt ex
praeda, 290. c. 294. an si qui partis ejus
hostibus, cum qua nobis pax est, mili-
tant, pax censetur rupta, 331. Miles
de incendiis, & raptu sine iusto publico,
an teneatur, 176. Milites Christiani sub
Juliano, I. 113. sub Diocletiano, *ibid.*
Milites Christiani officium, 114. Milites
Judaei externis militabant, 91. Milites quae
ex praeda cederent apud Romanos, IV.
46. Milites ab Ecclesia non excommu-

C c c o 2 nicali,

- nici, I. 108. quomodo tenentur ex bello injusto, IV. 1. §. Milicibus datus commatus prodest & duci, 388. Militum nomine qui veniant, *ibid.*
- c. Miles contumax cur capite puniatur, I. 161. Milites quo casu sint instrumenta civitatis, quo non, IV. 55. Miles ne sine mandato pugnet, id non Romano demum iure statutum est, sed ex ipsa naturali ratione sequitur, 292. 293. privatum, absque iussu, & necessitate hostis danum dans, cui inde teneatur, 296. Milites olim tituli dicti, III. 465. baptizati, I. 158. sacrificantes, & postea poenitentes occidere noluit Julianus, 159. Milite Christiano usque plerique principes gentiles, 160. Milites Romani non suo iure fecerunt Imperatores, II. 551. duo utrum plenum quomodo dividere, III. 154
- Militare** propter praedam, aut stipendium praecipue non licet, III. 528
- a. Militare alii, non habita ratione iustitiae causae, & propter stipendium praecipue, an liceat, III. 536. 537. 546. 547
- Militia** poenitentibus olim interdicta, & quare, I. 112. interdicta clericis, *ibid.* eam ecclesia vetus probat, *ibid.* seq. mercenaria, sine delectu causae, improbat, *ibid.* Militiae repetitio qualis damnata Synodo Nicæensi, 110. seq. Militiam concedit Origenes interdum Christianis, 107. Militiam, & capitalia supplicia, concedit illis Tertullianus, *ibid.* ob quas causas Iudæi detractaverint, 106. quas ob causas olim etiam Christiani, *ibid.* c. 155. & quo casu, c. 155
- a. Militie defendendae praecipuum Christi nullum extat, I. 143
- a. **MILTONI** sententia iniuriosa de primorum Christianorum patientia, I. 373
- MINGULI** calculus, II. 219. c. 318. ejus vera ratio, c. 320
- Ministrorum** ex facto aliquem obligari si quid utiliter sit geitum, quo sensu accipiendum, IV. 409. obligatur summa potestas, etiam cum minister fecit contra mandatum arcanum, *ibid.* sine sua culpa ut quis obligetur, non est iuris gentium, III. 185
- Minor** annis hosti obligatur, IV. 70. Minor an promittendo obligetur, II. 487. Minorum beneficia sunt ex iure gent. non civ. *ibid.* Minoris imperium quare sit inivsum, P. 18
- c. **Minores XVII. annis** excluduntur a fequela bellica, I. 395. Minorum promissio valet iure nat., non civili, II. 617
- c. **MINORS** ab aliis iustus, ab aliis crudelis vocatus, P. 75
- c. **Minutianum** exercitum cur a praeda exclusit Cincinnatus, IV. 63
- c. **Miracula** existentiam, & providentiam Dei probant, P. 57
- Miraculosam** potestatem primæ Ecclesie cur Deus dederit, eandemque postea sustulerit, I. 102
- Miser cordia** Dei an nos doceat supplicis capitalibus non uti, III. 280. quæ peccata praecipue respiciat, 281. ejus praetermissio puniri non debet, 287. quod ex Misericordia debetur, id armis iusto deposci nequit, 462. Misericordia digni, qui bello capiuntur, IV. 245. Misericordiae ara apud Athenienses, III. 416
- c. Misericordia iuxta quam iustitiam exercenda, I. 37
- Missa** quomodo fiant capientium, IV. 44
- c. **Milidum** acquisitio est originaria, II. 519
- c. **MITHRIDATIS** oratio ad milites, III. 342. quo sensu dixit, *paucos libertatem velle*, I. 291
- c. **Mobilia** etiam Judaismus professi non admittebantur ad honores, I. 67. eorum arbores cur excisae ab Israelitis, non vero arbores Cananzorum, IV. 233
- Mobiles** res quando fiant singulorum capientium, IV. 33. Mobilia generaliter postliminio non recipiuntur, 120. immo utique recipiuntur, c. 165
- a. **Mobiles** res æque, ac immobiles, non in praeda sunt, sed postliminio redeunt, paucis exceptis, IV. 165. 166. 167. Mobilia non sunt accessio personæ, non magis, quam immobiles, III. 234. Mobilibus de rebus restituendis cur vix ulla pace caveri soleat, IV. 358
- c. **Moderantem** inculpata tutela, vide Defensio. Fuga.
- Moderatio** in belli iure circa personas, IV. 194. in bello ad quid etiam civiliter proficit, 229
- c. **Moderata** opposita vitia, P. 89
- Modus** in præda unde petendus, III. 291.
- Modi habendi imperium qui, I. 189
- Munia** urbis, sive *muri*, cum diruantur, an intreat jus civitatis, II. 525. reficere muros

munos licet tempore induciarum , IV. 385. ne quis locus muris cingatur, quomodo intelligendum, III. 142. fœdus de diruendis muris quale, 95. vide Muri.

e. Mola in mare jactæ cui cedant, II. 86

Monsæbi a cæde liberi esse debent, IV. 299

c. Monachi præfecto Prætorio subiecti, I. 219. occidi jure belli possunt, IV. 214.

c. Monarchia plures ejusdem regni esse possunt, I. 251, 254. vocis etymologia, 252

c. Monarchicum statum qui populi prætulerunt populari, I. 262 in eo qualis libertas, 293. variæ causæ cur hic status passim inter populos prælatus fuit, *ibid.* in eo exercitum, non jus imperii restringi potest, 308

c. Monasteriensis Pacis elogium, IV. 140. sedis Romanæ contra eam absurda protestatio, 18. 19

c. Moneta valor, II. 712. Monetam cuedendi jus cui competat, I. 388

Monomachia bellum finire an liceat, IV. 316. Monomachiz de regno quis effectus, 337. vide Certamen singulare. Duellum.

Monopolia quæ licita, quæ contra jus, & quæ contra charitatem, II. 664. seq. vide *Comitia*.

c. Monopola jure nat. licita, II. 118. 710. cur in bene ordinata rep. prohiberi soleant, 118. 119. 710

c. Montibus discretæ imperia, II. 157. Montes asperi sunt res nullius, 92

Mora purgatio in pace an admittenda, IV. 333. Morari in territorio alieno an licitum, II. 68. *Morandi* jus per aliquod tempus, inter utilitates innoxias refertur, *ibid.*

c. Moræ licentia in territorio, ubi transitur, cuius sit juris, II. 109. aliquando tempus ejus definiti solet, 110

Moralia non consistunt in puncto, I. 97. Moralium incertitudo unde, III. 482

c. Moralium rerum natura non cognoscitur ex operationibus, sed ex causa, I. 279

Morbi contagiosi an proprie sint pœnæ, qui nominantur in libro Moïsi, III. 259

c. Morbus Gallicus, iusta divortii causa, II. 254

Mores generales in aliqua parte mundi non faciunt jus naturæ, III. 304

c. Mores, & Jus naturæ, Jctis Rom. synonima sunt, II. 301. per Mores quid Gio-

tius intelligat, III. 645. *contra bonos mores* *nihil sciendum*, regula Juris Romani, P. 94

c. Morganatica lex, vocis origo, II. 305. eadem, quæ Salica, 306. Morganaticum conjugium quid, 417

Mori licetis dimitti vocatur, III. 247

c. Mori pro patria non solum licet, II. 14. sed & lex naturæ est, I. 134

Mors quid significet, III. 135. in materia favorabili, II. 337. ejus, qui acceptare promissum debuit, non transfert jus ad ipsius hæredes, 593. mandantis, tollit præfuntionem, quod mandatum implere voluerit, 593. scelerati, quo sensu ipsi melior sit vitæ, III. 267. universitatis quid, 421. deportationem quando comprehendat, 135. pro vera religione quanti faciendæ, I. 349. 346. quæ Mortis vitandæ causa injuste sunt, levius puniendæ, III. 292. Mortem pro aliis optetere, lege evangelicæ præceptum, I. 87. ad mortem damnare an liceat etiam ex his delictis, quæ in lege Mosaica morte non puniuntur, vide Supplicium. Mortem meritis committere in pugnam, contra officium est boni magistratus, II. 17. Mortem inferre sibi, utrum liceat, III. 246. qui sibi intulere, prohibentur sepultura, *ibid.* quare, cum tamen inde non lædantur, 306. quidam eo malitiz processere, ut non nisi morte emendentur, 282. seq. Mortem pati potius, quam alium occidas, quando liceat, quando non, II. 8. seq. Mortem æternam aggressis an quis sua morte cavere debeat, I. 165. *Mortis casus* expressio quando extendatur ad casum non natum, III. 142.

Mortuorum corpora male tractare, contra jus est gentium, III. 240. seq. IV. 5

c. Mortem inter, & delictum, extra homicidium, nulla est proportio, III. 555. Mors concupisci potest, nec tamen evitari, II. 606.

c. Mortuus sepeliendi necessitas, III. 249. non est a natura, 250. vide Sepultura.

c. Morticini tactus, & usus, prohibuit Judæis, quo jure, I. 69

Mors bellum inter Amalecitis, I. 85. Amorbis ob transitum prohibitum, II. 64

c. Moïsi leges morales duo continent, P. 94. etiam ea, quæ perfectionis sunt, comprehendunt, *ibid.* § 95. adeoque

Cccc 3 pro-

prohibet etiam actus internos vitiosus, at non punit eos, III. 375. Moses virtutes quatenus in puritate animi consistunt, nec legibus praecepit, nec poenis munivit, I. 14. Moyses in lege cur temporarie saltem prece, ac praemia continentur, III. 406. ejus leges forenses quatenus hodieque statui possint, P. 9. II. 84. Moyses lex per se ad salutem non fuit necessaria, I. 69. desit obligare morte Christi, 71. Moysaicum jus triplex, 63. Moysaicae legis triplex usus adhuc obtinet, 72. quo sensu dici possit imperfecta, 74. hujus legis tempus quo sensu imperfectius nunciet Christus, III. 351. Moyses, & Christi, plane diversa fuisse officia, II. 257. Moses non fuit Nepos Levi, 284. pro quam aqua pretium obtulit Edomitibus, 102. quomodo exercitum Pharaonis per desertum serpentibus feda traduxit, III. 587.

MOSSES-BAR-CEPHU: de duplici lege Adamo agnita, P. 36

MUCIANUS nutantem Vespasianum firmat ex iustitia causa, P. 77

Muli qui apud Romanos postliminio recepti, IV. 120. c. 166. 167

Mulier, vide *Faemina*. Mulieres jure civili plurimum, jure gent. non tenentur ex debito civitatis, III. 624. tenentur jure nat. c. 632. jure belli possunt occidi, 662. occidi non debent, nisi viriia officia usurpent, aut quid peculiariter vindicandum committant, IV. 157. Mulierum imperia Romanis incognita, II. 532

Mulier partum enixa, si capite damnata sit, quantum temporis indulgeri soleat antequam supplicio tradatur, III. 450. Mulieres regum impuberum tutrices, I. 303. at non jure, *ibid.* facilius admitti possunt ad succellionem, quam ad tutelam, *ibid.*

Multitudini etiam in delicto parcendum, IV. 206

MUMATI FLACCI in foeminas, & infantes, crudelitas, IV. 214

Mundibursi jus, I. 205. cujus naturae, c. 321

Munis locus si prohibitus sit, quid intelligatur prohibitum, III. 170

MURRENI controversia cum Minibrdate, III. 148

Muri faciendi prohibitis quando ad aggeres extendatur, III. 142

Muri non constituunt civitatem, II. 422

Musican cur sectati sint sapientes veteres, P. 93

que **Mutent** priora, nisi ad ingens bonum, ea odiosa sunt, III. 135

Muti immunes ab onere sequeles, I. 395

MUTUI SCAMOLAE factum, III. 668

Mutilatio membri, quod est e praecipuis, vite aequiparatur, II. 8. etiam intentata jus dat occidendi eum, qui intentat, *ibid.* mutilationem Iudi supra talionem puniunt, & quo jure, III. 297. qui mutilavit aliquem, in quantum teneatur, 183. Mutilator quid restituere teneatur, *ibid.*

Mutilationis periculum a se avertere, vel cum interecone aggressus, quis potest, II. 30. Mutilatio quomodo reparanda, III. 192

Mutuum quid, II. 656. 658. non omne usurarium, 669. commodato affine, 666. n. an illicitum pro usu pecuniae mercedem exigere, vide *Usura*. Fenus. Mutuum gratuitum quo sensu, *ibid.* Mutuum accipiens pecuniam a debitore meo, mihi tenetur, 561

Mutuum quid differat permutatione, II. 656. & a commodato, 718. in eo usurae non exhibentur pro usu rei, sed pro usu quantitatis, 719. Mutuum accipere, etiam ab Improbo, est actus licitus, III. 551

M. Mytologia antiquae sensus mysticus, P. 93

N.

NABALANE Syri historiae verus sensus, I. 69

NABIS ejus controversia cum Romanis, III. 140. responsum, cum tyrannis ei obijceretur, IV. 300. c. 310

Nabidi ad foedus provocanti Quintus responso, II. 181. III. 166. Romanis foederatus, post ab iisdem expulsum, I. 380

NACHOR non duxit fratris filiam, II. 302

Nal vel quid, III. 18. vel quid significet, *ibid.* vel vel, & &, quid significet, *ibid.*

Noti qui nondum sunt, an jus suum amittant, & quomodo, II. 169. leges possunt eorum jus conservare, *ibid.*

Natura jus dat ad id omne, sine quo obtineri non potest quod imperat, II. 202. sub

- sub Natura interdum comprehenduntur mores naturali rationi consentanei, III. 237. Naturæ prima, & consequentia quæ, I 76
- c. Natura humana diversa Grotio a natura sociali, P. 54. humana non est fons juris, 64. per *Naturæ principia* quid Grotius intelligat, 85. quid per *Naturæ primam*, I. 118. quid per *Naturam rationalem*, 120. & *socialem*, ibid. Naturæ in rationalem, & socialem, distinctio examinatur, 57. Natura *naturans*, & *naturata*, 42. humana quomodo corrupta, 78. 79. Naturæ eadem, quæ Juris Rom. regulæ, 252. præter Naturam plura possunt constitui, contra eam nihil. II 93. Naturæ vocis variae acceptiones in sacris, profanis, 730 731
- Naturalis*, vox, pro solito fieri, II. 671. Naturalis pro certo statu, 470. Naturalis æquitas fatis habet, ut pro suis partibus singuli conveniantur, 52. Naturales illi succedunt patri, nisi lex impediat; & adoptari possunt, 374. non succedunt in regnis a populo delatis, 181
- c. Naturales liberi legitimati, vide Legitimati.
- Naturaliter* licita an omnia etiam apud Deum licita, II. 11. seq. naturaliter circumvenire quid, 671. c. 697. 729. 730
- c. Naturaliter vocis variae acceptiones apud JCtos Rom. II. 730. nunquam sumitur pro consuetudine passim recepta, ibid. Naturaliter resolvi obligatio quæ sensu dicitur, 182
- Navfragio* quando res censentur amisse, II. 165. Navfragorum bona confiscare, injustum, 167
- c. Navfragium non mutat titulum possessionis, II. 396. Navfragorum bona fisco addici nequeunt, 395. nisi jure talionis, vel in penam, vel si dominus non appareat, 396. hic mos abrogatus apud plerasque gentes, ibid. at pro opera, & impensis, certum pretium domino littorum jure solvitur, ibid.
- Navigatio* inermis, & innoxia, nullibi impediri potest, II. 124. Pactum, ne quis ultra certos terminos, & certum numerum navium naviget, an occupationem maris demonstret, 127. Navigaturi instituantur certis mandatis a potestate publica, ad persequendos piratas, III. 184. seq. Navigandi libertas pactis immuni po-

- test, II. 124
- c. Navigare cur Christianus non debuit, I. 158. Navigandi in mari cuilibet jus est, II. 85. 87. ne navigetur ultra certum terminum, populus pacifici potest, 154. quo jure, ibid. Navigaturi contra piratas eor dentur literæ publicæ, III. 156
- Navis* quæ apud Romanos postliminio recepta, IV. 120. si cui nocuit, an dominus teneatur, III. 185. in qua innocentes sunt, an peti tormenti possit, 556. rostrata vi ventorum delata in portum, IV. 186. Navis silenti quomodo in necessitate capi possint, III. 61. amicorum, in prædam non veniunt ob res hostiles, quæ vehunt, I. 1. 557. *navis* capere quando jure belli censentur, IV. 128. nunc nullæ postliminio redeunt, 121. Navium expugnatio, & captura, ad quos pertinet, secudum variarum gentium mores, 47. Navalis societas, II. 670. Vide *Evuuxia*. Adulteritas.
- c. Navis levandæ causa quod iactatur, quo casu habeatur pro derelicto, quo non, II. 159. 180. 181. Navis amica ad litus ne accedant, prohiberi nequeunt, nedum invite accedentes confiscari, 395. Navibus longis, atque oneratis cur Jus Rom. postliminium tribuat, non vero pifistoriis, & luforiis, IV. 166. Navis factæ non sunt naves, III. 154
- c. *Navis* quod teneatur ad restitutionem damni ab illis dati, quorum operi utuntur, id a natura est, III. 198
- Necessaria* ad finem licitum licita, I. 11. 555
- Necessitas* jus non dat, si sit evitabilis, II. 60. IV. 281. non excusat, nisi summi, I. 340. quæ excusat, ea non plene vitio caret, sed pertinet ad culpabilitatem, IV. 287. 190. ejus exempla, II. 141. n. IV. 184. n. summa, generalis legum exceptio, 59. humanarum, I. 340. & multum etiam divinarum, ibid. seq. jus dat etiam minoribus magistratibus defendendi se contra injurias majorum, 341. suscipiendi belli, non expectato majorum consensu, 169. res reducitur ad merum jus naturæ, II. 202. IV. 281. permitti res alterius occupare, sed sub onere restitutionis, III. 558. perdere, II. 60. sed sub onere refarciendi damni, IV. 219. quando valet jus hoc, II. 60. jus non dat alienandi imperi partem, sine consensu

- sensu populi, II. 143. Necessitas excepta videtur in lege dominii, 59. quod jus der in pacatos, IV. 281. Necessitate factum pacem non rumpit, 334. Necessitate pari possessor preferendus, II. 61. in Necessitate non ultra sumendum, quam ea exigit, IV. 281
- c. Necessitas, etiam summa, nullum jus dat in res alienas, II. 94. 352. 355. 361. III. 602. IV. 210. 287. nec alium lædendi, 210. nec plenum, nec relictum, II. 99. at excusari potest, & debet is, qui ea inductus alterius jus violat, 95. 97. Necessitas non tollit voluntatem, III. 518. Necessitatis tacita conditio non inest Del legibus, IV. 213
- Neglectus* puniendi punibilis, I. I. 410. *seq.*
- Negotium* alienum gerens sui lucris causa, repetit impensas, in quantum alter est locupletior, II. 562. Negotiorum gestorum actio tantum est ex jure civili, *ibid.*
- a. Negotii alieni in gestione an præcise requiratur ut gerens animum habeat ut domino restitueretur, II. 580. Negotiorum gestorum actio oritur ex ipso jure natura, *ibid.*
- c. *Noburgensis* Ducatus quo jure regi Borussiae adjudicatus, II. 175
- Nepos* ex filio priore an filio posteriori preferendus in regno, II. 391. ex filio, an filio preferendus, *ibid.* minor ex filio, an præferatur nepoti majori ex filia in regni successione, 393. Nepotes alendi, 371
- a. Nepotis corpus non est pars corporis aviti, II. 274. Nepotes succedere in locum filiorum, vice alimentorum, male fingit a Grotio, 401. Nepos subit in locum præmortui patris, 412. in lineali successione, quæ sola in regnis naturalis est, semper præferitur patruo, 459. 460. 461
- Nepitis* ex primogenito an filium alterum excludat, II. 393
- c. *Nero* ex decreto senatus summam reip. obtinuit, I. 270
- Nescio*, quomodo quidam interpretentur, III. 473. nescientis non agere, caret effectu, II. 166
- a. *Neutrales* sequuntur possessionem, l. 378. 381. cum invasore regni jura pacis, & belli recte exercent, *ibid.* Neutralium urbes, arces, & terra, quo jure, & casu occupari in bello possint, II. 99. quo jure, & casu, & quomodo restitui debeant, 100. *vide* Vicini. Pacati. Medii.
- Nexorum* servitus, II. 217
- c. Nexi qui dicantur, II. 117
- c. *Nicarnus* Synodi canon puniens immiscentem se bello, & secularibus negotiis, explicatur, I. 161
- c. *Nicolaus Papa* male Lotharium titulo regis indignum judicavit, II. 86
- c. *Nimrod* primus regum, I. 194
- Ninus* primus imperium ampliavit, IV. 95
- a. *Nos* Deus ipsa naturæ jura per rationem declaravit, & verbis revelavit, P. 59. præter legem de vitanda idololatria, alia data non est, I. 68. quo sensu agitur colere, & vineam plantare cœpisse dicatur, II. 80
- c. *Noachidarum* præcepta septem, l. 62. fabula, 63
- c. *Nobilitas* quidquid est, id non sequitur etiam sit superius, I. 275
- Nobis* potius, quam aliis juste consulimus, ubi par malum imminet, I. 165
- Nocere* homini homo non debet, nisi boni alicujus consequendi gratia, III. 264. hoc enim jure naturæ, 265. per naturam innocens quisque innocentem punire potest, 262. 271. an nocentes omnes puniendi, *vide* Delinquens. Deus sub multis nocentibus aliquando & innocentes punis, sed inde nobis exemplum capere non licet, 557. Nocementum, quod ex occasione peccati, non ob peccatum sentitur, poena proprie non est, 425. Nocentibus sæpe parcendum ob multos innocentes, 557. IV. 197. *vide* Lædere.
- c. *Normades* nulla judicia habuisse, verum non est, III. 343
- Nomina* regionum in pace quomodo accipienda, IV. 329
- Nostrum* quibus ex causis quid dicatur, II. 33. Nostrum aliquid dupliciter, *ibid.* *Nostra* etiam sunt quæ vestra certa lege, ut ne vendere ea liceat, sint nostra, 70. nostra esse desinunt, si scientes ab alio teneri, ei non contradicimus, 161. non desinunt, nisi facto nullo, aut lege, 468. *seq.*
- c. *Nostrum* sine facto nostro non desinit esse nostrum, II. 177. 180: 187
- Nostrum* etiam succedere potest in regno patrium, II. 379. non in eo, quod populi

- populi consensu delatum est, & quare, II. 381.
- c. *Notiones* innatæ Grocii, P. 84.
- Notitia* de Deo quæ, & qualis data hominibus natura/iter, III. 308. *seq.* de Deo, quod inconspicuum, *ibid.* quod unus, *ibid.* quod omniscius, *ibid.* quod creator, 309. activæ notitiæ de Deo, *ibid.* Notitiæ de Deo quomodo probentur, *ibid.* quæ maxime universales, 310. quæ oblietate, 312. *vide* Deus.
- Noværum* ducere illicitum, II. 212. v. 287.
- Nomen* caput sequitur, II. 228. Noxæ dedictio est ex jure civili, non naturali, III. 285. c. 298.
- c. *Nuditas*, simplicitatis primæve indicium, II. 77.
- Nulla* quæ sunt, nullum habent effectum juris, I. 350.
- c. *Nulla* quæ sunt ab initio, post facto non convalescunt, *vide* Cætoniana regula.
- c. *Nullius* ab initio, & naturæ, res omnes, I. 121. II. 71. 76. 83. 85. Nullius adhuc res omnes in singulis non descriptæ, 90. Nullius quædam ita sunt, ut nec occupari sua natura possint, 145. quoad res nullius effectus imperii, 92.
- c. *Num* a quo pacto constituit Pontificem, I. 219. ipse sacra obivit, 249. quo præcipue jure firmavit rempublicam, III. 354.
- Numantina* sponsio, III. 103.
- c. *Numero* quæ res metiantur, II. 702.
- Nunus* mercis loco, II. 617. n.
- v. *Numum* sponforem vocat Aristoteles, II. 713. Numorum usus, *vide* Pecunia.
- c. *Numulariorum* ejectio a Christo facta pertinet ad iudicium zeli, III. 348.
- c. *Nuncios* quid differat a procuratore, II. 645. Nunciis iudiciorum quo casu illigantur mercedem itineris pro rata solvant, 716.
- Nuptias* repetere an liceat, III. 657. alienas attentare, scelus gravissimum, 101. adversus Nuptias incestus lex vetus Noë data, I. 84. *vide* Noë.
- v. *Nuptiæ* quomodo definiantur a JCtis Rom. II. 241. 257. per eas contrahitur communicio bonorum, 248. Nuptias inter, & contubernium, differentia, I. 222. Nuptiæ tamdiu licite sunt, donec appareant prohibite, II. 274. inter quos naturæ prohibite sint, 278. naturæ pro-

- hibite ob affinitatem cum quibus, 287. Nuptiarum cum parentibus prohibitarum vera ratio, 296. Nuptiæ *secunda* a Patribus improbatæ, I. 158. at injuriæ, *ibid.* nam æque laudabiles sunt ac priores, III. 674. in secundarum pœnam quid statuatur jure civili, II. 417. Nuptiæ Judicis præceptæ cum fratris viduæ, I. 50. cum extraneis Jure Rom. non simpliciter prohibebantur, II. 117. *vide* Extranei. Conjugium, Matrimonium.
- v. *Nervus* cur duci nequeat ab ascendente, II. 278. 281. 287.
- Nexus* interdum signum voluntatis sufficiens, II. 591.
- c. *Nutu* olim homines locuti, II. 639.

O.

- O**bedientia cordis facta a Deo quæ sit pena, III. 264.
- Obedientia* sæpe illicita, III. 538. *seq.* 658. hoc negatur in casu injusti belli, de quo agitur, c. 550. debetur Magistratui, I. 90. ex jure societatis, 134. *seq.* etiam malo, *ibid.* nisi quid contra justitiam, & pietatem impertent, III. 538. debetur parentibus infinita, sed sui generis, P. 10.
- c. *Inobedientia* semper erimen est in iis rebus, quorum arbitrium in superiore est delatum, III. 550. *vide* Obsequium.
- Oblatio* conditionis ante acceptationem non obligat, III. 148.
- Obligatio* naturalis quæplex ex mente J. C. Rom. III. 52. civilis quæplex, *ibid.* ex culpa qualis, 179. *seqq.* ex dominio, II. 557. *seqq.* ex facto alieno, III. 184. (*vide* Factum) ex rebus, II. 557. obligatio potest esse in nobis, & nullum jus in eo. cui obligamur, 585. nos cogendi, III. 209. summæ potestatis per minores quibus calibus valeat, IV. 408. ad prænam unde oritur, III. 425. quod sit animo non deliberato, obligare non potest, II. 387. ex actibus mere internis ut jus, aut obligatio nascatur inter homines, naturæ humanæ non est congruum, III. 285. sub imperio eminenti comprehenditur potestas obligandi subditos, IV. 325. non ramen infinita ejusmodi potestas requiritur ad imperium recte exercendum, III. 54. *seq.* an hæc potestas, sive jus, ad naturam negotiorum gestorum
- D d d d exigentia

- exigendum sit, III. 54. Obligandi se jus cœtus in alium transferre potest vel expresse, vel per consequentiam, *ibid.* an quis per alium obligari possit a se actioni præpositum contra voluntatem suam, II. 591. an per inuolentem, aut tyrannum populus, aut rex obligetur, *vide* Contractus. an a rege nunc regnante successor possit obligari, 189. an per obligationem ab universitate factam partes universitatis obligentur, 218. verba obligationis is interpretari debet, cui est promissum, III. 131. contra obligationem agendo nemo sese obligationi eximit, IV. 314. ad Obligationem requiritur animi deliberatio, II. 586. *seq.* Obligatio ex facto ministro- rum cuius fit joris, III. 185. Obligatio- nis sine coactione exempla, 209. ex culpa qualis, 179. ex dominio, II. 558. ex rebus extantibus, & non extantibus, 557. *seq.* Obligatio interdum est in nobis ita, ut alteri jus nullum queratur, 586. cadit in actum, aut facultatem; & quomodo hæc differant, I. 197. feudalis non tollit summum imperium, 211. (*vide* Feudalis Obligatio). Obligari naturaliter quis quot modis dicatur, III. 52. civiliter quot modis, *ibid.* nemo obligatur ad bellum injustum, 101. quomodo per alium obligemur, II. 591. obligatur valide prædoni is, cui metus incussus non est, IV. 301
- a. Obligatio definitur, I. 139. ejus causa prima, & adequata quæ, II. 564. 565. causa generalis, 566. Obligatio est effectus juris, non causa, P. 64. præter naturalem inter gentes nulla agnoscitur, III. 647. eaque omnis ad duo capita refertur, II. 111. Obligationis omnis fontes duo, an tres, III. 188. oritur vel ex facto licito, vel illicito, II. 567. Obligationum substantia in quo consistat, 610. Obligatio ex contractu differt toto cœlo ab obligatione ex delicto, III. 334. an nulla alia sit, quam ex consensu, P. 64. Obligatio personæ bene cum JCtis Rom. ex tribus causis deducitur, II. 25. Obligationis personæ causa ex simplicissimis principis deducitur, 596. naturalem quo sensu acceperunt JCti Rom. III. 73. ex pactis, & promissis oriunde veratio, P. 51. 65. Obligationem civilem triplici sensu sumserunt JCti Rom. III. 74. Obligatio ex pacto, & propria dispo-
- sitione, non infert subjectionem, I. 139. Obligatio ex *varietate causarum* figuris quæ dicatur, II. 579. 596. ex contractu & quasi-contractu, delicto, & quasi-delicto, 596. quæ ex quasi delicto, & quasi contractu oriuntur, non pertinent ad acquisitiones legis civilis, III. 189. re non extante Obligatio non oritur ex dominio, II. 568. 573. sed occasione saltem domini, 573. *ad antidotum* quænam vocetur, III. 73. Obligatio ex perfectionum regulis, intuitu Dei, est pars juris naturalis, I. 14. Obligandi se modus inter homines præcise necessarius non est, P. 61. nec constitui potest, nisi ex causa aliqua extra hominem, *ibid.* quæ est natura, & Dei voluntas, *ibid.*
- c. *Obsequium* superiori, & parentibus præstandum, patitur exceptionem, I. 224
- Obster an teneatur mortuo qui misit, IV. 144. c. 379. qui fugit recipi a civitate non potest, 341. c. 378. datus pro altero, si is mortuus sit, liberatur, 144. c. 379. an ex alia causa possit retineri, 344. c. 378. Obsidi fugere an liceat, 343. c. 378. Obsides an occidi possint jure belli, 202. an jure interno, 205. III. 665. servi non sunt, IV. 343. c. 377. accessio plerumque sunt actus, 423. c. 429. non tamen semper, 144. c. 379. bona habere, & de hereditate sua disponere possunt, *vide* Testamentum. nam ut bona ipsorum sisco cadant, juris est Rom. 343. cur, c. 377. dantur aut sua voluntate, aut ejus, qui imperium habet, & quo jure hoc postremum, 343. c. 377. occidi non possunt jure gentium nisi ex proprio quodam delicto, 343. immo possunt ipso jure nat. ob violatam a principe suo fidem, c. 377. quo respectu olim occisi, 205. a pignoribus quomodo differant, 345. c. 380. cum aufugiant, civitati ipsorum recipere eos non licet, 143. c. 378. quid debeatur Obsidibus a civitate, aut rege, a quo mittuntur, 343. Obsidum bona qui cedant, 143. c. 177. Obsidum obligatio odiosa, 344. immo nec odiosa, nec favorabilis, c. 378. eorum obligatio interdum principalis, 144. 423. Obsidum alter an ex facto alterius teneatur, 145
- c. Obsides jure nat. cur occidi possint, si hostis fidem datam violat, IV. 217. non tenentur ex solo consensu, sed ut hostes, IV. 218.

- IV. 218. non in pœnam, sed ut hostes, & servi, jure belli occidi poterunt apud Romanos, III. 127
- Obstinata* resistentia non sufficit ad jus internum occidendi, IV. 203. *vide* Resistentia.
- e. *Obtestatio* Latinis quid, III. 31
- a. *Occidentis Imperium* jure surrogationis in Germaniam translatum, II. 550. male confundit Grotius cum regno Italie Caroli M. II. 554. 555
- Occidere hostem*, juxta belli dicitur, III. 659. mortem pati potius, quam alium occidere, quando liceat, & quando non, II. 8. *seq.* Occidere quis injuste potest aliquem, etiam in justo bello, quoad justitiam internam, IV. 185. qui occidit in bello, non fit impiorum, III. 659. si teneatur sacramento militari, IV. 289. *seq.* Occidere ex proposito neminem licet, nisi is capital commiserit, II. 225. licet, ut servetur vita, aut pudicitia, 14. 15. IV. 185. & res nostra, si aliter servari nequeat, IV. 185. idque jure naturali, II. 11. etiam in bello, IV. 196. non tamen si re ista facile possumus carere, 316. ubi non quidem contra justitiam strictè dictam peccatur, II. 12. sed contra charitatem, IV. 285. Occidere ita, ut alter corpiam sui defendendi habeat, non debetur ei, qui mori meruit, III. 666. Occidere si quem licet, is gladio, an veneno interficiatur, nihil interest jure naturali, sed jure gent. *ibid.* Occidere num liceat, qui arma contra nos tulerunt, 661. aliquem si Deus præcipiat, an tunc homicidium sit quid licitum, I. 10. a privato potest occidi qui in legem quid peccat, quæ peccantem jubet interfici, 352. Occidere se an unquam liceat, III. 247. (*vide* Autochelia) supplices an liceat, 664. an obsecres, 665. IV. 205. Occidendi deditus, aut captus, an justa causa talio, aut resistendi peritiam, III. 665. Occidi possunt jure belli qui intra hostium fines sunt, 661. an possint, qui ante bellum aliquo venerant, *ibid.* Occiduntur senes belli jure, *ibid.* item infantes, *ibid.* mulieres, *ibid.* *Ocisio* quando licita jure interno in bello justo, IV. 185. quatenus in repressiliis, III. 623. hostis indistincte, quo sensu licita, 658. extra propositum, sive indirecte, quando licita, 556. pro vite defensione quomodo violenta, II. 8. *seq.* Occisio ne fugere cogamur, pro tuenda existimatione, & pro rebus, an licita, 12
- c. Occidere innocentem necessitate coactus an jure suo quis possit, II. 27. 28. Occidi injuriâ an laudabilius sit, quam jure occidere? negatur, 32. *seqq.*
- Occupabilia* sua natura non sunt dominia in personam, aut populum, II. 521
- c. *Occupabilia* juxta principia Grotii, sunt tria, II. 137
- Occupare* facinus an liceat, II. 6. Occupandi jus in statu rerum communium, 54. Occupatum esse, in odiosis quid significet, III. 136
- c. Occupatum quid dicatur, II. 482. Occupandi jus ubi cesset, 75. 84. Occupantis conditio melior, 75. Occupari in bello loca pacata an salva amicitia possint, 99. *vide* Neutrales.
- Occupatio* alia per universitatem, alia per fundos, II. 58. *seq.* post omissionem communionem, *ibid.* non est nisi in re terminata, *ibid.* imperii, 120. domini, *ibid.* an sit juris gent. ut Rom. JCti dicunt, 367. fieri potest etiam sine sublatione domini, 61. est tamen prima causa efficiens proprietatis, 54. loci in pacato quando justa, 61. IV. 290 non valet tempore induciarum, sive persuasus iis, qui tenent, sive ultro non defendentibus, 185. in non occupatis judicia cessare censentur, I. 164
- c. *Occupatio* definitur, II. 83. 85. in quo consistat, 152 est unicus, & originarius acquirendi domini modus, 113. publica, & privata quod differant, 90. rerum derelictarum est originaria, 159. sub Occupatione generali nihil in dubio nisi imperium continetur, 498
- c. OCTAVIUS AUGUSTUS cur continuo statum præsentem commendavit, II. 187. quo jure injussu Senatû Antonium bello reprimere potuit, I. 328. qua ratione Imperium suscepit, & administravit, 267. honores ei decreti a populo, *ibid.* varia, quæ gessit, officia, 265. vi cujus potestatis omnem suam potentiam exercuit, 270
- Odium* in promissis, III. 136. Odio carentia quomodo intelligenda, 155. Odiosum, quo altera tantum pars, aut plus altera generatur, *ibid.* Odiosa quomodo interpretantur, D d d 2 præ

- pretanda, III. 136. in dubio, personalis, 119. Odiosa quænam esse dicantur, 135
- c. *Odium*, vel Favor naturæ nullum juris agnunt differentiam, IV. 380. 196. Odi præsumptio nullum habet effectum in jure naturæ, III. 157. Odium per se non infert contemptum, s. contumeliam, II. 113. Odium inimicorum nimium extendebant Judæi, I. 150. 151
- c. *Olympos*, I. 22
- Officium*, quicquid est contra illud, non statim est irritum, IV. 422. ad Officium aliquod jus proprium civis non habet, III. 180. qui quod ex Officio facere tenebantur, nisi pecunia accepta non faciunt, tenentur læsos restituere in integrum, 184.
- Onocrotalus*, III. 564
- Onocrotalus*, III. 458
- Onocrotalus* rami, & similia supplicum signa, num obligent, IV. 411
- c. *Omissio* ejus, quod fieri debuit, est delictum, III. 186. 192
- c. *Onaniticum* crimen gravissimum, II. 245
- Onus* vitandum in verbis interpretanda, III. 136. promissis adjici quando possit, II. 594. Onera regis dignitatis a rege alienari non possunt, 344
- Opera*, & pecunia, quot modis inter se comparentur, II. 669. seq. vix gratis præstat, IV. 45. an proprie sit poena, III. 259. cum ratione, & modo, servis imperanda, IV. 248. Operas qui promittit, quibus ex causis excusetur, III. 146
- c. *Opus* mei valor nullum mihi jus dat in rem alienam, II. 511
- Opificibus* parcendum in bello, IV. 200
- c. *Opifices* occidi possunt jure belli, IV. 215
- c. *Optimus* quod occiderit Flacci filium, cur improbandum, III. 214
- Oportet*, & *licet*, sæpe opponuntur, III. 618
- Oppidum* tradere qui promittit, potest præidium dimittere, IV. 412
- c. *Oppignorari* imperium, vel ejus pars, quo pacto possit, II. 354. 355
- in *Oppugnatione* urbis Hebræi partem liberam relinquebant, quo confugere cuique licebat, IV. 202
- Opulentia* fore causa bellorum, I. 104
- c. *Oratoribus* quantum auctoritatis tribuendum, P. 52

- Orbis* pro Romano dictus, III. 458. Orbis toti an unum imperium expedit, 459.
- IV. 264
- Ordinare*, I. 208. 209
- Ordo* in confessu æqualium dignitate habetur ex ætate, II. 221. eorum, qui damnum dederunt, in debito restitutionis, III. 181. seq. qui servandus inter socios, II. 221. confidendi inter reges Christianos, *ibid.* inter eos, qui partes in re dispartes habent, *ibid.* Ordinum conventus populum referunt, I. 188. III. 341. Ordinum conventus alibi alios usus habent, I. 188
- Ordinatio* divina esse regia potestas quo sensu dicatur, I. 90. 311
- Oriens* fuctus regibus, I. 201
- c. *Origines* multa singularia docuit, & fecit, I. 156
- c. *Origines* jus apud Romanos mere positivum est, II. 319
- Ornamenta* corrumpere in bello, iniquum, IV. 225. seq.
- c. *Orphæus* laus, P. 91. fabula unde, I. 22. testimonium de Abrahamo, 123
- c. *Osiander* negat, de animæ immortalitate solo naturali lumine consistere posse, P. 58. ejus error de lege Hebræa gentilibus ad salutem necessaria, I. 63. 64. dubium de circumcissione solvitur, 70. sententia de stupratore non occidendo a virgine, rejicitur, II. 32. notat Patres a secundis nuptiis dehortantes, I. 158
- c. *Osius* non fuit Legatus Pontificis Rom. III. 197
- c. *Osma-brugensis* Pax laudatur, IV. 150. quorum intuitu valeat ut pax, quorum ut lex, III. 79. contra eam absurda protectio sedis Romanæ, IV. 18. 19
- Ostis* poena dicta, III. 521. 522
- Ostræades* an vicerit Argivos, IV. 317. seq.
- c. *Ottomani* I. tabulæ in gratiam Sedis Romanæ, II. 549. suspectæ, 550. reservatum tamen in ipsis jus summi Imperii, *ibid.*
- c. *Ovidius*: de primis mortalibus, P. 36. *utimur in vestrum*, &c. I. 232. de homine mundi domino, II. 73. de aqua communi, 85. de Nyctimene, & Myrrha, 281. & aliis incestuosis, 297. 299. de calculus albis, & nigris, 319. de talione, III. 325. de jure armorum in armatos, 579. de armis veneno infectis, 5

Etis, III. §84. quoniam victoria digna triumpho, 591
 *Ovis quid, III. 16

P.

P *Acatorum* quod officium circa bellantes, IV. 284

f. *Pacatus* cum hoste meo commercia agere potest, non vero ei assilire, III. 600. quod utriusque belligerantis factum pro jure habeat, id valet in territorio suo, non ultra, 602. *Pacato* in territorio capi cur nequeat hostis, 680. an nec jam captus per id duci possit, queritur, *ibid.* *Pacati* res apud hostem meum inventa quando possit occupari, IV. 53. *Pacati* utrique bellantium præstare debent jus transitus, commercia, &c. 287. nihil facere debent, quo juvetur alter præ altero, *ibid.* vide *Medii, Neutrales.*

f. *PACHYMARIUS* contra litigantes, I. 147

6. *Pacifici* quo sensu alii possimus, IV. 364. & per alium, 639. alii nemo potest, nec ex alterius pacto actionem querere, 648. excipiuntur casus, *ibid.*

Pacta quæ pactis aliis prævaleant, si casu colliduntur, III. 147. quibus imperii mixtura sit, I. 198. *seq.* IV. 303. nuda an obligent jure nat. & gent. II. §83. *seq.* in mari, in vacua insula, aut inter diversarum civitatum cives per literas facta, reguntur jure nat. & gent. II. §88. regum, quo jure regantur, *ibid.* errantium, *ibid.* *Pacta* ut obligent, non ex lege tantum est, sed ex voluntate, §84. *seq.* ut servantur, juri nat. convenit, P. 10. errantis quomodo queant convalescere, II. 595. quomodo judicanda, §88. IV. 420. Jurata non juratis præferenda, III. 148. quomodo intelligi debent, *ibid.* Magistratum, cives in onerosis obligant, non etiam in iis, quæ alias imperantur, IV. 410. regum privata discernuntur a publicis, III. 90. privata quo jure judicentur, II. §87. *seq.* III. 49. 52. 135. vide *Contractus.* *Pacta* publica solo jure naturali reguntur, II. §87. III. 310. vim habent etiam si nihil adhuc ex iis sit prescriptum, II. §84. in prima delatione imperii cum rege facta, si ab

eo violentur, regem faciunt privatum, I. 351. specialia potiora generalibus, III. 147. vetantia potiora jumentibus, *ibid.* a *Pactis* posterior discendens non est perditus, IV. 305. bellum finire quibus liceat, 321. populus de jure sibi proprie competenti in gratiam ejus, cujus interest, potest decedere, II. 128. de statu puro in mixtum transiri potest, IV. 301. ex *Pactis* retinere aliquid, cum pactum improbat, injustum est, 409. *Pactorum* personalium, & realium discrimen, III. 138. *seq.* *Pactorum* jus naturale non mutatum jure gentium voluntario, nisi in questione de inæqualitate rerum, II. 670. Pactum ut quid belli tempore valeat, valet etiam cum sint induciæ, vide *Induciæ.* Pactum ut res maneant eo loco, quo sunt, quomodo intelligendum, IV. 327. ut res turbata ex antiquo jure componantur, quomodo intelligendum, 326. *seq.* an ad eos quoque pertineat, qui se sponte parti alicui subjecere, 327. dubius hujuscemodi pacti intellectus contra quem explicandus, 330. cum quædam præstari nequeant, quæ ex hoc pacto præstari debent, quid agendum, 334. *Pactiones* de rebus reddendis quæ magis, minusque favorabiles, 329

6. ex *Pacto* quoniam obligatio oriatur, II. 596. Pactus standi obligationis vera ratio, P. 51. Pacta in quo differant a stipulationibus, II. 600. *seqq.* Pacta de contrahendo, & de permutando, an vim pacti habeant, 600. 601. Pactis quo casu plenam obligandi vim tribuant [Cti Rom. 609. cur quibusdam nullam 611. Pactum definitur, 610. quando obliget, 614. obligatio ex Pacto definitur, 615. Pacta jure saltem civili, non naturali, differunt a Contractibus, 682. 690. ex nudo etiam Pacto obligatio in alterum transfertur, P. 65. ex Pactis nudis nec jure nature, nec civili, obligationem oriri, statuit H. COCCIVS, II. 599. casus aliquos excipit Connanus, 608. ex quovis pacto, etsi causa non substat, s. synallagma, jure nat. plenissimam oriri obligationem cum Grotio asserit Sam. COCCIVS, 609. *seq.* Pacta nuda etiam Principes obligandi vim habent, 612. ex Pactis nudis cur actio detur Jure Rom. 616. præter stipulationem

D d d 3 nem

- nem tamen alii insuper ibi modi statuuntur, quibus datur actio ex iis, II. 616. Pacta *personalia*, & *realia* in jure quæ dicantur, III. 164. Pacta in mari obligant jure naturæ, II. 618. exceptis duobus casibus, ubi valent juxta leges civiles, *ibid.* item in insula vacua, *ibid.* item summarum potestatum, *ibid.* Pacta cum hoste inita valent jure naturæ, non gentium demum aliquo, IV. 145. & semper subsistunt, II. 630. Pactorum commercium non esse cum quibusdam populis, verum non est, III. 468. Pactum inter plures civitates non tollit singularum potestatem summam, I. 257. jure nat. omne valet, etsi alterius non interfit, IV. 314. nullo jure vi, & metu infirmatur, *ibid.* Pacto si unus stare nolit, cur alter ab eodem absque perfidia resilire possit, vera ratio, 316. Pacta erronea, *vide Error.* Pacta vi, metuque extorta, *vide Promissio.* Vis. Metus. Voluntas.
- Paganus* an hostem licite occidat, IV. 289
- a. Palatinatus.* in eo templa bello tricennali male sibi arrogarunt Pontificii, II. 101
- a. Pandectarum* contenta, & usus, P. 98
- Parem* in rationes hostium injicere licet, ne fame premi videamur, III. 664. in summa inopia cum quis alteri furripit, furtum non committit, II. 60
- Papa* sustinet personam populi Romani, I. 195. negatur, c. 301. sub titulo ecclesie universalis an bella possit inferre, III. 419. *seq.*
- a. Papa* non potuit concedere Hispanis Indiarum dominium, II. 153. *Papæ leges* cur noluit recipere Danie rex, III. 215. quo pacto ingressus in Angliam lis permittebatur, *ibid.* *Papæ* nullæ sunt potestates in electione regis Romanorum, II. 321. quæ ejus partes fuerit in constitutione Imperii Germanici, 552. *Papæ* præfensus vicariatus Italie, Germanique, 556. *Papam* universalem statuere, nefas, III. 400. *Papa* nullum jus habet in populos ignotos, adeoque Imperium in eos conferre nemini potest, 477. 478. *Papæ* protestatio absurda contra pacem Monasteriensis, & Osnaburgensem, IV. 18. 19. *vide Pontifex.*
- a. PAPINIANUS* per commune parentum votum quid intelligat, II. 411.
- a. P A P Y R I U S* *Cursor* Dictator, I. 278
- Par pari* referre, juris gentium quo sensu, III. 270. pares sententie nihil agunt, II. 219
- c. Par pari* imperare potest, I. 320. *Par* in parem plene jus non habet, III. 319. 322. uno casu excepto, 432
- Πατριάρχης*, III. 273
- Parcere* Stoicorum nihil differt ab ignoscere vulgi, III. 287
- Parentes* alendi, II. 371. liberos pignozare, ac vendere quando possint, 202. dil quidam inter homines, P. 10. magistratus naturales sunt, III. 293. utrique jus habent in liberos jure naturali, II. 200. non regendi tantum eos, sed & cohercendi, 202. & oppignorandi, *ibid.* 226. Parentibus debetur reverentia, *vide Reverentia.* in iis, quæ sunt contra jus divinum, aut humanum, non obtemperandum, III. 538. in eos, qui in parentes impii sunt, justum bellum est, 303. Parentum jus in liberos secundum tempus distinguitur, II. 201. *seq.* Parentum cum liberis matrimonia contra jus naturæ, 208. *seq.*
- c. Parentes* quo jure colendi a liberis, P. 61. & quomodo, *ibid.* Parentum corpus sanctum liberis, II. 275. Parentes, & liberi, cur invicem nubere nequeant, 278. *seqq.* 300. neque qui parentum, & liberorum loco, s. caro carnis sunt, 278. 281. 300. Parentibus debetur successione liberorum ex æquitate, & alimentorum necessitate, male fingit Grotius, 405. Parentibus alimenta a liberis jure naturæ non debentur, 410. Parentes ex qua ratione Jure Rom. succedant liberis, 423. quod castigare possint liberos, id est ab ipsa natura, III. 319. quatenus teneantur ex delicto filiorum, 433
- Parere* quomodo dicantur, qui potioribus tenentur inæquali federe, I. 208. Christiani quomodo debeant magistratui, 333. subditi an debeant in dubio, justumne, an injustum sit, quod imperatur, III. 541. parendi, & imperandi ordinem Deus approbavit, I. 334
- c. Parendi* obligatio unde oritur, I. 307
- a. P A R I S* esse non intersectus, tamen victus a Menelao, III. 155
- Parliamentum*, *vide Comitium Ordinum.*

2. *Parrhasio* lis mota propter servum Olynthium, IV. 154
 c. *Parricidii* vox quid denotet in jure, III. 112. in Parricidis cur antiquis temporibus poena nulla statuta, I. 159
Part major jus habet universitatis, II. 218
 c. *Passio* opposita vitia, P. 89. in quo differat a liberalitate, *ibid.*
 c. *Parthenii* qui, 414
Particeps delicti qui, III. 408. *seq.*
Partus an ventrem sequatur, & quo jure, II. 477. matrem naturaliter non magis, quam patrem sequitur, 226
 # *Partum* servilem sequi ventrem, juris naturæ verissima est regula, II. 335. 505. *seqq.* IV. 79. Partus reg'næ, neglectis solennibus lege fundamentalis regni status editus, jure excluditur a successione, II. 440. 442
 c. *Pasfere oves*, quo sensu Christus præcepit Petro, I. 243
 c. *Pastoritia* vita male ad artes refertur, II. 79
Pater jos suum in filium an possit alienare, II. 202. 224. non aequè certus de prole sui esse potest, ac mater, 374. teneatur ex delictis filiorum, si in potestate eos habet, III. 410. non tamen si in ipso nihil vitii sit, *ibid.* Patris imperium naturaliter præstetur imperio matris, II. 200
 e. Patri jus in filium quæsitum, unde, I. 29. Patris jus in liberos non oritur ex eo, quod nostrum est, sed ex jure personarum, II. 229. Patris jura potiora maternis, 236. Pater, & filius, habentur pro una persona, 238. ei soli competit imperium familiæ, 250. Pater judex controversiarum domesticarum inter liberos, 239. ejus jura antiqua, & hodierna, 240. a Patris potestate in filium incepta prima jurisdictio mundi, III. 340. Pater egenus jure nat. & Romano vendere, & oppignorare liberos potest, at non in servitutem dare, II. 241. 242. Pater liberorum vota dissolvere potest, *ibid.* jus eventuale filii nascitur derelinquere nequit, 190. Patrem certum esse, natura voluit, 243. Patris consensus in nuptias filii jure nat. an sit necessarius, 270. affirmatur, 271. ejus jus omne finitur morte, 400. Patrem perduellem filius accusare jure naturæ tenetur, III. 230. etiam vitio

- periculo, *ibid.* Pater quod non teneatur ex tutela, vel negotio gesto filii, nisi de peculio, vel in rem verso, I. 2. C. *quod cum eo*, &c. Id ex ipso jure naturæ est, IV. 59. Pater in potestate regia filii, I. 33. *Vide* Liberi. Filus. Patris potestas.
 c. *Patris patrati* munus, III. 107
Paterfamilias quid significet, IV. 248
 c. *Paterfamilias* qua talis imperii in alienos non est capax, I. 251. indeque imperii jus in eos sibi stipulari nequit, 273. Patrifamilias soli in familiam suam jus, & imperium competit, III. 381. naturæ jure, I. 360. Patresfamilias suæ cujusque familiæ reges, 312. Patrifamilias unusquisque naturalis judex suæ familiæ, III. 337. 349. ex duplici capite, 350. Jure Rom. etiam mortis poenam statuere potuit in liberos, & conjugem, 340. jura suæ familiæ defendere potest, & debet, 367. Patribusfamilias solis, non cuique privato, a natura concessum est jus vim vi arcendi, poenam deposcendi, & rem suam propria auctoritate vindicandi, 647
Patientia interdum in jus transit, I. 210 obligat magistrum ex delictis singulorum, III. 409. *seq.* quæ ponibilis in rectore, aut republica, *ibid.* ad Patientiam Christi exemplo invitamur, I. 319
 c. *Patientia*, prima virtus a Servatore commendata, quando perfectio, quando imperfectio, 246. non præcipitur a Christo per modum legis, 149. nec saltem in injuriis tolerabilibus, *ibid.*
Patria potestas quid, I. 4
 e. de Patriæ potestatis origine, & fundamento, principia, H. COCCERII, II. 230. *seqq.* Hobbesii, & aliorum, 211. Sum. COCCERII, 231. Patriæ potestatis privilegia, 232. & jus, 233. Patria potestas quando, & quomodo desinat, 242. nec jure naturæ, nec Romano, finitur pubertate, 235
 pro Patria civis, etiam innocens, se tenetur hosti dedere, & mori, III. 522
 c. Patriæ longe major ratio habenda, quam parentum, II. 230. IV. 160
 c. *Patrum* Ecclesiæ consensus quousque valeat, P. 97. Patres cur prohibuerint militiam, & judicia, præcipua causa, I. 155. poenas, & bella non improbanter, 158. Patrum nulla auctoritas in

- adfructuendo jure naturæ, I. 217
- Patrimonium* populi rex alienare non potest, II. 144. illius pars, id est domini, a rege oppugnari cur possit, *ibid.*
- c. *Patrimonii* populi inter res, & fructus, differentia II. 161. rex pro lubitu disponere de neutris potest, *ibid.* nisi de fructibus istis, quæ ad ejus familiam sustentandam pertinent, *ibid.* ad Patrimonium populi oppignoratum relucendum quo jure rex populo tributa imponere possit, 162. *Patrimonii universitas* quid in Jure Romano, 162
- c. *Patrimonialia regna* intuitu regis non dantur, IV. 171. dividi nequeunt, nisi consensu (expresso, vel tacito) populi victoris, II. 417. hæreditas dici nequeunt, nisi intuitu ejusdem populi, 445
- Patrocinium* non tollit libertatem ejus, cui patrocinamur, I. 205
- Patrocinatus* jus per hæreditatem adiri potest, etiam cum bonorum hæreditas non adit, II. 283
- Patruelium* conjugia vetita, II. 216
- c. *Patruo* nubere, naturâ illicitum, II. 281. 302. exempla hujus legis violatæ, 282. ejus viduam ducere, nefas, 278. 287
- Paucorum* dominatio, vide Dominatio.
- PAULUS Apostolus* non improbat præsidium militare, I. 93
- c. *Paulus* jure maledixit Ananie, I. 147. ejus verbis *Rom. XIII. 2.* infelicitur utitur Grotius, 362. ejus locus de lege naturæ, P. 36
- a. *PAULUS ÆMILIUS* cur Phoenicibus libertatem reddidit, IV. 184
- c. *PAULUS JCMUS* jus ad duo capita refert, P. 6R. quo sensu bona paterna, & avita alleget, II. 423 Imperatorem, etiâ legibus solutum, decere eas servare, I. 268
- c. *Pauperes* an iniquum sit excludi a jure terræ, II. 95. Privilegia lege divina pauperibus concessa, *ibid.* ex quo jure ea sint, 96. Pauperibus dare rem, cujus dominus ignoratur, cur naturaliter nemo teneatur, vera ratio, 581
- a. *Pauperem si quadupes fecerit*, legis mere civilis ratio, III. 198
- Pax* quid, IV. 322. dicitur de pluribus, 382. an amicitie tantum causâ sit, 324. bello favorabilior, III. 135. ideoque ei præferenda, 485. etiam qualiscunque,

IV. 426. Christianis qualis fuerit in primitiva Ecclesia, I. 106. ut ab aliquo cum aliis julte ineat, summam requiritur ut is habeat potestatem, 173. IV. 123. itaque nec duci eam inire concessum est, etiam cum summo jure bello præest, 410. quibus rationibus iniri populi inter eos, qui ambo jostam belli causam habuisse volunt videri, 326. c. 32. 533. Pax, an libertas præferenda, III. 509. prodest iis volentibus, quos & obligat IV. 324. religiose servanda, 434. 417. utilis validioribus, invalidioribus, & paribus, 416. 417. rupta quando censetur, 330. c. 360. *seqq.* an rumpatur ab eo, qui ex veteri causa vim infert, 330. c. 161. Pax alienans bona imperii, regni, coronæ, 124. c. 129. qua imperium, aut pars imperii alienatur, 324. c. 348. Pacis causa an bona subditorum valide alienentur, 325. Pacis conventionum interpretationes, 326. in Pacis conditionibus utile fuerit adjectisse ne etiam in minoribus capitibus rupta censetur, nec rupta, nisi arbitrio prius adito, 313. si in iis hæc sit, ut possessio bello turbata restituitur, qualis spectanda sit possessio, vide Pactum.

Pacis capita an distinguenda in majora, & minor, 331. c. 165. in eundem jus cui competat in imperio procedat, aut populi, 324. rege adhuc pupillo, aut mentis non compote, 323. quodnam optimum sit tempus, III. 524. n. *Pax* non reddi civitates liberas, quæ se sponte subjecerunt, IV. 327. regis, an teneantur succelliores, & populus, 325.

Pacem servare qui vult, postquam ab adversario rupta est, potest, 314. c. 365. facere, cujus sit, 323. *segg.* major pars faciens obligat universitatem, 324. vix habemus confessione injuriæ, 326. ad pacem quid invalidos movere debeat, 436. quid validiores, *ibid.* an Pacem facere possit rex, aut minor, aut captivus, aut exul, 323. c. 346. 347

c. *Pax* definitur, IV. 128. 129. quid per eam significetur, 345. est vel a natura, vel ex pacto, *ibid.* Pacis essentia quæ, 393. 394. Pax tantum est transactio de causa, non decisio de justitia belli, III. 86. IV. 129. Pacem faciendi jus pones quem sit, 348. de quibus rebus fieri

heri possit, *ibid.* §. 350. Pace facta non cessat postliminium, *ibid.* aliaque jura nobis salva sunt, 331. nisi amnestie clausula adjecta sit, 335. Pace ab uno rupta, alteri quoque jus est ab ea recedendi, 361. Pax an rumpatur si socius meus, vel subditi mei, aliquid articulis pacis contrarium agant, 361. 362. Pacis articulo uno rupto, an tota pax rupta videatur, 364. Paci poenâ adjectâ, an liberetur violans offerendo poenam, 365. Pacis, & induciarum differentia, 392. 397. de Pacis dubiæ interpretatione, 353. *seqq.* 358. *seqq.* Pax temporalis improprie sic dicta, 393.

Peccare, agnatum hominæ naturæ, 111. 285. qui peccavit, naturaliter est in eo statu, ut puniri possit, *vide* Delinquens. peccandi causam qui dat, peccat & ipse, 576. ideo nec ex alieno delicto punitur, 403. duo invitamenta sunt, consuetudo, & facilitas, 298. Peccandi facilitas, causâ non minuendæ poenæ, 267. **Peccatum** esse non potest, nisi quod libere sit, 285. quod per legis ignorantiam committitur, etiam contra legis verba, levius puniri potest, 290. un quod ex generali imbecillitate humana committitur, rite peccatum nominari debet, 286. inevitabile humanæ naturæ non punitur, *ibid.* neque & id, quod huic tantum, aut illi inevitabile, *ibid.* non punitur quod paucis cognitum, 298. remittere omnibus; quo sensu jubeatur a Christo, 279. remitti debet ob acceptum beneficium, 288. Peccatum ad mortem, 268. Peccata quæ facile condonanda, 290. quæ excusabiliora, 287. 298. Peccatis ignoscere, sive poenam meritam remittere, an liceat, 287.

Peccare ad mortem, quo sensu 1. Job. V. *ibid.* dicitur, 111. 341.

Peccum injuriam facere non posse, I. 53. 54.

Pecculus non est, nisi in republica sacra aut religiosa, IV. 44. committitur circa prædam, *ibid.*

Pecculum quid, IV. 250. c. 257. II. c. 162. quatenus domini, quatenus servi, *ibid.*

Pecunia communis mensura II. 665. III. 286. quanti æstimanda, II. 665. *scilicet*

lis quo sensu, .667. functionem quomodo recipiat naturaliter, 665. eadem cur nunc plus, nunc minus valeat, *ibid.* pecuniâ rependi potest damnum adversus honorem, & famam datum & quare, III. 185. *seqq.*

Pecunia, rerum universalis mensura, II. 711. *seqq.* hosti meo credita quatenus sit, aut non sit. justa belli causa, III. 601.

Pedibus fit initium possessionis in rebus immobilibus, II. 475.

Pegasiani, II. 512.

Petras cui tementur, III. 20. Exempla, 41.

Petræus Papa abominatus est Patriarchatus universalis vocabulum, III. 400.

Pemates Dii unde sic dicti, IV. 10.

Pematiger, IV. 10.

Pensitarum servitus apud Thesalos, II. 227. c. 337.

Pensitatio non repugnat cum summo imperio, I. 210.

Percussorem immittere an liceat in bello, III. 668. c. 585. 617. Percussores duplicis generis, *ibid.* an liceat immittere hosti, jure gentium, *ibid.*

Percussor, etiam perfidus, jure naturæ immitti potest in hostera, III. 685. Percussurum illustrium, & infamium exempla, 585. 586.

Perdere rem alienam, *vide* Corruptere.

Perduellium liberi jure arcentur honoribus, III. 429.

Perduellis quis fuit veteribus, III. 37. Perduellium liberi extorres, & infames fieri absque ratione poenæ possunt, 447. etiam post mortem perduellis judicium inchoari potest, 448. & in absentem, 447. 448. poenæ præcipue, quibus lex contra eos munita est, *ibid.*

Perduellio quando committatur, I. 323.

Perduellionis in crimine quod fiat, 266.

Peregrini tenentur legibus loci, in quo contrahunt, II. 587. *vide* Exteri. Advenæ.

Perfectionis ratio in qua consistat, P. 91. Perfectionum regulæ unde sequantur, 53. & Hebræis, & toti humano generi commendatur, I. 117. Perfectionis fines semper rite distinguendi, 210.

Perfidia aliena uti non licet in bello, III.

E c c e

Grosius Coccej, Tom. IV.

- III. 669. *seq.* Perfidie usus in defectores, piratas, latrones, jure gentium dissimulatur, 670
- c. Perfidia, uti alibi, ita & in bello semper detestanda, III. 692
- Perfidorum* opera qualium uti contra jus gentium, III. 669. *seq.*
- c. Perfidio fides simpliciter data servanda, III. 38. IV. 308 315
- c. *PERRANDER* incestuosus, II. 297
- c. *PERICLIS* arguitur circa vocem ferri, III. 154
- Perculum* non censetur in moralibus, in quodvis sua sponte se injicit, I. 165.
- Periculi pretium in contractu assicuracionis unde estimandum, II. 669. summi vitandi causa modum prescribit imperandi populo subact, IV. 261. quæ vitandi ejus causa injuste sunt, maxime excusabilia, III. 293
- c. Periculum semper est ejus, vel eorum, quorum jus est, II. 714. exemplum, *ibid.* est res estimabilis, 726. de periculi præstatione doctrina ex simplicissimis naturæ, & Romani Juris principiis deducitur, 698. *seq.* *Vide* Casus. Periculi avertendi contractus, *vide* Assicuratio.
- quod *Perit*, domino perire naturale est, II. 476
- Perjurii* poena posteritatem contingit, III. 2. voluntas punitur, *ibid.* Perjurium a committatur ab eo, qui in falsos Deos jurat, 10. hoc ipsum verus Deus punit, & quare *ibid.* Deus etiam in filiis punire solet, 427. *Perjurii* poenam imminere, omnes homines credidere, 1. *seq.* Perjurus in piratam, aut latronem, non punitur, IV. 301
- Permissio* quatuorplex, I. 20. ex more, distinguitur a permissione ex beneficio, 72. a permissione ex beneficio, 72. an legis sit actus, 7. legalis quid, *ibid.* aut plena est, aut minor, 20. id, quod permittit, an id, quod jubet, in dubio præferendum, III. 147. Permittere se arbitrio aliorum, quid sit, IV. 340
- c. Permissio est pars legis, ejus actio, non species juris, I. 19. Permissio juris est vera, & præcipua juris naturalis pars, 127. distinctio permissionis in plenam, & minus plenam, rejicitur, 73
- Permutatio*, contractus antiquissimus, II. 657. in permutatoris, quod altera pars amplius promittit, non debet donatum censeri, 661
- c. *Permutatio* est verus contractus innominatus, II. 684. ejus antiquitas, 706. non est antiquior emptione, quoad obligationem, 685. desinitur, 686. quid differat a venditione, *ibid.* & a mutuo, *ibid.* incipit a datione, 708
- Perse* immerito puniuntur ab Alexandro ob illatum olim Græciæ bellum, III. 422. (*vide* Alexander.) *Perse*rum jus, filiam, aut matrem capiendi in matrimonium, II. 210. jus filios, aut propinquos delinquentium interficiendi, iniquum, III. 419. jus vitam anteriorem in delicti æstimationem ponendi, & quare, 294. In *Perse*is rive Aristoteles dixit, naturaliter jus belli esse, 303. *Perse* multas uxores habebant, II. 206. *Perse*rum opinio de Deo, IV. 4. mos in judiciis criminum, III. 294. lex quædam injusta, 429. jus in liberos, I. 203
- c. *Perse*rum reges adorabantur, I. 308. 309. incestuæ nuptiæ, 297. *Perse* quibus committebant supplicium delinquentium, 232. injuriæ imperarunt Græcis, ne canina vescerentur, & ut mortuos sepelirent, III. 181. alios Deos, præter solem, habuere, IV. 14. 21
- Persecutio* difficilis præsumi facit delictionem, II. 469. jus *persequendi* cum, qui rectorem allicuius civitatis, aut eam ipsam læsit, nulla alia civitas, apud quam nocens degit, rectore ejus, debet impedire, III. 412. *persequi* res eas, quæ non sunt in bonis, quisque sine damno potest omittere, IV. 237
- PERSÆ* Macedonis controversia cum Romanis, III. 139. *Perseo* cur Macedones prætulere Demetrium minorem in delatione regi, II. 38x
- c. *Perseus* quid de jure nature crediderit, P. 35. ejus oratio de jure necessarii defensionis, III. 162. *Perseo* cur bellum indixerunt Romani, 373
- Persepolis* injusto incendio vastata, III. 42x
- c. *PERSIUS* de creta, & carbone, II. 319
- Personarum* aptitudo ad causas peccandi impellentes, & abstrahentes, III. 295
- c. *Personarum* respectus, *vide* *Personarum* respectus. *Personarum* jus, *vide* Jus.
- c. *PETRINUS* BELLUS, scriptor de bello, P. 82. P E T R A

PETRI *Apostoli* factum gladio utentis cur improbatum, l. 165, 167. c. 154, 217, 219, 220, 243.

PETRUS manducare iustus immunda, l. 77.

Petrus, *Esai.* II. 17. 18. loquitur de patientie virtute, non de resistendi jure 163. nimium judaizans vere, non fiste reprehensus a Paulo, III. 614.

PETRAUS de *Ferrariis* improbat asylo- rum abusum, l. 167. & Papæ præten- sum in terris jurisdictionem, 242. eius consilium ad Papam, *ibid.*

PHANES legati Ætolorum oratio, IV. 342.

PHARAOEN pro respectu terræ Æ- gypti cessare suere, l. 285. 286.

PHILIPPUS *Macedo* injuste Thraciæ reges regno expellit, II. 3.

c. Philippus quo jure in collegium Amphy- tionum cooptatus sit, II. 546. iustum bellum intulit Phoenicibus, III. 481.

PHILIPPUS *Macedo posterior*, II. 164. an vicerit capta Attali nave, IV. 338.

c. Philippus commendat proceribus Mace- donum successorem Antigonom, l. 303. omnes familias e civitatibus maritimis ex- ulare facit, 376. cur ei negatus trans- itus per terras Scytharum, II. 104.

PHILIPPI IV. *Gallia* Regis Decree- tum contra Pontificiam potestatem, l. 241.

PHILIPPUS I. *Hispania* Rex regno cessit, l. 34.

PHILIPPUS II. *Hispania* Rex pos- sume creditoribus suis decexit, & novus cum iis tabulæ facit, III. 66. 69.

c. **P**HILO: de lege naturali, P. 36. 18. de ciconiis, 45. de canibus, *ibid.*

c. *Philosophi* veteres quid per *rationem* in- telligant, P. 37. quid per *naturam* 38. Philosophorum secta triplex, 42.

PHINEAS quo jure deficientem a lege Hebræa privatus ipse occiderit, III. 275.

c. *Phœnicenses* templum Delphicum spoliantes, II. 27.

Pisuras corrumpere in bello, injustum, IV. 275.

c. *Picturæ* ut cedat tabula, id juris civi- lis est, II. 115.

Pietas sublata tollitur iustitia, III. 307.

Pignorationes jure civili vetiæ, III. 619. introductæ ad exemplum onerum, 624. Pignoriatio valida, etiam cum ea res datur, quæ mihi est oppignorata, II.

344. valida etiam quæ sit ab alio pro meo debito, III. 618. *seq.* invalida cum pars imperii oppignoratur populo non consentiente, III. 143.

Pignus accipiens ad quid teneatur, II. 662.

Pignoris datio qualis actus, 658. Pigno- rum conventio quam interpretationem reci- piat, IV. 345. Pignora distinguuntur ab obfidibus, & in quibus, *ibid.* Pignus rei alienæ, & a creditore venditæ, domino restituendum, l. 560. Pignoris luitio ne sit, tempus nullum potest effi- cere, si præstatur id, pro quo pignus est oppositum, IV. 345. c. 380. jus Pignoris luendi non amittitur per præsumtam derelictionem, II. 174. luitio rei, quæ est ex patrimonio populi, aut regis, ex causa pignoris, opposita que- dam est tributii species, 334. pignoris retentio non injusta est ex alio, & superveniente debito, IV. 245. nisi contra- rium expresse cautum sit, c. 380. ut pignus retineri possit jure gentium, non requiritur ut quis antea id a iudice, aut magistratu petat, III. 614.

c. Pignus definitur, l. 31. an possit referri ad dominium minus plenum, 32. Pi- gnoris datio non est actus mixtus, II. 689. 690. Pignoris constitutio non est acquisitio originaria, 113. Pignus refe- rendum ad jura personalia, non ad rea- lia, 136. species juris in re constituta a Servio, 161. Pignore reddito non ip- sum debitum, sed sola securitas remis- sa censetur, 181. III. 151. Pignoris re- luendi juri præscribi potest jure civili, II. 198. 199. Pignori dare non potest Imperator jure Imperii, v. Capitulationis, 362. Pignore vendito a creditore, quis plus suo habeat, an creditor, an debitor, casus propositus l. 12. §. 1. *ff. distr. pign.* explicatur, 575. Pignus casu perit domino, & pignoratitia actio creditoris, 701. Jure Rom. qualis culpa tunc præstetur, *ibid.* Pignus cur libera- tur, debitore injuria absolutum, III. 505. Pignoris obligatio per liberam personam acquiri cur nequeat, possessio autem possit, IV. 58. Pignus ex una causa da- tum retineri ob aliud debitum quod pos- sit, id meri juris civilis est, 178. Pi- gnoris causa non magis est favorabilis, quam oblidum, 380.

Pis inter Judæos non circumcisi, l. 17. *seq. n.* Ecce 2 *Pis*

Pila, vide *Mala*.

Pilagium quid, IV. 47

Pipini factum, III. 608

c. *Pipinus* regnum non a Papa, sed ab electione Procerum obtinuit, I. 245

Pirata qui, III. 634. civitatem non faciunt, 201. etsi forte iustitiam quandam inter se servant, 634. defendi a quovis possunt, si ita invalere ut formidabiles se fecerint, quoad poenam, III. 419. negatur, c. 440. 441. restituere non tenentur quod mere expressere, si iusjurandum intervenerit, 184. non triumphantur, 636. quæ capiunt, non mutant dominium, IV. 121. c. 167. 168. ius legationis non habent, l. l. 201. Piratæ datum repeti potest, 184. Piratæ iusjurandum est servandum, 12. ex Piratica tenentur Magistratus, si non ea, adhibuerunt remedia, quæ possent, ac deberent, 148

c. *Pirata* quid differat ab hoste III. 37. Piratæ iure nat. repelli possunt a quovis navigante, 356. Romanorum cum Piratis bellum verumne erat, I. 356. Piratæ a Romanis semper capite plectebantur, IV. 130. Vide *Prædo*. Latro.

Piscatio cuius licita, sed impediri potest ab eo, qui fluminis imperium habet, II. 59. quæ in mari sit, longo tempore fuit communis, 123. Piscatione dominium agri inundatæ servari potest, 474. Piscandi ius in mari quorum sit, 123. in diverticulo fluminis occupari potest, 124

Piscandi in mari cuiuslibet ius est, II. 85. 87. quo iure prohiberi possit, 93. ne occupari possit, id sequitur ex ipsa ratione naturali, 146. Piscantem ante ædes meas quo iure possum prohibere, quo non, 151

Pisces quorum sint, II. 59. in stagno privato non sunt nullius, 469

c. *Pisces* sunt res nullius, II. 91. etiam in loco occupato, 92. 482. etiam in stagnis circumseptis, non in piscinis, 484

c. *Piscina* quid sint JCris Romanis, II. 484

c. *Pistorum* magister suspensus ob furtum, I. 131

Plantata solo naturaliter non cedunt, II. 478

c. *Platanus* pessima cavillatio circa red-

dendos captivos;

III. 154.

c. *PLATO*: de Deo vindice juris lesi, P. 40. ubinam leges, & iura didicerit, I. 132. legem de bello non nisi a summa potestate gerendo a natura deducit, 224. qualem republicæ formam reliquis præferat, 262 de tribus regnis mutuo iurejurando constitutis, 313. de iurijurandi sanctitate, III. 21. comparat animam militi, II. 33. de partu incestuosus, 297. de incestuosus, 302. de mendacio, 608. 615

c. *PLAUTUS* de verbo ejurare, I. 133 *Plato* in Aristocratico regimine exorsus omnis potestatis civilis, I. 177. n.

c. *PLINIUS*: an sit excessus in virtute, P. 90. de natura Deo, I. 42. de offensione, & defensione animalium male intellectus a Grotio, 125. de verbo ejurare 143. de fisco, & ærario Trajani, 297. melius omnibus credi, quam singulis, II. 313. 315. de dubia voluntate testatoris, 406

c. *Plutarchus*: de Jove, & iustitia, uno, eodemque, P. 37. belli leges esse, 76. quid convitiis opponendum, II. 37. ejus locus de judiciis male applicatus a Grotio ad victoriæ ius, III. 156

Pœna definitur, III. 259. iusta nulla, nisi ob culpam, *ibid.* deberi quo sensu dicatur, 261. divina qualis, & quem ob finem, 264. quo sensu ad naturam contractuum dicatur accedere, 261. cur a Papiniano æstimatio dicta, 291. omnis habet quod charitati repugnet, 288. an determinetur a natura, II. 478. an ob delictum universalitatis semper possit exigi, III. 421. IV. 217. ob delictum universalitatis non exigenda a singulis, qui in id non confesere, iure naturali, III. 430. IV. 291. a paucis exactum ob delictum tale obligat reliquos ad refarciendum damnum, 325. 326. exigi potest etiam si omnes fines concurrant, III. 283. potuit etiam ante legem poenalem 288. in quibus vitiosis actibus non sit exigenda, 285. *Idem*. non exigenda quam bonum publicum non vult exigi, 280. 283. punit tamen nonnullam Deus nocentium liberos, & quo iure, vide *Liberi*. Pœna mitigari semper debet, si comparata ad factum data sit, 290. si delictum sit ex infirmitate animi difficulter superabili perfectum

Aut, etiam contra legis verba, *ibid.* si spes sit melioris vite, *ibid.* modum Poenæ sine injuria non licet excedere, IV. 184. 219. adeo ut qui excedit, vi possit inhiberi, II. 18. III. 545. *seq.* modus iste unde metiendus 291. Poena non extendi possit ad majus nocu- mentum, quam datum sit. 297. remitti ex quibus causis possit, II. 670. an ex iis tantum, quæ per modum tacitæ excep- tionis legi insunt jure gentium, III. 291. *n.* libenter remittenda ob delictum, quod in nos commissum, 505. remissa iis, qui delicta perpetrarunt, an man- danti, censetur remissa, 510. *seq. n.* tacite remissa quoties censetur, *ibid.* an omnis ex toto veniat ad partes, 260. quæ a Christo sublata, quæ non, 276. *seq.* coactiva, I. 202. emendatoria quando licita, III. 287. justa ut sit, opus est ut delictum antecedit, 259. & is ipse deliquerit, qui punitur, 422. ut tanta poena dignus censetur, apud judicem æquum, IV. 185. fideiussorum, & similium, proprie poena non est, III. 422. parentum poena liberis non aufert ea, quæ a rerum natura ad ipsos erant perventura, 423. Poena cum beneficiis compensatur, 288. potest esse citra legem poenalem, *ibid.* an semper præ- requirit jurisdictionem, 304. an trans- eat in eos, qui non deliquerunt, 425. *seq.* accepta aufert jus belli movendi, IV. 387. modus in Poena unde peten- dus, III. 291. Poena proprie dicta in bestias non cadit, 415. c. 446. an delictum excedere possit, 297. remittenda, ne ad bellum veniat, 504. maxime remittenda ab eo, qui læsus est, etiam rege, 505. pace remissa, quæ cen- setur, IV. 328. Poenæ privatæ remissio, III. 272. 276. *seq.* Poenæ exactio an evangelio permissa, 276. exactio ad quam justitiæ speciem spectet, 260. *seq.* Poenæ improprie irregularitates, 259. in Poenis æqualitas primo, ac per se quæ spectetur, 261. Poenæ in mari, 272. finis Poenæ, 263. *seq.* Poenæ omittendæ causæ, 288. fines quomodo cessent, 288. *seq.* Poenæ quomodo ab aliis in alios transiant, 408. 410. Poenæ civita- tum distinctæ a poenis singulorum, 421. c. 442. Poenæ obligatio in universitate quamdiu duret, 421. *seq.* remissio qui-

bus signis intelligatur IV. 412. minuen- dæ, aut non minuendæ causæ, III. 293. *seq.* mensura, 291. 297. jus remissum, ubi actum est cum tyranno, quasi tali, aut cum prædone, IV. 300. Poenam qui sumit sustinet alioquo modo personam superioris, III. 504. ut quis possit su- mere, jus ad puniendum habere debet, 261. ut omnibus magistratibus jure gen- tium datum certis casibus, *vide* jus gentium. Illic & contra eos præsumit- tur, nisi diversum appareat, IV. 337. non est tamen proprius effectus juri- dictionis civilis, III. 304. unde oritur, 266. 304. id jus naturaliter quisque habet, qui nihil simile commisit, 262. *seq.* 412. an valeat post conficta nunc judic- cia, I. 163. restrictum est 164. *seq.* ad proximos affectus, & summam pos- testatem, 337. III. 302. valet adhuc ubi judiccia sunt nulla, 272. ubi nulla civilis societas, 304. hinc, ubi valet, non civitas esse, sed dissoluta multitudo præsumitur, I. 331. Poenam sumere de improbo, privatis intum est, etiam ubi licet, III. 283. in Poena duo spec- tantur, id, ob quod, & cujus ergo, 291. spectatur proportio arithmetica, 297. non hoc primo spectatur, ut ma- gis nocentes gravius, minus nocentes levius puniantur, 260. persona quomo- do consideratur, quæ puniri debet, 295. Poenarum partitio, fines, 267. Po- nale pactum, aut lex, fortior non po- nali, 347. Poenalia quando ad hære- des transeant, 431. sunt odiosa, 335. ad regum actus non pertinent, 50. Poenæ legatorum, 202. *seq.* regum, qui absolutum habent imperium, I. 197. *seq.* ob delicta impunita, ad res magi- stratum, non subditorum, IV. 291. coëtibz, aut functionibus acceri, pro- prie non est poena, III. 259. *e.* Poena definitur, P. 51. III. 320. 331. Poenarum vera origo, tam publicarum, quam privatarum, *ibid.* vera, & unica ratio, I. 251. Poena ex voluntate Dei originem capit, P. 52. non ex nexu rerum, 55. Poenæ etiam apud primos homines locum habebant, II. 77. Poenarum non nisi unicus finis, III. 336. 338. 348. 355. hic finis non est utili- tas, s. emendatio rei, 339. nec utili- tas lesi, 342. 375. nec exemplum,

344. in Poenis recte cum Saturnino considerantur causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, eventus, 373. Poena unde mensuram accipiat, 445. intra jus talionis fines nec charitati repugnat, 362. sumi nequit nisi ab iis, qui jus nostrum laeserunt, 377. Poenas statuere, soli civitati, ejusque rectori, non extraneis, competit, 434. Poena jure naturæ tantum statuitur pro injuria facta, 328. 329. 358. non pro imperfectione, 329. 358. nec in cogitationes, etiam pravas, *ibid.* nec in id, quod viribus humanis impossibile est, *ibid.* Poenæ civili demum jure augeri, minuique, ob malitiam vel majorem, vel minorem possunt, 365. Poenam, quæ ultra talionem infertur ad emendationem vel ipsius lædentis, vel tertii, esse juris mere civilis, 331. negatur, 332. Poena finitur tum morte, tum remissione, 331. 332. Poenas quoque temporarias Deus aliquando vitiosis imponit, P. 73. Poenæ, in l. 45. ff. de injur. cur extra ordinem ex causa, & persona statui soleant, III. 371. Poena universitatis nocet etiam successoribus, 442. non poena singulorum, *ibid.* Poenæ debitorum belli tempore non condonate censentur, si nihil de earum remissione in pace dictum sit, IV. 357. 358. *Panorum capitalium* justitia probatur, P. 95. origo secundum Grotium, I. 131. vera ratio, *ibid.* de naturalibus princeps dispensare nequit, Poenis capitalibus positus, ponitur & bellum, 158. Poenæ capiteles Evangelio non contrariæ, 160. an in subditos hæreticos statui possint, III. 397. Poena mortis quo casu cruciatis, etiam naturali ratione, exasperari possit 370. *Pœna culi* in parricidis, I. 160. jam ante Constantinum nota fuit, *ibid.* Poenarum symbolum, *vide* Arbor. *Vide* Talio. Punire.

Pœnitentia concessa in iis quæ ex voluntate profecta, vera, si tempus, & copia suppetit, requirit ut is, qui dæmonem dedit, id resarciat, IV. 175. eorum quis esse debeat, qui injusta bella invulere, *ibid.* Pœnitentia ductis non semper omnem poenam remittit Deus, an iis a magistratu Christiano danda sit impunitas, *ibid.* ab iis, qui pœnitentiam agebant, olim vita puritatis eximie re-

quirebatur, III. 294. hinc clericis, & similibus annumerati, Pœnitentibus aut poena omnis condonanda, 281. *seq.* militia olim interdicta, & quare, I. 112

c. Pœnitentia quot gradus in veteri Ecclesia, I. 161. Pœnitendi jus in contractibus exponitur, II. 604. *seq.* Pœnitendi quando sit jus in contractibus, ex principiis H. Cocceii, 674. & *Sam. Cocceii*, 681. 685

c. *Pœsin* cur sectati sint sapientes veteres, P. 93

c. *Pœtæ* quantum auctoritatis tribuendum, P. 92. Pœtæ primi justitiam docuerunt, *ibid.*

Pélasgos unde dictum, I. 2

Pélasgos ars quæ Aristoteli, I. 173

c. *Politica* distincta a jure naturæ, P. 101. definitur, *ibid.*

Politici Scriptores magis spectant quotidianam administrationem, quam jus imperii, I. 100

c. *Polizza* quid, H. 725

Pollicitatio quid, & quem effectum habeat, II. 486

c. *Pollicitatio* quid sit, II. 615. in quo differt a pacto, *ibid.* nullam producit obligationem, 614. duo casus, in quibus Jure Romano jus ex ea transferatur, 643

c. *Polytrua*: fortiori imperium natura competere, I. 211. ejus locus, ubi agitur de mixtura non statûs, sed administrationis Reip. Rom. 214. comparatio statûs Rom. cum Lacedæmonio, 315. de judicio in fœderatos, 324

c. *Polycarpus* cur jurare noluit per genium Principis, I. 155

Polygamia naturaliter licita, II. 204. cur prohibita lege Evangelica, 208

c. *Polygamia* plurium foeminarum nec veteri, nec nova lege prohibita, P. 95. *Polygamia* foeminae contrahitur juri naturæ, II. 343. 273. viri, non item, *ibid.* 251. *Polygamiam* an princeps christianus lege publica introducere possit, 245.

Pompeius bellum piratarum finit pactionibus, IV. 299. templum Hierosolymarum ingressus contra legem, 3. 4

c. *Pompeius* triumphavit de prædonibus, piratis, & servis, III. 645. excellit in cognitione juris naturalis, P. 33. ejus mores

- mores ex Seneca, Plinio, & Sallustio, 41
- c. POMPONIUS JCIus quando vixit, l. 266. de forma Reip. Rom. paulatim mutata, *ibid.*
- c. POMPONIUS tribunus quam sancte servavit juratam promissionem, lll. 36
- c. Ponderare que res metiantur, lll. 702
- c. Pontaticum quid, lll. 109
- Pontifex Romanus coronat Imperatorem qua Romanus est Imperator, lll. 531. *seq.* pronuntiavit electionem factam a populo Rom. *ibid.* vacante Imperio feudorum investituram quo jure tribuat, 534. ficto, *ibid.* m. 78. *cf.* c. 556
- e. Pontificis Romani quæ partes fuerint in eligendo Imperatore, l. 248. Pontifices, etiam maximi, omnem potestatem sibi commissam a potestate civili tenent, ejusque saltem sunt ministri, *ibid.* vide *Pa. pa.* Pontifex summus Hebræorum post tempora captivitatis quo respectu præfuit populo, lll. 552. Pontifices Hebræorum regibus subiecti, l. 238
- e. Pontificia potestas præterea subordinetur, & relictur potestati seculari, l. 237. *seqq.* vide *Clerici.*
- PONTIUS Samnis, lll. 18
- c. Pontius suis leta vaticinatus ob justitiam causæ, P. 77. quid ei justum bellum, l. 115
- Populus* potest jus se regendi totum alienare, l. 176. eorum exempla, qui se aliis subjecerunt, *ibid.* Populus liber factus magistratu sine mandato non obligatur, lll. 218. 343. Romanus jus Imperatorem eligendi semper retinuit, 527. *seq.* Romanus idem, qui olim, *ibid.* Populus, regimine mutato, tenetur de debito ante contracto, 526. liber factus sedet eo loco, quo ante rex, aut princeps, *ibid.* idem sub Monarchico, Aristocratico, Democratico regimine, 535. migrans idem, *ibid.* Populus idem quamdiu, *ibid.* quomodo intreat, 524. subditus an ob regis delictum puniri possit, lll. 429. Populus quibus modis dividatur, intreat, uniat, *vide* Civitas. Populus idem manet post annos mille, lll. 522. *seqq.* etiam in alium locum sedem suam transtulit, 525. alios populos sub se habere potest, & in eos jure absoluto imperare, l. 178. redactus ad paucos, qui populum facere nequeunt, id

jus tantum retinet, quod erat privatorum, lll. 524. tenetur partibus suis conservare id, cujus gratia in societatem civilem ventum est, 341. Populi ob regum peccata puniunt, quare, l. 186. Populi pars alienari non potest, nisi & ipse consentiat, lll. 340. nec ipsa potest recedere a populo, nisi ex summa necessitate, *ibid.* ne quidem ex necessitate, 342. Populi consensus circa alienanda imperia quomodo intelligatur, 341. testimonium de jure succellionis quid valeat, 389. Populi minor pars populum non obligat, lll. 91. Populi an postliminio a regibus recipiantur, lV. 219. Populi destructo an res manent eorum, qui populo superfunt, lll. 524

e. Populus victor, & populus victus coalescunt in unam civitatem, l. 255. alterius potestati subiectus quo jure suis legibus, & judiciis uti possit, *ibid.* penes populum an detur summa potestas, non obstante majestate in regem translata, 258. Populus de suo jure vel ad tempus, vel in perpetuum disponere potest, 272. constituens regem an sit superior rege, 271. 274. cur puniatur ob regia peccata, 274. ei non competit judicium de factis regis cognoscendi, 275. si in unius dominium, & patrimonium transiret, privata efficeretur domus, 281. Populi bello victi status, & conditio, 289. Populus alius, alii singuli e populo, 291. Populus quo sensu, & casu, designat esse sui juris, 295. Populus, ejusque patrimonium, non sunt in usufructu regis, 296. 297. Populus pro lubum de suo jure imperii disponere potest, 323. per occupationem generalem, præter imperium, dominium aliud generale, & privatum, acquirere nequit, lll. 90. 92. non habet jus in re, si generaliter saltem occupavit territorium, 160. imperio in principem cellato cur ponere nequeat, vera ratio, 198. imperium occupat singuli dominium, 494. 496. 498. 500. esse non definit, etsi modus imperii mutetur, 543. Populo extincto res alienum non extinguitur, 545. etsi alio migret ob territorium sublatum inundatione, &c. nihilominus obligatur ob res alienum, *ibid.* etiam ille, qui alius migrantis sedem occupat, *ibid.* etiam pauci, reliquis fame. vel peste sublati, *ibid.* etiam victor de-

- bita populi vidi solvere tenetur, *ibid.*
 populo vera delinquente sublati non tenetur populus successor ex delicto antecessorum, *ibid.* plures populi in unum coalescere possunt, si ita, & quatenus disponunt, §46. quoad jura publica non quoad privata, *ibid.* dividi Populus potest, *ibid.* Populus ob delicta principis in homines commissi puniri, ob delicta in Deum, saltem calamitatem pati in poenam principis dicitur, III. 451. Populus dari, cum quibus non sit pactorum commercium, verum non est, 468. Populus per ultimam victoriam totus in hostis potestatem pervenit, nec gaudet jure postliminii, IV. 128. ab hoste occupatus quo casu postliminio gaudeat, quo non, 156. *seqq.* & primo casu an subsistant actus victoris mediis temporis, 157. *Populi Romani majestatem comiter conservare*, quid, I. 319. 320. Populorum septem excisioni mandatorum nomina, 123
- c. *Popularis Status*, vide Democraticus.
- Populatio* plerumque fit ex odio, IV. 219. *seq.* justa ea est, quae ad pacem hostem cogit, *ibid.* ex quibus etiam politicis causis ex abstinendum, 229. milites populi-antes an iusto etiam coram Deo possint interfici, si id permissum lege humana, III. 385. *Populatio* inutilis, ubi hostis aliunde alii potest, IV. 124. quibus ex causis inhibenda, 220. quae utilis, & quae inutilis, *ibid.* *Populatione* abstinendum, ubi spes est celeris victoriae, 223. inhibita conciliantur hostium animi, 230. in *Populationibus* inhibendis, Belgarum, & Indorum mos, 224. *Vide* Vastatio.
- Hostilis res*, &c.
- c. *Hostis* quid in sacris significet, II. 255
- c. *Fortis* sunt populi territorium occupantis, II. 124. eorum usus proprius, & non proprius, cupis sint juris, *ibid.*
- c. *Ussse*, & non *posse*, verborum abusus, I. 47
- Possessio* per alium acquiritur, IV. 31. in re dubia imperii sequenda privato, I. 354. terrarum per instrumenta quomodo quæzatur, II. 470. longeva inter reges, & populos, 164. non acquiritur jaculi immisione, 469. rei alienae iusta, quae in bello fit ex necessitate, vide *Occupatio*. *Possessio* de sultoria nil efficit ad jus proprietatis, 168. ut ad dominium jus faciat, corporalis requiritur, 469. sufficit in bello, IV. 327. longi temporis allegari solet etiam inter populos diversos, aut reges, II. 164. videtur valere, non tantum ex conjecturis, sed & jure gentium voluntario, 168. III. 249. *Possessionis* longae favor circa imperia, II. 168. *seq.* 469. immemorialis, quae via jure gentium, 168. *Possessionem* in re controversa privatus sequatur,
- c. *Possessio* est naturalis facultas rem tenendi, cum animo sibi habendi, II. 482. *Possessionem* inter, & jus, discrimen a natura est, I. 377. *Possessio* naturae differt a dominio, II. 482. *Possessionis*, & proprietatis jura differunt, IV. 374. *Possessio* quatenus dicatur aliquid ex jure mutari, III. 502. naturalis quomodo acquiritur, II. 153. ad quam juris speciem referri possit, *ibid.* naturae jure tamdiu defendi potest, donec de jure causa cognita statuatur, *ibid.* quando pereat, *ibid.* quando amissa censetur, IV. 52. bellica non tollit jus, nisi finito bello, III. 155. longi temporis, vide *Præscriptio*.
- Possessor* necessitate præferendus, II. 61. *male fidei*, quando jus acquiritur, IV. 73. *bona fidei*, rem possessam tenetur restituere, II. 588. etiam cum fructibus, 561. et si casu aliquo consummerit, *ibid.* 559. restituere non tenetur si perierit, 561. quid si vendiderit, 562. retinere rem possessam potest ob impendia, & utilem operam non restitutam, 478. *Possessor male fidei* impendia, & utilem operam impetere potest, 479. tenetur ultra rei rationem etiam ex facto, 561
- c. *Possessoris* conditio cur melior sit, vera ratio, III. 496. *Possessor* rogatus de possidendi causa quo casu eam probare teneatur, quo non, 465. in contractu testamentario non potest conveniri ob casum, II. 699. exceptiones, *ibid.* *Possessor bona*, & *male fidei*, ad quae teneantur, 569. *seqq.* 577. *seqq.*
- c. *Possessum* jure cur injuria auferatur, vera ratio, II. 83
- Possidere* nequit qui nescit, IV. 391. igitur nec infantes jure naturali possident, II. 592. *Possidere* potest etiam res alienata per solam alienationem, non traditionem, 344. qui possidetur, sibi nihil potest possidere, IV. 97. *Possidentis* jus, II. 61. melior conditio in re dubia, III. 490
- c. *Pos-*

- c. Possidere etiam per alium possumus, II. 347. 483.
Posteri captivorum. servi, IV. 70.
 c. Posteris an poter. etiam volente populo, jus eventuale naturæ quælitum auferre possit abdicando, vel alienando, vel de-relinquendo, II. 389.
Posteriora prioribus derogant, III. 133. for-tiora prioribus, 147.
Posthumus si mortuus fuerit, quomodo in-telligendum si non fuerit natus, III. 142.
Postliminium jure gentium est, & quare, IV. 111. 113. durat etiam hodie quibus-dam casibus, IV. 122. evanuit inter Chri-stianos, & Mahometitas, *ibid.* non est apud eos, quibuscum pax nobis est, partes tamen nostras non sequuntur, 111. in pace tantum captis fato suo com-petit, *vide* Fatum, & iis, qui pactis comprehenduntur, 112. *seq.* 327. Postli-minii res sunt pro non captis, 272. Postliminio non omnes res redeunt, 115. res rediisse quando censetur, 28. Postli-minium quid, & illius vocis origo, 110. Postliminium apud locos, & amicos, 111. in bello, & pace, 112. Postliminii species, *ibid.* *seq.* Postliminium an dedit habeat, 115. extra bellum, unde or-tum, & apud quos locum habeat, 121. Postliminii non est jus durantibus indu-ciis, 115. Postliminio quæ dicantur re-ceptæ, 112. c. 149. pace qui Postliminio redeant, qui non, 112. *seq.* qui Postli-minio rediit, jura in eum restituantur, 114. Postliminio an aliquando populi se, suæque recipiant, 115. civitas Postlimi-nio quomodo redeat, *ibid.*
 c. Postliminii jura in genere ex juris natu-ralis principiis illustrantur, P. 99. excep-tis quibusdam, ubi ob utilitatem publi-cam Romani recesserunt a jure naturæ, *ibid.* Postliminium definitur, IV. 165. 168. cum quibusnam sit, 168. 169. vo-cis variz significationes ex Aelio Gallo, 169. 170. 171. etymologia, 148. Postli-minium quid vocetur, 124. de jure Postliminii systema Grotii obscurum exponi-tur, 145. ejus vera ratio ex naturæ prin-cipiis adstruitur, 146. Postliminii jus ori-tur ex ipsa natura, 148. I. 59. Postlimi-nium duplex, vel *personæ*, *reipæ*, vel *civitatis* nostræ, IV. 148. Postliminio re-

diisse res, vel persona, quando dicatur, 52. Postliminium esse etiam cum *fædera-tis*, & *liberis populis*, ac *vectibus*, ut cum *hoste*, quod ait Gallus Aelius, quo sensu admittendum, 150. tres casus, ubi etiam in pace obtinet, *ibid.* cur ne-gatum a Romanis bello, non fæto cap-tus, 150. 151. 152. *seqq.* eo cur non gaudebant cives Romani bello capti, nisi ex fictione *legis Cornelia*, 146. jus na-turæ circa illud reduxit Læo Imperator, 147. Jure Rom. illis demum capivis cur sit, de quibus in pace mentio facta fuit, vera ratio, 153. quando competat Ma-gistratui in civem, qui se dedit, 155. quando capto crediatur, vel in captum debitorem, *ibid.* quo casu eo gaudeant civitates, provincæ, vel integri populi, quo non, 156. *seqq.* & quid primo casu juris sit circa actus victoris mediæ tem-poris, 157. Postliminium crediti, 159. matrimonii, *ibid.* fervorum, 162. rerum mobilium, & immobilium, 164. *seqq.* circa Postliminium jus civile in puellis-mis mutavit jura naturæ, 159. Postlimi-nii jure gaudent, & subsunt urbes, provin-ciæ etiam invite, 127. Postliminio an pristina jura recipiat servus venditus ab hoste amicis, & ab his profusus re-versus ad suam civitatem, 169. Postlimini-um ab utraque bellantium parte, non at-tenta iustitia, iniustitiæ belli, ipsa rati-one naturali obtinet, 276. 277. Postliminium finitur quoties iudicium partis cessat, 127. exempla, 128. non finitur pace facta, 128. *seqq.* cessat si capte res, vel personæ, ad gentes medias transierint, 124. Postliminio restitui solum littori, edificio occupante collapsio, quo sensu di-catur in l. 6. pr. ff. rer. div. 164.

- c. POTAMON Ecclésiæ scæcæ auctor, P. 87.

Potestas est jus stricte dictum, I. 4. estque duplex, vel in se, vel in alios, *ibid.* item vel vulgaris, vel eminens, *ibid.* civilis quæ 14. qui non est suæ pote-statis, nil in potestate habet, IV. 97. quod est in potestate, oppositum est, quod est in fide, 205. quæ in alia potestate est, non est civitas, 174. *Potestas civilis* in quibus rebus consistat, 174. humana ordi-natio Petro, Paulo divina, quo sensu, 321. *Potestas summa* quæ, 173. illius sub-

subjectum, 174. non est semper pene-
populum, 174. 176. temporaria aliqua,
183. per consensum, aut res, quomodo
obligetur ex pacto minorum potestatum,
IV. 409. & ex eo, quod contra arcana
mandata factum est, *ibid.* Potestas regia,
patria, heredis, l. 5. regia quo sensu bo-
no nostro inservire, a Paulo dicitur,
311. *seq.* patria quædam ex jure civili,
II. 202. *seq.* Potestates minores quibus
modis summam obligent, IV. 408. *seq.*
c. Potestatis summa origo, & necessitas,
I. 211. *seqq.* exercetur vice ipsius Dei,
233. originarie competit patribus familias
non humano generi, 117. ejus præcipua
pars, 176. vis gemina, *ibid.* non potest
simul esse pars, & iudex, *ibid.* alia sim-
pliciter talis, alia respectu quorundam
jurium, s. personarum, 278. Potestas
summa an dividi possit, 310. *seqq.* ejus
concurfus inter populum, & regem,
nullus, 311. distinguenda ab ejus admi-
nistratio, 276. ex hac distinctione se-
quuntur variae mixturæ, *ibid.* in questione
de vere summa quid inspicendum,
ibid. non ab exercitio, nec a nomine,
sed a solâ causâ dijudicanda, *ibid.* *§*
277. quæ sit, & cui competat, systema
Grotianum, 229. refutatur, *ibid.* juris
tantum tuendi causâ constituta est, *ibid.*
legislatoria, judiciaria, & deliberativa,
ibid. *§* 230. summa potestas definitur,
ibid. naturâ tantum competit generi hu-
mano juxta principia H. COCCREUS,
ibid. eo diviso singulis civitatibus, 231.
sed sub varia forma, prout bello, aut
pactis decisum fuerit, *ibid.* vel omnibus
inherens, vel pluribus, vel uni, 251.
differentia inter eam, quæ omnibus aliis,
& eam, qua nulla alia est superior,
ibid. dux vere summæ esse possunt, etsi
inæqualiter, *ibid.* quænam sit vere sum-
ma potestas, late examinatur questio,
252. refellitur definitio Grotiana, 254.
& comparatio summæ potestatis cum vi-
su, *ibid.* ejus translationem in alium,
vel alios, an populus revocare possit,
257. *seqq.* Potestates summæ inter se quo
jure teneantur, 22. Potestas civitatis si
concurrat cum *patriâ, maritali, domi-
nicâ*, quænam potior, 34. regia, & pa-
tria, differunt modo, objecto, & effec-
tu, 33. patria subest regie 217. infe-
rior, injussu principis, si res moram fert,

cur bellum inferre nequeat, 226. 227. in
Potestatem nostram quomodo res redi-
gantur, II. 85

c. Præadamitatus figmento quid ansam de-
dit, II. 301

c. Præcedentia, vide Regum Ordo. Dignitas.
Præceptum Christi de non resistendo quem
sensum habet, I. 164. 166. Præcepta
evangelii an contineantur in jure natu-
rali, vide Evangelii præcepta. Præcepto-
rum ordo secundæ tabule in Decalogo,
III. 293

c. Præcepta virtutis inter obligantia, & he-
neſta, distinctio Grotiana examinatur,
III. 96

Præda. Græcorum, Asiæ, Afrorum, Fran-
corum, & Romanorum mos circa eam,
IV. 34. *seq.* militibus interdum data, &
quibus ex causis, 38. eadem in diversis
usibus distributa, 42. in solum concedi
solet, *ibid.* militi dari quando coepit
apud Romanos, 46. de ea lex civilis
statuere potest, 44. interdum subditis
conceditur, 45. socii aliquando partem
habent in ea, *ibid.* quomodo fiat capien-
tium jure gentium, 26. concedi potest,
etiam ante ejus acquisitionem, 44. Præ-
da decima consecrata, 25. jus probavit
Deus, *ibid.* nomine urbes, & agri ve-
niunt in piis causis, 42. genera, *ibid.*
divisio quot modis facta, 38. pars data
iis, qui non militarent, 42. pars data
miserabilibus personis, 44. Prædam co-
gere, jure naturali licet, 25. c. 49. lege
charitatis non licet, nisi faciat ad nota-
bile momentum, 291. dare militibus,
ambitiosum apud Romanos, 38. divide-
re, quibus concessum, 34. quomodo
apud Romanos duci concessum, 43. quo-
modo dividi oporteat militibus, 38. *seq.*
exercere in barbaros, cur laudatum Ari-
stoteli, III. 93. ex præda duci quid de-
beat, IV. 138

c. Prædam agere ex hoste, naturâ licet in
infinitum, IV. 195. cedere ei, cu-
jus nomine bellum geritur, vult H.
COCCREUS, 54. singulis capientibus,
cum distinctione, Sam. COCCREUS,
55. & quidem jure naturæ, non ficto il-
lo gentium, 56. jure, an injuriâ capta
sit, asseri durante bello nequit, *ibid.*
Prædam socii semper in ministeris publi-
co capiunt, 66. Præde jus apud He-
bræos, 67. de præda si controversia sit

inter

inter hostes, ea apud medios decidi nequit, *ibid.* nec si inter populum, & subditos, 68. Prædam quo jure inter milites dividebant Imperatores Romanorum, 61. Præda aut dividebatur, aut diripiebatur, 61. quomodo inter socios navales dividatur, II. 728. ex amicis, vel sociis acta quomodo reparanda, III. 197.

Prædarii vetitum manente periculo, IV. 47. prædandi licentia olim inter populos diversus, III. 92 *seq.*

c. Prædandi jus in hostem naturâ competit in infinitum, & ultra quantitatem debiti, IV. 49. post fœdus, quo bellum componitur, saluum esse, cum ratione pugnat, 166.

Præditi divina an jus det, III. 462.

c. *Prædium* inferius teneri recipere aquam ex superiori an id sit servitus naturalis, II. 133. 134.

Prædoni fides debetur, IV. 299. *seq.* etiam cum prædone nobis quedam est societas, contra, quam putavit Cicero, III. 12. an quod prædoni jurato promissum est, momento possit repeti, 13. Prædones duces facti, 6; 6.

c. cum Prædonibus non est bellum, I. 213. in Prædonis persona jus deficere, verum non est, III. 37. Prædonum integritas gentes, 110. Prædonum gentes in omne genus humanum promiscue armatas bello petere, cuique licet naturâ, 377. 379. 380. cum Prædonibus bellum non est, 654. Prædoni fides data servanda, IV. 308. 311. *Vide* Latro. Pirata.

a. *Præjudicialis* actiones non sunt reales, II. 229.

Prælia extra ordinem inita quo sensu injusta, IV. 290. supervacua, id est, quæ ad virum tantum ostentationem faciunt, injusta, 206.

c. Prælia species fortis sunt, IV. 369. & instrumenta divini judicii, 370.

Præmium cui debeatur, si duo simul impleverint conditionem, III. 141. c. 167. est quid favorabile, *ibid.*

c. Præmia minus merito dans quale jus lædat, P. 54. Præmiurum symbolum, *vide* Arbor.

c. *Præponens* quod teneatur ex actu institutoris servi, id non oritur ex eo, quod præponens locupletior factus sit, sed ex consensu, II. 573. contra eum, qui cum præposito contraxit, agere ex con-

tractu, & vice versa, nequit, 641.

Præscriptio locum non habet in agris, aut locis postliminio acceptis, IV. 119. probatur contrarium, c. 161. Præscriptor mala fide quo jure dominus maneat, 73.

c. Præscriptio naturali jure nulla datur, neque ex lapsu longi temporis, neque immemorialis, II. 175. 177. 188. ex lege civili demum inter privatos introducta, 177. 178. 195. quo casu locum habere possit jure civili in iuribus negotiis, 199. Præscriptionis cause, & fines, IV. 87. in immemoriali an bona fides requiratur, inepta questio, II. 185. Præscriptione sola longi temporis, non attenta bona fide, quod res aliena acquiratur, iure peccatum esse, male asseritur in Jure Canonico, IV. 85. *Seqq.* conciliari tamen circa hanc questionem potest Jus Can. cum civili, 90.

c. *Præscriptis* verbis actio unde, II. 684.

Præsentem reip. statum tueri, civis boni est, II. 168.

Præsidiorum impositio quibus casibus laudata, IV. 264.

c. Præsidii jus, quod ex pacto est, non infert imperium, I. 325.

Præsumtio in acceptance promissorum qualis, II. 587. in contractibus permutoris ea non est, quasi donatum sit, quod plus promissum est, quam par erat, 661. facta in lege unde colligenda, 583. præsumitur populus id voluisse, quod maxime expedit, 380. præsumitur in dubio pax inita hoc sensu, ut res maneant in statu, in quo postremo erant, IV. 325. *seq.*

c. Præsumtio nullum jus efficit, II. 695. nec tollit, 497. Præsumtio falsa facti male Grotio est fundamentum doctrinæ de errore, 624.

a. *Prævalens* res quo sensu dicitur JCitis Romanis, II. 512. 513.

Prævenire facinus meditantem an liceat, *vide* Occupare.

Prævenire acria, IV. 251.

Præcarium jus, vel imperium, I. 190.

c. Precario res quomodo habeatur, I. 280. Precario possidens rem non potest conveniri a domino, si ea casu precat, II. 699. exceptiones, *ibid.*

Præbentis socii socius in socium directe non habet, I. 163.

Prætia rerum unde, II. 662. *seq.* *Prætitum*

- inæquale, siue minus iusto, jure gentium nemo cogitur supplere, IV. 190. quia pro æquali habetur, & quare, II. 670. ad quid quisque ex eo teneatur jure naturali, 661. ut naturaliter sit iustum, un se censerit debeat, 662. *seq.* in constituendis rerum precis quæ sit iusta mensura, *vide* Necessitas. Laborum, & expensarum ratio haberi potest, 663.
- c. Precii inæqualitas jure nunquam vitiat negotium, II. 697. de vero rerum pretio, 702. *seq.* vera utilitas est naturale premium omnium rerum, 704. Pretium quarundam rerum augetur in vita civili vel difficultate, vel cupiditate, 705. in Pretio affectionis quid juris, 707. Pretium rerum cur indies crescat, 712. *Pretium periculi*, 725.
- Primi* vox quid significet, III. 141.
- c. Primus duplici sensu, I. 251.
- e. *Primicerius* quis, I. 373.
- c. *Primogenito* naturâ quæsitum jus pater auferre nequit, II. 439. *Primogenitura* jus apud Hebræos, *ibid.* transmittitur ad descendentes liberos, 460. etiam in hæreditaria successione, 461.
- Princeps* an legibus sit subiectus, II. 171 obligatur per legatum, etiam arcana mandata supergressum, 591. privatus fit si imperium pro derelicto habeat, I. 350. perturbari potest, & e regno ejici, si in reges populi liberi, cui præest, peccet, 149. *seq.* rex summum cum imperio potest, si populus partem suam imperii derelinquat, II. 170. noviter factus sedet eo loco, quo ante populos, 526. *Vide* Rex. Potestas summa. Principes populi liberi vi reprimi possunt, II. 149. *seq.*
- a. Principis vox per se nullum imperii jus infert, I. 276. Principes æque juri naturæ parere debent, ac privati, P. 73. Principes Christiani quales leges ferre nequeat, I. 73. *Princeps* legibus a se latis non obligatur, 325. leges a se latis mutare, & tollere potest, 314. quoties de jure suo privato disponit, subest legibus civilibus, II. 618. ejus rebus privati præscribi potest, 195. de penis capitalibus naturâ statutis an dispensare queat, I. 131. in alieno territorii privatus, 236. pro lubitu an jus singulis quæsitum auferre possit, 33. nec naturalia, nec civilia jura subditis quæ-

sita ex plenitudine potestatis auferre potest, III. 75. 76. *seq.* exceptis quibusdam casibus, 75. 77. 78. IV. 60. 312. extraneo jus quæsitum nec in penam, nec ubi utilitatem publicam, ex plenitudine potestatis auferre potest, III. 78. res judicatas cur evertere nequeat, 76. *Principi* quibus in casibus parere non teneatur subditus, I. 356. non parendum in eo, quo efficitur ne princeps sit, 375. cur resistere non liceat, vera ratio, 361. vitam nobis eripienti ex qua causa resistere non liceat, II. 35. 36. noturie injuriam facienti an, & quatenus resistere liceat, I. 357. jos vitæ, & necis in subditos competit jure imperii, adeoque saltem ubi crimen, IV. 256. *Princeps* laicus a privato sibi non subdito, quomodo jus suum vindicare possit, I. 213. 223. 355. injuriam illatam a subdito suo non vindicans imploratus, ipse injuriam infert, III. 623. bellum gerit non ut iudex, sed ut pars, I. 117. non sibi acquirit, sed populo, cujus causam gerit, 281. nihil alienare potest absque consensu vel expresso, vel tacito populi, *ibid.* non potest derelinquere provinciam injuriâ ablatam, II. 178. in subditos omnquam agit jure belli, III. 380. male administrans an removeri a populo possit, I. 274. an ubi crimina privata, *ibid.* malus si imperium teneat, an sit defectus providentiæ divinæ, *ibid.* per Principem peccantes perjurii vere reus est, 160. Princeps pro parte testatus, pro parte intestatus decedere an possit, II. 364. 365. an valeat ejus emotio sine pretio, locatio sine mercede, stipulatio sine verbis, 365. Principe mortuo ab intestato, & sine liberis, cur ejus proximis deferatur successio bonorum, vera ratio, 427. Principum cognati, fratres, filii, uxores, parentes subfont summæ potestati, 217.

Privatus non debet ad se rapere judicium, quod est populi, I. 353. se obligans hosti an contra rempublicam faciat, IV. 420. c. 426. *Privatis* an cogendi a superioribus ad implendum, quod hosti promiserunt, 422. c. 428. pactis cum hoste obligantur, & quo sensu etiam piratis, & latronibus obligentur, 420. c. 425. quatenus capta sua faciant, 290. de bellu capis quando hosti, quando civi-

tati

- tati teneantur, 290. *seq.* *Privatis* bellum gerere contra quos liceat, I. 320. defendere se contra magistratus licet in ultima necessitate, 340. *Privatis* Christianis an liceat punire maleficos, III. 284. *Privatorum* pacta cum hostibus quæ irrita, IV. 421. c. 427. *Privata* quæ dicantur, I. 173. *Privata* causa cum publica in bello conjungi potest, 169. *seq.* *Privatæ* interfectionis exempla, III. 275. c. *Privatus* quo casu contra principem extraneum jus suum vindicare possit, I. 355. cur in usurpatorem judicium sibi sumere nequeat, 387. *Privatorum* non est judicium, quid ad finem universalem pertineat, 362. *Privato* qua tali nihil in hostem licet, IV. 292. 297. *Privati* quibus lege concessum est jus interficiendi certum genus hominum, verum jus habent id faciendi, non aliter impunes sunt, III. 357. *Privata* auctoritate jus suum vindicare quis potest vel jure, vel facto, II. 398. *Privata* vi agendi juris incommoda, I. 363.
6. *Privigna* jungi non licet naturâ, II. 287. nec privigno, *ibid.*
- Privilegia* quomodo interpretanda, III. 203. quæ late interpretanda, IV. 387.
- c. *Privilegium* quid, III. 89. quænam *Privilegia* principes ab antecessoribus concessa revocare possit, quæ non, 58.
- Probatio* optima in moralibus a fine, II. 368.
6. *Probatio* ubi deficit, res manet in statu quo, II. 184.
- c. *Probus Imp.* sub eo Senatus auctoritas, I. 271.
6. *Probus* Latinis quis, P. 42. *Proborum* bona existimatio de iis, qui justitiam colunt, insignem in republica effectum habet, 73.
- c. *PROCVLI* l. 7. §. 1. ff. *empf.* *postl.* responsum explicatur, I. 323.
- c. *Proculiani* qui, II. 511. 515.
6. *Procurator* quid differat a nuncio, II. 645.
6. *PROCVSTAS* latro, III. 379.
- c. quod *Prodest* tibi, tibi non nocet, *equitatem* permittere, L. 2. §. 5. ff. *aq. pl.* explicatur, II. 101.
- Prodigis* poena olim irrogata, III. 523. n. c. *Prodigus* qua talis puniri nequit, III. 360. *Prodigo* quibus bonis interdicenda

- tur Jure Rom. II. 423.
- Proditores* olim insepulti abjecti, III. 243.
- Produs* maris quorum sint, II. 123.
- c. *Produs* quid, & quid ibi juris, II. 151.
- Prohibere* qui debet, nec prohibet, damni tenetur, III. 181. *seq.* *Prohibita* non semper etiam irrita, II. 218. *Prohibito* in dubio potior jussione, III. 147. vim suam exerce per penam, II. 28. quæ penam adjunctam habet, potior ea, quæ non habet, III. 147.
- Promissio* non omnis tollit summum imperium, I. 195. ut valeat, acceptanda, II. 592. illius acceptatio quomodo fiat, & an innoscere debeat promissori, ut perfectam vim habeat promissio, *ibid.* *Promissio* an revocabilis ante acceptancem? & mortuo ante acceptancem promissario, *ibid. seq.* an revocari possit mortuo internuncio? item mortuo tabelario, 593. per minitum facta quando revocabilis *ibid.* facti alieni, quod operetur, 595. *Promissio* requirit usum rationis in promittente, 587. in errore fundata quando dicatur, & quid operetur, 588. rei illicitæ non valet, 590. facti, quod nunc in potestate promittentis non est, quid valeat, *ibid.* ex metu, 589. ob causam ante debitam, an obliget, 591. perfecta quid, & quam vim habeat, 586. *Promissio* & alienatio, *ibid.* *Promissio* ut acceptari semper possit, quæ ex jure civili, 592. omnis conditionem tacitam continet, III. 4. an eam, *frres*, quo loco sunt, manebunt, 144. ut implicatur, jura naturalis est, P. 7. II. 586. *Connanus* id negat, 583. 585. *Promissio* jus dat ei, cui promittitur, I. 197. II. 586. an id jus ad heredem transeat, 593. *Promissio* obligat propter societatem naturalem, IV. 298. an solus promittentis actus faciat ut obliget, II. 592. *promissio* quando non obliget, III. 145. *seq.* & promittentem tamen periculum non reddat, IV. 305. an omnis non obliget, quæ promissori nocet, III. 146. ut non obliget, jus civile potest efficere, II. 589. vim accipit si res promissa sit in jure promittentis, 590. si non est, promissio censetur esse conditionata, *ibid.* *Promissio* ex animo deliberato, sed non eo, ut jus alteri concedat, quatenus obliget, 587. non deliberato, an jus det alteri, *ibid.* ad bellum

lum defensivum, favorabilis, III. 135. conditionata, II. 586. 588. errans, *vide* Pactum expressa, III. 574. fecundæ ut sit, irrita non est jure naturali, II. 587. imperfecta quæ sit, quodque jus det, 586. jurata obligat promissorem etiam nocentem, si ut tali ei sit juratum, III. 15. IV. 172. alias Deo, per quem juratum est, III. 11. *seq. n.* IV. 307. (*vide* Jusjurandum) Promissio quoties promissorem non obliget, III. 7. *seq.* an in promissionibus, quæ hosti sunt, falsiloquium admittatur, 574. IV. 298. *seq.* Promissio liberalis, III. 135. ejus, qui lege civili non tenetur, interpretanda ex dicto, *ibid.* is, cui metu promissum est, ut liberare promittentem teneatur, opus est ut ipse metu injusto causam promissio dederit, IV. 300. Promissio non militandi adversus certam partem an obliget, 421. 422. Promissio minoris valet jure gentium, si actum intelligat, 420. Promissio ut sit irrita, non est ex jure naturali, II. 587. ad pacem esse favorabilis, III. 135. privati an valeat, si sit contra utilitatem publicam, *vide* Publica utilitas, aut contra officium, IV. 421. Promissio regis facta aliis quatenus populum obliget, 325. sine causa facta an eum obliget, *ibid.* de aliquibus ad imperandi modum pertinentibus, non facit quo minus summum habeat imperium, I. 199. *facta* subditorum ipsi obligat, III. 52. Promissio tacita, III. 574. eorum, qui in civitatem coivere, P. 10. Promissio venditoris non admittit ei omnem facultatem moralem in rem, II. 664. Promissio novum jus confert, III. 574. de non fugiendo a victo facta valet, IV. 422. de non redeundo in certum locum, & de non militando, hosti facta valet, 421. Promissionis materia qualis esse debeat, II. 590. Promissionis vis, 585. *seq.* Promissioni onus adjici quando possit, 594. Promissiones causam expressam non habentes naturaliter valent, 595. Promissio rei an rem ipsam afficiat, II. 668. Promissionum tres gradus Grotiani rejiciuntur, 614. Promissio perfecta quæ, 615. ejus obiectum, *ibid.* ad perfectæ vim quænam requiratur, 617. Promissio facti illiciti nulla est, 631. de re alienâ, valida est, *ibid.* alium facturum,

quo casu obliget, quo non, 653. Promissio ut valeat, quid requiratur, 618. 643. (*vide* Acceptatio) quatenus obliget facta sub conditione potestativa, 611. futuri matrimonii facta ab eo, cave, qui nunc conjugem habet, jure naturæ valida, cur improbatâ civili lege, 612. ob causam vitiosam, injustam, turpem facta an valeat, *ibid.* negat H. Coccius, 613. affirmat, Sam. Coccius, distinguendo inter promissionem, & causam, 634. 635. de actû perfectioni repugnante facta juri naturæ non repugnat, *ibid.* Promissionis facta ob causam turpem vim esse pendente usque ad tempus impleri sceleris, hoc vero perpetrato jam obligationis vim exeri, assertum Grotianum merito carpit Pufendorus, 636. Promissio vi extorta, jure naturæ valida, cur jure prætorio rescindatur, 630. ex errore facta quomodo convalescere possit, 652. (*vide* Error.) Promissionibus juratis Dei tacita inerat conditio, III. 24. Promissiones juratæ etiam de eo factæ, quod cum perfectione pugnat, jure naturæ obligant, 28. Promissioni onus quamdiu adjici possit, 652. adjectum in favorem Ecclesiæ, vel pauperum, an revocari possit, *ibid.* Promissionem confundit Grotius cum ejus confirmatione, s. juramento, 35. Promissio an extendi aliquando possit, ad non dicta, 167. de non militando, cur licite fiat a milite capto, vera ratio, IV. 417. *Vide* Dispositio.

Promissum ob causam turpem an præstandum, II. 590. ex Promissio juris capaces sunt omnes, qui ad rationis usum pervenerint, IV. 300. jure gent. etiam infantes, & amentes, II. 592. Promissum onus in commodum tertii adjunctum quid operetur, 594. Promissum multa, quæ naturæ valent, lex civilis irrita facit, 590. quæ plus nocent promittenti, quam alteri profunt, an præstanda, 588. *seq.* III. 126. favorabilia, odiosa, mixta, vel media, 135. Promissum regum, *vide* Reges.

c. Promissis vel Deus ipse non potest non stare, II. 615. ex iis quando incipiat obligatio omnis, 671. hæc obligatio quomodo definiatur a Jc'is Romanis, 616. Promissum non servanda esse, quæ sint iis, quibus promissis, inutilia, in genere

- nere verum non est, 609. item ea non servanda esse, quæ promissori plus noceant, quam alteri profint, pugnat cum ratione, & æquitate, *ibid.* Promissa vi, & metu extorta an valeant jure naturæ, 615. *seqq.* 653. (*vide* Metus. Vis illicita.) ex tali promisso obligatur promissor ad præstandum; ex vi agit ad reparationem damni sibi dati, IV. 310. Promissus nunquam tacitæ conditiones insunt, nisi quæ ex ipsa rei natura sequantur, III. 23. Promissio per litteras facta, negotium adjudicandum est ex legibus loci, ubi acceptans moratur, II. 618. Promissa dubia quomodo interpretanda, III. 149. Promissum principis non derogat ejus potestati, I. 307.
- Promittendi* modus quis, II. 591. Promittens metu an teneatur, 589. Promittere captivum an possit, se non pugnaturum contra hostem patriæ, ut liberetur, IV. 421. 422.
- a.* Promittentis, & eogentis actus confundit Grotius, II. 630. si tertius, cui promittitur, postea acceptat promissum annuente promissore, quomodo valeat negotium, 649. Promittere nemo potest, alium daturum, *ibid.* excipiuntur casus, 649. 650. Promittere princeps etiam sine causa potest, & tamen promissio stare tenetur, 612.
- c.* *Propagationis* negotium naturæ facit unum ex mare, & fœmina, II. 275. Propagationem non tantum singulorum, sed & familiarum, intendit natura, 276.
- c.* *PROPERTIUS* de suffragiis per tabellas, II. 319. de manibus, III. 251.
- Propbetarum* dicta de pace sub Evangelio quem sensum habeant, I. 95.
- Proportio* arithmetica, & geometrica, an proprie distinguant justitiam expleticam, & attributicem, I. 6. harmonica Bodini nulla, III. 297.
- a.* Proportio arithmetica, & geometrica quid Grotius, & Aristoteli significant, I. 35. ille merito hanc distinctionem a jure nato, *ibid.* Proportionum in jure nullus usus, 38. III. 334.
- Proposui*, impetûs, & casus distinctio, IV. 189.
- Propria* sunt occupatione quæ in prima divisione divisa non sunt, II. 58. Proprium servus an habere possit, IV. 250. *seq.*
- c.* Proprium quando quid cuique factum juxta Grotium, I. 45. *Proprii homines* qui vocentur, II. 308.
- Proprietas* non acquiritur solo actu animi, II. 57. cessat in ultima necessitate, 59. ejus vice antea communis usus universalis juris fuit, 54. Proprietatis exordium, 53. *seq.*
- c.* Proprietas in quibus rebus alii competere possit, alii usus, II. 141.
- Propheta*, I. 19.
- c.* Profelytorum apud Judæos origo explicatur, I. 66. 67. differentia inter profelytos justitæ, & indigenas, 67. Profelyti justitæ, & domicilii, 71.
- Προσέχουσα*, III. 95.
- c.* Προσέχουσα *ψία* qualis admittatur Jure Romano, III. 370.
- Protectionis* jus non aufert, aut minuit summum imperium ei, in quo est, I. 205.
- c.* Protectionis jus ubi locum habeat, I. 321.
- Protectio* de jure facit, ne res ob metum non recuperandi censeatur derelicta, II. 166.
- a.* *Proverb. XXIV.* 11, verba, *eripe raptos ad mortem*, explicantur, I. 151.
- Providentia* divina, remedium adversus metus incertos, II. 18.
- c.* absque Providentia jus naturæ concipi nequit, P. 55.
- Provincia* Romanæ non sunt civitates, I. 174. populi in Provinciæ formati redacti quale jus habuerint, II. 525.
- c.* Provinciæ plures si non vera unitate jungantur, sed saltem ut habeant communem regem, commune concilium, quid juris, II. 546. Provincia ab hoste occupata quo casu jure postliminii redeat, vel recipiatur, quo non, IV. 156. *seqq.* & quid juris circa actus victoris medii temporis, 157. Provincie Romanorum, *vide* Redigere.
- Provisi*, & *improvisi* distinctio, IV. 188. *seq.*
- Provocatio* non datur ab arbitris lectis inter summæ potestates, IV. 339. differt ab appellatione, II. 173. per duplicationem, *ibid.* ut ab aliquo nulla ratione possit provocari, cum persona subditi pugnat, *ibid.*
- Proximus* quis in lege Hebræa? & quis in Evangelica, I. 99. *seq.* quis in materia favorabilis, II. 391.
- c.* Proximus

- e. Proximus duplici sensu*, I. 251
Prudentia, virtus imperantis, III. 544
Psalmus II. solitarie de Christo agit, I. 118
Psalmus, in sacris literis quid, III. 5
Psalmus, III. 11
e. Proleptus subditum se fecit filio, I. 33
e. Pubertas, & *impubertas*, II. 336
Publicum quid, I. 160. sumitur interdum pro eo, quod est commune, II. 62. frequentius autem distinguitur, 112. alienari a privato non potest, 344. Publica non sunt singulorum capitulum in bello, sed publico cedunt, IV. 46. *seq.* subditi, qui aliquid contra inducias faciunt eo tempore quo nondum sunt publicatae, non tenentur, 385. Publica utilitas ad alienanda, & *c. vide* Utilitas publica.
e. Publicum omne dicitur in patrimonio populi, I. 286. Publica Jctis Rom. quaedam jure gentium, quaedam jure populi, II. 102. Publicas jure gentium res sub communibus Jcti Romani comprehenderunt, 147
e. Publicano solvunt subditi ex lege superioris, non vi contractus, quem is cum principe fecit, II. 79
Pudicitia vitae æquiparatur, I. 85. II. 8. etiam in hoste servari debet jure gent. III. 671. Pudicitiae conservandæ causâ interfectio licita, II. 8.
e. Pudicitia duplex, animi, & corporis, II. 31. Huic vim inferentem occidit licet, *ibid.* *seq.* non vero perpetrato facinore, *ibid.*
Pudor quid, ubi de jure agitur, IV. 173. *e. 178*
e. per Pudorem quid Grotius intelligat, P. 52. Pudor, & Jus naturæ, synonyma in Jure Romano, II. 297. Pudor naturalis inest membris generandi causa conditis, 275
e. Puella vi stuprata, *vide* Virgo. Pudicitia. Puellam *Lotbaringicam* cur Angli cremarunt, III. 590
Pueri ob gratiam in bello liberi a cæde, IV. 197. ratione uti quando incipiant, II. 587. Pueris nemo mentitur, & quare, III. 569. Pueri, id est, servi, IV. 249
e. Puerborum principium facilitatis, P. 49. confectum regnum patrimoniale evertitur, I. 287. regulæ de interpretatione nullo modo applicari possunt ad pacta dubia, III. 178
Pugna inutiles seriò præcedendæ, IV. 206. *Pugnare* in hostem qui miles non sit, quo jure vetetur, 289
Punctum in moralibus non invenitur sine quadam latitudine, II. 6
Punici belli secundi controversia, III. 184
e. Punici belli primi, & secundi, causæ justitiæ, & suasoriæ, II. 20. secundi justitia a parte Romanorum, III. 128. 129. 160. 161. 197. 481
Puniri an possint qui in falsos Deos impie agunt, III. 319. Punicio exemplaris, 273. Puniri sepe potentiores, non quia æquum est, sed quia hoc ipsis expedit, IV. 74
e. Punienti l'entiam Deus nullo edicto repressit, I. 129. jus non competit privato, sed soli magistratui, III. 311. 336. potestas non sublata per Evangelium, 349 *Puniri* quo merito quid sit, 336. quales actus nequeant, & cur, 358. 359. potest etiam qui damni, vel injuriæ factæ causa est, 411. *Punitur* Deus pro libitu nequit, 337. par parem naturâ nequit si superior adit, *ib.* Puniturum se parentes in fobule, quo sensu Deus *Dent.* V. minetur, 446. Puniturum civitatum exempla, 442. *Vide* Pœna.
Pupillus ex commodato tenetur in quantum locupletior, II. 560. capax dominii ex jure gentium, *vide* Dominium. Pupillus in tutorem sui habet exigendi exactam diligentiam, I. 180
e. Pupillus ex pacto suo non obligatur, II. 217. Pupillorum promissa jure nat. sunt irrita, 617. quid juris sit circa eorum delicta, 237. an teneantur ex culpa, *ibid.* Pupillus jure nat. dominii, ejusque exercitii partis est capax, non administrationis, 238
e. Puteus locus quis dicatur, IV. 9
e. a ПУТКО (Parissus) de bello scriptus, P. 82
e. ПУТЯНОНИ nil justum, vel injustum, P. 31. ejus secta, 87
ПУТЯНОВА philosophia ab Hebræis, I. 17. *m.* Pythagorei imitatores Essenorum, 441. arborem frugiferam vebant excindere, IV. 220. Pythagorici, II. 54. *m.*
e. Pythagoras an apud Judæos institutus, 1.

I. 132. quo sensu discipulis suis iuramentum dissiudebat, III. 47. de lege naturæ, P. 18. 39. *Iythagoræ* ex quo principio bella fugiebant, 550

Q.

Q. **UASTORUM** apud Romanos officium, IV. 62

Quæstus ex sola temporum infelicitate indigenus homine Christiano, IV. 291

Q. **QUESTUS** ex re hostili unde oritur, IV. 295. 296

Q. **QUALITAS** moralis perfecta, & imperfecta Grotio quid, I. 26. 30. 34. 35

Q. **QUANTITAS** rerum quot modis exquiratur, II. 702. æque, æres, in dominio est, 482

Q. **QUASI-CONTRACTUS** an oriuntur ex conventionione a lege præsumta, vel ficta, II. 580. quænam obligatio inde descendat, 596

Q. **QUASI-DELICTUM** quid, III. 188. quid *JCtis* Romanis, II. 597. obligatio inde oriunda, 596

Q. **QUINTII** Consilia salubre mendacium, III. 571

Q. **QUINCTILIANUS**: cur animalia irrationabilia vocentur, P. 46. contra Legatorum impunitatem, I. 216. pauperi quidquid auferitur, magni esse, II. 47. de fame, 98. quo sensu commendet jus testandi, 365. de forma loquentis, 598. e duobus malis quale eligendum, III. 493. de mendacio boni viri, 592

Quiritari unde dictum, II. 531

Quirites Byzantini, II. 531

R.

R. **AR-ASAR**: de Adamo imbutio lege naturali, P. 36

R. **ABRILI** factum, IV. 412

R. **ABABA** profelytha iustitiæ facta, III. 26

R. **AMI** olivarum, IV. 435

R. **APRIS** hosti omnia licet jure gentium, IV. 1. quæ bellum alere possunt iustitiæ interna, sed sub onere restituendi quod plus est, 291. quæ subditus hostium cri-

piuntur, hosti erepta censentur, 27. rea aliis injuste erepta restituenda etiam ab iis, qui eas istis iusto modo eripuerunt, 272. an cum interfectione captoris possint repeti, I. 12. rem vi ereptam an is, cui erepta est, ab eo, qui ipsam emit, pecunia redimere cogatur, an gratis possit accipere, IV. 273. adversus *Rapinas* violentas lex vetus nature data, I. 86. *Raptores* in quantum tenentur naturaliter, III. 183. ex facto militum qui res amicorum rapuerunt, in quantum reges, sive magistratus teneantur, 285. *Vide* Capere hostis.

R. **RATAM** rem haberi, qualis obligatio, III. 91. *seq.* Rationabilione summa potestas quomodo obligetur, IV. 409

R. **RATIO**, juris fundamentum, I. 11. adæquata quæ, III. 141. sæpe consideranda secundum conventionem, non secundum existentiam, 144. Ratio legis non plane idem cum mente, 114. adæquata quid operetur, *ibid.* recta, I. 77. non omnem vim prohibet, *ibid.* Rationis usum qui habent, eis libera debet utilium esse, & inutilium electio, III. 458. Ratione omnino destituti populi dominium non habent, sed tales non inveniuntur, III. 457. Rationis identitas, quando inducat extensivam interpretationem, 241

R. **RATIONIS** humanæ præcipuum in quo consistat, P. 41. Ratio humana omnino sufficit juri universali cognoscendo, 59. recta Grotio quid, I. 41. 118. 121. Ratio male inter conjecturas refertur, III. 156

R. **RATIS** mors, III. 248

R. **REBELLES** subditis fides servanda, si ut talibus ipsis data sit, IV. 301. c. 3. 1

R. **REBUS** ablati non extantibus dominus non potest actione reali agere, sed personali, II. 568. 573. *Rebus sic stantibus* clausula explicatur, III. 83. *seqq.* eiusque effectus, 85. *seqq.* præcipue in obligatione subditorum, 86

R. **RECEPTI**, IV. 112. receptos in prælio hostes interficere injustum est, 201. *seq.* Receptum qui præstat, tenetur de damno facto, III. 183

R. **RECIPIATORUM** apud Romanos officium, I. 124

R. **RECTORIS** officium magis circa totum, quam circa

G g g g

- circa partes versatur, III. 521. ad Rectorem regula non pertinet, qua laudabilis dicitur occidi, quam occidere, II. 8. a Rectore populi aliqui iuriscium non vehementer exigunt, & quare, P. 12. Rectores aliorum in crimen ex deabus rebus maxime veniunt, patientia & receptu, III. 409
- e. Rectores populorum cur non nisi naturae jure obligentur, P. 12
- e. Redimam Grotio quid, I. 26. 34. 40
- Recuperatio, iusta belli causa, II. 4. Recuperatorum munus apud Romanos, I. 207
- e. Recuperatio non est ipsa belli iusta causa, sed eam supponit, II. 25. 26
- Redemptio captivorum, belli commercium, IV. 381. Redemptionis pretium quantum apud Graecos, & vulgo, 253. quo casu debeatur, vel non debeatur mortuo captivo, 191. an in alium jus exigendi ejus possit transferri, 390. an ad ejusmodi pretium captivos pecunia uti possit, quam etiam secum habuit, 391. Redempti ex captivitate redemptori quomodo teneantur 117. e. 169. servire coguntur redemptori, donec pretium restituant, lege Attica, & Romana, 117. n. Redimi captivos, & servos factos, nequum, 390
- e. Redemptio captivorum pie, non ex necessitate juris naz. suscipitur IV. 404. Jure Rom. non vetita, *ibid.* Redemptionis pretium licite exigitur, 405. (*vide* Lytron.) & pro libitu statui potest a victore, 260. Redemptus quod serviro cogatur Jure Rom. redemptori ad extinctionem usque Lytri, si aliter satisfacere nequit, id nihil detrahit juri naturali, 160. 163. Redemptis postliminium est, P. 99
- e. Redigere in provinciam, quid Romanis significabat, I. 255
- Rediisse ad hostem quis dicens, IV. 422. c. 429
- e. Reditus regni sunt populi, II. 357. 358. de Redibus ad usus publicos destinatis an principes rationem reddere debeat populo, 357. 358. an, & quos alienare possit, *ibid.* an reditus mensae, & quos, *ibid.* Reditus ararii, & filci qui, 359. Reditus annuis praescribi potest jure civili, 199. *Vide* Fructus.
- e. Rejektivae quando quid fiat juris natura-
- lis, juxta Grotium, I. 320
- e. Reformandi jus quomodo, & contra quos concessum imperio civili per Pacem Occid. nabi, IV. 15
- e. Regalia majora, & minora, quid, II. 356. quo pacto utraque alienari possint, *ibid.* minora acquiri possunt, 197
- e. Regere nescia gens an deat, I. 262. Regendi jus an semper subditum sit iudicio populi, 258
- Regimen non omne ejus causa, qui regitur, I. 184
- e. Regiminis forma est species saltem accidentalialis, & mutari potest salva civitate, II. 544
- Regiones non aptius distinguuntur, quam eo, quod non facile transiri potest, II. 111. Regionum nomina quomodo accipienda in dubio de conditionibus pacis, IV. 329. c. 359
- e. Regnandi onus quantum, II. 185
- Regnum quomodo dividatur, & quo effectus, II. 526. patrimoniale, si sit individuum, debetur maximo nato, 379. 390. a populo delatum est hereditas separata a cetera hereditate, 381. Regnum abdicari an possit pro liberis, 388. pro derelicto ex quibus causis habeatur, *ibid.* hereditarium non illud tantum dicitur, quod est in patrimonio, sed & illud, quod consensu populi ad aliquem delatum est, ut sit ejus summa jure 378. Laconicum, I. 200. patrimoniale quando fiat, 189. differt ab aliis patrimonialibus bonis, II. 387. dividi potest, cum jure hereditatis adiri debet, *ibid.* nisi aliud expresse cautum sit, 379. in regnis patrimonialibus rex alienare potest imperium, IV. 324. Regni, & principatus voces, significatu proprio, & improprio, I. 187. pleni, sive absoluti exempla, 179. a populo delati successores non tenentur ad onera hereditaria, II. 183. Regna, quae regem unum habent, non vere unita, 526. media inter absolutum, & Laconicum, I. 200. *seq.* a populo delata, in dubio individua, II. 180. a populo delata non deferuntur ad eos, qui a primo rege non descendunt, 381. non veniunt ad naturales, nec ad adoptivos, *ibid.* a populo delata ad mares veniunt potius, quam ad feminas, *ibid.* quomodo deferantur per successionem ab intestato,

- testato, 377. patrimonialia pervenire possunt ad eos, qui a primo rege non descendunt, 379. Regnum Italiae, 533. Regni curatores, *vide* Tutores regni. *Vide* Imperium.
- c. Regnum non excludit libertatem, I. 297. nunquam in Patrimonio regis est, III. 80. Regnum affectare quid significet, I. 276. Regno constituto, an semper tamen summa potestas maneat populi, 259. *Regna* a populo delata cur alienari nequeant vera ratio, 300. vi quaesita cur dissolvi nequeant, vera ratio, II. 198. Regna dividi nequeunt, nisi consensu populi, 418. voluntate populi delata nullo sensu hereditas dici possunt, 445. omnia, etiam bello quaesita, sunt indivisa, 458. 461. plura uniri possunt aut vera unitate, aut ut saltem communem habeant regem, 526. nec non dividi ita, ut quaedam indivisa maneant, 547. distinguuntur in *avita*, & *noviter quaesita*, 457. in his, non in his patrem excludere posse filium a successione, sentit H. COCCATIO, *ibid.* in neutris, Sam. COCCATIO, *ibid.* Regna *constituta* summo gaudent imperio, I. 326. cur invidiosum hoc nomen, *ibid.* Regna *frustata* summam habent potestatem, 327. eorum origo, *ibid.* Regnorum origo, II. 439. Regni bonam distinguenda a relictibus, 357. 358. Regnorum in *patrimonialia*, & *usufructuaria*, distinctio I. 280. huius distinctio variis effectibus juxta Grocium enumerantur, *ibid.* quo sensu admitti possit, quo non, 381. patrimonialia dari, negatur absolute ab H. COCCATIO, *ibid.* *seqq.* conceditur a Sam. COCCATIO intuitu populi victoris, non vero intuitu regis, 289. eaque ab arbitrio hujus populi dependent, II. 350. suntque pars regni vincens. I. 307. Regnorum successio, *vide* Successio.
- Regula*, secundum naturam esse, ut quem sequuntur incommoda, & commoda sequantur, quomodo intelligenda, II. 476. *Regula* de eo, quod licet in bello, III. 555. *seq.* Super deliberationibus politicis, 507. *seq.*
- R. *REGULUS* in carcerem quare debuerit redire, III. 12. an redeundo gloriose tantum fecerit, IV. 422. Senatorem se negat, 323.
- a. *Reguli* historia, III. 36. fidem hosti datum jure servavit, II. 626. 627

- Relatum* in referente, IV. 329 c. 359
- c. *Relegatus* perpetuo, domicilium non amittit, I. 234
- Religio* quo sensu juris gentium, III. 309. Christiana, qua talis proprie, naturalibus argumentis non nititur, 113. *seq.* Religio habet suos speciales effectus in societate humana, 306. avita victis, nisi persuasus, non eripienda, IV. 267. an iusta vi induci possit, III. 323. *seq.* exemplum Christi venditores et templi ejicientis quomodo accipiendam, 460. doceotes eam iuste nequeunt puniri, 115. falsa si exerceatur severe, in pagana & Deus, aliquo modo remuneratur, 319. an ob eam bello peti quis possit, 305. naturalis, & primava, in quibus consistat, 308. 311. sua cuique optima, videtur, 312. *seq.* unde nec ob id cuiquam vis est inferenda, etiam falsa esse possit demonstrari, 316. vera, omniumque aetatum communis quibus partibus absolvatur, 308. eam ne vieti impediant, victori providere licet, IV. 267. Religionis coram quare Aristoteles praecipuum esse in republica voluerit, III. 307. cujus neglectus cur puniri possit, 310. Religioni si quae indirecte nocent, ad ea committenda non jus quodvis sufficit, 100. *seq.* quae contra religionem errantur excusabilia, & quare, 307. Religionis publicae status apud Hebraeos a rege pendebat, I. 340. Religionis jus ad societatem humanam, III. 305. Religionem multi affectu, non iudicio sequuntur, 316
- c. Religio quid, III. 385. non est medium inter superstitionem, & impietatem, P. 92. crimina in eam commissa gravissime vindicari possunt a magistratu, III. 384. non ab aliis, 385. Religionis conservandae causa subditi licite fudera contrahere possunt, 325. Religionem victor suam religioni victorum surrogare jure potest, IV. 26. non successor, 17. Religionis abusus tollendi potestas qualis competat Imperio civili per pacem Osabr. 15. Religio Christiana cur vi, & poenis obtrudi gentibus nequeat, vera rationes, III. 395. *Religione* liberare locum, quid significabat apud veteres, IV. 10
- Religiosa* belli jure destruntur, IV. 4.
- Religiosa loca hostibus religiosa non sunt, G g g g a 5.

5. Religiosis locis parcendum in bello ; 228
- c. Religiosum in iurejurando quid intelligatur, III. 19. Religiosa affirmatio, *vide* de Jurisurando. Religioſe res quænam, & cur nullius dicantur, IV. 21. *ſeqq.*
- c. *Relocatio*, quod in ea tacite renovatum intelligatur potest, id ex mero jure civili est, III. 124
- a. *Remiſſio* juris sui etiam Jure Rom. laudata I. 147. potest in virum degenerare, *ibid.* non sequitur ex longeva inactione, II. 184. *Remittere* jus suum dominus potest, non rex, 181
- Renunciatio* de regno an nocent liberis natis, & an nascituris, II. 388. *vide* Abdicare.
- ad *Reparationem* damni ut jus sit, requiritur jus proprium, III. 182
- c. Reparationis obligatio oritur ex duplici capite, II. 496. Reparandi injuriam necessitas quoties hominibus incumbat, 21. lege nature injuncta remitti nequit, III. 364. Reparatio injuncta, s. talio, unicus poenarum finis, 336. 338. quomodo fiat, 338. fit vel per idem, vel per tantundem, II. 666. ad juris nostri reparationem quid licitum sit, quid non, III. 579
- Repetitio* rerum, III. 639. repeti nequeunt jure gentium, quæ bello solenni sunt erepta, 184. si res bello repetuntur, post indictionem ejus tempus postulatur, 643. non repetere, aliud, quam dare, 7
- Representatio* apud Hebræos, II. 173. Representationis jus unde, *ibid.* Representationis Germanis sero cognita, 391. in dubio admittenda, *ibid.* non surrogat in privilegium, quod sexus, aut ætatis erat proprium, 382. 392
- c. Representandi jus in descendentes unde oritur, II. 401. principia Grotiana exponuntur, & refelluntur, 412. vera fuppediantur, *ibid.* in regnorum successione quatenus admitti possit, 441. in limite transverso, cognitum non fuit in jure antiquo Romanorum, 464
- Repressalia* quid, III. 622. rectius *Repressalia*, 619. n. earum jus, II. 369. III. 622. earum facultas impetrari a principe solet, 624. *Repressalis* qui culpa sua causam dederunt, tenentur eos, qui damnum passi sunt, indemnes præstare *ibid.* obnoxii qui sint, 623. non subsunt Legati, & res eorum, 624. immo subsunt, c. 632. eximi lege civili solent mulieres, infantes, res studioſorum, aut ad nundinas missæ, 624. non eximuntur, c. 632. Repressalium jura alia sunt juris gentium, alia juris civilis, 624
- c. Repressalium quid, III. 626. ad quam belli speciem relate a Grotio, I. 126. eodem jure licite sunt, quo bellum, i. e. jure nat. III. 627. quid differant a bello, *ibid.* quid requiratur ad id, ut justæ sint, *ibid.* sunt veræ pignorationes, 626. male definitæ a Triboniano, 628. male comparantur cum satisfactione, *ibid.* jussu publico fieri debent, 630. 633. quando fieri possint, *ibid.* Repressalium jus bene distinguendum a jure capiendi res hostiles ex consensu superiora, IV. 296
- c. *Repudium* an invitæ mitti possit, II. 254. modus, 266
- Repugnancia* casus emergentis cum voluntate quomodo intelligenda, III. 344
- c. Repugnancia si inveniatur in eadem lege, in eodem contractu, testamento, &c. neutra dispositio valet, III. 153
- Res repetita* quid significet, III. 619. Res rapere, quid veteribus Latinis, 656. Res reddere pro quavis satisfactione, *ibid.* possunt capi, etiam in compensationem debiti in bello subnascentis, 556. IV. 237. hostium perdere, quousque liceat justitiâ internâ, 219. amicorum, quæ repetiuntur in navibus hostium, an belli jure acquirantur, 29. Res, & modus, circa imperium distinguuntur, I. 189. Res non perductæ intra præsidia dominium non mutant, 28. 121. Res non obligat, nisi aliena, II. 653. aliena possidentem ad id obligat, ut eam domino reddat, 558. captivi alienata a Domino, an repeti possimino queat a possessoribus, IV. 114. civium bello amissas, civitas tenetur restaurare, si ob delictum civitatis captæ fuerint, 325. an Res civium, quas gentium jure habent, eis sine causâ, & compensatione, possint auferri jure supereminentis dominii, 326. quæ hostium non sunt, etiam intra præsidium eorum venerint, ipsorum non sunt, 29. 48. incorporales quomodo teneantur in bello, *vide* Incorporalia. mobilis

biles capte quando intelligantur, 28. alio modo a lingulis capiuntur, alio ab universis, 18. postliminio non accipiuntur, 120. singulorum non solum expletrice iuritia dijudicantur, L. 7. subdito-
rum hostium acquiri nequeunt pœnz nomine, ut crimen sit alienum, IV. 2. 7. concedi possunt a Magistratu jure supereminentis domini ad recuperandam pacem, sed sub damni restituendi conditione, 325. obligantur jure gentium ex facto regis, aut supremi magistratus, 326. quæ usu pereunt, earum rerum usufructus non est, est tamen id jus æstimabile, II. 667. utiles ad bellum, postliminio recuperantur etiam mobiles, IV. 120. Rebus ad bellum non facientibus parcendum, 325. Rerum defensio an jus det occidendi, II. 12. Rerum servandarum causa vis per evangelium an, & quatenus licita, 15
c. Res sacræ, in iis tres actus distinguendi, I. 248. notatur Grotius negans, eas revera eripi humanis usus, 249. Res nullius, vide Nullus.
Reficissoria actio ex postliminio apud Romanos, IV. 177
c. *Refecationes mentales* quoties prohibentur, III. 616. in causis religionis improbitatis, 22. nullum jus tribuunt ei, qui iis utitur, II. 180
Resistere an liceat superiori in summa necessitate, I. 341. *seq.* Resistendi jus promiscuum iis, qui faciunt injuriam, est a natura, 76. 331. sublatum per societatem civilem, 331. 351. lex de non resistendo Magistratui pendet ab iis, qui se primum in societatem civilem conlocantur, 341. Resistencia oblatina non sufficit ad jus internum occidendi resistentem, IV. 203. III. c. 683. 684. Resistencia aliqua in delatione imperii reservari interdum solet, L. 351
c. Resistit quo jure non possit summæ potestati, P. 86. legem de non resistendo Deus non probavit ut humanam, & humano modo, L. 367
Respublica non tenetur ex facto subditi, III. 409. Rempublicam sive injuria geri non posse, vulgata vox, P. 2. *Reipublica*, vide Status. *Reip.* bonum an nostrum tantum causa desideremus, II. 10. *Reip.* forma mutata apud victos, & an recte, IV. 269

c. *Reipublicæ forma*, summa potestas, I. 276. salus, est ultimus imperii finis, IV. 18
Restituere qui teneantur faciendo, aut non faciendo, III. 181. Restitutum debitum ex quo jure oriatur, *ibid.* *seq.* ut restitui quid debeat, sine dolo culpa sola sufficit, IV. 76
c. Restituendi rem alienam domino necessitas Grotio ex falsissimis oritur principiis, II. 569. *seqq.* verum & simplicissimum principium, 576
Restitutio quas actiones producat in foro, II. 3. *seq.* rerum captarum in justo bello, an ab iis possit exigi, qui eas iusto titulo possident, IV. 176 174. & quamdiu, 275. damni in justo bello illati a quo fieri debeat, 175. earum rerum, quas necessitas communes nobis fecit, fieri debet necessitate subacta, II. 67. promissa in conditionibus pacis, si qua necessitate fieri nequeat, an propterea pax censetur rupta, aut quid agendum, IV. 334. non pertinet ad eos, qui se sponte parti alicui subijcere durante bello, 327. non debetur ex bello iusto ob violentiam intentionem, III. 463. rerum captarum in bello, in jure dubio quomodo interpretanda, IV. 275. eorum, quæ hosti iniuste tenenti erepta sunt, 272. Restitutionem qui debeant in solidum, vel ex parte, III. 182. IV. 175. *seq.* Restitutionis obligatio ex bello iniusto, IV. 175. *Restitutio in integrum* non est ex jure naturali, II. 57. sed civili, III. 49. 50. an ad regem pertineat quæ talis, *ibid.* pertinet ad actus ejus privatos, si velit, 50. *seq.*
c. Restitutio juris læsi ubi fieri nequit, qualis reparatio obtineat, P. 51. Restitutionem alieni unde Grotius deducit, 87. Restitutio damni dati quomodo fiat, III. 312. ex causa amissionis, quantum differat ab ea, quæ fit ex causa pacis, IV. 240. circa eam regulæ, 142. rei bello capte, & vendite, cujus sit periculo pace facta, 141. & an etiam ad fructus medii temporis extenditur, *ibid.* ad eam quando demum teneatur bellum iniustum gerens, 181. *Restitutio in integrum* beneficia an comperat regi, principia Grotii, H. & Sam. Cocceiorum, III. 58. *seqq.* 67. Restitutio in integrum ex causa enormis Insuper Digestorum ju-

re jam obtinuit, II. 729. Restitutiones ob lubricum ætatis, & ob læsionem enormem, jure naturæ cognite non sunt, III. 68.

Resurrectionis spes an causa sepellendi, III. 241.

Retentionis rei promissæ ex parte ejus, cui promissa est, sufficit ad significandum consensum, II. 595.

c. Retentionis jus distinctum a compensatione, IV. 117. rei alienæ pro re nostra, *ibid.* pro debito ex contractu, 118.

Reverentia debetur parentibus maxima in iis rebus, quæ ad totam pertinent familiam, II. 207. Reverentiæ officium non facit, ut nullus sit actus, qui ei repugnat, *ibid.*

e. Reverentia sola non pugnat cum matrimonio, II. 297. 298. 300. parentibus, & magistratui debita in quo differant, 279.

Revocatio promissionis, *vide* Promissio.

Reum judici eximens crimen committit, III. 518.

e. Reus criminis recipi potest, at non defendi, III. 610. ab hoste in occupatis locis damnatus conveniri potest in territorio hostili, non vero in nostro, & confederato, IV. 134.

Rex unus esse potest plurium regnorum distinctorum, I. 174. an se adversus contractum restituere possit, III. 50. *seq.* an juramento teneatur, 51. actus suus privatus a lege potest eximere, 50. subito suum auferens debet compensationem facere ex communi, 51. populum, aut successores non obligat in infinitum, 54. 57. & quatenus obliget, *ibid.* stipendia non solvens teoetur vicinis de damnis datus, IV. 284. minor an pacem facere possit, 321. c. 146. an captivus, 321. c. 347. an exul, 323. c. 347. privatus si vi legis commissoria, I. 351. partem populi alienare non potest, II. 140. hostis socius populi, regnum amittit; & quomodo hoc capiendum, I. 350. *seq.* regno pulsus jus habet ex fœdere, III. 140. subditis jus suum auferre potest in pacem, & ex vi domini supereminens, 53. imperium derelinquens privatus fit, I. 350. Rex quid in fœderibus significet, III. 140. imperans non videtur oni populo in exitium ejus ferri animo hostili, I. 350. *seq.* an vi pelli, & supplicio af-

fici possit, & a quo, *ibid.* potest, si regnum alii tradere molitur, *ibid.* abfolutus, 179. electitius similis usufructuario, 189. impius etiam amandus, 89. *seq.* injustus non facit ut nulla sit respublica, III. 634. limitata potestate imperans damni tenetur, si jos subito sine causa auferat, *vide* Subditus. tenetur populo ad exercendum per se summum imperium, II. 343. precario non habet jos summi imperii, I. 189. *seq.* pupillus si quos fecit contractus, an possit rescindere per restitutionis beneficium, III. 49. *seq.* jus habet, sed non ejus usum, I. 212. pacem contrahe facere non potest, IV. 133. (*vide* Pax). Rex usufructuarius, II. 140. quæ io Regis personam committuntur, facile, ac libenter debet condonare, III. 505. Regia vita ante omnium aliorum defenditur, 666. Rex temere bellum suscipiens ad restitutionem subditis tenetur, 511. regno ejectus an jos legandi habeat, 201. jus Regis apud Samoelem, I. 333. Regis persona inviolabilis, 343. *Regi* regnum alienanti quatenus restituere liceat, 351. nihil inhonestum esse, quod sit utile, vulgo dicitur, P. 2. curæ esse debet regum salus, III. 660. Regem occidere subito non licet, 576. *Reges* possunt esse Christiani; & servire Christo debent qua reges sunt, I. 89. quidam non subsunt populo etiam universum sumto, 179. improprie dicti, 181. non omnes constituuntur a populo, 184. Reges Persarum summum imperium habebant, quædam tamen facere iuste non poterant, 197. Æthiopum, summi, adstricti promissis, *ibid.* Hebræi summum imperium habebant, 201. *seq.* nec non Orientis, Ægypti, Syri, Asiatici reges, *ibid.* veteres Germaniæ, & Galliæ, non habebant, *ibid.* Romani cum populo partiti summum imperium, 204. Ægypti summi adstricti promissis, 197. Reges cum acta quædam sua ab aliis expendi volunt, aut etiam rescindi, non eo participant summum imperium, 200. creduntur in dubio velle sequi successionem, qualis in usu est in suis locis, II. 178. mediis deberent cogere bellantes ad accipiendum æquum pacem, III. 488. minores in actibus publicis cum effectu obligantur, 50. Reges etiam cum homini non obstringuntur, Deo obstringuntur, 51. tenentur ex promissio

promisso etiam causa non expressa, *ibid.* ex contractibus naturaliter, an civiliter obligentur, 52. an ex militum, aut nautarum facto teneantur, III. 184. *seq.* quomodo obligentur ex bello iniusto, IV. 175. *Regum* fides pro juramento, III. 18. *Judex* solus Deus, I. 186. actus non sunt irriti contradictione parentum, II. 202. memoria damnata, I. 197. actus privati legibus communibus civitatis reguntur, III. 51. *seq.* non plene regnantium actus possunt irriti fieri per legem populi, 50. cura generalis pro societate humana, 306. res sunt regis victoris, IV. 46. inter Regem, & populum, mutua subiectio non est ordinarie, I. 187. IV. 97. Regibus captis an parcendum, 194. *seq.*

- c. Regis vox per se nullum imperii jus infert, I. 276. jus in subditos unde oritur, 29. quomodo subdito obligetur, 307. Regis jura ex *Sannele*, 358. 361. vera describuntur *Dent. XVII. ibid.* Rex, & *Judex* in quo differant, 362. Rex in patria potestate privati, 11. duplici modo considerandus, ut homo, ut rex, 139. Reges cur Dii vocentur, 231. 218. male comparantur cum Dominis, II. 314. Rex male dicitur fructuarius patrimoni populi, 361. est in regno, quod populus, ejusve magistratus in statu populari, I. 286. verus in statu Monarchico aliquando nihil suo nutu agere potest, 277. Regis est regnum, non regni proprietates, 284. quæ Regis, quæ regni sunt, probe distinguenda, 285. Reges toti humano generi ad certa officia obligantur, P. 74. Regum controversias ex jure civili decidere, absurdum, 100. Rege constituto, eadem illa potestas, quam populus habuit in omnes, & singulos, non major, minorve, transit in regem, I. 292. Rex quidquid statuit, judicio populi statueretur, 294. Reges obligantur ad ea, quæ juxta naturæ præcipit, 308. 316. Regum *ordo*, s. *precedentia*, non nisi a tempore sumitur, nisi aliud jus rite questum sit, II. 326. Rex a libero populo electus quo loco sedeat, *ibid.* & quo inferior occupans superioris regnum, *ibid.* Rex agit aut ut rex, aut ut privatus, 196. adeoque ejus actus alii quæ regie, alii quæ privati, III. 60. priores solo jure naturæ reguntur, 61.

posteriores civili, *ibid.* de regis actibus privati *sum* circa statum hominum, s. jus personarum, 62. qua capti, qua patris, qua filii, qua mariti, qua agnati, 63. *sum* circa jus rerum, 64. *sum* circa obligationes personales, f. contractus, & quasi-contractus, 69. 66. *sum* denique circa delicta, quasi-delicta, & pœnas, 66. 67. 69. Rex si ut rex iusto bello, vel extra iustum bellum aliquid coactus, vel dolo inductus promissit, restitutionem petere nequit, 67. nec minor, si ut rex contrahens læsus sit, *ibid.* si ut rex contrahat ante ætatem legibus fundamentalibus constitutam, non valet negotium, 68. si in usus publicos pecuniam sumisit, & immodicas usuras promissit, ex promissu suo teneatur, 69. si ad usus privatos, remediis juris civilis ipsi succurritur, *ibid.* Rex quid possit, quid non possit, dependet totum a forma imperii, 68. formam negotiis lege civili præscriptam negligere potest quando agit ut rex, non quando ut privatus, 71. 72. Rex ut rex sine causa promittens obligatur, 71. non ut privatus, *ibid.* Regum pacta cur interpretari nequeant ex Jure Romano, 178. Rex bello sibi ut privato acquirere nihil potest, I. 296. etsi suis sumibus, vel aliorum operâ bellum gerat, *ibid.* nedum fructus regni sibi acquirit, 297. Regum contractus nunquam sunt leges, III. 79. nec legibus mixti, *ibid.* Regi quid liceat circa actus successoris, *ibid.* quoad patrimonium publicum, & privatum, 80. 81. de Regum juramentis obscuritas doctrinæ Grotianæ, 69. 70. Rex an plures simul uxores ducere possit, 63. Rex alienare nequit imperium, nec ejus partem, II. 350. nisi populus consentiat, *ibid.* exempla, *ibid.* nec infundare, & oppignorare, 354. quoniam redditus, vel terras possit pro salario assignare, & infundare, 356. nec alienare regnum bello questum potest, nisi consensu populi victoris, I. 298. Regis bona distinguenda a bonis regni, II. 357. 358. Rex an obligetur ex testamento antecessoris valido, 364. 365. capere an possit etiam ex invalido, *ibid.* testamentum de rebus suis prout lubet an dispendere possit, *ibid.* Regi legitimo ab invasore expulso non tenentur parere subditi, I. 378. Regis ejusque jura late exponuntur, *ibid.*

- ibid. seqq.* Rex electus retinet imperii jus, 177. 381. effectus hujus juris ratione tum regis, tum subditorum, tum vicinorum, *ibid. &* 180. nun dedit potest inuasi petenti, 381. eius liberi succedendi jus conservant, 437. Rege ejecto respublica obligatur ad debita ab illo contracta solvenda, 545. Regis victi, & expulsi an habeant jus Legatorum, III. 2. 3. 2. 4. Reges *temporarii* vere sunt reges, I. 260. Rex *regni secularis* quando perdat regnum, 376. & quid juris in eum, *ibid.* Rex populo Romano iniquo-li fudere junctus an Romæ potuerit fieri reus violati fideris, 372. *Regis Romanorum* sub Imperatore summa potestas, 252 278. Regem Romanorum si pars una hunc, altera alium eligere vult, quid juris sit, II. 321. *Regium nomen* cur gentes pro Deo coluerint, I. 317. *Regis in adibus* quæ regula obtineat, III. 72. *vide* Princeps.
- c. RHADAMISTI in Mithridatem perfidia, III. 154
- c. *Rheda* currente quod excidit, non habetur pro derelicto, II. 159
- c. *Rheni* quatuor alvei, II. 158
- c. *Ripa* privatis quando cedat, II. 475. *Ripæ* cujus, Jure Rom. 472. cujus naturaliter 471
- c. *Ripæ* sunt territorium occupantis, II. 144. in dominio vicinorum sunt, si eger et arsinus, 495. 400. ubi incipiant, 495
- c. ROBERTUS, quomodo pietas sit in Sicilia Martelli fuso, II. 461
- Roma* quondam communis patria, IV. 262
- c. *Roma* utriusque regni urbs, I. 251. fuit Caroli M. etiam cum nondum Imperator esset, II. 555. Romæ perditæ causæ, III. 477. Romæ urbis nomen latinum, & Deus tutelarum ne vulgatur, cur tantopere solliciti fuerunt, Romani, IV. 13
- Romani* cur stipulationibus plures tribuant, quam pactis, II. 487. asperi in victoria, IV. 196. veteres dolis ablinebant, III. 576. sibi vindicant, quæ hostia ipsorum aliis eriguerat, IV. 30. duri in civitatis populos, 390. eorum instituta ad res bellicas directæ, *ibid.* Romani cives Antonini constitutione effecti quid juris habuerint, II. 430. IV. c. 269. elictores quale imperium habuerint, I. 189. reges an absolute imperaverint, 203. *Romanorum* jus in liberos, II. 203. controversia cum Latinis, & alia de datione fideris, III. 137. *seq.* jus de pollimnio, IV. 116. 117. 118. mos de agris capis, 33. & circa prædam, 36. jus pro tis, qui pollimnio redierunt, 117. status tempore interregni, & primorum Coss. ex Democratia, & Aristocratia mixtus, I. 204. Sub Censibus popularis, 200. 204. sub Augusto herilis, 177. Romanorum lex circa res captas, IV. 239. mos circa rebus captos, 194. *seq.* *Romanum Imperium* a posterioribus scriptoribus Romania vocatum, III. 458. divisum in Orientale, & Occidentale, idem mansit, I. 199. quæ ejus quondam fuere, cuius nonc sint, II. 527. *Romani Imperatoris* eligendi jus ad quem pertinuit, *ibid.* electio facta a Legionibus an rata fuit per se, *ibid.* Vide *Imperium. Populus.*
- c. Romani priori quantum naturæ juri tribuerint, P. 36. eorum iustitia in sciendiis bellis, 76. cur reliquas gentes barbaros vocarent, 92. eorum mos fuit, assistere foveis fuis fumibus, I. 326. per quos sacra fieri curabant, 219. liberâ republicâ incolumem esse nequire, 262. non possunt dici invasores Judææ, 388. Romanis, præter naturale, jus gentium cognitum non fuit, III. 628. *Romana respublica* non erat mixta, I. 178. *Romanum Imperium* non tenent Germaniæ reges ex concessione populi Romani, sed jure victoriæ, II. 548. *seq.* *Romanus Populus* quatenus dici potest desisse, 551. quæ tempore electio Imperatoris ad eum pertinebat, *ibid.* & 552
- c. *Romana ecclesia* male sibi arrogat titulum Catholicæ, III. 399. ipso jure est hæretica, 400. non fuit primaria, *ibid.*
- c. ROMULUS. sub eo fuit status mere monarchicus, I. 318
- c. *Rosæ rubiæ*, & albæ, factiones in Anglia, II. 449
- RUBEN exheredatus a jure primogenituræ, II. 387
- c. *Rajlici* cur parcius ad bellum vocentur, I. 396

S.

SABBATUM cur institutum, III. 309. IV. 248. qui violasset, capite puniebatur

- niebatur, & quare, III. 309. Sabbathi lex exceptionem habet fumæ necessitatis, I. 310. cuius rei sit symbolum, III. 309. Sabbathi lex pro servis, IV. 248
- e. Sabbathi lex mere civilis, I. 75. Sabbatum non statim ab initio sanctificavit Deus. 61. quando institutum, III. 389. violentas cui poenæ obnoxii, *ibid.*
- e. *Sabinarum* de raptu quid statuendum, II. 115
- e. *Sabiniani* qui, II. 511. 535
- Sacerdotibus*, & eorum affectus parcendum in bello, IV. 199
- e. Sacerdotes occidi jure belli possunt, IV. 214. Sacerdotum vocatio pertinet ad potestatem politicam, I. 248. auctoritas apud veteres Germanos, & Gallos, III. 493. *Vide* Clerici.
- Sacra* sunt res Deo dicata, IV. 1. *seq.* a fine sic dicuntur, revera autem publica sunt, *ibid.* non eripiuntur usibus humanis, *ibid.* necessitate, & usu postulante in profanos usus converti possunt, *ibid.* & plane alienari 2. capiuntur, 1. *seq.* capta sunt profana, *ibid.* deduntur, *ibid.* vastantur licite quoad jus gentium absolutum, *ibid.* injustum id tamen quoad justitiam internam, 2. 6. *seq.* quo sensu publica, 2. in deditione comprehenduntur, 2. I. 176. hosti an sacra sint, IV. 4. populi voluntate profana facta, 3. 3. 4. 228. leges de Sacris pertinent ad curam civitatis, I. 273. IV. 2. de rebus sacris rex apud Hebræos nequit judicare, I. 203
- e. Sacre res cur dicantur nullius, IV. 8. 22. cur vastari possint in bello, 8. differunt a publicis, *ibid.* si dedantur, quid tradatur, 9. Sacra quænam dicantur publica, quæ privata, *ibid.* quando desinant esse, 9. 10. quando Jure Rom. 11. 12. an per præscriptionem immemorabilem? negatur, jure naturæ, 21. quid juris circa ea habeat civilis potestas, 45. 17. de rebus sacris etiam pacifici potest civilis potestas, 348. *Vide* Evocatio. Res sacræ.
- Sacramentum* militare non amplius obligat, duce capto, aut capite deminuto, I. 14. Sacram. militare post Constantinum, 10. I. 109. Sacram. militaris formula apud Romanos mutata,

- & quando, *ibid.* *Sacra Scriptura*, vide *Scriptura*.
- Sacrificia* humana etiam bello puniri possunt, III. 312. *seq.* negatur, c. 395
- Sacrilegia*, Deus etiam in filiis punire solet, III. 427. Sacrilegi abjecti insculpti, 248
- Sagmina*, III. 647. c. 651
- Saguntina* controversia inter Romanos, & Carthaginenses, III. 137. IV. c. 296
- e. Saguntis injusto bello petita, & everfa a Carthaginensibus, II. 599. III. 128. 129. 160. 161. utut diruta cur civitas non esse desit, IV. 158
- e. *SALADINI* nefandum stratagemata contra Christianos, III. 587
- e. *Salica* lex præterita, perperam intellecta qua excluduntur in æternum fœminæ a successione Gallie regni, III. 450
- e. *SALLUSTIUS*: quid nobis cum Diis, quid cum bellis commune I. 119. de defensione sui ipsius, 122. de non nimium ignoscendo, 146. de paupertatis amore in urbem reduciendo, 154. consilium Livie datum, 166. vinci satius, quam male vincere, III. 584. ejus locus de Sulla male applicatus a Grotio, 676
- e. *SALOMO* quales urbes Hiromo vendidit, I. 298. & in quem finem, *ibid.* ejus effata de sorte lites principum componente, 117. in Abiatharem judicium, 238. *Ecel. VII.* 30. dictum explicatur, II. 79. cur Cananæorum reliquias acceperit sub imperio, III. 26. quo sensu dehortetur a consorsis impiorum, 119. non dubitavit de immortalitate animæ, 253
- e. *Salus* populi, suprema lex, I. 230. 232
- e. *SAMSON* quo jure malum malo reddiderit, III. 270. ejus mors, 248
- e. *Samson* quo jure mortem voluntarie obit, II. 256. injuriæ privatæ sibi illatæ a focero poenam male a tota Philistæorum gente sumit, 348
- Samaritani* qui prohibet ægrotum, tenetur quasi vulnerasset, III. 409. n.
- Sandtio* in dubio potior permissione, III. 147
- e. *Santhum* quid dicatur, III. 217. apud probatos auctores, & Jctos quid intelligatur, 19. *Sanditatis* varii gradus, 20
- de *Sanguine* non effundendo interdicitur quomodo accipiendum, I. 83
- h h h h c. ds

- c. de Sanguine idoli non comedendo unica lex Noë data, I. 128. 132. 133. cur, 61. Sanguinis efus an omnibus gentibus prohibitus, 68. de sanguine non fundendo legis Noachidis datæ verus sensus, 128. *seqq.* de Sanguine vicissim fundendo legis interpretatio Grotiana, 129
- Sapiens* naturâ magistratus, quo sensu, III. 273. *seq.*
- c. *Sapientia* vox omnes perfectiones complectitur, P. 94
- c. *SARA* non fuit soror, sed sobrina, vel consobrina Abrahami, II. 285. 287. 302
- c. *Sarepta* vidua, I. 65
- c. *Sarmatæ*, I. 22
- c. *Sata* ut statim cedant solo, id ex natura est, II. 515
- c. *Satana* tradere, quid Apostolis significabat, I. 152
- c. *Satellites* sibi comparare, folius principis est, I. 386
- Satisfactio* offerenda ab eo, qui deliquit, antequam iustum bellum gerere possit, II. 18
- c. *SATURNI* appellatione quid veniat, I. 394. plures hujus nominis, *ibid.*
- c. *SATURNINUS* male carpitur a Grotio circa ea quæ in penis consideranda sint, III. 373
- SAUL* an in impietate mortuus, III. 248
- c. *Saul* qua ratione se forti subiecit violato jejuniis, II. 196. ejus posteri eorum excili, III. 21. 26
- Scelus* pessimi exempli poenâ omnino adficiendum, III. 289. qui ad scelus aliquod aliquid impulere pretio, aut vi aliâ, de damno tenentur in solidum, 182. an ob cogitatum scelus quis puniri possit, 285. aliud est sceleratus populus aliud ii, quicquid populus non sine sceleris causâ cœcant, 634. *seq.* vide *Debellum*.
- c. *Septisortium* tres gradus, P. 88
- Septisortium* regium olim pro jurejurando, III. 19
- Scholasticorum* Sententia de mendacio, & equivocatione, III. 573
- c. *Scholastici* parcissime jura naturæ tractarunt, P. 97. subtilitatibus suis omnia conturbaverunt, 100. Scholasticæ personæ a jure sequele immunes, I. 395
- c. *Schripsi-Saltem* qui, I. 215
- Sciens*, præiens, & tacens, quando con-

- sentire credatur, II. 161. qui scit, & prohibere debet, ac potest, delinquit, nisi prohibet, III. 409
- Scientia* quando præsumatur, III. 412. cum puniri jubetur, sumitur pro patientia, 409. *seq.* præsumitur in iis rebus, quæ sunt conspicuæ, & frequentia, *ibid.* *Scientia* magistratus in sceleribus subditorum unde appareat, IV. 131
- c. *Scientia* quænam alias omnes complectitur, P. 33
- c. *SCIPIO* ex iustitia causæ argumentum victoriæ peti, P. 77. quo sensu scripsit fratri, transitum per Macedoniam pendere a voluntate Philippi, II. 103. ex quo capite reddidit prædam siculis olim a Carchaginesibus ereptam, IV. 278
- c. *SCYRON* latro, III. 379
- c. *Scorta* lue, vel peste infecta in hostem immittere, illicitum, III. 587
- Scortatio* apud quasdam gentes licita, III. 658. immo apud nullas licita, sed saltem impunita apud quasdam, c. 674
- c. *Scortatio* ipsa naturæ ratione vetita, P. 59. III. 381
- Scriptura* in dubio ad monumentum contractus adhibita censetur, III. 184. Scripturæ, & picturæ eadem ratio, II. 478. Sacræ Scripturæ sensus in dubio unde non incommode discatur, I. 105. 317. 340. *seq.* de *Scripti* sensu cum quaeritur, quid sit spectandum, 105. Scripti, & sententiæ locus apud Rhetores, III. 133
- c. *Scriptura* per se contractum non pericit, nisi partes id expresse velint, III. 178
- Scythæ*, IV. 46
- c. *Scythæ* solis naturæ dictatis usi, P. 36. mala denuntiant Alexandro injustum bellum moventi, 77. iustitiam ingenis coluerunt, non legibus, I. 70. qualis apud eos rerum commutatio obtinuit, II. 76. virtutum, & virtutem habebant constitutionem, 77
- Scythæ*, III. 92. c. 111. I. c. 231
- c. *Secularisatio* quid, IV. 18. res sacræ, & terræ Ecclesiasticæ, licite secularisuntur a civili potestate, *ibid.*
- Securitas* plena nunquam in vita humana, II. 18. securitati suæ victor merito consulit, etiam iustitiâ internâ, IV. 264
- c. *Securitas* data cuncti ad alium locum an competat urbe interim capta, IV. 402

404. data tempore induciarum an tollatur iis rupis, *ibid.* vide *Commeatus*.
Sedes mutandæ amor, iniusta belli causa,
 III. 457
 c. **SALDENUS**: de jure Hebræorum,
 P. 95. rationi nimium detrahit, 17. de
 mari clauso, II. 141. de numulariis e
 templo ejectis a Christo, III. 348
 c. **SAMAI** jure plexus capite a Salomo-
 ne, III. 81
 c. **SOMUS**, vocis etymologia, & explicatio,
 II. 406. jus feminis definitur, *ibid.*, ce-
 dit solo, f. corpori, cui immixtum est,
 cum suo fructu, 507. quid si furto al-
 teri surreptum sit, *ibid.*, quid si bona
 fide aliquis solum meam consecrerit, sed
 viliori femine, cum nobiliori illud des-
 tinassem, *ibid.*, patrem liberos ex suo
 femine natos suo jure vindicare, quo
 sensu dicat J.Ctus, 510
Semipravus, IV. 189
 c. **SEMIAMIS** causam dedit succes-
 sioni fœminarum in Oriente, I. 75
 c. **SEMPRONI** sponsio cum Philippo,
 & Græcis, III. 108
Senatus Romanus aliquo tempore parvus
 summus imperium cum populo, I. 204
 c. **Senatus Rom.** quo jure imperium ha-
 buit, I. 114
 c. **SENECAS** natura jus deducit, P. 35.
 brutis intellectum tribuit, 45. ejus lo-
 ca ad jus sociale spectantia, 48. in vir-
 tute nihil esse nimium, 90. de præsum-
 ptione ex consensu gentium, I. 57. de
 instinctu se conservandi, 218. virtutem
 omnes videre, 237. de pecunia belli
 causa, 254. de Caligula, 274. de Ty-
 ranno, 176. de fure, II. 42. de telo,
 45. de oceano, 89. quo sensu dicat,
non esse beneficium, *lumen de lumine*
accendere, 101. ejus locus de Benef. VII.
 4. male trahitur ad probandum domini-
 um generis populi, 117. quo sensu
 comparat dominum, & regem, 314. de
 incertis, 281. 299. numerandas esse
 sententias, non ponderandas, 313. ju-
 venem non esse eundem, qui senex
 est, 538. de promissis 616. de talione,
 III. 325. male comparat gratiæ relatio-
 nem cum depositi redditione, 360. de
 Claudii apothecis, 395. quomodo Deo-
 rum providentiam excuset, 443. de reg-
 no regnum, 579. sapientem injuria effici
 non posse, IV. 380. Seneca jurispru-

dentiarum parum peritus, 318
Senes excipiuntur bellicis calamitatibus,
 IV. 199
 c. **Senes** immunes ab onere sequelæ, I.
 395. occidi jure belli possunt, IV. 24
 c. **Senioratus** quid, II. 445
 c. **Senones** fuere Germani, II. 26
Sententia jus proprie non dat, III. 622.
 quæ *Sententia* dividendæ, aut conjun-
 gendæ, II. 210. quomodo numerandæ
 inter eos, qui dispartes partes in re ha-
 bent, 221. judicariæ vim habent con-
 tractus, III. 431. etiam iniuste a sub-
 dicto vi impediri non debent, & quare,
 621. non ab extero, *ibid.*, *Sententia*-
 rum pari numero reus absolvitur, & pos-
 seffor vincit, II. 219. in ferendis sen-
 tentiis jus absentium præsentibus ac-
 crescit, 221
 c. *Sententia* judicis decedit de justitia cau-
 sæ, III. 498. etsi iniqua, cur habeatur,
 pro veritate, 501. vide *Suffragia*.
 c. *Separationis* sententia lata a principe an
 possit ab eodem in plenariam matrimo-
 nii dissolutionem converti, Responsum
 H. COCCRII, II. 258
Sepeliendi jus quale, III. 237. *seq.* mos
 unde ortus, 240. *seq.* hostes, & ini-
 mici sepeliendi, 243. *seq.* ob sepeli-
 endos mortuos bella, 249
 c. *Sepeliendi* jus non est a natura, III.
 377. 379
Sepultura an debeatur his, qui se occide-
 runt, III. 246. *seq.* Jus est ex iure
 gentium voluntario, 237. cur institu-
 tum, 240. debetur etiam hostibus, 243.
seq. *Sepulturam* prohibere, furor dicitur,
 239. concedere, an sit nota victo-
 riæ, IV. 338. negare, causa justa
 belli, III. 249. negare, unica pena re-
 gum absolutorum, I. 198
 c. *Sepulture* necessitas an sit a natura,
 III. 249. negatur, 250. *seqq.* unde hic
 mos ortus sit, *ibid.* *seq.* 253. ex quo
 principio a Romanis, & Græcis ad jus
 naturæ relata sit, 251. ex rationibus
 mere politicis introducta, & legibus ci-
 vilibus munita, 252. in penam asser-
 ti potest, *ibid.* *seq.* 254
 c. *Sepulchra* cur dicantur divini juris,
 & res nullius, IV. 22. publica, & priva-
 ta, *ibid.* hereditaria, & familiaria,
ibid. eorum violatio non pugnat cum
 naturæ jure, 23. hostium devictorum

H h h h 2 cur

- cur religiosa esse desinant, 12. non sunt religiosa, nisi lege civili, 21. hostia, jure b.lli violari possunt 134. Sepulchrum violantes viliores Jure Rom. cur capite plectantur, honestiores cur saltem deponantur, III. 171
- c. Sequela* jus ex naturæ rationibus deducitur, I. 393. duplex: alterum ad legum executionem, alterum ad bellum pertinens, *ibid.* alia jura specialiora. *ibid.* Sequela bellica dispenditur in universalem, & particularem, & pactitiam 394. quoniam immunes ab hac lege, 395
- c. Sequelrum* quid supponat, IV. 393
- SERGIVS PAULUS in magistratu manet factus Christianus, I. 93
- Sermo instrumentum societatis, P. 6. ambiguus ex circumstantiis vel licitus est, vel non est, III. 567. *vide* Colloquium. Sermonem cogere, mutare, pars mixti imperii, IV. 96
- c. Sermo* an sit instrumentum societatis, P. 46. ejus varius usus, III. 611
- c. SERVIANA* actio, II. 161
- c. Servilis* inter, & liberæ personæ discrimen non in jure demum civili, sed in ipsa ratione naturali fundatur, IV. 58. Servilis concubitus requisita jure naturali, 81. 82
- c. Servire* quando dicatur populus, f. servitus publica quid, I. 293
- Servitus* ex voluntate, II. 223. neutiquam pugnat cum jure naturali, 224. ex pœnâ, 228. perfecta, & imperfecta quæ, 224. 227. quo sensu contra naturam dicatur, IV. 70. annorum septem, II. 227. ob redemptionem ex captivitate quando Jore Rom. desinat, 117. oritur ex pacto, aut ex delicto justo, IV. 70. a Deo aliquando in beneficium hominibus conceditur, III. 409. præfertur intencioni populi, *ibid.* eorum, qui bello capiuntur, continet perpetuam obligationem operarum pro alimentis, IV. 245. eorum, qui in servitutem se dederunt, qualis, & quale jus dominis dederint, *ibid.* civilis jure victoriæ imperari potest, I. 185. IV. 95. *seq.* ex quibus causis libertati etiam ab ipso populo anteponeatur, I. 176. quo casu desinat, II. 521. sic, cum populus in provincie formam redigitur, III. 421. personalis, 6. imperfecta, II. 227. perfecta est, quæ debet operas perpetuas

- pro victo, 224. pœnalis duplex, singulorum, & universalis, 228. singulorum personam non egreditur jure naturali, 221. jure gentium etiam in filios derivatur, & qua ratione, IV. 252. universalis est perpetua, II. 218. Servitutis plures gradus, 224. *seq.* IV. 250. instrumenta, reges, 266. in servitutum privatam licet cuique se addicere, I. 176. 189. parentes filios vendere possunt aliquo casu, IV. 253. Servitus an mari possit imponi, II. 118. prædiorum Servitus jus est personale, I. 4. Servitutis imperfectæ genera, II. 227. bellicæ causæ, IV. 71
- c. Servitus* definitur, I. 289. 290. a gentibus demum constituta est, *ibid.* mediata, & immediata, 295. imperfecta Grotio quid, II. 336. jure naturæ talis non datur, *ibid.* Servitutes ad quænam jura pertineant naturaliter, I. 30. Servitutis constitutio non est acquisitio originaria, II. 133. an dentur naturales servitutes, regulariter negatur, *ibid.* unam speciem excipit H. COCCIVS a natura constitutam, quamque originariam videri posse, ait, *ibid.* *seq.* quod negat SAM. COCCIVS, 135. Servitus male refertur cum Grotio ad jura in re, f. ad id, quod nostrum est; melius jura personalia, f. ad id, quod nobis debetur, 136. Servitutes a natura sunt, II. 333. Servitutis jus non est ex justitia aliqua externa, sed ex ipso jure naturæ, IV. 92. 93. non pugnat cum Christianismo, 93. Servitus quænam naturali justitiæ conveniat, 79. naturâ cognita non esse, quo sensu dicatur a JCtis Rom. 77. circa Servitutes reales, & quatuor personales, quid obtineat Jure Rom. II. 161. Servitutibus discontinuis præscribi potest jure civili, 199. Servitus consistit in potestate in operas, & res servi, quas ex operis acquirit, IV. 77. 78. immo & in ejus vitam, 78. Servitus ex bello etiam injusto cur, & quamdiu justa dicatur, 179. non opponitur æquitati naturali a JCtis Rom. *ibid.* non consistit in solis operis, 259. vera Servitus jure nat. etiam in liberos transit, II. 338. III. 450. non constituitur pacto sed captivitate, vel in pœnem II. 339. Servitus privata lege mari imponit, 85. Servitus *profectus*, 707

SERVIT

Servus instrumentum domini, I. 189. membrum minus dignum familie, subito similis quo sensu dicitur, IV. 245. *seq.* efficere ex non cogitur, quæ sunt contra jus divinum, & humanum, III. 538. fugere an possit, si immanis Domini sit servitus, II. 226. quorum pertineat Apostolorum monitum, ne fugiant, IV. 74. in sui venditionem hoc casu proclamare poterat apud Græcos, apud Latinos ad statutus confugere, 251. *Servus* naturæ, I. 176. nemo est, IV. 69. nemo tamen jus habet, ne unquam serviat, III. 458. injustum bellum, quod aliquibus inferitur quasi naturæ sint, *ibid.* *Servus* mercadem laboris sui an sumere possit, IV. 74. resistere an licite possit domino, *ibid.* cognosci debet, ut postliminio recipiatur, 118. recipitur, etiam si animum res nostras sequendi non habet, *ibid.* mercenario comparatur, 246. in *Servum* quidvis licet, 70. *seq.* *Servi* fratres nostri, 246. naturaliter philosophis qui, III. 458. ad operas urgendi moderate, 248. quo casu fugere possint, II. 226. IV. 72. transfugæ recipiuntur postliminio, 118. quando postliminio recipiantur, 119. etiam manumissi postliminio recipiuntur, *ibid.* etiam vocabulo servi olim humaniores abstinebant, 248. *Servi* redempti quod jus apud Romanos, *ibid.* *Eg.* 174 *Servi* dicuntur populi subiecti, I. 191. *Servi* pro dominis bellant, 389. *Servi* res sunt domini, IV. 71. *Servo* dominus quæ præstare debeat, 248. *seq.* in *Servo* vis deliberatrix plena non est, III. 542. In *Servum* jure gentium omnia licent, IV. 70. *seq.* non etiam justitiâ internâ, *vide* jus vitæ & necis. *Servi* quo casu fiant liberi, II. 521. *Servorum* nati matrem sequuntur, IV. 70. deliberatrix facultas imperfecta, III. 541. filii an naturaliter servi, & quatenus, II. 225. filii qui, & quatenus domino teneantur, IV. 252. *Servis* injuria si quæ inferitur, non statim domino censetur illata, 334. ex *Servis* servi nascuntur jure gentium, 70. & quare, 71. In *Servos* lenitus adhibenda, 247. jus vitæ, & necis in eos quale, 71. 246. II. 225. *Servos* Romana lex bello arcebat, I. 390. circa *Servos* Francorum jus, & *Hebræorum*, IV. 75

c. *Servus* instrumentum domini, I. 392. non pars, *ibid.* nullum jus neque in res, neque in actiones suas retinet, II. 131. in quonam *servos* naturæ dominis competat jus vitæ, & necis, 333. 334. & quorumam liberi sequantur conditionem matris, *ibid.* in *Servum* jus vitæ & necis, unde dominus habet, III. 349. 350. in *Servum* jus vitæ, & necis competit jure talionis, IV. 77. 78. *Servus* heri potest ex delicto, II. 138. sublati domino fit nullius, & cedit occupanti, 537. *Servum* non fieri nisi bello captum, recte docuerunt JCI Rom. III. 654. *Servus* domino acquirit etiam ignorantem, IV. 57. non naturaliter tantum, sed & civiliter, 58. *Servo* quid licuit Jure Rom. & Græco sub domino nimis severo, 80. *Servus* quænam jura retineat, *ibid.* & cur, 81. *Servi* nomen ex injuria ortum esse, quatenus recte concludat Seneca, 180. *Servus* cum domino quo jure contrahere possit, 258. quando resistere domino possit, 92. an, & quo jure licite fugiat, 81. *seqq.* 90. 91. *Servo* suadere ut dominum deserat, cur Canones prohibeant, 92. lex qua *Servus* non nisi per tormenta testimonium dicere potuit, quibus in causis, & personis obtinuerit, ejusque ratio, I. 159. ex delicto *Servi* quod dominus teneatur, id jura est civilis, III. 433. *Servus* ex scelere, et si iussu domini parato, obligatur in solidum, 549. cur ex criminibus publicis obligetur, *ibid.* *Servo* naturaliter in corpus suum facere licere quo sensu dicitur in l. 9. §. 7. de pecul. II. 33. III. 255. *Servi* utilitas quo sensu adventitia dici possit, I. 273. *Servi* olim a militia arcebantur, 336. *Servum* inter, & ancillam, est verum conjugium, II. 105. ut hujus effectus quoad commoda cessant in eis, *ibid.* *Servo* filius quo jure sit servus, IV. 79. 81. *Servus* meus ab hoste captus quando postliminio receptus videatur, 162. 163. *Servus* Romanorum, raptus a Iatronibus, transiit ad Germanos, receptus a Romanis, & venditus Romæ, an restitui pristino domino debeat? affirmant merito JCI, 277. 278. *Servi* sunt omnes homines in regno patrimoniali, I. 291.

H h h h g

Serv.

- Severitas* laudabilis Dei, Moſis, Chriſti, & Apoſtolorum, I. 100. ſeq.
- Severus* *Septimius*, I. 117
- Sexus* eſt quid perſonale, II. 382. *Sexus* privilegium majus, quam ætatis, in reſignorum ſucceſſione, *ibid.* *Sexus* privilegium eſt, ubi jus æquale, 191. 393
- c. *Spondrati* hæreſis circa Dei cognitionem, P. 39
- Signa* ſucceſſionis controverſia, II. 372
- Signa* voluntatis, II. 165. animi quæ, *ibid.* & III. 131. certitudinem habent probabilem, non mathematicam, II. 165. delib rati animi plura præter ſtipulationem eſſe poſſunt, 587. muta quædam obligant, IV. 431. voluntatis ſufficientia, vide *Voluntas*. Signis hoſtium uri, licitum, III. 564
- c. Signa inter gentes non recepta ſunt cum mutua obligatione, III. 606. 607. 608. 610. 611
- Significatio* impropria quando admittenda, III. 136. ſtrictior, laxior, & media, 134. 135. c. 156. 157
- Silantium* *SCtum*, L. 109. iniquum non eſſe, probatur, c. 149
- Silens* non ſemper præſumitur conſentire, II. 161. aut velle, III. 105
- c. qui ſilent longo tempore, non conſentit tacite, II. 174
- Silentium* non liberum nihil operatur, II. 166. quando conſenſum præbet, III. 105. quale requiratur ad præſumendum conſenſum ejus partis, & ad alienari debet, II. 347. quale & ad præſumendam derelictionem, 166. obligat ſi in ea re ſit, quam quis aperire jure aliquo tenetur, III. 409. Silentio an conveniri quædam poſſint, IV. 430
- c. Silentium non inferit remiſſionem, II. 184. quando habetur pro conſenſu, III. 128. ex ſilentio per ſe neque conſenſus neque diffenſus ſequitur, 167. 169. IV. 432. exceptis quibuſdam caſibus, III. 158. IV. 432
- c. *Sileſia* olim fuit feudum Ligium, I. 329. ſucceſſio in ea allodialis, ſ. hæreditaria, jure obtinet, II. 446. *Sileſiam* cur abſque inductione, aut clavigatione occupavit Roſſiæ rex, III. 649. 655
- c. *Silvius* *Teſtamentum*: de fide, II. 613. de venenis, III. 583. de Fabio, & Annibale, 592
- c. *Silantium* ruptus non pro jure habitus,
- ſed ſaltem excuſatus, II. 116
- c. *Simon* defenſor Grotiani erroris de Deo ſemoto a juris naturalis imperio, & obligatione, P. 55
- c. *Simulacra* gentium abolendi licentia naturalis ſulcita *Dent. VII. 5, & 25.* juſta Dei, IV. 20
- Simulatio* quid, III. 562. c. 604. an ſemper injuſta, adeoque et vitia tollenda, ut putavit Cicero, 562. quæ licita, *ibid.*
- c. Simulatio quid differat a diſſimulatione, & mendacio, III. 604. per ſe non eſt illicita, 607. ſed res media, 608
- c. *Sinanis* barbari dictum, IV. 216
- Singularium* certaminum origo, III. 172
- Singulariter* licet, quod gregatim non licet, III. 222. ſeq.
- Singuli* quando punibiles ex factu univerſitatis, III. 421. ſeq.
- c. *Sintis* latro, III. 179
- c. *Sisuebia* lex, III. 618
- c. *Solacadicum* fœdus male improbatum, III. 125
- c. *Socera* nubere, non eſt licitum natura, II. 287.
- c. *Societatis* affectus nullus ſequitur ex ortu hominum ab uno omnium, P. 60
- Societas* quid, II. 658. quatuorplex, I. 3. quomodo a civitate differat, 208. boni, non mali cauſa contrahitur, III. 523. jus dat in perſonam, II. 203. an nobis nulli ſit cum privatis, aut prædonibus, ut putavit Cicero, IV. 299. (vide *Prædo*) an cum tyranno, *ibid.* an cum inbellicibus fœdere contrahi poſſit, III. 96. ſeq. bellica injuſta, quæ nullo cauſe diſcrimine initur, 527. (vide *Fœdus*) *Societas* civilis utilitatis cauſa coepit, P. 10. proprii commodi cauſa ab unoquoque initur, I. 79. III. 522. naturalis quæ dicatur, IV. 298. inita fuiſſet etiam nulla re indiguiffemus, P. 10. ejus vis pridem in multis gentibus extincta, IV. 115. ſeq. maxime naturalis eſt conjugium, II. 207. navalis, 658. unde utilitatis portio æſtimanda, quæ ex ea ad partem unamquamque pervenire debet, 670. *Societas* publica qualis, 218. ejus effectus, ut pars minor majorem ſequatur, *ibid.* an morte finiatur, III. 339. civilis ab humano inſtituto coepit, I. 341. cum quibus illicita Hebræis, III. 96. ſeq. cum profanis quæ, & quatenus periculofa, & quomodo periculis occurrere poſſit, 99. ſeq.

Jeq. negotiatoria an iniri possit, ut alter damni immunis sit, II. 670. Societas, ubi opera, & pecunia inter se comparantur, *ibid.* n. Societas, ex qua alter nihil lucri sperat, non valet, 670. bonorum universorum qualis, *ibid.* navalis, *vide* Admiralitas. Societatem morte finire, non est juris naturalis, aut gentium, III. 139. Societatis bellicæ divisio, 94. *Societatum appetitus* homini proprius, P. 7. Societatis jus cum quibuscunque amittitur derelictione, II. 174. Societatis respectus minor apud naturam, quam propriæ salutis, §. cujus gratiâ in Societatem coitum est, id populus partibus suis tenetur conservare, 340. in Societate partes æquales quomodo intelligendæ, 669.

c. Societatem humani generis aliquam dari, probatur, P. 48. 44. negatur in genere, & restringitur ad domesticam, *ibid.* per appetitum Societatis excellentem quid Grotius intelligat, 46. ubi Societas, an ibi & jus, 48. causa Societatis est Dei voluntas, contra Grotium, 57. ad Societatem ferimur instinctu, non obligatione, 62. 63. Societas necessario inferre jus, 74. humana, s. populorum, universalis non datur, 91. I. 28. dogma illud ex impio principio originem duxit, *ibid.* Societatis custodia non est verum juris naturæ principium, II. 28. ex publica Societate singuli participant pro modo suo, 311. in privata nunquam, & in publica non semper major pars obligat, sed melior conditio est prohibentis, 312. 312. In inæquali quædam sententia prævaleat, 327. 328. Societas ubi bonorum universalis contracta est, in ea fictio traditionis mere civilis est, 319. Societas de communicando invicem rei, vel negotii lucro, vel damno, 687. 688. Societas cur solvatur re amissa, cujus causa inita est, 699. Societas est vel bonorum, vel negotiationum, 726. In illa fors ipsa communicatur, in hac lucrum saltem, & damnum, *ibid.* & quidem pro rata, sive ex opera, 727. non valet si alter de damno tantum, non de lucro participat, *ibid.* neque si nimis exiguum lucrum respectu damni promittitur, *ibid.* pacifici tamen potest, si nullum lucrum sit, sed solum damnum, id alter solus ferre debeat, 728.

Societates privatæ quod mortē finiantur, id juris est naturalis, III. 166. Societas civium quid differat a Societate latronum, 644. Societas navalis, *vide* Admiralitas. *Συνταγμα*.

Socius socium cogere potest ut flet frateri, I. 207. Socius quis in bello, IV. 135. n. defendere Socium quibus causis non cogatur, *vide* Auxilium. Socii quando defendendi, III. 523. c. 533. qui sint in jure postliminii, IV. 111. quando partem habeant in præda, 45. Socii illata via quando pacem rumpat, 312. Socii in bello injusto de damnis tenentur, interdum & puniri possunt, III. 556. Socii Romanorum quales fuerint, 637. Socii hostium an bellum sit indicendum, 641. c. 652. Socii ejus, cum quo pax inita, rebellantibus, an rupta pax censeatur, IV. 131. c. 161. in Sociis, qui in pace comprehensi sunt, an pax rumpatur si invadantur, 332. c. 163. in Sociis hostium quo jure pena exerceatur, 556. Sociorum jus proxime accedit ad jus subditorum, 523. ad quos eorum pax inita pertineat, 333. Sociorum controversiæ judicari quomodo soleant, I. 206. *seq.* a sociis oppressorum exempla, 209. *seq.* plurium quis præferendus, III. 161. *seq.* Sociorum nomine an futuri veniant, 136. *seq.* c. 159. 160. 161. Socii in fœdere non nominatos adjuvare, non est contra fœdus, 137. n.

c. Socius socii subditum contra fœdus agentem quomodo puniat jure, I. 314. Sociorum controversiæ ad conventum non pertinent, *ibid.* nisi id in specie statutum sit, *ibid.* Socio casus non nocet, II. 699. exceptiones, *ibid.* Socius invito socio an possit a fœdere recedere? distinguitur, III. 124. 126. Socius hostis mei etsi causam ejus justam crediderit, cur tamen victus æque ad reparationem teneatur, 598. Socii belli an prædæ pars debeatur, id totum dependet a fœdere, IV. 66. Socius in bello sequitur judicium socii sui, 123. in bello componendo quorum Sociorum rathabitio necessaria sit, quorum non, 364.

c. *SOCRATES* inter scepticos a quibusdam refertur, P. 88. polygymus, II. 268. quo sensu dixit, ex adulto semine non posse robustam procreari sobolem,

- a. Solomia* etiam rationis lumini, femora revelatione, repugnat, P. 59. I. 61. III. 383. prohibita, etsi in societatem homines non coissent, I. 329
- c. Sol.* ad eum omnes gentium Dii referuntur, IV. 14
- c. Solennitas* una silem est in bello, I. 222
- c. Solitudine* cessat iudicium, I. 164
- Sollicitate* subitis alienis non licet, III. 576
- Solo* cedere plantata, confita, & edificata, non est juris naturalis, II. 473. *Vide* Semen. Solum inculcum an concedendum externis, 69
- c. Solon* quid per vim intelligat, P. 72. eius lex de fure nocturno, & diurno, II. 42. de aqua haurienda etiam ex puteo alieno, 98. quo sensu jurare nolit Athenienses, III. 47
- c. Solones* indebitum repetit, III. 603
- Solutio* ut in certum tempus differatur, jus est aestimabile, II. 667. cum differtur, lucri cessantis ratio haberi potest, 663. minus solvit, qui tempore minus solvit, 667
- c. Solymanus* jure punivit praefidorum. *reus* Budensis perditionem in praetium suum, IV. 100
- c. Sophocles* de legibus naturae, P. 35. juris nat. descriptio, L. 38. de defensione sui ipsius, 132
- Sorores* duas ducere, olim licitum, II. 215
- c. Sororis* cum viduo nuptiae cur licitae sint, II. 259. 201. circa hanc quaestionem *H. Coceii* Responsum, 259. *sequ.*
- Sorte* amplius quando aliquid licite exigi possit, III. 669. Sorte bellum finiri potest, III. 488. quibus casibus, IV. 335. c. 368. 369
- a. Sors* quid sit, IV. 369. Sorti jus suum submittere invitis nemo tenetur, III. 494. 496. IV. 369. Sorte ut bellum finiat, solus rex, absque consensu populi, decernere nequit, IV. 369
- c. Spalones* sunt habiles militiae, I. 395
- c. Spartani* iustitiae non nisi erga suos obsecutores, P. 74. *vide* Lacedaemonii.
- c. Spartianus* de Hadriano, I. 286
- Species* efficaciora generalibus, III. 147
- Species* pars substantiae, II. 478. populi quomodo tollitur, 524. Species, id est, formae plures unius rei artificialis, 525. Species interit, sublata aut omni, aut perfecta juris communitate, 524
- c. Species* quid Peripateticis, II. 518. *novi* cur cedat ei, qui f. cit. est mala fide, vera ratio, 513. cur secus in jure civili statuitur, *ibid.* Specie mutata & dominium, & imperium tollitur, 536
- Specificatio* an res acquirantur, II. 477. *sequ.* Specificationis jus naturale quale sit, *ibid.*
- c. Specificatio* est species occupationis, indeque modus acquirendi originarius, II. 136. Specificatione quae fit acquisitio recte tribuitur a Jctis Romanis juri gentium, f. naturae, 511. ejus vera ratio, *ibid.* per eam nova species non fit communis, 512
- Spes* lucri quando veniat in restitutionem, III. 182
- Spiritus*, id est, forma, II. 512
- c. Spiritualia* potiora esse secularibus, quid inde inferatur, I. 243
- Spolia* hosti detracta quorum sint, IV. 34. Spoliare hostem licet jure gentium, 2. immo ipso jure naturae, c. 7
- Spontae* quid, III. 93. 94. c. 112
- Spontio* quid, III. 90. quod duplex, 105. ad nihil obligat eum, qui summum habet imperium, 103. nisi tacite, IV. 432. vel ex notitia, & silentio, III. 105. publica quae, 90. quomodo a foedere differat, *ibid.* *et* 103. Caudinae, & Numantinae Spontionis controversia, 103. item Lutaninae, 105. quot Spontionum sint materiae, 103. c. 126. Spontoris periculum miserabile, 665. m. Spontores ad quid teneantur si improbetur Spontio, 103. tenentur in id, quod interest, 97. eorum bona ad id, quod interest, obligata, 104
- c. Spontio* definitur, III. 106. 125. a quonam fiat, *ibid.* in quo praecipue differat a foedere, 107. quos obliget, IV. 434. summam potestatem non obligat ex notitia, & silentio, III. 128. Caudinae Spontioni satisfecerunt Romani, 109
- c. Spuria* a praedictio de periculo Caesaris, IV. 396
- c. Spurii* qui vocentur, II. 338. eorum conditio apud Spartanos, 243. spurium alere jure civili tenetur, stuprator, vel ejus pater, avus, avia paterna, hisque deficientibus stupratoris mater, & materni ascendentes, donec probet se patrem non esse, 408. Spurii non succedunt, etsi de recto patre constet, 414. nec matri reginae

- ginæ in regno succedere possunt, II. 436.
 Spurius cur sequatur matrem, non patrem, veta, & naturalis ratio, 510. vide Nothus.
- c. *Stabularii* jure nat. tenentur ad restitutionem damni ab iis dati, quorum opera utuntur, III. 198.
- c. *Stagnum* quid, II. 92. in Stagnis etsi circumspiciat cur pisces nullius dicantur a Jctia Rom. II. 484.
- de *Statone non deferenda* lex quomodo accipienda, I. 341. naturalis est, c. 357.
- c. *STATIUS*: de Oedipo incestuoso, II. 281. de rege spurio, 436.
- Statu liberorum* servitus, II. 227.
- c. *Statuliberi* qui dicantur, II. 317.
- Status* misceatur aliquando, vide Imperii divisio. Status optimatum, III. 509. popularis, *ibid.* qualiscunque fingatur, sua habet incommoda, I. 175. pactis mutari potest, IV. 303. mutato statu caput non corpus mutatur, III. 139. Recip. præsentem statum tueri, boni viri est, II. 168.
- c. *Status rerum* in contractibus quando mutatus videatur, III. 81. *seqq.* quoad substantialia, & accidentalia, 84.
- c. *STEMELAIDIS* Ephori sententia male intellecta a Grotio, III. 649.
- СТАРНАМ* lapidatio quo jure instituta, III. 276.
- Sterilitas* locatori utrum obstat, an conductori, II. 666.
- Stipendium* accipere, licitum militi, III. 522. bene solutum, militem modicum efficit, IV. 283. ob stipendium non solutum rex tenetur militi, & subditis, quibus ea occasione datum est, *ibid.* fœdus de solvendo stipendio quale sit, III. 95.
- c. *Stipendio* non soluto ad quid rex tenetur militibus, IV. 288.
- Stipulatio*, signum animi deliberati lege civili, II. 587. Stipulæ pro tertio naturaliter licet, & quo effectu, 593. *seq.* Romanæ leges circa stipulationem, aut acceptance[m] pro tertio, 594.
- c. *Stipulatio* quid differat a pacto, II. 600. *seqq.* cur ex ea Jure Rom. antiquo obligatio non oriebatur sine causa, 611. inutilis an valeat ad effectum exceptionis, 182.
- Stroicærum* disputationum magna pars circa voces consumitur, III. 289.
- c. *Stoicis* lex quænam princeps, P. 37. Stoici a Jove juris originem petunt, 59. qualem cognationem inter homines fingant, 61. virtutem quomodo definiant, 94. in quam re vitam beatam posuere, I. 118. Stoicis quid libertas fuit, 289. quid spiritus, I. 114, II. 538. 539. mundum hominis causa factum credidere, 73. eorum doctrina de æqualitate delictorum, III. 331. quid intellexere per divinam, humanarumque rerum scientiam, 351. & per virtutem, *ibid.* quid per formulam, secundum rationem, I. honeste vivere, 382. Stoicis quatenus omnia delicta sint æqualia, 367.
- c. *СТАРОВО* de Indiæ regno, I. 287. 307. de successionis in regno more apud Arabes, male intellectus a Grotio, II. 451.
- c. *Stratagemata* in bello licita, III. 579. 590. 603.
- СТРАТОКЛИС* lex de placitis Demetrii, III. 539.
- Studiis* litterarum parcendum in bello, IV. 200.
- c. *Studioſi* occidi jure belli possunt, IV. 214. nec non eorum res pignori capi, 633.
- c. *Stuporis* causa bellum populo inferri nequit, III. 380. 367. Stupidiore naturaliter servare debere prudentioribus, falsum, I. 233.
- Stupra* cum fœminis hostium quo jure permilla sunt, quo non, III. 671. an contra jus gentium in bello, *ibid.* Stuprata per vim non clamans, II. 15.
- c. *Stupra* in fœminas etiam jure belli illicita, III. 685. 689.
- Suaser* sceleris tenetur damni dau, III. 181. etiam si alii non defuturi erant, qui idem susceperant, 182.
- Subditi* instrumenta sunt imperantium, I. 389. 390. & quasi partes, *ibid.* liberi quibus casibus fiant, vide Liber, non obligantur ex contractu magistratuum ante ejus publicationem, IV. 385. non tenentur ex delicto civitatis, in qua commorantur, III. 627. injuriam potius tolerare debent, quam vi imperanti resistere, I. 311. obedire non debent magistratui, si quid juri naturali, aut divino adversum statuat, *ibid.* hosti militantes an pacem rumpant, IV. 331. *seq.* Subditi cogi potest ut obsecrat, & quomodo, 343. c. 377. dubitans an recte militet, III. 545. Subditi alieni an bello defendi possint, 525. eos sollicitare non licet, 576. Subditi quando iuste bellum gerant, 537. *seq.* Subditi qui, *ibid.* n. hostium, ubique offenduntur jure belli, 661. reddendi superioribus, si bello injusto abstrahi sint, IV. 275. quomodo fiant participes

cipes delicti superiorum, III. 420. an semper se in libertatem vindicare possint, II. 173. bellare possunt in magistratus, summa potestatis iussu, I. 330. *seq.* resistere imperantibus prohibentur ex ipsa natura civilis societatis, 331. *seq.* eorum resistencia est verita jure Hebræo, & Evangelico, 331. pro imperantibus bellant, 170. Subditis illata vis pacem rumpit, IV. 332. c. 363. Subditis alterius, qui piratæ sint, vis illata pacem non rumpit, *ibid.* bellantibus promissa tenent, 301. c. 311. etsi non jurata, c. 312. dubitantibus tributa potius impetranda, quam onera militaria, III. 445. Subditis interdum præda conceditur, IV. 45. *seq.* Subditorum bona obligantur jure gentium pro debito civitatis, 307. 216. Subditorum jus si rex sine causa auferat, tenebitur de damno, III. 43. Subditis bellare non licet, si sciant bellum esse injustum, etiam cum hoc ipsis indicatur, 438. bellare contra magistratum, nullo jure licet, I. 331. *seq.* IV. 307. in extrema necessitate licet eis se ab injuria defendere lege naturali, & Hebræa, vix Evangelica, I. 340. *seq.* etiam bellare, quatenus magistratus in certa pacta in prima imperii delatione inita peccat, 350. bella pro Subditis gerere, vitamque eorum defendere, civitas, & rex tenetur, III. 420. *seq.* magis, quam ut eas rationes possit omittere, quæ ad ipsorum tutelam maxime sunt naturales, IV. 335. pro ipsis gerere contra ipsorum improbum magistratum, etiam privatis licet, si imperio ejus magistratus non sunt subditi, I. 330. *seq.* etiam si daretur, subditos in summa necessitate contra imperantem se defendere non debere, III. 426. negatur, c. 516. non tamen gerenda hujusmodi bella, nisi id sine omnium, aut plurimum subditorum incommodo fieri possit, 421. Subditis cogere imperantem non licet, I. 339. Subditorum facultas deliberatrix imperfecta, III. 441. Subditorum ratione an bellum utrinque justum, 442. defensio an aliqua justa in bello injusto, 445. libertas obligatur ex facto superiorum, 619. factum an pacem rumpat, IV. 331. c. 362. innocentium res in poenam non recte capiuntur, 217. Subditos suscipere migrantes, non est contra pacem, quæ amicitiam complectitur, 315. c. 368. Subditus est instrumentum non pars magistratus, I. 303 sed volens; in quo differt a servo, *ibid.* differentia inter obsequium

subditorum, & servorum, 363. 364. item inter subditorum erga principem, & liberorum erga parentes obedientiam, 364. Subditorum incuitu semper bonum est quicquid rectori placet, 362. eorum res, & actiones, subjacent bono communi, 31. Subditi etsi ablint, sunt subditi, 234. Subditi regis cur in S. Script. servi vocentur, 291. tenentur ex debito, vel delicto principis, vel civitatis suæ, III. 431. 433. 434. 441. 442. 628. idque ipso jure nature, IV. 241. 242. Subditorum non est, judicare de justitia, vel injustitia causæ belli, III. 550. 552. Subditi triplici sensu veniunt, 546. proprii sequi principem tenentur, etiam in bello injusto, 547. 548. 552. adeoque pro eius arbitrio ad arma coire, I. 393. ex crimine in solidum obligantur, etsi jussu superioris patrat, III. 449. quo jure, quoque casu resistere Principi possint, P. 80. I. 311. 313. Subditus an, & quatenus principi suo notorie injuriam facienti resistere possit, 357. pot. si non obedi-
re regi impia jubenti, at non vim inferre, 275. Subditi non eadem ratione magistratui resistere nequeunt, qua capti, & servi facti domino, IV. 92. Subditus non parere tenetur magistratui supra jurisdictionem suam jus dicere volenti, I. 365. quibus in casibus principi suo parere non teneatur, 356. Subditi cur de injuria regis queri nequeant, 362. Subditis contra principem nunquam competit bellum, ne quidem jure necessariæ defensionis, 357. sive singulis, sive pluribus, si injuriæ sint privatae, 367. 368. Subditi an se in libertatem vindicare possint, II. 197. non manent obstricti principi notorie tyranno, i. e. everteute statum publicum, III. 86. cum Subditis bellum nunquam est, III. 654. Subditi contumaces non coercentur jure belli, sed vi jurisdictionis, I. 225. 226. Subditi quomodo annuat petitis, 325. Subditi si migrare velint, retineri nequit, II. 330. quid liceat Subditis, si a principe contra extraneos defendi nequeant, I. 216. pro subditis bellum suo jure gerit princeps, III. 529. Subditus etiam innocens, & invitus deferri, vel dedi potest, & debet, si defendi nequit, 530. 517. 532. Subditis jus questum principis pacis, & salutis publicæ causa auferre potest, IV. 143. singulorum subditorum res alienare pacis causa quo pacto possit summa potestas, 350. Subditi foedera contrahere nequeunt,

queunt, exceptis tribus casibus, III. 125. Subditi etsi usurpatori fidem dederint, non liberantur ab homagio vero regi præstito, l. 379. an huic ejecto alimenta subministrare, vel commercium cum eo habere possint, *ibid.* an usurpatorem occidere possint, 380. 382. durante hujus administratione cur teneantur ei parere, non regi ejecto, 382. an teneantur sequi illum in bello contra hunc, *ibid.* tributa usurpatori solvere tenentur, *ibid.* Subditi per præscriptionem jure civili statutam imperium, vel ejus partem acquirere nequit, II. 195. Subditi duorum regnorum inter se quo jure teneantur, l. 2a. Subditi principis læso ab alio principe summo ad quem recursus patet, 213. 223. Subditis quo casu assistere liceat, quo non, III. 435. 436. Subditi hostis sui nequit subornare hostis ad occidentum principem suum, vel ducem, 617. Subditi hostis nostri omnes morte digni sunt, IV. 212. adeoque jure nat. occidi possunt, etsi actu non militantes, III. 677. 683

Subjunctio civilis, IV. 94. ex pœna, II. 218. herilis, IV. 94. mixta, *ibid.* populi perfecta, & imperfecta, II. 227. Subjectio jus est in personam, 223. (vide Lex.) quotuplex, *ibid.* fit vel ex consensu, *ibid.* vel ex delicto, 218 Christianorum, qua subfunt magistratui, quanta, I. 133. *seq.* privata, II. 201. 223. quid contineat, II. 224. publica quæ, 227. continet necessitatem non resistendi, I. 333. vocatur & civilis, IV. 94. an fubjicere se liceat lege evangelica magistratui infideli, III. 99

* Subjectio quomodo fit, P. 65. mutua inter regem, & populum, non datur, I. 275. omnis cessat mutuo domicilio, 329

Subordinationis natura, & effectus, I. 339

Substantia vox pro more perpetuo, II. 672

* Substantiam negotii Jctis Rom. semper intelligunt naturalem, II. 731. Substantiam juris regulariter non tolli mutatâ formâ, regula patitur exceptionem, 536

Successio titulum veterem continuat, I. 189. euj magis descendat, quam ascendat, II. 772. non semper infert summum, & absolutum imperium, l. 189. nam ab omnibus constitui potest, qui ejus habent potestatem, II. 386 & sic etiam a populo, & quare ab eo solet institui, 381. *seq.* non est sub jure imperii, 388. *seq.* in bona ab intestato quid, 377. & unde, 169. oritur ex jure gentium voluntario, 363. *seq.* natura quoque ei favet, 391. fratrum, 376. eorum, qui summum habent imperium, & de eorum voluntate non expressè exstante judicium, 378. *linealis* cur instituta, 384. opposita hereditarie, 393. qualis, *ibid.* duplex, *cognatica*, & *agnatica*, 385. *seq.* agnatica cur instituta, *ibid.* linealis nullis gradibus terminatur, 384. *n.* in eadem spes semel parta jure facit, 390. itaque nec peccatum patris filio nocere potest, 388. in regno ex consensu populi delato quæ velit observari generaliter, 380. *seq.* quæ in sexu, ætate, & qualitate, 381. est quali ea, quæ fit ab intestato, 388. regi dat jure temporarium, 341. imperium ad eum non ab eo, qui decessit, sed a populo deferitur, III. 44. tantum deferitur, quantum prima electio tribuerat, l. 189. in regno *alodiali* opponitur ei, quæ fit ex lege, II. 384. Successio in regnis *patrimonialibus*, 378. an ætatis prærogativam admittat, & quando, 391. de Successionis in imperio controversia quis judicare possit, 388. *seq.* an in ea liberi ante adoptionem regni nati postponentur iis, qui post nati, 390. Successionis ab intestato post liberos duo præcipui fontes, 375. 378. Successionem quisque elegisse creditur, quæ in more patriæ est, 378. Successionum leges diverse, *ibid.* Succedens in regno patrimoniali individuum debet aliis hæreditibus id ipsum rependere, 380

c. Successio parentum natura debetur liberis, II. 243. at verum tamen non est, eam citra factum hominum sola nature lege deferri, 394. 397. nam jure nature, spectato ejus statu primævo, nulla, nec necessaria, 75. 400. nec liberorum est, nisi per surrogationem, & ne illis auferatur jus occupandi, 400. 422. Successio igitur descendenti, non aliorum, introducta est necessario in statu terræ prope occupatæ, in locum juris occupandi post mortem, 400. & hoc sensu Jctis vocatur debitum nature, 401. non potest liberis auferri a parentibus, *ibid.* nisi ob utilitatem publicam, vel in pœnam, *ibid.* non incipit, nisi post mortem parentum, 402. extenditur ad omnia jura parentum, etiam eventualia, *ibid.* Successio in stirpes quid, 403. 417. Successionis qui incapaces sint iure nature, 403. qui non, *ibid.* successionis ab intestato principia Savi, COCCENI, 404. resursantur principia Grotii, 405. Successio non dependet ab ætate jure, 406. 412.

415. naturalis sequitur jus, & modum propagationis, 414. Successio vicaria in bonis privatis, 417. 412. in regnis quatenus admitti possit, 443. nunquam, 460. Successiones ab intestato collateralium unde Grotius ducatur, P. 54. *Successionis regnorum* systema Grotii exponitur, II. 418. vera principia proponuntur, 429. *Seqq.* Successio naturalis tantum pertinet ad patrimonium, & bona privata, non ad regna, nisi populus ea familiæ, vel descendentes, expressa dispositione detulerit, *ibid.* tunc enim jus inde quesitum est omnibus, qui sunt de familia, eo modo, ac ordine, qui placuit eligentibus, *ibid.* si in genere delatum est imperium, & præterea nihil dictum, Successio fit juxta ordinem, quem natura surrogata in familiis constituit, inter capaces, 430. & quidem ita ut soli descendentes succedant, non ascendentes, & collaterales, *ibid.* nec foeminae, nisi in prima delatione comprehensæ sint, *ibid.* nec nisi extinctis masculis, si in genere vocatæ sint, 431. 465. inter masculos succedit Primogenitus, 432. quid si gemini nascantur, *ibid.* primogenitus præmortuus transmittit jus suum eventuale ad suos descendentes habiles, 433. iis deficientibus succedit ex prima delatione alter filius, ejusque descendentes, pari ratione ut primus, tunc tertius, &c. *ibid.* masculis deficientibus, & admissis in prima delatione foeminis, filia ultimi regis præfertur filiabus cæterorum semel exclusis, *ibid.* hac deficiente præfertur foemina novissimo regi proxima, v. g. soror, amita, 434. præmortuæ transmittunt jus suum, cum suo eventu, ad omnes suos descendentes habiles, *ibid.* ita tamen ut filius præferatur filię, 435. ad Successionem regnorum *inhabiles* qui, *ibid.* a Successione regni jure excludiuntur pariter editus sine solemnibus lege fundamentali imperii statutis, 440. 441. Successio omnis regnorum naturæ est *linearis*, quoniam Grotius vocat *agnaticam*, 444. nisi ea lege delata sint, ut juxta proximitatem gradus succedatur, 447. cum igitur, præter linealem, naturâ nulla cognita sit in regnis, reliquæ omnes oriri necesse est vel ex dispositione majorum, vel ex jure belli, vel ex usurpatione, 451. 463. 464. 465. 467. Successionis igitur lex, & exempla ubi deficient in regno, tunc obtinet *linearis agnatica*, non *cognatica*, 449. Successio in regnis ea obtinet, quæ fuit tempore instituti regni,

446. sive *allodialis*, sive *feudalis*, *ibid.* si dubia sit Successio, nec regis viventis, nec populi, nec fucetorum est judicium, sed armis res committenda, 455. 456. exempla, *ibid.* refellitur Gronovius, qui regi viventi id tribuit, *ibid.* nam causa Successionis non pertinet ad administrationem regni,

457. *c. Succedendi* jus incipit in momento natiuitatis, & transfertur in nepotes, II. 401. Succedendi jus in imperio collato imperantis corpori familiæ perpetuo cum corpore, & nascituris in infinitum quesitum est, 189. nec eis auferri potest, *ibid.*

Successor in foederibus quid significet, III. 140. an obligetur per constituta antecessorum, & an ea ipsi mutare non liceat, I. 173. Successores regni tantum qui, III. 14. mixto jure qui, *ibid.* jure hereditario non succedunt in ætatis privilegium, II. 397. quid accipiant per ejusmodi hereditatem, 54. an foedera etiam ad Successores pertineant, III. 138. *Seqq.* Successores regum quando, & quatenus teneantur, 54

c. Successorem continuare dominium, vel imperium defuncti, ex tacita ejus præsumpta voluntate, male supponit Grotius, II. 537. Successor regni non succedit ex jure defuncti, sed ex jure primorum disponentium, 556. quatenus defuncti debita publica, & privata solvere teneatur, *ibid.* rem domanialem alienatam revocans quo casu possessorem teneatur indemnem præstare, quo non, 360. tenetur ad contractus antecessoris, publicos, III. 81. 88. nisi notorie, non dubie, ad detrimentum Reip. vergant, 81. 82. acta publica, transacta, & judicata antecessoris rescindere nequit, nisi ipso jure nulla sint, 89

c. SUTTONIUS: Roma domus fies. &c. I. 281

c. Suevicum sedus cur initum, III. 125. 495 *Suffetes* Carthageniensium, I. 188

c. Suffragiorum circa numerum quid iustum sit, II. 312. pluralitas ubi, & quando valeat, 313. *Seqq.* exempla variorum populorum, 316. 318. Suffragiis paribus nihil æquitur, 317. Paritas suffragiorum, vide Minervæ Calculus. Suffragandi modus apud Romanos, 319. in diversitate suffragiorum quid iustum sit, 322. Suffragium absensium quando necessarium sit, quando non, 325. foederatarum civitatum valere pro earum numero, non pro quantitate terrarum, & operum cujusque civitatis, 328

Supra

Suicidium, vide Autocheiria.

SULLA quo jure proscriptorum liberos ad nullos honores admitteret, III. 429. leges ejus quare Cicero servandas censuerit, etiam iniquas, I. 353. c. 187. 385

SULPICIVS contra Antiochum disputans, II. 164. c. 179

a. Superfatio quid, II. 309

Superficies an solo cedat, II. 478

Superior an, & quomodo in subditum mendacium committat, III. 571. *seq.* non is semper, cujus utilitati regimen inservit, I. 124. quid possit circa juramentum, III. 14.

seq. subditum cogere potest ad ea, quæ non ex iustitia, sed ex alia virtute debentur, 523. Superioris præceptum quando excuset, 541. quando non, 538. 540. 544

a. Superioritas non infert subjectionem, I. 322

Superstitio num dicenda, Deum nimium colere, P. 25

c. Superstitio peccat in defectu, P. 89. 92

Supplices ut defendantur, est ex jure gentium, III. 620. hoc jus ad eos tantum pertinet, qui immerito odio laborant, 415. qui fortuna tales sunt, non culpâ suâ, 620. Supplices, dum causa cognoscitur, defendendi, 419. Supplices parcendum, IV. 203.

Supplicium jus in bello quale, 185. quibus debetur, III. 415. 419. defensorum, & non defensorum exempla, *ibid.* Supplices an belli jure occidantur, 664. Supplicium causa ex quo jure cognoscenda, 420

c. Supplicium jura quid, III. 438. in bello occidi jure naturæ possunt, 682

Supplicia naturaliter unusquisque de nocente fumere potest, III. 269. *seq.* (*vide* Vindex. Injuria.) hoc jus nat. manet in quibusdam, *ibid.* Supplicia ad propinquos damnatorum injuncta extenduntur, 425. capitalia antiquissima, & in quibus criminibus, I. 85. *seq.* an prohibita lege evangelica, 90. *seq.* III. 280. *seq.* an magistratus Christianus iuste possit exercere, 381. prohiberi nequeunt, nisi cum summa scelerum permissione, I. 91. prohibita dicuntur in iis delictis, quæ a Mose capite non puniuntur, III. 418. prohibita si eo fine instituantur, quasi melius sit fonti mori, quam vivere, 268. Supplicia cruciatus quo jure addantur, 297. Supplicio afficiendis quare tempus aliquod indulgeatur, antequam puniantur, 281. cur testes primi olim accedere debebant, cum quis lapidibus esset obruendus, 545. Supplicio affecti reges, IV. 194. *seq.* 7.

Supplicio affecti sepultura negata, III. 245

a. Supplicium fumendi a reis modus *Deut. XIII. 9.* explicatur, III. 145. Supplicio afficiendi incapaces sunt successiones, 404. 417

c. Sardi non tenentur ad sequelam bellicam, I. 195

c. Surrogatione iusta semper una manet civitas, unum collegium, 539

Suum naturaliter quid, III. 180. quisque abdicare potest jure naturali, II. 165. ut quisque consequatur, jus est favorabile, IV. 326. nemo temere credendus est iactare, 324. Suo minus fumere, an pugnet cum iustitia, P. 24. in dubio ad eam partem magis inclinandum, quæ alteri, quam quæ sibi consulit, III. 556

c. Sui nomine quid intelligatur, I. 31. Suum quot modis cuique competat, *ibid.* Suum consequi, recipere, vindicare, ad suos pervenire, formulæ quid denotent, *ibid.* Suum ut quisque habeat sequitur ex voluntate Creatoris, II. 573

c. Sylva sub occupatione domini generalis non continetur, II. 92. in Sylvis etiam circumscriptis cur feræ nullius dicantur a JCs Rom. 484

c. Συμμετρία quid, III. 165. IV. 144. 145

c. Сѣмъмъ de pluralitate suffragiorum apud Romanos, II. 317

c. Synallagma quid, P. 64. I. 36. II. 600. 675. sine eo nullam induci obligationem, statuit H. COCCIVS, 596. 608. excipit tamen casus aliquot, 608. 609. Sam. COCCIVS obligationem plenissimam, ait, etiam sine eo oriri, 608. 609. *seq.*

Synedris potestas apud Hebræos, I. 202

c. Synedrium sub regibus Hebræis plane non fuit, I. 115. *seq.*

c. Syrophanissa apud Matth. XV. 22. ex posteritate credita videtur Sarepta, I. 67

Syrtes an cuiquam proxime, II. 58

c. Syrtes quid, II. 87. cur occupari nequeant, *ibid.*

T.

TACITVS de primis mortalibus, P. 36. de eventu belli. 41. de Antibaribus, & Tencheris, I. 231. II. 71. de Tiberio, I. 269. de Germanis, 285. de Iudæis a simoniacis abhorrentibus, IV. 22

c. TACITVS Imp. ScTo Imperium obtinuit, I. 271

Tacitus consensus populi quis, II. 343. *seq.* jus dat ad alienandas minores ejus jurisdictiones, *ibid.* tacita voluntas potest imponi

II i i i i

xiim

rium vi partum iustum efficere, II. 173. non omnia, quæ tacentur, etiam celantur, 659
Tale naturæ esse quomodo quid dicatur, IV.

69
Talio pro se, id est, ob vulnus, non nisi per iudicem exigi poterat, I. 89. III. 272. quæ in bellis sic vocatur, plerumque iniusta, 665. iusta non est, cum postulatur ex odio, 279. non transit personam, IV. 203. c. 217. Talionis postulatorem Hebræis quo sensu licita, III. 280. usus qui apud Hebræos, & Romanos, *ibid.* Talionem in iudicio exigere, Hebræis indultum, I. 98
Talio quid, III. 320. 322. quomodo fieri possit, I. 1. 323. Talionis ius inviolabile, & sacrosanctum, 324. ejus varia nomina, I. 29. probatur auctoritatibus, & exemplis sacris & profanis, III. 125. 126. quousque valeat, 329. sit vel in eadem persona, 330. vel in alia, quæ pro altera tenetur, *ibid.* privatione vel juris ejusdem, vel per tantundem, *ibid.* non potest fieri idem crimen committendo, *ibid.* ultra eam quæ poena inferitur, an sit meri juris civilis, 331. negatur 332. Talio, s. reparatio injuriæ, unicus finis poenarum, 336. 338. crude summa nullibi obtinuit, 352. an remitti possit, 360. 363. iusta chantati non reputat, 362. iusta in homicidio, & adulterio quænam, 327. Talionem qui statuit, non imitatur, sed punit delinquentes, IV. 217. Talionis iure fides data violari nequit, 316. Talio non est ipsa belli iusta causa, sed supponit eam, II. 25. 26
TANAUS Scythie rex antiquissimus, I.

195
Tantundem quomodo, & ubi præstetur, II. 397.

TARQUINI factum in Gabiis an iustum fuerit, IV. 430. c. 433.

Tarquinii legatis ius gentium indultum, I. 236

Taurus philosophus differens de concursu potestatis civilis, & pænie, I. 13. ejus sententia de pœnis explicatur, III. 355

Teban quid iure Romano, II. 14

Tinyphate impeditus ne recedat, Cui non videatur contra legem fecisse in l. 15. ff. de publicis, IV. 198

Templa visitare, iniustum iure naturali, est ab iis hæc, qui in quibsdam circa religionem dissentiunt, IV. 226. licet visitare iure belli, 1. seq. an iure talionis liceat, 229. gentium a Judæis incensa, 4. Templis parandum, 226. Templum Hierosolymorum

intravit Pompeius, incendit Titus, 4. ejusdem religio, *ibid.*

Tempus immemorabile in dubio sufficit ad derelictionis præsumtionem, II. 166. seq. a centenario differt, *ibid.* Tempus, quod possessori ius dat domini in questione de imperio derelicto, unde numerandum, 172. memoriam excedens infinitum est moraliter, 166. ad penitentiam dandum his, qui supplicio afficiuntur, III. 281. Temporis duratio naturam rei non mutat, I. 190. Temporis quæ vis ad præsumendum derelictionem, II. 166

Tempus longum iure Rom. quid, II. 183. (*vide* Præscriptio.) Tempore non minuitur injuria, sed augetur, 177. Tempus non est modus naturalis finiende obligationis, IV. 180. duo Tempora omnem Gubernationem absolunt, P. 33. I. 23

Teneri bello quæ intelligantur, IV. 227

Tenere rem instrumentis, i. e. per alios quo possidere possumus, II. 481. Tenendi facultas desinere quando in vita civili videtur, *ibid.*

TERRENTIUS: de *Chælois*, I. 312 de orba a proximo ducenda, II. 296

Terminus naturaliter est, qui pars est rei, IV. 184. a quo, non est intra mensuram naturaliter, ut alter, *ibid.* Imperiorum Termini naturales qui, II. 129. seq. quare constituantur, 130. seq. promoveri iniuste possunt, etiam in iusto bello, IV. 261. seq. non semper promovendi, quoties etiam iuste possunt promoveri, 264. Terminorum duo genera, 381. Termini sacra sine sanguine, 264. a Termini sacris Numa quare sanguinem abesse voluit, *ibid.*

Terra continetur a mari, II. 58. negatur, c. 88. 89. Terram, & aquam dedere, quid, 227. & in u. Terræ hostili quare parcendum, IV. 219. seq. ad 230

Terra ius a natura humano generi concessum, II. 73. vel quæ tall, vel ut singulis, *ibid.* hinc vel communiter, vel seorsim, 74. Terræ usus naturalis duplex, 79. Teris post confusionem linguarum non divisa, sed varie occupata, 80. Terrarum mediatarum, & immediatarum origo, I. 295

Territorium unde dictum, IV. 28. c. 53. Territorium pars populo vacua alienari potest, II. 343.

Territorium in alieno, cur vi agere non liceat, vera ratio, III. 680

Terror non sufficit ad ius interitum ostendendum, IV. 203. *Tertio*

Tertio, qui metum non iocussit, facta promissio tenet, IV. 301

c. *TERTULLIANUS*: leges gentilium a divina mutatas esse, I. 132. Christiani quid precari soliti fuerint Imperatoribus, 138. de Tertulliano iudicium, 156

Testamentum solennitate aliqua defectum quem effectum habeat, IV. 73. Caroli M. de regno quale, I. 195. Testamenti facitione an prohibeantur obides, IV. 343. nullum esse quo iure dicitur id, quod solennitatibus quibusdam caret, 73. an ex tali, salva pietate, quid possit capi, *ibid.*, quasi Testamentum, cuius faciendi ius servis dabatur, 251. Testamenti facio est iuris naturalis, quo sensu, II. 144. Testamenta de regnis patrimonialibus, I. 193. *seq.* de regis non patrimonialibus non valent, nisi ex populi consensu, 194. *seq.* in Testamentis clausula derogatoria, quantum valeat, 200

Testamentum definitur, II. 362. quomodo differat a dispositionibus inter vivos, *ib.* & ab alienatione, quæ sit in tempus mortis, 363. & a Codicillo, I. 222. iure naturæ nullum, nec civili validum nisi quateus hæres acceptat, III. 361. Testamenta non sunt modus acquirendi naturalis, I. 299. plerisque gentibus, qui Græcis, vel Romanis non parere, incognita fuerunt, III. 363. ab ipso testatore pro lubitu mutari possunt, 364. circa Testamenta principum quid iuris, 364. 365. Testamenti substantia cognata non est dominio, *ibid.* per Testamentum non fit alienatio, neque ullo sensu dici potest esse iuris naturalis, *ibid.* Testamentum, quo filius excluditur, quomodo audiat iō iure Rom. 407. 409. Testamentis Episcoporum, ac Clericorum, forma legis præscripta ab Imp. I. 239. Testamentis clausula de non revocando addita nullius est valoris, 314. Testamentum imperfectum ut valeat saltem pro codicillo, quid requiratur, II. 603. ex Testamento imperfecto non oritur naturalis obligatio hæredis, ad præstanda legata, IV. 87. Testamenta militum quomodo iure militari valeant, II. 602. Testamentum apud hostes coactum cur Jure Rom. nullum fuit etiam post legem Corneliam, IV. 147

c. *Testamenti Veteris*, & *Novi*, distinctio in versiculos, I. 153

Testari non prohibetur externi iure naturalis, II. 345. Testari quem impediens quap-

do, & cui teneatur, III. 181
c. Testandi libertas quantum introductæ malorum, II. 143. 164. 366

Testatoris libertatem qui impedit, damni dati tenetur, III. 181

c. Testator si vi, vel dolo impeditus fuit ne quid legaret, quid iuris, III. 19 qui juravit se testamentum non muturum, si novum condar, an hoc sit illicitum, & irritum? negatur, 40

Testimonium servus, nisi tortus, dicere non poterat apud Romanos, I. 109. n. c. 159. qui testimonio injusto damnus dat, in quantum tenetur, III. 184

c. Testimonium falsum est delictum consummatum, III. 170

Т H A M A R ad mortem damnata a Suctero ob adulterium, I. 131. Thamar pro filio pro promissio facta, iure oat. valebat, II. 613. 617

c. Т H A M A R quo sensu monuit fratrem itupratorem, ut se peteret a patre, non negatur, II. 286

c. *Theatri* occupatio male trahitur ad similitudinem occupationis rerum, II. 76

Thebaorum martyrum historia, I. 113. 147.

Thebanorum bella cum Lacedæmoniis, II. 18. n. lex de vendendis liberis, 202

Т H E O D O R I Ætoli factum, III. 668

c. Т H E O D O R I sententia circa fis, & nefas, P. 33. responsum ad Lyfimacum, III. 215

c. Т H E O D O R I C U S quo iure Italian occupavit, II. 99. Papam misit legatum, I. 243

c. *Theologia* qualis doceat jura, II. 177

c. Т H E O D O S I U S majus imperium ratus, submittere legibus præcipit, I. 268. ejus lex de non vendendis liberis, II. 211

Thesaurus iō multis regnis regi cedit, II. 471. iure nat. est ejus, qui invenit, *ibid.* hodie Theauri sunt principum, quasi gentium iure, *ib.* de Theauris varis leges, *ib.*

c. *Thesaurus* quid, II. 488. 489. est res nullius, 91. etiam in solo occupato, 92. adeoque iure naturæ cedit inventori, 489. cur id legibus civilibus immutatum sit, *ibid.* cui cedat iure Saxónico, & Suevico, 490. aliarumque gentium, *ibid.* in loco sacro inventus cuius sit, IV. 22

c. Т H E S S A L I Bores, III. 379

Thymophoria cur Cereris sacra dicantur, II. 17

c. *Thracum* gens ferissima, I. 17

c. Т H A A S I B U L U S cur vetuit occidere civem

- cives pro tyrannis pugnautes, I. 382
 c. THUANUS: de Ecclesiasticis personis a summâ rerum arcendis, I. 162. religionem non imperari, III. 405. IV. 15. 16
 c. THUCYDIDES: de jure propriæ defensionis, I. 122. de imperii natura, & nota characteristica, 246. de civitate negotiosa in otioso mutata, I. 187
Tiberiorum generositas, III. 576
 c. TIBERIUS Augusti successor non proprio jure imperium sibi arrogavit, I. 269
 c. TIBULLUS: de Cerere, II. 83
Tibi, pro benefacere, III. 9
Tyrosia quid, III. 267
 c. ТИОТНА decus moderatio, IV. 222
 c. *Titulus* quid, & unde sic dictus, II. 464
 c. TIVUS templum incendit, IV. 5
 c. Tolosanum aurum, III. 449
Tradere se in fidem, quid, IV. 342
 c. Tradita res naturali ratione quando videatur, II. 518
Transitio non requiritur naturaliter ad persiciendam alienationem, II. 339. naturaliter ad translationem dominii non requiritur, 479. ad eandem in quibus casibus etiam jure civili non requiritur, *ibid.*
 c. Transito definitur, II. 147. 518. est modus acquirendi vere naturalis, 349. sine ea non transfertur dominium, 405. ejus necessitas ad dominii translationem probatur ex ipsa dominii voce, & effectu, 518
 ТРАДАНІ dictum ad præfectum prætorio exponitur, I. 140
 c. Trajanus qua ratione imperavit, I. 271
Transfuga Jure Rom. postliminium non habent, IV. 116. servi postliminio recipiuntur, 118. *seq.* ab his, a quibus transfugerunt, occidi solent, 203. belli jure recipiuntur, 327. in dubio non reddendi, *ib.* Transfugas admittere licet, III. 576
 c. Transfuga liber quod non gaudeat jure postliminii, nec amnestia, id sequitur ex ratione naturali, P. 99. IV. 128. 160. ex eadem ratione nec a patre recipi potest, *ib.* servus a domino potest, 163. *Transfugam jure belli recipi*, quo sensu in l. 51. ff. A. R. D. dicat Celsus, 354. Jure naturæ transfugæ non reddi debent, nisi aliter pax obtineri nequeat, *ibid.*
Transfugendi jus per alienos fines, II. 63.
 Transfugendum qua sit, 63-66
 c. Transfugendi jus commune sit, II. 84.
 Transfugendi jus venia petenda sit, 106.
 exercitus transiens navibus loci uti potest, 208. & vice versa transfugantium navibus,

- principes loci, *ibid.* Transiens per territorium an, & cur ibi aliquando commorari possit, 109. & tugurium ponere momentaneum, 110. Transientes territorium quomodo subint potestati illius, I. 235. *Vide* Advenæ. Externi.
Transitus per terram nostram quibus, & quomobrem negari non debeat, II. 61. *seq.* quibus rationibus tutior reddatur, *ibid.* in transitu concessio vis omnis abesse debet, IV. 281. Transitus non debetur injustum bellum moventi, II. 66
 c. Transitus personarum liber est jure gent. I. 235. cuique debetur ipso jure nat. IV. 287. quid differat ab itinere, 401. Transitus per terras, maria, & flumina occupata, ex innoxia utilitate deduci non posse, probatur, III. 103. simulque vera hujus juris ratio affertur, 103. 105. Transitus debet esse innoxius, 104. si lis de eo sit, quis iudex, 104. 107. respondetur Gronovii objectionibus contra jus transitus, 104. 105. Transitus hosti meo permittere absque mea injuriâ potest pacatus, I. 1. 601
Transmissio linealis differt a Repræsentatione, II. 554. *seq.*
 c. TRANSONIUS crasum dedie distinctioni inter jus gentium primum, & secundarium, P. 67. definitione ineptâ, 68. vapulat distinguendo res communes a publicis, II. 147. 148. item circa jus patriæ potestatis, 242. item adjudicando pistoræ tabulam, 515
Tribuni sacrosancti quomodo facti, IV. 303
 c. Tribunorum jus vetandi, I. 319
*Tributa*olvere, honestum, I. 94. retro debita an peti possint ab eo, qui pacto quodam successit in jus ejus, cui debebantur, IV. 329. juste imponuntur devictis gentibus, tam ad securitatem, quam ad restitutionem sumtuum, 264. subditis cum ob dubium de belli justitia bellare nolunt, III. 445. *Tributorum* finis quis, I. 94. indicio ad victoris utilitatem IV. 264 *Tributoria* Medorum nationes an ejus conditionis manserint, transito ad alios imperio, III. 140
 c. Tributumolvere, non derogat summæ potestati, I. 327. Tributa cur a subditis præstentur, II. 109. quo jure rex populo imponat ad restituenda oppignorata, 362
 c. *Triumvirato* quid Deus, & mens, P. 38
 c. *Triumviratus* post Cæsarem flante qualis status Imperii Rom. fuit, I. 267
 c. ТАРНОТОТО Antiochi, I. 302
 c. ТАР

- e. *TRYPHONINI* casus, l. 31. ff. *depositi*, de deposito a latrone explicatur, P. 76. II. 570. 571. item de spolio deposito apud ipsum rei dominum, 571.
- Turandi* sese iustus modus, etiam in iusto bello, difficultat tenetur, aut cognoscitur, III. 659.
- TULLII HOSTILII* dolus, III. 571.
- c. *Tynetani* cur non excindantur a Christianis, III. 111.
- c. *Tunicas* duas habenti preceptum a Christo datum explicatur, I. 140.
- Turcam* contra an sit foetus incundum, III. 101.
- c. *Turcis* cur transitus denegetur, II. 105.
- Turpem* ob causam qui quid accipit, non tenetur ad restitutionem, II. 563. quia non tenet, rem alienam, c. 581. 582.
- Turris* Babylonica, II. 56.
- Tutelam* natura occupanti, & idoneo concedit, III. 458. negatur, c. 469. aliam requirit regnum patrimoniale, aliam non patrimoniale, l. 196. in Tutelam receptus nihil debet agere noxium statui ejus, a quo receptus est, IV. 430. pactum militaris opere pro tutela quale, III. 658.
- c. *Tutela* summarum potestatum principia *H. COCCETTI*, l. 302. *seqq.* jure naturæ agnatis, etque deficientibus civitati incumbit, 306. etiam ad regna ex voluntate populi delata extenditur, *ibid.* quando finitur, a natura definitum non est, *ibid.* legitima agnatorum, immo & dativa, a natura originem habet, II. 214. 216. Tutela jus armis vindicari potest, 186. Tutela eadem ratio in regnis patrimonialibus, ac in regnis ex voluntate populi quaesitis, I. 307.
- TUTOR*, qui jus etiam incertum pupili defendit, non agit iniuste, III. 491. regni, an rege pupillo, aut captivo, summum habeat imperium, l. 190. Tutores a quo dandi in regnis patrimonialibus, & non patrimonialibus, 196.
- e. Tutorum potestas cuius sit naturæ, l. 279. Tutoribus ipso jure naturæ data est facultas administrandi res pupillorum, II. 643. & castigandi pupillum, III. 350. Tutor ad quid teneatur ex facto licito & illicito, 190. ex quam culpa teneatur Jure Rom. *ibid.* non potest conveniri si res pupilli casu pereant, II. 699. exceptiones, *ibid.*
- Tyrannus* iudiciorum jus ut nec aliarum rerum non habet, l. 185. 351. an obliget

populum, aut verum regem per contractus, *vide* Contractus. Obligat iis actionibus, quæ ad imperium pertinent, & quatenus, 351. *seq.* Tyranni imperium ferendum, 185. *seq.* Tyranno fides debetur, IV. 299. *seq.* (*vide* Jusjurandum.) Tyrannum vi decicere, aut occidere, num liceat privatis, l. 351. Tyrannorum liberi iniuste afficiuntur poenis, metu ne similes evadant, aut eadem suorum vindicent, III. 426. an in uxores eorum adulterium committatur, IV. 299. *Tyrannicum* imperium, & id, quod imperantis causa insitutum, sibi invicem opposita, l. 185. 351. Tyrannici imperii destructio fediosa esse potest, 351. nam & in Tyrannide multæ bonæ leges esse possunt, IV. 636. quo sensu, c. 645. an ut tyrannida liberetur, patris bellum possit inferri, l. 351. tyrannice imperans princeps an subditis ipso facto subiacitur, 187. an ab iis imperio dimoveri possit, 185. non definit esse princeps, contra, quam alii putant, II. 9.

- e. Tyrannus in exercitio, & tyrannus in occupatione, l. 377. acquisitione, & administratione, qui dicantur, III. 89. & rex quomodo differant, l. 281. definit esse princeps, 369. 375. pleniorum exempla, *ibid.* ob jus naturæ violatum tyrannorum furis agitatorum exempla, P. 72. de cæde tyranni auctores citati, l. 386. in Tyranno personæ jus deficere, verum non est, III. 37. contra tyrannos acquisitione, & administratione, subditi licite sedera contrahunt, 124. 125. Tyrannus non potest qua talis bello peti ab alia gente, 377. vere talis occidi semper potest, IV. 143. Tyranno fides data servanda, 308. 309. 310. Tyranno ejecto an res publica res alii eum ab eo contractum fulvere teneatur, II. 545. ex contractu Tyranni civis locupletior facti cur teneatur ad restitutionem, III. 89. *vide* Usurpator.
- c. *Tyrus* bellum intulit Alexander ob transiitum denegatum, III. 106.

V.

V A N D E S,

II 124

- c. *Vagina* gladiatorum veniunt, sub generis denominatione *armorum*, III. 602.
- c. *VALENTINIANUS* polygamus, II. 254.
- Vakte* non semper nequeunt ex post facto

K k k k

qua

Grosius Coccetti. Tom. 17.

- quæ non valent ab initio, II. 170
V **A** **L** **E** **R** **I** **I** *Levini* dolus, III. 472
V **A** **L** **E** **R** **I** **I** **U** *Consul regni affectati* fulp-
 pationem quomodo amovet, I. 315. ejus
 lex de provocatione ad populûm, *ibid.*
Validiorum omnia esse, male dicitur, III. 455
V **A** **L** **O** *rerum vel intrinsecus, vel extrin-*
secus, II. 703
Vandalica successione controversia, II. 392
Vastitquentia interdicta Christianis, III. 476
V **A** **R** **N** **E** **N** **S** *pugna* cur iustitia Christianis,
 IV. 144
V **A** **L** **L** **A** **G** **I** **U** *per se non facit subditum*, I.
 327. 328
V **A** **L** **L** **U** **S** *qui non idem subditus, cogi non*
potest ut eat obfex, IV. 343. c. 377. *Va-*
fallorum jus circa alluviones, II. 476
V **A** **L** **L** **U** **S** *qui sit, pristina jura sibi reservare*
potest, II. 446. sequi principem tenetur et-
 iam in bello injuto, III. 547. vitio aliquo
 laborans per alium militare tenere tenetur,
 aut *adobam* prestare, I. 195. *Vasfal-*
lus ligatus quis esse possit, 328. ad quid te-
 neatur, 329
V **A** **S** **Q** **U** *libertas sentiendi notatur*, II.
 35. error de Principe infontem insultante,
 P. 101
V **A** **S** **T** **I** **O** *rerum hostilium*, IV. 6. in pœ-
 nam semper, & ipso jure nat. licita est in
 infinitum, 7. 211. id est, ultra, non in-
 tra modum debiti, & delicti, 212. etiam
 rerum sacrarum, 8. vide *Populatio*. Ho-
 stilis res.
V **A** **T** **I** **C** **I** **N** **I** *accipienda vel sub conditione, vel*
simpliciter, I. 95. ad bellum jus nullum
 dant, nisi expressum adsit mandatum Dei,
 III. 462. c. 479. intelligi nequeunt, do-
 nec ad tempus impletionis, 452. n. *Vati-*
ciniorum veterum explicatio magnum olim
 malum concitavit, *ibid.*
V **A** **T** **I** **C** **I** **N** **I** *non sunt leges, sed narrationes*
futuri, I. 145
V **A** **T** **U** **N** *nomen qui sibi falso induunt, recte*
puniuntur, III. 179. n.
V **A** **L** **E** **R** **I** **C** **U** *Bobemia Dux* filium ru-
 stici duxit, II. 248
V **E** **C** **T** **I** **G** **A** **T** *ex quibus causis conficiui possint*,
 II. 67. *seg.* ut conficiui possint, requiritur
 summâ potentia ut sit prædictis, qui con-
 stituit, I. 171. qui fraudat, in quantum
 tenetur, III. 183. pro transitu mercium
 imponi quæ possint, II. 67. mari imponi an
 possint, 126. Vectigalium immunitas qua-
 lis, quæ in fœdere comprehenditur, III.
 94. si conceditur, eorum non intelligitur

- quæ summa exigit necessitas, 146
V **E** **C** **T** **I** **G** **A** **L** *imponi p trimonium vocatur*,
 II. 177. transfontibus imponi possunt, 108.
 cur, 109 & præternavigantibus, 154. ex-
 empla, *ibid.* Vectigalis equorum apud
 Ægyptios ratio, 109
V **E** **J** **E** **R** **A** **N** *expugnatio*, IV. 10
V **E** **L** **A** **C** **I** **D** *la*, IV. 431
V **E** **L** **L** *consent quod in alterius voluntate po-*
sui, I. 200. Deus velle ea, quomodo di-
 catur, quæ tamen non efficit, III. 564.
 nemo sibi male vult, I. 174
V **E** **N** **A** **T** **I** **O** *an tunc sit juris gentium*, II. 469.
 legem accipit a terra, 59. cur principibus
 proprie adignata, 470. Venantes rusticos
 morte punire, injustum, 16. n.
V **E** **N** **A** **D** *ius est a natura*, II. 118. 139. et-
 iam in alieno, 487. & lege demum civil-
 li potest aliter statui, *ibid.* quomodo sin-
 gulis auferri possit, 92. 93. *Venationem*
 esse fructum fundi, recte negat Julianus,
 482. ejus usum quoque pertinere ad fru-
 ctuarium, recte asserunt Celsus, & Try-
 phonius 481. 484. *Vide Fere.*
V **E** **N** **D** **E** **N** **D** *libertas an alicui debeat*, II. 72.
 qui vendit, obligat se ad omnia ea, quæ
 in venditione sunt necessaria, 661. 663.
seg. pluris vendi, quam emptum quoties
 quid possit, 663. vendita re, nec tradi-
 ta, cujus sit periculum, 664. si cujus la-
 titantis bona vendita sunt, is admittitur
 ad pecuniam ex his redactam, 661
V **E** **N** **D** **E** **N** **S** *alienam rem bona fide emptam*
plus suo non habet, adeoque non tenetur
domino, II. 579
V **E** **N** **D** **I** **T** **I** *captivi an vim habeat si in locum pa-*
catum vendatur, & an ei jus sit postlimi-
nii, IV. 211. quid si ad suos venditione
 pervenerit, 114. Venditio frumenti pro-
 hiberi solet in summa penuria, II. 70.
 Venditio potest dominium transferre ante
 traditionem, 663. *seg.* negatur, c. 70.
V **E** **N** **D** **I** **T** **I** *in venditione quando datur præntendi li-*
bertas, II. 685. quid differat a permutatio-
 ne, 686. *Veoditio* rei, etsi jam aleri et-
 iam cum juramento vendite, non irrita
 est, III. 41. *vide* *Emtio-venditio*.
V **E** **N** **D** **I** **T** **O** *quis quibus casibus sit periculum rei*
vendite, II. 708. cur actio saltem in ejus
 personam detur, & quod teneatur ad evi-
 ctionem, ratio naturalis, *ibid.*
V **E** **N** **E** **N** **A** *qui struere compertus est, an possit*
interfici, II. 7. Veneno interficere, jure
 gentium vetitum, III. 666. inficere tela
 an liceat, 667. aquas an liceat, *ibid.*
 c. V.

- veno in hostem uti nullo jure licere statuit II. COCCREIUS, III. 482. *seqq.* excepto casu unico, 484. Veneno hostem jure naturae necari posse, affirmat, SAM. COCCREIUS, 485. cur aquas corrumpere non aequaleat, 486.
- c. *Veneta* resp. Status qualis, I. 276. Venetiarum dux pernoscere extra urbem nequit, 309. Venetos inter, & Tridentinum principem controversia, IV. 355. 397.
- Veni* digna quæ, IV. 188. 190. Venim dare an liceat, III. 287.
- Venire*, & mittere, diversa, IV. 388. Venire cui permissum, an quem secum ducere possit, *ibid. seq.*
- Venus*, ad eam proni sunt, in quibus sanguis prævallet, III. 295.
- c. *Venus* Tonaïs, IV. 21.
- Verba* intelligenda secundum substratam materiam, III. 143. c. 153. 172. ex proprietate in dubio sumenda, 131. Verborum obligatio interna ex mente, *ibid.* externa, secundum interpretationem probabilem, *ib.*
- c. *Verba*, si dubia sunt, interpretandi regulæ, III. 149. regula generalis, 151. inter gentes non recepta sunt cum mutua obligatione, 606. 608. 610. 611.
- c. *Verbenarius* quis apud Romanos, III. 107.
- Verberibus* adlecti reges, sed absque infamia, I. 202. negatur, c. 315. servi non nimium adficiendi, IV. 247.
- c. *Verberibus* emendare peccantem, naturâ non licet unicuique, III. 339.
- Veriloquium* quo sensu ad justitiam a quibusdam deferatur, III. 569. nun ita necessarium ad justitiam, ut magnanimum, 574. *seq.* bello tolli fortasse aliquatenus potuit, IV. 298.
- Veritas*, i. e. locutio aperta, III. 4. justitiæ pars, 569.
- c. *Veritas* non recte definitur a Gronovio, P. 89. potest in vitium degenerare, 90. omnibus auctoritatibus præterenda, 91. *Veritates rerum esse æternas*, quid inde sequatur intuitu Dei, I. 44.
- c. *VESPASIANUS* summum Imperii in pacis, & belli statum discepit, I. 21. a militibus Imperator solutus, Senatûs decreto saltem jus imperii nactus est, 270. hujus decreti contenta, *ibid.*
- Vestis* apud Romanos postliminio non recepta, IV. 120. Vestium nomine arma non veniunt, 422.
- Vetari* fortius, quam jubens, quare, III. 147.
- Veterebus est dictum*, quid significet in verbis Christi, I. 87.
- c. *Vetus* ducere, juveni licet, II. 298.
- c. *VEXOR* Aegypti rex antiquissimus, I. 395.
- Via* publica an alienationem impediatur, II. 477.
- c. *Via* publica alluvionem non impedit, II. 405. non amittitur, non utendo, 199.
- c. *Vitatores* unum e sociis dedere prædones, absque perfidia nequeunt, III. 531.
- c. *Vivimus* videns ingredi fures, vetare non tenetur, III. 192. Vicini populi assilere ex fodere tenentur regi contra invasorem vel subditum, vel extraneum, I. 380. non vero contra subditos, *ibid.* ad quid teneantur invasori, *ibid.* hunc apud se fugitivum dedere debent juxta regi petenti, 381. non vero hunc invasori, *ibid.* possessionem sequuntur, 383. *vide* Neutrales. Medii. Pacati.
- c. *Victimam* humanas immolans gens ille ab alia bello persequi nequit, III. 195.
- c. *VICTORIA* (Fr) Jurium belli scriptor, P. 82. ejus sententia inepta de jure bellandi penes subditos, I. 225.
- Victoria* unde censenda, IV. 317. Victoriæ jus an justitiam internâ non extendi possit ultra modum debiti, & periculi necessitatem, 261. Victoriam non vult turari Alexander, III. 575. post eam res eorum, qui victi sunt, vastare, injustum, IV. 222.
- c. *Victoria* gloriosius paratur ingenio, quam vi, III. 590. 591. 601. Victoriæ jura exponuntur, IV. 99. *seqq.* 104. 105. 106. ad obtinendam victoriam quæ licita sint, quæ non III. 579. ex Victoriâ demum ultima constat de justitiâ causæ, I. 228. II. 52. III. 498. 499. per ultimam Victoriam jus acquiritur non tantum in imperium, sed & in jura singulorum, IV. 106. 107. Victoria cur sæpe injustam causam sequatur, P. 77.
- Videtur* quis dicendus, IV. 337. III. c. 155. curare debet ut religio vera libere prædicetur, IV. 267. Victoris officium in eos, qui se dedunt, 341.
- c. *Victoris* jus in victis, III. 110. licentia naturalis, IV. 269. Victori qualem imperium acquiritur, 104. Victor prælio, & bello, differunt, 371.
- Vidui* quis dicendus, IV. 337. c. 100.
- Vidui* bello solenni jure gentium nihil non habent patiendum, 341. legationis jus amittunt, III. 201. clementer habendi, IV. 267. pernixti victoribus, 262. *Vidui* nihil cupere, nisi quod pacem impedit, K k k k 2 lauda.

- laudabile, 251. *seq.* Relictum suum imperium, 264. imperium relinquere, generosum est, 263. imperium relinquere, locis quibusdam detentis, 264. imperii pars relicta, 266. permittit suae leges, & magistratus, *ibid.* *seq.* suae religio, 267. Romani nihil admire solebant praeferre injuriae licentiam, 261. 342
- a.* *Vitula* cur non statim, & quando ad secunda vota convolare possit, II. 241. 267. Viduam fratris docendi lex cur inter Christianos abrogata, I. 73
- c.* *Vincere* quid significet, III. 155. IV. 98. quid certo actu, 98. quid toto bello, 99
- e.* *Vinculum* juris quid sit JCtis Romanis, II. 566. 567
- Vindex* sui juris quisque naturalis, I. 77. *seq.* *Vindex sanguinis* apud Hebraeos, 85. III. 272. I. c. 130. III. c. 439. 440
- a.* *Vindictam* unumquemque privatum suae, & alienae injuriae esse, perpetuus error Grotii, P. 72. 86. I. 24. 51. 130. 153. 215. 238. 324. II. 399. II. 335. 319. 341. 342. 344. 349. 356. 361. 378. 381. 435. 535. 597. IV. 292. 311. 425.
- Vindicatio*, II. 4. rei nostrae cum caede alterius, nisi ejus rei, ex qua vita pendet, quaeque judicio recuperari nequit lege evangelica illicita, 16. *vide* Ultio.
- Vindicta* bonum est imaginabile, III. 293. concessa potestati publicae cum iure defensionis, II. 17. injusta lege nat. & evangelica, I. 166. III. 265. quatenus tantum animi dolentis exstiat, 276. quo sensu Deus vindicando scelera impiorum ridere dicitur, 264. iusta ex jure naturali, quo sensu, 269. ea est, quae fit magni boni publici causa, I. 102. etiam iusta non semper concessa lege evang. III. 276. *seq.* ea, quae sumitur in posteris nocentum, an exemplo Dei possit defendi, 423. *Vindicta* privatae exempla, 270. ad vindictam quisque promptior, quo ratione minus valet, 266. *Vindicantis* animus non debet in malo acquiescere, quo sensu, 264
- a.* *Vindicta* explendi doloris vitiosi jam ante adventum Christi, I. 143. *Vindicta* maximum genus, 150. *Vindicta* omnis Dei est, non hominis, 152. *Vindictam* privatam Paulus non interdicere tanquam legibus, sed tanquam perfectionis contrariam, 153. *Vindicta* quousque liceat in bello, II. 52. *Vindictam* solam si sibi proponat puniens, vitiosa aequa, non injusta, III. 138
- c.* *Vinea* septimo anno non putandae lex Hebraeorum erat forensis, non perfectionis, II. 696
- Violare* legatos quae prohibet lex non pertinet ad eos, ad quos non mittuntur, III. 205
- Vir bonus* naturaliter perpetuus Magistratus, III. 273
- c.* *Vir* per nuptias non transit in aliam familiam, sed novam constituit, II. 276. *Vir bonus* quis sit JCtis Rom. IV. 372
- c.* *VIRGILIVS*: de Saturno, I. 394. *Georg. I. vers. 176.* explicatur, II. 81. de Cerere, 83. de Manibus, III. 251. de seminarum caede, 254
- Virginalis* pudor aequiparatur vitae, I. 85. an qui violare eum cupit, possit occidi, ut defendatur, II. 8. *vide* Pudor.
- Virginem* vi corruptam corruptor non tenetur ducere jure naturali, III. 181. vi corruptae cur credi lex velit in agro, non in urbe, II. 15
- c.* *Virginem* qui violat, naturae jure capite plectendus, I. 131. de Virgine stuprata antequam supplicio afficiatur, lex universalis nunquam lata est, 159. Virgini in urbe, & in agro vi stupratae aequa creditur, II. 46. *vide* Pudicitia.
- c.* *VIRGIVS* filiam interimens, II. 27
- VIRIATVS* moderatio, IV. 225
- c.* *Virtutis* nunquam iustus belli dux fuit, III. 636
- Virtutis* actus, quos jus Hebraeorum exigit, exiguntur & nunc a Christianis, I. 21
- c.* *Virtus* Grotio quid, P. 91. an sit in re an in opinione, 40. non consistit in medio, sed in perfectione, 83. opposita Virtutum quae, & quot, *ibid.* Virtutum unica, & sola ratio, I. 151. Virtus in quo consistat, III. 360. Virtutum mensura, II. 703. Virtutum inter se consensus quid, III. 366. Virtutis, & juris differentia, P. 55. Virtus, & jus, diversimode hominibus a Deo inuncta, III. 478. Virtutes qui negligit, quo sensu iustus non fit, I. 14. Virtus per se non praecipitur lege Moysi, sed solum ejus actus, 137. nec praecipitur a Christo in vim legis, *ibid.* nec inculcatur ab eodem majore gradu, *ibid.* Virtutis quae sunt, si lege imperentur, vel pacto promittantur, quatenus homines ad ea cogi possint, III. 480. Virtutes, quae aliis utilitatem non afferunt, an ad jus naturae referendae, I. 39. 45.
- Vir*, ac terror, propria bellorum, III. 560. iusta, quae ius alterius non violat, 179 ubi iusta est poenitentia, II. 555. major, liberat a poena, IV. 386. injusta naturaliter quae, I. 79. iusta naturaliter quae, *ibid.* iusta relictio

monis probatur, *ibid.* *seq.* iusta in bestiis quo sensu, 81. poenae ergo, licita, III. 555. *seq.* Vim qui infert, sepe iniuste occiditur, III. 9. etiam nec dum praesentem praevenerit licet magistratus, II. 17. per vim jus suum consequi, quo sensu juris naturalis esse dicatur ante positas leges, I. 11. Vi resistere summis magistratibus, licitum, piumque non est, IV. 75. non utendum in rep. etiam si iusta sit, I. 353. Vi, hominibus armatis, coactis, quid significet, III. 542. *seq.* c. Vis quando licita, III. 578. quando unicuique, & licitum remedium sit ius nobis ablatum recuperandi, 572. ea, qua magistratus utitur in subditos, imperium est, non bellum, I. 224. Vis non impedit consensum, III. 195. Illicita si fiat, qualis sit obligatio coacti, qualis cogentis, II. 626. Vi privata agendi ius ante institutas civitates unde sit iuxta Grotium, I. 45. Vis hostilis iure naturae licita est, II. 630. bellica inter duas summas potestates nunquam iniusta est, III. 67. Vi quod repetitur, si aliter repeti nequit, defenditur, 115. *Vires corporis* cur datae a natura, I. 231. *Vita* fundamentum est omnium bonorum temporalium, & aeternorum, III. 509. anterior ut cum delicto veniat in estimationem, quatenus naturaliter sit aequum, 294. c. 368. hominis Christiani plurius esse debet, quam res sua, 624. innocentis recte servatur per mendacium, 572. Vita in statu innocentiae, II. 54. *seq.* populi, praefenda libertati, III. 509. 510. Vita an obligari possit, 623. & quo casu, c. 632. tota reorum an examinanda, 294. *Vitam* valide obligari, antiquorum sententia, 104. Vitae tuendae causa mentiri an liceat, 572. 621. Vitae aestimatio non fit in homine libero, 283. ius plenum nemo habet in se, 424. 623. ita ut eam sibi adimere possit, aut hoc sine pro alio obligare, 424. sua enim cuique est, sed non ad pendendum, 180. suae quemque esse summum dominum, gentium esse opinio, 623. IV. 336. Vitae pactio libertatem non comprehendit, 422. Vitam servare si nequeam aliter, licet mihi eam impetentem arcere vi quacunque, II. 5. III. 555. etiam si sit innocens, 555. in vitam nostram Deus plus juris habet, quam nos ipsi, I. 164. ius etiam habet sine intuitu culpe, III. 427. Vitam multitudinis innocentis suae unusquisque tenetur praeferre, 522. c. in vitam nostram quale ius nobis competit,

I. 217. quo casu eam negligere liceat, 217. 227. Vitae periculum non dat facultatem resistendi superiori, 366. *seq.* Vitam exponere pro alterius salute, lex est naturae, 114. Vitam alterius quando suae praeferre liceat, II. 14. *Vitia*, quae ex corporis mixtura originem trahunt, facillime remittenda, III. 295. non omne, quod fit vitiose, eiret effectus juris, II. 590. Vitii qualem in unum esse debeant, III. 255. *seq.* 287. Vitiositas actus ab effectu discernenda, 181. Virium rei in contractibus indicandum & quare, II. 659. vera ratio, c. 693. c. *Vitrico* nubere, nefas naturae, II. 287. *Vitta*, IV. 212. c. *Vivaria* quid sint Jctis Rom. II. 484. c. *Vires* (Lud.) de origine proverbii: *sunt iniustitia ne Jovem quidem principem agere*, P. 41. c. *Ula deslat* ob fidem Turcis violenter strages, & epitaphium, IV. 42. 108. c. *Ulpianus* quo sensu distinguit ius gentium a iure naturae, P. 68. 85. qua ratione ad legem regiam provocet, I. 267. 269. *Ultio* an juri naturae conveniat, III. 261. *seq.* an licita iure naturae & gentium, 269. *seq.* an Christianis permissa, 276. 279. Ultionis restrictio unde, 271. Ulicisci, quid significet Augustino, II. 4. *vide* Vindicare. c. *Ultio* ubi iudicis copia non est, licita est, II. 50. Ultionem quo sensu improbet Christus, III. 350. 351. 352. *vide* Vindex. *Vindicta*, c. *Ulysses* quo jure Polyphemum occidit, II. 29. *Unio* populorum, aut regnorum, quid operetur, II. 526. c. *Unitas* aliqua naturalis est in omni universitate, II. 317. relata, vel a natura est, vel ab instituto, 538. vel constituitur destinatione, 539. Unitas ab instituto fit vel situ, vel arte, vel jure, vel dispositione hominum, vel iusta surrogatione, *ibid.* naturalis privata triplex inter homines, 277. maris, & foeminae, a natura est, 275. familiaris, sequitur naturaliter ex conjugio, 276. *Universalitas* obligat singulos, II. 218. *seq.* manet, etiam cum singuli intereant, 222. 523. 524. iure gentium voluntario, III. 619. (*vide* Debitum) non qua singuli, sed qua pars sunt universitatis, 6. 8. *seq.* ut tamen singuli bona sua ex delicto ejus amittant, in quod non consenserint, injustum, 420. *seq.* Universalitatis rei cui acquiritur

in bello, IV. 95. de Universitate quædam dicuntur primo, quædam non nisi derivatione a singulis, III. 417.

a. Universitati quod debetur, singulis non debetur, I. 284. Universitas occupat, non singuli, 285. Universalis jure cessante, extinguitur etiam jus singulorum, III. 444. alia jura Universalitatis, alia singulorum, 626. vide Populus. Civitas.

c. *Unum* quid Aristoteli, II. 538 in materia juris quid intelligatur, ibid.

Vocem naturaliter nihil significat, III. 562. multæ aliam latam, aliam strictam habent significationem, 134. omnes ambiguitatem admittunt, 573. repetitæ sunt ad significandum cum obligatione mutua, 563. *Vocem* ambiguum in sensu sumendus, qui vicio caret, 134. sensus improprius sumendus, cum aut absurdum alias sequeretur, aut pactum redderetur inutile, 136. in pactis populariter sumendus, 131. de vocibus meris disputatio cavenda, 289. vide Verba.

c. *Vocatio* lex, II. 417.

Voluntas unde colligatur, III. 145. naturaliter sufficit ad obligationem, 584. *seq.* etiam sine causa obligationis, III. 141. accipientis, potest traditionem antecedere, II. 340. in contractibus ex utraque parte requiritur æqualis, 660. in dubio creditur sibi esse consentiens, III. 134. hominum, potest esse mensura ejus, quod res quæque valet, II. 652. (vide Pretium) malefaciendi, si per externa signa de ea constiterit, puniri potest, III. 300. mandantis in dubio censetur ut servetur mandatum, II. 593. pejerandi etiam occulta puniuntur a Deo, III. 2. populi quæ præsumatur, vide Præsumtio. Voluntas ejus, qui nunc est, quando non pro alia, quam primæva populi voluntate accipitur, II. 389. regis se in integrum restituere cupientis unde præsumatur, vel cognoscatur, III. 51. Voluntas jure mutabilis, II. 585. defuncti pro lege, 369. quæ punibilis, III. 285. Dei nominatur, ubi causæ non apparent, 114. *Voluntatis* conjectura cessat, cum causa alia apparet, II. 166. an ad bellum suscipiendum sufficiat minori magistratui, I. 170. *seq.* defectus originarius unde queat intelligi, III. 144. internuncius differt a tabulario, II. 593. ratio in testamento quomodo judicari debeat, III. 145. signa sufficientia quæ, II. 591. quomodo voluntas ex iis dijudicanda, III. 145. *Voluntatem* domini rem suam ad alium transferre cu-

pientis servari, jure naturali æquum est, II. 585. ut movet animus humanus, non potentiam modo habet, sed & jus ibid. Voluntate cessante non minet in initium, 521. Voluntate nostra etiam per alium obligamur, 591. quod ex voluntate profectum, in eo ponere licet, 171. *Volenti* nientiando an injuria fiat, III. 570. *Voluisse* in dubio quisque censetur quod est æquissimum, II. 369.

c. de Voluntatis declaratione vel verbis, vel factis, ejusque interpretatione si dubia est, II. 597. *seqq.* Voluntas definitur, 603. ab ea differt libertas, ibid. *seqq.* Voluntatis appellatione regulariter intelligitur voluntas libera, 607. aliud Voluntas, aliud libertas volendi, 625. Voluntatem cogi non posse, quo sensu verum sit, 626. (vide Vis. Metus) Voluntas æque, quin magis moveatur necessitate, quam voluptate, 630. quænam Voluntas sit causæ obligationis, 674. Voluntas non est, nisi rite declarata, III. 153. Voluntatem non tollit necessitas, 518.

Voluptatis desiderio quæ non recte sunt, minus excusabilia, quam quæ ex metu, aut ira, II. 295.

c. Voluptatis contentus quandoque virtus, quandoque vitium, P. 89.

c. *Votum* quo casu Jure Rom. jus transferat, II. 643.

Urbes quædam a Deo excidio damnatæ, quarum, IV. 223. a Salomone Hiromo datæ quales, I. 192. Urbium matricum jus in colonias apud Græcos, 205.

c. Urbs ab hoste an diripi possit, IV. 63.

Usucapio locum non habet inter duos populos aut reges, II. 163. *seqq.*

c. Usucapiones inventum sunt Juris Rom. II. 125. vide Præscriptio.

Usura in bonam partem accipitur, II. 669. non illicita jure naturali, sed lege evangelica, 656. Usuram non esse cum quis mercedem pacificatur pro periculo amissionis pecunie ejus, quam mutuo dedit, 659. negatur, c. 720. leges humane de usuris late quid efficiant, 669. Usuræ quo jure vetitæ, 666. *seq.* vetitæ lege Hebrææ, ibid. n. Christianis illicitæ, ibid. Usuræ criminem quibus casibus non admittatur, 668. *seq.* circa Usuras legum civilium efficacia, 669. Hollandicum jus circa ipsas, ibid. c. Usura definitur, II. 716. licita est jure nature, etiam in infinitum, & maxima, ibid. *seqq.* 721. III. 551. quomodo moderata jure

- jure civili, II. 718. 726. *Usura usurarius* jure nat. debet cur civili prohiberi, 718. Usure non sunt accessio fortis, *ibid.* naturalitatis quo jure Israelitis interdicta, III. 381.
- e. *Usurpator* regni non habet jus, sed saltem administrationem imperii, I. 378. 181. an occidi a quolibet privato possit, 380. dedi debet a vicinis iusto regi perenti, 381. effectus, qui ex ejus administratione sequuntur, ratione tum ipsius personae, *ibid.* tum subditorum, 382. tum vicinorum, 383. eo ejecto quid juris circa gesta mediis temporis, 381. 384. Usurpator nunquam longo tempore jus acquirit, nisi populi voluntas sufficienter declarata accedat, II. 194. obligatur ex fideiuribus civitatis, III. 121. cur sœdus cum eo irritum sit, vera ratio, 167. *vide* Invalor. Tyrannus.
- Usum*, II. 667. rerum naturalis, 54. rei in abusu consistens æstimabilis extra rem, 667. Usus auctoritas in explicandis legibus, I. 105.
- c. *Ufus* in quibus rebus separari possit a substantia, in quibus non, II. 147. ubi alii competere possit Usus, alii proprietates, *ibid.* inter Usum, & Usumfructum, differentia, 686.
- Ususfructus* proprie ita dictus non est earum rerum, quæ usu pereunt, jus tamen utendi iis est æstimabile, II. 667. *Ususfructuarius* si suum jus extraneo concedit, nihil agit, I. 350.
- e. *Ususfructus* vox definitur, I. 24. 31. Ususfructus ad jura privata, non ad publica pertinet, 297. Ususfructus jus finitur cessione, 375. Ususfructus non constitui potest in pecunia, vino, &c. II. 719. ut in quantitate, *ibid.*
- Uti* operâ oblatâ licet, etsi offerenti illicitâ, III. 576. 545.
- Utile factum*, *vide* Factum. Non mihi statim licet per vim imponere id, quod alteri est utile, III. 458. quod minus utile, non statim est illicitum, II. 209.
- Utilitas* sola non est iusta belli causa, III. 457. 459. nec cœdis, IV. 204. nec corruptionis rerum, quæ sunt alterius, nisi iustitia accedat. Innoxia dat jus contra proprietatem singulorum, II. 61. *seq.* privata ut cedat publice, videntur voluisse qui cœtus civiles instituerunt, IV. 325. publica jus dat in bona privatorum, *ibid.* non dat jus alienandæ partis imperii sine

- consensu ejus, II. 343. si in quibusdam casibus spectanda, quibus eam spectare jus sit, IV. 326. servi subest utilitati domini, 251. publica, alienando bona subditorum pacis causa, quo sensu requiratur, 325. *seq.* Utilitas belligeranti ex abinentia populationum, 229. Utilitatis innoxia jus, II. 61. *Utiliter* quod gestum est valere, quomodo intelligendum, IV. 409.
- c. Utilitati quibus casibus renunciandum, P. 44. Utilitas non est naturalis norma æstimationis pecuniarum, III. 366. 371. *Utilitatis innoxia* casus nullum jus dat in rem alienam, II. 107.
- e. *Uxoria* ad mensuram non dantur, IV. 209. *Uxor* in corpus mariti jus habet ex lege evangelica, II. 205. rem vindicat emtam pecuniâ suâ, quam repetere potuisset, 560. pars est familiæ maritalis, 203. virum non sequitur, nisi in jure commorandi, IV. 383. (*vide* Domus) Uxores an plures habere licitum sit: qui plures habuerint, qui unâ contenti: & an licitum sit eas deferere, II. 204. 205. 206. Uxor bona vendendi jus non a natura est, 203. ne uxor pro marito conveniatur, III. 618.
- c. Uxor sit focia divinorum, humanorumque mariti juri, II. 248. cur sequatur forum, & dignitatem mariti, 246. etiam in inæquali matrimonio, 248. Uxor vota rescindi possunt a marito, 251. Uxoris etsi jurata promissio cur irrita sit, III. 42. Uxor plebeia, post mortem mariti illustri, quibus utatur juribus, II. 249. *Uxorem a marito postliminio recipere non posse, uti situm a patrefamilias*, quo sensu dicatur in L. 14. §. 1. de Captiv. IV. 159.

W.

- e. **W** *Ebriacum* iudicium quid, III. 347. 348.
- c. *Wildfangit* qui vocentur, II. 508. Wildfangiale bellum in Palatinatu, IV. 132.
- c. *WIKKEAUS* juris naturæ principia posuit ante Grotium, P. 32. 82.
- Wisberramium* jus, III. 622.

X.

- e. **X** *Enodochio* quod debetur, cur & futuris pauperibus proprium sit, II. 190.
- c. *XEROX* non: de legibus non scriptis, P. 38.

P. 38 de defensione sui ipsius, 121. de propulsanda vi, 122. de jure commentus, II 98. bello victum, & subditum factum non posse se in libertatem vindicare, 198
ΧΑΡΑΚΤΗΡ, & Art. brianis controversia, II. 390
Ευμαχία, III. 94. *εὐλε* Στρατηγία.

Υ *Υπερβολή*, I. 339
Υπερβολή figura qualis, III. 430
Υπερβολή, III. 16

Z *Ζακχαιεύς* de non bibendo vino, ad quod jus pertineat, I. 40

Zelandorum jus circa alluviones, II. 476
Zeli judicium, III. 2. 4
c. Zeli judicium Hebraeis quid ejusque ratio, II. 48. III. 345. 346. unde ortum, 347
c. Zenonis sententia circa nature legem, P. 35. 37. 38. 19
Zizania sinenda ad messem, III. 557. c. 599
Zopyrus perfidia non caruit ob fidem regi suo praestitam, IV. 430. c. 433
c. Zopyri factum an cum perfidia conjunctum sit, III. 593
c. Zosimus: de causa perditionis Romae, III. 477

CAPITULA

TOMI TERTII

- XIII. **D**E jurejurando. Tom. III. Pag. 1
 XIV. De eorum qui summum imperium habent promissis & tractatibus & juramentis, 49
 XV. De federibus ac sponsonibus, 89
 XVI. De interpretatione, 130
 XVII. De damno per injuriam dato, & obligatione qua inde oritur, 179
 XVIII. De legationum jure, 199
 XIX. De jure sepulturae, 217
 XX. De paup. 257
 XXI. De pauperum communicatione, 407
 XXII. De causis injustis, 452
 XXIII. De causis dubiis, 481
 XXIV. Monita de non temere etiam ex iustis causis suscipiendo bello, 502
 XXV. De causis belli pro aliis suscipiendi, 520
 XXVI. De causis iustis ut bellum geratur ad bis, qui sub alieno imperio sunt, 537

LIBRI TERTII

- I. **Q**uoniam in bello liceat, regula generales ex jure natura: ubi & de dolo & mendacio, 584
 II. Quomodo jure gentium bona subditorum pro debito imperantium obligentur: ubi de repressaliis, 618
 III. De bello iusto sive solenni jure gentium: ubi de indicatione, 633
 IV. De jure interficiendi hostes in bello solenni, & alia vi in cogit, 656

TOMI QUARTI

- V. De rebus vastandis eripiendisque. Tom. IV. Pag. 1
 VI. De jure acquirendi bello capta, 24
 VII. De jure in captivos, 69
 VIII. De imperio in videtis, 94
 IX. De postliminio, 110
 X. Monita de bis, qua fiunt in bello iusto, 172
 XI. Temperamentum circa jus interficiendi in bello iusto, 183
 XII. Temperamentum circa vastationem & similia, 219
 XIII. Temperamentum circa rei capta, 236
 XIV. Temperamentum circa captos, 244
 XV. Temperamentum circa acquisitionem imperii, 261
 XVI. Temperamentum circa ea, qua jure gentium postliminio carcut, 272
 XVII. De bis qui in bello medii sunt, 281
 XVIII. De bis qui in bello publico privato fiunt, 289
 XIX. De fide inter hostes, 797
 XX. De fide publica qua bellum finitur: ubi de paci pacatione, de sorte, de certamine conditio, de arbitrio, deditione, obsequio, pignoribus, 322
 XXI. De fide, manente bello: ubi de induciis, connexu, captivorum redemptione, 358
 XXII. De fide minorum potestatum in bello, 418
 XXIII. De fide privata in bello, 419
 XXIV. De fide tacita, 430
 XXV. Conclusio cum monitis ad fidem & pacem, 434

FINIS

LOCI

LOCI SCRIPTORUM

In Tomo III. & IV. specialiter explicari, aut examinati, aut emendati.

TOMO TERTIO

Ex Sacris Litteris :

VETERIS TESTAMENTI.

	Caput	Verf.	Pag.		Caput	Verf.	Pag.
<i>Genes.</i>	XVIII.	24. & seq.	557	<i>Iosue</i>	IX.		6
—	XX.	12.	562	<i>I. Reg.</i>	XI.		572
<i>Exodus</i>	XX.	2. & seq.	308	—	XXV.		7
—	—	5.	427	<i>IV. Reg.</i>	VI.	18. & seq.	572
—	—	12. & seq.	293	—	XVIII.	36.	202
—	—	17.	301	<i>II. Paralip.</i>	XVI.	2. 7.	98
—	XXI.	14.	416	—	XIX.	2.	ibid.
—	XXII.	1. 7. 9.	298	—	XX.	37.	ibid.
<i>Numer.</i>	XIV.	30.	5	<i>Jerem.</i>	XXXVIII.	26.	562
<i>Deuter.</i>	XIX.	19.	297	<i>Ezech.</i>	XVIII.		294
—	XX.	10.	638	<i>Ecclef.</i>	XII.	9.	240
—	XXII.	1.	96	<i>Proverb.</i>	XVI.	4.	264
—	XXIII.	6.	97				

NOVI TESTAMENTI.

<i>Matth.</i>	V.	23.	10	<i>Job.</i>	VIII.	7.	263
—	XXIII.	21.	ibid.	—	XVIII.	36.	460
—	XXIV.	51.	16	<i>Act. Apost.</i>	XVI.	3.	564
—	XXVI.	29.	567	<i>Ad Rom.</i>	I.	25.	312
<i>Marc.</i>	VI.	48.	564	—	XIV.	23.	482
—	X.	19.	301	<i>Ad Hebr.</i>	VI.	17.	4
<i>Lucas</i>	II.	1.	459	—	XI.	6.	310
—	XIV.	23.	315	<i>Jacob.</i>	I.	15.	292
—	XVII.	3.	279	—	V.	12.	16
—	XXII.	30.	567	<i>I. Job.</i>	II.	16.	293
—	XXIV.	28.	564	—	V.	16.	269
<i>Job.</i>	IV.	7.	97				

Ex Theologis.

<i>Augustinus quest. X. super Iosue.</i>	561	<i>Dominic. Soto de Just. & Jure l. V. c. 12</i>	
— <i>de Mendacio.</i>	562. & seq.		521
<i>C. de Judeis dist. 45.</i>	314	<i>Franciscus Victoria relectione de Indis: &</i>	
<i>Adrianus quodlibet 2.</i>	543	<i>de jure belli.</i>	426

Grotius Cocceii, Tom. IV,

LIII

EX

Ex Digestis.

<i>De pactis. l. conventionum.</i>	90	<i>l. Proculus.</i>	423
<i>De conditione indebiti. l. Julianus.</i>	622	<i>De acquirendo rerum Dominio l. trans-</i>	
<i>De lege Rhodia de jactu. l. 2. §. cum in</i>		<i>fugam.</i>	576
<i>eadem 211. l. αἰῶνις.</i>	458	<i>De panis. l. aut facta.</i>	298
<i>Depositum l. bona fides.</i>	12	<i>— l. crimen.</i>	428
<i>De distractione pignorum. l. rescriptum</i>		<i>De jure fisci l. Imperatores.</i>	262
<i>§. 1.</i>	622	<i>De captivis § de postlimini. l. hostes.</i>	634
<i>De damno infecto l. Flaminian §. ult. §</i>			

Ex Codice.

<i>De Judais. l. nulli.</i>	272	<i>Ad legem Julianam Majestatis. l. ult.</i>	262
<i>Quando licet unicuique vindicare se,</i>		<i>De emendatione propinquorum.</i>	268
<i>vel publicam devotionem.</i>	284		

Ex Jurisconsultis.

<i>Bartholus in l. hostes. D. de captivis.</i>	458	<i>c. 46.</i>	291
<i>Did. Covarruvius in c. peccatum p. 11.</i>		<i>11. c. § 1. n. 34.</i>	51
<i>§. 9. 10.</i>	305. §	<i>Joannes Bodinus de republ. l. 1. c. 8.</i>	
<i>Ferdin. Vasquez Menchacensis contro-</i>	458	<i>49. §</i>	57
<i>versar. illustr. l. c. 13.</i>	522	<i>— V. c. ult.</i>	140
<i>c. 25.</i>	304	<i>— VI. c. ult.</i>	297

Ex Philosophis.

<i>Plato, Gorgia.</i>	264	<i>M. Tullius Cicero de Officiis l.</i>	508
<i>— de legibus IX.</i>	263	<i>— — — — — 111.</i>	562
<i>Aristoteles Nicomachiorum 15.</i>	246	<i>— — — ad Atticum IX. 14.</i>	509
<i>— Topicorum 1.</i>	484	<i>— — — XIII. 27.</i>	ibid.
<i>— Problematum Sectione XXXIX.</i>		<i>L. Annaeus Seneca de beneficiis IV. 15. §</i>	
<i>ibid.</i>			146

Ex Historicis.

<i>Polybini.</i>	414	<i>Appianus Mithridatico.</i>	148
------------------	-----	-------------------------------	-----

Ex Aliis.

<i>Demosthenes V.</i>	621	<i>Festus Pompeius.</i>	16
<i>Virgilius</i>	201	<i>Dantes.</i>	459
<i>Philo de legibus specialibus.</i>	428		

TOMO QUARTO.

VETERIS TESTAMENTI.

	Cap.	Verf.	Pag.		Cap.	Verf.	Pag.
<i>Genesis</i>	XIV.	16. & seq.	274	<i>I. Reg.</i>	X.	5. 10.	199
—	XLVIII.	22.	25	—	XIX.	18.	<i>ibid.</i>
<i>Deuter.</i>	XX.	19.	220	<i>IV. Reg.</i>	III.	19.	223

Ex Theologis.

<i>Augustinus de Civitate Dei.</i>	227	<i>C. 2. de Treuga & Pace.</i>	200. &
<i>C. Si quis servum XVII. quasi. 4.</i>	74		225

Ex Digestis.

<i>De Justitia & Jure, l. 1. §. hujus studii.</i>	2	<i>De captivis & de postlimin. l. navibus & seqq.</i>	116 — 120
<i>De Religiosis & sumptibus funerum l. cum loca.</i>	2. & 120	— <i>l. postliminii §. in pace.</i>	122
		— <i>l. non dubito.</i>	<i>ibid.</i>
<i>De acquirendo rer. Dominio, l. transfugam.</i>	33	— <i>l. in bello.</i>	33. & 114
<i>De acquirenda vel amittenda possessione. l. 1. §. 1.</i>	27	— <i>l. postliminiam. §. postliminio.</i>	111. & 112
<i>De sepulchro violato, l. sepulchra.</i>	5	— <i>§. filius quoque.</i>	116 — 118
		— <i>l. si captivum.</i>	113
		— <i>l. si quid bello.</i>	<i>ibid.</i>

Ex Codice.

<i>De postliminio reversus, l. ab hostibus.</i>	121
---	-----

Ex Jurisconsultis.

<i>Bartholus in l. conventionum. D. de pa- tiu.</i>	419	<i>III. c. 3.</i>	324
<i>Zazius Apologia contra Eekium.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Menochius arbitrarium questionum.</i>	205
<i>Ferdin. Vasquius Menchacensis controver- siar. illustr. l. c. 9.</i>	176	<i>Plato, de Legibus XII.</i>	173
		<i>Aristoteles Nicomachiurum V.</i>	187

Ex Historicis.

<i>Polybius.</i>	196	<i>Justinus ex Trogo.</i>	344
<i>Livius XXXIV.</i>	92	<i>Valerius Maximus.</i>	304
<i>Appianus civilibus.</i>	340		

Ex Aliis.

<i>Scriptor ad Hieronimum IV.</i>	194
<i>Panegyricus dictus Constantino Constantii filio.</i>	<i>ibid.</i>

S E R I E S

DOMINORUM PRÆNUMERATORUM,

*Quorum Nomina, ipsis permittentibus, sub finem hujus
Operis apponuntur.*

M I L A N O.

Illmo. Sgr^{te}. Teodoro Alefandro Marchese di Trivulzo.
Monfignor Vicario Generale Don Gio-Batta. Provini-Sarzana.
Illmo. Sig^{re}. Marchese Don Giacomo Remedi.
M. Reyccend & Colomb Libraires.

T O R I N O.

Mrs.	l'Abbé Pafini Conseiller du Roi, Bibliothecaire en chef dans la Royale Université.	
	l'Abbé Rivautea second Bibliothecaire.	
	l'Abbé Berta sous-Bibliothecaire.	
	le Marquis de Mouroux, Chevalier Grand-Croix de l'ordre des SS. Maurice & Lazare, Reformateur dans la Royale Université.	
	le Comte Alfieri de St. Martin, Marquis de Sostegno, Reformateur dans la Royale Université.	
	le Comte Martini, Censeur dans la Royale Université.	
	le Commandeur Platzaert, Substitut du Procureur Gé- néral de Sa Majesté.	
	Felix Durando, Docteur en Droit Civil & Canon.	
	le Commandeur Graneri, Doct. en Droit Civil & Canon.	
	l'Abbé Colomba, Professeur de Philosophie dans le Col- lege Royal de Saluces.	
	le Comte Corte.	
	les Heritiers Pasquini,	} Libraires!
	les freres Reyccend, Guibert & Sylvestre,	
	la Veuve Moran & fils,	

R O M A.

R O M A.

Son Eminence Monseigneur le Cardinal Passionei.
 Le R. P. Lazari, Jésuite & Bibliothecaire du College Romain.
 M. les Heritiers Barbiellini, Libraires.

N A P O L I.

S. E.^a Il Sig.^{re} Principe di San Severo.
 Don Romualdo Sterlich Marchese di Cermigna.
 Don Silvio Lettieri.
 Don Domenico San Severino.
 Don Pietro Inglese.
 Don Antonio Ciarnieri.
 Don Bellisario de Bellis.
 Don Giuseppe Abbate Maturi.
 Don Felippo M.ª Laurenzis de Solis.
 Don Giuseppe Cufari.
 Don Filippo Guerra.
 Don Mariano Vitozzi.
 S. E.^a Il Sig.^{re} Duca delle Grottaglie.
 Illmo Sig.^{re} Marchese di Sessinori.
 Don Giuseppe Toscano.
 Il R. Padre Priore Amico Cassinenze.
 Don Giuseppe Pecci.
 Don Vito Antonio Capone.

D. { Benedeto Gessari,
 Domenico Terres,
 Ignazio Gessari,
 Giuseppe Ponzelli,
 Rafele Gessari, } Mercanti di Libri.

P I S A.

Monsignor Cerati.
 M. Ch Teodore Verzani, Docteur Medecin, & Professeur dans
 l'Université.
 M. Du Four.

L U C C A.

Il Rever. Padre Manfi.

G E N O A.

Il Sig^{re}. Giulio Ludovico Baillieu, Mercante di Libri.

F I R E N Z E.

M. Joseph Bouchard, Libraire.

F E R R A R A.

S. E^a. Monfig. Francesco Caraffa Vice-Legato.

Il R. P. Alefandro Guarnieri Minimo.

Il Sig^{re}. Dottore Gio Batta. Filloni.

Il Sig^{re}. Bernardino Pomatelli, Mercante di Libri.

P I A C E N Z A.

Illmo. Sig^{re}. Mic-Ang. Faconi, Dottore nell'una e l'altra Legge, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, Consigliere del Supremo e Ducal Consiglio, e Presidente della Reale e Ducale Camera.

Illmo. Sig^{re}. Marchese Francisco Cafati, del Collegio de i Dottori, Giudice della Cita, &c. &c. &c.

E R R A.

E R R A T A.

- Proleg.* pag. 64. col. 2. lin. 8. *habeant*, leg. *habeat*.
Tons. I. p. 16. n. c. 1. l. 16. *injustitia*, l. *injunctia*.
 61. c. 1. l. 24. *Atque*, l. *At qua*.
 263. c. 2. l. 11. *Grotius*, l. *Grotius*.
 279. c. 2. l. 16. *omnio*, l. *omnino*.
 304. c. 2. l. 19. *atcrnant*, l. *atatem*.
 339. n. c. 2. l. 5. *tandium*, l. *tandiu*.
 341. l. 16. *tribunus*, l. *tribuit*.
 277. c. 1. l. 15. *de vi Conf. I. de VI. Conf.*
ibid. --- l. 19. *connexum*, l. *comixum*.
ibid. --- l. 21. *fregor*, l. *fragor*.
 297. c. 1. l. 1. *occasionum*, l. *accessionum*.
 298. c. 1. l. 23. *Phanicia*, l. *Pbanic*.
ibid. --- l. 37. *difficilebat*, l. *difficelbat*.
Tom. II. pag. 26. c. 1. l. 28. *repetitione*, l. *repetitionis*.
 46. c. 1. l. 45. *Deut. 12. 15. l. Deut. 22. 23. &c.*
 30. c. 2. l. 8. *invasorem*, l. *invasum*.
 31. c. 1. l. 9. *se membrum*, l. *se ob membrum*.
 51. c. 1. l. 30. *Antiochinum*, l. *Ansiocbum*.
 80. c. 1. l. 10. *χρηδίας*, l. *χρηδίας*.
ibid. c. 2. l. 23. *splendissimis*, l. *splendidissimis*.
 73. c. 2. l. 28. *nulba*, l. *nultus*.
 81. c. 1. l. 20. *femi*, l. *Chami*.
 87. c. 1. l. 17. 18. *in in abusu*, l. *in usu*.
 92. c. 1. l. 44. *tuon tuon subditos extraneos*, l. *tuon subditos, tuon extraneos*.
 93. c. 1. l. 40. *alio*, l. *alia*.
ibid. c. 2. l. 4. *primaco*, l. *primaco*.
 68. n. c. 1. l. ult. *iteris*, l. *itineris*.
 110. c. 2. l. ult. *illi*, l. *illos*.
 116. c. 2. l. 35. *prohiberia*, deoque, l. *prohiberi, adeoque*.
 118. c. 1. l. 43. *libertalis*, l. *libertatis*.
 136. c. 1. l. 25. *ordinarios*, l. *originarios*.
 138. c. 2. l. 7. *inte*, l. *inter*.
 282. c. 2. l. 26. *ראר*, l. *וור*.
 317. c. 1. l. 23. *consulat*, l. *consulta*.
 451. c. 2. l. 31. *Prop. II. l. Prop. XI.*
 485. c. 2. l. 42. *ita*, l. *uti*.
 l. 25. *uti*, l. *ita*.
 515. §. 22. l. 2. & 3. *arbor vero ex quo coaluit, & cruxa ex quo radices egit,*
 l. *arbor vero ex quo radices egit, & cruxa ex quo coaluit.*
 641. c. 2. l. 3. *propositionis*, l. *propositionis*.
Tom. III. pag. 21. c. 2. l. 15. *delectis*, l. *delectis*.
 73. c. 2. l. 5. *a fine*, *ansidores*, l. *antidotes*.
 74. c. 2. l. 18. *צדקה*, l. *צדקה*.
 120. c. 2. l. 30. *detestabantur*, l. *detestabantur*.
 604. c. 1. l. 6. *Modem*, l. *Dolm*.
Tom. IV. pag. 14. c. 1. l. 9. *regularnou*, l. *regularum*.
 88. c. 1. l. 21. *fatuum*, l. *fatuum*.
 163. c. 1. l. 3. *milties*, l. *milties*.
 392. c. 1. l. ult. *χιδας*, l. *χιδας*.

BIBLIOPOLÆ MONITUM.

UT meum solvam promissum, quod videre est sub finem *Tomi II. pag. 772.* hujus Operis, non abs re mihi visum est monere, etiam *Tomus tertius ac quartus*, quot juris publici auctoritate, quatuor folia plus quam duo priores continent, foliisque Voluminis Insulicem copiosissimum exhibentis, pluris consistit quam cetera, ipsorum pretium tamen L. 16. 10. f. monet Genevensis fore :

Adeoque quatuor Tomi constabunt	L. 33 :
Tomus Introductionem <i>Dn. Samuel. de Cocceii</i> continens, qui Grotii	" 7 : 10 f.
Operibus additur, & ab illis separari nequit	" 7 : 10 f.
In toto	L. 40 : 10 f.

Attamen Operis hujus quinque Voluminibus constantis pretium erit;

In Gallia - - - L. 60 :	} In Anglia - - L. St. 2 : 12 : 6
In Piedemonte - - - " 53 :	
Mediolani - - - " 30 :	
Napoli. Ducat. de Regno " 15 :	
	} In Germania - - Fl. 26 :
	} In Hollandia - - Fl. 33 : monetæ usq. receptæ
	} Ceteris Italici locis, Paul. five Jul. 114 :

Bene autem notandum est, hoc pretio Librum venundari *Lausanne* præstante pecunia, sumptibusque emtoris exportandum.

AVIS DU LIBRAIRE.

Pour exécuter la promesse que j'ai faite à la fin du *Tome II. pag. 772.* de cet Ouvrage, j'avertis ici, que, quoique les *Tomes III. & IV.* que je publie aujourd'hui, contiennent 4. feuilles de plus que les *Tomes I. & II.*, & que celles de l'ample Table des Matières aient considérablement plus coûté que les autres, cependant je ne les vendrai pas davantage, savoir L. 16 : 10 f. argent courant de Genève.

Ainsi donc les IV. Tomes couteront	L. 33 :
Le Tome d'Introduction de <i>Mr. Sam. de Cocceii</i> , qui va avec Grotius,	" 7 : 10 f.
& qui en est inséparable	" 7 : 10 f.
Complet, en total	L. 40 : 10 f.

Cependant nous donnerons cet Ouvrage ainsi complet en V. Volumes, en monnoye étrangère, savoir

En France - - - L. 60 :	} En Angleterre s. Guinées & demi,
En Piémont - - - " 53 :	
À Milan - - - " 30 :	
À Naples 15. Ducats del Regno.	
	} ou L. 2 : 12 : 6 Sterling.
	} En Allemagne Flor. 26 d'Empire.
	} En Hollande Flor. 33 courant.
	} Dans tous les autres endroits d'Italie 114 Paoli o Giulii.

Le tout argent comptant, pris à *Lausanne* aux frais des acheteurs.

NB. Le Tome de l'*Introduction* se vendra séparé du grand Ouvrage, en faveur de ceux qui ont le *Grotius* d'anciennes Editions.

F I N I S.

